

THE J. PAUL GETTY MUSEUM LIBRARY

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

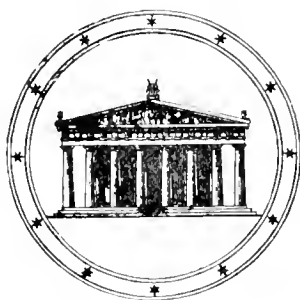
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1903

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1904

HARVARD FINE ARTS LIBRARY
FOGG MUSEUM

5
WITHDRAWN FROM
FINE ARTS LIBRARY
11-2-73

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
VON HILLE, E. Ταμιακή επιγραφή ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως (πίν. 9)	139
ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ, Π. Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον Ἀπολλωνος, Πανος, Ἑρμοῦ καὶ Νυμφῶν.	39
— Ποτάμων ὁ αὐλητής (πίν. 8)	133
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, ἌΝΤ. Δ. Νομισματικὸν εὔρημα ἐξ Ἐπιδαύρου (πίν. 7)	97
— — Προσθήκη.	208
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κ. Ἀγγεῖα Ἐρετρίας.	1
— Ἀνασκαφή ἐν Κωτίλῳ (πίν. 11-12).	151
ΜΥΛΩΝΑΣ, Κ. Δύο Ἀττικὰ ψηφίσματα.	61
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Γ. Ἄγαλμα λίθινον ἐξ Ἀντικυθήρων (πίν. 10).	201
ΞΑΝΘΟΥΔΑΙΔΗΣ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Α. Αἱ μῆτραι τοῦ Παλαικάστρου Σητείας	187
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Γ. Εὐβοϊκὰ	113
STRYB, J. H. W. Ἀττικὰ μετ' ἀρῶν μολύβδινα ἐλάσματα	33
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Γ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ (πίν. 2-6).	71
ΦΙΛΙΟΣ, Δ. Ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ στήλη (πίν. 1).	43
— Προσθήκη.	207

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

- Πινάξ 1 Ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ στήλη.
— 2-6 Μετόπαι ἐκ τῶν ἐν Θέρμοι ἀνασκαφῶν.
— 7 Νόμισμα ἐξ Ἐπιδαύρου.
— 8 Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ποτάμωνος αὐλητοῦ.
— 9 Ταυριακὴ ἐπιγραφή ἐξ Ἀκροπολεως.
— 10 Ἄγαλμα λίθινον ἐξ Ἀντικυθέρων.
— 11 Τοπογραφικὸς πινάξ τῆς ἐν Κοτίλῳ ἀνασκαφῆς.
— 12 Εὐρήματα τῆς ἐν Κοτίλῳ ἀνασκαφῆς.
- Πινάξ παρένθετος σελ. 132 Ἀρχαῖον φρούριον παρὰ τὴν Χαλκίδα
Σελ. 1, εἰκ. 1-18 Ἀγγεῖα ἐξ Ἐρετρίας.
— 39 Φωτοτυπία ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου.
— 33-37 Πανομοιοτυπία ἀττικῶν μολυβδίνων ἔλασματων.
— 114 Νόμισμα Ἄργους.
— 131-162, εἰκ. 1-3. Ἀπόψεις τῶν ἐν Κοτίλῳ ἀνασκαφῶν.
— 164 Τεμάχιον ἀεροκεράμου.
— 167-170, εἰκ. 3 (ἀριθ. 1-7)-6, Πήλινα εἰδώλια.
— 171 εἰκ. 7 Ἀγγεῖον πήλινον
— 173-176, εἰκ. 8-9, Χαλκοῦν εἰδώλιον, κάτοπτρα καὶ ἔλασμα ἔκτυπον.
— 177 εἰκ. 10, Χαλκοῦν ἔλασμα ἐνεπίγραφον.
— 203 Ἄγαλμα ἐξ Ἀντικυθέρων.

ΑΓΓΕΙΑ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

Α'. Ἀγγεῖα γεωμετρικά.

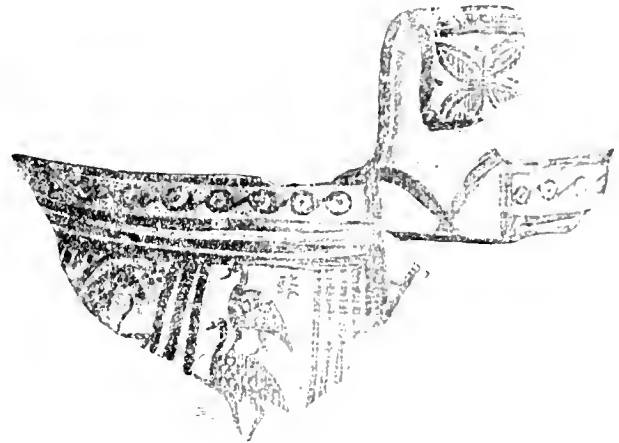
Τὰ ἀγγεῖα, περί ὧν θὰ πραγματευθῶμεν ἐν ταῖς ἐπομένοις, εὐρέθησαν ἐν ταῖς ὑπ' ἡμῶν ἐνεργηθείσαις ἐν Ἐρετρίᾳ ἀνασκαφαῖς ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1900, πρὸ πάντων ἐν τῷ κατὰ τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς Ἐρετρικῆς πεδιάδος κειμένῳ ἀρχαίῳ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου.

Ἐν πᾶσι ταῖς Ἐρετρικοῖς νεκροταφείοις, ἔπου ἐπεχείρησα καὶ ἐγὼ ἀνασκαφῆν, ἀνεύρισκον ἐνιαχοῦ ἐν τῷ χώματι τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων προερχόμενα πάντως ἐκ τύφων γεωμετρικῶν καταστραφέντων ὑπο τῶν μεταγενεστέρων, ἀλλὰ μόνον ἐν ἐνὶ τούτων τῷ τοῦ Ὑγειονομείου εὐρέθησαν ἀδελφθεῖς ὅπως δὴ ποτε γεωμετρικοὶ τύφοι συμπετυκνωμένοι ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι χρόνων παλαιότερων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων. Ἐν ταῖς λοιποῖς νεκροταφείοις μεθ' ἑλάς τὰς ἐπιμόρους ἐρεύνας μόνον ἐν δύο σημείοις κατώρθωσα καὶ ἀνακαλύψω ἀνὰ ἓνα τύφον παλαιότερον τῶν μελανομόρφων ἀγγείων, ἧτοι τὸν κατωτέρω ἐν σελ. Η περιγραφόμενον γεωμετρικὸν τύφον καὶ ἓνα νεκρικὸν ἀμφορέα ἀνατολικοῦ ῥυθμοῦ, ὅστις περιεῖχε τὸν σκελετὸν παιδίου καὶ εὐρέθη ἐν τῷ κτήματι τοῦ Δ. Λίζου πλησίον τῆς Βόθειας.

Τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων εὐρίσκονται καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ἐρετρίας πολλαχοῦ εἰς μικρὸν μόνον βῆθος ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας, οὐδαμοῦ δ' ἔμωξ ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἢ οἰαδήποτε ἄλλα λείψανα χρόνων παλαιότερων τῶν γεωμετρικῶν.

Οἱ τύφοι. — Τὸ νεκροταφεῖον, ἐν ᾧ εὐρέθησαν οἱ μετὰ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ἐν γένει τῶν ἀγγείων, περί ὧν ἡ ἡμετέρα πραγματεία, τύφοι κεῖται ὀλίγον μακρὰν τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας

πόλεως πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ σημερινοῦ συνοικισμοῦ. Ὑπάρχει ἐκεῖ ἀκρωτήριο ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ γωνίαν τῆς δυσμικῆς Ἐρετρικῆς πεδιάδος· λευκὸς τοῖχος ἰστάμενος εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἀκροτάτου σημείου τῆς γωνίας ταύτης εἶνε τὸ μόνον λείψανον νεωτέρας οἰκοδομῆς, ἧτις ἦτο προσωρισμένη καὶ χρησιμεύσῃ ὡς λιμεναρχεῖον καὶ Ὑγειονομείου εἰς τὴν νέαν πόλιν τῶν Ὑαριανῶν. Ἐκ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἡ τοποθεσία ὠνομάσθη Ὑγειονομείον· ἀλλ' ὠνομάζεται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων καὶ μαγαζεῖα ἢ μαγαζιότοποι, διότι ἐκεῖ εἶχεν ὄρισθαι ἐν τῷ κατὰ

Εἰκὼν 1.

τὸν νέον συνοικισμὸν καταρτισθέντι σχεδίῳ τῆς πόλεως τῆς Νέας Ἐρετρίας, ὅτι θὰ ὠκοδομοῦντο τὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα τὰ μαγαζεῖα τῶν Ὑαριανῶν.

Ἦδη κατὰ τὴν ἐκσκαφῆν τῶν θεμελίων τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Ὑγειονομείου διηγήοντο οἱ χωρικοὶ, ὅτι εὐρέθησαν ἀρχαιότητες, ἐλέγετο δ' ὅτι εἶχεν εὐρεθῆ καὶ μικρὸν χρυσοῦν πλοῖον μεγάλῃς ἀξίας. Ἐπίσημοι ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ ὀλίγα μόνον εἶχον γίνῃ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν

του Κορομάντζου¹, εὐρέθησαν δὲ κατ' αὐτὰς τὰ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ κατατεθειμένα ἀγγεῖα πύλλ. Δελτίον 1890 σελ. 30 ἀρ. 1-4. Καὶ οἱ νεώτεροι δ' Ἑρετριεῖς τυμβωρῆγοι ὀλίγον ἤσχυλῆθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ νεκροταφείου τούτου, διότι καὶ καταφανὲς εἶνε, ὥστε καθίσταται ἐπικίνδυνος ἡ λαθραία ἐν αὐτῷ ἀνασκαφῇ, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ συνηθέστατα εὐρήματα, μικρὰ μελανομόρφα λευκίθια, ἐλάχιστα μόνον ικανοποιῶσι τούτους. ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ νεκροταφείου ἤτο ἔτι ἀνέπαρον, ὅτε ἀνέλαθον ἐγὼ κατὰ τὸ 1897 τὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀνασκαφῆν.

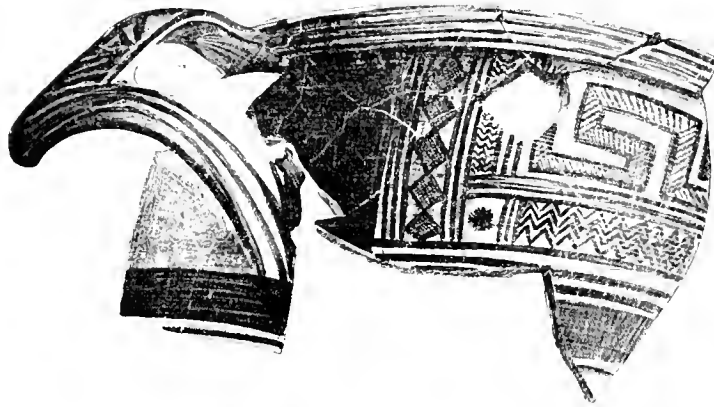
Τὸ νεκροταφεῖον κατέχει κυρίως τὴν νοτιὰν πλευρὰν τῆς γωνίας καὶ ἔχει, καθ' ὅσον ἠδυνήθηρ ἐγὼ διὰ προγεφύρων καταμετρήσεων νὰ ἐξακριβώσω, ἐκ-

τασιν περίπου 4300 τετραγωνικῶν μέτρων, ἤτοι μῆκος 130 περίπου μέτρων καὶ πλάτος περί τὰ 30.

Τὸ εἶδος ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ λεπτῆς ἄμμου μεμιγμένης πολλαχοῦ μετὰ σποδοῦ ἐκ τῶν πυρῶν τῶν νεκρῶν καὶ ἔχει εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον βάθος δύο μέτρων μέχρι τοῦ στερεοῦ ἀποτελουμένου καὶ τούτου ἐκ γονδροτέρας ἄμμου ἀποκρυσταλλωθείσης εἰς συμπαγῆ λιθώδη μάζαν.

Ἐξωτερικὸν σημεῖον πρὸς διάκρισιν τοῦ νεκροταφείου οὐδὲν ἐσώζετο, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦτο ἐπίτηδες κατασκευασμένη μικρὰ ἐπιμήκης ἔξαρσις τοῦ εἰδίου βαινουσα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀ. κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς ἐπιφανείας τῶν τάφων.

Ἰγνη κτισμάτων δὲν εὐρέθησαν, μόνον δὲ μέ-

Εἰκὼν 2.

γας σωφρὸς ὀγκωδῶν λίθων ἰσχυρῶς κεκαυμένων, ὀλίγα μέτρα μακρὰν τοῦ ἄκρου, πλησίον τοῦ τοίχου τοῦ Ὑγειονομείου ἀγνωστον πρὸς τίνα σκοπὸν ἐκεῖ ὑπάρχων.

Τὸ μέγιστον μέρος τῶν πρὸ τῶν χρόνων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων τάφων ἀπετελεῖτο ἐξ ἀγγείων, πίθων καὶ ἀμφορέων, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς περικαλύμματα ἀκαύστων σκελετῶν παιδίων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ταφῆς τῶν παιδίων εἶνε σύνηθες κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους, πρὸ πάντων δ' ἐν Ἑλευσίνι² καὶ Ἰταλίᾳ³ εἶνε πολυάριθμοι οἱ εὐρεθέντες ἀμφορεῖς μετὰ σκελετῶν παιδίων ἐν

Ἑρετρίᾳ δ' ὅμως ἡ τοιαύτη ταφὴ τῶν παιδίων ἦτο σχεδὸν μόνη ἐν χρήσει κατὰ τοὺς πρὸ τῶν μελανομόρφων ἀγγείων χρόνους, διότι ἐνῶ εὐρέθησαν περὶ τὰς τεσσαράκοντα ταφὰς ἐν πίθῳ καὶ ἀμφορέωσιν, μόνον ἅπαξ εὐρέθη μετὰ τῶν τάφων τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, οἵτινες εἶχον νεκροὺς κεκαυμένους, καὶ εἰς ὅσους, ὡς ἐκ τῶν διαστάσεων τοῦ ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη, ἦτο προωρισμένος διὰ νεκρὸν μικρῆς ἡλικίας.

Ἐκ τῶν χρόνων τῶν ἀσιατιζόντων ἀγγείων οὐδεὶς τάφος ἡλικιωμένου προσώπου εὐρέθη, ἐνῶ ἀνευρέθησαν δέκα πέντε περίπου ἀμφορεῖς τῶν χρόνων τούτων μετὰ σκελετοῦ μικροῦ παιδίου. Τὸ τοιοῦτον κατ' ἐμὲ ἐξηγεῖται, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ νεκροταφεῖον ἦτο κυρίως προωρισμένον διὰ νεκροὺς μικρῆς ἡλικίας, διότι καὶ τὸ πλεῖστον τῶν

¹ Δελτίον 1899, 202, 4.

² Ἐφημ. Ἀρλ. 1889, 173 Φθίως. 1898, 77 καὶ 89 καὶ Σαῖξ.

³ Monum. ant. d. Line. I 771. Ηρβλ. αὐτῶθι καὶ σελ. 772 σελ. 2. Notizie 1895, 111.

εὐρεθέντων γεωμετρικῶν τάφων ἀποτελοῦσιν οἱ τάφοι τῶν μικρῶν παιδίων (ὁκτώ τάφοι ἠλικιωμένων ἐπὶ πεντηκοντα ἀνευρεθέντων τοιοῦτων). Οἱ δ' ὑπῆρχον νεκροταφεῖα μικρῶν παιδίων ἢ τοῦλάχιστον ἰδιαιτέραι θέσεις ἐν τοῖς ἀρχαίοις νεκροταφείοις διὰ μικρὰ παιδία ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ Orsi, ὅστις ἐν Μεγάροις Ἰβλίοις ἀνεῦρεν ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐν ὠρισμένην τινη ἐκτάσει ἀποκλειστικῶς νεκροὺς παιδίων τεθαμμένων ἐν ἀμφορεῦσιν¹.

Τὰ χρησιμεύοντα ὡς τάφοι παιδίων τοιαῦτα ἀγγεῖα εὐρίσκονται ἐφ' ὅλον σχεδὸν τοῦ νεκροταφείου εἰς μικρὸν πάντοτε βῆθος, συνήθως μεταξὺ ἢ κατωτέρω τάφων μετὰ μελανομόρφων ληκυθίων, σίτινες ἐξαιρετικῶς ἀφθονοῦσιν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἰγαιονομείου² ἔκειντο δ' ἀπλῶς ἐν τῷ χώματι ἄνευ τινὸς κτιστοῦ περιβλήματος ἔχοντα πλαγίαν θέσιν καὶ ὑπεστηρίζοντο ὅπως καὶ ἐν Ἐλευσίνι³ συνήθως διὰ λίθων.

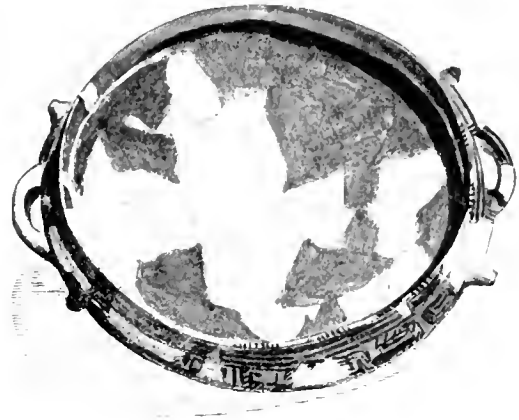
Τὸ στόμιον αὐτῶν ἦτο ἀνεξαιρέτως ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολάς, ἢ δὲ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ εὐρίσκετο παρὰ τὸ στόμιον. Κάλυμμα ἴδιον κωνικοῦ σχήματος μετὰ μικρᾶς κομβοειδοῦς λαβῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κώνου εἶχον μόνον δύο, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκαλύπτοντο ἢ δι' ἄλλων μικροτέρων ἀγγείων, λεκανῶν συνήθως, ἢ καὶ διὰ λιθίνων πλακῶν. Κτερίσματα συνήθως δὲν ὑπῆρχον ἐν αὐτοῖς οὔτε ἐξωθεν αὐτῶν, μόνον δ' ἐν δύο πύθοις εὐρέθησαν ὡς μόννα κτερίσματα ὀλίγα μικρὰ ἀγγεῖα.

Οἱ γεωμετρικοὶ τάφοι ἠλικιωμένων προσώπων περιεῖχον παραδόξως πάντες νεκροὺς κεκαυμένους.

Ἡ παρατηρηθεῖσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον γεωμετρικῶν τάφων³ μεγάλῃ σχετικῶς μειονότητι τῶν ἐχόντων κεκαυμένον νεκρόν, καὶ ἡ παρατηρήσις τοῦ Φιλίου⁴, ὅτι ἐν Ἐλευσίνι κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους ταφή καὶ οὐχὶ καύσις ἦν τὸ σῆμα, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ πιστευθῆ, ὅτι μόνον ὅπως ἐξαιρετικῶς ἐγένετο χρηθισις τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους⁵. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνευρεσις τάφων γεωμετρικῶν χρόνων μετὰ

κεκαυμένων νεκρῶν¹ καὶ ἡ τελευταία ἀνασκαφή ἐν Ἐλευσίνι², καθ' ἣν τὸ ἐν πέταρτον σχεδὸν τοῦ ὅλου ἀριθμὸς τῶν γεωμετρικῶν τάφων εἶχε νεκροὺς κεκαυμένους, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν Ἀττικῇ κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους ἦτο μὲν πάντοτε ἡ καύσις ὀλιγώτερον ἐν χρῆσει ἢ ἡ ταφή, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀναλογία τῶν μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν τάφων πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀκαύστους τοιοῦτους θὰ ἦτο σχεδὸν ἡ αὐτὴ, οἷα καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἐν τοῖς ἔκτος τῆς Ἀττικῆς γεωμετρικοῖς νεκροταφείοις ἦτο ἐπίσης συνηθὴς ἡ καύσις τῶν νεκρῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐν Κρήτῃ³ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν εὐρεθειῶν πηλίνων ὑποθηκῶν καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Orsi ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἄλλων διαφόρων ἐν μικρασιατικαῖς πόλεσιν⁴.

Ἐν Ἐρετρίᾳ πλὴν τῶν ἐν ἀγγείοις ταφῶν τῶν

Εἶκον 3.

νηπίων, ὧν τὴν καθῆσιν ἐκόλυεν ἴσως ἡ πρυφερότης τῶν ὀστέων, ἅτινα θὰ ἐξηφανίζοντο παντελῶς ἐν τῇ πυρᾷ, ἢ καὶ ἄλλος ἀγνώστος ἡμῖν λόγος, οὐδαίς τάφος γεωμετρικῶν χρόνων μετ' ἀκαύστου νεκροῦ εὐρέθη. Ἐκ τούτου θὰ ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἐν χρῆσει μόνη ἡ καύσις τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ κλίνω μᾶλλον νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ μέχρι τούδε εὐρεσις μόνον τάφων μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν εἶνε τυχαία, καὶ ὅτι καὶ τάφοι γεωμετρικοὶ μετ' ἀκαύστων νεκρῶν ὑπῆρ-

¹ Monum. ant. d. Line. I 570.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1889, 173-174.

³ Mitt. 1893, 148.

⁴ Ἐφημ. Ἀρχ. 1889, 186.

⁵ Ηεδλ. τελευταίου Petrot. Chipiez hist. de l'art VII 51.

¹ Berl. Philol. Woch. 1898, 318.

² Σκιὰς ἑ. ἀ. σελ. 77.

³ Am. J. of A. 1897, 261 Orsi πέλ. καὶ 1904, 290 Halbherr καὶ αὐτόθι σελ. 300 Mariani

⁴ J. H. St. 1887, 61 καὶ ἑ. Paton. Mitt. 1887, 224 Winter "18ε καὶ Böhlau Boiotische Vasen Jahrb. 1888, σελ. 327.

χον ἐν Ἐρετρίᾳ, κατεστράφησαν δ' οὗτοι ὑπὸ τῶν μεταγενεστερῶν καὶ ἐκ τούτων προέρχονται τὰ ἄκαυστα τεμάχια τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων, ἅτινα ἀνευρισκόν ἐν τοῖς διαφόροις νεκροταφείοις.

Εὐρέθησαν οἱ μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν ἡλικιωμένων προσώπων γεωμετρικοὶ οὗτοι τάφοι συμπεπυκνωμένοι κυρίως κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ νεκροταφείου, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἐν ἄλλοις σημείοις σποραδικῶς τοιοῦτοι μετὰ ἢ συνηθέστερον κατωτέρω τῶν μετὰ μελανομόρφων λεηκυθίων τάφων, ὅφ' ὧν καὶ διασχίζοντο συνήθως.

Καὶ οἱ τάφοι οὗτοι οὐδὲν εἶχον στερεὸν περιέλημα ἐκ λίθων ἢ πλίνθων, μόνον δὲ συμπαγῆς μάζα ἀνθρώκων μετ' ὀστέων καὶ πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει τοῦ τάφου, ὅστις

Εἰκὼν 1.

καὶ ἐμετρεῖτο κατὰ τὰς διαστάσεις τῆς μάζης ταύτης, διότι αἱ πλευραὶ τοῦ λάκκου, ὅστις εἶχε σκαφή διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς πυρᾶς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σημειωθῶσιν ἐν τῇ μαλακῇ ἄμμῳ. Ἦσαν καὶ οἱ τάφοι οὗτοι συνήθως εἰς μικρὸν βάθος· ὁ βαθύτερος εὐρίσκατο 1,60 ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν, ὁ δὲ ἀβαθέστερος μόλις 0,80. Μῆκος εἶχον συνήθως 1,60 καὶ πλάτος 0,80, δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐκ τῶν εὐρεθέντων εἰκοσιν περίπου, τέσσαρες ἢ πέντε ἰσως μόνον δὲν εἶχον ὑποστῆ ὀλίγην ὑπὸ μεταγενεστερῶν ταφῶν.

Ἡ μεγάλη αὕτη καταστροφή τῶν τάφων ἦδὴ ἐν παλαιοῖς χρόνοις δέον καὶ ἐν Ἐρετρίᾳ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐπιτυμβίων σημάτων ἰσως δὲ καὶ παντός σημείου ἐξωτερικοῦ ὀηλοῦντος

τὴν ὑπαρξίν τοῦ τάφου, διότι καὶ καταστροφὰς τάφων ὑπὸ συγγρόνων παρετήρησα.

Πάχος εἶχον αἱ πυραὶ ἀπὸ 0,12 μέχρι 0,20. Πέριξ τῶν πυρῶν ἡ ἄμμος εἶχεν ἐρυθροπὸν χροῖμα, ὅπερ ἐδείκνυεν, ὅτι ἡ καύσις ἐγένετο ἐντὸς τῶν τάφων, θὰ ἐπιτίθετο δ' ἰσως ὁ νεκρὸς ἐκτάδην ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διότι ὅστ'α, εἰ καὶ οὐσίγνωστα ὡς ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καύσεως καὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ τόπου, ἦτις ἐπέφερε τὴν διάλυσιν αὐτῶν, εὐρίσκοντο ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς πυρᾶς.

Τὰ ἀγγεῖα ἐρρίπτοντο θραυόμενα ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐκαίοντο δὲ καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶνε ὄλως παρηλλαγμένη, φαίνεται δ' ὅτι καὶ δὲν ἐρρίπτοντο πάντα τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διότι μεθ' ὄλας μου τὰς προσπάθειάς δὲν κατώρθωσα ἐκ τῶν τεμαχίων οὐδὲν ἄριστον ὅπως οὖν ἀγγεῖον νὰ ἀποκαταστήσω.

Ὅπως καὶ ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς τάφοις τῆς Ἀττικῆς ἄλλα κτερίσματα ἐκτὸς τῶν ἀγγείων μόνον ὀλίγα εὐρέθησαν, εἶνε δὲ ταῦτα τρία χρυσᾶ διαδήματα ἀποτελούμενα ἐκ ταινίας μετρίου πλάτους καὶ μήκους 0,11¹ κεκαλυμμένης ὑπὸ γραμμικῶν κοσμημάτων καὶ ἐγούσης ἐν τῷ μέσῳ μικρὰν γλωπτιδίαν, ἐφ' ἧς ὑπάρχει λείψανον γεωμετρικῆς παραστάσεως μετ' ἀνθρωπίνων μορφῶν, μία ἀργυρᾶ πόρπη τοῦ συνηθούς τύπου a navicella μετὰ πλατείας τετραγώνου πλακὸς ἐπὶ τοῦ θηλυκωτῆρος, καὶ τεμάχια κοσμηματικῶν ἀργυρῶν περονῶν, ὧν μία ἐκορυφούτο ὑπὸ ὑαλίνης χρυσοδέτου σφαίρας· αἱ τελευταῖαι κατεστράφησαν τελείως ὑπὸ τῆς πυρᾶς. Ἐν ἐνὶ τάφῳ εὐρέθη καὶ εἰς χρυσοῦς κρίκος, ὅστις ἐχρησίμευεν ἰσως ὡς δακτύλιος καὶ ἐν μικρὸν σφραγεῖδιον ἀποτελούμενον ἐκ σκαρβαϊσιδεοῦς φθαρέντος τελείως, περιδεδεμένου χρυσοῦ καὶ ἔχοντος μικρὰν ἀργυρᾶν λαβήν. Αἰγμὰ ὀροράτων σιδηρῶν κατεστραμμένα ὑπῆρχον ἐπίσης ἐν πολλοῖς τάφοις, ἐν τισὶ δὲ τούτων εὐρέθησαν καὶ ψήγματα ἢ σκωρίαί χαλκοῦ, οὐδὲν ὅμως ὠρισμένου σχήματος χαλκοῦν ἀντικείμενον¹

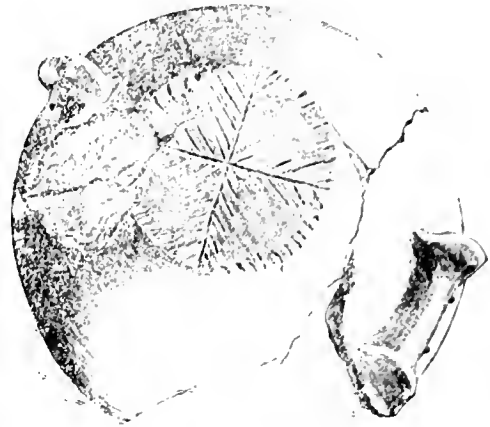
¹ Ἐς μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα ὡς λείψανα τῶν γεωμετρικῶν χρόνιων καὶ στερογγύλα τινὰ φρέατα, ἅτινα εὐρέθησαν ἐν δύο νεκροταφείοις (X. Καρλῆ ἀνατολικῶς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ κληρονομίαν Κανάρη πρὸ τῆς δυτικῆς πόλεως) εἰς κανονικὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα. Εἶχον ταῦτα συνήθως διάμ. 1,30 καὶ εἰς δύο ἐξ αὐτῶν ἡ σκαφή ἐφῆκε μέχρι βάθους 4 μ. χωρὶς νὰ εὐρέθῃ τὸ στερεὸν ἔδαφος. Ἐν

Πλήν ὅμως τῶν ἀνωτέρω τύπων, οἵτινες περιεῖχον νεκρούς καέντας ἐν αὐτῷ τῷ τύρῳ, εὐρέθη ἐν Ἐρετρίᾳ, οὐχί ὅμως ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου, ἀλλ' ἐν τῷ παρὰ τὴν δυσμικὴν πύλῃν, ἐν τῷ κτιριακῷ τοῦ Κανάρη, καὶ μία κάλλιπ γεωμετρικῶν χρόνων περιέχουσα τὰ ὅσπ' νεκροῦ καέντος ἀλλαχοῦ. Ἦτο αὐτῇ γαλκῇ σφαιρικῇ ὕψ. 0,33 καὶ πλ. ἴσου περίπου, καὶ εἶχε τὸ στόμιον κεκαλυμμένον διὰ μολυβδίνης πλάκας, περιειχέτο δ' ἐντὸς μικροῦ τετραγώνου ἀνοίγματος βάθ. 0,30 καὶ πλ. 0,43, ὅπερ ἦτο περίξ ἐκτισμένον διὰ μικρῶν λίθων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο καὶ ἡ σφραῖσις αὐτοῦ. Ἡ ἀπόστασις τοῦ τύρου τούτου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας δὲν ὑπερέβαινε τὰ 0,90. Ἐντὸς τῆς κάλλιπς εὐρέθη ἐν χρυσοῦν διάδημα ἔχον παραστάσεις διαφόρων ζώων καὶ ἀνθρωπίνων μορφῶν λίαν περιέργους, δύο σιδηρῆς λόγγας καὶ ἐν μικρῶν σιδηροῦν μαχαίριον· ἐκτὸς δὲ τῆς κάλλιπς, ἐν τῷ ὀρύγματι, ἐν κεκαμμένον σιδηροῦν ξίφος τοῦ συνήθους γεωμετρικοῦ τύπου.

Β'. *Ἐξῶθεν εἰσηγμένα ἀγγεῖα*.—Τὰ ἐκ τῶν κεκαλυμμένων γεωμετρικῶν τύρων τεμάχια ἀγγείων εἶνε ὅλως ἐσθαρμένα καὶ δὲν δύνανται, ὡς εἶπομεν, νὰ ἀνασχηματισθῶσιν εἰς ἄρτια ἀγγεῖα, ἐν τούτοις ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν περὶ τῶν σχημάτων τῶν μᾶλλον συνήθων ἐν τοῖς τύροις τούτοις ἀγγείων ὡς καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς διακόσμησεως αὐτῶν.

Συνηθεστότη εἶνε ἡ μετρίου συνήθως μεγέθους στρογγύλη καὶ ὀλίγον ἐξωγκωμένη πυξίς Ἐρ. 1898 πίν. 4, 6, ἣτις ἔχει ἐσωτερικῶς παρὰ τὸ χεῖλος μικρὰν ἐξοχὴν χρησιμεύουσαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ καλύμματος καὶ ἔχουσαν ὅπ' ἀντιστοιχοῦσας πρὸς ἐτέρας εὐρισκομένας ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ καλύμματος. Τοῦ σχήματος τούτου αἱ πυξίδες εἶνε συγγόσταται ἐν Ἀττικαῖς τύροις. Ἡ διακόσμησις αὐτῶν ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ μαιάνδρου διπλοῦ πεπληρωμένου διὰ πλαγίων παραλλήλων γραμμῶν κατέχοντος διακόσμησις ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλείστον ἐκ περιφερικῆς σειρᾶς συνηνωμένων βουβῶν, ἔχοντων στιγματὴν ἐν τῷ κέντρῳ, μεταξύ δύο γραμμῶν καὶ ἐκ σειρᾶς ὀδοντωτοῦ γλυπτῶν κοσμημάτων κατὰ τὸ ἄκρον τῶν καλύμμάτων. Ἐνα τῶν καλύμμάτων ἔχουσιν ὡς κόσμημα καὶ μόνον κυκλωτερῆς γραμμᾶς. Ὡς λαβὰι τούτων καλύμμάτων ἔχρησθησαν ὀλίγα πηλῖνα ἱππόσια εὐρεθέντα ἐν οἷς καὶ αἱ πυξίδες τύροι, τούτο δ' εἶνε συνηθεστάται καὶ ἐπὶ τῶν πυξίδων ἐξ Ἀττικῶν γεωμετρικῶν τύρων¹.

Ἐπίσης συνήθεις ὡς καὶ αἱ ἀνωτέρω πυξίδες εἶνε ἐν τοῖς Ἐρετρικαῖς τύροις καὶ μικροὶ κύβοι τοῦ σχήματος τῶν ἐν Mitt. 1893 Taf. VIII, 1, 6². Τούτων ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ παραπύξιος

Εἰκὼν 5.

κύβων μετὰ ἡ ἀνευ στιγματῶν ἐν τῷ κέντρῳ συνηνωμένων δι' ἐσραπτομένων, ἐκ κυκλωτερῶν γραμμῶν ἢ ἐξ ἀλλεπαλλήλων περιφερικῶν τεθλασμένων γραμμῶν περὶ τὸ χεῖλος, καὶ ἐκ μαιάνδρου ἢ ἄλλων γραμμικῶν κοσμημάτων ἐφ' ὅλης τῆς κοιλίας ἢ μόνον ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς μεταξύ τῶν δύο λαβῶν.

Συχνάκις ἐπίσης ἀπαντῶσι καὶ κύβοι σχήματος ὁμοίου περίπου πρὸς τοὺς προηγουμένους διαφέροντες μόνον κατὰ τὰς λαβὰς, ὁμοιοὶ πρὸς τοὺς ἐν Mitt. 1893 T. VIII, 2, 3 δημοσιευθέντας.

Καὶ τούτων ἡ διακόσμησις εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν

τοῖς κατωτάτοις στρώμασιν εὐρισκόντο τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ὀστέων ζῴων. Ὁ προσρισμὸς τῶν φρεάτων τούτων ἴσως ἐξακριβωθῆ, ὅταν ἀνασκαφῶσι ταῦτα μέχρι τοῦ στερεοῦ, ὅπερ δὲν ἐγένετο κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν νεκροταφείων, δι' ἔλλειψιν καταλλήλων ἐργαλείων. Ἄς σημειωθῆ πρὸς τούτοις ἐνταῦθα, ὅτι μεταξύ τῶν γεωμετρικῶν τύρων εὐρέθη καὶ σκελετὸς ἵππου, ὅστις, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς θέσεώς του, ἄφου ἔκειτο ἐν μέρει κατωτέρῳ γεωμετρικοῦ τύρου, ἐτάφη ἐκεῖ κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους.

¹ Collignon. *Couve Catalogue des Vases d'Athènes* π. 69 ἀρ. 275-276.

² Ἴδε καὶ Ἐρμ. Ἀργ. 1898 πίν. 3, 1, 5 ὡς καλύμμα ἀνωτέρων.

των προηγουμένων. Αί λαβὰὶ αὐτῶν κοσμοῦνται ὑπο τετραπύλλου γεωμετρικοῦ βολῆκος ἢ ὑπο κοσμημάτων σχήματος X. Ἐν εἰκ. Γ εἰκονίζεται τεμάχιον τοιοῦτου κυθήου, ἐφ' οὗ ἔκτος τῆς περὶ το χεῖλος σειρᾶς κύκλων μετ' ἐραπτομένων σφύζονται καὶ δύο ἀλλεπύλληλα γεωμετρικὰ πεγνά, τὸ πρόσθιον ἵππου καὶ μικρὸς πρὸς πληρωσίν τοῦ πεδίου χρησιμεύων ἀσπῆρ.

Ἐκ μεγαλειτέρων ἀγγείων ἀπαντῶσι συγγάνεις ἐν πρώτοις προχοῖ τοῦ συνήθους ἄττικου σχήματος Jahrb. 1899 σελ. 210-212 μετ' ἐπιμετρικὸν λαίμοσ καὶ τριγωνικῆ ἢ στρογγύλου στομίου. Εὐρέθησαν δὲ καὶ ὀλίγα τεμάχια μετὰ προχοῦ ἀνλακωτῆς, οἷα ἢ ἐν Jahrb 1899 σελ. 208 εἰκ. 77 δημοσιευμένη ἐξ Ἀττικῆς. Ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς τάφοις εὐρίσκοντο καὶ τεμάχια τοῦλάχιστον ἑνὸς

Εἰκὼν 6.

μεγάλου κρατῆρος μεθ' ὕψηλῶν ὀριζοντίως ἠδ' ἀκωμένου ποδός, ὁμοίου καθ' ὅλα πρὸς τὸν ἐν Jahrb. 1886 σελ. 133, 2843 ἐκ Καμείρου δημοσιευθέντα, ὡς καὶ πρὸς τὸν ἐκ Μήλου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ¹ ἀποκειμένον.

Τούτοις ὅμοιος θὰ ἦτο καὶ ὁ κρατῆρ, οὐτινος μόνον τὸ ἄνω μέρος εὐρέθη ἐν Ἐλευσίνῃ². Ἐν εἰκ. 2 ἀπεικονίζεται τὸ ἄνω μέρος ἑνὸς τοιοῦτου σωθέντος κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἡ διακόσμησις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐξ ἀποκλειστικῶς Διτυλικῶν κοσμημάτων εὐρίσκουμένων, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Καμείρου καὶ τοῦ ἐξ Ἐλευσίνας, ἐν περιορισμένῳ πεδίῳ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν ὁμοίως.

¹ Jahrb. 1899, 34 ἐκ. 11.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1898, 3, 3.

Ἐν εἰκ. 3 καὶ 4 ἀπεικονίζετα μεγάλη στροσειδῆς λωπὴς εὐρέθεισα ἐν ᾧ καὶ ὁ ἄνωτέρω κρατῆρ τάφο. Το σχῆμα αὐτῆς διαφέρει ἀπὸ τῶν συνήθων Ἀττικῶν φιαλῶν καθ' ὅτι τὸ χεῖλος αὐτῆς εἶνε πολὺ χαμηλότερον καὶ ἡ βᾶσις δ' αὐτῆς εἶνε πολὺ μεγαλειτέρα ἐκείνων καὶ ἔχει κατὰ τὸ ἄκρον τρεῖς κυκλωτερεῖς ἀλλοκας. Καὶ αἱ λαβὰὶ δ' αὐτῆς διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν λαβῶν τῶν Ἀττικῶν φιαλῶν.

Ἡ ἐπιράνεια αὐτῆς εἶνε ὄλως μέλαινα ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καύσεως ἐν τῇ πυρᾷ τοῦ νεκροῦ, τὰ δὲ κοσμηματα μόλις διακρίνονται. Το χεῖλος εἶχε συστράματα γραμμῶν, ἐπὶ δὲ τῆς κοιλίας εὐρίσκοντο τμηματα μακρόνδρου καὶ παρὰ ταῖς λαβὰς δύο γεωμετρικὰ φύλλα ἑκοσμητο δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν ἄττικῶν καὶ βοιωτικῶν τινων ἀγγείων καὶ ἡ βᾶσις τῆς λωπάδος (εἰκ. 4) ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ κύκλον μετὰ σταυροῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἄκτινσειδῶς εἷ γεωμετρικὰ φύλλα καὶ μικροὺς ἀστέρας. Ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐν εἰκ. 5 καὶ 6 ἀπεικονιζόμενα δύο μικρὰ ἀγγεῖα, ἅτινα κατὰ τὸν πηλὸν καὶ τὸν προπον τῆς διακοσμήσεως καὶ τῆς κατασκευῆς φαίνονται ὄντα λειψάνα παλαιότερου ἀγγειογραφικοῦ βυθμοῦ. Εἰκ. 5 εἶνε ἀβαθὲς πινάκιον τριγωνικῆς περιήπου τομῆς ἐκ πηλοῦ γονδροσειδῶς ἔχοντος νῦν μέλαν χροῶμα ἐκ τῆς καύσεως, εἶνε δ' ἴσως χειροποίητον καὶ ἔχει ἀντὶ λαβῶν δύο ὀριζοντίας, κυλινδρικής, διαπρήτους ἐξοχὰς ἐκατέρωθεν, ἄνωθεν δὲ τούτων δύο ὀπάς, ἀφ' ὧν ἐξήρτατο. Ἐπὶ τῆς βᾶσεως εἶνε κατὰ τὴν συνήθειαν κυκλαδικῶν τινων ἀγγείων ἐγκεχαραγμένους σταυρος μετ' ἀκανθῶν ἐπὶ τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὸν γραμμῶν. Εἰκ. 6 εἶνε μικρὸν σφαιρικὸν ἀγγεῖον ἐπίσης χειροποίητον ἐκ πηλοῦ λεπτοτάτου ἔχοντος καὶ νῦν ἴσως τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ χροῶμα, τούτέστι τὸ περὶόν. Ἐπὶ τῆς πλατείας λαβῆς αὐτοῦ, ἥτις ἀναμνηστικαὶ τὰς λαβὰς τῶν πρωτοκραθηθιακῶν ἀρυσάλλων, εἶνε κεχαραγμένον κομψὸν γραμμικὸν κόσμημα.

Καὶ ἐν Ἀθῆναις¹ ἰδίως δ' ἐν Ἐλευσίνῃ² εὐρέθησαν ἐν τοῖς γεωμετρικῶς τάφοις ἀγγεῖα ὅμοια πρὸς τὰ ἄνωτέρω περιγραφέντα καὶ ἰδίως τὰ δύο

¹ Mill. 1893, 138-139.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1898, 105 καὶ 115. Πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ Ἐφημ. σελ. 102 ἀρ. 25 δημοσιευμένον ἀγγεῖον ἐν ἀκριβοῦς ὅμοιον εὐρέθη καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις τάφοις.

τελευταία, ἅτινα πολὺ ὀρθῶς χαρακτηρίζονται καὶ ἐκεῖ ὡς λείψανα ἀρχαίων παρασκευασθέντων κεραμεικῶν τρόπων¹.

Ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων γεωμετρικῶν ἀγγείων ἐπικρατοῦσι τὰ γραμμικὰ κοσμήματα ἀνθρωπίνῃ μορφῇ οὐδαμῶς εὐρίσκε-

ται. Πηλὸν εὐρίσκονται ἐπὶ δύο μικρῶν τεμαχίων, ἐφ' ἑτέρων δὲ δύο ἵπποι.

Μάλιστα μόνον ἐκ τῶν κοσμημάτων δὲν οὐκ εἶναι καὶ ὁρισθῆναι ἢ χρονολογηθῆναι τῶν ἀγγείων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ. ἐν τούτοις ἢ κατεργασθῆναι τῶν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ καὶ

Εἰκὼν 7.

ἢ σπανιότης τῶν μορφῶν τῶν ζώων ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων ἀγγείων μαρτυρεῖ κατ' ἐμὲ, ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ ὅτι συνεπῶς καὶ οἱ τάφοι εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀνάγονται.

Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων εἶνε καλῶς καθαρισμέ-

¹ Περὶ. Ἐφημ. Ἄρχ. 1898, 204 σημ. 1 Τροῦντας.

νος καὶ λίαν συμπαγῆς, ἔχει δ' ἐπὶ τῶν σπανίων τεμαχίων, ὧν ἡ ἐπιφάνεια δὲν παρελλήλαθῆναι ἐκ τῆς δευτέρας ἰσχυρῆς καύσεως, ἣν ὑπέστησαν ἐν τῇ πυρρῇ τοῦ νεκροῦ, χρώμα ἐρυθροπὸν ἢ ὑποκίτρινον· τὰ κοσμήματα φαίνεται, ὅτι ἐγράφθησαν ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ διὰ γυνώματος μέλανος ἔχοντος νῦν ἐνιαχοῦ καστάνινον χρώμα.

Παρέχει δὲ ἄλλοι ἢ τεχνικὴ ἀπεργασία τῶν ἐξετασθέντων μέχρι τοῦδε ἀγγείων ἀποκλειστικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν Ἀττικῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου.

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Υἱαιονομαίου εὐρέθησαν καὶ τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν ἀπετέλῃσθη ὁ ἀμφορέως τῆς εἰκόνος 7.

Τὰ τεμάχια εὐρέθησαν ἀπομεμονωμένα ἐν τῷ χώματι, παρ' αὐτοῖς δὲ ἢ ὑπ' αὐτὰ οὐδεὶς σύγχρονος τάφος ὑπῆρχεν, ὥστε οὐδόπως εἶνε δυνατόν νὰ σκεφθῆ τις, ὅτι οὗτος ἐχρησίμευεν ὡς ἐπιτύμβιον σῆμα. Πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι καὶ οὗτος, ὅπως πάντες οἱ μεγάλοι Ἐρετρικοὶ ἀμφορεῖς, ἦτο τάφος μικροῦ παιδίου. οὗ ὁ σκελετὸς εὐρίσκατο ἐν τῷ ἐτέρῳ ἀπολεσθέντι ἡμίσει αὐτοῦ, μολοντι οὐ-

Εἰκὼν 8.

δαίς βιάσιμος λόγος προς πίστωσιν τοῦτου παρουσιάσθη ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἐν γένει νομιζώ, ὅτι ἀπὸ ἐν Ἐρετρία εὐρέθησαν τοσοῦτοι γραπτοὶ ἀμφορεῖς διαφόρων χρόνων, οἵτινες ἦσαν τάφοι παιδίων καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθιμον τῆς χρησεως τοιοῦτων πρὸς ταφὴν παιδίων ἢ ὡς ὀστεοδόχων κάλπῶν ἔχει βεβαιωθῆ ἀσφαλῶς καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν νεκροπόλεων¹, πρέπει πάντες οἱ μεγάλοι ἀμφορεῖς, ἐν οἷς ὑπῆρχον κατ' ἀσφαλεῖς μαρτυρίας ὅσα μόνον ἀνθρώπινα ἢ τοιαῦτα μετὰ πέτρας νὰ θεωρῶνται ὡς τάφοι. Νομιζώ δ' ὅτι ἀδίκως ἐθεωρήθη ἐν Ἐρετρ. Ἀρχ. 1897 σελ. 68 καὶ ὁ ἀμφορέως τοῦ Νέσσου ὡς ἐπιτύμβιον σῆμα, ἀπὸ

¹ Mon. Line. I 772 σελ. 1 πλ. καὶ σελ. 2. Ἐρετρ. Ἀρχ. 1899 σελ. 173 καὶ 1899.

ἐν αὐτῷ εὐρέθη πέτρα μετ' ὀστέων, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς τὸ πρῶτον ποιησαμένους μνείαν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ νὰ εὐρίστωσιν ὁρθῶς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς τάφου¹.

Ὁ ἀμφορέως ἡμῶν εἶνε ἐλλειπῆς κατὰ τὰ δύο τρίτα περίπου, ἐν τούτοις ἐκ τῶν σωζομένων τεμαχίων δύναται καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ καὶ ἡ διακόσμησις νὰ ἀναπαρασταθῆ.

Τὸ σχῆμα αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀπαραλλάκτως ὅμοιον πρὸς οὐδένα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν γεωμετρικῶν ἀμφορέων· προσεγγίζει μᾶλλον πρὸς τοὺς μεγάλους ἀμφορεῖς τοῦ Διπύλου (πβλ. Jahrb. 1899, 193-194 ἀρ. 34-37), ἀπ' ὧν ὅμως διακρίνεται οὐσικῶδες ἕνεκα τοῦ σχήματος τοῦ λαιμοῦ, ὅστις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ εἶνε λιαν βραχὺς καὶ λήγει ἄνω, ὅσον δύναται τοῦτο νὰ φανῆ ἐκ τοῦ μικροῦ διατη-

Εἰκὼν 9.

ρηθέντος μέρους αὐτοῦ. ἀποτόμως, ἄνευ ἰδιάζοντος χείλους. Πῶς ἦσαν ἐσχηματισμένοι αἱ λαβαὶ τοῦ ἀγγείου δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, διότι μόνον ἡ ἀρχὴ τοιαύτης σώζεται ἀριστερὰ παρὰ τὸν ὦμον τοῦ ἀγγείου.

Τὸ ὕψ. αὐτοῦ εἶνε 0,80, ἡ περιφέρεια τῆς κοιλίας 2,11, τοῦ λαιμοῦ ὕψ. 0,06.

Ὁ τε λαιμὸς καὶ ἡ κοιλία τοῦ ἀμφορέως ἐκοσμῶντο διὰ περιφερικῶν ζωνῶν κοσμημάτων, ὧν διακρίνονται κυρίως αἱ τρεῖς μεγάλαί ἀνίσου πλάτους ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Ἐν τῇ πρώτῃ ζώνῃ, ἥτις εἶνε πλατυτέρα τῶν

¹ Δελτίον 1890, 5. «Εὐρέθη δὲ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο οὐχὶ ἐνὸς τάφου, ἀλλ' ἐν τοῖς χώμασιν εἰς τεμάχια τεθραυσμένον, πῦν τοῖς τεμαχίοις δὲ τοῦτοις ἔαινετο καὶ ὅσα καὶ κύνες, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀγγεῖον ἐχρησίμευεν ὡς τάφος ἢ ὡς ὀστεοδόχος κάλπη».

λοιπών, παρίστανται κατὰ σειρὰν πρὸς δεξιὰν ὀδεύοντα ἄρματα ὑφ' ἐνὸς μόνου συρόμενα ἵππου. Ὁ ἄρματηλάτης εἶνε κατὰ τὸν συνήθη τύπον τοῦ γεωμετρικοῦ ἀνδρός ἐσχηματισμένος, καὶ ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγωνικοῦ σκιαγραφήματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ μικρὸν κενὸν σχήματος τριγωνικοῦ ἢ ἐπιμήκους πρὸς ὑπόδειξιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅστις δηλοῦται παρομοίως ἐν τῇ βοιωτικῇ οἰνοχόῃ Jahrb. 1899 σελ. 81 fig. 36, ἐνῶ ἐπὶ τῶν ἐκ Διπύλου ἀμφορέων δηλοῦται διὰ ἀκανονίστου σχήματος ἢ στρογγύλου κενοῦ ἔχοντος στιγμηὴν μέλαιναν ἐν τῷ μέσῳ ἢ μένει παντελῶς ἀδήλωτος.

Ὁ ἄρματηλάτης κρατεῖ τὰ ἦνία ἐν τῇ δεξιᾷ ἰστάμενος κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ὄρθιος ἐν τῷ δίφρῳ καὶ ἔχει ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὴν μάστιγα. Οἱ πόδες μέχρι κάτωθεν τῶν γονάτων καλύπτονται ὑπὸ τῶν πλαγίων τοῦ δίφρου πλευρῶν. Ἀπὸ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λείπεται τὰ ἀπαντῶντα ἐπὶ τῶν πλείστων ὁμοίων γεωμετρικῶν παραστάσεων ὅπλα, ἐνῶ καὶ ἐνταῦθα μακρὰ πλοκαμοειδῆς ἀπόφυσις ἠωρημένη πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ κράνιου ὁλοῖ τὸν μακρὸν λόφον τοῦ κράνους, ὅπερ ἔφερον¹.

Τῶν ἵππων τὸ σῶμα οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ τῶν λοιπῶν γεωμετρικῶν ἵππων, μόνον δ' αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν δὲν ἔχουσι τὸν τυπικῶς γεωμετρικὸν ἐκεῖνον τύπον τῶν ἀμφορέων τοῦ Διπύλου, ἀλλ' εἰ καὶ εἰσέτι λίαν ἄτεγνοι, ἔχουσιν ὅμως ἐν τῷ περιγράμματι τοῦλάχιστον μορφήν προσεγγίζουσαν μᾶλλον πρὸς τὴν φύσιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν δὲν δηλοῦνται.

Τὰ ἄρματα παρίστανται ὅλως ἐκ τοῦ πλαγίου, τοῦλάχιστον ἐκ τῶν τροχῶν διακρίνεται μόνον ὁ εἷς ἔχων ὅπως συνήθως τέσσαρας κνήμας. Ὁ δίφρος φαίνεται ὡν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ στερεᾶς ὕλης καὶ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ πλεκτός, ἔχει δὲ καὶ οὗτος ὡς πάντες σχεδὸν οἱ γεωμετρικοὶ δίφροι τὰ δύο ἡμικυκλικὰ ὑψώματα, τὰς ἀντιγὰς.

Καὶ ὁ Helbig² (τοῦλάχιστον διὰ τὰ ἄρματα, Rennwagen, τοῦ Διπυλικοῦ ἀμφορέως Monumenti tom. VIII. tav. XXXIX, 1. 2) καὶ ὁ Reichel³ δέχονται, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἐξέχοντα κυκλικὰ ἐξαρ-

¹ Höl. Reichel Homer. Waffen² 124-125 εἰκ. 66, 67.

² Das Homerische Epos s. 139 εἰκ. 32. An der Vorder wie an der Rückseite erhebt sich ein hufeisenförmig gebogenes Geländer, ἄνωξ.

³ E. i. σελ. 121 κ. ε.

τήματα τοῦ ἄρματος εὐρίσκοντο το μὲν ἐπὶ τῆς προσθίας τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ ἄρματος, καὶ ὁ μὲν Helbig ὀνομάζει ταῦτα ἀντιγὰς, ὁ δὲ Reichel ἐπιδιφρουάδας.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Reichel τὸ ἐπὶ τῶν Διπυλικῶν ἀμφορέων μετὰ τῶν τοιούτων ἐπιδιφρουάδων ἢ ἀντιγῶν εἰκονιζόμενον ἄρμα ἦτο περίφρακτον, ἢ δ' ἀπόβασις ἢ τὸ ἄλμα ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο διὰ τῶν πλαγίων πλευρῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ τροχοῦ.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τοῦτο

Εἰκὼν 10.

περὶ τῶν ἀρμάτων τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων πολὺ δ' ὀλιγώτερον περὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἀρμάτων.

Παρ' Ὀμήρῳ οἱ πολεμιστὰι συχνάκις ἀπεβιάζοντο τοῦ ἄρματος, ὅπως πολεμησῶσι μετὰ τῶν πεζῶν, ἐπέβαινον δ' αὐτοῦ πάλιν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ὅτε στενοχωρούμενοι ἠθέλον νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ ὁμίλου τινὸς τῆς μάχης, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ἐπίβασις ὤφειλε νὰ εἶνε λίαν εὐχερῆς, τοιαύτη δὲ δὲν εἶνε ἂν παραδεχθῶμεν το περίφρακτον ἄρμα καὶ τὴν ἐκ τῶν πλαγίων ἐπίβασιν.

Τὸ Ὀμηρικὸν ἄρμα ἦτο βεβαίως ἀνοικτὸν ὀπισθεν δὲν ἐξάγεται δὲ ἐξ οὐδενὸς χωρίου, ὅτι ὑπῆρχε καὶ διατροῦ τροποῦ ἄρμα.

Ἐν Ἰλιάδῳ 4¹, 377 τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἀκολουθούντων ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἄρμα τοῦ Εὐμήλου ἵππων τοῦ Διομήδους, λέγεται

Τοὶ δὲ μετ' ἐξέφερον Διομήδους ἄρσενες ἵπποι
Τρῳάιοι, οὐδέ τι πολλὸν ἔνευθ' ἔσαν, ἀλλὰ μάλ' ἔγγυς.
αἶψα γὰρ δίφρον ἐπιθυσμένοιον ἔταψαν.
πνοῆ δ' Εὐμήλοιο μεταφρῶνεν εὐρέε τ' ὄμμα
θέρμετ' ἐπ' αὐτῷ γὰρ κεφαλῆς καταθέντε πετέεθον.

Ταῦτα ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς μαρτυροῦσιν, ὅτι τὸ ἄρμα

Εἰκὼν 11.

Εἰκὼν 12.

πάντοτε, ἂν ὑπῆρχεν ἄρμα κλειστὸν ὀπισθεν.

Ἡ ἐπίθασις ἐκ τῶν πλαγίων εἰς τὸ ἄρμα τοῦ ἀμφορέως ἡμῶν καὶ ἄλλων ὁμοειδῶν τούτῳ, ἐφ' ὧν τὰ ἄρματα ἔχουσι τὰς πλαγίας πλευρὰς ἀρκετὰ ὑψηλὰς, ἀφοῦ φθάνουσι μέχρι τοῦ γόνατος τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀνδρός, θὰ ἦτο δυσχερεστάτη, ἐπικινδυνστάτη δὲ εἰς ἐστενοχωρημένον πολεμιστὴν ἐν ὄρα μάχης.

τοῦ Εὐμήλου ἦτο ἀνοικτὸν ὀπισθεν, διότι ἄλλως οἱ ὀπισθεν τρέχοντες ἵπποι δὲν θὰ ἠδύναντο τοσοῦτον εὐκόλως νὰ ἔχουσι τὰς κεφαλὰς τῶν ἐν τῷ ἄρματι κατατεθειμένων ἐπὶ τοῦ Εὐμήλου, δεικνύουσιν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο συνηθισμένος εἰς τὴν ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς τὸ ἄρμα ἐπίθασιν, ἀφοῦ παρομοιάζει τοὺς ὀπισθεν ἀμέσως μετὰ τὸ ἄρμα τρέχοντας ἵππους πρὸς πειρωμένους νὰ ἐπιβῶσιν τούτου.

Πρὸς τούτοις, ὁσάκις παρ' Ὀμηρῷ πολεμιστὴς τις ἐπιβαίνων τοῦ ἄρματος φρονεῖται, κυλίεται οὗτος ἐκτὸς τοῦ ἄρματος· τούτο δὲν θὰ συνέβαιν

Καὶ τὰ ἐπὶ τῶν Διπυλικῶν ἀμφορέων παριστάμενα ἄρματα ἦσαν ἀνοικτὰ ὀπισθεν, παρίστανται δ' ἐπὶ τούτων συνήθως ἡ μία πλαγία πλευρὰ καὶ ὁλόκληρος ἡ μέρος τῆς προσθίας¹.

Ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀμφορέως δεικνύεται ὁλόκληρος ἡ πλαγία πλευρὰ καὶ ἐκ τῆς προσθίας μόνον ἡ ὑψηλὴ ἀντυξ, ἡ δὲ κυκλικὴ ἐξοχὴ, ἣτις φαί-

¹ H62. Homer. Waffen eik. 65, 66, Jahrb. 1899, 193 eik. 56.

νεται ὀπισθεν, δὲν ἦτο ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς πλαγίας χρησιμεύουσα ὡς λαβὴ διὰ τὸν ἀναβαίνοντα, ὁμοία δὲ θὰ ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, ἀλλ' ἐκείνη φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν φαίνεται. Ὅμοιως πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ κυκλικὴ ἐξοχὴ πρὸς τὰ ὀπισθεν τῶν ἄρμάτων τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου μεγάλου Διπυλικοῦ ἀμφορέως.

Διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Ὀμηρικοῦ ἄρματος καὶ τῶν Διπυλικῶν βοηθεῖ ἡμᾶς θαυμασίως τὸ ἐν Ἄρχ. Ἐφημ. 1896 πίν. 3 ἀπεικονιζόμενον πῆλινον ἐκ Βοιωτίας ἄρμα, ὅπερ δὲν ἀνάγεται μὲν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ἀλλ' ὅμως εἶνε ἀρκετὰ παλαιόν¹. Ἐφ' ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν τῆς προσθίας ὁῖα δὴ καὶ τῶν δύο πλαγίων ἔχει τοῦτο χωριστὸν ἡμικυκλικὸν περίπου ὑψηλὸν περίφραγμα κατέχον ὀλοκλήρην τὴν ἔκτασιν τῆς πλευρᾶς καὶ ἐσχηματισμένον διὰ μιᾶς καμπύλης ράβδου, ἣτις ἐπὶ τῶν πλαγίων πλευρῶν ἐξεῖχε καὶ πέρα τούτων πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τὰ περίφραγματα ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς ἐρείσματα εἰς τοὺς ἐν τῷ ἄρματι καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ὑπηρεσίας, ταῦτα δ' ἦσαν αἱ Ὀμηρικαὶ ἄντυγες, ὅτε ὁ λόγος ἦτο περὶ τῶν τριῶν πλευρῶν καὶ ἄντυξ, ὅτε μόνον περὶ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν. *Περίδρομοι* ἢ *περὶ δίφρου* ὠνομάζοντο, διότι περιέβαλλον τρόπον τινὰ τοῦτον ἐξ ὀλοκλήρου, ἀφοῦ ἦσαν ἐπὶ τῶν τριῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πλευρῶν. Αἱ *δοιαὶ ἄντυγες* τοῦ ἄρματος τῆς Ἱπρας ἠδύναντο κάλλιστα, ὡς ἐλέγχθη ἤδη, νὰ ἦσαν τῷ ὄντι δύο ἄντυγες εἰς διάφορα ὕψη.

Μόνη διαφορά τῶν Διπυλικῶν ἄρμάτων ἀπὸ τοῦ ἄρματος τούτου εἶνε, ὅτι αἱ ἄντυγες τῶν πλαγίων πλευρῶν εὐρίσκονται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου περιοριζομένης τῆς χρήσεως αὐτῶν μόνον εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναβάσεως.

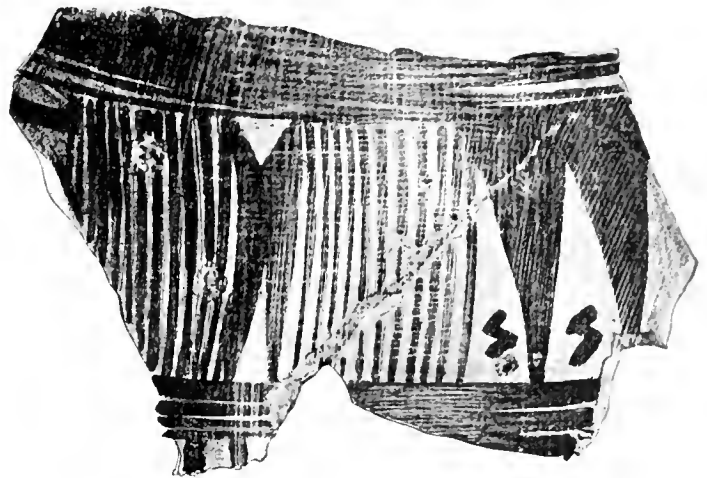
Ὁ ῥυμὸς ἐπὶ τοῦ ἄρματος τοῦ ἡμετέρου ἀμφορέως εἶνε καμπύλος ἐξέχων κατὰ τὸ ἄκρον ὑπεράνω τοῦ νώτου τοῦ ἵππου, εἶνε δὲ προσηλωμένος εἰς τὸν δίφρον καὶ ἐστερεωμένος διὰ δύο πλαγίων δοκῶν. Μακρὸν σχοινίον συνδέει τὸ ὑπὲρ τὸ νῶτον τοῦ ἵππου ἄκρον αὐτοῦ μετὰ τῆς ἄντυγος.

Ἐκ τοῦ ὀπισθίου τοῦ δίφρου εἰς τὸ ὕψος περίπου τῶν τροχῶν προέχει οἰοῦναι μικρὰ δοκὸς πρέ-

¹ Πόλ. Ἐφημ. Ἄρχ. 1896, 61.

ρουσα ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἐγκαρσίως ἕτερον μικρὸν ξύλον. Τὴν σημασίαν τῆς προεξοχῆς ταύτης, ἣτις λείπει ἀπὸ τῶν λοιπῶν παραστάσεων γεωμετρικῶν ἄρμάτων δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν μόνον ἂν δεχθῶμεν, ὅτι αὕτη ἦτο βαθμὴς εὐκολύνουσα τὴν ἀνάβασιν. Ὅμοιον τι περίπου ἀνεῦρον μόνον ἐπὶ τοῦ δίφρου τοῦ ἐκ Μήλου ἀμφορέως (Ἐφημ. Ἄρχ. 1894 πίν. 13).

Διάφορα κοσμήματα καθαρῶς Διπυλικὰ πλήρῳσι τὰ ὑπὸ τῶν ἄρμάτων καταλειπόμενα κενά. Κάτωθεν ἐκάστου τῶν ἵππων το συνήθες εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ὁμοίας παραστάσεις κόσμημα ἑνὸς μικροῦ ῥόμβου περικλείοντος σταυρὸν καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ ἄλλου ῥόμβου ἔχοντος ἐπὶ τῶν πλευρῶν τρίγωνα. Συστήματα ῥόμβων, ἢ καὶ μο-

Εἰκὼν 13.

ναδικοὶ τοιοῦτοι πλήρεις τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν καὶ κοσμήματα ὅμοια πρὸς Μ ἢ ἀλλεπάλληλα Λ ὡς καὶ δύο πλάγια τρίγωνα ἠνωμένα διὰ τῶν κορυφῶν πλήρῳσι τὸν λοιπὸν κενὸν χώρον.

Διὰ τριπλῆς κυκλοτεροῦς γραμμῆς χωρίζεται ἡ πρώτη αὕτη διακοσμητικὴ ζώνη ἀπὸ τῆς κατωτέρας εὐρισκομένης ἐπὶ τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου.

Ἐπὶ ταύτης παριστάνται πολεμιστὰὶ βαδίζοντες πρὸς δεξιὰ· ἔχουσι δ' οὗτοι διπλοῦν ὄρου καὶ στρογγύλην ἀσπίδα διηρημένην προφανῶς εἰς διαφοροχρῶμους ζώνας καὶ ἔχουσιν ἐπίσημον λευκὸν πτηνὸν καὶ παρὰ τισὶ προχραιοῖδες ἐξ ὀκτώ ἀκτινῶν κόσμημα.

Αἱ παραστάσεις πολεμιστῶν μετὰ στρογγύλων ἀσπίδων εἶνε ἐπὶ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων σπά-

ναι· τὰ δὲ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα, ἐφ' ὧν παρίστανται αἱ μικραὶ στρογγύλαι ἀσπίδες εἶνε πάντως ἐκ τῶν νεωτέρων¹.

Ἡ τρίτη πρὸς τὰ κάτω ζώνη ἢ καὶ στενοτέρα τῶν λοιπῶν πληροῦται ἐκ κοσμημάτων ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἀμφορέως Jahrb. 1899 σελ. 194 εἰκ. 57, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο συγκεντρικῶν κύκλων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ ὀρθοειδῆ γραμμὴν περιβαλλομένην ὑπο στήριγμα. Μεταξὺ τῶν σχημάτων τού-

εἰκὼν 14.

των ὑπάρχουσιν ἀντίστοιχα τρίγωνα πληρῆ διαγωνίων γραμμῶν συνδεδεμένα δι' ὀρθοειδοῦς γραμμῆς. Κατὰ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ κατωτέρω τῆς τελευταίου περιγραφείσης κοσμηματικῆς ζώνης ἐπὶ τῆς κοιλίας ὑπάρχουσι σειραὶ διαφόρων καθαρῶς Διπυλικῶν κοσμημάτων. Το κατώτατον τῆς κοιλίας καλύπτεται ὑπὸ γανώματος.

Ὁ πηλὸς τοῦ ἀγγείου ἡμῶν εἶνε ὁ συνηθῆς

ὠχροῦ χρώματος τῶν Διπυλικῶν ἀγγείων, εἶνε δὲ ὀπως καὶ ἐπὶ τούτων γεγραμμένα τὰ κοσμήματα ἀμέσως ἐπὶ τῆς καλῶς λελειασμένης ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ.

Ἀξία σημειώσεως ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ χρώματος, δι' οὗ εἶνε ἀπεικονισμένα τὰ ἐπίσημα ἐπὶ τοῦ μέλανος χρώματος τῶν ἀσπίδων¹.

Ἡ τε τεχνικὴ ἀπεργασία καὶ ὁ τρόπος τῆς διακοσμήσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντων ἀγγείων, πλείστον δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἡ μορφή εἶνε ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Ἀττικῇ ἀνακαλυφθέντα γεωμετρικὰ ἀγγεῖα. Αἱ ἐν ἀρχῇ μνημονευθεῖσαι πυξίδες, αἱ πρόχοι, αἱ κύβοι εἶνε ἀγγεῖα ἀπαντῶντα κατὰ προτίμησιν ἐν Ἀττικοῖς τάφοις² καὶ τὰ κοσμήματα δὲ οἷον ῥόμβοι, μαϊανόροι, τεθλασμένοι γραμμαὶ καὶ ζῶα, ὅπου ταῦτα ἀπαντῶσιν, εἶνε κατὰ τὸν Ἀττικὸν τρόπον διατεταγμένα, ὥστε δυσκόλως δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα κατασκευάσθησαν ἄλλαχού ἢ ἐν Ἀττικῇ.

Ἀληθές εἶνε, ὅτι τοῦ ἐν τέλει ἐξετασθέντος ἀμφορέως τὸ σχῆμα δὲν εὑρίσκεται ἀκριβῶς ὅμοιον ἐν Ἀττικῇ, ἀλλὰ ἐκτός τοῦ ὅτι ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ εἶνε ἀναμφισβητήτως ἢ τοῦ Ἀττικοῦ, εὑρίσκουμεν καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ μετ' ἐλαχίστων μόνον παραλλαγῶν ἐπὶ τοῦ ἤδη μνημονευθέντος Ἀττικοῦ ἐξ Ἐλευσίνος ἀμφορέως (Jahrb. 1899, 193 εἰκ. 56).

Πρὸ πάντων ἐν Ἐρετρῖα, ἧτις ἐγγύτατα κειμένη πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀκτὴν, εἶχε συνδεθῆ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων πρὸς ταύτην, εἶνε εὐεξήγητος καὶ δεδικοιολογημένη ἡ εἰσαγωγή εἰς πλῆθος Ἀττικῶν ἀγγείων. Ἀλλὰ δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀγγείων ἢ ἐξ Ἀττικῆς ἐν Ἐρετρῖα ἐπίδρασις κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους. Αἱ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν Ἐρετρικῶν γεωμετρικῶν τάφων παρασχεθεῖσαι ἡμῖν πληροφορίαι περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Ἐρετριέων κατὰ τὴν ταφὴν εἶνε λίαν ἀνεπαρκεῖς ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς, ἣν εἶχεν ὑποστῆ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ νεκροταφεῖον, ἀλλ' ὅσα ἐκ τούτων ἐμάθομεν, ἀρκούσιν ἵνα καταδείξωσιν, ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς ἠκολούθουν καὶ ἐν ταῖς συνηθείαις κατὰ τὴν ταφὴν τοὺς Ἀθηναίους. Τάφοι κεκαυμένοι ὅμοιοι πρὸς τοὺς Ἐρε-

¹ Müll. 1892 σελ. 214-215 Persee. Jahrb. 1899, 197 Wide. Reichel ἔ. ἀ. σελ. 38

² Perse. Jahrb. ἔ. ἀ.

τρικούς εύρέθησαν και ἐν Ἀθήναις¹, τὸ δὲ περιεχόμενον τῶν τάφων ἐν τῇ γλισχρότητι αὐτοῦ, ἀγγεῖα, σιδηρᾶ ὄπλα, καὶ ὡς μόνον κοσμήματα ἐνίστε χρυσαῖα διαδήματα καὶ σπανιώτερον ἀργυρᾶ τις πόρπη ἢ ἄλλο πολύτιμον ἀντικείμενον συμφωνεῖ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἀττικαῖς τάφοις ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν², διαφέρει δ' ἀντικρυσ ἀπὸ τῆς συνήθειας τῶν Βοιωτῶν ἐν ταῖς τάφοις τῶν ὁμοίων πλεῖστα εὐρίσκονται γαλκᾶ κοσμήματα³.

Ἀγγεῖα γεωμετρικὰ εὐρέθησαν πλὴν τῶν ἐν τῷ περιγραφέντι νεκροταφείῳ καὶ ἀλλαγῶ τῆς Ἐρετριάς, ἐν νεκροταφείοις ἢ ἐν τῇ πόλει, καὶ τούτων δὲ τὰ πλεῖστα δεικνύουσι τὸν τύπον τῶν Ἀττικῶν τοῦ Διπύλου, δύο δὲ μικρὰ λίαν χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα εὐρεθέντα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος ἀπεικονίζομεν ἐν εἰκ. 8 καὶ 9 ἐξ ὧν τὸ ἐν εἰκ. 8, τὸ διὰ τε το σῆμα καὶ τὸ κόσμημα τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ, ὅπερ ἀπετέλει σειρὰ κοσμημάτων ἐχόντων σῆμα S, δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ Πρωτοαττικὰ ἀγγεῖα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντων ἀγγείων, ἅτινα ὡς εἶπομεν, εἰσῆχθησαν ἐξ Ἀττικῆς, εὐρίσκονται ἐν Ἐρετρίᾳ, οὐχὶ ὅμως ἐν ταῖς τάφοις, καὶ τινὰ τεμάχια ἀγγείων, ὧν ἡ διακόσμησις ἔχει μὲν τὸν τύπον τῶν Διπυλικῶν ἀγγείων, ἀλλ' ὅμως ἡ τεχνικὴ αὐτῶν ἀπεργασία δεικνύει ὅτι ταῦτα εἶνε προϊόντα ἐργαστηρίου διαφόρου τῶν Ἀττικῶν.

Ἔχουσι ταῦτα λεπτὸν κίτρινον ἐπίχρυσμα καὶ ἐπὶ τούτου διὰ μέλανος χρώματος τὰς γραφάς, ἐφ' ἑνὸς τεμαχίου μάλιστα κάτωθεν τῆς οὐτω ἐξωγραφημένης ζώνης ὑπάρχει ζώνη μέλαινα, ἐφ' ἧς ἦσαν γεγραμμένοι λευκαὶ μορφαὶ ζώων.

Οὔτε ὁ πηλὸς οὔτε καὶ τὸ χρίσμα τῶν τοιούτων τεμαχίων δὲν εἶνε βοιωτικὰ· τοῦναντίον δὲ τὸ τελευταῖον ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν ἀγγείων τῆς Μήλου καὶ Θήρας καὶ προ πάντων τῆς Ρόδου, οὐδὲν ὅμως εἶνε παράδοξον καὶ ἐκ τινος τῶν νήσων τούτων νὰ εἰσῆχθησαν ἀγγεῖα γεωμετρικὰ εἰς Ἐρετρίαν, πάντως δ' εἰς Ἀνατολικὸν τι ἐργαστάσιον θὰ ὀφείλωνται τὰ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν μόνον τὰ ὀλίγα τεμάχια ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν.

Ὁ πίθος τῆς εἰκόνας 10 εὐρέθη ὁμοίως ἐν τῷ

¹ Ἰδ. ἀνωτ. σελ.

² Mitt. 1893, 147.

³ Ἐφημ. Ἀρχ. 1892, 232 κ. ε. Wolters.

νεκροταφείῳ τοῦ Ἰγαιονομείου καὶ περιεῖχε τὸν σκελετὸν μικροῦ παιδίου. Κατὰ τὴν μορφήν διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Κεραμεικῷ¹ εὐρεθέντος πίθου ὁμοίως χρήσεως μόνον ὀλίγον κατὰ τὸν πόδα, ὅστις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ εἶνε ὑψηλότερος, ἔχει σῆμα κύλιδρικὸν περίπου καὶ φέρει τρία ἐπιμήκη τριήματα.

Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κάτωθεν τοῦ ἐξέχοντος χεῖλους εἶνε ἐγκεχαραγμένη κύκλιω κομποσειδῆς γραμμὴ, τρεῖς δὲ διπλαῖ κάθετοι ὀμοιοειδῆς γραμμαὶ πολλὰ κίς ἐπαναλαμβανόμεναι ἀποτελοῦσι τὸν λοιπὸν τοῦ λαιμοῦ κόσμον. Το ἀνώτατον σημεῖον τῆς καιλίας περιβάλλει κυκλωτέρως γραμμὴ μετὰ πλαγίων

Εἰκὼν 15.

ἀκανθῶν ἐκατέρωθεν, κάτωθεν δὲ ταύτης περιφερικὸν πλέγμα ῥόμβων.

Τὰ κοσμήματα εἶνε ἐπιτηδεῖως κεχαραγμένα.

Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς καιλίας ὑπάρχουσιν εἰς συμμετρικὰς ἀποστάσεις τρεῖς μικραὶ κομποσειδῆς ἀποφύσεις.

Ὅπως καὶ ὁ ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ πίθος, εἶνε καὶ ὁ ἡμετέρος κατεσκευασμένος ἐκ γονόρου κακῶς καθαρισμένου πηλοῦ, ἔχοντος ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶνε καλῶς λελειασμένη.

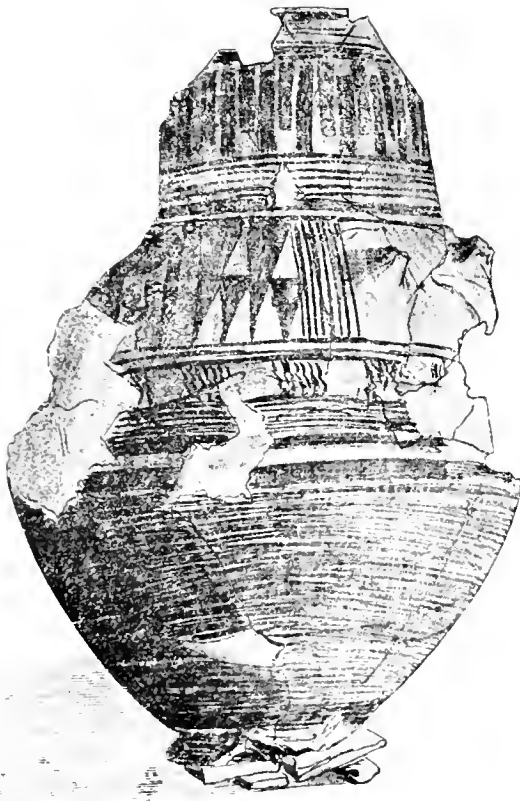
Ἐντὸς τοῦ πίθου τούτου εὐρέθησαν τρία μικρὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ὁμοία περίπου πρὸς Mitt. 1893 πίν. VIII, 2, 7 φέροντα παραστάσεις γεωμετρικὰς, ἅτινα εἶνε, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, τὰ μόνον ἐν

¹ Mitt. 1893, 119 εἰκ. 12.

τοῖς νεκρικοῖς τῆς Ἐρετρίας ἀμφορεῦσιν εὐρεθέντα κτερίσματα.

Πίθοι ὅμοιοι πρὸς τὸν ἄρτι περιγραφέντα εὐρέθησαν περὶ τοὺς εἴκοσι σφῶι καὶ εἰς τεμάχια, ὧν ἡ διακόσμησις εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμοια πρὸς τὸν περιγραφέντα ἢ καὶ ὀλίγον διάφορος πάντως ἕμως καθαρῶς γεωμετρικῆ.

Μεθ' ὀλίγην τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῶν πίθων τούτων πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ δεγθῶμεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐξ Ἀττικῆς ἔχουσιν εἰσαχθῆ. Τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ παρὰ τοῖς ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ πίθοις δὲν εἶνε τόσον ἐρυ-

Εἰκὼν 16.

θρόν, ὡς ἐν τοῖς Ἐρετρικοῖς, ἢ δ' ἐπιφάνεια τούτων ἔχει ἕλως διάφορον ὄψιν. Τὸν ἀντίον τοῦ χρῶμα τῶν ἡμετέρων πίθων καὶ ἡ πλήρης βρωγμῶν καὶ ὡσεὶ ἀπολελειπμένη ἐπιφάνεια αὐτῶν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐκ Βοιωτίας ἀμφορεῖ Ἐρημ. Ἀρχ. 1892 πίν. 8, πρὸς Βοιωτικῆς δὲ γεωμετρικῆς διακόσμησις συμφωνοῦσι μᾶλλον καὶ αἱ κοσμοῦσαι τὸν λαιμὸν ὀρισειδεῖς γραμμαί, ὥστε ἐγὼ πιστεύω, ὅτι οἱ πίθοι οὗτοι εἰσαχθῆσαν ἐκ Βοιωτίας εἰς Ἐρετρίαν.

Γ'. Ἐρετρικὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα.—Οἱ ἐφεξῆς δημοσιευόμενοι ἀμφορεῖς ἀποτελοῦσι τᾶξιν γεωμετρικῶν ἀγγείων ἰδιάζουσαν ἐν Ἐρετρίᾳ μόνον, ἔνθα καὶ κατασκευάσθησαν, ὡς θέλω προσπαθῆσαι νὰ δεῖξω κατωτέρω.

Τὸ σχῆμα τούτων γνωστὸν ἤδη προ πάντων διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς Μηλίους ἀμφορεῖς θέλομεν ἐπανεῦρει καὶ ἐν τοῖς ὑστερωτέροις Ἐρετρικοῖς ἀμφορεῦσιν¹, χαρακτηρίζει δ' αὐτὸ κοιλία σφαιρική ἢ ὠσειδῆς, λαιμὸς ὑψηλὸς κυλινδρικός λίαν εὐρὺς καὶ πύξις κωνικός ὀλίγον χαμηλότερος τοῦ λαιμοῦ. Οἱ ἀρχαιοτεροὶ Ἐρετρικοὶ ἀμφορεῖς ἔχουσιν συνήθως κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ βαθεῖαν περιφερικὴν αὐλακὰ, ὀριζομένην πρὸς τὰ κάτω δι' ἐξωγκωτοῦ δακτυλίου, ἧς ὁμοία ὑπάρχει καὶ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ποδός. Αἱ λαβαὶ εἶνε τοξοειδεῖς κᾶθετοι ἐπὶ τῆς κοιλίας, εἶνε δὲ παρὰ τοῖς καθαρῶς γεωμετρικοῖς ἀμφορεῦσι συνήθως μοναί, ἀλλ' ὑπάρχουσι τοιοῦτοι καὶ μετὰ διπλῶν λαβῶν. Τῶν νεωτέρων ἀμφορέων αἱ λαβαὶ εἶνε σχεδὸν πάντοτε διπλαῖ.

Τὴν μορφήν τῶν ἀμφορέων τούτων ὁ Böhlau² σχετίζει πρὸς τὴν μορφήν Σαμιακοῦ τινος ἀμφορέως καὶ ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς ἀνατολικὰ πρότυπα.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ μορφή τῶν ἀμφορέων ἡμῶν εἶνε ἤδη ἔτοιμος ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Διπύλου ἐν τοῖς νεκρικοῖς πίθοις, οἷος ὁ Mitt. 1893 σελ. 119 εἰκ. 12 ἀπεικονιζόμενος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ἄν, ὡς ἐγὼ πιστεύω, οἱ ἀνωτέρω (σελ. 25-27 εἰκ. 10) μνημονευόμενοι ἐξ Ἐρετρίας πίθοι εἶνε προϊόντα Βοιωτικοῦ ἐργαστηρίου. Τῶ ὄντι δὲν ἔχομεν ἢ νὰ προσθέσωμεν εἰς τοὺς τοιοῦτους πίθους τὰς λαβὰς, ὅπως σχηματίσωμεν τοὺς ὑπ' ὄψει ἡμῶν Ἐρετρικοὺς ἀμφορεῖς.

Ἀπο τῶν ἀμφορέων τούτων ἐλάχιστα μόνον διαφέρουσιν οἱ ἐν Jahrb. 1897 σ. 196-197 πίν. 7 (πβλ. καὶ Jahrb. 1899 σελ. 79) δημοσιευόμενοι γεωμετρικοὶ ἀμφορεῖς ἐκ Βοιωτίας ὡς ἔχοντες τὸν λαιμὸν καὶ τὸν πόδα ὀλίγον βραχυτέρα, συμφωνοῦσι δ' οὗτοι πρὸς τοὺς ἡμετέρους καὶ κατὰ τὸν

¹ Ἐρημ. Ἀρχ. 1901, 179 Laurent.

² Böhlau, Aus Jonischen und Italischen Nekropolen σελ. 146 κέ.

τρόπον τῆς κατανομῆς τῆς διακοσμήσεως¹, διαφέρουσι δ' ὅμως οὐσιωδῶς ὡς πρὸς τὰ ἐν χρῆσει κοσμήματα.

Φαίνεται, ὅτι πάντες οἱ τοῦ σχήματος τούτου ἀμφορεῖς κατεσκευάζοντο ἐπίτηδες, ὅπως χρῆσιμεύσωσιν ὡς τάφοι εἰς νεκροῦς παιδικῆς ἡλικίας, εἰς τὸν προορισμὸν δ' αὐτῶν τούτων, δι' ἃν ἦσαν λίαν κατάλληλοι, ὁφείλεται καὶ ἡ διατήρησις αὐτῶν ἀμεταβλήτων σχεδὸν ἐν Ἑρετρῷ μέχρι τῶν χρόνων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων².

Εἰκὼν 17.

πον διετηρήθη τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς, οὕτω παρέμεινε καὶ ἡ πατροπαράδοτος μορφή τοῦ ἀγγείου, ἐνῶ ἐγένετο αὕτη.

¹ Ἀρ. 1 Εἰκ. 11.

Πλὴν τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας καλυπτομένου ὑπὸ γανώματος διακοπτομένου ὑπ' ὀλίγων κυκλωτερωῶν γραμμῶν ὀλόκληρον τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον φέρει γεωμετρικὴν διακόσμησιν.

¹ Ὅμοιος πρὸς τούτους καθ' ὅλα εἶνε καὶ ὁ ἐκ Θήρας ἀμφορεύς Εἶθ. Μουσ. ἀρ. 12709.

² ¹⁶. Ἐφημ. Ἀρχ. 1901 πίν. 9-12.

Ὅπως θρησκευτικαὶ τινες παραδόσεις οὕτω καὶ τὰ περὶ τοῦ νεκροῦ ἔθιμα διατηροῦνται ἐνίοτε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μετ' ἀξιοσημειώτου συντηρητικότητος. Ἐν Ἑρετρῷ τὸ ἔθιμον τῆς ἐν γραπτοῖς ἀγγείοις ταφῆς ἀκαύστων νεκρῶν παιδίων εἶνε λίαν διαδεδομένον ἤδη ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς χρόνοις, διετηρήθη δ' ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μελανομόρφων ἀγγείων, ἡ δ' ἐν πίθοις καὶ ἐν μὴ γραπτοῖς ἀγγείοις ταφῆ παιδίων ἀπαντᾷ ἐκεῖ καὶ ἐν πολὺ μεταγενεστέροις χρόνοις. Καθ' ὃν δὲ προ-

Σιγμοειδεῖς γραμμαὶ καὶ κάθετοι κυματοειδεῖς κατὰ συστήματα ἐκ τεσσάρων τεταγμένοι, ὅπως ἐπὶ πλείστων Βοιωτικῶν ἀγγείων, ἀποτελοῦσι τὸ κύριον κόσμημα τοῦ λαιμοῦ, σπειρὰ δὲ ὀρθογωνίων κηλίδων ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ κατωτάτου τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ χεῖλους.

Συστήματα τεθλασμένων γραμμῶν καὶ κυματοειδεῖς κάθετοι ὅμοιοι πρὸς τὰς τοῦ λαιμοῦ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τῆς κοιλίας.

Τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν διάστημα ἔχει ἐν τῷ μέσῳ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν μετομοειδῆς γώ-

ρισμα πληρούμενον υπό διπλοῦ πλήρους γραμμῶν ῥόμβου περιβάλλοντος ῥομβοειδῆς ζατρίκιον καὶ ἔχοντος ἐν τῷ μεσῷ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ τρίγωνα πλήρη τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν. Τὴν μετόπην ὀριζούσιν ἑκατέρωθεν ἕτερα ἐπιμήκη ζατρίκιοειδῆ κοσμηματα, καὶ μετ' αὐτὰ γραμμὴ κάθετος φέρουσα πλαγίως ἀκάνθας ἑκατέρωθεν. Σύστημα πολλῶν καθετων παραλλήλων γραμμῶν περατοῖ παρὰ ταῖς λαβαῖς τὸ κόσμημα.

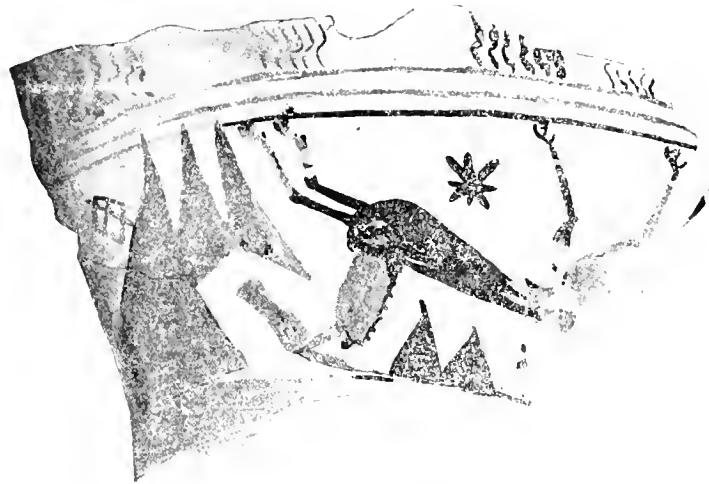
Ἀπετελέσθη τὸ ἄρτι περιγραφέν κόσμημα ἐξ ἑνὸς καθαρῶς Ἀττικοῦ κοσμήματος, μεθ' οὗ ἀνεμίχθη καὶ στοιχεῖον Βοιωτικῆς διακοσμήσεως. Ὁ ἐντος μετοπῆς εὐρισκόμενος ῥόμβος περιβάλλον ζατρίκιοειδῆ σχῆμα ἀπαντᾷ συχνότατα ἐπὶ Ἀττι-

κῶν μόνον ἀγγείων¹, παρ' ἐκείνοις ὅμως ἀντὶ τῆς Βοιωτικῆς καθέτου ἀκανθωτῆς γραμμῆς² ἣτις ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἡμῶν, πληροῦσι τὴν δευτέραν μετὰ τὰ ἐπιμήκη ζατρίκια παραστῆδα πολλά ὀριζόντιοι παράλληλοι γραμμαί.

Τὸν κάτωθεν τῶν λαβῶν χώρον κατέχει κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο γωνθῶν τεθλασμένων γραμμῶν συμπεπλεγμένων εἰς ῥόμβους.

Καὶ ὁ ποδὸς τοῦ ἀγγείου κοσμεῖται ὑπὸ γεωμετρικῶν σχημάτων, φέρει δὲ τέσσαρα ἐπιμήκη ἀντίστοιχα τμήματα, ὅπως καὶ οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες Βοιωτικοὶ ἀμφορεῖς.

Ὁ πήλος εἶνε ἐρυθρὸς, ὁμοιάζει πρὸς τὸν τοῦ Διπύλου, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπολύτως, ὅπως ἐκεῖνος

Εἰκὼν 18.

συμπαγῆς. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει χρῶμα ὑποκίτρινον ἐξ ἀλοιφῆς τίνος, ἣτις ἔχει πολλαχῶς ἐξαφανισθῆ κατὰ τὴν πλῆσιν τοῦ ἀγγείου. Τὰ κοσμηματα εἶνε γεγραμμένα διὰ μέλανος γανώματος ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ Ἀττικόν, εἶνε δὲ αἱ γραμμαὶ ἀλλαγῶ μὲν παχεῖαι καὶ ἀλλαγῶ λεπτότεραι.

¹ Αρ. 2 εἰκ. 12.

Ὁ λαιμὸς ἔχει μόνον μίαν ζώνην κυματοειδῶν γραμμῶν τεταγμένων κατὰ συμμετρικὰ ἀποστήματα εἰς τριπλᾶ συστήματα, ὅμοιον δὲ κόσμημα καλύπτει ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ προηγουμένου ἀμφορέως καὶ το μεσῶν τῆς κοιλίας.

Τὸ χεῖλος κοσμεῖται ὑπὸ συστήματος τεθλασμένων γραμμῶν.

Τὸ μεταξύ τῶν δύο λαβῶν διάστημα εἶνε πάλιν

ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ διηρημένον, κατέχεται δ' ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μεσῷ μετόπῃ ὑπὸ ἐξ μελάνων παραλλήλων κοσμημάτων ὁμοίων πρὸς στήλας ἢ παχείας ῥάβδους, αἵτινες ὀριζόνται ἑκατέρωθεν μέγχι τῶν λαβῶν ὑπὸ παραλλήλων καθετων γραμμῶν ἔχουσῶν ἐν τῷ μεταξύ ἕτερον μικρὸν ἀνοιγμα κοσμούμενον ὑπὸ κυματοειδοῦς γραμμῆς.

Τοῦ ποδὸς τὸ κόσμημα περιορίζεται εἰς ὀλίγας περιφερικὰς γραμμάς, δὲν ἔχει δ' οὗτος ἀνοίγματα. Κάτωθεν τῶν λαβῶν ὑπάρχουσι τεθλασμέναι γραμμαί. Ὁ πήλος εἶνε ὅπως καὶ παρὰ τῷ προηγουμένῳ ἢ ἀλοιφή διακρίνεται ἐν τούτῳ σαφέστερον. Τὸ χρῶμα τοῦ γανώματος, δι' οὗ ἐγράφησαν καὶ

¹ Jahrb. 1899, 205-209 fig. 71, 74* 75, 79.

² Bull. Corr. Hell. 1898, 271 εἰκ. 1 καὶ σελ. 275 Couve. Jahrb. 1899, 82 εἰκ. 37 καὶ 37*.

τὰ κοσμήματα εἶνε ἐρυθρὸν καὶ φαίνεται ὅτι ἤτο ἀρχῆθεν τοιοῦτον.

Ἄρ. 3 Couve ἐν Bull. 1898 σελ. 279 εἰκ. 2. Catalogue 213. Ἐθν. Μουσ. 1003. Εὐρέθη τῷ 1890 ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου, πρὸς Δελτίον 1890 σελ. 32 ἄρ. 2.

Ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου τούτου εἶνε σχεδὸν ὁμοία τῇ τοῦ προηγουμένου κατὰ τὰλλα, μόνον δ' ἐπὶ τῆς μετὰ τῶν δύο λαβῶν μετόπης ἔχει ἀντὶ τοῦ κοσμήματος τοῦ προηγουμένου σύστημα κοσμημάτων φακοειδῶν ἢ φυλλοειδῶν, περὶ ὧν ὁ Couve (ἔ. ἄ. σελ. 278) λέγει, ὅτι ἰδιόζουσιν ἐπὶ βοιωτικῶν ἀγγείων, ἅτινα δ' ὁμοῦς οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ παραλλοκλή τῶν συνήθους γεωμετρικοῦ κοσμηματος τῆς ζώνης τῶν φύλλων¹, ἅτινα ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς χαρακτηρίζουσας τὰ ἡμέτερα ἀγγεῖα ἀγάπης πρὸς τὰς μελαίνας ἐπιφανείας, ἀντὶ τὰ πληρῶνται ὅπως συνήθως διὰ ὀριζοντίων γραμμῶν, καλύπτονται ἐξ ὀλοκλήρου διὰ γάνωματος, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε συχνάκις συμβαίνει καὶ εἰς τὰ γεωμετρικὰ πτηνά, ὧν τὸ περίγραμμα ἄλλοτε μὲν πληροῦται διὰ γραμμῶν καὶ ἄλλοτε εἶνε ὄλον μέλαν.

Ἄνωθεν ἐκάστης τῶν λαβῶν ὑπάρχει μία ὀριζοντία ὀφιοειδῆς γραμμὴ, κάτωθεν δὲ τούτων ἄτεχνα ὀμοιώματα μικρῶν γεωμετρικῶν πτηνῶν. Ὁ πούς ἔχει τέσσαρα τμήματα. Ὁ πηλός εἶνε ὁμοῖος τοῖς προηγουμένοις, εἶνε δὲ κεχρισμένον διὰ τῆς ἀλοιφῆς καὶ τὸ ἐσωτερικόν τοῦ ἀγγείου καὶ τὸ κάτωθεν τοῦ ποδός. Τὸ γάνωμα εἶνε χρώματος ἐρυθροῦ.

Ἄρ. 4. Τοῦ ἀμφορέως τούτου εὐρέθη μόνον τὸ ἕτερον ἡμισυ μετὰ τοῦ σκελετοῦ τοῦ παιδίου ἀπόκειται δὲ τούτο ἐν τῇ συλλογῇ Ἐρετρίας.

Ἡ μετὰ τῶν δύο λαβῶν μετόπη κατέχεται, ὑπὸ κοσμήματος συχνότατα ἀπαντῶντος ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων² καὶ ἀποτελουμένου ἐκ σειρᾶς δύο πλαγίων τριγῶνων ἠνωμένων κατὰ τὰς κορυφὰς καὶ πολλῶν καθέτων γραμμῶν χωριζουσῶν τὰ τρίγωνα.

¹ Jahrb. 1899 σελ. 205 εἰκ. 70, 207 εἰκ. 75^a καὶ ἄλλα ὅς. Hδλ. Mitt. 1895 πίν. 3, 2 σελ. 122.

² Ἐθνικὸν Μουσεῖον 218 (Jahrb. 1899, 198 εἰκ. 62), 219, 225, 818 (Jahrb. 1899, 196 εἰκ. 60). Hδλ. Pallat, Mitt. 1897 σελ. 279-280 εἰκ. 12. Ἐπὶ Ἰταλικῷ γεωμετρικῷ ἀγγεῖῳ Hδ. Röm. Mitt. 1898 σελ. 350 fig. 64.

Ἄρ. 5. Καὶ ὁ ἀμφορέως οὗτος ἐν τῷ ἰσθμῷ εἰληπῆς καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐθελκῷ Μουσείῳ.

Τοῦ μετὰ τῶν δύο λαβῶν διαστήματος τὸ κοσμημα εἰκ. 13 ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν μετόπων πληρουμένων ἐναλλ' ἄς ὑπὸ κοσμηματος ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου ἀμφορέως, ἢ ὑπὸ δύο ἀκτινῶν φερομένων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὧν μετὰ τῶν ὑπάρχει ἕνα ἐν μικρὸν πτηνοειδῆς σχῆμα.

Ἄρ. 6 εἰκ. 14.

Διαφέρει ὁ ἀμφορέως οὗτος ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ λαιμοῦ, ὅστις ἐνταῦθα καλύπτεται ὑπὸ περιφερικῶν ταινιῶν ἀίσιου πλάτους γεγραμμένων ἢ διὰ τοῦ μέλανος γάνωματος ἢ διὰ λευκοῦ ἢ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπιτεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος γάνωματος.

Τὸ μετὰ τῶν δύο λαβῶν κοσμημα ὀμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ ἄρ. 2, μόνον ὅτι ἐνταῦθα ἐν τοῖς δύο μικροτέροις κενῶς τῶν ἄκρων ἀντὶ τῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς ὑπάρχει ἑτέρα παχεῖα γραμμὴ. Τὸ καλύπτον τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας γάνωμα διακοπτεται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος κυκλικῶν γραμμῶν.

Ὁ πηλός τοῦ ἀγγείου κατὰ τὸ χρῶμα δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀμφορέων, ἀλλ' εὐρίσκονται ἐν τούτῳ πολλὰ λευκὰ μέρη καθιστῶντα τούτον ὁμοῖον πρὸς τὸν Βοιωτικόν. Κεχρισμένη φαίνεται, ὅτι ἤτο καὶ τοῦ ἀμφορέως τούτου ἢ ἐπιφανεία. Τὸ γάνωμα εἶνε μέλαν ἄλλ' ἀκυρον καὶ ὁμοῖον πρὸς τὸ τῶν Βοιωτικῶν ἀγγείων.

Ἄρ. 7.

Τοῦ ἀμφορέως τούτου ἡ διακόσμησις ὀμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου.

Ὁ λαιμός εἶνε ὀλίγον βραχυτέρος τοῦ συνήθους καὶ ἔχει ἐκτος τῶν διαφοροχρῶμων ταινιῶν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ζώνην ἔχουσαν κατὰ διαστήματα συστήματα πολλῶν μικρῶν τεθλασμένων γραμμῶν, ὁμοία πρὸς τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν ἐπὶ Ἀττικῶν καὶ Βοιωτικῶν ἀγγείων¹.

Ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἀποτελουμένων τὸ κοσμημα τῆς κοιλίας σκυταλοειδῶν σχημάτων ὑπάρχει γραμμὴ ἢ κηλὶς γεγραμμένη διὰ λευκοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κοιλίας, ἧτις ἐνταῦθα δὲν καλύπτεται ὀλοκλήρως ὑπὸ γάνωματος ὑπάρχει παχεῖα μελαίνα ζώνη ἔχουσα κατὰ διαστήματα λευκὰς ὀφιοειδεῖς γραμμὰς. Περὶ τὸ τεμαχ τῆς βύσσους

¹ Monum. Piot I σελ. 23 εἰκ. 2 καὶ 24.

υπάρχει λευκή περιφερική γραμμή, λευκαί δὲ κάθετοι γραμμαὶ κοσμοῦσι κύκλω και τον ποδά.

Πηλός και χρώμα του γανώματος ἔπως παρὰ τῷ προηγουμένῳ.

Ἄρ. 8 εἰκ. 15.

Σῶζεται μόνον τὸ ἥμισυ περιπου.

Το σχῆμα τοῦ ἀμφορέως τούτου διαφέρει ἀπο τῶν λοιπῶν, καθὼς δὲν ἔχει οὗτος λαίμος ὑπο τὸ χαμηλὸν αὐτοῦ χεῖλος ὑπάρχει μικρὰ αὐλάξ. Ἡ διακοσμησις ἀποτελεῖται ἐκ στοιχείων ὁμοίων πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀμφορεῖς και ἐκ πολλῶν ταινιῶν ἐρυθροῦ χρώματος τεθειμένων ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος ἢ ἐπὶ τοῦ πηλοῦ.

Ἄρ. 9 εἰκ. 16.

Μοναδικός εἶνε ὁ ἀμφορεὺς οὗτος ἔνεκα τοῦ εἶδους τῆς διακοσμησεως αὐτοῦ, ἣτις δυστυχῶς εἶνε ἐλλειπεστάτη (εἰκ. 17 και 18).

Ὁ λαίμος διαφέρει ὀλίγον ἀπὸ τῶν λοιπῶν και δὲν ἔχει τὴν ὑπο τὸ χεῖλος αὐλάκα. Ἀντὶ τῶν συνηθῶν κυματοειδῶν γραμμῶν καλύπτεται ὁ λαίμος ὑπο σχημάτων σκυταλοειδῶν ὁμοίων πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς κοιλίας τῶν ἀμφορέων 2 και 6, ἅτινα ἀρχονται ἐναλλάξ ἀπο τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ λαίμου ἢ ἀπο τοῦ χεῖλους.

Μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν ὑπάρχει και ἐνταῦθα ἐρ' ἐκατέρας πλευρᾶς μετοπή ἔπως και ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀμφορέων, ἀλλ' ἢ διακοσμησις εἶνε φύσεως διαφοροῦ.

Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς (εἰκ. 17) ὑπάρχει ἐν τῷ μεσῷ μέγας τρίπους, οὗ οἱ σφῆζόμενοι δύο πόδες εἶνε κυκλιῶτοί· ὁ μέγας αὐτοῦ λέβης εἶνε ἡμισφαιρικός και ἔχει ἀνοίγματα 1) περὶ τὸ χεῖλος, τῶν δ' ὄτων σφῆζεται μόνον ἐν κυκλικόν. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ τρίποδος εἶνε γεγραμμένον γεωμετρικὸν πτηνόν ἔχον ἐπὶ τοῦ νότου καμπύλως ὑψωμένην τὴν πτέρυγα ὁμοίως πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν εἰδωλίων Monum. Piot I, 23 εἰκ. 2.

Δύο μακραὶ ἀκτῖνες ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω και μεταξὺ τούτων δύο μικρότεραι, κόσμημα πρὸς ὁ ὁμοιον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει¹, και μετ' αὐτὰς κάθετοι γραμμαὶ φαίνεται ὅτι ἀπέκλειον ἐκατέρωθεν τὴν παράστασιν τοῦ τρίποδος, ὅστις εἶνε ἐνταῦθα ἔπως και ἐπ' ἐνίων ἄλλων γεωμετρικῶν παραστάσεων αὐτοτελῆς κόσμημα τῆς

μετόπης¹. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς εἰκ. 18 ὑπάρχει ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἵππος ἔχων μεταξὺ τῶν σκελῶν του ἀστέρα και ἄνωθεν ἀκτινωτὰ τρίγωνα μεταξὺ σχημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ περιέχοντα τὸν τρίποδα ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς.

Ὁ πηλός τοῦ ἀγγείου εἶνε ὠχρὸς και ὁμοιάζει λίαν πρὸς τον Διπυλικόν, φαίνεται δ' ὅτι ἢ ἐπιφάνεια τοῦ ἀμφορέως δὲν εἶχε τὸ σύνηθες χροῖμα. Εἶνε δ' ὁ ἀμφορεὺς οὗτος λεπτότατος ἔχων κατὰ τὴν κοιλίαν πᾶχος μόλις 0,002.

Μορφή και τρόπος διακοσμησεως συνδέουσι τοὺς μέχρι τούτου ἐξετασθέντας ἀμφορεῖς τοσοῦτον στενῶς, ὥστε λαμβανόμενου ὑπ' ὄψει και τοῦ ὅτι ἐν ἐνὶ τόπῳ εὐρέθησαν, ὀρεῖλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι πάντες ἐν μιᾷ και τῇ αὐτῇ πόλει ἐπλάσθησαν ὑπὸ ἑνος ἐργαστηρίου ἢ πολλῶν ἐργαστηρίων ἐχόντων τὰς αὐτὰς ἀρχάς.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν δὲν παρέσχε τεκμηρια ὠρισμένα περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τῶν ἀμφορέων ἡμῶν. Εὐρίσκοντο οὗτοι μεταξὺ ἢ κατωτέρω τῶν τάφων μετὰ μελανομόρφων ληκυθίων, ἔπως και οἱ ἐν ἀρχῇ ἐξετασθέντες τάφοι μετὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου, ὥστε ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ συμπέρασμα· κτερίσματα δ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχεν, ἐξ ὧν θὰ ἦτο ἴσως δυνατός ὁ ἀκριβέστερος ὁρισμός τῆς χρονολογίας αὐτῶν.

Μόνον ἐκ τῆς καθαρῶς γεωμετρικῆς διακοσμησεως αὐτῶν, ἐξ ἧς παντελῶς ἐλλείπουσι τὰ χαρακτηρισίζοντα τοὺς μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα μεταχρονικούς ῥυθμούς, φυτικὰ κοσμήματα, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τούτους εἰς τοὺς κυρίως γεωμετρικούς χρόνους. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τεχνικαὶ τινες ιδιότητες, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἀφθονος χρῆσις τοῦ λευκοῦ και ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τινων ἐκ τῶν ἀμφορέων ἡμῶν, ἐν οὐδενὶ τῶν καθαρῶν γεωμετρικῶν ῥυθμῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ ἰδιότης αὕτη ἴσως ὀρεῖλεται εἰς πρωϊμοτέραν και ἰσχυροτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἡμῶν τῆς ἀβεβαίας μέχρι τούτου τὴν καταγωγὴν τέχνης, ἐξ ἧς ἀργότερον παρέλαβον τὰς ιδιότητας ταύτας και τὰ λοιπὰ Ἑλληνικὰ κεραμευτικὰ ἐργαστήρια, και δὲν πρέπει χάριν τούτου και μόνον νὰ καταβιβάσωμεν τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς

¹ Hebl, *Zeitschrift* J. H. St. 1899, 163 Appendix II.

¹ Monumenti IX, XXXIX, 2.

των ἀγγείων εἰς τὴν μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα περίοδον.

Δύνανται οἱ μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντες ἀμφορεῖς νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο τάξεις: 1) εἰς ἀμφορεῖς, ἐφ' ὧν δὲν ἀπαντᾷ τὸ λευκὸν χρῶμα καὶ 2) εἰς ἀμφομετὰ τοῦ λευκοῦ χρώματος.

Οἱ τῆς πρώτης τάξεως ἀμφορεῖς ἔχουσι σταθερὸν τοῦ λαιμοῦ κόσμημα τὰς κυματοειδῆς γραμμὰς ἐπαναλαμβανόμενας ἐπὶ πάντων καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας, ἐνῶ οἱ τῆς δευτέρας ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κυκλωτερεῖς διαφοροχρῶμους ταινίας καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας μίαν μόνον παράστασιν, ἣτις εὐρίσκεται ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης τάξεως μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν. Αἱ δύο τάξεις διαφέρουσιν ὀλίγον καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ πηλοῦ, ὅπως, ἂν καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ὠρισμένως, καὶ κατὰ τὸ γένωμα. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ὑπάγεται καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 8 ἀμφορεύς, ἐνῶ ὅλως ἰδιόζουσαν θέσιν ἔχει καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τὸν πηλὸν ὁ ἀρ. 9.

Πάντες οἱ ἀνωτέρω ἀμφορεῖς συνδέονται τὰ μέγιστα πρὸς βοιωτικὰ κεραμευτικὰ προϊόντα. Περὶ τῆς μορφῆς εἶπομεν ἤδη ἀνωτέρω σελ. 28. Πρὸς βοιωτικὰς συνθηεῖας ὁμοιάζει ἢ χρῆσις τῆς ἀλοιφῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ καὶ ὁ πηλὸς δὲ, πρὸ πάντων τῶν ἀμφορέων τῆς δευτέρας τάξεως, ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς Βοιωτικοὺς πηλοὺς. Αἱ κοσμοῦσαι τὸν λαιμὸν τῶν ἀμφορέων κάθετοι κυματοειδῆς γραμμαὶ συνεχεῖς ἢ κατὰ συστήματα εἶνε κυρίως γνώρισμα τῶν βοιωτικῶν ἀγγείων, καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς κατανομῆς τῆς διακοσμήσεως εἰς κυκλικὰς ζῶνας ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς εἰκονας ἐν μετοπαῖς ὑπο τὸν λαιμὸν τοῦ ἀγγείου ἀπαντᾷ ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν μνημονευθέντων ἤδη (σελ. 25) ἐ. ἐ.) ἐκ Βοιωτίας ἀμφορέων, ὥστε ἐπὶ τούτων πάντων στηριζόμενός τις θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ δεγθῆ ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ ἐπλάσθησαν οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν.

Ἄλλ' ὅμως, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ δὲν εὐρέθησαν ἀμφορεῖς σχήματος ἀκριβῶς ὁμοίου πρὸς τοὺς ἡμετέρους (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 28),

ὅτι δὲ τούναντιον οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ ἀμφορεῖς ὁμοιάζοντές πως πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἔχουσιν ὅλως διαφορὸν φύσεως διακοσμησιν, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πιθανώτατα οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν δὲν κατασκευάσθησαν ἐν Βοιωτίᾳ, ἀλλ' ὅτι καὶ οὗτοι καὶ οἱ ἐν Βοιωτίᾳ εὐρεθέντες ἐπ' ἠσθήσαν ἴσως κατὰ κοινὸν προτυπὸν, μετασκευασθέντες ἀναλόγως τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν ἑατέρᾳ πόλει πνεύματος.

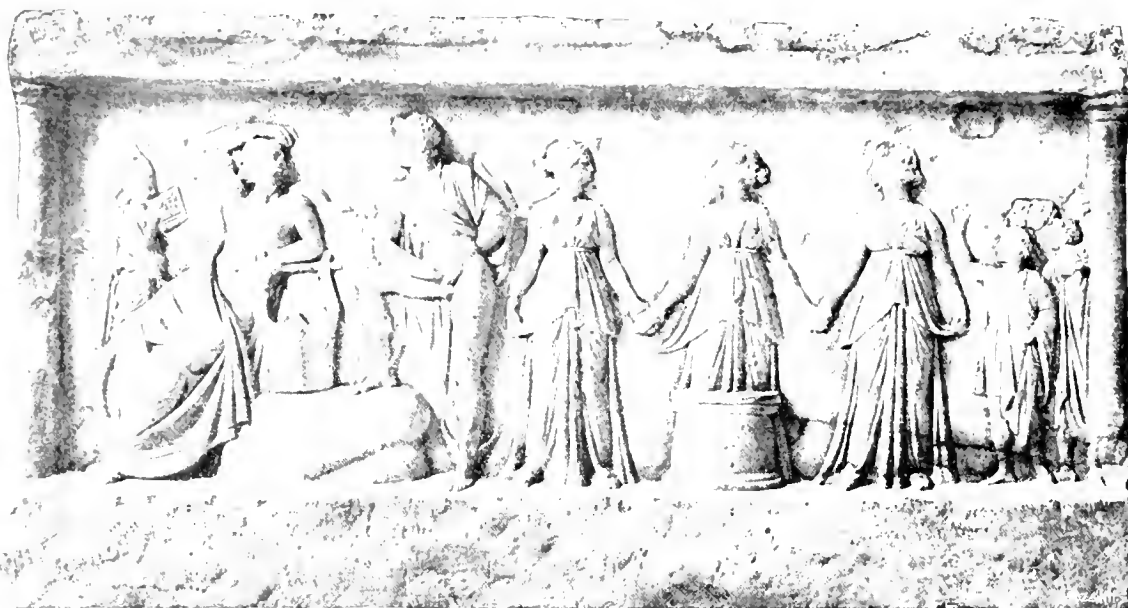
Λεπτομέρειαί τινας ἐν τῇ διακοσμητῇ ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ ἐν εἴδει στηλῶν ἢ παχειῶν βάζων κόσμημα τῶν ἀμφορέων 2, 6, 7 καὶ 9 ἐπὶ οὐδενος γνωστοῦ γεωμετρικοῦ ἀγγείου εὐρίσκεται, ὁμοίως δὲ λείπουσιν ἀπο τῶν γνωστῶν γεωμετρικῶν ἔργων καὶ αἱ διπλαῖ ἀκτίνες τοῦ ἀμφορέως 9, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ζατρκισοειδῆς κοσμημα καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀμφορέων ἐξ ἀντιστοίχων τοιγῶνων κοσμημα ἀπαντῶσι το μὲν ἀπακλειστικῶς, το δὲ πρὸ πάντων ἐπὶ ἀττικῶν ἀγγείων.

Δὲν εἶνε λοιπὸν Βοιωτικοὶ οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τινα τῶν γνωστῶν τοπικῶν γεωμετρικῶν ρυθμῶν ἔχουσι τοιαυτὴν ὁμοιοτητα, ὥστε νὰ ὑποτεθῆ ὠρισμένως ὅτι ἐκ' τινος ἄλλου ἐργαστηρίου προέρχονται οὗτοι.

Ἐκ τῆς διακοσμήσεως λείπουν τὰ χαρακτηρισίζοντα τοὺς γεωμετρικοὺς ρυθμοὺς νησῶν τινῶν κοσμηματα μυκηναϊκῆς καταγωγῆς, συνίσταται δ' αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ στοιχείων Βοιωτικῶν καὶ Ἀττικῶν, ὥστε καὶ ἐν πόλει τινι ὑποκειμένη καὶ εἰς τὰς ἐκ τῶν δύο τούτων τοπῶν ἐπιδράσεις ὄρθον εἶνε νὰ ζητησῶμεν τὴν πατρίδα τῶν ἀμφορέων ἡμῶν, τοιαυτὴ δ' ἀνακριβῶς ἦτο ἢ Ἐρέτρια, ἣτις ἀπο μὲν τῆς Ἀττικῆς μόνου διὰ τῆς στενῆς πρὸς τὸν Ὀρωπὸν θαλάσσης χωρίζεται, πρὸς δὲ τὴν Βοιωτικὴν συνδέεται δι' ἐπιστῆς στενῆς θαλασσίας ὁδοῦ καὶ πρὸς τοὺς διὰ τῆς σχεδὸν χειρταίας ὁδοῦ τοῦ Εὐρίπου.

K. ΚΟΡΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ
ΔΗΟΔΩΡΟΥΣ, ΠΑΝΟΣ, ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΝΥΜΦΩΝ

Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ κατεπέθη ἐσχάτως τὸ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τσιγκογραφημάτι ἀπεικονιζόμενον ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον¹, εὐρεθὲν μεσημβρινῶς τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὸ Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον, ἐν τῷ βουστασίῳ Γιαγκάκη. Παρίστησι τοῦτο πρὸς Νύμφας ὀργουμένας περὶ βωμοῦ. Καὶ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μὲν ἄκρον ἵσταται ὁ Πάν ἀυλῶν τὴν σύριγγα, παρ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ βράχου στηριζῶν τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα ἐπὶ λύρας, τὴν δὲ δεξιὰν φέρων πρὸς τὴν κεφαλὴν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ Ἑρμῆς. Δεξιόθεν δὲ τῶν Νυμφῶν ἕξ ἰκέται.

Τὸ ἀνάγλυφον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ὃν ἔχει μῆκος μὲν 0,73, πλάτος 0,39 καὶ πάχος 0,07. Διατηρεῖται δὲ ἐν καλῇ καταστάσει πλὴν τῶν προσώπων πολλῶν μορφῶν, ἅτινα πιθανῶς ἐπίτηδες ὑπο Χριστιανῶν ἀπεκρούσθησαν.

Τὸ πλάσιον τοῦ ἀναγλύφου συνίσταται ἐξ ἀπλῆς κρηπίδος ὕψους 0,68² καὶ δύο κίωνων ἐπ' αὐτῆς ἄρραβδῶτων ὑποβάσταζόντων τὸν θριγκόν.

Παρεμφερῆ ἀνάγλυφα ἀπτικῆς προελεύσεως εἶνε γνωστὰ ἡμῶν ἰκανὰ τὸν ἀριθμὸν³ ἐν οἷς τελευταῖον

καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1893 σελ. 128-141, πίναξ 10. — Γλυπτὰ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθ. 1783, δημοσιευθὲν ὑπὸ Π. Καβάδα. —

Τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον διαφέρει τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, ἄπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φέρουσι κεφαλὴν Ἀγγελῶν, οὐτινος καὶ κόραι ἐθεωροῦντο αἱ Νύμφαι. Τὸ ὑπὸ τοῦ Rottier μάλιστα δημοσιευθὲν (B. C. H. V, πίναξ 7) φέρει ἀναγλύπτους αἰγας καὶ πρόβατα, δὲν παριστᾷ δ' ὅμως καὶ τοὺς ἀριερώσαντας τὸ ἀνάγλυφον ἰκέτας.

Αἱ Νύμφαι παρίστανται φέρουσαι ποδῆρη γιτώνια ἀχειριδῶτον μετὰ διπλοῖδιον ἐξωμένου ἀμέσως ὑπο τοὺς μαστοὺς καταπίπτοντα συμμετρικῶς μετὰ κανονικῆς πτυγώσεως· τὸ δὲ διπλοῖδιον ἐν τῷ μέσῳ εἶνε βραχυτέρον, κατὰ δὲ τὰ πλάγια φαίνεται τριγωνικόν. Χορεύουσι δὲ κρατοῦσαι τὰς χεῖρας ἀλλήλων· αἱ ἑκατέρωθεν τῆς μεσαίας ἀνέχουσι μικρὸν τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου καὶ ἔχουσιν ἐστραμμένην τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἀτενίζουσαν πρὸς ἀριστερά.

Ὁ Πάν παρὰ τὸν ἀριστερὸν κίονα ὄρθιος ἵστά-

αὐτός ἐν Mittheilungen, 1878 σελ. 200. — Βλέπε ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Μυθολογίας τοῦ Roscher ἄρθρον Νύμφας σελ. 558, ἐνθα πάσα ἡ βιβλιογραφία

¹ Φερει 275, ἀριθμὸς τῆς Συλλογῆς τῶν Γλυπτῶν 1966.

² Πρὸς Furtwaengler Sammlung Savouloff A. πίναξ 28, 6

μενος φέρει κέρατα καὶ οὐρὰν καὶ ἐπὶ τῶν νώτων γλαμύδα, αὐτῆ δὲ τὴν σύριγγα βλέπων πρὸς τὰς Νύμφας.

Ὁ Ἀπόλλων καθήμενος¹ καὶ στηριζόμενος τὸ νώτα ἐπὶ βράχου ἐρείδει τὸν ἀριστερὸν πήγυν ἐπὶ ἴθρας, τὴν δὲ δεξιὰν φέρει ἐπιχαρίτως ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐν ἀναπαύσει², καὶ ἔχει τὸ μὲν ἄνω σῶμα γυμνόν, τὸ δὲ ἄπο τοῦ ὑπογάστριου καὶ κάτω μέρος κεκαλυμμένον δι' ἱματίου ἐρριμμένου ἀφελῶς ἐπὶ τῶν γονάτων· σπρεφόμενος δὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ φαίνεται ὡς διαλεγόμενος μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ.

Ὁ Ἑρμῆς κλίνων μικρὸν τὸ σῶμα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ κηρύκειον, ἐπερείθει τὸν δεξιὸν πόδα ἐν ὀρθῇ γωνίᾳ κεκαμμένον ἐπὶ τοῦ βράχου· ἐπὶ δὲ τοῦ μικροῦ στηριζέει τὸν πήγυν τοῦ δεξιῦ βραχίονος· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα περιτετυλιγμένην τῷ ἱματίῳ ἔχων φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀφίνων οὕτω γυμνὸν τὸ ὅλον σῶμα, πλὴν τοῦ ἄνω ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ἄπο τοῦ δεξιῦ μαστοῦ μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ὀσφύος, ὀπίθεν ἢ χεῖρ φέρεται πρὸς τὰ ὀπίσω· ὀπίθεν δὲ κατὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα αὐτοῦ κρέμαται ὁ πέτασος ὡς ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύπτου κίονος τῆς Ἐφέσου³. Κατὰ τοὺς πόδας φέρει πεπερῦγια.

Κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀναγλύπτου καὶ ὀχ μεταξὺ μιᾶς τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ δεξιῦ κίονος ἴστανται ἕξ ἱκέται πρὸς ἀριστερὰ βλέποντες καὶ φέροντες χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὧν ὁ πρῶτος ὕψοι τὴν δεξιὰν. Οὗτοι, ὡς φαίνεται, εἶνε οἱ ἀναθέται τοῦ ἀναγλύπτου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς φαίνεται ὅτι ἡ παράστασις ἀνάγεται εἰς τὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος Πανός καὶ τῶν Νυμφῶν· ἀναμνησκει δὲ ἡμᾶς εὐθὺς τὰ κατὰ τὴν Β. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως σπήλαια, ἐνθα ἐλατρεύοντο ὁ Ἀπόλλων ὁ Πᾶν καὶ αἱ Νύμφαι.

Δὲν εὐρέθη μὲν τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῶν τόπων τούτων, ἀλλὰ καὶ ἢ ἀπ' αὐ-

τῶν οὐχὶ πολὺ μεγάλη ἀποστάσις τοῦ μέρους εἴθα (οὐχὶ κατὰ χώραν εὐρέθη, καὶ το μικρὸν μέγεθος τοῦ λίθου, ἐπιτρέπεται τὴν εἰκασίαν ὅτι ἐκ τοῦ εἰρημίου σπηλαίου προσερχεται το περι οὐ ὄλονος ἀναγλύπτου.

Τὰ σπήλαια ταῦτα τῶν «Μακρῶν Περσῶν» ἐχρησιμεύσαν ὡς τόπος ἀποκρύβων ἐρωτικῶν σατυρῶν· σκοπταὶ εἶναι. Ἐπισημασθεὶς ὁ Ἀπόλλων Ἡθῆος μετὰ τῆς Κρεούσης ἐγέννησε τὸν Ἴωνα⁴.

Ὅπως ἐν τῷ ἡμέτερῳ ἀναγλύφῳ παρίσταται καθήμενος ὁ Ἀπόλλων, οὕτως παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῶν πλείστων βασιλέων τῆς Συρίας καὶ ἐπὶ τῶν Βασιτικῶν, Ἀκαρνανικῶν, Δελφικῶν, Κρητικῶν καὶ Χαλικηδονικῶν νομισμάτων⁵. Ἐπὶ τινος δὲ νομίσματος τῆς Μιθῆου τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἔχει τὴν θέσιν τοῦ ἡμετέρου· δηλ. παρίσταται φέρων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐν τῷ ἐν Βερολίῳ Ἀπόλλωνι⁶. Ἀλλ' οὕτω παρίσταται ὁ Ἀπόλλων καὶ ὡς Ἡθῆος παρὰ Clarac πιν. 296 καὶ 298.

Ὡς κιθαροδὸς κάθηται ἐν νομίσματι τῆς Δελφικῆς ἀμφικτιονίας ἐρείδων τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς κιθάρας⁷.

Ἐνδεδυμένος, κρατῶν κιθάραν καὶ καθήμενος παρίσταται ὁ Ἀπόλλων ἐν νομίσματι τῆς Κυζίκου⁸ τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ἡμίγυμος δὲ ὡς ἐν τῷ ἡμέτερῳ ἀναγλύφῳ ἐπὶ νομίσματος τοῦ Καλοφῶνος⁹.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἐν ἀγάλματι Clarac 483, 437, 488 B 737 A. Μετὰ κιθάρας ἡμίγυμος παρίσταται ἐν ῥωμαικῷ ἀγάλματι Gazette Archeologique 1876 πιν. 2.

Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύπτου κρίνοντες, συμπεραίνομεν ὅτι ἐποιήθη τοῦτο κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. X. αἰῶνος.

II. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

¹ Καθήμενος κιθαροδός Ἀπόλλων εὑρεται παρὰ Clarac (481, 926A) καὶ παρὰ Stephani (Compte-rendu 1867, 49). Ἀγάλματα τοῦ τύπου τούτου ἀπαντῶσι συχνά: Ἀπόλλων ἐν τοιαύτῃ στάσει ἴσταντο τὸ πάλαι ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Λυκείῳ Γυμνασίῳ (Λουκιανὸς Ἀνάχαρις 7.) Καθῆκας Γλυπτὰ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθμ. 183.)

² Πρὸς Clarac 340B, 921C. Καὶ τὸ ἐν τῷ Μουσίῳ τοῦ Βερολίνου Beschreibung der Ant. Skulpturen N° 14. Βλέπε Roscher ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 160.

³ Ἰδὲ Archaeologische Zeitung 1873 πιν. 66. Προσείρων Roscher Lex. «Hermes» σελ. 2416 ἐν ᾧ ὁ Ἑρμῆς παρίσταται ὡς ψυχοπομπός, καὶ τὸ ἐν τῷ Μουσίῳ τοῦ Βερολίνου (Beschreibung der Ant. Skulpturen N° 709) ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰς Νύμφας.

⁴ Πρωσπιάς I, 28, 1. — Εὐραπίδου Ἴων 283. — Curtius Geschichte der Stadt Athen σελ. XIII, 26, 36, 77 καὶ 33. — Ἀριστοφ. Λυσιστράτη 911 καὶ ἐφεξῆς.

⁵ Πρὸς Pick, die Antiken Münzen Nordgriechenlands I, πιν. III, 22 - 25.

⁶ Πρὸς Pick. ἐνθ' ἀνωτέρω πιν. XV, 1 - 3.

⁷ Ἰδὲ Σδοφῶνον ἐν Bulletin de Corresp. Hellenique XX. Νομισματικὴ τῶν Δελφῶν) p. 29 - 30 pl. XXVI, 32 - 36. καὶ ἐν τῷ Διεθν. Ἑρμῆ. τῆς Νομισματ. Ἀρχαιολογίας Τόμ. Β' πιν. 1Δ' 1 - 4.

⁸ Greenwell. The Electrum Coinage of Cyzicus London 1887 πιν. 1, ἀριθ. 20.

⁹ Mionnet. 6, 108.

ΑΝΑΓΛΥΠΤΟΣ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΑΡΧΑΪΚΗ ΣΤΗΛΗ

(Πίν. 1)

Ἡ ἐν τῷ πίνακι I φωτοτυπικῶς εἰκονιζομένη ἀνάγλυπτος ἀρχαϊκῆ στήλη εὑρέθη κατὰ τὸν φθινόπωρον τοῦ 1901^{ου} ἔτους ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἰ. Καλαμῆ κειμένῳ κατὰ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν (ΔΔΜ) μέρος τῆς πόλεως ἑκατὸν περίπου Γαλ. μέτρα μακρὰν τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐπιλεγομένου τοῦ Χαλκούρη¹. Σφύζεται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος μικρὸν τμήμα τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως².

Ἡ στήλη εὑρέθη, καθ' ἃς ἠδύνηθην νὰ συλλεξῶ πληροφορίας ἐντος σωροῦ λίθων ἐξορυμμένη ὡς λίθος κοινὸς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀλλάχθη ἐκεῖ μετενεχθεῖσα. Ἄν ὁ σωρὸς ἐκεῖνος τῶν λίθων οὐδὲν τι ἄλλο ἦτο ἢ τὸ παραγεμίσμα τοῦ τοίχου τοῦ δευτέρου περιβόλου, ὅστις τοῖχος κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὡς φαίνεται, δὲν ἐσφύζετο ὡς τοῖχος κατάδηλος, ὅπως παραπλεύρως σφύζεται (ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη) δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω. Ὁ τῆς γῆς κύριος παριστάμενος ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἀνοιγμα τῶν θεμελίων τῆς νεοδμήτου ἐκεῖ οἰκίας του καὶ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς ἐκτισμένων

σταύλων εὑρέθη δὲ ἡ στήλη τῶν θεμελίων τῶν σταύλων ἀνοιγομένων κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν) δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ μοῦ λύσῃ ταύτην μου τὴν ἀπορίαν, μοῖ εἶπεν ὁμοῦς ὅτι τοῖχος ὀλόλιθος (massif) ἐκ πωρίνων πλίνθων ἐκτισμένος καὶ εἰς ὕψος 1-1,30 Γ. Μ. σφύζομενος καὶ καθέτως ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς φερόμενος ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ συγχρόνως περαιτέρω πρὸς μεσημβρίαν ἐξ ὁμοίων πωρίνων πλίνθων στρωσικῶς ἀποτελοῦσα δάπεδον 3-4 Γ. Μ. Τὰ λεγόμενα, ὡς λεγόμενα παρ' ἀνθρώπου, ἐννοεῖται, μὴ ἔχοντος τῆς ἀπαιτουμένης γνώσεως καὶ μὴ ἐνδιαφερομένου περὶ τοῦ πράγματος, μοῖ ἦσαν ὄχι καὶ πολὺ σαφεῖ καὶ καταληπτά. Ὑπέθεσα κατ' ἀρχὰς μήπως ὑπῆρχέ τις ποτε καὶ ἐκεῖ Πύλη καὶ τὴν ὑπόθεσίν μου ταύτην εἶπον καὶ εἰς τὸν δόντα μοι τῆς πληροφορίας κύριον τῆς γῆς καὶ οὗτος ἐφάνη συμμεριζόμενος τὴν εἰκασίαν μου ταύτην. Καὶ ὁμοῦς νὰ ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖ Πύλη δὲν πιστεύω μετὰ ἀκριβεστέρων τῶν ἐκεῖ τόπων ἐξέτασιν. Ὀλίγον κατωτέρω πρὸς μεσημβρίαν (εἰς ἀποστασιν 80-100 βημάτων περίπου) ὑπῆρχεν ἡ εὐλόγως ἐκεῖ τοποθετηθεῖσα Πειραικὴ Πύλη (Curtius ἔ. ἀ. σελ. 66)¹ ἐδῶ δὲ κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκοπέδον κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ λοφίσκου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κείμενον Πύλης ἀνάγκη δὲν ὑπῆρχε. Ἴσως τὴν λείψανα ἐκεῖνα, περὶ ὧν ὁ κύριος τῆς γῆς μοῖ ἔκαμε λόγον, ἦσαν Πύργου λείψανα, ὁ δὲ σωρὸς τῶν λίθων, ἐν ᾧ ἡ στήλη εὑρέθη, κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι οὐδὲν τι ἄλλο ἦτο ἢ λείψανον τοῦ παραγεμίσματος τοῦ τείχους τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου².

¹ Οὗτω καλεῖται τὸ ἐκκλησιδίου καὶ ὄχι τοῦ Ἁγίου Ἀναστασίου ὡς κακῶς φέρεται γεγραμμένον ἐν τῷ γράτῃ τῷ προσηρηθέντι εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κουρτίου *Altische Studien*, Παράδ. καὶ Wachsmuth, *Die Stadt Athen im Alterthum*, Τόμ. 1, σελ. 343.

² Τα σφύζομενα λείψανα δὲν εἶναι πολλὰ, ἀλλ' εἶναι κατὰ τούτου παρέρρα ὅτι καὶ ἐκεῖ διπλοῦς, ὡς φαίνεται, ὑπῆρχε περιβόλος ὅπως καὶ κατὰ τὸ Δέπυλον (παραδ. *Athen. Mittheil.* 1878 σελ. 28 καὶ ἔξης ὁ ἐσώτερος, ἐκ πολυγωνίων πλίνθων ἀσβεστολίθου τετραῦ ἠρώματος ἐκτισμένος, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 1,60-1,80 Γ. Μ. ὁ ἐξώτερος, ἐκτισμένος καθ' ἓν τρόπον καὶ ὁ παρα τὸ Δέπυλον (παραδ. *Athen. Mittheil.* ἔ. ἀ. σελ. 41). Τα νῦν ἠρώμενα ἐκεῖ λείψανα, τὰ μὲν τοῦ ἐσωτέρου τοίχου (τοῦ πολυγωνικῶς ἐκτισμένου) δὲν ἦσαν, ὡς φαίνεται, πρότερον ὁρατὰ ἀποκαλυφθέντα νῦν τοῦ πρώτου δια τῶν ὑπὸ τοῦ κατόου τῆς γῆς γενουμένων χῶρον οἰκοδομῆς ἀναστασιακῶν ἔργων, τα δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἴσως οὐκ ἦσαν καὶ πρότερον. Πολλῶν ἴστων ἂν οἱ ὀρθοῦντο δὲν μὲν ἠπάτησαν (ὅτι: καταμέτρησαν δὲν ἔκαμα) κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος σημειοῦνται κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ ὕψους, ἐνθα τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν τῷ γράτῃ τοῦ Κουρτίου (*Alt. Studien*) λείψανα τοίχους δια συνεχῶς μελαίνης γραμμῆς δηλοῦμενα.

¹ Ταύτης δὲν σφύζονται σήμερον ἢ ἐλαχίστα ἔχρη καὶ ὁμοῦς ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ Πύλη καὶ ὅχι ἡ Πειραικὴ θεοῦ καὶ ἐγὼ ἀναντιρρήτως.

² Γνωστον εἶναι τὸ χωρίον τοῦ Θεουκυδίδου (1 § 93) «... πολλὰ καὶ τὰ στήλα ἀπὸ σημάτων καὶ λίθοι ἐργασμένοι ἐγκατελέγησαν». Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἡ τε στήλη τοῦ διακοσμοῦ καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ

Ἡ στήλη ἔχει νῦν ὕψος μεγιστον 1,01-1,02 Γ. Μ., πλάτος δὲ κατὰ μὲν τὴν ἔλικα 0,72, κατωτέρω δὲ 0,68 καὶ πᾶχος 0,10-0,12· ὀπισθεν δὲ κατὰ τὰ πλάγια καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω κυρτῆς ἐπιφανείας τῆς ἔλικος εἶναι ὠμαλισμένη διὰ γονύρου ἐργαλείου. Φέρει δὲ ἐπὶ ταύτης (τῆς ἄνω κυρτῆς ἐπιφανείας) κατὰ τὸ μέσον τοῦ πᾶχους τῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπο τῶν ἄκρων τῆς ἔλικος ἀριστερόθεν μὲν τοῦ θεατοῦ 0,10 δεξιόθεν δὲ 0,07 ἀνὰ ἓνα μικρον τόρμον, ἐν οἷς καὶ σιδηρῶν ἐπι γόμφων σφίζονται λείψανα. Τὸ μάρμαρον εἶναι νησιωτικόν (πιθανώτατα πᾶριον) πάντως ὅμως ὄχι πεντελικόν.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἡ στήλη δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἀκεραία. Ἀποκεκρουμένη εἶναι ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ κάτω γωνία μετ' αὐτῆς δὲ συναπωλέσθη καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους. Ἐπίσης καὶ ἡ πρὸς τᾶριστερὰ τοῦ θεατοῦ κάτω γωνία ἀποκεκρουμένη εἶναι καὶ μετ' αὐτῆς ἐξέλιπε καὶ ὁ δεξιὸς πούς σχεδὸν ὀλοκληρὸς· ἀποκεκρουμένος δ' εἶναι καὶ ὁ δεξιὸς ἀγκών. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄνω ἢ στήλη δὲν περιῆλθεν ἡμῖν σῶα καὶ ἀλύμαντος· οὐ μόνον ἀπεκρούσθη αὐτῆς μέρος κατὰ τὴν ἀνωτῆν ἐπιφανείαν τοῦ τόξου τῆς ἔλικος καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κράνου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀηλοῦσι κατὰ τὴν γνώμην μου οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες τόρμοι!¹

Σενογάτιον (Ἀρχ. Ἐφημ. Περίοδος Β', σελ. 484 καὶ ἐξ.) κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Wollers καὶ Dörpfeld (Πραχ. Attische Grabreliefs Τόμ. 1, σελ. 5, ἀριθ. 5) δὲν εὐρέθσαν ἐνοικοδομημένοι ἐν τῇ Θεμιστοκλείῳ Περίδῳ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀναιρεῖ τὴν πληροφορίαν τοῦ Θεουκιδίου, ἀφοῦ ὑπάρχει τις καὶ νῦν ἐκεῖ ἐν τῇ Θεμιστοκλείῳ τείχει *ἀώριος ἀτόνδιλος* ἐνοικοδομημένος, ὃν καὶ ὁ Dörpfeld ἐπιδεικνύει ἐκάστοτε. Στῆλαι δὲ ἐπιτύμβιοι ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐνοικοδομημένοι ἐν τοῖς τοίχοις τῆς πύλης τοῦ Διπύλου, ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δὲ Περίδῳ εὐρέθη αὐτὴ αὕτη ἢ στήλη τοῦ *Σενογάτιου* (Att. Grabreliefs ἔ. ἀ.) καὶ ἡ στήλη τοῦ *Ἀντιδότου* (Ἐφημ. Ἀρχ. Περ. Β', σελ. 416) καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἀφοῦ, ὡς φαίνεται, ὁ δεῦτερος Περίδολος (ὁ μεταγενεστερός) ἀντικατέστησε τὸν πρῶτον (τὸν Θεμιστοκλείου) εἰ μὴ πανταχοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως. Ὅτι δὲ καὶ ἡ στήλη τοῦ Ἀντιδότου εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ 480ου ἔτους π. Χ. μαριόριον ὁ χαρακτήρ τῆς γραφῆς κυρίως καὶ ὅτι τὸ τεῖχος τοῦ Περίδου, ἐν ᾧ εὐρέθη ἐνοικοδομημένη, ὅστις ἦτο ὁ μεταγενεστερός καὶ ὄχι ὁ Θεμιστοκλείου περίδολος, ὅπερ ἠγνοεῖ ὁ μακαρίτης· Ρουσόπουλος δταν ἔγραψεν ὅσα ἔγραψεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι. Νομίζω δὲ ὅτι οἱ τότε Ἀθηναῖοι ὄχι τόσον εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους πειθόμενοι καὶ αὐτὰς τὰς στήλας τὰς ἐπιταφίους ἐνοικοδόμησαν εἰς τὸ τεῖχος ὅσον εἰς τὸ ὅτι καὶ αἱ στήλαι ἦσαν πλέον ἀχρηστοὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ αὐταὶ συντριβέσαι.

¹ Ἀληθῶς οἱ τόρμοι εἶναι μικροί, ἀλλὰ πρὸς τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσωσι δὲν ἔνοῦθ. Ὅπως στηρίζουσι τυχὸν τὴν στήλην ἐπὶ τινὰ τοῖχον (ὡς ἐβρίθη παρὰ τινος) δὲν τὸ πιστεύω.

καὶ ὅπως ἐξέλιπεν ἕτερον τι προσθετὸν ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὰ ἄνω ἐπίθημα. Ἡ στήλη ὀηλ. δὲν ἀπελήγηεν ἄνω, ὡς ἔθελε τις ὑπόθεσις μόνον τῆς εἰκόνα βλέπων, εἰς τὴν ἔλικα ἐκείνην, οὐδ' εἶχεν ὄψιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὄρωμενῃ Ἰωνικοῦ κροάνου, ὅλλ' εἰς ἄλλο τι κροάνημα, ὅπερ ἦν προσθετὸν καὶ ἐξ ἄλλου τεμαχίου λίθου πεποιημένον (ἀνθέμιον· ¹ ὥστε τὸ ὄλον αὐτῆς ὕψος ἦτο πολὺ μείζον του νῦν σφίζουμένου. Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποκεκρουμένη εἶναι, πολλοῦ δὲ ἀποτετριμμένη ἢ ἐπίδερμις τοῦ μαριόρου καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ὀφθαλμόν, ὥστε τὰ βλέφαρα νὰ μὴ διακρίνωνται σαφῶς καὶ τούτου ἕνεκα ἐκ πρώτης ὀψεως νὰ νομιζῆ τις ὅτι κλειστός καὶ ὄχι ἀνοικτός ὁ ὀφθαλμὸς εἰκονίζεται. Ἄν τὰ χρώματα ἐσφίζοντο (καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη ἔφερε χρωματισμόν, ὅπου καὶ αἱ ὅμοιαι αὕτη, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοιαύτη τις ἡμαρτημένη περὶ τῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπεικονίσεως γνώμη δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γεννηθῆ οὐδ' εἰς τὸν ἐπιτολαιότερον παρατηρητῆρην Ὅπως νῦν ἔχουσι τὰ πράγματα ἀναγκαῖα ὄντως εἶναι προσεκτικωτέρα τις τοῦ πράγματος ἐξετάσις (καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀφῆς ἀκόμη, ὅπως γίνῃ κατὰ ὄηλον ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ἀνοικτός εἰκονίζεται". Ἰδούτο δὲ πιθανώτατα ἢ στήλη (γομφουμένη κατὰ τινὰ τρόπον) ἐπὶ βάρου, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ, ἂν ὄντως καὶ ἐπιγραφὴν ἔφερον, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Τοῦ ὄλου λοιπὸν μνημείου δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἢ μέρος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τιμιώτατον, ὥστε χάριτας πρέπει νὰ ὀμολογησωμεν τῇ ἀγαθῇ τύχῃ, ἧς μᾶς διέσωσεν αὐτό. Χρωματισμοῦ, ὡς ἔδη ἐβρίθη, ἔχνη δὲν ἐσώθησαν.

Ἡ στήλη, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, εἰκονίζει νέον (ἀγένειον γυμνόν, τὸ ἀττικὸν μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέροντα κράνος ἄνευ παραγναθίδων καὶ ἐν

¹ Πιθανώτατα ἐπὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τῆς ἔλικος νὰ ἦτο πρῶτον ἐπιθεθειμένος τετραγώνος κανὼν (regula) καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὕστερον τὸ ἀνθέμιον (πραχ. Att. Grabreliefs τομ. 1 πιν XIII καὶ XIV).

² Καὶ ἡ εἰκὼν ἐκ πρώτης ὀψεως δύναται νὰ παραπλανήσῃ τὸν θεατῆρην καὶ ὅμως εὐθὺς ὡς μετα προσοχῆς εἰς αὐτὴν προσβλέψῃ δύναται νὰ διακρίνῃ σαφῶς σαφέστερον ἴσως ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ στήλῃ) τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ περίγραμμα οὐχὶ πολὺ διάφορον ὄν τοῦ τοῦ γνωστοῦ δισκοφοῦ τοῦ Διπύλου. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθειῶν βλάς ἔων καὶ σμάσμα τι ἀπο τῆς ἔλικος ἀρχόμενον καὶ δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς διήκον ἔχει ὁ λίθος, ὡς καὶ ἡ εἰκὼν σαφῶς δεικνύει.

τη στύσει έκαινε, ἤν εἰς πολλὰ ἀπαντῶμεν μνη-
μεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς τεχνῆς καὶ περὶ ἧς πολὺς ἐγε-
νετο λόγος, ὥστε περιττὸν νὰ μακρολογῶ ἐγὼ
ἐνταῦθα περὶ αὐτῆς. Ὁθενδηροῦτε δὲ καὶ ἂν ἐξεπη-
γάστε το σχῆμα τοῦτο, ἢ ἀρχαϊκῆ τεχνῆς μεταχει-
ρισθῆ ὄντως αὐτο θέλουσα νὰ δηλώσῃ¹ ὅτι οἱ οὕτω
εἰκονίζομενοι θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι ὀρομαίως ἔτρε-
χον, ἀθρόμῳ ἐφιέροντο, πρὸς τι σημεῖον καὶ κατ'
ἀκολουθίαν καὶ αὐτοὶ οἱ ὀρομαῖτε, σταδιοδρόμοι καὶ
δολιχοδρόμοι ἢ καὶ ὀπλιτοδρόμοι ἀκομῆ ἐν ὁμοίᾳ
τινὶ στάσει φέρονται ἀπαικονισμένοι ἐν ἀγγειογρα-
φίαις τῆς ἀρχαϊκῆς τεχνῆς². Δρομῶν λοιπὸν εἰκο-
νίζει καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη καὶ ἂν ἐκ τῶν βραχιο-
νῶν μόνον, ὅπως εἰκονίζονται, ἐμελλομεν νὰ κρί-
νωμεν, *δολιχοδρόμοι*, ὁμοί, κατὰ τὸν Φίλοστρα-
τον, Γυμναστ. 32 οὗτοι οἱ δολιχοδρόμοι δηλ.
ἐπέχον οὕτω τὰς χεῖρας ἐν προβολῇ δηλ. περὶ
τὸν ἀγκῶνα κατ' ὀρθὴν γωνίαν κεκαμμένους καὶ ἐπὶ
τὰς πλευρὰς προσκεκαλλήμενους καὶ μὲ τοὺς δα-
κτύλους εἰς πυγμὴν συνεσφιγμένους³, ὅπερ καὶ ση-
μερον ποιοῦσιν οἱ μακρὸν μέλλοντες νὰ τρεῖξωσι
δρόμον. Το ὅτι δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ δὲν εἰκο-
νίζονται οἱ βραχιόνες κατ' ὀρθὴν γωνίαν κατὰ τὸν
ἀγκῶνα κεκαμμένοι καὶ τὰς πλευρὰς προσκεκαλλή-
μενοι προήλθε βεβαίως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ποιησας τὴν
ἡμετέραν στήλην εἰκόνισε μόνον τὰ σκέλη κατὰ
γραμμὴν ἐν profil ἄνωπτῶν δὲ ἐν facei, πλὴν
τῆς κεφαλῆς, περὶ ἧς κατωτέρω ὁ λόγος, το λοι-
πὸν σῶμα προήμα συνηθέστατον εἰς ἔργα ἀρ-
χαϊκὰ συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὰς
ἀρχὰς τῆς τεχνῆς του οὐδ' ἠδύνατο νὰ εἰκονίσῃ
τοὺς βραχιόνες κατὰ το φυσικὸν σφαιρογραμμικῶς
(en perspective)⁴. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὅπως ἡμεῖς
σημερον ἐννοοῦμεν κάλλιστα τί ἤθελε νὰ σημάξῃ
δοὺς εἰς τοὺς βραχιόνες, ἦν ἔδωκε, θέσιν, πολὺ
κάλλιον ἐννοῦν το προήμα οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, δι'

οὓς καὶ εἶχε κατασκευάσει τὴν στήλην. Οἱ θεώ-
μενοι αὐτὴν διὰ τῆς φαντασίας τῶν ἔδλεπον αὐ-
τοὺς οὕτω τεθειμένους, ὅπως κατὰ φύσιν ἔπρεπε
νὰ ἦσαν καὶ ὅπως συγγροτατα ἔδλεπον αὐτοὺς εἰς
τὰ ζωντανὰ παραδείγματα, εἰς τοὺς ζωντανούς
δηλ. δολιχοδρόμους.

Ἐκ τῆς στάσεως λοιπὸν τῶν ποδῶν καὶ τῶν
βραχιόνων κρίνοντες ἢ ἠδυνάμεθα κάλλιστα νὰ
ὑποθεσωμεν ὅτι *δολιχοδρόμοι* τινὰ εἰκονίζει ἡ
ἡμετέρα στήλη. Ἀλλὰ καὶ οἱ *δολιχοδρόμοι* ὅπως
καὶ οἱ *σταδιοδρόμοι* ἠγωνίζοντο παντάπασι γυμνοὶ
ὄντες, ὁ δὲ τῆς ἡμετέρας στήλης ὀρομαῖος φέρεται
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος, γνωστὸν δὲ ὅτι κράνος
καὶ ἀσπίδα καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις καὶ κλη-
μίδας ἐνίστα φέροντες ἠγωνίζοντο μόνον οἱ ὀπλι-
τοδρόμοι.

Μὴ λοιπὸν ὀπλιτοδρόμον εἰκονίζει καὶ ἡ ἡμετέρα
στήλη καὶ τοῦτο θέλων νὰ σημάξῃ ὁ ποιησας αὐ-
τὴν ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ εἰκονιζομένου
το κράνος εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεσθεῖς τὸ ση-
μεῖον καὶ τὴν ἀσπίδα⁵ ἕνεκα λόγων παραλίπων καὶ
ἕνεκα λόγων ὡσαύτως καὶ τοὺς βραχιόνες κατὰ
τοὺς τῶν δολιχοδρόμων σχηματιστας.

Ἀλλὰ προτοῦ εἰς τὰ ἐρωτηματὰ μας ἀποκρι-
θῶμεν, ἄς ἴδωμεν καὶ πῶς ἄλλῶς ἐπλάσε τὴν
στήλην του ὁ τεχνίτης. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐδῆρθη
οὐχὶ μόνον τὰ σκέλη, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν

¹ Ηρακλ. Curtius Die Kneenden Figuren der altgriechischen Kunst, Kalkmann, die Statue aus Subiaco, Jahrbuch, 1895, 1896 καὶ Bix Studniczka, Die Siegesgöttin, (Akademische Antrittsrede 1898 σελ. 5), καὶ Myron's Ladas ἐν τοῖς Berichten τῆς Σαξωνικῆς Ἀκαδημίας 1898, σελ. 319 καὶ τας ἐκεῖ προσημαστας.

² Ηρακλ. Curtius, Bannmeister's Denkmaler τόμ. 3, σελ. 2109 κ. 15.

³ Ηρακλ. καὶ Kalkmann ἐ δ. σελ. 61, σχμ. 11 καὶ Studniczka Myron's Ladas σελ. 317.

⁴ Διὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἄλλοις λόγοις καὶ ἂν ἄντιμα δὲν εἰκονίζονται κατὰ τὸ ὄρθον εἰς πυγμὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀκτύλων συνεσφιγμένοι ὅπως ἐν ἀρχαϊκοῖς καὶ δολιχοδρόμοις, τερματῶν ἀπαικονισμένοι.

⁵ Ὁ ὀπλιτὴς δρόμος εἰσῆλθε ὡς ἀγωνιστὰ εἰς Ὀλυμπίαν κατὰ τὸ ἔτος 520 π. Χ. (Παισ. δ. 810). Ἐν Ἀττικῇ, ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ὡς μαρτυροῦσι τὰ μνημεῖα ἡμισοῦς Βρετ. Μουσείου Β', 143) ἦτο ἐν χρῆσει ἐπίσης ἀπὸ τοῦ θύου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἔως ἐσθῆς ἐξ ἀρχῆς ἀπέλειπε μίσης τῶν ἀγωνιστῶν παρὰ καὶ Gött. Gel. Anz. 1890 N° 7, σελ. 582. Οἱ τοῦ ἀνοτίου μνημονεθέντος παναθηναικοῦ κρητισμοῦ τοῦ Βρετ. Μουσείου ὀπλιτοδρόμοι φοροῦσι καὶ κλημίδας. Οὐδὲν ἦτον ὑπάρχουσι καὶ μνημεῖα τῶν αὐτῶν χρόνων τοῦ τελευταίου τεταρτοῦ τοῦ θύου π. Χ. αἰῶνος ἐν οἷς οἱ ὀπλιτοδρόμοι εἰκονίζονται ἄνευ κλημίδων, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ μνημεῖα, ὅν τὸ κράνος δὲν ἔχει παραφρασίδας. Καὶ το χάλκου ἀγάλμα τῆς Τυδίδης, περὶ οὗ κριτωτέρω ὁ λόγος, φερεται κράνος ἄνευ παραφρασίδων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισματικῶν ἐπίσης. Ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις, κατ' ὅσον σχεδὸν το πρώτων ἡμισοῦ του θύου π. Χ. αἰῶνος καὶ πέρα αὐτοῦ, ἡ χρῆσις τῶν κλημίδων, ἐν τοῖς μνημείοις τοῦλάχιστον, φαίνεται ἐπικρατούσα μετὰ ταῦτα ἐλάττει ὅμοι καὶ οἱ ὀπλιτοδρόμοι εἰκονίζονται κλημίδας καὶ ἀσπίδα μόνον φέροντες, βραδύτερον δὲ καὶ αὐτο το κράνος καταργεῖται, καὶ οἱ ὀπλιτοδρόμοι ἠγωνίζοντο φέροντες τὴν ἀσπίδα μόνον (Παισ. δ. 10, 1. Ηρακλ. Bix καὶ Hauser ἐν Jahrbuch 1895 σελ. 199, 161 καὶ Jahreshefte des Österreichischen Institutes tom. V 1902 σελ. 167 καὶ Bul. d. Com. Hell. 1897 σελ. 252).

⁶ Περὶ τῆς παραλίπειας τῶν κλημίδων ἴδε προηγουμένην σημεῖωσιν.

ἐπλασε κατὰ γραφήν (en profil) κατ' ἀντίστρο-
φον ὄμως διεύθυνσιν. Ἐκεῖνα εἰκονίζονται κατὰ
γραφήν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ, αὕτη τούναν-
τίον πρὸς ἀριστερὰ καὶ συγχρόνως πρὸς τὸν δε-
ξιὸν ὄμων οἰσνεὶ κεκμηκυῖα προσκλίνουσα. Ἐπι-
κέχυται δὲ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοιαύτη τις ἔκφρασις,
ὥστε ὁ βλέπων τὴν στήλην το πρῶτον, νομίζων δὲ
ὅτι καὶ ὁ ὀφθαλμὸς κλειστός εἰκονίζεται, κλίνει νὰ
πιστευσῇ ὅτι θνήσκοντα ἤθελθε νὰ εἰκονίσῃ τὸν
εἰκονιζόμενον ὁ τὴν στήλην ποιήσας.

Τὸ πρῶγμα ἂν ἠλθήθευε θὰ ἦτο περίεργον καί,
ὅσον ἐγὼ οἶδα, πρωτοφανές, διότι ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ
τέχνῃ δὲν ἀπαντῶσι στήλαι ἐπιτύμβιοι (καὶ κατ'
ἐμὲ κριτὴν καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη ἐπιτύμβιος εἶναι
μὲ ἀναγλύπτους παραστάσεις νεκρῶν ἢ θνησκόν-
των προσώπων. Τούναντίον οἱ εἰκονιζόμενοι εἰκο-
νίζονται ἐν τινι τῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀσχο-
λιῶν των (ἰδίᾳ τῇ εἰς αὐτοὺς ἀγαπητῇ ἢ ὄλιως
ἀρμοζούσῃ) οὐδ' εἶναι νομίζω ἀνάγκη νὰ φέρω
εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου παραδείγματα¹.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη δὲν εἰκονίζει τὸν
δρομέα τῆς οὔτε νεκρὸν οὔτε θνήσκοντα· ὁ ὀφθαλμὸς
εἶναι ἀνοικτός, ὡς ἤδη ἐρρήθη, ἡ δὲ κεφαλὴ οὔτω
κεκλιμένη εἰκονίζεται καὶ ἐν ἄλλοις ἀρχαϊκοῖς ἔρ-
γοις, ἐν οἷς οὐδεὶς, οὐδ' ὁ ἐλάχιστος, δύναται νὰ γίνῃ
περὶ θνήσκοντος ἢ νεκροῦ λόγος², ὅπως καὶ ἄλλα
ὑπάρχουσι παραδείγματα δρομέων πρὸς τὰ ὀπίσω
βλεπόντων³. Ἄλλὰ καὶ ἡ μελαγχολίας τινὸς με-
τέχουσα ἔκφρασις τοῦ προσώπου δὲν εἶναι τῆς
ἡμετέρας μόνον στήλης γνώρισμα⁴.

Ἐγραψα τάνωτέρω διότι, ὅταν ἡ στήλη εὐρέθη,

¹ Παράδ. Collignon, Hist. d. l. Scul. Gr. τόμ. 1, σελ. 381
καὶ ἐξῆς. Ἐν τῇ κατόπιον τέχνῃ εὐρησται βεβαίως στήλαι ἐπιτύμβιοι
ἐν αἷς νεκρῶ ἢ θνήσκοντα εἰκονίζονται πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ αὗται διά-
φοροι τῆς ἡμετέρας στήλης εἶναι. (Παράδ. Brückner, S. B. der
Wiener Akademie CXVI, σελ. 514 καὶ ἐξῆς; καὶ Att. Grabreliefs
τόμ. 1, 155, 308, 309).

² Παραδληθῆτω ἰδίᾳ ἡ τοῦ Σατύρου γραφή ἐν τινι ὄλικι τοῦ Παι-
φαίου (Curtius ἐ. ἔ. ἀριθ. 8) ἧς ἡ ὁμοιότης τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω
στροφῆς καὶ τῆς πρὸς τὰ κάτω κλίσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν τῆς ἡμε-
τέρας στήλης εἶναι καταπληκτικῇ. Ἐν γένει δὲ πολλὴν ἔχει ὁμοιό-
τητα ὡς πρὸς τὴν στάσιν ἢ γραφὴν αὕτη πρὸς τὴν ἡμετέραν στήλην.

³ Παράδ. καὶ Hauser, Jahrbuch 1887 σελ. 105.

⁴ Παραδληθῆτω ἰδίᾳ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει ἐφῆδου (Ἄρχ.
Ἐφημ. 1888 πίν. 2 = Collignon, Hist. d. l. Scul. Gr. τόμ. 1,
σελ. 362 καὶ σελ. 365. Παραδληθῆτω ἀκόμη καὶ τὸ γυναικεῖον
ἄγαλμα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 674 = Bul. d. Cor.
Hell. 1890 πίν. VI δις; καὶ σελ. 127). Ἴδε καὶ Journal of Hell.
Stud. 1888 σελ. 122.

ἐρρήθη καὶ ὁ λόγος μήπως αὕτη εἶναι ἡ τοῦ ἐκ
Μακρῶνος ἀγγέλου στήλη τοῦ σὺν τοῖς ὀπίσω
ἐκ τῆς μάχης δραμοντος καὶ ἐλπιεύσαντος εὐθὺς
ἀπὸ ἀναγγελίας τὴν νίκην διὰ τοῦ περιφημοῦ ἐκεί-
νου χαίρειτε καὶ χαίρομεν¹.

Ἡ δὲ ἦτο ἐξω τοῦ προκειμένου νὰ ὑποβάλω ἐγὼ
ἐνταῦθα ὑπο τῇ βύσσανον τῆς κριτικῆς τὴν παρά-
δοσιν ἐκείνην, ἀπὸ εἴτε ἀληθῆς, εἴτε ψευδῆς καὶ
ἀπλῶς μῦθος εἶνε², οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη πρὸς
τὴν ἡμετέραν στήλην σχεσιν διὰ τε τὰ ἀνωτέρω
καὶ διότι αὕτη ἡ στήλη ἀδύνατον νὰ ἦναι ἔργον
τοῦ 490^{ου} ἔτους π. Χ.

Καὶ ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου ἅς ἰδῶμεν
ἂν δυνάμεθα νὰ εὐρίσκωμεν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἡ
στήλη ἐποιήθη, καὶ ἐπανερχόμεθα κατοπιὸν εἰς το
κύριον ζήτημα, το τίνα δὴ ἡ στήλη εἰκονίζει.
Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ συγκρίνωμεν αὐτὴν πρὸς
ἄλλα ὁμοία ἔργα, εἴπου τοιαῦτα ὑπάρχουσι ὁμο-
λογητέον δὲ ὅτι δὲν εἶναι παρὰ πολλὰ τὰ ἔργα
πρὸς ἃ φαίνεται συγγενεύουσα κατὰ τὴν τέχνην ἢ
ἡμετέρα στήλης.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τῆς κόμης διασκευὴν, καὶ
μᾶλα τυπικῆν ἀκόμη οὕτω stylisiert, ὁμοιοτητα
ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, συγγένειαν τεχνικὴν δεικνύει
ἰδίᾳ κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἡμετέρα στήλη πρὸς
τὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 682 γυναικεῖον ἄγαλμα
(Musées d'Athènes pl. 2)³ κατὰ δὲ τὴν τοῦ σώ-
ματος διάπλασιν καὶ ἰδίως τῶν κατὰ το στήθερον
καὶ περὶ τὴν κοιλίαν μερῶν πρὸς τὸν κληπί-
ζοντα; ἰσπεὶ τῆς αὐτῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 390
= Ἄρχ. Ἐφημ. 1887, πίν. 2) με μόνην τὴν δια-

¹ Οὕτως ὁ Πλούταρχος (Πότερον Ἀθηναῖος κατὰ πόλεμον κτλ. §
3), οὕτω δὲ καὶ ὁ λιθὸς ὁ ἐν τῇ Στοῦ τοῦ Ἀσταλλοῦ εὐσεβείας καὶ ὑπὸ
Κουμανούδη τὸ πρῶτον ἐκδοθείς; Ἐφημ. Ἄρχ. 1890 σελ. 108, 11.

² Περίεργον ὅτι τοιαῦτα περὶ ὀπλιτῶν δραμόντων σὺν τοῖς ὀπίσω
ἐκ τῆς μάχης καὶ ἀναγγελλάντων τοῖς ἐαυτῶν συμπολίταις νίκην κατὰ
τῶν πολεμίων παραδόσεις ὑπῆρχον καὶ παρ' Ἡλείοις καὶ Ἀργείοις
καὶ Δελφοῖς καὶ Κυρηνάοις καὶ εἰς τοιαύτην τινα αἰτίαν καὶ ἀπέδιδον
τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀπλιτοῦ δρόμου εἰς τὰ γινώσκοντα, ὡς ὁ Φιλόστρατος
ἀναφέρει (Γομαναί. § 7) καίπερ αὐτὸς μὴ ἀποδεχόμενος το πρῶγμα
καὶ εἰς ἄλλον ἀποδίδων λόγον τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀπλιτοῦ δρόμου εἰς τὰ
ἀγνώσκοντα. Ἰσως στήλαι ὅμοιαι τῇ ἡμετέρᾳ συστατέεσσαν νὰ γινῆ-
θῶσι τοιοῦτοι θρόνοι.

³ Ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν μόνον τῶν ἐπὶ τὰς παρειὰς καὶ τὸν ὄμων
καὶ ὀπίσθεν κατὰ τὸν ἀγῆνα καταπιπτοντων πλοκάμων, ἐνθ' ὡς πρὸς
τὰ κολλησιδῆ βοστρυχίδια τὰ τὸ μέτωπον στέφοντα ὁμοιάζει σφόδρα
πρὸς το περίφημον ἄγαλμα τοῦ Ἀντήνορος καὶ τὸν Ἀρμόδιον (Πα-
ράδ. Jahrbuch 1887 σελ. 135 καὶ ἐξ. πίν. 10) ὅπερ ἀληθῶς εἶναι
σφόδρα διδακτικόν.

προβάν ότι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ, ψυχρότερα καὶ μαλακότερα εἶναι τὰ πάντα διαπεπλασμένα. θερμότερα δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ μαρμαῦρου ἀποδεικνύεται ἡ σμιλῆ τοῦ ἐργασθέντος αὐτῆν, ἐνῶ ξηρότερα πῶς καὶ ψυχρότερα φαίνεται οὕσα ἐν συγκρίσει ἢ ἐργασία τοῦ ἰππέως τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ ἡμετέρος Σοφοῦλης εἰς λεπτομερῆ ὑποβλήλων τεχνικὴν ἐξετάσιν τον ἰππεῶν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕτερον κορμὸν τοῦ ἐν Ἀθηναῖς Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου (Ἀρχ. Ἐφημ. ἐν. ἀν. σελ. 40 καὶ ἐξ. ὅχι ἀόλιως κατ' ἐμὲ συνδέει τὰ ἔργα ἐκεῖνα πρὸς τὸν περιφρήμον *Μουσχοφόρον* τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (Παρ. καὶ Athen. Mittheil. 1888 σελ. 113 καὶ ἐξῆς καὶ τοῦτον πάλιν πρὸς τὰ πῶρινα ἔργα τοῦ αὐτοῦ Μουσείου, ἔργα κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ὅσον ἐγὼ οἶδα, τῶν ἀρχαιολογούντων ἐγχώρια, ἔργα ἄπτικα. Ἄν λοιπὸν ὁ αὐτὸς Σοφοῦλης ἢ ἄλλος τις τῶν ἀρχαιολογούντων θὰ ἤθελε νὰ συνδέσῃ καὶ τὴν ἡμετέραν στήλην πρὸς τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἀποδιδὼν καὶ ταύτην εἰς το αὐτο, εἰς ἃ καὶ ἐκεῖνα, ἄπτικῶν ἐργαστήριον, οὐδεὶς ἐξ ἐμοῦ φθονος, διότι ἐν τοῖς πλείστοις δὲν δίσταμαι τὴν γνώμην πρὸς τὸν Σοφοῦλην διαφωνῶν πρὸς αὐτὸν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπολυτὸν ἄρνησιν, ἣν ἀντιτάσσει εἰς τοὺς ἀντιφρονούντας αὐτῷ, περὶ ποιῆς τινος ἐπιδράσεως τῶν ἐκ τῶν νήσων τεχνιτῶν ἐπὶ τῶν ἀπτικῶν συναδελφῶν των. Ἐν τῇ λεπτῇ καὶ μετ' ἄκρας ἐμπειρίας κατεργασίᾳ τοῦ μαρμαῦρου, ἔχοντες καὶ ὄλικὸν ἄριστον, προηγήθησαν οἱ νησιῶται τῶν ἀπτικῶν, οὐδὲν δὲ το κωλύον νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρ' ἐκείνων (τῶν νησιωτῶν) ἐδιδάχθησαν τινε οἱ ἀπτικοί. Αὐτῇ ἢ περιτέλειος διάπλασις καὶ διασκευὴ τῆς κομῆς τοῦ θροῦκίως τῆς ἡμετέρας στήλης μαρτυρεῖ σαφῶς νομίζω, ὅτι ὅλως ξένος πρὸς τὴν τῶν νησιωτῶν τέχνην δὲν ἦτο ὁ ἐργασθεὶς αὐτῆν.

Ἄλλὰ τὰ ἔργα, πρὸς ἃ, ὡς ἐρρήθη, ἡ ἡμετέρα στήλη δεικνύει τεχνικὴν συγγένειαν, ἐποιήθησαν ἠνακριδῶδως πρὸ τοῦ 480^{ου} ἔτους π.Χ., ἄφου, ὡς γνωστόν, εὐρέθησαν ἐν τῇ λεγομένῃ *Περσικῇ* ἐπιχώσει τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ καὶ ποτε ἀκριδῶς ἐποιήθησαν δὲν γνωσκόμεν. Ἄλλ' ἂν πρὸ τοῦ 480^{ου} ἔτους π.Χ. ἐποιήθη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐργήτου τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (Παρ. Colli-

gnon His. d. I. Se Gr. Τομ. I σελ. 362) καὶ ἡ νεωτάτη πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ποιήσεώς τῆς γυναικεῖα μορφή (Collignon ἔ. ἀ. σελ. 356) καὶ ἡ χαλκῆ πρὸς τοῦτοις κεφαλῇ (Collignon ἔ. ἀ. σελ. 323), (διότι καὶ ταῦτα ἐν τῇ αὐτῇ εὐρέθησαν ἐπιχώσει, ἃρ' εἰσι καὶ ταῦτα προγενέστερα τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως καὶ καταστροφῆς τῆς ἀθηναϊκῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἂν ἀκομῆ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τρία ταῦτα ἔργα εἶχον ποιηθῆ τὸ 481^{ον} ἔτος, ἐν ὁλῆ, ἔτος πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστροφῆς, τουτέστι θέσωμεν τὸν χρόνον τῆς ποιήσεως αὐτῶν εἰς το κατώτατον σημείον, εἰς ὃ δύναμεθα νὰ καταδιβάσωμεν αὐτόν, νομίζω ὅτι ὁ ἰππεὺς καὶ ἡ γυναικεῖα μορφή (ἀριθ. 682) καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀντηνορος περὶ τῶν ἀνωτέρω ὁ λόγος, ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποτεθῶσι 40-30 ἔτη τουλάχιστον ἀρχαιότερα¹. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη ἐν τῇ Ἀπτικῇ μάλιστα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6^{ου} καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος προώδευσε δι' ἀλλαγῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀδύνατον νὰ δεχθῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα στήλη εἶναι ἔργον νεώτερον τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἡμετέρα στήλη ἐποιήθη τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀρχομένου, ὁλῆ, περὶ τὸ 520^{ον} ἔτος π. Χ.

Καὶ νῦν καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ζήτημα, εἰς τὸ τίνα ὁλῆ, ἡ στήλη εἰκονίζει. Ἄν ἐσώζετο καὶ τὸ βάθρον εἰς ὃ ποτε ἡ στήλη ἴδρυτο καὶ ἂν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιγραφὴ καὶ συνεσώζετο, θὰ ἐμανθάναιμεν οὐ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ὄρουμος τῆς ἡμετέρας στήλης, ἀλλὰ καὶ τὸ τί ἦτο πιθανώτατα ταῦτα θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ῥηθῶσιν εἰς 4 ἢ τὸ πολὺ 6 στίχους Ἀλλὰ τὸ βάθρον δὲν ἐσώθη, καθὼς οὐδὲ ἡ στήλη ὀλόκληρος. Ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀνεύρωμεν μόνον το τίνα ἡ στήλη εἰκονίζει.

Καὶ ὅτι μὲν κατὰ τὴν γνώμην μου περὶ ὀπλιτοδρόμου προκείται ὁλῆλον ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Ἀλλὰ ποῦ στηριζόμενος φρονῶ τοῦτο; Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ὀπλιτοδρόμων ἄνευ ἀσπίδος εἰκονιζομένων; Τὸ τῆς Τυβίγγης χάλκινον ἀγαλ-

¹ Ὁ ἰππεὺς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ *Μουσχοφόρου* προγενέστερος ὢν (Σοφοῦλης ἔ. ἀ. σελ. 42), δύναται νὰ ἦναι πολὺ ἀρχαιότερος ἢ ἡμετέρα ἢ μὴ στήλη δεικνύει ὡς πρὸς τὸν ἰππεῶν πρόσον ἰκανῶν, ὥστε καὶ ἰκανῶς νεώτερά αὐτοῦ νὰ κριθῆ δύναται.

μάτιον, ὅπερ, ὡς νῦν πάντες δέχονται, εἰκονίζει ὀπλιτοδρόμον¹ δὲν δύνανται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, διότι, ἂν σήμερον δὲν ἔχει ἀσπίδα, τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει, ἀπὸ πάντες δέχονται ὅτι εἶχε καὶ ὅτι πρέπει διὰ τῆς φαντασίας οὕτω νὰ συμπληρωθῆ (ἔχον δηλ. τὴν ἀσπίδα) τὸ ἀγαλμάτιον. Αἱ δὲ ἀγγειογραφίαι, ἐν αἷς φέρονται εἰκονισμένοι ὀπλιτοδρόμοι ἄνευ τῆς ἀσπίδος, ἐπίσης δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ὡς μὴ συντελοῦσαι εἰς τὸν σκοπὸν μας, ἀπὸ εὐκόλως κατανοεῖται, διὰ τὴν ἢ ἀσπίς ἐν ταύταις παρελείφθη, ἂν καὶ περὶ ὀπλιτοδρόμων πρόκειται². Ἀπομένει λοιπὸν μόνον το χαλκὸν ἀγαλμάτιον τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς Συλλογῆς. Ὁ ἐκδότης τοῦ ἀγαλματίου Hartwig (Jahreshefte des österreichischen Arch. Inst. 1902 σελ. 165 καὶ ἐξ.) ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ ὡς ὀπλιτοδρόμου προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παράλειψιν τῆς ἀσπίδος ὡς δύνανται κάλλιον, ἀπορὸν μόνον πῶς δὲν ἐπῆλθεν αὐτῷ κατὰ νοῦν ὅ,τι ὁ Reisch ἤδη (Weihgeschenke σελ. 39) ἐσημείωσε ὅτι «ἴσως καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦ Κλειότα (Παυσ. 1, 24, 3) κρίνεται ἀγῆρ ἐπιχειρῶν ἐκληπτέον ὡς εἰκόνα ὀπλιτοδρόμου, ἀπὸ τὸ εἰς Πίνδαρον Σχόλιον (Πυθ. IX p. 401, B) ὁμοίως χαρακτηρίζεται ὡς ἀνδρῶντα ἔχοντα κρίνεται τὸ ἐν Δελφοῖς ἀγαλμα τοῦ ὀπλιτοδρόμου Τηλεσικράτους».

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων νομιζῶ ὅτι οὐδαμῶς

¹ Παρὰ δ. Hauser ἐν Jahrbuch d. Arch. Inst. 1887 σελ. 95 καὶ ἐξ. καὶ 1895 σελ. 182 καὶ ἐξ. Bul. d. C. Hel. 1897 σελ. 211 καὶ ἐξ. (De Ridder). Ἄρα δ' ἐμνημόνευσα αὐτοῦ ἐνταῦθα κρίνω ὅχι ἄσκοπον νὰ παρατηρήσω τα ἐξῆς. Εἰς τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἀγαλματιὸν εἰκονίζει ὡς λέγει ὁ Hauser, (Jahrbuch 1895 σελ. 200, παρὰ δ. καὶ Jahrbuch 1887 σελ. 102) ... einen Hoplitodromen im Moment vor dem Ablauf ἢ ὡς λέγει ὁ de Ridder (ἔ. ἀ. σελ. 251) un hoplitodrome qui s'exerce à sauter préluant ainsi aux jeux plus sérieux de stade (παρὰ δ. ὅμως καὶ σελ. 221) δὲν ἐπεμβαίνο, διότι τοῦτο κεῖται ἔξω τοῦ θέματός μου. Ἀναγκαστικὸν ὅμως κρίνω νὰ παρατηρήσω ὅτι οὐδὲν ἔνοσθ' εἶναι δύνανται νὰ ἔλθῃ σῆσιν πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸ χωρίον τοῦ Παυσανίου (de Ridder ἔ. ἀ. σελ. 223) ὀπλιτοδρομεῖν ἀσκήσαντος, ἀπὸ βεβαίως τοῦτο δὲν σημαίνει s'exercant à l'hoplitodrome ὅπως ὁ de Ridder ὑπέλαπεν. Ἐνοεῖται δ' οἴκθην ὅτι καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμεροσημείων ἐμνημόνευσε τοῦ χωρίου τοῦ περιηγητοῦ στηριζόμενος ὁ de Ridder ἔγραψε (ἔ. ἀ. σελ. 254) περὶ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλματος τοῦ Ἐπιχαιρίου εἶναι ἀσκήσαντα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀσκήσαντα καὶ τα λεγόμενα περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀγαλματίου τῆς Τυβίγγης πρὸς τὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμα καθόσον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τοῦ Παυσανίου βασιζονται.

² Παρὰ δ. Jahrbuch (1895 σελ. 190 ἀρθ. 15 σελ. 196 ἀρθ. 23 Bul. C. Hel. 1897 σελ. 218, 244, 249. Jahreshefte des österreichischen Arch. Institutes tom. V (1902) σελ. 167.

σφάλλομεν δεχόμενοι ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη εἰκονίζει ὀπλιτοδρόμον, ἀπὸ περὶ ταύτης προκειμένου δύνανθε νὰ δυσχρησιθῶμεν ὅχι μόνον ὅτι ἔρκει τὸ κρίνεται νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν δρόμον αὐτῆς (καὶ ὅτι εἰκονίζει δρόμον οὐδαμῶς ἀρνούμενος ὡς ὀπλιτοδρόμον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ τὴν στήλην ἐργασθεὶς ἔνεκα τεχνικῶν λόγων παρελείψε τὴν ἀσπίδα. Αὕτη προστιθεμένη ἦν κατέστρεψε τὴν ὅλην εἰκόνα.

Ἄλλ' ἂν εἶναι ὀπλιτοδρόμος ὁ τῆς ἡμετέρας στήλης δρόμος εἶναι συγχρονῶς καὶ διπλοδρόμος τοῦ βραχίονος κατὰ τοὺς πῶν δολιχοδρόμων ἐν προβολῇ ἀνέχων. Ἄλλ' ἔχμεν μαρτυρίας περὶ δολιχοδρομίας ἐν ὅπλοις ἢ τοῦλάχιστον μνημεῖα ὑποδηλοῦντα τοῦτο:

Τὰ τοῦ ὀπλίτου δρόμου φαίνεται ὅτι ἀκριβῶς δὲν διεσαφηνίσθησαν ἐπαρκῶς¹. Ὁ Hauser (ἔ. ἀ. 1887 σελ. 103 καὶ 1895 σελ. 196) δέχεται ὅτι ὑπῆρχεν ὀπλίτης δρόμος ἀπλοῦς (ἑνὸς σταδίου διάυλος δύο σταδίων καὶ προσέτι καὶ διπλοῦς διάυλος δηλ. τεσσάρων σταδίων δρόμος). Τὸ ὅτι δὲ καὶ διπλοῦς διάυλος ὑπῆρχε συμπεραίνει στηριζόμενος ἰδίως εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ἣν αὐτὸς διδοεῖ εἰς τινὰ μνημεῖα: ὁ de Ridder καὶ τὴν γνώμην ὅτι ἀπλοῦς (ἑνὸς δηλ. σταδίου) ὑπῆρχε ὀπλίτης δρόμος ἀρνείται (ὀρθῶς ὡς καὶ ἐμοὶ δοκεῖ,² καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Hauser τῶν μνημείων ἐκείνων, ἐξ ἧς ὁ διπλοῦς συμπεραίνεται διάυλος, εὐλόγως, ὡς νομιζῶ, ἀποκρούει καὶ δέχεται ὅτι μόνον διάυλον αἱ ὀπλίται ἠγωνίζοντο. Καὶ ὅμως ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Φιλοστράτου (Γυμναστ. 7) ... «οὗς ἐνόπλους³ τε καὶ ἵππους ὀνομάζουσιν» ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Παυσανίου 6, 16, 4 «δρόμου δὲ εἶσι τοῦ ἵππου μῆκος μὲν διάυλοι δύο» εὐλόγως, νομιζῶ, ἐξηγήθη τὸ συμπέρασμα⁴ ὅτι ἐν Νεμεῇ τοῦλάχιστον ὑπῆρχεν ὀπλίτης δρόμος τεσσάρων σταδίων. Τοῦτο δ' ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ Hartwig (ἔ. ἀ. σελ. 167), τὸ τῆς Βιέννης ἀγαλματίου, ὅπερ ὡσαύτως ἀνέχει τὰς χεῖρας κατὰ τοὺς δολιχοδρομούς καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν γραφήν (ἣν καὶ

¹ Ἀτολῶς τὸ ἔργον τοῦ Krause Gymnastik und Agonistik der Hellenen δὲν εἶχον πρὸ ὀρθολογῶν γραφῶν τα ἀνωτέρω.

² ἔ. ἀ. σελ. 243 καὶ ἐξ.

³ Παρὰ δ. καὶ Ravet. Monuments de l'Art. τόν. 64 σελ. 6.

⁴ Παρὰ δ. καὶ Dictionnaire des Antiquités (Daremberg et Saglio) Cursus, σελ. 1645.

ἀναδημοσιεύει τοῦ ἐν Λουβρῷ ἀμφορέως, ἥτις εἰκονίζουσα φανερώς σπλιτοδρομον εἰκονίζει αὐτὸν συγχρονῶς καὶ ὡς δολιχοδρομον. ὁ γὰρ ἐν προβολῇ τὰς χεῖρας ἀνεχόντα, συμπεραίνει ὅτι ὄντως ὑπῆρχε τις καὶ μετ' ὀπλῶν δολιχοδρομία ἀγῶν. Αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως πολὺ μακρὰ περιοριζομένη εἰς τὸν ὄρομον τεσσάρων μόνον σταδίων¹, ἀλλ' ἴσως

¹ Ἐὰν με τοσοῦτοι γὰροι ἦεν καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ὁ ὄπλ. τῆς δόξης ἢ καὶ μακροτέρως ἦεν ὁ Φιλοποταμὸς (Ἐ. ἄ. 82) λέγει ἰ. . . ἀριστοὶ καὶ ὁ κατὰ Βοιωτίαν καὶ Πηλοπόννησον ὄπλιτις ἐνομιζέτο διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ὄρουμου κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Πλάτωνος (Νόμοι, σελ. 833b) καὶ εἰς ἀνεπίστατον βεβαίως να ληθῆ ὅτι ὄφει.

εἰκονῆ ὅπως καταδείξῃ τὴν ἀντοχὴν τῶν ὀπλιτοδρομίων. Τοιοῦτος δὲ τις ὀπλιτοδρομὸς ἦτο βεβαίως καὶ ὁ τῆς ἡμετέρας στῆλης ἐν δολιχοδρομίᾳ φίλων νάγωνίζεσθαι καὶ νά νικάει καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τὸν τάφου του κοσμοῦσθαι ποτὲ στῆλης ἐν τῇ ἀγαπητῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀσχολίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 10ῃ Μαΐου 1903.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

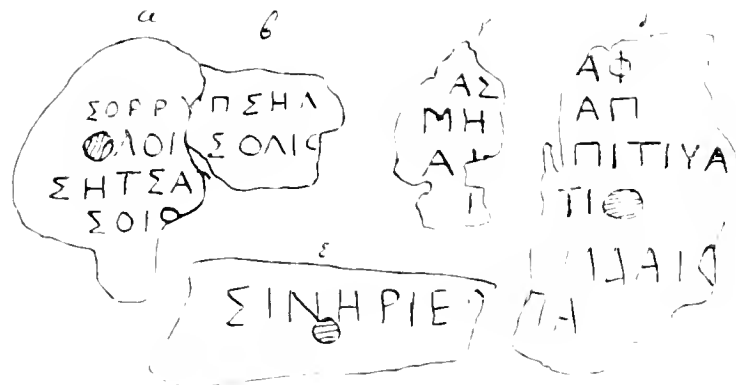
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΤ' ΑΡΩΝ ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ ΕΛΑΣΜΑΤΑ

Κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1900 καὶ ἐν θέσει Στραγεῖα (μεσημέρι τῆς Ἀκροπόλεως ἐνεργηθείσας ἀνασκαφῆς εὑρέθησαν πρὸς ἄλλοις καὶ τινὰ μολύβδινα ἐλάσματα μετ' ἄρων τὰ ἑποῖα ἀποκείνται νῦν ὑπ' ἀρ. 13086 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Ὁρεῖλω τῷ ἐφεροῦ κ. Στάχ τὴν δημοσίευσιν τοῦ τελευταίου τούτου εὑρηματός Ἀττικῶν μετ' ἄρων ἐλασμάτων τὰ μεχρὶ τοῦδε γνωστὰ εἶναι ἐκδομένα ὑπὸ Wunsch ἐν τῷ Appendix τοῦ C. I. A. καὶ ὑπὸ

Ziebarth ἐν ταῖς Nachrichten der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Göttingen 1899, σελ. 103 κ. ἐ.

Δυστυχῶς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐλάσματα, ὃ τὸν ἀριθμὸν, δὲν εὑρέθησαν πάντα ἐν καλῇ καταστάσει ἰδίᾳ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 ἐφθάρησαν πολὺ ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 1, πεποιημένον ἐκ γονόρου καὶ κακῆς ποιότητος μολύβδου, ἀποτελεῖται ἐκ ὁ τεμα-

Ἄριθ. 2.

χίων, τῶν ἑποίων τὰ δύο μόνον προσαρμόττουσιν ἀλλήλοις. Ὁ μολύβδος ὅμως εἶναι πόσον ἐφθαρμένος καὶ ἀκάθαρτος, ὥστε δὲν δύναται τις νά διακρίνῃ ἄλλο τι ἐκτὸς χαραγμάτων τινῶν.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 2, εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ λεπτοῦ

βαθέος φαίχρου μολύβδου. Ἐν ἀρχῇ ἦτο συνεπτυγμένον καὶ πεπαρμένον δι' ἤλου. Τοῦ ἐλασματος τοῦτο εἶχε ἐπιγραφὴν καὶ ἐπὶ τῶν δύο αὐτοῦ πλευρῶν, ἀλλ', ὡς φαίνεται, παρὰ διαφόρων προσώπων κεχαραγμένην. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ ὀλίγα

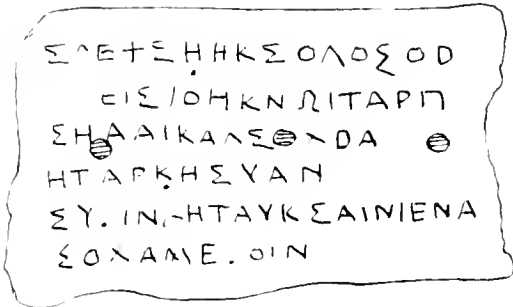
γράμματα τῆς ὀπισθίου πλευρῆς ἐγχαράχθησαν ἀβαθῆ, δι' ἀμβλέος ὄργανου, ἐνῶ τὰ γράμματα τοῦ ἐμπροσθίου μερους εἶναι διὰ βαθέος καὶ ὀξυτόμου ὄργανου κεχαραγμένα ἐν τῷ μολύβδῳ· ὅσα δὲ σφίζονται εἶναι σχεδὸν πάντα εὐανάγνωστα.

Τῶν β' τούτων τεμαχίων δύο μόνον α' καὶ β' προσαρμόττουσιν ἀλλήλοις· ταῦτα ἐκ δεξιῶν ἐπὶ τὰ λαϊὰ ἀναγιγνωσκόμενα ἔχουσιν οὕτω:

. . . νῆς Πύρρος
. . . φίλος ιολ . . .
. . . αστης
. . . ιος

Ὅπως τὸ Πύρρος, καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις ἦσαν πιθανῶς κύρια ὀνόματα. τῶν ὁποίων σφίζεται μόνον τὸ τέλος. Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ε' ἀναγινώσκεται ἡ λέξις *Εἰρημία*, κύριον ὄνομα (πρὸ Pape Wörterbuch d. gr. Eigennamen)

Τὰ τελευταῖα β' ἐλάσματα διατηροῦνται ἐν καλῇ καταστάσει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 λείπει μόνον ἐν μικρὸν τεμάχιον τοῦ κάτω μερους.

Ἀριθ. 3.

Τὸ ὑπ' ἀρ. β' εἶναι ἔλασμα ἐκ βαθέος φαιόχρου ἄδρου μολύβδου, μήκους 9 1/2, ἑκατ. καὶ πλάτους 4 ἑκατ. τοῦ μέτρου· ἐκ τῶν συνθλάσεων αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο συνεπτυγμένον εἰς τρία καὶ πε-

ΘΕΟΙ ΑΓΑΘΟΙ ΤΥΧΗ	ΑΝΤΙΦΑΝΟΣ	ΠΑΤΡΟΚΛΕΟΣ
ΚΑΤΑΔΩ ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΝΑΛΥΣΩ	ΑΝΤΙΚΛΕΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΑΝΗΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΚΛΕΑ ΚΑΙ ΚΛΕΟΧΑΡΗΝ	
ΚΑΙ ΦΙΛΟΚΛΕΑ	ΚΑΙ ΣΜΙΚΡΩΝΙΔΗΝ	ΚΑΙ ΤΙΜΑΝΘΗΝ ΚΑΙ ΤΙΜΑΝΘΗΝ
ΚΑΤΑΔΩ ΤΟΥΤΟΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΡΜΗΝ ΤΟΝ ΤΟΝ ΧΘΟΝΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΟΛΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ		
ΚΑΤΟΧΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΡΙΘΩΝΙΟΝ ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΝΑΛ		

Ἀριθ. 5.

εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς ὑποδεικνύεται λ.χ. ἐν Wunsch D. T. A. ἀρ. 94 καὶ 103¹⁾.

¹⁾ Wunsch D. T. A. ἀρ. 103 σφιδκιος ἀντι ἀντιδικος, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις μένει ἡ αὐτή.

παρμένον δι' ἴλου ὡς καὶ το ὑπ' ἀρ. 2· ἡ ὀπισθεν πλευρὰ πολὺ ἐφθαρμένη ὅπως καὶ ἡ ἔμπροσθεν δὲν εἶχεν ἐπιγραφὴν. Τα γράμματα τῆς ἔμπροσθίου πλευρῆς, ἅτινα εἶναι ἐλαφρῶς κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ μετάλλου, εἶναι τεταγμένα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ σχηματίζωσι λέξεις. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ το ἔλασμα τοῦτο εἶναι ἐξ ἐκείνων ἐφ' ὧν ἐγχαράχθησαν ἐπίτιμθε τὰ γράμματα διεσπαρμένα τούτων εὐρίσκομεν παράδειγμα παρὰ Ziebarth ἀνωτ. ἀρ. 12.

Ἀρ. 4.

Σ Η Τ Α Υ Ε
Σ Ο Γ Ρ
Σ Η Ν Ι Χ Σ Α
Σ Ο Τ Α Ρ Τ Σ
5 Σ Ο Τ Ι Α Κ
Σ Ο Λ Λ Α
Ο Ν Ε Κ Ε Τ Ε Μ Σ Ο Τ
Σ Ο Κ Ι . ὐ Ν
Σ Α Τ

Τὸ ὑπ' ἀρ. 4, κατεσκευασμένον ἐξ ἱκανῶς χροῦ ἄδρου μολύβδου καὶ λαϊν ἀκάθαρτον, ἔχει ἐπιγραφὴν μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρῆς. Παρουσιάζει ἐν «γράμμασιν ἐπαριστέροις» τὰ τέλη τεσσάρων ὀνομάτων· ἔπονται αἱ λέξεις καὶ τὸς ἄλλοις τὸς μετ' ἐκείνο [ἀ]ντι[μ]ῖκος [ἀ]παν[τ]ας. Τὸ τρίτον ὄνομα συμπληροῦται εὐκόλως: Αἰσχύνη (στ. 3), τὰ δὲ τρία ἄλλα ὀνόματα δυνατὸν νὰ ἦσαν στ. 1: Εὐροκράτης ἢ Εὐθοκράτης, στ. 2: Μησιέρκος, Πραξιέρκος, Εὐέρκος· στ. 4: Νικόστρατος, Φιλόστρατος ἢ Πευίστρατος. Ἐπειδὴ μετὰ τὸ Ν καὶ ΙΚΟΣ ὑπάρχει θέσις μόνον διὰ β' γράμματα καὶ ἐπειδὴ φαίνεται σαφῶς ἡ ἄνω γραμμὴ τοῦ Τ φρονῶ ὅτι ἀναντιρρητῶς δυνατὰί τις νὰ συμπληρώσῃ [ἀ]ντι[μ]ῖκος[υ]ς [ἀ]παν[τ]ας. Τὸ ὅτι πολλὰκις ἐν ταῖς δίκαις ὁ ἀντιδικος κατηγοῦσατο πρόσωπα

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ 4 πρῶτα ὀνόματα ἐγράφησαν κατ' ὀνομαστικὴν, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ ἑξακολουθεῖ· καὶ τὸς ἄλλοις κτλ. Τὰ ἐλάσματα ἀρῶν τοῦ Wunsch D. T. A. ἀρ. 7 καὶ 103

και του Ziebarth Gött. Nachr. αρ. 13¹ δεικνύουσιν ότι οι γράψαντες τοιαύτας λέξεις έπαισούντο πολλάκις χρῆσιν τῆς συντακτικῆς ταύτης ένωμάλιας.

Το τελευταίον έλασμα αριθ. 5² μήκους 0.183, πλάτους 6 έκατ. του μετ. είναι κατασκευασμενον εξ ίκανώς γονδρού μολύβδου, όστις εφθάρη πολύ εκ τῆς οξειδωσίσεως. Κατά τὰ φαινομενα ἤτο πάλα συνεπτυγμενον, άλλ' ουχί και διάτρητον. Τὰ γράμματα είναι ίκανώς εύρυθμα και εύανάγνωστα.

Το έλασμα τούτο παρουσιάζει το ακριβές σχέδιον ἀρχῆς διότι το όνομα και μέλιστα το όνομα του πατρος του καταρωμένου, τὰ όνόματα τών καταρασθέντων ως και το όνομα του θεου εις τῆν δύναμιν του όποιου καταδίδονται οι καταραμενοι. Γίνεται χρῆσις τῆς τεχνικῆς λέξεως καταδῶ συν τῆ φράσει και ουκ ἀναδῶ, φυσικῶ τῶ λόγῳ ένα φανερωθῆ ότι το «καταδῆν» είναι ἀμετάκλητον.

Τῆς ἀρχῆς του «'Αντιράνος» προηγείται ἡ φράσις: ΘΕΟΙΑΓΑΘΗΤΥΧΗ, λέξεις τών όποιών γίνεται χρῆσις εν ἀρχῇ ψηφισμάτων ἢ συνθηκῶν πόλεων και πολιτειών, ταύτας δὲ πρέπει νά έρμηνεύσωμεν ένταυθα εν τῆ αὐτῇ έννοιά, δηλαδή ως επικλήσιν προς τους θεους.³

Πάντα τὰ κύρια όνόματα τὰ όποια περιλαμβάνει το έλασμα τούτο άπαντῶσι και αλλαχού, εξαίρεσει του όνοματος 'Αντίρανος. (Το όνομα Σμικρονήθης, ολιγώτερον γνωστον, υπάρχει εν έπιγραφῇ του Διονυσιακού θεάτρον, 'Εφημ. 'Αρχ. 2² περίοδ. αρ. 168). 'Αντίρανος μέχρι τουδὲ οὐδ'άμου άπαντῶ. Ο τύπος δὲ οὗτος είναι πρωτοφανής, διότι τὰ κύρια όνόματα τὰ παραγόμενα εκ τῆς ρίζης φαν (φαίνω) έχουνσι τῆν λήγουσαν ης ἢ τος και εξαίρετικῶς ἄς (γενική άντος. Δι' ὃ συμπεραίνω ότι πρέπει νά άναγνωσθῆ 'Αντίφαν-Τος το πρόσωπον, το όποιον έγραψε μετά τῆν λέξιν 'Ερημῆν δις το άρθρον τόν και μεταξύ του 'Αντικλέα και 'Αντιράνην τόν σύνδεσμον και κατοπιν προσέθηκε, πιθανον νά έλησμονησε και το γράμμα Τ του έαυτου όνοματος.

¹ Κατωδῶ 'Ελληνική και Τυχόλλος: ουχί 'Ελεον ως γράφει ὁ Ziebarth το τέλος του όνόματος NHN είναι έτι εύανάγνωστον.

² Wunsch D. T. A. αρ. 158 άναγνωστέον... ΟΣΤΥΧΗΑΓΑΘΗ το όποιον συμπληρωται εύχερώς θεῶς τῆς ἀρχῆς.

Έκ τών τεσσάρων επιθέτων του 'Ερημου εν τῶ έλάσματι τούτῳ τὰ τρία είναι γνωστα εξ άλλων 'Αττικῶν έλασμάτων ἀρῶν, δηλαδή δόλιος¹, κάτοχος και χθόνιος. Το διὰ τί ὁ θεος λαμβάνει τοιαύτας προσωνυμίας επί έλασμάτων ἀρῶν έννοεῖται εύχερώς, ουχί ὁμως και το τελευταίον επίθετον: 'Εριούτιος ἢ 'Εριούτης, διότι οὕτως όνομάζεται συνήθως ὁ 'Ερημῆς έννεκα τῆς πανουργίας πρὸς. Παράδ. Υ 34, ἢ ὁ δίδων τὰ άγαθον ιδώτωρ έάων). 'Αλλά 'Αριστ. Βατρ. 1144, Αντ. Λιβ. 25 και Εὐστάθιος, έρμηνεύων 'Εριούτιος, ως ὁ Μιανώφελων παρὰ τὸ έρι και τὸ οτιῶ ἢ χθόνιος παρὰ τῆν έριαν, άποδεικνύουσιν ότι 'Εριούτιος ὡσαύτως = χθόνιος, και ἡ σημασία αὕτη πρέπει νά δοθῆ ένταυθα.

Επίσης οὐχερώς δύναται τις νά δώσῃ άποκρίσιν εις το έξῆς: εις ποίαν δηλ. έποχῆν άνάγονται τὰ έλάσματα ταῦτα; διότι, ει και τὰ 5 ταῦτα έλάσματα εν τῶ αὐτῶ εύρέθησαν τάφῳ, δὲν έπεται ότι είναι τῆς αὐτῆς έποχῆς, ουδὲ δύναμεθα νά έχωμεν βεβαιότητα περι του χρόνου τῆς καταθέσεως αὐτῶν. "Ὅστε μονον οι γραμματικοί τύποι τών έπιγραφῶν δύνανται νά ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς. Τών τεσσάρων έλασμάτων (το ὑπ' αρ. 1 δὲν δύναται νά ληρθῆ ὑπ' ὄψιν) ἡ ὀρθογραφία είναι ἡ μετά το 404 π. Χ. αττικῆ. "Ὅθεν εάν ἡ γραμματικῆ μόνον είναι τὰ στοιχεῖα τῆς ἡμετέρας κριτικῆς, φανερόν έστιν ότι ἡ έποχῆ τών ὑπ' αριθ. 2 και 3 δὲν ὀρίζεται άσφαλῶς, είναι δ' ὁμως ἡ μετά το 404 π. Χ.

Τὰ ὑπ' αρ. 4 και 5 ὁμως, ένθα γράφεται ο άντι ον εν ταῖς λέξεσι τος, ἀλλος, αντιδίκος, έκείνη ἡ άντι ει, τούτος και άπαντῶ ἢ γενική και ἡ αἰτιατική τών εις ης ουσιαστικῶν όνομάτων ως εός και έα (Πατροκλέος, 'Αντικλέα, Φυλοκλέα), δύναται τις νά συμπεράνη ότι ενεχαράχθησαν κατά το τέλος του 5^{ου} ἢ τῆς ἀρχῆς του 4^{ου} π. Χ. αἰώνος.

Έν 'Αθήναις, τῆ 14 'Ιουνίου 1903

J. H. W. STRYD

¹ Wunsch D. T. A. αρ. 90 ἀρτάι Θεοδότη τις καταδῶ αὐτῆν... και ὅτι έργάζεται προς τὸν δόλιον 'Ερημῆν. Έν τῶ προλόγῳ ὁ Wunsch το «και ότι έργάζεται» μεταφράζει cartibus se dedit magis. Μοι φαίνεται άπλοῦστερον να άναγνωσθῆ και ὅτι έργάζεται, δηλαδή: καταδῶ αὐτῆν και τα έργα αὐτῆς προς τὸν 'Ερημῆν, ὅστις εκτελεῖ δολίως τα έαυτου σχέδια

ΔΥΟ ΑΤΤΙΚΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τὰ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενα δύο ἀποσπάσματα ἀττικῶν ψηφισμάτων προέρχονται ἐκ τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Ἀττάλου δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐνεργηθειῶν ἀνασκαφῶν¹, εὐρεθέντα ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τῆς στοᾶς χώρῳ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, το μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐν χώρῳ τεχνικῆς ἐπιχώσεως εἰς βῆθος 6 περίπου μέτρων, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 2 ἐντετετριμμένον ἐν μετα-

γενεστέρῳ ἀσβεστοκτιστῷ τοίχῳ εἰς βῆθος 3 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας.

1.

Λίθος πεντέλησιος κολοβός καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς πλευρὰς πλὴν τῆς ἀριστερᾶς, ὕψ. 0,19, πλάτους 0,20, γραμμ. ὕψ. 0,003, στιχ. ἀποστ. 0,004. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα ἐπιμελῶς μὲν κεχαραγμένα, ἀλλ' ἐνιαχοῦ ἀποτετριμμένα.

. Ν Τ Ι Δ Ο Σ

. Λ Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν Β Ο Η /

. Ο Υ Λ Η Ν Β Ο Υ Λ Ε Υ Τ Η Ρ Ι Ω Ι

. Ω Ν Ε Υ Σ Κ Α Ι Σ Υ Ν Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Ι

5 Ρ Ο Υ Φ Ρ Ε Α Ρ Ρ Ι Ο Σ Ε Ι Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ

. Ο Ι Ε Π Α Ι Ν Ε Σ Α Ν Τ Ε Σ Κ Α Ι Σ Τ Ε Φ Α Ν Ω Σ Α Ν

. Λ Ο Ν Τ Ο Ο Ι Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Σ Ε Ξ Ε Α Υ Τ Ω Ν Μ Ε Ν Ε Δ Η

Σ Ι Α Σ Τ Ε Θ Υ Κ Ε Ν Α Ι Π Α Σ Α Σ Τ Α Σ Κ Α Θ Η Κ Ο Υ Σ Α Σ Ε Ν

Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Τ Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Ω Ν Ε Π Ι Μ Ε Μ Ε Λ Ε Ι Σ Θ Α

10 Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ω Σ Α Γ Α Θ Ε Ι Τ Υ Χ Ε Ι Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι

Δ Η Μ Ο Ν Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Κ Υ Δ Α Θ Η Ν Α Ι Ε Α Κ Α Ι Σ Τ Ε Φ Α Ν Ω

Ε Ν Ε Κ Α Τ Η Σ Π Ρ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Θ Ε Ο Υ Σ Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ι Α Σ

Τ Ο Υ Σ Ε Π Α Ι Ν Ε Σ Α Ι Δ Ε Κ Α Ι Τ Ο Ν Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Α Ο Ρ Ε

Ι Κ Α Ρ Ι Ε Α Κ Α Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Ε Α Τ Ο Υ Ε Π Ι Ν Υ Μ Ο Υ Ι Ε Ρ Ω Ν Α

15 Λ Η Σ Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Ν Ι Κ Ι Α Ν Σ Ι Μ Ο Υ Π Ε Ι Ρ Α Ι Ε Α Κ

Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Ρ Α Μ Ν Ο Υ Σ Ι Ο Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Η Σ Β Ο Υ Λ

Ν Ι Κ Ι Δ Η Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Α Υ Λ Η Τ Η Ν Ν Ε Ο Κ Λ Η Ν Β Ε Β Ε Ν Ι Κ Ι Δ Η

Μ Α Τ Ε Α Τ Ο Ν Κ Α Τ Α Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ν Ε Ν Σ Τ Ε Ι Λ Ε Ι Λ Ι Θ Ι Ν

Τ Η Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Φ Η Ν Τ Η Σ Σ Τ Η Λ Η Σ Κ Α Ι Τ Η Ν Α Ν Α Θ Ε Σ Ι Ν Μ

20 Α Ν Α Λ Ω Μ Α

Γ Α Ρ Η Τ Τ Ι Ο Ι Σ Ω Φ Ι Λ Ο Σ Μ Ε Ν Ε Σ Τ Ρ Α Τ Ο Σ Δ Ο Ν

Κ Ι Φ Ι Σ Ι Π Ρ Ο Σ Ι Κ Α Ρ Ε Ι Σ Π Ε Ρ Γ Α Σ Ε Ι Σ

Π Υ Θ Ο Κ Ρ Ι Τ Ο Σ Α Μ Φ Ι Α Σ

. Ι Σ Α Ι Ε Ι

¹ Περί τῶν ἀνασκαφῶν τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου ἴδ. Παρκαίων Ἀρχ. Ἑταιρ. 1898, σελ. 15. 1899, σελ. 70. 1900, σελ. 31. 1901, σελ. 31. 1902, σελ. 46.

Δευτέρως πρυτανείας Αϊθ]ιτιδος (ἢ Ἀκαμαντίδος)

- - - - - ὁ δεῖνα ἐργ]αματεύεν Βοηδ]ρομιῶνος - - - - -
 - - - - - βουλη ἐν βουλευτηρίῳ [τῶν προέδρων ἐπέψηφίζεν
 - - - - - ὁ δεῖνα Αἰζ]ωνεύς καὶ συνπροεδροί [ἔδοξεν τῆ βουλῆι
 5 - - - - - ρου Φρεακρίως εἶπεν] ἐπειδ[η οἱ πρυτάνεις τῆς Αἰαντίδος φυλῆς
 καὶ οἱ ἀεισίτοι ἐπικινεσάντες καὶ στεφάνωσαν τες ἀποραινουσιν τῆ βουλῆι τὸν ταμίαν,
 ὅν εἰ]λοντο οἱ πρυτάνεις ἐξ ἑαυτῶν Μενεδη]μον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ τὰς θυ]-
 σιας τεθυκεναὶ πάσας τὰς καθηκούσας ἐν τῆ πρυτανείᾳ ὑπὲρ τῆς βουλῆς]
 καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων, ἐπιμεμελῆσθα]ι δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων καλῶς]
 10 καὶ φιλοτιμῶς. Ἄγαθῆι τυχεὶ δεδοχθαι τ]ῆ βουλῆι ἐπικινεσαι τὸν ταμίαν Μενε]-
 δημον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ καὶ στεφάνω]σαι θαλλοῦ στεφάνωι εὐσεβείας]
 ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ φιλοτιμίας [τῆς εἰς τὴν βουλὴν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυ]-
 τους, ἐπικινεσαι δὲ καὶ τὸν γραμματεα Ὀρε]στην [- - - καὶ τὸν ὑπογραμματεα δεῖνα]
 Ἰκαριεα καὶ τὸν ἱερεα τοῦ ἐπωνύμου Ἰερωνα [- - - καὶ τὸν γραμματεα τῆς βου]-
 15 λῆς καὶ τοῦ δήμου Νικίαν Σίμου Πειραιεα κ]αὶ τὸν ταμίαν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου δεῖνα Ἀλε]-
 ξάνδρου Ραμουσιον καὶ τον κήρυκα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου δεῖνα Βερε]-
 νικιδην καὶ τὸν αὐλητὴν Νεοκλῆν Βεβενικιδην, ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμ]-
 ματεα τὸν κατὰ πρυτανείαν ἐν στηλῆι λιθιν]ῆ καὶ στηῆσαι ἐν τῷ πρυτανικῷ, εἰς δὲ]
 τὴν ἀναγραφὴν τῆς στηλῆς καὶ τὴν ἀνάθεσιν μ]ερίσαι τὸν ἐπὶ τῆ διοικήσει τὸ γενόμενον]
 20 ἀνάλωμα
 Γαργηταῖοι Σωφίλος Μενεσ]ρατος Διον]υσίου
 Κηρισίππος Ἰκαριεὶς Περ]γασιεὶς
 Πυθοκριτος Ἄμφιας
 Βη]σαιεὶς

Ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ταμίου Μενεδήμου καὶ διαφορῶν ἄλλων ὑπαλλήλων, προκλήθην ἐξ ἐκθέσεως τῶν ἀρτυρητησάντων πρυτάνεων τῆς φυλῆς Αἰαντίδος ἢ Ἀκαμαντίδος καὶ τῶν ἀεισίων. Ἐὰ ἐλλειπόντα αὐτοῦ χωρία συνεπληρώθησαν ἐν μέρει ἐξ ἄλλων παρομοίων ψηφισμάτων, τῶν ὁποίων ὁ μὲν Ulrich Koehler ἐπραγματεύθη περὶ τὰ 17, ἐλλειπῆ πάντα, ἐν τῷ 5^ο τομῷ τοῦ Hermes, σελ., 331 καὶ ἐ, ἐκδόους κατοπιν αὐτὰ καὶ ἐν CIA, ὁ δὲ Adolf Wilhelm ἐδημοσίευσεν ἐν παρομοίον, ἐλλειπῆς καὶ τοῦτο, ἐν Athen. Mith., τόμ. 21 (1896), σελ., 433, προσέλθον ἐκ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφῶν τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς.

Πάντα τὰ ἐν λόγῳ ψηφίσματα ἀνάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας:

1) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν πρυτάνεων CIA II 392, 408, 417, 432, 439¹ IV 2 441^b.

¹ Τοῦτο ἀπετέλεσθαι ἐκ τῶν τεμαχίων C, καὶ G, τοῦ καταλόγου

2) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν πρυτάνεων καὶ τῶν ὑπαλλήλων CIA, II, 390, 391, 431^a.

3) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν ὑπαλλήλων CIA II 329 (add σελ. 416), 390, 393, 394, 440, 441, 454, 487, Athen. Mith., τόμ. 21 (1896), σελ. 433, καὶ τὸ ἐνταῦθα πρῶτον ἐκδιδομένον ἡμέτερον ψηφίσμα.

Στ. 6. καὶ οἱ ἀεισίτ]οι. Ὅρα περὶ ἀεισίων Köhler ἐν Hermes 5, σελ. 336 καὶ ἐ. καὶ R. Schöll ἐν Hermes 6, σελ. 15 καὶ ἐξ.

Στ. 7. Ὅτι ὁ ταμίαις Μενέδημος ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ πρύτανις ἀναφέρεται ῥητῶς ἐν τῷ ψηφίσματι «ὅν εἰ]λοντο οἱ πρυτάνεις ἐξ ἑαυτῶν» καὶ ἐν ἄλλοις δὲ παρομοίσι ψηφίσμασιν ὁ ταμίαις ἐκλέγε-

τοῦ Köhler, καὶ τα ὑπ' ἀριθ. δὲ 391 καὶ 393 τοῦ CIA, ἐκδοθέντα ὡς ἴδια καθ' ἑαυτὰ ἕκαστον ψηφίσματα, εἶναι τεμάχια ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, πρὸλ. τὸ ἐκδιδομένον νῦν σύγγραμμα τοῦ A. Wilhelm «Urkunden der attischen Anführungen».

¹ Το ἐν CIA II, 221 ψηφίσμα, ἀναγόμενον εἰς τὴν 6^η κατηγορίαν δὲν συμπεριελάθον ἐνταῦθα, διότι θεωρεῖται ὑποπτον, πρὸλ. Köhler αὐτοῦ.

ται ἐκ τῶν πρυτανέων πρὸλ. CIA. II 391, στ. 13, 440 στ. 13, 434, στ., 16, 487, στ., 4. Athen. Mith. τόμ. 21 (1896), σελ. 434. Ἡ συμπλήρωσις «Μενέδη[μον Ἄρχοντος Κυδαθηναίεια]» ἐκ τοῦ στ. 10-11.

Στ. 10-11 *Μενέδημον Ἄρχοντος Κυδαθηναίεια*. Ἄρχοντος εἶναι γενική του κυρίου ὀνόματος Ἄρχων¹ ὡς κύριον ὄνομα τοῦ Ἄρχων εὐρέθεται καὶ ἀλλαγῶ. Πρὸλ. CIA. 983, I, στ. 33, 1047, στ. 30. CIA. IV 2, σελ. 122 (= Dittenberger Sylloge² 640) CIA. IV, 421. BCH. τόμ. 13 (1889) σελ. 426. τ. 13 1891, σελ. 141, στήμ. 3. C.I.G. 3961³.

Στ. 14 *καὶ τῶν ἱερέων τοῦ ἐπωνύμου Ἴφρωντα* φηγίσμα παρόμοιον, ἐν ᾧ γίνεται μνεία τοῦ ἱερέως τοῦ ἐπωνύμου, ἐν CIA II 393 στ. 4, πρὸλ. Böckh CIG 128 καὶ Köhler ἐν Hermes τ. 5 σελ. 339.

Στ. 17 *Νεοκλήν Βεβρενικίδην*⁴ περὶ μὲν του τύπου τῆς αἰτιατικῆς εἰς κλήν συνήθους ἀπὸ τοῦ τρίτου π. X. αἰῶνος ὅρα τὰ συνειλεγμένα ἐξ ἐπιγραφῶν παραδείγματα ἐν Meisterhans⁵ Grammatik der attischen Inschriften σελ. 133, τὸ δὲ Βεβρενικίδην ἐκ λάθους τοῦ γραφῆτος ἀντὶ Βεβρενικίδην.

Στ. 18 ἐν στήλει *λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν τῷ Πρυτανικῷ*. συνεπλήρωσα Πρυτανικῶ κατὰ τὰ ἐν CIA. II, 393, στ. 10, 394, στ. 8, 417, στ. 21 παρόμοια φηγίσματα. Ὁ Köhler ἐν Hermes τ. 5 σελ., 340 ἐκλαμβάνει τὴν λέξιν Πρυτανικὸν ὡς ὄνομα τοποθεσίας, δι' οὗ ἐδηλοῦτο τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀγορᾶς, ἐνθα ἔκειτο τὸ οἰκοδόμημα τῶν πρυτανέων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξήσκουν τὰ πρυτανικά των καθήκοντα, ἢ Ἔσλος δηλαδή ἢ Σικιάς, μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ ἐν Ἀθηναίσι Πρυτανείου εἶναι ἀκομηλίαν ἀμφίβολα, πρὸλ. τῆς διαφοράς περὶ αὐτοῦ γνώμας τῶν ἀρχαιολόγων ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Hitzig

καὶ Blümmert ἐκδόσει του Πρυτανίου βιβ. 1, σελ. 211, ἐν αἷς καὶ ἡ γνώμη τοῦ W. Dörpfeld (Athen Mith. 20, σελ. 183), παραδεχόμενου ὅτι Πρυτανεῖα, τῶν ὁποίων τὸ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πυρρηνίου ἡτοκίσμα Ῥωμαϊκόν, καὶ ἔκειτο εἰς τὴν Β. κλιτῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐνθ' ἡ παλαιὸν Πρυτανεῖον ἔκειτο παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον. Οὐμὸς δὲ ὅτι πάντα τὰ εἰρημένα φηγίσματα πλὴν τριῶν¹ εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐνθα τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία ἀγορὰ, ἢ ἐν τοῖς γειτονιάζουσιν αὐτῇ τόποις, ἀποδεικνύει πιθανῶς ὅτι τὸ Πρυτανεῖον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦλάχιστον τοῦ φηγίσματος μας 180 π. X. ἔκειτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ ἢ ἐκεῖ που πλησίον.

Ἡ χρονολογία τοῦ ἐν λόγῳ φηγίσματος, ἐλλείποντος τοῦ ἄρχοντος, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐπικριβῆς, ἀλλὰ κατὰ προσέγγισιν μόνον ἐξ ἄλλων τινῶν τεκμηρίων. Τὰ τεκμήρια ταῦτα εἶναι πρῶτον φηγίσματ' αἵ τὴν αὐτὴν ἔχοντα περίπου ὑποθεσὶν τῷ ἡμετέρῳ, ἐν αἷς ὑπάρχει ὁ ἄρχων, δεῦτερον δὲ κατὰλογος τις ἐράνων ὠρισμένης καὶ οὗτος χρονολογίας, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὁ ἐν στ. 7 καὶ 10-11 τοῦ φηγίσματος μας μνημονευόμενος *Μενέδημος*. Τὰ εἰρημένα φηγίσματα εἶναι τὰ ἐν CIA. II, 440 ἐπὶ ἄρχοντος Εὐπολέμου Ὀλ. 148, 4 = 1834 π. X., 417 ἐπὶ ἄρχοντος Σομαμάχου, Ὀλ. 148, 1 = 1887 π. X., 432 ἐπὶ ἄρχοντος Τιμησιάνακτος Ὀλ. 149, 3 = 1821, π. X. Ath. Mith. τόμ. 21 (1896) σελ. 433 ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστόλα Ὀλ. 134, 4 = 1610 π. X.² Πρὸς τοὺς χρόνους τῶν φηγισμάτων τούτων συμφωνεῖ καὶ ἡ χρονολογία τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος καταλόγου ἐράνων (CIA. II, 983 ἐπὶ ἄρχοντος Ἐρμογένους Ὀλ. 149, 2 = 1832 π. X. (πρὸλ. Kirchner ἐνθα ἀνωτέρω, ἐν τῷ ὁποίῳ κατὰλόγῳ ἀπαντᾷ ὁ ῥηθεὶς Μενέδημος μετὰ τὸ αὐτὸ δημοτικόν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρχων, φέρων κατὰ τὸ γνωστόν παρὰ τοῖς παλαιαῖς ἔθιμον, το καὶ

¹ Εἰς τὸν κ. Δ. Φίλιον (Ἄρχ. Ἐφημ. 1890 σελ. 130, στήμ. 2) ἐφάνη περίεργον, ὅτι ἡ γενική τοῦ κυρίου ὀνόματος Ἄρχων φέρεται ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape Ἄρχωνος καὶ ὄχι Ἄρχοντος, ὡς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι φηγίσματι, τῷ ὑπὲρ τοῦ δημάρχου τῶν Ἐλευσινίων Παμφίλου, ἀλλὰ τὸ Ἄρχων Ἄρχοντος, τὸ ὁποῖον ἄλλως ὁ Pape ἐπιφέρει δι' ἰκανῶν παραδειγμάτων, εἰλημένων ἐκ συγγραφέων καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν, εἶναι διάφορον τοῦ Ἄρχων Ἄρχοντος, τοῦ ἐλλείποντος δυστυχῶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐκ τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ.

² Τῶν τριῶν τούτων φηγισμάτων, τῶν μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ ἐν τοῖς γειτονιάζουσιν αὐτῇ τόποις εὐρέθησαν, τὸ ἐν ἀνευρέθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει (CIA. II, 472), τὸ ἕτερον ἐν τῷ Κεραμεικῷ Archaeolog. Anzeiger 1851, σελ. 466), καὶ τὸ τρίτον ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ ἢ ἀνατολικῶς αὐτοῦ (CIA. II, 487), ἀλλὰ πιθανώτατον εἶναι ὅτι καὶ ταῦτα μετατοπίσθησαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἢ ἐκ τῶν γειτονιάζουσιν πρὸς αὐτὴν τόπων.

³ Περὶ ὅλων τῶν χρονολογιῶν τούτων πρὸλ. Kirchner Prosopographia Attica τόμ. II περὶ τὸ τέλος.

παρ' ἡμῖν διασωθέν, το παππῶν ὄνομα, ὥστε οὐδένα ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀπαντῶν Μενέδημος εἶναι ὁ αὐτός καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψήφισματι μνημονευόμενος. Ἐκ πάντων λοιπῶν τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει ὅτι ἡ χρονολογία τοῦ ψήφισματος μας δύναται νὰ ἀναχθῆ κατὰ προσεγγίσειν εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος¹.

2.

Τεμάχιον ψήφισματος λίθου πεντελησίου πλάτ. 0,35, ὑψ. 0,23, γραμμ. ὑψ. 0,006, ἀποστ. στῆλ. 0,003, κολλῶν πάντοθεν πλὴν τοῦ δεξιοῦ μερους, ὅμως δὲ ἀποκεκρουσμένου καὶ τούτου κατὰ τὴν κάτω γωνίαν καὶ ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ γραφή εἶναι ἀκανονιστος, τὰ δὲ γράμματα κατὰ το μέγεθος ἄλλοτε μὲν στενά, ἄλλοτε δὲ πλατέα.

Το τεμάχιον τοῦτο εὑρών πρῶτος ὁ Πιπτάκης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Ἐλεούσης, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Ancienne Athènes. σελ. 313, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ ἐν κεφαλαίοις μόνον γράμμασι· το ἀντίγραφον τοῦ Πιπτάκη ἐξέδωκε κατοπιν ὁ Παγκαδῆς ἐν ταῖς Antiquités Helléniques. 367, προσθεὶς καὶ μεταγραφὴν, ἐν ἣ ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ καὶ συμπληρώσῃ τινὰ τελευταῖον δὲ ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Ulrich Köhler κατὰ

το τοῦ Πιπτάκη καὶ οὗτος ἀπόγραφον ἐν CIA II 592 μετ' ἄλλου νέου τεμαχίου, ἀποτελοῦντος, ὡς εὐστοχῶς παρατήρησε, μέρος τοῦ εἰρημένου ψήφισματος, ἀντιγράφας ἐν τῇ Συλλογῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῇ ἀποκειμένη τότε ἐν τῷ Βαρβακεῖῳ. Μολονσι δὲ ὁ Köhler δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν λίθον, ἐξαφανισθέντα μέγχι του παρελθόντος ἔτους, καθ' ὃ, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρρηθῆ, ἀνευρέθη ἐντεταγισμένος ἐν μεταγενεστέρῳ ἀσβεστοκτίστῳ τοίχῳ, ἀλλὰ τὸ πλημμελὲς τοῦ Πιπτάκη ἀπόγραφον, κατώρθωσε βοηθούμενος καὶ ὑπο τοῦ νέου τεμαχίου νὰ συμπληρώσῃ καὶ διορθώσῃ ἐπιτυχῶς ἐν ταῖς πλείστοις τὸ ψήφισμα.

Ὅμως δὲ δὲν ἔκρινα περιττον νὰ ἐκδώσω ἐκ νέου τὸν λίθον ἐνταῦθα κατ' ὀρθὴν καὶ πιστὴν ἀντιγραφὴν μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Köhler συνεκδοθέντος τῷ τοῦ Πιπτάκη ἀπογράφῳ νέου τεμαχίου, ἀπὸ παρέβαλον καὶ αὐτὸ πρὸς τὸ πρωτότυπον, καίπερ ὀρθῶς καὶ πιστῶς ὑπο τοῦ Köhler ἀντιγεγραμμένον¹, διότι φρονῶ ὅτι διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, ἐνῶ ἐξ ἑνός ἐπικυροῦνται αἱ πλείστα τῶν διορθώσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ Köhler, ἀποδίδεται ἀπ' ἐτέρου τὸ κείμενον τοῦ ψήφισματος αὐθεντικόν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Köhler ἀγνωρισθὲν νέον τεμάχιον σημειοῦμεν ἐν τῷ κειμένῳ διὰ τοῦ γράμματος κ, τὸ δὲ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθὲν, γνωστὸν τέως ἐκ τοῦ ἀπογράφου τοῦ Πιπτάκη διὰ τοῦ γράμματος β.

α

β.

..... Ι Κ Λ Η Σ Ι Ο Υ Α Χ Α Ρ Ν Ε
 Α Τ Α Τ Ο Ν Ν Ο Μ Ο Ν Α Ρ Ε Θ Η Σ Ε Ν Ε Κ Ε Ν Κ Α Ι Ε Υ
 Η Μ Ο Ν Τ Ο Ν Α Θ Η Ν Α Ι Ω Ν Κ Α Ι Π Ρ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Ε Ν Η
 Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Κ Ο Ν Α Χ Α Λ Κ Η Ν Ε Ν Α Θ Η Ν Α Ι Σ Ο Π Ο Υ Α Ν Δ Ο
 Τ Ε Φ Α Ν Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Τ Η Ν Τ Η Σ Ε Ι Κ Ο Ν Ο Σ Α Ν Α Θ Ε
 5 \ Ο Η Ι Ε Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α . . Ν Τ Ρ Α Γ Ω Ι Δ Ω Δ Ω Ν Τ Ω Ι Κ Ο Ι Ν Ω Ι Α Γ Ω Ν Ι
 . Α Ι Π Α Ν Α Θ Η \ Ο Ι Σ Γ Υ Μ Ν Ι Κ Ο Ι Σ Α Γ Ω Σ Ι Ν Κ Α . Ε Ι Σ Τ Ο Υ Σ Λ Ο Ι Π Ο Υ Σ Ε Ι Σ
 . Υ Σ Η Π Ο Λ Δ Ε Η Φ Α Ι Σ Τ . Ι Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ω Ν Τ Ρ Α Γ Ω Ι Δ Ω Ν Ω Ι Α Γ Ω Ν Ι
 Κ Α Ι Ε Ν Τ Ο \ Ο Ι Σ Ι Σ Τ Ι Θ Η Σ Ι Ν Τ Η Σ Δ Ε Α Ν Α Γ Ο Ρ Ε Υ Σ Ε Ω Σ Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Σ
 10 Θ Α Ι Ε Ν Α Σ Τ Ε Ι Μ Ε Ν Τ Σ Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Λ Ε Ι Π Ε Μ Π Ο Μ Ε Ν Ο Υ Σ Θ Ε Ω Ρ Ο Υ Σ Ε
 Η Φ Α Ι Σ Τ Ι Α Ι Δ Ε Τ Ο Ν Α Ν Ο Ν Α Γ Ω Ν Ο Θ Ε Τ Η Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Ο Υ /

¹ Εἰς ἄλλο τοῦ καταλόγου CIA II, 1047, στ. 301 ἀγνωστοῦ ὑποθέσεως καὶ μὴ ὁρισμένης χρονολογίας ἀπαντᾷ ὁ Μενέδημος φέρων τὸ αὐτὸ πατρικόν καὶ δημοτικὸν ὄνομα «Μενέδημος Ἄρχοντος Κιθαιθηναιέτις», εἶναι δὲ ἀκατήρητον ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψήφισματι ἀναγενομένος Μενέδημος. Ὁ Köhler CIA.

ἐνθα ἀνωτέρω) τίθησι τὴν χρονολογίαν τοῦ κατάλογου τούτου μετὰ τὸ δευτέρου ἡμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος.

¹ Τὸ ὑπὸ τοῦ Köhler ἀντιγραφέν νέον τεμάχιον ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθὲν ἀπόκειται νῦν ἀμφότερα ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ φέρουσα τὸν ἀριθμὸν 592, ὑπ' ὃν καὶ ἐξεδόθησαν ἐν τῷ CIA.

- ΜΟΥΕΙΝΑΙΔΕΑΥΤΩ ΕΜΠΡΥΤΑΝΕΙΩΙΚΑΙΠΡΟΕΔΡΙΑΝΕΝΤΟΙΣ . . .
 ΣΙΝΟΙΣΟΔΗΜΟΣΟΕ ΥΝΤΕΛΕΙΚΑΙΠΡΟΣΟΔΟΝΠΡΟΣΤΗΝΒ . .
 ΛΗΝΚΑΙΤΟΝΔΗΜΟΝΙ . . . Τ ΑΙΕΡΑΚΑΙΑΛΛΟΑΓΑΘΟΝΕΥΡΕΣΘΑΙΟΤΟΥ
 15 ΚΕΙΑΞΙΟΣΕΙΝΑΙΗΛΑΔΕΚΑΙΥ ΜΑΥΠΑΡΧΕΙΤΗΣ ΉΓ-ΙΚΛΕΟΥΣΚΑΛΟΚΑΓΑ . .
 Α.ΚΑΙΤΗΣΤΟΥΔΗΜΟΥΕΥΧ/ ΤΟΝΓΡΑΜΜΑΤΕΑΤΟΥΔΗΜΟΥΑΝΑΓΡΑΨΑΙΤΟ . .
 ΤΟΥΗΦΙΣΜΑΕΙΣΣΤΗΛΗΝΛΙΘ ΑΙΣΤΗΣΑΙΠΑΡΑΤΗΝΕΙΚΟΝΑΕΙΣΔΕΤΗΝΑΝΑ . . .
 ΦΗΝΚΑΙΤΗΝΑΝΑΘΕΣΙΝΤΗΣ ΙΣΜΕΡΙΣΑΙΤΟΝΎΜΙΑΝΤΩΝΣ . . ΑΤΙΩΤΙ
 .ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΝΑΛΑΙΕΑΚΑΙΑ ΚΕΙΝΕΝΤΩΙΛΟΓΩΙΧΕΙΡΟΤΣΙ ΙΣΑΙΔ
 20 .ΗΜΟΝΗΔΗΠΕΝΤΕΑΝΔΡΑ ΗΝΛΙΩΝΑΠΑΝΤΩΝΟΙΤΙΝΕΣ
 ΜΕΝΟΙΕΙΣΑΘΗΝΑΣΚΑΙΕΠΕΛ ΕΠΙΤΎ . ΙΝΒΟΥΛ . ΙΚΛ
 ΑΎΙΩΣΟΥΣΙΝΕΠΙΧΩΡΗΣΑΙΚΥΡΙ
 ΎΗΦΙΣΜΑΦΙΛΩΝΙΔΗΣΡΑΦΗ
 ΔΝΑΙΟΣΑΡΧΙΑΣΘΟΡΑΙΕΥΣ

- [ἐπικινεσαι - - - - - 'Επ]ικλήν [Καλλ]ίου 'Αχαρνέ-
 [-α καὶ στεφανώσαι χρυσῶι στεφάνωι κ]ατὰ τὸν νόμον ἀρετῆς ἕνεκε· καὶ εὐ-
 [-νοίαις, ἧς ἔχων διατελεῖ πρὸς τὸν δῆμον τὸν 'Αθηναίων καὶ πρὸς τοὺς ἐν 'Η-
 [-φαιστίαι οἰκοῦντας, στῆσαι δὲ αὐτ]οῦ καὶ εἰκόνα χαλκῆν ἐν 'Αθήναις, ὅπου ἂν δό-
 5 [-ζῆτι ἐπιτήδειον εἶναι, ἀνειπεῖν δὲ τὸν σ]τέφανον τοῦτον καὶ τὴν τῆς εἰκόνης ἀνάθε-
 [-σιν ἐν μὲν]'Αθῆν]αις Διονυσίων τ]ε τῶν μεγάλ]ων τραγωιδῶν τῶι κοινῶι ἀγῶνι
 [κ]αὶ Παναθη]ναίων καὶ τοῖς ἄλλ]οις γυμνικῶις ἀγῶσιν κα[ὶ] εἰς τοὺς λοιποὺς εἰς
 [ο]ὔς ἢ πόλ]ις συντελεῖ, ἐν] δὲ 'Ηφαιστ[ία]ι Διονυσίων τραγωιδῶν τῶι ἀγῶν[ι]
 καὶ ἐν το[ῖς ἄ]λλ[οις] ἀγῶσιν, οἷς ἢ πόλ]ις τίθησιν· τῆς δὲ ἀναγορεύσεως ἐπιμελεῖσ-
 10 -θαι ἐν ἅσται μὲν τ[οὺς στρατηγού]ς καὶ τοὺς ἀεὶ πεμπομένους θεωροὺς, ἐ[ν]
 'Ηφαιστίαι δὲ τὸν ἀ[είποτε ἡρημέ]νον ἀγωνοθέτην καὶ τὸν κήρυκα τοῦ δ[ῆ]-
 -μου, εἶναι δὲ αὐτῶ[ι καὶ σίτησιν] ἐμ πρυτανείωι καὶ προεδρίαν ἐν τοῖς [ἀγῶ]-
 -σιν, οἷς ὁ δῆμος ὁ ἐ[ν 'Ηφαιστίαι] συντελεῖ, καὶ πρόσσodon πρὸς τὴν β[ου]-
 -λὴν καὶ τὸν δῆμον [πρῶ]τ[ωι μετὰ τ]ῆ ἱερὰ καὶ ἄλλο ἀγαθὸν εὐρέσθαι ὅτου [ἂν δα]-
 15 -κεὶ ἄξιος εἶναι· ἔ[ν]α δὲ καὶ ὑ[πόμνη]μα ὑπάρχει τῆς [τ]ε ['Επ]ικλέους καλοκαγα[θί]-
 -α[ς] καὶ τῆς τοῦ δήμου εὐχ[αριστίας], τὸν γραμματέα τοῦ δήμου ἀναγράψαι τῶ[δε]
 τὸ ψήρισμα εἰς στήλην λιθ[ίνην κ]αὶ στῆσαι παρὰ τὴν εἰκόνα, εἰς δὲ τὴν ἀνα[γρα]-
 -φὴν καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς [στήλ]ης μερίσαι τὸν [τ]αμίαν τῶν σ[τ]ρατιωτ[ικῶν]
 [Κ]αλλίστρατον 'Αλαίεα καὶ ἀ[νευγ]κεῖν ἐν τῶι λογῶι, χειροτο[νῆ]σαι δ[ὲ] τὸν]
 20 [δῆ]μον ἤδη πέντε ἀνδρα[ς] ἐξ 'Αθ]ην[α]ίων ἀπάντων, οἵτινες [τάχιστα παραγενό]-
 -μενοι εἰς 'Αθήνας καὶ ἐπελ[θόντες] ἐπὶ τ[ε τ]ὴν βουλ[ὴν κ]α[ὶ] τὸν δῆμον τῶν 'Αθηναίων
 ἀξιώσουσιν ἐπιχωρῆσαι κύρι[ον εἶναι] τοδε τὸ ψήρισμα. Οἶδε χειροτόνηνται κατὰ τὸ
 ψήρισμα· Φιλωνίδης· 'Αραφῆ[νιος, - - - - - , - - - - - , - - - - - 'Αρι]-
 -δναῖος· 'Αρχίας· Θοραιεύς·

Στ. 1 'Επ]ικλήν [Καλλ]ίου 'Αχαρνέ· ἡ συμπλήρωσις *Επ]ικλήν* ἀσφαλῆς, πρὸβλ. στ. 15, περὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς εἰς *κλήν* ὅρα ὅσα ἐσημείωσα ἀνωτέρω ἐν σελίδι 63. Ὁ 'Επικλήης οὗτος, ὁ καὶ ἐν στ. 15 μνημονευόμενος, εἶναι ὁ ὑπὲρ οὗ τὸ ψήρισμα. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συνε-

πλήρωσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σύμφωνα πρὸς τὸν χῶρον τῶν ἐλλειπόντων τεσσάρων γραμμῶν εἰς *Καλλ]ίου*, ὀνόματος ἄλλως συνηθεστώτου παρ' Ἀθηναίους.

'Εψηφίσθη δὲ τὸ ψήρισμα τοῦτο, τὸ καὶ ἐν 'Αθήναις κατοπιν σταθὲν ὑπὸ τῶν ἐν 'Ηφαιστία

τῆς Λημνῶν οἰκουμένων κληρονομοῦν Ἀθηναίων πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθηναίου πολίτου Ἐπικλέους Καλλιπύου Ἀγαμέμνως, ὑπὲρ τοῦ οἴου, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις παρομοίαις περιπτώσεσιν¹, ἐπιζήτειται ἢ ἐπικυρωσις τῶν ψηφισθέντων καὶ ὑπο τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ δὲ χρονολογία αὐτοῦ, καθοσόν παλαιογραφικῶς νὰ κρινώμεν δυνάμεθα, ἀνάγεται εἰς το τέλος περιποῦ τοῦ 3^{ου} ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τουτοὺς ἀκριβῶς μετὰ τον θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου, καταργηθείσης τῆ βοήθειά τοῦ Ἀρ-
 1 Περὶ. CIG. II, 2270 καὶ τα ὑπὸ Α. Wilhelm ἐν Hermes tom. 23 (1888) σελ. 154 καὶ 55 ἐκδοθέντα ψηφίσματα.

1 Περὶ. CIG. II, 2270 καὶ τα ὑπὸ Α. Wilhelm ἐν Hermes tom. 23 (1888) σελ. 154 καὶ 55 ἐκδοθέντα ψηφίσματα.

του¹ τῆς Μακεδονικῆς κατοχῆς τῶν Ἀθηναίων (229 π.Χ.), ἐδουλήθησαν φαίνεται καὶ οἱ ἐν Ἰρακίαι Ἀθηναῖοι κληρονομοὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς διακοπείσας βεβαίως ἔνεκα τῆς Μακεδονικῆς κατοχῆς σχεσεῖς αὐτῶν πρὸς τὴν μητροπόλιν των.

Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Λημνῶ κληρονομοῦν Ἀθηναίων παράβαλε τὰ ὑπο τοῦ Ulrich Köhler² καὶ Adolf Wilhelm³ δημοσιευθέντα.

¹ Ἐν Ἀθήκαις, τῆ 23ῃ Ἰουνίου 1903.

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

¹ Περὶ. Πλοῦταρχ., Κλειομ. 16. Ἀράτ. 24. 34. Πικρ. Β', 8, 5.
² Athen. Mitth. I (1876) σελ. 262 καὶ 55., V (1880) σελ. 268 καὶ 55.

³ Hermes 23 (1888) σελ. 454-63.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ¹

(Πίνακες 2-6)

¹ τῆ τοῦ γραικοῦ μεγέθους.

Β'. Αἱ μετόπισι τοῦ ναοῦ τοῦ Θεορμίου Ἀπόλλωνος.

Παρά τον ἀνατολικὸν στύλοθάπην τοῦ ναοῦ ἔξωθεν καὶ ἐν μέρει κατὰ τὴν βορειανατολικὴν αὐτοῦ γωνίαν εὐρέθησαν, ἑμῶ μετὰ τῶν ὀρθοκεράμων τῆς στέγης, πολλὰ θραύσματα πλινθίνων πλινθίων, φερουσῶν κατὰ το μᾶλλον ἢ ἥττον εὐδῆλα τὰ ἔγχρη τῶν ἐπ' αὐτῶν ζωγραφιστῶν παραστάσεων¹. Ἐκ τῶν τεμαχίων τουτοῦν συναπηρτισθησαν πέντε ἰκανῶς τελειαι πλάκες, κατατεθειμέναι νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ, αἵτινες ἀπεικονίζονται ἐν πίναξί 2-6 τοῦ τεύχους τουτοῦ. Ἄλλη τις ἕκτη, συναπαρτισθεῖσα ἑμοίως ἐκ θραυσμάτων, ἀλλὰ μὴ ἀπεικονιζομένη ἐνταῦθα, δεικνύει σαφῆ τὰ ἐγχρη πεπερῶνων σφιγγός, ἥτις καταλαμβάνειν, ὡς φαίνεται, ἐλάκλειρον τὴν πλάκα. Ἐκ τῶν λοιπῶν θραυσμάτων ὀλίγα μόνον διετήρησαν ἔγχρη ἐλάκλειστα τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἐπ' αὐτῶν παραστάσεων· οὐδὲ εἶνε δυνατόν, ὡς φαίνε-

ται, νὰ συγκροτηθῆ ἐκ τουτοῦν ὅλον τι. Ἐν μόνον θραύσματι σώζει κάλλιστα τὴν κεφαλήν ἑόντος, ὅστις πιθανῶς ἦτο ἐξευγμένος εἰς ἄρμα. Θραύσματα πλινθίων φερουσῶν ζωγραφιστῶν παραστάσεις εὐρέθησαν καὶ εἰς ἄλλο κτίριον τοῦ τεμμένου, ὡς ἐσημείωσα ἐν τοῖς *Πρακτικαῖς* τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1899 σελ. 59. Ἀλλὰ περὶ τουτοῦν ἄλλοτε θὰ γίνῃ λόγος. Αἱ ἀπεικονίσεις ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πίναξί 2-6 τοῦ τεύχους τουτοῦ ἔγιναν κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Gillieron εὐθὺς μετὰ τὴν εὐρεσιν τῶν θραυσμάτων φιλοπονηθέντα ἀντίγραφα. Τὰ χρώματα ἦσαν κατὰ τι ζωρρότερα, ὅτε τὰ θραύσματα ἐξεργήθησαν ἐκ τῆς γῆς, ἢ ὅσον νῦν φαίνονται ἐπ' αὐτῶν· ἄλλην τινα ὁμῶς ἀλλοίωσιν δὲν ὑπέστησαν ἔκτοτε.

Αἱ πέντε πλάκες, περὶ ὧν πραγματευόμεθα ἐνταῦθα, φέρουσι τὰς ἐξῆς παραστάσεις:

Πίναξ 2. Παριστάνει *Γοργόκειον*. Λεῖπει μέγα μέρος τῆς πλάκος ἀριστεροθεν ἄνω.

Πίναξ 3. Παριστάνει *κωνηρόν* βαίνοντα πρὸς τὰ δεξιὰ. Διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τοξόν, διὰ τῆς ἀριστερᾶς ῥάβδον ὀριζοντίως ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου φερομένην. Ἐκ ταυτης εἶνε ἀνηρτημένα τὰ

¹ Ἐν *Αρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* 1900 σελ. 161-212.

² Ἀθήναι σελ. 184 ἔ.

θηράματα, ἔμπροσθεν μὲν ἔλαρος, ὀπίσθεν δὲ κἀπρος. Λεῖπει μέρος τῆς πλάκῃς δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν ἄνω καὶ ὁμοίως ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν κάτω.

Πίναξ 4. Παριστάνει τὸν *Ηερσά* φεύγοντα πρὸς τὰ δεξιὰ. Φέρει πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, περὸντα πέδιλα, ξίφος καὶ κίβισιν, ἐντος δ' αὐτῆς τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν τῆς Μεδούτης. Λεῖπει μικρὸν μέρος τῆς πλάκῃς ἀριστεροθεν ἄνω καὶ ἐλάχιστον ἀριστεροθεν κάτω, μεγαλειότερον δὲ δεξιόθεν ἄνω.

Πίναξ 5. Παριστάνει δύο γυναῖκας ἀντιμετώπους, ὀρθὰς, προσκλινούσας πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ὡσεὶ ἐκράτουν διὰ τῶν προτεινομένων χειρῶν ἀποκοινῶ ἀντικείμενον τι. Παρὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν τῆς παραστάσεως καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς μιᾶς γυναικὸς ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ΜΟΦΔΙΛΕΧ. Λεῖπει μέγα μέρος τῆς πλάκῃς κάτω δεξιόθεν, ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀριστερόθεν.

Πίναξ 6. Παριστάνει τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὰ δεξιὰ, φέροντα παμπόκιλλον περιβολὴν· τὸ πρῶτον πρὸς τὰ δεξιὰ ὑψώνει τοὺς βραχίονας· τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον κρατοῦσιν ἐκάτερον διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην. Λεῖπει μέρος τῆς πλάκῃς δεξιόθεν ἄνω· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ἄνω λείπει οὐχὶ θραῦσμα, ἀλλὰ τεμάχιον ὀλόκληρον, ὅπερ ἀρχῆθεν συνηρμόζετο κατὰ τινα τρόπον μετὰ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς πλάκῃς.

Τὰ θραύσματα πάντα εὐρέθησαν, ὡς εἴπομεν, ἔξω τοῦ ναοῦ καὶ ἀμέσως παρὰ τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην, ἐν τῷ στενῷ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τειγίου τινὸς μικροῦ διαδρόμου¹. Τὰ θραύσματα τοῦ Γοργονείου ὡς καὶ τὰ τῆς παριστανούσης τὰ τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα πλάκῃς εὐρέθησαν παρὰ τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν καὶ μᾶλλον παρὰ τὸν βόρειον στυλοβάτην αὐτόθι. Παρὰ τὰς λοιπὰς πλευρὰς τοῦ ναοῦ δὲν εὐρέθη οὐδὲν ζωγραφιστῆς πλάκῃς θραῦσμα, ἀλλ' οὐδὲ κεφαλαὶ ὀρθοκεράμων τῆς στέγης, πλὴν μιᾶς μόνης παρὰ τὸν δυτικὸν στυλοβάτην. Δύναται ὅμως ὡς βέβαιον νὰ θεωρηθῆ, ὅτι τὰ ἐνταῦθα ὑπάρξαντα ἄλλοτε λείψανα ταῦτα τοῦ καταστραφέντος ναοῦ, ἐξηφρανίσθησαν σὺν τῷ γρό-

νῳ, ἐπειδὴ πᾶς ὁ περὶ τοῦ ναοῦ χώρος, πρὶν τοῦ ναοῦ παρὰ τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην, ὅπου εὐρύεται ἀποτόμως τὸ ἐδάφος καὶ σχεδὸν παρῶκεται ὁ τρύχος τοῦ βουνου, ἀνεκαθεν ἐκαθ' ἑαυτὸν, ἐλάχιστη δὲ ἦτο ἡ ἐπίχωση, ἐντος τῆς ὑποῖας εὐρέθησαν αἱ τε λοιπαὶ πηλιναὶ ἐπενδύσεις τοῦ ξύλινου ναοῦ καὶ οἱ ὀρθοκεράμοι καὶ τὰ θραύσματα τῶν ζωγραφιστῶν πλάκῃν.

Κατὰ ταῦτα ἀναγκάζομαι δεχθῆναι, ὅτι αἱ πλάκες αὗται ἀνήκον εἰς τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ θρηγικοῦ τοῦ ναοῦ, ὅστις ἦτο περιπετερός ὀμοεικός. Ἦσαν ἄρα αἱ μετοπαὶ αὐτοῦ. Ἐὰν ἀνήκον εἰς τὸν τοῖχον τοῦ σηκοῦ ἢ ὅπως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ἤθελον καταπέσει, πρὸς τὴν εὐρυτάτην αὐτοῦ, πολὺ μᾶλλον ἐγγύς ἢ καὶ ἐντος τοῦ σηκοῦ, οὐχὶ δὲ παντελῶς ἔξω τοῦ στυλοβάτου. Ἐνταῦθα ἄλλως εὐρέθησαν ὅμοιοι καὶ γὰρ ἐκ τοῦ θρηγικοῦ καὶ πηλιναὶ αὐτοῦ ἐπενδύσεις. Πρὸς δὲ τούτοις αἱ πλάκες φέρουσιν ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν περιθωρίων, τὸ ὅποιον προδήλως ἐκρύπτετο εἰς τὰ συνέχοντα αὐτὰς ξύλινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, αὐτὰ δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ παραστάσεις ἀπομονοῦνται δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν διὰ δευτέρου περιθωρίου κεκοσμημένου διὰ ροδάκων. Δὲν ἀπετέλουσαν ἐπομένως συνεχῆ ζώνην, ἀλλ' ἐκάστη κατελάμβανεν ἴδιον γῶρον. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι οὐδὲν ἕγχεος τῶν τριγλύφων εὐρέθη, μεταξύ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἦσαν τοποθετημένοι αἱ μετοπαὶ αὗται· ἀλλὰ τὰ διασωθέντα τοῦ θρηγικοῦ λείψανα ἐν γένει εἶνε ἐλάχιστα, πιθανώτατον δὲ εἶνε, ὅτι ἀκριβῶς τὰ ὀγκωδέστερα αὐτοῦ τεμάχια ἀπειμακρύνθησαν, καθὼς ἐξέχοντα μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅτε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ κατασκευάσθη διὰ λίθων ληρθέντων ἐκ παλαιότερων μνημείων ὁ νῦν ὑπάρχων στυλοβάτης καὶ ἐν γένει ἀνωκοδομηθῆ ὁ ναός¹, παρέμειναν δὲ αὐτὸν τὰ λει-

¹ Ὑπερθεμιζῶ τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἐν *Αρχαιολογικῇ ἐφημερίδι* τοῦ 1900 πρὸς ἰδίους τοὺς αὐτόθι παρεθετοὺς πίνακας εἰς σελ. 161, σελ. 183 καὶ σελ. 191. Περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων διέλαθον καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ *Records of the Past*, Volumen I, June 1902 Part VI σελ. 173-181. Ἀ' κατόπιον ἔρευνά μου καὶ παρατηρήσεις δὲν προσέθηκάν τι νέον, ἐπεκρίσθησαν δὲ μόνον ὅ,τι ἐκεῖ ἐξέθηκα. Συνοψίζω τὰς παρατηρήσεις μου ταύτας ὡς ἔξῃς: Ὁ ναός εἰς τὸν ἀνακτοῦσιν αἱ μετοπαὶ, οἱ κέραμοι τῆς στέγης, τὰ πρόσωπα τῶν ὀρθοκεράμων πρόσωπα, τὰ πηλινὰ γάρτα καὶ αἱ πηλινὰ ἐπενδύσεις, ἐπιτέθη περὶ τὰ μέγα τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου δὲν σώζεται σχεδὸν οὐδεὶς λίθινος τοῖχος ἢ λίθινος στυλοβάτης ἢ οἰοῦντοτε λίθινος ἀρχιτεκτονικὸν μέλος· τὸ πολὺ βραχεῖς τινὲς τοῦ νῦν δυτικοῦ στυλοβά-

¹ Τὸ τειγίον συνίσταται ἐκ λιθίνων τριγλύφων καὶ σπονδύλων κίονων πορφύρεων ἀρχαίου τινὸς κτιρίου, βεβαίως ἐκ τῶν ὑπὸ Φιλίππου Γ' καταστραφέντων τῷ 218 καὶ 206 πρὸ Χρ. Ἴδε *Αρχαιολ. Ἐφημερ.* τοῦ 1900 σελ. 180.

πιοτερα τῶν μετοπῶν τεμάχια κεκρυμμένα ὑπο το νεον δάπεδον, ὅπερ ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῶν ἀνθρώκων καὶ τῆς πέτρας τοῦ πυρπολήθεντος παλαιότερου

του δόξαται να θεωρηθῶσι ὡς αὐ βράσι τῶν ξυλίνων κίωνων τοῦ ναοῦ ἐκείνου καὶ αὐ βράσι δὲ τῶν ξυλίνων ἀναρ δόξαις κίωνων τῆς κατα μήκος του σηκοῦ εἰς κωνοστυλιὰς. Mittelsaulenstellung, columnade médiane εἶνε πιθανώτατα θε ἕκτα τοῦ ναοῦ τούτου τῶν μέσων περιτοῦ τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Οἱ τοῖχοι του σηκοῦ δὴναιτὶ ν' ἀνακτιστῶν εἰς αὐτόν, ἐξαιρουμένων τινῶν ἐπιδορθωμένων μεταγενεστέρων. Τοιαῦται ὁ ὄψιστος ὁ ἀνατολικὸς καὶ ὁ βόρειος στουλοδατῆς εἶνε καὶ ἀνατολικῶν κατασκευαστικῶ ἀπολυθῆσαν τῆν καταστροφῆν τοῦ 218 ἢ 206, πολλοὶ μεταξὺ τῶν λήθων τούτων ἐλήλυθον ἐκ τῶν ὑπο Φωδίου Ε' καταστραφέντων μνημείων τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὡς δεικνύουσιν αὐ ἐπὶ αὐτῶν ἐπιγραφαί.

Ἡ ἴδεια τῆν ὁποίαν θεωρηθῆ σιμῆρον να σχηματίσωμεν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου τῶν μέσων περιτοῦ του ἔκτου αἰῶνος, εἶνε ὅτι αὐτός ἦτο ἐπὶ τοσοῦτον κατ' ὄλοκληρον ξυλίνος, ὥστε λήθου ἐν αὐτῷ οὐδεμίᾳ ἀλλῆ, γρητῆς ἔγινεν εἰ μὴ οὐδὸν δια τας βράσεις τῶν ξυλίνων κίωνων. Ἀμφιδόλιον καὶ ἂν αὐτοὶ ἀκόμη του σηκοῦ οἱ τοῖχοι ἦσαν λήθων, ἀλλὰ καὶ ἐν πλῆθον ὁμίαν ἐν θεωρημα να δεχθῶ αὐτούς, οἷσιν εἰς τον ἐξῆρμος περιτοῦ, τούτων τόπον τοσοῦτον ὀλίκον ἦτο περιττον καὶ ἴσως ἀνευθῆ στον τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ἔργου τοῦ αὐτοῦ οὐδαμῶ ἐντεῦθα ἐνεφανθή.

Αὐτῶι να προσκηρῶσθῶ προς τουςτας, ὅτι ὁ ναὸς τῶν μέσων περιτοῦ τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἐντεῦθα ἐπὶ τῶν ἐρείπων ἄλλου τινὸς προσηγθηέντος κτιρίου. Το διαγραμμα τούτου τοῦ κτιρίου φαίνεται ἐν τῷ σχεδιογραφῆματι τοῦ εἰς σελ. 175 παρεθέντου πίνακος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερῆς τοῦ 1900. Πιθανῶς καὶ τούτο ἦτο ναός, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως ἀρχιτεκτονικῶν μέσων ἐξ αὐτοῦ εὐρέθη οὐδὲ κέρατος.

Ἄλλα καὶ τούτο το κτιριον δὲν εἶνε τὸ παῖτον καὶ ἀρχαιότατον ἐν τῷ ῥωμῶ τούτῳ κτισθέν. Ἐπὶ τοῦ περθεβνικοῦ ἰδαφους εὑρου μόνον τα προσηγνῆ λείψανα μεγάλου βωμοῦ. Δέξομαι λοιπὸν ὅτι τὸ παῖτον τῆς πότεον θεῶν καθιδωριμα ἦτο ὁ βωμός αὐτός, τοῦ ὁποίου ἡ πέτρα μετ ἀπέριον ταμῶρων ὁσῶν κεκαλυμμένων τῶν θεματίων διασκορπισθῆ, πέριξ ἀποτελέσασα ὑπο τον νῦν ναὸν καὶ κατ' ὄλην τῆν ἔκτατ να αὐτοῦ εὐρύτατον στοάμα πᾶρους περίπου 0,30 μ. Πᾶρα τον βωμόν τούτον ἐπήρχεν ἴσως ἱερὸν δόξατος ἢ σμυδαλῶν τε σφονδῆποτε τοῦ θεοῦ, τον ὁποῖον ἐκείρεσαν οἱ παλαιότατοι τοῦ θεομου κάτοικοι. Ἐπειδὴ καὶ γαλκᾶ τῶι εὑρον ἐντεῦθα ὁποῖα εἶνε τα ἐν Ὀλυμπία εὐρέθεντα παλαιότατα ἀναθηματικα εἰς θεοτας, καὶ τεμάχια τῶν γεωμετρικῶν ἀγρηῶν, θεωρηθῆ εὐλόγως να ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ βωμός οὗτος ἀνήκει εἰς τους μεταξὺ του δεκάτου καὶ τοῦ ἰδούμου αἰῶνος χρόνους.

Ἄλλα καὶ τῶν κατοικῶν τῶν χρόνων τούτων νομίζω ὅτι εὑρον ἔγρη: ἐλλειφοειδῆς τε μισοῦν κτιριον πᾶς ναοτου τοῦ ναοῦ ἔχει τῆν μορφήν τῶν σημερινῶν καλυθῶν τῶν Λιτωῶν, ἐνός αὐτοῦ δὲν εὑρον ἢ ὀλίγη τέσσα. Κατα τον ὁπ σθόδομον τοῦ ναοῦ φαίνεται ὁμοῖος μισοῦν τε λείψανα ἐλλειφοειδῶς τοῖχου. Καὶ το μέγα δὲ ἐλλειφοειδῆς κτιριον το προς βορρᾶν τοῦ ναοῦ καὶ ἐν μέρει ὁπ' αὐτόν ἴδῃ τους προσηγορευθέντας περιεθέτους πινάκας ἀνήκει εἰς τῆν αὐτῆν γεωμετρικῆν ἔτορη.

Σχηματικῶς λεγοι.

Ἡ ὁμοῖον ἱερὸν κατ' ὄραμα ὑπερῆεν ὁ βωμός: ὑποθέτω ἀνάγεται εἰς τῆν ἰσορῆν τῆς ἐποικίσεως τῶν Αἰτωλῶν κατα τους χρόνους τῆς διοοριῆς μεταναστικῆς.

Ἰδούμου ἱερὸν καθῶραμα ἠχοσθῆσαν ἐπὶ τῶν γωμάτων τοῦ ἐργκατασκευθέντος βωμοῦ καὶ τις ὁμοῖος θεδαίος εἶνε προγενεστερος τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Σχηματικῶν προς αὐτόν, ἂτε ἐν τῷ αὐτῷ στυλοδατῆ κτίριον, εἶνε το μέγα ἐλλειφοειδῆς κτιριον προς βορρᾶν τοῦ νῦν ναοῦ καὶ ἐν μέρει ὁπ' αὐτόν, ὡς καὶ διαφῶρα ἄλλα τεμῆα πᾶρα τον ἀνατολικῶν στολοδατῆ.

Τῶμοι ἦθη κατα χρονολογῆν σιμῆρον ὁ ναὸς τῶν μέσων περιτοῦ

ναοῦ. Ὅτι τὰ τρίγλυφα ἦσαν πῆλινα, εἶνε λίαν πιθανόν: πῆλινον τρίγλυφον εὐρέθη ἐν Θέρμῳ ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ναοῦ: τοῦτο ὁμοῖως ἀνήκεν εἰς θρησκῶν ἄλλων διαστάσεων καὶ οὐχὶ τῶν τοῦ ναοῦ, ἐπὶ δὲ ἀνάγεται εἰς χρόνους προσηγθηέντας τῆς οἰκοδομησεως αὐτοῦ, ἤτοι παλαιότερους τοῦ ἔκτου προ Χριστοῦ αἰῶνος.

Τούτο τὸ πῆλινον τρίγλυφον δεικνύει τῆν τεχνουργίαν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Θέρμῳ εὐρέθεντων ὀρθοκέρωμων, αἵτινες φέρουσι πρόστυπα αἰγυπτιαζόντα προσωπα, τὰ ἀπεικονισθέντα ἐν Ἀρχαιολογικῆ Ἐφημερῆδι τοῦ 1900 πίνακι 10 ἀρ. 1 καὶ σελ. 191 σχῆμ. 4 ἐν μέσῳ. Δὲν εἶνε ἀδύνατον τὰ τρίγλυφα τοῦ ναοῦ να ἦσαν καὶ ξύλινα μετ' ἐπεπδύσεων πηλίνων, αἵτινες μετὰ τοῦ πλήθους τῶν λοιπῶν ἐπεπδύσεων τοῦ θρησκῶ ἐξηρανίσθησαν.

Γενικῆ περιγραφῆ τῶν μετοπῶν. Τεχνουργία. Διάκοσμος. Ἐπιγραφαί. — Αἱ πλάκες εἶνε τετράπλευροι, ὄχι ἀκριβῶς ἰσομεγέθεις. Δύο ἔχουσι μῆκος μὲν 0,99 μ., ὕψος δὲ 0,87 μ. Ἄλλα δύο ἔχουσι μῆκος μόνον 0,84 μ. περίπου, ὕψος δὲ 0,88. Ἄλλ' ἐκ πᾶσῶν τῶν πλεονων περιθῶριον πλάτους 0,10 - 0,12 μ. ἐκρύπτετο μεταξὺ τῶν συνεχόντων τῶς μετόπας ξυλίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ὥστε ἀπέμενον ὀρατῆ

τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ἐξ οἷ ἔχομεν τας μετόπας, τας πηλινους ἐπεπδύσεις, τους κέρατους τῆς στήγης.

Τῶμοις τέλος καὶ τελευταῖος ἦλθη μετὰ τῆν καταστροφῆν τοῦ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ ὁ ναὸς ἐκείνος, ἐξ οἷ σῶζεται ὁ νῦν ὑπάρχον στολοδατῆς καὶ τινες κατοικατοὶ σπῆδοδοιοι λήθων κίωνων, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο.

Εἰς νεωτάτους χρόνους ἐργάζετο πᾶρα τον ναὸν νεοτροπιδεῖον. Οἱ πᾶρα τον ἀνατολικῶν στολοδατῆν βαρβαρικῶι τοῖχοι ἀνήκουσιν εἰς αὐτό. Το δὲ δαπεδον μόλις ἐκαλύπτετο ὑπὸ λεπτοῦ στρωμάτος ρυτικῆς γῆς καλλιεργουμένης.

Εἰς τῆν περθεβνικὴν αὐτῆν τῆς ἀλληλουίης τῶν ἀρχαίων στυομάτων τοῦ ναοῦ μίαν ἀμφιδόλιαν ἔγω ἀκόμη. Ποῦ ἀνήκεν ἡ ἐλλειφοειδῆς τῶν ξυλίνων πάντοτε κίωνων σειρά, ἐξ οἷ σῶζονται αὐ βράσεις ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῷ μνημονευθέντι σχεδιογραφῆματι Ἡ μόνη ἡμῶς πιθανότης εἶνε, ὅτι οὗτοι περιεδαλλον τον βωμόν, περὶ ὃν ἐσχηματίζετο ὡς φαίνεται ὑπόστεγόν τε, ἐνῶ αὐτός ὁ βωμός ἦτο θεδαίος ὑπαίθρος.

Σημειῶ ἐντεῦθα ὅτι ἡ κατα μήκος τοῦ σηκοῦ κωνοστυλιὰ, ἦτις ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον ναὸν τῶν Λοκρῶν καὶ εἰς τὸν τῆς Νεανδρείας καὶ εἰς τὸν ἐνεκεστουλον τῆς Ποσειδωνίας, παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν πᾶναρχαῖον κτιριον τῆς ἐν τῇ Κοπαίδι μυκηναῖκῆς ἀροπόλεως τοῦ Γουλι. Ο' de Ridder (πρὸ. Bulletin de corresp. hellén. 16, 1894 σελ. 271 ἐ. ἀνέταξε τὸ κτιριον, ἀλλὰ δὲν ἐσχεδιογραφεσεν αὐτὸ ὁρθῶς, οὐδὲ ἄλλως ἐσημειώσῃ τε περὶ τῆς ἰδιομορφίας του ταύτης. Τὸ κτιριον βλέπει προς βορρᾶν: εἶνε αἰθουσα μήκους μ. 26, πλάτους μ. 10: αὐ βράσεις τῶν ξυλίνων πάντως κίωνων εἶνε 5, ἀπέχουσι ἀλλήλων μ. 5.

τῆς πλάκας ἐπιφάνεια σχεδόν τετραγωνική, μήκους καὶ ὕψους 0,50 ἢ 0,60 ἢ 0, 63 μ. περίπου.

Ἡ ὄρατὴ δὲ αὐτῆ ἐπιφάνεια τῆς πλάκας ἐπλαισιούτο κατὰ πάσας τὰς τέσσαρας πλευρὰς ὑπὸ παχέιας μελαίνης γραμμῆς. Ἄλλ' ἑκατέρωθεν, ἤτοι δεξιῶθεν καὶ ἀριστερῶθεν τῆς παραστάσεως ἐσχηματιζέτο δεύτερον περιθώριον πλάτους 0,10 μ., κοσμούμενον ὑπὸ ἑξ' καθέτως διατεταγμένων καὶ συνεραπτομένων ῥοδῶνων. Παχέια μελαίνα γραμμὴ διέκρινε πάλιν το κύριον τῆς παραστάσεως ἔδαφος ἀπὸ τοῦ περιθωρίου τούτου τῶν ῥοδῶνων.

Αἱ πλάκες ἦσαν μονοκομματι. Εἰς δύο σφίζεται κατὰ το ἄνω περιθώριον, ἐγγύς πρὸς τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν, καὶ προεξοχῆ τις αὐτοῦ, προδῆλως πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐνσφηνῶσιν εἰς τὴν ξύλωσιν μεταξὺ γείσου καὶ ἐπιστυλίου.

Μόνη ἡ ἐν πίνακι 6 ἀπεικονιζομένη μετόπη ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τοῦλάχιστον τεμαχίων. Ἄλλὰ τοῦτο προέρχεται ἐκ βλάβης τινος, ἥς ἕνεκεν ἡ μετόπη κατοπιν, οὐχι πρὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἐπιδιωρθώθη, ὡς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

Τὸ πάχος τῶν πλάκων εἶνε 0,03-0,07 μ.

Ὁ πηλός, ἐξ οὗ ἐπλάσθησαν, εἶνε γονδρσιδῆς καὶ ἀκαθάριστος, ἐρυθρός, περιέχων πάμπολλα μικρὰ τεμάχια πυρίτου λίθου. Τοιαύτη εἶνε φρεσι ἡ ἐν Θέρμῳ ὀρυσσόμενη κεραμίτις γῆ.

Τὴν ποιότητα ταύτην τοῦ πηλοῦ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ διακρίνωμεν κατὰ πᾶσαν τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τῶν πλάκων, κατὰ τὰς στενὰς αὐτῶν πλευρὰς, κατὰ τὰ ἀποκεκρουμένα, τεθλασμένα καὶ ὀπωσδῆποτε βεβλαμμένα μέρη. Ἐπὶ τεμαχίου τοῦ Γοργονείου, μέλις ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἔδαφους εὐρεθέντος, διήλθε πολλάκις, ὡς φαίνεται, το ἄροτρον τοῦ γεωργοῦ καὶ διερρηξε μέρη τινὰ τῆς προσθίας ὄψεως τῆς πλάκας.

Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τῆς πλάκας ὁ τεχνίτης δὲν ἐπέθηκεν οὐδὲν ἐπίστρομα καθαρωτέρου πηλοῦ, ὅσοον εἰς πάχος 0,02-0,03 μ. φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἀκαθάρστου ὁμοίως καὶ γονδρσιδοῦς πηλοῦ αἱ κλαζομένηαι σαρκοσάγοι¹. Ἄπλῶς μόνον ἐνεπότισεν αὐτὴν ἐλαφρῶς διὰ καθαρωτέρου πηλοῦ τοῦ αὐτοῦ ἐρυθροῦ τόνου καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην ἐπιμελῶς ἐστίλθωσεν.

¹ Antike Denkmäler τόμ. I πίν. 44-46, τόμ. II πίν. 44. Ἴδε το κείμενον εἰς τοὺς πίνακας τούτους.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιποτίσματος δὲ τούτου, το οποίον ἔφραττε τοὺς ἀνοικτοὺς πόρους τοῦ ἀκαθάρστου πηλοῦ καὶ ἀπέκλυπτε τὰς τοαχύτητας αὐτοῦ, παρεσκευάσθη το καθαυτο ἔδαφος πρὸς ἑνωγράφησιν τῆς παραστάσεως καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ῥοδῶνων, ἄρου ἐπεχρίσθη πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια διὰ λεπτοτάτης κίτρινον εὐκού ἀλοσιφῆς, τῆς ὀπίαν παρείχεν ἡ ὀνομαστή κεραμίτις γῆ τῆς Κορινθίου. Ἡ ἀλοσιφὴ αὕτη εἰς τὰς ἡμετέρας μετοπὰς δὲν ἐπεκόλλησεν ἱκανῶς στερεὰ ἐπὶ τῆς στιβωμένης καθαρωτέρας ἐπιφανείας τῆς πλάκας· ἀλλ' ὡς ἡ λευκὴ ἀλοσιφὴ εἰς τὰ βροιωτικὰ ἀγγεῖα², κατεστῆ πάλιν ἐξίτηλος καὶ διὰ τοῦτο εἰς διήγηά μουσον μερῆ τῶν πλάκων εἶνε εὐδιάρηστος, εἰς ὀλιγώτερα δὲ διετηρήθη ἱκανῶς. Ἐπὶ τοῦ Γοργονείου διετηρήθη καλῶς καὶ διακρίνεται ὡς λεπτοτάτη ἐπιδερμὶς κατὰ τὴν δεξιαν κάτω γωνίαν μεταξὺ τῶν παχέων βροστύγων τοῦ γενείου. Καὶ ἐπὶ τῆς μετοπῆς τοῦ κυνηροῦ κατὰ τὴν δεξιαν πλευρὰν διακρίνεται καλῶς ἔτι δὲ εἰς τὴν τῆς Χελιδόνας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἐν ἄλλοις θραύσμασιν.

Χρῶματα μεταχειρίσθη ὁ τεχνίτης τρια: το ἐρυθρόν, το μέλαν, το λευκόν. Ἄλλὰ τὸ ἐρυθρον εἰς τρεῖς ἀποχρώσεις· τοῦτέστιν ἐρυθρόματον, κεραμιόχρουν καὶ πορφυροῦν.

Διὰ τοῦ ἐρυθροματοῦ ἐπλήρως εἶπε το εἰς τὴν ξύλωσιν κρυπτόμενον ἔσχατον περιθώριον τῶν πλάκων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ἐπανειληγμένως αὐτὸ ἐναλείψας, ἀνεδείξε μελαντέρας τὰς ὀριζούσας το ὄρατον μέρος τῆς πλάκας ταινιώσεις. Τὸ κεραμιόχρουν εἶνε τὸ χρῶμα τῶν σαρκῶν τῶν ἀνδρῶν. Τὸ πορφυροῦν μεταχειρίσθη εἰς το περιθώριον τῶν ῥοδῶνων καὶ εἰς τοὺς γιτώνας, ἐν μέρει δὲ ἐν ἐσωτερικαῖς κοσμημασιν εἰς λεπτὰς γραμμὰς. Τὸ μέλαν πρὸς δῆλωσιν τῆς κομῆς, τοῦ πώγωνος, τῶν ὀφρύων. Τὸ λευκον πρὸς δῆλωσιν τῶν γυμνῶν τῶν γυναικείων μορφῶν· ἄλλως ὀλιγίστην, ὡς φαίνεται, ἔκαμεν αὐτοῦ χρῆσιν· διακρίνεται κυρίως μόνον

¹ Τὴν κεραμίτιν ταύτην γῆν, ἥτις εἶνε ὁ πηλός πολυτέλης σειρὰς κορινθιακῶν ἀγγείων πρὸς. E. Pottier, Catalogue des vases antiques de terre cuite, 2me Partie σελ. 423 μεταχειρίσθησαν οἱ ἐν Θέρμῳ τεχνίται ὡς ἐπ χροισμα κατὰ τὸ μέλαν ἢ ἦσαν παλλο καὶ εἰς τοὺς κεράμους τῆς στήγης. Ὁσαύτως δὲ ὡς ἐπ στρομα πολὺ παχύτερον διὰ τὰς προστάτους κεφαλὰς τῶν ὀρθοαιεταίων αὐτῆς ἐν τῷ ἡμετέρω καθ' τῶν μεσίων περίπου τοῦ ἔκτου αἰῶνος.

² Jahrbuch III 1888 σελ. 325 πιν. 12.

εἰς τὰ πτεροειδῆ πεδύλια τοῦ Περσεῶς καὶ ἐν μέρει εἰς τοὺς κοιλιοειδῶς συνεστραμμένους βόστρυχους τῆς Νελιδόνας ἐπὶ τοῦ μετώπου. Μονὴ ἢ μεταπητῶν τριῶν ἐνθρονισμένων θεοτήτων δεικνύει το λευκὸν χροῖμα εἰς τὰ κοσμηματὰ ἐν πολλῇ χρησει· ἀλλ' αὕτη ἐξέρχεται τῆς λοιπῆς σειράς, ἅτε προφανῶς μετα φθορὰν τῆς ἀρχαίας ἐπιφανείας ὑποστάτα διορθωσιν ἢ ἀνακαινιστὴν τελείων ἐν πολὺ ὑστεροῖς χρόνοις.

Τὰ χροῖματα πάντα ἐπατέθησαν ἐπὶ νωπῆς τῆς πλάκας καὶ συνωπτηθήσαν μετ' αὐτῆς· πλὴν δὲ τοῦ λευκοῦ, ὅπερ μετὰ τῆς κίτρινολεύκου ἀλοιφῆς ἐξετριβή, τὰ λοιπὰ παρέμειναν ἀνεξίτηλα, στερεοποιηθέντα μετὰ τοῦ πηλοῦ.

Περὶ δὲ τῆς γραφικῆς τῶν παραστάσεων παρατηρούμεν τὰ ἑξῆς. Ὁ ζωγράφος διεχόραξεν ἐπὶ τοῦ νωποῦ πηλοῦ γενικὸν τι σχῆμα τῆς παραστάσεως, το ὁποῖον ὁμοῦς οὐδαμῶς ἐμφανίζεται ὡς κατὰ το μᾶλλον ἢ ἴσπον εὐκρινῆς αὐτῆς διάγραμμα· το ἐγγράφακτον τοῦτο σχῆμα ἦτο ἀπλῶς βοθητικὸν πρὸς σχεδιογράφησιν τοῦ μερικωτέρου κατοπιν καὶ ἀκριβοῦς περιγράφματος τῆς μορφῆς οὐχὶ δι' ἐγγραφῆσεως πλέον, ἀλλὰ διὰ τοῦ χρωστικῆς σημειοῦτος πάντα τὰ ὅρια τοῦ ὑποτυπώματος τῆς μορφῆς διὰ λεπτῆς διακριτικῆς μελαίνης γραμμῆς¹. Ἀφοῦ δὲ τοιοῦτοτρόπως κατήρτισε τὸ ἀπλὸ ὑστατον τοῦτο γραμμικὸν σχεδιάσμα καθ' ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ὅρια τῆς μορφῆς καὶ ἐσωτερικῶς ὁμοίως διὰ μελαίνων γραμμῶν ὑπετύπωσε τὸ σχῆμα τῆς περιβολῆς τῶν προσώπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν φερομένων ἀντικειμένων, ἐνῆλειψε κατόπιν το ἔδαφος διὰ τῶν οἰκείων χρωμάτων.

Ἡ τεχνουργία αὕτη εἶνε ἢ μονοχρώματος γραφικῆ τῆς ἀρχαίας πινακογραφίας ἐν γένει. Ὅπως εἶνε φυσικόν, προκειμένου μάλιστα περὶ πηλίνων πινάκων καὶ ἐπιφανειῶν τοίχων, το ἔδαφος παρασκευάζεται πάντοτε καταλήλως πρὸς ὑποδοχὴν τῶν χρωμάτων καὶ ἀνάδειξιν ἐπομένως εἴτε τῶν κοσμημάτων εἴτε τῶν μορφῶν ἐπὶ χροίσματος καθαροῦ λευκοῦ ἀνοικτῆς χροιάς. Χωρὶς δὲ νὰ παρακολουθησῶμεν κατὰ γράμμα τὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἐν Σικυωνί ἢ Κορίνθῳ πρώτης ἐφευρέσεως τῆς γραφικῆς, εὐκόλως ἀναγνωρίζομεν, πῶς οἱ παλαιο-

τατοὶ ζωγράφοι πραγματικῶς ὑπο τύπον σκιάς δι' ἀπλῆς ἔχνογραφῆσεως ἐνὸς περιγράμματος ἀπεικόνισαν τὰς μορφὰς αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐδάφους ἀνέδειξαν κατόπιν ταύτας διὰ βαθύτερου τίνος τόνου¹. Ὅτι ὡς βαθύτερος τοιοῦτος τόνος δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὁ μέλας, ὅστις ἐν τινι περιόδῳ διὰ λόγους τεχνικοῦς ἐφηρμόσθη εἰς τὰ μελανομορφα διὰ τοῦτο λεγόμενα ἀγγεῖα, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡσαύτως φυσικόν· ἀλλὰ καὶ ἀποκρούεται ὁ τόνος οὗτος, ὡς ὀρθῶς παρατηρηθῆ², ὑπὸ τῆς καλῶς νῦν ἡμῶν ἐκ πολλοῦ γνωστῆς συνηθείας τῶν ἀρχαίων, παρὰ τοῖς ὁποῖοις καθ' ὅλον τὸν ἑβδομον καὶ ἕκτον αἰῶνα ὁ ἐρυθρὸς μὲν τόνος εἶνε ὁ κλασικὸς πρὸς δῆλωσιν τῶν γυναικῶν μερῶν τοῦ σώματος, οὗτος δὲ μετὰ τοῦ κυανοῦ ἐν τῇ πολυχρωμίᾳ αὐτῶν δεσπόζει, ἐνῶ πολὺ σπανιώτερον ὁ κίτρινος ὡς τρίτος ἐν ταύτῃ ἐμφανίζεται καὶ ὁ μέλας ὅλως ὀσίου ἐν ὑστέρᾳ μοίρᾳ ἔρχεται πρὸς δῆλωσιν ὀλίγων τινῶν λεπτομερειῶν. Ἦδη εἰς τοὺς μᾶλλον προχωρημένους ἐκ τῶν ἀμφορέων τῆς Μήλου³ τὰ προσωπα τῶν ἀνδρῶν διακρίνονται ἐπὶ τοῦ θαμποῦ λευκοῦ ἐδάφους δι' ἐρυθροῦ τίνος τόνου, ἐνῶ τὰ τῶν γυναικῶν ἐπιφυλάσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου. Αὕτη δὲ εἶνε καὶ ἡ πρώτη σαφῆς ὑποδήλωσις τῆς διὰ διαφόρου χρωματισμοῦ διακρίσεως τῶν δύο γενῶν, ἣτις ταχέως κατόπιν τελειοποιεῖται διὰ τῆς εἰσαγωγῆς του κεραμοκόρου μὲν τόνου πρὸς δῆλωσιν τῶν σαρκῶν τῶν ἀνδρῶν, διὰ λευκοῦ δὲ τῶν γυναικῶν, πιθανῶς μάλιστα ἄνευ ἀποτομοῦ ἐπεμβάσεως ὠρισμένων ἐφευρετῶν, ὡς θέλει ἢ παράδοσις, ἀλλὰ κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν πραγμάτων ἐξέλιξιν, καὶ ἴσως ὁμοῦ ἢ συγχρονῶς μετὰ τὰς γενικωτέρας ἐξ Ἀνατολῆς καὶ εἰδικώτερον ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ ἐξ Αἰγύπτου ἐλθούσας ἐπιδράσεις κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα⁴.

Ὅτι ὁμοῦς ἰδιαιτέρως τὰς μεταπας τοῦ Θέρμου χαρακτηρίζει κατὰ τὴν τεχνουργίαν ταύτην εἶνε ἡ

¹ Πρὸς. Furtwangler ἐν Berliner philolog. Wochenschrift 1894 σελ. 112.

² Πρὸς. E. Pottier, Revue des études grecques 1898 σελ. 380.

³ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς 1894 πίν. 13 καὶ 14.

⁴ Οἱ Αἰγύπτιοι διεκρίναν διὰ διαφόρου τόνου τὰ ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα πρόσωπα. Ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας πρέπει νὰ ἐντοπισθῆ διὰ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος, ὡς φαίνεται, ἀρχαῖαντος Εὐμάχου ἢ ἐφευρέσει τοῦ λευκοῦ χρωματισμοῦ, εἶνε τοῦλάχιστον οὐχὶ πιθανόν. Πρὸς. Studniczka ἐν Jahrbuch II 1887 σελ. 151. Καὶ ὁ Κορίνθιος Ἐκραντος δυσκόλως νομίζω, εἶχε νὰ ἐφεύρῃ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐρυθροῦ τόνου ὅ,τι ἐν γένει ἦτο γνωστόν.

¹ Ἐισαγῶς αὕτη εἶνε ἐρυθρά· ἴσως διότι ἀδιαύτως ἐλάμβανεν ὁ τεχνίτης τὸν χρωστικῆ τὸν ἐκ τοῦ χρωματισμοῦ.

διαφορά αὐτῶν ἀπὸ τῶν προϊόντων τῆς ἰωνικῆς τέχνης καὶ ἡ πλήρης ἀναλογία πρὸς τὰ κορινθιακὰ ἔργα. Ἐνῶ αἱ κλαζόμεναι σαρκοφάγοι, αἱ μὲ ζωνας ζωφῶν κεκοσμημέναι οἰνοχόαι τῆς Ρόδου, αἱ κύλικες τῆς Κυρήνης καὶ τῆς Ναυκρατίας φέρουσι λευκὴν ἀλοιφήν ὡς ἔδαφος πρὸς ζωγράφησιν ἐπ' αὐτοῦ, οἱ δὲ τῆς Μήλου ἀμφορεῖς σκοτεινὸν τι λευκόν, τὰ ἐκ κοκκινωποῦ πηλοῦ μεγάλα ἀγγεῖα τῆς παλαιοκορινθιακῆς τέχνης, τὰ ὅποια τίθενται εἰς τὰ 600 περίπου καὶ ἐντεῦθεν, ἔχουσι το αὐτὸ καὶ αἱ μετόπαι κιτρινολευκὸν ἔδαφος. Τὸν πηλὸν τοῦτον δεικνύουσι καὶ τὰ ἐκ Πέντε-Σκούρια πινακιδία τῆς Κορίνθου¹, ὅσα δὲν εἶνε κοκκινωπά καὶ ἐπομένως νεώτερα τῶν λοιπῶν, τὸ αὐτὸ δὲ ἔδαφος παρουσιάζεται καὶ ἐπὶ τοῦ πολυχρώμου πίνακος τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ ἀπεικονισμένου ἐν Ἀρχαιολογικῆ ἐφημερίδῳ τοῦ 1887 πίν. 7 (σελ. 113 ἐ. Benndorf). Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν χρωματισμὸν τῶν μορφῶν ἡ αὐτὴ ἀναλογία παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μετοπῶν καὶ τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων τῆς μνημονευθείσης σειρᾶς, ἡ αὐτὴ δὲ διαφορὰ πρὸς τὰ ἰωνικά. Εἰς τὰς σαρκοφάγους τῶν Κλαζομένων τὸ λευκὸν χρῶμα δὲν ἐμφανίζεται ὡς διακριτικὸν τῶν γυναικείων προσώπων, πολλὴ ὅμως χρῆσις αὐτοῦ γίνεται εἰς δῆλωσιν τῶν ἐσωτερικῶν λεπτομερειῶν τῶν μελαίνων ἄλλως μορφῶν. Εἰς ἄλλα ἰωνικά τὸ λευκὸν κεῖται καὶ ὡς χρῶμα τῶν ἀνδρῶν, ἐν γένει δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἄλλων χρωμάτων, τοῦ κυανοῦ π. γ. καὶ ἰόχρου πρὸς δῆλωσιν μερῶν τινῶν τῶν μορφῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων, εἶνε ἴδιον τῆς ἰωνικῆς τεχνουργίας. Τοῦναντίον ἡ φαιδρὰ αὐτῆ πολυχρωμία εἶνε ἄγνωστος εἰς τὰς μετόπας τοῦ Θέρμου, ὧν ὁ χρωματισμὸς συμφωνεῖ, ὡς εἶπομεν, πρὸς τὸν χρωματισμὸν τῶν μορφῶν τῶν μεγάλων κορινθιακῶν ἀγγείων καὶ οὐσιωδῶς πρὸς τὸν τῶν πινακιδίων. Ἡ ἐν Λούβρω κελέβη², ἡ παριστάνουσα τὸν Ἡρακλέα παρὰ τῷ Εὐρυτίῳ, ἣτις εἶνε τὸ ὠραιότατον παράδειγμα τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων καὶ δίδει ιδεᾶν τῆς τότε ἐν Κορίνθῳ ἀσκουμένης μεγάλης τοιχογραφίας, δεικνύει τελείαν τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρωματισμοῦ πρὸς τὰς ἡμετέρας

μετόπας, ἐνῶ συγχρόνως καὶ οἱ τύποι τῶν προσώπων αὐτῆς, ὅπως καὶ οἱ τῶν πινακιδίων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀνακλίονται τελεῖως τοῦς τύπους τῶν μορφῶν τῶν μετοπῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς περιορισμένης ταύτης πολυχρωμίας τῶν ἡμετέρων μετοπῶν, κοιτῆς εἰς τὰ μνημονευθέντα κορινθιακὰ ἔργα καὶ ἀντιθέτου ὅλως διόλου πρὸς τὰ πολυχρωμότερα ἰωνικά, πρέπει ἴσως νὰ παρατηρηθῇ καὶ τοῦτο. Τὰ πέταλα τῶν περιστοιχουμένων ἐκατέρωθεν τὰς παραστάσεις ροδάκων ἐπεφυλάχθησαν ὁμοιομόρφως ἐπὶ τῆς κιτρινολευκοῦ ἀλοιφῆς τοῦ ἔδαφους. Δὲν εἶνε καὶ μέλανα καὶ ἐρυθρά, ὅπως συνήθως, ἐναντιᾶς. Ἦνα ἀποσύγῃ τὴν σύμπτωσιν τοῦ ἐρυθροῦ τῶν πετάλων πρὸς τὸ ἐρυθρὸν τοῦ ἔδαφους, γδύνατο ὁ ζωγράφος, ἀπομιμούμενος πιστότερον τὴν φύσιν τοῦ ἀνθους, ὅπερ καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἀνεκάλει εἰς αὐτὸν ἡ πραγματικότης, νὰ χρωματισθῇ διὰ λευκοῦ μὲν τὰ πέταλα, διὰ κιτρινοῦ δὲ τὸν κεντρικὸν κύκλον. Ἀλλὰ τὴν προσέγγισιν ἐν γένει πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων γνωρίζει μόνον ἡ ἰωνικὴ τέχνη. Τοιαύτην ὅμως τάσιν τοῦ τεχνίτου, ὅστις βεβαίως διέθετε μέσα πρὸς τοῦτο, κύριος ὢν τῶν στοιχειωδῶν κυρίων χρωμάτων, δὲν βλέπομεν εἰς τὰς μετόπας, ὅπως οὐδὲ ἐν γένει εἰς τὰ ὀπωσδῆποτε σκοτεινὴν πῶς ὄψιν παρέχοντα προϊόντα τῆς κορινθιακῆς ἀγγειογραφίας, ὅπου μόνον ὁ ἐρυθρὸς ἀναχρωματισμὸς ὀλίγων τινῶν μερῶν ἀνυψώνει τὴν παράστασιν ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ ὁμοιομοῦς αὐτῆς τόνου καὶ ποικίλλει κάπως αὐτήν. Οἱ τεχνίται οὗτοι εἶνε φύσει νηφάλιοι καὶ αὐστηροί.

Ἡ ἐκατέρωθεν διὰ ροδάκων πλαισίωσις τῶν μετοπῶν, ὡς διακόσμησις τοῦ πίνακος, εἶνε εὐεξηγητος ἐκ τε τῶν παραδόσεων τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, αἵτινες καὶ ὑστερώτερα διετηρηθήσαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐκ τῶν συνηθειῶν τῆς κορινθιακῆς τέχνης. Ὅμοιοι ροδάκες ἐν σειρᾷ περιζωννύουσι μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον παρὰ *Furtwängler-Loschke*, *Mykenische Vasen* πίν. 38 ἀρ. 393. Τὸ ἕτερον περιθώριον παραστάσεως ἀποτελεῖ σειρὰ ὁμοίων ροδάκων καὶ ἐπὶ κλαζομένιας σαρκοφάγου *Antike Denkmäler* πίν. 26¹· πλείσιον δὲ ἀνάλογον πρὸς το τῶν μετοπῶν ἐκατέρωθεν ἀποτελεῖται ἐν τῷ μεγάλῳ ἀστικῷ ἀγγεῖῳ τοῦ Νέτου ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ. Κατὰ τὴν μορφήν ὅμως, ὑπὸ τὴν ὅποιαν οἱ Κορίνθιοι ἀγγειογράφοι, χάριν εὐκολίας μᾶλλον, μετεχειρίσθησαν αὐτὸν ὡς κο-

¹ Ἀπεικονισμένα ἐν *Antike Denkmäler* I πίν. 7, 8, II πίν. 23, 24, 29, 30, 39, 40.

² Ἰδὲ *E. Pottier*, *Vases antiques du Louvre* πίν. 19 E 635. Ἀπεικονίζεται μετὰ τῶν χρωμάτων ἐν *Longpérier*, *Musée Napoléon III* πίν. 22 καὶ ἐν *Rayet-Collignon*, *Histoire de la céramique* σελ. 72 πίν. 6.

σημα διεσκορπισμένον ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῶν ἀγγείων τῶν σαρωντῶν ζώνας ζῶων, δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὰς μετόπας, ὅπως οὐδὲ ἐπὶ τῶν μεγάλων προσηγμένωνθεντων ἀγγείων, ἐνῶ συνειθίζεται ἐπὶ εἰς τὰ ἐκ Πέντε-Σκούρια πινακίδια. Τοιοῦτον δὲ σχῆμα δεικνύει το πλάσιον τῶν ῥοδάκων παραστάσεως ἀμφορέως ἀρχαίου παρὰ *Gerhard Auserlesene griechische Vasen* πιν. 244. Εἰς τὰ πλάσια προστύπων παραστάσεων ἐπὶ χαλκῶν πλάκων τῆς Ὀλυμπίας *Olympia. Die Bronzen IV* πιν. 39 ἐμφανίζεται το πλέγμα, ἀλλ' οὐχὶ ῥοδάκων σειρά. Ὁ ἐν πίνακι 37 αὐτοῦ ἀρ. 712 ῥοδάξ εἶνε μᾶλλον κοσμημα τοῦ ἐδάφους τῆς παραστάσεως.

Καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τέλος, αἵτινες παρέκιντο εἰς τὰς παραστάσεις, εἰ καὶ μια μόνη σώζεται, δεικνύουσι τὰς κορινθιακὰς συνθηκὰς τῶν τεχνιτῶν. Εἶνε γνωστόν ὅτι οἱ Ἴωνες ἢ διόλου δὲν προσεγράφον ὀνόματα ἀλλοτινὰ τῶν προσώπων ἢ πολὺ σπανίως, ἐνῶ λαλλίστατοι ἦσαν κατὰ τοῦτο οἱ Κορίνθιοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀπτικοί. Ἀλλὰ το σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι το ἐν ταῖς μετόπαις ἐμφανιζόμενον ἀλφάβητον εἶνε το ἀρχαῖον κορινθιακόν, καθὼς ἀκριβέστερον θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω.

Δὲ παραστάσεις τῶν μετόπων καθ' ἐκάστασιν. 1. Τὸ Γοργόνειον. Ὁ τύπος, ὑπὸ τον ὅποιον παρουσιάζεται ἐνταῦθα τὸ Γοργόνειον, εἶνε ο καθόλου ἀρχαῖος, γνωστός ἐξ ἀπείρων παραλλαγῶν¹. Εἰδικώτερον ὅμως δύναται τὸ ἡμέτερον νὰ ταχθῆ μᾶλλον εἰς τὴν σειράν ἐκείνην, ἣτις ἢ οὐδαμῶν ἢ πολὺ μικρὰν χοῆσιν κἀμνει τῶν ὄψεων, τουτέστι εἰς τὴν κορινθιακὴν, ἣτις κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ προς τὴν Ἴωνικὴν, χαλκιδικὴν καὶ ἀπτικὴν. Εἰς το ἡμέτερον ἐμφανίζεται εἰς μόνον ὄρις ἀπο το λαίμου ἀνερχόμενος, ὅστις βεβαίως εἶχε τον ἀντίστοιχον του ἐκ τῆς ἐτέρας ἐλλειπούσης πλευράς. Ἀλλ' ἡ κομὴ δὲν φαίνεται ὅτι ἐσχηματίζετο ἐξ ὄψεων. Ὁ ἐλικειοῦδης σχηματισμὸς αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς προς το σπαρτιατικόν Γοργόνειον, ὅπερ ἀπεικονίζεται ἐν *Archäologische Zeitung* 1881 πιν. 11, 3. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα οὔτε προς τοῦτο ὁμοιάζει το τοῦ Θέρμου οὔτε προς το αὐτοῦ ἐν πίνακι 17, 1 ἀπεικονιζόμενον του ξηροσάρκου καὶ διὼς διόλου εἰδεγθοῦς τύπου, προς ον

ἀντιτίθεται ὁ σαρκώδης καὶ πλατὺς κορινθιακὸς καὶ ἀπτικός.

Ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικόν τοῦ ἡμέτερου, καὶ μοναδικόν, ὡς φαίνεται, ἀποτελεῖ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ κόρη, ἀπομακρυνομένη ἀπο τοῦ κέντρου τοῦ βολβοῦ, προσκλίνει ποσούτον προς τὴν ῥίνα, ὥστε κἀμνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ κεφαλὴ συνῆγε τοὺς ὀφθαλμοὺς προσβλέπουσα ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς τῆς ἐν τῷ θρηγκῷ θέσεως προς τὰ κάτω. Τον καθόλου σχηματισμὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἄνευ ὁμοῦ τοῦ ἀνωτέρω χαρακτηριστικοῦ, δεικνύει ὁμοιον καὶ το παρὰ *Siv. de Gorgone*, 1853 ἐν πιν. 1, III ἢ ἀπεικονιζόμενον ἄνευ ὄψεων, πωγωνοφόρον Γοργόνειον. Ὅμοιος καὶ το ἐν κύλικι κορινθιακῇ ἐν *Jahrbuch II* 1888 πιν. 12.

Το κενόν το διαχωρίζον τὴν σάρκα τῆς ῥίνος ἀπὸ τῶν ῥοθῶνων φαίνεται ὅτι ἀπεθαλε μόνον τὸ χροῶμα, δι' οὗ ἐδήλουτο ἡ πτυχὴ ἢ σχηματιζομένη αὐτοῦ διὰ τὸ σιμον τῆς ῥίνος καὶ τὴν ὀγκώδη προβολὴν αὐτῆς μεταξὺ τῶν ῥοθῶνων.

Χαρακτηριστικόν ἰδιάζον εἰς τὸ ἡμέτερον Γοργόνειον εἶνε καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ πώγωνος. Πωγωνοφόρα ἐμφανίζονται πολλάκις τὰ Γοργόνεια· ἀλλ' ὁ πώγων δὲηλούται ἱκανῶς κατὰ φύσιν διὰ γραμμῶν βραχειῶν παραλληλῶν, αἵτινες παριστάνουσι τὰς τρίχας. Εἰς τὸ ἡμέτερον ὁμοῦ παχῆς ἀραιὸί βόστρυχοι ὡσεὶ κόμης κατέρχονται οὔτως, ὥστε ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν μᾶλλον θὰ ὑπέθετέ τις ὅτι προκειται περὶ κομης, καθόσον μάλιστα αἱ ἄκραι ἐκατέρωθεν πλαξίδες φαίνονται ὡς νὰ κατέρχωνται ὀπισθεν τῶν ἀρανῶν ὧτων. Ἀλλ' ὁ ἄνω φαινόμενος ἐλικειοῦδης σχηματισμὸς τῆς κόμης ἀποκλείει, νομιζόμεν, τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἄλλως ἐὰν διεξέλθωμεν πάσας τὰς γνωστὰς ἀπεικονίσεις Γοργόνειον, οὐδαμῶν θὰ εἴρωμεν ὁμοιον σχηματισμὸν εἴτε τῆς κομης εἴτε τοῦ πώγωνος, καὶ ὡς μόνον ὁμοιον παράδειγμα γνωρίζω ἐξ αὐτοφίας τὸ ἐν κελέθῃ κορινθιακῇ ἐπὶ τῆς πλατείας ὄνω ἐπιφανείας τῆς μίθης λαβῆς πασιستانόμενον. Ἡ κελέθῃ αὕτη εἶνε ἢ ἐν τῷ Βατικῶν ἐν Museo Gregoriano ὑπ' ἀρ. 19 ἀποκαίρμένη. Ὁ πώγων παριστάνεται καὶ ἐν τοῦτῳ καθ' ὁμοιον ἐντελῶς τρόπον, ἐν εἶδει παχέων βόστρυχῶν κομης. Ἡ κελέθῃ, ἄνευ τοῦ Γοργόνειου, ὅπερ, ἐννοεῖται, μόνον ἄνωθεν εἶνε ὄρατόν, ἀπεικονίζεται παρὰ *Rayet-Collignon, Histoire de la céramique*, 1888, σελ. 73 fig. 37.

Τὰ χροῶματα τῆς πλάκος ἀπετρίβησαν πολὺ

¹ Roscher's. *Lexicon der griech. u. röm. Mythologie* ἐν κελ. πιν. 1192 f. (Furtwangler).

ὅπως ὁποῦτε ἰκανῶς φαίνεται ἢ ἐφαρμοσθεῖσα ἐπ' αὐτῆς περιορισμένη πολυχρωμία, ἢ ἀκριβέστερον διχρωμία. Οἱ παγεῖς τοῦ πώγωνος βόστρυχοι ἦσαν βεβαίως ἐναλλάξ μέλανες καὶ ἐρυθροί. Ὁ μέλας χρωματισμός διετηρήθη πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐρυθρὸς τῆς γλώσσης τοῦλάχιστον καὶ τῶν χειλέων διακρίνεται ἐπι' κατὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ὁμοιάζε τὸ ἡμέτερον Γοργόνειον πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης ἐν τῷ ἀττικῷ ἀγγεῖῳ τοῦ Νέτου καὶ πρὸς τὸ ἐν κύλικι κορινθιακῇ ἀπεικονιζόμενον ἐν *Jahrbuch* 1898 πίν. 12. Πρὸς. καὶ τὸ παρὰ *Furtwängler*, *Sammlung Sommer* σελ. 76 πίν. 42.

Περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν τὸ Γοργόνειον κατεῖχε μετὰ τῶν μετοπῶν, ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ εικάσωμεν ὡς ἐκ τοῦ τοποῦ τῆς εὑρέσεως τῶν θραυσμάτων αὐτοῦ, ὅτι ἦτο ἢ τελευταία καὶ βορειοστάτη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Διότι ταῦτα εὑρέθησαν μετὰ τοῦ σώματος τῆς σφιγγός¹, ἣτις βεβαίως ἦτο γωνιαῖον ἀκρωτηριον, κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ ναοῦ γωνίαν.

2. Ὁ κυνηγός. Ἡ παράστασις κυνηγοῦ, ἐπιανεργουμένου μετὰ τῆς λαίας του ἐκ τῆς Θήρας, δὲν εἶνε ἀγνωστος ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εἰς ἐν τῶν πινακιδίων τῶν ἐκ Πέντε-Σκούρια τῆς Κορίνθου (*Antike Denkmäler* I πίν. 8 ἀρ. 13) εἰκονίζεται κυνηγὸς καὶ παρ' αὐτῶν ὁ κύων· ἀλλ' ἐνταῦθα παρεστάθη πορευόμενος ἐπὶ θήραν ὅπλα φέρων ζῆφος, δόρυ, φαρέτραν, ἴσως διὰ τοῦτο καὶ τόξον, ὅπερ δὲν φαίνεται. Ὅπως δὲ ἰσόλου ἄλλη ἦτο ἢ παράστασις, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Ἡσίοδος ἐν *Ἀσπίδι Ἡρακλέους* στ. 302-304:

Τοὶ δ' ὠκύποδας λαγὸς ἤρην
ἄνδρες θηρευταί, καὶ καρχαρόδοντε κύνε πρό,
ἰέμενοι μαρπέειν, οἱ δ' ἰέμενοι ὑπαλύξαι·

καὶ τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐπὶ κορινθιακῆς λεγκύθου, ἀπεικονισμένης ἐν *Journal of hellenic Studies* XI πίν. II. Πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνάλογος εἶνε ἢ ἐν φιάλῃ τοῦ βρετανικοῦ μουσείου παράστασις², ὁ κυνηγὸς ἐνταῦθα κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν κύνα ἀπὸ ἱμάντος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φέρει ῥάβδον, ἐξ ἧς ὅπισθεν κρέμανται λαγὸς καὶ ἀλώπηξ. Καὶ ἐπὶ ὄλης τοῦ βρετανικοῦ μουσείου³ ὁ κύων

συνουδεύει τὸν θηρευτὴν, ἐκ δὲ τῆς ἐπι τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ῥάβδου ἔμπροσθεν μὲν κρέμανται λαγὸς, ὅπισθεν δὲ ἀλώπηξ. Διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ καὶ τὸ μόνον αὐτοῦ ὄπλον, τὸ τόξον. Ἡ φαρέτρα διακρίνεται ἐν μέρει ἐπὶ τῶν νώτων ὅπισθεν τοῦ ἀχένου, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους φαίνεται ὁ ἰμάς, ἐξ οὗ ἐκρέματο ἢ φαρέτρα.

Τὸ τρίχωμα τῆς ἐλάφου, ἧς τὸ σῶμα εἶνε ἀκριβῶς περιγεγραμμένον διὰ μελαίνης γραμμῆς, δηλοῦται διὰ μελάκων γραμμιδίων ὡς στιγματῶν ἐπὶ τοῦ κιτρινολεύκου¹ ἐδάφους. Τοῦ δὲ κάρου τὸ περίγραμμα εἶνε ἐναλλήλῳ μὲνον διὰ μελάνος χρώματος· ἢ πανύθριξ μῆτριξ δηλοῦται διὰ ἐρυθρῶν γραμμῶν· ἐπιφυλαγμένοι ἐπὶ τοῦ κιτρινολεύκου ἐδάφους εἶνε οἱ γαυλιόδοντες.

Ἡ κόμη τοῦ ἀνδρὸς περιβάλλεται ὑπο τακίας, ἣτις δηλοῦται διὰ δύο γραμμῶν ἐρυθρῶν. Κατέρχεται δὲ τὸ μὲν ἐπὶ τῶν νώτων, τὸ δὲ δεξιῶθεν — καὶ ἀριστερόθεν βεβαίως — ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰς δύο πλεξιῶδες ἐκατέρωθεν διηρημένη. Μύστακα δὲν φέρει, ὁ δὲ πώγων προέχει ὀξείως πρὸς τὰ ἔμπροσ, κατὰ τὸν κατὰ συνθήκην τρόπον τῆς μελαίνης ἐναλείψεως τοῦ καθόλου περιγράμματος αὐτοῦ, ἄνευ ἀκριβεστέρως δηλώσεως τοῦ σχήματος. Καὶ ἢ ῥίς πολὺ προέχει ὀξεία. Μολονότι δὲ λείπει ἢ κορυφὴ τοῦ κρανίου, εὐκόλον εἶνε νὰ παρατηρήσῃ τις, ποῖον εἶνε τὸ σχῆμα τοῦ ἀποτελούμενον διὰ τῆς λοξῆς τῆς ῥινὸς γραμμῆς καὶ τῆς κυρτώσεως τοῦ κρανίου. Ἐνῶ δηλονότι εἰς τὰ πρόσωπα τῆς ἰωνικῆς τέχνης ἢ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς ῥινὸς πρὸς τὴν κύρτωσιν ταύτην τοῦ κρανίου γραμμὴ εἶνε συμμετρικῶς καμπύλη², ἐνταῦθα τὸ μέτωπον προβαίνει πῶς, ἀντὶ νὰ εἰσέλῃ ὡς εἰς τὰ ἰωνικά· ἢ ῥίς ἐπομένως σχηματίζει εἰσοχὴν κατὰ τὴν ῥίζαν ἀντὶ νὰ ἐκτείνεται ἢ γραμμὴ αὐτῆς ἄθλαστος μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου, ὅπως εἰς ἐκεῖνα. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ βλέπομεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἐκ Πέντε-Σκούρια κορινθιακῶν πινακιδίων.

Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε οὐχὶ ὁ ἐπιμηχῆς τῶν ἰωνικῶν προσώπων, ἀλλ' ὁ στρογγύλος μᾶλλον τῶν κορινθιακῶν παραστάσεων· ἐκτός ὅτι εἰς τὰ ἰωνικά καὶ ὁ τοῦ ἀνδρὸς ὀφθαλμὸς παριστάνεται κατὰ

¹ Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πίνακος εἶνε κατὰ τι ἀτελής. Τὸ σῶμα τῆς ἐλάφου δὲν εἶνε κεραμόχρουν, ὅσον φαίνεται ἐπὶ τοῦ πίνακος· καὶ τὸ ἀριστερὸν ἦμισυ τοῦ χιτώνος δὲν εἶνε κίτρινον, ὅπως οὐδὲ ἢ βεβδός. Καὶ τοῦ κάρου τὸ σῶμα δὲν εἶνε πορφύρεον ἀλλὰ μέλαν, ὅπως τὸς πώγωνος, τῆς κόμης.

² Athen. Mitteilungen 1898 σελ. 59 (Zahn).

¹ Ἰδε *Archaeolog. Εφημερ.* 1900 σελ. 209.

² *Revue archéologique* 18, 1891 σελ. 361 f. *Scènes de chasse* (Fossey) Ἰδε αὐτόθι σελ. 363.

³ Αὐτόθι σελ. 367 fig. 2. Πρὸς. καὶ σελ. 369 fig. 3.

το αὐτο γυναικεῖον ἐπιμηκες ὅλως διόλου σχῆμα¹. Εἰς τὰ κορινθιακὰ ἀγγεῖα ἐκατέρωθεν τῆς κυκλικῆς κορῆς ὑπάρχει ἀπλή μόνον γραμμὴ ἐγγράφατος, ἐνῶ ἐνταῦθα ἐκατέρωθεν σχηματίζεται τριγωνιδιον² ἀλλ' ἡ διαφορὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἀπλότητος, ἣν συνεπάγεται ἡ ἐγγράφαις, ἐνῶ ἐνταῦθα ὁ ζωγράφος μὲ τὸν χρωσπῆρα εὐκολύνετο περισσότερον εἰς τὴν διαγραφὴν πληρεστέρου πῶς σχήματος. Καὶ εἰς τὰ ἐκ Πέντε-Σκούρια πινακίδια ἐμφανίζεται πολλαχού τοῦτο τὸ γραφικώτερον σχῆμα.

Εἰς τὰ μεγάλα κορινθιακὰ ἀγγεῖα, τὰς κελέβας, ὅπως καὶ εἰς τὰ πινακίδια ταῦτα, εὐρίσκωμεν καὶ τοῦ σώματος ὅλου τὸν τύπον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν ἡμέτερον κυνηγόν. Ἐπὶ τῆς κελέβης, ἐφ' ἧς παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς παρὰ τῷ Εὐρυτίῳ, ὁ τεμαχίζων τὸ κρέας ἀνὴρ εἶνε ὁμοιοτάτος πρὸς τὸν ἡμέτερον. Ὡσαύτως δὲ ἐπὶ τῶν πινακιδίων³ ἐπὶ παραδείγματος ὁ Ποσειδῶν ἐν Antike Denkmäler tom. I πίν. 7 ἀρ. I καὶ tom. II πίν. 24 ἀρ. II ἢ πίν. 29 ἀρ. 8, ὁ Ζεὺς ἐν Jahrbuch 1897 σελ. 17 fig. 6 καὶ ἄλλα. Ὁ τύπος οὗτος εἶνε ὁ ἐπιμηκεστερος μὲ στενὴν τὴν ὀσφύν καὶ ἐξέχοντά⁴ διὰ τοῦτο τὰ ἰσχύα, ἐνῶ τὰ ἰωνικὰ σώματα εἶνε βραχύτερα καὶ πληρέστερα, ὅπως βλέπομεν αὐτὰ εἰς τὰς ἐκ Καίρης (Cervetri) τοιχογραφίας τὰς ἐν Λούβρῳ καὶ ἐν τῷ βρετανικῷ μουσεῖῳ ἀποκειμένας⁵.

Τὸ ἐνδύμα ἀποτελεῖται ἐκ χιτῶνος ἀχειριδῶτου βραχέος, στενωῶς ἔξωσμένου. Αἱ παρυφαὶ εἰς τοὺς βραχίονας καὶ εἰς τὸν λαιμὸν ἔχουσιν ἀπλοὺν κόσμημα ὀδόντων ἢ σφηνίσκων ἐναλλάξ μελάνων καὶ ἐρυθρῶν⁶. Ἀξιοσημεῖωτον εἶνε ὅτι ὁ χιτῶν κατὰ τὸ στήθος εἶνε διχρῶς, ἦτοι κατὰ τὸ ἡμισυ πορφύρεος καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ἐπιφυλαγμένος εἰς τὸ κίτρινολευκὸν ἔδαφος, ὥστε καὶ ἐνταῦθα ἐφηρμοσθη οὐχὶ πολυχρωμία, ἀλλ' ἀπλουστάτη διάκρισις μεταξύ ἑνὸς χρώματος καὶ τοῦ φυσικοῦ ἔδαφους. Κοσμηματικὸν τινα πλοῦτον, εἰ καὶ αὐθις οὐχὶ πολυχρωμὸν, δεικνύει ὁ χιτῶν εἰς τὸ κάτωθεν τῆς ζώνης μέρος. Το κράσπεδον ὅλον κοσμεῖται δια πλέγματος δικτυωτοῦ ἰκανῶς συνθέτου⁷ λοξῶς καὶ ἄλλη ταινία ὁμοίου πλέγματος φέρεται ἀπο

τῆς ζώνης ἀριστεροθεν ἐπὶ τὰ δεξιὰ πρὸς τὸ κράσπεδον κάτω, ἐκατέρωθεν δὲ τῆς ταινίας ταύτης εἰκονίζονται ῥοδάκες, εἰς ἀριστεροθεν καὶ δύο δεξιόθεν μὲ ἐναλλάξ μελανά καὶ ἐρυθρὰ τὰ πέταλα. Το ἔδαφος δὲ τοῦ μέρους τούτου τοῦ χιτῶνος ἐκατέρωθεν τῆς λοξῆς ταινίας εἶνε διχρῶν ὡσαύτως, πορφύρεον καὶ μέλαν.

Ἀκριβῶς τοιαύτη τοῦ χιτῶνος διακοσμησις μοῖ εἶνε ἄγνωστος ἀλλαχόθεν. Γενικὴν ἀναλογίαν δεικνύει τὸ ἐνδύμα τοῦ Ἑρμοῦ ἐπὶ ἀμφορέως τῆς Μήλου ἐν Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1894 πίν. 14, ὅπερ εἶνε κατάστικτον διὰ μικρῶν ῥοδάκων ὅλως διαφοροῦ σχήματος. Ῥοδάκα καὶ ἀστερίσκους περὶ τὴν ὀσφύν δεικνύει τοῦ Πάριδος ὁ ἀχειριδῶτος χιτῶν παρὰ Gerhard, Auserlesene griech. Vasen πίν. 227. Ἀλλὰ τὴν πλησιεστάτην ἀναλογίαν δεικνύει αὐθις ἐν τῶν ἐκ Πέντε-Σκούρια πινακιδίων. Ἡ ἀνδρική μορφή ἐν Antike Denkmäler II πίν. 24 ἢ ὑπ' ἀρ. 12 ἔχει ἐξηρητημένον ὡς κόσμημα ἐκ τῆς ζώνης ἐπὶ τοῦ μηροῦ δι' ἱμάντος ῥοδάκα, ὁμοίως δὲ αὐτοῖσι I πίν. 8 ἀρ. 16. Ἡ γρήσις δὲ αὐτοῦ ἡ τοιαύτη ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπιδρόσεων ἐπὶ τῆς κορινθιακῆς τέχνης. Τῷ ὄντι ῥοδάκες χρυσοῖ ἐρραμμένοι εἰς τὰ ἐνδύματα εἶνε συνήθεια γαλδοαῖκή καὶ φοινικική⁸. Διασῆματα κεφαλῶν γυναικῶν τῆς κυπριακῆς τέχνης κοσμοῦνται ὡσαύτως διὰ σειρᾶς ῥοδάκων προστύπων, ἐν μάλιστα διάσῆμα φέρει τριπλῆν ῥοδάκων σειράν⁹. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τοῦ χιτῶνος τοῦ κυνηγοῦ, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται οἱ ῥοδάκες, εἶνε χρωματισμένον, τὰ πέταλα ἐπιφυλάσσονται εἰς τὸ ἔδαφος τοῦτο, διακρινόμενα ἀπ' αὐτοῦ διὰ μικροῦ γύρου ἐπὶ τῆς κίτρινολευκοῦ ἀλοιφῆς, ὅστις ἐμεινεν ἀχρωματιστός.

Τὸ δικτυωτὸν πλέγμα, πολὺ συνήθες εἰς τὴν ἰωνικὴν τέχνην¹⁰, δὲν εἶνε ἄγνωστον καὶ εἰς τὴν κορινθιακὴν¹¹. Ἀπλοὺν ὅλως διόλου εὐρίσκεται ὡς κόσμημα τοῦ περιθωρίου εἰς γαλκᾶ τῆς Ὀλυμπίας¹², ὡς προανεφέραμεν. Ἀλλὰ καὶ πολυπλοκὸν εὐρίσκωμεν αὐτοῦ ὡς κόσμημα κορινθιακῆς ληκύθου

¹ Athen. Mittheilungen 1887 σελ. 23 (Studziszka). Jahrbuch 1892 σελ. 189 (Mayer).

² Εἶδον αὐτὰ ἐν Λούβρῳ αὐθόρη Α προθήκη I.

³ Ἡρῶ. Bulletin de corresp. hellen. 1897 σελ. 467 (Pottier). Δὲν εἶνε ὅμοιος ἄγνωστον καὶ εἰς τὰ γεωμετρικά, εἰς τὰ ὑποία διεθετάθη ἐκ τῆς μουσειακῆς τέχνης. Vds Jahrbuch 14, 1899 σελ. 41 fig. 27 (Sam Wide).

⁴ Ἡρῶ. E. Pottier, Vases antiques du Louvre E 612 ἀρόδακλος πίν. 13, σελ. 52.

⁵ Olympia. Die Bronzen ἐν πίν. 39 διάφοροι πλάκες.

¹ Hés. Zahn, τῶν ἀνωτ. καὶ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῶν τεσσάρων κεταίων κελυφέναις ἀποκαταχῆς ἐν Antike Denkmäler II 25.

² Ἡ ἐν Λούβρῳ ἀπεικονίζεται ἐν Louvreier Musée Napoléon III πίν. 13 ἢ δὲ ἐν τῷ βρετανικῷ μουσεῖῳ ἐν Journal of hellenic studies X 1889, σελ. 213 πίν. 7 (Murray).

³ Τοῖς πίν. II σχῆμα B.

⁴ Τοῖς πίν. II σχῆμα A.

ἀπεικονιζομένης ἐν Archäologische Zeitung 1883 πίν. 10 (πρὸς αὐτόθι σελ. 158: Furtwängler), ἐν γαλλικῷ 'Ὀλυμπίας', ἐν γαλλικῷ ἀπεικονιζομένῳ ἐν 'Αρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1892 πίν. 10 ἀρ. 3 και ἐπὶ ληκύθου κορινθιακῆς ἀπεικονιζομένης ἐν Journal of hellenic Studies 1890 πίν. I. Μία δὲ τῶν πολλαπλῶν βεβαίως παραλλαγῶν τοῦ πολυσυνθέτου τούτου, γνωστοῦ εἰς πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, εἶνε και το ἡμέτερον.

Τὰ πέλιδλα ἔχουσι τὴν μορφήν τῶν τοῦ Ἡρακλέους παραδείγματος χάριν ἐπὶ τοῦ ἐκ Μήλου ἀμφορέως ('Αρχαιολ. Ἐφημ.' 1894 πίν. 13-14).

3. Περσεύς. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας παραστάσεις ὁ Περσεύς φεύγων πρὸ τῶν Γοργόνων ἐμφανίζεται και ἐνταῦθα φέρων κυνέην, ξίφος, πτερόεντα πέλιδλα και τὴν κίβισιν μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης. Το κλασικὸν χωρίον, το μαρτυροῦν περὶ τῆς ἐμπνεύσεως ταύτης τῶν καλλιτεχνῶν, εἶνε τὸ τοῦ Ἡσιόδου ἐν 'Ἰστίδι Ἡρωικέου' στίχῳ 216 ἐ. ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν ἡμέτεραν παράστασιν. Διότι ἄλλως πολλαί εἶνε και ἐνταῦθα αἱ παραλλαγαί ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν τριῶν μνημονευθέντων γνωρισμάτων. Ἐπὶ ἀμφορέως μελανομόρφου παρὰ Gerhard, Auserlesene griechische Vasen πίν. 216 ἡ κίβισις εἶνε ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ βραχίονος ὡς μικρὰ πήρα, ὁ δὲ ἦρωας οὐδὲν ὄπλον φέρει οὐδὲ τὰ πτερόεντα πέλιδλα φορεῖ. Ἄλλ' ἡ μικρὰ πήρα, ἐκ χειρὸς φερομένη, εἶνε ἐν γένει κατὰ τι νεωτέρα συνθήεια¹. Ἐπὶ τεμαχίου μελανομόρφου ἀγγείου τῆς Ἀκροπόλεως ('Αρχαιολογ. Ἐφημερ. 1883 πίν. 3 ἀρ. 4) τὴν κίβισιν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἐν αὐτῇ δὲ φαίνεται ὡς Γοργόνειον ἢ κεφαλὴ τῆς Μεδούσης, και φορεῖ μὲν τὰ πτερόεντα πέλιδλα, ἀλλ' οὐδὲν ὄπλον φέρει. Ὡς πήρα μικρὰ παριστάνεται και ἡ κίβισις ἦν ἡ Χάρις φέρει πρὸς τὸν Περσέα παρὰ Gerhard, Auserl. gr. Vasen πίν. 323, 2. Ξίφος, πτερόεντα πέλιδλα, κυνέην και κίβισιν ὡς μικρὰν πήραν φέρει ὁ Περσεύς ἐπὶ αἰγυπιακῆς κύλικος ἐν Archäologische Zeitung 1882 σελ. 201 πίν. 9. Οὐδὲν ὄπλον φέρει εἰς τρίποδα ἐκ Τανάγρας, ἀλλὰ κυνέην και κίβισιν ἐν Archäologische Zeitung 1881 σελ. 29 πίν. 3. Ἡ κυνέη δὲ ἀδιαφόρως ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τέχνῃ ἐμφανίζεται ὡς ἀπλοῦς πῖλος ἢ ὡς πέτασος με στενὸν γῦρον, πάντοτε ἄνευ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς πτερού-

γων, αἵτινες μετὰ τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ ξίφους εἶνε γυφώρισμα νεωτέρας τέχνης. Με πέτασον και κίβισιν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἐξηρητημένην, ἄνευ τῶν πτερόεντων πέλιδλων και τοῦ ξίφους, ἐμφανίζεται ἐν κορινθιακῇ ὄλπῃ, ἐνθα ὁ Περσεύς ῥίπτει πλάκουντια εἰς το κῆτος το κατα τῆς Ἀνδρομέδας ἐκπεμθέν².

Ἐπὶ τῆς ἡμέτερας μεταπῆς γυφώρισμα ἰδιαίτερον και μοναδικὸν ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῇ κίβισι φερομένη κεφαλὴ τῆς Μεδούσης. Ἐντος τῆς κίβισεως κρύπτεται το μέγρι τοῦ στοματος κάτω μέρος τοῦ προσώπου, ὅλον δὲ το λοιπον εἶνε ὄρατον³· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ δὲν ἔχει ὀπίου τὴν θηριώδη και εἰδεχθῆ Γοργονείου ὄψιν. Εἶνε ἀνθρωπίνη κεφαλὴ γυναικός, ἀπεικονιζομένης κατ' ἐνώπιον, ἥς τὴν ἐκλιπούσαν ζώην δηλοῦσιν οἱ κεκλεισμένοι ὀφθαλμοί. Ἡ παρατηρησις αὐτῇ ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν τῆς ἀρχαιοτάτης τέχνης πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου⁴. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ἡμέτερων μεταπῶν ἐμφανίζεται μετὰ τινος κατὰ φύσιν ἀποδόσεως τοῦ σχήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν γένει, ἥτις εἶνε ξένη πρὸς τὸν τρόπον αὐτῆς⁵: διότι και ὁ βολβὸς ἔχει φυσικὸν σχῆμα και αἱ βλέφαριδες σαφῶς χαρακτηρίζονται και αὐταί αἱ ὀφρῶες ἔχουσι φυσικώτερον σχῆμα.

Περὶ τοῦ χιτῶνος ἰσχύουσιν ὅσα περὶ τοῦ κυνηγοῦ ἐλέχθησαν. Το πλέγμα εἶνε ἐνταῦθα μονότυπ. Πρὸς δῆλωσιν πτυχῶν εἰς τὸ ἀνασυρόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ μέρος τοῦ χιτῶνος οὐδαμῖα ἀπόπειρα ἔγνε. Το μέγα ξίφος, κρεμῶμενον ἐκ τελαμῶνος πλατέος, ἔχει ὀριζόντιαν διεύθυνσιν παρὰ τὸ ἀριστερόν πλευρόν ἕνεκα τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω βιαίας φράξ τοῦ ἦρωος.

4. Ἡ Χελιδών. Το προσγεγραμμένον εἰς τὴν μίαν μορφήν ὄνομα και ἡ σπάσις τῶν δύο γυναικῶν καθιστᾷ κατὰ πρότον λόγον πιθανόν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μύθου τῆς Προκῆς και Φιλομηλῆς και τῆς σφαγῆς τοῦ Ἴτυος. Ἐλάχιστᾷ τινα μόνον ἔχνη ἀδιάνγνωστα σώζονται ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, περὶ τὸ ὅποιον αἱ δύο αὐταί γυναικῆες ἤσχυλοῦντο. Ἴσως ἦτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἴτυος ἢ ἡ παρασκευὴ τῶν τεμαχίων αὐτοῦ πρὸς τὸ δεῖπνον τοῦ Τηρέως. Ἀλλὰ

¹ Ἐνθ' ἀνωτέρω πίν. 37 ἀρ. 697.

² Archäologische Zeitung 1881 σελ. 30 (Furtwängler) πίν. 30.

³ Bayet-Collignon, Histoire de la céramique σελ. 75 fig. 38.

⁴ Πρὸς. Monuments grecs publiés par l'Association pour l'encouragement des études grecques N° 23-25, 1895-97 2me volume σελ. II ἐ.

⁵ Ἴδε πίν. 4 σχῆμα Α.

δὲν εἶνε ὑδουατου, ὅτι ἡ παραστασις οὐδεμίαν σχε-
σιν ἔχει πρὸς τὸν μύθον τούτον, διότι ἐν τῷ αὐτῇ
περιπτώσει ἴσως τὸ ὄνομα τῆς ἑτέρας τῶν γυναι-
κῶν δὲν θὰ ἦτο τοῦ πατρὸς, εἰς ὃ μετὰ τὴν ἐγ-
κλησιαστικὴν πράξιν μεταμορφώθη αὐτή. Ἐλάχιστά
τινα ἔγνη δεικνύουσιν, ὅτι μετὰ τὸ ὄνομα Χελιδῶν
ἤκαλυπται καὶ ἄλλη λέξις, καὶ παρὰ τὰ ἴωτα δὲ
τῆς ἀπεικαστοῦ γυναικὸς ὑπερχύουσιν ἔγνη, γραμμά-
των πύθαιος.

Ὁ ποδῆρας διωρικός χιτῶν τῶν γυναικῶν ἔχει
τούτο το ἰδιόζον, ὅτι ἐνθ' εἰς τὸ ἄνωθεν τῆς ζώνης
μέρος εἶνε μονόχρους πορφύρους ἄνευ ποικιλίματος
τινοῦ, εἰς τὸ κατώτερον μέρος ποικίλλεται διὰ τρι-
γωνιδίων ἐναλλάξ μελάνων, πορφύρων καὶ ἐπιφυ-
λαχμενῶν εἰς τὸ ἔδαφος, τοῦλάχιστον τὸ τῆς Χε-
λιδῶνος, διότι ὁ τῆς ἀπεικαστοῦ ἔκασμεῖτο ἴσως μόνον
ὑπο τοῦ καὶ ἀνδρὸς.

Ὁ τύπος τοῦ προσώπου τῶν δύο γυναικῶν μᾶς
φέρει αὐθις εἰς τὰς ἐπι τῶν κορινθιακῶν κελεδῶν
καὶ πινακιδίων γυναικείας μορφῆς. Παραβλεπταί
π. χ. αἱ ἐν Antike Denkmäler II πίν. 29 ἄρ. 8,
πίν. 30 ἄρ. 1, ἡ Κόρη ἐν τῇ κελεδῇ E 645 σελ.
39 πίν. 31 τῶν Vases antiques du Louvre ὑπο
E Pottier καὶ ἄλλαι. Ἡ αὐτὴ δὲ διάκρισις ἀπο
τοῦ ἰωνικοῦ τύπου παρατηρεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς
πρὸς τὸ σχῆμα τῆς γραμμῆς ἀπο τοῦ ἄκρου τῆς ῥίνας
πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ κρανίου· ἡ γραμμὴ αὐτὴ διὰ
τῆς εἰσοχῆς τῆς ῥίξης τῆς ῥίνας καὶ τῆς προεξο-
χῆς τοῦ μετώπου ἀποβάλλει τὴν ἰωνικὴν συμμε-
τρικὴν καμπυλωτήτα. Οἱ ὀφθαλμοί, ὀλίγον μόνον
διαφέροντες τῶν ἀνδρικών, εἶνε ὅλως διάφοροι τῶν
ἐπιμηκῶν ἰωνικῶν καὶ σχεδὸν ὅμοιοι πρὸς τοὺς
τῶν πινακιδίων τῆς Κορίνθου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν
ὑποτύπωσιν καθόλου, ἔξ ἧς ἐννοεῖται λείπει πᾶσα
ἐκφρασις καὶ ἀτομικὸς χαρακτηρισμός, αἱ δύο γυ-
ναῖκες τῆς μετόπης ἀνακαλοῦσι τὰς γυναικῆς τῶν
κορινθιακῶν κελεδῶν καὶ πινακιδίων. Ἡδὲ ἡ ὑπο-
τύπωσις αὐτὴ δεικνύει προῶτον τινα ἐν συγκρίσει
πρὸς τὰς μορφὰς τῶν ἀμφορέων τῆς Μελῶς, καὶ
τῶν τελευταίων ἄλλ' ὑστερεῖ εἰσέτι τῆς ὑποτυ-
πωσεως τῶν μορφῶν ἐν κορινθιακῇ κύλικι τοῦ
Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἀπεικονιζομένη
ἐν Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος πίνακι 7 ὑπ' ἄρ.
1, ὅπου ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σοφοῦλης ὅτι ὑπάρχει
τάσις τοῦ τεχνικοῦ πρὸς ἀτομικὸν χαρακτηρισμὸν
ἐκαστέρας τῶν μορφῶν. Αἱ ἡμέτεραι, «σχήματα
μόνον γυναικείας μορφῆς», εἶνε παντελῶς ὅμοιοι

πρὸς ἀλλήλας, ὅπως ἄλλως πᾶσαι ἀνδρῶν καὶ γυ-
ναικῶν αἱ μορφαί τῆς βαθμιδῆς καυτῆς τῆς τέχνης,
ἐν αἷς οὐδεμίαν λεπτοτέρα καὶ πολυμεροτέρα γραμμὴ
δὲν δεικνύει ἀρυπνισμὸν τοῦ ἀληθοῦς καλλιτεχνικοῦ
αἰσθηματος.

5. Τὰ τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα. Ἡ με-
τοπή αὐτὴ ἐξέρχεται τοσούτον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν
λοιπῶν τεσσάρων, ὡς καὶ τῶν ἀτυναρμωστῶν θραυ-
σμάτων τῶν λοιπῶν, ὥστε πρέπει νὰ ὑποθεθῇ ἡ
ὅτι ἐγγράφῃ βραδύτερον ποτε πρὸς ἀντικατάστασιν
ἄλλης παλαιότερας ἢ ὅτι φθαρθεῖσα ἀνεκαινίσθη
ἁπλῶς ἐν τινὶ ὑστέρῳ χρόνῳ ἐπι τῶν σχημάτων
τῆς ἀρχαίας.

Πρῶτον ἡ ἐκατέρωθεν πλαισίωσις δεικνύει ῥο-
δάκας ἄλλου σχήματος καὶ ἀραιότερον διατεταγ-
μενους· ἀλλ' οὐδὲ ἀντιστοιχοῦσιν οὗτοι πρὸς ἀλλή-
λους μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ ἄλλης πλευρᾶς. Δεύτερον
λείπει ὀλοκλήρως τὸ κάτωθεν περιθώριον, ἀποκοπὴν
ὡς φαίνεται μετὰ φθορᾶν τὴν προῦπαρξιν αὐτοῦ
δεικνύει ὁ κατὰ τὸ ἦμισυ ἀπομείνας ῥοδάξ κάτω
δεξιόθεν¹. Τρίτον τὰ κοσμηματα τῶν ἐνδυμάτων
καὶ τοῦ θρόνου ἀνηκοῦσιν εἰς ἐποχὴν οὐχὶ προγε-
νεστέραν τοῦ τρίτου αἰῶνος.

Πρέπει ὅμως νὰ δεχθῶμεν μᾶλλον ὅτι ἔχομεν
πρὸ ἡμῶν τὴν ἀρχαιότεραν πλάκα, ἀνεκαινισθεῖσαν
κατόπιν ἐπὶ αὐτῶν τῶν γραμμῶν οὕτως εἰπεῖν τῆς
ἀρχαίας, ἡ ὅτι αὐτὴ ἐπλάσθη καὶ ἐγγράφη ἐν ἰστέρω
ὅλως διόλου χρόνῳ. Διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ
περιπτώσει δὲν θὰ ἔλειπε τὸ κάτω περιθώριον οὐδὲ
θὰ ἀπετελεῖτο ἡ πλάξ ἐξ ἑνὸς μεγάλου τεμαχίου,
ὅπερ περιέχει ἥδη τὰς μορφὰς, καὶ ἐξ ἑνὸς μικροῦ,
εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου μόλις εἰσέδουσιν αἱ κορυφαί
τῶν κεφαλῶν τῶν προσώπων. Εἰς τὴν ἀριστεράν
σπῆλιν τῶν ῥοδάκων φαίνονται ἐγκεκαραγμένοι οἱ
κύκλοι παλαιότερων ῥοδάκων συνεφαπτομένων, ἧτοι
ὁμοίων πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν μετοπῶν. Τέλος ἐπὶ
ὅλως διόλου νεωτέρας πλάκας καὶ οἱ τύποι τῶν
προσώπων θὰ ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τοὺς χρόνους,
οὐχὶ δὲ τοσόν πλησιάζοντες πρὸς τὰς ἀρχαίαις
πάλιν μορφᾶς.

Ὅτι ὁ τύπος οὗτος τοῦ προσώπου εἶνε ὁ ἀρχαι-
κός, εἶνε φανερόν. Καὶ ὅμως ὑπάρχει καὶ διαφορὰ
τις εἰς τὸν κατὰ φύσιν μᾶλλον σχηματισμὸν τοῦ
ἀνθεραῶνος, τοῦ στοματός καὶ τῶν ῥωθῶνων, οἱ
ὁποῖοι εἰς τὰς λοιπὰς κεφαλὰς τῶν μετοπῶν δὲν

¹ Δὲν ἐδηλώθη ἐν τῇ πινάκι, ἀλλὰ διακρίνεται καλῶς ἐπὶ τῆς πλά-
κας τῆς μετόπης.

δηλούνται. Καί ἡ κομὴ τῶν ἐνθρονισμένων προσώπων εἰκονίζεται ὄχι κατὰ τὸν σχηματικὸν τρόπον ἐκείνων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλευθέως, περισσώτερον κυματωειδῆς.

Ἡ ἐλευθερία αὕτη τῆς χειρὸς τοῦ τεχνίτου τελείως φαίνεται εἰς τὴν ζωγράφισιν τῶν γρυπῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν κοσμημάτων τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἐνδύματος τῶν προσώπων. Διὰ τοῦ χρωστικῆς μετὰ λευκὸν χρῶμα ἐξωγράφισεν ὡς ἐπιδήξις χειριστῆς αὐτοῦ καὶ ὄχι ὡς σχηματογράφος.

Ὅτι ἀνθεμίῳν διάκοσμος τῶν δύο στηριγμάτων τοῦ θρόνου καὶ ἄλλαι τινὲς λεπτοτητες αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἐνῶ δεικνύουσιν ἐλευθεράν αὐθις χρῆσιν τοῦ χρωστικῆς, ἐνθυμίζουσι συνάμα ὅτι οὗτος διόλου νεωτέρος τρόπος τέχνης, πομπηϊανός. Ὅμοιον κόσμημα εἶνε καὶ τὸ πλέγμα τῆς κάτω παρυφῆς τῶν ἐνδυμάτων, τὸ ὁποῖον εἶνε ὑπὲρ τοῦ δεῖον ἐλευθέρα ἀπομίμησις κανονικότερου σχεδίου. Τὴν ἐκουσίαν αὐτὴν ἀμέλειαν πρὸς ἀπομίμησιν ἀρχαίων τύπων δεικνύει ἰδίως ὁ σχηματισμὸς τῶν ποδῶν. Καὶ ὁ τύπος τοῦ κεραυνοῦ, ὅστις μετὰ γρυπῶν ἐναλλάξ ἀποτελεῖ μίαν ζώνην διακόσμου τοῦ ἐνδύματος, δὲν ἀνέρχεται πέραν τοῦ τρίτου αἰῶνος.

Ἐν γένει ὁ τεχνίτης προσευρῶν τὴν ἐφθαρμένην εἰκόνα, ἀνεκαίνισεν αὐτήν, ζητήσας νὰ προσεγγίσῃ μὲν, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ἀρχαϊκὸν αὐτῆς σχῆμα, ἀλλ' ἀναμιξῆς ἢ νέα ὄλως διόλου στοιχεῖα ἢ τὰ παλαιὰ κατὰ τὸν νέον πλέον τρόπον ἀπομιμηθείς. Μίαν ἀνάλογον ἀνάμιξιν νέων στοιχείων ἐπὶ παλαιῶ τύπου δεικνύουσιν οἱ παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς, οἱ ἀπεικονιζόμενοι ἐν Monumenti medii X tav. 48 c καὶ 48 d.

Παρὰ τὸν ὄμον τοῦ πρώτου ἀριστερόθεν προσώπου φαίνεται ἐπὶ τῆς πλάκας σχῆμά τι ὡς ῥοπάλου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀπίθανον ἴσως εἶνε μᾶλλον τὰ ἔγχρη τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ θρόνου. Ἴχνος ὡς ῥάβδου ὑπάρχει φαίνεται καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ πρώτου δεξιόθεν προσώπου. Ἴσως εἶνε ἔγχρος συμβόλου, ὅπερ ἐκράτει διὰ τῆς ἀριστερᾶς.

Ὅτι τὰ τρία πρόσωπα εἶνε θεότητες, εἶνε πιθανώτατον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλάξ εὐρέθη σχεδὸν κατὰ τὸ μέσον τοῦ βορείου στυλοβάτου, ἢ κεντρικῆ αὐτῆ θεότης αὐτῆς ἴσως ἐπιτρέπει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἡ παρῴστασις σχεσίαν ἔχει πρὸς τὸν ἐν τῷ ναῶ λατρευόμενον θεόν¹. Ἄν ἡ εἰκασία εἶνε ὀρθή, τότε τὰ τρία πρόσωπα εἶνε ἢ Ἀητώ, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ

Ἄρτεμις, ὡς θεοὶ τῶν ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς παρὰκειμέναις μετοπίαις πείλουμένων. Σκιαρὶ ἐκ τοῦ πραγματικῶν βίου, σκιαρὶ μυθολογικῆ καὶ παρασπῆσις σχετιζόμεναι πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ θεοτήτων τούτων ἀπετελοῦν, ὡς φαίνεται, τὰ θεματὰ τῶν πολυπληθῶν μετοπῶν τοῦ ναοῦ, ἐν αἷσι ἀρχαιοτάτω τῆς Ἐὐρώπης καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦ ὁμοῦ διόλου μοναδικῶν, ἐκ τοῦ ὁποῖου τὰ ὄλγα ταῦτα τε βάστα λείψανα διεφυλᾶν εἰς ἡμεῖς οὐ μακρὰς χρόνους.

Προέβουσι καὶ χρόνοι οὐρία τῶν μετοπῶν. Πάν ὅτι ἐδηλώθη ἄνωτέρω περὶ τῆς τεχνουργίας τῶν μετοπῶν καὶ τοῦ τύπου τῶν παραστάσεων, ὑπέδειξεν ἀρκούντως τὴν ὅμοιον σχέσιν τῶν προϊόντων τούτων τῆς ζωγραφικῆς πρὸς τὴν Κορινθίαν. Τοῦτο καὶ ἄλλως δὲν δύναται νὰ ξεκινηθῆς, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ τῶν προστύπων κεφαλῶν τῶν ὀρθοκεράμων τῶν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων τοῦ Θέρμου οἱ τυποὶ εἶνε πειλοποννησιακοὶ² καὶ ὅτι ὁ κορινθιακὸς πολιτισμὸς ἐν γένει εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἐκ τῶν παραλίῳ τῆς Αἰτωλίας διὰ τῶν αὐτοῦ κορινθιακῶν ἀποικιῶν εἰς τὸ ἑσωτερικὸν αὐτῆς εἰσδόσας, κατέλιπεν ἐν Θέρμῳ τὰ ἔγχρη του³. Τοῦ πολιτισμοῦ τούτου τὴν σφραγίδα φέρει καὶ τὸ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου καὶ ὁ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ προϊόντων τῆς κεραμικῆς τέχνης ἐν χρῆσει ἀλφάβητον.

Τοιαῦται ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν τέσσαρες μᾶλλον τοῦδε. Ἡ μία κεχαραγμένη ἐπὶ τῶν χειλέων τεθραυσμένου στομίου πίθου, ἡρωπηρισμένη ἄλλως, δεικνύει δις τὸ γράμμα Ε ὑπο τὴν μορφήν X:

- - - Ε Α Μ X □ Δ X - - -

Ἐπειδὴ τὸ γράμμα τοῦτο ἀπαντᾷ ἀπαξ μόνον ἐν τοῖς πινακιδίοις τῆς Κορίνθου⁴ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γνησίως κορινθιακόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν Σικυώνα, εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς ὁποίας ὄντως συγγένει εὐρίσκειται. Ἐν ταῖς τῆς Κορίνθου το Ε γράφεται, ὡς γνωστὸν, πάντοτε ἢ οὕτως: Β ἢ οὕτως: Ε. Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον ὅτι ἐκ τῶν ἀντιπέραν τῆς Αἰτωλίας παραλίῳ τῆς Πελοποννησοῦ ἰσχυρὰν ἐπιδράσεις οὐχ ἴσταν ἀρχαϊκῆ καὶ σικυωνικῆ ἢ κορινθιακῆ. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον

Ἀπόλλων καὶ μετοπῆ τοῦ ἐν Σέλιουσι: καὶ O. Brundorf, Die Metopen von Selinunt σελ. 49.

¹ Ἴδὲ Ἀρχαιολογ. Ἐφημερ. 1900 σελ. 192 ἑ.

² Ἀπόθι σελ. 190.

³ Ἐν τῷ ἐπὶ σελ. 842^α πρὸς Wiltsch, Die altkorinthische Thonindustrie σελ. 170.

⁴ Πρὸς περὶ ὁμοίας σχέσεις πρὸς τὴν λατρευομένην θεότητα (τὸν

καὶ τοῦτο, ὅτι ἕνας τις ἐκ Σικυωνίων ἐγράψεν ἐπὶ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀνηκόντος ἀγγείου ἐπιγραφὴν κατὰ τι ἐν γράσει ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατριᾷ ἀλφάβητον· διότι ἀπιθανώτερον εἶνε ὅτι αὐτὸ τοῦτο το ἀγγεῖον, ὅπερ εἶνε ἰκανῶς ἀγκυρῶδες πῦρος, μετῆνεχθη ἐκεῖθεν εἰς Θέρμου. Ὁ γυνδροσειδὴς τοῦλάχιστον πηλὸς καὶ ἢ ἐντελῶς ὁμοίᾳ πρὸς τὴν τῆς κεραμίτιδος γῆς τοῦ Θέρμου φυσικῶς αὐτοῦ δεικνύουσιν, ὅτι προκείται περὶ προιοντος τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Θέρμου κεραμείας.

Αἱ δύο ἄλλαι ἐπιγραφαὶ διασωθήσαν ἐπὶ τῶν ζωγραφιστῶν ἐκείνων πλάκων, τῶν ὁποίων τὰ θραύσματα εὑρέθησαν πλησίον του ναοῦ ἐν οἰκοδομηματι καταστραφέντι βεβαίως ἐπὶ Φιλίππου Ε' τὸ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ. Εἶνε αὗται:

ΨΑΡΞΤΕΜ ΕΞΡΧΜ

Ἐνταῦθα εὑρίσκεται δις τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχαίου κορινθιακοῦ ἀλφάβητου γράμμα ρ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ εἰδικῶς το ἀλφάβητον τοῦτο χαρακτηρίζον γράμμα Β δὲν ἀπαντᾷ, τὸ σπουδαιότερον δὲ, τὸ γράμμα Ψ = ρ εἶνε ὅλως ἕξνον πρὸς τὴν Κορίνθον, ὅπου τὸ ρ γράφεται ἢ Χ ἢ +, ἐνῶ τὸ Ψ ὡς ρ εἶνε βεβαίως μόνον ἰωνικόν. Ἄλλ' ἢ μὲν γρήσις τοῦ Ε οὐδὲν σημαίνει· διότι ἐν τοῖς πινακιδίοις τῆς Κορίνθου, ὅπου ἀπειράκις γίνεται γρήσις τοῦ Β ὡς ε, ἀπαντᾷ καὶ τὸ Ε, ἐν τινι μάλιστα πινακιδίῳ Antike Denkmäler II πίν. 30 ἀρ. 91 εὑρίσκονται ἀμφοτέρω ἐν τῇ αὐτῇ λέξει: Ἄσποδῶρος ΕΜΒ ἀνέθηκε· τὸ δὲ ἰωνικὸν Ψ ἀντὶ τοῦ κορινθιακοῦ + ἢ Χ μεταξύ τῶν ἀναμνησθήτητων κορινθιακῶν ἄλλων γραμμμάτων τῶν δύο λέξεων, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, νομίζω, ἐκ τινων χαλκιδικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Αἰτωλῶν. Χαλκιδεῖς ἦσαν οἱ ἀποικίσαντες τὴν αἰτωλικὴν Χαλκίδα, οἱ Χαλκιδεῖς δὲ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι καὶ τῶν καθαρῶς κορινθιακῶν αὐτόθι ἀποικιακῶν ἰδρυμάτων¹, τὰ ὅποια ἐν γένει κατοπιν κατίσχυσαν ἐν τῇ αἰτωλικῇ παραλίᾳ.

Ἡ τετάρτη ἐπιγραφή εἶνε ἢ ἐπ' αὐτῆς τῆς μετοπῆς τῆς Χελιδόνος. Ἡ ἀπουσία καὶ ἐκ ταύτης τοῦ Β οὐδὲν σημαίνει ἀπέναντι πάντων τῶν ἄλλων κορινθιακῶν σχημάτων γραμμμάτων.

Ἐὰν δὲ ἀναμνησθήτητον θεωρηθῆ, ὅτι τὸ ἀλφάβητον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶνε τὸ ἀρχαῖον κο-

ρινθιακόν, ἔστω καὶ μετὰ τινος ἐπιδράσεως εἴτε τοῦ σικυωνικοῦ εἴτε καὶ τοῦ χαλκιδικοῦ, τότε καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολογήσειν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Εἶνε γενικῶς δεκτόν, ὅτι μόνον ἢ διὰ καθέτου κεραίας γραφὴ τοῦ ἰῶτα χαρακτηρίζει νεωτέρους χρόνους τοῦ ἀλφάβητου τούτου, ἦτοι τοὺς μετὰ τον ἕκτον αἰῶνα². Ἀλλὰ τὸ γράμμα τοῦτο ἀπαντᾷ ἢ διὰ τριῶν ἢ καὶ διὰ περισσοτέρων κεραίων γραφομένων ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου. Ἐξ αὐτῶν δὲ βλέπομεν, ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὴ ἢ παρατηρησις ὅτι τὸ ρ εἶνε πάντοτε νεώτερον τοῦ διὰ τεσσάρων κεραίων γραφομένου³. Διότι ἐν τῇ λέξει Ἰσοι γράφεται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους, ἦτοι πρῶτον διὰ τεσσάρων κεραίων καὶ ἐλικσειῶς μᾶλλον, εὐθύς δὲ κατοπιν διὰ τριῶν μόνον· ἄλλως τῶν ἀρχαιότερων ἀγγείων τὸ ἀλφάβητον, ὅπου ἀποκλειστικῶς ἐπικρατεῖ ἢ διὰ τεσσάρων κεραίων γραφῆ, δὲν δύναται νὰ ληρθῆ ὡς γνώμων καὶ περὶ τῶν μνημειακῶν μᾶλλον ἐπιγραφῶν, ὅποια εἶνε αἱ τῶν μετοπῶν τοῦ Θέρμου. Καὶ ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς ἤδη ἰσχύει τὸ παλαιότερον τῶν ἀγγείων τούτων ἀλφάβητον, ἢ σύγχρονος πρὸς αὐτὰ χρονολογήσεις τῶν μετοπῶν ἐκ τῶν προτέρων φαίνεται ἀπ' ἑαυτῆς δεδομένη.

Ἡ ἡλικία ὅμως του ναοῦ καὶ ἐξ ἄλλων δεδομένων — ἐκ τοῦ τύπου τῶν προστύπων κεραίων τῶν ὀρθοκεράμων τῆς στέγης — δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ νεωτέρα τῶν μέσων περιόπου τοῦ ἕκτου αἰῶνος. Ἐὰν ἐπομένως αἱ μετόπαι δὲν εἶνε ἔτι παλαιότεραι, — καθοσὸν ἢ στέγη καὶ παλαιότερου ναοῦ, βλαβεῖσα ὀπωδῶρποτε ἢ παλαιωθεῖσα, ἦτο δυνατόν διὰ νεωτέρου σχετικῶς ὕλικου νὰ ἀνακαινισθῆ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἕκτου αἰῶνος — τοῦλάχιστον πρέπει νὰ θεωρηθῶσι σύγχρονοι πρὸς τοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πλησιάζοντας τὴν ἀρχὴν τοῦ ἕκτου αἰῶνος χρόνους. Εἰς τούτους ἀνηκουσι καὶ τὰ κατὰ τοὺς τύπους τῶν μορφῶν καὶ τὴν τεχνουργίαν συγγενέστατα πρὸς τὰς μετόπας μεγάλα κορινθιακὰ ἀγγεῖα τῆς τελευταίας ἀναπτύξεως τῆς ἀρχαίας κορινθιακῆς τέχνης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

² Ηρδ. Kirchhoff, Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets, 1887 σελ. 101 ε. Willich, Die altkorinthische Thonindustrie σελ. 148. Ath. Mittheilungen 22, 1897, σελ. 52 ε, πίν. 91 (Δραχούμης).

³ Willich ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 148.

¹ Ἴδ. Ἰστορικὸν Ἐφημερίδα 1900 σελ. 191.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΕΥΡΗΜΑ ΕΞ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

(Πίν 7)

Κατά τὰς ἐν Ἐπιδαύρῳ γινόμενας ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εὗρέθη παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκρην τοῦ σταδίου¹ ἐν τῷ ἔτει 1903 μικρὸς θησαυρὸς ἀποτελούμενος ἐξ ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς ἀργυρῶν νομισμάτων, ὧν 3 εἶνε τοῦ Λυσιμάχου, 37 Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, 1 Φιλίππου Γ' τοῦ Ἀρριδαίου, 4 Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, 12 τῶν Ἀθηναίων καὶ 4 τῆς Ἐπιδαύρου.

Τὸ εὕρημα τοῦτο, παραδοθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον καὶ κατατεθὲν ἐν αὐτῷ, δημοσιεύομεν ἐν τοῖς ἐξῆς, τάσσοντες ἐκ τῶν μακεδονικῶν νομισμάτων πρῶτα τὰ τετράδραχμα καὶ εἶτα τὰς συγγενεῖς δραχμὰς.

Ο Ρ Α Ι Κ Η

Λυσιμάχος (306-281 π. X.)

1. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δεξιὰ μετὰ κεράτων κριοῦ ("Ἀμμωνος"), ἀναδεδεμένη τὴν κόμην διὰ ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα συνδεόμενα κατὰ τὸ ἰνίον ἀνεμούνται πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῷ.

Ἄνω ἐπ' εὐθείας. Ἡ Ἀθηναῖα μετὰ κορινθιακοῦ λοφοφόρου κράνους, ἀχειριδῶτου χιτῶνος καὶ ἱματίου κάθηται πρὸς ἄρ. ἐπὶ ἐδωλίου καμπυλογράμμου γλυπτοῦ (ὑποτιθεμένου ἐκ μαρμαρίου) τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα ἐρείδει ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, ὄρατῆς ἐκ τῶν ἐξῶ κατὰ τὸ ἥμισυ (ἢ ἴσως χωρὶς κατασκευασθεῖσα προσεκολλήθη τῷ γυάλῳ, ὅπερ φέρει πρόσωπον λέοντος ὡς μεσόμφαλον ἐπίσημον), ἐπὶ δὲ τῆς πρ-

λάμης τῆς προτεταμένης δεξιᾶς περὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς ψέλιον) ἀνέχει μικρὰν πρὸς ἄρ. ἐστραμμένην μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων καὶ ἀνεμουμένου χιτῶνος Νίκην, ἧτις δι' ἀμφοτέρων τῶν προτεταμένων χειρῶν κρατεῖ στέφανον ἄνω τοῦ ὀνόματος τοῦ Λυσιμάχου. Ὅπισθεν τῆς Ἀθηναῖας φαίνεται πλάγιως τεθειμένον τὸ ὄδου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μετὰξὺ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος κεῖται τὸ μονογράφημα ΔΓ.

Ρ 4δραχμον, 29-31 χιλ. 16, 60 γραμ. Διατρ. καλή.

L. Muller, die Münzen des thracischen Königs Lysimachos σελ. 63, ἀριθ. 317 (ἀθέβαια Θράκης). Πίν. 7 ἀριθ. 19.

2. Ὅμοιον.

Ἄνω. Ὅμοιον. Ἡ καμπύλη τοῦ ἐδωλίου περιμαρτίζεται δι' ἑλικὸς ἀνεχούσης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀνημμένη λαμπὰς μετὰ προκαλυπτῆρος τῆς χειρὸς καὶ ταινίας κοσμητικῶς περιδεδεμένης, προσέτι δὲ τὸ μονογράφημα ΓΓ.

Ρ 4δρ. 28-31 χιλ. 16, 80 γραμ. Διατρ. καλή. Πίν. 7 ἀριθ. 20

Ὁ Muller (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 81-83 ἀριθ. 443 α) ἀνάγει τὰ νομίσματα τοῦ τύπου τούτου εἰς τὴν Χρυσασορίδα (Στρατονίκειαν τὴν κατὰ τὸν Μαλιάνδρον, ἀλλὰ τὸ μονογράφημα παρ' αὐτῷ δὲν ἔχει τὴν ἐγκαρσίαν γραμμὴν τοῦ ἀνεστραμμένου Α. Πρὸς. Maedonald, Catalogue of greek coins in the Hunterian Collection I σελ. 432 ἀριθ. 71.

3. Ὅμοιον.

Ἄνω. Ὅμοιον, ἀλλὰ μονογράφημα ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΓΓ, ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ Κ.

Ρ 4δρ. 28-29 χιλ. 16, 75 γραμ. Διατρ. καλή. Muller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 544 (ἀθέβαια).

¹ Ὅρα τὸν τοπογραφικὸν πῖνακα παρὰ Π. Καββαδία, «Τὸ Ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ.»

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἀλεξάνδρος ὁ Μέγας (336-323 π. Χ.)

4. 12¹ Κεραλή, Πρακτέου πρὸς δ. φοροῦσα συνδέδεμενήν κατὰ τον λαϊκὸν προτομὴν νεανίας, ἧς ἡ γαλιτὴ εἶνε διατεταραμένη κατὰ συνθετοὺς βραχέως βροτούχους ἀκτινοειδῶς.

Ἰπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δ. ἐκ τῶν ἄνω ἐν καμπύλῃ γαλιτῇ, Ζεὺς γυμνὸς τὰ ἄνω, καθήμενος πρὸς ἀρ. εὐθυτενῆς ἐπὶ θρόνου τορευτοῦ ἄνευ ἐρεισινώτου, ἀνεχὼν πρὸς δ. ἐστραμμένον ἄκρον ἐπὶ ἀνοικτῆς καὶ βραπτῆς τῆς παλάμης τῆς προτεταμένης δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῆς ἀρ. ἐρειδῶν καθέτως σκῆπτρον. Ὁ δεξιὸς ποδὸς βραίνει πρὸ τοῦ ἀρ. ἐπὶ τοῦ ἔδαρους. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. δελφίς ἐστραμμένος πρὸς τὰ κάτω, ὑπο τον θρόνον το μονογράφημα [Π].

Ρ 439 18-19 γιλ. 16, 95 γραμ. Διατ. καλή. Πιν. 7 ἀριθ. 1.

L. Muller, Numismatique d'Alexandre le Grand N° 512 1 Fabrik Ἀβελια Μακεδονίας, Θρακίας καὶ Θεσσαλίας. Εἶνε το ἀρχαιότατον τῶν ἀλεξάνδρειων νομισμάτων ἐν τῷ εὐρηματι καὶ σχετικῶς τετραμμένον. Σημειώτερον, ὅτι δύο ἐκ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου τῶν φερόντων το ἄνωτέρω μονογράφημα παρὰ τῷ Muller ἐνθ ἄνωτ. ἀριθ. 439, 603 ἀγγλῶσι το ὀ μικρον δὲ Ὁ, τὰ δὲ λοιπὰ καὶ τὰ τοῦ μουσείου ἡμῶν γράφουσιν αὐτο συνήθως διὰ στιγματῆς - ὡς καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ ὀνοματι. Καιπερ δὲ τῶν σφραγιδογῶν ἄνω ἀντιγραφόντων πολλὰς ἐπιχειρῶς τὰς παλαιότερας νομισματικὰς σφραγιδας (Imhof Blumer, W. Numismatische Zeitschrift 1895 σ. 6 σημ. 19) προσθετομεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μὲν 439 εἶνε V ρυθμοῦ κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Muller, το δὲ 603 ἀγγλῶν ρυθμοῦ. Πάντα τὰ λοιπὰ εἶνε το I κατὰ τοὺς αὐτοὺς πίνακας ρυθμοῦ, ἧτοι τοῦ παλαιότητου, συμφωνοῦντα ἐν τῇ γραφῇ αὐτῇ καὶ πρὸς τα νομίσματα τοῦ Φιλίππου Β, τὰ φέροντα το αὐτο μονογράφημα.

Ὁ Muller παρατηρῶν σελ. 374 τὴν ταυτοτητα τῶν μονογραφημάτων ἐπὶ πολλῶν νομισμα-

των τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἐρμηνεύει αὐτήν, ἀπε ἔχων ὡς δεδομενον, ὅτι ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Φιλίππου δὲν ἐκοπήσαν μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, καὶ δεχόμενος, ὅτι ἡ τέχνη τῶν νομισμάτων, περὶ ὧν προκίεται, δὲν εἶνε ἀσφαλῆς μαρτύριον περὶ τοῦ χρόνου τῆς κοπῆς αὐτῶν. Ὁ Σάουθωος Ἐστραμ. Ἀρχαιολογ. 1893, σελ. 148-9 ἐξετάζων τὰ φέροντα το ἄνωτέρω μονογράφημα νομίσματα τοῦ τε Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου εὐρίσκει τὴν αὐτὴν τεχνολογίαν παρ' ἀμφοτέρους καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι εἶνε τοῦ αὐτοῦ νομισματοκοπείου καὶ τῆς αὐτῆς πολιτείας. Προσθετομεν ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἡ σύγκρισις τῶν νομισμάτων ἐκείνων τοῦ Φιλίππου, τῶν φερόντων το ἄνωτέρω μονογράφημα, πρὸς ἄλλα, περὶ ὧν πειθόμεθα ἀσφαλῶς, ὅτι ἐκοπήσαν βασιλεύοντος ἐπὶ τοῦ Φιλίππου, δεικνύει, ὅτι τὰ πρῶτα εἶνε νεωτέρας τεχνῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὁμοίωτα τετραδραχμα τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ φέροντα το εἰρημένον μονογράφημα, ἐκοπήσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τουτου, πρέπει ἄρα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ τοῦ Φιλίππου ἐκοπήσαν μετὰ τὴν ἐπὶ τον θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὅτι δὲ μόνον χρυσοὶ Φιλίπποι, οὐχι δὲ καὶ διδραχμα τοῦ Φιλίππου ἐκοπήσαν μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Muller, δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον. Οὐδ' εἶνε δεδομενον, ὅτι κατηργήθησαν τὰ ἀργυρᾶ ῥοιδικὰ κανόνες νομίσματα τοῦ Φιλίππου μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, ἀρ' οὐ καὶ τὰ πρῶτα ἀργυρᾶ τετραδραχμα τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἦσαν τοῦ αὐτοῦ κανονος. Τούναντιον μάστιστα τὰ διδραχμα τοῦ Φιλίππου ἦτο δυνατόν νὰ συνυπάρχωσι μετὰ τῶν ἀπτικῶν σταθμοῦ τετραδραχμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς συνυπῆρχε μετὰ τοιουτων τετραδράχμων ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ἢ ῥοδικῶν σταθμητικῶν κανονος δραχμῆ

R. S. Poole, B. M. C. The Ptolemies σελ. XVIII. Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐμπορίου, χάριν τοῦ ὁποιοῦ ἐπὶ αἰῶνας πολλὰς διετηρήθησαν νομισματικοὶ τύποι καὶ κανονες πολιτεων καὶ βασιλείων λίαν διαδεδομενοι, ὡς ἦσαν καὶ τα νομίσματα τοῦ Φιλίππου (πρὸλ. Fr. Lenormant, ἐν Revue numismatique 1868 σ. 237-8. E. Babelon, Traité des monnaies I, σελ. 481, ἀλλὰ καὶ ἐξ εὐρημάτων νομι-

¹ Ὅτι τοῦτο ἡ ἀκόλουθ ὑψόμενος ἀριθμὸς εἶνε καταγεγραμμένα τα ἐπὶ τοῦ γα νομίσματα ἐν τῷ Κισ. ΚΖ' τοῦ περιγράφ. καὶ καταλόγου τῶν ἀπομνηστων ἐπὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ μουσεῖο, κατὰ το ἀκέραι, πρὸς 1902-1903.

σματικῶν ὡς τὸ ἐξ Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ δήμου Πτελεατῶν παρὰ τὴν Λαμίαν, ἀνέκδοτον εἰσέτι, ὅπερ περιῆλθεν εἰς τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν νομισματικὸν μουσεῖον ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1902, περιληφθὲν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τότε εἰσαχθέντων ὑπὸ τὰ γράμματα ΚΓ^α.

Τὸ εὐρημα τοῦτο περιλαμβάνει:

δίδραγμα τοῦ Φιλίππου	28
τετράδραγμα Ἀλεξάνδρου	31
δραχμὰς Ἀλεξάνδρου	3
τετράδραγμα Φιλίππου Ἀρριδαίου	1
Δίδραγμα Βοιωτῶν ἐν γένει τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 378-338 ἢ 335 (B. Head, B. M. C. Central Greece σελ. 80 ἐξ.)	7
Διώβολον Θηβαίων τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 446-426 κατὰ τὸν Head (ἐνθ' ἄνωτ. pl. XIII, 40) ἢ καὶ νεώτερον ἢ ἐπιγραφὴ εἶνε ο — ΕΒ	1
Τετράδραγμα Ἀθηνῶν τῶν Μακεδονικῶν χρόνων (—322 π. Χ. Ὅρα B. Head, B. M. C. Attica σελ. XXXI)	34
Δραχμὴν Ὀπουντίων τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 369-338 (B. M. C. Central Greece σελ. XIV)	1
Δραχμὰς Ἰστιαίας τῶν ἐτῶν 369-336 (B. M. C. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. LXI)	2
Δραχμὰς Ἰστιαίας τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 343-265 (B. M. C. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. LXI καὶ 127)	3
Δίδραγμα Σικυῶνος τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 400-300 (B. M. C. Peloponnesus σελ. 40 ἀρ. 57· βάρους διάφορον)	4

112

Ἐν τοῖς νομίσμασι τούτοις ἐν τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρει τὴν φοινικικὴν χρονολογίαν II III—=, ἣτις ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸν Six (Numismatik Chronicle 1886 σελ. 110) τῷ ἔτει 278]7, κατὰ τὸν Rouvier (Revue des études Grecoques 1899 σελ. 271) τῷ ἔτει 298, κατὰ δὲ τὸν Σβορώνου, ὀρίζοντα ἀφετηρίαν τῆς χρονολογίας ταύτης τὸ ἔτος 310 π. Χ., καθ' ὃ εἶχεν ἐκλίπει τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Μακεδόνων καὶ ἤρχισεν ἢ ἀνεξάρτητος κατ' οὐσίαν διοικήσεις τῶν σατραπῶν, τῷ ἔτει 276 (Revue belge de numismatique 1901, σελ. 405 καὶ «Τὰ νομίσμ. τοῦ κράτους τῶν

Πτολεμ.» σελ. ρπε'). Ἐχομεν ἄρα ἐν τῷ εὐρηματι νομίσματα τοῦ Φιλίππου μετὰ νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὧν τινα εἶνε βεβαίως κόμματα ὑστέρων χρόνων.

Ἀλλὰ πάλιν ἐν ᾧ ἐκ τῶν 31 τετράδραγμα καὶ 3 δραχμῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρηματι τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τὰ 28 τετράδραγμα δεικνύουσι τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ ἀετοφόρου Διὸς βαίνοντα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ, εἶνε δηλονότι τῶν τριῶν ἀρχαιοτέρων τάξεων κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Muller, ἐκ τῶν 16 τετράδραγμα καὶ 21 δραχμῶν τοῦ εὐρήματος τῆς Ἐπιδαύρου μόνον 1 τετράδραγμα καὶ 2 δραχμαὶ δεικνύουσι τὴν αὐτὴν διάταξιν, ὅπερ δεικνύει, ὅτι τὰ δίδραγμα τοῦ Φιλίππου, ὧν οὐδὲν ἔχομεν ἐν τῷ εὐρηματι τῆς Ἐπιδαύρου, ἐκυκλοφόρου μᾶλλον παραλλήλως τοῖς παλαιότεροις νομίσμασι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὅτι δὲ καὶ ἐκόπητο παραλλήλως τὰ νομίσματα ταῦτα, ἐνισχύεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξῆς ἐν τοῖς νομίσμασι δηλ. τοῦ εὐρήματος τῶν Ἁγίων Θεοδώρων πλὴν ἄλλων συμπτώσεων παρατηρούμεν, ὅτι φέρουσι τὸ μονογράφημα Π καὶ ἀκροστόλιον ὡς σύμβολον τρία δίδραγμα τοῦ Φιλίππου (Muller, Philippe II ἀριθ. 133) καὶ ἐξ τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου (Muller Alexandre ἀριθ. 280). Ἐτερα τέσσαρα τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρουσι τὸ αὐτὸ μονογράφημα, ἀλλὰ σύμβολον τὰ μὲν δύο δελφίνα (Muller ἀριθ. 342) τὰ δ' ἕτερα δύο στέφανον (Muller ἀριθ. 349). Προσέτι ἐν τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρει μονογράφημα Π καὶ σύμβολον στάχυ (Muller ἀριθ. 370, πρὸς ἀριθ. 371, δύο δὲ δίδραγμα τοῦ Φιλίππου φέρουσι τὸ μὲν κλάδον καὶ Π (Muller ἀριθ. 242, τὸ δὲ πῖλον καθέτως καὶ Π (Muller ἀριθ. 236).

Βεβαίως δὲν εἶνε ἀσφαλῶς ἀποδεικτόν, ὅτι τὰ νεώτερα νομίσματα πάντα εἶνε σύγχρονα ἤτοι ὅτι ἐκόπησαν ἐν μὴ μακροῖς ἀπ' ἀλλήλων χρονικοῖς διαστήμασι, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶνε κατὰ το πλείστον ἀπλῶς μόνον συγγενῆ, τὰ πρῶτα ὅμως τρία δίδραγμα τοῦ Φιλίππου καὶ ἐξ τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἅτινα, εὐρεθέντα ἑμῶν, φέρουσι κοινὸν τὸ μονογράφημα καὶ κοινὸν τὸ σύμβολον (ἀκροστόλιον), φρονῶ, ὅτι εἶνε καὶ σύγχρονα καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς.

Προσέτι εξετάζοντες τὴν διατήρησιν τῶν νομισμάτων τοῦ εὐρηματός τούτου παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ δίδραχμα τοῦ Φιλίππου διατηρήθησαν ἐπίσης καλῶς ὡς καὶ τὰ τετραδράχμα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅμως τις μάλιστα τῶν δίδραχμων τοῦ Φιλίππου διακρίνεται κατὰ παρατήρησιν τινα τοῦ κ. Σβορώνου εὐμενῶς ἀνακρινωθεῖσάν μοι, ὡς νεωτέρα τῶν υπολοίπων φιλιππέων νομισμάτων τοῦ εὐρηματος καὶ ὁμοιοτεροῦς τοῖς τετραδράχμοις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκοπήσαν κατὰ τὸν κ. Σβορώνον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ οὐχὶ ἐπὶ Φιλίππου. Ἀκριβῶς δὲ ταῦτα τὰ νομίσματα εἶνε ἀρίστης διατηρήσεως, ἢ ἂν ἔπαθον τριβὴν τινα, αὕτη δὲν εἶνε μεῖζων τῆς τριβῆς τῶν συνευρεθέντων νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου· εἰς ταύτην δὲ τὴν ἑμάδα ἀνήκουσι καὶ τὰ φέροντα τὸ εἰρημένον μονογράφημα, κοινὸν γνώρισμα καὶ τῶν τετραδράχμων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Λαμβανομένης λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τῆς ἐν τῷ εὐρηματι τῶν Ἀγίων Θεοδώρων ὁμοίας διατηρήσεως τῶν νομισμάτων τοῦ τε Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς ὁμοιοτητος τῆς τέχνης αὐτῶν, τῆς ταυτότητος τοῦ μονογραφήματος καὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἑμοῦ εὐρέσεως, ἔπερ μαρτυρεῖ, ὡς εἶπομεν, περὶ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἰσχύος αὐτῶν, εὐλόγον εἶνε νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι συγχρόνως τοῖς τετραδράχμοις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκόπτοντο ὡς ἐμπορικὸν νόμισμα δίδραχμα τοῦ Φιλίππου καὶ δὴ τὰ ἔχοντα τὸ ἀνωτέρω μονογράφημα μεθ' ὁμοίων συμβόλων¹. Ἄν δὲ τοῦτο ἐγένετο πανταχοῦ, ἔνθα ἐξετείνετο ἡ μακεδονικὴ κυριαρχία ἢ πολλῶν μᾶλλον ἐν τινι μόνον μέρει αὐτῆς καὶ δὴ τῷ εὐρωπαϊκῷ, ἅτε εἰθισμένῳ μᾶλλον ἐν τοῖς νομίμασι τοῦ Φιλίππου, δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ βεβαιώσωμεν. Ὑπομιμνήσκωμεν μόνον, ὅτι πάντα τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα Π νομίσματα ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ Muller εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας, τὰς παλαιστάτας δὴλονότι κτήσεις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

56. Ὅμοιον.

Ὅπ. ὅμοιον. Ἄλλ' ὁ ἀριστερὸς ποὺς τοῦ Διὸς βραίνει πρὸ τοῦ δεξιοῦ. Ὑπὸ τὸν θρόνον Π, πρὸ τοῦ Θεοῦ μῆνη.

¹ Τοῦτο οὐχὶ ὡς εἰκασία ἀλλ' ὡς βεβαιότητα θέλει ἀναπτύξει προσεχῶς ὁ κ. Σβορώνος, ὡς εἶπ' μοι.

Α. δραχμή· 17 χιλ. 3,98 γραμ. Διατ. καλή.

Muller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 262 (ἀβέβαια Μακεδονίας). Πᾶται αἱ δραχμαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρηματι τούτῳ ἔχουσι θρόνον τοῦ Διὸς ἄνευ ἐρεισινώτου πλὴν τῆς ὑπ' ἀριθ. 34 κατωτέρω τασσομένης.

6[8]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ὅμοιον. Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐπ' εὐθείας, ἢ ἀετοφορὸς χεῖρ παριπτάνεται προσοπτικῶς, ὑπὸ τὸν θρόνον Π, πρὸ τοῦ Θεοῦ δυσδιάκριτον σύμβολον.

Α Δραχμ. 18 χιλ. 4,8 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 11.

7[17]. Ὅμοιον τῷ ὑπ' ἀρ. 4.

Ὅπ. ὅμοιον τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή κεῖται ἐπ' εὐθείας· δὲν ὑπάρχει μονογράφημα, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δ. ἴσταται ὡς σύμβολον ἀθλητῆς πρὸς ἀρ. ἐστραμμένος προτεινὼν τὰς χεῖρας.

Α, 4δρ. 25-27 χιλ. 16, 75 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 2.

Muller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 637 (ἀβέβαια Μακεδονίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας). Τὸν ἀθλητὴν τοῦ συμβόλου ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ Imhoof Blumer (Jahrbuch des Kais. deutsch. archäol. Instituts 1888 σελ. 287-8) ὡς παγκρατιαστὴν ὅμοιον πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἀγακλέους τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀρχαιολογικοῦ μουσείου (Benndorf ἐν Anzeiger der Wiener Akademie 1886, N° 22=A. Conze die attischen Grabreliefs πίν. 183) καὶ διέκρινεν ἀπὸ τοῦ παιδός, ἔστις παρίσταται ἐπὶ νομισμάτων τοῦ τε Ἀλεξάνδρου (Muller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 640) καὶ τοῦ Τάραντος (Διεθν. ἐφημερ. τῆς νομισματικ. Ἀρχαιολογίας τόμ. II, πίν. 1E ἀριθ. 1-5) καὶ πίν. 10¹.

¹ Ἡ γνώμη τοῦ A. J. Evans (Numismatik Chroniele Ser. III, Vol. IX σελ. 14 σημ. 26 καὶ σελ. 66-7) καὶ τοῦ Imhoof Blumer (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 288, πρὸβ. καὶ M. Βλαστόν ἐν Διεθν. ἐφημερ. τῆς νομισμ. Ἀρχαιολ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 307 σημ. 2), ὅτι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ταραντίνων παρίσταται παῖς θεόμενος, ὁ Τάρας, πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ποσειδῶνος, φωτίζεται, νομίζω, κάλλιον, ἂν ἡ παράστασις αὕτη παραβληθῇ πρὸς τὰ ἐπιτύμβια ἀττικὰ ἀνάγλυφα (ὄρα A. Conze, die attischen Grabreliefs πίν. 22, 86, 134), ἐπ' ὧν παρίστανται μικροὶ παῖδες ὡς ὁ Τάρας ἀνατείνοντες τὰς χεῖρας πρὸς τὴν μητέρα ἢ ἄλλον τινα οἰκεῖον προσκλίνοντα μετὰ στοργῆς. Ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων βεβαίως δὲν παριστάνεται δέησις, ἀλλὰ σκηνὴ μετὰ οἰκειστάτων προσώπων· πρὸς τὰς παραστάσεις ὅμοιως ταύτας δὲν εἶνε ξένος ὁ νοῦς τῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος, ἐπειδὴ καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ Τάρας, λίαν μικρὸς παῖς ὢν, ἀνοφθαῖται

8[33]. "Όμοιον τῷ ὑπ' ἀριθ. 7.

Ἦπ. "Όμοιον. Ἄλλ' ὁ θρόνος ἔχει ἐρεισινώτου, ὁ δὲ δεξιὸς ποὺς τοῦ θεοῦ βαίνει ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῶν δακτύλων· πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα Ⓜ , ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον Ⓢ .

Ρ. 4δρ. 24-26 χιλ. 17, 2 γραμ. Διατ. καλή.
Müller ἀριθ. 1589 (ἀθέβαια).

Πίν. 7 ἀριθ. 3.

9[34]. "Όμοιον τῷ ὑπ' ἀριθ. 8.

Ἦπ. ὅμοιον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ θεοῦ μονογράφημα δυσδιάκριτον ὡς ἐν ἀριθ. 8, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον Ⓢ .

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 92 γραμ. Διατ. καλή.

Παραλλαγή τοῦ προηγουμένου ἀριθ. = Müller ἀριθ. 1589 (ἀθέβαια).

10[31]. "Όμοιον τῷ προηγουμένῳ

Ἦπ. "Όμοιον, ἀλλ' ὁ θεὸς πατεῖ ἐπὶ ὑποπόδιον, πρὸ τοῦ θεοῦ σύμβολον Νίκη ἐστραμμένη πρὸς δ. καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ κρατοῦσα κλάδον φοινίκης ἐπ' ὤμου, τῇ δὲ δεξιᾷ προτεινούσα στέφανον. Ὑπὸ τὸν θρόνον ἐφθαρμένον μονογράφημα.

Ρ. 4δρ. 24-26 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. μετρία.

Müller ἀριθ. 1349 (; Λαοδίχεια).

11[30]. "Όμοιον τῷ προηγουμένῳ.

Ἦπ. ἐν τῷ ἐξέργῳ ἐκπεσὼν κατὰ τὴν κοπὴν ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ νομίσματος τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ὁ δ' ἐκ τῶν ἄνω ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ Διὸς ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Μ, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ὑπεράνω τῆς συνδετικῆς τῶν ποδῶν αὐτοῦ δοκίμος ΛΥ. Ὁ θεὸς φορεῖ πέδιλα.

Ρ. 4δρ. 27 χιλ. 16, 90 γραμ. Διατ. καλή.

Ὁ Müller (ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 1272) ἀποδίδει τὸν τύπον τοῦτον πόλει τινὶ τῆς Λυκίας, ἀλλ' ὁ Imhoof Blumer (Wiener numismatische Zeitschrift 1895 σελ. 5-7, ὅρα Taf. 1, 13) ἀπέδειξεν, ὅτι

ἀφελῶς ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, ὡσεὶ θέλων νὰ δεῖξῃ τὸν πόθον αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρικὴν ἀρχαίην, ἐν ᾗ οἱ ἰκέται τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων οἱ μὴ διατελοῦντες ἐν τοιαύτῃ οἰκειότητι πρὸς τοὺς θεοὺς, οὕς ἰκετεύουσι, οὗτ' ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν ὡς ἀναπηδήσοντες ἵστανται οὗτ' ἐντείνονται καθ' ὅλου τοσοῦτον. Οἱ παῖδες τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων καὶ ὁ Τάρας τῶν νομισμάτων εἶνε τοσοῦτον συγγενεὶς ὡς εἰκόνης, ὥστε πιθανῶς καταγόνηται ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἦν γνωστὸν τοῖς τεχνίταις τῶν τε ἀναγλύφων καὶ τῶν νομισμάτων, ζῶσαν ἐν τῇ τετάρτῃ ἑκατοστατηρῶδι π. Χ. Ἐπίσης διάφορον τοῦ Τάραντος φαίνεται μοι καὶ τὸ θέμα τοῦ νεανίου, ὅστις παριστάνεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου (Müller ἀριθ. 640), ὃν ἐρμηνεύει ὁ Imhoof (Jahrbuch ἔ. ἀ.) ὡς παῖδα δεόμενον.

εἶνε κόμμα τῆς Βαβυλωνῶνος κοπὴν ἐπὶ σατράπου αὐτῆς τοῦ Ἀρχοντος ἐν τοῖς ἔτεσι 323-321 καὶ ἐπ' οὐμάτῃ τοῦ ἀρτιγενούς Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' υἱοῦ τῆς Ρωξάνης.

12[33]. "Όμοιον.

Ἦπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἄετορος Ζεὺς φορῶν πέδιλα κάθηται ἐπὶ θρόνον μετ' ἐρεισινώτου. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα Β, ὑπ' αὐτὸ ἄγκυρα πρὸς τὰ ἄνω, ὑπὸ τοῦ θρόνον Π.

Ρ. 4δρ. 29 χιλ. 16, 78 γραμ. Διατ. καλή.

"Άγνωστον τῷ Müller, οὗ πρὸβλ. ἀριθ. 1506-7 (νομίσματα κοπέντα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν).

Κατὰ τὸν Imhoof Blumer (W. num. Zeits. 1895 σελ. 8) τὰ νομίσματα τοῦ τύπου τούτου ὅρα καὶ ἀριθ. 36) ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου πιθανῶς μετὰ τὸ ἔτος 312, ὅτε οὗτος ἦτο μᾶλλον ἀνεξάρτητος κύριος ἢ σατράπης ἐπίτροπος. Ὁ Σβορώνος δὲ («Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων» σελ. ρ') φρονεῖ, ὅτι ἡ ἄγκυρα ἐμφανίζεται ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Σελεύκου κοπέντων ἢ ἐν τοῖς ἔτεσι 316-312/1, προηγηθείσης δηλονότι τῆς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ τῆς παρ' αὐτῷ ναυαρχίας τοῦ Σελεύκου, ἢ μᾶλλον μετὰ τὸ 312/1 εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Βαβυλωνῶνος τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πτολεμαίου. Αὕτη ἡ δευτέρα χρονολογία συμφωνεῖ καὶ τῇ τοῦ Imhoof.

13[16]. "Όμοιον.

Ἦπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα Ⓜ ἐν στεφάνῳ δάφνης, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΜΙ

Ρ. 4δρ. 26-27 χιλ. 16, 86 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 732.

14[4]. "Όμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ ῥόπαλον ἐντὸς κύκλου, ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ μονογράφημα Ⓜ

Ρ. 4δρ. 26-27 χιλ. 16, 83 γραμ. Διατ. καλή.

"Άγνωστον τῷ Müller, οὗ πρὸβλ. ἀριθ. 143-4 (Ἡράκλεια Σιντικῆ).

Πίν. 7 ἀριθ. 4.

15[28]. "Όμοιον.

Ἦπ. ὅμοιον, ἀλλὰ θρόνος ἄνευ ἐρεισινώτου ὑποπόδιον. Πρὸ τοῦ θεοῦ λύρα, ὑπὸ τὸν θρόνον Γ

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 81 γραμ.

Ἄγνωστον τῷ Muller, οὗ πρόβλ. ἀριθ. 967 (Μουτιλήνη).

Πίν. 7 ἀριθ. 5.

Λεπτῆς ἐργασίας καὶ λίαν καλῆς διατηρήσεως κόμμα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους ἰσχνή, μετ' ἐκτύπων λεπτομερειῶν τῶν μυῶν τοῦ προπετοῦς μετώπου, βαθείως κειμένων ὀρθαλμῶν καὶ προεχούσης γνάθου ὑπομιμνήσκει μακρόθεν τὸν χαρακτῆρα τῶν κεφαλῶν Ἡτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ νομισμάτων. Καλλίστη δ' εἶνε ἡ πύγωσις τοῦ λεπτοῦ ἱματίου τοῦ Διός, καὶ λεπτομερῆς ἡ ἐργασία τοῦ ἀετοῦ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἐπομένων τετραδράχμων.

16 23]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἐρεισίνωτον, ὑποπόδιον, πέδιλα. Πρὸ τοῦ θεοῦ προτομή ἵππου πρὸς ἀριστ. ἐστραμμένη, ὑπὸ τὸν θρόνον ΔΕ

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 63 γραμ. Διατ. καλή. Muller, ἀριθ. 891. (Σικυῶν).

Πίν. 7 ἀριθ. 6.

17 23]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ὁ Ζεὺς φρεῖ πέδιλα. Πρὸ αὐτοῦ Ἀθηνᾶ πρόμαχος ἀρχαϊκῆ πρὸς ἀρ., προτείνουσα τῇ ἀριστερῇ τὴν ἀσπίδα, τῇ δὲ δεξιᾷ πάλλουσα δόρυ ὑπὸ τὸν θρόνον ΕΥ. Τὰ δύο ἄνω ἄκρα τοῦ διὰ σφαιριδίων (ἤλων;) κατακόσμου ἐρεισινώτου ἀνέχουσιν ἐκάτερον Νίκην μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων οἰσνεῖ ἄρτι καταπτομένην καὶ ἀνέχουσαν στέφανον.

Ρ. 4δρ. 27-29 χιλ. 16, 83 γραμ. Διατ. ἀρίστη.

Muller, ἀριθ. 878 (Σικυῶν).

Πίν. 7 ἀριθ. 7.

18 24]. Πανόμοιον καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὸ προηγούμενον.

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 89. Διατ. καλή.

Ὁ τύπος τῶν δύο τούτων νομισμάτων (17 καὶ 18) ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Σβορώνου (Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Ἡτολεμαίων, σελ. σζ', π' καὶ 16 πρόβλ. πίν. 1, ἀριθ. 20, 21, εἰς τὰ ἔτη 309-3 ὡς κόμμα Ἡτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος κατέχοντος τότε τὴν Σικυῶνα.

19 22]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Τύπος ὡς

τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16, ἀλλὰ πρὸ τοῦ θεοῦ κέρας Ἀμαλθείας, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΝΟ.

Ρ. 4δρ. 28 χιλ. 16, 99 γραμ. Διατ. καλή.

Muller ἀριθ. 877 (Σικυῶν).

20 21]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Πρὸ τοῦ θεοῦ κέρας, ὑπὸ τὸν θρόνον Ν.

Ρ. Δοχ. 17-18 χιλ. 4, 20 γραμ. Διατ. καλή.

Παραλλαγή τοῦ προηγούμενου ἄγνωστος τῷ Muller.

Πίν. 7 ἀριθ. 12.

21 26]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἐλλείπει ἐρεισίνωτον καὶ ὑποπόδιον πρὸ τοῦ θεοῦ δεξιὰ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀρ., ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον, ἄνω μὲν τῆς ἐγκαρσίας δοκίδος τῆς συνδεούσης τοὺς πόδας αὐτοῦ Α ἢ Α (πρόβλ. Σβορώνου, Τὰ νομίσματα τοῦ Κράτους τῶν Ἡτολεμαίων σελ. π'), κάτω δ' αὐτῆς Α (ε).

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 63 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Muller, οὗ πρόβλ. ἀριθ. 899 καὶ 542-6.

Πίν. 7 ἀριθ. 8.

Ὁ ὀπίσθιος τύπος τοῦ νομίσματος τούτου εἶνε ὅλως διαφόρου ἐργασίας ἢ ὁ πρόσθιος. Πλὴν τοῦ περιγράμματος τοῦ προσώπου τοῦ Διός, ὅπερ δὲν εἶνε ἐπιτυχῆς ἕνεκα τῆς μὴ ἰσχυρῆς μὲν εὐσταθοῦς ἰσως τύψεως τῆς σφραγίδος (διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἶνε ἀσαφῆ καὶ τὰ λοιπὰ πρόστυπα τῆς ὄψεως ταύτης μέρη, ὡς οἱ πόδες τοῦ θεοῦ, ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀετοῦ, ὁ θρόνος, ἡ ἐπιγραφή, τὰ μονογραφήματα καὶ τὸ σύμβολον), τὰ λοιπὰ γυμνά ἔκτυπα μέρη αὐτοῦ δεικνύουσι παράδοξον τινα τάσιν τοῦ σφραγιδοφλύφου πρὸς παράστασιν πασῶν τῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν. Οἱ βραχιόνιοι, οἱ θωρακικοὶ καὶ οἱ κοιλιακοὶ μῦες, τὸ στέρον καὶ αἱ πλευραὶ ὑπομιμνήσκουσι τὴν ἐξεργασίαν τῶν ἀγαλμάτων τοῦ κρεμαμένου Μαρσίου καὶ εἶνε ἔργον τεχνίτου προβιβάλλοντος μετὰ τόλμης τὰς ἀρχὰς τοῦ Λυσίππου. Ἡ τόλμη αὕτη φαίνεται μοι τόσον ἀήθης, ὥστε θὰ ἀπέδιδον τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ ὄφιν τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ νομίσματος εἰς τυχαίαν διάβρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἂν μὴ ἡ δῆλωσις τῶν λεπτομερειῶν ἐτήρει τὴν ἀνατομικὴν ἀκολουθίαν καὶ ἀκρίβειαν.

22[29]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ P , ὑπὸ τὸν ἄνευ ἐρεισινώτου θρόνον ἀμφιπέλεκυς.

R. Δρ. 27-28 χιλ. 17, 70 γραμ. Διατ. καλή.
Müller ἀριθ. 1136 (Καρία).

Πίν. 7 ἀριθ. 9.

Ἡ κεφαλή τῆς προσθίας ὄψεως ἔχουσα θηλυπρεπεῖς μαλακὰς παρειὰς ἀποστρογγυλοῦσας τὰς γνάθους, εἶνε ἕλκως διάφορος πρὸς τὸν τρόπον τῶν λοιπῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρηματι τούτῳ.

23[13]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ P ὑπὸ τὸν θρόνον ἀμφιπέλεκυς.

Πίν. 7 ἀριθ. 13.

R. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 16 γραμ. Διατ. καλή.
Müller ἀριθ. 1140 (Καρία).

24[5]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα E , ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον M .

R. Δρ. 18 χιλ. 4 γραμ. Διατ. μετρία.

"Αγνωστον τῷ Müller, οὐ πρὸβλ. ἀριθ. 293

(Ἀδδῆρα).

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ οὐχὶ ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ.

Ὁ Ζεὺς μετὰ πεδῖλων ἐπὶ θρόνου μετ' ἐρεισινώτου. Πρὸ αὐτοῦ προτομὴ γρυπός, ὑπὸ τὸν θρόνον X .

R. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 3 γραμ. Διατ. καλή.

"Αγνωστον τῷ Müller, οὐ πρὸβλ. ἀριθ. 293 (Ἀδδῆρα).

26[10]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ μέλισσα πετομένη πρὸς δ., ἐν τῷ πεδίῳ δὲ πέραν τῆς ἐπιγραφῆς αἰχμὴ ὄρατος πρὸς τὰ ἄνω.

R. Δρ. 18 χιλ. 4, 10 γραμ. Διατ. καλή.

Πρὸβλ. Müller ἀριθ. 322.

27[9]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα M ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον κεφαλή μετὰ φρυγίου πῖλου πρὸς δ. ἐστραμμένη.

R. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 9 γραμ. Διατ. καλή.

"Αγνωστον τῷ Müller, οὐ πρὸβλ. ἀριθ. 390 (ἀβέβαια μεσημβρινῶν πόλεων τῆς Θράκης).

Πίν. 7 ἀριθ. 14.

28[11]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ μονογράφημα ἐρθαρμένον P ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον A . μετὰ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τοῦ στήπτου μικρὸν τι πιθανῶς τυχαῖον πρᾶγμα ὡς χεῖρ ἀπὸ τοῦ ὄμου κεκοιμένη ἢ πρὸς ζῶου (πρὸβλ. Muller, Philippe III. ἀριθ. 48-9).

R. Δρ. 11 χιλ. 4, 14 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 792

Πίν. 7 ἀριθ. 15.

29[14]. "Ομοιον (λίαν προέχουσα γνάθος).

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ Διὸς ὀξυπόθηνος ἀμφορεύς, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ME .

Πίν. 7 ἀριθ. 16.

R. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 20 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 600 (ἀβέβαια Μακεδονίας, Θράκης ἢ Θεσσαλίας).

30[17]. "Ομοιον

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ A , ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ αὐτὸ καὶ ἀνωτέρω μονογράφημα (ME).

R. Δρ. 17. χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 775 (ἀβέβαια τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

31[19]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ KI . ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἀριθ. 29 μονογράφημα (ME).

R. Δρ. 17-18 χιλ. 3, 93 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 821 (ἀβέβαια τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

32[20]. "Ομοιον τῷ προηγουμένῳ ἢ ἐπιγραφῇ κακῶς ἐσχεδιασμένη.

R. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 13 γραμ. Διατ. καλή.

33[18]. "Ομοιον.

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ K , ὑπὸ τὸν θρόνον P .

R. Δρ. 17 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 808 (ἀβέβαια τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

34[27]. "Ομοιον

ἸΟπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ, ἔχοντος τὸν δεξιὸν πόδα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ, ἀποτετριμμένη μορφή, κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ διατηρουμένη, φοροῦσα πέτασον Ἑρμῆς; πρὸβλ. Muller σελ. 230 καὶ Svoronos, Numismatique de la Crète ancienne

pl. 1, 26, ὑπὸ δὲ τὸν μετ' ἐρείσινώτου θρόνον III .

Ρ. Δρχ. 16-17 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Muller ἀριθ. 907 "Απτερα. Ὅρα καὶ ἀνωτ. ἀριθ. 5. Αὔτη μνηρ ἢ δραχμὴ ἐν τῷ εὐρηματι καὶ ἢ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 36 ἔχουσι τὸν δεξιὸν πόδα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

35 32. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ· πρὸ τοῦ θεοῦ Σ.

Ρ. Δρχ. 18 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Πρόβλ. Muller ἀριθ. 1321 καὶ ἐπ. Σόλοι.

Πίν. 7 ἀριθ. 17.

36. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ὁ δεξιὸς πούς τοῦ Διὸς φαίνεται πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ. Πρὸ τοῦ Διὸς ἐφαρμέζον σύμβολον ἀγκυραί, ὑπὸ τὸν θρόνον μονογράφημα

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 9 γραμ. Διατ. καλή.

Πρόβλ. Muller ἀρ. 1308 ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν κοπέντα νομίσματα). Ὅρα καὶ ἀνωτέρω ἀριθ. 12 καὶ ἀριθ. 34.

Πίν. 7 ἀριθ. 18.

37. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Πρὸ τοῦ Διὸς Π (ι)

Ρ. Δρχ. 17 χιλ. 4 γραμ. Διατ. μετρία.

38. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ λειψάνον συμβόλου ἢ μονογραφήματος, ὑπὸ τὸν θρόνον ἀδι-ἀγνωστὸν τι μονογράφημα.

Ρ. Δρχ. 15 χιλ. 4, 10 γραμ. Διατ. μετρία.

39. Ὅμοιον.

Ὅπ. κατωμένον καὶ δυσδιάγνωστον.

Ρ. Δρχ. 16-17 χιλ. 3, 63 γραμ. Διατ. κακή.

40. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ὑπὸ τὸν θρόνον σύμβολον ἢ μονογράφημα ἐφαρμένον.

Ρ. Δρχ. 15-16 χιλ. 3, 89 γραμ.

Φίλιππος Γ' ὁ Ἀρριδαῖος (323-317 π. X.).

41. Κεφαλή Πρακλέους περιβεβλημένη τὴν λεοντῆν πρὸς δε.

Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ζεὺς ἀετοφόρος καθήμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ θρόνου ταρευτικῶς κεκοσμημένου καὶ μετ' ἐρείσινώτου. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μο-

νογράφημα Σ . Ὑπ' ὃ σταφυλή, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον II .

Ρ. ἄδρ. 28 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. καλή.

Muller, Philippe III, ἀριθ. 36.

Πίν. 7 ἀριθ. 10.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς (306-283 π. X.).

42. Κεφαλή τοῦ βασιλέως Δημητρίου πρὸς δε. κεραφόρος καὶ ἀναδεδεμένη διὰ ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα ἀνεμῶνται κατὰ τὸν πλάγχθον. Πέριξ κύκλος κοκκωτός.

Ὅπ. ἐκ τῶν ἄνω ἀρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, δε. ΒΑΣΙΛΕΩΣ· ὁ Ποσειδῶν, γυμνὸς τὰ ἄνω, κάθηται πρὸς ἀρ. ἐπὶ βράχου, ἀνέχων τῇ προτεταμένη δεξιᾷ ἄρλαστον, τῇ δ' ἀριστερᾷ στηρίζων τὴν τριαινὰν ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους, ἐφ' οὗ πατεῖ αὐτὸς καὶ ἐφ' οὗ ἴδρυται ὁ βράχος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. μεταξὺ τριαινῆς καὶ ἐπιγραφῆς Δ, ἀρ. Σ . Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῷ.

Ρ. ἄδρ. 30-31 χιλ. 16, 88 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 21.

43. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ.

Ὅπ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (αὐτῷ)-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ποσειδῶν γυμνὸς ἰστάμενος πρὸς ἀρ. πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ βράχου καὶ προκύπτων ἐρείδει τὸν δεξιὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ δεξιῷ γόνατος, τῇ δ' ἀριστερᾷ χειρὶ στηρίζει τὴν τριαινὰν ἐπὶ τοῦ ἀδῆλου ἐδάφους. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. πῶσαν τῆς ἐπιγραφῆς μονογράφημα ὡς ἀνωτέρω (ΔΡ), ἀρ. δε Σ .

Ρ. ἄδρ. 29-30 χιλ. 16, 95 γραμ. Διατ. καλή.

Πρόβλ. Macdonald, Catalogue of greek coins in the Hunterian collection I, σελ. 338 ἀριθ. 9. Ὁ Σβορώνος «Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν μουσεῖον» σελ. 64 ἐξηγεῖ τὸν βράχον ὡς ἀγέλαστον πέτραν, τὸν δὲ Ποσειδῶνα ὡς Γενέσιον, οἷος ἐλατρεύετο ἐν Λέρνῃ Πausan. 2, 38, 4), οὐχὶ δὲ ὡς Ἴσθμιον, ὡς ἐδέχοντο μέχρι τοῦδε ἄλλοι (πρόβλ. Geschichte der griech. Plastik von M. Collignon. II, deutsch. übers. von Baumgarten, σελ. 450-2).

Πίν. 7 ἀριθ. 22.

44. Ἐπὶ πρόφραξ πλοίου, πρὸς ἀο. ἐστραμμένης, βαδίζει ἐσπευσμένως πρὸς ἀρ. Νίκη πτερωτὴ φοροῦσα ἐξωστῆνον χιτῶνα ἀνεμῶμενον καὶ σαλπίζει διὰ σάλπιγγος, ἣν κρατεῖ τῇ δεξιᾷ· τῇ ἀρι-

στερεᾶ κρατεῖ πρὸς τὰ ἄνω πλαγίως « στυλίδα » δι-
γῆλον (πρὸς Babelon, Mélanges numismatiques
I, σελ. 214 ἐπ.). Τὸ ἔλρον ἐν κύκλῳ κοκκωτῶ.

Ἦπ. δ. ἐκ τῶν ἄνω ΔΗΜΗΤΡΙ-Υ. Ποσειδῶν
διαβεβηκῶς τὸ στέλη, ὁρώμενος κατὰ τὰ τρία τέ-
ταρτα ἐκ τῶν ὀπισθεν, στρέφεται πρὸς ἄρ. καὶ προ-
τείνων τὴν ἀριστεράν, περιτετυλιγμένην διὰ τοῦ
ἱματίου κρεμαμένου ἐν δυο συστήμασι πτυχῶν,
πάλῃ τῇ δεξιᾷ τὴν τρίαιναν. Ἐν τῷ πεδίῳ δ. τὸ
γράμμα Ι καὶ ὑπ' αὐτὸ μονογράφημα ΜΕ (πρὸς
ἀριθ. 29-30). Τὸ ἔλρον ἐν κύκλῳ κοκκωτῶ.

Ρ. 43ρ. 27-28 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. καλή.
Πίν. 7 ἀριθ. 23.

45. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ

Ἦπ. ἐπίσης ὅμοιον, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Λ,
δεξ. Ⓞ

Ρ. Διῶβολον 13-14 χιλ. 2 γραμ. Διατ. με-
τρία.

Πρὸς Macdonald ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 13 καὶ 14.
Πίν. 7 ἀριθ. 27.

Α Τ Τ Ι Κ Η

Ἄθῆναι.

46-57. Ρ. Δώδεκα τετράδραχμα τοῦ γνωστοῦ
τύπου τῶν μακεδονικῶν χρόνων, κακῶς ἀποτετυμη-
μένα τὴν περιφέρειαν καὶ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν
κεφαλὴν Ἀθηνᾶς πρὸς δ. μετ' ἑνωτίων καὶ κράνους
λοφοφόρου καὶ κατακόσμου ἔλιξι καὶ ἀνθεμίσις.

ὅπ. δὲ ἐν τῷ πεδίῳ δ. ΑΘΕ, ἐν τῷ μέσῳ
γλαῦκα πρὸς δ. μετ' ἄνωποῦ κεφαλῆς, καὶ ἄρ.
ἐν τῷ πεδίῳ κλάδον ἐλαίας καὶ μήνην.

Πίν. 7 ἀριθ. 28 (= 56).

ΑΡΓΟΛΙΣ

Ἐπίδαυρος.

58. Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ πρὸς ἄρ. δαφνοστεφής.
Ἦπ. Ε' ἐν στεφάνῳ δάφνης.

Ρ. Δργ. 18-19 χιλ. 2, 53 γραμ. Διατ. καλή.
Πίν. 7 ἀριθ. 24.

59-60. Ρ. Δργ. 14 χιλ. 2, 43-2, 37 γραμ.

ὅμοια τῷ προηγουμένῳ.

Πίν. 7 ἀριθ. 25 (= 59).

61¹. Ρ. Δργ. 14-16 χιλ. 2, 44 γραμ. ὅμοιον
τοῖς προηγουμένοις.

Ἐκ τῶν νομισμάτων τούτων τὰ τῶν Ἐπίδαυ-
ρίων ἀριθ. 58-61 ἀνάγονται ὑπο τοῦ P. Gar-
dner (B. M. C. Peloponnesus σελ. 136) εἰς τὰ
ἔτη 370-323 π. Χ., αἱ δὲ Ἀθηναϊκαὶ γλαῦκαι

¹ Συγγράμμι τοῖς ἀγοραῖς τοῖς νομίμασι, ἀτινα ἀποτε-
λοῦσιν ἐν εὐσημα, παρεδόθησαν εἰς το Ἔθν. νομισματικῶν μου-
σεῖον ὑπὸ τῆς Ἀρχειολογικῆς ἑταιρείας καὶ γὰρ τινὰ νομίματα
μὴ ἀνήκοντα μὲν εἰς τὸ ἄνωτέρω εὐρημα, ἀλλ' εὐρεθέντα ἐπίσης ἐν
τῇ αὐτῇ ἀνακαφῇ τῆς Ἐπίδαυρου. Ταῦτα παραθέτομεν ἐνταῦθα
παρακαταλέγοντες αὐτὰ ἀριθμητικῶς τοῖς νομίμασι τοῦ εὐρήματος,
ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ μουσεῖου.

Ἐπίδαυρος.

62. Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ πρὸς δ. δαφνοστεφής.

Ἦπ. Ε' ἐν στεφάνῳ δάφνης. Ἔξω τοῦ στεφάνου Μ.

Χ. 12-14 χιλ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 26.

63. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ κακῶς διατηρούμενον.

Χ. 11-12 χιλ.

Καρακάλλαις

64. ΑΝ ΚΑΙ Μ-ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙΝ. Προτομὴ Καρακάλλαις ἀγενεῖου,
πρὸς δ. ἐστραμμένη δαφνοστεφής καὶ μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτιδῶς.

Ἦπ. ΙΕΡΑΣ ΕΠΙ ΔΑΥΡΟΥ. Θεὰ τις ἰσταμένη κατενώπιον καὶ στρέ-
φουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς α. ἐν χιτῶνι ἐξωσμένη καὶ ἱματίῳ ἐρείδει
γαμαὶ ὑψηλὸν σκήπτρον δια τῆς δεξιᾶς χειρός, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατεῖ
ἀγγεῖόν τι.

Χ. 19-21 χιλ. Διατ. μετριωτάτη.

Τύπος ἄγνωστος μέχρι τοῦδε ἐφ' ὅσον γνωρίζω ὅρα τὴν παρατι-
θεμένην ἐνθάδε εἰκόνα.

Ἄργος.

65-66. Κοινὰ κέρματα φέροντα προτομὴν λακου, ὅπ. δὲ Α. ὑφ' ὃ
κράνος κατενώπιον.

Χ. 12-13 χιλ.

Φλειοῦς.

67. Χ. 11 χιλ. Ταῦρος - ὅπ φ.

ΣΑΜΟΘΡΑΙΚΗ

Μύθαια.

68. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους πρὸς δ.

Ἦπ. Γλαῦς πρὸς ἄρ. Ἐπιτοκῆς λαΐφανα.

Χ. 16-17 χιλ. Διατ. καλή.

69-90. Χ. Διαφορὰ ἐμφανέμενα κα' ἄρχιστα.

ἀριθ. 46-57) δὲν εἶνε νεώτεροι τοῦ ἔτους 322 π. X., διότι μετὰ τὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενομένον Λακωνικὸν πόλεμον ἔπαυσαν νὰ κοπιοῦνται (Head ἐν B. M. C. Attica σελ. XXXI). Ἐκ τῶν υπολοίπων, ἐπισημειώσιμα χρονολογητῶν ὄντων, εἶνε δυνατόν νὰ ᾄσι συγχρόνα τὰ τοῦ Λυσίμαχου (306-281 π. X.) καὶ τὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (294-288 π. X.). Ἐπειδὴ ὁμοίως ἀγνοοῦμεν κατα τινα ἀκριβῶς ἔτη τοῦ βίου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν ἔλαψαν τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐρηματικῶν νομίσματα αὐτῶν ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Δημήτριος, δυνατόμεθα νὰ ἔριστομεν τότε μόνον μετ' ἀσφαλείας, ὅτι ὁ γλ. το εὐρημα τῆς Ἐπιδαύρου ἐτάφη μετὰ

το ἔτος 294 π. X., καθ' ὃ ἀρχεται ἡ βασιλικὴ νομισματοκοπία τοῦ Δημητρίου.

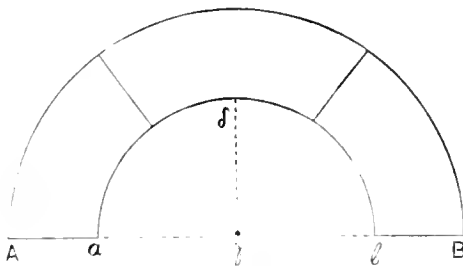
Καὶ ὅτι μὲν ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἐκ τοῦ εὐρηματικῶν νομίσματα τῶν πλησίον τῆς Ἐπιδαύρου πόλεων, εἶνε ἰσως τυχαίον· ἀλλ' ὁμοίως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ, νομίζω, ἡ πληθώρα τῶν μακεδονικῶν καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν κομματῶν ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἐπιδαυρίων. Τὰ μακεδονικὰ καὶ τὰ ἀθηναϊκὰ νομίσματα κυριαρχοῦσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὡς δεικνύει τῆς τε Ἐπιδαύρου καὶ τὸ τῶν Ἀγίων Θεῶρων εὐρημα.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΒΟΪΚΑ

α'. Τέσσαρα Χαλκιδικικὰ ψήφισματα.

Ἐν οἰκοπέδῳ τοῦ Κ. Ἀλιβαρκάκη κειμένῳ παρὰ τῆν κάτω πύλῃν τοῦ κατεδαφισθέντος ἡδῆ ἐνεστικῶν φρουρίου, ὀρυττουμένων θεμελιῶν πρὸς οἰκοδομίαν οἰκίας εὐρέθησαν ἐν τοῖς τοῦ τείχους θεμελίοις δύο λίθοι λευκοῦ μαρμάρου ἔχοντες σχῆμα τόξου, σφιντες μετ' ἀλλήλου τινος οὐπίω εὐρεθέντος ἀπετέλουσαν ἐξέδραν τοιάυδε το σχῆμα.

Ὡς ἠδυνήθημεν νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν δύο εὐρεθέντων λίθων, τοῦ μεσαίου καὶ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρῳντι, ἡ διάμετρος αὐτῆς α β ἦτο μήκος μ. 2,04 1/2, ἡ δὲ ἀκτίς γ δ μ. 0,53. Τὸ πλάτος τῶν λίθων ἔχοντων ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν κομμάτιον εἶνε μ. 0,44, τὸ δὲ ὕψος 0,27. Ἐπὶ τῶν

δύο εὐρεθέντων λίθων εἶνε κεχαραγμένα τέσσαρα ψήφισματα. Τοῦτων τὸ πρῶτον (ἀριθ. 1) εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ μεσαίου λίθου, τὸ δευτέρον ἀριθ. 2 ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρῳντι, τὸ τρίτον ἀριθ. 3 ἐν τῷ κυρτῷ τοῦ αὐτοῦ λίθου, τὸ δὲ τέταρτον (ἀριθ. 4) ἐπὶ τῆς πλευρᾶς β Β τοῦ αὐτοῦ. Ὡς γίνεται ὀφθαλμῶν ἐκ τοῦ δευτέρου ψήφισματος, ἡ ἐξέδρα ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ἡ δὲ ἀγορά, ὡς γινωσκόμεν ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ Ἡρακλείδου ἔπερ μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀπεδίδοδο τῷ Δικαιάρχῳ, ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐριπον. Οἱ λίθοι οὗτοι, πρὶν ἢ ὡς θεμελίοι τοῦ τείχους χρησιμεύσασιν, ὡς φαίνεται, καὶ ἀλλήν χρεῖαν ἐπλήρωσαν τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν πρὸ σύνδεσιν μετ' ἀλλήλων χρησιμευσόντων ἐν τοῖς ἄκροις τετραγώνων τῶν μῶν ἔχουσι καὶ ἄλλους, μὲν μεσαῖος ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ πλαγίως το συνδετικῶν τετραγώνου τῶν μῶν καὶ ἕτερον κυκλοτερῆ, ὃ δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρῳντι πρὸς τῷ συνδετικῷ ἔχει ἄνωθεν μὲν δύο κυκλοτερῆς, ἔνθα δὲ τὸ τέταρτον ψήφισμα ἐτέρους δύο μικροτέρους, ὧν ἕνεκ καὶ τὰ γράμματα ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν. Τὰ γράμματα τῶν μὲν τριῶν τελευταίων ψήφισμάτων εἶναι

ὁμοια, ἔχουσι πάντα ἀκρέμονας, τοῦ δὲ πρώτου, ὅπερ πιθανῶς εἶνε ἀρχαιότερον τῶν ἄλλων, οὐχί.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ψηφισμάτων γινώσκωμεν ἀσφαλῶς, πότε ἐγένοντο τὰ τε ψηφίσματα καὶ ἡ ἐξέδρα. Ἐν τούτῳ μνημονεύεται ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος.

ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφεῶν δύο βασιλεῖς Πτολεμαῖοι μνημονεύονται μετὰ τῆς προσωνυμίας τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπονομαζόμενος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φίλοπάτορα, οὗ ἀδελφὸς ἦν ὁ Μάγας (ιδ. Πλουτ. Κλεομ. 33), καὶ ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φίλομητωρ κατ' ἀν-

τιθέσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἀποκαλούμενον Φύλακον Διοδ. 31, 33, 34, 39 α. Ίουστίνου 34, 2. Διδ. 44, 19. Κρίνοντες ἕκ τε τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπικοινωνίας καὶ σχέσεως τοῦ βασιλέως, ἢ μαρτυροῦσιν ἄλλα τε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πεμψθεῖσα τοῖς Ῥωμαίοις σιτικῇ δωρεᾷ, μᾶλλον πειθόμεθα ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ μνημονευόμενος Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος τῶν Πτολεμαίων, ὁ ἐπικαλούμενος Φίλομητωρ, ὅστις ἐβασίλευσε τῷ ἔτει 181-146 π. Χ. ιδ. Πολ. XXVIII, 1. XXIX, 11. Διδ. 35, 13.

1

ΕΠΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΕΠΑΝΔΡΙΔΟΥ

ΙΚΥΘΙΩΝΧΑΡΙΔΑΜΟΥΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΑΡΙΣΤΩΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΕΥΣΕΥΝΟΥΣΥΠΑΡΧΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙ
 ΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΧΡΗΣΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝ
 ΑΡΑΚΑΛΗΕΚΠΕΜΦΘΕΙΣΔΕΚΑΙΥΠΟΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΤΟΥΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΕΠΙΤΗΣ
 ΤΙΚΗΣΔΩΡΕΑΣΤΗΣΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΗΞΡΩΜΑΙΟΙΣΚΑΙΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝ
 ΟΛΙΝΤΗΝΤΕΑΝΑΣΤΡΟΦΗΝΕΠΟΙΗΣΑΤΟΕΝΤΗΙΕΠΙΔΗΜΙΑΙΔΕΙΩΣΤΟΥΤΕΠΕΜΨΑΝΤΟΣ
 ΒΑΣΙΛΕΩΣΚΑΙΤΗΣΗΜΕΤΕΡΑΣΠΟΛΕΩΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡ
 ΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΑΡΙΣΤΩΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΗΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΓΓΟΝΟΥΣ
 ΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΝΤΟΣ
 ΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΠΑΡΧΕΙΝΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ
 ΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἐπανδρίδου

Μικυθίων Χαριδάμου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εὐνοὺς ὑπάρχων διατελεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρῆσιμος γινεται εἰς ἃ ἂν τις αὐτὸν
 παρακαλῇ, ἐκπεμψθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς
 5 σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν
 πόλιν τὴν τε ἀναστροφὴν ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἄξιως τοῦ τε πέμψαντος
 βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, δεδοχθαι τῇ βουλῇ προξενὸν εἶναι καὶ εὐεργέτην
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολῆ καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους
 αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησῖν καὶ ἀσφαλεῖαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος
 10 καὶ εἰρήνης καὶ ταλλὰ ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα, ὅσαπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξενοῖς καὶ εὐεργεταῖς
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γεγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα Ἀρίστων ὁ Ἡρακλείδου Σολεὺς ἀναγράφεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Χαλκιδέων πρόξενος τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων καὶ εὐεργέτης, ἀνθ' ὧν εὐηργέτησεν αὐτὸν καὶ διότι πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρῆσιμος ἐγένετο. Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον παρατηρήσεως ἄξια νομίζομεν τὰδε·

Στίχ. 1. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡγεμὼν τῶν Χαλκιδέων ἦν ὁ Ἐπανδρίδης γινώσκεται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐβασίλευεν Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος, περὶ οὗ ὀλίγω πρότερον εἴπομεν.

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα Μικυθίων οὐχὶ πλῆρες εὐρομένον καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπλάσματι ἐπιγραφῆς, ἢ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῆς Ἀρχαιο-

ἀριθ. 46-57) δὲν εἶνε νεώτερα τοῦ ἔτους 322 π. Χ., ὅτι μετὰ τον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενόμενον Λαμιακὸν πόλεμον ἔπαυσαν νὰ κόπτονται (Head ἐν B. M. C. Attica σελ. XXXI). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπωσθησθε χρονολογητῶν ὄντων, εἶνε δυνατόν νὰ ᾄσι σύγχρονα τὰ τοῦ Λυσιμάχου (306-281 π. Χ. καὶ τὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ 294-288 π. Χ.). Ἐπειδὴ ὅμως ἀγνωστοῦμεν κατὰ τίνα ἀκριβῶς ἔτη τοῦ βίου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν ἔκοψαν τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐρέματι νομίσματα αὐτῶν ὁ Λυσιμάχος καὶ ὁ Δημήτριος, δυνατόμεθα νὰ ὀρίσωμεν τότε μόνον μετ' ἀσφαλείας, ὅτι ὄη). το εὐρέμα τῆς Ἐπιδαύρου ἐτάφη μετὰ

τὸ ἔτος 294 π. Χ., καθ' ὃ ἄρχεται ἡ βασιλικὴ νομισματοκοπία τοῦ Δημητρίου.

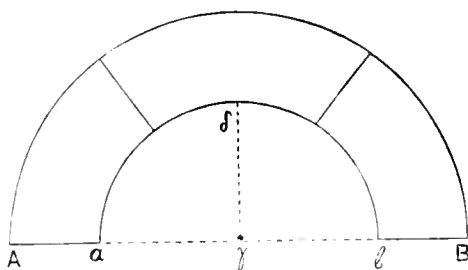
Καὶ ὅτι μὲν ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἐκ τοῦ εὐρέματος νομίσματα τῶν πλησίον τῆς Ἐπιδαύρου πόλεων, εἶνε ἴσως τυχαῖον· ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ, νομίζω, ἡ πληθώρα τῶν μακεδονικῶν καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν κομμάτων ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἐπιδαυρίων. Τὰ μακεδονικὰ καὶ τὰ ἀθηναϊκὰ νομίσματα κυριαρχοῦσιν ἐν τῷ ἔμπορίῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὡς δεικνύει τῆς τε Ἐπιδαύρου καὶ τὸ τῶν Ἀγίων Θεῶρων εὐρέμα.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΒΟΪΚΑ

α'. Τέσσαρα Χαλκιδικὰ ψηφίσματα.

Ἐν οἰκοπέδῳ τοῦ Κ. Ἀλιφαρμάκη κειμένῳ παρὰ τὴν κάτω πύλην τοῦ κατεδαφισθέντος ἤδη ἐνεστικοῦ φρουρίου, ὀρυσσομένων θεμελίων πρὸς οἰκοδομίαν οἰκίας εὐρέθησαν ἐν τοῖς τοῦ τείχους θεμελίοις δύο λίθοι λευκοῦ μαρμάρου ἔχοντες σχῆμα τοῦζου, οἷτινες μετ' ἄλλου τινὸς οὐπω εὐρεθέντος ἀπετέλουν ἐξέδραν τοιάνδε τὸ σχῆμα.

Ὡς ἠδυνήθημεν νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν δύο εὐρεθέντων λίθων, τοῦ μεσαίου καὶ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρωντι, ἡ διάμετρος αὐτῆς α β ἦτο μήκος μ. 2,04 $\frac{1}{2}$, ἡ δὲ ἀκτίς γ δ μ. 0,53. Τὸ πλάτος τῶν λίθων ἔχόντων ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν κυμάτιον εἶνε μ. 0,44, τὸ δὲ ὕψος 0,27. Ἐπὶ τῶν

δύο εὐρεθέντων λίθων εἶνε κεχαραγμένα τέσσαρα ψηφίσματα. Τοῦτων τὸ πρῶτον (ἀριθ. 1) εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ μεσαίου λίθου, τὸ δεύτερον (ἀριθ. 2) ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρωντι, τὸ τρίτον (ἀριθ. 3) ἐν τῷ κυρτῷ τοῦ αὐτοῦ λίθου, τὸ δὲ τέταρτον (ἀριθ. 4) ἐπὶ τῆς πλευρᾶς β Β τοῦ αὐτοῦ. Ὡς γίνεται ὀῆλον ἐκ τοῦ δευτέρου ψηφίσματος, ἡ ἐξέδρα ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τότῳ, ἡ δὲ ἀγορά, ὡς γινωσκομεν ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ Ἡρακλείδου, ὅπερ μέχρι προ ὀλίγου χρόνου ἀπεδίδοτο τῷ Δικαιάρχῳ, ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐριπον. Οἱ λίθοι οὗτοι, πρὶν ἢ ὡς θεμελίοι τοῦ τείχους χρησιμεύωσιν, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλην χρεῖαν ἐπλήρωσαν· τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν πρὸς σύνδεσιν μετ' ἀλλήλων χρησιμευόντων ἐν τοῖς ἄκροις τετραγῶνων τέρμων ἔχουσι καὶ ἄλλους, ὁ μὲν μεσαῖος ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ πλαγίως τοῦ συνδετικοῦ τετραγῶνου τέρμου καὶ ἕτερον κυκλωτερῆ, ὁ δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ ὄρωντι πρὸς τῷ συνδετικῷ ἔχει ἄνωθεν μὲν δύο κυκλωτερεῖς, ἔνθα δὲ τὸ τέταρτον ψηφίσμα ἐτέρους δύο μικροτέρους, ὧν ἕνεκα καὶ τὰ γράμματα ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν. Τὰ γράμματα τῶν μὲν τριῶν τελευταίων ψηφισμάτων εἶνε

ὅμοια, ἔχουσι πάντα ἀκρέμονας, τοῦ δὲ πρώτου, ὅπερ πιθανῶς εἶνε ἀρχαιότερον τῶν ἄλλων, οὐχί.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ψηφισμάτων γινώσκουμεν ἀσφαλῶς, πότε ἐγένοντο τὰ τε ψηφίσματα καὶ ἡ ἐξέδρα. Ἐν τούτῳ μνημονεύεται ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος.

ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δύο βασιλεῖς Πτολεμαῖοι μνημονεύονται μετὰ τῆς προσωνομίας τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπωνομαζόμενος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, οὗ ἀδελφὸς ἦν ὁ Μάγας (ιδ. Πλουτ. Κλεισμ. 33), καὶ ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ κατ' ἀν-

τιθέσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἀποκαλούμενον Φιλόκωρα Δισδ. 31, 33, 34, 39 α. Πουστίνου 34, 2. Λιβ. 44, 19. Κρίνοντες ἔκ τε τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπικαιωνίας καὶ σχέσεως τοῦ βασιλέως, ἦν μαρτυροῦσιν ἄλλα τε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσα τοῖς Ῥωμαίοις σιτικῇ δωρεᾷ, ἀλλῶν πευθόμεθα ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ μνημονευόμενος Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος τῶν Πτολεμαίων, ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ, ὅστις ἐβάσιλευσε τῷ ἔτει 181-146 π. Χ. ιδ. Πολ. XXVIII, 1. XXIX, 11. Λιβ. 33, 13.

1

ΕΠΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΕΠΑΝΔΡΙΔΟΥ

ΜΙΚΥΘΙΩΝΧΑΡΙΔΑΜΟΥΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΑΡΙΣΤΩΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΕΥΣΕΥΝΟΥΣΥΓΓΑΡΧΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙ
 ΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΧΡΗΣΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝ
 ΠΑΡΑΚΑΛΗΕΚΠΕΜΦΘΕΙΣΔΕΚΑΙΥΠΟΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΤΟΥΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΕΠΙΤΗΣ
 ΣΙΤΙΚΗΣΔΩΡΕΑΣΤΗΣΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΗΣΡΩΜΑΙΟΙΣΚΑΙΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝ
 ΠΟΛΙΝΤΗΝΤΕΑΝΑΣΤΡΟΦΗΝΕΠΟΙΗΣΑΤΟΕΝΤΗΙΕΠΙΔΗΜΙΑΙΑΞΙΩΣΤΟΥΤΕΠΕΜΨΑΝΤΟΣ
 ΒΑΣΙΛΕΩΣΚΑΙΤΗΣΗΜΕΤΕΡΑΣΠΟΛΕΩΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡ
 ΓΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΑΡΙΣΤΩΝΑΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΗΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΓΓΟΝΟΥΣ
 ΑΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΝΤΟΣ
 ΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΠΑΡΧΕΙΝΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ
 ΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἐπανδρίδου

Μικυθίων Χαριδάμου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εὐνοὺς ὑπάρχων διατελεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος γίνεται εἰς ἃ ἂν τις αὐτὸν
 παρακαλῇ, ἐκπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς
 5 σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν
 πόλιν τὴν τε ἀναστροφὴν ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἀξίως τοῦ τε πέμψαντος
 βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, δεδόχθαι τῇ βουλῇ προξενὸν εἶναι καὶ εὐεργέτην
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολῆ καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους
 αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος
 10 καὶ εἰρήνης καὶ τὰλλα ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα, ὅσαπερ καὶ τοῖς ἄλλ(λ)οῖς προξενοῖς καὶ εὐεργεταῖς
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γεγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα Ἀρίστων ὁ Ἡρακλείδου Σολεὺς ἀναγράφεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Χαλκιδέων προξενὸς τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων καὶ εὐεργέτης, ἀνθ' ὧν εὐεργέτησεν αὐτὸν καὶ διότι πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος ἐγένετο. Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον παρατηρήσεως ἄξια νομίζομεν τάδε·

Στίχ. 1. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡγεμὼν τῶν Χαλκιδέων ἦν ὁ Ἐπανδρίδης γινώσκεται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐβάσιλευεν Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος, περὶ οὗ ὀλίγῳ πρότερον εἶπομεν.

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα Μικυθίων οὐχὶ πλῆρες εὐρομένον καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπάσματι ἐπιγραφῆς, ἦν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιο-

λογικῆς Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1901^ο. Σημειώσω ἐπι ἐνταῦθα μὲν κεῖται ὡς κυρίον ὄνομα, ἐκεῖ δὲ ὡς ὄνομα τοῦ πατρος. *Λαριδιμίον*. Παρατηρητέος ὁ δωρικός τυπος ἐν Ἰωνικῇ πόλει. Ὑπο τον αὐτὸν τύπον ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑσπερικῶ νομίσματι. ἰδ. *Mionet* 5. IV 364. *Ἀριστων*. Κατὰ *Διοδώρον* 3, 42 *Ἀριστων* τις ἐπεμῆθη ὑπὸ Πτολεμαίου πρὸς κατασκοπὴν τῆς ἑως Ὁλεανθοῦ παρηκούσης Ἀραβίας. Ὁ ἐν τῷ ψήφισματι ἕμως τούτῳ Ἀριστων δὲν εἶνε ὁ ὑπὸ *Διοδώρου* μνημονευόμενος, διότι ἢ πρὸς κατασκοπὴν ἀποστολῆ ἐγένετο ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου.

Στίχ. 3. Ὁ χαρῆξας τὸ ψήφισμα τεχνίτης ἔγραψε χρῆσιμος ἀντὶ τοῦ χρῆσιμος.

Στίχ. 4. παρακλητῆ ἄνευ ὑπογραφῆς, ἐν ᾧ ἐν τῷ τρίτῳ ψήφισματι το η τῆς αὐτῆς λέξεως εἶνε ὑπογεγραμμένον.

Στίχ. 5. ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς. Οὐδὰμθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστὴ ἢ δωρεὰ αὕτη τοῦ σιτου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τοῦ πρέσβειος τῶν Ῥωμαίων Ποπιλλίου εὐγνωμοσύνης ἕνεκα. Ὡς γνωστόν, καὶ πρεσβεῖα ἐπέμῆθη εὐχα-

ριστήσουσα τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην. (*Πολυβ.* XXIX, 11). Τοῖς Ῥωμαίοις αἰτησάμενοις ἕνεκα μεγάλης σιτοδείας ἀπεστάλη σίτος καὶ προτερον ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτρος (*Πολυβ.* IX 43). Περὶ τῶν σχέσεων καθολοῦ τῶν Πτολεμαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἰδ. *de rebus inter Aegyptios et Romanos intercedentibus usque ad bellum Alexandrinum a Caesare gestum Halis Saxonum* 1893 ser. *Eriens Bandelin*

Στίχ. 6. ἀναστροφὴν ἐποιήσατο = συμπερινεύθη, εἰδείξε συμπεριφορὰν.

Στίχ. 7. δεδόχθαι τῇ βουλῇ. Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα μόνον ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο, ἐν ᾧ κατὰ το τρίτον ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος, κατὰ δὲ τὸ τέταρτον μόνον ὁ δῆμος.

Στίχ. 8. Σολῆ· περὶ τοῦ συνηρημένου τούτου τύπου πρὸς. *Dittenb. Syl* 171, 2, 172, 2. 216, 18. 263, 16. 285, 8 *βασιλῆ*. 741, 3 *Κασαρῆ*. 858, 19 *Μεανῆ*. 988, 75 *Πριμηῆ*. 472, 10 *Σελευκῆ*. 860, 18 *Φωκῆ*.

Στίχ. 10. τοῖς ἀλλοις. Καὶ τοῦτο ἡμαρτημένως ἐχαράχθη, παραλειφθέντος τοῦ ἐτέρου λ.

2.

ΕΠΗΓΕΜΟΝΟΣΑΡΧΙΟΥΜΗΝΟΣΤΑΡ...ΙΩΝΟΣΤΕΤΡΑΔΙΕΠΙΔΕΚΑ

ΕΠΕΙΔΗΧΡΕΙΑΝΕΧΟΥΣΗΣΤΗΣΠΟΛΕΩΣΔΙΑΦΟΡ...ΕΚΑΤΑΓΟΡΑΣΜΟΝΣΙΤΟΥΚΛΕΩΝ

.ΥΝΟΣΤΙΔΑΛΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣΥΠΑΡΧΩ...ΤΗΣΠΟΛΕΩΣΠΡΟΞΕΝΟΣΠΑΡΑΚΛΗΘΕΙΣΔΑΝΕΙΣΑ.

ΟΣΟΝΑΝΑΥΤΩΙΕΥΚΑΙΦΟΝΗΙΕΠΕΔΩΚΕΝΑΥΤΟΝΑΠΡΟΦΑΣΙΣΤΩΣΔΟΥΣΑΤΟΚΟΥΔΡΑΧΜΑΣΜΥΡΙΑΣΤΡΙΣΧΙΛΙΑ

5 ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑΣΠΡΟΑΙΡΟΥΜΕΝΟΣΟΣΟΝΕΦΕΑΥΤΩΙΜΗΚΑΘΥΣΤΕΡΕΙΝΤΟΝΔΗΜΟΝΜΗΘΕΝΟΣΤΩΝΚΑΤΕΠΕ.

ΓΟΝΤΩΝΠΕΡΙΔΗΤΟΥΤΩΝΔΕΔΟΧΘΑΙΤΟΙΣΣΥΝΕΔΡΟΙΣΕΠΑΙΝΕΣΑΙΚΛΕΩΝΑΕΥΝΟΣΤΙΔΑΛΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΝ

ΕΠΙΤΩΙΓΝΗΣΙΑΝΤΗΝΕΞΕΑΥΤΟΥΕΥΝΟΙΑΝΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΘΑΙΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝΠΟΛΙΝΚΑΛΕΣΑΙΔΕ

ΑΥΤΟΝΚΑΙΕΠΙΘΥΣΙΑΝΕΙΣΤΟΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝΕΠΙΤΗΝΚΟΙΝΗΝΕΣΤΙΑΝΤΟΥΣΔΕΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣΚΑΙΤΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΤΟΥΣΣΥΝΕΔΡΙΟΥΠΡΟΝΟΗΘΗΝΑΙΟΠΩΣΗΔΕΔΟΜΕΝΗΑΥΤΩΙΠΡΟΞΕΝΙΑΥΠΟΤΗΣΠΟΛΕΩΣ

10 ...ΑΦΗΙΕΝΤΩΙΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΙΤΗΣΑΓΟΡΑΣΤΟΠΩΙΩΣΑΥΤΩΣΔΕΚΑΙΤΟΔΕΤΟΔΟΓΜΑΤΟΝΔΕ

...ΟΥΝΑΙΤΟΕΣΟΜΕΝΟΝΕΙΣΤΑΥΤΑΑΝΗΛΩΜΑΤΗΝΔΕΑΠΟΔΟΣΙΝΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙΤΩΝΠΡΟΕΙ

...Τ...ΥΣΣΙΤ...ΣΚΑΘΩΣΕΝΤΩΙΠΕΡΙ...

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀρχίου. μῆνός Ταρ[γηλι]ώνος, τετράδι· ἐπὶ δέκα.

Ἐπειδὴ χρεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως δι' ἀφορ[ίαν γ]ε κατ' ἀγορασμὸν σίτου Κλεων

Εἰνὸςτιδὰ Λακεδαιμόνιος, ὑπάρχων τῆς πόλεως πρόξενος, παρακληθεὶς δανείσαι

ὅσον ἂν αὐτῷ εὐκαιρὸν ᾖ, ἐπέδωκεν αὐτὸν ἀπροφασίστως δούς ἀτοκου(ς) δραχμὰς μυρίας τρισχιλίας

5 πεντακοσίας, προαιρούμενος ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ μὴ καθυστερεῖν τὸν δῆμον μῆθενός τῶν κατεπε[ι]

γόντων, περὶ δὴ τούτων δεδόχθαι τοῖς συνέδροις ἐπαίνεσαι Κλέωνα Εὐνόστιδα Λακεδαιμόνιον

ἐπὶ τῷ γενήσαν τὴν ἐξ ἐαυτοῦ εὐλοῖαν ἀποδεικνύσθαι εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν, κληθεὶς δὲ αὐτὸν καὶ ἐπὶ θυσίαν εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐπὶ τῇ κοινῇ ἐστίναι, τοὺς δὲ στρατηγοὺς καὶ τοὺς γραμματεῖς τοῦ συνεδρίου προνοήσθαι, ὅπως ἡ δεδομένη αὐτῷ προξενία ὑπὸ τῆς πόλεως

10 ἀναγράψῃ ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ὡσαυτως δὲ καὶ τοῦδε τοῦ δόγμου, τὸν δὲ ταμίαν δίδουσι τὸ ἐσομενὸν εἰς ταῦτα ἀνήλωμα, τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τοῖς πρῶτοις εἰρημένων δραχμῶν ἀπέλαων τοῖς σιτωῶνας, καθὼς ἐν τῷ περὶ [τούτων] νόμῳ εἰρηται.

Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο Κλέων ὁ Εὐνοσιίδου Λακεδαιμόνιος, πρόξενος ὢν τῆς τῶν Χαλκιδικέων πόλεως, ἐπειδὴ ἐδύνεισε προθύμως τὸν δῆμον δραχμῶν μυριάς τρισχιλίας πεντακοσίας ἀτόκως, ὑπὸ μὲν τῶν συνεδρῶν ἐπηνέθη καὶ ἐκλήθη ἐπὶ θυσίαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ ὁ τοῦ συνεδρίου γραμματεὺς ἐπετάχθησαν νὰ ἀναγράψωσι τὴν τε δεδομένην αὐτῷ προξενίαν καὶ τοῦτο τὸ δόγμα ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ὁ δὲ ταμίης νὰ δώσῃ τὴν γενησομένην δαπάνην, οἱ δὲ σιτωῶνα νὰ ἀποδώσωσι, καθ' ἃ ὁ νόμος ὀρίζει, τὰς προειρημένους δραχμὰς ἀτόκους.

Ἐν τῷ ψήρισματι τούτῳ παρατηρητέα τὰδε:

Στίχ. 1. ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀρχίου. Το πρῶτον ἐντεῦθεν γινώσκεται ὁ ἡγεμῶν οὗτος. Ταρρηλιῶνος ἕνεκα τόρμου, τίς οἶδε πρὸς τίνα χρείαν γενομένου ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ ἐλλείπουσι τρία γράμματα καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ τέσσαρα. Ὁ τύπος Ταρρηλιῶν ἀντὶ τοῦ συνήθους Ταρρηλιῶν εὔρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Τήνου. Ὅτι καὶ οἱ Χαλκιδικεῖς εἶχον τὸν μῆνα Ταρρηλιῶνα, ἐντεῦθεν τὸ πρῶτον μανθάνομεν τετράδι ἐπὶ δέκα = τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ.

Στίχ. 2. δι' ἀγορ[ί]αν γ]ε' πρὸς. Dittenb Syl 226, 179 διὰ τε τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀγορίας. κατ' ἀγορασμόν = πρὸς ἀγορασμόν = πρὸς ἀγοράν. Ἡ λέξις ἀγορασμός ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Στοβαίου (Ἀνθολ. 74, 61) καὶ παρὰ τοῖς λεξικογράφοις. Περὶ τῆς προθέσεως κατὰ δηλούσης σκοπὸν πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ κατὰ προῆξιν, κατὰ λιγίδα, κατὰ χρέος, κατὰ δαῖτα καὶ τὰ τοῦ πεζοῦ λόγου κατὰ ζήτησιν, κατὰ θέαν, καθ' ἀρπαγὴν κλπ.

Στίχ. 3. Εὐνοσιίδα' ὁ τύπος δωρικός, ἅτε Λακεδαιμονίου ὄντος τοῦ Κλέωνος. ὑπάρχων-πρόξενος. Ὡς δῆλον καὶ ἐκ τούτου τοῦ στίχου καὶ ἐκ τοῦ ἐνάτου, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ὁ Κλέων πρόξενος τῶν Χαλκιδικέων, ἡ προξενία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναγραφῇ, ὅπερ δὲν εἶνε ἀσύνηθες· διὸ ἐπιτάσσε-

ται ὁ γραμματεὺς τοῦ συνεδρίου νὰ προσηγορηθῇ περὶ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ τε ψήρισματος τῆς προξενίας καὶ τούτου τοῦ δόγματος. Ἴσως το ψήρισμα τῆς προξενίας εἶτο κεχαραγμένον ἐν τῷ τρίτῳ λίθῳ τῆς ἐξέδοας τῷ οὐκ εὐρεθέντι παρακατηθείς διακείσθαι. Προξενία ἀδόσηνη δάνειου ἕνεκα πρὸς πόλεις δὲν εἶνε τι ἀσύνηθες, πρὸς Dittenb Syl 112, 481, 516 κ. ἄ.

Στίχ. 4. ὅσον ἂν αὐτῷ ἀκαίριος ἦ ὅσον ἂν αὐτῷ ὁ καιρὸς ἐπιτρέπῃ = ὅσον ἂν ἐγγὺς καθιστημὸν ἐπέδωκεν αὐτόν = ἐγγύθι προθύμως ἀτόκως οἱ ὁ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν παρέλιπε το τέλειον η. μυριάς τρισχιλίας πεντακοσίας' ἕνα ὅτι προσάσσονται οἱ μείζονες τῶν ἀριθμῶν τῶν μικροτέρων.

Στίχ. 6. δεδόχθαι, πρὸς. CIG 1370, 1362, 1363, 1368, 2671, 2161, 3146. τοῖς συνέδρῳσι περὶ τῶν συνεδρῶν ἰδ. Keil Syl. 4, 6.

Στίχ. 7. ἐπὶ θυσίαν πρὸς ἐπιγραφῆς Διῶν. τοῖς δὲ στρατηγοῖς καὶ τοῖς γραμματέσιν τοῦ συνεδρίου. συνήθως ὁ τῆς ἀναγραφῆς ἐπιμελούμενος εἶνε ὁ γραμματεὺς, ἐνταῦθα καὶ οἱ στρατηγοί. Συνέδριον ὠνομάζετο ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος βιοῦ συνεργουμένοι, πρὸς Ἀριστοτ. περὶ κόσμου 400 β. 16 ἐκδ. Bekker. «ἐξίτασι-βουλευται δὲ καὶ ἐκκλησιασταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα».

Στίχ. 9. προσηγορηθῆναι μέσον τὴν διαθέσιν ἢ δεδομένη προξενία ἰδ. σημ. ἐν στίχῳ 3ῳ

Στίχ. 10. ἀναγράψῃ. Τὰ πρῶτα πέντε γράμματα οὐδόλως φαινόνται ἕνεκα φθορᾶς τοῦ λίθου. Ὡσαύτως καὶ τοῦ ἐπομένου στίχου τὰ ἐπτά πρῶτα γράμματα. τῆς ἀγορᾶς' κατὰ τὸ ἀποσπασμα τοῦ Ἡρακλείδου 126-29 ἡ ἀγορὰ ἔλειτο παρὰ τὸν Πορθμόν.

Στίχ. 11. ἀνήλωμα ὁμοίως εὔρηται ἐν Dittenb. Syl. ἐπ. 921, 18. τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι = ἀποδοῦναι.

Στίχ. 12. Τὸν στίχον τοῦτον οὕτω συνεπλήρωσαμεν ἐκ τε τοῦ χώρου καὶ τῶν συμφορομένων εἰλάσαντες.

3.

ΕΠΙΗΓΕΜΟΝΟΣΔΕΞΙΤΕΛΟΥ

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣΜΥΡΩΝΟΣΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΣΩΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥΣΙΔΩΝΙΟΣ
 ΕΥΝΟΥΣΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝ
 ΧΡΗΣΙΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝΠΑΡΑΚΑΛΗΣΤΟΥΔΗΣΚΑΙΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ
 5 ΟΥΘΕΝΕΛΛΕΙΠΩΝΕΙΣΑΓΗΓΟΧΕΝΔΕΚΑΙΣΙΤΟΝΠΛΕΟΝΑΚΙΣΚΑΙΑΠΕΔΟΤΟΟΣΟΥΠΑΡΕ
 ΚΑΛΟΥΣΑΝΑΥΤΟΝΟΙΑΡΧΟΝΤΕΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙΠΡΟΞΕΝΟΝ
 ΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΣΩΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥΣΙΔΩΝΙΟΝ
 ΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΚΓΟΝΟΥΣΑΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙ
 ΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΟΝΤΟΣΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΠΑΡΧΕΙΝ
 10 ΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣΤΟΥ
 ΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπι ἡγεμόνος Δεξιτέλου

Ἄρτεμιδωρος Μύρωνος εἶπεν· ἐπειδὴ Σωκράτης Σωσιπάρχου Σιδωνίου
 εὖνους ὦν διατελεῖ τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν
 χρήσιμος γίνεταί εἰς ἃ ἂν τις αὐτόν παρεκκλήσῃ, σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας
 5 οὐθέν ἐλλείπων, εἰσαγγήγοχεν δὲ καὶ σίτον πλεονάκεις καὶ ἀπεδοτο ὅσου παρε-
 κκλούσαν αὐτόν οἱ ἄρχοντες, δεδοχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ προξενόν
 εἶναι καὶ εὐεργετὴν τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Σωκράτην Σωσιπάρχου Σιδωνίου
 καὶ αὐτόν καὶ ἐκγονοὺς αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησῖν καὶ
 ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης καὶ τὰλλα ὑπάρχειν
 10 αὐτοῖς πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλλοις προξενοῖς καὶ εὐεργέταις τοῦ
 δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γεγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος
 τῶν Χαλκιδέων ἀναγράφει πρόξενον καὶ εὐεργετὴν
 Σωκράτην τὸν Σωσιπάρχου Σιδωνίου παρέχων αὐτῷ
 καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις προξενοῖς καὶ εὐεργέταις τοῦ δήμου, διότι τε
 εὖνους ἐστὶν ἑαυτῷ καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν γίνε-
 ται χρήσιμος καὶ διότι εἰσαγαγὼν σίτον πλεονάκεις
 ἐπώλησεν ὅσον παρεκάλουν αὐτόν οἱ ἄρχοντες.

Στ. 1. Καὶ ὁ ἄρχων οὗτος, ὡς περ καὶ οἱ ἐν
 τοῖς ἄλλοις ψήφισμασι, το πρῶτον γινώσκεται ἐν-
 τεῦθεν.

Στίχ. 5. εἰσαγγήγοχεν· περὶ τοῦ τύπου τούτου
 πρὸς Περγᾶμου ἐπιγ. 177, 186. Αἰγίνης 2219 β.
 (5' αἰῶνος π. X.) Ἰλίου 3595 (227 π. X.)·
 ἰδ. καὶ Δηλ. 148 B 10 συναγγήγοχα. Περὶ δὲ
 προξενίας δοθείσης ἕνεκα εἰσαγωγῆς σίτου καὶ εὐ-
 ώνου πωλήσεως ἰδ. Dittenb. Syl. 547, 3.548,2.

Στίχ. 6. παρεκάλουσαν· περὶ τοῦ τύπου τού-
 του ἰδ. Dittenb. Syl. ἡξιούσαν 260,4. 928,74,
 87.300,40. 930,18. 588, 112, 124, 135,
 140. 300, 51. 307, 21.

4.

ΕΠΙΗΓΕΜΟΝΟΣΑΝ...ΟΝΤΟΣΜΗΝΟΣΟΥ...
 ΩΝΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗ...ΚΛΕΟΥΣΕΙΠΕΝΕΠ...
 ΕΥΒΟΥΛΟΣΑΓΑΘΙΝΟ...ΣΕΥΝΟΥΣΩΝΔΙΑΤ...
 ΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙ...
 5 ΧΡΗΣΙΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΟ...ΑΝΤΙΣΧΡΕΙΑΝΕΧΩΝΑΥΤ...

ΤΥΓΧΑΝΗΔΕΔΟΧΘΑ ΜΩΙΕΙΝΑΙ ΠΡΟΞΕΝΟΝ
 ΕΥΒΟΥΛΟΝ ΑΓΑΘΙΝΟΥΚ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΑΥΤΟ .
 ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΙΝ ΑΥΤΩ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝ ΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ
 ΑΥΤΩ ΙΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΟΝ
 10 ΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ ΥΠΑΡΧΕΝ ΑΥΤΩ ΦΙΛ . .
 ΘΡΩΠΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ
 ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπί ἡγεμονος Ἀν[τιλέ]οντος, μηνός Ὀλυμπι-
 ώνος, Ἀσκληπιιάδης, . . . κλέους εἶπεν· ἐπ' εἰδῆ
 Εὐβούλος Ἀγαθίνου, . . . εὔνοος ὦν διατ[ε]λεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδῆων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν
 5 χρήσιμος γίνεται ὅσοις ἔ]ν τις χρεῖαν ἔχων αὐτοῦ
 τυγχάνη, δεδοχθαι τῷ δήμῳ εἶναι προξενον
 Εὐβούλον Ἀγαθίνου καὶ αὐτόν] καὶ τοὺς ἐγγονοὺς αὐτοῦ
 καὶ ὑπάρχ(ειν αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἐνακτησιν καὶ εἶναι
 αὐτῷ ἰασυλίαν καὶ ἰασφάλειαν καὶ πολέμου ὄν-
 10 τος καὶ εἰρήνης καὶ τᾶλλα ὑπάρχε(ι)ν αὐτῷ φιλ[αν]-
 θρωπα πάντα, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις
 προξενοῖς Γέγραπται.

Κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦτο Εὐβούλος ὁ Ἀγαθίνου εὔνοος ὦν τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδῆων καὶ χρήσιμος γενόμενος τοῖς ἔχουσι χρεῖαν αὐτοῦ πολίταις ἀνεγράφη κατὰ ὄργανον τοῦ Χαλκιδῆων δήμου πρόξενος. Παρατηρητέον ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ψήφισματι ὁ Εὐβούλος ἀναγράφεται μόνον πρόξενος οὐχὶ δὲ καὶ εὐεργέτης, ὡς οἱ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ ψήφισματι, καὶ ὅτι, ἐν ᾧ ἡ προξενία δίδεται καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ, ἡ ἔγκτησις γῆς καὶ οἰκίας καὶ ἡ ἰασυλία καὶ ἰασφάλεια καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης αὐτῷ μόνῳ.

Στ. 1. Τὴν ἐν τοῖς στίχοις 1^ο, 2^ο, 3^ο, 4^ο, 5^ο, 6^ο, 7^ο φθορὰν τῶν γραμμῶν ἐπὶ ηγεγον οἱ δύο τόρμοι, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Κρίνοντες ἐκ τοῦ χώρου, ὅτι ἐλλείπουσι τέσσαρα μόνον γράμματα, συνεπληρώσαμεν γράψαντες Ἀν[τιλέ]οντος. Τὸ ὄνομα τοῦτο σύνηθες ἐν Χαλκιδίῳ· μάλιστα δὲ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. 8, 12, σ. 1316 α), ὅτι Ἀντιλέων τις σύγχρονος τοῦ Κορινθίου Περιάνδρου μετέβαλε τὴν ὀλιγαρχίαν εἰς τυραννίδα. Ὀλυ[μπι]ῶνος. Τρία μόνον γράμματα ἐλλείπουσιν ἕνεκα φθορᾶς τοῦ λίθου ἐν δεξιᾷ γενομένης. Δύναται νὰ συμπληρωθῇ κατὰ τὸ Ἀρθεσθηριῶν

(ἐκ τοῦ Ἀρθεσθηρία) καὶ Βοηθρομῶν ἐκ τοῦ Βοηθρομία), Ὀλυ[μπι]ῶν ἐκ τοῦ Ὀλύμπια). Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστον ὅτι ἐτελοῦντο Ὀλύμπια ἐν Χαλκιδίῳ οὐδὲ ἀναρέρεται ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τῶν ἐλληνίδων πόλεων μὴν ἔχων τὸ ὄνομα τοῦτο, γινώσκουμεν δὲ ὅτι ἐν μὲν τῇ Χαλκιδικῇ πόλις ἄποικος τῶν Χαλκιδῆων ὠνομάζετο Ὀλυμβος, ἐν δὲ Πάρῳ καὶ νῦν ὁ Ἰούνιος, ὡς εἶπέ μοι ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀθηναϊκῶν σχολίων τοῦ νομοῦ Εὐβοίας κ. Σαγκριώτης, καλεῖται ῥιμισσῆς (ἐκ τοῦ ἐρινεός, προετιμῆσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν Ὀλυ[μπι]ῶνος τουτέστι ῥιμισσῆτος, ὡς νῦν οἱ Πάριοι καλοῦσι τὸν μῆνα, καθ' ὃν ἐρινάζουσι τὰς συκᾶς).

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀσκληπιᾶδος δὲν συνεπληρώσαμεν, ἐπειδὴ πλεῖστα ὀνόματα κύρια ἔχουσι πρὸ τοῦ -κλήης τὰ ἐλλείποντα τέσσαρα γράμματα, οἷον Ἀντικλήης, Πυθοκλήης, Ἐρμιοκλήης, Ἀγνοκλήης, Περικλήης κ. ἄ.

Στίχ. 3. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ δὲν συνεπληρώσαμεν τὸ ἔθνικόν τοῦ Ἀγαθίνου, διότι καὶ Ῥόδιος καὶ Πάριος καὶ Τήριος καὶ ἄλλως δύναται νὰ συμπληρωθῇ.

Στίχ. 5. Συνεπληρώσαμεν ὁ[σοις ἔ]ν ἔχοντες

πρὸ ὀρθαλμῶν τὸ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ ψήφισματι εἰς ἃ ἄν

Στιχ. 7. Συνεπληρώσαμεν καὶ αὐτῶν] ἕνεκα τοῦ ἐπομένου καὶ τοῦ ἐκρήτορα, εἰ καὶ συνήθως ἔπεται τῷ τοῦ πατρὸς ὀνοματι τὸ ἔθνικόν. πρὸ. ψήφ. 1 στ. 8. ψήφ. 2, στ. 6. ψήφ. 3, στ. 7.

Στιχ. 8. ἐπαρχεῖον· ἐνταῦθα ὁ χαρᾶξας τὸ ψήφισμα παρεδίπε τὸ ε, ἐν δὲ στίχῳ 10^ῳ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει τὸ ι. ἐκρητισαν πρὸ. 1ον καὶ 3ον ψήφισμα, ἐν ᾧ γράφεται ἐκρητισαν.

Στιχ. 10. γυλιάνθρωπα· ἡ λέξις αὕτη δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν τῷ πρώτῳ οὔτε ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ψηφισμάτων.

Β'. Ἐλεγχος τῆς γνώμης τοῦ κ. Wilhelm,
ὅτι ὁ ἐν Χαλκιδίᾳ εὐρεθεὶς ἱερὸς νόμος
προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς.

Ἐν διατριβῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ τεύχει τῆσδε τῆς Ἐφημερίδος (ἔτ. 1902^{ου}) ὁ κ. Wilhelm ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐν σελ. 29^ῃ τοῦ αὐτοῦ ἔτους δημοσιευθεῖσα Χαλκιδικὴ ἐπιγραφή προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, ἐπάγεται δὲ ὡς ἀποδεικνύειν πρώτον μὲν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, δεύτερον δὲ καὶ τὴν γραφήν.

Ὅτι μὲν ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἦσαν ἱδρυμένοι, μετεκομίσθησαν ἀλλαγῶν εἴτε ὑπὸ ναυτιλλομένων ὡς ἔρμα τῶν πλοίων ληφθεῖσαι, εἴτε ἵνα χρησιμεύσωσιν ἐν τοῖς Χριστιανικοῖς ναοῖς ὡς λίθοι καλῶς κατεργασμένοι, δὲν ἀμφισβητοῦμεν, διότι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ γινώσκομεν Θεσσαλικὴν ἐπιγραφήν ὑπο ἀλιεύς ληφθεῖσαν καὶ νῦν ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαλκιδὸς ὑπάρχουσαν, ὅτι δ' ὅμως ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφή προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, οὐδαμῶς πειθομεθα. Καὶ πρῶτον μὲν ἴδωμεν, ἂν ὄντως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποδεικνύει τὴν ἐξ Ἀττικῆς προέλευσιν.

Ὁ κ. Wilhelm εἰπὼν ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγερόμενοι θεοὶ καὶ ἥρωες ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Χαλκιδίαν, ὡς ἀριθμητικῶς προκύπτει ἐκ τῶν στίχων 9^ῳ καὶ 10^ῳ τῆς Α' πλευρᾶς τοῦ λίθου ἐπάγεται τὰδε Ἐρωσὶ εἶπε τοῖς τὰ Ἀττικὰ μελετῶσι ἢ ἐπὶ τῇ Κυνόσουρᾳ τῆς Σαλαμῖνος Λατρείᾳ τοῦ Διὸς τοῦ Τροπαίου. Εἰς μνήμην τῆς ἐνδόξου

μάχης οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης, (2, 92) τροπαῖον ἔστησαν. ὄθεν ἀναγαρόμενοι ἐκράτησαν· τὸ δὲ τρίταιον τοῦτο, ἱδρυμένον ἐπὶ τῷ Τροπαίᾳ ἄκρα (γρ. Τροπαίχ ἄκρα) καλουμένην ἀκρωτηρίῳ τῆς Κυνόσουρας ἀναγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πausanίου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Σαλαμῖνος (1, 36, 1) καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. X. Τσουντα ἐκδοθεμένῃ ἐπιγραφῇ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1884 σ. 165, στ. 33). Ταῦτα ἀναγινώσκων τις ἀναμφισβητικῶς θὰ ὑπολάβῃ ὅτι καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Πausanίας καὶ ἡ ὑπο τοῦ κ. X. Τσουντα δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή ποιοῦνται λόγον περὶ τε τῆς Τροπαίας ἄκρας καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῇ ἱεροῦ τοῦ Τροπαίου Διός. Ὁ ἀναγινώσκων δ' ὅμως τὸ παρατιθέμενον χωρίον τοῦ Θουκυδίδου βλέπει, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ ἱδρῦθη ἐπὶ τῇ Κυνόσουρᾳ ἄκρᾳ τῆς Σαλαμῖνος, τῇ κατὰ τὸν κ. Wilhelm καὶ Τροπαία καλουμένην, ἀλλὰ περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν νικησαντες τοὺς Πελοποννησίους περὶ Ῥίον τὸ Μολυκρικὸν (Θουκ. II 86), διότι ἐντεῦθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγαρόμενοι ἐκράτησαν (II 92). Ὁ δὲ Πausanίας ἐν τοῖς Ἀττικοῖς (1, 36, 1) λέγει μὲν περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ ἔστησεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι ἐπὶ τῇ νίκῃ, ἧς αἴτιος ἐγένετο, ἀλλ' οὔτε ὅτι ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διὸς ὑπῆρχεν ἐκεῖ, οὔτε ὅτι Τροπαία ἢ ἄκρα ὀνομάζεται ἀναφέρει, ἐν ᾧ μνημονεύει τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Κυχρέως, ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος (8, 76, 77), καθ' ὃν καὶ ἡ ἄκρα ὀνομάζεται Κυνόσουρα. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ γίνεται μὲν λόγος περὶ τοῦ τοποῦ, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Θεμιστοκλέους τρίταιον κατὰ Ηερσῶν καὶ περὶ τεμένους τοῦ Διάντος καὶ ἄλλων, ἀλλ' ἂν ἡ ἄκρα ὀνομάζετο Τροπαία ἢ Κυνόσουρα καὶ ἂν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτῇ ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διός, ἀτυχῶς δὲν λέγεται. Πόθεν ὁ κ. Wilhelm ὁ εἶπερ τις καὶ ἄλλος τὰ Ἀττικὰ μελετήσας γινώσκει, ὅτι καὶ ἡ ἄκρα ἐκαλεῖτο Τροπαία καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τῇ Κυνόσουρᾳ ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διός, ἡμεῖς τουλάχιστον ἀγνοοῦμεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὄντως καὶ ἡ ἄκρα ὀνομάζετο Τροπαία καὶ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἐπ' αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐπωνομάζετο τοῦ Τροπαίου Διός, διατὶ ἄρ' γε δὲν ἦτο δυνατόν ὁ Ζεὺς νὰ λα-

τρεύηται καὶ ἐν Χαλκίδι ὡς Τροπαῖος, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ ταύτῃ ἐλατρεύετο ὡς Ὀλύμπιος; (Dittenb. Syl. 17, 61). Μήπως οἱ Χαλκιδεῖς δὲν ἤσαντο τρόπαια πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους; Τούτου ἕνεκα καὶ ἡμεῖς ἀδιστακτικῶς μὲν συνεπληρώσαμεν Διὶ τροπαῖοι, μετὰ πολλοῦ δὲ δισταγμοῦ ἐν Κυρὸ[ς κεφα.λεῖ, ἅτε μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἄκρας πρὸς κυνὸς κεφαλὴν καὶ ἐκ τῆς νῦν προσωνυμίας αὐτῆς εἰκάσαντες,

Δευτέρᾳ ἀπόδειξις κατὰ Wilhelm, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε Ἀττικὴ καὶ οὐχὶ Χαλκιδικὴ, εἶνε, ὅτι ἀναφέρεται ἐν Ἀττικῇ πρῶτον μὲν ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου δῆμος Ἐλαιεύς, ὅστις ὑπὸ Διοδώρου καλεῖται Ἐλαιόος, εἶτα δὲ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (CIA. I 164) μνημονεύεται ἱερὸν Ἡρακλέους ἐν ἐλαεῖ. Καὶ ἂν ἀποδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ κ. Wilhelm, ὅτι πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *Ἡρακλ.]εῖ ἐν τῷ ἐλαεῖ* καὶ οὐχὶ ὡς ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν *Ἀφροδίτ]ει ἐν τῷ ἐλαεῖ*, ἔπειτα ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε Ἀττικὴ; ἀγνοεῖ ἄρα γε ὁ κ. Wilhelm, ὅτι ἐν Χαλκίδι ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο ὡς ἐν Ἀθήναις καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο Ἡράκλεια καλούμενα, ὡς μαρτυρεῖ ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφή ἐν Χαλκίδι εὑρεθεῖσα, ἣτις καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀθηνᾶ (τόμ. θ. 1897); Ἡ μὲν ἐν Χαλκίδι ἡ ἐλαιαία δὲν φέρεται καὶ τούτου ἕνεκα δὲν ἦτο δυνατόν τόπος τις νὰ εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν ἢ ἱερὸν νὰ κεῖται ἐν ἐλαιῶνι; Καὶ ὁ δῆμος δὲ ἢ ὁ τόπος τῆς Ἀττικῆς Ἐλαιεύς ἢ Ἐλαιόος δι' οὐδένα ἄλλον λόγον οὕτως ὠνομάσθη ἢ διότι ἔβριθεν ἐλαιῶν.

Περὶ δὲ τῆς λατρείας Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου παρ' Ἀθηναίους λέγει ὅτι εἶνε πασιγνώστος. Ἀλλὰ μήπως ἐν Εὐβοίᾳ ἡ λατρεία τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἶνε ἄγνωστος, ἀφ' οὗ πλείστα ἐπιγραφαὶ πανταχοῦ τῆς Εὐβοίας εὑρεθεῖσαι μαρτυροῦσι τοῦτο;

Ἀποδεχόμενος δὲ ὁ κ. Wilhelm τὴν ἐν στίχῳ 11^ῳ ἡμετέραν συμπλήρωσιν Χσ]όθοι, ὅπερ ὅμως κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην δύναται νὰ εἶνε καὶ Κ]όθοι, τεκμαίρεται, ἐξ ὧν ὁ Στράβων λέγει ἐν σελ. 383^ῃ, ὅτι ὁ Εὐσθός εἶνε Ἀττικὸς ἥρως, διότι γῆμας τὴν Ἐρεχθίδος θυγατέρα, ᾧκισε τὴν τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς, Οἰνόην, Μαραθῶνα, Προ-

βάλινθον καὶ Τρικύρουθον. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἡ Χαλκίς ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ὡς μαρτυροῦσιν ὅ τε Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης, νομίζεται Ἰωνικὴ πόλις, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Εὐσθός ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι ὡς υἱὸς τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Ἰώνων;

Ἡ παράδοξον φαίνεται ἡμῖν, ὅπερ λέγει ὁ κ. Wilhelm περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου καὶ τοῦ Πτοροθίου Ποσειδῶνος. Διότι, ἐν ᾧ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ εἶνε ἄγνωστος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Πτοροθίου, ἔπειτα παραδέχεται ὅτι ὑπῆρχε μὲν, ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ, διότι μαρτυρίαι δὲν σώζονται. Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι, ἂν ἡ κατ' ἀναλογίαν ἀπόδειξις, μηδεμίᾳ ἄλλῃ οὐσίᾳ δυνατῆς, παρέχῃ πιθανότητά τινα, ὅταν ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μαρτυρηθῇ, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶνε πολὺ τολμηρὸν, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν, νὰ ἀποδέχηται τις, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου εὐαρμωστεῖ μᾶλλον τῇ Ἀττικῇ ἢ τῇ Χαλκίδι, τῇ πρωτεύουσῃ τῆς ὁμωνύμου τῇ μητρὶ αὐτοῦ νήσου Εὐβοίας.

Τελευταῖον δὲ κρίνων ὁ κ. Wilhelm τὴν ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς γραφῆς ἀποφαίνεται μετὰ πάσης βεβαιότητος ὅτι εἶνε οὕτως εἰπεῖν Ἀττικωτάτη. Καὶ ἡμεῖς τὸ Ἀττικὸν τῆς ἐπιγραφῆς παρατηρήσαμεν, ἀλλ' οὐδεμίᾳ ὑπόνοιᾳ περὶ τοῦ γνησίου τῆς καταγωγῆς αὐτῆς ἐγεννήθη ἡμῖν ἐνθυμηθεῖσι πρῶτον μὲν ὅτι ἡ μέση Εὐβοία, ἔνθα καὶ ἡ Χαλκίς, ἀπὸ μὲν τῆς 7^{ῆς} ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἐξιωνιζομένη, ἀρχομένης δὲ τῆς 8^{ῆς} εἶχεν ἤδη ἐξιωνισθῆ, ὡς μαρτυροῦσιν ὅ τε Ἡρόδοτος 8,46, καὶ ὁ Θουκυδίδης (4,61) ἔπειτα δὲ ὅτι, ἀφ' ὅτου οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὴν Εὐβοίαν, κληροῦχοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο κύριοι τοῦ εὐφορωτάτου Ἀηλάντου πεδίου, οὐ μόνον ἡ Χαλκίς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ νῆσος τὴν τε γλῶτταν καὶ τὰ Ἀττικὰ ἤθη παρέλαβεν (ιδ. Geyer Topographie und Geschichte der Insel Euböia 1903).

Γ'. Ἐπανόρθωσις ἡμαρτημένου.

Ἐν τῇ ἐπὶ μικροῦ κανθάρου γεγραμμένη ἐπιγραφῇ, ἣτις καὶ πανομοιοτύπως ἐδημοσιεύθη ἐν σελ. 113^ῃ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου τεύχους τοῦ ἔτους

1902^{ον}, οὐκ οἶδ' ὅπως το τε πανομοιοτυπον καὶ ἡ μεταγραφὴ ἐν τῷ ἔξωθεν τῆς βάσεως δευτέρω στίχῳ εἶνε ἡμαρτημένα· ἀντὶ λοιπὸν τοῦ

Πάντα τάγαθὰ ἀμήχανα κάπορα αὐτῶι
γραπτέον

Πάντα τάγαθὰ ἀμήχανα καὶ ἄπορα αὐτῶι.

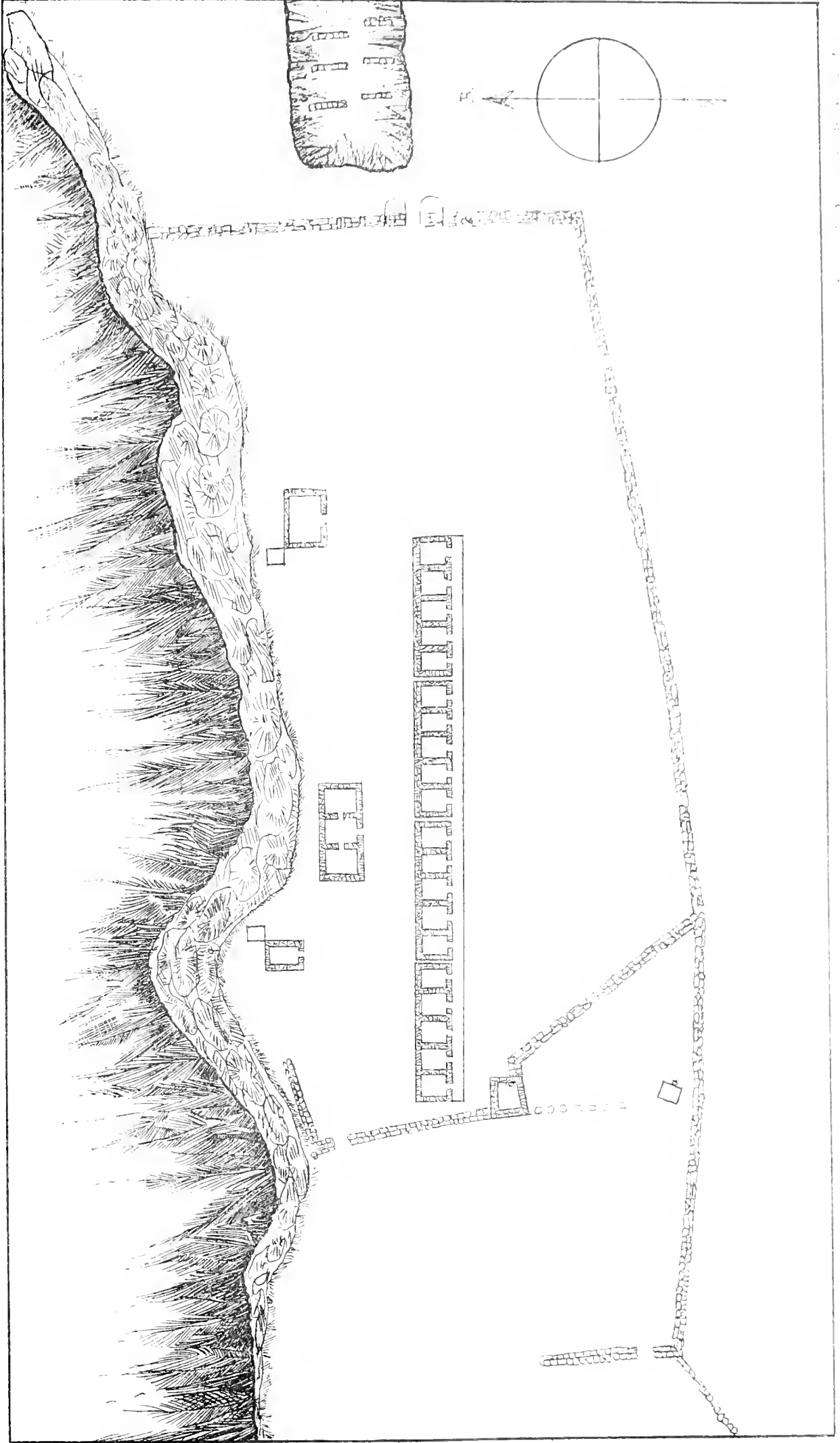
Δ'. Ἀρχαῖον φρούριον παρὰ τὴν Χαλκίδα.

(ἰδ. παρὲνθ. πίνακα 1)

Πέραν τοῦ Ἀηλάντου ποταμοῦ ἐν ἀριστερῇ τῷ εἰς Ἐρέτριαν πορευομένῳ ἀντικρῦ καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Φύλλα ἐνετικῶ φρουρίου, ὅπερ κοινῶς Καστέλλι νῦν λέγεται, ὑψοῦται λόφος πετρῶδης ἐπιμήκης, ἀπότομος μὲν πρὸς τὸ μέρος τὸ βλέπον πρὸς τὸ Ἐνετικὸν φρούριον, ἡρέμα δ' ἀνίων ἐκ τοῦ πεδίου, ὁπῶθεν καὶ ἀνοδος βατῆ ὑπάρχει παρὰ δύο μικροτέρους βραχῶδεις λόφους κειμένους ἐν ἀριστερῇ τῷ ἀνίοντι. Ὁ πετρῶδης οὗτος λόφος κοινῶς καλεῖται βράχος. Ἐπὶ τούτου φαίνονται εὐδιάκριτα τὰ ἔγχνη ἀρχαίου φρουρίου. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν τριῶν πλευρῶν αὐτοῦ, τῆς δυτικῆς τῆς μεσημβρινῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς, ἅτε εὐεπιβάτων, διακρίνονται πανταχοῦ σχεδὸν αἱ βάσεις περιβόλου πεποιημένου ἐξ ἀργῶν λίθων, ἔχοντος δὲ πλάτος δύο μέτρων. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἔνθα καὶ ἡ εἴσοδος, ὑπῆρχον δύο περιβόλοι, ὁ μὲν ἐξωτερικός, ὁ δὲ ἐσωτερικός. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔχει ἑκτασιν εἴκοσι καὶ πέντε μόνον μέτρων, διότι τὸ ἄλλο μέρος εἶνε φύσει ὀχυρόν, ὁ δ' ἕτερος ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πεντηκονταῦ μέτρου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ἔνθα φαίνονται ἔγχνη τετραγώνου πύργου α', ἐκτείνεται μέχρι τοῦ βορείου ἄκρου, ὅπου κάμπτεται ἐπὶ ἑκκαίδεκα μέτρα. Σημειωτέον δὲ ἀπὸ τοῦ τετραγώνου πύργου (α' τοῦ ἐπὶ τοῦ πεντηκονταῦ μέτρου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς κειμένου μέχρι τοῦ ἑτέρου πύργου τοῦ ἔχοντος σχῆμα τραπέζιου β) ἐλάχιστα ἔγχνη τοῦ τείχους σώζονται ἴσως τοῦτο τὸ μέρος κατεστράφη, διότι μετὰ πέντε καὶ τριάκοντα μέτρα ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς φαίνεται λοξὴ πλευρὰ περιβόλου, ἣτις σχηματίζουσα ὀξεῖαν γωνίαν προσκολλᾶται τῇ ἀνατο-

¹ Το σχέδιον καὶ ἡ καταμετροῦσι τοῦ φρουρίου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἀριστείδου Φαρμακίδου.

λικῇ πλευρᾷ τοῦ τραπεζοειδοῦς πύργου (β) διὰ προεκτάσεως τείχους ἔχοντος μῆκος μέτρων δύο καὶ ἡμίσεως. Τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ταύτης τὸ ὅλον μῆκος εἶνε μέτρων ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ, ὧν τὰ τεσσαράκοντα ἐν ἀνήκουσι τῇ λοξῇ. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσι δύο πύλαι, ὧν ἡ μὲν ἔχουσα πλάτος ἐξ μέτρων κείται πρὸς μεσημβρίαν ἐπὶ τῆς λοξῆς πλευρᾶς, ἡ δ' ἔχουσα πλάτος τριῶν μέτρων ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους. Τὸ τείχος τὸ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἔχει ἑκτασιν διακοσίων εἴκοσι καὶ ὀκτῶ μέτρων. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ, ἣς τὸ μῆκος εἶνε μέτρων ὀγδοήκοντα καὶ ἕξ, ὑπάρχει κάθοδος, ἐν ἣ πύλῃ, ἣς ἐκατέρωθεν δύο πύργοι ἡμικυκλικοί. Ἐν ἀριστερῇ τῆς καθόδου ὑπάρχει χάσμα, οὗ ἐν τῷ μυχῶ ἐπὶ τοῦ βράχου ἦν κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ, ἣς, ἐπειδὴ ὁ βράχος ὑπὸ τῶν ὑδάτων καταβρωθεὶς εἶνε λίαν ἐφθαρμένος, οὐδὲν γράμμα διακρίνεται. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τοῦ λόφου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους, ἄνωθεν ὁδοῦ ἐχούσης μῆκος μὲν μέτρων ἑκατὸν ἑνδεκα καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν, πλάτος δὲ δύο καὶ ἡμίσεως καὶ βλεπούσης πρὸς μεσημβρίαν, κείνται εἴκοσι ὀματῖα ὑποδιαίρουμένα εἰς τέσσαρας πεντάδας χωριζόμενας ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαδρόμου. Καὶ ἐκάστη μὲν πεντάς ἔχει μῆκος μέτρων εἴκοσιν ἑπτὰ καὶ δέκα ἑκατοστῶν, ἕκαστον δὲ ὀματῖον ἰδίαν θύραν ἔχον ἔχει πλάτος μὲν ἔσωθεν μέτρων τεσσάρων καὶ τριάκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ πέντε καὶ ἐνενηήκοντα ἑκατοστῶν. Καὶ ἐκάστου μὲν διαδρόμου τὸ πλάτος εἶνε ἑνὸς μέτρου, ἐκάστης δὲ θύρας τῶν ὀματιῶν ἑνὸς καὶ δέκα ἑκατοστῶν. Ὑπεράνω τῶν ὀματιῶν τούτων ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχουσιν ἄλλα τρία ὀματῖα εὐρύτερα τῶν ἄλλων συνεχόμενα ἀλλήλοις καὶ κοινωνοῦντα ἔξωθεν μὲν διὰ μιᾶς μόνης θύρας κειμένης ἐν τῷ μεσαίῳ ὀματιῳ καὶ ἐχούσης πλάτος ἑνὸς μέτρου καὶ ἑβδομήκοντα ἑκατοστῶν, ἔσωθεν δὲ διὰ θυρῶν ἐν τοῖς μεσοτοιχοῖς ὑπαρχουσῶν. Τῶν τριῶν τούτων ὀματιῶν τὸ μῆκος εἶνε μέτρων δέκα ὀκτῶ καὶ εἴκοσιν ἑκατοστῶν, ἐκάστου δὲ τούτων τὸ μὲν μῆκος εἶνε μέτρων ἕξ καὶ εἴκοσιν ἑκατοστῶν, το δὲ πλάτος τεσσάρων καὶ ἐνενηήκοντα τριῶν ἑκατοστῶν. Ἐκατέρωθεν δὲ τῶν τριῶν τούτων ὀματιῶν ἐπὶ δύο προβολῶν τοῦ βράχου κειμένων ἐν τῷ ὑψηλοτάτῳ μέρει αὐτοῦ, ὧν ἡ μὲν

ΑΡΧΑΙΟΝ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΓΑΡΑ ΤΗΝ ΥΑΛΚΙΔΑ

εἶνε πρὸς ἀνατολάς, ἢ δὲ πρὸς βορρᾶν, ὑπάρχουσιν ἕτερα δύο δωμάτια. Τούτων τὸ μὲν ἐν τῇ ἀνατολικῇ προβολῇ κείμενον ἔχει ἔσωθεν πλάτος μὲν μέτρων ὀκτώ καὶ ἐξήκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ ἑπτὰ καὶ δέκα ἑκατοστῶν, ἐπὶ δὲ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας αὐτοῦ ὑπάρχει πύργος μικρός, οὗ τὸ τε πλάτος καὶ μῆκος ἐκάστης πλευρᾶς εἶνε τριῶν μέτρων, τὸ δὲ ἐν τῇ δυτικῇ προβολῇ δωμάτιον ἔχει πλάτος μὲν μέτρων τριῶν καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ πέντε καὶ ἐξήκοντα. Καὶ ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τούτου ὑπάρχει ἕτερος πύργος καθ' ἕλα ὅμοιος τῷ ἐν τῇ ἀνατολικῇ προβολῇ κειμένῳ.

Ὅτι μὲν ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ διέμενε διαρκῶς φρουρὰ ἰκανή, μαρτυροῦσι τὰ δωμάτια. τὰ τε ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ὄντα, ἐν οἷς ὄκουν οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ ἄλλα, ἐν οἷς οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατηγοί. Ἄλλὰ τίνοι τῶν δύο γειτόνων πόλεων ἀνῆκε τὸ φρούριον τοῦτο; τῇ Χαλκίδι ἢ τῇ Ἐρετρῖα; Ἐπειδὴ κεῖται οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Ληλάντου

ποταμοῦ, ἐντεθθεν δὲ τῆς ὄροσειρᾶς, ἣτις διαχωρίζομένη ὑπο τοῦ νῦν *Κακορροέματος* λεγομένου μόνῃ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φυσικὸν ὄριον τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεων, πειθόμεθα μᾶλλον ὅτι ἀνῆκε τῇ Χαλκίδι. Ὡς δὲ παρ' Ἀθηναίους οἱ ἔφηβοι ἐν τοῖς φρουρίοις ἐξετέλουν τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν ὑπηρεσίαν φρουροῦντες τὰ ὅρια τῆς χώρας (Ξενοφ. Ἄπομ. 3, 6, 10, 11. Λυσ. 12, 40. Πολυδ. II, 103. Πλάτ. Νόμ. Γ' 778. Αἰσχ. Παραπ. 167. Ἀριστοτ. πολιτ. 42, 2.), οὕτω φρονούμεν ὅτι καὶ τῶν Χαλκιδέων οἱ ἔφηβοι ἐνταῦθα διαμένοντες ἤσχοοντο καὶ τὴν χώραν ἐφύλαττον ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς τῶν πολεμίων. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέταξαν τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην Εὐβοίαν, πάντως ἐνταῦθα ἐγκατέστησαν κληροῦχοι Ἀθηναῖοι, ἵνα τοὺς τε κλήρους αὐτῶν φυλάττωσι καὶ τοὺς Χαλκιδεῖς φέβῳ συνέχωσιν.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1903

ΠΟΤΑΜΩΝ Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

(Πίν. 8)

Σπουδαιότατον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐνεπίγραφον, τὸ ἐν πίνακι 8^ο ἀπεικονιζόμενον, προσεκτησατο ἐπ' ἐσχάτων τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν Μουσεῖον. Εἶναι δὲ τοῦτο μαρμαρίνη στήλη ὕψους μὲν 0,88, πλάτους δὲ 0,32 καὶ πάχους 0,08· ἔχουσα τὸ ἄνωθεν μέρος ἀποκεκρουμένον καὶ φέρουσα κάτωθεν μολυβδίνην σύνδεσιν, δι' ἧς συνεκρατεῖτο μετὰ τοῦ βάρου αὐτοῦ.

Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ, εὐρεθέντι ἐν τῇ θέσει Μοσχάτῳ παρὰ τὸ Νέον Φάληρον πλησίον τῆς γραμμῆς τοῦ σιδηροδρόμου ἐν ἔτει 1902, ἐν τῷ ἐκεῖ κτήματι τοῦ κηπουροῦ Ι. Μαμάκη, εἰκονίζε-

ται γέρων πωγωνοφόρος καθήμενος ἐπὶ ἔδρας καὶ δεξιούμενος τὸν πρὸ αὐτοῦ ἰστάμενον ἄνδρα. Ἐκότερος τούτων φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ διπλοῦς αὐλοῦς.

ὑπὸ τὸ ἀνάγλυφον ὑπάρχει πεντάστιχος ἐπιγραφή, ἧς οἱ μὲν τέσσαρες ἑμμετροὶ στίχοι ἐχράχθησαν κατὰ τὴν ἰδρύσιν τοῦ νεκρικοῦ μνημείου, ὁ δὲ τελευταῖος ὁ μείζονσι γράμμασι κεχαραγμένος μετὰ ταῦτα, ὅτε ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα Πατρόκλεια σύζυγος τοῦ Ποτάμωνος ἐτελεύτησεν.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς·

ΕΛΛΑΣ ΜΕΝ ΠΡΩΤΕΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΑΥΛΩΝ ΑΠΕΝΕΙΜΕΝ
ΘΗΒΑΙΩΙ ΠΟΥΑΜΩΝΙ ΤΑΦΟΣ ΔΟΔΕ ΔΕΞΑΤΟ ΣΩΜΑ
ΠΑΤΡΟΣ ΔΕ ΜΝΗΜΑΙΣΙΝ ΟΛΥΜΠΙΧΟΥ ΑΥΞΕΤΕΡΑΙΝΟΣ
ΟΙΟΝ ΕΤΕΚΝΩΣΕΜ ΠΑΙΔΑ ΣΟΦΟΙΣ ΒΑΣΑΝΟΝ

ΠΑΤΡΟΚΛΕΙΑ ΠΟΤΑΜΩΝΟΣ ΓΥΝΗ

ἤτοι ἐν μεταγραφῇ¹

Ἐλλάς μὲν πρωτεῖα τέχνης αὐλῶν ἀπένειμεν
Θηβαίῳ Πουάμωνι τάφος δ' ὅδε δεῖξτο σῶμα
Πατρός δὲ μνήμαισιν Ὀλυμπίχου αὖξ' ἐπαινος
Οἶον ἐτέκνωσεμ παῖδα σοφοῖς¹ βάσανον²

Πατροκλεία Ποτάμωνος γυνή.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἡ ἐπιγραφή ἀποτε-
λεῖται ἐκ δύο ἀακτυλικῶν ἑξαμέτρων καὶ δύο πεν-
ταμέτρων, πλὴν τοῦ μεμονωμένου πέμπτου στί-
χου πεζῆ γεγραμμένου. Ἀνάγεται, ὡς ἐκ τοῦ
σχήματος τῶν γραμμάτων καταφαίνεται, εἰς τοὺς
πρώτους χρόνους τῆς Δ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταε-
τηρίδος.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ πλὴν τοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ
συλλαβῇ τῆς δευτέρας λέξεως τοῦ δευτέρου στίχου
ἀμαρτήματος τοῦ λιθοῦρου Υ ἂντι Τ οὐδὲν ἄλλο
παρατηρεῖται σφάλμα. Ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος
τούτου μανθάνομεν ὅτι ἡ στήλη ἀνήκει τῷ ἀποθα-
νόντι Θηβαίῳ Ποτάμωνι.

Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμενος πα-
τήρ τοῦ Ποτάμωνος Ὀλύμπιχος εἶναι ἀναμφιβό-
λως αὐτός ἐκεῖνος ὁ Ὀλύμπιχος οὐτινος ποιεῖται
μνεῖαν ὁ Πίνδαρος καὶ περὶ οὗ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ
Πινδάρου ἐν τῷ Γ' Πυθιονίκῃ στίχῳ 159 τῆς ἐκ-
δόσεως W. Christ ἐν Leipzig 1896, λέγει τὰ
ἑξῆς:

« Ἀριστοδῆμός φησιν Ὀλύμπιχον αὐλητὴν, δι-

¹ Ἡ λέξις σοφός καὶ σοφία ἐλέγετο περὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ ὅῃ
καὶ περὶ αὐλητικῆς οὕτω καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ Κύρου Ἀναβάσει 1,
2, 8 λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἐν Φρυγίᾳ ποταμοῦ
Μαρσίου καὶ τῆς Μουσικῆς ἕριδος Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσίου διη-
γεῖται τα ἑξῆς: «ἐνταῦθα (παρὰ τὸν παιαμὸν Μαρσίαν) λέγεται
Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσίαν ἐρίζοντα οἱ περὶ σοφίας».

² Βάσανον σοφοῖς = κριτήριον, λυδία λίθος τοῖς ἐπιστήμοσι τῆς αὐ-
λητικῆς.

δάσκόμενον ὑπὸ Πινδάρου, γενέσθαι κατὰ τὸ ὄρος,
ἔπου τὴν μελέτην συνετίθει καὶ ψόφον ἱκανὸν καὶ
φλόγα ἰδεῖν καταφερομένην. Τὸν δὲ Πίνδαρον ἐπαι-
σθόμενον συνιδεῖν Μητρὸς Θεῶν (Ῥέας) ἄγαλμα
λίθινον [μετεωρόλιθον] τοῖς ποσὶν ἐρχόμενον, ἔθεν
αὐτὸν συνιδρύσασθαι πρὸς τῇ οἰκίᾳ Μητρὸς Θεῶν
καὶ Πανὸς ἄγαλμα· τοὺς δὲ πολίτας πέμψαντας
εἰς Θεοῦ πανθάνεσθαι περὶ τῶν ἐκδησομένων· τὸν
δ' ἀνειπεῖν, ἱερὸν Μητρὸς Θεῶν ιδρύσασθαι· τοὺς
δ' ἐκπλαγέντας τὸν Πίνδαρον διὰ τὸ προειληφέναι
τὸν χρησμόν, ὁμοίως τῷ Πινδάρῳ ἐκεῖ(σε) τιμᾶν
τὸν Θεὸν τελεταῖς.»

Ἐνταῦθα ὁ Christ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἀριστοδῆ-
μος παρέλαθε τὴν ἄνω πληροφορίαν ἐκ τῶν ὑπὸ
τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς Ῥέας διατηρουμένων χρο-
νικῶν πινάκων.

Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἀναγομένων
χρονολογικῶς, ὡς εἶπομεν, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τε-
τάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος συνάγεται
ὅτι ὁ Ποτάμων οὗτος, ὁ Ὀλυμπίχου, εἶναι υἱὸς αὐ-
τοῦ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πινδάρου Ὀλυμπίχου.

Δὲν γνωρίζομεν μὲν κατὰ τίνα χρόνον ἀκριβῶς
ὑπῆρξεν ὁ Ὀλύμπιχος μαθητὴς τοῦ Πινδάρου,
ἀφ' οὗ ἔμως ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 521 πρὸ
Χριστοῦ ἔτος, ὁ Ὀλύμπιχος, βεβαίως ἐγεννήθη ἰκανὰ
ἔτη βραδύτερον, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ποτάμων δύναται
νὰ ἔζησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' πρὸ Χριστοῦ
αἰῶνος, εἰς ἣν ἐποχὴν ἐχαράχθη τὸ ἐπίγραμμα.

Οὕτως ἔχομεν εἶρημα σπουδαϊότατον, οὐ μόνον διότι ὁ Ποτάμων ὁ αὐλητῆς ἔτυχε τῶν πρωτείων τῆς τέχνης τῶν αὐλῶν, καὶ ἐπομένως τὸ μνημεῖον εἶναι μεγάλου μουσικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Ποτάμων οὗτος ἦτο υἱὸς αὐλητοῦ διδασκάλου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θηβαίου ποιητοῦ.

Ἦδη ἐρχόμενοι εἰς ἐξέτασιν τῆς παραστάσεως τοῦ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου παρατηροῦμεν ὅτι ἀριστερὰ μὲν τῷ ὄρῳντι κἀθήται γέρον πωγωνοφόρος κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς διπλοῦς αὐλοῦς καὶ δεξιούμενος ἕτερον ἰστάμενον δεξιὰ τῷ ὄρῳντι καὶ κρατοῦντα ἐπίσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς διπλοῦς αὐλοῦς. Ἐκ τῶν αὐλῶν οὗς κρατεῖ ἐκάτερος φαίνεται τὸ ἐπάγγελμα ἀμφοτέρων. Ὁ μὲν καθήμενος ἀναντιρρήτως εἶναι ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ προαποθανών, ἐπομένως ὁ πατήρ, Ὀλύμπιχος, ὁ δὲ ἰστάμενος εἶναι ὁ υἱὸς Ποτάμων. Ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι ἡ συνάντησις καὶ δεξιῶσις τῶν εἰκονιζομένων γίνεται ἐν τῷ Ἄδῃ βεβαίως ὁ πατήρ ὡς πρεσβύτερος καὶ ὡς προαποθανών, ἔπρεπεν αὐτὸς μὲν νὰ κἀθήται, νὰ ἴσταται δὲ ὁ υἱός. Τοῦτο συμβαίνει διότι ὁ γλύπτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὸν καταθάνατον εἰς τὸν Ἄδῃν υἱὸν ὡς ἐρχόμενον πρὸς τὸν ἤδη ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενον πατέρα.

Ἐν τοῖς δυοῖν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 869 καὶ 871 ἐπιτυμβίοις ἀναγλύφουσι¹ εἰκονίζονται καὶ οἱ ἀποθανόντες υἱοὶ καὶ οἱ ζῶντες πατέρες ὄρθιοι, ἀλλ' οἱ μὲν υἱοὶ καίπερ ὄρθιοι στηρίζονται ὀπισθεν ἐπὶ τετραγώνου παραστάδος καὶ ἔχουσι χιαστὶ τὸν ἀριστερόν πόδα ὡς ἐν ἀναπαύσει, πρὸς δὴλωσιν ὅτι εἶναι ἤδη ἐν τοῖς νεκροῖς. Ἴσως διὰ τῆς ὀρθίας στάσεως τῶν ἀποθανόντων υἱῶν ἠθέλησαν οἱ τεχνῖται νὰ δηλώσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς.

¹ Πρὸλ. Π. Καβδαδία, «Κατάλογος τῶν Γλυπτῶν» ἀριθ. 869 καὶ 871—Conze Grabreliefs 1054 καὶ 1055 Taf. CCX. καὶ CCXI.

Τοῦτο καθ' ἡμᾶς ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ τεχνῖτης εἰκονίσας τὸν Ποτάμωνα ἰστάμενον καὶ ἐντελῶς ὄρθιον. Ὅθεν ἡ μέχρι τοῦδε ἐπικρατοῦσα παρά τισιν γνώμη ὅτι οἱ ἀποθανόντες παρίστανται πάντοτε καθήμενοι εἶναι πεπλανημένη, οὐδ' ὑπῆρχον κανόνες ἀπαράβατοι δι' ὧν ἐδεσμεύοντο οἱ τεχνῖται διὰ τὴν παράστασιν τῶν νεκρικῶν σκηνῶν. Ἄλλως δὲ καὶ οἱ εἰδικῶς περὶ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων γράψαντες. Κουμανούδης¹, Wolters², Furtwängler³, Brückner⁴ παραδέχονται ὅτι ἐν ταῖς ἐπιτυμβίαις παραστάσεσιν οἱ τεθνεῶτες παρίστανται ὅτε μὲν ὄρθιοι, ὅτε δὲ καθήμενοι. Ἡ διαφορὰ τῆς στάσεως ἔγκειται ἐν τῷ ὀρειλομένῳ σεβασμῷ τῶν ἰσταμένων πρὸς τοὺς καθημένους, ὡς υἱῶν πρὸς γονεῖς, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 869 καὶ 871 ἀναγλύφουσι τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ υἱὸς δεξιούται τὸν πατέρα συναντῶν αὐτῷ ἀναπαυόμενῳ ἐν τῷ Ἄδῃ⁵.

Τὸ ὄνομα Ὀλύμπιχος ἦν σύνηθες ἐν τῇ ἀρχαϊότητι. Οὕτω ἐν C.I.G. Sept. I, ἀναφέρονται περὶ τοὺς εἰκοσιν Ὀλύμπιχοι. Καὶ τὸ ὄνομα Ποτάμων εἶναι ἐπίσης κοινὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις⁶.

Διὰ τοῦ ἀναγλύφου τοῦτου εἰς τοὺς τόσους ἄλλους ἐν πλείστασις ἐπιγραφαῖς ἀναφερομένους Θηβαίους αὐλητὰς προστίθεται καὶ ἕτερος ἐπίσημος, τέκνον καὶ οὗτος τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐν ᾗ μεγάλως φαίνεται ἠσχεῖτο ἡ αὐλητικὴ τέχνη.

II. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

¹ Σ. Κουμανούδη Ἐπιγραφαὶ Ἐπιτύμβιοι ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ σελ. κέ'.

² Friedrichs - Wolters, Die Güßabgüsse Ἀριθ. 1004 κ. ἐ. — Wolters in Athen. - Mittheilungen 1891 σελ. 394.

³ Furtwängler. Collection Sabourff ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ σελ. 48.

⁴ Brückner «Von den Griechischen Grabreliefs» Wiener Akademie 1888.

⁵ Friedrichs - Wolters ἐνθ. ἐν. Νο 1039. — v. Sybel 94—

Π. Καβδαδίας, Γλυπτὰ Ἐθν. Μουσείου. Ἀριθ. 903.

⁶ Πρὸλ. C.I.G. 289, 2. - 1957 - 9. 2183, 3137. Ἀνθολογία Ἑλληνική VI, 21.

ΤΑΜΙΑΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πιν. 9).

Μέχρι πρός ὀλίγων μηνῶν ἢ φέρουσα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφὴν ὀπισθόγραφος στήλη ἦτο ἐντετοιχισμένη ἐν τῇ μεσημβρινῇ τῶν Βυζαντινῶν παραστάδων τῆς σωζομένης δυτικῆς πύλης τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ ἐτέρα τῶν ἐνεπιγράφων πλευρῶν τῆς στήλης ἦτο ὀρατὴ πάντοτε ὡς καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ὁ μακαρίτης Εὐστρατιᾶδης ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ 'Αρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1874 σελ. 462 καὶ ἐξ. Παραβ. καὶ C. I. A. II, 2,678 A καὶ B) καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς πρὸς τὰ ἔξω ἐστραμμένης πλευρᾶς τῆς στήλης, ἀναγραφὴν οὖσαν τῶν ἐν τῇ χαλκοθήκῃ χρημάτων καὶ τὴν τοῦ ὀρατοῦ μέρους τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ἀναγραφὴν οὖσαν τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἡ στήλη ἐξήχθη τῆς Βυζαντινῆς παραστάδος κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον κατὰ τὰς γενομένας δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν τῷ Παρθενῶνι: ἐργασίας καὶ ἀναπετέθη εἰς τὸ δυτικὸν αὐτοῦ μέρος πρὸς μελέτην τῶν βουλομένων. Ἡ Γενικὴ Ἐφορεία τῶν ἀρχαιοτήτων προθύμως μοὶ παρέσχε τὴν ἄδειαν νὰ μελετήσω καὶ ἐκδώσω αὐτήν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζω αὐτῇ καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου.

Ἡ στήλη εἶναι ἐκ πεντελικοῦ λίθου μήκους μὲν 1,99 πλάτους δὲ 1,00 καὶ πάχους 0,29 π. μ., ἐπομένως τὸ μὲν μήκος ἀναλογεῖ πρὸς 4 τὸ δὲ πλάτος πρὸς 2 περίπου ἑλληνικοὺς πήχεις. Ἡ γενικὴ ἐπικεφαλὴ τῆς στήλης ὡς καὶ ἡ ἰδιαίτερα τῆς πρώτης σελίδος ἐλλείπουσι, διότι τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης, ὡς καὶ μέγα τριγωνικὸν τεμάχιον τῆς δεξιᾶς γωνίας, εἶναι ἀποκεκομμένα. Ἀλλὰ καὶ αἱ σωζόμεναι ἐνεπιγράφοι πλευραὶ εἶναι ἐφθαρ-

μέναι (ἂν καὶ ὄχι πολὺ) τὴν ἐπιδερμίδα, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ σελίδι εἶναι ἐγκεικομμένοι δύο τετραγωνικαὶ κοιλότητες ἢ μὲν 8×7 ἢ δὲ 7×6 ἑκατοστῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τρεῖς σελίδας διηρημένη εἶναι ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων στοιχηθὸν γεγραμμένη. Περιέχει δὲ ἐκάστη σελὶς 125 περίπου στίχους. Τὸ μήκος τῶν στίχων διαφέρει. Τὸ μήκος τῶν τῆς πρώτης σελίδος εἶναι 0,405 π. μ. ($= \pm 1 \frac{1}{4}$ ποδ.) τῶν τῆς δευτέρας 0,330 ($= \pm 1$ π.) καὶ τῶν τῆς τρίτης 0,250 ($= \frac{3}{4}$ ποδ.): ἐνιαχοῦ δὲ ὁ χαρακτὴς ἔγραψε μικρότερα καὶ πυκνότερα τὰ γράμματα ὅπως οἰκονομήσῃ χῶρον.

Ἐκ τῆς Β' σελίδος (στίχ. 114 καὶ ἐξ.)

στεφανοὶ ἐπέτειοι
στέφανος χρυσοῦς ὁ παρὰ Ἀνδρίων
τῇ Βουλῇ τῇ ἐπὶ Ναυσιγένους
ἄρχοντος . . .

ἐξάγεται ὅτι ἡ παράδοσις τῶν χρημάτων εἶναι ἢ τοῦ ἔτους Ὀλ. 103, 1 ($= 368/7$ π. X.) ἐπομένως ἐν ἔτος ἀρχαιότερα τῆς παραδόσεως τῆς ἐπὶ ἄρχοντος Πολυζήλου (C.I.A.II, 2,677).

Αἱ λέξεις ἐπέτειοι ἐπὶ Λυσιστράτου (σελ. I, στίχ. 128) εἶναι παρελημμένοι ἐσφαλμένως ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ ἔτους Ὀλυμπ. 102, 4 ($= 369/8$ π. X.).

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ γράψω βραδύτερον ἐκτενέστερον περὶ τῆς ἐπιγραφῆς θὰ περιορισθῶ νῦν εἰς τὸ νὰ δικαιολογήσω μόνον τὰς σπουδαιότερας τῶν συμπληρώσεών μου καὶ τὰς ἀπὸ τῶν τοῦ Εὐστρατιᾶδου διαφερούσας ἀναγνώσεις μου.

Ἐχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ὡς ἐξῆς.

θηραῖα III· φιλάλιον - - - -]

ἐκ τῷ Περθεωνῶνος

γοργόνοι[ον] κήματα κα - - - -]

ἔπιτος· γροψ· γροπος πρότομα,

γροψ με γας· λέοντος πρότομα,

δρακων ἐπιγρυσος· [κλ]ῖν[αι]

X[ι]σ[ο]ργ[ε]ς ΠII· ξιφομάχιφ[αι]· ΠIII

ἐγγειφίδιον· ζίφη Π θώρακες ΔΠI·

πήληγξ χαλαῖ· λύρα καταγρυσ[ος]·

λύρα ἐλεφάντινα· IIII· λύρ[αι]·

ζύλινα· Γ· κρήνη χαλαῖ IIII·

ἀσπίδες ὑποζύλοι ἐπιγρυσος·

κρήνος Ἰλλυρικόν· ἀσπί[ς] ἐγγ·

Λέσθο ἐπίσημος· Νίκη ἀσπί[ς]

ἐκ Παναθηναίων ἐπιγχαλα[ς]·

λήνη σταχυ(ε)ς ΔII πεφιγρυσος[ν]·

ἀλαθαστοθήκη ἄλυσι ἀφ[ι]γροψῶν

ἔχουσα· μάχιφα χαλαῖ ἐν

ἐλύτρωι· ἐλεφαντίνωι· χαλα[γός]

κεχρυσωμένος· ἀκινάκης

κεχρυσ(ω)μένος· κιδωτίω δύο·

ὀπισθοκραπίδες· συδῆνη μη[ν]- - - -]

ἀλαβ[α]σ[τ]ισθήκη ζυλίνη· κοί[τ]ι[ν]

ὑπόζυλος καταγρυσος· ἀσπί[δες]

ἐπίσημοι ΔΔΔIII, τούτων Γ ο[ύ]

τετραμμένοι· ἀσπίδες

ἐπιγχαλοὶ ΔΠI· κολέον μα[χ]αίρας

ἰατρικῆς ἐλ[ε]φ[αντίνων]

κλίνα Μεγ[α]λο[ν]ισοργῆς ΠII·

κλινίδες II· κνημίδων ζεύγ[η] Δ·

κυνά[ει] χαλακαὶ λεία<ι> ΔΠI· [κρήνη]

χαλαῖ III· στύρακες ΗΔ· σώρακοι

καίν(ο)ι· σωράκιον τοξευμάτων

σαπρῶν ἀχρήστων· δίφροι· Δ·

διωδεκάτη· [στ]αθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔ·

τρίτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τετάρτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

πέμ[ε]πτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ἕκτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ἑβδόμη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ὀγδόη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ἐνάτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

εἰκοστὴ [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

μία καὶ εἰκοστὴ ΧΗΗΗΗΗ·

δευτέρα καὶ εἰκοστὴ [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τρίτη καὶ εἰκοστὴ [Χ]·

τετάρτη καὶ εἰκοστὴ [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

πέμπτη καὶ εἰκοστὴ [Χ]·

ἕκτη καὶ εἰκοστὴ Χ[ΗΗΗΗΗ]·

ἑβδόμη καὶ εἰκοστὴ [ΧIII]·

ὕδριαι ἀργυραὶ κα[ν]αί·

πρώτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

δευτέρα, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τρίτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

Ἀθηνᾶς Νίκης ὕδριαι [ἀργυραὶ]·

πρώτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

δευτέρα, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τρίτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

Ἀθηνᾶς Νίκης ὕδριαι [ἀργυραὶ]·

πρώτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

δευτέρα, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τρίτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τετάρτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

Ἀρτέμιδος Βραχυρων[ι]κῆς ὕδριαι [ι]

ἀργυραὶ· πρώτη [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

δευτέρα, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τρίτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

τετάρτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

πέμπτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ἕκτη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

ἑβδόμη, σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

35) διοκ[λει] μεία· λεία· χρυσάι τετταράκοντα

ἕξ· σταθμῶν [ΡΗΗΗΗΗΗ]ΔΔΔΔΔΗΗΗ·

χρυσίων, ὁ παρὰ Ἀριστάρχωι· [η]ύρηθη,

σταθμῶν Π· Η·

[εἰ]λακτῆρες Ἀρτέμιδος Βραχυρωνίης

χρυσῶν, σταθμῶν : ΗΗΗΗΗ·

[φ]ύλλον [ἀπό] τῆς θύρας ἀπὸ τῷ ἑκατομπεδο

[χρ]υσῶν ἀπὸ τῷ ἄλο ἄστατον·

στεφανος χρυσῶς, ὃν ἡ Νίκη ἔχει

[ἐπ]ι τῆς κεφαλῆς, <ἡ> ἐπὶ τῆς χειρὸς

τῆς ἐπὶ [Σωκρά]τιδο ἀργοντος·

πρώτος ῥυμός· κεφαλή· στερᾶνη·

[σ]τεφ[α]νος, [ὁ ἐπ]ι τῆς κεφαλῆς·

[σ]τεφ[α]νος, ὃν ἐν τῆς χειρὸς ἔχει·

50) ἐνωιδίω· ὑπο[δ]ερ[ι]ς ὄρμος· χεῖρες

ἀμφοτέρ[ω]ν· ἀμφοτέρ[ω]ν δύο π[ο]ύ[δα]·

[χ]ύλ[ω]]

[σ]ταθμῶν] Η[Δ]ΔΔΔΗΗΗ·

[δ]ευτέρ[ω]ς ῥυμ[ω]ς· θώραξ, περὶ

55) [.] ὃν ὀπίσθιον,

[σ]ταθμῶν] ΔΔΔΔΗΗΗ

τρίτω[ς] ῥυμ[ω]ς· σκέλη ἀμφοτέρω

[. . .] χ[α]] δύο· περὶ τετταρες·

[σ]ταθμῶν] ΧΗΗΗΗΔΔΔΗΗΗ·

60) τετάρτος ῥυμός· ἀπόστυγ[μ]α· πόδες δύο·

[π]ειρονίδες [- - - - -]

[σ]ταθμῶν ΧΧΗ[.]ΔΔΔΔΗ·

ὕδρια χρυσῆ [στ]αθμῶν : ΧΗΗΗΗ·

[στ]έρανος χρ[υ]σῆς, ἀριστεῖον τῆς θεῶ

65) [ε]κ Παναθηναίων, τῶν ἐπὶ Σωκρατιδο

ἀργοντος, σταθμῶν Η[Δ]ΔΔΔΗΗΗ·

τὰδε χρυσᾶ καὶ ἐπίτη(κ)τα

κ[α]· ὑπόχαλακα ἄστατα·

70) κρατῆρ ἐπίτηκτος ἐπιγρυσος ὑπάργυρος

- 75 υπόστατον κρατῆρος υπόχαλκον
ἐπίχρυσον· γοργόνειον χρυσόν·
υπόφουρον ἐπίτηκτον ἀπό τῆς ἀσπίδος
τῆς ἀπό τῷ νεῷ· ἀσπίδισκακι ἐπίχρυσου
ὑπόφουρου τέταρες· ἀκινάκης σιδηρός,
τὴν λαθὴν χρυσῆν ἔχων, τὸ δὲ κολεῖον
ἐλεφάντινον ἐπίχρυσον, τὸ δὲ [. . .]ιον
χρυσόν· ἀσπίδες ἐπίχρυσου λεῖται δύο·
πρῆτη ἀσπίς ἐπίχρυσος γοργόνειον ἔχουσα·
80 ἀνθήμειον χαλκὸν ἐπίτηκται· περι-
κεχρυσωμένον ὑποδερίδιον ζύλιον
ἐπίχρυσον· κανὸν κατὰχρυσον
υπόχαλκον χαλκᾷ διερείσματ' ἔχων.
- 85 τὰδὲ σταθμῶι παρελάβομεν χρυσᾶ
καὶ ἐπίτηκτα καὶ υποχαλκα·
κανὸν χρυσὸν υποχαλκον, ἵνα ὁ 'Απόλλων,
σταθμὸν :::XXX[Ρ][Ρ]ΔΔΔΔΠ·
ἔτερον κανὸν χρυσὸν υποχαλκον, ἵνα
90 ὁ Ζεὺς, σταθμὸν :::XXX[Ρ][Ρ]ΔΔΔΔ·
[ρ][ᾶ]λῆ χαλ[κο]κράς βρα(β)αρικῆ, ἣν Κλέων
ἀνέθηκεν, σταθμὸν ΗΠΔΠΗΗΗΗ·
φάλη ὑπεργυρος ἀκλωτή, σταθμὸν ΗΗΗΗ·
θυματῆριον ἐπίχρυσον υποχαλκον, ἵνα
95 τὸ ἔλφα π[ι]α[ε] [α]σσημαστανται, σταθμὸν
σὺν τοῦς ἡλοῖς τοῖς χαλκοῖς XXXΗΗΗΗ·
θυματῆριον ἐπίχρυσον υποχαλκον, ἵνα
τὸ βῆτα παρκασημαστανται, σταθμὸν XXXΗ[Ρ]ΔΔ·
χρυσιον ἐπίτηκτον ὑπεργυρον,
100 σταθμὸν :::[Γ][Ρ]ΗΗΗ·
χρυσιὸν ἐπίτηκτον ἀπὸ τῶν ἀρωματῆριων
τὸ νεῷ τῆς Νίκης, σταθμὸν :::[Γ]ΗΗ·
χρυσιὸν ἐπίτηκτον ἀπὸ τῆς ἀσπίδος,
τῆς πρόστῶι νεῶι, σταθμὸν ΗΗΗΗΗ·
105 ἔτερον χρυσιὸν ἐπίτηκτον ἀπὸ τῶν
ἀρωματῆριων, σταθμὸν :::ΔΗΗ

- ἐν τῶι ἀρχαίωι ν(ε)ῶι ἄστατα·
στέφαν[αν] [αν]ῶς χρυσός· ὃν Κον[ων]
ἀνέθηκε, ἄστατος· στέφανος
χρυσός, ὃν οἱ ταμ[ι]αι ἀνέθε[σαν].
οἱ ἐπ'· Εὐβολίδο ἄρχοντος·
στέφανος χρυσός, ὃν οἱ πρε[σβ]εῖς
ἀνέθεσαν οἱ μετα Δίωνος Λοαρέ,
στέφανος χρυσός, ὃν οἱ ταμ[ι]αι
ἀνέθεσαν, οἱ ἐπι Δημόστρατό
ἄρχον(τ)ος· στέφανος χρυσός
ἄστα(τ)ος· ὃν Τιμόχ[ο]ρας ἀνέ[θηκεν]·
στέφανω ὑπόζυλω δύο φιλ[η]ν·
ἄρχου ἄστατος ἦγ Κ[. . .]·
Εὐκλήνη ἀνέθηκε· φάλη ἄρχου ἄ
ἄστατος, ἦν Γλαυκῶ Ν[ο] [. . .] [ρ][υ]νῆ·
ἀνέθηκεν· φάλη ἄρχου ἄστατος,
ἦν Δημῶ· Ἀκουμένος γυνὴ ἀνέ[θηκεν]
ἀσπίδιω δύο ἄρχου καὶ κ[ε]κλιδιω]
δύο καὶ δοράτιον ἄρχου[δ]ον·
φάλη ὑπόζυλος ἐπίχρυσος·
χρυσιὸν ἄπυρον, ὃ ἀνέθηκεν· - - - -
ἄστατον· δακτύλιος χρυσός·
ἄστατος· ὃν Ἀρχέδικτ ἀνέ[θηκεν]
ἄπυρον τῆριον χρυσόν, ὃ
ὁ ἀνδρῆς ἔχει· στέφανος, ἦν ἡ θεὸς
ἔχει· π[λ]ᾶστρον, ἃ ἡ θεὸς ἔχει·
ὄχλοῦς, ὃν ἡ θεὸς ἔχει· ἐπι τῶι
τραχηλωῖ· ὄραμοι Π[. . .] γλαυῶς χρυσῆ
αἰφῆς χρυσῆ· γοργόνειον ἄπυρον
φάλη χρυσῆ, ἦν ἔιν τῆ· χε[ι]ρ[ε] ἔχει
στέφανος χρυσός, ὃν ἡ βουλή·
ἡ ἐπι Νικαιάνδρο ἄρχον[τ]ος,
ἀνέθηκεν στέφανος χρυσός·
ὃν Τιμόθεος ἀνέ[θηκεν]
στέφανος χρυσός, ὃν [. . .]

- 'Ανάκιοι ὑδρῆαι ἀργυρ[αῖ]·
πρῶτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΗΗΗ·
δευτέρα, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΔΠ·
τρίτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ]ΔΔΔΔΗΗ·
Δημόπρος καὶ Κόρης ὑδρῆαι ἀργυρᾶ·
πρῶτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΠ·
δευτέρα, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΠ·
τρίτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΠ·
τετάρτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΠ·
πέμπτη, σταθμὸν [Ρ][Η][ΗΗ][Ρ]ΔΔΔΠ·
'Αφροδίτης ὑδρῆαι ἀργ[υ]ρᾶ [μ[.] ΗΗ·
σταθμ[ι]α χαλκᾷ ΔΗ·
μάχιρα σιδ[η]ρᾶ ἑλεφάν[τινον] τῶι
κολέον ἔχουσα, ἦν ἡ βολὴ ἀνέ[θηκεν], ἡ
ἐπι Ἀντιγένοσ ἀρχοντος
βυθιδιον ἐλεφάντινον,
ὃ Σμακῆ ἀνέθηκεν·
παλλάδιον ἐλεφάντινον
ἐπίχρυσον καὶ ἀσπίδι[σ]κα ἐπίχρυσος,
ὃ Ἀρχῆας ἀνέθηκεν· [] [ε] [β] [α] [ι] [τ] [ι] [ς] λῆθος
ἐπι κίονος ζυλίνου· κωνὴ χαλκῆ
ἐπίχρυσός μιν· [] [ρ] [α] [μ] [α] [σ] [τ] [ε] [ῖ] ον παρα
τῆ· βουλή· τῆς ἐξ Ἄρειο πάρο
σεση(μ)ασμένον·
ἦρονται μεγάλοι τρέσ ὄχ ὑγιές
ἀνακλισεις ἔχοντες ἠλεφαντωμ[ε] [ε] [α] [ς]
ἔτερος θρόνος ἀκάλισιν ὁκ ἔχων·
δουξίμεγας καταγωγῆς
φάλη χαλκῆ, ἦν Καλλίας
Πλωθευῆς ἀνέθηκεν·
ἠρόνος Θεσταλικος
συδῆνη ἐλεφαντίνη,

ἀνέθηκεν· στέφανος χ[ρυσός],
 ὃν Καλλιέλιεα ἀνέθηκεν·
 στέφανος χρυσός ὃν ἡ βουλῆ·
 ἡ ἐπί· Ἰπποδάμαντος,
 ἀνέθηκεν· [φ]ιάλη <ἀ>ργυρῶ,
 ἦν Ἀριστοδούλη ἀνεθήκεν·
 ζύφομα· χαίρα χαλα[η]
 πρὸς τῆι παρασταθῆ·
 ζύφῃ δύο πρὸς τρι[αριστάδ]·
 στέφανος χρυσός, ὃν ἡ βουλῆ,
 ἡ ἐπί Καλλεο ἀργόντος ἀνέθηκεν·
 ριάλη ἀργυρῶ, ἦν
 · · · · ·
 · · · · ·
 · · · · ·
 στέφανος χρυσός, ὃν · · · · ·
 ἀνέθηκεν· ριάλη [ἀργυρῶ, ἦν]
 Νικισφῶν Θημαικ[εύς] ἀνέθηκεν·

ἡ] παρὰ Μηθυμνικίων ἐπίχρυσος·
 δι[ή]μος κατεχγώς, ὑγι[ε]ῖς δύο
 ἥρονος τετταρες, τοτων [ε]ς κ[α]τεχγώς·
 κλῆναι Μιλτισοργῆς Δ ἐπί[ακ]ε[υ]ῖς
 δεόμεναι· ὀκλαδίαι Δ·
 τρχπέζα ἡλεφαντωμένη.
 στέφανοι ἐπέτειοι·
 στέφανος χρυσός, ὃ παρὰ Ἀνδρίων,
 τῆι βουλῆι, τῆι ἐπί Ναυσιγένους
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΗΔΔΠΗΗΗ·
 ἕτερος στέφανος ὃ παρὰ [ἰν] δῆμο
 (συλλογέων, τῶν ἐπί Ναυσιγένους
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΔΔΔΠΗΗΗΙΙΙ·
 ἕτερος στέφανος, ὃ παρὰ Τροζηνίων,
 τῆι βουλῆι, τῆι ἐπί Να<υ>σιγένο<υ>ς
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΠΔΔΔΗΗΙΙ·
 ἕτερος στέφανος [σ] παρὰ Τροζηνίων
 τῶι δῆμῶι, σταθμὸν ΗΗΔΔΙΙ·

- 110 σφραγιδίων ἀργυρῶν δακτυλίον ἔχον.
 τάδε ἀργυρῶ ὑπόχαλκα· θυμιατήριον
 χαλκῶ ὑπερείσματα ἔχον, ὃ Ἀριστόκριτος
 [ἀ]νέθηκεν, σταθμὸν ∴ΧΧΗΗΗΔΔΔ·
 [θ]υμια[τήριον] χαλκῶ διερείματ' ἔχον,
 [σ]ταθμ[ὸν] . . .] ΗΗΔΔΠΗΗΗ·
- 115 [θ]υμια[τήριον] χαλκῶ διερείματ' ἔχον,
 ὃ Κλεο[σφράκτ]ῆ ἀνέθηκεν, σταθμὸν ΧΗΗΗΔΔ·
 ὕδρια [. . .] λίθη ἡ ἐπί Δυσνικήτω
 σταθμ[ὸν] . . .] ΔΔΔΔΠΗΗΗ·
 στέφαν[ος] . . .] ὃς ὃ παρ' Ἀδδηριτῶν
 σταθμ[ὸν] . . .] ΔΔΔ[. .] ΗΗΗΗ
- 120 ἕτερος στέφανος, ἀριστέιον ἐκ Παναθηναίων,
 [τ]ῶν ἐπί Δυσνικήτω, σταθμὸν ΗΗ·
 [σ]τέφανος, ὃ παρὰ Καρυστίων, σταθμὸν ΠΔΔ·
 [ε]τέρος παρὰ Καρυστίων, σταθμὸν ΠΔΔΙΙΙΗ·
 125 [ε]τέρο[ς] ὃ παρὰ Σιφνίων στέφανος ∴ ΠΔΠΗΙΙΙΗ·
 ἕτερος στέφανος παρὰ δῆμο συλλογέων,
 τῶν ἐπί Δυσνικήτω, σταθμὸν ∴∴ΔΔΔΠΗΗΙΙ·
 ἐπέτειο ἐπί Δυσιστράτω· στέφανος, ὃ παρὰ
 δῆμο συλλογέων, τῶν ἐπί Δυσιστράτου
 130 ἄρχοντος, σταθμὸν ∴ ΔΔΠΗ·
 ἐτ[ε]ρος στέφανος ἐπί Δυσιστράτω, ὃν
 ὃ δῆμος ἀνέθηκεν, σταθμὸν ∴∴ ΠΔΔ·

Σελ. I.

1-15. Διέκρινα μόνον γράμματα χωρίς να δυνηθῶ νάποτελέσω λέξεις.

21. Διέκρινα

. I . O . O H / 2 . \ H

22-23. Διέκρινα

. . X A O . . . O

I K I I . . Ω I ' O N . T A O M O N ; Π H H H

27. Εὐστρατιάδης ἐσφαλμένως συνεπλήρωσεν
[Ἀθηνᾶ Νική στέφανος ἀπὸ ληϊών.

Περὶ Στεφάνου τοῦ Θάλλου ἰδέ· Kirchner,
Prosopogr. Att.

32. Μετ' ἀμφιβολίας ἔγραφα τὸν ἀριθμὸν κατ'
Εὐστρ. εἶνε· [Δ]Δ[Δ]ΔΙΙ

34. Ἐσφαλμένως ὁ ἴδιος ANTINAIΔΙΑ ἀντί
τοῦ ANTINAIΣΙΑ

35. Διέκρινα:

. O K . M E . Λ Λ Γ I A I X P Y E A . T E T T A P A K O N T A

Εὐστρ... A . . I Λ O X P A K O

36. Δὲν δύναμαι νά συμπληρώσω ἄλλως τὰς
δύο κενὰς θέσεις.

37 X P Y E I O N O Π A P A A P I E T A P X O I . Y P E O H

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐστρατιάδου· ὁ [π]αρχὰ
Ἀριστάρχου [ἀνετέθη] δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἐπὶ
τοῦ λίθου γράμματα, τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθέντα,
προϋποθέτει δὲ καὶ ἔκφρασιν ἀσυνήθη.

41-42. Παραβ. C. I. A. II. 2, 708.9 «αὶ θύ-
ραι αὶ ἐν τῷ Ἐκατομπέδῳ τῶνδε [δ]έοντ[αι μὴ
ἐ]ντελεῖς [εἶ]ναι· περὶ τὴν τοῦ λέοντος κεφαλὴν
ἐλλ[εῖπει τῶν φύ.]λων ἑνός, περὶ δὲ τὴν τοῦ
κριοῦ προτομὴν φύ.λλω[ν] ἐλλ[εῖπει] τῶν ἐλαττό-
νων Π κ.τ.λ.

51-52. Τῆς τελευταίας λέξεως ἀσαφῶς εἶδα
ΠΙΛ καὶ

52. . Λ I O I K H E I K I

53. Ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ἔχουν «ἀκρωτήριον ὀπί-
σθιον». Ὅμως καίπερ ἀσαφῶς φαίνονται·

. Ω N N O O N O Π I E I O I O N

58. Δὲν ἠδυνήθην νάποτελέσω λέξεις ὡς καὶ ἐν
τῷ στίχῳ 61 ὅσον καὶ ἂν προσεπάθησα.

. . P O N I Δ E E A Γ . . A T A K / I . . . K Λ I

77. Τῶν τελευταίων λέξεων φαίνονται·

T O Δ E H Y . Λ I O N

93. Διέκρινα AKYΛΩTH, ἴσως· ἀπὸ τοῦ ἀκύ-
λου ὡσπερ πτιλωτὸς ἀπὸ τοῦ πτίλου καὶ ραβδωτὸς
ἀπὸ τοῦ ράβδου.

107. Μεταξὺ τοῦ στίχου τούτου καὶ στίχ. 110
διακρίνονται·

117. ἴσως YΔPIA] AΓNH

Σελ. II.

16-18. Πολὺ ἀσαφῆ καὶ ἀμυδρά.

23 κ.τ.λ. Συνεπλήρωσα τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ
C. I. A. II. 2, 677, 678, 679.

65. Ἄμφιβόλλω, ἂν ὑπάρχει θέσις διὰ ΗΗΗΗ.

70. Ὁβτω σαφέστατα. C. I. A. II. 2, 679·
Π H H H H H Π Δ Π H H .

73-74 C. I. A. II. 2, 679, 11 καὶ 12·

Π H H H H H Π Δ Δ Δ H H H

Π H H H H Π Δ [Δ H H] H I I

84 ἴσως· M I A T . .

118. Διέκρινα· Π A P A A N Δ H M O . Το λάθος
ἴσως πρέπει νά ἐξηγηθῆ ἐκ τῶν λέξεων
Π A P A A N Δ P I O N τῶν ἐν στίχῳ 113.

Σελ. III.

23. Κατ' Εὐστρ. Δ I O K I

31 κτλ. Συνεπλήρωσα κατὰ C. I. A. II. 2,
676, 40 κ.τ.λ.

32. Ὁ λίθος ἔχει Π M P E A E . Εὐστρ. συνε-
πλήρωσε Π[αλλάδιον].

33. Συμπληρωτέον· ἀ.λίθαστρον, τεδχος,
ἀγγεῖον ἢ ἄλλο τοιοῦτον.

34. Συμπληρωτέον κατὰ Michaelis. Parthenon
σελ. 298, ἄρ. 56· ἰμύτια.

43-44. Συνεπλήρωσα τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ
C. I. A. II. 1, 172.

52. Διέκρινα· M I T H E T A X Y - Δ I I

58. ἴσως συμπληρωτέον· M H θυμναίων. Περὶ
τῆς συβήνης τῆς παρὰ Μηθθυμναίων παραβ. Σελ.
II στ. 106.

61. Διέκρινα T O Y T O N Π O :

66. Συνεπλήρωσα τὸν ἀριθμὸν κατὰ C. I. A. II.
2, 716, 9.

67. K Y N A I X A Λ K A I Λ E . A Δ Π I ! ;

X A Λ K A I I I E T Y P A K E X H Δ E Ω P A

69. K A I I ^ I E Ω P A I K I O N T O T E Y M

Μὴ βλέπων ἄλλην διέξοδον διώρθωσα ἐν στ. 67
λεῖται καὶ ἐν στ. 69 καινοί.

77. Διέκρινα μόνον O I Π P I

Διέκρινα Δ I Ω N O E I

84. Διέκρινα H Γ K Λ Λ . Λ I

86. Διέκρινα Γ Λ A Y K Ω N O E . . Γ Y

99. Διέκρινα Γ Λ A Y E X I

100. Διέκρινα Γ O P Γ O N E I O N /

119-121 εἶνε ἐξηλειμμένοι. Ἐν τοῖς στίχοις
τούτοις 121 φαίνονται μικρὰ λειψάνα μόνον.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 15 Αὐγούστου 1903.

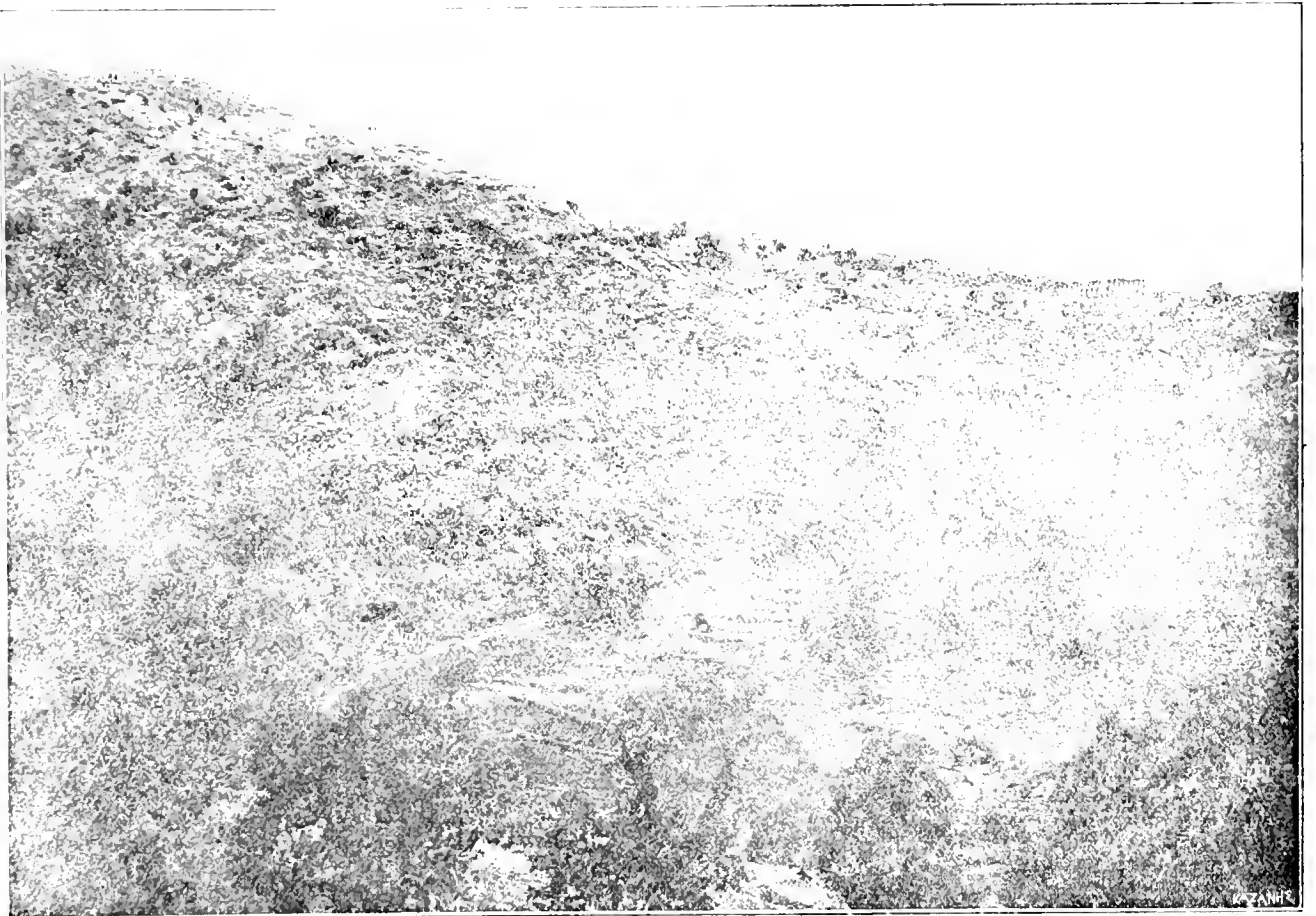
E. VAN HILLE

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΚΩΤΙΛΩΙ

Ο Παυσανίας μετά τον περί του ναού του Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος λόγον του καὶ τῆν περιγραφὴν πηγῆς τινος ἐν τῷ Κωτίλω ὄρει, περιῆς ἐλάττω, ἐπαύθηνως κατὰ τὴν γνώμην του, ἐστὶ ἢ το ἢ ἀρχὴ τοῦ ρευματος τοῦ Λύμακος, καθύστερον παύτης τὸ ὕδωρ ἤρχνιζέτο ὀλίγον μακρὰν τοῦ

μέρους, ὅθεν ἀνέβλυζεν, λέγει¹, "Ἔστι δὲ ἄτερό τὸ ἕκρον τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρείου Κωτίλου μὲν ἐπίκλησιν, Ἄγροσθίτη δ' ἔστιν ἐν Κωτίλω καὶ αὐτῇ γὰρ τὸ ἦν οὐκ ἔχων ἐτι ἄροφον καὶ ἄγαλμα ἐπεποιήτο.

² Ἡ μὲν πηγὴ κατὰ τὴν γνώμην πάντων², ὅσοι

Εἰκόνη 1.

ἐκ τῶν νεωτέρων ἔργων τὴν εὐκαιρίαν νὰ μνημονεύσωσι το μέρος τοῦτο τῆς συγγραφῆς τοῦ Παυσανίου, εἶνε ἢ εὐρισκομένη 10 περίπου λεπτά χαμηλοτέρου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος πρὸς Δυσμῆς κατὰ τὸ πέλος τοῦ κατωφερικοῦ δυσβάτου ὁρομί-

σκου, ὅστις διὰ τινος ἀποκρήμνου χαράδρας φέρει ἀπο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος εἰς μικρὰν κοιλάδα ὀνομαζομένην σημερον ὡς ἐκ τοῦ λεκανοειδοῦς

¹ Παυσανίας VIII, XLII, 6.

² Frazer Pausanias IV, 305, 31, 10.

σχηματος αὐτῆς *Κοῦμπιλα*. Ἡ ἰδίᾳ μικρὰ κοιλίᾳ, ἔπως καὶ αἱ λοιπὴν γειτονεύουσαι πρὸς αὐτὴν ὁμοίου σχήματος κοιλιάδισται κατούμεναι ὡς ἐκ τούτου καὶ αὐταὶ ὁμοίως *Κοῦμπιλας*, ὠνομάζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀναμφιβόλως καὶ τότε ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν. Βάσις¹ ἐκ τούτων δὲ καὶ τὸ ἐκεῖ που κείμενον ἀρχαῖον χωρίον, ἐντὸς τῆς περιούχης τοῦ ὁποῦ ἐκεῖτο ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος, εἶχε τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Τῆς ἐν λόγῳ πηγῆς τὸ ὕδωρ, οὐχὶ ἄλλως τε τοσοῦτον ἄφθονον κατὰ τὸ θεῶς, φέει σημερον ἐκ δύο πλησίον ἀλλήλων κειμένων θεσπεῶν, ἐπὶ τῆς μιᾶς δ' ἐκ τούτων ὑπάρχει νεωτέρα κρηνη ἰδ. εἰκ. I.

Τὸ ὕδωρ ἐξαφανίζεται καὶ σημερον, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, βηματὶ τινα μακρῶν τῆς κρηνης.

Καὶ τὸ Κώτιλον ἔχει πρὸ πολλοῦ ταυτισθῆ πρὸς τὸν ΒΔ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος ἑκατοντάδα μέτρων ὑψηλότερον² τούτου κωνικοῦ λόφου, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ὑψιστὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου καὶ ὀνομάζεται σημερον *Παλιμαθίκαϊ*.

Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος οὐδαμια ὁδὸς ἐπίτηδες κατασκευασμένη φερεῖ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου, οὔτε δὲ καὶ ἴσχυη τοιαυτῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, φερούσης κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ναοῦ ἐπὶ τὸ Κώτιλον, σώζονται. Ὁ θεῶν τὴν σημερον νὰ ἀνελθῆ εἰς τὸ Κώτιλον, ἂν μὲν εἴνε πεδῖος, βραδίει ἐκ τοῦ ναοῦ κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν κορυφὴν, ὅπου φθάνει μετὰ 10 περίπου λεπτὰ κατόπιν ὀλίγου ἀποτομοῦ ἀναβάσεως· ἂν δὲ θελή νὰ ἀνελθῆ ἐπὶ ὑπόζυγιον, προχωρεῖ ἐκ τοῦ μικροῦ φυλακίου διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν ἀρκετὸ πρὸς Β ἀκολουθῶν τὴν ρίζαν τοῦ λόφου καὶ εἶτα ἐκεῖθεν τοσέπεται πρὸς τὴν κορυφὴν, ὅπου δύναται νὰ φθάσῃ ὀμαλῶτερον.

Αἱ περίφημοι γηραιαὶ ὄρυες, αἰτίνας σπανιώτεροι νῦν περιβάλλουσι καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπολλωνος, ἀπαντῶνται σποραδικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου, ἰκαναί, ὥστε νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ἄλλοτε καὶ τὸν λόφον τούτον, ὅπως καὶ ἔλλον τὸ Κώτιλον ὄρος ἐκάλυπτον πυκνὰ δάση ὀρυῶν.

¹ Ἡσύχιος ἔλεγον δὲ βήσας τοὺς κοίλους καὶ δημῶδες τόπους. Παρ' Ὀμήρῳ συνηθέτατα, οὐρεὺς ἐν βήσας. Πδ. Curtius Porphonnesus I, 341, 32.

² Ἡ ναὸς Ἀπολλωνος 1131 μ. Curtius.

Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου βωμολογία θεῶν, ὑπερτέρα ἐκείνης, ἥτις τοσάντις μετὰ δικαίου θαυμάσιου ἔχει περιγραφῆ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος, ὡς ἔγραψα τῆς ὁδοῦ ἐλευθερᾶν καὶ πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσίαν θὰ κατασκευασθῆ καὶ ἐκεῖθεν ἐκ τῶν μετ' ἀρχαιοτάτων ἐπισκεπτῶν τοῦ Κωτίλου, ὅστις κεκαμηλῶς, ἀπὸ φθῶσῃ εἰς τὴν κορυφὴν, θὰ καταστῆ ἰσως, ὅτι τὸ πανίχρον λείψανον τῶν ἐκεῖ οὖς ἀσημάντων ἀρχαίων ναῶν, δὲν ἐδικαιοσύνην τοῦ λόφου τῆς ἀναβάσεως.

Ἀπὸ τοῦ Κωτίλου δύναται τις πρὸς τοὺς ἄλλοις νὰ ἐπισκοπήσῃ πρὸς Δυσίαν καὶ ὀλοκίχρον τὴν Φυγαλικὴν γῶρην μετὰ τοῦ ὑπο τῶν τειχῶν περιβάλλομένου λόφου τῆς πολεμῆς Φυγαλικῆς. Ὅπισθεν τοῦ μέρους τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου, ὅπου φαίνεται ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος, ὑπάρχει πρὸς τὸν ναὸν καὶ ὀλοκίχρον βωμολογία ἐπιβεβαιώσης καὶ ἰδ. τοπογραφικὸν πίν. II, περιβάλλομένη ὑπο βράχων καὶ ἔχουσα μέσον πρὸς Ντον ἀνοιγμα. Ἡ μικρὰ αὐτὴ κοιλίᾳ κάλλιμοφεται νῦν καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκ τοῦ χωρίου Σαλήρου Δημ. Σταθόπουλον καὶ Γ. Τασσοπούλου. Ἐντὸς ταύτης ἐγένετο ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν.

Πρὸς Βορρᾶν τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλιάδος ὑπάρχει ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ περιου μέγεθος κοιλίᾳ, χωρίζομενη ἀπὸ ταύτης διὰ τειχῆς βράχων. Ἐντὸς αὐτῆς οὐδὲν λείψανον ἀρχαιοτάτης ὑπάρχει.

Ἡ πρὸς Δυσίαν πλευρὰ τοῦ Κωτίλου εἴνε ἀποτομώτερον, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐκεῖ πηγὴ ὕδατος οὐχὶ τοσοῦτον ἀφθόνου ἑκατοντάδας τινὰς βηματῶν χαμηλότερον τῆς κορυφῆς.

Ἀπὸ τοῦ πρὸς Ντον ἀνοιγματος τῆς κοιλιάδος τῆς ἀνασκαφῆς ἄρχεται κατωφερικὴ χαράδρα φθάνουσα μέχρι τῆς ἐν ἀρχῇ μετακονουθείσης *Κοῦμπιλας*. Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων ἐντὸς τῆς χαράδρας ταύτης ἀριστερῶς ὑπάρχει ἀρχαῖον λατομεῖον (τοπογρ. πίν. II).

Πρὸς ἀνατολῆς τῆς κοιλιάδος σώζεται ἀρχαία πλατεῖα ὁδὸς, διὰ μικρᾶς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ βράχου κατασκευασμένη, ἥς τὴ ἴσχυη δύναται τις νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς ἀρκετὴν ἀποστασιν πρὸς Β καὶ Ν ἐπὶ τοῦ Κωτίλου (τοπογρ. πίν. I).

Ἡ ὁδὸς αὕτη παρέρχεται παραλλήλως πρὸς τὴν μικρὰν κοιλιάδα, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι διεκόπητό που, ὅπως συγκοινωνήσῃ διὰ διακλαδῶ-

σεως πρὸς τοὺς μικροὺς ἐν ταύτῃ ναοῦς, φαίνεται δ' ἔτι ἤτο συνεχεῖα τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἀπὸ τοῦ Λυκαίου ὄρους, ἀκολουθοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς κορυφογραμμὰς μετεβαίνον εἰς Φιγάλειαν.

Ἰχνη τῆς αὐτῆς ὁδοῦ φαίνεται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς μακρᾶς κορυφοσειρᾶς, ἣτις ὑπέρκειται πρὸς ἀριστερὰ τῆς ἐξ Ἀνδριτσαίνης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος περὶ τῆς ὁδοῦ, ὀλίγον πρὶν ἀναβῶμεν τὸν ἀπότομον ὁρομίσκον τοῦ πρὸς Β τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑψώματος.

Πλὴν τῆς μεγάλης ταύτης ὁδοῦ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου καὶ ἑτέρα μικροτέρα ἀτραπὸς ἰδ. ἐν τοπογρ. πίνακι¹, ἐπίσης ἐκ Β πρὸς Ν βαίνουσα, αὕτη δὲ φαίνεται, ὅτι συνεκoinώνει πρὸς τὴν μικρὰν κοιλάδα ἀντικρὺ τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ.

Ὅτι ὁ ἐν λόγῳ λόφος εἶνε τὸ Κωτίλον τοῦ Παυτανίου, οὐδεὶς ἀμφεβάλλει¹ καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν, ἐθεβαιώθη δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ εὐρεθείσης ὑφ' ἡμῶν χαλκῆς ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς πραγματευόμεθα κατωτέρω.

Δύο μικρὰ ἐξογκώματα τοῦ ἐδάφους ἐκ γώματος καὶ λίθων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντελῶς ἀκατεργάστων, ἐσχηματισμένα, ἐφαίνοντο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν κατὰ τὰς θέσεις, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν οἱ ναοί.

Πλησίον τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς κοιλάδος εὐρίσκοντο δύο ἢ τρεῖς τετραγωνικῶς κατεργασμένοι ὀψωσθῶν μεγάλοι λίθοι, καὶ πολλὰ θραύσματα κεραμιδῶν στέγης ἦσαν διασπαρμένα ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος.

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἔβλεπον οἱ κατὰ διαφόρους περιόδους ἐπισκεπτόμενοι τὴν θέσιν ταύτην νεώτεροι περιηγηταὶ καὶ λίαν ὀρθῶς ἀπέδιδον εἰς τὸν ὑπο τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

Ὁ Frazer μὴ δυνάμενος νὰ φαντασθῆ ὅτι, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης θὰ ἦτο τῶ ὄντι τοσοῦτον ἀπλοῦν οἰκοδόμημα, ὅποια τὰ ὑφ' ἡμῶν εὐρεθέντα, ἐξηγήσεν, ὡς φαίνεται, τὰ ἐξογκώματα μετὰ τῶν μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων, ὡς λείψανα μικρᾶς χριστιανικῆς ἐκκλησίας κτισθείσης ἐπὶ ἀρχαίου ναοῦ. Τοιαύτη ὅμως οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Κωτίλου, διότι οὔτε

¹ Frazer ἔ. α. καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν εὐρέθησαν σημεῖα χριστιανικῆς ἐκκλησίας, οὔτε καὶ ἐκ παραδόσεως σώζεται ἡ μνήμη τοιαύτης παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Ὅτε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1902 διέτριβον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, ἐπιβλέπων ἐντολῇ τοῦ κ. Καθβαδίου τὰς ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένας ἐργασίας τῆς ἀναστηλώσεως τούτου, ἀρῶ εἶχον ἀποπερατώσῃ μικρὰν ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς τοῦ Λυκαίου, παρὰ τὸ χωρίον Μπέρεκλα, ἀνασκαφὴν ναοῦ τινος τοῦ Πανός, ἐξετέλεσα τῇ συναίνεσει τοῦ κ. Καθβαδίου μικρὰν ἀνασκαφὴν ἐντὸς τῆς μνημονευθείσης μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Κωτίλου.

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη διήρκεσε ὀκτα περίπου ἡμέρας, ἐργάζοντο δὲ συνήθως πέντε τὸ πολὺ ἐργάται.

Ἐλπίδας δι' εὐρεσιν μεγάλων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων δὲν εἶχον, διότι ἤτο καταφανές, ὅτι ἡ ἐπίχωσις δὲν ἦτο τόσον βαθεῖα ἐντὸς τῆς κοιλάδος, ἥλπιζον ὅμως πάντοτε, ὅτι θὰ εὕρισκον τὰ θεμέλια¹ τοῦ ὑποτιθεμένου μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ μικρὰ ἀφιερῶματα, τὰ ὅποια δὲν λείπουσι ποτὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ναῶν.

Τὰς ἐλπίδας μου περὶ τῆς εὐρέσεως τοιούτων μικρῶν ἀφιερῶμάτων ἐνίσχυον καὶ αἱ συγκεχυμέναι ἀρηγήσεις τῶν χωρικῶν περὶ εὐρέσεως εἰδωλίων (χαλκῶν;) κατὰ τὴν ἐπιπόλαιον καλλιέργειαν τῆς κοιλάδος.

Τὴν ἀνασκαφὴν ἤρχισα ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον ἐξογκώματος κατὰ τὸ σημεῖον, ὅπου εὐρέθη εὐθύς τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν ἐργασιῶν ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ νοτιωτέρου οἰκοδομήματος, ἐξηκολούθησα δὲ καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τὴν ἀνασκαφὴν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀκολουθῶν τὴν ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ

¹ Ὁ Ross, Reisen σελ. 100 λέγει περὶ τῶν λειψάνων: Mehre grosse Quadern(?), die aus dem Boden hervorblickten, bezeichneten noch die Stelle des Tempels der Aphrodite, und Bruchstücke der Dachziegel sind über den Acker zerstreut. Von späteren Reisenden, welche den Platz nach der Erntezeit besuchten, wo kein Getreide die Trümmer verbarg, habe ich gehört, dass sie noch mehr Reste dort gesehen. Falls der Tempel überhaupt mit Bildwerk geschmückt war, würde eine Ausgrabung hier gewiss belohnend sein; denn beider so gesicherten Lage des Ortes auf einer über tausend Meter hohen Bergspitze ist nicht anzunehmen, dass etwas verschleppt worden sei, und wahrscheinlich ist alles nur wenige Fuss hoch mit aufgeschwemmtem Erdreich überdeckt.

οικοδομημάτων τούτου, παρά τον ὅποιον ἔσκαπτον μικρὸν τόφρον πλάτους περίπου 1,00. Ὁ ἀποκαλυπτόμενος τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων οὐχί τοσοῦτον μεγάλων μετρίως μόνον κατειργασμένων καὶ ἐχόντων ἀνώμαλον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, ὁμοίων δηλαδή πρὸς τοὺς ἐν σωρῶν εὑρισκομένους ἀνωθεν τοῦ ἐδάφους· ἀνώμαλοι πρὸς τούτοις ἦσαν καὶ οἱ ἐπιζώντιαι γραμμαὶ αἱ χωρίζουσαι τοὺς διαφόρους ὁμούς.

Εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν ἤρχισα νὰ εὑρίσκω μικρὰς πηλῖνας προτομὰς γυναικείας καὶ τεμάχια τῶν κεραμίδων τῆς στέγης ἔτι πλείονα τῶν ἐπὶ

τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος διεσπαρμένων, τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν ἀνεύρον ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας παρὰ τὸν τοῖχον, τὴν μικρὰν γαλκῆν ἐπιγραφὴν (δ. κατωτέρω).

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἦσαν ἀριστὰ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὴν μικρὰν ἀνασκαφὴν μου, ἀλλ' ἐγὼ ἀναπομονῶν νὰ ἀνεκαλύψω το κτίριον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, το ὅποιον ἀνέμενον πάντως καλλίτερον τοῦ οικοδομηματος, ὅποιον ἐφαίνετο ἐκ τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἑνὸς τοῖχου, ὅτι θὰ ἦτο τὸ ὑπο τοῦ νοτίου ἐξογκώματος καλυπτόμενον, διέκοψα προσωρινῶς τὴν πύκν τὸν τοῖχον τούτου σκαφὴν

Εἰκὼν 2.

καὶ ἀπεφάσισα νὰ δοκιμάσω καὶ ἐν τῷ πρὸς Β ἐξογκώματι, ὑποθέτων, ὅτι ἐκεῖ θὰ ἀνεκαλύπτετο τὸ ἀξιολογώτερον οἰκοδόμημα. Μετὰ βραχῶν χρόνων ἀπεκαλύφθη καὶ ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐξογκῶμα τοῖχος ὅμοιος πρὸς τὸν ὑπὸ τὸ νότιον τοιοῦτο εὑρεθέντα, ὥστε ἐφάνη, ὅτι καὶ τὸ κατὰ τὴν θέσιν ταύτην οἰκοδόμημα ἔθ' ἦτο ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἀνήκεν ὁ πρὸς νότον εὑρεθείς τοῖχος, ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐνταῦθα εὑρίσκοντο πλείονες προτομαί, εὑρέθησαν δ' εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ δύο ἀργυρᾶ νομίσματα, ὡς καὶ τινα μικρὰ γαλκᾶ κάτοπτρα, ἀπεφάσισα νὰ ἀποπερατώσω πρῶτον κατὰ τούτο τὸ σημεῖον τὴν ἀνασκαφὴν. Ὁ

εὑρεθείς τοῖχος ἀνήκεν εἰς τὴν νοτιὰν πλευρὰν μικροῦ τετραγωνικοῦ οἰκοδομηματος, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἦτο ἐλαχίστη, ἀπεκαλύφθη τούτο τελείως μετ' ὀλίγων ἡμερῶν ἐργασίαν.

Ἐπὶ τῆς εἰκόνας 2 παρίσταται τὸ οἰκοδόμημα τούτο κατὰ φωτογραφίαν ληφθεῖσαν ἀπο τοῦ ὀπισθοῦ αὐτοῦ μέρους καὶ ἀπ' ὕψηλοτέρου σημείου ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους, καὶ τῆς μὴ ἐπαρκοῦς σκαφῆς εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν τοῦ περὶ αὐτὸ χώρου. Τὸ διάγραμμα τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομηματος εἰκονίζεται καὶ ἐν τῷ τοπογραφικῷ σχεδίῳ πρὸς βορρᾶν.

Ὡς φαίνεται και ἐκ τῆς εἰκονος και τοῦ σχεδίου, τὸ εὐσεθὲν οἰκοδομημα ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς τετραγώνου δωματίου πλ. 4,45 μῆκ. 4,80), και ἑνὸς κατὰ τὸ ἤμισυ περίπου μικροτέρου (μῆκ. 2,80) προδόμου συνεχόμενου πρὸς τούτο. Ὁ προδὸμος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ δωματίου διὰ θύρας (πλ. 1,20 εὐρισκομένης οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοινου εἰς ἀμφοτέρω τείχῳ, ἑτέρα δὲ πλατυτέρα θύρα πλ. 2 μ. ἀντικρῦ τῆς θύρας ταύτης ἐγχρησίμειε πρὸς εἰσοδὸν εἰς τὸν προδόμεον ἐκ τῶν ἑξῶ.

Τὸ οἰκοδομημα διευθύνεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολῆς, εὐρισκεται δὲ ὁ προδὸμος μετὰ τῆς εἰσοδου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος.

Ἐντὸς τοῦ τετραγώνου δωματίου ἀντικρῦ τοῦ μέσου περίπου τοῦ δυσμικοῦ τείχῳ ὑπάρχει βῆθος ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς οὐχὶ τοσοῦτον καλῶς διατηρουμένου τετραγώνου λίθου ἐπιτεθειμένου ἐφ' ἐπέσου ὀρθογωνίου τιτανολίθου (μῆκ. 1,25 πλ. 0,65 . ὅστις εἶνε τεχνικῶς κατεργασμένος και εἶχε ληφθῆ ἐξ ἄλλου ἀρχαιοτέρου και ἐντεχνοτέρου οἰκοδομηματος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, ὁμοιάζοντος πρὸς πολλοὺς λίθους χρησιμεύοντας ὡς συνδέσμους τῶν μεσαιῶν τείχων πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος¹.

Οἱ τείχῳ τοῦ οἰκοδομηματος εἶνε διπλοῖ, ἀποτελοῦνται ὁλῆσθ ἑκ μιᾶς ἐξωτερικῆς και μιᾶς ἐσωτερικῆς σειρᾶς λίθων, κατὰ μῆκος ἐκτισμένων.

Αἱ δύο αὐται σειραὶ τῶν λίθων συνδέονται πρὸς ἀλλήλας κατὰ ἀκανόνιστα ἀποστήματα διὰ μεγαλειτέρων λίθων πατούντων και ἐπὶ τῶν δύο σειρῶν. Οἱ λίθοι εἶνε ἐλάχιστα μόνον και λίαν ἐπιπολαιῶς κατεργασμένοι, συνήθως μικροί, και ἔχουσι σχήμα ὁμοιάζον πρὸς τετραγωνικὸν ἀλλὰ λίαν ἀκανόνιστον. Οἱ διάφοροι ὁμοιοὶ δὲν χωρίζονται διὰ κανονικῶν ὀριζοντείων γραμμῶν ἀπ' ἀλλήλων.

Μεγαλειτέροι πῶς εἶνε οἱ λίθοι κατὰ τῆς παραστάδας τῶν θυρῶν και τῆς γωνίας. Ὡς συνδετικὸν μέσον ἐγχρησίμειεσε κατὰ τὴν οἰκοδομὴν πηλὸς ἐκ κοινου χρώματος. Ἐπίχρισμα οἰονόηποτε δὲν ἠδυνήθηεν νὰ παρατηρήσω ἐπὶ τῶν τείχων, μολονότι εἶνε δυνατόν νὰ ὑπῆρχε τοιοῦτον.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς οἰκοδομίας ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὸν σήμερον ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦ

¹Πλά. Blomet, Excav. II πίν. 12 fig. 1.

Κωτίλου ὄρους χωρίαις, δυσκόλως δὲ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τοῖς ὑπ' ὄψει ἡμῶν ἑρείποις ἀρχαίον κτίριον, ἂν ταῦτα ἀνεκαλύπτοντο ἐν ἄλλῃ τινι θέσει και ὑπο ἄλλοιαις περιστάσεις.

Οἱ τείχῳ τοῦ οἰκοδομηματος ἄρχονται ἀπὸ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ εἶνε και τὸ δάπεδον αὐτοῦ· οὐδέμια δὲ ἰδιαίτερα ἐργασία ἔχει γίνῃ ἐν τῷ βράχῳ πρὸς ἐνθεσιν θεμελίων. Κατὰ πόσον ὁ βράχος ἐξωκαλύφθη διὰ νὰ ἰσοπεδωθῇ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐπετεθῇ ἐν γένει τὸ οἰκοδομημα, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ, διότι ὡς ἐκ τῆς λίαν μαλακῆς συστάσεως τοῦ βράχου δὲν διατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ τὰ ἔγνη τῆς τυχρὸν γενομένης ἐργασίας. Ὑψηλότερος ἦτο πάντως ὁ βράχος κατὰ τὸ δυσμικὸν μέρος, ὅπου και σήμερον εὐρίσκεται οὗτος ὀλίγον μόνον βαθύτερον τῆς ἀνωτάτης σωζομένης σειρᾶς λίθων ἐξωθεν τοῦ δυσμικοῦ τείχῳ.

Οἱ τείχῳ ἔχουσι πάχος 0,60-0,80, ὀλίγον παχύτερος (περίπου 0,70) εἶνε ὁ τείχος ὁ χωρίζων τὸν προδόμεον ἀπὸ τοῦ τετραγώνου δωματίου, διατηροῦνται δὲ οἱ τείχῳ οὗτοι εἰς ὕψος 0,80-1 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ὅτι οἱ τείχῳ ἦσαν μέχρι τῆς στέγης ὁμοίως πρὸς τὰ διατηρούμενα τμήματα κατεσκευασμένοι, δεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν, ἀπὸ τούτων βεβαίως καταπεσόντων, λίθων, ὅτινες εὐρίσκοντο ἐντὸς και πλησίον τοῦ οἰκοδομηματος και ἦσαν ὅμοιοι πρὸς ἐκείνους, δι' ὧν εἶνε ἐκτισμένα τὰ ὑπολειφθέντα μέρη.

Ἡ στέγη θὰ ἦτο ξυλίνη, ἀπλουστάτη δὲ ὅπως και τὸ οἰκοδομημα. Οὐδὲν μέλος εὐρέθη οἰασδῆποτε ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμῆσεως.

Τῶν κεραμίδων εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια και ἐντὸς τοῦ οἰκοδομηματος και ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἦσαν αὐται περίπου τοῦ σχήματος τῶν ἐκ τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας κεραμίδων και ἔφερον ἐρυθρωπὸν γάνωμα. Ἰχνη θύρας δὲν παρετήρησα οὔτε κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν εἰσοδὸν, οὔτε κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ μεσαιῶν τείχῳ, τούτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπῆρχον θύραι ξύλιναί, ὧν οὐδὲν ὑπελείφθη ἔγνος.

Τὸ ἔδαφος περὶ τὸ οἰκοδομημα ἐσχάφη μόνον εἰς ἀπόστασιν 0,80 ἕως 0,90 ἀπὸ τῶν τείχων, και μόνον κατὰ τὴν νοτιᾶν πλευρὰν ἐσχάφη τούτο εἰς

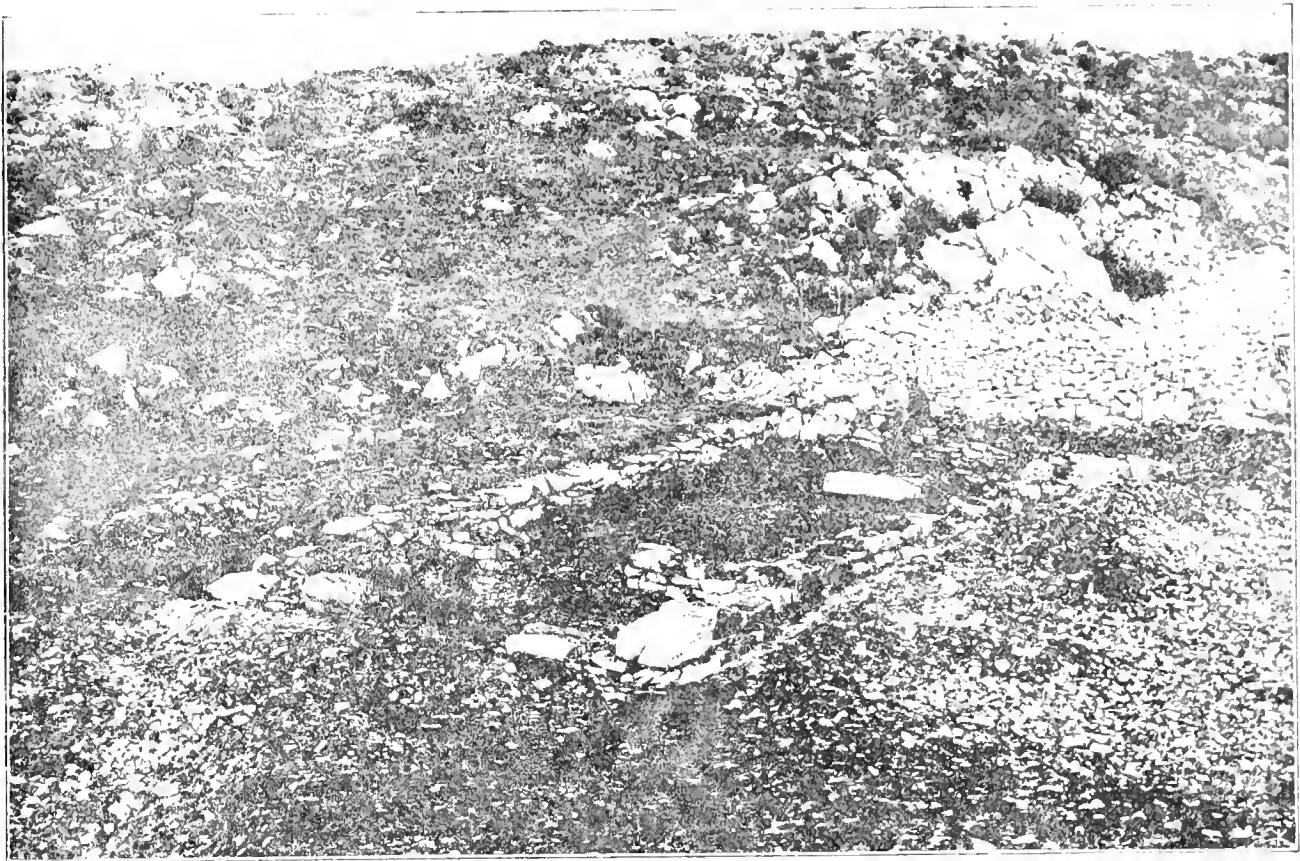
μεγαλειτέραν ἀποστασιν. Περιορίσθη δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἡ σκαφή, ὅσοι οἱ ἀγροί, ἐφ' ὧν εὐρέθησαν τὰ οἰκοδομήματα, εἶνε ἰδιόκτητοι καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν αὐτῶν θὰ γίνῃ δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῇ περισσότερον ἔλκον τὸ γειτονίζον πρὸς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καὶ πρὸς τὸ ἄλλο, περὶ οὗ θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἔδαφος.

Περισσότερας πληροφορίας περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διασκευῆς τῶν οἰκοδομημάτων ἀκριβάλλομεν, ἂν θὰ παράσχη ἡ τοιαύτη σκαφή, πιθανώτα-

τον ὅμως εἶνε, ὅτι θὰ διαφωτίσῃ σαφεινὰ τινὰ ζήτηματα, ὅτινα ἐγεννηθῆσαν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν ἐξώθεν τοῦ οἰκοδομηματος ὑπάρχει ἀβαθὴς λεκάνη πλ. 0,40, μ.κ. 0,65 εἰς τρία τετραυσιμένη, ἴσως ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς θέσει, ἐπὶ λίθων σχηματιζόντων ὡσεὶ τοῖχον ὕψ. 0,70 περίπου.

Περὶ τὸ οἰκοδόμημα ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐντός αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς δύο δωματίοις, εὐρίσκοντο

Εἰκόνη 3

πλεῖστα γυναικεῖαι πηλιναι προτομαί, γαλιᾶ τινὰ κατόπτρα, ὀλίγα νομίσματα, πλεῖστοι ἀστράγαλοι, ὧν τινες κεχρωματισμένοι, καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ ἀντικείμενα.

Τῶν εὐρημάτων τούτων ἐλάχιστα εὐρίσκοντο μακρὰν τῶν τοίχων τοῦ κτιρίου· τὰ πλεῖστα ἦσαν πλησίον τούτων, τοποθετηθέντα ἀρχῆθεν ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ καταπεσόντα ἀπὸ τῶν τοίχων, ὅπου ἦσαν ἀνηρτημένα· ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὰς γωνίας ἦσαν σεσωρευμένα τὰ διάφορα

ταῦτα ἀντικείμενα, ἀναμῆ αἱ προτομαί μετὰ τῶν γαλιῶν κατόπτρων καὶ τῶν ἀστράγαλων· ἐσωρεύθησαν δ' ἐκεῖ, ὅπως παρασκευασθῆ ἴσως θέσις δι' ἄλλα ἀφιερώματα, ἀπὸ ὑπερεπληρώθησαν οἱ τοῖχοι τοῦ μικροῦ οἰκοδομηματος.

Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα εὐρίσκοντο ἐντὸς στρώματος πάχους 0,10 περίπου, εὐρισκομένου ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ ἀποτελουμένου ἐκ γωματος καὶ ὑπολειμμάτων πυρῶν. Το στῶμα τοῦτο θὰ ἀπετέλει τὸ ἔδαφος τοῦ οἰκοδομημα-

τος. ἐφαινότο δ' ὅτι ἦσαν περισσότερα τὰ ὑπολείμματα τῶν πυρῶν ἐν τῷ προσόμφῳ.

Ἐν τῷ στρώματι τούτῳ εὐρίσκοντο πλὴν τῶν ἄλλων καὶ ὁστὰ μικρῶν ζώων, διεκρίθησαν δ' ἰδίως τριαυτά λαγωῶν.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ἄρτι περιγραφέν οἰκοδομημα εἶνε καὶ τὸ κατὰ τὸ νοτιον μέρος τῆς μικρᾶς κοιλάδος ἀποκαλυφθὲν εἰκ. Β, διάγραμμα ἐν τῷ τοπογραφικῷ πινάκι. Ἀποτελεῖται καὶ τούτο ἐξ ἑνὸς προσόμφου καὶ ἑνὸς, ὀρθογωνίου ἐνταῦθα, δωματίου, ἀλλ' ἐνῶ παρὰ τῷ βορειοτέρῳ οἰκοδομηματι ὁ προσόμφος εἶνε μεγαλειότερος τοῦ ἡμίσεος τοῦ τετραγώνου δωματίου, καταλαμβάνει οὗτος ἐν τῷ νοτίῳ οἰκοδομηματι χῶρον ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς τετάρτου τοῦ μεγάλου δωματίου. Εἶνε δὲ καὶ ἐν γενεῖ το δευτερον τούτο οἰκοδομημα ἐπιμηκιστερον τοῦ πρώτου (13,60×6,85). Διευθύνεται τούτο ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ὁ προσόμφος εἶνε κατὰ τὸ νοτιον μέρος.

Ἐν τῷ μεγάλῳ δωματίῳ ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα τὸ βῆθρον ἀντικρὺ περίπου τῆς θύρας καὶ εἰς ἀπόστασιν 2,75 ἀπὸ τοῦ βορείου τοίχου.

Τὸ βῆθρον ἀποτελεῖται ἐνταῦθα ἐξ ἑνὸς μονον τετραγώνου ἐπιμηκούς τιτανολίθου, κατὰ πλάτος τεθειμένου (μηκ. 1,35, πλ. 0,65), ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῶζονται ἐνταῦθα καὶ δύο ὀπαί, ἐν αἷς ἦσαν ἐντεθειμένοι αἱ πλίνθοι δύο ἰσταμένων ἀγάλματων. Ἡ πρὸς δεξιὰ ὀπή ἔχει διάμ. 0,35, ἡ δ' ἄλλη πρὸς ἀριστερὰ εἶνε κατὰ τὸ ἡμισυ μικροτέρα.

Ὁ προσόμφος τῆς οἰκοδομίας τῶν τοίχων καὶ τούτου τοῦ οἰκοδομηματος εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τοῦ βορειοτέρου, μονον δ' αἱ γωνίαι ἐνταῦθα καὶ πρὸ πάντων ἡ νοτιανατολική, εἶνε ἐκτισμένα διὰ λίθων μεγαλειέτερων καὶ ὀλίγον ἐπιμελέστερον κατεργασμένων· ἐκ τῆς νοτιανατολικῆς δὲ γωνίας τούτου φαίνεται, ὅτι προσέρχονται καὶ οἱ ὀλίγοι τεχνικῶς ὀπωσθήποτε κατεργασμένοι λίθοι, οἵτινες ἦσαν καταφανεῖς καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ στόμιον τῆς κοιλάδος.

Ἐπιμελέστερόν πως εἶνε ἐπίσης ἐκτισμένη καὶ ἡ εἰς ἡ ἀνατολική πλευρά, ὡς ἀποτελοῦσα τὴν πρόσοψιν τοῦ οἰκοδομηματος.

Καὶ τούτου οἱ τοῖχοι διατηροῦνται εἰς ὕψος 0,80 περίπου.

Ἐπι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ

οἰκοδομηματι τούτῳ λεπτὸν στρώμα γῆς μετὰ ὑπολείμματων πυρῶν. Τὰ εὐρήματα καὶ ἐνταῦθα ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ βορειοτέρου οἰκοδομηματος, ἀλλ' ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερα· προτομαὶ ἰδίως ἐλάχισται σχετικῶς εὐρέθησαν.

Τεμάχια κεραμίδων εὐρέθησαν καὶ ἐνταῦθα ἐντός καὶ ἔκτος τοῦ οἰκοδομηματος πολλά, μετὰ τούτων δὲ καὶ τεμάχιον ἀροκεράμου καλυπτομένης κατὰ τὸ ἐξωτερικόν αὐτῆς ἄκρον δι' ἡμικυκλικὸν δίσκου, ἐφ' οὗ σῶζεται μέρος ἀναγλύφου σφιγγός καὶ ἐν τῷ πεδίῳ βόδακες. Ὁ ὅλιος δίσκος θὰ εἶχεν ἀναγλύπτους δύο ἀντωποὺς Σφιγγας καὶ βόδακας. Ἡ ἀροκέραμος αὕτη εἰκ. 4, ἥτις κατὰ τὴν τεχνολογίαν τῆς σφιγγός ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοὺς πληροῦντας τὸν χῶρον τοῦ πεδίου βόδακας φαίνεται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἕκτον π.

Εἰκὼν 4.

X. αἰῶνα, εἶνε τὸ ἀρχαιότατον εὐρημα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Καὶ ἂν δὲν ἀνεμένομεν συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου τὴν εὑρεσιν ναοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ κοιλάδι τοῦ Κωτίλου, τὰ ἐν τοῖς δυοσιν οἰκοδομημασι γενόμενα εὐρήματα θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ταῦτα εἶνε οἴκοι λατρείας θεοῦ, ὀηλαδὴ ναοί. Οἰκήματα, ἐν οἷς ἐκαίοντο θυσίαι καὶ ἀνηρτῶντο ἀφιερῶματα, δὲν ἠδύναντο νὰ ἦσαν τι ἄλλο ἢ ναοί. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν εὐρημάτων, τὰ διαγράμματα τῶν δύο οἰκοδομημάτων μαρτυροῦσι σαφῶς περὶ τοῦ προσορισμοῦ των.

Ὅσον πρωτογενῆ καὶ ἀπλᾶ καὶ ἂν εἶνε ταῦτα, δὲν δύναται τις νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ἀμέσως τὸν σηκὸν μετὰ τοῦ βῆθρου τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ ἐν

τῷ μεγαλειτέρῳ δωματίῳ καὶ τὸν πρόναον ἐν τῷ μικροτέρῳ. Ὁπισθόδομον δὲν ἔχουσιν οἱ δύο αὐτοὶ ναοί.

Ἡ ἔξωθεν τοῦ βορειοτέρου ναοῦ εὐρεθεῖσα λεκάνη (ἰδ. ἀνωτ. σελ. 161) εἶνε τὸ περιρραντήριον, ὁμοία δὲ ἀλλὰ μικροτέρα λεκάνη εὐρέθη οὐχὶ κατὰ χώραν ἐν τῷ προνάῳ τοῦ νοτίου ναοῦ.

Ὅσον ὁῦποτε μικροὶ καὶ ἂν εἶνε οἱ μέχρι τοῦδε γνωστοὶ Ἑλληνικοὶ ναοί, οὐδέποτε στεροῦνται τῆς ἰδιαζούσης εἰς τοὺς ναοὺς ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμῆσεως, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπλουστάτων δὲ οὐδέποτε λείπουσιν οἱ ἀντικρῦ τῆς εἰσόδου κίονες, οἵτινες θεωροῦνται ὡς μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ ναοῦ, διότι καὶ τὸ λεγόμενον πρότυπον¹ τούτων, τὸ Μυκηναϊκὸν μέγαρον, ἔχει ἤδη τοὺς δύο τούτους κίονας ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

Ἄν ἐκ τῶν εὐρημάτων ἡμῶν προῦκυπτεν, ὅτι οἱ ναοὶ τοῦ Κωτίλου ἦσαν ἀρχαιότεροι τῶν γνωστων Ἑλληνικῶν ναῶν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν πρώτων βαθμίδων ἐν τῇ γενέσει τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ, καὶ θὰ ἠδυνάτο ἴσως νὰ συντελέσωσι καὶ οὗτοι εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ βαθμιαίας διαμορφώσεως τούτου.

Ἄλλ', ὡς εἶδομεν, τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἡμῶν γενομένων εὐρημάτων, δὲν εἶνε παλαιότερον τοῦ ἕκτου αἰῶνος, εἶνε ἐπομένως τοῦτο τὸ ἀνώτατον ὄριον, μέχρι τοῦ ὁποῦ οὐκ αὐθιγὰ ἐλλόγως νὰ ἀναγάγωμεν τοὺς ναοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ τύπος τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶχεν ἤδη τελείως διαπλασθῆ.

Ἄπλοῖ ναοὶ χωρικῶν χάριν τῆς λατρείας μόνον, ἄνευ τάσεως πρὸς ἐπίδειξιν καὶ ἄνευ ἄλλου τινος πλαγίου σκοποῦ οἰκοδομηθέντες ἐπὶ τοῦ ἀποκέντρου τούτου μέρους, τὸ ὁποῖον μόνον αἱ ποιμενίδες καὶ οἱ ἄλλοι πιστοὶ τοῦ θεοῦ λάτρεις ἐπεσκέπτοντο συνήθως, περιωρίσθησαν εἰς τὰ ἀναγκαιότατα διὰ τὴν λατρείαν μέρη, τὸν πρόναον καὶ τὸν σηκόν.

Πρὸς ἰδρύσιν καὶ φύλαξιν τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, πρὸς τέλεσιν τῶν θυσιῶν καὶ ἀπόθεσιν τῶν διαφόρων ἀφιερωμάτων, τὰ δύο ταῦτα μέρη ἦσαν ἀρκετὰ διὰ τοὺς πτωχοὺς κατοίκους τῶν Βασσῶν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγρότας τῆς πόλεως Φιγαλείας.

¹ Perrot Châpriez. Hist. de l'art VII, 350.

Ὁ ὀπισθόδομος δὲν ἦτο ὅσον ἀναγκαῖος, ἐνῶ ὁ πρόναος δὲν ἠδύνατο, ὡς φαίνεται, νὰ λείπῃ ἀπὸ παντὸς ἀρχαίου ναοῦ.

Ὁ μικρότερος τῶν δύο ναῶν ὁ πρὸς βορρᾶν ἔχει τὸν πρόναον πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως συνήθως οἱ Ἑλληνικοὶ ναοί, ἀλλ' ὁ νοτιώτερος ναὸς ὁ καὶ μεγαλειότερος εἶνε πρὸς νότον ἐστραμμένος. Αἰτία τῆς ἀσυνήθους ταύτης, ἂν καὶ ὄχι πρωτοφανοῦς διευθύνσεως τοῦ ναοῦ εἶνε μόνον τὸ σχῆμα τῆς μικρᾶς καὶ στενῆς κοιλάδος, ἐν ᾗ εὐρεῖται ὁ ναός. Ἄν ἦτο οὗτος πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένος θὰ κατελάμβανεν ὅλον τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος καὶ ἡ εἰσόδος αὐτοῦ θὰ ἀπεκλείετο ὑπὸ τῶν ὀριζόντων ταύτην πρὸς ἀνατολὰς βράχων.

Ὁ Παυσανίας κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ παρὰ τοῦτον μέρους τοῦ Κωτίλου ὄρους, δὲν ἀνῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, ἐνθα ἦσαν οἱ δύο ναοί, ἀλλῶς δὲν θὰ ἐμνημονεῦε μόνον τὸν ἕνα τούτων, καὶ θὰ ἔλεγεν τι χαρακτηριστικὸν περὶ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. Ὅτι ὁ εἰς τῶν δύο ναῶν ἦτο τελείως ἐξηρατισμένος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρατηρηθῆ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου δὲν εἶνε πιθανόν. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ οἱ δύο ναοὶ ἐξηρατισθῆσαν συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, ἦτοι ὑπὸ μόνου τοῦ χρόνου, ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως ἀνθρωπίνων χειρῶν.

Διαφορὰ χρονολογίας τῶν εὐρημάτων ὡς πρὸς τὸ κατώτερον αὐτῶν ὄριον δὲν ὑπάρχει ἐν ἀμφότεροις. Οἱ τοῖχοι καὶ τῶν δύο ναῶν εἶχον καταρρεύσει ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ αὐτοὶ δ' ὄγκοι εἶχον σχηματισθῆ ἐκ τούτων καὶ ἐφαίνοντο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἐπὶ τῶν δύο. Μόνον τὰ ἀγάλματα, τοῦλάχιστον τοῦ ἑνός, εἶχον ἀφαιρεθῆ ἐγκαίρως, πρὸ τῆς καταρρέψεως τῶν τοίχων, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ σειρά δέ, καθ' ἣν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας, τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν πηγὴν καὶ τὸ Κωτίλον μετὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Κωτίλου. Ἄν τοῦτο συνέβαινε, φυσικὸν θὰ ἦτο νὰ ἐμνημόνευε πρῶτον τὸ Κωτίλον, εἰς ὃ καὶ κατὰ πρῶτον θὰ μετέβαινε πάντως ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πηγὴν.

Ἐκ τῆς πηγῆς ἢ ἐκ τινος παρὰ ταύτην μέρους θὰ εἶδεν τὸ νοτιώτερον τῶν ἐν τῷ Κωτίλῳ οἰκοδο-

μηματων και ἐρωτησας ἔλαβε τὴν ἀτελῆ πληροφορίαν περὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, οὗ τινος τὴν εἰληψιν τῆς ὁροφῆς ἴσως παρατηρήσῃ καὶ ἐκείθεν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν πληροφορίαν τοῦ Πausανίου δέον ἐνταῦθα νὰ μνημονευθῇ, ὅτι ἐν τῷ βορειότερῳ ναῷ ἀνευρέθη τεμάχιον ἀπροσδιοριστον ἀγάλματος μαρμαρίνου μεγάλου, ὅπερ ἴσως ἀνή-

κεν εἰς τὸ ἀγαλμα, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπαρξιν ἐν Κωτίλῳ ἐπιληρορορήθη, ἡ Πausανίας. Τὸ ἄμορφον τοῦτο τεμάχιον ἀπόκειται ἐν τῷ παρὰ τον Ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος φυλακείῳ.

Δυστικώτερον τοῦ νοτίου ναοῦ ὀλίγον μακρὰν τοῦτου σφίζονται τέσσαρες λίθοι κατὰ σειρὰν τεθειμένοι, λείψανα τοίχου ἀγνωστοῦ χρήσεως.

Εἰκῶν 5.

Τὰ εὐρήματα.

Τὰ κυριώτερα, τοῦλάχιστον τὰ πολυπληθέστερα, εὐρήματα τῆς ἐπὶ τοῦ Κωτίλου ἀνασκαφῆς ἡμῶν ἀποτελοῦσιν αἱ πῆλιναί γυναικεῖαι προτομαὶ καὶ τὰ χαλκῆ κάτοπτρα. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν

καὶ ὀλίγα κοσμηματα γυναικῶν, νομίσματά τινα καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα. Ἀγγείων ἐλάχιστα ἀσημαντα τεμάχια εὐρέθησαν· ὀλοκληρον ἦτο μόνον το κατωτέρω ἀπεικονιζόμενον μικρὸν ἀγγεῖον πρὸς παιδιάν, ἐν ἐκ χρωματιστῆς ὑέλου ἀλάβαστρον καὶ τινες μικροὶ κοτυλίσκοι.

Ἐν ἄλλῃ τινι ἀνασκαφῇ γενομένῃ ἐπίσης ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1902 ἐν θέσει ἀπεργούσῃ περὶ τὰς 2 1/2 ὥρας τοῦ Κωτίλου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μπέρεκλα, καὶ ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πικνῶς πλευρᾶς τοῦ Λυκαίου ὄρους ἄπεκαλύφθησαν τὰ λειψάνα ναοῦ τινος τοῦ Πανός καὶ ἐν αὐτῷ πλείστα εἰδώλια, μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι. γαλκᾶ, τοῦ τύπου τῶν ὑπο τοῦ Furtwängler ἐν Sitzungsber. der Bairischen Akademie Phil. Hist. Cl. 1899 Bd. II. Heft 4 ἐξετασθέντων ἀρχαϊκῶν εἰδωλίων¹. Μετὰ τούτων εὑρέθησαν καὶ πήλινα εἰδώλια τρόπου ἀντιστοιχοῦντος καθ' ὅλα πρὸς τὸν τῶν γαλκῶν. Παριστῶσι ταῦτα² κατὰ τὸ πλείστον ἀνδρας χωρικούς, βαρέα συνήθως περιβεβλημένους ἐνδύματα καὶ καλύμματα τῆς κεφαλῆς. Τὰ περιγράμματα τῶν σωμάτων αὐτῶν εἶνε ξηρὰ καὶ γωνιώδη, τὸ δὲ ἄτεχρον σχῆμα τῶν κεφαλῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἀδέξιοτος περὶ τὴν δῆλωσιν τῶν λεπτομερειῶν τούτων φθάνει παρὰ πολλοῖς μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ φαίνονται ταῦτα ὡς γελοιογραφίαι. Διαφέρουσι ταῦτα ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν πήλινων εἰδωλίων, τοῦ τέλους τοῦ ἔκτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος, καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν ἀπεργασίαν, διότι εἶνε πληρῆ καὶ τὴν διάφορα αὐτῶν μέλη εἶνε ἰδιαίτερος κατεσκευασμένα καὶ συγκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ.

Τοῦ τύπου τῶν πήλινων τούτων εἰδωλίων οὐδὲν εὑρέθη ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, τούναντίον καὶ αἱ προτομαὶ καὶ τὰ ὀλίγα ἄλλα ἐν Κωτίλῳ εὑρεθέντα διαφόρων τύπων εἰδώλια οὐδόλως διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι εὑρισκομένων.

Πήλιναι προτομαὶ καὶ τεμάχια τοιούτων εὑρέθησαν περὶ τὰς διακοσίας· δυστυχῶς ἕμως πᾶσαι σχεδὸν ἦσαν ἐφθαρμέναι, διότι ἐν τῷ ὑγρῷ ἐδάφει, ὃ πηλὸς αὐτῶν, ἀτελῶς ὠπτημένος, ὅπως ἐν γένει ὃ πηλὸς τῶν εἰδωλίων, δὲν ἀντέσχεν ἱκανῶς, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ πλείσται αὐτῶν εἶχον ἐνωθῆ εἰς ἐν μίγμα μετὰ τοῦ ἐδάφους, διελύοντο δὲ εἰς τε-

¹ Πδλ. Πρακτικά 1902, ἐνθα ἐξέφερα τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ θέσις εὑρίσκειται ἐπὶ τῶν Νομίων ὄρεων, ἧτις νομίζω νῦν, μετὰ νέας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐρεῦνας μου, ὅτι εἶνε ἐσφαλμένη.

² Ἐν πρὸ πάντων γυναικείων εἰδωλίων ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὸ ἐκεῖ καὶ ἐν Jahreshette des Oesterr. Instit. IV, 1901 σελ. 34 ἀπεικονιζόμενον.

³ Τὰ ἐν Jahresh. ἑ. ἀ. σελ. 38 ἐξεταζόμενα ἐκ Λουσῶν εἰδώλια, ἅτινα ἄλλως τε εἶνε ἀρχαιότερα, δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ εἰδώλια ἡμῶν.

μάχια, εὐθὺς ὡς ἐδοκίμαζέ τις νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτὰς ἀπὸ τούτου.

Ἐν εἰκ. ὃ ἀπεικονίζονται οἱ κυριώτεροι τύποι τῶν προτομῶν. Παριστῶσι τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ στῆθους νέας γυναικός

Τῶν πλείστων τὸ στῆθος εἶνε γυμνόν, τινῶν δὲ ὡς εἰκ. ὃ ἀρ. 7, καλύπτεται διὰ πολυπτύχου χιτῶνος ἔχοντος βραχείας χειρῶδας. Πλήν τῶν ἀρ. 1, 3 καὶ ὃ φέρουσι πᾶσαι στεφάνην, αἱ δὲ ὑπ' ἀρ. 2 καὶ 7, φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ πέπλον, ὅστις καταπίπτει ὡς συνέχεια τῆς στεφάνης ἐπὶ τῶν ὤμων.

Αἱ προτομαὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 0,07-0,11, εἶνε δὲ κατεσκευασμέναι ἐκ λεπτῆς πλάκῆς καὶ εἶνε κοίλαι ὀπισθεν. Εἰς τὸ κοίλωμα ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ἦτο ἰδιαίτερος προσκεκολλημένον, καὶ ὡς ἐκ

Εἰκὼν 6.

τούτου ἀπὸ τῶν πλείστων ἀπεσπασμένον, πρισματικὸν τεμάχιον πηλοῦ, ἔχον ὀπήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνηρτῶντο αἱ προτομαί.

Ἀρχαικωτέρα πασῶν φαίνεται ὡς ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου αὐτῆς καὶ τῆς λοιπῆς ἐν γένει αὐστηρότητος, ὡς καὶ τῆς ὑπερβολικῶς ὑψηλῆς πολσειδοῦς στεφάνης, ἢ ὑπ' ἀριθ. 2, ὁμοίως δὲ λίαν ἀρχαϊκὴν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ καὶ ἢ ὑπ' ἀριθ. ὃ ἄνευ στεφάνης. Ἄλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ προτομαὶ ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐν γένει στρογγυλότητος τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ ἰδίως τῆς σιαγόνος, καὶ ἐκ ποιᾶς τινος σοβαρότητος εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν, ὁμοιάζουσι πρὸς ἔργα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Ἔργον νεώτερον, τοῦ Δ' ἴσως αἰῶνος, μιμεῖται

ή ύπ' ἀρ. 1 μετὰ τοῦ ἰδιοτροποῦ σχηματισμοῦ τῆς κορυφῆς.

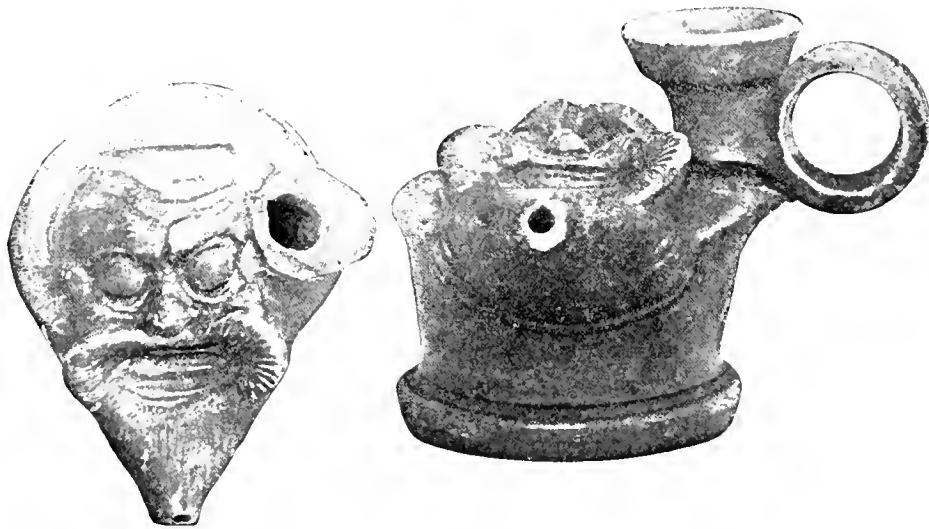
Ἐκ τῆς ἐλαφροῦς κλίσεως τῆς κεφαλῆς τῆς ὑπ' ἀρ. 6 συμπεραίνω, ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἴσως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ προτομαὶ δὲν ἐφευρέθησαν ὡς τοιαῦται, ἀλλ' ὅτι εἰκονίζουσι τὸ ἄνω μέρος γνωστῶν ἀγαλμάτων· ὅτι δὲ ἀπεικονίζουσι θεῶν αἱ προτομαὶ ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς στεφάνης καὶ ἐκ τῆς γυμνότητος τοῦ στήθους. Ἄν εἰκονίζουσι τὴν Ἄρτεμιν ἢ τὴν Ἀφροδίτην, διότι μόνον περὶ τῶν δύο τούτων θεοτήτων δύναται νὰ γίνηται λόγος ἐν τῇ θέσει εὑρέθησαν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος. Ἡ γυμνότης καὶ ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς τῆς ὑπ' ἀρ. 6 μαρτυροῦσι

μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλ' ὅμοιαι περὶ τοῦ προτομαὶ εὑρέθησαν καὶ ἐν Λουσοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐκεῖ δὲ εἶνε πολὺ πιθανώτερον, ὅτι παριστῶσι τὴν Ἄρτεμιν.

Αἱ προτομαὶ εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ἀρκεταὶ ἐκ πάντων τῶν τύπων.

Ἐκ τῶν ὀλίγων ἀσημάντων πηλίνων εἰδωλίων διαφόρων ἄλλων γνωστῶν τύπων, ἅτινα εὑρέθησαν, ἀναφέρομεν ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα δύο μικροὺς γυναικείους κορμούς εὑρεθέντας ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, ὅτι εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι παριστῶσι τὴν Ἀφροδίτην.

Καὶ τῶν δύο εἶνε γυμνὸν τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώ-

Εἰκὼν 7

ματος καὶ ὁ μὲν εἰς ὁμοιάζει πολὺ κατὰ τὴν στάσιν πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, παρὰ δὲ τῷ ἑτέρῳ ὁ δεξιὸς βραχίον ἀναστύρει τὸ ἱμάτιον ἐκ τῶν ὀπισθεν ὑπεράνω τοῦ δεξιοῦ ὤμου κατὰ τρόπον παραπλήσιον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Ἀλκαμένους¹.

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον εἶνε τὸ ἀνωτέρω εἰκονιζόμενον ἄνω μέρος εἰδωλίου Πανός (εἰκ. 6).

Ὁ θεὸς παρίσταται παίζων τοὺς διπλοὺς ἀύλους. Ἐφέρει χιτῶνα μάλλινον μετὰ μακρῶν χειρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου ἕτερον ἐπίβλημα, ἴσως δῆγμα ζώου κακῶς διακρινόμενον, δεδεμένον διὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἄκρων ἐπὶ τοῦ στήθους, κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ. Ὁ Πάν οὗτος εἶνε κοῖλος, ἐπομένως

¹ Furtwangler Meisterwerke.

κατὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἐκ Μπέρεκλα εἰδώλια, μολονότι ἡ κατασκευὴ τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ στόμα καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ μᾶλλον πρὸς τὸν τρόπον ἐκείνων ὁμοιάζουσι.

Περίεργον εἶνε τὸ μικρὸν ἀγγεῖον τῆς παρακειμένης εἰκόνας 7.

Ἐχει σχῆμα κυλινδρικὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὑπάρχει ἀνάγλυπτον τὸ παρ' αὐτὸ εἰκονισμένον ἀποτρόπαιον προσωπεῖον. Ὁλον τοῦ ἀγγείου τὸ σῶμα ἔχει γάνωμα τεφρὸν κακῆς ποιότητος. Τοῦ προσωπείου ἡ γενειὰς ἐξέχει τοῦ ἀγγείου καὶ χρησιμεύει πρὸς ἐκροὴν φέρουσα μικρὰν ὀπὴν κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῆς.

Ἐντὸς τοῦ ἀγγείου εἶνε ἐγκεκλεισμένον μικρὸν

σφαιριδίον, ἐχρησίμευε δ' ὡς φαίνεται τοῦτο πρὸς παιδιὰν μικρῶν παιδίων ὡς ἐξῆς. Ἀπὸ ἐπλήρου τοῦτο ὕδατος, ἐφύττων διὰ τῆς μικρᾶς ὀπῆς τοῦ γενείου τοῦ προσωπίου, καὶ οὕτω ἀναταραττομένου τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ σφαιριδίου παρήγετο θόρυβος εὐάρεστος εἰς τὸν μικρὸν παῖδα.

Χαλκοῦν εἰδῶλιον εὐρέθη μόνον τὸ ἐν εἰκ. 8 ἄρ. 1 εἰκονιζόμενον. Παριστᾷ τοῦτο κόρην ἔχουσαν βρα-

χὸν χιτῶνα καὶ εἶνε λίαν ἀμείλως καὶ ὀλίως ἀτέλως ἐξεργασμένον. Οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ χεῖδη εἶνε παρὰ φύσιν ἐσχηματισμένοι καὶ το περιγραμμά δὲ τῆς κεφαλῆς εἶνε ὀλίως ἀδέξιον. Οἱ βραχίονες καὶ οἱ πόδες εἶνε ἄνευ ἐνδείξεώς τινος λεπτομερειῶν, αἱ δὲ χεῖρες εἶνε παντελῶς ἄμορφοι. Τοῦ χιτῶνος αἱ πτυχαὶ εἶνε ἔρηραι καὶ δύσκαμπτοι καὶ ὀλίως κατὰ συνθήκην ἐσχηματισμένοι. Κατὰ

Εἰκὼν 8.

τὸν γενικὸν χαρακτήρα τάσσεται μετὰ τῶν Ἀρκადικῶν εἰδῶλιων (ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 169), ἀλλ' εἶνε πολλῶ κακοτεχνότερον τούτων.

Ἰσταται ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων μιᾶς γωνίας κατεσκευασμένης ἐκ δύο τεμαγίων χαλκῶν βράδων (εἰκ. 8.1), καὶ φαίνεται, ὅτι ἀπεσπάσθη ἐκ σκεύους. Ὅτι παρίστα θεάν τινα, δὲν εἶνε πιθανόν.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιότερων εὐρημάτων καταλέγεται καὶ τὸ ἐν εἰκ. 9, 6 εἰκονιζόμενον πλα-

κίδιον. Εἶνε τοῦτο λεπτότατον, ὕψ. 0,075 καὶ πλ. 0,045, καὶ ἦτο που προσκεκολλημένον. Αἱ κατὰ τὰ ἄκρα στιγμαὶ εἶνε ἐκ τῶν ὀπίσθεν ἐκτετυμμένοι καὶ φαίνεται, ὅτι προέρχονται ἐκ μικρῶν ἐξογκωμάτων, ἴσως κεφαλῶν ἤλων, οἵτινες ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ ἦτο προσκεκολλημένον τὸ πλακίδιον.

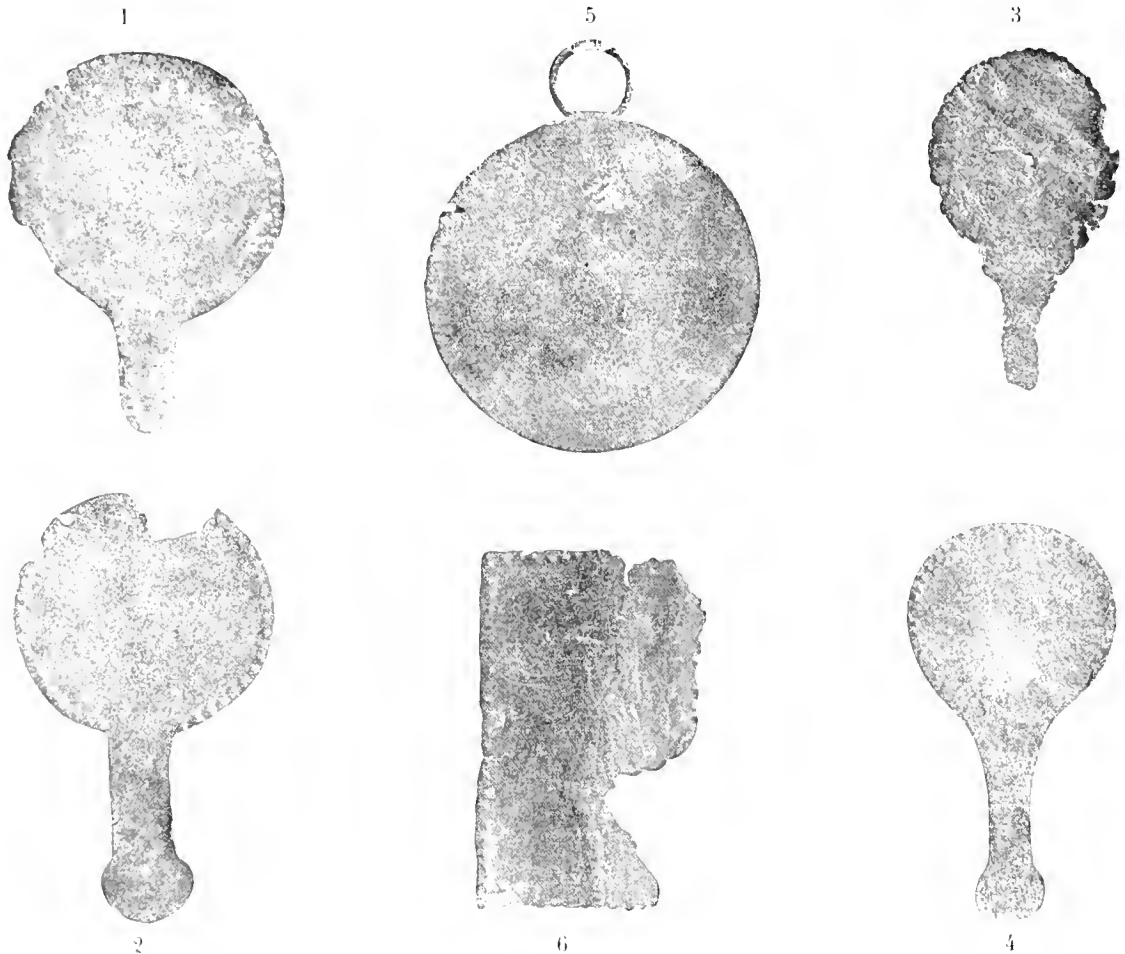
Ἔχει τοῦτο δι' ὀξείας ἐργαλείου κεγαραγμένην τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Φιγαλείᾳ λατρευομένης Ἀρτέ-

μιδός, όπως εικονίζεται επί νομίσματος δημοσιευμένου ἐν J. H. S. VII πίν. V, 9, 10 (σελ. 110¹). Ἡ ὁμοιότης εἶνε τοσοῦτον καταφανής, ὥστε δὲν ἔχομεν ἀνάγκη ἐτέρων λόγων πρὸς ἀποδείξιν ταύτης. Ἐπ' ἀμφοτέρων κρατεῖ ἡ Ἄρτεμις διὰ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ὄρου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πλακιδίου ἔχει αὕτη ἐν τῇ δεξιᾷ ἀντικείμενόν τι λίαν ἀδεξίως εἰκονισμένον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ δηλοῖ σιᾶλην, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος κρατεῖ, κατὰ τὴν περιγραφὴν, πέλκευν.

Ἡ ἀδεξιότης περὶ τὴν χάραξιν πρὸ πάντων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προσώπου ταύτης ἀντιστοιχεῖ τελείως πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ἄρτι περιγραφέντος εἰδωλίου.

Τὸ τε χαλκοῦν εἰδωλίον καὶ τὸ πλακιδίον ὡς καὶ ἡ ἀμέσως κατωτέρω περιγραφομένη μαρμαρίνη κεφαλὴ εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ μικροτέρου πρὸς βορρᾶν ναοῦ.

Ἡ ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 ὡσαύτως ἀπεικονιζομένη μαρμαρίνη κεφαλὴ (ὕψ. 0,11 μετὰ τοῦ σφ-

Εἰκὼν 9.

ζομένου μέρους τοῦ λαιμοῦ, ἐκ μικροῦ ἀγαλματίου, εἶνε λίαν ἀποτετριμμένη καὶ ἐν ἣ καταστάσει ὅμως σφίζεται, δεικνύει ὅτι κατασκευάσθη λίαν ἀτέχνως, ὅπως καὶ τὰ δύο προηγηθέντα ἀντικείμενα. Ἡ εὑρεσις τῆς κεφαλῆς ταύτης μαρτυροῦσας περὶ τῆς ἐπιτοπίου κατασκευῆς ὡς ἐκ τῆς κακῆς αὐτῆς τέχνης, εἶνε λίαν παράδοξος ἐν χώρῃ.

¹ Ὁμοίον νόμισμα εἰκονίζεται καὶ ἐν Br. Mus. Cat. Pel. πίν. XXXVI, 16 σελ. 197, 2 ἄλλα λίαν κατεστραμμένον.

ὁπόθεν ἔλειπε τὸ μάρμαρον καὶ ἦτο πολὺ δύσκολος ἢ ἄλλοθεν προμήθεια αὐτοῦ. Πλὴν τῆς κεφαλῆς ταύτης εὑρέθησαν καὶ δύο μικροὶ κορμοὶ μαρμαρίνων γυναικείων εἰδωλίων τέχνης ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς κεφαλῆς.

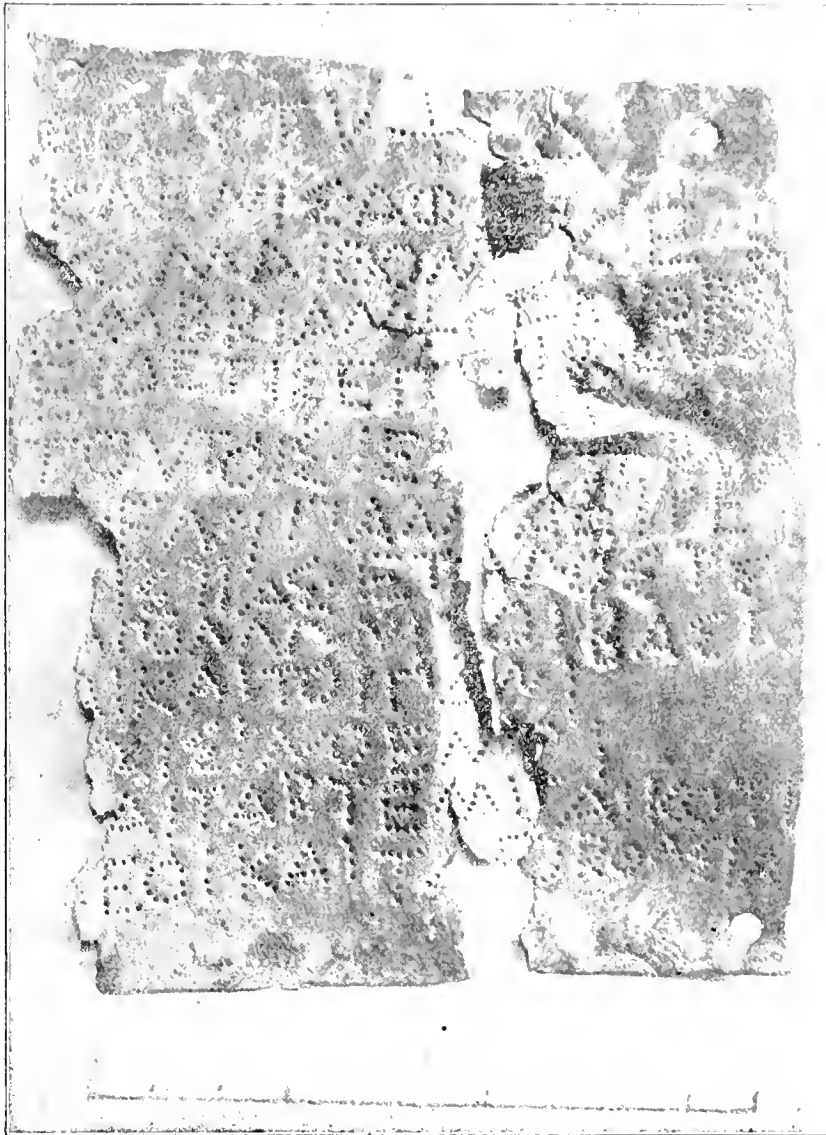
Τῶν εὑρεθέντων κατόπτρων αἱ διάφοροι μορφαὶ ἀπεικονίζονται ἐν ταῖς εἰκ. 8 καὶ 9. Τὰ πλεῖστα τούτων εὑρέθησαν ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, ἀλλὰ τὰ μεγαλείτερα καὶ μεταξύ τούτων τὰ δύο ἐν εἰκ.

8, 2. 3 (ὑψ. μετά λαβῆς 0,27, τῶν μικροτέρων ὑψ. 0,09) παριστώμενα, ἐντος τοῦ νοτιωτέρου.

Μόνον τοῦ ἐν εἰκ. 8, 2 ἀριστερᾷ κατόπτρου ὁ δίσκος εἶνε κοῖλος καὶ ἡ λαβὴ ἐξ ἰδιαιτέρου τεμαχίου κατασκευασμένη. Ὅλιγων ἐκ τούτων ὁ χαλκὸς διατηρεῖται θαυμασίως. Τὰ ὀλίγα ἐπὶ τῶν κα-

τόπτρων ὑπάρχοντα κοσμήματα εἶνε κεχαραγμένα δι' ὀξείας ἐργασίης.

Χαλκᾶ ψέλια, ὅπως τὸ ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 εἰκονιζόμενον εὑρέθησαν καὶ ἄλλα τινα ἐντος τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ. Ὅπως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως, εἶνε κατασκευασμένα ἐκ σύρματος τρι-

Εἰκὼν 10.

γωνικοῦ σχεδόν, μετρίου πάχους, ἀπολήγοντος εἰς ἀτέχνους κεφαλῆς ὄψεων. Γραμμικὰ κοσμήματα εἶνε ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ σύρματος.

Ἀντικείμενον πρὸς στολισμὸν γυναικὸς εἶνε καὶ ὁ μικρὸς χαλκοῦς ὄφρις, ὅστις ἀπεικονίσθη ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Ὁσαύτως ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ναῷ εὑρέθη καὶ ὁ

χαλκοῦς δακτύλιος μετὰ τῆς παραστάσεως πολεμιστοῦ, ὅστις εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ πίνακος 12, ὅπως καὶ δύο ἀργυροὶ δακτύλιοι, ὧν μόνον ὁ ἕτερος παρίσταται ἐπὶ τοῦ πίνακος 12. Ἐν τῇ λίαν μικρᾷ σφενδόνη τούτου ὑπάρχει κεχαραγμένη, λίαν ἐγκοίλως, μικροτάτη κεφαλὴ ἀνδρὸς πωγωνοφόρου ἔχοντος το ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς κεκα-

λυμμένον διὰ πέπλου. Παραπλησία κεφαλή υπάρχει καὶ ἐν τῇ σφενδόνη τοῦ μὴ ἀπεικονισθέντος ἀργυροῦ δακτυλίου. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος ἀπεικονίζεται καὶ ἐν μικρὸν ἀργυροῦν κομβίον εὐρεθὲν ὁμοίως ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῶ. Εἶνε τοῦτο ἐκ πολὺ λεπτοῦ ἀργυροῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένον, κοῖλον, καὶ φέρει μικρὰ κοσμήματα διὰ κοκκιδῶν.

Ἀστράγαλοι εὐρέθησαν πολλοὶ ἐντὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ, τινὲς δὲ τούτων ἦσαν βεβαμμένοι διὰ πρασίνου χρώματος¹. Εὐρέθη πρὸς τούτοις καὶ εἰς ὀστέινος κύβος ἔχων ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ διὰ στιγμῶν ἀπὸ τοῦ 1 ἕως τοῦ 6.

Ἐπὶ λεπτῆς χαλκῆς πλακῶς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή εἰκ. 10²

Θεὸς τύχα.

Κλένις ἀφῆκε

[Κ]όμαιθον ἐλεύθρον

Ἰομβρίαν, Χοιροθύωνα.

5 Εἰ δέ τις ἐπιθυῖνε

τούτοις, ἱερά τὰ χρ(ε)μα-

(τα) ἐν(α)ῖ πάντα, εἴτε

ιστίας, ε(Γ)τ' ἄλ(λ)ος τ(ι)ς,

τ' Ἀπολλωνι τῶ Βασ(σ)ί-

10 ται καὶ τῶ Πανί

τῶι Σινοεντι

καὶ τ' Ἀρτέμι τῶ Κοτι-

λεοι καὶ τῶ Φορθασία.

Ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη ὄχι μακρὰν τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ, παρὰ τὸν Ἄν. τοίχον, πεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια.

Ὅπως καὶ αἱ ἐν Λουσαῖς² εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, ἦτο καὶ αὕτη προσηλωμένη πρὸς ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν τεσσάρων κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῆς ὀπῶν· τὸ σημεῖον τῆς προσηλώσεως ἐπὶ τοῦ τοίχου δὲν θά ἦτο πολὺ ὑψηλὰ, τοῦτο τούλαχιστον δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῆς σμικρότητος τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὰ γράμματα ἀποτελοῦνται ἐκ στιγμῶν ἐντετυμμένων δι' ὀξείας ἐργαλείου ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ἐπιφανείας τῆς πλακῶς. Εἰς πολλὰ σημεῖα τὸ ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἀπετελέσθησαν αἱ στιγμαί, διέτρησε

τὴν πλάκα καὶ οὕτως ἔχομεν ἀντὶ στιγμῶν μικρὰς ὀπᾶς.

Τὰ γράμματα δὲν ἀπετελέσθησαν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, εἶνε δ' ἄλλα μικρότερα καὶ ἄλλα μεγαλύτερα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου στίχου τὸ τελευταῖον γράμμα τῆς τελευταίας λέξεως ἐχαράχθη πλαγίως πρὸς τὰ ἄνω, ἐπειδὴ ὁ χώρος δὲν ἤρκει διὰ νὰ γραφῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μετὰ τῶν ἄλλων εὐθείας. Ἡ ἐπιγραφή περιέχει ἀπελευθέρωσιν δούλων, διαφέρει δ' ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, καθόσον οὐδεμίαν φέρει χρονολογίαν, οὐδὲ γίνεται ἢ ἀπελευθέρωσις ὑπὸ τύπον ἀφιέρωσεως εἰς τὸν θεόν, κοινὸν δ' ἔχει μετὰ τούτων τὸν ὀρισμὸν ποινῆς ἐν περιπτώσει προσβολῆς τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης ὑπὸ οἰουδῆποτε.

Στ. 1. *Κλένις* = *Κλεῖνις* ἰδ. Pape Eigennamen. Πβλ. τὰ ἐπίσης ἀρκαδικὰ *Νῆκις* Collitz - Bechtel Dial. Insch. 1181, 31 καὶ *Κρίνις* αὐτόθι 1200, 3.

Στ. 2-3. *ἀφῆκε*. *ἐλεύθρον*· καὶ ἐν τῇ ἡλειακῇ ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιγραφῆς *Ergebnisse Die Inscr. N° 12* σελ. 31-32 (Collitz-Bechtel ἔ. α'. 1161), *ἀφῆκεν ἐλευθῆρας*. *Ἐλεύθρον* ἀντὶ *ἐλεύθερον*· δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ἂν ἡ τροπὴ τῆς διφθογγου *ευ* εἰς *υ* καὶ ἡ συγκοπὴ τοῦ *ε* πρὸ τοῦ *ρ* ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως εἶνε ἰδιωτισμοὶ τῆς Ἀρκαδικῆς διαλέκτου, ἢ ἂν εἶνε ἐνταῦθα μόνον σφάλματα τοῦ χαράκτου· δι' ὁμοίας συγκοπὰς πβλ. καὶ στίχον 6 *χρματα* καὶ 8 τὴν τελευταίαν λέξιν. Ἴσως ἡ γραφὴ *ἐλεύθρον* προϋποθέτει Ἀρκαδικὸν τινα τύπον *ελευθῆρον*, ὅστις εὐρίσκεται ἐν τῇ Κρητικῇ διαλέκτῳ (ἴδε van Herwerden Lex. Suppl. et dial.).

Διὰ τὸ ὄνομα *Κόμαιθος* πβλ. Bechtel - Fick Personenn. 172 καὶ σελ. 47.

Στίχ. 4. *Ἰομβρίας* πρῶτον νῦν ἀπαντᾷ· ὑπάρχει ἐν τούτοις τὸ ὄνομα *Ἰομβρίων*, Pape Eigenn.

Χοιροθύωνα εἶνε ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ Βουθύων Bechtel-Fick σελ. 80 καὶ ἀπαντᾷ ἐπίσης κατὰ πρώτην φοράν.

Στίχ. 5. *εἰ δέ τις ἐπιθυῖνε*· οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἐπιθυῖνε (ἴσως *ἐπιθυῖναι*, εἶνε ὁ Ἀρκαδικὸς τύπος ἀντὶ *ἐπιθυῖναι*). Διὰ τὴν φράσιν πβλ. τὸ ἐν Δελφικαῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς *σύνηθες εἰ δέ καὶ τις ἐγράφηται*.

¹ Πβλ. ἀστράγαλους ἐν Ἀσολησιῶν C. I. A. II 766. 23 καὶ 32. Mitt. XV, 1890 σελ. 381, 21, 22 ἐν Καθερίῳ, καὶ ἄλλαχού.

² Jahresh. Oest. Inst. ἔ. ἰ. σελ. 65 κέ.

Στίχ. 7. Πρὸ τοῦ σφριζομένου πρώτου γράμμα-
τος τοῦ στίχου ὑπάρχει ἡ στιγμαή, δι' ἧς ἐν τῇ
ἐπιγραφῇ ἐχωρίζοντο, οὐχὶ πάντοτε, αἱ διάφοροι
λέξεις ἀπ' ἀλλήλων· πρὸ τῆς στιγμαῆς δὲ ταύτης
σφίζονται ὀλίγαι στιγμαὶ μικρότεραι, λείψανα
ἀναμφιβόλως τοῦ Α τοῦ χρομα(τα). Ἐν ἴσως ἀντὶ
εἶναι = εἶναι.

Στίχ. 8. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀναγνώσω μετ'
ἀπολύτου βεβαιότητος τὸν στίχον τοῦτον. Τὸ πιθα-
νώτερον εἶνε ὅτι ἐν τῷ .ιστίας, πρὸ τοῦ ὁποίου
λείπουντι τὸ πολὺ δύο (ἴσως δὲ ἐν μόνον) γράμματα,
κρύπτεται κύριόν τι ὄνομα προσώπου, περὶ τοῦ
ὁποίου ὁ Κλεΐνις θὰ εἶχεν ἰδιαιτέρους λόγους νὰ
φοβῆται, ὅτι ἠδύνατο νὰ προσβάλλῃ τὴν ἀπελευθέ-
ρωσιν, ἔπεται δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ γενικὸς ὀρισμὸς
ε(ἶ)τ(ε) ἄλ(λ)ος τ(ι)ς.

Στίχ. 9-10 Ἀπόλλωνι τῷ Βασ(σ)ίται. Βασ-
σίτας καλεῖται ὁ Ἀπόλλων ἐκ τοῦ χωρίου Βᾶσσαι,
ἐν ᾧ ἐλατρεύετο καὶ ἔκειτο τὸ ἱερόν αὐτοῦ, ὁμοίως
καλεῖται ἐν Σπάρτῃ Ἀκρίτας ὁ ἐν Ἀκρχῇ Ἀκραις
λατρευόμενος (Pauly - Wissowa). Δὲν ὑπάρχει ἀμ-
φιβολία ὅτι ὁ Ἀπόλλων οὗτος εἶνε ὁ κληθεὶς μετὰ
ταῦτα Ἐπικούριος, ἐξ ἧς ἀφορμῆς διηγεῖται ὁ
Πausanias (VIII, 41, 8), ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ
ἡμῶν δὲν ὀνομάζει τοῦτον εἰστέτι Ἐπικούριον, ὑπο-
θέτω, ὅτι εἶνε τοῦτο λόγος ἀρχῶν, ὅπως δεχθῶμεν
ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἀρχαιότερα τοῦλάχιστον τοῦ 420,
ὁπότε κατὰ τὴν μᾶλλον ἀσπαστὴν γνώμην ἐκλήθη
ὁ Ἀπόλλων Ἐπικούριος καὶ ὠκοδομήθη ὁ νέος
μεγαλοπρεπὴς αὐτοῦ ναός¹.

Στίχ. 10-11 Τῷ Πανὶ τῷ Σινόετι. Τὸ ἐπί-
θετον Σινόεις (ἐκ τοῦ ῥήματος σινῶω ἢ σίνουμαι,
οὔτινος ἡ ῥιζικὴ σημασία εἶνε κακοποιῶ, κακουργῶ)
εἶνε νέον διὰ τὸν Πᾶνα, συμφωνεῖ ἐν τούτοις πλη-
ρέστατα πρὸς τὰς ἰδέας, ἃς εἶχον πρὸ πάντων οἱ
ποιμένες, ἐξ ὧν κυρίως θὰ ἀπηρτίζετο καὶ τότε ὁ
πληθυσμὸς τῶν Βασσῶν, περὶ τοῦ Πανὸς ὡς δυ-
σκόλου καὶ κακοποιοῦ θεοῦ. Πβλ. πρὸ πάντων
Θεοκρ. Εἰδ. 1 στ. 15 κέ. Τὸν Πᾶνα δεδοίκα-

¹ Frazer ἔ. ἀ. σελ. 104 Philologus 4, 1849 σελ. 235-237.
"Ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἀρχαιότερον ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπεδείχθη, ὡς
μοι φαίνεται, ἐπαρκῶς διὰ τῆς ἀνακαρπῆς παρὰ τὸν σφριζόμενον ναόν
τοῦ Ἀπόλλωνος, μολοντί δὲν εὑρέθησαν ἴχνη τοῦ ἀρχαίου τούτου
κτιρίου, ὅπερ εἶνε ἕλλως τε πολὺ φυσικόν, ἢ καὶ εἶνε πιθανόν, τοῦτο
ὁμοίως κατὰ τὴν οἰκοδομίαν πρὸς τοὺς ἐν Κωτιλίῳ ναοὺς.

μεκ... ἔστι δὲ πικρός, καὶ οἱ αἰεὶ δριμυτῶ χροιά
ποτὶ ῥῖνα καθήται.

Στ. 12. Ἀρτέμι ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐκ
Λουσαῶν. πβλ. Jahrb. Oest. Inst 4 σελ. 84. 17.

Στ. 12-13 Τῷ Κοτιλίῳ καὶ τῷ Φορθασίῳ.
Ἀμρότεροι οἱ προσδιορισμοὶ ἀποδίδονται εἰς τὴν
Ἄρτεμιν, ἧτις, ὡς φαίνεται, θὰ εἶχε δύο ἱερά ἐν
Βᾶσσαις, ἢ καὶ ἐν γένει ἐν Φιγαλεΐᾳ. Τὸ ἐπίθετον
Ἄρθασία (τὸ αὐτὸ βεβαίως πρὸς τὸ παραδεδομένον
ὀρθωσία, ἰδ. Pauly-Wissowa Real Encyc) τῆς Ἀρτέ-
μιδος εἶνε γνωστόν, ἐλατρεύετο δ' ὡς τοιαύτη ἢ
Ἄρτεμις καὶ ἀλλαχού τῆς Ἀρκαδίας. Ἐν Φιγα-
λεΐᾳ ἀναφέρει ὁ Πausanias ὅτι ἐλατρεύετο ἢ Ἄρ-
τεμις Σώτειρα καὶ ἢ Εὐρυόμη. Τῷ Κοτιλίῳ εἶνε
δοτικὴ τοπικὴ, σημαίνει δ' ὅτι παρὰ Πausanias ἢ
ἐν μετὰ δοτικῆς ἐν τῷ Ἀρροδίτῃ ἐν Κωτιλίῳ.
Ὅπως ἀπροσδοκῆτως μνημονεύει ἡ ἐπιγραφὴ τὴν
Ἀρτεμιν ἐν Κωτιλίῳ, ἐνθ' οὐκ εἶχε κατὰ τὴν
παράδοσιν τοῦ Πausanias θὰ ἀνέμενεν Ἀρροδί-
την ἐν Κωτιλίῳ.

Παρὰ Πausanias παραδίδεται Κωτιλίῳ ἀντὶ Κω-
τιλίῳ, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία, ὅτι ἡ
ἐπιγραφὴ διέσωσε τὸν ἐγγώριον τύπον τοῦ ὀνόμα-
τος, ἐνῶ ὁ Πausanias ἴσως μετεχειρίσθη τὸν κοι-
νὸν τύπον. Καὶ τὰ δύο παράγονται ἐκ τῆς ἧς καὶ τὸ
ῥήμα κωτίλλω καὶ τὸ ἐπίθετον κωτίλος ῥίζης.
Σημαίνουντι ταῦτα διὰ λόγου ἑξαπατῶ, παραπείθω
καὶ ἀπατηλός, γλυκός· καὶ ἡ σημασία δ' αὕτη
ἀρμόζει μᾶλλον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀφιερώσεως
τοῦ χωρίου εἰς τὴν Ἀρροδίτην. Ἐσφαλμένη ὄλως
εἶνε ἡ γραφὴ Κωτιλίῳ καὶ Κότυλον (ἰδε καὶ Cur-
tius Peloponnesos 1, 344, 32).

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πλεονάζουσιν αἱ ἀρχαιότεραι
μορφαὶ τῶν γραμμάτων Φ R V F κατὰ τὴν ὑπὸ
τοῦ Kirchhoff (Studien zur Gesch. d. griech. Al-
phab. σελ. 158) γενομένην διάκρισιν· ἀπαντᾷ ἐν
τούτοις ἢ νεωτέρα μορφή τοῦ Θ καὶ τοῦ Ω ἢ καὶ
δὲν εἶνε ἀκόμη ἐν γενικῇ καὶ ἀποκλειστικῇ χρήσει,
διότι ἀντὶ τούτου συνηθέστερον γράφεται ἀκόμη τὸ
Ο. Τὸ σταυροειδὲς + = χ καὶ ὄχι ξ ὡς ἐν ταῖς
ἀρχαιότεραις Ἀρκαδικαῖς ἐπιγραφαῖς, τὸ πρῶτον
ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν. Ὁ χωρισμὸς τῶν
λέξεων διὰ στιγμαῆς εὐρίσκειται καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιο-
τέραις καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις ἐπιγραφαῖς.

Εἶνε τόσον ὀλίγαι αἱ γνωσταὶ Ἀρκαδικαὶ ἐπιγρα-

ραί, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι γνωρίζομεν μετὰ βεβαιότητος τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἀλφαβήτου. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε παραδεδογμένα ἴδ. Kirchhoff ἔ. ἀ. πβλ. καὶ Olympia die Ergebnisse. Inschriften ἀρ. 31 σελ. 68 ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ὡς ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων γραμμῶν καὶ πρὸ πάντων ὡς ἐκ τῆς ἐμρανίσεως τοῦ Ω ἔπρεπε νὰ ἀνῆκεν εἰς τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δ' αἰῶνος χρόνους, ἐν τούτοις ἐγὼ ἕνεκα τοῦ λόγου, ὃν ἐξέθηκα ἀνωτέρω σελ. 181 εἶμαι διατεθειμένος μᾶλλον νὰ δεχθῶ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἀρχαιότερα καὶ ὅτι πάντως ἐχαράχθη πρὸ τῆς ἐπισήμου ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Βασίτα, διὰ τοῦ Ἐπικουρίου, ἣτοι τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ 420 π. X.

Ἐντὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ εὑρέθη πρὸς τούτοις ἐν μικρὸν τμήμα ταινίας ἐφ' ἧς εἶνε ἐντετυπωμένα τὰ γράμματα . . ΘΙΩΝΙΕ . . , καὶ ἕτερον μικρὸν τεμάχιον ἔχον τὰ γράμματα ΑΡ(τέμυδος:).

Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις ὀλίγα νομίσματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ, δὲν ἀπεικονίσθησαν ὅμως, διότι ὅμοια τούτοις ἔχουσιν ἤδη ὁμοσιευθῆ ἀλλαγῶν.

Τὸ ἀρχαιότερον τούτων εἶνε ὑπόχαλκος ὄραχμῆ Σικυῶνος, ἔχουσα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὀψεως περιστερὰν ἐν πτήσει, καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς οὐρᾶς ταύτης Σ Ε, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας τὸ αὐτὸ πτηνὸν εἰς ὀλίγον διάφορον θέσιν ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας. Ὁ τύπος ὀλίγον μόνον διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐν πίνακι VII, 18 (σελ. 38, 26-29) τοῦ British Mus. Cat. of the Coins, Peloponn., εἰκονιζομένῳ, οὗτινος ἡ χρονολογία ὀρίζεται μετὰ τὸ 431 καὶ 400 π. X.

Ὁμοίως τῆς Σικυῶνος καὶ ὀλίγον μόνον νεώτερα εἶνε τέσσαρα χαλκᾶ νομίσματα ἔχοντα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὀψεως πτηνὸν ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας τὸ μονογράφημα ΕΥ. Πβλ. Brit. Mus. ἔ. ἀ. Πίν. IX, 1 σελ. 48, 149-150. Ὁ R. Weil ἐν Zts. f. Numism. VII, 1880 σελ. 376 ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ γράμματα ΕΥ ἀναφέρονται εἰς τὸν Εὐφρονα, ὅστις περὶ τὸ 366 π. X. κατώρθωσε τῆ βοθηεία τῶν Ἀρκαδῶν καὶ Ἀργείων νὰ εἰσαγάγῃ ὁμο-

κρατικὸν πολίτευμα εἰς Σικυῶνα, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ νομίσματα ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δ' αἰῶνος.

Ἐν νόμισμα χαλκοῦν Μαντινείας ἐφαρμένον, ἔχον ἀφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν Παλλάδος πρὸς δεξιὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν γνωστὴν μορφήν, ἣτις ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ Σβορώνου (Études archéolog. et numism. I fasc. pl. 1, 7) ὡς Ὀδυσσεὺς παρὰ τοῖς Ἀρκάσι¹. Ὁ Σβορώνος ὡς χρόνον κοπῆς τῶν νομισμάτων τούτων δέχεται τὸ 370 π. X.

Τῆς Ἡλίδος εὑρέθησαν ἐπίσης δύο χαλκᾶ ἔχοντα ἀμφοτέρω ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὀψεως κεφαλὴν τοῦ Διὸς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἵππον. Τὸ ἐν ἔχει μετὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου ΔΙ καὶ πρὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ Ε, καὶ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ Brit. Mus. ἔ. ἀ. XV, 6 πρὸ τοῦ 271 π. X. Τὸ δὲ ἕτερον ἔχει ἄνωθεν τοῦ ἵππου FA καὶ μετὰ τῶν ποδῶν τούτου ΠΥ, εἶνε δὲ ὅμοιον πρὸς τὸ Brit. Mus. Cat. Pelop σελ. 71, 115-118, πίν. XIV, 16 τοῦ 312-271 π. X.

Μία ἀργυρᾶ ὄραχμῆ Χαλκίδος, ἔχουσα κεφαλὴν γυναικείαν μετ' ἑνωτίου πρὸς δεξ. ὅμοιαν περίπου πρὸς Brit. Mus. Catal. Coins, Cent. Gr. πίν. XX, 12, καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὀψεως ἀετὸν κρατοῦντα ὄφιν πρὸς ἀριστερὰ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΧΑΛ ὁμοίως πρὸς Brit. Mus. ἔ. ἀ. πίν. XX ἀρ. 9. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ 369 καὶ 336 π. X. (πβλ. καὶ Head - Σβορώνου I, 455).

Καὶ τὰ νομίσματα ταῦτα προφανῶς κατελέγοντο μετὰ τῶν ἀφιερωθέντων εἰς τὸν ναὸν ἀντικειμένων.

Ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύεται, οἱ ναοὶ ἡμῶν ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὸν ε' καὶ δ' αἰῶνα, ἂν δὲ τῶ ὄντι ἡ εὑρεθεῖσα παρὰ τὸν νοτιώτερον ναὸν ἀροκέραμος εἶνε τοῦ ε' αἰῶνος, ὡς ὑποθέτομεν (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 164), τότε καὶ ἡ χρονο-

¹ Τὸ ἡμέτερον νόμισμα εἶνε πολὺ ἐφαρμένον, ἐν τούτοις, ἐνῶ ἡ μορφή τοῦ λεγομένου Ὀδυσσεὺς κατὰ τὰ ἄλλα φαίνεται, ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Σβορώνου ἀπεικονιζόμενον νόμισμα, διαφέρει ὡς πρὸς τὸν πῖλον τούτου. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Σβορώνου ὁ πῖλος εἶναι κωνικός καὶ ἔχει πλατὺν γῦρον, οὗτω δ' ὁμοιάζει καὶ οὐκ ὀλίγον πρὸς τὸ ἄλλοθεν γνωστὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὀδυσσεὺς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου νομίσματος ὁ πῖλος εἶνε πάλιν κωνικός καὶ ἔχει ἔμπροσθεν μακρὸν προπέτασμα, ἀλλ' ὅπισθεν εἶνε στοργύλος καὶ ἔχει τὸ προπέτασμα πολὺ ὑψηλότερον κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς ὀπίσθιας ἐπιφανείας, εἶνε δηλαδὴ ὅμοιος πρὸς τὸν πῖλον ὃν συνήθως ἔχει ὁ Ἴρμας, οὐδέποτε δὲ αἱ γνωσταὶ εἰκόνες τοῦ Ὀδυσσεὺς.

λογία τῆς οἰκοδομῆς τῶν ναῶν θὰ ὀρίζεται κατὰ τὸν 5' αἰῶνα

Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν οὐδὲν δύναται δυστυχῶς ὠρισμένον συμπέρασμα νὰ ἐξαχθῇ. Φαίνεται ὅτι ὁ τρόπος οὗτος ἦτο πάντοτε συνήθης ἐν ταῖς κατὰ τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεσιν, διότι καὶ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος εὐρέθησαν μικρά, καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκτισμένα, ἀρχαῖα οἰκοδομήματα, τοῦ 5' ἴσως αἰῶνος (πάντως παλαιότερα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος), καὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἀνεκάλυψα ἐγὼ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ λήγοντος ἔτους ἐν ὁμοίως ἐκτισμένον ὀψοστάσιον πλησίον τοῦ ἵπποδρόμου.

Πότε κατεστράφησαν οἱ ναοὶ δὲν δύναμεθα ἐπίσης νὰ εἰπώμεν μετὰ βεβαιότητος. Ἐκ τῶν νομισμάτων φαίνεται, ὅτι ὑφίσταντο οὗτοι καὶ κατὰ τὸν 8' αἰῶνα, μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως. Νεώτερα τοῦ 7' αἰῶνος ἀντικείμενα δὲν ἀνεκαλύφθησαν.

Ὁ Πausanias λέγει ὅτι, ἔτε αὐτὸς περιώδευε τὴν Φιγαλικὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ β' αἰῶνος μ. Χ., ὁ ναός, ὃν οὗτος μόνον ἀναφέρει ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, δὲν εἶχε πλέον ὄροφον ἀπὸ πόσου δ' ἔμοιws χρόνου εἶχεν ἤδη καταπέση οὗτος καὶ ἐπομένως εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ δι' ἄγνωστον λόγον τὸ ἱερόν, δὲν λέγει ὁ Pausanias.

Ἴσως ἢ παρακμὴ καὶ ἢ ἐγκατάλειψις τῶν ναῶν ἤρχισε μετὰ τὴν ἐπισκιάσασαν τούτους οἰκοδομὴν τοῦ λαμπροῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος καὶ συνετελέσθη κατὰ τὸν 8' αἰῶνα καὶ ὡς ἐκ τῆς παρακμῆς τῶν Ἀρκαδικῶν πόλεων προελθούσης ἐκ τῆς κτίσεως τῆς Μεγαλοπόλεως.

Ὅτι οἱ ναοὶ ἀνήκον εἰς θηλείας θεότητας, θὰ ὑπεθέτομεν καὶ ἐκ μόνης τῆς φύσεως τῶν εὐρεθέντων ἀφιερωμάτων καὶ ἂν δὲν εἶχομεν ἄλλας μαρτυρίας ἐπιβεβαιούσας τοῦτο.

Ὁ Pausanias εἶνε ὁ μόνος ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅστις μνημονεύει τὸ Κώτιλον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, πάντως δὲ οἱ νεώτεροι, ὅσοι ἐμιλοῦσιν περὶ τούτων, ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Pausanias λαμβάνουσιν ἀσφαλῆ.

Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ, ὅτι θὰ ἐγεννητό ποτε δυσκολία διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ Παυ-

σανίου περὶ λατρείας καὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλῳ.

Οὐδὲν τῶν ἡμετέρων νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐν Κωτίλῳ ἐλατρεύετο ἢ Ἀφροδίτη. Εἰς τὸν βωμαντικὸν καὶ μυστηριώδη τοῦτον τόπον, ἀποκεκλεισμένον διὰ πυκνοῦ ὄρους ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου, ἐσύχναζον, ὅπως καὶ σήμερον, ἔτι μᾶλλον τότε παιμένες παντός φύλου καὶ ἡλικίας, δὲν θὰ ἦσαν δὲ σπάνια ἐν αὐτῷ αἱ τερναὶ σαρκαί, ας ἐγνώρισεν ἢ εὐχαρὶς βουκολικῆ τοῦ Θεοκρίτου μουσα.

Λοιπὸν θὰ εἶχε πολὺ δικαίως καὶ συσικῶς ἔδραν ἐν αὐτῷ ἢ Ἀφροδίτη, ἢ κωτίλη θεὰ τοῦ ἔρωτος, οὐδὲ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν ἰδιαιτέραν φύσιν διὰ τὴν Ἀφροδίτην ταύτην ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἰδιαιτέρας ἔλως φύσεως τόπου τῆς λατρείας αὐτῆς.¹ Καὶ τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν ἀποτελούμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ γυναικείων κοσμημάτων εἶνε φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ἰδιαιτέρας μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τῆς Ἀφροδίτης τὰ δύο εἰδώλια (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 171) ἅτινα, ὡς εἶπομεν, πιθανώτατα παριστῶσι τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὰ κάτοπτρα δὲ ὡς ἐκ τοῦ ἐρωτικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν ἦσαν ἀρμοδιώτατα ὡς ἀφιερώματα ἐν ναῷ Ἀφροδίτης.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀνωτέρῳ δημοσιευομένῃ ἐπιγραφῇ, μεταξὺ τῶν θεῶν, εἰς τὴν κυριότητα τῶν ὁποίων περιέρχονται τὰ χρήματα τῶν τυχόν προσβαλλόντων τὴν ἀπελευθέρωσιν, εἶνε καὶ ἡ Ἄρτεμις ἢ Κωτίλη, δὲν ὀνομάζεται δὲ ἢ Ἀφροδίτη.

Ἄν τὸ Κώτιλον δὲν ἦτο τόπος ἀνάμοστος πρὸς λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, ἤρμοζε τοῦτο ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς θεᾶς τῶν ὀδασῶν, τῆς παρθένου κυνηγοῦ. Το αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰ εὐρήματα ὅπως ταῦτα ἠδύνατο νὰ προσαρμολογῶσιν εἰς τὴν φύσιν τῆς Ἀφροδίτης, ἔτι μᾶλλον συνεφώνουν πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος. Εἶνε γνωστὸν, ὅτι αἱ κόραι ἀφιέρουν εἰς τὴν προστάτιν αὐτῶν θεᾶν τὰ ἀντικείμενα τοῦ στολισμοῦ τῶν ὡς καὶ τὰ παίγνια αὐτῶν.² Οἱ κατάλο-

¹ Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἀλλοχῶς ἢ Ἀφροδίτη ἐν ὁμοίοις τόποις, παραπέτομεν εἰς τὴν ἐν Τροίῃν ἀναφερομένην Ἀφροδίτην ἐν Βάσταϊς Bull. X, 141 στίχ. 14.

² Preller.-Robert Griech. Mythol. 319

γοι τῶν ἀριερωμάτων τῆς Βραχυρωνίας¹ Ἀρτέμιδος μαρτυροῦσι περὶ τούτου. Καὶ τὸ κἀνοπτερον δὲν λείπει ἐκ τῶν καταλόγων τούτων. Ὅπως δὲ ἐν τῷ Κωτίλῳ, εὐρέθησαν καὶ παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἐν Λουσοῖς Ἀρτέμιδος ὡς ἀριερώματα πρὸ πάντων προτομαὶ καὶ γυναικεῖα κοσμηματὰ². Λοιπὸν εἶνε εὐλογώτατον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ Ἀρτεμις ἢ Κωτιλέῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἐλατρεύετο ἐν ἐνὶ τῶν ἀνακαλυφθέντων ναῶν.

Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν εὐρέθησαν ἐν Κωτίλῳ δύο ναοί, καὶ ἔχομεν δύο θεάς, περὶ ὧν παραδίδεται ὑπὸ διαφόρων πηγῶν, ἰδιαιτέρως περὶ ἑκατέρας, ὅτι ἐλατρεύοντο, ἐν ᾧ τοπῷ εὐρέθησαν οἱ ναοί. Λοιπὸν οὐδὲν φυσικώτερον τοῦ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἑκατέρω τῶν θεῶν ἐλατρεύετο ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν ναῶν, τότε δὲ ἐν τῷ μεγαλειτέρῳ τούτων, τῷ πρὸς νότον, θὰ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη. Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ τοῦτο, διότι ταῦτα ἦσαν, ὡς εἴπομεν, τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἐν τοῖς δύο ναοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βῆθρου τοῦ μεγαλει-

¹ CIA II, 751 καὶ λοιπὰς.

² Jahresh. ἔ. ἀ. σελ. 47.

τέρου σφίζονται αἱ ὀπαὶ πρὸς ἐνθεσιν τῶν πλίνθων δύο ἀγαλμάτων, τοῦ ἐνὸς κατὰ τὸ ἡμισυ περίπου μικροτέρου τοῦ ἑτέρου, εἶνε δὲ πολὺ εὐκόλον νὰ σκερθῶμεν ὡς φυσικὸν σύνναον τῆς Ἀφροδίτης τὸν μικρὸν Ἐρωτα. Ἄν δεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ναῷ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη, ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι ὁ Ηκυσανίας μόνον τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν ναὸν ταύτης ἀναφέρει, διότι μόνον τοῦτον εἶδεν ἐκ τῆς θέσεως πλησίον τῆς πηγῆς τῶν Βασσῶν. Μία μεγάλη δυσκολία ὑπάρχει πάντοτε ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν λατρείας καὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλῳ, εἶνε δὲ αὕτη τὸ ὅτι ἐν τῇ εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἐνῶ μνημονεύονται ἄλλοι θεοί, δὲν μνημονεύεται ἡ Ἀφροδίτη, ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο προσηρτημένη ἡ ἐπιγραφή.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁμολογοῦμεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιλύσωμεν, ἴσως δὲ διευκρινηθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐν Κωτίλῳ λατρευομένων θεῶν κάλλιον, ἂν ἐπιτελεσθῇ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ ἔλου τοῦ παρὰ τοὺς ναοὺς χώρου.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ.

ΑΙ ΜΗΤΡΑΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟΥ ΣΗΤΕΙΑΣ

Τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἔχουσι παρέλθει, ἀφ' ὅτου εὐρέθησαν τυχαίως αἱ δύο τοῦ Παλαικάστρου μητραι καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1900 Τεύχος 1 σελ. 26-30 πιν. 3, 4). Κατὰ τὸ χρονικὸν ὅμως αὐτοῦ διάστημα ἔγιναν αἱ μεγάλα ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι ἐν Κρήτῃ καὶ σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις αἱ διαφωτίζουσαι τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς τέχνας τῶν προελληνικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι τόσας μεταβολὰς ἐπήνεγκον εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ τόσα νέα κεφάλαια τῆς προελληνικῆς ἱστορίας ἔμελλον νὰ συμπληρώσωσιν ἢ νὰ δημιουργήσωσιν.

Ἰδίως εἰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας τῶν Μυκηναίων λαῶν τόσον πενιχραὶ καὶ ἀσαφεῖς ἦσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ κτηθεῖσαι ἐκ τῶν ἐν

Ἑλλάδι ἀνασκαφῶν γνώσεις, ὥστε ὁ μὲν Reichel ἐπελάβετο ἐν τῷ περὶ τῆς προελληνικῆς θρησκείας βιβλίῳ αὐτοῦ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ὑπῆρχον εἰδωλα λατρευτικά ἐν τῇ θρησκείᾳ ἐκείνῃ, ὁ δὲ κ. Τσουντας καθορῶν τὸ ἐλλιπὲς τοῦ ὕλικου ὁμολογεῖ ἐν τῷ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ περὶ Μυκητῶν καὶ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (σελ. 137), ὅτι εὐχαρίστως θὰ παρήρχετο τὸ κεφάλαιον τῆς θρησκείας, ἂν τῷ ἦτο ἐπιτετραμμένον.

Ἄλλ' ἀκριβῶς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνακαλύψεις ὑπῆρξαν ἐκτάκτως γόνιμοι καὶ διδακτικαί, σήμερον δὲ κατέχομεν τόσα στοιχεῖα θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἐκ Κρήτης, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὄχι μόνον ἔχομεν τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἱερά ἀλλὰ καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ δοξασίας καὶ

νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ τοὺς λατρευτικοὺς τύπους τῶν προϊστορικῶν τῆς Κρήτης λαῶν· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος θὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ θὰ βασισηθῇ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ ἐκ Κρήτης ὕλικου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι μέγα μέρος τοῦ ὕλικου τούτου εὐρεθὲν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς (π. χ. τὰ ἐκ πορσελόνης λαμπρὰ εἰδῶλα τῆς Κνωσοῦ καὶ ἡ γραπτὴ λάρναξ τῆς Ἁγίας Τριάδος) δὲν ἐδημοσιεύθη ἀκόμῃ, ὥστε νὰ γίνῃ κοινὸν κτῆμα, ἀλλ' οἱ ἐπισκεφθέντες τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἁρακλείου κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἔχουσι ἤδη ὑπ' ὄφει πάντα τὰ στοιχεῖα, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ δημοσίευσίς καὶ τῶν τελευταίων εὐρημάτων πάντως δὲν θὰ βραδύνη.

Μετὰ τὴν ἀπόκλισιν οὕτως πλουσίου καὶ διδακτικῶ ὕλικου σχετιζομένου πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν Μυκηναίων λαῶν ἐν Κρήτῃ ἐθεώρησα ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τῶν μητρῶν τοῦ Παλαικάστρου καὶ νὰ προσῶ εἰς νέαν ἐρμηνείαν τῶν ἐπ' αὐτῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων σύμφωνα πρὸς τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα θρησκευτικὰ μνημεῖα.

Εἰς τὴν λύσιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος τῶν λαῶν τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, καθὼς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς, φρονῶ ὅτι προέδραμε πάντων ὁ δξύνους Ἄγγλος ἀρχαιολόγος κ. Α. Evans. Ὅπως ἐκ τῶν σφραγιδολιθῶν καὶ ἄλλων τινῶν μικρῶν μνημείων, τὰ ὅποια ἐπὶ ἔτη ἐπιμελῶς συνέλεξεν ἰδίως ἐν Κρήτῃ, ἐξήγαγε τὴν ὑπαρξίν τοῦ Μυκηναϊκοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐσχημάτισε τὴν περὶ γραφῆς θεωρίαν του¹, τὴν ὁποίαν κατόπιν τόσον λαμπρῶς ἀπέδειξε διὰ τῶν ἐν Κνωσῷ ἀνασκαφῶν καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἐνεπιγράφων πινακίδων τοῦ ἀνακτόρου, ἐπεβεβαίωσαν δὲ καὶ αἱ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης ἀνασκαφαί, οὕτως καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας ἐξ ὁμοίων μνημείων ὁρμηθεὶς ἐμόρφωσεν ἰδέας καὶ διετύπωσε θεωρίας², αἵτινες ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων ἀνακαλύψεων ἀπεδείχθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀληθεῖς καὶ πραγματικαί. Μόνον εἰς ἓν πρᾶγμα νομίζω ὅτι ὁ κ. Evans

δὲν ἐπέτυχε τοῦ ἀκριβοῦς ἐλλείψει ἐπαρκῶν στοιχείων, δὲν ἐτόνισε ὀηλ. τὴν σπουδαιότητα τῆς κυρίας Μυκηναϊκῆς θηλείας θεότητας, ἐνῶ τοῦναντίον ὑπερέχουσαν ἔδωκε θέσιν εἰς τὸν ἄρρητον θεὸν τὸν φέροντα τὴν δίκυκλον ἀσπίδα καὶ τὸν δίστομον πέλεκυν, ὃν ὑποθέτει ὡς τὸ κύριον ὄπλον τοῦ θεοῦ τούτου, καὶ τοῦτο ἵνα διευκολυνθῇ ἢ ἐκ τοῦ διπλοῦ πελέκεως ἢ ἄλλοις ἐτυμολογίαι τοῦ Λαθυρίνου καὶ ἡ ἀριέφωσις τῶν τινῶν τοῦ Κνωσίου ἀνακτόρου εἰς τὸν θεὸν τούτον τὸν Δία Λαθρανδέα, τὸν θεὸν τοῦ διπλοῦ πελέκεως.

Αἱ παραστάσεις τῶν μητρῶν τοῦ Παλαικάστρου ἀνεγνωρίσθησαν μὲν καὶ τότε, ὅτι ἦσαν θρησκευτικοῦ περιεχομένου, καὶ ὅτι ἐν αὐταῖς ἔχουσι θεότητα καὶ ἱερὰ σύμβολα, ἀλλ' ἐλλείψει ἄλλων ὁμοίων μνημείων προσέπιπτον μεμονωμέναι καὶ ξενότροποι, καὶ διὰ τοῦτο ἐζητήθη ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν ἀλλοῦ ἐν τῇ Φοινίκῃ καὶ τῇ Ἀσσυροβαβυλωνιακῇ θρησκείᾳ. Ἦδὴ ὁμολογῶ ἀδιστακτικῶς ὅτι μετὰ τῆς νέας ἀνακαλύψεως ἡ ἐρμηνεία ἐκείνη ἐξηλέγχθη πεπλανημένη, καὶ ὅτι αἱ μὲν πινακίδες εἶναι ἀναμφιβόλως προϊόντα Κρητικῆς τέχνης, τὰ δὲ εἰκονιζόμενα εἶναι ἀντικείμενα τῆς λατρείας τοῦ ἐγχωρίου λαοῦ. Αἱ παρατηρηθεῖσαι δὲ τότε ὁμοιότητες πρὸς θεότητα Ἀσιατικῆς δυνατὸν νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς ρίζας εἰς σχέσεις καὶ συγγενείας χρόνων ἀπομεμακρυσμένων, αἵτινες τότε μόνον θὰ φωτισθῶσιν, ὅταν διαλευκανθῇ καὶ τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα τῶν προϊστορικῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης.

Πρὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν παραστάσεων ὀφείλω νὰ παρατηρήσω καὶ πάλιν ὅτι αἱ πινακίδες αὗται ἦσαν μητραι τεχνίτου καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ὁ κ. Milani ὅστις τὸ δεύτερον ἐδημοσίευσεν τὰς πινακίδας ταύτας¹ ὑποστηρίζει διὰ μακρῶν ὅτι δὲν ἦσαν μητραι, ὡς φαίνονται, ἀλλὰ πίνακες ἰδεογραφικοί, εἰκόνες τινὲς ὀηλ. θρησκευτικαί τῆς προελληνικῆς θρησκείας, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἔχουσι σημασίαν ἑκατοντάκις μείζονα τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀποδοθείσης εἰς αὐτὰς ὡς μητραι, κατὰ τοῦτο δὲ λέγει ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς χρυσοὺς δακτυλίους τῶν Μυκηναίων τοὺς ἔχοντας τὰς ἐντύπους παραστάσεις, οἱ ὅποιοι, λέ-

¹ A. Evans, Cretan Pictographs, London 1895.

² Ἐν τῇ πραγματείᾳ τῆ ἐπιγραφομένη Mycenaean Tree and Pillar Cult 1901.

¹ Studi e Materiali di Archeologia e Numismatica, τόμ. I, σελ. 175-186.

γει, ὅτι δὲν ἐχρησίμευον ὡς σφραγιδες κατὰ τὸν Furtwängler.

Καί ὅτι μὲν οἱ μνημονευόμενοι χρυσοὶ δακτύλιοι μὲ τὰς θρησκευτικὰς παραστάσεις ἦσαν πραγματικαὶ σφραγιδες ἀποδεικνύουσιν ἀναντιρρήτως αἱ ἑκατοντάδες τῶν ἐκ πηλοῦ ἀποτυπωμάτων τῶν εὐρεθέντων εἰς Κνωσόν, Γουρνιά, Ζάκρον, Ἀγίαν Τριάδα, ὧν πολλὰ σαφέστατα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν σπενδονῶν τῶν χρυσῶν ἀακτυλίων καὶ ἐπομένως ἐκ τοιούτων προέρχονται¹, φέρουσι δὲ τινὰ καὶ ἀναλόγους θρησκευτικὰς παραστάσεις². Οἱ ἄλλοι λόγοι τοὺς ὁποίους προβάλλει ὁ κ. Milani πρὸς ὑποστηρίξειν τῆς γνώμης του καταρρέουσιν εὐκόλως, διότι καὶ ὁ σχιστολίθος ἔχει ἀρκετὴν ἀντοχήν, ἵνα χρησιμεύῃ πρὸς χώνευσιν μεταλλικῶν ἀντικειμένων, καὶ ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὀφειδὲς τῶν πινακίδων φέρουσι παραστάσεις δὲν ἐμποδίζει εἰς τίποτε, διότι πάλιν ἐν μέγα μέρος τῆς μιᾶς ἐπιφανείας μὲναι λείον, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ πρὸς ἐπικάλυψιν τοῦ τύπου τῆς ἐτέρας μήτρας κατὰ τὴν χώνευσιν καὶ ὅτι προσαρμόζονται ἀκριβῶς ἀλλήλαις αἱ δύο μήτραι ὡς δύο ἡμίση βιβλίου εἶναι ἐναντίον τῆς ἰδέας του, διότι ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. P. Wolters ἐξετάσας τὰς μήτρας ἐν τῷ Μουσεῖῳ, εἶναι αὐτάρχεις, ἕκαστος δηλ. τῶν ἐγγεγλυμμένων τύπων δύναται νὰ χωνευθῇ, ἂν κατὰ διαφόρους τρόπους, τοὺς ὁποίους ἐξετέλεσεν ὁ ἴδιος ἐν τῷ Μουσεῖῳ, προσαρμωθῶσιν αἱ δύο πινακίδες, δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ἐν μέρος τῆς μιᾶς ἐπιφανείας ἑκατέρας μήτρας ἔμεινε κενὸν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰ κενὰ ταῦτα μέρη εὐρηται ἢ αὐλαξ καὶ ἢ χροανώδης κοιλότης πρὸς ἔγχυσιν τοῦ μετάλλου. Ἦτο ἐπὶ τέλους ἀνάγκη, ἂν ἐπρόκειτο περὶ εἰκόνων θρησκευτικῶν καὶ οὐχὶ μητρῶν, νὰ ὑπάρχωσι παραστάσεις καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιφανείας ἐκάστης πλακῶς καὶ αἱ ἱεραὶ παραστάσεις νὰ εἶναι ἐγγεγλυμμένα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀσαφεῖς καὶ δυσδιάκριτοι; ἢ τί θέλουσι τότε αἱ ἐπιμελῶς εἰς ἐκάστην παράστασιν λελαξευμένα αὐλακες καὶ αἱ χροανώδεις κοιλότητες, εἰς ἃς καταλήγουσι πᾶσαι αἱ αὐλακες; Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον καταφανές ὥστε μετὰ πεποιθήσεως βεβαιῶ ὅτι οὐδεὶς

ἰδὼν τὰς πινακίδας δύναται νὰ τὰς ἐκλάβῃ ἄλλως ἢ ὡς μήτρας, τὸ δὲ ἀμάρτημα τοῦ κ. Milani ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἔδωκε περισσοτέραν πίστιν εἰς τὴν φαντασίαν ἢ εἰς τὸν αὐτόπτην μάρτυρα κ. Halbherr, ὅστις προσεπάθησε νὰ τὸν μεταπέσῃ ἀλλὰ ματαίως. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σπάσματὰ τινὰ καὶ ἀπολεπίσματα τοῦ σχιστολίθου τῶν μητρῶν ἐκλαμβάνει καὶ ἐρμηνεύει ὡς νεφέλας καὶ ὄρη, διότι, ὡς ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος, ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας, μὴ πειθόμενος πάλιν εἰς τὸν αὐτόπτην μάρτυρα, ὅστις τοῦ ἔλεγεν ὅτι ταῦτα εἶναι « iutaceature, staldature e guasti più o meno profondi », ἐκφυλλίσματα καὶ βλάβαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον βαθεῖαι³.

Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παραστάσεων παραπέμποντες εἰς τοὺς φωτοτυπικοὺς πίνακας τοὺς γενομένους ἐκ τῶν ἀρνητικῶν ἀποτυπωμάτων κατὰ τὴν πρώτην δημοσίευσιν (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1900 πιν. 3, 4).

Ἡ κυρία παράστασις τῆς πρώτης ἐπιφανείας τῆς πρώτης μήτρας εἶναι ἡ γυναικεῖα μορφή, ἣν περιεγράψαμεν τότε, ἐχαρακτηρίσαμεν δὲ ὡς τὴν Ἄστωρέτ ἢ Ἀστάρτην τῆς Ἀσσυροβαβυλωνιακῆς θρησκείας, εὐρισκομένην μετὰ τῶν δύο ἄλλων προσώπων τῆς θεῖας Τριάδος δηλ. τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης (Σαμᾶς καὶ Σίν). Ἦδη παραβάλλοντες αὐτὴν πρὸς ὁμοίας παραστάσεις πειθόμεθα, ὅτι αὕτη οὐδεμία ἄλλη εἶναι ἢ ἡ κυρία θεότης τῆς Κρητικῆς θρησκείας ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, τῆς ὁποίας λατρευτικὰ εἰδῶλα κατὰ πρῶτον ἀνεκαλύφθησαν ἐν Πρινιᾷ κατὰ τὸ 1900 καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ ἀρχαιολόγου κ. Sam Wide⁴. Ἐπειτα εὐρέθησαν εἰς Γουρνιά Ἱεραπέτρου ὑπὸ τῆς Ἀμερικανίδος H. Boyd ἄλλα κατὰ τὸ 1901 μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι, ταῦτα μάλιστα ἐντὸς μικροῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἐσφύζετο ἀκόμη καὶ ὁ βωμός. Μετὰ ἐν ἔτος (1902) εὐρέθησαν ὁμοία τοῖς

¹ Milani Studi e Materiali τόμ. 1 σ. 177 σημ.

² Athen. Mittheil. 1901 σ. 247 ἑξ. Παρατηρῶ χάριν ἀκριθείας, ὅτι τὰ εἰδῶλα ταῦτα καὶ τινὰ ἀκόμη τεμάχια μὴ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Wide δὲν εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Halbherr, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ κ. Wide, ἀλλὰ τυχαίως ὑπὸ χωρικοῦ, ἐγὼ δὲ πληροφορηθεὶς τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ χωρίου Πρινιᾷ προεῖδον ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν διὰ τὸ Μουσεῖον. Ὁ κ. Halbherr παρακαλέσας ἔλαθε παρὰ τῆς Ἐφορείας τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως, τὴν ὁποίαν ὕστερον παρεχώρησεν εἰς τὸν κ. Wide.

³ Ηρακλ. O. Hogarth, The Zacro sealings, Journal of Hel. Studies vol. XXII σ. 76 ἑξ.

⁴ Αἰτήσι: σ. 76 εἰκ. 1-7.

άνωτέρω λατρευτικά εἰδώλα τῆς θεᾶς ἐντὸς μικροῦ ἱεροῦ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ἀνακαλυφθέντος σχεδὸν ἀθίκτου ὑπὸ τοῦ κ. Evans (Annual of the Brit. School, VIII 1901-1902 σ. 95). Τελευταῖον δὲ πρό τινων μηνῶν εὐρέθησαν τὰ κάλλιστα πάντων καὶ ἀριστουργήματα πλαστικῆς δύο ἐκ πορσελάνης χρωματιστὰ εἰδώλα τῆς θεᾶς ἐντὸς δύο ὑπογείων θησαυρῶν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ¹. Εἰς πάντα ταῦτα τὰ εἰδώλα πιστεύω ὅτι ἔχομεν τὴν αὐτὴν θεὰν τὴν κατ' ἐξοχὴν θεότητα τῆς ἐποχῆς ταύτης. Καὶ πῶς μὲν ἐκαλεῖτο ἡ θεότης αὕτη μένει ἄγνωστον, καὶ οὐδὲ εἶναι πιθανὸν νὰ γνωσθῇ τὸ ὄνομά της, ἐφ' ὅσον μάλιστα μένουσιν εἰς ἡμᾶς ἀπρόσιτα τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς, τίνα ὅμως θέσιν εἶχεν ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν λαῶν τούτων ἡ θεότης, ποῖαι ιδιότητες ἀπεδίδοντο εἰς αὐτὴν δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτῆς παραστάσεων ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης.

Κατὰ ταῦτα ἡ θεὰ αὕτη, ἂν μὴ ἦτο ἡ μόνη, ἦτο ὅμως ἡ πρωτεύουσα θεότης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Εἰκονίζεται ἄλλοτε μὲν ἐντελῶς ἀνθρωπόμορφος καθὼς ἐν ταῖς παραστάσει τῶν μητρῶν καὶ ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ, ἄλλοτε ἐν σχήματι κώνου κολούρου, περὶ ὃν περιελίσσονται ὄφεις, ὅπως ἐν εἰδώλοις τοῦ Πριγιᾶ καὶ τῶν Γουρνιῶν, καὶ ἄλλοτε τέλος μόνον κατὰ τὸ ἡμισυ ἀνθρωπόμορφος ἦτοι π. ἄνω μέρος, ἐν ᾧ τὸ κάτω εἶναι κύλινδρος· κατὰ τὸν τελευταῖον τρόπον εἰκονίζετο ἐν εἰδώλοις τοῦ Πριγιᾶ, ἐν ἐνὶ εἰδώλῳ τῶν Γουρνιῶν καὶ εἰς ἄλλο ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ².

Ὡς ἀνθρωπόμορφος θεότης παρίσταται φοροῦσα τὴν πλουσίαν ἐσθῆτα τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς μετὰ πολλῶν στολίδων καὶ ποικιλμάτων, ὑψοῦσα δὲ ἐκατέρωθεν τὰς χεῖρας συμμετρικῶς ἄλλοτε μὲν κρατεῖ ὄφεις (ὡς ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ), ἄλλοτε δὲ ἄνθη καὶ ἄλλοτε τοὺς διστόμους πελέκεις (ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις μήτραις).

Ἦτο θεὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ γυναικείου κάλλους· διὰ τοῦτο εἰκονίζεται ὡς γυνὴ εὖσωμος με μαστοὺς μεγάλους (γυμνοὺς ἐξερχόμενους τοῦ

περιορμίου ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ). Ταῦτοχρόνως ἦτο θεὰ τῆς θήρας καὶ θαμάτεια τῶν θηρῶν καὶ τῶν ἐρπετῶν (πότνια θηρῶν), διὰ τοῦτο εἰκονίζεται κρατοῦσα ὄφεις (εἰδώλα Κνωσοῦ καὶ Πριγιᾶ), λέοντας (Α. Evans, Tree and Pillar Cult εἰκ. 44), πτηνὰ (Perrot et Chipiez, VI εἰκ. 432, 2), αἰγάγρους (Tsonntas-Manatt εἰκ. 154-155). Πρὸς τοῦτοις ἦτο θεὰ τῆς γῆς καὶ τῆς βλαστῆσεως (δότειρα ἐάων, ὡς π. γ. ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῶν Μυκηνῶν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ μήτρᾳ. Τέλος ἦτο ἡ θεὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς, δι' ἣ εἰκονίζεται ὅτε μὲν τείνουσα τὸ τόξον (Tsonntas-Manatt εἰκ. 153), ὅτε δὲ πάλλουσα τὸν δίστομον πέλεκυν ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ, ὅπως ἐν τῇ δευτέρᾳ μήτρᾳ, ἡ φέρουσα αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ὡς φέρεται ἐν ἐγγεγλυμμένῳ φακοειδεῖ λίθῳ ἐκ Κνωσοῦ¹. Εἶχεν ἄρα ἡ θεὰ αὕτη ιδιότητας αἰ ὅποια κατοπιν εἰς τὴν Ἑλλ. ἐποχὴν ἀπεδίδοντο εἰς διαφοροὺς θηλείας θεότητας τὴν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν Γῆν, τὴν Ἀρτεμιν, τὴν Ῥεάν, ὥστε ἂν παραδεχθῶμεν, ὅπερ κατ' ἐμὲ εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεότητα ἀπέδιδον πάσας ταύτας τὰς ιδιότητας, ἔχομεν θρησκείαν τινὰ μητριαρχικὴν καὶ εἰδὸς τι γυναικοκρατικοῦ μονοθεϊσμοῦ. Καὶ ἔχει μὲν παρατηρηθῆ καὶ ἄρρηθ θεὸς εἰς τὰ Μυκηναϊκὰ μνημεῖα κρατῶν μεγάλην δίκυκλον ἀσπίδα π. γ. ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ γραπτῇ πινακίδι (Tsonntas Manatt πίν. XX), ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸς ἔχει θέσιν δευτερεύουσαν χρησιμεύων ἴσως ὡς θεότης ὑπηρετικῆ ἢ συμπληρωματικῆ τῆς θηλείας θεότητος. Περὶ τῶν τερατομόρφων ὄντων δὲν προσθέτω τι, διότι ἤδη ἔχουσιν ἀναγνωρισθῆ ὡς δαίμονές τινες καὶ οὐχὶ θεοὶ πρωτεύοντες.

Τῆς κατ' ἐξοχὴν ἄρα θεότητος ταύτης ἔχομεν τὴν εἰκόνα ἐν ταῖς μήτραις, καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑπὸ τὴν εἰρηνικὴν αὐτῆς μορφήν ὡς θεᾶς τῆς φύσεως τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἀνθέων, δι' ἣ κρατεῖ ἄνθος ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ, ἄλλο δὲ ἐκφύεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ μήτρᾳ ὑπὸ τὴν ἀντίθετον τὴν πολεμικὴν καὶ καταστρεπτικὴν, δι' ἣ κρατεῖ ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ τὸ πανώλεθρον αὐτῆς ὄργανον τὸν δίστομον πέλεκυν. Τὰς δύο ἄλλας παρα-

¹ Καὶ ταῦτα δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη.

² Ἴδε τὰς ἀνωτέρω δημοσιεύσεις τῶν εἰδώλων τοῦ Πριγιᾶ ὑπὸ Wide καὶ τῆς Κνωσοῦ ὑπὸ Evans.

¹ Annual of the Br. Sch. VIII σ. 102 εἰκ. 59.

στάσεις τὰς ἐκατέρωθεν τῆς θεᾶς ἐν τῇ πρώτῃ πινακίδι ἐξηγοῦμεν ὡς Ἥλιον καὶ Σελήνην. Ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἄστρα ἐθεωροῦντο ἱερὰ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Μυκηναϊκῶν λαῶν καθίσταται μὲν πιθανὸν ἐξ ἀντιπαράθεσός τῆς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἐλλείπουσιν ὅμως καὶ ἐνδείξεις ἐξ αὐτῶν τῶν Μυκηναϊκῶν μνημείων. Οὕτως ὁ μὲν ἡλιακὸς δίσκος εὑρήται προσκεκολλημένους ἐν ἐνὶ τῶν κωνικῶν εἰδωλίων τῶν Γουρνιῶν ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ ζεύγους τῶν κεράτων (cornes de consecration), ἀμφοτέρω δὲ ὅτε Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη εὑρίσκονται ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσοῦ δακτυλίῳ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων, καὶ ἐν κυλινδρῷ μυκηναϊκῷ ἐξ αἰματίτου εὑρεθῆντι ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου¹. Ἀκτινωτὸς ἥλιος ὡς ὁ ἐν τῇ ἡμετέρῃ μητρᾷ εὑρήται ἐν Μυκηναϊκῷ ἐγγεγλυμμένῳ λίθῳ². Σελήνη δὲ μόνον ἐν φακοειδεῖ σφραγιδολίθῳ ἀπὸ Λιγόρτυνον Κρήτης³.

Περὶ τοῦ μικροτέρου δισκοειδοῦς ἀντικειμένου ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρήται ἡ ἡμισέληνος ὀφείλω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐγὼ οὔτε ἔγραψα οὔτε διενεόθηην ὅτι εἰκονίζει εἰδῶλον ὀπλοφόρον ἢ παλλάδιον, καθὼς λέγει ὁ κ. Milani, ἀγνοῶ δὲ ἂν ἡ παρεξήγησις αὕτη προῆλθεν ἐξ ἀτελοῦς γνώσεως τῆς γλώσσης ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς συγχύσεως. Εἰς τὴν πρώτην δημοσίευσιν περιέγραψα ἀπλῶς τὴν παράστασιν ταύτην ὡς δίσκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰκονίζονται δύο κύκλοι ὁμόκεντροι κοκκιώδοι. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων κύκλων εὑρήται ἡ λεπτή μήνη, ἐν τῷ κέντρῳ δὲ ὑπάρχει μικρὸς σταυρός, ὅστις φαίνεται ὅτι εἰς τὴν θρησκείαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ἱερὸν σύμβολον, ὅχι μόνον ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ λεγόμενον ἀγκιστρῶτον (Swastika) ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπλοῦς ἰσοσκελῆς. Τοιοῦτος σταυρὸς ἰσοσκελῆς (Ἑλληνικὸς) ἐκ μαρμάρου εὑρέθη τελευταῖον ἐν ἐνὶ τῶν δύο θησαυρῶν τῆς Κνωσοῦ μετὰ τῶν ἐκ πορσελάνης εἰδωλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀντικειμένων, ἐξ οὗ ὑποτίθεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ, ἕτερος δὲ ὁμοίου σχήματος ἐκ πορσελάνης μικρὸς εὑρέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, καὶ ὁμοιος

γραπτὸς εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου ἀναθηματικοῦ βόου ἐξ Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἄλλη ὄψις τῆς πρώτης μητρᾶς φέρει παραστάσιν ἀντικειμένου τὸ ὅποιον τότε ἐξέλαβον ὡς τὸ διώδημα τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἴσιδος τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κεράτων τῆς θαμάλεως, τῆς ὁποίας πολὺλάκις καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν φέρει. Σήμερον φρονῶ ὅτι ἔχουμεν σύμβολον θρησκευτικὸν οὐχὶ πλέον Αἰγυπτιακὸν ἀλλὰ καθαρῶς Κρητικὸν τὸ λεγόμενον (ἕθρος τῶν ἱερῶν κεράτων (cornes de consecration)). Τὸ σύμβολον τοῦτο εἶχε παρατηρηθῆ κατὰ πρῶτον κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηναίων εἰς τὰς ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματος προσόψεις τῶν νεῶν⁴ τὰς εὑρεθείσας εἰς τὸν τρίτον καὶ τέταρτον τάφον τῆς ἀκροπόλεως, ἔπειτα ὡς ἐπίθημα βωμοῦ εἰς ἐγγεγλυμένους χρυσοὺς δακτυλίους τῶν Μυκηναίων⁵ καὶ εἰς τὸν ἐκ χρυστάλλου φακοειδῆ λίθον τοῦ Ἰδαίου ἀντροῦ⁶, εἶχον δὲ εὑρεθῆ καὶ δύο τοιαῦτα κερατοειδῆ ἐπίθηματα ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Πατσοῦ τῷ ἀφιερωμένῳ τῷ Κραναίῳ Ἐρμῆ⁷ εὐρισκόμενα ἀπὸ ἐτῶν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου ἐκ δωρεᾶς τοῦ κ. Θ. Τριφύλλη, ἀλλὰ δὲν εἶχε δοθῆ πολλὴ σημασία εἰς τὸ σύμβολον αὐτὸ οὐδὲ εἶχε κατανοηθῆ ἡ σπουδαιότης του. Ἀφ' οὗ ὅμως ἤρχισαν αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφαὶ κατεδείχθη ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ συνηθέστερον θρησκευτικὸν σύμβολον. Τοιαῦτα ἱερὰ κέρατα παρατηρήθησαν γραπτὰ μὲν εἰς τὴν πηλίνην λάρνακα τοῦ Παλαικάστρου τῆς Σητείας⁸ καὶ εἰς τοιχογραφίας τῆς Κνωσοῦ εἰκονίζουσας προσόψεις νεῶν⁹ εἰς τὴν περίφημον λιθίνην λάρνακα τῆς Ἁγίας Τριάδος (μὴ δημοσιευθεῖσαν εἰσέτι) εἰς μέγα ἀγγεῖον λίθινον ἐκ Γουρνιῶν (ἀδημοσίευστον), αὐτούσια δὲ εὑρέθησαν δύο μὲν κατὰ χώραν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ ἐκ πηλοῦ κεκοιναμένου ἀσβέστῳ⁷, ἐν ἐν Παλαικάστρῳ ἐξ ὁμοίου ὑλικοῦ⁸, ἄλλο μέγα ἐκ λίθου εἰς Γουρνιᾶ κατὰ τὴν ἐρετεινὴν ἀνασκαφὴν (ἀδημοσίευστον). Ἐπίσης τὸ κερατοειδὲς ἐπίθημα παρατηρεῖται ἐπὶ βωμοῦ ἀναγλύφου εἰς τεμάχια λιθίνου

¹ Cesuola Salamina p. XIII 29 καὶ Evans Tree and Pillar Cult σ. 169 εἰκ. 47.

² Turtwängler Gem. πίν. III, 22. A. Evans Tree and Pillar σ. 161 εἰκ. 41.

³ Evans ἔ. ἀ. σ. 485 εἰκ. 59.

⁴ Schuchardt Schliem. Ausgr. σ. 232 εἰκ. 191.

⁵ A. Evans Tree and Pillar Cult σ. 37 εἰκ., εἰκ. 58, 56, 63.

⁶ ἔ. ἀ. εἰκ. 59.

⁷ ἔ. ἀ. σ. 38 εἰκ. 19.

⁸ Annual of the Brit. Sch. VIII σ. 297 εἰκ. πίν. XVIII.

⁹ A. Evans Tree etc. σ. 94 εἰκ. εἰκ. 66 πίν. V.

⁷ Annual of the Br. Sch. VIII 1901-1902 σ. 96 εἰκ. 55.

⁸ ἔ. ἀ. σ. 314 εἰκ. 27.

ἀγγείου ἐκ Κνωσοῦ¹ καὶ ἐπὶ βωμοειδῶν ἐκ πηλοῦ ἀναθημάτων τῆς Κνωσοῦ. Τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὡς ἱεροῦ συμβόλου κατέδειξεν ὁ κ. Evans ἤδη ἀπὸ τοῦ 1901 ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ τοῦ γνωστοῦ βιβλίου *Tree and Pillar Cult* (§ 13).

Τὸ τριπλοῦν ἀντικείμενον τὸ κάτωθι τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος τῆς μήτρας ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς τὸ ἄνω μέρος πασσάλου ἐφ' οὗ ἦτο προσηλωμένον τὸ ἱερὸν σύμβολον ἵνα φέρεται κατὰ τὰς πομπὰς καὶ λιτανείας, ἀλλ' ἐπιμελὴς ἐξέτασις τοῦ πρωτοτύπου μὲ ἔπεισεν ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τρεῖς αὐλακες, δι' ὧν ἐνεχεῖτο τὸ μέταλλον κατὰ τὴν γώνουσιν τοῦ συμβόλου.

Ὁ κ. Milani² τὰς μὲν αὐλακὰς ἐκλαμβάνει ὡς ἡμισέληνον τὸ δὲ ἐπιθήμα ὡς τὸ ἡμισυ βωμοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ ἀσπιδοφόρου εἰδώλου τοῦ εἰκονιζομένου ἐν τῇ γραπτῇ πινακίδι ἐξ ἀσθέστου τῶν Μυκηνῶν.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πινακίδι ἐπὶ τῆς ἐτέρας ἐπιφανείας εὐρεται ἡ Μυκηναϊκὴ θεότης ὑπὸ τὴν πολεμικὴν καὶ καταστρεπτικὴν ιδιότητα ὡς εἶπομεν προηγουμένως. Ἡ στάσις, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου ἢ τεχνοτροπία ἐν τῇ ἐκτελέσει εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτά, μόνον δὲ ἡ διακόσμησις τῆς πλουσίας ἐσθῆτος παραλλάσσει μικρὸν ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Ἐν τῇ ἄλλῃ ὄψει τῆς πινακίδος ὑπάρχουσιν αἱ παραστάσεις δύο διστόμων πελέκεων ἐνὸς μεγάλου καὶ ἐνὸς μικροτέρου. Τὸ τριπλοῦν ἐκάστου σχῆμα καὶ ἡ πλουσία διακόσμησις εἶναι λίαν ἐπιτυχή. Ἦσαν καὶ οὗτοι θρησκευτικὰ σύμβολα ἐκ τῶν ἱερωτέρων, ἔχουσι δὲ εὐρέθῃ τοιοῦτοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κρήτῃ πάμπολλοι, εἴτε αὐτούσιοι ἐκ χαλκοῦ ἢ ἀναθηματικοὶ ἐκ διαφόρων ὑλῶν, ἢ ἀπεικονιζόμενοι εἰς ἄλλα μνημεῖα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς. Ὁ διστόμος πέλεκυς φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ τῶν συνηθεστάτων ἐργαλείων καὶ τῶν χρησιμωτάτων ὅπλων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ σύμβολον οὕτως ἅγιον καὶ ἱερὸν, ὥστε ὁ κ. Evans καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι νομίζουσιν, ὅτι, ἔπου εὐρίσκεται ἐν τοῖς μυκηναϊκοῖς μνημείοις, ἀντιπροσωπεύει τὸν ἄρρενα πολεμικὸν θεὸν τῶν Μυκηναίων,

τὸν Δία, ὅστις ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διστόμου πελέκεως (λάβρυς ὀνομάσθη καὶ Ζεὺς Λαβρυανθεύς) ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔχει τὴν ἀρχὴν κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ Λαβρυρινθος, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τῆς Κνωσοῦ το ἀνάκτορον, ἐν ᾧ πόσον συχνὰ εὐρεται ἡ παράστασις τοῦ διπλοῦ πελέκεως, καὶ τὸ ὅποιον ἦτο ἀριερωμένον εἰς τὸν Δία τὸν Λαβρυανθεά³ τὸν θεὸν τοῦ διπλοῦ πελέκεως.

Ὅρει γὰρ κινεῖται διπλοῖ πελέκεις ἔχουσιν εὐρέθῃ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἀπὸ τετραετίας γενομένας ἀνασκαφὰς ἐν Κρήτῃ⁴ πλήν τῆς Κνωσοῦ ἐνθα εἶχον ἐπιμελῶς ἀραιοθῆ τὰ μεταλλικὰ ἐν γένει ἀντικείμενα), ὥστε τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου κατέχει ἤδη παμπόλλους⁵ πρὸς τοῦτοις ἔχουσιν εὐρέθῃ μικροὶ ἐκ λεπτῶν χαλκῶν ἐλασμάτων ἀρκετοὶ (λ.χ. ἐν τῷ Δικταίῳ ἄντρῳ⁶, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ εἰς μικρὸς ἐπίχρυσος⁷, εἰς ἄλλος ἐκ στεατίτου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ⁸). Παραστάσεις δὲ διπλῶν πελέκεων ὡς ἱερῶν συμβόλων ἔχουμεν ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Παλαικάστρου⁹, ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῆς ἀεροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, καὶ ἐν τῇ λιθίνῃ λάρνακι τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾗ εἰκονίζονται χρυσοὶ ἐπὶ δύο ὑψηλῶν κίωνων¹⁰.

Τὰ δύο θρησκευτικὰ σύμβολα ὁ διπλοῦς πέλεκυς καὶ τὸ κερατοειδὲς ἐπιθήμα συνευρίσκονται πολλάκις ἐν τοῖς μνημείοις. Εἰς τὰ δύο κερατοειδοῦς ἐπιθήματα τοῦ Κραναίου Ἑρμοῦ τὰ ὅποια ἀνερέραμεν προηγουμένως εὐρεται ἐν τῷ μέσῳ ἀπόρρυσις, ἐν ᾗ πιθανώτατα ἐγομροῦτο ὁ στελεεὶς διστόμου πελέκεως, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Κνωσοῦ εὐρέθῃ ὁ μικρὸς ἐκ στεατίτου πέλεκυς παρὰ τὰ κερατοειδοῦς ἐπιθήματα, ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Παλαικάστρου εἰκονίζεται ὁ διπλοῦς πέλεκυς προσπεφυκῶς διὰ τοῦ στελεεοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος. Πολλάκις ὁ διπλοῦς πέλεκυς εὐρεται ἐμπεπηγμένος ἀπ' εὐθείας εἰς κεφαλὴν βοῦς μεταξὺ τῶν κεράτων καθὼς εἰς τὰς ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματος πολυαρίθμους βοοκεφαλὰς τὰς εὐρεθείας ἐν τῷ τετάρτῳ τάφῳ τῆς Ἀεροπόλεως τῶν Μυκηνῶν¹¹, καὶ

¹ A. Evans Mycenaean Tree κτλ. § 5.

² D. Hogarth The Diotean cave in Annual of the Br. Sch. VI. σ. 109 εἰκ. 10.

³ Annual of B. S. VIII σ. 101 εἰκ. 58.

⁴ Ἀδτ. εἰκ. 57.

⁵ Ἀδτ. σ. 297 πίν. XVIII.

⁶ Ἀδτ. σ. 297 πίν. XVIII.

⁷ Schuchard Schl. Ausgr. 290.

¹ Evans Tree σ. 103 εἰκ. 2.

² Studi e Materiali top. I σ. 183.

εις πήλινον ἀποτύπωμα μυκηναϊκοῦ σφραγιδολίθου ἐκ Κνωσοῦ¹. Εἰς μυκηναϊκὸν δὲ ἀγγεῖον εὑρεθὲν ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου εἰκονίζονται κεφαλαὶ βοῶν φέρουσαι ἐκάστη διπλοῦν πέλεκυν, εἰς δὲ τὸν μεταξὺ τῶν κεφαλῶν γῶρον εὑρηται κερατοειδὲς ἐπίθημα φέρον ἐπίσης ἐμπεπηγμένον ἄλλον διπλοῦν πέλεκυν². Ὡστε ὁ διπλοῦς πέλεκυς ὡς ἱερὸν σύμβολον ἄλλοτε μὲν εὑρίσκεται ἐν μέσῳ τῶν κεράτων βοοκεφαλῆς τοῦ συνήθους θύματος ἐν ταῖς θυσίαις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (θυσία βοῶς τελεῖται ἐν μιᾷ τῶν ἐπιφανειῶν τῆς μὴ ὀημοσιευθείσης εἰσέτι λάρνακος τῆς Ἀγίας Τριάδος), ἄλλοτε δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἄλλου ἱεροῦ συμβόλου τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος. Ὑποθέτω ἄρα ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ θυσιασθέντος βοῶς καὶ τὸ ζεύγος τῶν ἱερῶν κεράτων ἢ τὸ κερατοειδὲς ἐπίθημα ἦσαν κατ' ἀρχὰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι τὸ δευτέρον εἶναι ἀπλουστέρα καὶ συντομωτέρα παράστασις τοῦ πρώτου, καὶ ὅτι κεφαλὴ βοῶς καὶ κερατοειδὲς ἐπίθημα εἶχον τὴν αὐτὴν ἱερότητα καὶ σημασίαν. Μικραὶ χρυσαῖ κεφαλαὶ βοῶς ἄριστα ἐξεργασμένα εὑρέθησαν τελευταῖον τρεῖς εἰς Ἀγίαν Τριάδα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, μία δὲ ἄλλη ἠγγοράσθη ὑπὸ τοῦ Μουσείου πρὸ ὀλίγου εὑρεθεῖσα ὑπὸ χωρικοῦ παρὰ τὰ Μάλλια τῆς Πεδιάδος. Καὶ αἱ βοοκεφαλαὶ ἄρα ἐθεωροῦντο ὡς ἱερὰ σύμβολα.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις τολμῶ νὰ διατυπώσω ὡς ἐξῆς τὴν περὶ τῶν ἱερῶν τούτων συμβόλων γνώμη μου. Ὁ διπλοῦς πέλεκυς ἦτο τὸ σύνθημα ὄπλον, δι' οὗ ἐπληρτετο ὁ βοῶς τὸ θῆμα το προσφερομένον εἰς τὴν κυρίαν θεότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ βουπλήξ³, ὡς τοιοῦτον χρησιμὸν ἐν ταῖς θυσίαις ὄργανον ὁ δίστομος πέλεκυς εὑρίσκειτο πάντοτε ἐν τῷ ἱερῷ⁴ ταυτοχρόνως ἦτο καὶ τὸ ὄπλον το ὁποῖον πολλακίς εἰκονίζετο φέρουσα ἢ θεοτῆς ὡς ὄργανον τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς. Ἡ κεφαλὴ τοῦ βοῶς μετὰ τὴν θυσίαν, τὸ βούκρανον, ἔμενεν ἐν τῷ ἱερῷ ἢ ἐν τῷ βωμῷ χρόνον τινά, τὰ δὲ κέρατα τοῦ βοῶς ἐκόσμουσαν ἀνέκαθεν τὸν βωμον⁴. Ἀμφότερα ὁ τε πέλεκυς καὶ τὸ

βούκρανον ἦσαν τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ θεοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, οἱ δὲ πιστοὶ βλέποντες αὐτὰ πάντοτε ἐν ταύτῃ θέσει ἤρχισαν νὰ θεωρῶσιν αὐτὰ ὡς πράγματα ἱερὰ. Κατὰ μικρὸν τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ ἐγένοντο διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς λατρείας τὰ ἀγιώτερα καὶ ἱερώτερα θρησκευτικὰ σύμβολα, ὥστε καὶ αὐτὰ μόνα ἐδῆλουν καὶ ἐσήμαινον τὴν τοῦ θεοῦ παρουσίαν, κατηντησαν δὲ νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν θεότητα καὶ νὰ ἀξιῶνται θείας λατρείας καὶ προσκυνήσεως. Τὸ πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ φανῆ παράδοξον μάλιστα δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἅς ἀναλογισθῶμεν δὲ σημερινὸν πόσης ἀγιότητος καὶ εὐλαθείας σύμβολον ἐγένετο διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκείας ὁ σταυρὸς τὸ μᾶλλον ταπεινὸν καὶ περιφρονούμενον θανατικὸν ὄργανον τῶν ἐθνικῶν. Ἔχομεν ἄρα ἐν ταῖς μήτραις τοῦ Παλαικάστρου τὴν Μυκηναϊκὴν θεότητα δις, τὸν δίστομον πέλεκυν ἐπίσης δις, τὸν ἡλιακὸν δίσκον καὶ τὴν ἡμισέληνον μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ ζεύγος τῶν ἱερῶν κεράτων. Πάντα ταῦτα εἰκονίζουσι τὰ ἀγιώτερα τῆς πρωτοκρητικῆς λατρείας, ἦτοι τὴν θεὸν καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς σύμβολα. Αἱ δύο μήτραι τοῦ Παλαικάστρου ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ χωνευτοῦ τεχνίτου πρὸς κατασκευὴν μεταλλικῶν εἰδωλίων τῆς θεᾶς καὶ τῶν ἱερῶν συμβόλων, ἵνα ἀγοράζωνται ὑπὸ τῶν πιστῶν τῶν προσερχομένων εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς. Το ἐργαστήριον τοῦ τεχνίτου πιθανῶς θὰ ἔκειτο παρὰ τὸ ἱερὸν ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ.

Οὕτως ἐρμηνεύω νῦν ἐκ τῶν συγγενῶν μνημείων τὰς μήτρας ταύτας. Θεωρῶ αὐτὰς ἔργα Κρητικὰ εἰκονίζοντα πράγματα τῆς ἐγγωρίου θρησκείας, τὰ δὲ κατασκευαζόμενα δι' αὐτῶν ἀντικείμενα ἐχρησίμευον, ἵνα ἀνατίθενται ὡς ἀναθήματα εἰς τὸ ἱερὸν ἢ νὰ φέρονται ὡς περίαπτα ἀλεξίκακα ὑπὸ τῶν πιστῶν. Καὶ ἐν τῇ συλλήψει αὐτῶν αἱ δύο πινακίδες εἶναι ἀπαύγασμα ἐγγωρίων θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ λατρευτικῶν ἐθίμων καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν εἶναι προϊόντα Κρητικῆς τέχνης.

Ἐν Ἑρακλείῳ Κρήτης Ὀκτωβρίῳ 1903.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ.

¹ Annual of Br. Sch. σ. 102 εἰκ. 60.

² A. Evans Tree etc. σ. 9 εἰκ. 3.

³ Διάκος 6 135. Ὀδυσ. Γ'. 119.

⁴ Παρά. καὶ ἐπίγραμμα Ἀντιπάλρου Σιδωνίου εἰς βομῶν κερασίχων Ἀνθολογ. Ἑλλ. V 40.

ΑΓΑΛΜΑ ΛΙΘΙΝΟΝ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ¹

(Πίν. 10).

Ὁ κ. Καθβαδίας, ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀγγέλλων μετὰ προφανοῦς χαρᾶς τοῖς ἐν Γεν. Συνελεύσει Ἑταίροις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν ἀνέλκυσιν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντικυθήρων τῶν νῦν ἐν τῷ Κεντρικῷ Μουσείῳ εὑρισκομένων ἀρχαιοτήτων, ἐν τοῖς πρώτοις ὠνόμασεν ὡς σπουδαιότατον εὑρημα ἄγαλμα (Πίν. 10) νεανίου μαρμαρίνου διατηρούμενον καλῶς, ἄμεμπτον δὲ τὴν τέχνην καὶ ἐκφράζον αἶσθημα ψυχῆς σπουδαῖον, ὥρισε δὲ συνάμα τὴν Σχολὴν καὶ τὴν χρονολογίαν εἰς ἣν ἀνήκει. (Ὁρα Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1900, σελ. 95). Μὴ ἔχων ὅμως ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὸ πρωτότυπον, ἦτοι τὴν Ὀμηρικὴν εἰκόνα, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἕνεκα τούτου μαντεῦσαι τὸ ψυχικὸν αἶσθημα τοῦ νεανίου, ἀφῆκεν ἀρίστα τὰ αἶτια τῆς διευθύνσεως τῶν τε χειρῶν, τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀφῆκε δὲ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸν νεανίαν ἀνώνυμον. Ἄλλοι δὲ ἀγνοῶ τίσι τεκμηρίοις ἐπέστησαν ὅτι ὁ νεανίας οὗτος εἶη ἀθλητῆς ἢ στρατιώτης· ὁ δὲ κ. Σβορώνος καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ὀρθηριάδην τὸν Λακεδαιμόνιον ἐκεῖνον, δεῖγμα ἔνδοξον σπαρτιατικῆς ἀνδρείας, ἀσκήσεως καὶ σκληραγωγίας, χαρακτηριστικὰ ἐκ διαμέτρου ἀτυχῶς ἐναντία τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἡμετέρου νεανίου ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις γενήσεται δῆλον.

Ἐγὼ δὲ τὴν πρώτην ἡμέραν καθ' ἣν εἶδον ἐν τῷ Κεντρικῷ Μουσείῳ τὸ ἄνω ἀναφερόμενον ἐκ Παρίου μαρμάρου ἄγαλμα τοῦ νεανίου φυσικοῦ μεγέθους σχεδὸν ἀκέραιον, μόνου τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ τῆς ἀριστερᾶς κνήμης ἐλλειπόντων²,

¹ Τὸ προκείμενον ἄρθρον τοῦ σεβαστοῦ Β' ἀντιπροέδρου τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ἢ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπιτροπεία ἐθεώρησε πρέπον νὰ δημοσιεύσῃ, καίτοι μὴ συμμερίζομένη τινὰς τῶν ἐν αὐτῷ γνωμῶν τοῦ συντάκτου.

² Ἐκ τούτων ἢ μὲν κνήμη ἀπὸ τοῦ γόνατος κατερχομένη ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς βάσεως τὸ ἔχνος τοῦ ποδός, μεθ' οὗ συνέχετο, ὁ δὲ βραχίον ἀνεγκύσθη μετὰ τοῦ ἀγάλματος ἀπεσαρκωμένος οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τῶν θαλασσίων ζυφίων τῶν διατρυστησάντων τὸ μάρμαρον, ὅπως ἐμφυλεύσωσιν ἐν αὐτῷ. Καίτοι δὲ οὗτος ἄμορφος, διακρίνεται τὸ σχῆμα αὐτοῦ ὡς καὶ τὸ τῆς χειρὸς τῆς κρατούσης ποτὲ τὸ δόρυ.

ἐνόησα ὅτι τὸ εὑρημα ἦν πολῦτιμον, ὡς πιστὴ ἀπομίμησις ἐξόγου ἀνδριαντοποιοῦ, τῆς Ὀμηρικῆς γνωστῆς εἰκόνας, ἦτοι τῆς περιγραφῆς τοῦ φόνου τοῦ Λυκάωνος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (Ὁρα ἐφημερίδα «Ἄστυ» τῆς 24 Φεβρ. 1901).

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπωθήσας τοὺς Τρῶας μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ Σκαμάνδρου, διὰ στρατηγῆματος θαυμαζομένου καὶ νῦν ὑπὸ τῶν στρατηγικῶν ἀνδρῶν, διήρπασεν αὐτοὺς εἰς δύο, καὶ τοὺς μὲν ἐδίωκε πρὸς τὸ πεδίον, ἦτοι πρὸς τὸ Ἴλιον, τοὺς δὲ ἐτέρους ἠνάγκασε νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸν ποταμόν. Βισπηρῆσας δὲ καὶ αὐτὸς πολλοὺς ἐν τῷ ὕδατι ἐφόνευσεν, εἶτα ἐκλέξας δώδεκα νέους ὡς ποιήνην τοῦ φονευθέντος Πατρόκλου, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ δεσμίους ἔστειλεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον· αὐτὸς δὲ ἐπανήρχετο πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ φόνου καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φευγόντων. Ἰλ. Φ. 1-33.

Ἐνευθεν ἄρχεται (Φ. 34) ἢ περιγραφή τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ ἀτυχοῦς προτελευταίου υἱοῦ τοῦ Πριάμου Λυκάωνος, ὃν ὡς ἐνόησεν ὁ Ἀχιλλεὺς φεύγοντα ἐκ τοῦ ποταμοῦ «γυμνόν, ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος», διότι πάντα ταῦτα, ἐνοχλοῦντα αὐτόν, ἕνεκα τοῦ καμᾶτου, ὃν ἠσθάνετο φεύγων, καὶ τοῦ ἰθρῶτος, εἶχε ῥίψει κατὰ γῆν, ἐθαύμασεν ἀπορῶν πῶς ἐπεστρεψεν ἐκ τῆς Λήμνου, εἰς ἣν τὸν εἶχε στείλει αἰχμάλωτον. Ἰλ. Φ. στ. 34-33.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀχιλλεὺς ἠτοιμάζετο νὰ ῥίψῃ κατ' αὐτοῦ καὶ πάλιν τὸ φονικόν του δόρυ, ὁ Λυκάων τὸν ἐπλησίασε πεφοβισμένος, ἐπιθυμῶν νὰ θιξῇ τῶν γονάτων αὐτοῦ, ἵν' ἀποφύγῃ τὸν κακὸν θάνατον καὶ τὴν μέλαιναν μοῖραν. Καὶ ὁ μὲν ὄτις Ἀχιλλεὺς ὕψωσε τὸ μακρὸν δόρυ θέλων νὰ τὸν πληγώσῃ, ὁ δὲ Λυκάων ὑπέδραμε καὶ ἔλαβε τῶν γονάτων τοῦ ἥρωος κύψας, τὸ δὲ δόρυ, διαδὸν ὑπὲρ τῶν νώτων τοῦ Λυκάωνος ἐνεπήχθη εἰς τὴν γῆν ἐπιθυμοῦν νὰ θιξῇ ἀνθρωπίνης σαρκός. Ὁρα εἰκ. ἀριθ. 1.

Ὁ δὲ Λυκάων διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς τῶν χειρῶν, ἐχούσης ἑλαφρῶς τοὺς δακτυλοὺς πρὸς τὴν παλάμην καμπτομένους, ἰκέτευσέ¹, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ἐκράτει το πεπηγμένον ἐν τῇ γῆ ὄβρι οὐδὲ ἄρηνεν αὐτό, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἀχιλλεῦ ἔλεγε:

« Γουνοῦμαι σε κ.τ.λ.

Ἰλ. Φ. στ. 114 ἕως 90.

Πρὸς τοὺς ἰκετευτικούς λόγους τοῦ Λυκάωνος ὁ Ἀχιλλεὺς δι' ἀμειλίχτου φρονῆς ἀπηρητήσε.

« Νήπιε, κ.τ.λ.

Ἰλ. Φ. στ. 90 ἕως 113

Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀχιλλεῖος τὰ γόνατα καὶ ἡ καρδιά τοῦ Λυκάωνος παρέλυσαν, ἀρῆκε τὸ ὄβρι

Εἰκὼν ἀριθ. 1.

καὶ ἐκαθέσθη ἀναπετάσας ἀμροτέρως τὰς χεῖρας. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς σύρας τὸ δεξιὸν χεῖρος του ἔστυψεν αὐτὸν κατὰ τὴν κλειδα παρὰ τὸν αὐχένα κ.τ.λ. Ἰλ. Φ. στ. 114-135.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ περιγραφή τοῦ ἐπεισοδίου. Κυρίως ὅμως ἡ καθ' ἑαυτο εἰκὼν, ἣν πιστῶς ἐμιμήθη ὁ ἄγνωστος ἀνδριαντοποιός, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ 64 στίχου.

« Ὡς ὤρυαινε μένων »

καὶ λήγει εἰς τὸν στίχον 113.

¹ Οὕτω εἶτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ λαὸς ἰκετεύει τοὺς ἄρηντας. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἀντὶ τοῦ προσχαρορέειν ἀλλήλους ἐν τῇαι ὁδοῖσι προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γόνατος τὴν χεῖρα. Βιβλ. II, Κεφ. 80.

Τὴν Ὀμηρικὴν ταύτην περιγραφὴν ἔχων ἐν τῇ μνημῇ ἀνεγνώρισκα, ὡς εἶπον ἀρχόμενος, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄγαλμα ἦν πιστὴ ἀντιγραφή τῆς Ὀμηρικῆς εἰκόνος ὑπὸ ἀνδριαντοποιοῦ οὐχὶ τοῦ τυγόντος, ἐλέγχοντος δὲ καὶ ἐμὲ ὡς ἀτόπως καὶ ἀόλιως γράψαντα ἐν τῷ ἐμῷ συγγράμματι « Ἰλιάδος Στρατηγικὴ Διασκευὴ καὶ Τοπογραφία », σελ. 18 -τάδε: « Πολλοὶ παλαιοὶ τε καὶ νέοι ἐμιμήθησαν ἐπὶ μαρμάρου ἢ διὰ γραφῆς τὸν θάνατον Λυκάωνος παρὰ τὸν Σκάμανδρον καὶ τὸν μὲν φόβον ἐξήγησαν ἴσως καὶ τὸ φιλοζῶον τοῦ Λυκάωνος, κρατοῦντος διὰ μιᾶς χειρὸς τὸ ῥιφθὲν κατ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ γῇ ἐμπηχθὲν ἔγχος Ἀχιλλεῖος, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας τῶν γονάτων αὐτοῦ. Οὐδέποτε ὅμως ζωγράφος ἢ γλύπτης ἐξήγησε τὸ ἀμειλίχτον τῶν Ἀχιλλεῖος λόγων καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀλλοίωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Λυκάωνος, τὴν ἀδυσώπητον ὀργὴν τοῦ Ἑλλήνος ἥρωος κατὰ τῶν Τρώων, μάλιστα δὲ τὴν πρὸς τὸν βίον ὀλιγωρίαν μετὰ τὸν Πατρόκλου θάνατον ».

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἔγραψον ταῦτα πρὸ ἐτῶν εἴκοσι μὴ ἑωρακῶς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδὲν μνημεῖον πιστῶς μιμούμενον τὴν θαυμασίαν Ὀμηρικὴν εἰκόνα, νῦν δὲ μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ἀληθῶς ἀνακάλυψιν τοιοῦτου οἷον ἐπόθου μνημείου, πρὸ τοῦ ἔλεεινοῦ διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν φιλοζῶϊαν Λυκάωνος ἰστάμενος, ὁμολογῶ τὴν ἐμὴν ἐνοχίην ἀπὸ τοῦδε¹, πεπεισμένος, ὅτι ὁ τόσον ἐπιτυχῶς διὰ τῆς σμίλης ἐγγαράξας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τὰ ἄνω μνημενευθέντα τῆς ψυχῆς αἰσθήματα τοῦ δυστυχοῦς Πριαμίδου, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀναμφιβόλως ἐπιτυχίας οὐ μόνον τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀχιλλεῖος χαρακτηριστικά, γνωστὰ ἐκ τῆς Ἰλιάδος, ἀντέγραψεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ αἰσθήματα, τὴν ζωηρὰν δηλονότι ὀργὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν φονέων τοῦ φιλότατου αὐτῷ Πατρόκλου, καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ ἀταραξίαν αὐτοῦ πρὸ τῶν ἀναποδράστων ὀδυνηρῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου, καὶ οὐδὲν ἀφαιρέσας ἢ ἀλλοιώσας τῆς τοῦ ποιητοῦ περιγραφῆς, ἀκριβεστερος δὲ κατὰ γε τοῦτο καὶ αὐτοῦ τοῦ Φειδίου, μεταβαλόντος τὴν Ὀμηρικὴν εἰκόνα τοῦ Διός, ὅτε ἐξετέλει τὸ ἄγαλμά του ἐν τῷ ναῷ τῆς

¹ Ὡς γνωστὸν τὸ τοῦ Ἀχιλλεῖος ἄγαλμα οὐκ ἀνευρέθη εἰσέτι, μένον πιθανῶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντικυθέρων.

Ὀλυμπίας, καὶ ποιήσαντος τὸν μέγιστον τῶν θεῶν καθήμενον οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς τοῦ πολυδειράδος Ὀλύμπου, ἐνθα εὗρεν αὐτὸν καθήμενον μόνον ἢ Θέτις (Ἰλ. Δ στ. 498-499), ἀλλ' ἐπὶ θρόνου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, κοσμήματα ἀρμόζοντα μὲν ἴσως τῷ βασιλεῖ τῶν Περσῶν ἢ ἄλλων λαῶν τῆς Ἀσίας, πάντῃ ὅμως περιττὰ τῷ νεφεληγερέτῃ θεῷ. Ἄλλως τε δὲ οὐχὶ τὴν περιβάλλουσαν τὸ ἔργον τοῦ κλεινοῦ ἀνδριαντοποιοῦ πολυτέλειαν ἐθαύμαζον οἱ τότε, ἀλλὰ τὸ ἀπέριττον μεγαλεῖον τοῦ πρωτοτύπου, ἥτοι τοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι Διός, τοῦ κατανεύοντος τῇ θεῖα αὐτοῦ κεφαλῇ πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς δοθείσης τῇ Θέτιδι ὑποσχέσεως τοῦ τιμῆσαι τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀχιλλέα.

Ἢ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὄφρῳσι νεῦσε Κρονίων
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο μέγαν δ' ἐλίλιξεν Ὀλυμπον.

Ἰλ. Λ. 528-530.

Ὁ ἀνδριαντοποιὸς οὗτος ὁ καὶ λάτρης τῶν Ὀμηρικῶν εἰκόνων, τὴν μὲν Ἀσιατικὴν ἐθνικότητα τοῦ Λυκάονος παρέστησε διὰ τοῦ στρογγύλου σχήματος τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου του, τὸ δὲ ἐν τῷ Σκαμάνδρῳ πάθημά του, τὸν ἐκ τούτου κάματον, καὶ τὸν ἐνοχλοῦντα αὐτὸν ἰδρῶτα διὰ τῆς ἐλαφρῆς πίεσεως τῆς κομψῆς καὶ ὁμοίας τῇ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Πραξιτελείου Ἑρμοῦ κόμης, καὶ τῶν διὰ σμίλης λεπτῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου χαραγμάτων, ἐπίνοιαι γλυπτικῆς, παριστῶσαι ἔτι καὶ νῦν ἀπὸ τινος ἀποστάσεως τὸν νεανίαν ὡς ἄνδρα ἐξεληθόντα ἀπὸ τεθλωμένου ὕδατος, (ὡς ἦν τότε τὸ τοῦ Σκαμάνδρου ὕδωρ, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν εἰσβολῆς πολλῶν ἁρμάτων καὶ Τρώων ὀπλιτῶν), ἐνοχλοῦμενον ὑπὸ ἰδρῶτος καὶ ἔνεκα τούτου ἀπογυμνωθέντα τῆς βαρείας πανοπλίας, καὶ οὕτω γυμνὸν συναντηθέντα τῷ Ἀχιλλεῖ ἔντρομον ἐκ τοῦ φόβου καὶ ὀλοφυρόμενον ἀπέναντι τοῦ υπερμέτρως κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου ὠργισμένου Πηλεΐδου. Τὴν δὲ βασιλικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ θηλυπρεπῆ ἀνατροφήν ἀποδεικνύει τὸ ἀπαλὸν καὶ ἀβροδίαιτον σῶμά του,

θαυμασίως διατηρηθὲν, σῶμα μηδέποτε ἰδὸν Γυμνάσιον ἢ Παλαίστραν, ὡς μὴ ἔχον οὐδὲν σημειῶν ἀσκήσεως ἢ σκληραγωγίας, ἀλλ' εἰς εὐωχίας μετὰ φίλων ἀναστρεφόμενον, προπάντων δὲ οἱ γυναικὸς βραχιόνες αὐτοῦ καὶ αἱ ἐκτάκτως μικραὶ, λεπτορυεῖς ἀριστοκρατικαὶ χεῖρές του, προωρισμέναι μόνον εἰς θωπείας καὶ μειλιχίους πρὸς τὴν ξανθὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸς Χάριτας ἄλλους.

Τὸν δὲ φρόνον τοῦ Λυκάονος καὶ τὴν ἐκσφενδόμισιν τοῦ νεκροῦ του εἰς τὸν Σκαμάνδρον τὸν μέλλοντα φέρειν αὐτὸν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον βορρῶν τῶν ἰχθύων Ἰλ. Φ. στ. 114-127, οὐ περιέλαβεν ὁ ἀνδριαντοποιὸς ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, νομίσας ἴσως τὰς κακὰς καὶ ἀεικαῖς ταύτας πράξεις ὡς ἀποτελούσας ἄλλην εἰκόνα, ἢ μᾶλλον μὴ ἐπιτρεπομένης εἰς κοινὴν θέαν, ὡς ἀποτροπαίας. Οὕτω καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ἀπειμάκρυναν παρόμοια θεάματα ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ μόνον δι' ἀγγέλων ἐγνωρίζον τοῖς θεαταῖς.

Ἐλπίζω ὅτι ἡ μελετωμένη ἐπανάληψις τῶν ἐν τῷ βυθῷ τῆς τῶν Ἀντικυθήρων θαλάσσης ἐρευνῶν, διὰ τελειοτέρων ἀνεγκυστικῶν μηχανημάτων, ἀνευρήσει καὶ ἀνεγκύσει τὸ ἐκεῖ πιθανῶς κείμενον τοῦ Ἀχιλλέως ἄγαλμα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ πρὸς ἀσφαλέστερον ὄρισμὸν τῆς σχολῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θαυμασίου τούτου συμπλέγματος, ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐτοῦ τὸ εὖρημα ἐστὶ πολύτιμον ὡς τὸ μόνον βέβαιον καὶ πιστὸν ἀπομνημα Ὀμηρικῆς εἰκόνας.

Ἢ θέσις ἣν κατεῖχεν ὁ μὴ ἔτι εὑρεθεὶς Ἀχιλλεύς, ἀπέναντι τοῦ Λυκάονος, ἀπ' αὐτῆς ὀρίζεται ἔκ τε τῆς ἱκετευτικῆς στάσεως τοῦ σώματος τοῦ Λυκάονος, καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ὀμμάτων, ὀρώντων τὸν ὠραῖον καὶ μέγαν Πηλεΐδην, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν².

Ἀθῆναι 5 Ἰανουαρίου 1904.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΚΡΗΣ

¹ Ὁρα Ἰλιάδ. X. στ. 395 καὶ Ψ στ. 175, ἐνθα ὁ Ποιητὴς κατακρίνει παρομοίως πράξεις.

² Ἰλ. Φ. στ. 108. Οὐχ ὀρέας, οἶος καγὼ καλὸς τε μέγας τε;

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Εἰς τὴν σημείωσιν Β τῆς Β0 σελίδος πρόσθετες καὶ τὰ ἐξῆς (Παράβ. καὶ Athen. Mittheil. 1890 σελ. 2 . Δύο δὲ ἔτι ἔργα τοῦ ἐν Ἀκροπόλει Μουσείου καθ' ὅμοιον ἔχουσι τροπὴν διεσκευασμένην τὴν κόμην κατὰ τὸ μέτωπον ἢ ὑπ' ἀριθ. 621 ἀνδρική κεφαλὴ Athen. Mittheil. ἔ. ἄ. σελ. 7, σημ. = Lechat, au Musée de l'Aeropole σελ. 344 σημ. 1) καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 660 γυναικεία κεφαλὴ.

Δ. Φ.

Τὸ πόρισμα, εἰς ὃ καταλήγω ἐν τέλει τοῦ ἀνωτέρω δημοσιευομένου ἄρθρου μου « Νομισματικὸν εὑρημα ἐξ Ἐπιδαύρου » περὶ τῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος μεγάλης κυκλοφορίας τῶν ἀθηναϊκῶν ἀργυρῶν νομισμάτων συγκρότως τοῖς μακεδονικοῖς, ἐξάγεται καὶ ἐκ νομισματικοῦ εὑρήματος γενομένου κατὰ τὰς Πάτραις καὶ δημοσιευθέντος ὑπὸ Newton ἐν Numismatik Chronica 1853-4 σελ. 31 καὶ ἐξῆς (πρόβλ. ἰδίᾳ σελ. 35-37 .

Δ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

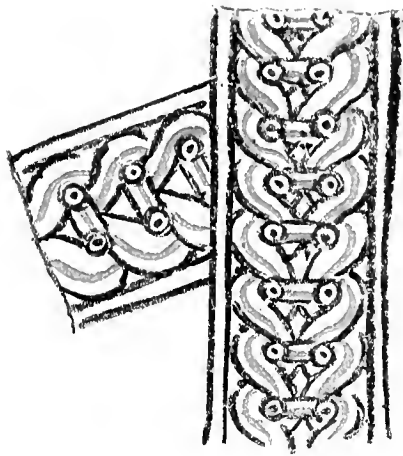

ΑΝΑΓΛΥΡΤΟΣ ΕΡΙΤΥΜΒΙΟΣ ΑΡΧΑΙΚΗ ΣΤΗΛΗ

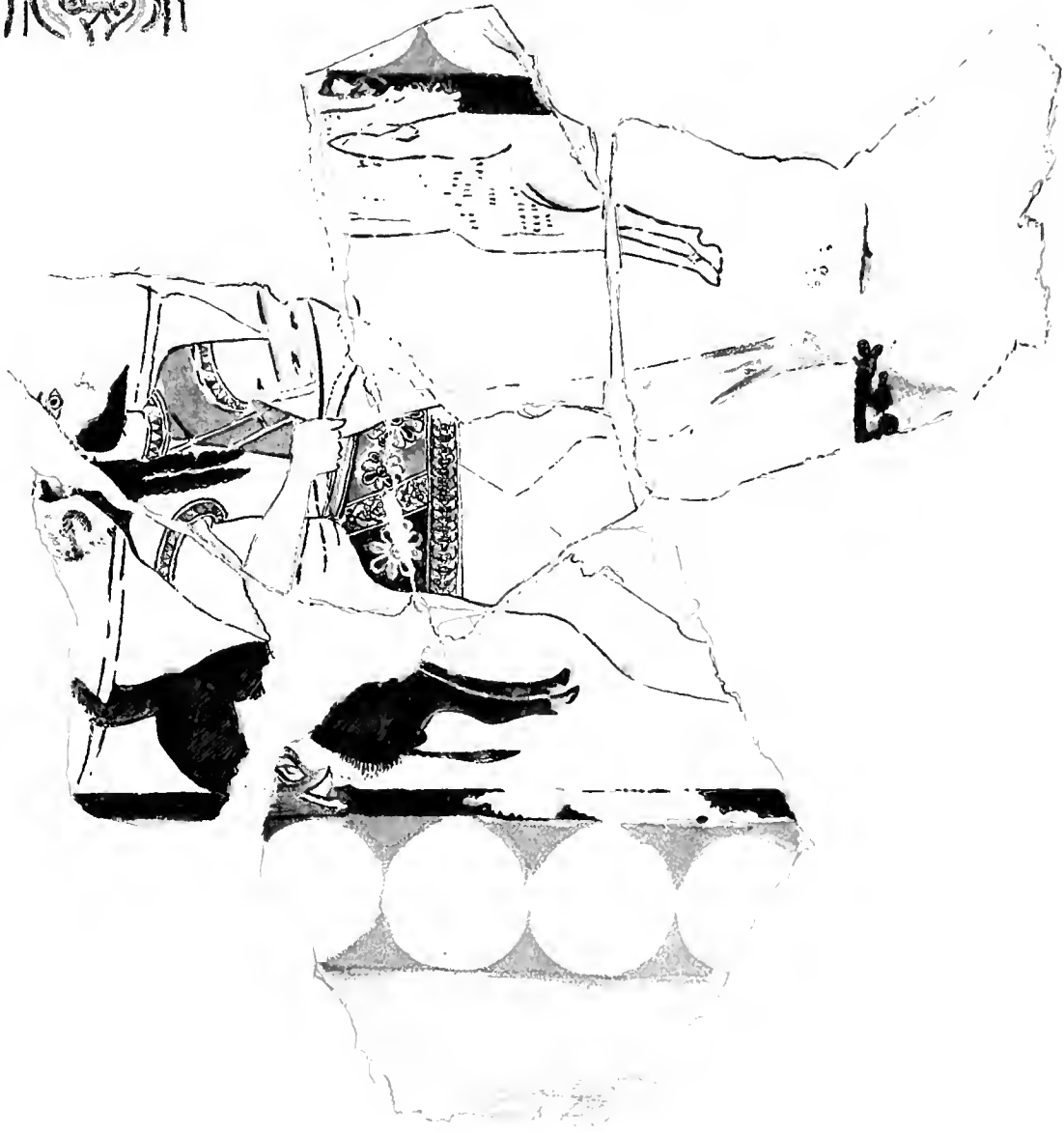
ΜΕΤΟΡΗ. ΓΟΡΓΟΝΕΙΟΝ

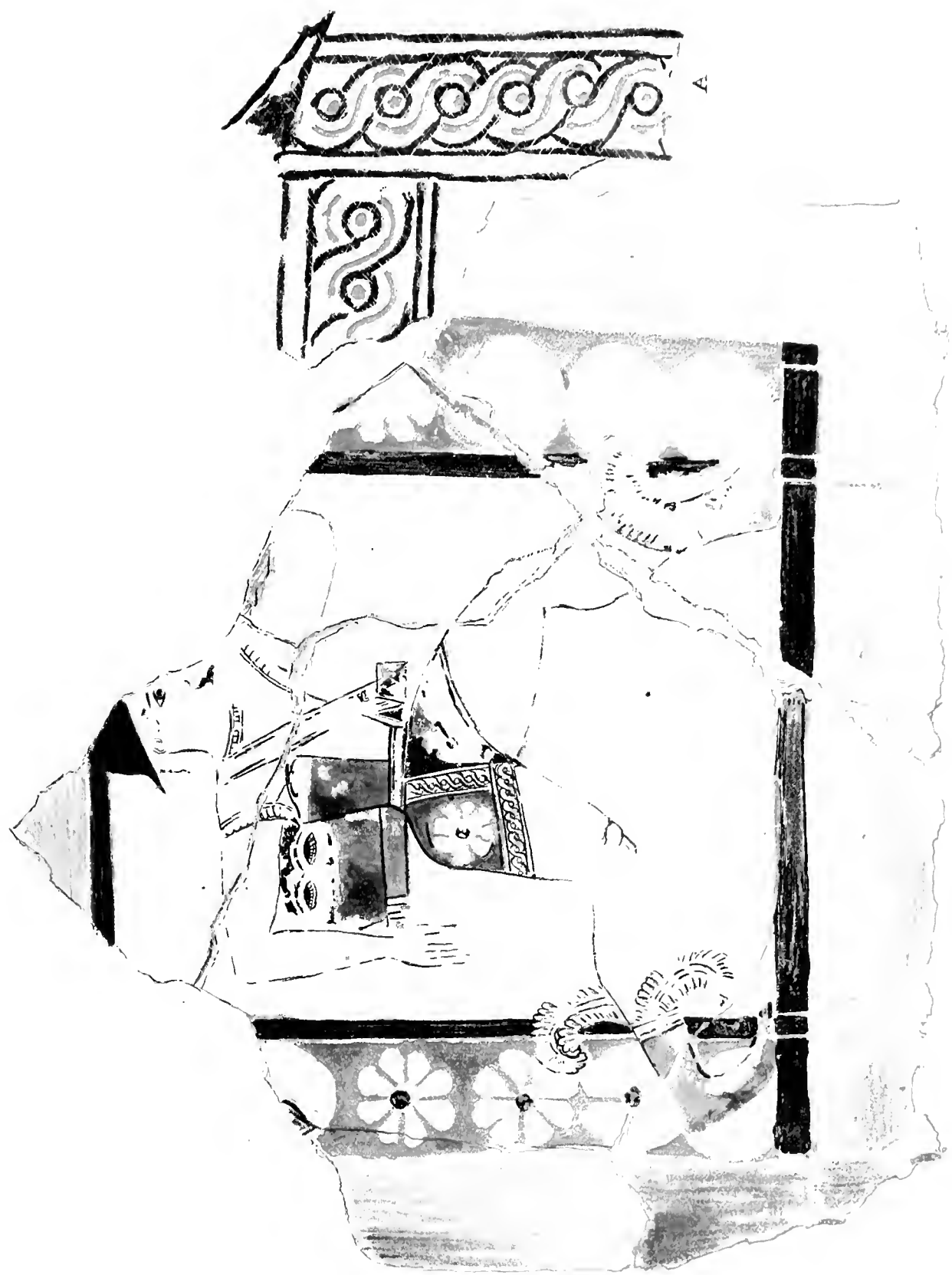
A.

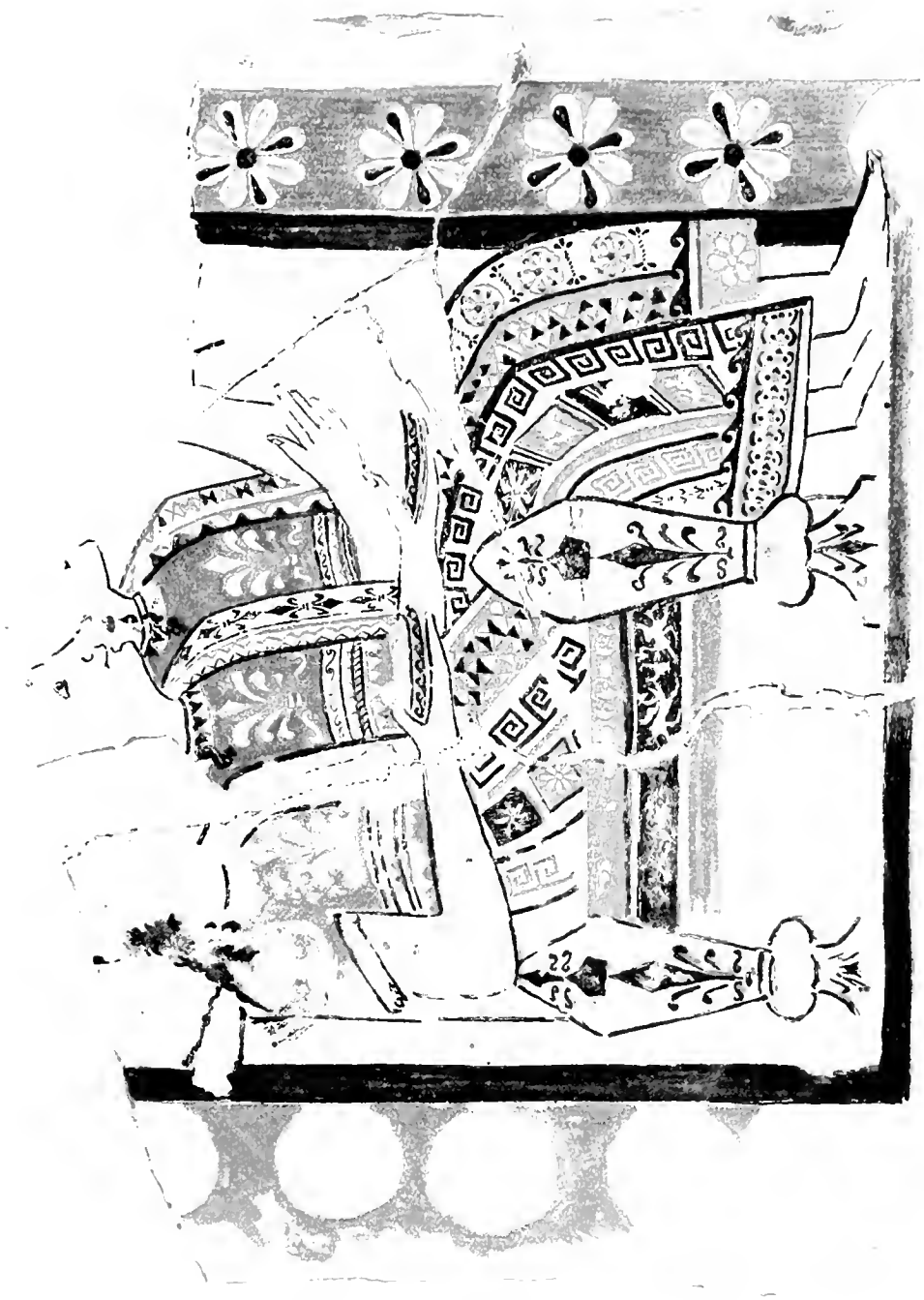
B.

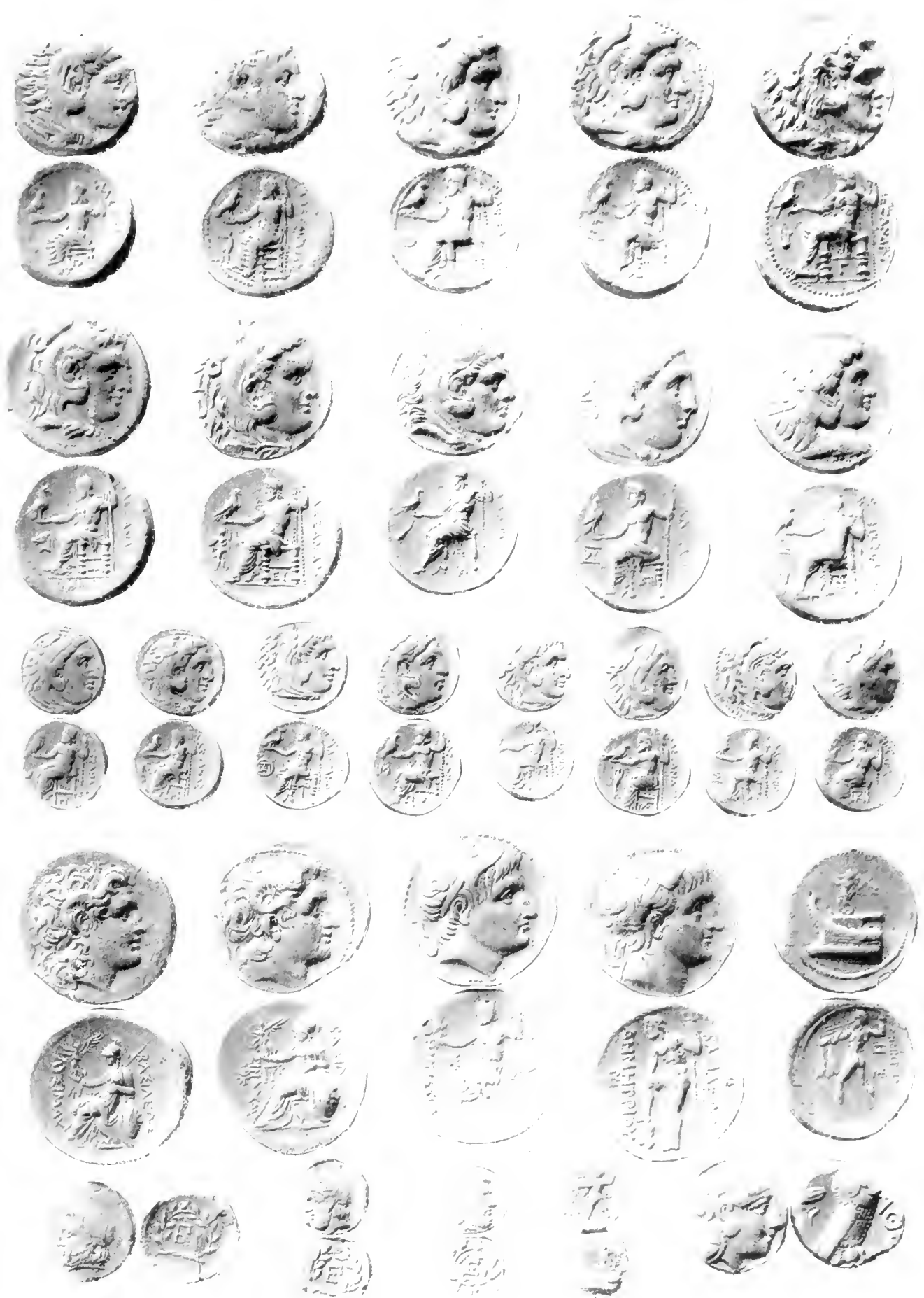
ΜΕΤΟΡΗ. ΚΥΝΗΓΟΣ

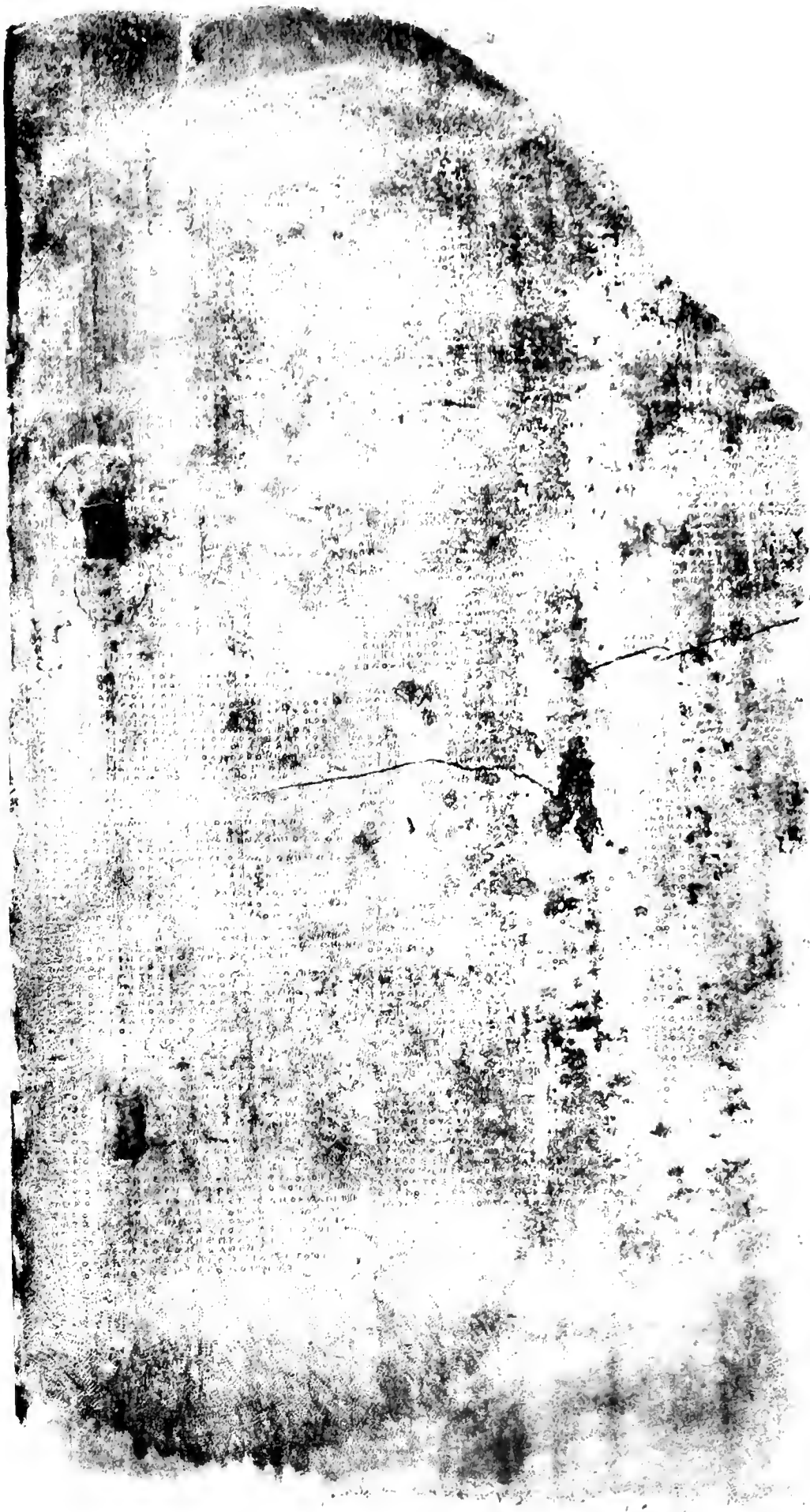
ΜΕΤΟΡΗ. ΤΡΕΙΣ ΕΝΟΡΟΝΙΣΜΕΝΑΙ ΘΕΟΤΗΤΕΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΕΥΡΗΜΑ ΕΞ ΕΡΙΔΑΥΡΟΥ

ΠΟΤΑΜΩΝ Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

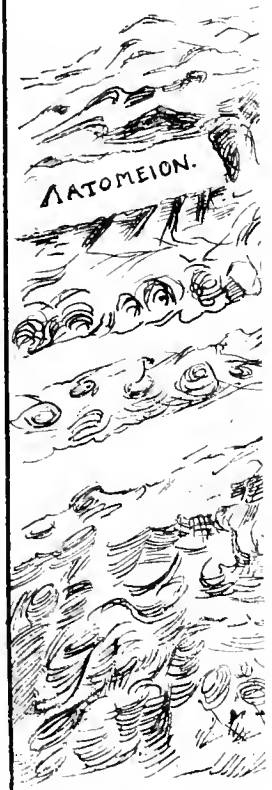
ΤΑΜΙΑΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

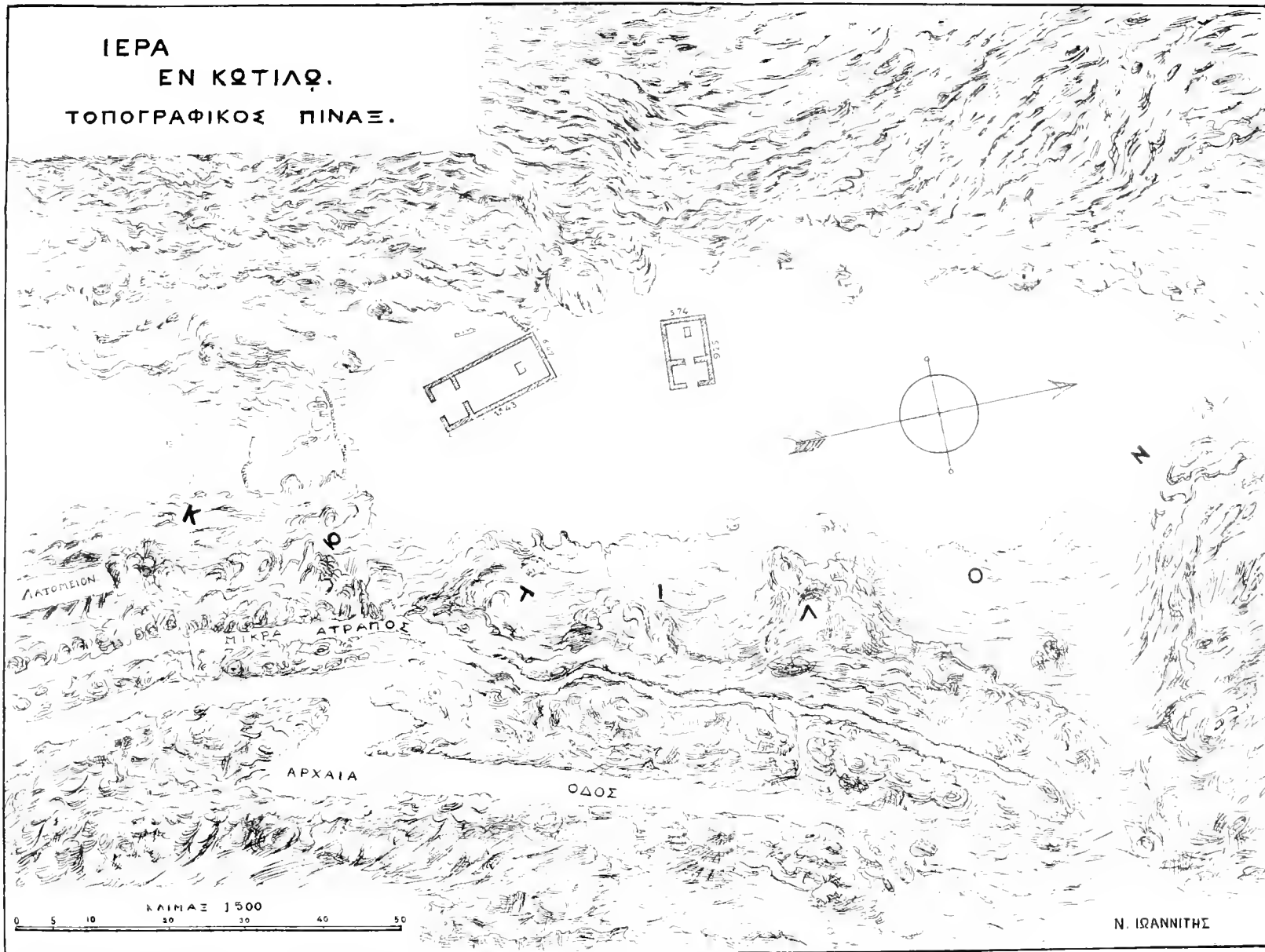
ΑΓΑΛΜΑ ΛΙΟΙΝΟΝ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ

ΙΕ

ΤΟΠΟ

ΙΕΡΑ
ΕΝ ΚΩΤΙΛΩ.
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

N. ΙΩΑΝΝΙΤΗΣ

ΣΤ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΤΙΛΩΙ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1904

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1905

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΡΑΜΟΠΟΛΙΤΑΟΥ, Α. Δ. Επιγραφαι ἀπελευθερωτικῆ ἐξ Ἀμφίσσης	113-140
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ, Κ. Ἀνασκαφαὶ Λυκαίου πίν. 7-10	133-214
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, ΣΤ. Α. Ἐκ Κορήτης πίν. 1-3	1-36
ΡΩΜΑΙΟΥ, Κ. Ἀναθηματικὸς καθίσκος μετ' ἐπιγραφῆς	139-152
ΤΟΥ ΝΙΕΒΟΥ ΜΑΡΚΟΥ Παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἰπερτελείου Ἀπολλωνος	33-60
ΦΙΛΙΟΥ ΔΗΜ. Ἀνασκαφαὶ τάφων παρα τὴν ἱερὰν ὁδὸν πίν. 4-6)	61-88
WILHELM ADOLF Εἰδωτικά	89-110

Πίναξ 1 Ἐξέλιξις διανομησεως δύο ἀγγείων τοῦ Β τάφου Μουλιανῶν

- 2 Λάρναξ Β τοῦ τάφου Ἀρτσᾶ.
- 3 Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.
- 4 Σχεδιάγραμμα τῶν ἀνασκαφῶν.
- 5 Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου Ζ.
- 6 Ἐπιφίς ἀνασκαφῶν Ἱερῆς ὁδοῦ.
- 7 Ὅψεις βωμοῦ Λυκαίου.
- 8 Βάσεις πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου.
- 9 Ἐρμῆς γὰλκους ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Λυκαίου.
- 10 Ἀγαλμάτιον νεανίσκου (Λυκαίου).

Σελ. 36 εἰκ. 1, Σκελετὸς ἐν Λάρνακι.

- 17 εἰκ. 2, Πηλῖνα ἀγγεῖα.
- 19 εἰκ. 3, Ξυρον ἐκ τοῦ τάφου Ἀρτσᾶ.
- 20 εἰκ. 4 α, β, γ, δ, Σφραγίς Ἀρτσᾶ.
- 23 εἰκ. 5 α, Τάφος Α Μουλιανῶν.
- 24 εἰκ. 5 β, Τάφος Α Μουλιανῶν.
- 27 εἰκ. 6, Πηλῖνα ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.
- 29 εἰκ. 7, Χαλκῆ κτερίσματα τοῦ αὐτοῦ τάφου.
- 37 εἰκ. 8, Χρυσοῦς δακτύλιος τάφου Α Μουλιανῶν.
- 39 εἰκ. 9, Λάρναξ τάφου Β Μουλιανῶν.
- 43 εἰκ. 10, Πηλῖνα ἀγγεῖα τάφου Β Μουλιανῶν.
- 46 εἰκ. 11, Χαλκῆ κτερίσματα τοῦ αὐτοῦ τάφου.
- 49 εἰκ. 12, Χρυσῆ προσωπίς τοῦ αὐτοῦ τάφου.
- 50 εἰκ. 13, Χρυσοῦς δακτύλιος Βουρλιῆς Μουλιανῶν.
- 51 εἰκ. 14, Μυκηναϊκὸς τοίχος Ζελλιάδων.
- 52 εἰκ. 15, Πύργος ἢ «Ἐλληνικὸς».
- 64 εἰκ. 1-3,
- 65 εἰκ. 4,
- 66 εἰκ. 5,
- 70 εἰκ. 6,
- 71 εἰκ. 7,
- 72 εἰκ. 8,
- 74 εἰκ. 9, Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.
- 78 εἰκ. 10, Τραχικὴ προσωπίς.
- 81 εἰκ. 11, Πηλῖνη μήτρα.
- 139 εἰκ. 1, Καδίσκος μετ' ἐπιγραφῆς.
- 140 εἰκ. 2, Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς καδίσκου.
- 143 εἰκ. 3, Χαλκοῦς κάδος ἐθνικοῦ μουσείου Ἀθηνῶν.
- 145 εἰκ. 4, Πηλῖνον ἀγγεῖον καδίσκουιδές.
- 145 εἰκ. 5, Ὅμοιον.

Σχέδια καὶ κτερίσματα τάφου Ζ παρά τὴν ἱερὰν ὁδόν

- Σελ. 159 εικ. 1, Βωμός καὶ τέμενος Λυκαίου Διός.
 — 163 εικ. 2, Μάχαιρα καὶ κλείς σιδήρεαι (Λυκαίου).
 — 167 εικ. 3, Τριποδίσκος χαλκοῦς βωμοῦ Λυκαίου
 — 169 εικ. 4, Ὅμοιος
 — 170 εικ. 5, Νουμισματα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Λυκαίου
 — 171 εικ. 6, Ἐσωτερικὸν τάρρου ἐπὶ βωμοῦ Λυκαίου.
 — 173 εικ. 7, Βάσις κίονος προ τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου.
 — 181 εικ. 8, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός (Λυκαίου).
 — 181 εικ. 9, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις πλάγια.
 — 182 εικ. 10, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις ὀπισθία.
 — 183 εικ. 11, Ἀγαλμάτιον χαλκοῦν Διός τοῦ τύπου τοῦ Ἰθωμάτα.
 — 187 εικ. 12, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός καθημένου (Λυκαίου).
 — 187 εικ. 13, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις πλάγια.
 — 188 εικ. 14, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις ὀπισθία.
 — 193 εικ. 15, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός Ἰσταμένου (Λυκαίου).
 — 194 εικ. 16, Χεὶρ χαλκῆ μετὰ κεραυνοῦ (Λυκαίου).
 — » εικ. 17, Ἄκρον χαλκοῦ ποδός (Λυκαίου).
 — 195 εικ. 18, Ἄετός χαλκοῦς (Λυκαίου).
 — 196 εικ. 19, Τοῦ αὐτοῦ ὀπισθία ὄψις.
 — 200 εικ. 20, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἑρμοῦ (Λυκαίου).
 — 201 εικ. 21, Ὅμοιον ἀγαλμάτιον Ἑρμοῦ (Λυκαίου).
 — 202 εικ. 22, Τοῦ αὐτοῦ ὀπισθία ὄψις.
 — 203 εικ. 23, Χαλκοῦ ἀγαλματίου νεανίου πλάγια ὄψις.
 — 206 εικ. 24, Ἀγαλμάτιον χαλκοῦ ὄρουμῶς (Λυκαίου).
 — 207 εικ. 25, Χαλκῆ κνημὶς ἐκ τοῦ Λυκαίου.
 — 209 εικ. 26, Ἐπιγραφή ἐπὶ χαλκῆς κνημίδος.
 — 211 εικ. 27, Χαλκοῦς ὄφις διπλοῦς (Λυκαίου).
 — 212 εικ. 28, Χαλκοῦς ἀσκός (Λυκαίου).
 213 εικ. 29, Βάσις χαλκοῦ ἀγαλματίου (Λυκαίου).

ΕΚΚΡΗΤΗΣ

(Πιν. 1-3)

Α

Ὁ τάφος Ἀροτσᾶ καὶ αἱ πηλινεὶ λάρνακες.

Μεταξὺ τῶν δύο χωρίων Ἐληῆς καὶ Κάτω Βάθειας τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος εἰς δίωρον περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἐν ᾧ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1903 ὁ ἐκ Κάτω Βάθειας χωρικός Μιχαὴλ Λαγουδάκης ἤροτρία τὸν ἀγρὸν του εἰς θέσιν καλουμένην τ' Ἀροτσᾶ, κατεβυθίσθη ὁ ἕτερος τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ οὕτως ἀπεκαλύφθη μικρὸς τάφος λαξευτος ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ. Ὁ χωρικός ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν φιλόρχαιον ἔμπορον κ. Χριστοφ. Ἀνερράφην, ὅστις καὶ εἰδοποίησεν ἀμέσως τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνερράφης μεταβάς ἐξετέλεσα τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου καὶ μετεκόμισα τὰ εὐρήματα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

Ὁ τάφος εἶναι τῶν συνήθων θολωτῶν λαξευτῶν ἐν τῷ μαλακῷ ὑποκρίνῳ βράχῳ (ἄσπρουγας τετραγώνου μὲν σχήματος κάτω, θολούμενος δὲ πρὸς τὰ ἄνω. Εἶχε διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ὀρόμον πρὸς Β. εἰς τὸ ἐλαφρῶς κατηφορικὸν ἔδαφος. Τοιοῦτοι τάφοι μυκηναῖοι μετὰ ὀρόμου ἔχουσιν εὐρεθῆ ἕως τῶρα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης ὡς λ. γ. εἰς τὰ Βασιλικὰ Ἀνώγεια καὶ Μίλατον¹ εἰς Λιγόρτυνον Μονοφατσίου, εἰς Φαιστὸν ἐν θέσει Λιλιανᾶ² καὶ ἄλλα γού.

Τὸ μῆκος τοῦ ὀρόμου εἶναι ἄγνωστον, διότι εὐ-

¹ Orsi, Urne funebri Cretesi in Monumenti antichi dell'Accademia dei Lincei 1890 σ. 201 εἰς. Perrot et Chipiez VI. σ. 453 455.

² G. Gerola Lavori eseguiti nella necropolis di Phaestos in Rendiconti dell'Accademia dei Lincei τόμ. XI. fasc. 5.

ρискόμενος οὗτος κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος ἀνεμογλεύθη καὶ καταστράφη διὰ τῆς ἐπανεὶλημμένης καλλιέργειας. Καὶ τοῦ θαλάμου αἱ ἀρχικαὶ διαστάσεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶσι σήμερον ἀκριβῶς, ὅσοι πλὴν του κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν γενομένου ῥήγματος τῆς κορυφῆς εἶχον ἀποσπασθῆ κατὰ καιροῦς καὶ τεμάχια ἐκ τοῦ μαλακοῦ βράχου τῶν τοιχωμάτων, καὶ οὕτως ὁ θάλαμος ἐγένετο ἀκανόνιστος ὁμοιάζων πρὸς μικρὸν φυσικὸν σπηλαῖον, τοῦ ὁποῦ αἱ διαστάσεις μετὰ τὸν καθαρισμὸν εἶναι αὗται: πλάτος ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ ἀντικρῦ τοιχώματος 1,73, μῆκος τοῦ θαλάμου ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον 2,13, σιωζόμενον ὕψος 1,10, πλάτος τοῦ στομίου 0,96.

Ἐντὸς τοῦ τάφου ὑπῆρχον δύο τετράγωνοι πηλινεὶ λάρνακες ἔχουσαι διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἐν ἐκάστη ἦτο τεθαμμένος νεκρὸς ὠρίμου ἡλικίας³ οἱ σκελετοὶ καὶ τῶν δύο καὶ μάλιστα τοῦ ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς λάρνακι (Α) διατηροῦντο εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν. Εἰς τὴν εὐτυχῆ δὲ ταύτην σύμπτωσιν ἐγκείται, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως, καὶ ἡ μεγαλυτέρα σημασία τοῦ τάφου τούτου, διότι λύει κατὰ τρόπον ὀριστικὸν τὸ πολὺ ἀμφισβήτηθὲν ἕως σήμερον ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων.

Πλὴν τῶν ἐν ταῖς λάρναξι σκελετῶν εἶχον ταφῆ, ὡς φαίνεται, καὶ δύο ἀκόμη νεκροὶ χαμαὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαρνάκων κενὸν διάστημα⁴ τούτων ὅμως οἱ σκελετοὶ εἶχον καλυφθῆ ὑπὸ τῶν καταπεσόντων χωμάτων καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὀστᾶ σεσηπῶτα ἐκ τῆς ὑγρασίας. Ἐχομεν ἄρα πρὸ ἡμῶν τάφον οἰκογενειακόν, ὅστις ἀνοιγόμενος κατὰ καιροῦς περιέλαβε τέσσαρα μέλη τῆς

οικογενείας, δύο μὲν ἐν ταῖς λάρναξι, ἄλλα δὲ δύο χαμαί.

Ὅτε μετέβην ἐπὶ τοποῦ πρὸς καθαρισμὸν τοῦ τάφου εὔρον τὰς λάρνακας καὶ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα κατὰ χώραν ἀμετακινήτα· ὁ χωρικός μόνον ἓνα κύβητον μονωτὸν τοποθετημένον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου καλύμματος τῆς Α λάρνακος εἶχε παραλάβῃ ὡς πειστήριον τῆς εὐρέσεως τοῦ τάφου, χωρὶς νὰ θίγῃ τὰ λοιπὰ μηδὲ νὰ ἀνοίξῃ τὰς λάρνακας ἢ ἀνασκαλεύσῃ τοὺς σκελετούς. Εἰς τοῦτο ἄλλως ἐπεισθῆν καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ, ὅτι, ὅτε ἀνέφρα τὴν λάρνακα Β ἀραιρέσας τὸ σκέπασμα, παρετήρησα ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς λάρνακος διεστειροῦτο ἀπὸ λεπτὰς ρίζας φυτῶν, αἵτινες εἶχον εἰσδύσῃ εἰς τὴν λάρνακα ἀπὸ τῶν ἐν τῷ πυθμένι ὀπῶν καὶ εἶχον ἀποτελέσῃ εἶδος δικτύου ὑπεράνω τοῦ σκελετοῦ, ὅστις ἔμενεν ἄθικτος καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ του θέσει.

Τῶν δύο λαρνάκων ἡ μὲν Α εὐρίσκατο κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρῆς, ἡ δὲ Β κατὰ τὴν δυτικὴν, κενὸς δὲ χώρος ἀρκετὸς εὐρίσκατο κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαρνάκων διάστημα, ἐν ᾧ εἶχον ἀποτεθῆ οἱ δύο ἄλλοι νεκροί. Ὁ τάφος, ὡς εἶπον, ἀπεκαλύφθη ἄνωθεν διαφραγέντος τοῦ θόλου ἐκ τοῦ βάρους τῶν ἀροτήρων βωῶν, τὸν καθαρισμὸν ὅμως ἐξετέλεσα ἐγὼ διὰ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ στομίου, τὸ ὅποιον εὔρον πεφραγμένον διὰ ξηροτοίχου ἐκ λίθων λογάδων μετρίου μεγέθους.

Οἱ ἐν ταῖς λάρναξι σκελετοὶ εἶχον ἀμφότεροι τὴν κεφαλὴν πρὸς βορρᾶν, ἦτοι κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ τάφου, περὶ τῶν ἐν τῷ ἐδάφει ὅμως νεκρῶν δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω τι ὠρισμένον, διότι καὶ καταφανεῖς δὲν ἦσαν οἱ σκελετοὶ καὶ ἀποσυντεθειμένοι σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν.

Ἀμφότεραί αἱ λάρνακες εἶναι τοῦ συνήθους τετραγώνου σχήματος καὶ ἐστεροῦντο ἀπ' ἀρχῆς ποδῶν. Ἡ λάρναξ Α εἶναι ἀπλοστάτη καὶ στερεῖται πάσης διακοσμησεως γραπτῆς ἢ ἄλλου εἶδους· ἄνω μόνον φέρει στενον ἐξέχον περιχειλίωμα ἐπίπεδον. Αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῆς διαστάσεις (τοῦ κορυφώματος εἶναι μῆκος 1,10, πλάτος κατὰ τὸ ἐν ἄκρον 0,38 κατὰ τὸ ἄλλο 0,405, βάθος 0,25) τοῦ τοιχωμάτου δὲ τὸ πάχος κατὰ τὸ στόμιον εἶναι 3-4 ἑκατοστὰ. Ἡ λάρναξ αὕτη ἦτο κεκαλυμ-

μένη διὰ σκεπάσματος ἐπιπέδου πηλίνου ὀλίγον μεγαλυτέρου καὶ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος τῆς λάρνακος, χάριν δέ, ὡς φαίνεται, εὐχερεστερας μετακινήσεως εἶχε κοπῆ πλάγιως τὸ σκέπασμα αὐτὸ εἰς δύο τεμάχια κατὰ πλάτος, ὅτε ἀκόμη ὁ πηλὸς ἦτο μαλακός, τὰ ὅποια προσαρμοζόμενα ἀποτελοῦσι τὴν πλάκα. Ἡ πλάξ αὕτη φέρει ὀκτώ τρήματα ἦτοι ἐν μὲν εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν, τέσσαρα δὲ ἄλλα κατὰ τὸ μέσον ἐκῆ ὅπου συναρμόζονται τὰ δύο ἡμίση τεμάχια. Αἱ ὀπαὶ αὗται δὲν ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄλλας τῆς λάρνακος ὅπως οὐδὲ πρὸς τὰς τοξοειδεῖς λαβὰς, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ διότι τὸ σκέπασμα εἶναι κατὰ τι μεγαλύτερον καὶ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἀπὸ τὴν λάρνακα, ὑποθέτω ὅτι δὲν ἀνήκεν ἀπ' ἀρχῆς εἰς ταύτην, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐγχορησιμοποιήσαν παραλαβόντες αὐτὸ ἄλλοθεν. Ἡ λάρναξ φέρει εἰς τὸ μέσον μὲν ἐκάστης μακρῆς πλευρῆς ζεύγος τοξοειδῶν λαβῶν εἰς γραμμὴν, εἰς τὸ μέσον δὲ ἐκάστης στενῆς μίαν ὁμοίαν τοξοειδῆ λαβὴν. Ὁ πυθμὴν στερεῖται ὀπῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον πρῶτην φορὰν παρατηρεῖται εἰς τετράγωνον πηλίνην λάρνακα.

Ἡ λάρναξ Β (πίναξ 2) εἶναι ἐπίσης τετραγώνος, ἀλλ' αἱ τέσσαρες πλευραὶ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδοι ἀλλὰ πλαισιοῦνται πανταχόθεν ὑπὸ προέχοντος ἐπιπέδου περιθωρίου. Κατὰ τοῦτο δὲ ἡ λάρναξ αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὰς τοῦ Παλαικίστρου τὰς δημοσιευθεῖσας ὑπὸ τοῦ κ. Bosanquet¹, ὅστις καὶ παρατηρεῖ ὅτι διὰ τούτου ὁ κεραμεὺς ἀπειμμήθη ξυλίνην λάρνακα· ἡ πλαισίωσις δὲ διὰ τῶν περιθωρίων μιμνῆται τὰς ξυλινὰς δοκοὺς τὰς ὁποίας ἔπρεπε χάριν στερεότητος καὶ ἀντοχῆς νὰ ἔχη κατὰ τὰ ἄκρα το ξύλινον κιβώτιον.

Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τῆς λάρνακος Β εἶναι μῆκος 1,20, πλάτος κατὰ τὸ ἐν ἄκρον 0,32 καὶ κατὰ τὸ ἄλλο 0,37, βάθος 0,38. Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων κατὰ τὰ χεῖλη εἶναι 4-4 1/2 ἑκατοστὰ.

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς λάρνακος ἐκαλύπτετο ἔξωθεν ὑπὸ ἀλοιφῆς τινος ἐρυθρωπῆς, ἧς ἐσώθησαν ἀρκετὰ ἔγρη ποῦ μὲν ἐρυθρὰ ποῦ δὲ καστανόχρσα· πρὸς τοῦτοις φέρει εἰς ἐκάστην τῶν 4

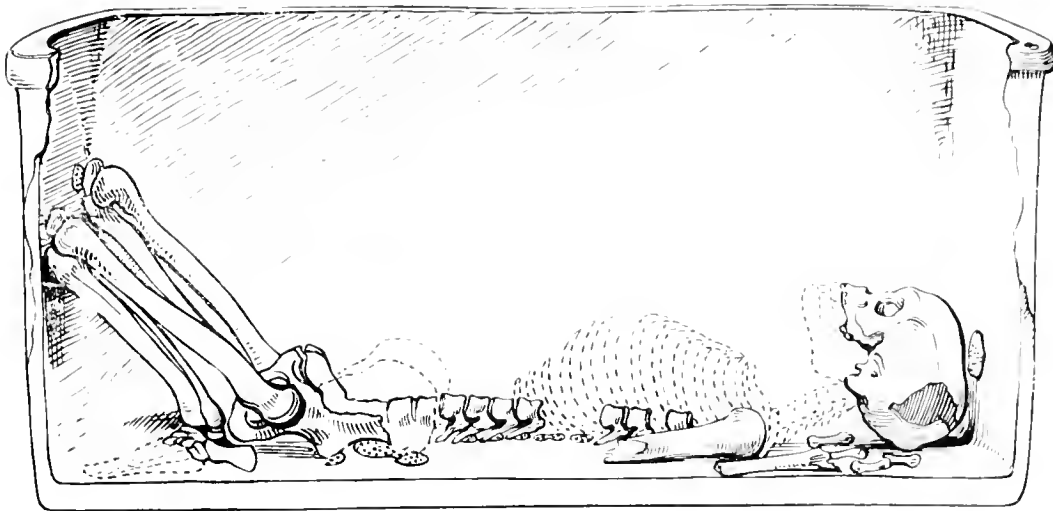
¹ Annual of the Brit. School at Athens VIII 1901-1902 σ 297 πιν. XVIII-XIX

γωνιών ἐπὶ τοῦ περιθωρίου σείραν κάθετον ἐντύπων κοσμημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται ἐκ κύκλου κεντρικοῦ ἀφ' οὗ ἐκφύονται περίξ ἀκτῖνες καμπτόμεναι κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ περιβαλλόμεναι ὑπὸ ἄλλου μεγάλου κύκλου, οὕτω δὲ ἀποτελεῖται κόσμημα ὁμοιάζον πρὸς πυροστροβίλον ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροστροβίλων ἐκάστης σειρᾶς εἶναι πρὸς ἕξ καὶ πρὸς ἑπτὰ ὅμοιος πυροστροβίλος εἶναι τετυπωμένος καὶ εἰς τὰς ἄνω γωνίας τοῦ πλαισίου. Τὸ κόσμημα αὐτὸ εὑρηται ἐγγεγλυμμένον καὶ εἰς πρισματικὴν τρίπλευρον σφραγιδα δημοσιευομένην παρακάτω, ἀλλ' ἔχει τέσσαρας μόνον ἀκτῖνας, ἅπαντ' αὖ καὶ εἰς ἄλλας σφραγιδας ἐκ Κρήτης δημοσιευομένας ὑπὸ τοῦ κ. Α. Evans.

ὅστις θεωρεῖ αὐτὸ ὡς τὸ ἰδεογραφικὸν σημεῖον τὸ συμβολίζον τὸ ἥστρον τῆς ἡμέρας ἢ τοῦ ἡλίου!

Ἡ λάρναξ στερεῖται λαβῶν, ἀπ' αὐτῶν δὲ φέρει ζεύγος τρημάτων κατὰ τὸ μέσον ἐκάστης τῶν πτεσσάων πλευρῶν, τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄλλα τέσσα τρημάτα τοῦ καλύμματος. Πρὸς τὸν πυθμένα φέρει δύο σειρὰς ἐκ τριῶν ὀπῶν ἐκάστην, ἐξαιρετικῶς δὲ ἡ λάρναξ αὕτη φέρει καὶ εἰς τὰ τοιχώματα ἑκατοστά τινα ἄνωτέρω τοῦ πυθμένος καὶ ἄλλα τρημάτα, ἄγνωστον ἀκριβῶς πρὸς τίνα σκοπόν.

Τὸ σκέπασμα τῆς λάρνακος εἶναι ἀετοειδὲς μὲ ἀποκλίσεις καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς, ἔφερε δὲ τὸ αὐτὸ γρῆσμα μόνον κατὰ τὸ ἐξέχον περιχεύει-

Εἰκὼν I. Ὁ σκελετὸς ἐν τῇ Λάρνακι Α.

λωμα καὶ τὰς πλαγίας στενάς πλευράς τῆς κορυφαίας δοκοῦ. Τὸ ὄψος τοῦ πώματος μετρούμενον ἐξῶθεν εἶναι 0,30.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ συναδέλφου μου καὶ ἰατροῦ Ἰωσήφ Χατζιδάκι οἱ νεκροὶ οἱ τεθαμμένοι καὶ εἰς τὰς δύο λάρνακας ἦσαν προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν· καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ Α λάρνακι τεθαμμένος ἦτο ἄνθρωπος, ὁ δὲ ἐν τῇ Β γυνή. Πιθανῶς ἄρα ἔχομεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τὴν σύνηνον αὐτοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ· οἱ τεθαμμένοι ἐν τῷ ἐδάφει τότε θ' ἦσαν ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας.

Ἡ θέσις ἣν κατεῖχεν ὁ σκελετὸς ἐν τῇ λάρνακι Α καταρτίζεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκό-

κῶν I· ὁ νεκρὸς ἀπετείθη ἐντὸς τῆς λάρνακος ὄπιος ἀλλὰ μὲ ἠνωρθωμένου τοῦς μηρούς καὶ τὰς κνήμας κεκαμμένας. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τοῦ νεκροῦ δείκνυται ἀναμνηστικῶς ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἣ εὑρέθη ὁ σκελετὸς ἐν τῇ λάρνακι, καὶ ἣν διατηρεῖ περίπου καὶ σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ· τὸ μὲν κρανίον καὶ ἡ κάτω σιαγὼν ἔκειντο κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένος οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ, ἡ σπονδυλικὴ στῆλη κατέχει τὴν μεσαίαν γραμμὴν τοῦ πυθμένος, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς τὰ ὀστέα τῶν χειρῶν καὶ αἱ πλευραί, τὰ ὀστέα τῆς λεκάνης καὶ τὸ ἱερὸν εὑρίσκοντο εἰς ἀποστασίν τινα ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ πυθμένος, τέλος τὰ μηριακὰ

1 A. Evans Cretan Pictographs pl. 33e & 312.

καὶ κνημικὰ ὅστ᾽ ἰσχυρῶς τελειῶς διατηρούμενα εὐρίσκοντο ὄρθια στηριζόμενα εἰς τὸ κάτω στενὸν τοίχωμα τῆς λάρνακος. Ἡ τοιαύτη θέσις τοῦ σκελετοῦ ἐπὶ αἰῶνας πιστοῦται, διὰ τὴν μὴ μείνη μὲν ἢ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, καὶ ἐκ τῶν λευκῶν κηλίδων τὰς ὁποίας ἀφῆκεν εἰς τὸν πυθμῆνα καὶ τὸ κάτω στενὸν τοίχωμα τῆς λάρνακος, ἡ φωσφορική τίτανος τοῦ κρανίου καὶ τῶν ὀστέων τῶν κάτω ἄκρων καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν κηλίδων αὐτῶν, καὶ ἂν δὲν ἐσώζετο ὁ σκελετός, ἠδυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν θέσιν ταύτην.

Μετὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς θέσεως ταύτης τοῦ νεκροῦ ἐξετέλεσα πείραμα ἐν τῷ Μουσείῳ ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχοντος ἀνάστημα 1,70. Παρατήρησα δὲ ὅτι λαμβάνων τὴν στάσιν ταύτην κατέλαβε μῆκος 1,18: ἂν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ τεθῆ ἐπὶ ὑψηλοῦ προσκεφαλίου δύναται τὸ καταλαμβανόμενον μῆκος νὰ περιορισθῆ μέχρι ἐνὸς μέτρου. Εὐκόλως ἄρα ἠδύνατο νὰ ταφῆ ὁ νεκρὸς ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων, αἵτινες ἔχουσι μῆκος ἄνω τοῦ ἐνὸς μέτρου, πλὴν δύο εὐρίσκομένων ἐν τῷ Μουσείῳ Ἰρακλείου μίᾳς τετραγώνου μικρᾶς ἐκ Βασιλικῶν Ἀνωγαίων¹ καὶ μίᾳς μικρᾶς λουτήρα μέρου ἀγνωστού προελεύσεως: εἰς τὰς δύο ταύτας ἐκ τῶν πολλῶν δυνάμεθα κάλλιστα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον ταφῆ παῖδες.

Ὁμοίαν θέσιν κατεῖχεν ὁ νεκρὸς καὶ ἐν τῇ λάρνακι Β μετὰ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὴν λάρνακα ταύτην κατέρρεεν ἐκ τοῦ θόλου ὕδωρ κατὰ τὸ κάτω μέρος καὶ διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ ἄλλος σκελετός διατηρεῖτο κάλλιστα, τὰ ὀστᾶ τῶν κάτω ἄκρων ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον σεσηπότα καὶ ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν θέσις οὐχὶ τόσο καταφανής ὡς ἐν τῇ λάρνακι Α. Τὸ σωζόμενον μέρος τοῦ σκελετοῦ ἦτο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξηλωμένον, ὅπως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ λάρνακι, δὲν ἦτο δὲ δυνατόν τὰ ὀστᾶ τῶν κάτω ἄκρων νὰ ἔχωσιν θέσιν ἄλλοίαν τῆς ἐν τῇ πρώτῃ.

Καὶ ἐν τῇ Β λάρνακι τὰ ὀστᾶ ἀφῆκαν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς λάρνακος λευκὰς κηλίδας ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν κάτω ἄκρων ἀλλ' ἐκ τῆς θέσεως τῶν βραχιόνων. Το

πρᾶγμα ἐξηγεῖται κάλλιστα ἐκ τῶν διαστάσεων τῆς λάρνακος ταύτης, ἥτις εἶναι μὲν μακροτέρα τῆς πρώτης, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔγινε ἀνάγκη νὰ πιεσθῆ ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ κάτω ἄκρα κατὰ τὰ τοιχώματα καὶ νὰ ἀφῆτωσι κηλίδας, ἀλλ' εἶναι στενωτέρα, ἐπιέσθησαν δὲ πρὸς τὰς μακρὰς πλευρὰς οἱ βραχίονες καὶ οὕτως ἐσχημάτισαν τὰ ἔγνη ταῦτα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων διδάχθεις ἐξήτασα καὶ τὰς ἄλλας λάρνακας τὰς εὐρίσκομένας ἐν τῷ Μουσείῳ Ἰρακλείου, εὗρον δὲ τὰς λευκὰς ταύτας κηλίδας τῶν ὀστέων καὶ εἰς τὴν μικρὰν τετραγώνον τῶν Ἀνωγαίων, περὶ ἧς ὠμίλησα καὶ προηγουμένως, κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν γονάτων: καὶ ἐν ταύτῃ ἄρα ὁ ἐν αὐτῇ ταφείς παῖς κατεῖχε τοιαύτην θέσιν.

Παρομοίαν θέσιν κατεῖχεν ὁ νεκρὸς ἐντὸς λάρνακος λουτήρα οἰδοῦς ἀνευρεθείσης ἐντὸς μυκηναϊκοῦ τάφου ἀνασκαφέντος ὑπ' ἐμοῦ πρὸ μηνῶν εἰς Μουλιανὰ Σητείας. Τὰ ὀστᾶ τῶν κάτω ἄκρων ἐν ταύτῃ δὲν ἔσταντο ὄρθια ἐπὶ τοῦ τοιχώματος, ἀλλ' εἶχον καταπέση σταυροειδῶς ἐν τῷ πυθμῆνι, πρᾶγμα ἄλλως τόσον φυσικὸν νὰ συμβῆ, εἴταν δὲν ἔχωσιν ἐξ ἀρχῆς κλίσιν τινα πρὸς τὰ ἔμπρός, ὥστε νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τῆς λάρνακος.

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἐπὶ σκελετῶν εὐρεθέντων ἀθίκτων καὶ εἰς καλὴν κατάστασιν διατηρουμένων καὶ ἐν γνώσει τῶν μέχρι τοῦδε ἀμφισβήτησεων τῶν ἀρχαιολόγων περὶ τοῦ προσορισμοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς τῶν πηλίνων λαρνάκων νομίζω ὅτι λύουσιν ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Δὲν ἦσαν ὀθλ. αἱ λάρνακες αὗται ὀστεοθηκαὶ ἀπλαῖ, ὡς ὑπέθεσεν ὁ πρῶτος δημοσιεύσας αὐτὰς Orsi καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτόν, ἐν αἷς αἱ ἀρχαῖοι Κρήτες ἐξ ὑπερβολικῆς εὐλαβείας πρὸς τοὺς νεκροὺς ἐφύλαττον τὰ ὀστᾶ αὐτῶν (per un più pietoso culto dei morti). ἀλλ' ἦσαν λάρνακες σαρκόφαγοι, ἐν αἷς ἐθάπτοντο ὀλόκληρα σώματα ἄκαυστα¹. Δὲν ἦσαν οὐδὲ τάφοι μικρῶν παιδῶν, ἀφ' οὗ οἱ εὐρίσκόμενοι ἐν αὐταῖς σκελετοὶ ἀνήκουσιν εἰς ἀνθρώπους ὠρίμου ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς εἶχεν

¹ Orsi, *Una tumulati Cretesi, Monumenti antichi dei Lincei*. Perrot et Chipiez tom. VI, p. 152 ff.

¹ Cf. e. g. Bosanquet καὶ Tod (*Archaeology in Greece* ἐν *Jour. of H. St.* XLII, 1902, p. 386) καὶ τελευταῖον θεωροῦσιν αὐτὰς ὀστεοθηκαί, ἀναφέροντες πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι καὶ σήμερον ἐπικρατεῖ ἐν τῇ νήσῳ τοιαύτη συνήθεια. Ἀλλ' οὕτε αἱ λάρνακες εἶναι ὀστεοθηκαί, οὔτε τοιαύτη συνήθειαν ἐγὼ γνωρίζω ἐπικρατοῦσαν ἐν Κρήτῃ σήμερον.

ἤδη παρατηρήθη, ὅτι ἂν ἦσαν μόνον ὀστεοθῆκαι ἢ σαρκοφάγοι μικρῶν παιδιῶν, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι τόσον μεγάλα καὶ κατ' ἀκολουθίαν βαρεῖται καὶ δυσμετακόμιστοι, δὲν θὰ εἶχον δὲ εἰς τὸν πυθμῆνα, ἂν ἦσαν ὀστεοθῆκαι, καὶ τὰς ὁπὰς, αἵτινες πάντως ἐχρησίμευον, ἵνα δι' αὐτῶν ἐκρέωσι τὰ ὑγρά τὰ παραγόμενα κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σαρκῶν. Διὰ ταῦτα εἶχεν ἤδη εἰκόσῃ ὁ κ. Mariani¹, ὅτι αἱ λάρνακες ἦσαν σαρκοφάγοι καὶ ὅτι ἐν αὐταῖς ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο συμπιεζόμενος εἰς θέσιν, ἣν καλεῖ *sepultura accovachiata*.

Ἡ θέσις τοῦ νεκροῦ, ὡς παρατηρήθη εἰς τὰς νεωστὶ ἀνακαλυφθείσας λάρνακας, δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν σκελετῶν, ἣν περιέγραψεν ὁ κ. Τσουντας διὰ τοὺς τάφους τῆς ἀροπαλειῶς τῶν Μυκηρῶν καὶ τῆς κάτω πόλεως², ἂν μάλιστα, ὡς εἶναι πιθανόν, ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἐστηρίζετο ἐπὶ ὑψηλοῦ προσκεφαλαίου, ἵνα οὕτως οἰκονομηται καὶ γῶρος κατὰ μῆκος.

Εἰς ἐμὲ ὅθεν οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία μένει ὅτι σώματα νεκρῶν ἀκαυστα ἐθάπτοντο ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ τότε πῶς συμβαίνει, ἀφ' οὗ δὲν ἦσαν ὀστεοθῆκαι, νὰ εὐρίσκωνται ἐνίοτε καὶ ὄοι καὶ τρεῖς καὶ πλείονες σκελετοὶ ἐντὸς μιᾶς λάρνακος, ὅπως π. γ. λέγουσι περὶ τῶν λαρνάκων τῶν εὐρεθεισῶν πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς Διγόρτυνον, καὶ ὅπως παρατηρήθη εἰς τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς εἰς Λιλιανὰ παρὰ τὴν Φαιστόν³; Το πρῶγμα ἐξηγεῖται οὕτως· ὁ πρῶτος νεκρὸς ἐθάπτετο ἐντὸς λάρνακος καὶ ὁ δεῦτερος ἐν ἄλλῃ καὶ ὁ τρίτος ἐπίσης ἐφ' ὅσον ἐχώρει τοιαύτας ὁ νεκρικός θάλαμος⁴, ὅτε δὲ πλέον δὲν ἐπῆρκει ὁ τάφος δι' ἄλλας, ἐλάμβανον τὸ ὅσπ᾽ ἐκ τῆς μιᾶς λάρνακος καὶ τὰ ἔθετον εἰς ἄλλην καὶ ἔθαπτον τὸν νέον νεκρὸν εἰς τὴν κενωθεῖσαν λάρνακα, τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ ἐπαναληφθῆ καὶ κατόπιν καὶ οὕτως ἐντὸς ὄοι ἢ τριῶν λαρνάκων ἠδύνατο νὰ θάψωσι πλείονας νεκρούς. Ἄν δὲ

ἡ κατάστασις τῶν σκελετῶν δὲν ἐπέτρεπε τοιαύτην μετακίνησιν, ἢ δι' ἄλλον λόγον δὲν ἤθελον νὰ ταράξωσι τὰ ὅσπ᾽ τῶν ἐν ταῖς λάρναξιν πεθαμμένων, τότε ἔθαπτον καὶ χαμαί, ὅπως παρατηρήθη καὶ ἐν τῷ τάφῳ Ἀρτσᾶ καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι τάφῳ τῶν Μουλιανῶν¹, ἐν ᾧ εἰς μὲν νεκρὸς ἦτο πεθαμμένος ἐντὸς λουπηροειδοῦς λάρνακος, εἰς δὲ ἄλλος φέρον μάλιστα καὶ χουστῆν προσωπίδα εἰς το ἔδαφος ἐπὶ στρώματος χυδῶρης ἄμμου καὶ καλλήκων.

Αἱ λάρνακες Ἀρτσᾶ ἔχουσιν, ὡς εἶπομεν, τετράγωνον σχῆμα· τοῦτο εἶναι τὸ συνηθέστερον σχῆμα τῶν κρητικῶν πηλίνων λαρνάκων· ὀλιγώτερον συχνὰ ἀπαντᾷ τὸ ἄλλο σχῆμα τοῦ ἐν μωσφῆ λουπηρὸς σημερινοῦ· το σχῆμα τοῦτο ἔχουσιν αἱ ὄοι ἐκ Μιγάτου², μία ἄλλη μικρὰ ἐν τῷ Μουσειῷ Ἡρακλείου, ἡ ἐρέτος ἀνακαλυφθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ τάφῳ τῶν Μουλιανῶν τῆς Σητείας καὶ τεμάχια ἄλλης προερχομένης ἐκ τοῦ Λιμένος Σητείας.

Ἀμρότερα ταῦτα τὰ σχήματα τῶν λαρνάκων εὐρίσκονται, ὅσοι αὐτὰ ἦσαν τὰ σχήματα ὄοι σκευῶν ἢ ἐπίπλων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς συνηθιστάτων καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ τετράγωνον σχῆμα εἶναι τὸ συνηθὲς τετράγωνον κιβώτιον τῶν μυκηναϊκῶν καὶ Ὀμηρικῶν χρόνων, το ὁποῖον ἐχρησίμευε πρὸς φύλαξιν διαφόρων πραγμάτων ἀξίας καὶ μάλιστα φορεμάτων καὶ στρωμάτων. Ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ τὰ κιβώτια ταῦτα ἄλλαχού μὲν *φοριαμοῖς ἀλλαχού χιτῶος* καὶ ἐνίοτε *λάρνακας*· οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ μεταχειρίζοντο πρὸς φύλαξιν πέπλων, Ὀδ. γ. 104

Ἐλενη δὲ παρίστατο φοριαμοῖσιν
ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, οὓς κάμεν αὐτῇ.

καὶ ἐσθῆτος, γλαϊνῶν, ταπήτων, φαρέων καὶ χιτώνων, Ἰλιάδος Ω. 228

Ἡ καὶ φοριαμῶν ἐπιθήματα κατὰ ἀνωγεν
ἐνθεν δώδεκα μὲν περικαλλεῖς ἔξευε πέπλους,
δώδεκα δ' ἀπλοῖδας γλαῖνας, τούσους δὲ τάπητας,
τούσας δὲ φάρεα κατὰ, τούσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας,
καὶ εὐρίσκοντο τὰ κιβώτια ταῦτα ἐν τῷ θαλάμῳ
Ὀδ. β. 337.

¹ Δημοσιεύεται κατωτέρω.

² Ἰδὲ Οὐσί καὶ Ρεῖσιφ ἔθνα ἀνωτέρω.

¹ Antichità Cretesi ἐν Monum. antich. dei Lincei τόμ. XI, σ. 197.

² Ἐφημ. ἀρχαιολ. 1888 σελ. 132. Tsountas - Manatt σ. 139. Παρομοίως ἦσαν πεθαμμένοι οἱ νεκροὶ καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς Εὐργάνου (Americ. Jour. of Archeol. τόμ. V (1901) 271)

³ G. Gerola Lavori eseguiti nella necropoli di Phaestos, Rendiconti dell' Accadem. dei Lincei τόμ. XI, σ. 15.

⁴ Εἰς ἕνα τάφον τῶν Λιλιανῶν (ἔδα ἀνωτέρω) εὐρεθῆσαν πέντε λάρνακες.

Ὁ δ' ὑφορορον θάλαμον κατεβήσεται πατρός
εὐρύν, ἔθι νητος χρυσός καὶ χαλκός ἔκειτο
ἔσθης τ' ἐν γηλοῖσιν ἄλις τ' εὐώδες ἔλαιον.

Κατεσκευάζετο ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ μάλιστα
ἐκ ξύλου, ὅθεν καλεῖται *ἐξέστη*, δι' ὃ ἠδύνατο καὶ
μια γυνή νά σηκώσῃ καὶ μεταφέρει τοιοῦτον ξύλι-
νον κιβώτιον Ὅδ. θ' 424.

Δεῖρο, γυναι, φερε γηλόν ἀριπρεπέα ἦτις ἀρίστη
ἐν δ' αὐτῇ θές φαρς εὐπλυνές ἤδ' ἠτιῶνα

Ὅδ. ν. 10

εἶματα μὲν δὴ ξείνῳ εὐξέστη ἐνὶ γηλῷ
κεῖται καὶ χρυσός πολυδικιδάχος, ἄλλα τε πάντα
δώρα, ὅσα Φαιακῶν βουλήροροι ἐνθαδ' ἐνεικάν

Ὅδ. ν. 66

Ἀρητη δ' ἄρα οἱ δμῶας ἄμ' ἔπεμπε γυναικας
τὴν μὲν φάρς ἔχουσαν εὐπλυνές ἤδ' ἠτιῶνα,
τὴν δ' ἑτέρην γηλόν πυκινὴν θ' αὖ' ὑπάσσε κομίζειν.

Ἦσαν δὲ τοποθετημένοι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς
ὕγρασιας ἐπὶ ὑψηλῆς σανίδος Ὅδ. ρ. 31.

Ἢ δ' ἄρ' ἐπ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ ἐνθα δὲ γηλοὶ
εἰσταναν, ἐν δ' ἄρα τῆσι θυώδεα εἶματ' ἔκειτο

Ἢ Ὀμηρικὴ γηλός ἔφερε σκέπασμα ὅπως καὶ
ἡ Κρητικὴ λάρναξ, τὸ ὅποιον ὁ ποιητὴς καλεῖ
ἐπίθημα καὶ *πῶμα*, καὶ τὸ ὅποιον ἑστειροῦτο καὶ
ἤσφαλιζέτο μετὰ τῆς γηλοῦ διὰ δεσμοῦ ποικίλου
Ὅδ. θ' 443

«Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θωῶς δ' ἐπὶ δεσμον ἔηλον,
μή τις τοι καθ' ὄδον δολήσεται, ὅπποτ' ἂν αὐτε
εὐδελσθα γλυκὺν ὕπνον ἴων ἐν νηὶ μελαίνῃ».
Αὐτὰρ ἐπεὶ τόγ' ἄκουσε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς
αὐτίκ' ἐπήρτουε πῶμα, θωῶς δ' ἐπὶ δεσμόν ἔηλεν
ποικίλον, ὃν ποτε μιν δίδνε φρεσὶ ποτνια Κίρκη.

ἡ ἔσφαλιζέτο διὰ τῆς ἰδιαιτέρας σφαγιῶδος τοῦ κα-
τόχου ἐπὶ πηλοῦ ἐξηρτυμένου ἀπο νημάτων, ὡς
παρετηρήθη ὑπο τοῦ κ. Evans κατὰ τὰς ἀνασκα-
φὰς τῆς Κνωσοῦ¹, ἐπιμαρτυροῦσι δὲ τὸν τρόπον
τοῦτον τῆς ἀσφαλείας καὶ τὰ πολυάριθμα ἐκ πη-
λοῦ ἀποτυπώματα σφαγιῶδων τε εὐρεθέντα εἰς

¹ A. Evans the Palace of Gnosos in An. of the Brit. Sch. VI. 1899-1900, σ. 18.

τὰς ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφὰς ἦτοι τῆς Ζάκρου¹, Ἀγ.
Τριῶδος², Γουρνιῶν³. Τὴν διὰ δεσμοῦ καὶ σφα-
γιῶδος ἀσφάλειαν τοῦ σκεπέσματος μετὰ τῆς λάρ-
νακος προϋποθέτουσι καὶ αἱ ἀντίστοιχοι λαβαὶ καὶ
μάλιστα αἱ ὅσαι αἱ εὐρεσιζόμεναι καὶ εἰς τὰς κρη-
τικὰς πηλίνας λάρνακας.

Τὸ τετράγωνον αὐτὸ κιβώτιον ὡς σκευὸς οἰκια-
κὸν ὀνομάζει ἀκόμη ὁ Ὀμηρὸς καὶ λάρνακα· οὕτω
π. γ. καλεῖ τὸ ἀργυροῦν κιβώτιον ἐν ᾧ ὁ Ἡραι-
στος ἐτοποθέτει τὰ διάφορα τῆς τέχνης του ἐργα-
λεῖα Ἰλ. Σ. 412.

Φυσὰς μὲν ρ' ἀπένευθε τίθει τυρός, ὄπλα τε πάντα
λάρνακ' ἐς ἀργυρεὴν συλλεξάτο, τοῖς ἰπώνειτο.

Λάρνακα δὲ καλεῖ ὅμοιον κιβώτιον ὁ Ὀμηρὸς
χρησιμοποιηθὲν πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ὄστων τοῦ
Πατρόκλου Ἰλ. Ω 793.

καὶ τάγε (ὄστεα) χρυσεῖην ἐς λάρνακα θῆκαν ἔλοντες
πορφυρεοῖς πεπλοῖσι καλυψάντες μαλκαοῖσιν.

Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου καταφαίνε-
ται, ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἢ λάρναξ ἦτο σκευὸς οἰ-
κιακὸν καὶ ὀστεοδόχος θηκη, ἀρ' οὐ ἐπὶ Ὀμήρου
οἱ νεκροὶ ἐκαίοντο.

Ἐπεὶ τοῦ δευτέρου σχήματος τῶν πηλίνων κρη-
τικῶν λαρνάκων τοῦ λουτρειοῦ τὸ πρᾶγμα εἶ-
ναι ἀκόμη καταφανέστερον καὶ αἱ τέσσαρες τὰς
ὁποίας κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου εἶναι αὐτὸ
τοῦτο λουτήρες φέροντες πάντες καὶ τὴν ὀπήν εἰς
τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένου πρὸς ἐκροήν τοῦ ὕδατος
μετὰ τὸ λουτρόν. Ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ αὐτὰς *ἀσα-
μίνθους* ὅτι τὸ σχῆμα τῶν λουτρικῶν μυκηναϊκῶν
ἀσαμίνθων ἦτο αὐτὸ τὸ ἴδιον μὲ τὰς κρητικὰς αὐ-
τὰς λάρνακας περθόμεθα ἀδιστάκτως ἐκ τῶν ἐν ταῖς
ἀνασκαφὰς ἐντὸς λουτρῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων
ἀνακαλυφθεισῶν. Τμῆμα τοιοῦτου σχήματος λου-
τήρος εὐρέθη ἐντὸς τοῦ λουτροῦ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ
τῆς Τίρυνθος ὑπὸ τοῦ Schliemann⁴, καὶ ἐν τῷ
λουτροῦ τῆς γυναικωνίτιδος τοῦ ἀνακτόρου Κνω-
σοῦ ὑπο τοῦ κ. A. Evans⁵

¹ D. Hogarth the Zacro sealings in J. H. St. τόμ. XXII. 1902 σ. 76 ἔς.

² Monumenti antichi dei Lincei τόμ. XIII. 1903 σ. 30.

³ Ἀθηροσίετα εἰσέτι.

⁴ H. Schliemann Tirynthe σ. 217 πλν. XXIV.

⁵ The Palace of Gnosos in An. of Brit. Sch. VIII 1902 σ. 54.

Καὶ αἱ ἀσμίμινθοι κατασκευάζοντο ἐκ διαφόρου ὕλης. Ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει θ' ἄργυρος ἀσμίμινθος δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ Πολύβου εἰς τὸν Μενέλαον¹, φέρουσι δὲ εἰς πολλὰ Ὀμηρικὰ χωρία² τὸ ἐπίθετον ἐξέστη. Ὁ Helbig φρονεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετον αὐτὸ δὲν προϋποθέτει πάντως ξυλίνας ἀσμίμινθους, διότι τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολον, ὡς ἐκ τοῦ προσρισμοῦ τὴν ὁποῖον ἔχουσι οἱ λουτήρες, ἀλλὰ πηλίνας λείας καὶ γραπτὰς³, ὡς εἶναι ὀηλ. ἢ τῆς Τίρυνθος, τῆς Κνωσοῦ καὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος νεκρικοί.

Ἄμφότερα ἄρα τὰ σχήματα τῶν πηλίνων κρητικῶν λαρνάκων καὶ τὸ τετράγωνον καὶ τὸ λουτηροειδές εἶναι ἀπλούστατα σκευή συνθιέστατα καὶ ἀπαραίτητα τῆς οἰκίας κατὰ τοὺς μυκηναίους καὶ Ὀμηρικούς χρόνους, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς χωρητικότητος καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἐκρίθησαν κατὰλληλα νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς νεκρικοί θῆκαι. Τὸ πρῶγμα δὲν εἶναι παράδοξον οὐδὲ πρωτοφανές καὶ ἄλλα σκευή οἰκιακὰ ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς νεκρικούς σκοπούς ἢ πρὸς ταφήν νεκρῶν ἢ πρὸς φύλαξιν τῆς τέρας κεκαυμένων νεκρῶν· ἀναφέρω τοὺς πίθους, τὰς ὑδρίας, τοὺς ἀμπορεῖς καὶ τὰς κάλπας, τοὺς κρατῆρας, σκευή συνθιέστατα πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν χρησιμοποιηθέντα.

Τὸ τετράγωνον κιβώτιον κατασκευάζετο μὲν ὡς εἴπομεν ἐκ διαφόρου ὕλης λ. γ. μεταλλικόν (π. γ. ἄργυρῶ ἢ λάρναξ τοῦ Ἡραίου), λιθινόν, ὅπως ἢ νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσα περίφημος γραπτὴ λιθίνη λάρναξ τῆς Ἀγ. Τριάδος⁴· συνθιέστερον ὅμως φαίνεται ὅτι κατασκευάζετο ἐκ ξύλου, δι' ὃ συχνὰ καλεῖται καὶ ἐξέστη παρ' Ὀμήρω. Ἢ ἐκ ξύλου λάρναξ συνεδύαξε δύο προτερήματα τὸ ἐλαφρόν καὶ τὸ εὖωνον, διὰ τοῦτο ὁ πολὺς κόσμος, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἔγῃ τὰ κιβώτια αὐτὰ ἐξ ἄλλης ὕλης, ἔκαμνεν αὐτὰ ξύλινα. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐκ ξύλου ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ πολυτελεστέρα χρησιμοποιουμένου ξύλου πολυτιμότερου καὶ νὰ διακοσμηθῇ διὰ τῆς τορευτικῆς καὶ ἐμπαιστικῆς

τέχνης, ὡς π. γ. ἡ λάρναξ τοῦ Κυβέλου. Ἐν Κρήτῃ, ἔνθα ἡ κεραμευτικὴ ἀπο χρόνων ἀρχαιοτάτων ἤλιμασε, ἐπεκράτησε σὺν τῷ χροῖω, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ κατασκευὴ πηλίνων κιβωτίων, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ξυλίνων. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν αἱ πηλίνας λάρνακες ἔχουσι μορφὴν καὶ διάταξιν μὴ δυναμένην ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ εἰ μὴ ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἀντιγραφῆς τῶν ξυλίνων λαρνάκων, ἧτοι ἢ κατὰ τὰς γωνίας καὶ τὰ χεῖλη ἐξέχουσα πλαισίωσις καὶ αἱ τῆς ῥάχεως τοῦ σκεπάσματος προεξοχαί, τὰ ὅποια ἀπομιμοῦνται τὰς δοκοὺς ἢ τὰς παρυτέρας σανίδας, αἱ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς ξυλίνας λάρνακας.

Οὐδαμῶς ἄρα ἐγὼ παραδέχομαι ὅτι αἱ τετράγωνοι νεκρικοί πηλίνας τῆς Κρήτης λάρνακες ἀπομιμοῦνται πρωτογενεῖς οἰκίας ἢ καλύβας⁵. Ὅτε αἱ λάρνακες αὗται κατασκευάζοντο, ὀηλ. κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, αἰῶνες πολλοὶ πολιτισμοῦ καὶ τέχνης εἶχον παρέλθῃ, ὁ δὲ τεχνίτης εἶχε προὐπαλμιῶν μέγαρα πολυτελῆ καὶ οἰκοδομήματα πολύπλοκα καὶ μεγαλοπρεπῆ, δὲν εἶναι δὲ πιθανόν ὅτι ἐνεπνέετο ἀπο τὰς πενιχρὰς καλύβας τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Οὐδεμίαν ἄλλως ἀνάγκην μιμήσεως εἶχεν ὁ τεχνίτης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἐν τετράγωνον ξύλινον κιβώτιον ἀπλούστατον. Τοῦ ὅτι πολλὰ τῶν λαρνάκων αὐτῶν φέρουσι σκεπάσματα ἀετοειδῆ μὲ δύο ἢ τέσσαρας ἀποκλίσεις δὲν ἐνισχύει κατὰ τὴν γνώμην μου τὴν θεωρίαν τῆς μιμήσεως τῆς οἰκίας· τὴν κατασκευὴν τῶν τοιοῦτων κοίλων σκεπασμάτων ὑπερήβουσε λόγος πρακτικῆς οἰκονομίας· ἄρ' οὐ ὀηλ., ὡς εἶδαμεν, τὰ κιβώτια αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο προ πάντων πρὸς φύλαξιν πέπλων, γλαιῶν, ἐσθῆτος καὶ τῶν ὁμοίων θὰ ἦτο περισσοτέρα οἰκονομία χώρου, ἂν ἀντὶ ἐπιπέδων καλυμμάτων ἔκαμνον αὐτὰ κοῖλα, ὥστε καὶ ἂν ἀκομῆ ὑπερεῖχον τῆς λάρνακος τὰ φορέματα νὰ καλύπτονται ὑπο τοῦ κοίλου σκεπάσματος, ἀπαράλλακτα ὀηλ. ὅπως σήμερον οἱ κιβωτοποιὸι κατασκευάζουσι τὰ σκεπάσματα τῶν κιβωτίων συνήθως οὐχὶ ἐπίπεδα ἀλλὰ θολωτά· ἂν δὲ ὁ τότε ξυλουργὸς τὰ ἔκαμνεν ἀετοειδῆ μὲ ἀποκλίσεις κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ οὐχὶ θολωτά, τοῦτου αἰτία

¹ Ὅς διακοσμεῖται ὁ Οἶσι ὁ Ρεῖφοι καὶ οἱ πλείστοι ἄλλοι ὅσοι ἔγραψαν περὶ αὐτῶν.

¹ Ὁδ. δ. 128.

² Ἰλ. Κ. 576 Ὁδ. δ. 48.

³ W. Helbig Das Homer. Epos σ. 123.

⁴ R. Paribeni, Lavori eseguiti nella necropoli di Aghia Triada in Rendiconti dell'Acad. dei Lincei τ. XII, fasc. 7, σ. 29 ff.

είναι ἢ μεγαλυτέρα εὐκολία εἰς τὴν κατασκευὴν¹ ἢ ἐν τῇ ῥύθμῳ τοῦ σκέπασματος ἐξέχουσα ἐκατέρωθεν δοκὸς ἐχρησίμευε πρὸς εὐκολωτέραν αὐτοῦ μετακίνησιν, καὶ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπειμειέτο τὴν μεσοδὴν τῆς οἰκίας

Ἐνα λόγον ἔχω ἀκόμη νὰ προσθέσω πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἰδέας ὅτι καὶ τὰ δύο εἶδη τῶν πηλίνων λαρνάκων ἦσαν ἐπιπλᾶ οἰκιακὰ πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν. Ὡς ἐκ τοῦ προσρισμοῦ τῶν τὰ μὲν κιβώτια χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν φορεμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἔχουσι σκέπασμα καὶ λαβὰς ἢ ὀπὸς καὶ εἰς τὸ κιβώτιον καὶ εἰς τὸ σκέπασμα διὰ νὰ δένωνται καὶ νὰ σφραγιζῶνται. ἐν ᾧ οἱ λουτήρες ὡς ἐκ τῆς χρῆσεως τῶν δὲν εἶχον ἀνάγκην καλύμματος οὐδὲ σφραγίσματος. Ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ αἱ πήλινα λάρνακες οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τοὺς ἐν Κρήτῃ μυκηναίους τάφους, οἱ μὲν τετράγωνοι φέρουσι καλύμματα, αἱ δὲ λουτροειδεῖς στεροῦνται τοιούτων².

Πρὸς τούτοις ἂν αἱ τετράγωνοι πήλινα λάρνακες δὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς οἰκιακὰ σκεύη, ἀλλ' ἐφευρέθησαν καὶ κατασκευάσθησαν ἀπ' ἀρχῆς πρὸς νεκρικοὺς σκοπούς, ἴσως μὲν δὲν θὰ ἔφερον καὶ τὰ καλύμματα, ἐξ ἄπαντος δὲ δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ φέρουσι τὰς ὀπὰς τὰς ἀναγκαίας πρὸς δέσιν καὶ σφράγισιν, διότι τοιαύτη ἀσφάλεια διὰ νεκρικὴν λάρνακα ἦτο περιττή.

Ἐκ τῆς οἰκιακῆς λοιπὸν χρήσεως παραλαβόντες μετεχειρίσθησαν τοὺς πηλίνους λουτήρας καὶ τὰ πήλινα τετράγωνα κιβώτια πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν. Ἀπ' οὗ ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτησεν ἐν Κρήτῃ, ἤρχισαν οἱ κεραμαεῖς νὰ κατασκευάζουσι τὰς τετραγώνους λάρνακας κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν τον σκοπον, *ad hoc*, πρὸς ταφὴν δὲ νεκρῶν. Τότε ἐκείρη ὁ τεχνίτης καὶ κατασκευάσει καὶ τὰ ἐν τῷ πυθμένι τοῦματτα διὰ νὰ ἐκρέωσιν ἐκεῖθεν τὰ ὑγρά τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς σήψεως τῶν σωματίων. Διὰ τοῦτο αἱ τετράγωνοι λάρνακες φέρουσι τὰς ὀπὰς αὐτὰς γενομένας, ὅτε ὁ πηλὸς ἦτο ἀκόμη μαλακός· μόνον εἰς τὴν Α' λάρνακα Ἀρτσᾶ δὲν εὐρίσκονται αἱ ὀπαι αὗται, καὶ διὰ τοῦτο πιστεύω,

ὅτι ἴσως αὕτη δὲν εἶχε κατασκευασθῆ ἐξ ἀρχῆς πρὸς νεκρικὴν χρῆσιν, ἀλλ' ὡς κιβώτιον οἰκιακῆς χρήσεως, τὴν μετεχειρίσθησαν δὲ κατόπιν πρὸς ταφὴν ἐν ἐλλείψει ἄλλης. Μόνον λοιπὸν ἢ διάκρισις αὕτη εἶναι δυνατὴν νὰ γίνῃ, ὅτι ὅσαι μὲν δὲν φέρουσι τοῦματτα εἰς τὸν πυθμένα κατασκευάζοντο πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν τῶν ζώντων, ὅσαι δὲ φέρουσι τοιαῦτα πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν· ἀλλ' αἱ τελευταῖαι κατ' οὐδὲν ἄλλο διέφερον τῶν πρώτων, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ὑποῖων κατασκευάζοντο καὶ διεκοσμοῦντο.

Διὰ τὰς λουτροειδεῖς λάρνακας δὲν παρίστατο τοιαύτη ἀνάγκη, διότι ὡς ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ προσρισμοῦ τῶν ἔφερον πάντοτε εἰς τὸν πυθμένα ὀπὴν ἀκροῦντως μεγάλην πρὸς ἐκροὴν τοῦ ὕδατος, αὕτη δὲ ἐθεωρήθη ἐπαρκῆς καὶ διὰ τὴν νεκρικὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν διαφορὰ παρατηρεῖται μετὰ τῶν λουτήρων καὶ λουτρομορφῶν λαρνάκων, ὁ δὲ τεχνίτης κατασκευάζεν αὐτὰς ἐπιτηδεῖας καὶ διὰ τὰς δύο χρήσεις.

Διὰ τὴν πηλίναν λάρνακα τῆς Κρήτης ἀμφότερων τῶν σχημάτων παρατηρῶ, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τάφους μικροὺς πενιχροὺς καὶ δὴ τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου· διὰ τοῦτο σπανίως συνοδεύονται ὑπὸ κτερισμάτων ἄλλων ἢ ἀγγείων τιμῶν. Πρῶτον παράδειγμα ἀναφέρω τὴν παρὰ τὴν Φαιστόν ἀνασκαφέντα νεκροταφεῖα. Τὸ μὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθὲν καὶ ἀνασκαφέν¹ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Φηγιώτη τ' Ἰ.Ι.ῶνι ἔχον ὑπὲρ τοὺς δέκα λαξευτοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους ἀρκετὰ μεγάλους ἀνηκοντας εἰς τοὺς καλλίστους χρόνους τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου οὐδεμίαν περιεῖχον λάρνακα, ἐν ᾧ ἐχρηγήσαν καὶ πολλὰ καὶ πλούσια ἄλλα κτερίσματα, το ἄλλο τοῦναντίον το εἰς θέσιν *Li-lianà* ἀνασκαφέν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν

¹ Παρὰ τὸν λιμένα Σητεῖας εὐρέθη λάρναξ τετράγωνος φέρουσα πῶν ἄλλων θαλασσίων εὐρισκόμενῃ νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Παλαιῆου.

² Αἱ αὖτε τῆς Μιλάτου λουτροειδεῖς ἦσαν σκεταφέναι δια ληθίων πηλῶν ὡς μὲ πληροφορεῖ ὁ κ. Χατζιδάκις.

¹ Κατὰ τὸν Ὀκτωβρίον τοῦ 1901. Ἡ τοποθεσία κεῖται δύο περίπου μίλια μακρὰν τῆς Φαιστός ἀπὸ τοῦ χωρίου Καλύβια. Ἡ Ἰταλικὴ ἀποστολὴ ἔχουσα ἄδελφον ἀνασκαφῆς ἐν Φαιστῷ διεξέδικησεν ἀμέσως καὶ τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἔλαθε παρὰ τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως τὸ δικαίωμα τῆς ἀρμοσιεύσεως τῶν ὑπ' ἐμοῦ εὐρεθέντων ἀρχαίων. Ἐν ᾧ ὅμως ἀπέτησε τὸ πρᾶγμα *tanta ira et studio*, δὲν προέβη ἀκόμη εἰς τὴν ἀρμοσίευσιν τῶν ἀρχαίων. Μόνον εἰδήσεις τινὲς ἐδημοσιεύθησαν ὑπο τοῦ κ. Gojala εἰς τὸ Rendiconti dell'Academ. dei Lincei τόμ. XI fasc. ἢ ληφθεῖσαι ἐξ ἰστικῶν μου ἐπιθέσεων καὶ πληροφοριῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας κατὰ ἐφημερίδας. Χάριν τῆς ἀληθείας παρατηρῶ ἐπὶ τέλος ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο μὲ πάνταν ἀκρίβειαν, ὑπομονὴν καὶ ὑπὸ τὴν προσωπικῆν μου ἐπιβλέψιν καὶ ὅτι ὁ χαρακτορισμὸς *aliquanto tumultuarimente* δὲν εἶναι ἀκριβής.

λάρνακας μὲν πηλίνας παρέσχε πολλές, κτερίσματα δὲ ἄλλα μηδαμινά.

Τὸ ἐσωτερικὸν πλάτος τῶν δύο λαρνάκων δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ καθ' ὅλον τὸ μήκος, ἀλλ' ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ τοῦ ἐνός ἄκρου καὶ τοῦ ἄλλου εἰς μὲν τὴν λάρνακα Α $2\frac{1}{2}$ εκατοστίων, εἰς δὲ τὴν λάρνακα Β πέντε εκατοστίων (Α 38-40 $\frac{1}{2}$, Β 32-37) ὁ λόγος εἶναι εὐνόητος· αἱ λάρνακες κατασκευάζοντο πρὸς τσφήν σώματος το ἑποῖον κατὰ τοὺς ὤμους πλατύτερον εἶναι κάτω δὲ στενωτέρου· καὶ εἰς μὲν τὴν λάρνακα Α ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι ὅσον μεγάλη καὶ ἴσως εἶναι καὶ τυχαία εἰς τὴν λάρ-

νακα τοῦ Παλιγκάστρου ἡ διαφορὰ εἶναι ἄκομη μικροτέρα, μόνις ἐν ἑκατοστοῖς εἰς τὴν Β ὅμως εἶναι καταφανὴς ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἐφ' οὗ παρατηρήσα τὴν διαφορὰν αὐτὴν εἰς τὰς δύο λάρνακας Ἄρτσᾶ, κατεμέτρησα τὸ πλάτος καὶ τῶν ἄλλων λαρνάκων τοῦ Μουτείου καὶ παρατήρησα, ὅτι πρόκειται εἰς πάσας ὑπῆρχεν ἡ διαφορὰ αὐτὴ κατὰ τὸ μήκος καὶ ἦτοιν ποικίλλουσα ἀπὸ 11-15 εκατοστίων. Ὁμοίᾳ διαφορὰ πλάτους εἶναι καταφανεστέρα καὶ εἰς τὴν λιθίνην λάρνακα τῆς Ἁγίας Τριόδου. Ὡστε τὸ πρῶτον εἶναι σκοπιμὸν καὶ δεικνύει τὸν ἀρχικὸν προσρισμὸν πασῶν ὡς λαρνάκων σαρκοφάγων

Εἰκὼν 2. Τα πύλινα ἄγγεῖα τοῦ τάφου Ἄρτσᾶ.

Τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν λουτροειδῆ ἐκ Μιλάτου, ἀλλ' ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐξηγείται καὶ ἐκ τῆς ἄλλης χρήσεως ὡς λουτήρος.

Αἱ λάρνακες τοῦ τάφου Ἄρτσᾶ οὐδὲν ἄλλο ἀντικείμενον περιεῖχον. Ἐκτός ὅμως τῶν λαρνάκων καὶ γαμαὶ εὐρέθησαν τὰ ἑξῆς (εἰκὼν 2).

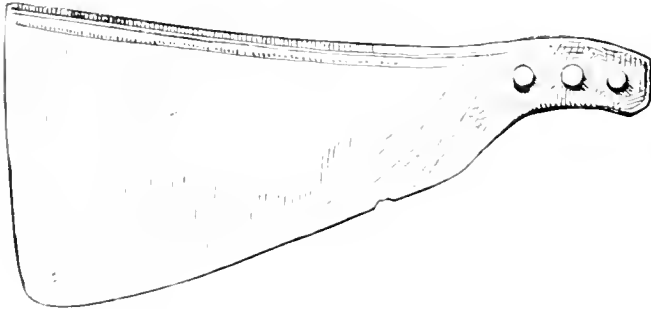
Οἶνοχόη ἐκ καθαρῶ λευκοῦ πηλοῦ τῆς ὁποίας ἡ κοιλία στενωμένη πρὸς τὰ κάτω καταλήγει εἰς βάσιν στενήν ὁ λαιμὸς μετρίου ὕψους· τὸ στόμιον ἐκτεινόμενον πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀντακούμενον ἀποτελεῖ φαρμοειδῆ προχοήν (Schnabelkanne). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ μεταλλικῆς

στίλπνης διακοσμησεως μελάνης ἣτις συνίσταται κατὰ μὲν τοὺς ὤμους ἐκ ζώνης στενῶν ρυθμῶν καμπυλωμένων σπειροειδῶς κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν ἐκ πλατείας ζώνης φερούσης κυματοειδεῖς ράβδους καθέτους πολυπόδους. Τὸ ὕψος τῆς οἶνοχοῆς εἶναι 0,29, ἡ δὲ μεγίστη διάμετρος κατὰ τὴν κοιλίαν 0,18.

Στεγανόστομος ἀκρορεθεῖς Bugelkanne ἐξ ἱουθροποῦ καθαρῶ πηλοῦ λαγανός πρὸς τὰ κάτω εἰκ. 2. Διακοσμησις ἱουθρᾶ ἐκ ζωνῶν καὶ ταινιῶν περὶ τὴν γάστραν καὶ κυματοειδῶν γραμμῶν κατὰ τοὺς ὤμους ὕψ. 0,20.

Ἄρτυρος ἐκ χονδρού εὐρυροῦ πήλου ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοσμητικῆς εἰκ. 2¹ ἔχει σχῆμα ὀστρεοῦ καὶ φέρεται κατὰ το πεπισμένον μέρος ὡς λαβὴν παχείαν ράβδον. Τοιαῦτα χονδροειδῆ σκεύη εὐρίσκονται ἐν Κρήτῃ πολυάριθμα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς μυκηναϊκῶν συνοικισμῶν καὶ προφανῶς ἦσαν σκεύη οἰκιακὰ τῆς καθημερινῆς χρῆσεως. Ἴσως ἦσαν ἀρυτῆρες σφραγίδος, πιθανώτερον δὲ ἀκόμη ἀνθρακοδόχοι, δι' ὧν μετέφερον ἀνημμένους ἀνθρακας διὰ προσάνναμμα. Διάμετρος 0,17 ὑψ. 0,06.

Κυαθός ἐκ κίτρινου καθαρῶ πηλοῦ μόνωτος εἰκ. 2² ἦτο τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου καλύμματος τῆς ἐπιπέδου λάρνακος ἀνεστραμμένος¹ διακοσμητικῆς ἀραιᾶ μελαίνα ἐκ ζωνῶν καὶ πεθλασμένων γραμμῶν² το στομίον ἀντακούεται εἰς ἓν σημεῖον ἑλαφρῶς καὶ ἀποτελεῖ μόλις ὑποδηλούμενην προχοήν ὑψ. 0,06 διαμ. 0,115.

Εἰκὼν 3. Ξυρὸν ἐκ τοῦ τάφου Ἀρτοῦ.

Μυροδόχον μικρὸν στενόλαιμον μόνωτον ἀγγεῖον ἑλληπές³ πήλος καθαρὸς κίτρινος, διακοσμητικῆς μελαίνας.

Μεταξὺ τῶν γωμάτων εὐρέθη χαλκοῦν ξυρὸν ἀκέραιον καὶ εἰς ἀρίστην κατάστασιν διατηρούμενον εἰκὼν 4¹ τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι σχεδὸν τριγωνικόν, διότι, ἐν ᾧ εἶναι ἄνω πλάτυ, στενοῦται ἐξ ὅσον κατέρχεται πρὸς τὸν καυλόν, ἐν τῷ ὁποίῳ σῶζονται οἱ τρεῖς χαλκοὶ ἴλοι, δι' ὧν ἦτο προσηλωμένη ἡ ξυλὴν ἢ ὀστεινὴ λαβή. Ἡ μόνη διακοσμητικῆς τοῦ ξυροῦ συνίσταται ἐκ δύο γραμμῶν ἐγχαράκτων παρα τὴν ῥάβδιν. Το μήκος τοῦ ξυροῦ μετὰ τοῦ καυλοῦ εἶναι 0,165, το δὲ πλάτος ἄνω 0,08.

Ξυρὸν μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἔχουσιν εὐρέθη εἰς τοὺς τάφους καὶ ἄλλα⁴. Το Μουσεῖον Ἑρακλείου κατ-

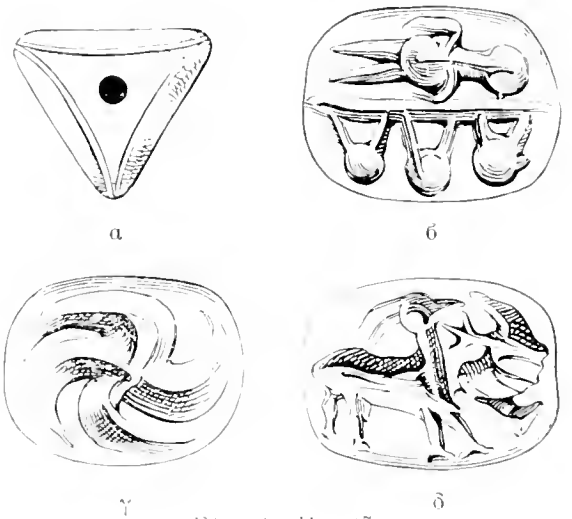
¹ Ἰδὲ Tsountas-Mamad 146, 166-187 εἰκ. 60, 61.

ἔχει περὶ τὰ δέκα. Τὰ χαρακτηριστικώτερα εἶναι δύο εὐρέθητα ὑπ' ἑμοῦ πρὸ δύο ἐτῶν εἰς θαλαμοειδῆ τάφον τῶν Καλυβίων¹ σχήματος, οἷον περιπέτου ἔχουσι τὰ σημερινά, ἀλλὰ καμπυλούμενα πρὸς τὴν αἰχμὴν καὶ διπλασίου περιπέτου μεγέθους ἀπὸ τὰ σημερινά. Εὐρίσκοντο ἐντὸς χαλκῆς λεκάνης μετὰ κατόπτρου χαλκοῦ, χαλκῆς πρόχου καὶ μικροῦ τηγανοειδοῦς ἀγγεῖου.

Ξυρὸν ὅμοιον κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς το τοῦ Ἀρτοῦ εὐρέθησαν ἔρετος εἰς Ἀγίαν Τριάδα ὑπὸ τῆς Ἱταλικῆς Σχολῆς² τὸ ἐν τούτων σῶζει μέρος τῆς ἑλεφαντίνης λαβῆς. Ὅμοιον ἐκ τάφου Μυκηναίων ἰδ' Ἀρχαιολ. Ἑφημ. 1888 πιν. 9, 1.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἀγρὸν μετὰ μῆνας εὐρέθη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τριπλευρὸς πρισματικὴ ἐξ ἀνοικτοῦ ἐλαιόχρου στεατίτου σφραγὶς διάτρητος. Φέρει βαθέως ἐγγεγλυμμένας παραστάσεις καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐπιφανείας (εἰκὼν 4 α β γ δ). Εἰς τὴν πρώτην φέρει ἄνθρωπον κρατοῦντα ἀπὸ ράβδου ὀρθίως κρεμάμενα ὀριζοντίως τρεῖς ἀγγεῖα, παράστασιν δηλ. συγγλεύρισκομένην εἰς κρητικὸς σφραγιδολίθους³, εἰς τὴν δευτέραν πλευρὸν εἶδος τετρα-

Εἰκὼν 4.

Σφραγὶς Ἀρτοῦ.

κνημοῦ πυροστροβίλου⁴, εἰς τὴν τρίτην φέρει αἰγάγον καὶ πτηνόν⁵.

¹ Εἰς θέσιν τοῦ Φωγιώτη τ' ἄλωνα παρὰ τὴν Φαιστόν ἰδ' ἑνωτέρω.

² A. Evans, Cretan Pictographs σ. 332, εἰκ. 52, σ. 338 εἰκ. 56, 57, 59, 60.

³ Εὐρίσκειται ὁ πυροστροβίλος ἀλλὰ μὲ πλείονας ἀπὸ τῆς καὶ εἰς ἄλλους σφραγιδολίθους A. Evans Pictogr. σ. 295, εἰκ. 330 σ. 312.

⁴ Ο. ε. Evans θεωρεῖ τοῦτον ὡς σφραγιδόλιθον τὸν ἴδιον.

Οι τοιούτου σχήματος τρίπλευροι και τετράπλευροι λίθοι εκ στεατίτου, ὧν ποσούτους ἀπεκόμισεν εκ Κρήτης ὁ κ. Evans, κατέχει δὲ καὶ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου ἱκανούς, ἀνηκουσι μὲν εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς κυρίως καλουμένης μυκηναϊκῆς, ἀλλ' ἢ χρῆσις αὐτῶν ἐξηκολούθει, φαίνεται, καὶ κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον, διότι μεταξὺ τῶν ἀνακαλυφθέντων πηλίνων ἀποτυπωμάτων σφραγιδολίθων εὐρέθησαν καὶ τινα προφανῶς εκ τοιούτων σφραγίδων μετ' ἰσογραφικῶν σημείων προερχόμενα¹.

Ὁ τάφος Ἀρτσᾶ φαίνεται μεμονωμένος ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ὡς παρατηρήθη ἤδη καὶ διὰ τοὺς τάφους Βασιλικῶν Ἀνωγαίων, Μιλᾶτου καὶ ἄλλους, διότι μικρὰ τάφος δοκιμαστικὴ γενομένη πλησίον οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα. Το πρῶγμα ὅμως δὲν εἶναι καὶ βέβαιον, ἴσως δὲ συστηματικώτερα δοκιμῆ θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλον τάφον, ἂν ὄχι παραπλεύρως, περαιτέρω.

Ὁ οἰκογενειακὸς αὐτοῦ τάφος ἀνήκει πιθανώτατα εἰς μικρὸν μυκηναϊκὸν συνοικισμόν δυτικώτερον κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδος βημάτων ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἔγγρα φαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, λίθοι δὲλ. τεμάχια πιθῶν καὶ ἄλλων ἀγγείων μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

IB

Οἱ τάφοι τῶν Μουλιανῶν.

Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1903 ἀνηγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείῳ ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, ὅτι χωρικὸς καλλιερῶν τὴν ἄμπελον αὐτοῦ εἰς θέσιν «Σελλιάδες» τοῦ χωρίου *Mesa Mouliana* Σητείας ἀνεκάλυψε τάφον θολωτόν, τὰ δὲ εὐρεθέντα ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα κατετεθήσαν εἰς τὸν ἐν Τουρλωτῇ σταθμὸν τῆς χωροφυλακῆς. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διήλθομεν διὰ τοῦ μέρους τούτου μετὰ τοῦ κ. Τσουντά περιοδεύοντος τότε ἐν Σητεία, καὶ εἶδομεν τὸν τάφον καὶ τὰ εὐρήματα. Ὁ κ. Τσουντάς μὲ προέτρεψε νὰ προβῶ εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου καὶ νὰ δοκιμάσω μηπως εὕρω καὶ ἄλλον τάφον πλησίον. Μετὰ ἕνα

¹ D. Hogarth, The Zacro sealings ἐν J. H. St. τόμ. XXII, N. 88. 137.

μῆνα, ἀπ' οὗ διεκόπησαν δὴλ. ἀπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἐνεργούμενοι ἐν Παλαιόστρῳ ἀνασκαφαί, ὧν ἐφόρευον, μεταβάς ἐξετέλεσα τὴν ἐργασίαν ταύτην δαπάναις τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μικρᾶς σκαφῆς ὑπῆρξεν ἀρετὰ εὐχάριστον. Διότι ἐκαθαρίσθη μὲν ὁ τάφος καὶ εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν χωματῶν ἀντικείμενά τινα καὶ τεμάχια τοῦ μεγάλου γεωμετρικοῦ ἀγγείου, τὸ ὁποῖον θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω, τὸ δὲ σπουδαιότερον, εὐρέθη πλησίον ἄλλος ὅμοιος τάφος ἐντελῶς ἄθικτος καὶ ἀκεραῖος. Πρὸς τούτοις ἐληφθησαν καὶ δεύσαι σημειώσεις καὶ πληροφορίαι παρὰ τοῦ εὐρέτου χωρικοῦ διαφωτίζουσαι ἀρετὰ σημεία, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἔμενον σκοτεινά.

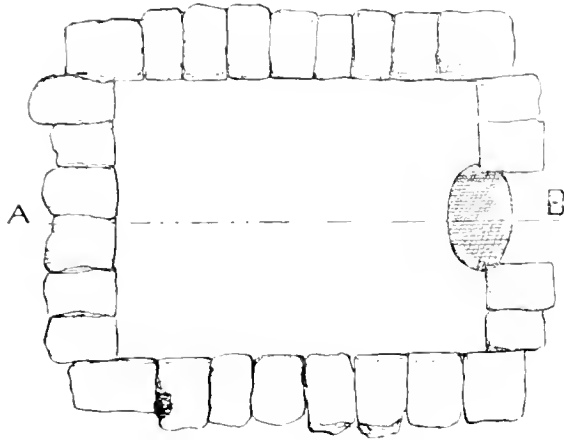
Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πρώτου τάφου Ἀ) ἐγένετο ἄνωθεν ἀραιρθείσης μιᾶς μεγάλῃς πλακῆς εκ τῆς κορυφῆς τοῦ θόλου. Ὁ χωρικὸς κατελθὼν εἰς τὸν τάφον ἀνεσκάλευσε μετὰ σπουδῆς τὰ πρῶτα ζήτων θησαυρόν, τὸ ἴδιον δὲ ἕκαμον καὶ ἄλλοι χωρικοί. Τούτο δὲ διότι προ εἰκοσαετίας εὐρέθη εἰς τὸν αὐτὸν λόφον χιλιάς χρυσῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων, καὶ οἱ περίοικοι ἀπο τότε προσέχουσι καὶ σπουδάζουσι νὰ εὕρωσι καὶ ἄλλοι θορῆαι. Μόνον δὲ, ἀπ' οὗ δὲν εὐρίσκατο ὁ θησαυρός, περισυλλέξας ὁ χωρικὸς τὰ ἐν τῷ τάφῳ πρῶτα τὰ παρέδωκεν εἰς τὰς ἀρχάς.

Ὁ γῶρος, ἐν ᾧ ἀνευρέθησαν οἱ τάφοι εἶναι κατωφερῆς πρὸς δυσμὰς καὶ κεῖται εἰς το διάσειλον δύο λοφουραίων, ἐξ οὗ ἔχει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Σελλιάδες. Το ἔδαφος εἶναι λευκὸν ἀργιλώδες ἄσπερυνγας πεφυτευμένον δι' ἄμπελων, ἐξ ὧν παράγεται ὁ παρηνισμένος καθ' ἑλὴν τὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην Μουλιαντικὸς οἶνος. Αἱ ἄμπελοφυτεῖαι αὗται ἤμπόδισαν καὶ τὰς περαιτέρω δοκιμάς, ἐν ᾧ ἴσως εἶναι πιθανόν, ὅτι καὶ ἄλλοι τάφοι θὰ εὐρίσκωνται πληρὴν τῶν εὐρεθέντων δύο.

Τάφος Α

Ὁ ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ εὐρεθείς τάφος Α εἶναι κτιστὸς θολωτός. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἔσκαψαν τὸν βράχον καὶ ἠτοίμασαν γῶρον τετράγωνον, ὕστερον δὲ ἔκτισαν αὐτὸν ἔσωθεν διὰ λογάδων πλακῶν ἀκανονίστου σχήματος εκ σκληροῦ τιτανολίθου καὶ μικροτέρων εκ σχιστολίθου, δι' ὧν ἐπλήρουν

τά μεταξύ των μεγαλύτερων πλακῶν γύσματα εἰκῶν Ὡ α, β. Ἡ κάτωφεις αὐτοῦ καὶ οἱ κατώτεροι ὁμοιοί, ὡς βλέπει τις εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας, εἶναι τετράγωνοι, ἀλλ' ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὰ ἄνω αἱ μὲν γωνίαὶ ἀποστρογγυλοῦνται, οἱ δὲ ἄνι ὑπερκαίμενοι ὁμοιοί προέχοντες στενοῦσι πρὸς τὰ ἄνω τὸ κτίριον καὶ ἀποτελοῦσι θόλον κατὰ τὸ σύστημα τοῦ λεγομένου en encorbaillement, οὗ ἡ κορυφή καλύπτεται ὑπο μιᾶς μεγάλῃς πλακῆς (εἰκῶν Ὡ β).

Εἰκὼν Ὡ α. Ταφὸς Α Μουλιανῶν.

Τὸ στομίον τοῦ τάφου κείται πρὸς Δ εἰς τὸ κατηφορικὸν ἔδαφος, ὥστε ἡ διεύθυνσις τοῦ τάφου εἶναι ἀπὸ Δ πρὸς Α. Τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ ἀντικρῦ τοίχου εἶναι 2,42 - 2,48, τὸ δὲ πλάτος 1,82. Τὸ ὕψος τοῦ θόλου κατὰ τὸ μέσον θὰ ἦτο περίπου 1,60.

Δρόμου ὁ τάφος ἐσπερείτο, μόνον δὲ μικρὸν μέρος τοῦ βρόχου εἶναι ἐσκαμμένον πρὸ τοῦ στομίου. Τὸ στομίον εἶναι θύρα κτισθεῖσα διὰ μεγάλων πλακῶν ὡς παραστάδων καὶ μιᾶς ἄλλῃς ὡς ὑπερθύρου. Τῆς θύρας ταύτης τὸ πλάτος εἶναι κάτω μὲν 0,73 καὶ ἄνω 0,65, τὸ δὲ ὕψος ἔσωθεν μὲν 0,70, ἔξω δὲ μόνον 0,43. Ὅστε ἐάν θέλῃ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τάφον διὰ τοῦ στομίου πρέπει νὰ συρθῇ μετὰ τὴν καλτάν καὶ πάλιν θὰ δυσκολευθῇ.

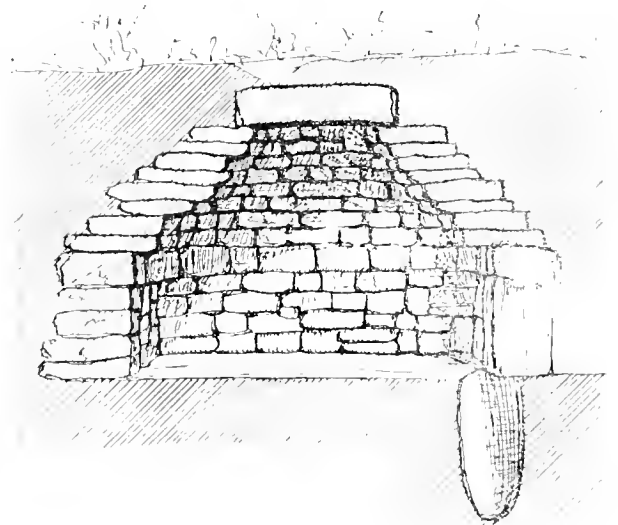
Ἡ ἔλλειψις τοῦ δρόμου καὶ ἡ στενότης τοῦ στομίου εἰς μυκηναϊκὸν τάφον εἶναι μὲν ἀξιοσημειώτος, ἀλλ' οὐχί καὶ πρωτοφανής ἐν Κρήτῃ. Ὁ πρόπος τῆς οἰκοδομίας τῶν μικρῶν κτιστῶν θολωτῶν τάφων καὶ ἡ εὐκολία τῆς ἄνωθεν καταβάσεως διὰ τῆς ἀραιρέσεως μιᾶς ἢ δύο πλακῶν ἐκ τῆς κορυ-

φῆς κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ περιττὸν τὸν τε δρόμον καὶ τὸ στομίον, οὗτω δὲ τὰ μέρη ταῦτα τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου, τὰ ἄποια ἄλλοτε εἰθεωροῦντο τόσον οὐσιώδη, περιπεσόντα εἰς ἀρχαϊστίαν κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον εἰς τοὺς μικροὺς κτιστοὺς θολωτοὺς τάφους κατήντησαν ἀτροφικά, ὑπομιμνήσκοντα ἀπλῶς διὰ τῆς παρουσίας των τὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ θολωτοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου διάταξιν.

Κατὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ δρόμου, τὴν στενότητα τοῦ στομίου, τὸ σχῆμα καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς ὁ τάφος τῶν Μουλιανῶν εἶναι ὅμοιος πρὸς τοὺς τῆς Παναγιάς, οὗς ἀνέσκαψεν ὁ κ. Habbherr¹. Καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν Κουρτῶν λείπει ὁ δρόμος², κατὰ τὰς ἐπὶ τόπου παρατηρήσεις τοῦ κ. Taramelli.

Καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς Σύρου τῆς Κυκλαδικῆς λεγομένης ἐποχῆς, τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν ὁ κ. Τσουντάς, τὸ στομίον τοῦ τάφου εἶναι τόσον στενόν, ὥστε δυσκολώτατον θεωρεῖ οὗτος, ὅτι οἱ νεκροὶ εἰσέρχοντο διὰ τοῦ στομίου, ἐν ᾧ ἦτο εὐκόλον νὰ κατατίθενται ἄνωθεν ἀραιρουμένων τῶν πλακῶν³.

Τὸ στομίον ἦτο πεφραγμένον διὰ ξηροστοίχου λογάδων λίθων ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ὅτε ἐγὼ εἶδον τὸν τάφον.

Εἰκὼν Ὡ β. Ταφὸς Α Μουλιανῶν.

Ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν φλάνκ τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ παρακαίμενον μέρος τοῦ τάφου εἶναι ἐσκαμμένους

¹ Amer. Journ. of Archeol. Sec. Ser. V, 1901 σ. 284-285.

² Ἀδτ. σ. 296-297.

³ Ἀρχαιολ. Ἔρ. p. 1899 σελ. 83.

λάκκος ἐν τῷ βράχῳ τοῦτον εἶχε κενώσῃ ὁ χωρικός χωρίς νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ ἄλλο τι εἰμὴ χρώματα μαῦρα, ὡς μοὶ ἔλεγεν. Τὸ σχῆμα τοῦ λάκκου εἶναι ἄνω ἑλλειψοειδές (ἴδε εἰκόνα ὁ α, β) καὶ κατελάμβανεν ἕλον τὸ πλάτος τοῦ στομίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω στενεύεται καὶ γίνεται ἀκανόνιστος, φθάνει δὲ εἰς βάθος 0,90).

Καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ βόθρου τοῦτου εἶναι παράδοξος. Πιστεύω ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τοὺς ἐναγισμοὺς καὶ τὰς γὰς τὰς γινομένας εἰς τοὺς νεκρούς. Εἰς μυκηναϊκοὺς τάφους ἄπαξ μόνον μέχρι τοῦδε εὐρέθη τοιοῦτος βόθρος ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα σημειωθείς εἰς τὸν τάφον τοῦ Βαρειοῦ¹. Εἰς τοὺς τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ὁμοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο συνηθέστερος, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ ἀρχαίῳ νεκροταφείῳ Θήρας τῷ ἀνασκαφέντι ὑπὸ τοῦ κ. Pfuhl². Τοιοῦτους βόθρους πρὸς ἐναγισμοὺς (Opfergruben) ἐσημείωσεν ὁ κ. Pfuhl 44 τὸν ἀριθμὸν κτιστούς· καὶ ἄλλοι μὲν τούτων εὐρίσκοντο εἰς τὰ μεταξὺ τῶν τάφων κενὰ διαστήματα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ εἰς ποῖον ἀκριβῶς τάφον ἀνήκεν ἕκαστος, ἄλλοι ὁμοῦ εὐρίσκονται παρ' αὐτὸ τὸ στόμιον, ἢ καὶ φθάνουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου. Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὠσειδοῦς σχήματος ὅπως καὶ ὁ ἡμέτερος.

Ἀμφίβολον μένει ἐὰν ὁ βόθρος αὐτὸς κατεσκευάσθῃ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν δηλ. περίοδον, ὅτε ἐκτίσθη καὶ ὁ τάφος, ἢ ἐγένετο κατόπιν κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ταρὰς τὰς τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο ὁ βόθρος, ὑπὸ τὴν θύραν δηλ. τοῦ τάφου καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔπρεπε, ἐὰν ᾔθελον νὰ τὸν μεταχειρισθῶσι, νὰ ἀφαιρῶσι λίθους τινὰς ἐκ τοῦ ξηροτοίχου καὶ οὕτως νὰ εἰσχωρησῶσιν αἱ χεῖρες τοῦ ἐναγίζοντος καὶ ἐκτελέσωσι τὰς νομιζόμενας γὰς.

Ἡ μεγαλύτερα σημασία τοῦ τάφου τοῦτου ἐγκείται εἰς τοῦτο, ὅτι παρατηρήθησαν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ δύο συστήματα τῆς ταρῆς δηλ. καὶ ἡ καῦσις καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς. Καὶ τὰ κτερίσματα δὲ τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ τάφῳ ἀνήκουσιν εἰς δύο πλησιαζούσας μὲν χρονολογικῶς καὶ διασταυρουμένας ἐν μέρει ἀλλὰ διακεκριμένας ἐποχάς, ἧτοι τὴν τελευ-

ταίαν μυκηναϊκὴν καὶ τὴν γεωμετρικὴν. Δυστυχῶς ἡ εὕρεσις τοῦ τάφου τοῦτου ὑπο χωρικοῦ, ἢ μετατόπισις τῶν πραγμάτων καὶ ἢ ἐκ τῆς ζήτησεως τοῦ θησαυροῦ σύγχυσις ἐστέρησαν ἡμᾶς πολλῶν παρατηρήσεων, ἐξ ὧν θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ διδαχθῶμεν νέα πράγματα περὶ τῆς σχέσεως καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ἐν Κρήτῃ.

Ὅτι ἐβεβαιώθη ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως εἶναι, ὅτι πολλοὶ νεκροὶ εἶχον ἐνταφιασθῆ ἄκαυτοι ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ θαλάμου, ἀπ' οὗ εὗρον μεταξὺ τῶν ἀνεσκαλευμένων χωμάτων ἀφρονίαν ἀνθρωπίνων ὀστέων σεσηποτων μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλ' οὐδὲν ἔχον καύσεως φερόντων. Πρὸς τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι εἰς τὸ μεγαλύτερον τῶν δύο γεωμετρικῶν ἀγγείων τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ τάφῳ, τὸ κρατηροειδές, ἐνυπῆρχον ὀστᾶ κεκαυμένα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εἶχε φυλάξῃ ὁ εὐρέτης χωρικός καὶ μοὶ τὰ παρέδωκεν, ὅτε μετέβην ἐκεῖ, περιγράφας μοι ἀκριβῶς καὶ τὸ ἀγγεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο. Πιθανώτατον δὲ εἶναι ὅτι ὀστᾶ κεκαυμένα περιεῖχε καὶ τὸ ἄλλο μέγα γεωμετρικὸν ἀγγεῖον τὸ κυλινδρικόν, ἀλλὰ δὲν παρατηρήθησαν ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ, διότι τοῦτο ἐξήχθη τετραυσιμένον, ἐλλείποντος τοῦ πυθμένος καὶ τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας, εἰς ἃ θὰ ἦσαν προσπεφυκότεα τὰ ὀστᾶ.

Ὡστε ἀσφαλῶς ἐν τῷ τάφῳ ἄ ἔχομεν καὶ τὰ δύο συστήματα τῆς ταρῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου ἀνήκουσι καὶ εἰς τὰς δύο ἐποχάς, ἔπειτα βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι ἐκτίσθη μὲν ὁ τάφος κατὰ τὴν τελευταίαν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ πολλοὶ ἐτάφησαν ἐν αὐτῷ νεκροὶ ἄκαυτοι, ἀλλὰ τὸν τάφον μεταχειρισθῆσαν καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ὅτε ἀπετέθησαν ἐν τῷ τάφῳ αἱ δύο γεωμετρικοὺ βυθμοὺ ὀστεοδόχοι κάλπαι. Ἴσως δὲ τότε ἐσκάφη καὶ ὁ ἐν τῷ στομίῳ βόθρος πρὸς ἐναγισμοὺς.

Τὰ ἀντικείμενα τοῦ τάφου δὲν ἔκειντο ἀναμῖξ καὶ τῶν δύο ἐποχῶν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ ἐν τμημα τοῦ τάφου εἶχε καθαρισθῆ ἐκ τῶν ὀστέων καὶ τῶν κτερισμάτων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὰς γεωμετρικὰς ταρὰς. Οὕτω τουλάχιστον μοὶ περιεγράψε τὴν θέσιν τῶν ἀντικειμένων ὁ χωρικός, ὅτι δηλ. κατὰ μὲν τὸν δεξιὸν τῷ εἰσερχομένῳ διὰ τοῦ στομίου τοίχῳ ἔκειντο αἱ δύο γεωμετρικαὶ ὀστεοδόχοι κάλπαι καὶ τὸ μέγα

¹ Αρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σελ. 140-141.

² Athen. Mitt. 1903 σ. 249.

πλαστικόν επίσης γεωμετρικόν, κατὰ δὲ τὸν ἀριστερὸν εὐρίσκοντο τὰ χαλκῆ ἀγγεῖα, ἢ χαλκῆ πορπη τὰ δύο ξίφη καὶ οἱ μυκηναϊκοὶ σταγανόστομοι ἀμφορεῖς (Bugelkannen), ὥστε τὸ μὲν ἀριστερὸν ἤμισυ τοῦ θαλάμου κατεῖχτο ὑπὸ τῶν μυκηναϊκῶν, τὸ δὲ δεξιὸν ὑπὸ τῶν γεωμετρικῶν κτερισμάτων. Δι' παρατηρήσεις αὐταὶ στηρίζονται μὲν ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ χωρικοῦ, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι εἶναι ἀκριβεῖς, διότι παρατηρήσα, ὅτι ἄνευ δισταγμοῦ τινος μοὶ περιέγραψεν ἐπὶ τόπου καὶ τὴν θέ-

σιν, ἐν ἧ' ἕκαστον ἀντικείμενον εὐρίσκειτο, καὶ τὸ σχῆμα ἑκάστου ἀντικειμένου.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις μεταβαίνω εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν εὐρημάτων τοῦ τάφου ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν.

Τρεῖς μικροὶ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς (Bugelkannen) (εἰκὼν 6). Ὁ πηλὸς καθαρὸς ἐρυθρῶπος ἢ δὲ διακόσμησις τῶν δύο ἄρθρων εἰς τὸ ἄνω ἤμισυ τῆς σφαιρικῆς κοιλίας (εἰκονίζονται εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνης 6), συνισταμένη ἐκ πολυπλόκων γραμμι-

Εἰκὼν 6. Πύλινα ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.

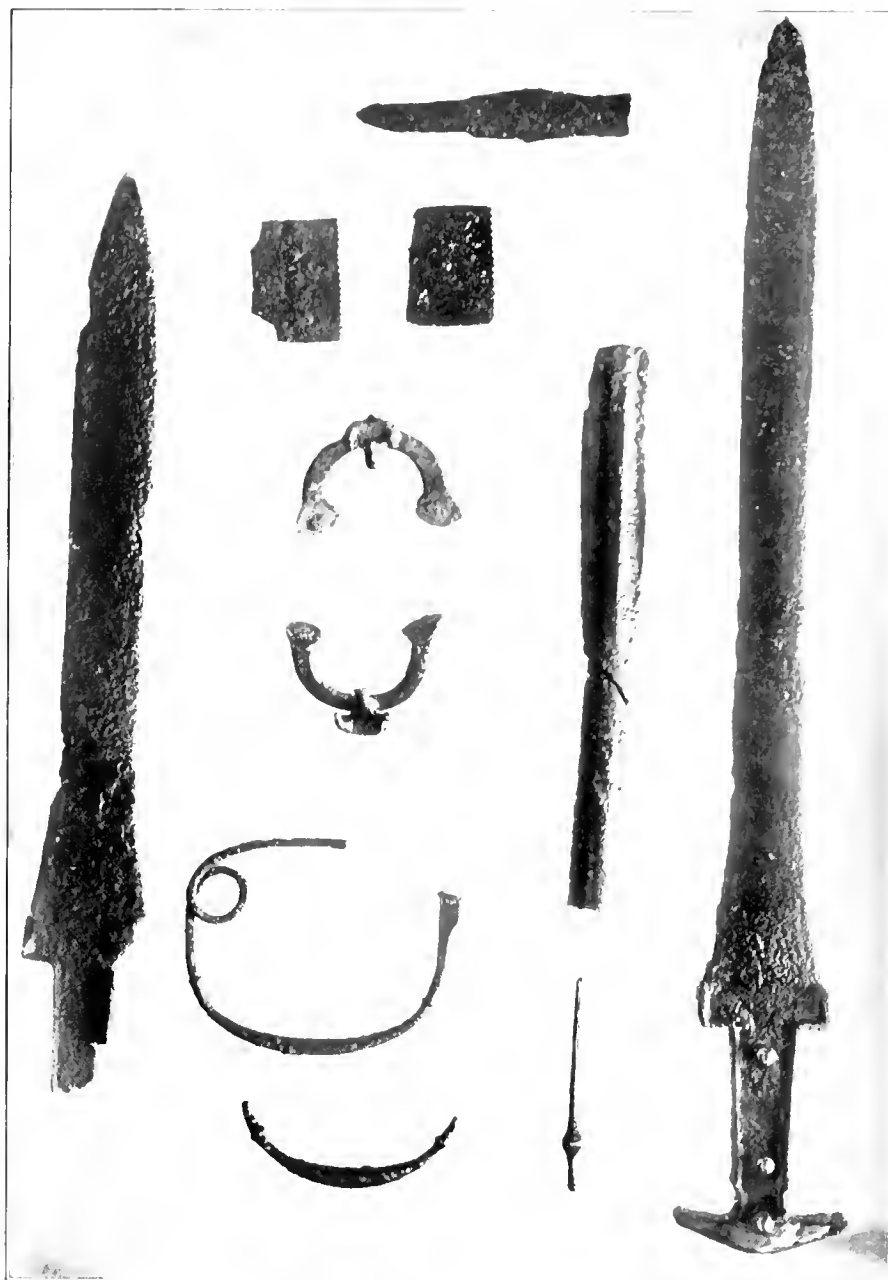
κῶν κοσμημάτων. Τοῦ ἑνὸς εἶναι ἀποκεκρουσμένος ὁ λαιμὸς καὶ τὰ ὦτα. Τοῦ τρίτου ἢ διακόσμησις εἶναι ἐξίτηλος. Τὸ ὕψος τοῦ μεγαλύτερου εἶναι 0,19, τῶν ἄλλων δύο 0,13 καὶ 0,11. Τὸ χρῶμα τῆς διακόσμησεως τοῦ μελάντερον καὶ τοῦ ἐρυθρόν.

Ἐἶρος χαλκοῦν ἀμφοστόμον ἀκέραιον εἰκὼν 7, ἐνθα καὶ τὰ λοιπὰ χαλκῆ κτερίσματα τοῦ τάφου Α. Ἡ λαιπὸς αὐτοῦ πλατεῖα μάλιστα κατὰ τὸ κάτω ἤμισυ, ὥστε ἦτο κατάλληλον μᾶλλον πρὸς το πλῆ-

τειν ἢ τὸ νύττειν. Ὁ καυλὸς διατηρεῖται ἀκέραιος ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου ἀπολήγων ἄνω ἀντὶ κόμβου εἰς τοξοειδῆ ἀπόρυσιν. Καὶ ὁ καυλὸς καὶ ἡ ἀπόρυσις ἔφερον μεταξὺ τῶν προεχόντων χειλέων πληρώματα ἐξ ὀστῶν, οὐ ἐσώθη τεμάχιον ἐν τῇ μιᾷ ὀφει τῆς τοξοειδοῦς ἀπόρυσσεως. Συνεκρατοῦντο δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ καυλοῦ διὰ τριῶν μακρῶν κυλινδρικῶν χαλκῶν ἤλων, ὧν αἱ κεφαλαὶ ἐκατέρωθεν εἶναι ἐπίχρυστοι. Ταύτας εἶχεν ἀφαιρέσῃ ὁ χωρικός ἀλλ' ἀπέδωκε κατόπιν τέσσαρας ἐκ τῶν

ξί, ὅς εἶχε τὸ ξίφος ἀρχαϊκόν. Τὸ σχῆμα τοῦ ξί-
φους μαρτυρεῖ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μυ-
κηναϊκῆς ἐποχῆς¹. Ἐὰν ὀξεῖαν ἢ λεπὴν δὲν σχημα-
τίζει, ἀλλ' ὀγκοῦται καὶ παχύνεται, ἐφ' ὅσον προ-

χωροῦμεν ἀπὸ τῶν αἰχμῶν εἰς τὸ μέσον. Τὸ μῆ-
κος τοῦ ξίφους μετὰ τοῦ καυλοῦ εἶναι 0,58. Τὸ
πλάτος εἰς τὴν πέραν 0,06, τῆς δὲ λεπίδος τὸ
μεγαλύτερον 0,04.

Εἰκὼν 7. Χαλκᾶ κτερίσματα ἐκ τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.

Ξίφος ὅμοιον καθ' ὅλα τῷ προηγουμένῳ ἀλλὰ
μικρότερον καὶ ἐλλειπὲς τὸ ἄνω ἤμισυ τοῦ καυλοῦ

¹ Τσοῦντα Μητραί καὶ Ξίφη, ἐκ Μυκηνῶν ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ.
1897 σελ. 110 πίναξ 8, 3. 4.

λαίπουσι καὶ οἱ ἔλοι. Σωζόμενον ὀλικὸν μῆκος
0,44, πλάτος τὸ αὐτὸ τῷ προηγουμένῳ.

Τρίτου ξίφους χαλκοῦ ἀριστόμου εὑρέθη τὸ
πλεῖστον μέρος εἰς τεμάγια κακαυμένα. Τὸ σχῆμα

του καυλου και της λεπίδος είναι έντελώς ὁμοιον πρὸς τὸ τῶν ξιφῶν τοῦ τάφου Β, τὰ ὅποια θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω.

Μεγάλη χαλκῆ πόρπη. Σύγκειται ἐκ χονδρῶ συρματος το ὅποιον ἀφ' οὗ σχηματίσθῃ τὸ ἀρκετὰ καμπτομενον τόξον περιελίσσεται εἰς δακτύλιον και καταλήγει εἰς τὴν βελόνην, ἣς λείπει ἀποκρουσθὲν το ἔμπροσθεν ἤμισυ. Τὸ τόξον παχύνεται συμμετρικῶς πρὸς το μέσον και οὕτως ἀποτελεῖται σχῆμα ὁμοιάζον πρὸς τὴν λεγομένην πόρπην a navicella. Ἐκατέρωθεν τοῦ παχυνομένου τόξου εὑρηται δακτυλιοειδὲς ἐξόγκωμα. Μῆκος πόρπης 0,13, ὕψ. 0,10.

Ἄλλης ὁμοίας πόρπης εὑρέθη τὸ τόξον ὑπ' ἐμοῦ μεταξὺ τῶν χωμάτων. Καὶ ταύτης τὸ τόξον ἐπαχύνετο ὁμοίως και ἔφερε και τοὺς δακτυλίους. Σωζόμενον μῆκος τῆς χορδῆς τοῦ τόξου 0,10

Ἐπὶ πολὺ ἐδίστασα ἀν ἔπρεπε νὰ ἀποδώσω τὰς πόρπας ταύτας εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἢ τὴν γεωμετρικὴν ταφήν· διότι τὸ σχῆμα ἀκριβῶς κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀπλουστεροῦ μυκηναϊκοῦ και τοῦ γεωμετρικοῦ σχηματος τῆς πόρπης a navicella· ἡ θέσις ὁμοως, ἐν ἣ εὑρέθη ἡ ἀκεραία πόρπη και ἡ εὔρεσις τοῦ τόξου ὁμοίας πόρπης εἰς τὸν μυκηναϊκὸν συνοικισμὸν Γουρνιὰ ὑπὸ τῆς Miss Boyd¹ με ἔπεισαν, ὅτι αἱ δύο πόρπαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον και ὅτι ἀκριβῶς εἶναι ὁ διάμεσος βαθμὸς τῶν δύο χαρακτηριστικῶν τύπων τῆς μυκηναϊκῆς και γεωμετρικῆς πόρπης.

Καρφίς χαλκῆ· ἄνω ἔχει κόμβον και ὑπὲρ αὐτὸν προέκτασιν με ἐγγαράχτους ζώνας· μῆκος 0,40.

Δίχμαξ ὀράτων δύο εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ Α, ἔχουσιν ἀμρότεροι αὐλόν· ἡ μία πολὺ μεγάλη εἶναι ἑλλειπῆς κατὰ τὸ ἄκρον.

Τέσσαρα τετράγωνα πλακίδια χαλκῆ και τεμάχια τῶν ἄλλων ἔχουσι τὴν μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν ὀδοντωτὴν και ὁμοιάζουσιν οὕτως πρὸς μικρὰ πριόνια. Φρονῶ ὅτι εἶναι μᾶλλον σπλεγγίδια τῶν χρήσιμα διὰ τὴν ἀπόψῃσιν τοῦ δέρματος κατὰ τὸ λουτρόν. Τὸ μεγαλύτερον ἔχει διαστάσεις 0,06×0,043. Ἀνάλογα ἀντικείμενα πέντε τὸν ἀριθμὸν εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth ἐν τῇ ἀνασκαφῇ Κάτω Ζάκρου Σητείας² και ἀπεικονίσθη-

¹ Ἀρχ. εὔρετ. χαλκ. 616.

² Annual of the Brit. Sch. N.VII.1900-1901 σ. 134 εἰκ. 46.

σαν ὑπ' αὐτοῦ χωρὶς ὁμοως νὰ ἀναφέρῃ τι περὶ τῆς χρήσεώς των. Ταῦτα εἶναι ὀδοντωτὰ κατὰ τὰς δύο στενωτέρας πλευράς.

Χαλκῆ ἀγγεῖα ὑπῆρχον ἐν τῷ τάφῳ Δ-Θ, ἀλλ' εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τεμάχια και ἐφθαρμένα. Ἐκ τούτων σώζεται τὸ ἄνω ἤμισυ πρόχου ἐγούσης κοιλίας σφαιρικὴν λαίμον μακρὸν κυλινδρικὸν ἀνοίγομενον κατὰ τὸ στόμιον και λαβὴν χυτὴν προσηλωμένην εἰς τὴν κοιλίαν και τὸν λαίμον. Τὸ ὀλικὸν ὕψος τῆς πρόχου εἶναι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 0,32. Σώζονται κατὰ τὸ πλεῖστον και τὰ στόμια δύο ἡμισφαιρικῶν φιαλῶν και τεμάχια ἐκ τοῦ χείλους ἄλλης.

Εἰς τὰ μικρότερα ταῦτα ἀλλ' ἐφθαρμένα χαλκῆ σκευὴ ἀνήκουσι δύο ζεύγη χυτῶν λαβῶν. Τὸ ἐν ζεύγος εἶναι ἀπλᾶ τῶσοειδὲς, αἱ ἄλλαι δύο ἀπολήγουσι κατὰ τὸ μέσον εἰς κεφαλὰς ταύρων.

Τὰ ἀντικείμενα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς γεωμετρικῆς ταφῆς τοῦ θαλάμου εἶναι τὰ ἀκόλουθα ἐκ πηλοῦ.

1) Κρατῆρ μέγας (πίν. Β) κωδωνόσχημος δίωτος· κάτω ἀπολήγει εἰς στενὴν δισκοειδῆ βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρὸς, καθαρὸς, καλῶς ὠπτημένος· διάμ. στομίου 0,43, ὕψος 0,44.

Τὸ κωδωνοειδὲς σχῆμα τοῦ κρατῆρος εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς¹. Ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Φαιστού εὑρέθη ὁμοιόσχημος κρατῆρ μυκηναϊκός². Ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ σχῆμα τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν. Δύο παρόμοιοι τεροδοχοὶ κρατῆρες προέρχονται ἐκ τοῦ γεωμετρικοῦ τάφου τοῦ εὑρεθέντος παρὰ τὸ Καβοῦσι Ἱεραπέτρου εἰς τὴν θέσιν «τὸ Πλάι τοῦ Κάστρου», εὑρισκόμενοι νῦν ἐν τῷ Μουσεῖῳ Ἡρακλείου³. Ἄλλος ὁμοιος μικρότερος εὑρέθη ὑπὸ τοῦ κ. D Hogarth ἐν τῷ γεωμετρικῷ νεκροταφείῳ Κνωσοῦ⁴. Καὶ ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν εὑρηγται ὁμοιοὶ γεωμετρικοὶ κρατῆρες⁵.

Ὁ κρατῆρ ἔσθθεν οὐδεμίαν φέρει ἀλοιφήν, διακρίνονται δὲ σαφῶς αἱ αὐλακες αἱ σχηματισθεῖσαι

¹ Furtwängler u. Loeschke Myken. Vasen. Vasenformen ἀρ. 75.

² Monumenti antichi dell'Academ. dei Lincei τόμ. XII 1902 σ. 117 πίν. VIII. 4.

³ Ἐῤῥετηρ. πηλ. 693. 694.

⁴ Ann. of Br. Sch. VI. 1899-1900 σ. 84.

⁵ Sam Wide Jahrb. d. Inst. 1899 και 1900.

ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ τροχοῦ περιστροφῆς τοῦ ἀγγείου. Εὐρέθη ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ συντετριμμένος ἐκ τῶν καταπεσόντων ἄνωθεν λίθων, συνεκολλήθη δὲ κατόπιν ἐν τῷ Μουσείῳ πλὴν μικρῶν τεμαχίων ἀπολεσθέντων, ἀφ' οὗ συνελέχθησαν ἐπιμελῶς κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου τὰ τεμάχια.

Φέρει δύο ὄψα ὀριζοντια μὲν ἀλλ' ἀποκλίνοντα πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε νὰ κατέχωσι θέσιν μεταξὺ ὀριζοντίας καὶ καθέτου. Ἐκατέρωθεν ἐλάστου ὡτός κατὰ τὴν ῥίζαν εἶναι π्लाστικῶς δεδηλωμένη μαστοειδῆς ἀπόφυσις εἰς μέγεθος μεγάλου Ποντικοῦ καρούου.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου ὀλόκληρος ἐκαλύφθη δι' ἀλοιφῆς κιτρινωπῆς, ἐπὶ ταύτης δὲ ἐγγράφη ἢ διακόσμησις διὰ χρώματος, τὸ ὅποιον σήμερον εἶναι ἐρυθρὸν πλὴν μικροῦ μέρους κατὰ τὸ χεῖλος, ὅπου ἔμεινε καστανόχρουν.

Κατὰ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν διακόσμησιν ὁμοιάζει ὁ κρατῆρ πρὸς τὰ μετὰ παραστάσεων γεωμετρικῶν ἀγγεῖα τοῦ Διπύλου, εἶναι δὲ τὸ δεύτερον γεωμετρικὸν ἀγγεῖον ἐκ Κρήτης τὸ φέρον παραστάσεις ἀνθρώπων¹. Τὸ κάτω μέρος τῆς γάστρας φέρει μόνον ἐρυθρὰς ταινίας περιφερικὰς. Τὴν κυρίαν διακόσμησιν φέρει τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου, τὸ ὅποιον διὰ τῶν ὠτων διαιρεῖται εἰς δύο πεδία, ὧν ἕκαστον φέρει ἰδίαν εἰκόνα. Αἱ παραστάσεις καὶ τῶν δύο ὄψεων εὐρίσκονται ἑκατέρα μεταξὺ δύο καθέτων κοσμημάτων, πρωτοφανοῦς εἰς ἐμὲ σχήματος, τὸ ὅποιον καὶ διὰ τὴν μαλακότητα καὶ τὸ καμπύλον τοῦ σχήματος δύναται νὰ θεωρηθῆ ἢ μᾶλλον μυκηναϊκὸν ἢ γεωμετρικόν. Τοιοῦτον κόσμημα περίπου εὐρήται ἐν ἐνὶ τῶν ψευδοστόμων ἀμφορέων τοῦ Β τάφου². Ἐν τῇ πρώτῃ εἰκόνι παρίσταται ἀνὴρ ἀκοντίζων ὄρου καὶ θηρεύων δύο αἰγάγρους, ὧν ἕκαστος φεύγει κατ' ἀντίθετον φερόν. Ἐν τῇ ἀντιθέτῳ πλευρᾷ εἰκονίζεται ἀνὴρ φέρον ὄρου καὶ ἀσπίδα ἐπιβαίνων ἵππου, οὗ κρατεῖ τοὺς γαλινοῦς.

Ἀμφότεραι αἱ παραστάσεις δεικνύουσι τὴν τεχνικὴν ἀπειρίαν τὴν παρατηρουμένην εἰς τὰς ἀπεικονίσεις τοῦ ῥυθμοῦ τούτου. Τὰ σώματα τῶν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων εἶναι αὐτὸ τοῦτο τε-

ρατώδη. Τῶν ἀνθρώπων λείπει σχεδὸν ἐντελῶς τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος, ἢ κεφαλὴ καὶ το προσωποῦ εἶναι ἐντελῶς παρὰ φύσιν, ὁ λακμος δυσαναλόγως μακρός, ὁ δὲ κορμος σχεδὸν τετράγωνος καὶ ἢ παράστασις δὲ τοῦ ἵππου μάλιστα τῶν ποδῶν εἶναι ὅλως ἄτεχνος καὶ φανταστικῆ. Ἐκ τῶν δύο πάλιν παραστάσεων μεγαλύτεραν μὲν ἐλευθερίαν δεικνύει ἢ παράστασις τῆς θήρας, περισσοτέραν δὲ σκληρότητα καὶ ἀγροικίαν ἢ τοῦ ἐρίππου.

Ἐκτος τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, δι' οὗ ἐξωγραφήθησαν αἱ παραστάσεις, εὐρήται ἐπιχρίσμα λευκοῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ. Τοῦτο κεῖται εἰς τὸ στομίον τοῦ ἀγγείου, ὅπου ἐπὶ τοῦ καστανόχρου χρώματος εἶναι γεγραμμένη λευκὴ ὀρισειδῆς ταινία διήκουσα καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν. Κάτωθι τῆς ταινίας ταύτης κεῖται ζώνη περιφερικὴ ἐκ λευκῶν κηλίδων. Καὶ τὸ περίγραμμα τῶν δύο αἰγάγρων φέρει τοιαύτα λευκὰς κηλίδας. Ἐπίσης τὸ περίγραμμα τοῦ κορμοῦ τοῦ ἵππου καὶ τὸ τοῦ ἵππου. Καὶ αἱ μαστοειδεῖς ἀποφύσεις παρὰ τὰ ὄψα εἶναι πεποικλιμέναι διὰ τοιοῦτων λευκῶν κηλίδων ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

Τὴν χρῆσιν τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος ἐπὶ τοῦ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ χρώματος θεωρῶ ὡς λείψανον τοῦ Καμαραϊκοῦ λεγομένου ῥυθμοῦ, οὐχὶ δὲ τοῦναντίον, ὡς ἐνδειξὴν ἐπιδράσεως νεωτέρων ῥυθμῶν, ὡς ἐξηγεῖ τὸ πρῶγμα ὁ κ. Pottier¹. Ὁ Καμαραϊκὸς ῥυθμὸς ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἀναπτυχθεὶς ἔσχεν ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Μυκηναϊκοῦ, καὶ πολὺν χρόνον, ὡς φαίνεται, συνυπῆρξε καὶ συνανεμίγη μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐν Κρήτῃ εὐρέθησαν πάμπολλα τὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς παρατηροῦνται κεκραμένοι ἀμφότεροι οἱ ῥυθμοὶ εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εὐρίσκηται τις ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐνίστη εἰς ὁπότερον τῶν ῥυθμῶν νὰ τὰ κατατάξῃ, εὐρίσκονται δὲ παραδείγματα, εἰς ἃ ἐν μέρος τοῦ ἀγγείου ἢ μία ὄψις ἢ μία ζώνη εἶναι διακεκοσμημένη κατὰ τὸν ἕνα ῥυθμὸν καὶ ἄλλη κατὰ τὸν ἄλλον. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ἐπίδρασις τῆς Καμαρ. τεχνοπροπίας ἐξακολουθησασα καθ' ὅλην τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον μετεδιδάσθη κατόπιν ἀμυδροτέρα πλέον καὶ ἀσθενεστέρα καὶ εἰς τὸν γεωμετρικὸν ῥυθμὸν, ὅστις ἀρ-

¹ Τὸ πρῶτον εὐρέθη εἰς τὸ Καδοῦσι ὑπὸ τῆς Miss Boyd, ἐδημοσιεύθη δὲ εἰς τὸ *Amerite. Jour. Sec. Series* τόμ. V, 1901 σ. 115.

² Ἴδὲ κατωτέρω εἰκόνα 10 ἀριθ. 1.

¹ *Catalogue des vases antiques du Musée de Louvre* I. σ. 216.

κετον, ὡς φαίνεται, χρόνον συνυπῆρξεν ἐν Κρήτῃ τοῦλάχιστον καὶ διεσταυρώθη μετὰ τοῦ μυκηναϊκοῦ. Οὕτως ἐγὼ ἐξηγῶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος καὶ εἰς τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τῆς Κρήτης. Τοιαῦτα ἀγγεῖα γεωμετρικὰ μετ' ἐπιχρίσματος λευκοῦ ἐπὶ σκοτεινοῦ ἑδάφους ἀνεῦρεν ὁ κ. Hogarth εἰς τὸ γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον Κνωσοῦ¹. Πρὸ ἐνὸς δὲ ἔτους ἀνευρέθησαν ἄλλα εἰς τὰς γεωμετρικοὺς εἰς Ἀδρομύλους Σητείας εὐρισκόμενα νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Πρακλείου. Λευκὸν ἐπιχρῖσμα φέρει καὶ ὁ πολύπους τῆς μιᾶς τῶν στενωῶν πλευρῶν τῆς πηλίνης λάφυλλος ἐκ Λιμένος Σητείας, ἣν ἀνημοσιεύομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου τούτου.

2) Ἀγγεῖον μέγα κυλινδρικὸν (πίν. 3) ἀνοιγόμενον μικρὸν πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἶτα στενούμενον πρὸς ὑποδοχὴν καλυμματος Πηλῆος γονδρὸς ἐρυθρῶπος, ἐν ᾧ φαίνονται ἀναμειγμένα ἄμμος γονδρῆ καὶ λιθάρια² ὕψ. 0,33, πλάτος στομίου 0,21-0,23. Λεῖπει ὁ πυθμὴν καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς γάστρας, τὰ ὅποια, ὡς φαίνεται, παραμελήθηντα ἐπὶ τόπου ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ ἠφρανίσθησαν μὴ εὐρεθέντα κατόπιν. Ἔχει δύο μακρὰ ὄτα κάθετα τὰ ὅποια εἶναι κεκολλημένα ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ καταλαμβάνουσι τὰ ἄνω $\frac{2}{3}$ τοῦ ὕψους ὑπερέχοντα κατὰ τοὺς ὤμους.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν³. Ὁμοιοτάτον εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου Φαιστού⁴.

Τὸ ἀγγεῖον φέρει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν γραπτὴν διακόσμησιν καστανόχρους ἀμυδρῶν νῦν μάλιστα κατὰ τὴν μίαν ὄψιν. Διὰ τῶν ὄτων ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς δύο πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔφερε ἰδίαν παράστασιν. Ἐν τῇ μιᾷ ὄψει εὐρηται γεγραμμένος ὡσεὶ μέγας διπλοῦς πέλεκυς ἐσχηματοποιημένος, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὁποίου ἐκρύεται πρὸς τὰ ἄνω ὡσεὶ ἄνθος μετὰ φύλλων. Ἡ παράστασις τοῦ διπλοῦ πέλεκεως μεταφυσικῶν προσαρημάτων παρετηρήθη ἤδη εἰς ἀγγεῖον ἐκ Ζάκρου⁴, καὶ εἰς πῖθον μικρὸν ἐκ Κνωσοῦ ἀνημοσιεύτον εἰσέτι, ἐνθα οἱ δύο πέλεκεις

διατεμνόμενοι κατὰ τὸ μέσον ἀποτελοῦσι σταυρὸν ποικιλλόμενον διὰ φυσικῶν παραρτημάτων¹. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγγεῖῳ ὁ διπλοῦς πέλεκυς εὐρηται μετὰξὺ δύο μεγάλων κοσμημάτων ὁμοιαζόντων πρὸς τὰ κάθετα κοσμήματα, δι' ὧν περιβάλλονται αἱ παραστάσεις εἰς τὸ προηγούμενον κρατηροειδὲς ἀγγεῖον. Τῆς ἄλλης ὄψεως ἡ παράστασις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξίτηλος καὶ οὐσδιόκριτος, περιβάλλετο δὲ καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν αὐτῶν τῇ πρώτῃ ὄψει κοσμημάτων. Καὶ τοῦ ἀγγείου τούτου ὁ ρυθμὸς εἶναι μὲν γεωμετρικός, ἀλλ' ἡ μυκηναϊκὴ ἐπίδρασις, ὡς μοι φαίνεται, εἶναι καὶ ἐν ταῦθα καταφανής.

3) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ γονδρῶ πηλοῦ εὐρέθη ἐν τῷ τάφῳ μεγάλη λοπάς ἄωτος ἔχουσα ὕψ. 0,103 καὶ διαμ. 0,263 χρησιμεύουσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς σκέπασμα τοῦ ἀνωτέρου ἀγγείου. Φέρει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ζώνας περιφερικὰς καστανόχρους (εἰκὼν 6).

4) Μέγα φλασκίον ἐξ ἐρυθροῦ πηλοῦ μόνωτον ὕψ. 0,43. Ἡ κοιλία αὐτοῦ δὲν εἶναι πεπιεσμένη φακοειδής, ὡς συνήθως εἶναι εἰς τὰ ἀγγεῖα ταῦτα τὰ ὅποια ἀπομιμοῦνται τὰ φυσικὰ φλασκία (couffes) τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς κολοκύντης τῆς λαγυνοφόρου, ἀλλ' εἶναι σφαιρικὴ σχεδόν, ἀποτελεῖται δηλ. ἐκ δύο ἡμισφαιρίων συνδεδεμένων δι' ἀναγλύφου πλαστικῆς ταινίας. Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις συνίσταται ἀπὸ συγκεντρικοῦ κύκλους γραπτῶς εἰς ἕκαστον ἡμισφαιρίον ὁ μικρότερος κύκλος περιβάλλεται ὑπὸ πλαστικοῦ κύκλου καὶ φέρει ἐντὸς γραπτὸν σταυροειδὲς κόσμημα ἢ ἄνθος τετραπέταλον. Βίς τὸν ὄμον ἀντικρῦ τοῦ ὄτους εὐρηγνται δύο μαστοειδεῖς ἀπορύσεις.

Τὸ φακοειδὲς ὄργανον ἢ φλασκίον ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὴν Καμαραϊκὴν ἐποχὴν, ἀφ' οὗ ἐν τοιοῦτον εὐρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth ἐν τῷ λάκκῳ τῆς Κάτω Ζάκρου², ἦτο δὲ συνηθέστατον καὶ ἐν τῇ μυκηναϊκῇ ἐποχῇ³ καὶ ἐν τῇ γεωμετρικῇ⁴, καὶ κατόπιν καὶ μέχρι σήμερον ἀφ' οὗ ὡς εἶπομεν ἀπομιμεῖται τὸ φυσικὸν φλασκίον χρησιμεῖον ὡς ὁ-

¹ Ἀριθ. εὐρετ. πηλίνων τοῦ Μουσείου Πρακλείου 2763.

² Ἀριθ. εὐρετ. πηλίνων Μουσείου Πρακλείου 2092.

³ Furtw. Löschke I, 2, Vasenformen 72, 74. Tsountas-Manatt. εἰκ. 119, 127.

⁴ Φλασκία γεωμετρικὰ ἔχει τὸ Μουσείον Πρακλείου ἀπὸ τοῦ γεωμετρικοῦ τάφου τῶν Κορτῶν καὶ Ἀδρομύλων.

¹ Annual of the Brit. Sch. VI. 1899-1900 σ. 82 ff.

² Furtwäng. u. Löschke Myk. Vasen, Vasenformen 108.

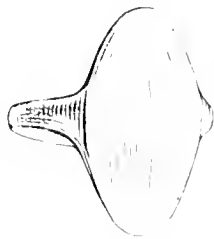
³ Monumenti antichi dei Egei τόμ. XII. 1902 σ. 117.

⁴ J. H. St. XXII 1903 σ. 255-256 εἰκ. 23.

χειον ύδατος ή οίνου εις τούς αγρότας, τούς στρατιώτας και τούς όδοιπορούοντας. Το μέγεθος όμως του ήμετέρου φλασκίου είναι πρωτοφανές και διά τούτο είναι άδηλον εις ποίαν ακριβώς χρήση τó μετεχειρίσθησαν εν τή οικιακή χρήσει, όπόθεν παραλαβόντες αυτό τó έθηκαν ως κτερίσμα εις τόν τάφον· ότι είχε συμβή ούτως αποδεικνύεται εκ τής ρωγμής, ήν αρχαιόθεν έφεραν εκτός του πλαστικού κύκλου τής μιᾶς πλευρᾶς· επειδή δέ ένεκα τούτου έκινδύνευε νά αποσπασθῆ έν μέρος κατεσκεύασαν εκτέρωθεν τής ρωγμῆς κατά αποστάσεις ανά τέσσαρας αντίστοιχους όπας, έν αίς έφάρμοσαν αγύλας έξ ύλης σκληρᾶς, ής σώζονται ίχνη ακόμη εις τινας τών όπών.

Άλλα αντικείμενα μικρά εύρέθησαν ύπ' έμού κατά τόν καθαρισμόν τών χωμάτων του τάφου τᾶ έξῆς.

Χρυσούς δακτύλιος (άπλους κρίκος άνευ σφεν-

Εικόνη 8. Χρυσούς δακτύλιος τάφου Α Μουλιανών.

δόνης) έχων διάμετρον 0,013 ώστε μόλις εις τó άκρον του μικρού δακτυλίου ανθρώπου ώρίμου δύναται νά χωρήσει.

Άλλος μικρός χρυσούς δακτύλιος φέρων και σφενδόνην εκ του αυτού μετάλλου έλλειψειδῆ μέ ράχιν κατά μήκος τής μεγάλης διαμέτρου, όμοιος δέ πρὸς τόν εύρεθέντα έν τάφῳ τής Ηραισού ύπό του κ. Bosanquet¹ (ΐδε εικόνα 8).

Δίσκος λεπτός έξ όστου κυρτεπίπεδος· φέρει τρήμα στρογγύλον έν τῳ κέντρῳ· ούδεμίαν φέρει διακόσμησην. Τό όστον έχει πρασινίσει εκ τής μετά τών χαλκῶν αντικειμένων παραμονῆς του· είναι διαμέτρου 0,044. Ίσως ήτο δίσκος κοσμηματικός αντικειμένου τινός π. γ. κεφαλή καρφίδος.

Ψῆφος διάτρητος εκ μάζης ύπολεύκου έχουσα σχῆμα και αῦλακας πυρῆνος πασχαλιᾶς.

¹ An. of the Brit. Sch. VIII 1901-1902 σ 248 εικ. 16.

Έκ του τάφου Α προέρχονται και πεμάχιά τινα σιδηρᾶ λίαν ώξειδωμένα· άνηκον εις ξίφος και μαχαιρίδιον σιδηρᾶ τής γεωμετρικῆς ταρῆς.

Τάφος Β

Έντε περίπου μέτρα νοτιώτερον άνεύρου άλλου όμοιον κτιστόν θολωτόν τάφον. Ούτος είναι σχεδόν τετράγωνος τήν κάτωψιν και είναι εκτισμένος όπως και ό πρώτος διά μεγάλων λογάδων λίθων και πλακῶν εκ τιτανολίθου και σχιστολίθου. Διά τής βαθμιαίας προεξοχῆς τών λίθων κατά το γνωστόν μυκηναϊκόν σύστημα στενεύεται και ούτος άνω και γίνεται θολωτός. Η διεύθυνσις του τάφου τούτου είναι ή αὐτή τῳ προηγουμένῳ ήτοι ΑΔ, το δέ στομίον πρὸς Δ αποτελείται εκ θύρας τετραγώνου εκτισμένης διά μεγάλων πλακῶν ως παραστάδων και άλλων ως υπερθύρου. Το στομίον ήτο περραγμένον διά ξηροτόχου, όν έθεώρησα περιττόν νά αφαιρέσω άφ' ου ό καθαρισμός του τάφου έγινετο άνωθεν αφαιρεθείσης μιᾶς μεγάλης πλακῆς εκ σχιστολίθου και δύο άλλων μικροτέρων. Η κορυφή του θόλου εύρίσκετο όπως και του πρώτου τάφου μόλις 0,80 του μέτρου ύπό τήν σημερινήν του εδάφους επιφάνειαν. Αι διαστάσεις του τάφου είναι αι έξῆς· από του στομίου μέχρι του βάθους δύο περίπου μέτρα (άκριβώς ειπείν του μέν προς δεξιᾶ τοίχου 1,90 του δέ πρὸς άριστερά 2,12· τó δέ πλάτος 1,97. Η θύρα του στομίου έχει έσωθεν ύψος μέν 0,70, πλάτος δέ άνω 0,70 και κάτω 0,90. Αι διαστάσεις αὐται έξωθεν υποθέτω ότι θα είναι μικρότεροι όπως και εις τόν πρώτον τάφον μή χρησιμοποιουμένου του στομίου.

Ο τάφος Β είναι μέν έν γένει μικρότερος· άλλά πρὸ πάντων χαμηλότερος (τό ύψος αὐτου έν τῳ κέντρῳ του θαλάμου μόλις είναι 0,87), τούτο δέ διότι ή βαθμιαία προεξοχή τών λίθων πρὸς άποτέλεισιν του θόλου γίνεται μάλλον άποτόμως. Έν γένει ό τάφος Β είναι πολλῶ πλέον άκανόνιστος και μέθλιγωτέραν επιμέλειαν εκτισμένος άπο τόν Α.

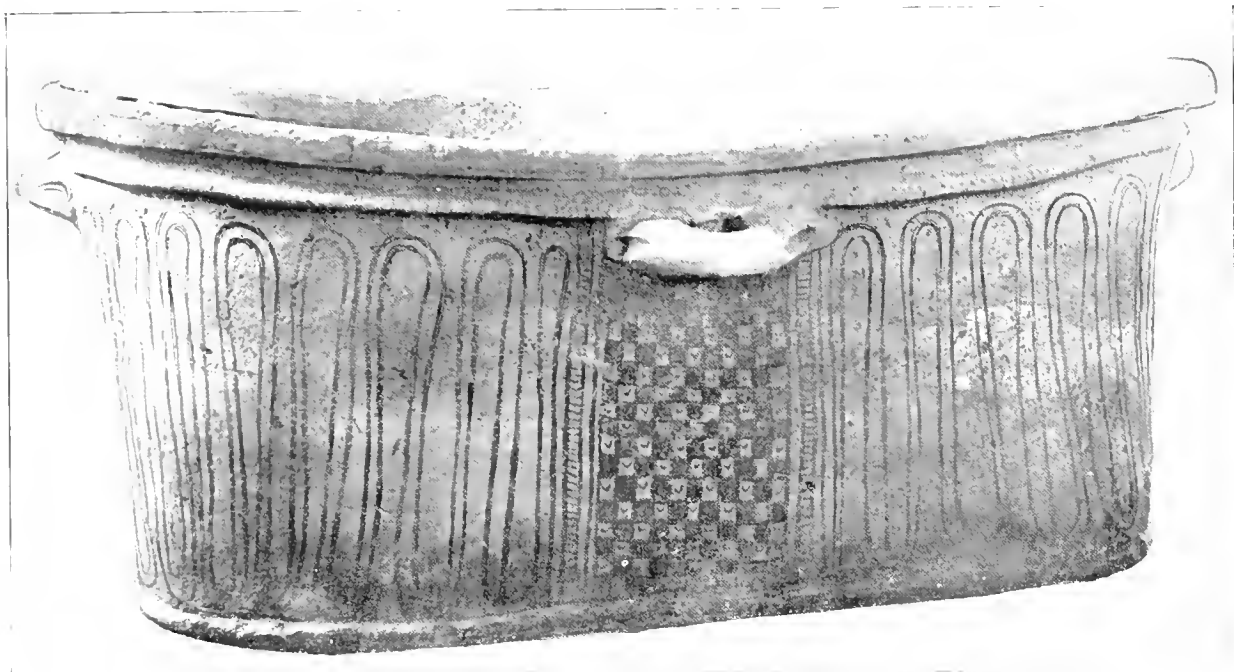
Ο τάφος εύρέθη έντελῶς άθικτος· μόνον χώματα και λίθοι τινές είχαν καταπέσει, και όή έντός τής πηλίνης λάρνακος, και είχαν καλύψει έν μέρος τούς σκελετούς και τᾶ κτερίσματα.

Έν τῳ τάφῳ είχαν ταρῆ δύο νεκροί· εις μέν

ἀριστερά τῷ εἰσιόντι ἀπὸ τοῦ στομίου ἐντὸς πηλίνης λάρνακος λουπηροειδούς, ἄλλος δὲ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ παχέος στρώματος φορητῆς γονόρθης ἄμμου καὶ καλληκῶν, δι' ὧν ἦτο ἐπιστρωμένον τὸ ἦμισυ τοῦλάχιστον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου. Οἱ σκελετοὶ διατηροῦντο τῆς μὲν λάρνακος ἀρκετὰ καλὰ ὁ γαμαὶ δὲ μετρίως, ὥστε ἡ θέσις τῶν νεκρῶν ἦτο σαφής. Ὁ τῆς λάρνακος εἶχε ταφή καθ' ἓν πρόπον εἰδόμεν ἤδη εἰς τὸν τάφον Ἄρτσά, ἦτοι ὕψις μὲ κεκαμμένα τὰ σκέλη πρὸς τὰ ἄνω, ἐπειδὴ δὲ ὁ πυθμὴν τῆς λάρνακος ἦτο βραχὺς μικροτέρος τοῦ μέτρου), ἐγένετο ἀνάγκη

νὰ καμφθῶσι τὰ σκέλη μέχρι ὀρθῆς γωνίας ἢ ὀξείας, οὕτω δὲ τὰ μηρικὰ καὶ κνημικὰ ὅσῃ δὲν ἔπεσαν μετὰ τὴν ἀποσύμβασιν τῶν σαρκῶν πρὸς τὸ κάτω τοίχωμα, ἀλλ' ἐμπρός, αἱ δὲ κεφαλὰὶ τῶν μηρικῶν ὀστέων εὐρίσκοντο εἰς τὸ κάτω ἄκρον μετὰ τῶν ὀστέων τῆς λεκάνης.

Εἰς ὁμοίαν θέσιν εἶχε ταφή καὶ ὁ δεύτερος νεκρός ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μὲ κεκαμμένα ὀρθῶς τὰ κάτω ἄκρα· τοῦτο δὲ ἐν ᾧ ὑπῆρχε γῶρος ἀρκετός (1,90) διὰ τὴν ταφήν ἐκτάδην. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἀπαράβατον συνήθειαν νὰ θάπτωσι κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν τοὺς νεκροὺς μὲ συνεσταλμένα τὰ

Εἶκων 9. Λάρναξ ταφῆς Β Μουλιανῶν.

κάτω ἄκρα, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπῆρχε γῶρος ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἐκτάδην ταφήν.

Ἀμφοτέρω οἱ νεκροὶ εἶχον τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἦτοι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς εἰσοδου. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρήθη ἤδη καὶ διὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ τάφου Ἄρτσά, τοὺς τεθαμμένους ἐντὸς τῶν λάρνάκων.

Πάντα τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τούτου τὰ ὁποῖα περιγράφομεν κατωτέρω ἀνηκουσιν εἰς μίαν μόνον ἐποχὴν τὴν μυκηναϊκὴν, ὥστε ὁ τάφος οὗτος δὲν ἐχρησιμοποιήθη, ὅπως ὁ Α, εἰς μεταγενεστέραν ταφήν.

Ἡ πηλινὴ λάρναξ τοῦ τάφου Β ἔχει σχῆμα λουπηρῶς (εἶκ. 9). Ἐχει πηλὸν γονόροισθῃ κίτρινωπὸν, ἐν ᾧ φαίνονται ἀναμεμιγμένα ἄμμος καὶ συντρίμματα ἐρυθροῦ σχιστολίθου. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις αὐτῆς εἶναι· μῆκος ἄνω κατὰ τὸ χεῖλος 1,04, κάτω δὲ εἰς τὸν πυθμῆνα 0,93. Τὸ πλάτος ἄνω 0,38 καὶ τὸ ὕψος 0,43. Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων κατὰ τὸ στομίου εἶναι 5-7 ἑκατοστῶν. Ἐφερε τεσσαρὰς τοξοειδεῖς λαβὰς μίαν εἰς τὸ μέσον ἐκάστης τῶν πλευρῶν, ἀλλὰ πᾶσαι εὐρέθησαν ἀποκεκουσμένα ἀρχαίως. Ἐκ τούτου καὶ τῆς ἄλλης ἀποδείξεως τῆς διακοσμῆσεως μάλιστα κατὰ

τὸ ἐσωτερικὸν εἰκάζω ὅτι ἡ λάρναξ πρὶν χρησιμεύσῃ ὡς σαρκοφάγος εἶχε χρησιμοποιοῦνθῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς λουτρικὴ ἀσάμινθος ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὅπῃν φέρει κατὰ τὸ σύνθηρες μίαν εἰς τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένος, ἵνα ἐκρέωσι τὰ ὕδατα μετὰ τὸ λουτρόν. Το σχῆμα τῆς λάρνακος εἶναι βαρὺ καὶ στερεῖται τῆς περὶ το μέσον τῶν μακρῶν πλευρῶν καμπυλότητος, ἣν βλέπομεν εἰς τὴν λουτροειδῆ λάρνακα τῆς Μιλάτου¹, καὶ ἦτις προσδίδει εἰς αὐτὴν κομψὸν περιήγραμμα.

Περὶ τὸ στόμιον ἡ λάρναξ φέρει ἐξέχον χεῖλος μετ' αὐλάκος, διακόσμησιν δὲ ἐντος καὶ ἔκτος χρώματος καστανόχρου, τὸ ὅποιον πολλαχρῶς μάλιστα κατὰ τὴν μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν ἐγένετο ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ὀπτίσεως ἐρυθρῶν. Πᾶσα ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κάτω τοῦ χείλους πλὴν δύο ὀρθογωνίων διαμερισμάτων κάτωθι τῆς λαθῆς ἐκάστης τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν καταλαμβάνεται ὑπὸ ὀρισειδῶς διπλῆς καμαρωτῆς σπείρας καθέτου. Τὰ ὀρθογώνια διαμερίσματα περιβάλλονται ἐκατέρωθεν ὑπὸ δύο καθέτων ταινιῶν συνδεομένων διὰ γραμμῶν ἐν σχήματι κλίμακος, διακοσμοῦνται δὲ εἰς τετράγωνα μικρὰ ἐναλλάξ λευκὰ καὶ μέλανα, ὥστε ἀποτελεῖται τὸ κοσμημα τὸ ὁμοιάζον πρὸς ἄβακα ζατρίκιου (Schachbrett). Τὸ κοσμημα αὐτὸ εἶναι Μυκηναϊκὸν καὶ εὑρεθαι ἐν μυκηναϊκῷ ἀγγεῖῳ ἐκ τοῦ Δικταίου ἄντρου ἀνακαλυφθέντι ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth². συγχρότερον δὲ ἀπαντᾷ εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ἦτις θὰ τὸ ἐκλήρονόμησεν ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κοσμήματος πιστεύω ὅτι ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἐν Κρήτῃ εὑρεθέντων μυκηναϊκῶν μνημείων. Φρονῶ ὅτῃ, ὅτι πλὴν τοῦ ὀνόματος οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς ἄβακα πεσσῶν ἢ ἄλλης ἀναλόγου παιδιᾶς, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀπομίμησις ἰσοδομικοῦ μυκηναϊκοῦ τοίχου ἐκτισμένου ἐκ τετραγώνων λίθων πελεκητῶν, καὶ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπολέσαν τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σημασίαν ἐσχηματοποιήθη εἰς κοσμημα. Ὅτι οἱ πολυτελέστεροι καὶ ἐπιμελέστερον κατεσκευασμένοι μυκηναϊκοὶ τοῖχοι ἐκτίζοντο κατὰ τοιοῦτον ἰσοδομικὸν ῥυθμὸν κατεδείχθη ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν

ἀνασκαφῶν τῆς Κνωστού καὶ τῆς Φαιστού, ὅτι δὲ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης εἰκονίζοντο τοιοῦτοι φαίνεται ἐκ τεμαχίου λίθου ἀγγείου μετ' ἀναγ' ὕψων παραστάσεων ἐκ Κνωστού³, καὶ εἰς τὰ ἐκ πορσελάνης σχέδια οἰκῶν ἐκ Κνωστού⁴. Ὁμοίως εἶναι εἰκονισμένος ὁ βῶμος τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τῆς λιθίνης λάρνακος τῆς Ἀγίας Τριάδος, μάλιστα δὲ ἡ βῶσις τοῦ ἱεροῦ στόλου ἐν τῇ αὐτῇ λάρνακι, ἦτις διακρίεται εἰς τετράγωνα ἐναλλάξ ἐρυθρὰ καὶ κίτρινα⁵.

Ἐσωτερικῶς ἡ λάρναξ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον ἐκἄστης πλευρᾶς τρεῖς ὀρισειδῆς καθέτους ταινίας γραπτὰς κατὰ συστήματα, εἰς τὰ μεταξὺ δὲ τῶν συστημάτων τούτων κενὰ διαστήματα εἶχον γραφῆ ἰχθύος⁶ σήμερον διακρίνονται ἀμυδρῶς τρεῖς τοιοῦτοι, ἦτοι εἰς εἰς τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ δύο εἰς τὴν μίαν τῶν μακρῶν⁷. ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις ἔπαθε μεγαλύτεραν βλάβην ἐκ τῆς πολυετοῦς οἰκιακῆς χρήσεως τῆς λάρνακος ὡς λουτρῆρος, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀμύριων ὑδάτων τὰ ὅποια εἰσεδύον εἰς τὸν ἐπιπόλῃς κείμενον τάρον.

Ἀγγεῖα πηλίνα ἐν τῷ τάρῳ Β εὑρέθησαν μόνον τέσσαρες μετροῦ μεγέθους στεγανόστομοι ἀμφορεῖς (Bügelkannen), ἦτοι δύο μὲν παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ χαμαὶ κειμένου νεκροῦ, εἰς μεταξὺ τοῦ νεκροῦ τούτου καὶ τῆς λάρνακος καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς λάρνακος παρὰ τὸν τοίχον (εἰκὼν 10).

1. Στεγανόστομος ἀμφορεὺς ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ καθαρῶν· ἔχει τὴν κοιλίαν σφαιρικὴν καὶ εἶναι διερωγῶς πολλαχρῶς ἀλλ' ἀκέραιος· ὕψ. 0,23 διάμετρος τῆς κοιλίας 0,22. Ἡ διακόσμησις ἐρυθρὰ καὶ καστανόχρους· εἰς τὸ κάτω ἤμισυ τῆς κοιλίας εἶναι ἀπλαῖ ζῶναι περιφερικαί. Το ἄνω ἤμισυ καταλαμβάνεται ὀλοκληρὸν ὑπὸ πολυπόδος ἐσχηματοποιημένου, τοῦ ὁποῦ τοῦ μὲν σῶμα εἶναι μικρὸν τριγωνικόν, ἡ κεφαλὴ δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι ὀφλουμένοι διὰ πολλῶν ὀμοκέντρων κύκλων, καὶ τέσσαρες μὲν μικροὶ πλόκαμοι πληροῦσι τὴν κυρίαν ὄψιν, δύο δὲ ἄλλοι ἐκτεινόμενοι καὶ συστρεφόμενοι καταλαμβάνουσι τὴν ἀντιθετον

¹ Monumenti antichi dell'Acad. dei Lincei τόμ. I. 1890 σ. 201. Perrot et Chipiez VI σ. 456 εἰκ. 171.

² The Dictæan Cave in Ann. of Brit. Sch. N. VI σ. 103 εἰκ. 31, 32.

³ Ἀδημοσίητος εἶσασι.

⁴ A. Evans, The Palace of Cnossos in Ann. of Br. Sch. VIII σ. 14 εἰκ. 8.

⁵ Ἀδημοσίητος εἶσασι.

ὄψιν, τὴν ὁποίαν διακοσμοῦσι μετ' ἄλλων προσθέτων παραπληρωματικῶν κοσμημάτων ἐκ γραμμῶν καὶ συγκεντρικῶν τοξῶν διατεταγμένων κατὰ τριγωνικὰ συστήματα.

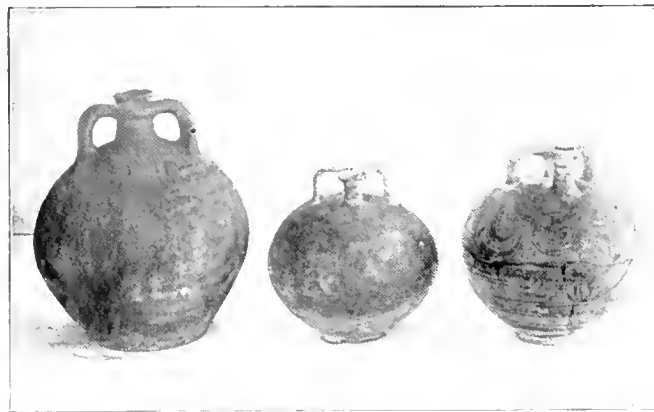
2 Ὁμοίος τῷ προηγούμενῳ στεγανόστομος ἀμφορεύς καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ὕψ. 0,203 διαμ. 0,20. Καὶ ἐν τούτῳ βάσις τῆς διακοσμῆσεως ἦτο ὁ πολύπους, ἀλλὰ τοσον ἐλλιπίης καὶ ἐσχηματοποιήμενος, ὥστε τὸ ζῶον δὲν φαίνεται πλέον, ἔμειναν δὲ μόνον οἱ πλόκαμοι, ὧν δύο ἐκφύονται ἐν ἑκατέρῃ ὄψει ἀπὸ κοινῆς ῥίζης περιελίσσονται καὶ ἀποτελοῦσιν ἑλικας μὲ πολλὰς ἀναπληρωματικὰς γραμμάς καὶ τοξοειδῆ κοσμηματα.

3 Στεγανόστομος ἀμφορεύς ἐκ γονόρου πηλοῦ ὕψ. 0,21 διαμ. 0,18. Ἡ διακοσμῆσις καστανέ-

ρυθρος. Οἱ ὄμοι κοσμούνται ὑπὸ γραμμῶν καὶ τοξῶν ἢ κοιλία καταλαμβάνεται καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ὑπὸ σπείρας ὀρισειδοῦς, ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀπλουτέρα ἐξέλιξις τῶν πλοκάμων τοῦ ὀκτάποδος.

4 Στεγανόστομος ἀμφορεύς μεγαλύτερος ἐκ γονόρου καὶ οὐχὶ καθαροῦ πηλοῦ ὕψ. 0,28 διαμ. 0,24. Εἰς τοὺς ὄμους φέρει καὶ κατὰ τὰς δύο ὄψεις ὄρθιον κόσμημα ἰχθυακονθειδές, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου εὐρεθται κήθετον κόσμημα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων τοῦ Λ. τάφου. Ἡ κοιλία καὶ τούτου καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀπλῶν πλοκάμων πολυπόδος.

Εἰς τοὺς δύο τελευταίους στεγανόστομους ἀμφορεῖς τὸ διάφραγμα τοῦ στομίου φέρει τρῆμα.

Εἰκὼν 10. Πύλινα ἀγγεῖα τάφου Β Μουλιανῶν.

προφανῶς ἐγένετο τοῦτο πρὸς εὐκολωτέραν πρακτικὴν χρῆσιν, ἵνα χρησιμεύσῃ, ὁγλ. ἢ ὅπῃ αὐτὴ ὡς ἀνεμολόγος ὡς λέγεται σήμερον ἐν Κρήτῃ. Ὁ ἀνεμολόγος αὐτός δεικνύει χρόνους μεταγενεστέρους, εὐρεθται δὲ εἰς τοιοῦτους ἀμφορεῖς ἀπὸ Κοῦρτες, οὐχὶ ὅμοιος εἰς τὸ διάφραγμα τοῦ στομίου ἀλλ' εἰς τὸν λαίμον.

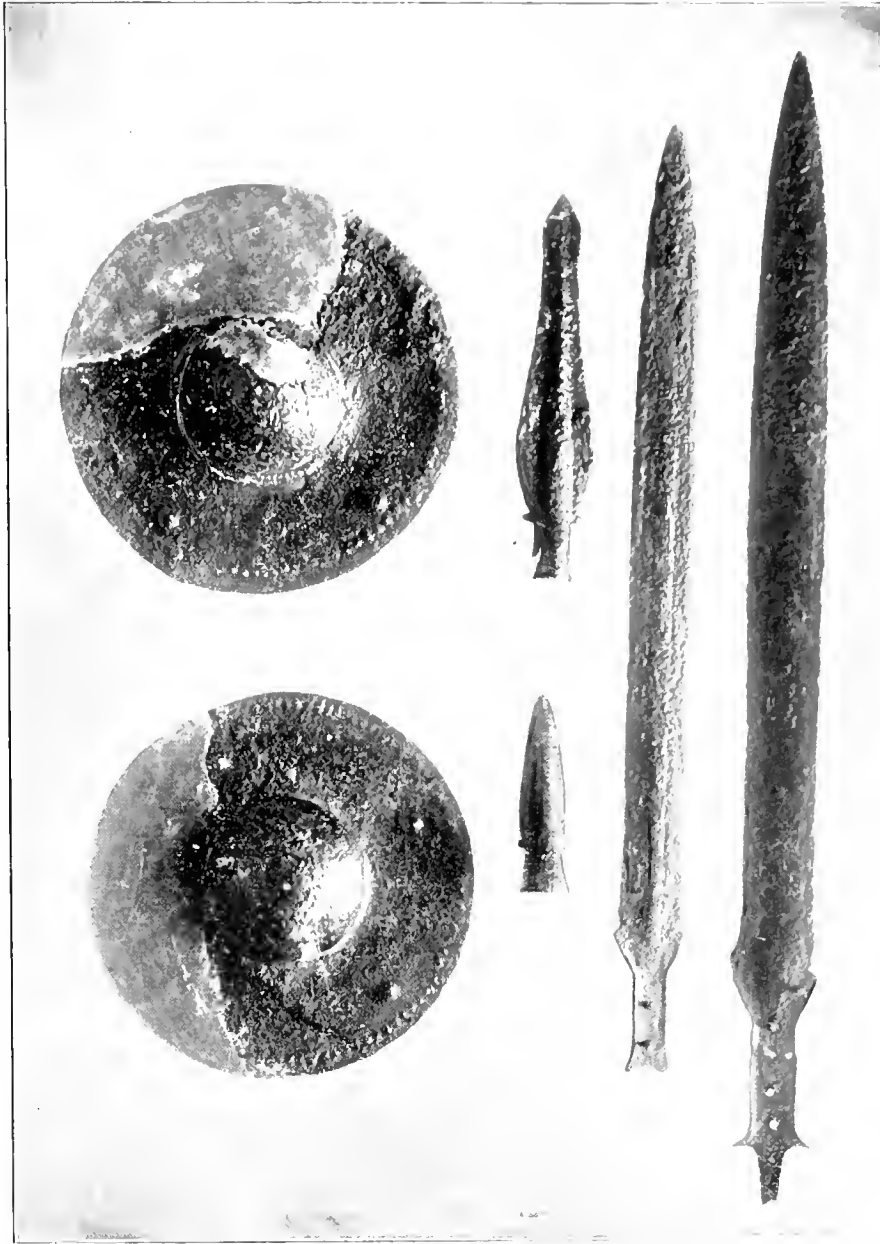
Ἡ διακοσμῆσις τῶν στεγανόστομων αὐτῶν ἀμφορέων καὶ μάλιστα τῶν δύο πρώτων καὶ ἡ τῆς λάρνακος Λιμένος Σητείας, ἣν δημοσιεύομεν εἰς τὸ τέλος, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς, ὡς φρονῶ, τὴν κλειῖδα πρὸς ἐρμηνείαν τῶν δύο συνηθεστάτων κοσμημάτων τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης τοῦ σπειροειδοῦς καὶ τοῦ ἑλικοειδοῦς, ἴσως δὲ καὶ τῶν συγκεντρικῶν κύκλων. Εἶναι γνωστότατη ἡ ἰδιόζουσα κλίσις τῶν μυκηναίων τεχνιτῶν νὰ ἀπεικονίζωσιν εἰς

τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης μάλιστα τῆς κεραμευτικῆς Θαλάσσια ζῶα καὶ ἰδιὰ ἐκ τῆς τάξεως τῶν κεφαλοπόδων, τὰ ὁποῖα, ὡς φαίνεται εὐρίσκοντο ἀφθονώτατα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἴα ἀπετέλουν κοινοτάτην τροφήν τῶν παραλίων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων. Ὁ πολύπους ἰδιὰ εἶναι τὸ μάλιστα πάντων εἰκονιζόμενον, ἀναρίθμητα δὲ εἶναι τὰ μνημεῖα ἐν οἷς εὐρεθται. Κατ' ἀρχάς, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἐπέτρεπεν ἡ δεξιότης τοῦ τεχνίτου, οὗτος εἰκονίζετο κατὰ πιστὴν ἐκ τῆς φύσεως ἀντιγραφῆν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμοιος τὸ ζῶον ἤρχισε νὰ σχηματοποιῆται, οἱ πλόκαμοι αὐτοῦ εἴτε πάντες, εἴτε τινὲς μόνον ἐπεκτείνονται ὑπερμέτρως, ἵνα καταλάβωσι καὶ διακοσμήσωσι περισσότερον γῶρον, οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται μεγάλοι καὶ πολύγραμμοι ἐπὶ τέλους οἱ πλόκαμοι ἀποβάλλουσι τὰς κο-

τυληθόνας και καταντῶσι σπείραι ἢ ὄφρσιδεῖς ταινίαι, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ γίνονται κοσμήματα ἑλικοειδῆ ἢ πολλοὶ ὁμόκεντροι κύκλοι. Ὁ πολὺπος ἀποβάλλει τὴν ζωτικότητά του καὶ ἀποχωρίζονται καὶ τὰ μέρη του, καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐκλείπει ἐντελῶς

μένουσι, δὲ μόνον οἱ πλόκαμοι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσχηματοποιημένοι εἰς κοσμήματα.

Πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος παραθέτομεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς διακοσμήσεως εἰς τοὺς δύο πρώτους ἀμφορεῖς (Πίν. I). Ἐν τῇ πρώτῃ

Εἰκὼν II. Χαλκᾶ κτερίσματα τοῦ ταφῆου Β Μουλιανῶν.

διακρίνεται ἀκόμη τὸ ἐσχηματοποιημένον ζῶον σαφῶς, ἀλλὰ δύο τῶν πλοκάμων αὐτοῦ ἐπεκτεινόμενοι καταλαμβάνουσι καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν, ἣν διακοσμοῦσιν. Εἰς τὴν δευτέραν ἔχει ἤδη συντελεσθῆ ἢ ἐξέλιξις τὸ ζῶον ὅν ἀναγνωρίζεται πλέον,

ἀλλ' εὗρηται μόνον οἱ πλόκαμοι ἀποτελοῦντες σπείρας καὶ ἑλικας. Εἰς τὸν τρίτον καὶ τέταρτον ἀμφορέα εὗρηται μόνον οἱ πλόκαμοι ὑπὸ τὴν ἀπλουστάτην αὐτῶν μορφήν ὡς ὄφρσιδεῖς ταινίαι. Εἰς τὴν κατωτέρω δημοσιευμένην λάρνακα Λιμέ-

νος Σητρείας εύρηται εικονισμένος πολυπους εις ἐκάστην τῶν τεσσάρων πλευρῶν, οὗ οἱ πλόκαμοι καταλαμβάνουσιν ὀλοκλήρην τὴν πλευρὰν ὡς ὀρι-
εῖς ταινίαι εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαλλήλους σειράς.

Χαλκῆ ἀντικείμενα εὐρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ τὰ ἑξῆς.

Ἐντὸς τῆς λάρναικος καὶ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ στηθους εὐρέθησαν τρεῖς χαλκοὶ δίσκοι ἡμιερθαρ-
μένοι ἐκ τῆς ὀξειδώσεως, ὧν ἡ διάμετρος εἶναι περί-
που 0,19 εἰκ. II. Ἡ κεντρικὴ γῶρα ἐκάστου σφαι-
ρουμένη σχηματίζει ὀμφαλὸν κυρτόκοιλον, οὗ τὸ
μὲν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου εἶναι 0,023, ἡ δὲ διά-
μετρος 0,08. Ὁ ὀμφαλὸς εἰς τοὺς δύο δίσκους ἐν
οἷς σώζεται ὀλοκλήρως φέρει τρῆμα ἐν τῷ μέσῳ.
Πιθανώτατα ὑπῆρχε καὶ τέταρτος δίσκος ἐν τῇ
λάρνακι, διότι τὰ εὐρεθέντα σσηπώτα τεμάχια
εἶναι περισσώτερα. Ἐκ τε τοῦ σχηματισμοῦ, τοῦ
μεγέθους καὶ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὀμφαλοῦ ὀπῆς
εἰκάζω ὅτι οἱ δίσκοι αὗτοι ἦσαν κύμβαλα καὶ ὅτι
κατ' ἀκολουθίαν ὁ τεθαμμένος ἐν τῇ λάρνακι νε-
κρὸς ἦτο κυμβαλιστῆς ἢ ἱερεὺς ὀργιαστικῆς τινοῦς
θεοτήτος.

Περὶ τῶν κυμβάλων πιστεύουσιν, ὅτι εἰσῆχθη-
σαν εἰς Ἑλλάδα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς λα-
τρείας θεοτήτων ὀργιαστικῶν π. γ. τῆς Κυβέλης ἢ
τοῦ Βάκχου¹, ἀλλ' ὅσα μέχρι τοῦδε ἦσαν γνωστὰ
προέρχονται ἐκ χρόνων ἑλληνικῶν. Τοιαῦτα εἶναι
τὰ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βερολί-
νου εὐρισκόμενα φέροντα καὶ ἀρχαίως ἀναθημα-
τικὰς ἐπιγραφὰς² εἰς Κόρινθον καὶ Ἄρτεμιν Λιμνα-
τιν. Ἄλλο εὐρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου ἐν
Δωδώνῃ³. Μυκηναϊκῆς ὁμοῦς ἐποχῆς κύμβαλα δὲν
ἦσαν γνωστὰ μέχρι τοῦδε, ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω,
οὐδὲ παραστάσεις αὐτῶν. Ὅστε τὰ κύμβαλα ταῦτα
δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ πρῶτα ἐρχόμενα
εἰς φῶς ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τοῦ ἐκ τῆς εὐρέ-
σεως αὐτῶν ἐξαγόμενον συμπέρασμα εἶναι ὅτι τοῦ-
λάχιστον κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον
τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ ἢ

λατρεῖα Ἀσιατικῶν θεῶν μετ' ὀργίων, ὧν αἱ τελε-
ταὶ συνωδεύοντο ἐν τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις.

Διακοσμησιν ἔφερον τὰ κύμβαλα ζώνην περιφε-
ρικὴν κατὰ τὸ χεῖλος ἐκ σταγονῶν ἐκκρούστων
τέσσαρας δὲ ἄλλας ἐκκρούστους μεγάλας σταγό-
νας ἔφερον ἕκαστον κύμβαλον εἰς κανονικὰ διαστή-
ματα μεταξὺ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τῆς περιφερείας.
Ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὀμφαλοῦ ὀπῆ ἐγχορσίμευεν,
ἵνα διέρχεται ἰμάς, δι' οὗ διεπέρα τοὺς δακτύλους
οὗ κυμβάλιζων.

Ξίφος δίστομον (εἰκ. II) χαλκοῦν ἀκέραιον εὐρε-
θὲν ἐντὸς τῆς λάρναικος κατὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ νε-
κροῦ πλευρὰν. Ἡ λεπίς αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ὁμοί-
αις τοῦ τάφου Α, ἀλλ' ὁ καυλὸς διαφέρει κατὰ τοῦτο
ὅτι δὲν σχηματίζει ὀρθὰς γωνίας πρὸς τὴν λεπίδα,
ἀλλὰ δι' ἀμβλειῶν γωνιῶν μεταβαίνει ἠρέμα πρὸς
τὴν λεπίδα ὁ καυλὸς δὲν ἀπολήγει εἰς κόμβον οὐδὲ
τοξοειδῆ ἀπόφυσιν ἀλλ' εἰς οὐρὰν ἐκατέρωθεν τῆς
ὀποιᾶς ὁ καυλὸς σχηματίζει δύο ἐξοχὰς ὡσεὶ ὄγ-
κους βέλους ἢ προφυλακτῆρας. Τὰ πληρώματα
τοῦ καυλοῦ ἠφανίσθησαν⁴ συνηλοῦντο δὲ διὰ τεσ-
σάρων μικρῶν ἤλων κατὰ τὴν πτέρναν καὶ τριῶν
κατὰ μῆκος τοῦ καυλοῦ. Κατὰ τὸ σχῆμα φαίνε-
ται τὸ ξίφος τοῦτο καὶ τὸ κατωτέρω κατὰ τι ἀρ-
χαίτερον τῶν ἐν τῷ τάφῳ Α. Μῆκος τῆς λεπίδος
0,46, τοῦ καυλοῦ μετὰ τῆς οὐρᾶς 0,09. Τὸ μεγα-
λύτερον πλάτος τῆς λεπίδος 0,04.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ κατὰ τὸ σχῆμα ἀλλὰ
μικροτερον (εἰκ. I2) εὐρέθη παρὰ τὴν ἀριστερὰν
πλευρὰν τοῦ χαμαὶ τεθαμμένου νεκροῦ. Εἶναι ἀπο-
κεκρομένον το ἄκρον τοῦ καυλοῦ μετὰ τῆς οὐρᾶς.
Ὀλικὸν μῆκος 0,45.

Πάντα τὰ ξίφη καὶ τῶν δύο τάφῶν τῶν Μου-
λιακῶν φέρουσι διπλῆν ἐγγύρακτον διακοσμητι-
κὴν γραμμὴν κατὰ μῆκος τῶν αἰχμῶν.

Αἰχμαὶ δοράτων εὐρέθησαν δύο ἐν τῷ τάφῳ
ἀπεικονιζόμεναι ἐν τῷ μεσῷ τῆς εἰκόνας II. Τὸ
σχῆμα τῆς πρώτης τῆς μεγαλυτέρας εἶναι κομφό-
τερον⁵ εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ ὁ αὐλὸς μεταβαίνει εἰς
τὴν λεπίδα σώζεται προέχων ἐκατέρωθεν ὁ γαλ-
κοῦς ἦλος, δι' οὗ ἐστερεοῦτο τὸ ξύλον ἐντὸς τοῦ
αὐλοῦ. Τὸ ὀλικὸν μῆκος τῆς αἰχμῆς εἶναι 0,185.
Ἡ ἄλλη αἰχμὴ εἶναι μικροτέρα καὶ ἀπλουστερα καὶ
πιθανῶς ἀνήκειν εἰς μικρὸν κυνηγετικὸν ἀκόντιον⁶
σώζει καὶ αὕτη τὸν ἦλον. Μῆκος ὀλικὸν 0,095.

¹ Τοῖς ὄρθροι E. Pottier εἰς το Λεξικὸν Daremberg et Saglio
ἐν τῇ λέξει Cymbala.

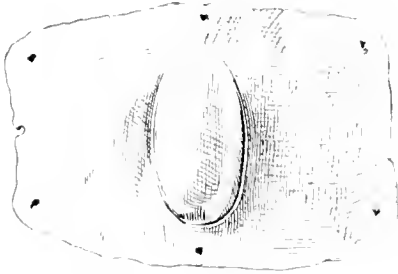
² Τοῖς αὐτοῖς μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν εἰς Roehl Imagines inscrip-
t antiquiss. σ. 24 N. 1 σ. 26 N. 8.

³ Carapanos Fouleue πόν. LIV. 4.

Χρυσῶ ἀντικείμενα εὐρέθησαν ἐν τῷ Β τάφῳ τὰ ἐξῆς δύο.

Μικρὸς χρυσοῦς δακτύλιος ἀπλοῦς ἔχων διαμ. 0,018. Εὐρέθη ἐντὸς τῆς λάρνακος κατὰ τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρός.

Προσωπὶς χρυσῆ (εἰκ. 12) εὐρισκαμένη ὅτε ἀνεφύθη ὁ τάφος ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν τοῦ προσώπου τοῦ χαμαὶ τεθαμμένου νεκροῦ ἤτοι μεταξὺ τῆς κάτω σια-

Εἰκὼν 12. Χρυσῆ προσωπίς τάφου Β Μουλιανῶν.

γόνος ἦτις ἐσώζετο ἀκεραία καὶ τεμαχίου τοῦ κρανίου. Εἶναι ἔλασμα χρυσοῦν, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀρκετὴ ποσότης ἀργύρου, ὀρθογωνίου σχήματος μὲ τὰς γωνίας ἀποστρογγυλωμένας καὶ τὰς πλευρὰς κυρτουμένας πρὸς τὰ ἐξῶ· εἰς τὸ μέσον φέρει κοιλότητα ἀμυγδαλωτὴν πρὸς ὑποδοχὴν πάντως τῆς ῥινὸς ἔκκρουστον ἔσωθεν. Τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς εἶναι 0,15, τὸ δὲ ὕψος 0,108. Ἡ προσωπίς κατὰ τὴν περιφέρειαν ἔφεραν ἑπτὰ τρήματα, ἤτοι ἐν εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν καὶ ἀνὰ ἓν εἰς τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς πλὴν μιᾶς τῶν στενωτέρων, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ἵνα διὰ νημάτων προσδένηται εἰς τὸ πρόσωπον, ἢ μᾶλλον ἵνα προσράπτηται εἰς ὕφασμα, τὸ ὅποιον θὰ ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ὅσον δὲν ἐσκέπαζεν ἢ προσωπίς.

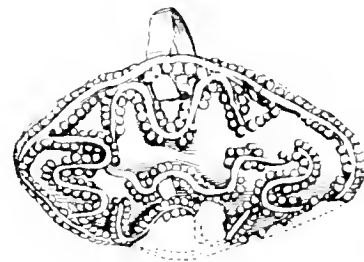
Ἡ εὕρεσις χρυσῆς προσωπίδος εἰς τάφον τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου εἶναι ἀρκετὰ παράδοξος, ἀρ' οὐ μόνον εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων αἰῶνας ὅλους ἀπέχοντες τῆς ἐποχῆς τῶν τάφων τῶν Μουλιανῶν εὐρέθησαν τοιαῦτα, μᾶς διδὲι δὲ τὸ δικαίωμα νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη δὲν εἶχεν ἐκλείψει καὶ ὅτι ἐπεκράτει ἐν Κρήτῃ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς περιόδου ταύτης.

Καὶ ἐν τῷ τάφῳ Β εὐρέθη μικρὸν τεμάχιον σιδηροῦν λίαν βεβλαμμένον ἀγνώστου ἀντικειμένου.

Μεταξὺ τῶν χωμάτων τοῦ Β τάφου εὐρέθησαν δύο ἐπιμαχῆ πλακίδια ἐξ ἐλέφαντος πρασιτισμένα ἐκ τῆς ὀξειδώσεως τῶν γαλικῶν ἀντικειμένων πλησίον τῶν ὁποίων θὰ ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἴσως ἦσαν πληρώματα ξίφους ἢ ἄλλου γαλικοῦ ἀντικειμένου. Καὶ τὰ δύο φέρουσι τὴν μίαν ἐπιφανειαὴν ἀπλῆν ἐπίπεδον, τὴν δὲ ἄλλην διακεκοσμημένην δι' ἐγχαράκτων κοσμημάτων. Τὸ μεγαλύτερον τεμάχιον (μῆκος 0,093, πλατ. μεγάλ. 0,045) φέρει σειρὰν ἐκ δύο ὁμοκέντρων κύκλων μὲ στιγμὴν ὡς κέντρον καὶ κάτωθι σειρὰν ἀναγλύφων σταγόνων. Τὸ ἄλλο ἔχει εἰς τὸ μέσον σειρὰν ὁμοκέντρων κύκλων συνδεομένων ἀλλήλοις δι' ἐραπτομένων καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ λεγομένη ψευδοσπίρα. Ἐκατέρωθεν ἄνω καὶ κάτω ὑπάρχει σειρὰ διαμπερῶν ὀπῶν.

Μυκην. τάφοι εἰς θέσιν Βουρλιά.

Ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τῶν Σελλάδων ΒΑ εἰς θέσιν Βουρλιά εἶχον εὐρεθῆ ὑπὸ χωρικοῦ πρὸ 15 ἐτῶν ἄλλοι τάφοι κτιστοὶ θολωτοί. Τούτους ἀνέσκαψε καὶ κατέστρεψεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ, ὥστε μικρὰ δοκιμὴ γενομένη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ δὲν ἔφεραν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἢ τὴν κάθαρσιν ἐνὸς τοιοῦτου τάφου σωθέντος κατὰ τὸ ἦμισυ περίπου. Τὸ τε σχῆμα καὶ ἡ οἰκοδομία αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτὰ τοῖς προηγουμένοις, αἱ διαστάσεις του δὲ εἶναι 1,65 πρὸς 1,55. Ἐκ τῶν καταστραφέντων τού-

Εἰκὼν 13. Χρυσοῦς δακτύλιος Βουρλιάς Μουλιανῶν.

τῶν τάφων οὐδὲν ἄλλο περιέσωσεν ὁ χωρικός ἢ τὸν χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν περιγράφω ἀμέσως ἀγοράσας αὐτὸν διὰ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ τάφου τοῦ σωζομένου κατὰ τὸ ἦμισυ.

Χρυσοῦς δακτύλιος (εἰκ. 13) συνιστάμενος ἐκ λεπτοῦ κρίκου ἔχοντος διάμετρον 0,018 καὶ μεγάλῃς

έλληψοειδούς σφενδόνης χρυσῆς προσγλωμένης εἰς τὸν δακτύλιον διὰ δύο ἕλων χρυσῶν, ὧν αἱ κεφαλαὶ φαίνονται καὶ ἔσωθεν καὶ ἐπὶ τῆς σφενδόνης. Αὕτη ἔχει ὑποστῆ φθορὰν τινὰ εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν, τὸ μεγαλύτερον δὲ αὐτῆς μήκος εἶναι 0,032. Ἡ ἔξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς σφενδόνης ἔχει διακοσμητικὴν συνισταμένην ἐκ συρμάτων χρυσῶν περιβαλλομένων ὑπὸ κοκκιδώσεως, ἣτοι σύρμα λεπτὸν περιβαλλόμενον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ὑπὸ κοκκιδίων περιθέει ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν τῆς σφενδόνης, παρόμοιον δὲ σύρμα μετὰ κοκκιδίων σχηματίζει σπείρας ἢ ὀριοειδῆς γραμμὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας.

Εἰκὼν 14. Μυκηναϊκὸς τοῖχος Σελλάδων.

τεθραυσμένων καὶ ἐρείπια ἄλλων μικροτέρων θεμελίων. Ὀλίγα λεπτὰ πρὸς Δ. ὑπῆρχεν εἰς θέσιν ὑψηλὴν ὡσεὶ προύριον ἢ ἀκρόπολις μυκηναϊκῆ, ἣτις καλεῖται καὶ σήμερον «Ἑλληρικὸ» ἢ «Πύργος», ἣτις ἔσωζε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀκόμη καὶ τὴν πρὸς Δ. πύλιν. Ὁ γῶρος αὐτὸς ἀνεμογλεύθη πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐρυτεύθη ἄμπελος, οἱ δὲ ἀνασκαφέντες λίθοι ἐπέθησαν ἐπὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πέγγους καὶ ἀπετέλεσαν ὑψηλὸν θρόνον εἰκ. 15.

Εἰς ἄλλην θέσιν καλουμένην «Γουβες» κειμένην μεταξὺ τῶν δύο συστάδων τῶν τάρων ἦτο τῶν Σελλάδων καὶ τῆς Βουρλιᾶς ἀνεύρον διὰ μικρᾶς δοκιμῆς τοίχους οἰκημάτων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Πρὸ ἐξ ἐτῶν εἰς τὸν αὐτὸν βουνὸν εὐρέθησαν ὑπο χωρικοῦ ἀπὸ τῆς Μετόχια Τουρλωτῆς ἀρκετὰ ἐργαλεῖα χαλκᾶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἣτοι διπλοῖ

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Οἱ τάρτοι τῶν Σελλάδων καὶ τῆς Βουρλιᾶς ἀνήκουσιν εἰς ἓν ἢ πλείονας γειτονικοὺς μυκηναϊκοὺς συνοικισμούς, ὧν ἕγη τινὰ διεσώθησαν πλησίον καὶ μέχρι σήμερον. Ἀμέσως ἄνω τῶν τάρων τῶν Σελλάδων πρὸς Ν. εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑπερκείμενου γηλόφου παρὰ τὸ μετόχιον τοῦ εὐρέτου χωρικοῦ σώζεται τοίχος μυκηναϊκὸς ἐκτισμένος ἐξ ἀκατεργάστων καὶ ἀκαλονίστων μεγάλων λίθων, οὗ εἰκόνα παραθέτομεν (εἰκ. 14). Ὁ χωρικὸς ἀνασκάπτων τὸν παρ' αὐτὸν γῶρον εὗρε πλῆθος ἀγγείων

Εἰκὼν 15. Πύργος ἢ Ἑλληρικὸ.

πελέκεις πέντε, μίαν σφύρα, δύο σμίλαι, μαχαίριον τοξοειδές, αἰχμὴ δόρατος ἄνευ αὐλοῦ ἀλλὰ μετὰ δύο τρήματα ἐπιμήκη πρὸς σύνδεσιν, τρία δίστομα ἐγχειρίδια, τὰ ὅποια εὐρηγται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου¹.

Ἐξ ὧν τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ μέρος ἦτο κατοικημένον διὰ συνοικισμῶν πλείονων κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ ἔτι εἰς αὐτοὺς ἀνήκουσι καὶ οἱ εὐρεθέντες τάρτοι.

Λίθοναξ ἐκ Λιμένος Σητείας.

Εἰς θέσιν «Παπούρες» παρὰ τὸν λιμένα Σητείας εὐρέθησαν ὑπὸ χωρικοῦ τὰ τεμάχια τῆς λάβνακος, ἣν περιγράφομεν ἐνταῦθα. Προέρχεται ἐκ

¹ Ἀριθ. εὐρετηρ. χαλκ. 531-515.

τάφου μυκηναϊκού, ὅστις εὐρέθη κατὰ τὸ παρελθόν θέρους ἐντελῶς κατεστραμμένος ἀπὸ παλαιότερας ἐποχῆς, ἢ δὲ λάρναξ ἦτο συντετριμμένη, εἰς πολλὰ τεμάχια τὰ ὅποια παρέλαβεν ὁ δήμαρχος Λιμένος, καὶ τὰ ὅποια μετακομισθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου συνεκολλήθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν λάρνακα· ἔμεινεν ὁμοῦς ἐλλιπῆς πολλαχθὺ μάλιστα τὸ σκέπασμα (εἰκὼν 16).

Ἡ λάρναξ εἶναι τοῦ συνήθους τετραγώνου σχήματος καὶ ἔχει ἐσωτερικὰς διαστάσεις τὰς ἐξῆς·

μῆκος 1,05, πλάτος 0,435-0,455, βάθος 0,55 καὶ πάχος κατὰ τὰ χεῖλη 0,03. Ὁ πυθμὴν λείπει ἐντελῶς.

Τὸ σκέπασμα ἔχει σχῆμα πρωτοφανὲς κείμενον μεταξύ θολωτοῦ καὶ ἀετσοειδοῦς μὲ τέσσαρας ἀποκλίσεις καὶ ἀπομιμείται ἢ τοὐλάχιστον ὁμοιάζει πρὸς τὴν βράχιν βοῆς ἢ ἵππου, φέρει δὲ κατὰ τὸ ἐν ἄκρον καὶ τεμάχιον ταινίας πλαστικῆς ὡσεὶ οὐρανὸν ζώου.

Ἡ λάρναξ καὶ τὸ πῶμα ἔφερον εἰς ἐκάστην τῶν

Εἰκὼν 16.

μακρῶν πλευρῶν ζευγὸς τοξοειδῶν λαβῶν, εἰς ἐκάστην δὲ τῶν στενῶν ἀνὰ μίαν.

Ὁ πηλὸς εἶναι χονδρὸς ἐρυθρῶπως καλυφθεὶς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς δι' ἀλοιφῆς κιτρινωπῆς, ἐφ' ἧς ἐγράφη ἢ διακόσμησις τῆς λάρνακος διὰ χρώματος ἐρυθροῦ σήμερον ἢ καστανόχρου.

Περιθώρια ἐξέχοντα κατὰ τὰς γωνίας δὲν φέρει ἢ λάρναξ, ἀλλὰ μόνον περιγείλωμα κατὰ τὸ στόμιον μετ' αὐλακος, ὁμοίον ἀνευ αὐλακος φέρει καὶ κατὰ

τὴν βάσιν καὶ τὸ πῶμα. Στερεῖται καὶ ποδῶν.

Ἡ ἐρυθρὰ διακόσμησις καταλαμβάνει ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ τῆς λάρνακος καὶ τοῦ πῶματος. Εἰς ἐκάστην πλευρὰν τῆς λάρνακος εἶναι γεγραμμένος μέγας πολὺπους ἐσχηματοποιημένος, οὗ οἱ πλόκαμοι ἐπεκτεινόμενοι καταλαμβάνουσιν ὀλόκληρον τὴν πλευρὰν πλὴν τῶν γωνιῶν, αἵτινες εἶναι ἰδιαίτερος κεκοσμημένοι διὰ καθέτων σπειρῶν καὶ τεθλασμενῶν γραμμῶν. Οἱ

πλόκαμοι ἐκάστης πλευρᾶς εἶναι διατεταγμένοι εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαλληλοὺς γραμμὰς. Ἡ κεφαλή καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πολυπόδου τῆς μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν διακοσμοῦνται ὑπὸ λευκοῦ ἐπιχρίσματος εἰς κηλίδας μικρὰς δισκοειδεῖς ἐπιτεθέντος ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

Εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ὑπῆρχον δύο τοὐλάχιστον ἀκόμη πηλινὰ λάρνακες μία τετράγωνος, ἣς ἐσώθησαν μόνον ὀλίγα τεμάχια, καὶ μία ἄλλη λουπηροειδής, ἣτις ἔφερε καὶ πλουσίαν διακόσμησιν γραπτῆν. Τρία τεμάχια τῆς τελευταίας φέρουσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν γεγραμμένους ναυτίλους.

Ὁ τάφος, ὡς φαίνεται, εἶχε καταστραφῆ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν καὶ τότε ἠφρανίσθησαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων τῶν δύο τελευταίων λαρνάκων, ἔμενε δὲ μόνον ἡ πρώτη καὶ αὕτη συντετριμμένη. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ τάφου εἰς τὸ μέρος τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὴν ὑπαρξὶν παραλίου συνουκισμοῦ ἐνταῦθα, ὅστις ἀγνωστον ἂν ὑπῆρχεν εἰς τὴν θέσιν ἐκεῖτο ἡ ἐλληνικὴ πόλις Ἑπειὰ ἢ ἀλαχού.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1903.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΙΝΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΥΠΕΡΤΕΛΕΑΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1884 σελ. 197-214 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου σειρά ἐπιγραφῶν προερχομένων ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος κειμένου πλησίον τοῦ νῦν χωρίου Φοινικίου, δυτικῶς τῆς πάλαι Ἐπιδαύρου Λιμερᾶς. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, 51 τὸν ἀριθμὸν, εἰσὶν ἐγκεχαραγμέναι, ἢ μᾶλλον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσχηματισμένα διὰ στιγμῶν ἐκτύπων, ἐπὶ χειλέων χαλκῶν ἀγυείων (ἀριθ. 2, 3, 4) ἢ ἐπὶ ταινιῶν χαλκῶν ἐπιμήκων φερουσῶν κατὰ τὰ ἄκρα δύο μικρὰς ὀπὰς. Ἀνήκουσι, κατὰ τὸν ἐκδόστην, «αἱ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1-3 εἰς τοὺς πρὸ Εὐκλείδου χρόνους, αἱ δὲ ὑπ' ἀριθ. 4-7 εἰς τοὺς μετ' Εὐκλείδην Ἑλληνικοὺς χρόνους, αἱ δὲ λοιπαὶ 44, αἱ ὑπ' ἀριθ. 8-51, εἰς τοὺς Ῥωμαικοὺς χρόνους». Αἱ περίεργοι αὗται ταινίαι ἀποτελοῦσι μέρος τῆς πλουσίας συλλογῆς ἀρχαιοτήτων δι' ἣς ὁ κ. Καραπάνος ἐπλούτισε πρὸ δύο ἐτῶν τὸ ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ἔνθα πρὸ τινος χρόνου τῆ φιλόσοφου ἀδείας τοῦ κ. Β. Στάη ἐμελέτησα αὐτάς. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάνυ ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξεδόθησαν

ὀλίγα δὲ τινα νομίζω ὅτι δύνανται νὰ συμπληρωθῶσιν ἢ νὰ διορθωθῶσιν.

Καὶ τὴν μὲν ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιγραφὴν (ιδὲ σελ. 204) συμπληροῦ ὁ ἐκδόστης οὕτως:

[Ἀπόλλωνι Ὑπερτελεάτῃ ἀνεθῆκε Στεφ(α)(ί)νος Ἀγελαίου τοῦ Ἀριστοκράτους Ἐπιδαύριος τοῦθι (ι)]

Ἡ λέξις τοῦθι ὁμῶς εἶναι σπανία καὶ ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ ἐπικῇ καὶ λυρικῇ ποιήσει, πρὸς δὲ τούτοις δὲν ἔχει ἐνταῦθα κατ' ἐμὴν γνώμην οὐδεμίαν ἀρμόττουσαν σημασίαν. Τὸ πανομοιότυπον (ιδὲ Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδος ἐνθ' ἄνωτ. πίνακα παρένθετον Γ') δεικνύει τὰ γράμματα ΓΟΒ, τουτέστι τὸ β'. Πρὸβλ. C. I. G. 1347 στ. 13 ἐπὶ Γ. Ἰσοῦλίου Λάκωνος τὸ β', LeBas-Foucart ὑπ' ἀριθ. 173a στ. 12 Ἀριστοκλῆς [Καλ]λικράτους τὸ β', στ. 15, 17, 18, ἀριθ. 173b κ. ἄ. πλλγ. Οὕτω δηλοῦται ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόσωπον κατέχει τὸ δεύτερον τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἢ θέσιν πρὸβλ. τὸ Λατινικὸν consul tertium, quartum, κτλ.) ἢ ὑπονουμένην ἢ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναγεγραμμένην ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐλλείποντι

μέρει τῆς ταινίας. Ἡ λέξις ἀνέθηκε, ἣν συμπληροῦν ὁ ἐκδότης, δὲν μοι φαίνεται πιθανή, ἐπειδὴ ἀπαντᾷ ἀπαξ μόνον ἐν ταύταις ταῖς ἐπιγραφαῖς, καὶ δὴ ἐν ἐπιγραφῇ (ὑπ' ἀριθ. 3) πολλῶ ἀρχαιοτέρᾳ ταύτης. Ἴσως συμπληρωτέον ὡς ἐξῆς:

(Πυροφόρος (ἢ ἱερεὺς) Ἀπολλωνος Ὑπερτελεάτου Στέφ[α]ϊος Ἀγελαίου τοῦ Ἀριστοκράτους Ἐπιδαύριος τὸ β'.

Δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς ἡμετέρας συμπληρώσεως: 1) τὴν ἀσυνήθη διάταξιν τῶν λέξεων, καθ' ἣν προηγεῖται ὁ τίτλος τοῦ κυρίου ὀνόματος, καὶ 2) τὸ μέγα μεταξὺ τῆς λέξεως πυροφόρος καὶ τῆς φράσεως τὸ β' διάστημα. Ἡμεῖς δὲ ἀποκρινόμεθα ὅτι 1) ἡ τάξις δικαιολογεῖται τῇ ὑπ' ἀριθ. 19 ἐπιγραφῇ, ἣτις ἀναμφιβόλως ἀρχεῖται διὰ τῆς λέξεως πυροφόρος, 2) θεωροῦμεν ὅτι ἡ φράσις τὸ β' ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ κύριον ὄνομα ἢ εἰς τὸν τίτλον (πρὸβλ. τὰ ὄνω ἀναφερόμενα χωρία), 3) οὕτω κτώμεθα τὸ ὁμοειδὲς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς σειρᾶς.

Τὸ ἐθνικὸν Ἐπιδαύριος ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν περιώνυμον Ἐπίδαυρον τῆς Ἀργολίδος, ἀλλ' εἰς τὴν Ἐπίδαυρον Λιμηρὰν τὴν πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος. Ἔτερος πυροφόρος Ἐπιδαύριος εἶναι ὁ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1884) σελ. 81 ἀναφερόμενος Σωσάρων Νικέρωτος. Ἀριστοκράτης τις ἱερεὺς ἀπαντᾷ αὐτόθι ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 9 ἐπιγραφῇ.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 22 ἐπιγραφὴ συμπληροῦται ὑπὸ τοῦ ἐκδότης [Μέ]ανδρος κτλ., ὁ ὄνομα ἀγνωστον κατὰ Bechtel-Fick, Griechische Personennamen Ἀλλὰ ὑπάρχουσιν ἄλλα ὀνόματα τελευτῶντα εἰς -εάνδρος, δηλαδὴ Ἐτέανδρος, Θεάνδρος, Κλέανδρος, Λεάνδρος, Νεάνδρος, ὧν τὸ κοινότατον εἶναι Κλέανδρος. Κλέανδρός τις Ἀλικαμένεος μνημονεύεται ὡς μέλος γερουσίας τῆς Σπάρτης (C. I. G. 1862) καὶ ἐν καταλόγῳ Ταυναρίων (Collitz-Bechtcl, Sammlung ὑπ' ἀριθ. 4446 στ. 17).

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 26 ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Σωθῆνικο[ς] καὶ τὰ μὲν γράμματα ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ ἐκδότης, ἔσον δ' ἀπορᾷ τὸ ὄνομα, νομίζω ὅτι εἶναι μᾶλλον Σωθῆνικος, δηλ. ὅτι τὸ Η κατ' ἀρχαῖσμον τινα σημαίνει ἐνταῦθα τὸ δασύ

πνεῦμα. Ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1892 σελ. 4 ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Νρ. Τσοῦντα δύο θραύματα ἀγγείων πηλίνων ἐκ τοῦ Ἀρκαδικοῦ φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς Νεοκαίσιπ- καὶ Ηεῖ[ξ]ίνα (ἢ ἀντὶ Νεοκαίσιπ- καὶ Ηεῖσι ξίνα. Πρὸβλ. Ηεῖσιπίς (= Ηεῖσιππίς, Collitz-Bechtcl ὑπ' ἀριθ. 4339, ἐξ Ἀσωποῦ), Ηαιρηίππος (= Αἰρησιππος, Collitz-Bechtcl 4421, ἐκ Σπάρτης), Αἰνηξίς (= Αἰνησίης, Collitz-Bechtcl 4422, ἐκ Σπάρτης), Αὔσιππος (= Αὔσιππος, Collitz-Bechtcl 4391, ἐκ Ταυνάρου), Ηαγηίστρατος (= Ἀγησίστρατος, Collitz-Bechtcl 4392, ἐκ Ταυνάρου), νικάας, ἐνίκαι κτλ. (= νικάσας, ἐνίκασε κτλ. Collitz-Bechtcl 4416). Το ὄνομα Σωθῆνικος ἀπαντᾷ Collitz-Bechtcl 4498, Σωθῆνικος δὲ Collitz-Bechtcl 4443, 4446.

Τὸ κανὸν ... πῖτας νομίζω συμπληρωτέον Ἀσωπίτας. Ἱερεὺς τις --ας Ὀρησίμων Ἀσωπίτης ἀπαντᾷ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 23 ἐπιγραφῇ καὶ ἕτερος Ἀσωπίτης ἀγνωστοῦ ὀνόματος μνημονεύεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 43. Ἀσωπός, ὡς κύριον ὄνομα, ἀπαντᾷ τρίς ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ (δηλ. ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 23 καὶ 35 ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν Αρχ. Ἐφημ. 1884 σελ. 81 ἀριθ. 3), ἐπειδὴ ὡς εἶκός ἐν τῇ γῆ τῆς πόλεως Ἀσωποῦ ἔκειτο το περὶ οὗ ὁ λόγος ἱερὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ γεγραπται Δωριστί, δυνάμεθα ἐν τέλει τοῦ στίχου νὰ συμπληρώσωμεν Ὑπερτελεάτα μᾶλλον ἢ Ὑπερτελεάτου.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ὑπ' ἀριθ. 28 ἐπιγραφῆς ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει τὸ ὄνομα Σωθῆνικος, παρατηρῶν ὅτι «ἡ ταινία εἶναι ἀκριβῶς τεθραυσμένη ἐπὶ τοῦ 1^{ου} γράμματος τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐκ τοῦ σωζομένου ὅμως μέρους αὐτοῦ πιθανολογεῖται ἡ ἀγνώσις του ὡς C ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ἦ καὶ K». Μετ' ἐπιμελεστάτην ἐξέτασιν τῆς ταινίας ταύτης νομίζω ὅτι τὸ ἐν λόγῳ στοιχεῖον εἶναι τὸ ὄντι K. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Σωθῆνικος εἶναι ἀγνωστον μέχρι τοῦδε, Σωθῆνικος δὲ μνημονεύεται, π. γ. ἐν Collitz-Bechtcl 4443, 4446, Σωθῆνικος δὲ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Θεσπιῶν (I. G. Sept. 1 1730 στ. 16). Ὡς δὲ ἀπαντῶσι τὰ τρία ὀνόματα Σωθῆνικος, Σωθῆνικος, Σωθῆνικος παραλλήλως, οὕτως εὐρίσκωμεν Σωσιγένης, Σωιγένης, Σωγένης (Head, Historia Numorum, 34, ἔτι δὲ Σωσίτιμος Imhoof-Blumer,

Monnaies Grecques σελ. 212 ἀριθ. 5. Σωτήριος (I. G. Sept. I 483. Σωτήριος Collitz-Bechtel 1247).

Τὴν ὑπ' ἀριθ. 32 ἐπιγραφήν ὁ ἐκδότης συμπληροῖ ὡς ἑξῆς:

Ἄ πολλωνος Ὑπερτελεατου Ἐρωσάτης Ἀμ]μονιος...

Μοναδικὸν δὲ εἶναι ἐν τῇ παρούσῃ ταινίᾳ οὐ μόνον ἢ θεσις τῶν ὀπῶν (ιδεὲ τὸ πανομοιότυπον Ἄρχ. Ἐργμ. ἔ.λ., ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος τῆς ἐπιγραφῆς: ἐπειδὴ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ εὐρίσκωμεν κύριον ὄνομα ἀκολουθοῦν ἀμέσως μετὰ τὰς λέξεις Ἀπόλλωνος Ἑπερτελεάτου: ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀποδεχθῶ οὐδὲ τὸ ὄνομα Ἐρωσάτης Ἀμμόνιος. Το μὲν Ἐρωσάτης εἶναι ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, τὸ δὲ Ἀμμόνιος ὁ ἐκδότης ὑποθέτει ὅτι γράφεται ἐσφαλμένως ἀντὶ Ἀμμώνιος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐθνικὸν Ἀμμώνιος ἀπίθανον εἶναι νὰ ἐγχωρή ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα ἐθνικὰ τῆς σειρᾶς εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἐπιδαύριος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ ἐν Ἐργμ. Ἀρχαιολ. 1884 σελ. 81 ἀριθ. 1.

Ἄσωπίτης ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 23, 26, (ι) 43.

--ἤχιος: ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 31.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἀναφέρονται εἰς πόλεις πλησίον τοῦ ἱεροῦ κειμένας. Ἔτι δὲ ἐν τῷ πανομοιότυπῳ βλέπομεν ὅτι θραύμα ἀγνώστου μήκους ἐλλείπει πρὸ τῶν γραμμάτων -μοιος, ὥστε ἄνευ ὀσταγμοῦ δύναμεθα νὰ συμπληρώσωμεν ἄλλως τε καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Λακωνικῆς προσελύσειος [Λα-

κεδαι μόνιος. Τὰ γράμματα Ἐρωσάτ- κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην σχηματίζουσι τὸ ὄνομα Ἐρωσ (πρὸβλ. Pape-Benseler, Griech. Eigennamen) καὶ τὴν ἀρχὴν πατρωνυμικοῦ τινος, π. γ. Ἄτ[τάλου], Ἄτ[τι-κοῦ]. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ λέξις πυροφόρος (ἢ ἱεροδία) προηγείτο τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου [Ἀπόλλωνος. Περὶ τοῦ Α ὅπερ διακρίνεται σαφῶς ἐν τῷ πανομοιότυπῳ μετὰ τὸ [Λακεδαι μόνιος δι-στάξω τίνα γνώμην νὰ ἐκφράσω. Ἐνδέχεται νὰ ᾖ τὸ πρῶτον γράμμα τῆς λέξεως ἀ γήθησε], εἰ καὶ τότε ὄφρα ἐν τῷ Ἀπόλλωνι Ἑπερτελεάτη (πρὸβλ. Ἐργμ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 65 ἀριθ. 1).

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 36 ἐπιγραφῇ ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει Κύνσιος, ὄνομα ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, εἰκάζων ὅτι εἶναι « διάφορος γραφῆ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος Κύντιος (Quintius) ». Ἐν τῷ πανομοιότυπῳ, ὅπερ παρίστησιν ἀκριβέστατα τὸ ἀρχέτυπον, βλέπομεν ὅτι τὸ μετὰ τὸ ΚΥΝC ἐπόμενον στοιχεῖον δύναται μᾶλλον ὡς Κ νὰ ἀναγνωσθῇ, τὸ δὲ τρίτον δύναται νὰ ᾖ Ν ἢ καὶ ΛΙ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα Κυλίσκος δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαγῶ, προτιμῶ τὴν ἀνάγνωσιν Κυνίσιος, ἀποδίδων τὴν ἐλλειψίν τοῦ Ι εἰς σφάλμα τοῦ χαρακτοῦ. Παρατηρητέον ὅτι ἐν Σπάρτῃ ἀπαντῶσι τὰ ὀνόματα Κυνίσκος (Ἡρόδοτ. VI. 71, Ξενοφ. Ἀναβ. VII 1. 13) καὶ Κυνίσκα (Ξενοφ. Ἀγησ. 9 § 6 κτλ. .

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6ῃ Μαρτίου 1904.

MARCUS NIEBUHR TOD.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΟΔΟΝ

Πθ. 1-6)

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ προπαρελθόντος ἔτους¹ οἱ κἀποικοὶ Ἀθηῶν Κωνσταντῖνος Μωραΐτης καὶ Ἀναστάσιος Οἰκονόμου, ἔχοντες οἰκόπεδον κατὰ τὴν Ἱεράν ὁδὸν ἐν ἀριστερᾷ τῷ παρεουμένῳ ἐπὶ Ἐλευσίνα καὶ παρ' αὐτὴν τὴν διασταύρωσιν τῆς ἐκεῖ διερχομένης σιδηρᾶς ὁδοῦ Πειραιῶς-Πελοποννήσου², ἤρξαντο ἀνοίγοντες θεμέλια ὕπως οἰκοδομήσωσιν. Εἰς βάθος ὅμως προχωρήσαντες δύο περίπου Γαλ. μέτρων ἀνεῦρον τάφους ἀρχαίους καὶ τὸ πρῶγμα περιῆλθεν εἰς γνώσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ ἀποσταλὴς εἰς ἐξέτασιν τῶν τόπων ἐμὸς συνάδελφος κ. Σκιᾶς ἐπρότεινεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον νὰ ἀλλάξῃ αὐτὸ τὴν περαιτέρω ἔρευναν τῶν ἐκεῖ τόπων διὰ κανονικῆς σκαφῆς, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἀποδεχθὲν τὴν γνώμην τοῦ ἐμοῦ συναδέλφου ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ τὸ ἔργον, διότι ὁ Σκιᾶς ἀνάγκη ἦτο νὰπέλθῃ εἰς Κορίνθον χάριν ἄλλης τινὸς ἐκεῖ ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας. Πλὴν ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Σκιᾶς ἐπανελθὼν ἐκ Κορίνθου μὲ ἀνεπλήρωσεν εἰς τὸ ἔργον ἐπὶ δύο ἡμέρας κακοδιαθετήσαντα, βραδύτερον δὲ ἀσθενήσαντα μὲ ἀνεπλήρωσεν ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα ἕτερος συνάδελφος, ὁ κ. Κουρουνηιώτης.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐπὶ τοῦ παρατεθειμένου διαγράμματος (πίν. 4), οἱ ἀνακαλυφθέντες ἐκεῖ τάφοι ὑπερβαίνουν τὰς δύο δωδεκάδας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ διαγράμματι οὐδὲ καὶ ἐδηλώθησαν πάντες, διότι τὸ διάγραμμα δὲν ἐγένετο καθ' ὅν καὶ ἡ ἀνασκαφὴ γρόνον, ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς, ὥστε οἱ ὑπερκαίμενοι τῶν ἐν αὐτῷ σημειωθέντων τάφοι δὲν ἐσημειώθησαν, διότι ἡ ἀκριδῆς

αὐτῶν τοποθεσία δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ γνωσθῆ ἔκ τῆς ὑπ' ἐμοῦ προχείρου καὶ ἄνευ ἀκριβοῦς τῶν τόπων καταμετρήσεως ἐν τῷ σημειωματαρίῳ μου δηλώσεως αὐτῶν· ἔκειντο δὲ οἱ ἐν τῷ διαγράμματι σημειούμενοι τάφοι σχεδὸν πάντες εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδον καὶ εἰς βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους 2,00-2,50 Γ. Μ., τοῦτων δὲ πάλιν ὀλίγων ὁ πυθμὴν ἔψαυεν αὐτοῦ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Μεσημβρινοανατολικῶς τὸ ἔδαφος ὑψοῦται ἡρέμα καὶ ἐκεῖ κατ' ἀκολουθίαν εἰς ὀλιγώτερον βάθος εὗρηται τὸ στέριγον, ἦτοι ἡ νῦν κοινῶς καίμωλιὰ παρ' ἡμῖν καλουμένη, ἐνῶ βορειοανατολικῶς τοῦναντίον τὸ ἔδαφος ταπεινοῦται καὶ ἐκεῖ ἡ ἐκ προρητῶν ξένων χωμάτων ἐπίχωσις εἶναι μεγαλειτέρα καὶ το στέριγον κατ' ἀκολουθίαν εἰς μεγαλιέτερον ἀνευρίσκεται βάθος.

Ταῦτα γενικῶς προτάξας ἔρχομαι νῦν εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτῶν τῶν τάφων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς κτερισμάτων κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, ὑφ' ᾧ φέρονται σημειωμένοι.

A Πώρινος ὄλος μετὰ καλύμματος πωρίνου. Μῆκος ἐσωτερικὸν 1,85 περίπου, ἐξωτερικὸν 2,05. Πλ. 0,60, Β. 0,50 Κτερίσματα δὲν εἶχε· τὰ ὅσα σχεδὸν ὅλα. Κατεύθυνσις ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Κρανίον εἰς τὸ βόρειον ἄκρον βλέπον πρὸς μεσημβρίαν.

B) Λάρναξ μαρμαρίνη μετὰ καλύμματος ὡσαύτως μαρμαρίνου (σχηματοειδοῦς Μ. 1,85-2,05 περίπου. Πλάτος 0,60, Βάθος 0,50. Ὁ σκελετὸς σχεδὸν ὀλόκληρος καὶ τὸ κρανίον σῶον, πλὴν τῆς ἀποκεκολλημένης καὶ μακρᾶν τῆς ἀρχικῆς τῆς θέσεως ευρεθείσης κάτω σιαγόνος. Ἴσως εἶχε παρασύρει αὐτὴν μὲ τὰ γώματα πρὸς τὰ κάτω ὁ σκαφεύς, χωρὶς τὸ πρῶγμα νὰ ἐνονηθῆ καὶ παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ, καίπερ ἐπὶ τόπου ὄντος. Λέγω

¹ Ἐνεκὰ διαφόρων αἰτίων ἀνεβλήθη μέχρι τῆς σήμερον ἡ δημοσίευσίς τῆς παρούσης ἐκθέσεως.

² Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νεωτέρας ἀρχαΐτου, ἦτοι ἀπὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος, εἶναι 100 περίπου Γαλ. μέτρα.

δὲ τοῦτο, διότι τὰ ὀστέα μοι ἐφάνησαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν νεκρὸν ἀνήκοντα. Ὁ νεκρὸς ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐκτάδην κείμενος. Κτερίσμα ὀπισθοῦν λόφου ἄξιον εἶχε δακτύλιον χρυσοῦν φέροντα λίθον σιδήριον μὲ ἀνάγλυπτον λέαιναν· τὰ λοιπὰ ἀνάξια λόφου, ὑάλινα ὀφλ. ἀργεῖα τῶν συνηθεστάτων καὶ ἔλαι σιδηροὶ λείψανα τῆς ξυλίνης ποτὲ σαρκοφάγου. Ὅτι δὲ ἐντὸς ξυλίνης λάρακος ὁ νεκρὸς κατετέθη ἐν τῇ λιθίνῃ σαρκοφάγῳ ἐμαρτυρεῖ καὶ πλατεῖα ταινία ὑπομέλαινα περιθέουσα ἔσθθεν καὶ τὰς τέσσαρας πλευράς τῆς μαρμαρίνης σαρκοφάγου. Ἐχωρίζετο ὁ τάφος οὗτος ἀπὸ τοῦ Α καὶ τοῦ Γ διὰ τοιχαρίων ἐξ ὀπτῶν πλίνθων πλ. 0,20 περίπου.

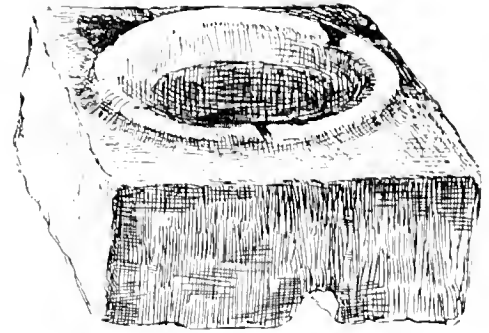
Γ. Αἱ πλευραὶ τοῦ ἐκ τοίχων πηλοκτίστων κάλυμμα κεραμίδες κυρταί· πυθμὴν μίγμα σκληρόν (béton). Ὁ τάφος εἶχεν ἀνοιχθῆ πρότερον ὑπὸ τῶν σκαφῶν τῶν τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς ἀνοιξάντων. Εἰς τὰ χώματα οὐδὲν τι ἄλλο εὑρέθη ἢ βελόνη ὀστεινὴ τεθραυσμένη· Μῆκος ἄδηλον πλ. 0,40 περίπου, βῆθος 0,83 - 0,90.

Δ. Ὅμοιος τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων πρὸς τὸν προηγούμενον μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔσθθεν οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐπικεχρισμένοι διὰ χονδροειδοῦς χρίσματος. Κάλυμμα κεραμίδες. Εἶχε καὶ οὗτος ἀνοιχθῆ πρότερον, ἀλλὰ, ὡς εἰκάζω, δὲν εἶχεν ἐρευνηθῆ. Τοῦλάχιστον ὀστέα εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ πάμπολλα. Πυθμὴν μίγμα σκληρόν. Μ ἄδηλον, πλ. 0,30 καὶ βῆθος 0,90 περίπου. Το ἐκ κεραμίδων κάλυμμα ἦτο βυθισμένον· διεκρίνοντο δὲ διὰ τῶν ῥωγμῶν τὰ ὀστέα τοῦ νεκροῦ τοῦ ὑπερκειμένου τάφου (ἴδε κατωτέρω).

Ε. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐξ ὀπτῶν πλίνθων τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος ὄχι διαφόρων τῶν σημερινῶν ἐν χρῆσει παρ' ἡμῶν ἀσθέστων καὶ ἄμωφ ἐκτισμένους· πυθμὴν μίγμα σκληρόν· κάλυμμα πλαξ μαρμαρίνη. Μῆκος 2,00 περίπου, πλ. 0,60, βῆθος 0,90. Καὶ οὗτος εἶχεν ἀνοιχθῆ πρότερον ὑπὸ τῶν ἀνορουσσάντων τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς σκαφῶν.

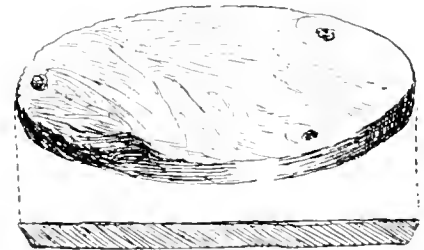
Ζ. Ὁ περιεργωτάτος πάντων τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπισημώτατος διὰ τὰ ἐν αὐτῷ κτερίσματα. Τὸν πυθμὲνα αὐτοῦ ἀπετέλει πώρινος λίθος, οὗ παρέχμεν ὡδε ἐκ τῶν κάτω, ὀφλ. ἐκ τοῦ μέρους, ὑπερ ἢν πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμένον, τὴν εἰκόνα (ἀριθ. 1) πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν

ὀρθησομένων παράβ. πίν. 5)¹. Κάτωθεν ὁ λι-

Εἰκὼν 1.

θος ἀπεφράσσεται διὰ στρογγύλης πλακῆς (εἰκ. ἀριθ. 2) συγκαταουμένης διὰ τριῶν σιδηρῶν γόμφων

Εἰκὼν 2.

μολύβδω περιενδεδυμένων. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ σχῆμα κολούρου κώνου ἔχοντος τρή-

Εἰκὼν 3.

ματος ὑπάρχει μαρμαρίνον δοχεῖον, οὗ τὸν πυθμὲνα

¹ Ἡ ἀνω αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶναι ὀμαλὴ καὶ ἐν τῷ μέσῳ φέρει τὸ τρήμα, ἐν ᾧ τὸ μαρμαρίνον δοχεῖον, οὗ τὸ χεῖλος ἄνω διακρίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι (πίν. 5).

ἀπετέλει ἡ ἄνω μνημονευθεῖσα στρογγύλη πλάξ, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἦτο ἐναποτεθειμένη ἡ ἀργυρᾶ ὀστεοδόχος κάλπις μετὰ καὶ τοῦ ἐπίσης ἀργυροῦ καλύμματος τῆς (εἰκ. ἀρ. 3), ἣν ἐσκέπαζεν ἕτερον μαρμαρίνον κάλυμμα (εἰκ. ἀρ. 4). Ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ πωρί-

Εἰκὼν 4.

νου λίθου τοῦ χρησιμεύοντος ὡς βᾶσις τοῦ τάφου καὶ ἐγκλείοντος, ὡς ἤδη ἐρρήθη, τὴν ἀργυρᾶν ὀστεοδόχον κάλπιν ὑψοῦντο καθέτως (ὑψ. 0,80 περίπου) τέσσαρες πώρινοι πλίνθοι καὶ ἀπετέλουν φρεατοειδῆ τετράγωνον θαλαμίσκον (πλ. 0,30 περίπου, παρὰ β. πίν. 5), ὅντινα ἐλάχιστον ἐνέχοντα χῶμα ἐκάλυπτον ἄνωθεν δύο ὅμοιαι πώρινοι πλίνθοι (ἴδε καὶ πίν. 6). Ἐσωθεν ἦτο ἐπιχειρισμένος ὁ θαλαμίσκος καὶ ἐπὶ τοῦ χρίσματος ἐσφίζοντο ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος (λείψανα τοιχογραφιῶν); Ἡ πρὸς μεσημβρίαν κάθετος πωρίνη πλίνθος τοῦ τάφου ἐστηρίζετο ὀπισθεν δι' ἄλλης τινος ἐγκαρσίου πωρίνης πλίνθου (πίν. 6), οἷονεὶ δι' ἐγκαρσίου δοκοῦ, ὡς τι μὴ ὀλίγωμα, ὅπερ δυστυχῶς εἶχον καταστρέψει ἐν μέρει οἱ τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς ἀνοίξαντες σκαφεῖς. Ὅπισθεν δ' ἔτι περαιτέρω ὑπῆρχον ἐπὶ ὁμοίου μολώματος ἐδραζόμεναι καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου, τρεῖς ἔτι πώρινοι πλίνθοι (ἴδ. διάγραμμα καὶ πίν. 6) οἷονεὶ δάπεδον ἀποτελοῦσαι. Ὡς δὲ οἱ πρότερον ἐκεῖ σκάψαντες μοὶ εἶπον, ἑτέρα τις ὁμοία πλίνθος εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἐκ τοῦ χώρου τοῦ μεταξὺ τούτου τοῦ τάφου (Ζ) καὶ τοῦ παρακειμένου Ι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον κειμένη καὶ πρὸς

τὰς ἄλλας ἐκεῖ συνεχομένη, ὡς τῆς αὐτῆς στρώσεως μέρος οὔσα.

Ὁ τάφος ἠνοίχθη ἀφαιρεθείσης πρώτον τῆς ἑτέρας τῶν πωρίνων πλίνθων τῶν ἀποτελοῦσάν το κάλυμμα αὐτοῦ καὶ ἔπειτα τῆς πρὸς βορρᾶν ὀρθίας. Ὁ φρεατοειδῆς θαλαμίσκος ἦν κενός, ἐλάχιστα ὡς ἐρρήθη ἐνέχων χῶματα, τούτων δ' ἀφαιρέθέντων, ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ ἡμισφαιρικὸν μαρμαρίνον κάλυμμα (εἰκ. ἀρ. 4), περὶ οὗ ἄνωτέρω ὁ λόγος, ἀφαιρέθέντος δὲ καὶ τούτου ἀνεφάνη ἡ ἀργυρᾶ ὀστεοδόχος κάλπις κεκαλυμμένη διὰ τοῦ ἐπίσης ἀργυροῦ καλύμματος τῆς¹. Ἡ κάλπις ἦτο πλήρης κεκαυμένων ὀστέων, ἐμπεριεῖχε δὲ καὶ πάμπολλα (ὑπὲρ τὰ τριάκοντα) χρυσοῦ φύλλα ὀρυός, πέντε χρυσοῦς ταινίας μήκ. 0,30 περίπου, εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς τῶν ὁμοίων ὑπάρχει καὶ κομβίον ἐξ ὑαλώδους μάζης, καὶ δύο λεπτάς χρυσοῦς θανάκας, ὧν ἡ ἑτέρα πολλοῦ λόγου ἀξία καθ' ἑαυτὴν τε καὶ διότι μᾶς παρέχει σημεῖον ἀρετηρίας εἰς χρονολογίαν τοῦ τάφου (εἰκ. ἀρ. 5). Ἡ θανάκη εἶναι τὸ ἔκτυπον ἐπὶ λεπτοῦ χρυσοῦ πετάλου τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀργυροῦς δραχμῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν τάξιν τῆς νέας τεχνοτροπίας τῆς ἀπτικῆς νομισματικῆς, ἣτοι τῆς λεγομένης κοινῶς τῶν ἀρχόντων, καὶ εἰς τὴν τετάρτην αὐτῆς περίοδον ἦτοι τὴν ἀρχομένην ἀπο τοῦ ἔτους 146^{ου} καὶ λήγουσαν εἰς τὸ ἔτος 87^{ον} π. Χ. Παρουσιάζει δὲ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς νο-

Εἰκὼν 5.

μισματολόγους καὶ μὴ ἐξετασθεῖσαν σειράν, ὡς ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων ὀνομάτων¹.

¹ Περὶ τῆρον ὅτι μέρος μιᾶς τῶν ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦν ταινιῶν περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος, ἦτο ἔξω τοῦ ἀργυροῦ καλύμματος τῆς κάλπιδος.

² Ἴδε τὴν περὶ ταύτης σημείωσιν τοῦ κ. Σβορώνου εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς Διεθνούς ἐφημερίδος τῆς Νομισματικῆς ἀρχαιολογίας τοῦ παρόντος ἔτους (1904). Τῆς σημειώσεως ταύτης ἔλαβον κάποιον γνώσιν ἐν ιστορηματικῶν δοκιμῶν. Ἄρσθ' δ' εἶχεν ἤδη αὕτη τυπωθῆ πρὶν ἢ τὸ παρόν μου ἄρθρον δοθῆ εἰς τὸ τυπογραφεῖον, ἐκρίθη ὅμως περιττὸν παρ' ἐμοῦ νὰ ἐπαναληθῆ καὶ αὕτως ἐνταῦθα ὀλιγόληρος, ἂν καὶ εἶχεν ὄντως πρὸς τοῦτο γραφῆ κατὰ παρακλησίαν μου.

Δυστυχῶς ἡ κάλπις δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξαχθῆ σῶα· τὰ τοιχώματα αὐτῆς λεπτότατα καὶ κατωμένα εἶχον ἀποβῆ λίαν εὐθραυστα. Ὅμως συνεκολλήθη καὶ εὐρήται νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ. Εἶναι δὲ ἡ δευτέρα ἀργυρᾶ κάλπις, ἣν τοῦτο κέκτηται.

II Τὸν τάφον εὐρεθέντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῶν τὰ θεμέλια ἀνοιγόντων σκαφῶν εἶχεν ἐξετάσει ὁ Σκιῆς. Κτερίσματα δὲν εἶχεν. Οἱ τοίχοι τοῦ ἦσαν ἐκτισμένοι ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Εἰς τὰ περίξ χώματα εὐρέθη κολλοδὸν ἀνάγλυφον ἀνάξιον μακροτέρου λόγου. Περιέφερον ὅμως ὅτι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ (τὸ πρῶγμα ἐγνώσθη ὅταν ὁ τάφος κατεστράφη χάριν τῆν περαιτέρω σκαφῆς¹) ἦσαν ἐνφωκοδομημένοι δύο κοινότατοι τεθραυσμένοι ἐνεπίγραφοι κιονίσκοι (ἴδε κατωτέρω) καὶ τὸ κάτω μέρος κορμοῦ γυναικείου ἀγάλματος κωκοτεχνολογίας. Ταῦτα γράφω κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐπιστάτου τῶν ἀνασκαφῶν, διότι ὅταν ὁ τάφος κατεστράφη δὲν ἦμην παρών. Ὁ τάφος ἔκειτο ὑψηλότερον τοῦ πυθμένος τοῦ τάφου Z.

Θ' Πώρινος ἄνευ καλύμματος· μ. 1,80-2,40 πλ. 0,80-0,93, βάθος 0,53. Κατὰ τὸ μεσημβρινόν του ἄκρον κιονίσκος κατὰ μῆκος τῆς μεσημβρινῆς πλευρῆς του κατακείμενος (ἴδε κατωτέρω) ἐνεπίγραφος. Ὅστ᾽ εὐρέθησαν οὔτε κτερίσματα, πλὴν σιδηροῦ τινος ἀσημιου πράγματος, ἴσως ὄχι ἀρχαίου. Εὐρέθησαν ὅμως δύο τρεῖς ἀθηρακῆς μαλακοῦ ξύλου.

Θ' Ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ προηγουμένου τάφου, καθ' ἣν περίπου θέσιν ἐν τῷ διαγράμματι σημειοῦται, λίθος πώρινος σχήματος στομίου φρέατος κάτωθεν πεφραγμένος διὰ παχέος ἀσβεστώδους σκληροῦ μίγματος. Ἐν τῇ οὕτω πεφραγμένῃ κοιλότητι ὅστ᾽ κεκαυμένα καὶ κτερίσματα τεσσαρα πῆλινα σωληνοειδῆ ἀγγεῖα τῶν συνηθεστάτων καὶ εὐτελεστάτων καὶ κτενὸς δύο τεμάχια. Εἶχον λάθει, ὡς φαίνεται, πράγματι φρέατος στόμιον (πώρινον) καὶ φράξαντες αὐτὸ κάτωθεν το μετεποίησαν οὕτως εἰς ὀστεοδόχον κάλπιν, ἐν ἣ καὶ ἐναπέθηκον τὰ κεκαυμένα ὅστ᾽ τοῦ νεκροῦ μετὰ καὶ τῶν πενήγρων κτερισμάτων. Το κάλυμμα,

οἱ οὐ εἶχον σκεπάσει αὐτήν, τὸ εἶχον ἀφαιρέσει, ὡς φαίνεται, οἱ τὸν τάφον Θ' κατόπιν κτίσαντες, ἴσως διότι τοὺς ἐμπόδιζε, ἀφέντες τὸν ἄλλον λίθον ἄθικτον.

I, K) Οἱ τάφοι οὗτοι ὡς καὶ δύο ἄλλοι (I' καὶ K') ὑπεράνω αὐτῶν κείμενοι, ἠνοίχθησαν καὶ ἐξητάσθησαν ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ, οὗ καὶ παραθέτω ὧδε τὴν ἐπιδοθεῖσάν μοι περὶ αὐτῶν σημειώσιν.

« Ἀνεσκάφησαν τέσσαρες τάφοι κείμενοι παραπλευρῶς (πρὸς δυσμὰς) τοῦ τάφου¹, ἐν ᾧ εὐρέθη ἡ ἀργυρᾶ κάλπις, μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς μαρμαρίνης σαρκοφάγου², ἐν ἣ εὐρέθη ὁ χρυσοῦς δακτύλιος. Ἐκ τῶν τεσσάρων τάφων οἱ δύο³ ἦσαν κτιστοὶ διὰ μεγάλων ἀκατεργάστων μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ἔκειντο εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, εἰς ὃ καὶ ὁ τάφος, ἐν ᾧ εὐρέθη ἡ ἀργυρᾶ κάλπις. Οἱ ἕτεροι δύο, οἱ καὶ πρότερον ἀνασκαφέντες⁴, ἔκειντο ὑπεράνω αὐτῶν, ἦτοι σχεδὸν ἐν μέτρον ὑψηλότερον τῆς ἀργυρᾶς κάλπιδος ὁ εἰς, ὁ δ' ἕτερος ὑψηλότερον καὶ τούτου. Οἱ τέσσαρες τάφοι δηλ. ἦσαν τεθειμένοι εἰς τρεῖς στρώματα.

Ὁ ἀνώτατος ἦτο θήκη νεκρικῆ κατεσκευασμένη αὐτοσχιδίως ἐξ ὀστράκων εὐτελῶν ἀγγείων, ἐν ἣ εὐρέθη ὁ σκελετὸς παιδιοῦ ἄνευ κτερίσματος.

Ὁ βαθύτερον κείμενος τάφος ἦτο κατεσκευασμένος διὰ μεγάλων κεραμίνων πλακῶν, ὧν μία ἐκ τῶν πλευρῶν καταμετρηθεῖσα εἶχε μῆκος 1 μέτρου καὶ πλάτος 0,64, ἑτέρα δὲ ἐκ τῶν ἐπικαλυπτουσῶν αὐτὸν εἶχε μῆκος καὶ πλάτος 0,64. Ὁ τάφος ἦτο σεσυλημένος (πιθανῶς ἐν νεωτέροις χρόνοις), διὸ καὶ ἔλειπόν τινες τῶν ἐπικαλυπτουσῶν αὐτὸν κεραμίδων. Τὰ ὅστ᾽ εὐρέθησαν σεσωρευμένα εἰς ἐν τῶν ἄκρων καὶ παρ' αὐτὰ τεμάχια ὑαλίνου ἀγγείου σωληνοειδοῦς.

Ὑποκάτω αὐτοῦ καὶ παραπλευρῶς τοῦ τῆς ἀργυρᾶς κάλπιδος ἔκειτο ὁ εἰς τῶν ἐτέρων δύο τάφων (I). Εὐρέθησαν ὅστ᾽ τριῶν νεκρῶν ἐφθαρμένα. Ὡς ἐφαίνετο, τοῦ ἐνὸς τὰ ὅστ᾽ ἦσαν σεσωρευμένα εἰς τὸ ἐν τῶν ἄκρων, εἰς δὲ τὸ ἕτερον τὰ τοῦ ἄλλου, ὁ δὲ τρίτος ἔκειτο ὕπτιος. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐφαίνοντο σαφῶς ἕνεκα τῆς φθορᾶς τῶν ὀστῶν καὶ τῶν

¹ Ὅταν το διαγράμμα τῶν ἐκεῖ τόπων ἐγένετο, ὁ τάφος δὲν ὑπῆρχεν ἐτέθη δ' ἐν αὐτῷ κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Ἡμερολογίου μου καὶ τοῦτου ἕνεκα ἐσημειώθη διὰ σιγῆς.

¹ Τοῦ τάφου Z δηλ.

² Τοῦ τάφου B. δηλ.

³ Δηλ. οἱ I καὶ K.

⁴ Δηλ. οἱ I' καὶ K' οἱ καὶ μὴ σημειωθέντες ἐν τῇ διαγράμματι.

υπαρχόντων χρωμάτων. Συνελέχθησαν πολλά τεμάχια λεπτοτάτων φύλλων χρυσοῦ καθ' ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου, εὐρέθη δὲ καὶ ἓν μικρὸν σιδηρῶν καρπίον (0,04) ὅπερ ἴσως ἦτο λείψανον ξυλίνου τινὸς σκεύους ἢ καὶ παρεισεδύσε κατὰ τύχην ἐκ τῶν πέριξ χρωμάτων, προσέτι δὲ καὶ δύο ὑάλινα ἀγγεῖα τῶν συνήθων μετὰ κοιλίας πλατείας καὶ λαιμοῦ λίαν ὑψηλοῦ.

Ὁ δεύτερος τάφος (Κ) περιεῖχε τὰ ὀστέα ἐνὸς νεκροῦ λίαν ἐφθαρμένα. Ἡ κεφαλὴ ἔκειτο πρὸς νότον, τὸ δὲ σφύζομενον μέρος τοῦ κρανίου ἔφερεν ὀπὴν ὡσεὶ ἐκ πληγῆς βέλους προερχομένην. Παρὰ τὸ κρανίον εὐρέθη ταινία χρυσοῦ καὶ μικρὰ λιθίνη προτομὴ ἀνδρὸς βαθυπόγωνος (εἰκὼν ἀριθ. 6) ἀνατραυαντίου ἔχουσα ὕψος 0,108. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου εὐρέθη δακτύλιος χρυσοῦς μετὰ στε-

Εἰκὼν 6.

φάνης ἐξ ὑαλώδους μάζης ἐφθαρμένης, ἐφ' ἧς διακρίνονται ἴγνη ἐκτύπου τεθρίππου, καὶ σωρὸς διαφόρων σιδηρῶν καὶ χαλκῶν ἐργαλείων, μετ' αὐτῶν δὲ τέσσαρα ἐξ ὑαλώδους μάζης ἡμιφρακκοειδῆ σωματίδια (διάμ. 0,015 - 0,018) καὶ προσέτι πῆλινον ἀγγεῖον σωληνοειδές. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐργαλείων ἔχουσι σχῆμα περόνης ἢ μήλης (εἰκ. 7, κάτω), τρία ὅμως ἔχουσι σχῆμα κοπέως (εἰκ. 7, ἄνω),

ὄν τὸ μέγιστον ἔχει μῆκος 0,17 καὶ μέγιστον πλάτος 0,05. Εἷς τι τῶν ἐργαλείων ἀνήκει καὶ κρίκος τις, οὗ σφύζεται τεμάχιον. Τὰ ἡμιφρακκοειδῆ σωματίδια τὰ μετ' αὐτῶν εὐρέθέντα ἴσως ἦσαν κοσμηματὰ τινος ἐξ αὐτῶν ἢ τῆς περιεχομένης αὐτὰ θήκης. Ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐργαλείων εὐρέθη προσέτι καὶ μικρὸν κύπελλον διάμ. 0,044 χειροποίητον ἐκ μέλανος πηλοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ μεγάλη ψῆφος ἐξ

ηλεκτρον διάτρητος διάμ. 0,032 και πάχ. 0,16 και ελιγόν άπωτέρω μικρό κητρα μετά τύπου μορφής Πανίσκου (εικ. αριθ. 8 »).

Ταύτα περι τῶν τάφων τούτων ὁ συνάδελφος Σκιᾶς.

Α Κεραμιδοσκεπής και κεραμιδοκτιστος κατά το πλείστον· διότι προς βορρᾶν άπετελουν τὰς πλευρὰς αὐτοῦ αἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων πορρινῶν πλινθῶν τῶν ὀπισθεν τοῦ τάφου Ζ (παράθ.

Εἰκὼν 7.

διάμρ. πιν. 4 και άνωτ. σελ. 65). Προς τὸ δυτικὸν ἄκρον εἶχε τοίχον ἐκ ξηρολιθῶδς ἢ πηλόκτιστον, διότι τὸ πρᾶγμα σαφῶς δὲν διακρίνεται. Ἐκείτω μικρὸν τι ὑψηλότερον τῶν ἄλλων (1,90 ὑπο το σημερινὸν ἔδαφος). Οὗτος δὲ και ὁ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Χ σημειωθείς (ἰδε διάγραμμα) ἦσαν οἱ μόνοι τάφοι οἱ ἀπ' ἀνατολῶν προς δυσμὰς φερόμενοι, ἐνῶ οἱ λοιποὶ πάντες ἔχουσι βορρᾶν ἐκ βορρᾶ προς νοτον. Μ. 2,13-2,03 πλ. 0,33, βάθος 0,30 περίπου· πυθμην μίγμα σκληρον.

Ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν πλειόνων νεκρῶν ὀστέ· διότι πλὴν τοῦ σφύου κρανίου τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καιμένου και πρὸς δυσμὰς βλέποντος (ἢ κάτω σιαγῶν εἶχε και τοὺς 16 ὀδόντας σώους) εὐρέθη και ἑτέρου κρανίου τμήμα. Κτερίσματα· φύλλων χρυσῶν (δρυός) τεμάχια γυδῆν ἐρριμμένα, τεμάχιον σιδήρου ἀγνώστου μοι πράγματος, ἀγγεῖα ὑάλινα τῶν συνηθεστάτων, μολυβδίνης ταινίας ἀρκετὰ παχείας τεμάχιον (γράμματα δὲν εἶχε) και τινὰ ἄλλα οὐδενὸς λόγου ἄξια.

Μ) Παρακείμενος τοῦ Α, ἄνευ καλύμματος, ἐκ μεγάλων πλινθῶν ἄσβεστολίθου (ἕμοιος δὴλ. τοῖς I, K) μ. 2,25-2,00 πλ. 0,90-0,35, βάθος

Εἰκὼν 8.

0,30 περίπου· οὔτε κτερίσματα, οὔτε ὀστέ εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ, πλὴν ἑνός, ὅπερ μοι ἐφάνη ὄν σφύου ὀστοῦν και ὄχι ἀνθρώπου. Ὁ τάφος ἴσως νὰ εἶχεν ἀνοιχθῆ εἰς ἀρχαίους χρόνους, ὅπως και ὁ Θ.

Πλὴν τούτων ὑπῆρχε και ἄλλος τάφος, ἴσως μάλιστα ὄχι εἰς ἀλλὰ δύο μεταξὺ τοῦ Π και Θ (Π¹ και Π²) κεραμιδοσκεπείς, ἀλλ' οὔτοι εὐρεθέντες προτερον ὑπὸ τῶν σκαρέων τῶν τὰ θεμέλια ἀνοιζάντων εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον διαταραχθῆ, ὥστε ἀδύνατον μοι ἦτο νὰ λάθω αὐτῶν σαφῆ ἔννοιαν. Εἰς τὰ χῶματα αὐτῶν δὲν εὗρον ἢ ὀστέ μόνον, ἐνῶ εἰς τὰ περίξ χῶματα εὐρέθησαν ἐδῶ και ἐκεῖ και θραύσματα ἀγγείων (ποδες, λαβαῖ και τὰ παρόμοια μὲ μέλαν γάνωμα) οὐδαμῶν ἔχοντα, ὡς εἶκασα, μὲ τοὺς τάφους σχεῖσιν.

N) Ὅπισθεν τοῦ Δ, τὴν κατασκευὴν ὁμοίως τοῖς I, K καὶ M, ἐηλ. πλευραὶ μεγάλαι πλάκες ἀσβεστολίθου, κάλυμμα ὡσαύτως. Μ. 2,10 (ἐξωτερικὸν) πλ. 0,95 (ἐσωτερικὸν 0,55) βῆθος 0,95.

Ἐν αὐτῷ εὗρέθησαν πάντα σχεδὸν τὰ ὅσπ' ἄνθρώπου ἠλικιωμένου. Το κρανίον σώον· ὁ σκελετὸς ὄπιος ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Κτερίσματα ἀνάξια λόγου, ἦτοι τεσσάρων ἠλίων σιδηρῶν αἰ κεραλὰ

Εἰκὼν 9.

(τῆς ξυλίνης σαρκοφάγου πιθανῶς λείψανα), ἐξ θαλάσσιου μάζης οἰονεὶ κομβίον ἡμισφαιροειδῆς καὶ μικρὰ ψῆφος διάτρητος ἐξ θαλάσσιου μάζης.

Ξ) Παραπλεύρως τοῦ προηγουμένου, κοινὴν

ἔχων μάλιστα τὴν ἐπέρην τῶν μακρῶν πλευρῶν πρὸς τοῦτον. Μ. 2,15, πλ. 0,62-0,70, βῆθος 0,90· πυθμὴν ὡς καὶ ὁ τοῦ προηγουμένου, ἦτοι μιγμὰ σκληρὸν. Κατασκευὴ ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ

προηγούμενου. Ὅσπ' ὀλίγα. Περιέρχον ὅτι οὔτε ἔγχος κρανίου εὐρέθη. Κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν ἄκρον, ἐπὶ λίθου ὕψος περίπου 0,60 ἔχοντος καὶ τὴν βορείαν πλευρὰν αὐτοῦ τροπον τινα ἀποτελοῦντος, ἵστατο ἀνάγλυφον ὕψ. 0,82 βλέπον πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ κατώτερον μέρος αὐτοῦ ὕψ. 0,38 περίπου ἀπετέλει μετὰ τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ ἵστατο, τὴν στενὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου.

Τὸ ἀνάγλυφον ἀποληγεί ἄνω εἰς ἀετωμάτιον, εἰκονίζει δὲ γυναῖκα ἵσταμένην ἀνωτέρω ἐν τῇ συντηθεῖ ἀναβολῇ καὶ στάσει, καὶ παρὰ τὸν δεξιὸν αὐτῆς ποδα παιδίσκην ἵσταμένην κατὰ γραμμὴν καὶ κρατοῦσαν ταῖς χερσὶ κιβωτιδίου. Τὸ ἀνάγλυφον εὐρεῖ καὶ τὴνδε τὴν ἐπιγραφὴν:

ΑΦΡΟΔΩΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΥ
ΜΙΛΗΣΙΑ

ἥς τὸ ω, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, διπλοῦν ἔχει το σχῆμα, ω καὶ Ω ἐγκεχαραγμένον ὄν. Ὑψ 0,82 πλ. 0,33, πάγ. 0,08.

Περιέρχον δὲ ὅτι καὶ τὴν ἐτέραν στενὴν τοῦ τάφου πλευρὰν ἀπετέλει ὡσαύτως ἀνάγλυφον μετὰ παραστάδων ἀποκεκροῦμένων τὰ κάτω καὶ ἀνάστρουγα (μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω τεθειμένον εἰκ. 10). Καὶ τοῦτο εἰκονίζει γυναῖκα ἵσταμένην κατὰ γραμμὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ βλέπουσαν (ἐκφρασις περίλυπος) καὶ τῇ δεξιᾷ φάουσαν τοῦ ἄκρου πωρωτίου τῆς ἀντιμετώπου ἵσταμένης παιδίσκης καὶ κρατοῦσης κιβωτιδίου. Τὸ θέμα εἶναι ἀρχαῖον καὶ τῶν καλῶν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης χρόνων ἐπινοήμα, ἀλλ' ὁ ἡμέτερος λίθος δὲν εἶναι βεβαίως καὶ προῖον τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ ποιῆσας τὸ ἔργον γενναῖον εἶχε τὴν πρόθεσιν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν δύναμιν νὰ παραγάγῃ τι ἀντάξιον τῶν παραδειγμάτων, ὑφ' ὧν ἐνεπνέετο. Ὑψ. σφύζομενον 0,94, πλ. 0,34, πάγος 0,08. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν εἰμὴ συντρίμματα ὑαλίνου χαλκίνου τινὸς σκεύους καὶ θραύσματα ἀγγείου τῶν συνήθων.

Ἐξω δὲ τῶν δύο τούτων τάφων εὐρέθησαν πρὸς δυσμὰς μὲν κιονίσκος ἐνεπίγραφος (ἴδε κατωτέρω), πρὸς μεσημβρίαν δὲ προσωπὸς ἀνδρική ὑπερφυσικῶς μεγέθους, λίθου πεντελῆσιου, τὴν καὶ ἀπεικονίζομεν ὡςδε διὰ τὸ περιέρχον αὐτῆς (εἰκ. ἀριθ. 10).

Κατὰ δὲ τὴν θέσιν, τὴν διὰ τοῦ γραμμатος Ο εἰσημείωσα, εἰς ἐπίπεδον πολὺ τοῦ πυθμένος τῶν δύο τούτων τάφων (0,30 περίπου) ὑψηλότερον εὐρέθησαν καὶ ὅσπ' ὀλλὰ, ὡσεὶ δύο νεκρῶν, ἐν οἷς καὶ κρανίον ἀκέραϊον καὶ ἐτέρου κρανίου θραύσματα. Τὸ ἀκέραϊον μάλιστα κρανίον προσηρείδεται εἰς τὸ ἀνάγλυφον τῆς μεσημβρινῆς πλευρῆς τοῦ τάφου Ξ βλέπον πρὸς μεσημβρίαν ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐδῶ ἕτερος τάφος *κεραμιδοσκεπής*, ἐκπαλαὶ καταστραφεῖς, ἥ καὶ ἀπλοῦς βόθρος. Εἰς δὲ τὰ ἐκεῖ χῶματα εὐρέθησαν καὶ τινα καθ' ἑαυτὰ ἀνάξια λόγου πράγματα, τρία κωνοειδῆ πῆλινα (δύο διάτρητα) τῶν πάνυ συνήθων βαριδία, ἀγγείου πηλίνου σωληνοειδοῦς τμήμα, φρακοειδῆς διάτρητον πῆλινον σῶμα, λύχνος κολοῦθος καὶ ἐτέρου τμήμα καὶ ἀγγείων κοινῶν θραύσματα, ὧν ὅμως δύο ἔφερον ἔκτυπα ἐρυθρὰ ἐπὶ μέλανος ἐδάφους κοσμηματα, τὸ ἕτερον βοῦκκρανον (:) μετὰξὺ δύο ροδάκων ἐκ στιγμῶν ἀποτελουμένων καὶ μετὰ στιγμῆς ὡς κέντρον, νόμισμα χαλκοῦν κατεστραμμένον καὶ κεφαλῆ (:) χαλκοῦ ἦλου (:) καὶ ὑάλινον ἀγγεῖον τῶν συνήθων. Εἰς τὰ ἀνώτατα δὲ στρώματα καὶ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

Ο') *Κεραμιδοσκεπής σαγματοειδής*. Μῆκ. 2,00 περίπου, πλάτ. 0,40, βῆθος ἐπίσης 0,40, κατεύθυνσις ΒΔ-ΜΑ, πυθμὴν μίγμα σκληροῦ, ἂν καὶ σαφῶς δὲν διέκρινα τὸ πρᾶγμα· ἐλάχιστα ἐν αὐτῷ χῶματα καὶ ὅσπ' ὀλίγα νεκροῦ προσώπου. Ἐκεῖτο δὲ οὗτος εἰς ἐπίπεδον ὑψηλότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑποτεθέντος ὡς τάφου βόθρου Ο. Κτερίσματα ἣ δὲν ὑπῆρχον ἣ θὰ ἦσαν παντελῶς ἀνάξια λόγου· οἷοτι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου οὐδὲν περὶ τούτων σημειῶ.

Π) Τοῖχοι εἰς ὀπτῶν πλίνθων κάλυμμα δύο πλάκες ἀσβεστολίθου ἀκατέργαστοι· ἔσωθεν ἐπιχερισμένος, εἰς βαθύτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ξ ἐπιπέδον· 2,60 ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τὸ κάλυμμα αὐτοῦ. Μῆκ. 2,40, πλ. 0,30-0,90, βῆθος, 0,83. Χῶματα ἐν αὐτῷ ὀλίγα· ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν χωμάτων κατὰ τὴν βορείαν στενὴν πλευρὰν ὅσπ' εἰς σωρὸν ὄχι πλήρους, ἀλλ' ὀπωσθήποτε σκελετοῦ ἀνθρώπου (ἄρσθ καὶ κρανίου καὶ λεκάνης ὑπῆρχον λεῖψανα), ὑπὸ δὲ τὰ ὀλίγα χῶματα, τὰ διὰ τῶν βωγμῶν διεισδύσαντα, ἀλλὰ ὅσπ' ὀ, οἱ μῆροὶ πρὸ πάντων τεθειμένοι οὕτω, ὡσεὶ ὁ νεκρὸς

ἔβλεπε πρὸς βορρᾶν. Βεβαίως ὁ τάφος εἶχεν ἀνασκαλευθῆ εἰς παλαιούς χρόνους. Πυθμὴν μίγμα σκληρόν. Κτερίσματα πτωχῆς χαλκῆ τετραγώνου (0,15×0,15 περίπου, πάχ. 0,002-0,003)

ἄνευ τρημάτων καὶ ἄνευ οὐδενὸς κοσμήματος. Πλῆν δὲ ταύτης καὶ χαλκοῦς κρίκος εἰς σιδήρου προσκεκολλημένος καὶ ἀμφότεροι εἰς κεφαλὴν ἔθλου σιδήρου προσηλωμένοι. Λειψάνα ξυλίνης σαρκωτά-

Εἰκὼν 10.

γου;) καὶ τμήμα δακτυλιδίου (ἰ) Ἄρα γε εἰς τοῦτον τὸν τάφον νάνηκεν καὶ ὁ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγραφόμενος ἐνεπίγραφος κιονίσκος ἐκεῖ πλησίον εὑρεθείς; Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μέρει τὴν ἀνα-

τολικὴν μακρὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἀπετέλει λίθος ἀρουραῖος ἰκανῶς μέγας.

Ρ. Ἐκτισμένος τὰ κάτω ἐκ μικρῶν λίθων, τὰ ἄνω ἐξ ὀπτῶν πλίνθων ἐπιχειρισμένος. Πρὸς νότον

ἐπερατοῦτο διὰ κυρτῆς κεραμίδος· μ. 1,85, πλ. 0,45, βῆθ. 0,40. Καλύμμα κεραμίδες. Ἡ κεραμική κατὰ τὸ βορειὸν ἄκρον. Ὑπὲρ τοῦτον ἔκειτο ἄλλος τάφος Ρ' καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν μὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν συμπίπτων μ. 1,70, πλ. 0,40, βῆθ. 0,45 ἐκ καμπύλων ἀποτελουμένους κεραμίδων. Ἐκατέρωθεν τῆς δευτέρας καμπύλης κεραμίδος ὑπῆρχον λίθοι οἰκνεῖ πρὸς στερέωσίν τῆς. Κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἣτις ἔκειτο πρὸς νότον, κάλυμμα δὲν ὑπῆρχεν. Εὐρέθη δὲ παρ' αὐτὴν (τὴν κεφαλὴν) δεξιὰ χαλκὸν ὅπως ἐρθαρμένον νόμισμα καὶ ἕτερον προσκεκολλημένον εἰς τὴν κάτω (πρὸς τὰ δεξιὰ) σιαγόνα, ἐρ' ἣς ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ὁ χαλκὸς κατέλιπεν ἴχνη. Ἡ κεραμική τοῦ νεκροῦ εἶχε θέσιν ὀρθίαν.

Σ) Ἐκ λίθων πηλῶ συνδεδεμένων ἐκτισμένος καὶ ἔσωθεν ἐπικεχειρισμένος μὲ τὸ σύνθηρες χρῆσμα τὸ ἐξ ἀσβέστου καὶ ἄμμου, φέρων ἐγχαράκτους ἀλλεπαλλήλους τρεῖς τεθλασμένας γραμμὰς, καὶ κεκαλυμμένος δι' ὀπτῶν πλίνθων· μ. 1,90-2,00, πλ. 0,50 καὶ βῆθος 0,75. Ὅστῃ εἶχεν, ἀλλ' ὄχι καὶ πολλὰ· τοῦ κρανίου λείψανα ἀσφαλίστατα.

Τ') Μεταξὺ τοῦ Ρ καὶ Σ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ρ, κεραμιδοκτιστος· κάλυμμα δὲν εἶχεν· ὅστῃ εἶχε δύο εἰμῆ καὶ πλειονων νεκρῶν· πυθμὴν ἀσβεστοστρωτος. Μ. 1,70, πλ. 0,50, βῆθος 0,55 περίπου.

Τ) Κεραμιδοκτιστος καὶ κεραμιδοσκεπής· κεραμίδες καμαρωταί. Πρὸς βορρῆν ἐσφίζοντο αἱ καλύπτουσαι αὐτὸν κεραμίδες, καὶ ὁμως ὑπὸ ταύτας ὅστῃ δὲν ὑπῆρχον, ἐνῶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου εὐρέθησαν ὅστῃ εἰς σωρὸν.

Υ) Ἐκτισμένος καὶ κεκαλυμμένος μὲ ὠραίας ὀπτὰς πλίνθους· μετρηθεῖσα μία τούτων εὐρέθη ἔχουσα μ. 0,63, πλ. 0,63 καὶ πῆχος 0,063. Κατὰ τοὺς ἄρμους τῶν συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ μίγματος ἐξ ἀσβέστου καὶ ἄμμου. Μήκος τοῦ τάφου 2,05, πλ. 0,50, βῆθος 0,55. Ὁ τάφος ἔκειτο εἰς ἐπίπεδον ταπεινότερον τοῦ τῶν ἄλλων πάντων· ὑπὸ τὰ ὅστῃ ἄμμονοθιά καὶ ὑπὸ ταύτην εἰς βῆθος 0,20-0,30 τὸ στέρηρον. Τὰ ὅστῃ πιθανῶς νὰ ἀνῆκον εἰς δύο νεκρούς, διότι κρανίου τεμάχια εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὴν ΒΔ^{ην} καὶ τὴν ΜΑ^{ην} γωνίαν. Καὶ ὀλίγα κεκαυμένα ὅστῃ κατὰ τὴν ΜΑ^{ην} γωνίαν, ζῶου πιθανώτατα τοιαῦτα τοῦλάχιστον μὴ ἐφάνησαν. Κυρίως τὰ ὅστῃ τῶν σκε-

λῶν γένος καὶ μόνου σκελετοῦ ἐσφίζοντο καὶ ἦσαν καταφανῆ. Κτερίσματα δὲν ὑπῆρχον, εἰμῆ μόνον ὑάλινον ἀγγεῖον τῶν συνήθων.

Φ) Κεραμιδοσκεπής βόθρος μὲ κεράμους καμαρωτοίς. Κατὰ τὰ ἄκρα δὲν ἐφράσσετο, τοῦλάχιστον δὲν ἐσφίζοντο φραγμοί· τοῦτου ἕνεκα καὶ ἐξελάδον αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ὡς λείψανον ἄχετο· ἀκριβέστερα ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι τάφος ἦτο καὶ οὗτος, πιθανώτατα νεκροῦ προσώπου, διότι ἐμπεριεῖχεν, εἰ καὶ ὄχι πολλά, ὅστῃ.

Χ) Ὅμοιος τοῦ Φ, ἀλλ' αἱ κεραμίδες ἐκ πηλοῦ ὠχροῦ πεποιημένα· μ. 1,90 περίπου, πλ. 0,50, βῆθος 0,45-0,50. Ὅστῃ ὑπῆρχον, ἀλλὰ τοῦ ἔκειτο ἡ κεραμική ἄδηλον, διότι κρανίου λείψανα δὲν εὐρέθησαν· ὑπὸ δὲ τοῦτον.

Ψ) Ταφίδιον, ὅπερ ἀπετέλουσαν δύο σκαροειδεῖς λάρνακες μὲ περιχειλίωμα, ὑπερκειμένης τῆς ἐτέρας ἐπὶ τῆς ἐτέρας. Τὴν ἄνω λάρνακα εἶχον θραύσει κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ὑπερκειμένου νεκροῦ ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ὑπερκειμένου γώματος ἐθραύσθησαν οἱ κέραμοι τοῦ ὑπερκειμένου τάφου (Χ) καὶ ἐθραυσαν καὶ τὴν ἄνω λάρνακα τοῦ ταφιδίου καὶ εἰσῆλθον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν¹. Διότι καὶ τοῦ τάφου (Χ) καὶ τοῦ ταφιδίου (Ψ) ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἡ κατεψυθυσίς ἦτο ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Το ταφιδίον ἐμπεριεῖχεν ὅστῃ σφόδρα κεκαυμένα καὶ κτερίσματα, πυξίδια ἄνευ πώματος ἀπλῆν μελανοθαφῆ τῶν συνήθων καὶ ἀρύβαλον ἐπίσης μελανοθαφῆ μὲ ραβδώσεις. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἔξω εἰς τὰ γώματα ἄνθρακες ἀρκετοί. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν θέσιν, ἣν διὰ τοῦ γράμματος Ω ἐσημείωσα, εὐρέθη κάλις πηλίνη εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδον), ἀπλῆ, συντετριμμένη, μὲ ὅστῃ κεκαυμένα, καὶ ἄλλα τινὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς καὶ λευκῶν λευκῆς τεμάχια.

Σημειωτέον πρὸς τοῦτους ὅτι μεταξὺ τοῦ Β καὶ Γ τάφου, ἀλλ' εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν καλυμμάτων τῶν, ἔκειτο ἕτερος νεκρὸς τεθαμμένος εἰς ἀπλοῦν βόθρον, οὗ εὐρέθησαν τὰ ὅστῃ χωρὶς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον νὰ εὐρεθῆ λείψανον τεχνητοῦ τάφου· ἐσημείωσα τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ διαγράμματι διὰ τοῦ

¹ Ἐξήγησθε οὗτω τὸ πρᾶγμα, διότι ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἴσως καὶ σύλησις να ἐγένετο ἐν παλαιαῖς χρόνοις, δὲν μοὶ φαίνεται πιθανή· τοῦτον δὲ τον τάφον δὲν εἶχον ἀνεύρει οἱ ἐκκεῖς τῶν θεμελίων.

γράμματος Β' εις δὲ τὴν θέσιν, ἣν ἐσημείωσα ἐν τῷ διαγράμματι διὰ τοῦ γράμματος Δ', καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ τάφου Ρ¹ ὑπῆρχον ἐπίσης ὁστᾶ καὶ κεραμίδες καὶ συντρίμματα πίθου, ἀλλ' οὕτω φύρδην μίγδην κείμενα, ὥστε σαφῆ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἔννοιαν δὲν ἠδυνήθην νὰ συλλάβω. Τοῦτο προῆλθεν ἐν μέρει διότι εἶχον σκάψει πρότερον ἐκεῖ οἱ τὰ θεμέλια ἀνοίξαντες, ἐν μέρει ὁμοίως, ἢ τοῦλάχιστον ἐγὼ πιστεύω, διότι τάφοι τινὲς ἐκεῖ ὑπάρχοντες εἶχον καταβυθισθῆ. Ὅστᾰ δὲ ὑπὲρ τὸ κάλυμμα τοῦ τε τάφου Γ' καὶ τοῦ Δ' ἐμαρτύρουν ὅτι καὶ ἐκεῖ εἶχόν ποτε ἀνοιχθῆ ἀπλοὶ βόθροι καὶ ἐνταφιασθῆ ἐν αὐτοῖς νεκροί.

Πλὴν δὲ τῶν τάφων εὐρέθη εἰς βάθος ὑπὸ τὸ

Εἰκὼν II.

σημερινὸν ἔδαφος 1,60-1,70 ὀχτῶς ὑπὸ καμαρωτῶν κεραμίδων ὕψους 0,60 περίπου κεκαλυμμένος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στερίφῳ (ἐν τῇ κιμωλίᾳ) κεκομμένος καὶ πλήρης ἰλύος τεφροχρῶ. Ἐν τῷ διαγράμματι ἐσημειώθη ὁ ὀχτῶς διὰ γραμμῆς συνεχοῦς, ὅπου ἐσφῶζετο, διὰ στιγμῶν δὲ ἢ προέκτασις αὐτοῦ. Κατὰ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος α' ὑπῆρχε φρεατῆς κεκαλυμμένη ὑπὸ τεσσάρων ἐνεπιγράφων λίθων, περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος. Κατὰ δὲ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος β' παρὰ τὸ φρεᾶρ, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἀνοίξει ὁ ἰδιοκτήτης πρὶν ἢ ἀρχίσῃ νὰ ἀνοίγῃ τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς, εὐρέθησαν ἐν σωρῷ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων χρόνων, ὡσεὶ ἐξέπιτρηδες ἐκεῖ ποτε ῥιφθέντα, ἐν οἷς περὶ τὰ πενήτηντα τεμάχια σκύφων τῶν λεγομένων

ἐ.Ι.Μηριοτικῶν χρόνων καὶ ὅσα ἀμφορέων ἐνεπιγραφα τῶν συνήθων εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν. Μνημονευτέα δὲ πρὸς τούτους εἰς τὰ γώματα τῆς ἀνασκαφῆς εὐρεθέντα καὶ κεφαλὴ πηλίνη ἀνδρὸς πογωνοφόρου στρομοφόρου καὶ πηλίνη μήτρα φέρουσα τύπον ἀνδρὸς κρατοῦντος ἐν χερσὶ παῖδα ὄπτιον (εἰκ. II) καὶ εἰδῶλιον πήλινον κυνὸς καθημένου μετὰ τῆς συμφοῦς βάσεως ὅχι ἐντελῶς πλήρες.

Ὑπὲρ δὲ τὸν ὀχτῶν εἰς ὕψος 0,30-0,40 περίπου ἐφαίνετο εἰς διάφορα μέρη ὑπάρχον οἰονεὶ στρώμα γῆς σκιρωτῶν. Ἐτέρου δὲ ὀχτεῦ βαθύτερον τοῦ πρώτου κειμένου ἐράνησαν ἔγχη κατὰ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος δ' γνωσθέντα κυρίως ἐκ τῆς ἰλύος, ἣτις ἐκάλυπτε τὸν ἐκεῖ τόπον. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὰ περὶ τὸ φρεᾶρ γώματα ἐντεύθεν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς γραμμῆς τοῦ ὑψηλοτέρου ὀχτεῦ εὐρέθη καὶ γυναικεῖα ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ (λ. μαρμάρου) ὀυστοχῶς κάκιστα διατηρουμένη καὶ τούτου ἕνεκα μὴ κριθεῖσα ἀξία ἀπεικονίσεως.

Πλὴν δὲ τῶν ἄνω μνημονευθέντων εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ καὶ οἱ ἐξῆς ἔτι ἐνεπιγράφοι λίθοι.

1) Κιονίσκος ἀπλοῦς λίθου γλαυκοῦ σχεδὸν σῶος· ὕψ. 0,90 διάμετρος ἄνω 0,25· ἐπιγραφή·

Φ Ι Λ Ι Σ Τ Α
Φ Ι Λ Λ Ι Δ Ο Σ
Α Ρ Γ Ε Ι Α
ΑΝΔΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΠΤΕΛΕΑΣΙΟΥ
Γ Υ Ν Η

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος II).

2) Κιονίσκος λίθου γλαυκοῦ, τὰ κάτω ἀποκεκρουμένος· ὕψ. σφῶζόμενον 1,60 διαμ. 0,50, ἐπιγραφή γράμμασι λίαν ἀκρεμονωτοῖς.

Α Υ Λ Ο Σ Β Α Λ Γ Ι Ο Σ
Β Α Σ Σ Ο Σ
Π Α Λ Η Ν Ε Υ Σ

3) Κιονίσκος λ. λευκοῦ σχεδὸν σῶος· ὕψ. 0,75 διαμ. 0,19· ἐπιγραφή·

Ν Ι Κ Α Ρ Ε Τ Η
Α Θ Η Ν Ι Ω Ν Ο Σ
Ι Φ Ι Σ Τ Ι Α Δ Ο Υ
Θ Υ Γ Α Τ Η Ρ

4 Κιονίσκος λίθου λευκοῦ ἀποκεκρουμένου τὰ κάτω ὕψ. 0,65, διάμετρος 0,24.

ΑΡΙΓΝΩΤΟΣ
ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ
ΦΥΛΑΣΙΟΣ

5 Ἀνθεμωτὸς ἀκροκεραμὸς στήλης λ. λευκοῦ ὕψ. σφζόμενον 0,30, πλ. 0,33, ἐπιγραφὴ κολοβή:

....ΦΡΟ.....

6) Κιονίσκου λίθου γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψους 0,40 ἐπιγραφῆ.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ
ΜΙΛΗΣΙΑ

7 Κιονίσκου λ. γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψ. 0,22 διάμ. 0,15 ἐπιγραφῆ.

ΧΡΥΣΙΣ
ΕΥΤΥΧΟΥ

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος Η).

8) Κιονίσκου λ. γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψ. 0,21 διάμ. 0,17 ἐπιγραφῆ:

Ι Ω Ν
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος Η).

9 Ἀπλή στήλη πώρου σκληροῦ ὕψ. 0,40, πλ. 0,30, πάχ. 0,04 ἐπιγραφὴ γράμμασι τῆς προευκλειδείου γραφῆς:

ΤΙΜΟΛΛΟ

10) Στήλη ἀπλή ἀσβεστολίθου ὑπογλαυκίζοντος, τὰ κάτω καὶ τὰ δεξιὰ ἀποκεκρουμένη ὕψ. σφζόμενον μέγιστον 0,50, πλάτ. μέγιστον 0,30, πάχ. 0,05 ἐπιγραφῆ.

ΟΡΟΣΜΝΗ
ΜΑΤΟΣ

11. Λίθου πεντελικοῦ στήλη τὰ κάτω καὶ τὰ

ἄνω (ἔπου ὑπῆρχεν ἀετώματιον) ἀποκεκρουμένη ὕψ. σφζόμενον 0,46, πλ. 0,16-0,18 (ἡ στήλη ἦτο πρὸς τὰ κάτω πλατυτέρα, ὡς συνήθως) πάχ. 0,06 ἐπιγραφὴ γράμμασι τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Λ Υ Ξ Ι Λ Λ Α
ΜΥΡΡΙΝ ΟΝΤΟΘ
Ε Ν

δηλ. *Λούκιλλα Μυρρινο(ν)τόθεν*. Ἡ μὴ συνεχῆς γραφὴ τοῦ ἐπισημαστος *Μυρρινο(ν)τόθεν* διήγειρε καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ συναδέλφῳ Λεονάρδῳ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ στήλη ἔφερε ποτε *γραφὴν*, τὴν εἰκόνα αὐτῆς ταύτης τῆς Λουσίλλας πιθανώτατα, ἧς ἡ κεφαλὴ ἔφθανε μέχρι τῆς κενῆς γραμμῶν θέσεως. Κρίμα ὅτι τῆς γραφῆς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον σφίζεται ἔγνος. Τοῦλάχιστον δὲν κατώρθωσα νὰ διακρίνω τοιαῦτα ἢ δὲ λίθος ἀφέθη ἐπίτηδες ἄπλυτος καὶ ὡς ἐκ τῆς γῆς ἐξήχθη.

12) Στήλη λ. πεντελικοῦ μετ' ἀετώματος, οὗ ἀποκεκρουμένη ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ γωνία ὕψ. 1,08, πλ. 0,46, πάχ. 0,08 ἐπιγραφῆ:

ΝΑΞΤΑΞ ΔΑΜΑΞΙΑΞ

Οἱ τέσσαρες τελευταῖοι λίθοι (9, 10, 11, 12) εὐρέθησαν σκεπάζοντες τὴν *γραφίδα* τοῦ ὄχου. Πάντες δὲ (1-12) φέρονται καταγεγραμμένοι ἐν τῷ προχείρῳ καταλόγῳ τοῦ ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 226-237.

Χροнологία. Ὅτι τῶν ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντων τάφων ὁ τάφος Ζ εἶναι ὁ ἀρχαιότατος ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν προειρημένων· οὗτος δὲ κατὰ τὰ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ χρυσῆς δανάκης εἰρημένα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ ἔτους 146^{ου} π. Χ. Ἀλλὰ καὶ πόσον νεώτερος εἶναι δυσκόλον νὰ ῥηθῆ. Διότι καὶ ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἀργυρᾶ δραχμὴ, ἐξ ἧς ἡ χρυσὴ δανάκη ἐπήγαγε, ἔχει κοπῆ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔριον τῆς περιόδου, εἰς ἣν ἀνήκει, δηλ. κατὰ τὸ ἔτος 87^{ου} π. Χ. πάλιν δὲν θὰ ἠκολούθει ἐκ τούτου ὅτι κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος καὶ ὁ τάφος ἐκτίσθη. Διότι νομίζω ὅτι ἡδύνατο καὶ ἐξ ἀρχαιότερου νομίσματος ἐν κυκλοφορίᾳ οὕτως καλῶς διατηρουμένου νὰ ἐκτυπωθῆ ἡ δανάκη. Γενικῶς λοιπὸν δύναται νὰ ῥηθῆ ὅτι ὁ τάφος εἶναι κατασκευάσμα τῶν ἀρχῶν τοῦ πρώ-

του π. Χ. αιώνας. Οἱ λοιποὶ ἦσαν ἀναντιρρητως νεώτεροι καὶ τινες τούτων εἰς τὸν 1^{ον} μ. Χ. αἰώνα ἀνήκοντες.

Τρόπος ταφῆς. Ἡ κατεύθυνσις τῶν τάφων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὠρίζετο ἐξ αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας καὶ ἔκειντο οἱ τάφοι· ἐξαίρεσιν δ' ὡς εἶδομεν ἀπετέλουν οἱ τάφοι Λ. καὶ Χ. Ταφή δὲ ἦτο το κρατοῦν ἔθιμον, διότι μόνον τρεῖς τούτων οἱ Ζ, Θ' καὶ Ψ'. ἐνέκλειον τὰ κεκαυμένα ὅστ᾽ τῶν νεκρῶν. Περὶ τούτου δ' ὄντος τοῦ λόγου ὄχι ἄσκοπον κρίνω νὰ σημειώσω ὅτι δὲν μοὶ φαίνεται ὀρθή ἡ γνώμη τῶν εἰπόντων¹ ὅτι εἰς ἐπικράτησιν τοῦ ἔθιμου τῆς ἀπλῆς ταφῆς εἶχε συντελέσει καὶ ὁ Χριστιανισμός. Ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξενίκησε καὶ κατέλυσε τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, τότε συγκατέλυτεν ἀναμφιβόλως καὶ τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, ὡς εἰς τὰ δόγματα αὐτοῦ ἐναντιούμενον. Ἀλλ' ὅσον ἔμοιγε γνωστὸν ἡ ἀπλή ταφή, αὐτὴ καὶ μόνη ἐν χρήσει οὔσα, ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι τοῦλάχιστον, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους², οὐδὲ κατὰ τὸν 10^{ον} καὶ 9^{ον} π. Χ. αἰώνα, ὅποτε καὶ ἤρξατο εἰσαγόμενον, ὡς φαίνεται, τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, τέλεον ἐξέλιπε, ἐν δὲ τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἀπέβη καὶ πάλιν το ἐπικρατέστερον ἔθιμον. Ἄν εἰς τοῦτο συντελέσασιν νέαι μεταβολαὶ εἰς τὰς περὶ μελλούσης ζωῆς δοξασίας τῶν Ἑλλήνων εἶναι ζήτημα, περὶ οὗ οὔτε ὄνομα οὔτε θέλω νὰ κάμω λόγον ἐνταῦθα. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ ταφή πολὺ τῆς καύσεως οἰκονομικώτερα εἶναι.

Περὶεργα φαινόμενα. Ἐσημείωσα καὶ ἀνωτέρω ὅτι ὁ τάφος Ζ εἶναι τι, ὅσον οἶδα, πρωτοφανὲς ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας· τίνα δ' εἶχον ἄρα γε σκοπὸν αἱ πέριξ πόρινα πλίνθοι, αἱ οἰοῦναι ὀλίγον ἀποτελοῦσαι; Ἄρα γε ὅπως ἐπ' αὐτοῦ ἦ ἰδρυμένον καταφανὲς τι καὶ ὄρατὸν σῆμα, ἄγαλμα ἢ στήλη ἢ τι τοιοῦτον; Καὶ τούτου τεθέντος τίς ἦν ὁ νεκρὸς, οὗ ὁ τάφος ἔκρυπτεν ἐν κάλπιδι τὰ κεκαυμένα ὅστ᾽; Βεβαίως τὸ μνημεῖον δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὁ Πausanias εἶδε καὶ περιγράφει

¹ Παράθ. Χέρτσπεργ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, τόμ. Β, σελ. 631 (τῆς ὑπὸ Καρολίδου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταφράσεως ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρσαλῆ).

² Τὴν ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1898, σελ. 75, γνώμην τοῦ συναδέλφου Σκιαῖ δὲν ἀποδέχομαι.

(I, 36, 3 καὶ ἐξῆς) κατὰ τοῦτο το τεμάχια τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ.

Περὶεργος δ' εἶναι καὶ ἡ εὑρεσις ἐν τῷ τάφῳ Κ τῆς μικρᾶς μαρμαρίνης κεφαλῆς (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 69) τῆς πρὸς τὴν παραδοσομένην κεφαλὴν τοῦ Ἱπποκράτους ὁμοιοζούσης. Ἄρα γε ὁ ἐν τῷ τάφῳ τεθαμμένος ἦν ἰατρός καὶ ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἰατρικά(;) ἐκεῖνα ἐργάλεῖα τὰ συντεθαμμένα; Πολλὰκις βεβαίως ἐκ τῶν συντεθαμμένων κτερισμάτων εἰκάζεται καὶ τίς ἦτο ὁ ἐν τῷ τάφῳ καταθεμμένος νεκρὸς. Ἀλλὰ καὶ δὲν γινώσκω παράδειγμα ἄλλο, καθ' ὃ νεκρὸς ἐδῆλου τὸ ἐπαγγέλιμα αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ τάφῳ καταθέσεως τῆς εἰκόνας γνωστοῦ καὶ οἰοῦναι ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος προσώπου. Ἄν δὲ ἡ παρατήρησις τοῦ Σκιαῖ εἶναι ὀρθή ὅτι ἡ ἐν τῷ κρανίῳ ὀπὴ προέρχεται ἐκ πληγῆς βέλους¹, τότε πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νεκρὸς ἐν πολέμῳ ἴσως πληγῶθαι ἀπέθανε. Περὶ δὲ τῆς τραχικῆς προσωπίδος (ἴδε σελ. 77) εὐλόγως θὰ ἠδύναμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἐκόσμιε ποτὲ τὸν τάφον ὑποκριτοῦ τινος, ἴσως ὄχι ἀσήμου, τῶν χρόνων ἐκείνων, ὄχι ὁμοῦ βεβαίως καὶ τοῦ Θεοδώρου, οὗ μνημονεύει ὁ Πausanias (I, 37, 3).

Ἀλλὰ τί νὰ υποθέσωμεν περὶ τῶν δύο ἀνάγλυφων τοῦ τάφου Ξ; Βεβαίως τὸ ἕτερον τούτων τὸ κολοβὸν καὶ ἀνεστραμμένως τεθειμένον (ἴδε σελ. 75), ἀποτελοῦν δὲ τὴν μεσημβρινήν, ὡς ἐρρήθη, πλευράν αὐτοῦ, εἶχε ληφθῆ ἐξ ἄλλου πρότερον καταστραφέντος μνημείου καὶ ἐτέθη ἐν τῷ τάφῳ Ξ ὡς κοινὸς λίθος. Ἀλλὰ τὸ ἕτερον το καὶ σώον καὶ ὑπερέχον τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου περὶ τὰ 0,30 (παράθ. ἀνωτ. σελ. 75); Ὅτι ὁ ἐν τῷ τάφῳ Ξ τεθαμμένος νεκρὸς ἠδύνατο νὰ ἦναι γυνή, εἶναι πιθανώτατον, ἀλλ' ὅτι ἦτο ὁ τάφος τῆς Ἀφροδοτῆς, δὲν τὸ πιστεύω καὶ νομίζω ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἀνάγλυφον ἐλήφθη, ὡς καὶ τὸ ἕτερον, ἐξ ἄλλου πρότερον καταστραφέντος μνημείου καὶ

¹ Τὸ τεμάχιον τοῦ κρανίου εὑρήται ἐν τῷ Ἀνθρωπολογικῷ Μουσείῳ τῷ ἐν τῇ Συναίᾳ Ἀκαδημίᾳ. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσεῖῳ ὑπάρχει ὡσαύτως καὶ ἕτερον κρανίον φέρον ὁμοίαν ὀπὴν, ὅπερ εὑρέθη κατὰ Δεκέμβριον 1899 ἐν τῷ τάφῳ ἀνακαλυφθέντι κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς παρὰ τὴν ὁδὸν Λεωφορῶν μικρᾶς γεφύρας τοῦ σιδηροδρόμου Π. Α. Π., εἶδε δ' αὐτὸ ὁ Σκιαῖ. Ὁ τάφος ἐμπεριείχε δύο κοινὰς ληκύθους καὶ ἕτερα δύο ἄγγεῖα τοῦ Δ' ἢ τοῦ Γ' π. Χ. αἰώνας καὶ χαλκὴν στελεγγίδα.

ἐπίσης ὡς ἀπλούς λίθος ἐτέθη ἐν τῷ τάφῳ Ξ. Διοτι κατὰ τὴν γνώμην μου πάντες οἱ ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντες τάφοι ἦσαν ἀφανεῖς καὶ ἀόρατοι κεκαλυμμένοι ὑπο στρώματος γῆς πάχους 0,50-0,80 περίπου. Ἄν δὲ ταῦτα δὲν ἀστοχοῦσι τοῦ ὄρθου, οἱ δύο τάφοι Ν καὶ Ξ ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσι νεώτεροι τῶν χρόνων τοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἱεροδότου· τοῦτο δὲ, ὡς το σχῆμα τῶν γραμμῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ω μαρτυρεῖ, δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀρχαιότεροι τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος. Ἐσημείωσα δὲ ἀνωτέρω ὅτι ὑπὸ τὸν πυθμένα τινῶν τάφων Ν, Ξ, Υ' ὑπῆρχεν ἀμμουδιά μαρτυροῦσα ὅτι ἐντεῦθεν διηρχετο ποτε ἡ διήλθεν ἰσχυρὸν ρεῦμα ὥστε καὶ ὀγκώδεις νὰ κυλίσῃ λίθους.

Ἴσως νὰ διηρχετο ποτε ἐντεῦθεν ὁ Κεκλόβορος¹, καθ' οὗς δὲ χρόνους οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τάφοι ἐκεῖ ἐκτιθήσαν, εἰς το ρεῦμα εἶχε δοθῆ ἄλλη διεύθυνσις. Ἴσως δὲ καὶ πολλὰ τῶν μνημείων παρ' αὐτο τὸ ρεῦμα ποτε κείμενα ὑπ' αὐτοῦ τούτου καὶ κατεστράφησαν.

Ἱερά ὁδός. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς τάφους. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον τῆς ἐκεῖ ἀνασκαφῆς πορίσμα εἶναι βεβαίως ἡ περὶ τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ κατὰ τοῦτ' αὐτῆς το τμήμα ἐπιτηγάσασα γνώσις. Ὅτι ἡ Ἱερά ὁδὸς ἀρετηρίαν ἔχουσα τὴν Ἱεράν Πύλιν² καὶ παρὰ τὴν νῦν ἐκεῖ ἐν ἐρείπιοις σωζομένην δεξαμενὴν³ διερχομένη τὴν αὐτὴν εἶχε περίπου, ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, φορὰν, ἣν καὶ ἡ νεώτερα ἀμαξίτις, εἶναι σχεδὸν βέβαιον. Ἀλλ' ὅτι καὶ κάπου ἔκαμπτε καὶ ἐλάμβανε διεύθυνσιν νοτιώτερα τῆς σημερινῆς ἀμαξίτιος ἦτο ἐπίσης βέβαιον, ἀφοῦ βέβαιον ἦτο⁴ ὅτι διηρχετο διὰ τοῦ νῦν

βοτανικοῦ κήπου, εἴκοσι περίπου Γ' μέτρα νοτιώτερον τῆς νῦν ἀμαξίτιος. Ποῦ καὶ πῶς αὕτη ἔκαμπτε μᾶς ἐδειξάν αἱ ἀνασκαφαί. Διοτι, νομιζῶ ὅτι ὄχι μόνον ἡ τοποθέτησις τῶν τάφων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντος ὄχετος ἡ ὑπαρξίς καὶ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα λείψανα τῆς σκιροστρωσίας τοῦ ἐδάφους (ἴδε ἀν. σελ. 81, 82) μαρτυροῦσι σαφῶς ὅποιαν εἶχε κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἡ ὁδὸς διεύθυνσιν. Τὰ δύο ἄκρα τῆς ἐνταῦθα καμπῆς αὐτῆς δὲν ἐγένοντο βεβαίως γνωστὰ καὶ τὸ ἕτερον τούτων, τὸ βορειοανατολικόν, οὐδ' ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γνωσθῆ, καταληφθέντων ἤδη τῶν ἐκεῖ τόπων ὑπὸ οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι δύσκολον, νομιζῶ, ν' ἀναπαράσῃσωμεν γραφικῶς νῦν ἀκριβέστερον τὴν φορὰν τῆς πάλαι Ἱεραῖς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς Ἱεραῖς πύλης μέχρι τοῦ Κηρισσοῦ, γινώσκοντες ἤδη τὰ κυριώτατα αὐτῆς σημεῖα. Τοῦτο δὲ εἶναι, νομιζῶ, κέρδος ὄχι μικρὸν διὰ τὴν ἐν γένει τοπογραφίαν τῆς Ἀττικῆς. Περὶ δὲ τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ ἔντος τοῦ λόγου¹ δὲν κρίνω περιττὸν νὰ σημειώσω ἐνταῦθα, ἀφοῦ, ὡς φαίνεται², ἀλλαγοῦ που δὲν ἔχω σημειώσει τὸ πρῶγμα, ὅτι λείψανα τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ καὶ πέραν τῶν Ρειτῶν πρὸς τὴν Ἐλευσίνα σώζονται ἱκανὰ καὶ οὕτω σαφῆ, ὥστε ἡ γραφικὴ αὐτῆς ἀναπαράστασις, κατὰ τοῦτό της τὸ τμήμα καὶ εὐκόλος καὶ βεβαία νὰ εἶναι³.

¹ Ἐν Ἀθήναις Μαΐου μηνός μεσοῦτος 1904.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

τοῦ περιόλου τοῦ Δρομοκατείου Φρενοκομείου, οὗ, εἶδε προσκληθεῖς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ καταστήματος, προσέει δὲ καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν εἰδησίων, ἃς τότε ἔμαθεν, εἰκάζει ὅτι αὐτόθι ἡ Ἱερά ὁδὸς καμπτομένη παρὰ τὸ Πυριτιδοποιεῖον πρὸς κριστερὰν τῆς σημερινῆς ἀμαξίτιος διήρχετο ἔντος τοῦ περιόλου τοῦ φρενοκομείου καταλείπουσα πρὸς δεξιὰν τὰ πλεῖστα τῶν οὐλημάτων αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ στρεφομένη πρὸς δεξιὰν παρ' αὐτὸ τὸ ὄρος ἤνοστο πάλιν μετὰ τῆς σημερινῆς ἀμαξίτιος παρὰ τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Ἡλία. Οὕτως ἡ ἀρχαία ὁδὸς ἦτο ἐκεῖ πολὺ ὀλιγώτερον ἀνωφερῆς τῆς σημερινῆς.

¹ Παράδ. καὶ Foucart, Les Grands Mystères d'Eleusis σελ. 123 καὶ ἐξῆς (Extrait des Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, tome XXXVII) 1900.

² Δὲν ἐνθυμούμαι οὐδ' ἐγὼ αὐτός ἂν ἔχω που δημοσιεύσει τι περὶ τοῦ πράγματος ἡ ὄχι καὶ τούτου ἕνεκα ἐπτραξομαι οὕτω.

³ Παράδ. καὶ Foucart ἔ. ἀ. σελ. 127.

¹ Παράδ. Curtius und Kaupert, Carten von Attika, Heft II, (Text) σελ. 15, καὶ Curtius Stadtgeschichte von Athen, ἐν ταῖς πηγαῖς τὴν λέξιν Κεκλόβορος. Ὁ Milehhofer (ἔ. ἀ.) φρονεῖ ὅτι εἰς νεώτερους χρόνους ἐδόθη ἄλλη διεύθυνσις εἰς τοῦτο τὸ ρεῦμα.

² Παράδ. Athen. Mittheil 1878, σελ. 33 καὶ ἐξῆς.

³ Παράδ. Milehhofer παρὰ Curtius καὶ Kaupert ἔ. ἀ. (Texteft II, σελ. 15).

⁴ Οἱ ἐκεῖ (ἐν τῷ βοτανικῷ κήπῳ) εὐρεθέντες καὶ κατὰ χώραν εἰς μένοντες τάφοι τοῦτο τοῦλάχιστον φαίνονται μαρτυροῦντες, ὡς καὶ τὰ μέλεις ἐσθλάτων σωζόμενα ἔχρη γερύρας ἐν τῷ Κηρισσοῦ. Ὁ συνάδελφος Σαῖς μοί ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐκ τινῶν τάφων ἀνακαλυφθέντων πρὸ τινῶν ἐτῶν παρὰ τοὺς προσόδας τοῦ ὄρους κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον

ΕΥΒΟΪΚΑ

I.

Περὶ τοῦ περὶ Ἀρτεμιρίων Ἑρετρικοῦ ψηφίσματος.

Εἰς τὸ κείμενον τῆς ὑπο τοῦ κ. Γ. Α. Παπα-
βασιλείου ἐν τῇ Ἑφημερίδι ταύτῃ 1902 σ. 97
ἐκδοδομένης Ἑρετρικῆς ἐπιγραφῆς μελετήσας τὰ
ὑπ' ἐμοῦ ἐσχάτως ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος
ληφθέντα ἔκτυπα παρατηρῶ τὰ ἑξῆς.

Τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐκδότης ἀνα-
γιγνώσκει οὕτως:

ὄπωρ ἂν τὰ Ἀρ-
τεμίρια ὡς κάλλιστα ἀγῶμεν καὶ **Θυωροὺ ὄμεν]**
ἄριστοι

αὐτὸς ὁμολογῶν ὅτι τὰ περιγεγραμμένα μετὰ με-
γάλης δυσκολίας συνεπλήρωσε μᾶλλον ἐκ τῶν
συμφραζομένων εἰκάσας ἢ ἐκ τῶν μόλις διακρι-
νομένων ἰχνῶν τῶν γραμμάτων, ἐπειδὴ ὁ λίθος
ἐνταῦθα εἶνε λίαν ἐφθαραμένος. Κατὰ περιέργον
σύμπτωσιν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου μετὰ
μεγάλης δυσκολίας συμπληρωθέντα γράμματα
ΟΥΩΡ.ΙΩΜΕΝ ἀναγράφονται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Γ.
Δ. Φωκίτου ἐν Ἀθηνῶν 1902 σ. 360 δημοσιευ-
θέντι ἀντιγράφῳ τοῦ ψηφίσματος ὡς ὑπάρχοντα
ἐπὶ τοῦ λίθου. Σφάλλονται ἕμως καὶ οἱ δύο: διότι
παρὰ πᾶσαν τὴν λεγομένην φθορὰν τοῦ λίθου δια-
κρίνω ἀρκετὰ σαφῶς ἐν μὲν τέλει τοῦ δευτέρου
στίχου ΟΥΩΡΙΝΩΣΠ, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου
ΛΕΙΣΤΟΙ καὶ οὐχὶ ΑΡΙΣΤΟΙ. Ἡ ἀνάγνωσις λοι-
πὸν εἶνε βεβαία· καὶ **Θύωριν ὡς πλεῖστοι.** Ὁ
ὄμιλος ὁ Ἑρετριέων ἰδρύει διὰ τοῦ ψηφίσματος
τούτου ἀγῶνα μουσικῆς, ὅπως ἀγωνοῦνται τὰ Ἀρτε-
μίσια ὡς κάλλιστα καὶ αὐξάνηται τὸ πλῆθος τῶν
πανηγυριζόντων καὶ θυόντων. Ὅπως δὲ **θυωροί,**
ὄηλαδὴ θύται ὄσιν ὡς ἄριστοι, κατὰ τὸν κ.

Παπαβασιλείου, οἱ Ἑρετρίαις, δὲν εἶχον βεβαίως
ἀνάγκην ἀγῶνος μουσικῆς.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ στ. 4 ποσ τοῦ τιθεῖν ἐξηλείφθη-
σαν δύο γράμματα. Ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ στίχου καὶ
ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου σφύζονται ἐπὶ τοῦ λίθου
ὀλόκληροι αἱ λέξεις ΧΙΛΙΩΝ καὶ ΔΡΑΧΜΩΝ, ἐν
δὲ τῷ τέλει τοῦ στ. 5 ὅπου ὁ ἐκδότης ἀνεγνώσκει
παρέχειν, μετὰ τὸ Π ἐλάχιστα μόνον ἴχνη γραμ-
μάτων διακρίνω. Προς στ. 4 πρὸς τὸ ἐν IG. XII
3, 617 (Dittenberger, Sylloge 522) ψηφισμα Κο-
ρησιῶν στ. 20: *τιθέναι δὲ καὶ ἀγῶνα τῇ ἑορτῇ*
τοῦς προβούλους ἀπὸ δραχμῶν ΠΔΓ.

Ἐν στ. 6 ὁ λίθος ὡς φαίνεται ἔχει ΠΕΝΤΕ
ΗΜΕΡΑΣ καὶ οὐχὶ ΗΜΕΡΑΙΣ Ἐν στ. 12 πρὸς τῆς
λέξεως *ἀγωνίζεσθαι* χάωρος διὰ Σ δὲν ὑπάρχει· τὸ
πάντα ε λοιπὸν ἤτο ὀλόκληρον γεγραμμένον ἐν
τῷ προηγουμένῳ στίχῳ. Ἐν τέλει τοῦ στ. 13
διακρίνω τὰ ἑξῆς ἴχνη ΕΧΟΥΡ. ὥστε: *ἔχοντας*
τὴν οκευὴν ἡμερῶ καὶ ἐν τῇ ἀγῶνι ἔχουσι.
Τῆς λέξεως *δευτέροι*, ἣτις τρίς ἐπαναλαμβάνεται
ἐν στ. 15, 16, 17, καὶ τῶν λέξεων *διηκόσαι*
δευτέροι ἐκατὸν ἐν στ. 18 ἕνεκα βωγμῆς τοῦ λί-
θου γράμματά τινα ἢ ἐν μερεῖ μόνον ὑπάρχουσιν
ἢ καὶ ὅλως ἐλλείπουσιν. Ἐν τέλει τοῦ στ. 30
μετὰ το *παρέχει* διακρίνεται Τ, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ
τοῦ ἐπομένου στίχου μόνον ΩΓ ὑπάρχει ὥστε
ἀναγνωστέον: *τὼν χάωρον.* Οἱ δὲ *χάωροι* οὗτοι,
ὧν καὶ ἐν στ. 25 ἐπι. μνεία γίνεται, κατ' ἐμὲ οὐ-
δὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ οἱ ἐν Ἀττικῇ δῆμοι λεγόμενοι
συνουκισμοὶ τῆς Ἑρετρικῆς πολιτείας. Ἡ ὀνομασία
αὕτη ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ· οὕτως αἱ παρὰ
LeBas - Waddington ὑπ ἀριθ. 1743 ἐπιγραφαὶ
στεφάνων ἀνατεροῦσι τὰ ὀνοματὰ ἐπὶ τὰ χάωρων·
ὁ *χάωρος ὁ Μοτυαῶν*, ὁ *χάωρος ὁ Βαιωστειῶν*
κτλ. ἐν ἐπιτυμβίᾳ δὲ ἐπιγραφῇ νῦν ἐν Βερολίῳ
ἀποκειμένη (Beschreibung der antiken Sculpturen

σ. 322 ἀρ. 833 μνημονεύονται οἱ χοροῖτε οἱ Ζελεϊτῶν ὡς ἐν Archaeol. epigr. Mitt. XX σ. 73 ἀπέδειξα.

Ἐν στ. 31 ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀναγινώσκει πωλεῖν δὲ ἐν τῷ ἱεροῖ τὸν βολόμενον ὅτι ἀμβόλιται ἀτελεία, μὴ τιθέντας τέλος μηδὲν μηδὲ προτίθεσθαι τοὺς ἱεροποιοὺς μηδὲν τοὺς πωλέοντας. Ἐν τῇ ἀρχῇ σαφέστατα ὄρωνται ἐπὶ τοῦ λίθου τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συμπληρωθέντα, ὀηλαδὴ ΔΛΦΝΤΟΙ, ἐν δὲ στ. 33 ἐλλείπει το Α τοῦ προτίθεσθαι. Ἰσχυρίζεται δὲ ὁ κ. Παπαβασιλείου ἂν καὶ τὸ ἀντιγραφὸν αὐτοῦ ἔχει μόνον ΤΙΘΕΝΤΑ ΤΕΛΟΣ ὅτι τὸ ἀναγκαῖον τοῦ Σ ἐν τῇ λέξει τιθέντας δεικνύει ἢ σύνταξις καὶ ὅτι ὁ χοροῖτας τὴν ἐπιγραφὴν λησμονήσας νὰ χοροῖξῃ τὸ τελικὸν Σ προσέθηκε καίωθεν τῆς καθέτου γραμμῆς τοῦ Τ τῆς ἐπομένῃς λέξεως κεραίαν τινὰ πρὸς δεξιῶν σχηματίζουσαν ὀξείαν γωνίαν, ὅπως ἀνακαταληρώσῃ τὸ λησμονηθὲν γράμμα. Τῷ ὄντι το κατω μέρος τοῦ Ταῦ τούτου παρεχει τρυφὴ τὴν ὄψιν L' ἀλλὰ τίνα σχέσιν τοιαύτη γραμμῆ, ἀναμριβόλως εἰς λάθος τοῦ χαρακτοῦ ὀρειλομένη, ἔχει πρὸς τὸ ὑποτιθέμενον ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου Σ, δὲν ἠδυνεθῆν νὰ ἐνοήσω. Ἐπίσης μοι εἶνε ἄδηλον πῶς ἡ σύνταξις ἀπαιτεῖ τιθέντας, ἀφ' οὗ το μὴ τιθέντας τέλος μηδὲν συνδέεται μετὰ τῶν προηγουμένων: πωλεῖν κτλ. τὸν βολόμενον. Προκύπτει δὲ ἐκ τῆς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1902 σ. 143 σημειώσεως ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ κ. Παπαβασιλείου ἐγενεθήσαν ὕστερον ἀμριβόλαια περὶ τοῦ ὄρθου τῆς ἀναγνώσεως τιθέντας. Τέλος παραβάλλω τὸ εἰς τιμὴν Φιλίσκου τοῦ Κυρηναίου ψήφισμα Κυριαίων Bull. de corr. hell. XII 360. Michel, Recueil 511 κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν Goettingische gelehrte Anzeigen 1900 σ. 92: ὅτι κέ τις προίται παρὰ Φιλίσκω τῷ Φιληράτῳ ἢ τῶν ἐκγόνων τῷ Φιλίσκω ἢ ἀποτερόσσει πρὸς τούτων τινά, ἀτελεία ἔμμεναι τῷ περὶ τούτων τέλεος. Ἢ δὲ κατὰ πανηγύρεις ἀτέλεια εἶνε γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν ψήφισμα Κυζικηνῶν εἰς τιμὴν Ἀντωνίας Τρυφαίνης ἐκδεδομένον ὑπὸ J. Millingen Ἑλλ. εἰσελ. Συλλ. VII (1872[3]) καὶ E. Curtius, Monatsberichte der Berliner Akademie 1874 σ. 16. Ath. Mitt. VI 55. Bull. de corr. hell. VI 613 (Ἐφημ. ἀρχ. 1890 σ. 437) λέγει ἐν στ. 6 ἐν τῇ

πέροναι ἀγομένη ἀτελεία τῶν Παναθηναίων καὶ ἐν στ. 13 οἱ ἀφειγμένοι εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν Κυζίκῳ: ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκ Σκαπτοπάρων ἐστὼ κατὰ P. Wolters, Mélanges Perrot σ. 334 ἐπιγραφῇ (Dittenberger, Sylloge 118 καὶ CIL III Suppl. 12336) ἀναγνωστέον ἐν στ. 127: πλησίον δὲ καὶ πανήγυρις (περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως πρὸς A. Rutgers van der Loeff, De Indis Eleniensiis σ. 87) πολλάκις μὲν ἐν τῷ ἔτι συναγομένη, περὶ δὲ καὶ ἄνδας Ὀκτωμβρίας καὶ εἰς πεντεκαδεκα ἡμερῶν ἀτέλειαν οὐχὶ ὅμως ἀγορῶν, ὁπέδειξα ἐν Goettingische gelehrte Anzeigen 1903 σελ. 798: ὡσαύτως καὶ ἡ περὶ πανηγύρεως τοῦ Ζιζύου ἐπιγραφῇ ἐξ Ἀτταλείας Bull. de corr. hellénique VII 260, περὶ τῆς θὰ γράψω προσεγῶς ἀλλαγῶ, μνημονεύει ἀτέλειαν τῶν ἡμερῶν διότι οὕτως ἐρμηνευτέον το ἐν στ. 7 κατὰ W. M. Ramsay ΑΓΕΛΙΟΝ, ἀπέδ' ὄλιον; κατὰ τὸν ἐκδότην ὅστις ἄλλως καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημασίαν τῆς πανηγύρεως οὐδόλως κατενοήσεν.

Ἐν στ. 34 ἐπ. οὕτω χωριστέον: ENT|EIAΓO-P|EΙ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἀγορῇ. Ἐν στ. 39 σαφέστατον εἶνε ΓΙΝΗΤΑΙ καὶ οὐχὶ ΓΕΝΗΤΑΙ: τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖ καὶ ἡ σύνταξις καὶ ἡ ἔννοια, ἐπειδὴ δὲν προκειται περὶ θυσίας καὶ πομπῆς ἀπαξ μόνον νῦν ἤδη, ἀλλὰ διὰ παντός ἐν τῷ μέλλοντι τελεσθησομένης. Ἐν στ. 41 ἐσραλμένως ἀναγινώσκει ὁ ἐκδότης ὅπως ἂν κατὰ τοῦτ' ἀγνῆται ἢ θυσίῃ καὶ ἢ πομπῇ τε Ἀρτέμιδι, ἐξηγούμενος τὸ ἀγνῆται ἢ γνῆται. Ἀναμριβόλως ἀναγνωστέον: ὅπως ἂν κατὰ τοῦτα γίνηται. Τὸ δὲ τοῦτα ἀντὶ ταῦτα οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ἐπειδὴ καὶ ἐπιγραφῇ ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἔχει IG XIV 871: ἡπατὸ τε κλίει τούτει. Τὴν δὲ διόρθωσιν ταύτην, ἣν ἐγὼ τοῖς φίλοις μου πρὸ καιροῦ ἀνεκοίνωσα, ἐπίσης ηὔρε, καθ' ἃ μοι γράφει, ὁ κ. F. Bechtel. Ἐν στ. 42 ἐν τέλει ἦσαν γεγραμμένα τὰ δύο γράμματα ΧΡ, διότι ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ πρὸ τοῦ NON μόνον διὰ Ο ὑπάρχει χώρος. Τοῦ δὲ ἐν τῷ προηγουμένου ἐν τέλει τοῦ στ. 43 ΝΘ οὐδὲν ἐπὶ τοῦ λίθου νῦν τοῦλάχιστον ἔχνος σφίζεται.

Περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ψήφισματος λαμβάνων ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν γραφὴν ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγει ὅτι τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ πολλὰς δεκα-

επιγράδας ἕστερον τοῦ 101^{ου} ἔτους (:) καὶ ὄν χρόνον δηλονότι ὁ Ἴωνικός ἀλφάβητος δὲν εἶχε ἀκόμη πωτελῶν ἐπικρατίῃ τοῦ Ἀττικοῦ. Θεωρεῖ δηλαδή τὴν γραφὴν τῶν διφθόγγων ηι καὶ οι διὰ τοῦ ει καὶ οι καὶ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ἱεροῦθι οἷς μὲν διὰ τοῦ ε, ἀπαξ δέ, ὅπερ κατ' αὐτὸν καὶ τὸ σπουδαιότερον, διὰ τοῦ ει ὡς ὀφειλομένην εἰς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ψηφίσματος μὴ παντελῆ ἐπικράτησιν τοῦ Ἴωνικοῦ ἀλφάβητου καὶ ὡς παραληφθεῖσαν ἐκ τοῦ πρότερον ἐν χρῆσει ἐπιχωρίου. Ἀγνοεῖ λοιπὸν ὅπερ γνωστότατον ὅτι ἴδιον τῆς Ἑρετριῆς διαλέκτου, ἐκτός τοῦ βρωτακισμοῦ, εἶνε ἡ ἐν τέλει τῶν λέξεων βράχυνσις τῶν μακρῶν διφθόγγων (F. Bechtel, Inschriften des ionischen Dialekts σελ. 12, A. Wilhelm Ἐφημ. ἀρχ. 1900 σ. 202 · διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐσφαλμένως γράφει ει καὶ οι ἀντὶ εἴ καὶ οἱ. Ὡς πρὸς τὸ ἱερέα καὶ ἱεροῦθι, εἶνε μὲν δυνατὸν ὅτι Ε ἐγράφη ἀντὶ ΕΙ ὅπως ἀρικνεμῆνων κατὰ Dittenberger ἐν τῇ ἐξ Ὀρωποῦ ἐπιγραφῇ IG VII 235 στ. 8 καὶ ὀφελόντων ἐν τῇ ἐκ Ταμυνῶν ἐπιγραφῇ Rangabé, Antiquités Helléniques 957, πιθανώτερον δὲ εἶνε τῷ παραβάλλοντι τὸ Ἡραίοις ἀντὶ Ἡραίοις ἐν στ. 27 τοῦ περὶ Ἀρτεμισίων ψηφίσματος, ἱεροποοὶ ἐν τῇ ἐκ Ταμυνῶν ἐπιγραφῇ, Ἀθηναίων ἀντὶ Ἀθηναίων ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1900 σ. 193 ἐκδοδομένη ἐπιγραφῇ (Sylloge 47) ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἐτέρου δὲ δειόμενον IG VII 235 στίχ. 36, Φανοκλείου, βασιλεῦα, Ἑρετριέων Sylloge 185, ὅτι διὰ τὸ ἀσταθές τῆς ὀρθογραφίας παρελείφθη τὸ ἰῶτα.

Ἄλλ' ἄλλις περὶ τῆς ὀρθογραφίας, διότι θεωρῶ ἀναξίαν τοῦ κομποῦ καὶ μὴ πρέπουσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο τὴν διὰ μακρῶν ἀναίρεσιν τοιοῦτων σφαλμάτων.

Διέλαθεν ὁμοῦς τὸν κ. Παπαβασιλείου ὅτι ἐκτός τῆς γραφῆς καὶ τῆς διαλέκτου τὸ ψήφισμα παρέχει ἡμῖν καὶ ἄλλο σπουδαιότατον πρὸς ὄρισμόν τῆς χρονολογίας τεκμηρίον διὰ τῶν ἐν τῷ τέλει μετὰ προφανοῦς ἐμφάσεως λεγομένων ὅπως ἔν καὶὰ τοῦτα γίνηται ἡ θυσίη καὶ ἡ μουσικὴ τετ' Ἀριέμυδι εἰς τὸν αἰὲ χρόνον ἐλευθέρων ὄντων Ἑρετριέων καὶ εὖ προηγεμένων καὶ αὐτοκρατόρων. Ταῦτα κατὰ τὴν γνώμην μου ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὀλίγῳ πρὸ τοῦ ψηφίσματος οἱ Ἑρε-

τριεῖς δουλωθέντες μέχρι τοῦδε καὶ κακῶς πράττοντες καὶ μὴ ὄντες κύριοι ἑαυτῶν ἀπέκτησαν διὰ μεταβολῆς τοῦ καθεστώτος τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐπραγίαν καὶ αὐτονομίαν· ἀναμνηστικῶς δὲ τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι μεγαλοπρεπεστέρως συντελέσεως τῶν Ἀρτεμισίων, ἧτις εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ψηφίσματος. Παρομοία εἶνε ἡ ἀφορμὴ ἄλλου ψηφίσματος τῶν Ἑρετριέων CIG 2014· Dittenberger, Sylloge 277· ἐπειδὴ τῇ πομπῇ τῇ Ἰουδέσῳ ἢ τε φρονοῖ ἀπῆλθεν ὁ τε δῆμος ἡλιουθροῦθη καὶ τοὺς πολιτοῦς νόμους καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐχομίσατο ὅπως ὀφόννημα τῆς ἡμέρας ταύτης ἦν, ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ στεφανηροῦσθαι Ἑρετριεῖς πάντας καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας γαιτοῦ σύμῳνον τῇ πομπῇ τοῦ Ἰουδέσῳ κτλ.

Ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο οὐχὶ πρὸ τοῦ μέσου τοῦ τετάρτου πρὸ Χρ. αἰῶνος συμπεραίνω ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ ψηφίσματος παραβάλλον αὐτὴν πρὸς τὴν γραφὴν ἄλλων ἐπιγραφῶν ἐξ Ἑρετρίας καὶ δὴ ἐπιγραφῶν ἐξηκριβωμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον χρονολογίας. Εἰσι δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται:

1. τὸ τῶν Ἑρετριέων περὶ Ἠγελόχου τοῦ Ταραντίνου ψήφισμα ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1900 σελ. 193 (Dittenberger, Sylloge 47) τοῦ ἔτους 411 πρὸ Χρ., καὶ ἡ λίαν ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν γραφὴν συνθήκη Ἑρετριέων καὶ Ἰστιαιέων F. Bechtel, Inschriften des ionischen Dialekts σ. 8 ἀρ. 15, νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικῷ Μουσείῳ ἀποκειμένη.

2. τὸ τῶν Ἑρετριέων περὶ Φανοκλείου υἱοῦ τοῦ Φανιάδου Πτελεασίου ψήφισμα ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1892 σ. 126, ἀνηκὸν εἰς τὸ δεύτερον ἔτησι τοῦ τετάρτου αἰῶνος, διότι ὁ Φανοκλῆς οὗτος ἀναφέρεται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ὡς τριηραρχὸς τὸ 323 πρὸ Χρ. (J. Kirchner, Prosopographia Attica 14058).

3. τὸ εἰς τιμὴν τοῦ Γλαυκίππου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ψήφισμα, ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1892 σ. 119 (Dittenberger, Sylloge 185) ἀναφέρον τὸν βασιλέα Δημήτριον καὶ ἀνηκὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου π. Χ αἰῶνος.

Κατὰ πρώτην ὄψιν γίνεται φανερόν ὅτι τὸ περὶ τῶν Ἀρτεμισίων ψήφισμα εἶνε πολὺ νεώτερον τοῦ ὑπὲρ Ἠγελόχου ψηφίσματος καὶ τῆς συνθήκης

τῆς μεταξύ Ἐρετριῶν καὶ Ἰστιαίων, ἀρχαιότερον δέ, οὐχὶ ὅμως καὶ τόσον πολὺ, τοῦ ὑπὲρ Γλαυκίππου ψήρισματος· ἀρκετὰ δὲ ὁμοιάζει πρὸς τὸ περὶ Ἀρτεμισίων ψήρισμα ἢ γραφὴ τοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Φανοκλέους ψήρισματος, ὅπερ ὅμως ὀλίγῳ νεώτερον φαίνεται διὰ τὴν ἑκτακτὸν κομψότητα τῶν μεγάλων καὶ δι' ἀκρεμόνων λεκοσημένων γραμμῶν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ τὸ περὶ Ἀρτεμισίων ψήρισμα εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ ὑπὲρ τοῦ Φανοκλέους ψήρισματος ἀποδεικνύει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν ἀδιαφορῶς χωρίζονται αἱ λέξεις ἐν τέλει τῶν στίχων, ἐν τούτῳ δὲ τὰ τέλη τῶν στίχων συμπίπτουσι πρὸς τὰ τέλη τῶν συλλαβῶν ὅπως καὶ ἐν τῷ συγχρονῳ ψήρισματι εἰς τιμὴν Φιλοξένου τοῦ Μακεδόνος Ἐφημ. Ἀρχ. 1899 σ. 142.

Ἡ γραφὴ λοιπὸν ἀνάγει τὸ ψήρισμα εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰς τοὺς μετὰ τὸ μέσον τοῦ τετάρτου αἰῶνος χρόνους. Πρὸς τοὺς χρόνους δὲ τούτους ἀρμοῖζει καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ψήρισματος, καθ' ἕσπον συγκρίνων τὰ ἄλλα μνημεῖα τοῦ Ἐρετρικοῦ ιδιώματος τεκμαίρομαι. Ἐλαττέστερον ὅμως λόγον περὶ τούτου δὲν θέλω νὰ ποιήσω ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἀνὴρ ἐν ὀλίγοις εἰδημῶν, ὁ κ. F. Bechtel, παρασκευάζει ἤδη νέαν ἑκδοσὶν τῶν Ἰωνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ μελέτην τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου. Ὡστε τοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι τὰ περὶ Φανοκλέους καὶ Γλαυκίππου ψήρισματα εἰσὶ γεγραμμένα ἐν τῇ κοινῇ λεγομένῃ διαλέκτῳ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ψήρισμα CIG 2014, γνωστὸν ἐξ ἀντιγράφου ληφθέντος ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος καὶ ἀνήκον οὐχὶ ὡς ἐνομίσεν ὁ Boeckh, κατὰ γάθος δὲ καὶ ὁ Dittenberger, Sylloge 277 II σ. 815, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἀλλ' ὡς ἀπέδειξεν ὁ M. Holleaux, Revue des études grecques 1897 σ. 164, εἰς τὸ ἔτος 309/8 πρὸ Χρ. Τούναντιον δὲ ἡ γνωστὴ συνθήκη τῶν Ἐρετριῶν καὶ τοῦ Χαιρεράνου, Ἐφημ. Ἀρχ. 1869 σ. 317, Inscriptions juridiques I 143 (πρὸς. καὶ Th. Wiegand, Ath. Mitt. XXIV σ. 467), κατὰ Δ. Σταυρόπουλλον Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σ. 147, 151 καὶ Holleaux, Revue des études grecques 1897 σ. 164, 168, 189 μεταξύ 322 καὶ 309/8 πρὸ Χρ. συνομολογηθεῖσα ἐλάχιστα ἔγνη διατηρεῖ τοῦ Ἐρετρικοῦ ιδιώματος (F. Bechtel, Ionische Inschriften 3, 9).

Διὰ τῆς συγκρίσεως ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς γλώσσης ἄλλων Ἐρετρικῶν ἐπιγραφῶν ἐπιθεβαιοῦται, ὁ ἐξ ἀρχῆς πιθανόν, ὅτι δηλαδὴ τὸ περὶ Ἀρτεμισίων ψήρισμα διὰ μὲν τὴν γραφὴν δὲν ἀνήκει, ὅπως νομίζει ὁ κ. Παπαθασσιλείου, εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος, διὰ δὲ τὴν διάλεκτον ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τῶν λεγομένων Μακεδονικῶν χρόνους. Ὡτως ὑπολείπεται πολὺ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, εἰς ὃ ἀνήκει τὸ γεγονός ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μεγαλοπρεπεστέραν συντέλεσιν τῆς ἐορτῆς, ἐὰν ἀληθεύῃ ἢ ἐμὴ ἐρμηνεῖα τῶν ἐν τέλει τοῦ ψήρισματος λεγομένων. Εἶνε δὲ τῷ ὄντι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐρετρίας γεγονός, ὃ ἐν τοῖς μετὰ τὸ μέσον τοῦ τετάρτου αἰῶνος χρόνοις ἀποκατέστησε τοὺς Ἐρετριεῖς ἐκ δουλείας καὶ δυστυχίας εἰς ἐλευθερίαν καὶ εὐπραγίαν. Πολὺν χρόνον ἤδη ὁ Μακεδὼν εἶχε ζητήσει ὅπως κυριεύσῃ τῆς Εὐβοίας καὶ δὴ καὶ τῆς πολεως τῶν Ἐρετριέων· κατὰ δὲ τὸ 343 πρὸ Χρ. ὡς δηλοῖ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Φίλιππικῶν 37 πέμψας Ἰπλιότικον ὁ σύμμαχος αὐτοῖς Φίλιππος καὶ ξένους χιλιούς τὰ τεῖχη περιῦλε τοῦ πορθμοῦ καὶ τρεῖς κατέστησε τυράντους Ἰπλιωχον, Αὐτομέδοντα, Κλείταρχον. Κατόπιν τοιαύτης μεταβολῆς οἱ φιλελεύθεροι τῶν πολιτῶν καὶ οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐχθρικῶς διακείμενοι φαίνεται ὅτι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, διότι ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ καλεῖ τοὺς Ἐρετριεῖς ταλαιπώρους καὶ δυστυχεῖς. Ὅλιγα ὅμως ἔτη διηρκεσεν ἡ τυραννὶς αὕτη· τῷ 341/0, ὡς λέγει τὸ σχόλιον εἰς τὸν Αἰσχίνου κατὰ Κτησιζῶντος λόγον 103, ἐπὶ ἄρχοντος Νικομάχου Φιλίππου βασιλεύοντος ἔτος κ' Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες εἰς Εὐβοίαν Φωκίως στρατηγούντος τὸν τε τύραννον τῶν Ἐρετριέων ἀπέκτειναν καὶ τὴν πόλιν τοῖς Ἐρετριεῦσι παρέδωκαν καὶ δημοκρατίαν κατέστησαν αὐτοὺς δὲ τοὺς τοῦ Φίλοχορου περὶ τούτων λόγους διέτωσε πάπυρος νῦν ἐν Βερολίῳ ἀποκείμενος (H. Diels und W. Schubart, Didymos Kommentar zu Demosthenes, Berlin 1904 σ. 5): ἐπὶ τούτου (δηλαδὴ ἐπὶ ἄρχοντος Νικομάχου) οἱ Ἀθηναῖοι διέβησαν εἰς Ἐρετρίαν Φωκίως στρατηγούντος καὶ κατέσταντες τὸν δῆμον ἐπολιόρχουν Κλείταρχον ὅς πρότερον μὲν ἀντιστασιώτης ἦν Πλουτιόρχου καὶ διεπολιτεύετο πρὸς αὐτόν· ἐκεῖ-

νον δ' ἐκπεσόντος ἐτυράνησε· τότε δὲ ἐκπολιορκήσαντες αὐτὸν Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἀπέδωκαν (πρὸς Α. Schaefer. Demosthenes und seine Zeit II 493). Εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ταύτην χρόνους ἀνήκει τὸ περὶ Ἀρτεμιρίων τῶν Ἐρετριέων ψήφισμα· ἴσως δὲ εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὡς θὰ ἀποδείξω προσεχῶς ἐν Jahreshelte, ἀνήκει καὶ τὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ ἀμοιβῆς τῶν ἐν τῷ μέλλοντι τυραννοκτόνων ψήφισμα γνωστὸν μόνον ἐξ ἑλλιποῦς ἀντιγράφου ληφθέντος ὑπο τοῦ Α. Baumeister (Jahrbücher für classische Philologie LXXV 1857 σ. 352).

II.

Περὶ τινῶν ἐκ Χαλκίδος ψηφισμάτων.

I. Τὸ ψήφισμα ὅπερ ἐσχάτως ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1903 σ. 117 ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἐπιτρέπει ἀκριβέστατον ὄρισμὸν τῆς χρονολογίας. Πρῶτον μὲν εἶνε οὐχὶ ἀπλῶς πιθανὸν ἀλλὰ βέβαιον, ὅτι ὁ ἐν τῷ ψήφισματι ἀναφερόμενος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ. Πόθεν ὁ κ. Παπαβασιλείου ἔμαθεν ὅτι καὶ ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπονομαζόμενος εἶχε τὴν προσωνυμίαν ταύτην πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα ἀγνωσθῆναι (πρὸς Μ. L. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer 110). Ὁ Πλουταρχος ἐν τῷ χωρίῳ εἰς ὃ παραπέμπει ὁ κ. Παπαβασιλείου (Βίος Κλεομένους 33) λέγει μὲν περὶ τοῦ πρεσβυτέρου Πτολεμαίου καὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, λέγων δὲ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου Πτολεμαίου τούτου δὲν προστίθησι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα· διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δύο Πτολεμαίων συγχρόνως βασιλευσόντων καὶ διὰ τοῦτο φερόντων τὰς προσωνυμίας τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ νεωτέρου. Περὶ τοῦ πρώτου δὲ Πτολεμαίου δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος καὶ διὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ὅπερ εἶνε τὸ σύνθημα ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Ἡ δὲ προσωνυμία βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος ἀρμόζει μόνον εἰς τὰ ἔτη 170/69 ἕως 164/3 π.Χ. ὡς παρατηρήσεν ὁ U. Köhler εἰς τὴν ἐν IG II 968

ἐπιγραφῆν, ὅπου ἐν στ. 44 ἀναφέρεται νικητὰς κέλυμι πολικῶν βασιλεὺς Πτολεμαῖος βασιλεὺς Πτολεμαίων πρεσβύτερος, πρὸς καὶ Strack σ. 34, 183, 197. Διότι ἀπο τοῦ 170/69 συνεβασίλευον ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ἐπικαλούμενος καὶ ὁ νεώτερος ὁ Εὐεργέτης ἐπικαλούμενος ἀμφότεροι ἔχοντες (κατὰ Πολύβιον XXIX 23, 4) τὸ τε διώδημα καὶ τὴν ἐξουσίαν· τῷ δὲ 164/3 ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ πρεσβύτερος ὑπο τοῦ νεωτέρου. Ἀλλ' ἐτι ἀκριβέστερον ὀρίζεται ὁ χρόνος τῆς ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῆς ἐκ τῆς μνείας σιτικῆς δωρεᾶς ἀποσταλείσης τοῖς Ῥωμαίοις ἐξ Αἰγύπτου. Το ψήφισμα λέγει· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εἴητος ὑπάρχων διατελεῖ τῷ δήμῳ τοῦ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χορηγίαις εἰς ἃ ἂν τις αὐτὸν παρακαλῇ, ἐκπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν τὴν τε ἀναστοροφὴν ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἀξίως τοῦ τε πέμψαντος βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ἡ σιτικὴ δωρεὰ αὕτη ἀπεστάλη οὐχὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἕνεκα σιτοδείας ἐκεῖ ὑπαρχούσης, ὡς φαίνεται ὅτι νομίζει ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀναφέρων ἄλλο παράδειγμα τὸ ὑπο Πολυβίου IX 44 μνημονευόμενον· ἀλλ' ἀριδῶλως ἐστάλη εἰς τὴν Χαλκίδα διὰ τὸν στρατὸν τῶν Ῥωμαίων τὸν τότε ἐν Χαλκίδι καὶ τοῖς περὶ ἑ συγκεκεντρωμένον. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι διαρκούντος τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Περσέα τὸν τελευταῖον βασιλέα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ 171 πρὸ Χρ. ἡ Χαλκίς ἦτο τὸ ὀρηκτικὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι Ῥωμαικῶν δυναμειῶν (πρὸς Β. Niese, Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten III 126, 182, 145) ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ στόλου. Οὕτω δὲ φανερός γίνεται καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ὁ Ἀρίστων ὁ ἐκπεμφθεὶς ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς ταύτης εἰς τὴν Χαλκίδα παρεγένετο. Ἄλλως θὰ ἔμενε καὶ ἄδηλος ἡ σχέσις τῆς δωρεᾶς ταύτης πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς.

Ἀκριβῶς δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οἱ δύο βασιλεῖς καὶ ἀδελφοὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος Πτολεμαῖοι συμπηλιωθέντες ἐπεκαλέσαντο ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον πολέμου τὴν βοήθειαν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν (Πολυβ. XXIX 23) καὶ τὴν προστασίαν καὶ ἐπέμ-

βασιν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τον χειμῶνα τοῦ 169/8 κατὰ Niese III 174). Ἴσως λοιπὸν τότε, εἰ μὴ πρότερον, ἀπεστειλὲν ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτου σίτον εἰς Χαλκίδα διὰ τον τῶν Ῥωμαίων στρατον, ὅπως κατόπιν τοιαύτης δωρεᾶς αἱ παρακλήσεις αὐτοῦ τύχῳσιν εὐμενεστέρας ἀκοῆς παρὰ τη συγκλήτῳ ἐν Ῥώμῃ καὶ μεσολαβοῦντος τοῦ των Ῥωμαίων στρατηγοῦ καὶ παρὰ τοῖς Ἀγχιοῖς. Εἰς ἄλλο συμπέρασμα ἔφθασεν ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγων ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ σίτου πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομιάζονσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειληρικῆς στάσεως τοῦ πρόεβρος τῶν Ῥωμαίων Ποπιλίου ἐγνωμοσύνης ἕνεκα (δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ μάχην). Ὡς γνωστὸν καὶ προσβ-ία ἐπέμθη εὐχαριστήσουσα τοῖς Ῥωμαῖοις διὰ τὴν ἐνεργεσίαν ταύτην. Ἀλλ' ἡ προσβεία αὕτη εἰς Ῥώμην ἐστάλη καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τῆς εἰς Χαλκίδα ἀποστολῆς τοῦ σίτου. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πύδνῃ τῆς Μακεδονίας κατὰ το θέρος τοῦ 168 πρὸ Χρ. νίκην οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως δὲν εἶχον εἰμὴ ὀλιγὴν ἢ οὐδεμίαν ἀνάγκην σιτοπομπίας ἐξ Αἰγύπτου εἰς Χαλκίδα· διὰ τοῦτό μοι φαίνεται πιθανόν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀποστολὴ ἐγένετο πρὸ τῆς νίκης ταύτης, δηλαδὴ μετὰ τοῦ 170/69 καὶ τοῦ θέρους τοῦ 168.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι Μικυθίων Χαριδάμιον ὁ προτείνας το ψήφισμα ἴσως εἶνε συγγενῆς τοῦ ἐνδόξου ἡγήτου τῆς Ῥωμαϊζούσης φατρίας ἐν Χαλκίδι Μικυθίωνος υἱοῦ τοῦ Μικυλίωνος, ἴσως δὲ καὶ συγγενῆς τοῦ Χαριδάμου υἱοῦ τοῦ Δημητρίου ὅστις γυμνασιαρχήσας ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων διὰ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σ. 169 ἐκδοθέντος ψηφίσματος κατὰ πρότασιν αὐτοῦ τοῦ Μικυθίωνος υἱοῦ τοῦ Μικυλίωνος. Ὅσα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Μικυθίωνος τούτου γνωρίζομεν ἀνερέρα ἤδη ἐν ἐκείνῳ τῷ ἄρθρῳ σ. 171.

2. Τρία ψηφίσματα Χαλκιδέων δημοσιευθέντα ἐσχάτως ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σ. 117, 119, 123 τελειώνουν κατὰ τον ἐκδότην διὰ τῶν ἐξῆς: εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔργασιον καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης καὶ πᾶλλα ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα ὅσα περὶ καὶ τοῖς ἄλλοις προσξένους καὶ ἐνεργέταις τοῦ

δήμου τοῦ Χαλκιδέων (ἢ ὁμοίως). *Γέγραπται*. Εἰς τον παρόξενον χωρισμὸν τῆς λέξεως *γέγραπται* ὁ κ. Παπαβασιλείου πρόεβη, ὡς φαίνεται, διότι τὰ ἀντίγραφα του ἐν τοῖς τρισὶ ψηφίσμασι τούτοις πρὸ τοῦ *γέγραπται* δεικνύουν χωρὸν κενόν. Τοιοῦτος χωρὸς κενὸς ὅμως πρὸ τοῦ *γέγραπται* ἐπ' οὐδενὸς τῶν λίθων ὑπάρχει· εἶνε δὲ φανερόν ὅτι το *γέγραπται* εἶνε συνδεδεμένον μετὰ τῶν προηγουμένων καὶ ἰσοδυναμεῖ ταῖς λέξεσιν *ὑπάρχει ἢ δέδοται*, αἵτινες τόσον συχνὰ ἀπαντῶσιν ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐν τοῖς περὶ προσξενίας καὶ ἄλλων τιμῶν ψηφίσμασιν, ὥστε κρίνω περιττὸν ὅπως ἀναφέρω παραδείγματα. Τοῦτο μόνον σημειώνω ὅτι τὸ *γέγραπται* εὐρίσκεται ἐν πλείστοις ἄλλοις ψηφίσμασιν ἐν τῇ φράσει ταύτῃ καὶ ὅτι ἀπαντᾷ ἐν ψηφίσματι Ὁρχομενίων IG VII 21, Michel, Recueil 239 σ. 22· εἶμεν αὐτοῖς ἰσοτέλειαν καὶ πᾶλλα πάντα καθαίτερ καὶ τοῖς ἄλλοις προσξένους καὶ ἐνεργέταις τῆς πόλιος Ὁρχομενίων *γέγραπται* καλέσαι δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ ξένα κτλ. ἐν μέσῳ τῷ ψηφίσματι, καὶ ἐν δόγματι Ὁρωπίων IG VII 378, ὡς φίλος μου ἐπιγραφικὸς παρετήρησεν, οὐχὶ ἐν τέλει τῆς φράσεως ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ λόγῳ: ὅσα περὶ καὶ τοῖς ἄλλοις προσξένους καὶ ἐνεργέταις *γέγραπται* τῆς πόλεως Ὁρωπίων. Τίς ἡ ἔννοια τοῦ *γέγραπται* κατὰ τον κ. Παπαβασιλείου, ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἔμεινεν ἄδηλον. Ἐν τέλει παρατηρῶ ὅτι οἱ λίθοι σ. 117 ἄρ. 1 καὶ 123 ἄρ. 3 ἐν στ. 7 καὶ 6 ἔχουσι: πρὸ τῶν λέξεων *δεδοχθαι* κενόν, ὁ δὲν δεικνύουσι τὰ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. δημοσιευθέντα ἀντίγραφα.

3. Τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου ψηφίσματος σ. 119 ἀναγιγνωσκαὶ ὁ κ. Παπαβασιλείου ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ χρειάν ἐχούσης τῆς πόλεως δι' ἀφορίαν γε κατ' ἀγορασμὸν σίτου Κλέων Εὐνοσίδα Λακεδαιμόνιος ὑπάρχων τῆς πόλεως πρόξενος παρακληθῆς διαθεῖσθαι ὅσον ἂν αὐτῷ εὐκαιρον ἢ ἐπέδωκεν αὐτὸν ἀπροφασίστως δαδὸς ἀτόκου(ς) δραχμῆς μυριάς τρισχιλίας πεντακοσίας. Τὸ δι' ἀφορίαν γε κατ' ἀγορασμὸν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς. Ἡ χρῆσις τοῦ γε εἶνε ἀνήκουστος ἐν ψηφίσματι καὶ ἡ ἔννοια τῶν λέξεων δι' ἀφορίαν κατ' ἀγορασμὸν δυσκατάληπτος, καίτοι ὁ ἐκδότης ἐρμηνεύει τὸ κατ' ἀγορασμὸν πρὸς ἀγορασμὸν, ἰσχυρίζομενος ὅτι ἡ πρόθεσις κατὰ δύναται

νά δηλώσει καὶ σκοπόν. Μολις ἰδὼν το ἄρθρον τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἀνεκοίνωσα τοῖς φίλοις μου τὴν ἐξῆς διόρθωσιν· ἐπειδὴ χρεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως **διαφόρου πρὸς**] καταγορασμὸν οἴτου. Ἡ δὲ διόρθωσις αὕτη ἐπιβεβαιούται διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ λίθου, ὅστις τὸ πρὸ τῶν στοιχείων ΚΑΤ γράμμα δὲν εἶνε Ε ὅπως νομίζει ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἀλλὰ Σ. Ὅτι **διάφορον** σημαίνει **χορήματα** εἶνε γνωστότατον· ἡ δὲ φράσις: **χορεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως διαφόρον** εὐρίσκεται καὶ ἐν ἄλλοις ψηφίσμασιν. Οὕτω τὸ ψήφισμα τῶν Γυθειτῶν Dittenberger, Sylloge 330 λέγει ἐν στ. 32: ἔν τε τῷ ἐπὶ Τιμοκράτους ἐνιαυτῷ ὅτε Ἀντώνιος πρὸς. Ath. Mitt. XXVI 419) **παρωρέετο, χορεῖαν ἐχούσας τῆς πόλεως διαφόρων καὶ μηδενὸς ἄλλον θέλοντος συναλλάξαι, ἐδάεισεν αὐτῶν δραχμὰς τετρακισχίλιας διακοσίας· ἄλλο ψήφισμα τῆς ἐν Ἀμοργῷ πόλεως Αἰγιάλης Bull. de corr. hell. XXIII 390 ἐν στ. 6 **χορεῖας τε γενομένης ἀναγκαίας τῷ δήμῳ διαφόρον διὰ τοὺς περιστάνας καιροὺς οὐκ ἀντιέπεν, ἀλλ' ἐδάεισεν προθύμως ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῷ δήμῳ ψήφισμα Σαραπιστῶν ἐκ Κέω IG XII 5, 606 ἐν στ. 5· **χορεῖας τε γενομένης ἀγορείου εἰς ξυλωνίαν τῷ θιάσῳ προεισήνεγκεν τὸ ἀργύριον ἄτοκον**· ψήφισμα Παγαίων εἰς τιμὴν Σωτέλους υἱοῦ τοῦ Καλλινίκου συναρμισθὲν ὑπ' ἐμοῦ (πρὸς. Ἐφημ. Ἀρχ. 1902 σ. 142) ἐκ τῶν ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1883 σ. 101 καὶ IG VII 190 (GD1 3106) τεμαχίων. ἐν στ. 12: **χορεῖας τε γενομένης**] **διαφόρον** τέλος δὲ ἡ φράσις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1900 σ. 155 ἐκδοδομένῳ ψηφίσματι τῶν Κοτυρτατῶν Τοῦ ψηφίσματος τούτου, ὅπερ νῦν ἐν τῇ Συλλογῇ Κ. Καραπάνου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ἀπόκειται, ἀναγιγνώσκω καὶ συμπληρῶ τὴν ἀρχὴν ὡς ἐξῆς:****

Ἐπειδὴ Πειτίας Κρατηνίκ[ου
Ἄσωπίτας εὔνοος ὦν ὑπ[άρχει
τῆι πόλει τῶν Κοτυρτατ[ῶν δι-
ὰ προγόνων νῦν τε τᾶς π[όλιος
χρεῖαν ἐχούσας διαφόρ[ου κτλ.

Σημειωτέον ὅτι τὸ Πειτίας ἀντὶ Πειστίας καλῶς ἔχει· πρὸς. Πεισιτέλης καὶ Πραξίτας IG II 2834, Πραξίτης Bull. de corr. hell. XXV 369,

Πραξιτέλης. Ἀντὶ τοῦ Κρατηνίκου ἐν στ. 13 ὁ λίθος ἔχει τὸ κενὸν Κρατηνίκου.

Ἡ δὲ λέξις **καταγορασμός**, ἣν ὁ κ. Παπαβασιλείου παρεγνώρισεν, εὐρίσκεται παρὰ Διοδώρῳ XVI B ἐν φράσει ἀναφερομένη ἐἰς ἑρμῆαν ὑπόθεσιν· **ἐξαπέστειλε ναῦς φορτίδας καὶ χορήματα πρὸς τὸν τοῦ οἴτου καταγορασμὸν**.

4. Το περὶ Κλέωνος ψήφισμα διὰ τῆς ἐν στ. 6 φράσεως **δεδοχθῆαι τοῖς συνέδροις χαρακτηρίζεται** ὡς ψήφισμα τῶν συνέδρων· ὁ δὲ **χορηματικός** τοῦ **συνεδρίου** ὅστις διατάσσεται ἐν στ. 9 ὅπως προνηθῆ μετὰ τῶν στρατηγῶν, τῶν πορώτων ἀρχόντων τῆς πόλεως (πρὸς. Sylloge 260, 607, τῆς ἀναγραφῆς τῆς προξενίας τῆς δεδομένης τῷ Κλέωνι καὶ τοῦ παρόντος δογματός, εἶνε ὁ γραμματεὺς τῶν συνέδρων· οἱ δὲ σύνεδροι ἔχουσι τὰ καθήκοντα τῆς βουλῆς (G. Busolt, Staatsaltertumer² 347, M. Holleaux, Bull. de corr. hell. XIV 11, 17, H. Swoboda, Griechische Volksbeschlusse 149). Ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγει **συνέδριον ὠνομάζεται ἡ βουλή καὶ ὁ δήμος ὁμοῦ συναρχόμενοι** καὶ πῶς εἰς μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται το σὺδῶλως σχετικὸν **χορεῖαν** τοῦ Ἀριστοτέλους Περὶ κόσμου 400 b 16: **ἐξίσουν ἀρχόντες μὲν εἰς τὰ ἀρχεῖα, θεομοθέται δὲ εἰς τὰ οἴκεα δικαστήρια, βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιαστικὰ εἰς συνέδρια τὰ καθήκοντα** (ἀλλ. το βουλευσιον καὶ το ἐκκλησιαστικον).

Ἐν τῷ τέλει τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐκδοτὴς ἀναγινώσκει τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τῶν προειρημένων δραχμῶν ἀ τῶν οὐκ οἰκίας καθὼς ἐν τῷ περὶ τούτων νόμῳ εἶρηται. Ἀλλὰ το κενὸν το ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου στίχου πρὸ τοῦ Τ ὅπερ μόνον ἀντέγραψεν ὁ κ. Παπαβασιλείου, δὲν ἐπιτρέπει τὴν συμπληρωσιν τῶν στοιχείων γραμμάτων· πρὸ τοῦ Ταῦ τούτου ἐλλείπουσιν οὐχὶ πλείονα τῶν 9 ἢ 10 γραμμάτων, φαίνονται δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ἄνω μέρη ἄλλων στοιχείων:

..... ΗΜΛΤΟ...ΥΣΣΙΤ...Σ.

Ὅστε ἀναγνωστέον: τῶν προειρημένων χορημάτων τῶν οὐκ οἰκίας. Ὅτι δὲ νόμος ἐγένετο περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν ἀνεισθέντων ὑπὸ τοῦ Κλέωνος χρημάτων, δὲν μοι φαίνεται οὐδῶλως πιθανόν. Διὰ τοῦτο ἴσως συμπληρωτέον· καθὼς ἐν τῷ περὶ τούτων νόμῳ γέγραπται ἢ εἶρηται.

5. Ὁ ἐν τῇ χρονολογίᾳ τοῦ τρίτου ψηφίσματος σ. 123 ἀναφερόμενος ἡγεμὼν Δεξιτέλης, ἀνὴρ ἐκ τῶν τότε τὰ πρῶτα φερόντων, ἀναμφίβολως εἶνε πατήρ τοῦ Χαριζέου υἱοῦ τοῦ Δεξιτέλους, ὃν ὁ δῆμος ὁ Χαλκιδῆων ἐτίμησε δι' ἀναστάσεως ἀνδριάντος, ὡς μαρθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθείσης βάσεως Bull. de corr. hell. 1892 σελ. 95.

6. Ἐν τῷ τετάρτῳ ψηφίσματι Ἐφ. Ἀρχ. 1903 σ. 123 τὸ ὄνομα τοῦ μῆδος ἐν στ. 1 κατὰ τὸν ἐκδοτὴν ὡς λέγει δὲν εἶνε Ὀλυμπίων· ἄλλο Ὀλυμπίων, ἐπειδὴ δὲν εἶνε οὐδαμοθεν ἄλλοθεν γνωστὸν ὅτι ἐτεῶσσαντο Ὀλύμπια ἐν Χαλκίδι, γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ λεγόμενη πόλις Ὀλυμθος καὶ τὸ νῦν ἐν Παιῶν διὰ τὸν Ἰούλιον ἐν χρῆσει ὄνομα Ὀλυμπίης. Εἶνε ὅμως γνωστὸν ὅτι ἐν Χαλκίδι ἐλατρευετο ὁ Ζεὺς ὁ Ὀλύμπιος καὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶνε ὁ κυριώτατος τῶν θεῶν τῶν ταύτην τὴν πόλιν κατεχόντων· διότι το περὶ Χαλκιδῆων ψηφίσμα Ἀθηναίων IG I Suppl. p. 10, 27a (Dittenberger, Sylloge 17) ὅπερ ὁ κ. Παπαθασιλείου ἄλλως ἀναφέρει ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1903 σ. 129 λέγει ἐν στ. 39 εἰ τὸ δὲ γένοςμα τόδε καὶ τὸν λόγον ἀναγράφουσι Ἀθῆναι μὲν τὸν γραμματεῖα τίς βολίς ἐστέλει λιθίνει καὶ καταθῆναι ἐς πόλιν τέλει τοῖς Χαλκιδῆων, ἐν δὲ Χαλκίδι ἐν τῇ ἱερῇ τῷ Διὸς τῷ Ὀλυμπίῳ ἡ βολὴ Χαλκιδῆων ἀναγράφουσα καταθέτω. Ἡ δὲ παρὰ τοῖς Χαλκιδῆουσι λατρεία τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἀρκούντως δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξίν μῆδος Ὀλυμπίωνος.

Ἐν στ. 5 ὁ κ. Παπαθασιλείου συνεπλήρωσεν καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χορήσιμος γίνεται ὁ σοὺς ἄν τις χορεύων ἔχων αὐτοῦ τυχάνῃ, ἀντι ὁ πότα ν.

III.

Ἐλεγχος τῆς γνώμης τοῦ κ. Γ. Α. Παπαθασιλείου περὶ τοῦ ἐκ Χαλκίδος ἱεροῦ νόμου.

Ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. Ἀρχ. 1902 σ. 135 ἐπεχείρησα νὰ ἀποδείξω ὅτι ὁ ἐν Χαλκίδι εὑρεθεὶς καὶ ἐν προηγούμενῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης 1902 σ. 29 ἀ δημοσιευθεὶς ἱερός νόμος προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς. Δὲν ἔτυχεν ὅμως νὰ πείσω τὸν ἐκδόντα τὴν

ἐπιγραφὴν ταύτην κ. Γ. Α. Παπαθασιλείου, ὅστις ἐλέγχων τὴν γνώμην μου ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ περιοδικοῦ τούτου (1903) σ. 127 ἐπιμένει εἰς τὸ γνησιον τῆς προελεύσεως τοῦ λίθου. Εὐτυχῶς τὸν Ἀττικὸν χαρακτήρα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ὁ ἐπικριτὴς μου προθύμως παραδέχεται· ὥστε οὐδαμῶς περὶ τούτου ἀμφισβητήσις. Διαφέρουσι δὲ αἱ γνώμαι ἡμῶν περὶ τοῦ περιεχομένου καθόσον τοῦτο κατ' ἐμὲ ἐπίσης ἀποδεικνύει τὴν ἐξ Ἀττικῆς προέλευσιν τοῦ λίθου, κατὰ δὲ τὸν κ. Παπαθασιλείου τὴν ἐκ Χαλκίδος. Ἀποδείξει δὲ κατ' αὐτὸν ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου, ὃς μνημονεύεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θυσιῶν A στ. 12 εὐαριστοῦ μᾶλλον τῇ Χαλκίδι τῇ πρωτευούσῃ τῆς ὁμωνύμου τῇ μητρὶ αὐτοῦ νήσου Εὐβοίας ἢ τῇ Ἀττικῇ. Καὶ ἐγὼ δὲν ἤγγισον ὅτι ὁ Γλαῦκος ὁ ἐξ Ἀθηρόνος ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ Ποσειδῶνος (οὐχὶ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Παπαθασιλείου) ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ναιίδος Νύμφης, κατ' ἄλλους δὲ καὶ ἄλλων (πρὸς Ἀθηναίων VII 296 be) Ἀλλ' ἡ καταγωγὴ αὕτη δὲν ἐκόλυσε τὸν Γλαῦκον νὰ εἶνε γνωστὸς καὶ νὰ λατρευθῇ πόλλυχου τῆς Ἑλλάδος ὡς δύναται νὰ μάθῃ τις ἐκ τῶν ἐν Roscher, Lexikon der Mythologie ἀναφερομένων. Ἐπητή μαρτυρία περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ δὲν σφίζεται, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν εἶνε ἀποδείξις ὅτι δὲν ὑπῆρχεν. Οὕτε ἡ λατρεία τοῦ Διὸς τοῦ Κηναίου ἐν Ἀττικῇ ἦτο γνωστὴ ἡμῖν ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τεμαχίου τῆς λογοδοσίας τῶν ταμιῶν τῶν ἄλλων θεῶν IG I 208, οὔτε ἡ τοῦ Δαυόλλου ἦν ἔφερα εἰς τῶς προσαρμόσας πρὸς τὰ τεμάχια IG I 197. 203 ἄλλο τεμάχιον ἀνέκδοτον (Festschrift für Th. Gomperz σ. 417). Ἡ δὲ πιθανότης ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρευέτο ἐν τῇ Χαλκίδι, μόνον διότι αὕτη γείτων εἶνε τῆς Ἀθηρόνος, δὲν εἶνε διόλου ἀπογρῶν λόγος ὅπως ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐπιγραφὴ Ἀττικὴ εὑρεθεῖσα ἐν Χαλκίδι καὶ μνημονεύουσα τὸν Γλαῦκον, ἀληθῶς προέρχεται ἐκ τῆς πόλεως ταύτης.

Εἶνε δὲ ὄντως παράδοξον ὅτι ὁ κ. Παπαθασιλείου ὁ ἀποδίδων τόσην σημασίαν εἰς τὴν πιθανότητα τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τοῦ Γλαύκου οὐδὲ λέξιν δὲν λέγει περὶ τῆς μεμαρτυρημένης ἐν Ἀττικῇ λατρείας ἄλλης θεότητος ἀναφερομένης ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ θυσιῶν ἐν στ. 5. Ἐνταῦθα ὁ

κ. Παπαβασιλείου ὀρθῶς συνεπλήρωσεν *Ἱππολότοι*, λατρείας δὲ τοῦ Ἱππολύτου παρὰ τοῖς Χαλκιδεῦσιν οὐδὲν ἔγνος ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο ἀνέφερον τὴν μνεΐαν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀττικῶς γεγραμμένῃ ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῇ εἰς τὸ γνωστὸν ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει *μνήμα τοῦ Ἱππολότου* καὶ τὴν παρ' Ἀθηναίοις λατρείαν τῆς *Ἀφροδίτης τῆς ἐφ' Ἱππολότω*. Ἐκ τῆς σιγῆς, ἣν περὶ τοῦ Ἱππολύτου τηρεῖ ὁ κ. Παπαβασιλείου, τεκμαίρομαι ὅτι ἐξακολουθεῖ θεωρῶν τοῦτον ὡς Χαλκιδικὸν ἥρωα.

Ἐν στ. 10 τοῦ καταλόγου τῶν θυσιῶν ὁ ἐκδότης συνεπλήρωσεν *Ἀφροδίτῃ ἐν τῷ ἐλαιεῖ*, ἐγὼ δὲ *Ἡρακλεῖ ἐν τῷ ἐλαιεῖ* ἐνθυμηθεὶς ὅτι Ἡρακλῆς οὕτως ἐπονομαζόμενος ἀναφέρεται ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς IG I 164. 170. 173. Ὁ λίθος, ἐν πρὸ ὀλίγου ἐξήτασα ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος, πληρέστατα ἐπιβεβαίωσεν τὴν συμπλήρωσιν ταύτην. Τὸ πρὸ τοῦ EI γράμμα δὲν δύναται νὰ εἶνε T, διότι ἐὰν ἦτο T, βεβαίως θὰ ἐφαίνετο μέρος τι τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς. Σφύζεται ἕμως προ τοῦ EI ἄλλο ἔγνος, μέρος δηλαδὴ λοξῆς γραμμῆς, ἕπερ δὲν ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἀν καὶ εἶνε τόσον φανερόν ὥστε νῦν ἀναγνωρίζεται ὑπ' ἑμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς δημοσιευθείσης φωτογραφικῆς εἰκόνης· ἢ δὲ λοξὴ αὕτη γραμμὴ ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς L. Τῷ ὄντι λοιπὸν γίνεται μνεΐα τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἐν τῷ Ἐλαιεῖ ἐν τῇ ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν εἶνε Ἀττικὴ, ὥσπερ παρετήρησε καὶ ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἡ Ἀττικωτάτη ὅπως εἶπον ἐγὼ, δικαίως ἐταύτισα καὶ ταυτίζω τοῦτον τὸν Ἡρακλέα πρὸς τὸν Ἡρακλέα τὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν ἀναφερόμενον ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν αὐτῶν χρόνων, δηλαδὴ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Ὁ κ. Παπαβασιλείου ἕμως ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγνωσίν μου προτιμᾷ νὰ νομίζῃ τὸν Ἡρακλέα τοῦτον καὶ τὸν ἐλαιῶνα Χαλκιδικὸν καὶ με διδάσκει ὅτι καὶ ἐν Χαλκίδι ἐλαία φύεται καὶ δύναται τόπος νὰ εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν καὶ ἱερὸν νὰ κεῖται ἐν ἐλαιῶνι. Οὕτε τοῦτο βεβαίως οὕτε τὴν ἐν Χαλκίδι λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους ἠγνόουν, ἐπειδὴ μάλιστα διώρθωσα τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἐν Ἀθηνᾶ IX 449 ἐκδομένης ἀγωνιστικῆς ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῆς (Jahreshette

I Beiblatt 48, πρὸς Ἐφημ. ἀρχ. 1898 σ. 136). Ἄλλ' ἐὰν ἐτελεῖτο ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης (Ἐφημ. Ἀρχ. 1897 σ. 196) ἐν Χαλκίδι *ἀγὼν Ἡρακλείων*, ἀνέκειτο δὲ γυμνάσιον ἐν Χαλκίδι, κατὰ Πλούταρχον Τίτ. 16, Τίτω καὶ Ἡρακλεῖ, ταῦτα ἀποδεικνύουσι μὲν ὅτι ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐν Χαλκίδι, οὐδαμῖαν δὲ παρέχουσι πιθανότητα, ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἡρακλῆς ἐν τῷ ἐλαιεῖ.

Περὶ δὲ τῆς ἐν στ. 9 ἐμῆς συμπληρώσεως *τῷ Τροπαίῳ ἐν Κυνουσοῦραι* (τῆς Σαλαμῖνος ἀττικῆ) παρατηρεῖ ὁ κ. Παπαβασιλείου τὰ ἐξῆς· *πόθεν ὁ κ. Wilhelm γινώσκει ὅτι ὁπῆρχεν ἐπὶ τῇ Κυνουσοῦραι ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διὸς ἡμῖς τοὐλάχιστον ἀγνοοῦμεν. Δὲν ἀγνοεῖ μὲν ὁ ἐπικριτὴς μου τὰ περὶ ἐφῆρων ψηφίσματα τῶν Ἀθηναίων ἐν οἷς ἐπαυλελημμένως τοῦ Τροπαίου Διὸς μνεΐα γίνεται, ὅστις ὁ ἴδιος ἀναφέρει ταῦτα διαλαμβάνων περὶ τοῦ Τροπαίου Διὸς ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ ἐν Βεφημ. ἀρχ. 1902 σ. 35, ἀγνοεῖ δὲ ὡς φαίνεται ὅτι ὁ Ζεὺς οὗτος ὁ Τροπαῖος ἐλατρεύετο ἐν Σαλαμῖνι. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς (πρὸς J. Toepfler, Quaestiones Pisistratae σ. 21. A. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika σ. 28 VII VIII, A. Bauer, Jahreshette II 97) τὸ ὑπ' ἀρ. 467 ἐν IG II ψηφίσμα λέγον ἐν στ. 24 *τάδε ἔπλευσαν δὲ καὶ εἰς Σαλαμῖνα τοῖς Αἰωνίοις καὶ ἔθυσαν τῷ Δίῳ καὶ ταῖς ἀλλὰ καθήκοντα ποιήσαντες ἀντιστάτησαν ἐντάκτως ἐφ' οἷς καὶ ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Σαλαμινίων· προαναπλεύσαντες δὲ καὶ ἐπὶ τρόπαιον δυοὶ πλοίοις ἔθυσαν τῷ Δίῳ τῷ Τροπαίῳ· τοῖς τε προηροσίοις ἦσαν τοῖς βοῶς ἐν Ἐλευσίνι κτλ.*, πρὸς 469 στ. 17, 471 στ. 28 καὶ 71. Ὁ δὲ τόπος τῆς θυσίας ταύτης ἀναμφιβόλως ἦτο τὸ τρόπαιον ἕπερ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἰδρυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς· τοῦτο δὲ ἀναφέρεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα ἐκδομένῃ ἐπιγραφῇ Ἐφημ. ἀρχ. 1884 σ. 165 στ. 33 *ἀρωτιήσιο ἢ ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Θεμιστοκλέους τρόπαιον κατὰ Περσῶν καὶ πολυάνδρειον τῶν ἐν τῇ μάχῃ τελευτησάντων* (ἢ ὁμοίως πως). Ὅτι δὲ ὁ μόνος κατάλληλος τόπος διὰ τοιοῦτο τρόπαιον εἶνε ἡ Κυνουσοῦρα καλουμένη ἄκρα, ἀρίθηλον εἶνε τῷ καὶ ἀπαξ μόνον ἰδόντι τὴν Σαλαμῖνα ἢ μελετήσαντι τὰ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας. Τέλος δὲ λέγει καὶ τὸ σχό-*

λιον εἰς Λισχύλου Περσῶν στ. 301: *Σιληνρία ἀγριαλὸς Σαλαμῖνος* ὁ Blomfield προσέθηκε πλησίον τῆς λεγομένης *Τροπαίου ἀκρας* ὡς Τιμόξειος ἐν τῷ Γ' περὶ λιμένων τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο διατηρεῖ εἰσέτι ὁ νοσοθεν τῆς Κυνοσούρας ἀγριαλὸς κατὰ Λ. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika VII VIII 27 νῦν *Σελήνια* καλούμενος. Ὅτι ἐν τῷ τοῦ Θεουκυδίδου χωρίῳ II 92 *τροπαίων ἔστησαν ὄθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν*, δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ τροπαίου ἕπερ ἰδρύθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλὰ περὶ τροπαίου ἕπερ μετὰ τὴν περὶ Ῥίον τὸ Μολύκριον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους μάχην ἔστησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὁρθοτάτα παρατηρεῖ ὁ κ. Παπαβασιλείου, δὲν ἠγνόουν δὲ οὐδ' ἐγὼ τοῦτο. Τοῦ χωρίου τούτου ἐποιησάμενη χρῆσιν μόνον ἕπως ἐκφράσω τὴν περὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τροπαίου ἰδεάν μου διὰ τῶν λέξεων ἀρχαίου τινὸς συγγραφέως· ἡ δὲ ἰδέα μου ἦτο ὅτι ἕπως μετὰ τὴν περὶ τὸ Ῥίον μάχην, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἰδρύσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ τροπαίον ἐν ἐκείνῳ περίπῳ τῷ τόπῳ ὄθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν, ἐπειδὴ τρόπαια ναυμαχιῶν δὲν δύναται νὰ ἰδρῦνται ἐν θαλάσσει. Δὲν ἤθελον δὲ ποτὲ νὰ ἀποδώσω εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Θεουκυδίδου τὴν σημασίαν ῥητῆς περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τροπαίου μαρτυρίας καὶ ἂν προσέβλεπον ὅτι ἐμελλε νὰ τυπωθῇ κυρτοῖς γράμμασι καὶ νὰ λῆθῃ οὕτω μαρτυρίας ψευδῆ ὄψιν. θὰ ἐξέπραζον βεβαίως σαφέστερον τὴν γνώμην μου πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως.

Τούτων οὕτως ἔχοντων ἀρήνω εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐπαίνων ἂν εἶνε πιθανώτερα ἢ ἐμῆ συμπλήρωσις *Ἡὲ Τροπαῖοι ἐν Κυνοσούραι* (τῆς Σαλαμῖνος δὲ) *ἀδῆρ' ἢ ἡ* τοῦ κ. Παπαβασιλείου: *Διὲ Τροπαῖοι ἐν Κυνοσούραι* (τῆς Χαλκίδος, ἢ ἄλλως τε ὁ ἴδιος, ἕπως λέγει, μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ προτείνει. ἄτε μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἀκρας πρὸς κυρτὸς κεφαλῆν καὶ ἐκ τῆς νῦν προσωνυμίας αὐτῆς εἰκάσας. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ εἰκασία αὕτη μοι φαίνεται πολὺ τολμηρὰ, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἶπω, ἀπ' οὗ περὶ τροπαίου καὶ λατρείας τοῦ Διὸς τοῦ Τροπαίου ἐν τῇ νῦν *κακοκεφαλῇ* λεγομένη θέσει καὶ περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος αὐτῆς ἀπολύτως οὐδὲν γνωρίζομεν.

Ἐκτος τούτων καὶ ἄλλαι ἀναφέρονται θεοσητες,

ὧν τὰ ὀνόματα δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ κ. Παπαβασιλείου, καὶ ὧν ἡ λατρεία ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν Ἀττικῇ. Ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τῆς Α' πλευρᾶς τοῦ λίθου ὁ κ. Παπαβασιλείου εἶδε μόνον τὰ ἐξῆς: [...]Ι:ΣΙ:Ι. ΑΙ. Ἐγὼ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ διακρίνω τὰ ἐπόμενα ἔχνη.

... ΠΛΙΣΝ ΛΙ... -

Ἡ μόνη δυνατὴ συμπλήρωσις εἶνε:

[Νυν]φ[α]ις κ[α]ι: [Ἄχ]ε[λ]σοι.

Κοινοτάτη βεβαίως εἶνε ἀνά πάσαν τὴν Ἑλλάδα ἢ τῶν Νυμφῶν λατρεία· ἠνωμένη δὲ ἡ λατρεία τῶν Νυμφῶν μετὰ τῆς τοῦ Ἀγελῶου πάλιν ἐξ Ἀθηνῶν εἶνε γνωστῆ. Τὸ παρὰ τον Ἰλιστον ἱερὸν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγελῶου μνημονεύει ὁ Πλάτων ἐπανελημμένως ἐν τῷ Φαίδρῳ 230 b, 279 b καὶ ἐπ., μνημονεύει δ' αὐτὸ καὶ ἐπιγραφή τοῦ πέμπτου αἰῶνος IG I Suppl. p. 120. 503 a, παριστάνεται δὲ ὁ Ἀγελῶς καὶ ἐν τῷ ὑπο τοῦ κ. Ἄ. Σκιᾶ ἐν ταῖς παρὰ τον Ἰλιστόν ἀνασκευαῖς αὐτοῦ ἀνευρεθέντι ἀναγλύφῳ Ἐφημ. Ἀρχ. 1893 σ. 138· περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροῦ διαλαμβάνει ὁ ἴδιος ἐν τῇ διατριβῇ *Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν τοπογραφίαν* σ. 15.

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν τὸ ἐν γένει Ἀττικὸν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὴν ἐν Ἀττικῇ ὑπαρξίν ἀναλόγων ἐπιγραφῶν, ἃς καὶ ἐν τῇ διατριβῇ μου ἀνέφερον, δεύτερον δὲ τὴν μνεῖαν τοῦ Ἰππολύτου, τοῦ ἐν Κυνοσούραι Διὸς τοῦ Τροπαίου, τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἐν τῷ Ἐλαιεῖ, τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου, τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγελῶου, ὧν ἡ λατρεία εἶνε γνωστῆ ἐν Ἀττικῇ, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁρθῶς ἀπέδωκα τὸν ἐκ Χαλκίδος ἱερὸν νομόν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ἐοῦθου καὶ τοῦ Γλαύκου καὶ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Πορθίου οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστῆ ἤμῃν ὡς πρὸς τὴν Ἀττικὴν, δὲν ἀρκεῖ ἕπως ἀμφισβητήσωμεν τὸ κύρος τῶν ἄνω λόγων οὐτε ἕπως ἀποδώσωμεν τὴν Ἀττικῶς γεγραμμένην ἐπιγραφὴν ταύτην εἰς τὴν Χαλκίδα διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἐκεῖ εὐρέθη ἐντετοιχισμένη εἰς τοῖχόν τινα, παρ' οὐδὲν μὲν λογιζόμενοι ὅτι περὶ τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τῶν εἰρημένων θεῶν καὶ ἡρώων οὐδεμία ῥητὴ μαρτυρία ὑπάρχει, κάλλιστα δὲ γνωρίζοντες πόσον εὐκόλως οἱ ἐνεπιγρα-

φοι λίθοι ἀπο τόπου εἰς τόπον μετακομίζονται. Ὁ δὲ κ. Παπαθασιλείου ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκ Χαλκίδος προέλευσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπως δικαιολογῆσθαι τὸ Ἀττικὸν αὐτῆς, ἀναφέρει τὴν ἐπι τῆς Εὐβοίας ἐπιγράψασιν τῶν Ἀθηναίων ἣν περ ἐγὼ βεβαίως δὲν ἀγνοῶ, τοσοῦτον δὲ ἐξαιρεῖ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς, ὥστε ἰσχυρίζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου κατέλαβον τὴν Εὐβοίαν, κληροῦχοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο κτίριοι τοῦ εὐφοροῦτάτου Δηλάντιου πεδίου, οὐ μόνον ἡ Χαλκίς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ νῆσος τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰ Ἀττικά ἤθη παρέλαβεν, ὅπως λησμονήσας τὰς ἐξ Ἑρετρίας ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαλέκτῳ γεγραμμένας ἐπιγραφὰς τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου αἰῶνος πρὸ Χρ.

Μὴ εὐκαιρῶν ὅπως πραγματευθῶ τὰ τῆς ἐρμηνείας καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ λίθου ἐπιγραφῶν σημειῶν περὶ τῶν κατὰ μέρος μόνον τὰ ἐξῆς.

Α στ. 2. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐκδότου: Ἀοτέ-μ]ιδι βοῦ[ν εἶνε ἀδύνατος. Ἐγὼ διακρίνω ΤΕΙΒ.

ὑπὸ τὸ Σ τοῦ στ. 15 εὐρίσκεται ὀριζόντιος γραμμὴ. Τίς ἡ σημασία αὐτῆς, ὁ κ. Παπαθασιλείου δηλοῖ ὅτι ἀγνοεῖ. Ἐτέρα δὲ γραμμὴ τοιαύτη ὑπῆρχε καὶ ὑπὸ τὸ Γάμμα τοῦ ὀνόματος Γ' λαύκοι ἐν στ. 12. Εἶνε ἡ παρὰγραφὸς λεγομένη γραμμὴ ἣτις ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν τοῖς παπύροις (πρὸς F. Blass, Griechische Palaeographie² S. 311) οὐχὶ σπανίως ἀπαντᾷ, χρησιμεύει δὲ εἰς ἐνδειξιν ἀρχῆς νέου λόγου. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε

ὅτι γραμμαι τοιαύται εὐρίσκονται καὶ ἐν ταῖς ὀριζόντιαις τῷ ἐκ Χαλκίδος ἱερῷ νόμῳ Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς IG II 844 καὶ Ath. Mitt. 1898 σ. 24.

Ἐν στ. 8 γράφεται *Ποσιδῶος*· ἐν στ. 16 *Ποσιδῶνι* συμφώνως πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ὀρθογραφίαν· πρὸς Meisterhaus-Schwyzler, Grammatik³ σ. 34.

Β στ. 1. Ἐσφαλμένως ἀναγνωσθήκει ὁ κ. Παπαθασιλείου: *θῶν'ται οἰον διαο τον*. Ἐγὼ β' ἐπέω τὰ ἐξῆς: ΟΑΓΡΟΤΟΝΔΑΡ, δὴ ἀδὴ λαμβανέτ'ω ἀπὸ τον διαο τον.

στ. 2. Ἡ ἀνάγνωσις πάντε μοίρας εἶνε ἀδύνατος. Τὸ μετὰ το ΠΕΝΤΕ γράμμα εἶνε Η.

στ. 8. Τὸ μικρὸν Ο ὅπερ κατὰ τὸν κ. Παπαθασιλείου ὁ χαρακτὴς ἐγράφε μεταξύ τῶν δύο κεραιῶν τοῦ Ρ καὶ Τ, ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω.

στ. 13. Ἐσφαλμένως ἀναγνωσθήκει ὁ ἐκδότης *παρ ἔχεν δὲ τι ἡιερέα ι αὐτι: παρ ἔχεν δὲ τὴν ἡιέρεια ν*, ὅπερ καὶ μόνον ἀρμόζει πρὸς τὴν ἔννοιαν, πρὸς Dittenberger, Sylloge 617 στ. 4 καὶ ἐπ. 618 στ. 1: *ταῦτα παρῆχοντι τοῖς ἱεροῖς καὶ θῶντι*. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς· τῶν δὲ συμπληρώσεων ἄς ὁ κ. Παπαθασιλείου προτείνει ἐν τῷ ἱερῷ νόμῳ τούτῳ, αἱ πολλαὶ εἰσὶν ἀμείβολοι ἢ καὶ ὅπως ἀδύνατοι.

² Ἐν Ἀθήναις τῆ 24 Ἰουνίου 1901.

ADOLF WILHELM

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΑΙ ΕΞ ΑΜΦΙΣΣΗΣ

Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτιμολογραφίας (= BCH) τοῦ ἔτους 1893 σελ. 390 δημοσιεύων ὁ κ. P. Perdrizet ἐπιγραφάς τινάς ἐξ Ἀμφίσσης μνημονεύει καὶ λίθου τινὸς περιέχοντος ἀπελευθερωτικὴν ἐπιγραφὴν¹, ἣν δὲν ἀνέγνωσεν. Ὁ λίθος οὗτος — τιτανόλιθος — εἶνε ἐντετειχισμένος κατὰ τὴν θέσιν Πηγάδια εἰς τὸν τοίχον τῆς οἰκίας τοῦ I. Μυρκου περὶ τὸ 1/2 μέτρον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κατωφεροῦς ἐδάφους καὶ δὴ ἀνάστροφος, ὥστε τὰ γράμματα βλέπουσι πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ἐντὸς τοῦ τοίχου κρυπτομένη δεξιὰ πλευρὰ τοῦ λίθου φέρει ἐπίσης ἐπιγραφὴν καλῶς διατηρουμένην, ὡς διέκρινα ἐκ μικροῦ ὄρατοῦ μέρους κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ λίθου. Ἡ ἔξω πλευρὰ τοῦ λίθου,

ἢ φέρουσα καταφανῆ τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν, ἔχει μῆκος 0,67 μ. καὶ πλάτος 0,40 μ. Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης λέγει ὁ Perdrizet (ἔ. ἀ.). « les lettres sont si effacées, que l'estampage n'a rien donné ». Πράγματι ὅμως ἡ κατάστασις τοῦ λίθου εἶνε πολλῶν χειρῶν ἢ ὅσον φαντάζεται τις ἐκ τῶν λόγων τούτων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ δὲν εἶχεν ὀμαλίσθη καλῶς, ὅτε ἐδέχθη τὴν ἐπιγραφὴν, ὁ δὲ χαρακτὴς ὑπερπερὶ ῥοῦ τῆς μεγάλης ἐγκοίλους ἀνωμαλίας, εἰς ἃς προσέκοψεν ἐνιαχοῦ (στ. 1, 5, 13). Τὰ γράμματα εἶνε λίαν ἐπιπολαια, ἐχράχθησαν δὲ δι' ἀμελοῦς καὶ ἀσταθοῦς χειρὸς πιθανῶς κατὰ τὸν 1ον αἰῶνα π. Χ. Μετ' ἐπίμονον καὶ οὐσχερῆ ἐργασίαν κατώρθωσα νάναρνῶσω τὰ ἐξῆς, ἅτινα ὅμως δευτέρα ἐπίσκεψις τοῦ λίθου ἐλάχιστα μόνον εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ μεταβάλῃ.

Υ Ν ΙΚΑΣΙΠΟΛΙ

ΡΕΟΥΣΑΝΚΑΙΚΕΛΟΜΕΝΑΝΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝΝΥΜΦΗΔΡΟΥΝΙΚΑΣΙΠΟΛΙΣΚΑΙΕ
 ΟΣΤΩΙΑΣΚΛΑΠΙΩΙΤΩΙΕΝΑΜΦΙΣΣΑΚΑΘΩΣΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝΤΩΘΕΩΤΑΝΩΝ
 ΣΩΜΑΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝΑΟΝΟΜΑΣΩΤΗΡΙΣΓΕΝΟΣΒΟΙΩΤΙΟΝΜΝΑΣΑΡΓΥΡΙΟΥ

ΙΟ ΑΠΕΔΟΤΟΣ. . . Α

5 ΤΑΝΤΙΜΑΝΕΧΟΜΕΝΠΑΣΑΝ

ΚΑΘΕΣΤΑΚΕΔΕΒΕΒΑΙΩΤΑΝ

. . . Δ. . . ΟΥΝΙΚΙΠΠΟΝΧΙΩΝΙΔΑΤΑΝΩΝΑΝΦΥΛΑΣΣΟΝΤΙΑΥΤΟΣΤΕΟΘΕΟ
 ΚΑΙΟΙΙΕΡΕΙΣΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣΚΑΙΠΟΛΥΞΕΝΙΔΑΣΕΠΙΤΟΙΣΔΕΥΩΣΤΕΠΑΡΑ

¹ Αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε ἰδιωτικά συμβόλαια, ὅσα ἐλάχιστα ἐχράσσοντο ἐπὶ λίθων (ὄρα Kirchhoff ἐν Hermes II, σελ. 170 ἔξ.), καὶ τοῦτο οὐκ ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ γῶρῃ. Ἐν Δελφοῖς δὲ καὶ ταῖς περὶ τοὺς Δελφοὺς πόλεις, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀμφίσσα, εὐρέθησαν αἱ πλείους καὶ αἱ ἐκτενέσταται τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν μανθάνομεν, ὅτι αἱ ἀπελευθερώσεις τῶν δούλων ἐγίνοντο ἐνταῦθα ὑπὸ τύπον εἰκονικῆς πωλήσεως αὐτῶν θεῶ τινι, π. γ. τῷ Ἀπόλλωνι ἐν Δελφοῖς, τῷ Ἀσκληπιῷ ἐν Ἀμφίσσει. Ὁ δούλος δηλ., ἀρ' οὐ διὰ τῶν οἰκονομιῶν αὐτοῦ συνέλεγε τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κυρίου χρηματικὸν ποσόν, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶχε τὴν λεγομένην κυριότητα, ἥτοι δὲν εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα πολιτικά προσόντα, ὅπως συνάψῃ συμβόλαιόν τι καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ συμβόλαιον, κατέθετε τὰ χρήματα ταῦτα παρὰ τινι ἱερεῖ. Ὁ ἱερεὺς δὲ οὗτος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆ ἐντολῆ τοῦ δούλου προέδαιναν ἐνώπιον ἐγγυητῶν (βεβαιωτήρων) καὶ μικρῶν εἰς τὴν σύναψιν τοῦ προσήκοντος συμβολαίου ὄντας (καὶ το συμβόλαιον αὐτὸ ἐλέγχετο ἐπίσης ὄντως), δι' οὗ ἠγόραζεν αὐτὸν τῷ θεῷ ἀντὶ τῶν κατατεθέντων χρημάτων, οὐκ ὅμως ἵνα καταστήσῃ πράγματι τὸν δούλον ἀπὸ δούλου τοῦ κυρίου δούλον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' αἰπ'

ἐλευθερίᾳ. ἥτοι ἵνα ἀκόμη αὐτὸν ἐλευθερῶν, ὅρ' ὅν ὅσον ἐνεπίστευεν οὗτος τῷ θεῷ τὴν ἐξαγορὰν αὐτοῦ (« καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τὰν ὄντων »). Ἀλλὰ καὶ λέξασιν ὁ δούλος ἐπιπλοῖτο τῷ θεῷ λόγῳ, ἔργῳ δὲ ἐγίνετο ἐλευθερὸς. Πολλὰ καὶ τὸ συμβόλαιον περιεῖχε πλείονας ὅρους, ἐφ' οἷς ἐγίνετο ἡ ἀπελευθέρωσις. Ὁ συνθέστατος δὲ τῶν ὄρων ἦτο νὰ « παραμένῃ » ὁ δούλος καὶ μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ συμβολαίου παρα τοῖς κυρίοις αὐτοῦ ὅτε μὲν ἐπὶ τὰς ὡρισμένους χρόνους, ἄλλοτε δὲ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὑποχρεούμενος κατὰ τὸν χρόνον τούτων νὰ ὑπακούῃ « ἀνεγκλήτως » εἴτε « ἀνεπισκευδώς » τοῖς κυρίοις ἐπὶ ποινῇ ἐπιτιμώσεως ἢ πληγῶν. Τελείως δὲ ἐλευθερὸς ἐγίνετο μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, ὅτε οὐδεὶς τῶν κληρονόμων, οἵτινες συνήθως ἔδοσαν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ συμβολαίου τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν, ἐδικαιώθη νὰ θέσῃ χεῖρα ἐπ' αὐτούς « ἐπὶ καταδουλισμῷ ». Ἄν δὲ τοῦτο ἐποίησιν, οἱ ἐγγυηταὶ τῆς ἀπελευθερώσεως προσήρουντο προστατάται τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας τοῦ δούλου ἀμελοῦντες δ' ἐπιμωροῦντο κατὰ τοὺς νόμους. Καὶ πᾶς δὲ πολίτης ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην. Μετὰ τὴν κατατενωτέρω σύναψιν τοῦ συμβολαίου ἐχράσσαστο τοῦτο ἐπὶ λίθου ἐν τῷ ταμίῳ τοῦ θεοῦ ἐντεῦθεν δὲ ἔχομεν νῦν τὰς λεγομένας ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφαίς.

ΝΗΣΩΤΗΦΙΣΝΙΚΑΣΙΠΟΛΕΙΚΑΙΕΡΜΑΙΩΠΟΙΟΥΣΑΠΑΝΤΟΕΠΙΤΑΣΣΟΜΕ
 ΕΙΔΕΜΗΠΟΙΕΟΙΕΞΟΥΣΙΑΝΕΧΕΤΩΣΑΝΕΠΙΤΙΜΕΟΝΤΕΣΤΡΟΠΩΚΑΘΕ
 10 ΤΙΠΟΤΙΔΕΤΟΥΣΛΟΙΠΟΥΣΠΑΝΤΑΣΕΣΤΩΣΩΤΗΡΙΣΕΛΕΥΘΕΡΑΚΑΙΑΝΕΠΑΦΟ
 ΜΗΕΧΟΝΤΟΣΑΥΤΙΑΝΕΞΟΥΣΙΑΝΜΗΔΕΝΟΣΑΓΕΙΝΚΑΤΑΜΗΔΕΝΑΤΡΟΠΟΝΜΗΤΕ
 ΤΩΝΝΙΚΑΣΙΠΟΛΙΟΣΚΑΙΕΡΜΑΙΟΥΜΗΤΕ ΑΠΟΘΑ ΝΟΝΤΩΝΜΑΡΤΥΡΕΣΑΓΙ
 ΣΩΤΕΛΗΣΜΝΑΣΙΛΑΟΣΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣΕΥΔΙΚΟΣ

Ἄρχοντας ἐν Ἀμφίσσῃ τοῦ δεινός, θεοκολεοντος δὲ τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμ-
 ρίσσῃ τοῦ δεινός, μηνός δεινός τῇ δεῖνι ἡμερᾷ· ὑπὲρ Νικασίπολιν
 παρῆ[ε]ῶσαν καὶ κλειόμενον χειρογραφον Νυμροδώρου· Νικασίπολις καὶ Ἐρμαῖ-
 ος τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμφίσσῃ, καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τῶν ὠν[ῶν]
 σῶμα γυναικείον, ἧ ὄνομα Σωτηρίς, γένος Βοιωτίου, μηνός ἀργυρίου [καὶ

- 5 ταν τιμῶν] ἐχομεν πᾶσαν καθεστῆκε δὲ βεβαιωτῶν [κατὰ
 τὸν νομ[ο]ν] Νικίππον Χιωνίδα. Τῶν ὠνῶν φυλάσσοντι αὐτὸς τε ὁ θεο[κό]λος
 καὶ οἱ ἱερεῖς Δημοσθένης καὶ Πολυξενίδας. Ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε παρα[χ]ε-
 νη Σωτηρίς Νικασίπολις καὶ Ἐρμαῖω ποιούσα πᾶν το ἐπιτασσόμενον·
 εἰ δὲ μὴ ποιῆσι, ἐξουσίαν ἐχέτωσαν ἐπιτιμεοντες τροπῶ, ᾧ κα θέ[λον]-
 10 τι· ποτὶ δὲ τοὺς λοιποὺς παντας ἔστω Σωτηρίς ἐλευθέρῃ καὶ ἀνέπαρτο[ς],
 μὴ ἐχοντος αὐτὴν ἐξουσίαν μηδενός ἄγειν κατα μηδενᾶ τροπον, μήτε [ζών]-
 των Νικασίπολιος καὶ Ἐρμαίου μήτε ἀποθανόντων. Μάρτυρες· Ἄγις
 Σωτελής, Μνασίλαος, Ἀνδρονίκος, Εὐδικός.

Ἐπὶ μέρος ἄξια παρατηρήσεως εἶνε τάδε·

Στ. 1. Ἡ σύνταξις ὑπὲρ Νικασίπολιν εἶνε
 λίαν συχνή, μάλιστα ἐν Δελφοῖς¹, ἀλλὰ καὶ ἐν
 Ἀμφίσσῃ². Ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι ἐκ τῶν τεσ-
 σάρων γυναικῶν, ἃς γινώσκωμεν ὡς ἀπελευθερω-
 τρίας ἐν ἀμφισσαϊκαῖς ἐπιγραφαῖς, τρεῖς φέρον-
 ται ῥητῶς ὡς ἀναλφάβητοι, ἐν ᾧ περὶ τῆς τετάρτης
 (ἔρα τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν) ἀγνοοῦμεν ὠρισμέ-
 νον τι, τῆς ἐπιγραφῆς οὕσης κολοβῆς. Ἐκ τῶν ἐν
 Δελφοῖς ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς αἱ
 ἀπελευθερωταὶ ἦσαν Ἀμφισσαεῖς, οὐδὲν ὠρισμένον
 πορίζομεθα περὶ τῶν Ἀμφισσιδῶν γυναικῶν (ἀνα-
 φέρονται δὲ 11 μόνον ἐν ταῖς τοῦ Baumeck *Del-
 phisch. Inschriften*), ἂν ἦσαν ἐγγράμματοι ἢ
 ἀγράμματοι, διότι αὐταὶ αἱ δελφικαὶ ἐπιγραφαὶ
 εἶνε λίαν συντόμως διατετυπωμέναι μὴ περιέχου-
 σαι τοιαύτας λεπτομερείας.

Στ. 2. *Χειρόγραφον* σημαίνει ἐνταῦθα καὶ ἐν
 ταῖς ἑμοίαις ἐπιγραφαῖς οὐχὶ βεβαίως *Schuld-
 schein, Handschein*, καθάπερ τὰ ῥωμαϊκὰ *chiro-*

*grapha*¹, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν διὰ ταύτης ἢ ἐκείνης
 τῆς χειρὸς γραφὴν². Κατὰ παρόραμα δὲν ἐγρά-
 ξεν ὁ λιθοξόος τὴν λέξιν ἀπέδοτο εἴτε ἀπέδοτο
 πρὸ τῶν ὀνομάτων *Νικασίπολις καὶ Ἐρμαῖος*,
 ἀλλὰ προσέθηκεν ἔπειτα τὸ ἀπέδοτο παραδόξως
 μετὰ τοῦ στίχου 4 καὶ ὁ³, ἴσως διότι ἐνταῦθα
 ὑπῆρχεν ἑκατὸν ἑδάρως, ἐν ᾧ ὑπὲρ τὸ ὄνομα *Νι-
 κασίπολις* (στ. 1) ἐξεταίνεται ἡ κοίλη ἀνωμαλία,
 ἣτις ἐγένετο ἐκεῖ αἰτία καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως
 τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ὀνόματος *Νικασίπο-
 λις* ἀπὸ τῶν ἐπομένων. Ἐσχημάτισε δὲ πλήρη
 πρότασιν Ἐρμαῖ[ω]ς ἀπέδοτο σ[ῶ]μα, ἵνα ὁῶση
 ἡμῖν τὸν μίτον τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνδέσεως
 τῶν προηγουμένων μετὰ τῶν ἀμέσως ὑποκάτω
 ἐπομένων (στ. 4) *καθεστῆκε δὲ κλ.* Τοιαῦται κα-
 κοσυνταξίαι εἶνε ἀμαρτήματα, ἅπερ δὲν πρέπει νὰ
 ἀποδίδονται εἰς τὰ πρωτότυπα ἀπελευθερωτικὰ
 χειρόγραφα συμβόλαια, ἀλλ' εἰς τὸν χαράξαντα
 τὴν ἐπιγραφὴν λιθοξόον, δεικνύουσι δὲ μεθ' ὅπο-

¹ Gneist, *Die formellen Verträge* σελ. 115, 437 ἐξ.

² Gradenwitz, *Einführung in die Papyrskunde* σ. 38.

³ Ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ διάστιχον τῶν στίχων τούτων εἶνε ἴσον πρὸς
 τὰ διάστιχα τῶν λοιπῶν στίχων καὶ οὐχὶ μείζον, ὡς ἐν τῷ δημο-
 σιευομένῳ κειμένῳ.

¹ Dittenberger, *Sylloge*², 166 σελ. 5.

² Dittenberger, *Inscr. Graeciae septentrionalis* [= IG⁸]
 III, 318, 5· 1066, 5.

σης ἐλευθερίας ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῆ ἐπὶ τοῦ λίθου ἢ μορφή τῶν πρωτογράφων¹.

Στ. 4. Τὸ ὄνομα Σωτηρίας εἶνε σύνηθες ὄνομα δούλων γυναικῶν ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς· γινώσκομεν δὲ δύο ἐτέρας τοιαύτας γυναικας ἐπίσης ἐκ Βοιωτίας καταγομένης ὡς καὶ ἡ τῆσδε τῆς ἐπιγραφῆς².

Στ. 5. Γί' ἐκειτο μεταξὺ πᾶσαν — καθ' ἑστακε, δὲν δύναιμι νὰ μαντεύσω. Ἐκ τῆς ἕλης διαθέσεως τοῦ συμβολαίου οὐδὲν ἄξιον λόγου αἰσθάνομαι ἐλλείπον καὶ δυνάμενον νὰ τεθῆ ἐνταῦθα. Θὰ ἐδεχόμην δέ, ὅτι ὁ λιθοξόος ἠθέλησε νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ λίθου ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὑπερπηδῶν αὐτάς, ἂν μὴ διέκρινον ἐν τῷ γράμματι ἴσῃ γραμμῶν δυσεξυμδλήτων. Ἴσως ὅμως εἶχεν ἀρχίσει νὰ χαράσῃ τὴν πρότασιν « καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τῶν ὠνῶν Σωτηρίας », ἥτις πρότασις κατὰ τὴν συνήθειαν ἔπρεπε νὰ τεθῆ μετὰ τὴν δῆλωσιν περὶ τῆς λήψεως τῆς τιμῆς (« καὶ τῶν τιμῶν ἔχομεν πᾶσαν »), ὅτε δὲ παρατηρήθη, ὅτι ἡ φράσις ἐκείνη ἦτο ῥῆθι κεχαραγμένη ἐν στ. 3, ἐγκατελείφθη ἢ ἐπανάληψις αὐτῆς ἐν στ. 5 καὶ ἀπεξέστησαν ἀτελῶς τὰ χαραχθέντα γράμματα³.

Στ. 4. Ἡ λέξις βεβαιωτής ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐγγυητοῦ εἶνε σπανία ἐν ταῖς παλαιότεραις μάλλιστα ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς. Εὐρηται δ' ὅμως ἐν ταῖς νεωτέραις⁴, ἐπὶ αἰγυπτιακῶν παπυρίνων ἐγγράφων⁵, ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἀμφιπόλεως⁶ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ⁷. Τὸ σύνηθες ὄνομα τῶν ἐγγυητῶν ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς εἶνε βεβαιωτήρ⁸.

Στ. 5-6 κατὰ τὸν νόμ[ο]ν. Ἡ ἀνάγνωσις

¹ Παρόμοια παραδείγματα ἐν BCH 1898 σελ. 103, ἀρ. 95, στ. 6-7 σελ. 129, ἀρ. 112, στ. 15· πρὸλ. Baunack ἔ. ἀ. 2148. — Πλείονα περὶ τούτου κατωτέρω.

² BCH, 1898 σελ. 30. Baunack ἔ. ἀ. 2151, ἐνθα καὶ περὶ τῆς κλίσεως καὶ τοῦ τονισμοῦ τοῦ ὀνόματος (Σωτηρίας ἢ Σωτηρίας;).

³ Τοιαῦται διορθώσεις ἐγίνοντο ἕνεκα ἀμαρτημάτων τῶν λιθοξόων καὶ ἐν λίαν σπουδαιότεροις καὶ δὴ δημοσίαις γράμμασι. Πρὸλ. CIA, II 809.

⁴ BCH, 1898, σελ. 137, ἀρ. 118 (τοῦ 30 μ. X.).

⁵ Mitteis, *Reichsrecht und Volksrecht* σελ. 503 ἐξ. Wilcken, *Griechische Ostraka* I, σελ. 553 ἐξ.

⁶ Dittenberger, *Sylloge*² 832 (αμακεδονικῶν χρόνων ο).

⁷ *De vitando aere al.* I. *Quo modo adulator ab am. intern.* I.

⁸ Ἄλλα ὀνόματα τῶν ἐγγυητῶν ὄρα ἐν *Ancient greek inscriptions in the British Museum* II, σελ. 147 ἐξ. καὶ παρὰ Mitteis ἔ. ἀ. σελ. 504.

τοῦ λίθου ἐν τῷ μέρει τούτῳ καὶ δὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στ. 5 ἀντίκειται πρὸς τοιαύτην συμπλήρωσιν, ὡς δεικνύει το ἀνωτέρω ἐν κεφαλαιαῖς γράμμασιν ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα γράμματα συνεπλήρωσα κατ' ἀρχῆς βεβαιωτῶν τοῦ συμβολαίου. Ἄλλ' ἡ φράσις αὕτη δὲν μοὶ ἐφάνη ἀποδεκτὴ, πρῶτον μὲν διότι στηρίζεται ἐπὶ ἀβεβαίων λεξιλόγων, δεύτερον δὲ διότι ἡ λέξις συμβόλαιον οὐδέποτε εὐρηται ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Δελφῶν καὶ τῆς περὶ τοὺς Δελφούς χώρας ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ὠνῆς. Ἐἴτα ἐσκεφθῆν νὰ συμπληρώσω τὰς λέξεις τοῦ ὀμοῦ ὄργου¹, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ πεισθῶ, ὅτι, ὑπῆρχέ ποτε ἐνταῦθα τοιοῦτον κείμενον, ἐν ᾧ δύο λέξεων παρεμπεισοῦσῶν μετὰ το ὀμοῦ ὄργου ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐννοια διὰ τῆς λέξεως ὠνῆ (*τῶν ὠνῶν φυλάσسونτι*) κλ.· Διὰ ταῦτα προέκρινα νὰ δεχθῶ, ὅτι κατὰ τὴν δυσχερῆ ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποτετριμμένου λίθου ἀπέτυχον τοῦ ὀρθοῦ ἐν τούτῳ τῷ μέρει καὶ οὕτω κατ' ἄλλα συχνὰ παραδείγματα ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς συνεπλήρωσα τὴν φράσιν « καθ' ἑστακε δὲ βεβαιωτῶν κατὰ τὸν νόμον Νίκιππου Νιωνίδα »².

Στ. 6. Ὁ θεοκόλος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀμφίρῳσῳ δὲν ἦτο μακροχρόνιος ἄρχων· διότι τότε δὲν θὰ ἐχρονολογοῦντο ἐξ αὐτοῦ αἱ ἀπελευθερωτικαὶ πράξεις, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν καλῶς διατηρηθεισῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ praescriptum τῶν τοιούτων πράξεων τῆς Ἀμφίρῳσῳς ἔχει περίπου ὧδε: « Ἀρχωντος ἐν Ἀμφίρῳσῳ τοῦ δαίνος, θεοκολέοντος δὲ τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμφίρῳσῳ τοῦ δαίνος, μηνὸς δαίνος τῆ δαῖνι ἡμέρᾳ »³.

Θὰ ἦσαν δὲ βεβαίως οἱ θεοκόλοι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν γενῶν τῆς πόλεως· διότι οἱ ἱερεῖς εἶχον βεβαίως θρησκευτικὰ καὶ λατρευτικὰ καθήκοντα, ἢ δὲ διαχείρισις τῶν ὑπαρχόντων τοῦ θεοῦ τοῦ τοσαῦτα πάντως ἀντὶ τῆς ἱαματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἀπολαμβάνοντος δῶρα καὶ ἀναθήματα ἔπρεπε νὰ ἀπόκειται εἰς ἄνδρας ὑπερέχοντας γένει καὶ πλούτῳ.

Ἡ διάρκεια τοῦ ἁξιώματος τῶν ἱερέων εἶτε

¹ Πρὸλ. Baunack, *Delph. Inscr.* 1749. 1832.

² Πρὸλ. τὴν κατωτέρω ἐπιγραφῆν (= IGS, III, 1069). Ὁμοίως δὲ πρέπει νὰ συμπληρωθῆ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ IGS, III, 1066 στ. 16 ἐνθα σφίζεται ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς φράσεως κατὰ τὸν νόμον.

³ Πρὸλ. IGS, III, 318. 1066.

τῆς ἱερατείας ἤτο πιθανῶς διάφορος τῆς τῶν θεοκόλων καὶ ἰσως διατελής, ἤτοι ἰσόβιος, ὡς λέγεται νῦν· ἐλαμβάνετο δὲ τὸ ἀξίωμα κατ' ἀγνωστον τρόπον. Διατελεῖς δὲ ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐν Δελφοῖς πιθανώτατα μὲν καὶ κατ' ἄλλους χρόνους, βεβαίως δὲ κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χ. καὶ ἐξῆς¹.

Ἡ δὲ φύλαξις τῆς ἀπελευθερωτικῆς ὠνῆς ἀνετίθετο αὐτοῖς ὡς διηνεκῶς διαχειρίζουσι, ἢν εἶχον ἀρχὴν καὶ ἰσως ἴδιον ἀρχαῖον κεκτημένους. Ὁμοίως δὲ φύλαξις τῆς ὠνῆς ἀνετίθετο καὶ τῷ θεοκόλῳ· τούτῳ ὅμως οὐχὶ διὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γένους. Ἐπιφανεῖς δὲ ἄνδρες γένει ἢ πλούτῳ ἐκρίνοντο ἀξιόπιστοι πρὸς φύλαξιν συγγραφῶν ἀλλαγῶν τε τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν Δελφοῖς· ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ τὸ πρωτογραφον τῆς ὠνῆς ἀνατίθεται εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ θεοκόλου Ἀνδρονίκου, τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῆς εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ βουλευτοῦ Δημητρίου, ὅστις βεβαίως δὲν ἤτο διηνεκῆς ἀρχων.

Στ. 7. Πρὸ τοῦ ὥστε καὶ ὑψηλότερόν πως τῶν λοιπῶν γραμμάτων κεῖται εὐκρινὲς Υ. Εἶνε ἄρα γε τυχαῖον τοῦ λίθου ἕσμα ἢ μηπως εἶνε σημεῖον στιξείως ἢ παραγράφου τεθὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ὄρων, ἐφ' οἷς ἐγένετο ἡ πώλησις τῆς Σωτηρίδος². — Ὁ χρόνος τῆς «παραμονῆς» τῆς Σωτηρίδος μένει ἀοριστος, λογιζόμενος ἰσως μέχρι τοῦ θανάτου τῶν κυρίων.

Στ. 11. Το ῥήμα ἄγειν, ἐν ἣ σημασίᾳ εὑρηται ἐνταῦθα, εἶνε κυρίως εὐχρηστον παρὰ τοῖς Ἀττικαῖς³. Ἀντὶ τούτου αἱ δελφικαὶ ἐπιγραφαὶ ἔχουσι συνήθως τὰ ῥήματα ἄπτεσθαι, ἐνάπτεσθαι, ἐφάπτεσθαι, ἀνθάπτεσθαι, ἐπιλαμβάνεσθαι, καταδουλιῶσθαι⁴.

Στ. 13. Το ὄνομα Μνασίλαος εἶνε σύνθηρες ἐν Ἀμφίσσῃ, ὡς ἔχει παρατηρηθῆ ἤδη⁵.

¹ Pauly - Wissowa, *Real-Encycl.* ἀρθρ. *Delphoi* σελ. 2533 Hiller von Gaertringen). Ὅρα καὶ τοὺς τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ προσηρημένους χρονολογικοὺς πίνακας τοῦ Pontow.

² Ὅρα (ἐν Ivan Müller's Handbücher) F. Blass, *Griech. Paläographie* 1892 σελ. 310 ἐξ. καὶ Larfeld, *Gr. Epigraphiké* 1892 σελ. 519 ἐξ. Πρὸλλ. Blass, *Hyperides orat.* ed III, 1894 σελ. LVIII καὶ Kern, *Inscr. von Magnesia* 1900, σ. XXXI.

³ E. Kurtius, *Gesammelte Abhandl.* II, σελ. 397. Bau-nack ἔ.δ. 1831. Ἄλλα καὶ ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης· πρὸλλ. F. Bücheler καὶ E. Zitelmann, *Das Recht von Gortyn* (Suppl. zum Rhein Museum XL, 1885) σελ. 18, 1, 1-13 καὶ 51, σελ. 80 ἐξ., 97 ἐξ.

⁴ Foucart, *Memoire sur l'affranchissement* σελ. 11.

⁵ Dittenberger, IGS, III, 322.

■

Ἡ ἐτέρα ἐπιγραφή, ἣν δημοσιεύομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, εἶνε ἤδη γνωστῇ ἐκ δύο προγενεστέρων δημοσιεύσεων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ὁ P. Perdrizet ἐν BCH, 1895 σελ. 388 ἐξ., δεύτερον δὲ ὁ Dittenberger ἐν IGS, 1167-1169, παραλαβὼν αὐτὴν παρὰ τοῦ Perdrizet

Καὶ ὁ μὲ Perdrizet φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε λείψανον δύο ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, ὧν λείπει ἡ ἀρχή· τὰ δύο δηλ. μικρὰ τμήματα ἀποδίδει οὗτος τῇ μιᾷ ἐπιγραφῇ (πρὸλλ. τὸ ὄνομα ΕΥ-ΒΟΥΛΙΔΑΣ ἐν τοῖς δύο τούτοις τμήμασι), τῇ δ' ἐτέρᾳ ἀποδίδει τὸ τρίτον τὸ καὶ μείζον, φρονεῖ δέ, ὅτι μεταξὺ τῶν τμημάτων ὑπῆρχον γράμματα.

Ὁ δὲ Dittenberger, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχη μηδεμίαν λογικὴν συμπλήρωσιν μεταξὺ τῶν τμημάτων, νομίζει, ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα τὰ λείψανα τριῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν κολοσῶν, ὧν αἱ δύο πρῶται σχετίζονται πρὸς τὸν Εὐδουλίδαν.

Οὐδέτερος ὅμως τῶν ἐκδοτῶν τούτων ἠδυνήθη νὰ ἀνασυστήσῃ τὰ δύο πρῶτα τμήματα. Ἡ αἰτία δὲ τούτου κεῖται ἐν τῇ ἐσφαλμένη ἀναγνώσει τοῦ πρώτου ἐκδοτου, ὅστις γράμματα μὲν τινα ἀνέγνωσε πεπλανημένως, πολλὰ οὐδαμῶς ἀνέγνωσε καὶ τελευταῖον εἰσηγήσατο, ὅτι μεταξὺ τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς ὑπῆρχον γράμματα ἀποτριβέντα. Ἄλλ' ἐπὶ τοιαύτης ὑποθέσεως οὐδεμία συμπλήρωσις καὶ ἀνασύστασις τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε δυνατῇ.

Πρέπει νὰ μνημονευθῇ ὅμως, ὅτι ὁ Dittenberger, καίπερ μὴ ἰδὼν τὸν λίθον, ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ὑπὸ Perdrizet ἀποδοθείσης σχέσεως τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ δὲν ἐνέμεινεν εἰς τὰς ἀμφιβολίας ταύτας, δεσμευθεὶς ὑπὸ τοῦ κύρους τοῦ Perdrizet.

Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, τὸ παρατιθέμενον ἐνταῦθα, διαφέρειν τοῦ ἤδη δεδημοσιευμένου κειμένου, ἅγει εἰς πόρισμα ὅλως διάφορον τῶν ἤδη ἐκτεθέντων.

Τὰ τρία ὀφθαλμοῦσι τμήματα εἶνε μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀπελευθερωτικῆς πράξεως, ἀποτελοῦντα τρεῖς στήλας αὐτῆς. Καὶ λείπει μὲν ἡ ἀρχή τῆς ὅλης πράξεως, κειμένη ποτὲ ἐπὶ ἐτέρου λίθου ἀπο-

λομένου, καθὼς καὶ τινὰ γράμματα κατὰ τὰ ἄκρα ἐκάστου μέρους εὐκόλως συμπληρούμενα, ἀλλὰ μεταξύ τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς δὲν λείπουνσι γράμματα, ἅτινα νὰ συνδέουν δῆθεν τὰς ἀντιστοιχοῦς γραμμὰς αὐτῆς. Ἐκάστη στηλὴ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ, ἢ ἢ οὐ πρῶτον ἀναγνωσθῆ ἐλόκληρος ἢ προηγουμένη.

Ἡ διάταξις αὕτη τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο ἕνεκα τῆς φύσεως τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ εἶνε αὕτη κεραραγμένη. Ὁ λίθος δὲ εἶνε ὁ λεγομενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀρουραῖος, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων κροκαλοπαγῆς ἢ προχμαλοπαγῆς, σχηματιζόμενος ἀνά τὰς κοιλάδας διὰ συγκολλησεως ἄμμου καὶ μικρῶν ἢ μεγάλων λίθων, οὓς καταφέρουσιν οἱ χειμαρροὶ ἢ οἱ ποταμοί. Τοιούτων δὲ λιθωμάτων στρώματα εὗρηται καὶ νῦν ἐν τῷ ἐλαίῳ τῆς Ἀμφίσσης κατὰ τὰς κοίτας τῶν χειμάρρων.

Τὰ μεταξύ λοιπὸν τῶν τριῶν στηλῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνεπίγραφα μέρη τοῦ λίθου ἀποτελοῦνται ἐξ ἄμμου, ἐφ' ἧς ὁ λιθοξόος ἀπεφυγε νὰ χαραξῆ γράμματα. Ἡ ἄμμος αὕτη ἀπέπεσεν ἐξ ἐπιπολῆς ἀποτριβεῖσα οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἀπατηθῆ τις, ὑπολαμβάνων, ὅτι τὸ σχηματιζόμενον ταπεινότερον ἔδαφος μεταξύ τῶν στηλῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἐκαλύπτετο ποτε ὑπὸ γραμμάτων. Πράγματι ὅμως ὁ χαρακτὴς ἔγραψε μόνον ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπιφανείας τριῶν μειζόνων ποταμίων λίθων, οἵτινες μετὰ τῆς ἄμμου εἰς ἓν ὅλον συγκεκολλημένοι ὄντες ἐλειάνθησαν, τοῦτο μὲν ἐξεπιτηδὸς (στηλῆ γ) ἵνα δεχθῶσι τὴν ἐπιγραφὴν, τοῦτο δὲ ἵνα ἀποτελέσωσι τὸ ἐκβεβαθυσμένον δίκην περιθωρίου πλαίσιον κατὰ τὰς τέσσαρας ἀκμὰς τῆς ἐπιγεγραμμένης πλευρᾶς τοῦ λίθου, ὄντος ποτὲ ἐντετειχισμένου ἐν τινὶ τοίχῳ ναοῦ ἢ τεμένους θεοῦ τινος καὶ ὃ τῷ Ἀσκληπιοῦ.

Ἡ διασκευὴ δὲ τῆς ἐπιγεγραμμένης ταύτης πλευρᾶς τοῦ λίθου, οὗσα οἷα εἶνε, μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ κτίριον, εἰς ὃ ἀνήκεν οὗτος, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦτο παλαιότερον τοῦ τετάρτου αἰῶνος, καθ' ὃν ἤρξατο ἐμφανιζόμενος ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐξεργασίας τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν τῶν λίθων τοῦ τοίχου, οἵτινες δὲν σχηματίζουσι πλέον ἐν ὅλον μετ' ἀδιασπάστου κατὰ τὸ δυνατόν ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, ὡς πρότερον, ἀλλὰ διακρίνονται ἀλλήλων ἕκαστος ἢ δι' ἀποσμήσεως τῆς κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς συναρ-

μογὰς ἀκμῆς, ἢ διὰ διακριτῆς σκοπιμοῦ καμπυλότητος τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς ἢ διὰ τεχνικῆς ἀνωμαλίας αὐτῆς (rustica) ἢ, ὡς ἐνταῦθα συμβαίνει, διὰ λαξεύσεως πλαίσιου περιθωρίου τὴν ὅρα τὴν πλευρὰν κατὰ τὰς τέσσαρας ἀκμὰς. —

Τοῦ λόγου δ' ἐνταῦθα γενομένου ἐπιτοαπητῶ μοι νὰ εἶπω παρεμπιπτόντως τὴν εἰκασίαν, ὅτι τὰ βαθέα ταῦτα περιθώρια τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν τετραγώνων λίθων τῶν τοίχων ἴσως εἶνε ἐσχηματοποιημένη μίμησις εἴτε ἀνάμνησις τῆς ξυλοδεσίας τῶν ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοίχων, ὁἷοτι οἱ τοῖχοι οὗτοι ἐσπεροῦντο ἐνίοτε διὰ καθέτων (ἐνδῆσιμων καὶ ὀριζοντίων δοκῶν (θράνων) ἐντετειχισμένων καὶ τεμνουσῶν ἀλλήλας, ὥστε ν' ἀποτελῶσι δίκτυον συγκρατοῦν τὰς πλίνθους¹. Το δίκτυον τοῦτο ἐν τοῖς τείχεσι τῶν πόλεων ἐκρύπτετο ἴσως ἐντος τοῦ πάχους τῶν τοίχων, ἵνα μὴ ὄρατον ἐν βλάβηται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἠδύνατο, καταλύων ποὺ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ, νὰ ἐξασθενώσῃ ἕκαστὴν τινὰ τοῦ τείχους καθισταμένην οὕτω ἐταίμωρον πρὸς τὰ πύργια τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἀρχιτεκτονικῇ δὲν ὑπῆρχεν ὁ λόγος οὗτος τῆς ἀποκρύψεως τοῦ δικτύου τῆς ξυλοδεσίας ἐντος τοῦ πάχους τῶν πλινθοκτίστων τοίχων. Οὕτω δὲ συμβαίνει καὶ σήμερον ἐν ἡμερῶν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ἐν τῇ ἀγροτικῇ πλινθοκτίστῳ οἰκοδομικῇ: ὅταν τὸ ἐπίχρισμα τῆς ἀσβέστου δὲν ἐπέλθῃ νὰ καλύψῃ τὰ πάντα ὑπὸ ὁμοίμορφον λευκὴν ἐπιφάνειαν, δύναται τις νὰ διακρίνῃ τὸ ἀκατόριστον δίκτυον (μέχρι τοῦδε δὲν ἔτυχεν νὰ ἴδω ἐγὼ τοῦλάχιστον κατοικίῳ ἄεν διαρωτίῳ δοκῶν, οἷον τὸ παρὰ Perrot-Chipiez, Histoire de l'art 1895, σελ. 730) καὶ τὰς σειρὰς τῶν πλινθίνων δομῶν. Ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς λοιπὸν τῶν ἀρχαίων πλινθοδομίας, ἐνθα τὸ δίκτυον τῶν δοκῶν ἦτο ὄρατόν, ἐληφθῆ ἴσως ἡ ἐξωτερικὴ τῶν τοίχων ὄψις ὡς καθ' ἑξὶν χαρακτηριστικὴ αὐτῶν μορφή μετενεχθεῖσα καὶ εἰς τὴν λιθοδομίαν, καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα στοιχεῖα τῆς ξυλοδομίας. Τὸ πρῶγμα μάλιστα εἶνε ἴσως καταφανέστερον ἐν τῇ βυζαντιακῇ οἰκοδομικῇ, ἐν ἧ αἱ ὀπταὶ πλίνθοι ἀπο-

¹ Ἡρῶλ. A. Choisy, *Études épigraphiques sur l'architecture grecque* 1884 2e étude. *Les murs d'Athènes* σελ. 68. W. Dörpfeld, *Troja und Ilion*, 1902, σελ. 10.

χωρίζονται ἀλλήλων διὰ παρεμβολῆς πωρίνων πλακῶν ἢ ἀντιθετως. Ὁ οἰκοδόμικος δ' οὗτος τρόπος βεβαίως δὲν εἶνε ἐντελῶς πρωτοτυπος ἐρευρεσις τῶν Βυζαντινῶν. ἀλλ' εἶνε μηχάνημα πρὸς διάσωσιν τῆς παραδεδομένης μορφῆς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν κοινῶν πλινθοκτίστων τοίχων. —

Ἄν ἤδη οὕτως ὑπολάβωμεν τὴν σύστασιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς αὕτη ἐξετέθη ἀνωτέρω (εἶνε δὲ τοιαύτη κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν), ἀπομακρύνωμεν δὲ καὶ τὰς ἐσφαλμένας ἢ ἐλλιπεῖς ἀναγνώσεις τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἔχομεν πλήρη σχεδὸν τὴν συνέχειαν τῆς ἐπιγραφῆς πλὴν τῆς ἀρχῆς.

	α	β	γ
	WCL	 ΙΩΣΚΑΙΑΝΕ Ο .
	CCY.EYA	ΑΝΒΟΥΛΗ . . ΚΑΙΑΛΛΟΣ ΝΙΠΟΘΗΚΟΥΣΑΚΑΤΑΜΗΔΕ
	. . ΣΤΗΣΕΠΟΙΟΥ	ΟΝΑΝΕΥΒΟΥΛΙΔΑΣΚ	. . ΤΡΟΠΟΝΚΑΘΩΣΕΠΙΣΤΕΥΣΕΤ
	ΠΑΝΤΟΕΠΙΤΑССО	ΛΕΥΗΕΙΔΕΤΙΠΑΘ	. . ΕΩΤΑΝΩΝΑΝΕΠΙΚΤΗΣΙΣΚΑΘΕ
5	ΕΝΟΝΑΝΕΠΙΚΩΛΥ	ΒΟΥΛΙΔΑΣΙ ΝΙΚΑ	ΣΤΑΚΑΔΕΚΑΙΒΕΒΑΙΩΤΗΡΑΚΑΤΑΤΟ
	ΩСΜΕΧΡΙΟΥΕΥΒΟΥΛΙ	СΩΕΛΕΥΘΕ.Α	ΝΝΟΜΟΝΞΕΝΟΧΑΡΗΝΕΥΑΙΝΕΤΟΥ
	ΑCΖΗ.ΞΟΥCΙΑΝΔΕΕ		Τ ΑΝΦΥΛΑССΙΟΘΕΟΚΟΛΟΣ . .
	ΤΩ ΒΟΥΛΙΔΑΣΕΠΙΤ		Δ . ΟΝΙΚΟCΤΟΔΕΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ . . .
10			ΔCΟΒΟΥΛΑΡΧΟCΔΗΜΗΤΡΙΟCΜΩ . .
			ΜΟΥΜΑΡΤΥΡΕCΟΙΥΠΟΓΡ.
			ΥΑΝΤΕC
			ΔΙΟΔΩΡC.
15			ΤΟΥΘΕΘΞΕ.
			ΟΥΔΕΛΦΟΥ
			ΓΕΓΟΝΑΜ
			ΑΡΤΥCΧΡΟ
			ΜΙΟΥΤΟΥΑ
			ΠΟΛΛΩΝ.
20			ΟΥΓΕΓΟΝΑ
			ΜΑΡΤΥC
			ΜΝΑ . .
			ΛΑΟΥ
			ΤΟΥΚΛΕ
			ΟΔΑ . . .
25			ΜΑ . .
			ΥC

. παρμεινάτω δὲ Ἐπίκτησις, ὡς Ε[ὺ]βουλίδα]ς συ[ν]ευα[ίρε]στησε, ποιού[σ]α πᾶν τὸ ἐπι-
 τασσό[μ]ενον ἀνεπικωλύ[τ]ως, μέχρι οὗ Εὐβουλί[δ]ας ζῆ' [ἐ]ξουσίαν δὲ εἰ[χ]έτω [Εὐ]βουλίδα]ς ἐπι-
 τ[ι]μέων | — [τρόπω, φ] | ἂν βουλη[θῆ], καὶ ἄλλοι, | ὃν ἂν Εὐβουλίδα]ς κ[ε]λεῖται. Εἰ δὲ τι
 πάθ[οι] Εὐ[β]ουλίδα]ς [ἢ] Νικα[σ]ω, ἐλευθέ[ρ]α | — [ἔστω τελε]σίως καὶ ἀνε[φραπτ]ο[ς], | μηδε[ν]ὶ ποθή-
 κουσα κατὰ μηδέ[ν]α τροπον, καθὼς ἐπίστευσε τ[ι]φ[θ]εῖ τὰν ὄντων Ἐπίκτησις. Καθε[σ]τακα δὲ
 καὶ βεβαιωτῆρα κατὰ τὸν νόμον Ξενοχάρην Εὐαίνετου. | τ[ὰν ὄν]των φυλάσσει (sic) ὁ θεοκόλος
 Ἄν[δ]ρ[όν]ικος, τὸ δὲ ἀντίγραφον [αὐτ]ῆς ὁ βούλαρχος Δημήτριος Μω[ν]υ[μ]ου. Μάρτυρες οἱ ὑπο-
 γρ[ά]ψαντες. | Διοδώρ[ου] | τοῦ Θεοξέ[νου] Δελφοῦ | γέγονα μ[άρτυ]ς· Χρο[μ]ίου τοῦ Ἀ[πολλων]ί[ου]
 γέγονα | μάρτυς· | Μνα[σι]λάου | τοῦ Κλεοδά[μου] | μάρ[τυ]ς.

Χαρακτηριστικά γράμματα, άπανταχού τῆς επιγραφῆς τὰ αὐτὰ ὄντα, ἔστωσαν τάδε $\omega\epsilon\sigma\theta\alpha$ ¹.

Ἐπί μέρους παρατηρητέον τάδε.

Στ. α1. Τὸ τελευταῖον γράμμα δύναται νὰ εἴνε ἢ Ε ἢ Ω, ὥστε μεταξύ τῶν δυνατῶν συμπληρώσεων νὰ συγκαταλέγονται καὶ ἡ Ἐπίκτησις καὶ ἡ Εὐβουλίδας. Προϋτίμησα τὴν δευτέραν, διότι οὐδαμῶς ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς ἀπαιτεῖται διαρρηδὴν ἢ συγκατάθεσις τοῦ ἀπελευθερουμένου πρὸς «παραμονήν» καὶ διότι τὰ ῥήματα *συνευαρεσθῆν, συνευδοκεῖν, συνεπαυδοκεῖν, συνεπαυεῖν*, ὧν γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνης, προϋποθέτουσιν ἐλευθέραν νομικῶς θελήσιν, ἣτις ἕμως ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ δούλου. Διὰ τοῦτο τὰ ῥήματα ταῦτα λέγονται ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς τῶν Δελφῶν πάντοτε ἐπὶ ἐλευθέρων, οὐδέποτε δ' ἐπὶ δούλων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐλεύθεροι οὗτοι οἱ δίδοντες τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν εἶνε συνήθως οὐχὶ οἱ ἄμεσοι κύριοι τοῦ δούλου, ἀλλ' οἱ στενότεροι συγγενεῖς καὶ μελλοντες κληρονόμοι τοῦ κυρίου, διὰ τοῦτο ἢ πρόθεσις συν- ὡς πρῶτον συνθετικὸν μέρος τῶν ῥημάτων ἐκείνων προϋποθέτει καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἄμεσου κυρίου. Ἄν δ' ἢ συμπλήρωσις Εὐβουλίδας ἔχη ὀρθῶς, ἄμεσος κύριος ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἴνε ἢ Νικασῶς, ἣτις εἶνε βεβαίως σύζυγος τοῦ Εὐβουλίδα. Φαίνεται ὅμως, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Ἀμφίσσῃ ὡς καὶ ἄλλαχού ἠλαττοῦντο τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς πο-

λιτικοῖς δικαιώμασι καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Εὐβουλίδας, ἄπλοῦς συνευαρεστέων ὢν, σφετερίζεται οὕτως εἰπεῖν τὰ δικαιώματα ἄμεσου κυρίου (πρὸβλ. στ. α1-α8, β2-β4, γ4-γ5) *καθίστακα* ἐμφανιζόμενος αὐτός ὡς δικαιούμενος νὰ διατάσῃ, καὶ νὰ ἐπιτιμᾷ τῇ Ἐπικτήσει. Τὰ δικαιώματα τῆς Νικασῶς, ἅτινα καθορίζοντο ἴσως ἀκριδέστερον ἐν τῇ ἀπολομένη ἀρχῇ τῆς επιγραφῆς, ἀναφαίνονται πῶς ἐν στ. β1), ἐνθα κανονίζεται ἡ θέσις τῆς δούλης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐτέρου τῶν κυρίων. Ἡ διατύπωσις ἕμως τῆς περιπτώσεως ταύτης δὲν συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὰ ἐν στ. α1) δοκίμα. Διότι, ἂν ἢ Ἐπίκτησις καθίσταται τελείως ἐλευθέρη καὶ ἀεραπτος μετὰ τὸν θάνατον τῆς Νικασῶς β4-β6, γ1), πῶς θὰ δύναται ὁ ἐπιζῶν Εὐβουλίδας νὰ ἐπιτάσῃ καὶ ἐπιτιμᾷ τῇ Ἐπικτήσει «μέχρις οὗ Εὐβουλίδας ζῆ» (στ. α1):

Ἐπιζῶν αἱ γυναῖκες ἐν Ἀμφίσσῃ ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσιν ἰδίαν περιουσίαν καὶ δὴ καὶ δούλους φαίνεται ἔκ τε τῆς ἀνωτέρω σελ. 113 ἐξ. δημοσιευμένης επιγραφῆς καὶ ἐξ ἄλλων ἐκ παλαιότερου χρόνου γνωστῶν¹.

Στ. β1 σφύζονται λείψανα προσήκοντα τῇ λέξει τρόπω.

Στ. γ5 «καθίστακα δὲ καὶ βεβαιωτῆρα κατὰ τὸν νόμον» εἶνε τύπος ἐπεκτεταμένος ἐμφανιζόμενος το πρῶτον περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν². Ἐν ταῖς παλαιότεραις ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς κεῖται μόνος ὁ συντομώτερος τύπος «βεβαιωτῆρ (κατὰ τὸν νόμον [ἢ τοὺς νόμους] ὁ δέσνα)». Πάντως ἕμως ὁ ὅρισμος τοῦ βεβαιωτῆρος ὑπο τοῦ ἀπελευθεροῦντος κυρίου ἐγένετο κατὰ νόμους κειμένων.

Καὶ ἡ χρῆσις δὲ τοῦ πρώτου προσώπου *καθίστακα* ἀντὶ τοῦ τρίτου ἀρχεται κατὰ τὸν πρῶτον μ. X. αἰῶνα³.

αὐτοῦ καὶ διόρθωσεν αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν, παραλιπὼν ἅμα νὰ δηλώσῃ τὸ γινόμενον, ὡς παρέλιπε νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ βεβαίωσις τῆς ἀναγνώσεως ΛANEION ἀντὶ ΔANEION (IGS, III, 316, BCH, 1899, σ. 346) καὶ ἡ συμπλήρωσις καὶ κρίσις περὶ *βα λανίων*, δι' ἧς ἐλέγχει τὸν Dittenberger, εἶνε ἐμψ.

¹ IGS, III, 318, 1066. Ὁ Foucart (*Memoire sur l'affranchissement* σελ. 5) παρετήρησε τοῦτο καὶ παρ' ἄλλαις πόλεσι. Πρὸβλ. Fthalheim, *Griech. Rechtsalterthümer* 4 § 2.

² BCH, 1898, σελ. 83 ἀριθ. 80 (τοῦ 8/9 π. X.) στ. 11. Πρὸβλ. αὐτόθι καὶ σελ. 192 (Colini).

³ Πρὸβλ. Colin ἐν BCH ἔ. ἀ. σελ. 191.

¹ Ὁ κ. Perdrizet γράσει διαρκῶς Θ . Σημειωτέον, ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ ω μέγα ἔχει τὸ πρῶτον σκέλος εὐθύ καὶ εἶτα γωνιωδῶς καμπτόμενον, ὥστε νὰ εἴνε ἐντελῶς ἀσύγχυτον πρὸς τὸ κυκλικὸν ὁ μικρόν. Καὶ ὅμως ἐν τῇ BCH τὸ κείμενον τῆς επιγραφῆς δεικνύει περιέργως δις ω ἀντὶ Θ ἐν δύο τόποις (α1 καὶ β3), ἐν οἷς σχηματίζεται οὕτως ἡ λέξις Ἐπικτήσις. Ἐπίσης δεικνύει ἄλλαχού (γ1) ἐν P ἀνύπαρκτον ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλὰ διευκολύον τὴν συμπλήρωσιν τῆς λέξεως ἐλευρε[ρ]α. Πρὸς τοῦτοις παρατηρητέον, ὅτι ἐν ἄλλῃ τινὶ επιγραφῇ ἐπιταφίῃ, δεδημοσιευμένη ὑπὸ τοῦ κ. Perdrizet ἐν BCH 1899 σ. 345 καὶ περιεγούση τοῖα ὀνόματα κείμενα κατὰ γενικὴν (*Κλεισοχίτας | Νικασχίδα | Σεινάνας*), ἐν τελεί τοῦ δευτέρου ὀνόματος, ὀνόματος ἀνδρικοῦ, προστίθεται τὸ γράμμα Σ κατὰ σύγχυσιν πρὸς τὰ δύο ἄλλα, ἅτινα ἕμως εἶνε γυναικῶν ὀνόματα. Τὸ γράμμα τοῦτο λείπει ἀπὸ τοῦ λίθου, ἔλειπε δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ κ. Perdrizet, ὡς καλῶς γενόσκει, ἅτε παρασκευάσας αὐτὸ ἀπὸ κοινῶς μετὰ τοῦ γάλλου ἀρχαιολόγου κατὰ δὲ ταῦτα οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ παραβολὴ τῆς επιγραφῆς ταύτης πρὸς τὸ ἐπιγράμμα παρὰ Kaibel, *Epigr. Gr.* 182, IGS, III, 521, ἐνθα γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα Προαλειδίας εἶνε ὀνομαστικῆς πτώσεως ἄρσενικοῦ ἢ γενικῆς πτώσεως θηλυκοῦ ὀνόματος. Φοδούμαι λοιπὸν μήπως ὁ κ. Perdrizet ἐξ ὑπερβαλλούσης ἐφ' ἑαυτὸν πεποιθήσεως ἐδωσπίστησεν ἐπὶ τὰ χειρόγραφα

Στ. γθ. Μω μω μου. Τα δύο πρώτα γράμματα δὲν εἶνε σαφῆ ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἢ ταῦτα ἠδυνάμην νὰ ἀναγνώσω. Ὑπολείπεται ὅμως ἐν τῷ πέλαι τοῦ στίχου χώρος διὰ δύο γράμματα, ἅτινα ὑπῆρξάν ποτε ἀναμφερσίτως· διότι ἐν τῷ πέλαι πάντων τῶν στίχων κατὰ ταύτην τὴν ἀκμὴν τοῦ λίθου οὐδεμίαν εὐρίσκωμεν ἀνωμαλίαν περὶ το μῆκος τῶν στίχων ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ ἐπιγεγραμμένου ἐνταῦθα προχμᾶλου σχηματίζοντος ὀξείαν καὶ εὐθεῖαν τὴν κάθετον ἀκμὴν. Πλὴν τούτου δὲ θὰ ἦτο δυσχερὲς νὰ δεγθῶμεν ἐνταῦθα ἐν ἀπαξ εἰρημνίῳ ἦτοι τὸ ὄνομα Μωμος ὡς ἀνδρικὸν ὄνομα, ἐν ᾧ γινώσκωμεν, ὅτι καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν τοῦ δαιμονίου τούτου ὄντος τῆς Ἡσιοδαίου Θεογονίας (στ. 211 ἐξ. δὲν εἶνε εὐχρηστα ὡς ὀνόματα ἀνθρώπων¹. Οὕτω συμπληρῶ Μω μω μου, οὗ ὀνόματος ὁ σχηματισμὸς ὑπομνησκει τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὀνόματος μωνωδ (σμ-ωνυδ². Πιθανώτερον ὅμως νομίζω, ὅτι ἐνταῦθα ὑποκειται ψευδῆς τις ἐτυμολογία, το δ' ὄνομα κεῖται Μώνυμος ἀντὶ Μόνιμος ὡς συνέβη τοῦτο καὶ περὶ Μόνιμου τινὸς συγγραφέως *Θωνασιῶν*, ὃν ὁ Κύριλλος καλεῖ ἐπίσης Μώνυμον³. Οὕτω ταυτίζεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμφισσέως βουλάργου Δημητρίου Μωνύμου μετὰ τοῦ ὀνόματος Ἀμφισσέως τινος μάρτυρος ἐν τινὶ ἀπελευθερωτικῇ ἐπιγραφῇ τῶν Δελφῶν⁴, ὅστις γράφεται Δημήτριος Μονίμου. Τὸν βουλάργον δὲ τοῦτον τῆς Ἀμφισσῆς καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς μάρτυρα ὑπελάβον ἄλλοτε⁵ ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ ἀπέδωκα τὴν Ἀμφισσαϊκὴν ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους τοῦ θ' π.Χ. αἰῶνος, εἰς οὗς ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Baunaek καὶ ἡ δελφικὴ (150-140 π.Χ.),

¹ Ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Νέμεσις ἐν τοῖς ὑπέρροις χρόνοις, ἀλλ' ἡ θεὰ αὕτη εἶμε λαθεῖν τότε ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτικῶς (πρὸς W. Vischer, *Kleine Schriften* II, σελ. 587 ἐξ. «Ueber den Gebrauch der Heroen- und Götternamen als Eigenamen von Sterblichen»). Παράδοξα εἶνε τὰ ὀνόματα ἐπιταφίῳ τινὸς στήλης τῶν ὑπέρτοιον χρόνων τῆς βυζαντινῆς· Ἐλλάδος ἐν τῷ Ἐθνικῶν μουσειῶν (ἀριθ. 128). Ἡ στήλη αὕτη λέγει· «Μωμῶ Κοπρία τῆ θυγατρὶ μαρκῆς χάριν»· πρὸς F. Bechtel, *Die Einstämmigen männlichen Personennamen des Griechischen die aus Spitznamen hervorgegangen sind*, 1898, σελ. 77.

² Phellwitz, *Etymolog. Wörterbuch* ἐν λ.

³ Τόμ. IX, κατὰ Ἰωάνν. IV, 128, B (Migne).

⁴ Baunaek ἔ. ἀ. 2143.

⁵ A. D. Keramopoulos ἐν *Beiträge zur alten Geschichte* Τόμ. IV, 1904 σελ. 27.

ἔχων ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τῆς ἀμφισσαϊκῆς δικαιολογίαν ἐκ Βοιωτικῶν ἐπιγραφῶν¹.

Ἄλλὰ νῦν ἕνεκα τῆς μορφῆς αὐτῶν τούτων τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιμήκων ὄντων, νομίζω, ὅτι αὕτη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε παλαιότερα τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τούτου ὁ Δημήτριος Μωνύμου τῆς Ἀμφισσαϊκῆς ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ εἶνε ἀπόγονος τις τοῦ ἐν Δελφοῖς μάρτυρος Δημητρίου Μονίμου.

Στ. γ11-26. Οἱ 16² μικροὶ στίχοι περιέγουσι τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων. Κατὰ τὴν χάραξιν αὐτῶν εἶχε παρὰλειφθῆ τὸ γράμμα ο ἐν τῷ ὀνόματι Θεοξένου (στ. γ13) καὶ τὸ γράμμα ι ἐν τῷ ὀνόματι Χρομίου (στ. γ17)· ἀμφοτέρω δὲ τὰ γράμματα ταῦτα προσετέθησαν ὕστερον μικρότερό πως καὶ ὑπέρστιχα.

Ἡ παρουσία τοῦ Δελφοῦ Διοδώρου ὡς μάρτυρος δύναται νὰ εἶνε τεκμηριον, ὅτι οἱ ἀπελευθεροῦντες κύριοι εἶνε ἐπίσης ξένοι· διότι ἐν Δελφοῖς συνήθως παρίστανται ξένοι μάρτυρες, ὅτε οἱ ἀπελευθερωταὶ εἶνε ξένοι, καὶ εἶνε τότε μάρτυρές τε καὶ ἀπελευθερωταὶ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως εἴτε πατρίδος. Ἄλλ' ἐν τῷ ὀξολικῷ Χαλεῖῳ εὐρηται ξένος μάρτυς, καίπερ μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ἀνωτέρω λόγου². Καὶ τούναντίον δὲ εὐρίσκωμεν ἐν Δελφοῖς, ἦτοι οὐδένα ξένον μάρτυρα, ἂν καὶ ὁ ἀπελευθερωτῆς εἶνε ξένος τὸ δὲ praescriptum τοῦ συμβολαίου μνημονεύει τοῦ ἄρχοντος τῆς πατρίδος αὐτοῦ³. Τοῦτο συμβαίνει, φαίνεται, διότι τότε ἀρκεῖ ὁ ξένος βεβαιωτῆς τοῦ συμβολαίου. Ἐν ἄλλῃ τινὶ περιπτώσει⁴, ἐνθα ὁ ἀπελευθερωτῆς εἶνε Κεφαλληνός, λείπουσι μάρτυρες ἐκ Κεφαλληνίας, διότι οὗτος ἦτο ἡδὴ διαρκῆς κάτοικος τῶν Δελφῶν («ἐν Δελφοῖς οἰκέων»).

¹ IGS, 2809-2832. Εἶνε δ' αὕται αἱ ἐπιγραφαὶ «ad alteram tertii a. Chr. n. saeculi partem referendae» κατὰ τὸν Dittenberger, κατὰ δὲ τὸν Larfeld (*Sylloge inscriptionum Boeotiearum* σελ. 84) «omnes hi tituli a medio altero a. Chr. n. saeculo vix recedunt». Πρὸς καὶ *Inscriften von Pergamon* II, σ. 432.

² «Suivent 12 courtes lignes de 5 à 9 lettres chacune, que j'ai désespéré de déchiffrer» Perdrizet. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς ἐξέδωκα καὶ ἐν *Beiträge zur alten Geschichte* 1904, σελ. 23.

³ Baunaek ἔ. ἀ. 2146· πρὸς 2061 καὶ IGS III, 318, ἐνθα δελφός τις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γράψῃ ἀντὶ ἀμφοσίδος γυναικὸς ἀγραμμάτου οὐστῆς.

⁴ Baunaek ἔ. ἀ. 1895.

⁵ Baunaek ἔ. ἀ. 1834.

■

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως πρόβλημα, ὅπερ προβάλλει ἡ ἐπιγραφή αὕτη καὶ ὅπερ εἶνε πρόβλημα ἀφορῶν πάσας τὰς ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς τῆς δελφικῆς περιφερείας, εἶνε τὸ περὶ τῆς γραφῆς καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῶν πρωτογράφων ἀπελευθερωτικῶν συμβολαίων. Ἐπὶ τὴν λύσιν δὲ τούτου ἄγει ἡ ἐξέτασις τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων. Τὰ ὀνόματα ταῦτα κατὰ τὴν ἡμετέραν νῦν ἀντίληψιν ἔπρεπε νὰ κείνται οὐχὶ κατὰ γενικὴν ἀλλὰ κατ' ὀνομαστικὴν πτώσιν: « Διοδῶρος (τοῦ) Θεοξένου Δελφός » κλ.

Ὅτι δὲ ἡ γενικὴ δὲν εἶνε τυχαῖον τι φαινόμενον ἢ σφάλμα, ἀποδείξεις εἶνε, ὅτι δὲν κείται ἀπαξ ἀλλὰ τρίς.

Πόθεν προέρχεται ἡ γενικὴ αὕτη:

Κατ' ἀρχὰς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἐγγράφῳ ἔκειντο κατὰ τὴν θέσιν ταύτην αἱ σφραγιῶδες τῶν μαρτύρων, αἵτινες ὅμως, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῶσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ὑπεδηλώθησαν διὰ τῆς γενικῆς τῶν ὀνομάτων, ὡς εἰ ἐλέγετο, ὅτι « ἐνταῦθα ἐστὶν ὁ τόπος τῆς σφραγιῶδος (loco sigilli) ¹ Διοδῶρου τοῦ Θεοξένου Δελφοῦ », παρὰ τὴν ὁποῖαν σφραγιῶδα εἶχε γράψῃ ὁ Διοδῶρος τὴν φράσιν « γέγονα μάρτυς ». Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐχαράχθη ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη τὴν συνήθειαν τοῦ σφραγιῶζειν ἐντὸς τῶν ἐγγράφων, ἀλλὰ μόνον ἐκτὸς πρὸς ἐπισημανσίαν αὐτῶν διὰ κηροῦ. Τοιαύτη δὲ εἶνε καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐπὶ Νέρωνος ἐκδοθέντος *senatus consultum* περὶ τῆς *obsignatio contra falsarios* ². Πλὴν τούτου ὅμως καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ σφραγιῶδων: διότι δὲν λέγει « μάρτυρες οἱ σφραγιῶσαντες », ἀλλὰ « μάρτυρες οἱ ὑπογράψαντες ». Πρόκειται ἄρα περὶ ὑπογραφῶν ³.

Τὸ πρόβλημα τῆς κατὰ γενικὴν ἐκφράσεως τῶν

ὀνομάτων λύεται δι' ἀντιπαραβολῆς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πρὸς ἄλλας πράξεις ἀπελευθερωτικὰς, ἐν αἷς ἔχομεν πληρῆ τὸν τύπον τῶν τοιοῦτων ὑπογραφῶν.

Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν ὑπογραφῶν μαρτύρων ἐντελῶς παράλληλα παραδείγματα, ἀλλ' ἔχομεν τὰς ὑπογραφὰς ἄλλων προσώπων, ἅτινα ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς πράξεσιν ἀναλαμβάνουσι διαφορὰς ὑποχρεώσεις. Τοιαῦτα δὲ πρόσωπα εἶνε ὁ ἀπελευθερῶν κύριος, οἱ συνευαρεστέοντες ἤτοι οἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ δούλου τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν δίδοντες συγγενεῖς καὶ μέλλοντες κληρονόμοι τοῦ κυρίου, καὶ οἱ βεβαιωτῆρες ἤτοι ἐγγυηταὶ τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἐξετάζοντες ἤδη τὰς δελφικὰς ἐπιγραφὰς ὡς πρὸς τὰς ὑπογραφὰς τῶν προσώπων τούτων βλέπομεν:

α) Ὅτι ὁ ἀπελευθερῶν κύριος ὑπεχρεώτο νὰ γράψῃ ἰδίᾳ χειρὶ τὸ πρωτόγραφον ἀπελευθερωτικὸν συμβολαῖον ὡς ἡ, ἂν αὐτὸς ἦτο ἀγράμματος, ἄλλος τις ἀντι τοῦ ἀγραμμάτου κυρίου παρόντος καὶ κείμενος γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ γράμματα μὴ εἰδότες: π. γ. BCH, 1898, σ. 133 ἀρ. 416 (64 65 μ. X.) « χειρόγραφον Μηνοδώρου τοῦ Μηνοδώρου: ἀπέδοτο Μηνοδῶρος » κλ. πρὸβλ. καὶ τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν σελ. 113 ἐξ. στ. 1-2.

β) Ὅτι ὁ ἐγγυητῆς (βεβαιωτῆρ) ὤφειλεν, ἂν ἦτο ἀγράμματος, ὑπογράφων ἰδιοχείρως νὰ βεβαιώσῃ (ἐγγυηθῇ) τὴν γενομένην ὡς ἡ ἤτοι ἀπελευθέρωσιν. Π. γ. BCH, 1898, ἀρ. 83 (15 μ. X.) « χειρογραφον Λυσιμάχου τοῦ Νικάνωρος: ὁμολογῶ γεγονέναι βεβαιωτῆρ ἐπὶ τῆς προγεγραμμένης ὠνῆς κατασταθεῖς ὑπὸ Διοδῶρου τοῦ Φιλόνικου καὶ Καλλικρατεῆς τῆς Λυσιππου ».

γ) Ὅτι οἱ « συνευαρεστέοντες », οἵτινες ἠδύναντό ποτε, φαίνεται, νὰ προσβάλωσιν, ὡς λέγομεν νῦν, τὸ κῆρος τῆς γενομένης ἀπελευθερώσεως, ὤφειλον ἐπίσης νὰ ὑπογράψωσιν ἰδίᾳ χειρὶ, ὅτι συναινοῦσι τῇ ὠνῇ: π. γ. BCH, 1898, ἀρ. 94 (24 μ. X.) στ. 8 « συνευαρεστέοντος αὐτοῖς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Διονυσίου »: στ. δὲ 24 « χεῖρ Διονυσίου: συνευαρεστώ τῇ Παραμόνου καὶ τῶν προγεγραμμένων ὠνῶν ».

Αἱ ὑπογραφαὶ αὗται δείχνουσι νομίζω σαφῶς, ὅτι εἶνε ἰδιοχειροὶ καὶ ὅτι τὸ ἰδίᾳ χειρὶ γράφειν

¹ Πρὸβλ. P. Wolters, ἐν *Mélanges Perrot*, 1903, σελ. 335 ἐξ.

² Suet. Nero 17.

³ Πρὸβλ. Colin ἐν BCH, 1898 ἀρ. 83, 85, 87, 91, 100 καὶ IGS, III, 194 ἔσθαι ὁ Λούκιος Καλοπόρσιος Ἄκρατος « ἔλρησε τὰν χέραν διὰ τοὺς μάρτυρας ».

εἴτε ὑπογράψαι το ἔγγραφον ἤτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὸ νομικὸν κύρος αὐτοῦ¹.

Ὅτ' ὡς πρὸς τοὺς μάρτυρας ἴσως, οἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν πάσαις ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς, δὲν ἔχομεν δυστυχῶς οὐδὲνα πληρῆ τύπον, καθ' ὃν ὑπέγραψον ἀναλαμβάνοντες ἄς ὠφείλον νὰ ἀναλάβωσι μαρτυρικὰς ὑποχρεώσεις. Ὅτι ἴσως καὶ οὗτοι καθ' ἴσως ἴσως τρόπον ὑπέγραψον, νομίζω ἐγὼ τοὐλάχιστον βέβαιον, στηριζόμενος μάλιστα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς. Ἡ γενικὴ τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων ἐνταῦθα δύναται κατ' ἐμὲ νὰ νοηθῆ, μόνον ἂν ὑπονοήσωμεν πρὸ αὐτῆς τὴν λέξιν «χειρόγραφον» ἢ «χειρ». Τότε ὁ τύπος τῶν μαρτυρικῶν ὑπογραφῶν πλήρης ἔχει ἐντελῶς ἴσως ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ὑπογραφόντων προσώπων ἤτοι «χειρόγραφον» εἴτε «χειρ Διοδώρου τοῦ Θεοξένου Δελφοῦ· γέγονα μάρτυς» κλ.

Εὐλόγως ἴσως δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ· ἀφ' οὗ ἔχομεν πολλὰς ἑκατοντάδας ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν ἐν Δελφοῖς καὶ ταῖς περὶ τοὺς Δελφοὺς πόλεσι, καὶ ἀφ' οὗ ἐν πάσαις ταύταις ταῖς ἐπιγραφαῖς ἔχομεν μάρτυρας, διατί οὗτοι δὲν εὕρισκονται οὐδαμῶς ὑπογράφοντες ἰδίᾳ χειρὶ κατὰ τὸν εἰρημνόμενον τύπον πλήρη;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ εὐρύτερον, διότι οὔτε περὶ τῶν ἀπελευθερωτῶν λέγεται πάντοτε, ὅτι αὐτοὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψαν τὴν πρωτότυπον πρᾶξιν, οὔτε περὶ τῶν βεβαιωτῶν οὔτε περὶ τῶν συνευχαρστεόντων, ἂν ὑπέγραψαν ἰδίᾳ χειρὶ, εἰ καὶ εἶνε καὶ οὗτοι (πλὴν τῶν συνευχαρστεόντων) πρόσωπα οὐδέποτε ἐλλείποντα ἀπὸ τοιαύτης τινὸς πράξεως. Διατί αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν λέγουσι πάντοτε καὶ περὶ αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ἔγραψαν ἢ ὑπέγραψαν ἰδίᾳ χειρὶ;

Ὁ λόγος τοῦτου νομίζω εἶνε ὅδε.

Αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαί, αἵτινες περιῆλθον εἰς ἡμᾶς, δὲν εἶνε πιστὰ ἀντίγραφα τῶν πρωτογράφων συμβολαίων². Τὰ πρωτόγραφα κατετί-

θεντο κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς παρὰ τινι ἄρχοντι ἢ ἱερεῖ ἢ εἰς τι δημόσιον γραμματοφυλάκιον, αἱ δὲ ἐπιγραφαὶ εἶνε περιληψεῖς αὐτῶν, χαρασσόμεναι ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἱερῶν τεμενῶν πρὸς δημοσίευσιν τῆς γενομένης ἀπελευθερώσεως καὶ ἀσφάλειαν τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας. Ἐν φροντιᾷ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης καὶ τὴν δαπάνην εἶχον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ δούλοι, διότι οἱ δούλοι βεβαίως εἶχον τὸ μέγιστον διαφέρον περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν. Ἡ δαπάνη δὲ ἤτο πιθανῶς διπλῆ· πρῶτον ἢ τῆς χαράξεως καὶ δευτέρον ἢ τῆς ἀγορᾶς τοῦ πρὸς τοῦτο ἀναγκαίου χώρου, ὅστις βεβαίως οὔτε λίαν πρόχειρος οὔτ' εὐνός ἤτο ἐν πανελληνίῳ θρησκευτικῷ καὶ πολιτικῷ κέντρῳ οἷον οἱ Δελφοί, ἔνθα οὐ μόνον ἢ πόλις καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα πόλις ἑλληνικὴ ἐχάρασσε ψήφισματα, ἅτινα ἤθελε νὰ καταστήσῃ εὐρύτερον γνωστὰ. Ἡ περιληπτικὴ δὲ δημοσίευσιν ἐπιγραφῶν ἐν ἐπιγραφαῖς εἶνε συνήθεια μάλιστα ἐν Δελφοῖς λίαν διαδεδομένη, διότι καὶ τὰ πολιτικὰ ψήφισματα ἐνταῦθα ὡς γνωστὸν εἶνε συντόμως ἐγκεχαραγμένα³.

Ὅτι δὲ καὶ αἱ ἀπελευθερώσεις τῶν δούλων ἔπρεπε νὰ γίνωσι γνωστὰ τοῖς πολλοῖς καὶ ὅτι τοῦτο ἤτο πιθανῶς γενικὴ τῶν ἀρχαίων συνήθεια, φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις ἐδημοσιεύοντο αὗται προφορικῶς ἐν τῷ θεάτρῳ ἢ τῷ δικαστηρίῳ⁴ καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔχομεν συντόμους, συντομωτέρας μάλιστα ἢ ἐν Δελφοῖς καὶ ταῖς περίξ πόλεσι δημοσιεύσεις ἀπελευθερώσεων δι' ἐπιγραφῶν⁵.

Ἐν γένει δὲ δύναται τις νὰ παραβάλλῃ τὰς ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς πρὸς τὰς σήμερον διὰ τῶν die ganze Urkunde noch im Tempel des Apollo in Delphi wörtlich in Stein graben».

¹ Mouceaux, *Les proxénies grecques* σελ. 281· Swoboda, *die Griechischen Volksbeschlüsse* σελ. 17 ἔξ. Ἠρῶλ. *Hermes* 1901 σελ. 505.

² Γύδερτ, *Ἐγχειρῶν. ἀρχαιολογ. τοῦ δημοσ. βίου τῶν Ἑλλήνων* μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου σελ. 216.

³ Ὅρα BCH, 1891 σελ. 334, 339 (Ἰπάτη). 1889 σελ. 381 (Ἀκρίτα). I. G. Antiquis. σελ. 20 (Ταίναρον). Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σελ. 179 ἔξ. (Βῆσσα). I. G. Antiquis. σελ. 160 (Ἡλιδος). IGS, I, 3301-3406 (Χερσονήσια). Collitz-Fick, *Dialectinschriften* 148 ἔξ. (Δαμία). 1461 (Ἄλος Φθιώτιδος). Carapanos, *Dodone et ses ruines* pl. XXXI, 1 ἔξ. (Δωδώνη). Museo Italiano III (1890) σελ. 692 ἔξ. (Ἰόρτυνα Κρήτης). BCH, 1904 σελ. 6 (Ὀρχομενός Ἀρχαίας).

¹ Ἠρῶλ. τὴν φράσιν «κατὰ τὸν νόμον» ἐν BCH, 1898 ἀριθ. 87, 91 καὶ *Beitr. z. alten Gesch.* 5. 2. σελ. 19.

² Τοῦτο παρετήρησε καὶ ἀπέδειξε καὶ ὁ Colin ἐν BCH. 1898 σελ. 195, καθὼς δ' ἐξεφράσθη, οὐκ οἶδ' ὅπως, περὶ τούτου ἐν *Beitr. z. alt. Gesch.* 1904 σελ. 25 γράφας «Dies hat schon Colin a. a. O. S. 195 zwar nicht bewiesen aber vermutet». Ἀντίθετον ἀλλ' οὐρὶ βεβαίως ὁρθῶς γινώσκω ἔχει ὁ Baunack λέγων ἐν ἄ. 2146 «Zur Sicherung dieser Errungenschaft liess der Freigelassene

ἐφημερίδων γινομένης περιληπτικὰς δημοσιεύσεις δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ὅτι ὄντως αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε σύντομοι δημοσιεύσεις τῶν πρωτοτύπων, ἀποδεικνύω ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς *Beiträge zur alten Geschichte* τοῦ ἔτους τούτου.

Παρατηρῶ δ' ἐνθ' ἄλλο μόνον τόδε· ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν ἤδη, ἡ ιδιόχειρος ὑπογραφή δὲν εἶνε ἀπλή γραφή τοῦ ὀνόματος μόνου, ἀλλὰ περιέχει ἅμα καὶ ὀηλωσιν ὅτι εἶνε ιδιόχειρος («χειρόγραφον τοῦ δεῖνα»), καὶ περίληψιν τῶν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων («ἀπέδοτο ὁ δεῖνα, γέγονα βεβαιωτήρ, γέγονα μάρτυς, συνευαρεστῶ τῇ ὠνῆ») ¹ καὶ ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες συνήθως εἶνε πολλοί, (μέχρις 27), πολὺς δὲ γῶρος καὶ πολλὴ δαπάνη θὰ ἀπητέιτο πρὸς χάραξιν τῶν στερεοτύπων καὶ ἐκτενῶν δηλώσεων αὐτῶν, διὰ τοῦτο τὸ μέρος τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων, καθ' ὃ ἦτο δυνατὴ ἢ μεγίστη συντομή, εἶνε τὸ περιλαμβάνον τὰς ὑπογραφάς. Ὁ συντέμνων τὸ πρωτότυπον ἐγγράφον διετηρεῖ τοὺς οὐσιώδεις ἔρους τῆς ἀπελευθερωσεως, τοὺς μὲν χάριν τοῦ ἀπελευθεροῦντος τοὺς δὲ νόον τοῦ ἀπελευθερουμένου, καὶ ὅτε ἐφθάνεν εἰς τὰς ὑπογραφάς, ἀντὶ τῶν ἐκτενῶν δηλώσεων αὐτῶν ἤρκαίτο χάρασσω συντόμως «μάρτυρες· οἱ δεῖνα», ὡς ἐχάρασσαν ἐπίσης συντόμως «βεβαιωτήρ· ὁ δεῖνα». Ἐνίοτε προστίθενται αἱ λέξεις «κατὰ τὸν νόμον» («βεβαιωτήρ κατὰ τὸν νόμον· ὁ δεῖνα»), αἵτινες παρῆγον τοῖς ἀρχαίοις εὐχερῆ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ὅπερ εἰς ἡμᾶς νῦν εἶνε δυσχερές, ἅτε ἀγνοοῦντας τὸν τότε κείμενον νόμον.

Μετὰ πόσης δ' ἐλευθερίας ἐγένοντο αἱ περιλήψεις αὗται φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς· ὁ μὲν ὀηλ. συντεμῶν αὐτὴν ἀπέφυγεν ἐν γένει τὰς τολμηρὰς περικοπὰς καὶ περιλήψεις, ὡς δεικνύει ἡ παραβολὴ αὐτῆς πρὸς ἄλλας· ἀλλ' ὁ χαρακτήρ, ὅτε ἐφθασεν εἰς τὰς ὑπογραφάς τῶν μαρτύρων καὶ εἶδεν, ὅτι δὲν εἶχεν ἐπαρκῆ γῶρον ἕνεκα τῆς ἀποστενώσεως τοῦ λίθου κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ πλαισίου, παρέλιπε τὴν λέξιν «χειρόγραφον», ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ ὑπογραφῇ ἕνεκα τῆς

ἐξαντλήσεως τοῦ γῶρου παρέλιπε καὶ τὴν λέξιν «γέγονα», ἣν ἔχουσιν αἱ ἄλλαι ὑπογραφαὶ καὶ ἣν ἀνεμόμενον συμφώνως πρὸς τὸν νόον καὶ τὸν τύπον τῶν πλήρων ὑπογραφῶν, ὅστις ἔπρεπε νὰ τηρηθῆ καὶ ἐνταῦθα. Τὴν στενοχωρίαν δὲ, εἰς ἣν εὐρέθη ὁ λιθοξόος, μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀ ἐν τῷ ὀνόματι Θεοδέμου καὶ τοῦ Ι ἐν τῷ ὀνόματι Χρομίου, ἅτινα γράμματα, μὴ σχεδιασθέντα μηδὲ χαραχθέντα ἐξ ἀρχῆς παρενεβλήθησαν ὕστερον μικρότερα. Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὅτι αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε περιλήψεις τῶν πρωτογράφων καὶ ὅτι τὰ πρωτόγραφα ταῦτα εἶχον ιδιοχείρους ὑπογράφας ἀναγκαίως διὰ τὸ νομικὸν κύρος αὐτῶν.

Ἄλλὰ γεννᾶται ἤδη ἕτερον ζήτημα· κατὰ τὸ γνωστὸν ὀηλ. δίκαιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (ε' καὶ δ' ἑκατοντ.), ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε γνωστόν, οὔτε οἱ συνάπτοντες συμβόλαιόν τι οὔτε οἱ ἐγγυηταὶ οὔτε οἱ μάρτυρες ἔγραφον εἴτε ὑπέγραφον αὐτὸ ἰδίᾳ χειρί. Τὸ συμβόλαιον εἴτε ἡ συγγραφή ἐγράφετο ὑφ' οἰουδήποτε, μνημονεύοντος τῶν ἐγγυητῶν καὶ τῶν μαρτύρων καί, ἀφ' οὗ ἐκλείετο, ἐσφραγίζετο ἐξωθεν διὰ κηροῦ καὶ διὰ τῶν σφραγίδων τῶν συμβαλλομένων ἢ καὶ τινος τῶν μαρτύρων καὶ κατετίθετο παρὰ τινι ἀξιοπίστῳ προσώπῳ, τραπεζίτῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ¹.

Ἄν δ' ἐγεννᾶτο ἀμφισβήτησις περὶ τὴν πλήρωσιν τῶν ἔρων τῆς συγγραφῆς ταύτης, προσήγετο αὕτη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ βεβαιωθέντος ἐκεῖ τοῦ ἀλυμάντου τῶν σφραγίδων αὐτῆς ἠνοιγετο. Εἶτα δὲ συμφώνως πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἐν αὐτῇ μνημονευομένων μαρτύρων, καλουμένων πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ἐλύετο πᾶσα ἀμφισβήτησις. Οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἀρχαίῳ δικαίῳ ζήτημα πλαστῶν ὑπογραφῶν ἢ βεβαίωσις τῆς ταυτότητος ἢ τῆς γνησιότητος ὑπογραφῆς τινος εἴτε ἐν γένει ζήτημα ὑπογραφῆς. Ἡ πᾶσα δικαιοδοσία τότε ἐσφραγίζετο ἐπὶ τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων καὶ οὐχὶ ἐπὶ ὑπογραφῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡμεῖς σήμερον ἔχομεν ἐν τῷ καθ'

¹ Πρὸλ. εἶτι καὶ νῦν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ζυγράφων «Διὰ χειρὸς τοῦ δεῖνα ἱστορήθη ἡ εἰκὼν αὕτη ἢ ὁ ναὸς οὗτος» καὶ τὰς ἐν ἀνεπισήμοις συμβολαίοις τῶν ἐν Τουρκίᾳ μάλιστα Ἑλλήνων ἀπαντώσας δηλώσεις «ὁ δεῖνα μαρτυρῶ τὰ ἔνωθι» ἢ «ὑπόσχομαι τὰ ἔνωθεν» κ.τ.λ.

¹ Πρὸλ. Meier-Schümann-Lipsius, *Der attische Prozess* σελ. 501. G. Busolt ἐν (Iwan Müllers Handb. d. class. Altertumswissenschaft.) *Griech. Staats- und Rechtsaltert.* 1892 σελ. 123. Πρὸλ. καὶ Bucheler und Zitelmann, *Das Becht von Gortyn* σελ. 50 ἐξ. Ὅρα καὶ Thalheim, *Griech. Rechtsaltert.* ⁴ σελ. 107 ἐξ.

ἡμᾶς δικαίω τὸ καθεστῶς τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, ἐπὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὑποίων ἐδράζεται το κύρος παντός ἐγγράφου, ἐζητηθῆ δ' ἡ κατὰ χρόνον πρώτη ἐμφάνισις τοῦ καθεστῶτος τούτου, οἱ ἐκ τῶν νεωτέρων ἀψάμενοι τοῦ ζητήματος φρονούσιν ὁ μὲν Gneist¹, ὅτι αἱ ἰδιοχειροὶ ὑπογραφαὶ ἀρχονται ἐμφανίζομεναι τὸ πρῶτον ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις τοῦ βωμαιοῦ δικαίου καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος μ. Χριστόν· ὁ δὲ Philippi², ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Thalheim³, ὅτι αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς μάλιστα πράξεσι δὲν ἐγράφοντο ἰδίᾳ χειρὶ.

Ὁ δὲ Egger⁴ τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῶν σφραγιδῶν καὶ τῆς δι' αὐτῶν σημάσεως τῶν ἐγγράφων, ἀπτόμενος δὲ καὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, λέγει, ὅτι αὐταὶ ἐν δημοσίοις καὶ ἰδιωτικοῖς ἐγγράφοις εἶνε πολλῶ νεώτεραι τῶν σφραγιδῶν. Καὶ δὲν ὁρίζει μὲν τὸν χρόνον ῥητῶς, ἀλλ' ἐκ τῶν παραδειγμάτων, εἰς ἃ παραπέμπει καὶ ἄτινα εἶνε οὐχὶ ἰδιωτικὰ συμβολαία ἀλλὰ δημόσια ἐγγράφα⁵, ἐξάγεται, ὅτι καὶ οὗτος ὡς ὁ Gneist εἰ, τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἀνάγει τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν. ἤτοι τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ βωμαιοῦ δικαίου.

Καὶ ὅτι μὲν αἱ ὑπογραφαὶ ἦσαν ἰδιοχειροὶ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Philippi καὶ τοῦ Thalheim, ἀρκοῦσι, νομίζω, ὅσα ἐρρηθῆσαν ἀνωτέρω.

Ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν ἐμφανίζονται αὐταὶ τὸ πρῶτον, εἶνε πολλῶ παλαιότερος τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος μ. Χ. Διότι αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ, αἵτινες, καθὼς εἶδα, ἔχουσι τοιαύτας ὑπογραφάς, εἰ καὶ δὲν εἶνε πᾶσαι ἀσφαλῶς χρονολογημέναι, ἀρχονται ὅμως περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ἤτοι ἀνάγουσι τὸν θεσμὸν τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν εἰς χρόνον κατὰ δύο ἑκατονταετηρίδας παλαιότερον τοῦ χρόνου, ὃν ὁρίζει ὁ Gneist.

Νομίζω ὅμως, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ χωρήσωμεν καὶ πέραν τοῦ ἀσφαλοῦς τούτου πορίσματος. Σκέπτομαι δ' ὡς ἐξῆς: ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς ἔχομεν ἐν Δελφοῖς ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ. μέχρι τοῦ 100 περίπου μ. Χ. Πᾶς δὲ ὁ μελετῶν καὶ παρα-

βάλλων τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας βλέπει, ὅτι αἱ μὲν μετὰ Χριστόν χαραχθεῖσαι αἱ πλείσται εἶνε ἐν γενεῖ πολυλογότεραι συντομεύσεις τῶν πρωτογράφων καὶ διὰ τοῦτο περισφύουσι καὶ σαφεῖς τὰς ἰδιοχειροὺς ὑπογραφὰς αὐτῶν («χειρογράφων δεῖνα τοῦ δεῖνα· γεγὼνα βεβαιωτήρ» κλ.). αἱ δὲ πρὸ Χριστοῦ εἶνε ἐν γενεῖ αὐστηρότεραι καὶ λακωνικώτεραι περιλήψεις τῶν πρωτογράφων καὶ διὰ τοῦτο δὲν διακρίνονται ἐν αὐταῖς σαφῆ τὰ ἔγνη τῶν ἐν τοῖς πρωτογράφοις ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν («βεβαιωτήρ· ὁ δεῖνα» κλ.). Πλείσται ὅμως καὶ τῶν μ. Χ. ἐπιγραφῶν εἶνε ἐπίσης λίαν σύντομοι καὶ ὅμοιοι ταῖς πρὸ Χριστοῦ, ἐπομένως δὲ ἐστερημέναι σαφῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ διαφερούσαι ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσι μόνον ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς συντομίας, οὐδεμίαν δ' ἄλλην διαφορὰν ὡς πρὸς τὰς θεμελιώδεις νομικὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἐρείδονται τὰ πρωτόγραφα, περιέχουσιν οὐδὲ ὑποδηλοῦσι, φρονῶ ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὅτι οὐχὶ μόνον ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ δεγθῶμεν, ὅτι αἱ ἀνεπτυγμέναι ἰδιοχειροὶ ὑπογραφαὶ ἦσαν γνωσταὶ καὶ ἐν ταῖς π. Χ. ἀπελευθερωτικαῖς πράξεσι καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ., ὅποτε ἐμφανίζονται αἱ πρῶται ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐν Δελφοῖς¹.

Προσέτι νομίζω, ὅτι τοιοῦτος θεσμὸς, οἷος εἶνε ὁ τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, ἀνατρέπων ἄρδην τὰς βάσεις τοῦ κύρους τῶν διαφορῶν ἐγγράφων καὶ τῆς ἀρχίας δικαιοδοσίας καὶ διατηρούμενος ἀσάλευτος ἐπὶ αἰῶνας καὶ μέχρις ἡμῶν, τοιοῦτος θεσμὸς, γενομένος ἅπαξ γνωστός, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιορισθῆ μόνον ἐν τοῖς ἀπελευθερωτικοῖς ἐγγράφοις οὐδὲ μόνον ἐν Δελφοῖς, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν ἄλλοις συμβολαίοις διαφοραῖς καὶ ἐν ἄλλαις χώραις Ἑλληνικαῖς, αἵτινες, ἂν δὲν εἶχον γνωρίσει αὐτὸν πρὸ τῶν Δελφῶν, ἠδύναντο ὅμως νὰ διδαχθῶσιν αὐτὸν ἐν τῷ πανελληνίῳ τούτῳ κέντρῳ.

Μνημονεύω δέ, ὅτι ἐν Αἰγυπτιακοῖς παπύροις εὑρηται ἰδιοχειροὶ ὑπογραφαὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος².

¹ Ueber die formellen Verträge σελ. 351, 458, 467.

² De sygraphiis et odias notionibus Leipzig, 1871, σελ. 10.

³ Griechische Rechtsalterthümer¹ 1895 σελ. 108 σημ. 1.

⁴ Etudes historiques sur les traités publics σελ. 59-60.

⁵ C. I. G. 3450, 38581, 6786. LeBas, Voyage V N° 372.

¹ Ὁ Baunack ἔ. ἀ. τάσσει τὴν ἐκ Χαλείου ὑπ' ἀριθ. 2116 ἐπιγραφὴν ἐν τῇ χρόνῳ 150-100 π. Χ., ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ἐπιφυλακτικότητος. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει ἰδιοχειροὺς ὑπογραφάς.

² P. Meyer ἐν Beitr. z. alt. Gesch. ἔ. ἀ. σελ. 28 ἔξ.

Προσέτι μνημονεύω, ὅτι ὑπάρχει χωρίον τι τεῖνον νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ θεσμός τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν δύναται ἴσως νὰ ἀναχθῇ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ὑπερείδου ὁ Πολυδεύκης δηλ. (Π, 132) λέγει: «Ὑπερείδης δ' ἐν τῷ ὑπὲρ Λυκόφρονος καὶ τῶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον χειρογραφῶν χεῖρα ὠνομασεν, εἰπὼν «οὔτε γὰρ τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα δύνατον ἀρνήσασθαι». Τοῦτο τὸ χωρίον ἐννοεῖ καὶ ὁ Σουΐδας λέγων «χεῖρα τὸ χειρογραφῶν Ὑπερείδης». Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε ἐπαρκῆ τεκμήρια πρὸς ἐξαγωγήν ἀσφαλῶν συμπερασμάτων εὐρυτέρων τοῦ ἤδη ἐξαχθέντος. Διὸ καταλήγω λέγων, ὅτι ὁ καὶ νῦν ισχύων θεσμός τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν ἄρχεται βεβαίως ἀπο τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, πιθανώτατα ἀπο τοῦ 200 π. Χ., ὡς δεικνύουσιν αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Δελφῶν καὶ τῶν περὶ τοὺς Δελφούς πόλεων, ἴσως δὲ καὶ παλαιότερον¹.

Αἱ δημοσιευόμεναι ἐν τοῖς ἀνωτέρω δύο ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐν Ἀμφίσσῃ, ἐν ᾧ καὶ πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε γνωσταὶ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ ταύτης τῆς πόλεως, ἤτοι ἐν τῇ ἀνάσσει θέσει ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει παρὰ τὰς σημερινὰς κρήνας τῆς πόλεως, τὰς καλουμένας «Πηγὰδια», μέχρις ὧν ἀναρριχῶνται αἱ ὑψηλότερον ἐκτισμένοι οἰκίαι τῆς νῦν πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ποτε ναὸς τις τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ ναὸς ὅμως οὗτος δὲν ἦτο δύνατον νὰ εἶνε οὐδ' ἦτο βεβαίως μέγας, διότι δὲν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἐπίπεδος γῶρος καὶ διότι οὐδὲν ἄξιον λόγου λείψανον εὐρέθη οὔτε ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς εὐρέσεως τῶν ἐπιγραφῶν οὔτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις οἰκίαις. Πενιχρὰ τινα τεμάχια μαρμάρων, εὐρεθῆντα ἐν ταῖς ταπεινότερον κειμέναις οἰκίαις, δὲν εἶνε βέβαιοι, ὅτι κατολισθη-

¹ Ἡ δύναμις αὕτη τῆς ἰδιοχειροῦ γραφῆς ἄρχεται ἴσως, ὅτε διεδόθη ἡ cursiva γραφὴ, ἧς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐπὶ λίθων εὐρίσκωμεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. ἐπὶ ἰδιωτικῶν ἐπιγραφῶν πρὸς Κόηλερ ἐν Athen. Mitteil. 1877, σελ. 281. F. Blass, Palaeographie σελ. 303 ἐξ. Διὰ τῆς γραφῆς ταύτης ὁ ἰδιόχειρος χαρακτήρ ἔλαβεν ἀτομικὸν χαρακτήρα καὶ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔγκυρος μαρτυρία τῆς ἐλευθέρως ἀτομικῆς θελήσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐδηλοῦτο διὰ γραφῆς.

σαν ἐκ τοῦ τόπου τῶν ἐπιγραφῶν, οὐδὲ μαρτυροῦσι περὶ ἐπιφανοῦς τιῆς ποτε οἰκοδομηματος ἐνταῦθα, διότι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶνε περιτέλως εἴτε κοσμητικῶς ἐξειργασμένον. Ἀνάγκη οὖν τις ἀπὸ ἀποκεκρουσμένη πλάξ, ἣν εὗρον αὐτοὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πρῶτην μὲν τοῦ Ρ. Λαίου νῦν δὲ τοῦ Νικανούρη, ἤχθη ἐνταῦθα ἐκ Δελφῶν ὑπὸ τοῦ Λαίου, ὡς ἐξηκοσίωτα ἐγώ, καὶ ὡς ἐπικυροῖ ὁ Ρομφαίος¹ παραβαλὼν αὐτὴν πρὸς μετόπισ εὐρεθείσας ἐν Δελφοῖς.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἴστατο ποτε ἐνταῦθα μικρὸς τις ναὸς, οὗ τὰ ἀναλημματα ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, καθάπερ τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος τῶν Δελφῶν. Λείψανον δὲ τῶν ἀναλημμάτων τούτων εἶνε πιθανῶς ὁ ἀποτελῶν τὴν νοτιὰν πλευρὰν τῆς οἰκίας Λαίου-Νικανούρη τοῖχος, ἐσχηματισμένος ἐκ μεγάλων «παλαιῶν» λίθων, ἀνεπιγράστων ὅμως κατὰ τὸ φανόμενον.

Ἡ θέσις εἶνε ὑψηλὴ καὶ εὐάερος ἐπιδεδουπησά τὴν πόλιν καὶ τὴν πεδιάδα. «Καὶ γὰρ Ἕλληνας ἐν τόποις καὶ καθαρῶς καὶ ὑψηλοῖς ἐπιεικῶς ἰδομένα τὰ Ἀσκληπιεῖα ἔχουσι»². Τοῖς Ἀσκληπιεῖσι ἀπαραίτητον ὕδωρ ῥεεῖ ἐξ ἀνημυνεύτων χρόνων πλησιαίτατα, ὅθεν καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως λεγεται Πηγὰδια. Παλαιότερον ὅμως τὸ ὕδωρ τοῦτο ἢ μέρος αὐτοῦ ἔρρεε διὰ τῶν ἐρείπειων τοῦ Ἀσκληπιείου ἤτοι διὰ τοῦ παλαιοῦ ἐκεῖνου τοῖχου, τοῦ ἀναλημματος, ὡς πιστοῦται ὑπὸ τοῦ πόρου, ἐν τῷ ὕδωρ, ἐπὶ μακρὰ ἔτη καταλειθόμενον, ἐσχημάτισεν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὀψείως αὐτοῦ.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ὑδραγωγεῖον, οὗτινος τὴν ἀσφάλειαν ἐπιζητεῖ ὁ ὀνόματος Decimus Secundinus διὰ τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ³, ἧτις κεχαραγμένη ἐπὶ πλακῶς λίθου ἀνευρέθη ἐν τῇ ἐξοχικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μεταμορφώσεως «τοῦ Σωτῆρος», ἐν ἀποτομῶν τόπῳ ὑπεράνω τῆς πόλεως, καὶ κεῖται ἔτι καὶ νῦν ἐκεῖ, ἀλλ' ἀποκεκρουσμένη καὶ τεταχισμένη ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν κατὰ τὸ πρᾶνές τοῖχου. Ἐπικρατεῖ δὲ παράδοσις, ὅτι ἐκεῖ που περὶ τὸν ναὸν ἔρρεε ποτε ὕδωρ, ὅπερ μάλιστα Ἀμφισσεῖς τινες ἀνεζήτησαν καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ματαίως. Ἀλλ' εἴτε ἀληθεύει ἢ παράδοσις εἴτε

¹ BCH, 1899, σελ. 348.

² Πλουτ. *Aet. roman.* 94.

³ CIL, III, 1,568.

μη, ή επιγραφή της επιστολής του Δεκίμου Σκουδίου δὲν μετηνέχθη βεβαίως εἰς τὸ ἀπότομον ἐκεῖνο ὕψος τῆς ἐκκλησίας « τοῦ Σωτῆρος » ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκεῖτο ἐξ ἀρχῆς ἐκεῖ που πλησίον, ἐνθα ἦν τεταγισμένη εἴτε ἰδρυμένη « in cisternis ipsis », « unde aqua veniat ». Καταρρευεῖσὼν δὲ τῶν δεξαμενῶν καὶ καθ' ὅλου τῶν κτισμάτων τοῦ ὕδραγωγείου, ἐχρησιμοποίηθη ἡ πλάξ αὕτη κατὰ τινὰ τῶν πολλῶν ἐπισκευῶν, ἃς ὑπέστη ἡ βυζαντιακὴ ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος.

Ἄν λοιπὸν τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦτο ἐκεῖτο ἐνταυθαῖα που περὶ τὸν ναόν, ἡ φύσις εἴτε κλίσις τοῦ ἐδάφους εἶνε τοιαύτη, ὥστε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι μετὰ τοῦ ὕδραγωγείου τούτου δύνανται νὰ σχετισθῶσι μόνον τὰ ἄφθονα ὕδατα τῆς ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν κει-

μένης συνοικίας, ἣτις καλεῖται ἡ « Χάρμαινα », χρησιμοποιούμενα νῦν ὑπὲρ τῆς ἀκαμάζουτης βυρσοδεφικῆς βιομηχανίας τῆς πόλεως. Τὰ δὲ ὕδατα τῶν Πηγαδιῶν ἔχουσιν ἄλλην πηγὴν καὶ ἴσως αὕτη εἶνε πλησιαίτατα ἐν τῷ βράχῳ τῆς ἀκροπόλεως, ὡς μοὶ εἶπον ¹.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ὁ βράχος οὗτος εἶνε σπηλαιώδης ἐν τούτῳ τῇ μέρει. Ἐκρίως δ' ὑπερῶν τῶν Πηγαδιῶν κίεται μὲν ἀνοικτὸν σπήλαιον, ὃ ἂν ὑπάρχει ἕτερον κλειστὸν, ὡς ἐννοεῖ πᾶς ὁ πλήτερον τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀνοικτῷ σπηλαίῳ κατὰ τὴν παράδοσιν κατασκευάζετο πορτίτις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ εἶνε παμπάλαια, διότι ἐγὼ εἶρον ἐν αὐτῷ λίθινον πέλεκυν ἄτρητον λεῖον φαϊόστικτον.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΔΙΣΚΟΣ ΜΕΤ' ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

Τὸ κάτωθι (Εἰκ. 1) εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος ἀπεικονιζόμενον χαλκοῦν ἀντικείμενον εὑρέθη πρὸ τριετίας ὑπὸ τοῦ νῦν φοιτητοῦ Χ. Ζούρα 20' τῆς

Εἰκὼν 1.

ὧρας ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Βούρβουρα τῆς Κυνουρίας εἰς βημάτων τινῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ῥύακος, ὅστις κατὰ τὸν περαιτέρω αὐτοῦ ῥοὺν φέρει τὸ ὄνομα Σαρανταπόταμος. Εὑρηται δὲ νῦν ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσεῖῳ κατατεθειμένον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν χαλκῶν ὑπ' ἀριθ. εὑρετηρίου 13189. Τὸ καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐπιγραφὴν, ἣν βλέπει τις κατωτέρω (Εἰκ. 2) ἀπεικονιζομένην, καὶ τὴν ἰδίαν μορφήν ἱκανῶς ἀξιόλογον τοῦτο εὑρημα ἐπε-

δείχθη μοι εὐθὺς μετὰ τὴν εὑρεσιν καὶ ἠδυνήθη ὡς διαμμένων τότε εἰς τὸ μνημονευθὲν χωρίον Βούρβουρα καὶ τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὴν διήγησιν τοῦ εὑρόντος νὰ ἀκούσω. Κατὰ ταύτην τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον εὑρέθη κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐντὸς τῆς κοίτης μικροῦ γάνδακος. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ παρεσύρθη ἐκεῖσε ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἢ νὰ μετηνέχθη ἄλλως μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως, ἀπὸ μάλιστα οὐδὲν ἄλλο ἴχνος ἀρχαιότητος μέχρι τοῦδε ἐφάνη ἐν τοῖς πέριξ, ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἔχει ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως, εὐθὺς ὡς ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν.

Εἰκὼν 2.

Εὐκόλως καὶ σφῶς ἀναγινώσκωμεν τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ διευθυνομένην ἐπιγραφὴν ταύτην ὡς ἐξῆς: Ἀλφιος. Ὁ δὲ ῥύαξ, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ὁποίου

εύρεθη ή επιγραφή, αποτελεί μέρος των πηγών του Ἀλφειοῦ κατὰ τὴν διεξοδικὴν καὶ σαφῆ μαρτυρίαν. παρὰ Πουσανίαν 8, 20, 3. Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα ἀνθήμα εἰς τὸν Ἀλφειὸν, οὗτινος γνωστὴ εἶναι ἡ λατρεία μάλιστα ἐν Ἠλιδίῳ καὶ Ἀρκαδίῳ;

Προτὸν προβῶμεν εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀκολουθίων, ἃς ἰδῶμεν τί εἶναι τὸ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην χαλκὸν ἀντικείμενον. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀγγεῖον τι, ἢ ἀκριβέστερον μίμησις ἀγγείου ἐν μικρογραφίᾳ, πείθεται τις καὶ ἐκ μόνης τῆς ἀπεικονίσεως. Ἡ κάτωθεν σφαιρικὴ κοιλία ἐπιστεφομένη ὑπὸ τοῦ συνεσφιγμένου ἱκανῶς δὲ δίκην λαίμου ἀνεπτυγμένου χεῖλους μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ὑψουμένων δύο ἀπέναντι ἀλλήλων μικρῶν ὠτων πείθουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἀγγείου καὶ οὐχὶ παίγνιου τινος ἢ ἐξαρτήματος. Ἀγγεῖον δὲ ἐν μικρογραφίᾳ ὡς τὸ ἡμέτερον δὲν ἤδύνατο εἰμῆ ὡς ἀνθήμα νὰ χρησιμεύσῃ, ὅπως καὶ περὶ πολλῶν καὶ διαφορῶν ἀντικειμένων ἐν μικρογραφίᾳ παριστωμένων καὶ εὐρισκομένων πλησίον ἱερῶν ἢ βωμῶν ἢ ἐντὸς τάφων εὐδειμίαν ἄλλην καλυτέραν ἐρμηνείαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν. Ἄν δὲ θελήσωμεν νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸ εἶδος τοῦ ἡμέτερου ἀγγείου ἀνάγκη νὰ μὴ παρίδωμεν τὴν λεπτομέρειαν, ὅτι τὸ ἕτερον ἐκ τῶν δύο ὠτων διασφίξει λεπτὸν ἐκ χαλκοῦ ἐπίσης κυλινδρικὸν ἔλασμα διερχόμενον διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ὀπῆς καὶ ὅτι τὸ ἕτερον οὖς, ἂν καὶ κατεστραμμένον νῦν κατὰ τὸ ἀνώτερον ἡμῶν, δεικνύει, ὅτι εἶχεν ἑμοίαν ὀπήν. Εἶναι πρόδηλον, ὅτι διὰ τῶν ὀπῶν τούτων διερχόμενον τὸ ἔλασμα καὶ ὑψούμενον ὑπὲρ τὸ ἀγγεῖον ἐσχημάτιζε τὴν λαβὴν, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς κάρους καὶ ἐν γένει τὰ ἀγγεῖα τὰ χρησιμεύοντα πρὸς ἀντλήσιν ὕδατος ἀπὸ τῶν φρεάτων. Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἡ μορφή τῶν ὠτων τοῦ ἀγγείου, τὰ ὅποια διὰ τὴν στενότητα τῶν ὀπῶν, δι' ὧν μάλιστα διέρχεται τὸ κυλινδρικὸν ἔλασμα, φαίνονται ὅτι δὲν εἶναι αἱ λαβαὶ τοῦ ἀγγείου, ἀλλὰ μόνον ἐξοχαίτινες χρησιμεύουσαι πρὸς ὑποδοχὴν τῶν καμπτομένων ἄκρων τῆς λαβῆς ἀποτελουμένης ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἐλάσματος. Ἰξάπαντος ὁ ἡμέτερος τεχνίτης δὲν εἶχε κατὰ νοῦν νὰ μιμηθῇ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μικρογραφίᾳ τὸν γνωστὸν καὶ κοινὸν λέβητα μετὰ τῶν δύο κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἢ τὸν λέβητα τὸν

ἐπὶ τῶν τριπόδων μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶς κυκλωτερόων ἐπὶ τοῦ χεῖλους προσηλωμένων λαβῶν, διότι ἄλλως ἔδει νὰ παραστῆται τὰς ἐπὶ τῶν ὠτων ὀπὰς πολὺ εὐρυτέρας, ὅπως ἔπραξεν ὁ τεχνίτης τῶν ἐξ Ὀλυμπίας τριποδίσκων (ἴδε Furtwängler, Bronzen T XXVII. 336, κ. ἐ.), ὅπου παρὰ τὴν μεγάλην σμικρότητα αἱ λαβαὶ διατηροῦσιν ὅπως σὴποτε τὴν ἑαυτῶν μορφήν. Κατὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς λέβητος ἀντιτίθεται καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἡμέτερου ἀγγείου σχετικῶς πολὺ ἀνεπτυγμένον χεῖλος ἢ ἂν θὰ ἤθελέ τις νὰ ὀνομάσῃ λαίμον. Οὐδὲ ἄλλο τι ἀγγεῖον, οἷον τὸν καλούμενον δίνου, εἶναι πιθανόν, ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα. Διότι ὑπάρχουσι μὲν δίνου ἀκριβῶς ὅμοιοι παρυστιάζοντες τὸ αὐτὸ χεῖλος καὶ τὴν αὐτὴν κάτωθεν σφαιρικὴν κοιλίαν, ἀλλ' οὗτοι οὐδέποτε, ὡς γνωστὸν, φέρουσι ὠτα. Τὸ δὲ νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἡ ὄλη παρασκευὴ τῶν ὠτων καὶ τοῦ ἐλάσματος ἐγένετο χάριν τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀνθήματος (πρὸβλ. Κορινθιακοὺς πίνακας καὶ διάφορα ἀγγεῖα φέροντα ὀπὰς πρὸς ἐξάρτησιν φαίνεται λίαν ὑπερβολικόν. Διὰ ταῦτα, νομίζω, ἢ δόλωσις τοῦ ἀγγείου ὡς κάρου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλής. Ἐπεμείναμεν δὲ εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ τοιαύτη μορφή κάρου δὲν εἶναι τι σύνθητος ἐν τοῖς μουσείοις. Ἐν γένει ὁ γνωστὸς τύπος τοῦ διὰ τὸν καθημερινὸν βίον χρησίμου τούτου ἀγγείου εἶναι ὁ μετ' ἐπιπέδου κάτωθεν βάσεως ἢ μετὰ ἰδιαίτερου ποδός. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν, ὅτε ὁ Furtwängler ἐδημοσίευε τὰ χαλκᾶ τῆς Ὀλυμπίας καὶ περιέγραφε τὸν ἐκ τῶν βαθυτάτων στρωμάτων τῆς Ἀλτεις προσερχόμενον κάρου (Bronzen σ. 139) μετὰ σφαιροειδοῦς πῶς βάσεως, ἐγνωρίζε καὶ δευτερόν τινα τοιοῦτον. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐμὲ ἐρευνήσαντα περὶ τοῦ πράγματος ἐν διαφόροις μουσείοις καὶ καταλόγοις ἔγινε ἀδύνατον νὰ εὕρω ὅμοιον τύπον. Καὶ ὅμως μετὰ τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον δέον νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τοιοῦτος κάρου ἐξάπαντος ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπλότητα τῆς μορφῆς [αὐτοῦ δύναται καὶ εἰς λίαν ἀπομακρυσμένην ἔποχην νὰ ἀνέροχεται. Τὸ αὐτὸ βεβαιοῦσι καὶ τὰ ὀλίγα παραδείγματα, τὰ ὅποια δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀναφέρωμεν. Καὶ πρῶτον μὲν κάρου τοῦ ἔθνικοῦ μουσείου, ὑπ' ἀρ. 10646 τῶν χαλκῶν, ἑμοιότατον πρὸς τὸν ἡμέτερον, τοῦ ὁποίου παραθέτομεν ἀπλοῦν σχεδίασμα

Εἰκ. 3. Ὁ κάδος οὗτος, ὕψους 0.14, προέρχεται ἐξ ἀγορῆς παρ' ἑμποροῦ τινος ἀρχαιοτήτων ἐκ Παιραιῶς κατὰ το εὐρετήριο, ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητου γνησιότητος καὶ δὲν παρουσιάζει οὐδὲν περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον ἐξ ὅτων ὁ ἡμέτερος καδίσκος. Ἐπειτα ἀναφερομέν ἡμισητὸν κάδον τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως (Piccoli bronzi d. mus. di Napoli. tav. XIV. 14) ἐκ Πομπηίας, ὁμοίον μὲν κατὰ τὰ ὅπλα ἀλλὰ μετὰ κεκοσμημένων ὠτων καὶ τριῶν μικρῶν κομψῶν ποδῶν προσκολληθέντων ὅπως ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου, Αἰ προσθήκαι αὗται ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κάδος ἀπέβη

οὕτω ἀγγεῖον πολυτελείας καὶ δὲν ἐχρησίμευε πλέον πρὸς ἀντήρσιν κοινοῦ ὕδατος ἀλλὰ περιλάμβανε πάντως πολυτιμώτερόν τι. Ὅτι δὲ καὶ μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἢ καὶ ἔτι ἀρχαιότερον δύναται νὰ ἀνέρχεται ἡ μορφή αὕτη δὲν δύναμεθα εἰμὴ ἐμμεσῶς μόνον νὰ δείξωμεν. Μεταξὺ δὲ τῶν κυπριακῶν πηλίνων ἀγγείων τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου ὑπάρχουσι δύο, (ὕψους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς λαβῆς το ἐν 0.14 ὑπ' ἀρ. 42376 το ἕτερον ἀντίριθμον ὕψ. 0.12) ὧν σχεδιάσματα παραθέτουεν, ἀπομιμούμενα, ὡς νομίζω, κάδους (Εἰκ. 4, 5). Ἐπὶ τῆς κοιλίας φέρουσιν ὡς κόσμημα

Εἰκὼν 3.

ἐγγράρακτον τεθλασμένην γραμμὴν, καὶ ἀνήκουσι εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαιοτάτων γνωστῶν ἡμῖν ἀγγείων ἐκ Κύπρου, Τροίας καὶ ἀλλαχόθεν μετ' ἐγγράρακτων γεωμετρικῶν κοσμημάτων¹.

Μαρτυροῦσι λοιπὸν οἱ κάδοι οὗτοι ὅτι ἐν τῇ μυκηναϊκῇ ἐποχῇ ἢ μᾶλλον ἐν τῇ προμυκηναϊκῇ,

¹ Πρὸς ἀποφυγὴν πᾶσι παρεξηγήσεως κρίνω καλὸν νὰ σημειώσω, ὅτι δὲν ἄγνοῶ, ὅτι ἀγγεῖα μετ' ἐγγράρακτων γεωμετρικῶν κοσμημάτων κατεσκευάζοντο καὶ ἐν πολὺ νεωτέροις χρόνοις ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχόθεν, ἀλλ' ὅτι νομίζω πιθανώτερον, ὅτι ὅπως ἡ ἐγγράρακτος αὕτη κοσμηματικὴ ὑφάει τὴν γένεσίν τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς θ' ἢ καὶ τῆς γ' χιλιετηρίδα π. γ. καὶ οὕτω θέον νὰ χρονολογῆται, μὴ λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἀγγείου, οὕτω θέον καὶ τὰς μορφὰς τῶν ἀγγείων νὰ χρονολογῶμεν ἐφ' ἧν ἡ κοσμηματικὴ αὕτη ἀναίεται.

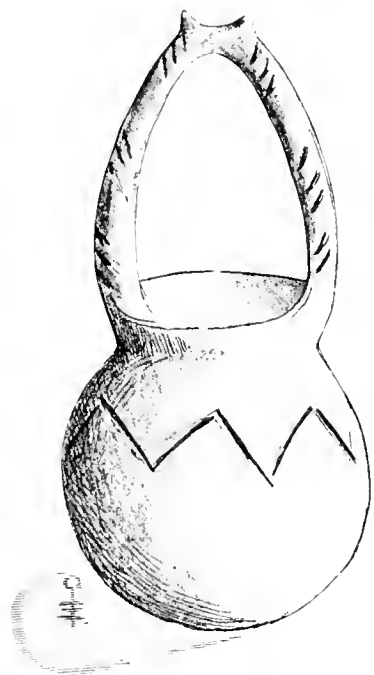
ὁποθεν ἔχει κυρίως τὴν ἀρχὴν τῆς ἢ ἐγγράρακτος αὕτη κοσμηματικῆς, ἢ μορφῆς αὕτης τοῦ κάδου ἤτο ἤδη γνωστῆ. Καὶ πολυπλοκώτεραι μορφαὶ κάδων εὐρέθησαν ἐν Τροίᾳ καὶ ἐκ τῶν βαθυτερων ἢ ἡ μυκηναϊκῇ πόλις στρωμάτων (ἴδε Troia und Hion σ. 349), ἀλλ' ἂν δὲν ἠδυνήθην νὰ παραθέσω ἔστω καὶ τινὰ ὁμοίον πρὸς τὸν ἡμέτερον ἡμισητὸν κάδον ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων τοῦτο ἀποδοτέον ἢ εἰς τύχην τινά, καθ' ἣν δὲν ἀνευρέθησαν εἰσέτι τοιοῦτοι, ἢ διότι οἱ ὑπάρχοντες ποῦ δὲν μοῦ ἐγιναν γνωστοί. Ὁ ἐν Gurob τῆς Αἰγύπτου ἐν τάφῳ τῶν χρόνων Ραμεσσῆ τοῦ Β' μετ' ἄλλων μυκηναϊκῶν καὶ οὐχὶ ἀγγείων εὐρεθεὶς κάδος (ἴδε Pl.

Petrie, Illahun, Kahun Gurob Pl XVIII 60), ὁμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὸν ὑπὸ ἐξέτασιν δὲν δύνανται ὡς ἀσφαλῶς μυκηναϊκὸς νὰ θεωρηθῇ. Ἄλλὰ περὶ

Εἰκὼν 4.

μὲν τούτων ἰκανὰ ἔστωσαν τὰ ρηθέντα, ἂν δὲ ἤδη ζητήσωμεν συμπληροῦντες τὴν περὶ τῆς μορφῆς ταύτης τοῦ κήδου ἐπιχειρηθεῖσαν ἔρευναν, νὰ πα-

Εἰκὼν 5.

ρακολουθήσωμεν τὴν ἐν τοῖς νεωτέροις ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς χρόνοις περαιτέρω αὐτῆς ἐξέλιξιν νομίζομεν, ὅτι ἐφόσον μὲν ὁ κήδος ἐχρησίμει

διὰ τὴν στοιχειώδη ἀνάγκην τοῦ ἀντλεῖν καὶ φέρειν ὕδωρ οὐδαμῶς μετεβλήθη ἐπὶ το κομψότερον (πρὸβ). καὶ σημερινούς κήδους ἐν τῷ συνόλῳ οὐδαμῶς διαφέροντας ἀπὸ τῶν ἀρχαίων), ἀλλ' ὅτε ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν ἱεροτελεστίαις ἢ ἐν τῷ κομμωτηρίῳ, τότε ἔδει ἡ μορφή αὐτοῦ νὰ ἐξελεχθῆ γενωμένη κομψότερα. Καὶ ὁ μὲν ἀνωτέρω μυκηναεὺς κήδος ἐκ Πομπηίας προσέλαβε μόνον ἐξωτερικὸν κόσμον ἐν ᾧ ἡ κυρία μορφή ἐθεωρήθη ἱκανῶς κομψή. Παρ' ἄλλοις ἐκτὸς τοῦ εὐλόγως μετριάσθεντος μεγέθους, συνήθως 0,10-0,15 ὕψους, καὶ ἡ κοιλία ἐμηκύνθη καὶ προσέλαβεν ὄρειδες σχῆμα, ἄλλοτε δὲ σχεδὸν σχῆμα κώνου ἐν ᾧ καὶ το χεῖλος προσέλαβε κομψοτέραν κατατομήν καὶ τα ὠτα καὶ ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια διαφοροτρόπως ἐκοσμήθησαν. Μνημονεύω ὡς ἀρχαιότερον ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ γνωσθῶν γνωστῶν τὸν ἐν Collection Gréau pl I ἀπεικονισθέντα, προφανῶς εἰς τὴν ε' π. X. ἑκατόντ. ἀνηκόντα διὰ τὴν τεχνολογίαν τῶν ὑπὸ τὰ ὠτα κεφαλῶν τοῦ Ἀγγελφού. Ἐπειτα τὸν ἐν τῷ ἀρχαιολ. μουσεῖῳ τῆς Φλωρεντίας κοσμοῦμενον καὶ διὰ γλυπτῆς παραστάσεως, τοῦ δ' ἡ γ' αἰῶνος, δημοσιευθέντα δὲ ὑπὸ Heydemann, Hall Winkelmannsprogram 1878 σ 99, π IV. Τρίτον δὲ τινα δύνανται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χαλκῶν τῆς Καρλσρούης (Schulmacher T. IX. II).

Καὶ ἄλλα τινὰ ἠδύναντό τις νὰ εἶπῃ περὶ τῆς τοῦ ἡμετέρου κηδίσκου ὡς καὶ τῶν ἐκ ταύτης προσελθουσῶν νεωτέρων μορφῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μελέτη ἡμῶν δέον νὰ μὴ ἐκταθῆ πλείοτερον εἰς τὸ μερικὸν τοῦτο ζήτημα, παύομεν τὸν περὶ τούτων λόγον καὶ σπεύδομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιγραφῆς. Αὕτη παρίσταται ἐν σ. 143 ὅπως ἀναγινώσκει τις, ἐὰν ἀνατρέψῃ τὸ ἀγγεῖον. Φαίνεται ὅτι ὁ γράψας δὲν προσῆδε ἢ δὲν ἐνόμισε ἀναγκαῖον, ὥστε ἡ ἐπιγραφή νὰ ἀναγινώσκηται ὀρθοῦ ἰσταμένου ἢ ἐξαρθρωμένου τοῦ ἀγγείου. Ὁ τρόπος τῆς γραφῆς εἶναι, ὡς φαίνεται, ὁ διὰ κρούσεως ἀίχμηροῦ τινος ὀργάνου ἀναλόγου πρὸς γλύφανον, ἐπειδὴ παρὰ τὴν βιαίαν κρούσιν φαίνεται καμψθεῖσα ἐνίχου καὶ ἡ περὶ τὰς γραμμὰς σφαιρικὴ ἐπιφάνεια. Ἐντεῦθεν ἀπέβησαν γωνιώδη τὰ γράμματα Ο καὶ Φ, ὅπως τοῦτο συχνάκις παρατηρήθη ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἐπικρουσθεισῶν ἐπὶ χαλκοῦ (ἴδε Inschriften aus O-

Lympha Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 30, 27, 28. Δὲν εἶναι δὴν τοῦτο τὰ γωνιώδη ταῦτα γράμματα χαρακτηριστικὰ τοποῦ τινὸς οὐδὲ σημαίνουσι μεγάλην ἀρχαιότητα ἢ ἀτομικὴν συνθηκὴν ἴδε καὶ Carapanos Dodone pl. XXV. "Ἐν δὲ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν λοιπῶν γραμμάτων ἐπιχειρήσωμεν νὰ εὐρίσωμεν τὴν χώραν, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ ἐπιγραφή, θὰ εὐρίσωμεν, ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἀργεῖα (πρόβλ. ἀργεῖον Η) οὔτε κορινθιακὴ καὶ Κορινθιακὴ ἐπιγραφαὶ δεικνύουσιν ἡμῖν διὰ τὸ σ ἢ μ ἢ ξ). Ἐκ παντὸς ἄρα ἄλλου τόπου ἐκ Πελοποννήσου δύναται νὰ προερχεται, ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν σπουδαιότερον τὸν τοποῦ τῆς εὐρέσεως, ὅπως εἶναι δικαίον, τότε ἡ ἐπιγραφή θέον νὰ εἶναι ἢ ἀρκαδικὴ ἢ λακωνικὴ.

Τὸ πρῶτον θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅταν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἀνάθημα εἰς τὸν Ἄλφειον, τοῦ ὁποῦ ἢ λατρεία ἦτο διαδεδομένη ἐν Ἠλιῶν ἐν πρώτοις καὶ εἶτα ἐν Ἀρκαδίᾳ οὐχὶ δὲ καὶ ἐν Λακωνικῇ, καθόσον γνωρίζομεν. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον δυνάμεθα νὰ ὀνομασώμεν τὸν 6^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὴν ἀριστερὰ διευθυνόμεναι ἐπιγραφαὶ δὲν κατέρχονται, ὡς συνήθως πιστεύεται, εἰς νεωτέρων, ἢ ὁ 6^{ος} αἰῶν, ἐποχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν ὅλως γενικῶς, ἂν δὲ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ α ἐνταῦθα ἔχῃ τὴν συνδετικὴν τῶν δύο σκελῶν γραμμῆν οὐχὶ πλήρην ἀλλ' ὀριζοντιαν, θέλει μεθ' ἡμῶν συφωνήσει, ὅτι μᾶλλον ἐγγὺς πρὸς τὸ τέλος τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ θέον νὰ καταπέζωμεν τὴν ἐπιγραφήν.

Τί σημαίνει λοιπὸν το αλφειός τοῦτο; Ἄλφειος ὄνομα ἀνδρός εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ἐκ τοῦ Παυσανίου ὀνομάζοντος οὕτω ἓνα τῶν συντρόφων τοῦ Μενελάου ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου ἐν Δελφοῖς (10, 23, 3). Ἄλλ' ἂν τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀνδρός ἔχομεν ἐνταῦθα, τότε πρέπει νὰ υποτεθῇ, ὅτι ὁ γράψας δι' αἰανδῆποτε αἰτίαν δὲν ἔσχε καιρὸν νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν, νὰ ὀνομάσῃ δηλ., ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, τὸν θεὸν ἢ ἥρωα, πρὸς ὃν ὁ υποτιθέμενος οὗτος θνητὸς Ἄλφειος ἀφιέρωνε τὸ ἀνάθημα. Εἰς τοιαύτην ἔμωσ λύσιν, εὐκόλον ἔσον καὶ ἀνωφελεῖ, δὲν εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ καταπέζωμεν. Οὐδὲ ἔχομεν παραδείγματα καθ' ἃ ἐγγράφη μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέσαντος. Ἄλλ' ὅταν ἔχομεν ἐν μόνον

ὄνομα, τοῦτο εἶναι ἀνάγκη κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους τοῦλάχιστον νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἢ τοῦ ἥρωος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἀνάθημα. Συνήθως τότε ἐκφέρεται τὸ ὄνομα κατὰ δοτικὴν ἢ γενικὴν. Καὶ δοτικὴν μὲν δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα (ἢ ἀνάγνωσις Ἀλφιοι, καθ' ἣν ὁ γράψας θὰ παρίστα τὸ ἴδιον ὅτε μὲν διὰ τοῦ Ι ὅτε δὲ διὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου καὶ σπανίου λ, εἶναι λίαν ἀπίθανος), ἀλλ' ἢ γενικὴ Ἄλφιος ἐκ τοῦ Ἄλφιος εἶναι πιθανή. Οὐχ ἥττον καὶ ἢ ὀνομαστικὴ Ἄλφιος εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ἐπειδὴ ὀλίγα μὲν ἔμωσ ὑπάρχουσι παραδείγματα ἀναθημάτων ἐχόντων ἐπιγεγραμμένον μόνον τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἐκφερόμενον κατ' ὀνομαστικὴν. Ἐπὶ κυμβάλου π.χ. ἐκ Λακωνικῆς ἀναθήματος εἰς τὴν Λιμνάτιδα Ἄρτεμιν ἔχομεν τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ διευθυνομένην ἐπιγραφὴν: Λιμνατις (IG. 50). Ἐπὶ τριπόδιου ἐκ Λακωνικῆς, ἐπίσης πρὸς τὰ ἀριστερὰ: Ἀπειλον (A. de Ridder, Bronzes de la Soc. Arch. 1, 24). Ἐπὶ περικημιδὸς ἐξ Ὀλυμπίας: Ζεὺς Ὀλυμπιος (Archäol. Zeitung 1879 σ. 160). Ὡσαύτως εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι τὸ ἐπὶ πρωτοκορινθιακοῦ ληκυθίου τοῦ Λούβρου Ἀπλουν σημαίνει τὸν Ἀπολλῶνα, ὅπως κατὰ τὴν Θεσσαλικὴν διάλεκτον ἐκφέρεται τὸ ὄνομα (ἴδε Pottier, Catalogue des vases antiques 2, 169). Τίς ἦτο ὁ νοῦς τῆς ὀνομαστικῆς ταύτης δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν παραδειγμα, ὅπου ἢ πρότασις νὰ εἶναι πλήρης. Δι' ἡμῶς εἶναι ἀρκετὸν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐπιτρέπουσι νὰ ὑποστηρίξωμεν τὴν ἐκδοχὴν Ἄλφιος ὡς ὀνομαστικὴν παρὰ τὴν γενικὴν Ἄλφιος. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καὶ ακουσίως φερεται τις εἰς τὴν σκέψιν, μὴ ὁ ἐνταῦθα τιμῶμενος εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ποτάμιος θεός, οὔτινος ἢ δημοτικότης καὶ ἢ λατρεία μετὰ πολλῶν θαυμασιῶν διηγήσεων πληροὶ τὰς χώρας, ὅπου ἀνήκει ἢ ἐν λόγῳ ἐπιγραφή. Ἡ δὲ γραφή Ἄλφειός μετὰ τοῦ ΕΙ οὐδὲν σημαίνει κώλυμα, ἐπειδὴ ἐν οὐδεμιᾷ χαρακτηριστικῇ τῶν σχετικῶν χωρῶν ἐπιγραφῇ εὕρηται τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ ἢ τοῦ ποταμίου θεοῦ. Ἐν τῷ ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιγράμματι περὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ ἐκ Πελλάνης τῆς νοτίου Ἀρκαδίας Ὀλυμπιονίκου (Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 174) εὕρηται βεβαίως τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ (ἐπ' Ἄλφειῷ) καὶ ὁ χρόνος τοῦ ἐπιγράμματος δύναται νὰ ἀναδι-

βασθῆ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δ' αἰῶνος π.Χ., ἀλλὰ τὸ ἐπίγραμμα δὲν συνετάχθη ἐν τῇ ἀρκαδικῇ διαλέκτῳ ἀλλ' ἐν τῇ δωρικῇ, ἣτις πανταχοῦ εἶχεν εἰσαχθῆ τότε ὡς φιλολογικὴ γλῶσσα. Ἄλλη δὲ τις ἐπιγραφή ἐξ Ὀλυμπίας ἐπίσης ἀναφερούσα τὸν Ἀλφειὸν (Dittenberger ἀρ. 223) ἀνήκει εἰς τοὺς μ. Χ. χρόνους καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη σημασίαν. Προσέτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν Ἀλφειὸς ἢ Ἀλφειός, ἀλλὰ τί ταῦτα πάντα ἐμποδίζουν νὰ δεχθῶμεν διαλεκτικὸν τύπον μετὰ τοῦ -ιος ἐπιχώριον ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἡλιδοῖ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ; Ὅχι μόνον οὐδὲν πρὸς τοῦτο ἐμποδίζει, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τι τὸ ὁποῖον ἀντικρὺ συνιστᾷ τὸν διαλεκτικὸν τύπον Ἀλφειός. Τοῦτο εἶναι ἀρχαία ἠλεικῆ ἐπιγραφή τοῦ ε' αἰῶνος (Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 18), ὅπου προκειμένου περὶ μίσθωσης ἀγροῦ τινος ὀρίζεται, ἵνα τὸ μίσθωμα ἀποδίδεται Ἀλφειῶ μῆνός. Ἐχομεν δηλ. ἐν Ἡλιδοῖ μῆνα Ἀλφειῶν καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι πιθανώτατον, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ τοῦ ποταμίου θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ ἐκτεταμένος οὗτος τύπος -ιοῖος προϋποθέτει λέξιν καταλήγουσαν εἰς -ιος ἐπομένως Ἀλφιος. Εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι παρὰ τῷ Ἀλφιος τούτῳ οἱ ὀνομάσαντες τὸν μῆνα Ἡλειοὶ δὲν ἀνελογίσθησαν τὸν παρ' αὐτοῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξίσου πρὸς τοὺς 12 θεοὺς τιμώμενον ποτάμιον θεόν. Τοῦτου τεθέντος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξεφέρετο Ἀλφειός ὁ ποταμὸς παρὰ τοῖς Ἡλείοις, διότι τότε ὁ μῆν θὰ ἐσχηματίζετο ἢ Ἀλφειῖος ἢ Ἀλφειός. Ὁ δὲ σχηματισμὸς ὀνομάτων μηνῶν ἐξ ὀνομάτων θεῶν ἢ ἡρώων δὲν εἶναι τι ἀσύνηθες. Ἐν Ἡλιδοῖ π.χ. ἔχομεν μῆνα Ἀπολλώνιον, Ἡραῖον, Ἡρακλεῖον ἐκ Δελφῶν, Δαμάτριον Ἐρμαῖον ἐκ Βοιωτίας, Ἀρτεμίτιον Ἰακίνθιον ἐκ Σπάρτης καὶ πολλὰ ἄλλα (ἴδε S. Reinach, *Traité d' epigraphie greque* σ. 484 κ.έ.). Οὕτως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ὁ ποταμὸς ἔπος καὶ ὁ ποτάμιος θεὸς ἐξεφέρετο παρὰ τοῖς Ἡλείοις μετὰ τοῦ I καὶ οὐχί μετὰ τοῦ EI. Ἐξ ἄλλου τὸ ἐπὶ τοῦ καδίσκου Ἀλφιος φαίνεται ὅτι ὀνομάζει τὸν αὐτὸν ποτάμιον θεόν ἐν Τεγεάτιδι. Αἱ δύο λοιπὸν αὐταὶ καὶ καθ' ἑαυτὰς πιθαναὶ γνώμαι παραβαλλόμεναι καὶ ἀμοιβαίως στηρίζονται καὶ εἰς μείζονα πιθανότητα ἐξαιρούνται. Ἄν δὲ τις ἐρωτήσῃ τί εἶναι τὸ πιθανώτερον, ὅτι ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, Ἀλφιν ἢ Ἀλφειόν, θὰ προστίμων τὸ δεύτερον, ἂν μὴ δι' ἄλλο τι, διὰ τὸν λόγον ὅτι τιθεμένου, ὅτι οἱ

Ἀρκαδὲς ὀνόμαζον τὸν Ἀλφειόν Ἀλφιν, εἶδει νὰ μνημονευθῆ τοῦτο ὑπὸ τινος πῶν συγγραφεῶν ἰδίως τῶν γραμματικῶν ἢ λεξικογράφων, ὡς ἱκανῶς ἀποτῆς κοινῆς παραδόσεως διαφέρων. Ὑπολείπεται νῦν νὰ ζητήσωμεν ἐρμηνεῖαν τοῦ διαλεκτικοῦ τούτου τύπου μετὰ τοῦ ε τοῦ ἀντιτιθεμένου πρὸς τὸν κοινῶς παραδεδομένου μετ' ει. Εἶνε οὐκ αὐτὸν τὴν αὐτὴν λέξιν τινὲς μὲν τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐξέφερον μετὰ τοῦ εις ἄλλοι δὲ μετὰ τοῦ ιος; Περὶ τούτου ἔσχημα τὴν εὐτυχίαν νὰ τύχωμεν ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τοῦ παρ' ἡμῖν τὰ γλωσσικὰ ἀκριβοῦτος Καθηγητοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, ἣτις ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς: «Ὁ τύπος Ἀλφειός ὁ πιστούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡλείου Ἀλφειῶ μῆνός παρὰ τὸν συνήθη Ἀλφειός Ἀλφειός ὀφείλει κατ' ἐμὴν γνώμην νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰ ἐπίθετα εἰς -ειος καὶ -ιος' πρὸβλ. λιθίας στάλλας ἐκ Θεσσαλίας, ἀργύριος, βότιος φοινίκιος παρ' Ἐπιχάρμῳ, δένδροιον, χούσιος, χάλκιος, πορφυριάν, κυνίασι, φλέγιος, σιδάριφ ἐκ Λέσβου παρὰ τὰ συνήθη χούσιος ἀργύρειος κλπ., ὅπως ἦδη ὁ F Solmsen ἐν *Periodicw Kuhn* Του. AB' σελ. 331-3 εἰδὸν ἔαξεν. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐκ θεμάτων ἀλφ- ἐσχηματίσθη διὰ τῆς καταλήξεως -ειος ἐπίθετον, ὅπερ μεταπωτικῶς ἀπέβαλεν ἐν τῇ κλίσει τὸ ε καὶ κατὰ μικρὸν ἐν ταύτῃ μὲν τῇ διαλέκτῳ κατίσχυεν ὁ εἰς -ειος ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ εἰς -ιος τύπος». Ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη ἀρκεῖ ἡμῖν τελείως καὶ προφυλάσσει εὐεργετικῶς ἀπὸ πάσης ἐσφαλμένης ἐπιχειρήσεως.

Ἐν τῇλει ἄς ἴδωμεν ἂν το ἀναθημάτιον τοῦτο τοῦ Ἀλφειοῦ δύναται νὰ ἔχη καὶ σημασίαν τινὰ διὰ τὴν τοπογραφίαν τοῦ τόπου, ὅπου εὑρέθη. Εἶναι γνωστὸν ὁμολ. τὸ ζήτημα, ἂν ὁ χειμαρρὸς Σαρανταπόταμος ὁ πηγάζων ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Βούρβουρα καὶ ἐν τῇ τεγεατικῇ πεδιάδι ἐντὸς καταβόθρας παρὰ τὴν Μπερτζοβᾶν καταπνόμενος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς Ἀλφειός ἢ οὐχί. Περὶ τοῦ ζητήματος διέλαθε τελευταῖος ὁ Loring, ἐν *Journal of Hell St.* σελ. 68 κ.έ., διὸ καὶ παραλείποντες τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν μετ' αὐτοῦ θέλωμεν ἀσχοληθῆ δι' ὀλίγων.

Ὁ Loring νομίζει, ὅτι ἡ ὅλη ἱστορία εἶναι ἐν σφάλμα τοῦ Παυσανίου ἀφηγουμένου (8, 20, 3), ὅτι ὄρια τῆς Τεγεατικῆς καὶ Λακωνικῆς, εἶνε ὁ ποταμὸς Ἀλφειος καὶ ὅτι οὗτος εἰσβάλλων εἰς τὸ

τεγεατικὸν πεδίων καταπίνεται, ἵνα ἀναφανῆ ἐν Ἀσείᾳ καὶ εἶτα πάλιν τὸ οὐτὴ ἐπαναλάβῃ περαιτέρω. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ ῥοῦς τοῦ νῦν Σαρανταποτάμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐτρέπετό ποτε πρὸς δυσμὰς τῆς Τεγεας, ἵνα διευθυνθῆ ὑπογείως πρὸς τὴν Ἀσείαν, καθόσον τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τῆς πεδιάδος εἶναι ὑψηλότερον τοῦ μεσαίου καὶ ἀνατολικοῦ, ὅπου ῥεεὶ νῦν ὁ Σαραντ. Ἐπομένως, συμπεραίνει ὁ Loring ἀδύνατον εἶναι, ἐφ' ὅσον ὁ Σαραντ ὤφειλε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸν πρὸς ἀνατολὰς ῥοῦν αὐτοῦ νὰ τηρήσῃ, νὰ ἐθιῶρουν τοῦτον οἱ ἀρχαῖοι ὡς Ἀλφειόν. Ἄλλ' ἐν πρώτοις δὲν εἶναι μόνος ὁ Παυσανίας, ἔστις σαφῶς ὑποδεικνύει τὸν Σαρ. ὡς Ἀλφειον. Καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ, Ἑλλήν. ζητημ. Ὡ, ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεᾶται συνδιαλλαγέντες ἀνέστησαν ἐπ' Ἀλφειῷ κοινὴν περὶ εἰρήνης στήλην (ἴδε καὶ Ἀθηνᾶν 1902, σελ. 18). Εὐρίσκωμεν εὐλόγον ὅτι Ἀλφειὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ μνημονευθεὶς χεῖμαρρος ὡς ἀποτελῶν τὸ φυσικώτατον ὄριον μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ διότι φυσικὸν εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην ἢ κοινὴν περὶ τῶν ὄρων ταύτης στηλὴν νὰ ἐσθῆθῃ ἐπὶ τῶν συνόρων.¹

Ἡ δὲ μαρτυρία τοῦ ἡμετέρου ἀναθήματος περὶ λατρείας τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Σαραντ. δὲν στερεῖται σημασίας τινός ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, πῶς ὠνομάζετο ὁ χεῖμαρρος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἄν

καὶ δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι ὁ Ἀλφειὸς ἔχων λίαν διαδεδομένην λατρείαν ἐν Ἠλιδί καὶ Ἀρκαδίᾳ (ἴδε Pauly-Wissowa, Realenc.) ἠδύνατο νὰ λατρεύεται ἐν ταῖς ῥηθείταις τοῦλάχιστον χώραις παρὰ πάντα ῥύακα ἔχοντα ἢ μὴ σχέσιν πρὸς τὸν ῥοῦν αὐτὸν τοῦ Ἀλφειοῦ. Μάλιστα, Ἄλλ' οὐδαμῶς τότε πρέπει νὰ ἀπορῶμεν, διατὶ ὁ Παυσανίας ὀνομάζει τὸν νῦν Σαρ. Ἀλφειόν, ἐν ᾧ οὗτος καταπίνεται ἀνατολικῶς καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὰ πρὸς δυσμὰς ῥέοντα ὕδατα τοῦ Ἀλφειοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι νομίζω δὲν ἐχρειάσθησαν διὰ πειραμάτων καὶ καταμετρήσεων νὰ ἀποδείξωσι πρῶτον, ὅτι τὰ καταπινόμενα καὶ ἀναφαινομενα ταῦτα ὕδατα ἀνήκουσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ῥοῦν καὶ οὕτως εἶτα νὰ προβῶσι εἰς τὴν ὀρθὴν ὀνοματοθεσίαν. Ἄπαξ πιστευθέντος, ὅτι ὁ Ἀλφειὸς καταπίνεται πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἀναφαίνεται κατωτέρω, δὲν ἦτο δύσκολον μετὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς λατρείας τοῦ ποταμίου θεοῦ καὶ ἀπλῶς ἐπὶ τῇ θέᾳ ἐνὸς οἰουδήποτε καταπινομένου ῥύακος νὰ πιστευθῇ, ὅτι οὗτος εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ θαυματοποιὸς ποταμὸς ἐπαναλαμβάνων καὶ ἐνταῦθα τὴν γνωστὴν συνήθειάν του. Διὰ ταῦτα πιστευομεν, ὅτι ὁ χεῖμαρρος Σαρ. ἠδύνατο ἄριστα νὰ καλεῖται Ἀλφειὸς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἔστω καὶ ἂν εἶχε το πάλαι τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν σημερινὴν διεύθυνσιν.

¹ Ἐν Ἀθήναις, Νοέμβριος 1904

Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ.

¹ Παρὰ ταῦτα ἠμολογητέον, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντεῖπωμεν, ἂν τις ἐκλάτῃ τὸ ἐπ' Ἀλφειῷ ὡς σημαίνον τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱερόν, διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἐπίσης δυνατόν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΛΥΚΑΙΟΥ

Βωμὸς καὶ τέμενος Λυκαίου Διός.

Ἀπὸ τοῦ 1902 ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισεν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἀνασκάψῃ τοὺς ἐν Φιγαλείᾳ καὶ ἐν γένει κατὰ τὴν ΝΑ Ἀρκαδίαν ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ἀνέθηκε δ' εἰς ἐμὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων.

Ἐκτοτε ἐπεχείρησα ἀνασκαφὰς ἐν Λυκοσούρᾳ, Λυκαίῳ καὶ τοῖς πλησίον τούτου τόποις¹. Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἀνέσκαψα καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐν τε τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ ἐν τῷ βωμῷ καὶ τῷ τεμένει τοῦ Λυκαίου Διός, ἐπειδὴ δὲ τῶν τελευταίων τούτων ἡ ἀνασκαφὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς λήξασα θὰ ἐκθέσω ἐν τοῖς ἐπομένοις τὰ κατ' αὐτήν.

Ὁ βωμὸς καὶ τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου Διός ἐλογίζοντο μεταξὺ τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ τῶν μάλιστα σεβασμιῶν ἱερῶν τῶν Ἀρκαδῶν τὴν φήμην αὐτῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους πρὸ πάντων χρόνους ὀφείλουσι κυρίως εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας, τὰς τελευτούμενας πρὸς λατρείαν τοῦ Διός ἐν αὐτοῖς, καὶ εἰς ἄλλας τινὰς κοινολογουμένας περὶ αὐτῶν ὑπερφυσικὰς ιδιότητας².

Τὰ σχετικὰ πρὸς ταῦτα χωρία τῶν ἀρχαίων συνέλεξεν ὁ Immerwahr³. Ἐνταῦθα ἀποσπῶμεν ἐκ τοῦ πλήθους τούτων μόνον ὅσα δύνανται νὰ παράσχωσιν ἰδέαν περὶ τῆς τοπογραφίας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένου τοῦ Λυκαίου Διός, καὶ νὰ σχετισθῶσιν ὅπωςδῆποτε πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν.

1) Παυσ. VIII, 38, 7. Ἔστι δ' ἐν τῇ ἄκρᾳ τῇ

¹ Πρακτικά 1902 σελ. 72-77

² Παυσανίου VIII, 38, 6-8. Ἴδε τελευταῖον Daremberg, Saglio σελ. 1432 ἐν ἄρθρῳ Lykaia (Fougères) μετὰ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας (αὐτόθι σημ. 10).

³ Immerwahr Die Kulte und Mythen Arkadiens.

ἀνωτάτω τοῦ ὄρους (τοῦ Λυκαίου δηλαδὴ) γῆς χῶμα, Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸς, καὶ ἡ Πελοπόννησος τὰ πολλὰ ἐστὶν ἀπ' αὐτοῦ σῆροπτος· πρὸ δὲ τοῦ βωμοῦ κίονες δύο ὡς ἐπὶ ἀνύχοντα ἐστήκασιν ἡμίον, ἀετοὶ δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίχρονσοι τὰ γε ἔτι παλαιότερα ἐπεποιήντο· ἐπὶ τούτου τοῦ βωμοῦ τῷ Λυκαίῳ Διὶ θύουσιν ἐν ἀπορρηγῶν.

2) Παυσ. VIII, 38, 6. Τὸ δὲ ὄρος παρέχεται τὸ Λύκαιον καὶ ἄλλα ἐς θαῦμα καὶ μάλιστα τόδε. τέμενός ἐστιν ἐν αὐτῷ Λυκαίου Διός, ἔσσοδος δὲ οὐκ ἔστιν ἐς αὐτὸ ἀνθρώποις· ὀπεριδόντι δὲ τοῦ νόμου καὶ ἐσελθόντι

3) Παυσ. VIII, 38, 6. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέμενος θηρίου καταφύγοντος οὐκ ἐθέλει οἱ συνεισπίπτειν ὁ κρηγέτης,

4) Πολυβ. IV, 33. Οἱ γὰρ Μεσσηνιοὶ πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ παρὰ τὸν τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸν ἀνέθεσαν στήλην ἐν τοῖς κατ' Ἀριστομένην καιροῖς

5) Παυσ. IV, 22, 7. Τὸν δὲ Ἀριστοκράτην οἱ Ἀρκαῖδες καταλιθώσαντες τὸν μὲν τῶν ὄρων ἐκτὸς ἐκβάλλουσιν ἄταρον, στήλην δὲ ἀνέθεσαν ἐς τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου¹. . . .

6) Θουκ. V, 16, 3. Χρόνῳ δὲ προτρέψας τοὺς Λακεδαιμονίους φεύγοντα αὐτὸν εἰς τὸ Λύκαιον διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποτε μετὰ δώρων δοκήσεως ἀναχώρησιν καὶ ἡμισυ τῆς οἰκίας τοῦ ἱεροῦ τότε τοῦ Διὸς οἰκοῦντα (τὸν Πλειστοχάκτα

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων συνάγεται, ὅτι ἐπὶ τῆς (κατὰ Παυσανίαν) ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Λυκαίου ὄρους ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Λυκαίου Διός, κατασκευασμένος ὡς χῶμα γῆς, δηλαδὴ ὅμοιος πρὸς μέγαν σωρὸν χώματος ἢ πρὸς τύμβον². Ἐμπρο-

¹ Ἴδε περὶ τῶν χρόνων τῆς ἀνάθεσης τῆς στήλης Pauly-Wissowa ἐν λ. Ἀριστοκράτης (Hiller von Gaertringen).

² Ηεβλ. Mit. 1901 σελ. 152 (Sam Wide).

σθεν του βωμού τουτου προς ανατολάς περιπου, εύρισκοντο δύο κίονες, επί τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων, εἰς παλαιότερους τουλάχιστον χρόνους ὑπῆρχον ἐπίχρυσαι ἀετοί ¹.

Ἐπί του Λυκαίου ὄρους ἀμέσως παρὰ τὸν βωμὸν ὑπῆρχε καὶ τεμενος του Λυκαίου Διός, ὁγλαδὴ γῶρος περὶορισμένους, ἀριερωμένους εἰς τὸν Δία. Οτι τὸ δύο ταῦτα ἔκειντο πλησίον ἀλλήλων ἐξήγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων Ἡ καὶ Ἰ. ἐν οἷς παρὰ μὲν τῷ Πολυδίῳ Ἡ ἢ στηλῆ τῶν Μεσσηνίων ἀνατίθεται παρὰ τον βωμον του Λυκαίου Διός, παρὰ δὲ τῷ Παυσανίῳ Ἰ εἰς τὸ τεμενος του Λυκαίου. Ἡ εἰσοδος εἰς τὸ τεμενος ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλ' εἰς τὸ ἄδαντον δὲν περιλαμβάνεται ὁ βωμος, διότι ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἀνηγοροντο, ὡς φαίνεται, μόνον οἱ ἱερεῖς, ἀλλ' ἀνήλθεν ἴσως καὶ ὁ Παυσανίας, διότι ἄλλως δὲν θά ἔγραφεν, ὅτι ἦτο ἀπ' αὐτοῦ σύνοπτος ἢ Πελοποννησος.

Τὸ τεμενος μετὰ του βωμοῦ ἀπετελοῦν τὸ ἱερόν του Λυκαίου Διός ². Ἐν τούτῳ, ὅπως ἐν παντὶ σπουδαίῳ Ἑλληνικῷ ἱερῷ ἀνατίθενται πολυτίμα ἀριερώματα καὶ ἀναμνηστικαὶ στηλαί.

Τὸ τεμενος δὲν εἶνε κλειστὸν διὰ θυρας, οὔτε ἔχει ὑψηλὸν περίβολον, διότι δύνανται νὰ εἰσέρχωνται εἰς αὐτὸ καὶ ἄνθρωποι καὶ θηρία, μολονότι ἀπηγορεύετο τοῦτο αὐστηρότατα καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν ποινῶν ὁ ἱερός νομος.

Πλησίον του ἱεροῦ πιθανῶς, ὑπῆρχεν οἰκία ἴσως πρὸς κατοικίαν του ἱερέως καὶ ἐναπόθεσιν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν πολυτίμων ἀριερωμάτων, ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὥστε νὰ δύναται νὰ παραχωρηται το ἦμισυ ταύτης εἰς κατοικίαν ξένων, εἰς ταύτην ὡς εἰς ἄσυλον καταφευγόντων.

Ὁ Bérard ³ θέλων νὰ προσαρμωσῇ τὴν εἰκόνα του ἱεροῦ του Λυκαίου εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ περὶ τῆς Φοινικικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκεῖθεν προελεύ-

σεως του ἐν τῷ Λυκαίῳ λατρευομένου Διός, ἐξήγησε δι' εὐφυῶν μὲν καὶ σοφῶν ἀλλὰ καὶ ὄλως ἀθυραϊρέτων συνδυασμῶν νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τὸ φανταστικώτερον τὴν ἀπλήν ταύτην εἰκόνα μιᾶς τῶν οὐχὶ ἀπυνηθῶν μορφῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱερῶν, ὅσα ἀποτελοῦνται μόνον ἐκ τεμένων μετὰ βωμοῦ ¹. Κατ' αὐτὸν τὸ ἱερόν του Λυκαίου Διός ἀπετελεῖτο ἐκ μεγάλης περιπεφραγμένης αὐλῆς, ἐν τῷ μέτῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μικρὸς σηκός (tabernacle) φοινικικὸς ἔχων ἔμπροσθεν δύο στηλας (κίονας) καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τοὺς δύο ἀετούς ².

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἡμῶν ἀπέδειξαν τελείως τὸ ἀβάσιμον τῶν θεωριῶν τούτου, αἵτινες καὶ ἄλλως πολὺ ὀλίγους εὐρον ὁπαδούς, παρεσχον δ' ἡμῖν δεδομένα ἀσφαλῆ νὰ ἀναπαρστήσωμεν τὸ ἱερόν του Λυκαίου Διός συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα, ἣν διεγράψαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἡ κορυφὴ του Λυκαίου, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ὁ βωμὸς του Διός, βλεπομένη ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπολεως ἢ ἐξ οἰουδήποτε ἄλλου ἀπομειμακρυσμένου σημείου, φαίνεται ὡς ὑπερμεγέθης τύμβος ἐξέχων ἐπὶ του ἄκρου μικροῦ ὄροπεδίου. Τὸ σχῆμα αὐτῆς φαίνεται τελείως ἡμισφαιρικόν, τὸ δ' ἀποτελοῦν ταύτην μακροειδὲς ὕψωμα χωρίζεται τῶσον ἀμέσως καὶ ἀποτόμως ἀπο του παρακειμένου μικροῦ ὄροπεδίου, ὥστε εὐκόλως δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα του χωρίου του Παυσανίου, ὅτι εἶνε ὄλον τεχνητὸν κατασκευάσμα, αὐτὸ τὸ γῶμα γῆς του Παυσανίου.

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, καὶ ὁ ἀνερχόμενος ἐπὶ του Λυκαίου ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ μακρόθεν ὡς τύμβος φαινομένη κορυφὴ εἶνε ἡ ἄκρα κολλοσταίου ὕψωματος, ὁμοίου πρὸς τὰ πολλὰ ἄλλα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ Λύκαιον, ἧτις τεμνομένη κατὰ τὴν ΝΑ αὐτῆς πλευρὰν ὑπὸ μικροῦ ὄροπεδίου προβάλλει μακροθεν ὡς μεμονωμένον τεχνητὸν ὕψωμα (πίν. 7, 1 καὶ 2).

Ἡ βραχυτέρα ὁδὸς διὰ νὰ ἀνέλθῃ τις εἰς τὸ Λύκαιον εἶνε καὶ σημερινὸν ἀκόμη ἢ διὰ τῆς πρὸς τὴν Καρύταιναν πλευρᾶς του ὄρους. Ἀπὸ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Καρυταινῆς - Ἀνδριτσαίνης ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων ἐντεῦθεν τῆς μεγάλης γεφύρας του

¹ Ἐπίχρυσαι ἐξ Ὀλυμπίας ἰδὲ ἐν Furtwangler Bronzefunde σελ. 102. Περὶ τῆς μεταφραστικῆς του χωρίου του Παυσανίου πρὸβλ. Fougeres ἔ. ἀ. 1432 N° 13.

² Στραβ. VIII, 388. Λυκαίων Διός ἱερόν κατὰ τὸ Λύκαιον ὄρος. Σηολ. Ἐρ. Ὀλυ. 1617 ἢς τὸ του Λυκαίου Διός ἱερόν εἶναι ἐν Πυρρασίῳ. Σηολ. Δου. Περὶ τῆς. 415 ἐν τῷ του Λυκαίου Διός ἱερόν εἰς τὴς κοινὰς εἰσοδούς εἶναι. Ἡσόδος παρὰ Ἐρατ. Καταστ. εἰς τὸ του Διός ἄδαντον ἱερόν. Πλάτ. Δημοκρα. 276d τὸ του Διός του Λυκαίου ἱερόν ἐν χωρίῳ πραγματευομένῳ περὶ ἀνθρωποπολιτικῶν ἰσομενῶν περὶ του βωμοῦ.

³ De l'origine des cultes arcadiens σελ. 67 καὶ 68.

¹ Ἰδὲ P. Stengel die Griech. Kultusalte σελ. 18.

² Πρὸβλ. Bérard ἔ. ἀ. σελ. 90 εἰκ.

Αλφειοῦ ἄρχεται ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ διὰ τινος ὑποφερτῆς ἀτραποῦ ἢ ἀνάβασις.

Ἡ ὁδὸς μέχρι τοῦ ἵπποδρόμου τοῦ Λυκαίου (1 ὥρ. 45 λεπ. περίπου) δὲν ἤλλαξε διόλου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ross¹, μόνον ἐκείθεν ἢ ἀνάβασις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου δὲν γίνεται πλέον διὰ τῆς ἀξιοθεῖν τοῦ Ἑλληνηκοῦ χαράδρας, ὡς ἀναφέρει ὁ Ross, ἀλλὰ διὰ τινος προσιτῆς καὶ εἰς ὑποζύγια ἀτραποῦ, ἀρχομένης ὀλίγα λεπτὰ νοτιώτερον τῆς κοιλάδος τοῦ ἵπποδρόμου καὶ κατασκευασθείσης ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Καρυῶν δι' ἀγροτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ διὰ τὴν μετάβασιν αὐτῶν εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου (20 Ἰουλίου).

Σήμερον ὁμοῦς ὁ θείων νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαίου εἶνε προτιμότερον νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην πρὸς τὴν τῆς Λυκοσοῦρας. Ἐκκινῶν τις ἐκ Λυκοσοῦρας φθάνει μετὰ ἵππασιν 1 ὥρ. καὶ 45 λεπ. ἐπὶ ὁδοῦ οὐχὶ καθ' ὑπερβολὴν δυσκόλου διὰ βρωμαντικῶν τοπειῶν, κατὰ το πλεῖστον ὑπὸ πυκνὴν σκιὴν καστανεῶν καὶ ὄρουῶν, παρερχόμενος μετὰ 1 ὥραν περίπου το καταπράσινον χωρίον Γραμποδοῦ², εἰς τὸ ὀροσερώτατον καὶ ὑπὸ πέντε μεγάλων πηγῶν ποτιζόμενον χωρίον τῶν Καρυῶν (Ἀπάνω Καρυές ἢ Καρυά). Πελώρια καὶ ὠραϊότατα καρυαί, ὧν μέγας ἀριθμὸς ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ δικαιολογοῦσι τὴν ὀνομασίαν τούτου.

Ἄφου διέλθωμεν τὰς Καρυάς, τρεπόμεθα πλη-

σίον κρήνης (τοῦ Βοεβοδαί, εὐρισκομένης κατὰ τὸ τέλος τοῦ χωρίου, ἀριστερὰ ἐπὶ τὴν ἀνωφερτικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Μετ' ὀλίγα λεπτὰ συναντῶμεν καὶ ἑτέραν ἀφθονωτέτην κρήνην (Κερασιά, ἣτις βεβαίως δὲν εἶνε ἢ ἀρχαία Ἄγνῳ ὡς φαίνεται θείων νὰ δεχθῆ ὁ Ross, καὶ μικρὸν ἐκκλησιδίων τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀφου δ' ἀνέλθωμεν ἀκόμη ἀρκετὴν ὄρασι φθάνομεν μετὰ τινος καμπῆς τῆς ὁδοῦ, σχηματιζομένης ὡς ἐκ τῶν παρεπιπτουσῶν χαράδρων, εἰς τὴν μικρὰν ἀτραπον, δι' ἣς ὡς εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω, ἀνερχόμεθα εἰς τὴν κορυφὴν.

Καθ' ὅλον το διάστημα τῆς ἀπὸ Καρυῶν ὁδοῦ ἢ θεὰ πρὸς τὰ χαμηλότερα τοπεια τοῦ Λυκαίου καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Μεγάλοπολεως εἶνε θαυμασιὰ.

Ἡ ἀτραπὸς φέρει ἐν μέρει διὰ μέσου μικρῶν ἀγρῶν καὶ ἐν μέρει διὰ τινος χαράδρας πρὸς τὴν κορυφὴν. Ἡ ἀποστασις τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Καρυῶν μέχρι τῆς κορυφῆς εἶνε περίπου 1/2 τῆς ὥρας. Οἱ τόποι δι' ὧν αὕτη διέρχεται, ὅστινες εἰς παλαιότερους χρόνους θὰ ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, νῦν εἶνε σχεδὸν τελείως ἀπεψιλωμένοι καὶ μόνον σπανίως ἀγρία τις κορομηλέα καὶ σπανιότερον γησμονηθεῖσα ὄρυς ἢ κέδρος παρέχουσι τὴν ἰσχυρὴν αὐτῶν σκιὰν εἰς ὀλοκληρὰ συνωστιζόμενα ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων.

Ἡ κορυφὴ τοῦ Λυκαίου, εἰς τὴν οὕτω φθάνομεν, εἶνε ἢ φέρουσα τὸν περίφημον βωμόν τοῦ Λυκαίου Διὸς ἱερὰ κορυφῆ, ὁ Ὀλυμπος τῶν Ἀρκάδων.

Ἐκ τῶν νεωτέρων πρῶτος ὁ Gell¹ περιέγραψε ταύτην, μετ' αὐτὸν δὲ πλεῖθος ἄλλων περιηγητῶν καὶ ἀρχαιολόγων² ἐπεσκέφθησαν τὴν κορυφὴν καὶ προσεπάθησαν νὰ ἔρῃσσι καὶ τὰς θέσεις τοῦ τεμνένους τοῦ Διὸς καὶ τῶν λοιπῶν μνημείων, ὅσα μετὰ τοῦ βωμοῦ μνημονεύει ὁ Παυσανίας ὡς εὐρισκόμενα ἐπὶ τοῦ Λυκαίου. Ἡ κορυφὴ καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ὀρωμένη ἔχει σχῆμα ἀκριβῶς στρογγύλον. (εἰκ. 1). Κατὰ τὴν νοτιὰν πλευρὰν 20 περίπου μέτρα χαμηλότερον τῆς κορυφῆς ἐκτείνεται μικρὸν ὀροπεδῖον πλάτους 60 περίπου μέτρων, ἀκολουθοῦν μετ' οὐ πολὺ τὴν κλίσιν τῆς νοτίας πλευρῆς τῆς κορυφῆς καὶ καταφερόμενον καὶ τοῦτο μέχρι τινὸς

¹ L. Ross-Reisen und Reiserouten s. 91.

² Πρὸς Β τοῦ χωρίου Γραμποδοῦ ὑφῄται μεμονωμένος λόφος ἀπολήγων εἰς πολὺ ὄρειαν κορυφὴν, ὅστις καλεῖται σιὸν μηλῶν Ἀη Γιώργη ἢ τῆς Ὁριῆς τὸ Κάιστον. Ἐπὶ τούτου σώζονται κτεῖλα λεῖψανα Φραγκισοῦ ἢ Βυζαντινοῦ φρουρίου. Ὁ Ross μνημονεύει ἐ. ἀ. σελ. 91 τὸν λόφον τούτον λέγει ὅτι ὀνομάζεται Μποσέρκου, ἀλλ' οὕτω ὀνομάζεται μόνον μία πηγὴ εὐρισκόμενη κατὰ τὴν ΝΔ ὑπόρειαν τοῦ λόφου, ἣτις συνδέεται κατὰ τὸ λέγειν τῶν χωρικῶν δι' ὑπογείου ὁδοῦ μετὰ τοῦ φρουρίου. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἀνατ. πλαγίου τοῦ λόφου τούτου σώζονται πολλὰ ἑρείπια μεταϊωνικῶν οἰκημάτων, καὶ χαμηλότερον τούτων ἐν θέσει «Τροκάλυδο» ἐν τῷ κτήματι Φ. Τζάκα ἐκ Κορονοιῦ λεῖψανα ἀρχαίου κτερίου ἴσως ναοῦ. Δεξιώτερον τοῦ λόφου τούτου ὑπάρχει ἄλλος πολὺ χαμηλότερος ὅστις καλεῖται Λιακὸς (ἡλιακός). Παρὰ τούτου ἐκεῖτο ἢ ἀρχαία Κρητέα, (Πλυσ. VIII, 38, 2) ἣς σώζονται πολλὰ λεῖψανα τοῦ τεύχους ἀριστεροῦθεν (ὡς πρὸς τὸν εὐρισκόμενον ἐν Λυκοσοῦρα) τοῦ ναοῦ τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποῦ τὴν θέσιν ἀνεκαλύψα διὰ μικρῆς σκαφῆς παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ Λιακοῦ, ἐνθα σήμερον κεῖται τὸ μικρὸν ἐκκλησιδίων Ἀη Γιάννης στὰ Μάραμα (ἴδ. Πρακτικὰ 1903). Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης μετεφέρθησαν εἰς Καρύταιναν πλείστα μάρμαρα, μετὰ τούτων δ' ἴσως καὶ ἡ μνημονεύουσα τὸ Πύτιον, δηλαδὴ αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος Ἐπιγραφὴ CIG 1534 (Curtius Pelop. I 338 Anm.).

¹ Itinerary of the Morea σελ. 106-107.

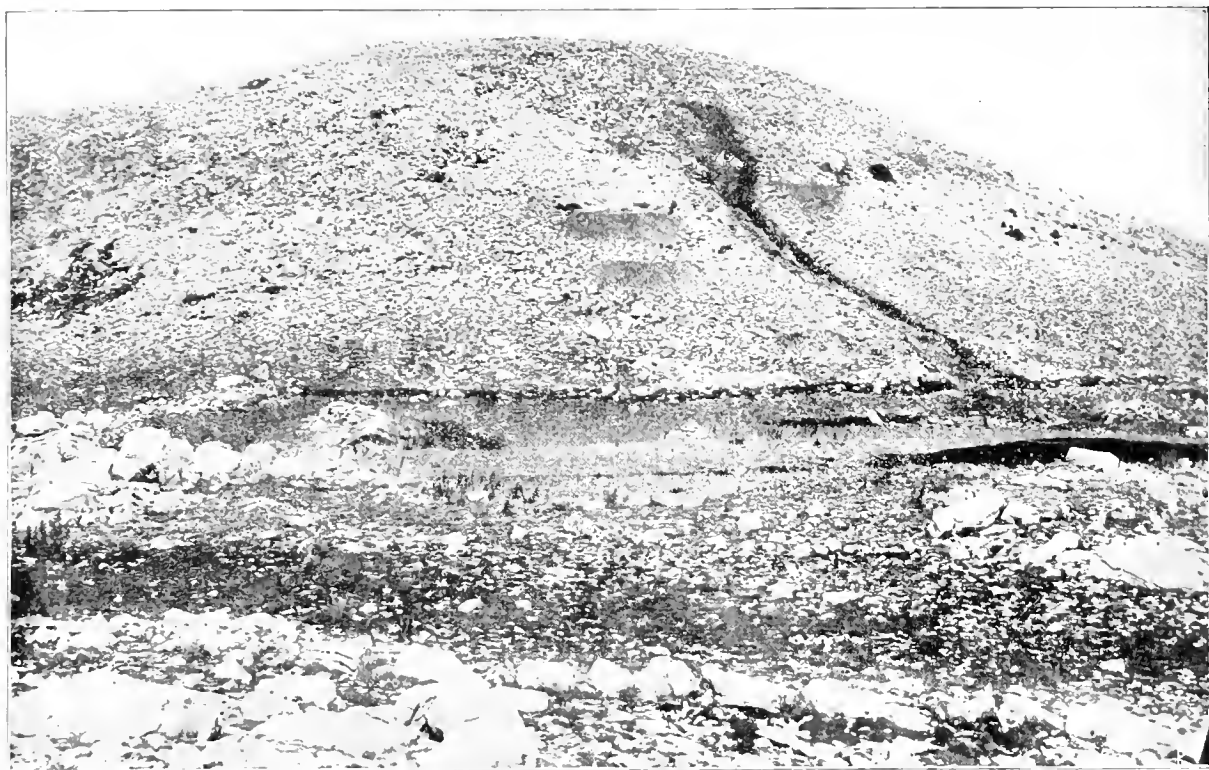
² Ἴδ. Frazer Pausanias IV 381-2 πῶλ. καὶ Fougeres ἐ. ἀ. σελ. 1433, I.

πρὸς δυσμάς. Ἐπὶ τοῦ ΝΑ ἄκρου τοῦ ὄρους τοῦ τούτου ὑπάρχει μικρὸν ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγ. Ἡλίου εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ὁποίου εἶνε ἐντετυγμισμένοι ὀλίγοι ἀρχαῖοι λίθοι¹. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου τούτου καλεῖται καὶ ἡ κορυφή Ἁγ. Λιᾶς καὶ οὐχὶ Διαφόρτι² ὡς ἐσφαλμένως ἐγράφη ὑπὸ τινῶν.

Τὸ μικρὸν ὄρος καλεῖται *ταβήρινα*, διότι ἐκεῖ ἐτοποθετεῖτο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ πρόχειρον οἰνοπαντοπωλεῖον κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, ἀποτελεῖται δὲ τὴν σημερινὴν ἐκ μι-

κρῶν ἀγρῶν, ἐν οἷς εὐδοκιμεῖ μετρίως ὁ σπειρόμενος σίτος καὶ ἀραβόσιτος, ἡ δὲ περιοχὴ τοῦ ἀρέθου ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Καρυῶν ὡς κτῆμα τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας.

Ὁ Παυσανίας λέγει, ὅτι ἡ ὑπὸ ὄψει ἡμῶν κορυφή εἶνε ἡ ἀνωτάτη τοῦ Λυκαίου. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, διότι ὡς ἀπεδείχθη διὰ καταμετρήσεων καὶ δύναται νὰ παρατηρηθῇ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Λυκαίου εὕρισκομένου, ὑψηλοτέρα κορυφή εἶνε ἡ βορειότερον τοῦ Ἁγ. Λιᾶς κειμένη, ἣν

Εἰκὼν 1. Βομὸς καὶ τῆμενος Λυκαίου Λιᾶς.

οὶ χωρικοὶ καλοῦσι Στεφάνι. Ὑψὸς τῆς τελευταίας ταύτης εἶνε 1420 μέτρα, ἐπομένως τοῦ Ἁγ. Λιᾶ τὸ ὕψος θὰ εἶνε ὀλίγω μικροτερον, περίπου 1400 μέτρα³.

¹ Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγ. Ἡλίου μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ εἶνε ὀλιγοτέρα τῶν 5', ἐσφαλμένως δὲ ὁ Frazer ἔ. ἀ. σελ. 382 λέγει ὅτι εἶνε ἐν τέταρτον τῆς ὥρας.

² Διαφόρτι, Ἁγ. Λιᾶς καὶ Στεφάνι εἶνε τρεῖς διάφοροι κορυφαὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐξ ὧν τα ὀνόματα τῶν δύο πρώτων πολλάκις συγχέονται. Διαφόρτι εἶνε ἡ δυτικῶς τοῦ βωμοῦ κορυφή, ἐφ' ἣς ὑπάρχει ἡρειπώμενος τουρναῖος πιθανῶς πύργος. Ὁ Ἁγ. Λιᾶς οὐδέποτε καλεῖται παρα τῶν χωρικῶν Διαφόρτι.

³ Κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ γνωστοῦ ἀρχαιολόγου ἐπισκεφθέντος τὸ Λύ-

Ἁληθεστάτη εἶνε ἡ ἄλλη μαρτυρία τοῦ Παυσανίου, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου εἶνε σύνοπτον τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου. Τῶ ὄντι πρὸς βορρᾶν μὲν ἡ θέα ἐκτεινομένη πέραν τῶν βουνῶν τῆς Γορτυνίας, ἥτις ὀλόκληρος ὡς ἐν μεγάλῳ γάρτῃ ἀπλοῦται πρὸ ἡμῶν, φθάνει μέχρι τῶν τελευταίων ὄρεων τῆς Πελοποννήσου, τοῦ Ἐρυμάνθου καὶ τῆς Κυλλήνης. Πρὸς ἀνατολάς, ἀκριβῶς ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς

καὶ καταμέτρησις διὰ βαρομέτρου ὑψομετρικοῦ ἔδεικνεν ὡς ὕψος τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ μόνον 1370 μέτρα.

Μεγαλοπόλεως μετά τῶν ποικίλων λευκῶν γραμμῶν τοῦ πολυκαμποῦς ρεύματος τοῦ Ἄλφειου, ὃν δύναται τις νὰ ἀκολουθησῆ μέχρι τῶν ἀρχικῶν πηγῶν του. Πέραν τούτων φαίνεται ὁ Πόρνον και νοτιώτερον ὁ βαρὺς Ταύγετος καὶ ἡ Μεσσηνία μετὰ τῆς κατ' αὐτὴν θαλάσσης. Μετὰ ταῦτα ἡ Ἰθώμη καὶ τὰ Τριφυλλικὰ βουνά. Πρὸς Δυσμὰς ὅλον τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τὴν Νέδαν ῥωμαντικῶν ὁρέων μετὰ τὰ μαγευτικὰ χωρία, ὅσα κεῖνται παρὰ τὰς πηγὰς ταύτης. Τὸ Κώτιλον, πλησίον τοῦ ὁποῦοῦ δύναται τις διὰ καλοῦ τηλεσκοπίου νὰ διακρίνη τοὺς κίονας τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος. Δεξιώτερον κατὰ τὸ ΒΔ περίπου ἡ πεδιάς τῆς Ἰθωμίας καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος μετὰ τῆς Ζακύνθου.

Ὅτι ὁ βωμὸς τοῦ Διὸς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ ἦτο φανερόν ἐκ τῶν λειψάνων τῶν θυσιαῶν καὶ τῶν λοιπῶν σημεῖων, ἅτινα ἦσαν πάντοτε ὁρατὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς.

Ἡ θέσις τοῦ τεμένους δὲν ἦτο ἀκριβῶς γνωστή, ἐδέχοντο ὅμως πάντες, ὅτι θὰ ἔκειτο τοῦτο οὐχὶ μακρὰν τοῦ βωμοῦ. Διὰ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν καὶ τῶν ἀνασκαφῶν μου ἀποδείχθη ὠρισμένως, ὅτι τὸ τέμενος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ συνορευόντος πρὸς τὸν βωμὸν μικροῦ ὄροπεδίου τῆς ταβέρας.

Μακρὰ γραμμὴ ἐκ μεγάλων ἀρχῶν λίθων (ἰδ. ἐπὶ τοῦ προσθίου ἄκρου τῆς εἰκόνος I), παράλληλος πρὸς τὴν νοτιᾶν πλευρὰν τοῦ λόφου τοῦ βωμοῦ καὶ εἰς ἀποστασιν ἡδὲ μέτρων ἀπὸ τοῦ κρασπέδου τούτου, περιλαμβάνουσα ὅλον σχεδὸν τὸ ὁμαλὸν μέρος τοῦ ὄροπεδίου, ὁρίζει τὴν περιουχὴν τοῦ τεμένους. Ἡ γραμμὴ αὕτη τῶν λίθων ἀκολουθεῖ τὴν πρὸς δυσμὰς κλίσιν τοῦ ὄροπεδίου καὶ ἀναγνωρίζεται σήμερον μέχρις ἀποστάσεως 120 μέτρων περίπου. Ὅστε τὸ ἀρχαῖον τέμενος εἶχε πλάτος ἡδὲ μ. καὶ μῆκος τοῦλάχιστον 120 μέτρων, πάντως δὲ οὐχὶ πολὺ περισσώτερον τούτων.

Τὴν γραμμὴν ταύτην τῶν λίθων, ἣτις ὠρίζε τὸ ἀρχαῖον τέμενος, δὲν ἀνεγνώρισαν οἱ μέχρι τοῦδε ἐπισκεφθέντες τὸ Λύκαιον· ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ἔργον σημερινῶν ἀγροτῶν δύναται πᾶς τις γνωρίζων ὀψωσθήποτε τοὺς περιβάλλους τῶν σημερινῶν ἀγρῶν νὰ μαρτυρήσῃ.

Εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν

χωρίων τῶν συγγραφῶν το τέμενος δὲν ἀπεκλίετο δι' ὑψηλοῦ περιβάλλου, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἐκ τοῦ Πλουτ. Ἐλλ. Ζητ. 30 ρ. 300 C: διὸ καὶ Καθαρίονα . . . διαβάττα μετὰ Λείας τὸ ἄβατον . . . ὅπερ θὰ ἦτο βεβαίως ἀδύνατον, ἂν εἶχε τοῦτο ὑψηλὸν περίβολου.

Χαμηλότερον τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ 10 περίπου λεπτά πρὸς Β ἐν θέσει καλουμένη νῦν Ἀνεμόρραχη ἢ Φατουρείου ὑπάρχει μικρὰ τὴν σήμερον πηγὴ ὀνομαζομένη Κορίτες¹. Ὀλίγα μέτρα μακρὰν ταύτης ἀνέσκαψα τὰ ἐρείπια μεγάλης ἀρχαίας δεξιαμενῆς. Πιθανώτατα ταῦτα δεικνύουσι τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἀγνοῦς². Καὶ παρὰ τὸν Ἰπποδρόμον εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν μου ἑτέρα ἀρκετὰ πολυτελὴς κρήνη, ἀλλ' ἡ Ἀγνώ ὡς ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἱερέως τοῦ Διὸς, ὄρθον εἶνε νὰ ὑποθεθῆ, ὅτι ἔκειτο πλησιέστερον πρὸς τὸ ἱερόν τούτου.

Ἀνασκαφὴ βωμοῦ καὶ τεμένους.

Τῷ 1897 ὁ Κ. Κοντοπούλος³ ἐπιστατῶν κατ' ἐντολὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Λυκασούρας ἀνήλθε μετ' ὀλίγων ἐργατῶν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ ἐπεχείρησε διαφοροὺς δοκιμαστικὰς σκαφὰς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ.

Ἐπὶ μὲν τοῦ βωμοῦ ἔσκαψε μικρὸν ἀβαθῆ τάφρον, περὶ ἧς οὐδὲν ἐσημείωσεν, ἀλλὰ 30 περίπου μέτρα χαμηλότερον τῆς κορυφῆς ὀλίγον κατωτέρω τοῦ ἀνατολικοῦ τέματος τοῦ μικροῦ ὄροπεδίου τῆς ταβέρας, ἀνεκάλυψε δύο μεγάλας βάσεις, ἃς ὄρθως ἀνεγνώρισεν ὡς ἀνηκούσας εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένους δύο κίον-

¹ Κορίτες ὀνομαζονται μικρὰ λίθιναι καὶ πρὸ πάντων εἰλικαι ἀβαθεῖς λεκάναι, ἴσως δ' ἐκ μιᾶς τοιαύτης, δι' ἧς ἔκρειε σήμερον τὸ ὕδωρ ὀνομαζεται ἡ πηγὴ. Περιέργως εἶνε μὴ παραδοσις τῶν χωρικῶν τοῦ Λυκαίου περὶ τοῦ τόπου παρα τὴν πηγὴν ταύτην. Λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε ποτὲ νερὸ ποτάμι, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸ ἐπύλη ὁ υἱὸς τῆς Ἐλληροποθέας. Ἔνεκα δὲ τούτου ἐπράξατο τὸ νερὸ μὲ δώδεκα τοιάκια μάλλι καὶ δώδεκα λεβέτια. Καθὲν ἀπ' αὐτὰ τὰ λεβέτια εἶχε σαρόντα ἀμβάλια ἰθαῦσαι. Ὅτι ἔσκαπτον ἐγὼ παρα τὴν πηγὴν, οἱ γωρικοί ἐπιστενον, ὅτι θὰ ἀπέφραττον τὸ ποτάμι καὶ θὰ ἀνέδλυζε ἐκ νέου τὸ παλαιὸν νερόν. Τὴν πηγὴν μνημονοεῖ καὶ ὁ Curtius ἔ. ἀ. 303. ὀνομαζῶν ταύτην ὄρθως Ἀγνώ.

² Παυσανίας VIII 38. 6.

³ Ἴδε χειρόγραφον ἐκθεσιν τούτου τῆς 15 Ἀπριλίου 1898 ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρ.

νας. Όχι πολύ χαμηλότερον τῆς θέσεως ταύτης ἐντός τῆς ΒΑ τῆς κορυφῆς κειμένης χαρτοῦρας ἀνεῦρε μετ' ἄλλων μικρῶν τεμαχίων καὶ ἓνα ἐλάχιστον σπονδύλον μαρμαρίνου ὀψιτικοῦ κίονος¹, ὃν μετὰ πολλοῦ μόχθου, ἀπὸ κατασκευάσει πρόχειρον ὁδόν, ἀνεβίβασε πλησίον τῶν βύσεων καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας τούτων. Ὁ Κοντόπουλος μὴ εὐρών ἄλλο τι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου δὲν ἔφερον εἰς πέρας τὴν ἀνασκαφήν.

Ἐξ ἑτη μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησα ἐγὼ τὴν ἀνασκαφήν τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένους.

Ὅτι ἡ θέσις τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἦτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Λιᾶ ἔφαινετο, ὡς εἶπομεν, ἐκ τῶν πολλῶν ὀστών καὶ τῶν λειψάνων τῶν θυσιῶν, ἅτινα ἦσαν ὄρατα ἐπὶ ταύτης, ὅτι δὲ τοῦλάχιστον μέρος τῆς κορυφῆς ἦτο τεγνητόν, ἦτο προφανές ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ ταύτης. Ἐνῶ αἱ λοιπαὶ κορυφαὶ τοῦ Λυκαίου εἶνε ὡς ἐπὶ το πλείστον ἀνώμαλοι καὶ συνίστανται ἐκ μεγάλων, ἀποτομῶν καὶ γυμνῶν βράχων, ἡ κορυφή τοῦ Ἁγ. Λιᾶ ἔχει σχῆμα κανονικῶς στρογγύλον, τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς εἶνε κυκλωτέρας, ἀκριβῶς ἐπίπεδον, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου φαίνονται ἀλλαχοῦ μὲν λίθοι οὐχὶ υπερβολικῶς μεγάλοι, καὶ ἀλλαχοῦ τοιοῦτοι ἐσφηνωμένοι εἰς το γῶμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὀλίγον ἐξέρχουσιν. Ὁ Ross παραβάλλει πολὺ ὀρθῶς τὴν ἐπιφανείαν τῆς κορυφῆς πρὸς σημερινόν ἁλώνιον, δὲν ἀντελήθη ὅμως ὀρθῶς τὰ πράγματα, διότι γράφει ὅτι ὁ βωμος ὑψούτο ἐπὶ τῆς ἐξομαλισθείσης ταύτης ἐπιφανείας τῆς κορυφῆς.

Μικρὰ μόνον σκαφή ἤρκεσεν, ὅπως ἀποδειχθῆ εἶ. ἡ ἀνωτάτη ἄκρη τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Λιᾶ δὲν ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ στερεοῦ βράχου, ἀλλ' ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ξένων χωμάτων, ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπολείμματων τῶν θυσιῶν, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ βωμος τοῦ Διὸς δὲν ἔκειτό ποτε ἐπὶ τῆς ἐξομαλυνθείσης ταύτης ἐπιφανείας, ὡς λέγει καὶ ὁ Curtius, ἔ. ἀ. σελ. 302, ἀλλ' ὅτι αὐτο το ἀνώτατον σημεῖον τῆς κορυφῆς ἦτο ὁ ἀρχαῖος βωμός.

Ἡ διάμετρος τῆς ἐπιφανείας τῆς κορυφῆς ἔχει ἔκτασιν τριάκοντα μέτρα. Ἐπὶ τοῦ μέσου ταύτης

¹ Τούτ' σπονδύλου τῶν κίωνων παρετήρησε καὶ ὁ Ross ἔ. ἀ. Ὁ Κοντόπουλος ἐν τῇ ἐθέσει του ἀναφέρει, ὅτι εὔρε καὶ μέρος κιονοκραίου, τοῦτο ὅμως ἐγὼ δὲν ἐπανεῦρον.

ἔσκαψα κατ' ἀρχὰς τάφρον μῆκ. 4,50 καὶ πλ. 2 μ., μετ' ὀλιγοῦρον δὲ σκαφήν εὔρον εἰς βάθος 1,50 μέτρων περίπου τὸν στερεὸν βράχον. Ὅμοίως τάφρους ἔσκαψα μετὰ ταῦτα καὶ εἰς ἄλλα τέσσαρα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τοῦ βωμοῦ. Ἐν πάσαις ταῖς τάφροις παρετήρησα τὰ αὐτὰ περίπου φαινόμενα. Χῶμα λεπτότατον, μέλαν ὡσεὶ τέφρα ἐκ τῆς πυρᾶς τῶν θυσιῶν, μετὰ πλήθους μικρῶν ὀστών, καὶ λίθοι μεγάλοι, ὧν τινες ἡμίκαυστοι, ἀλλαχοῦ μὲν σποραδικῶς, ἀλλαχοῦ δὲ ὡς εἰς μικροῦς σωρούς, ἀπετέλουν τὸ κύριον μέρος τοῦ περιεχομένου τῶν τάφρων. Εὐρίσκοντο πρὸς τούτοις μετὰ τοῦ μέλανος γῶματος καὶ πολλὰ σχετικῶς, ἀλλὰ λίαν μικρὰ τεμάχια λεπτῶν ἀγγείων, κατὰ τὸ πλείστον μικρῶν φιαλῶν καὶ σκύφων, ὧν μόνον χαρακτηριστικὰ ἦσαν, τὸ ἐπὶ τινῶν σφῶζόμενον μέλαν γάνωμα καὶ αἱ λεπταὶ λαβᾶί, ἀμφοτέρω ἐνθυμίζοντα ἀγγεῖα πρὸ πάντων κατὰ τὸν Ἰ καὶ 4 αἰῶνα ἐν χρήσει. Σπάνια ἦσαν τεμάχια μικρότατα λύγων. Ἄρτιοι εὐρέθησαν μόνον δύο μικροὶ κοτυλίσκοι¹.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι μετὰ τῶν πηλίνων θραυσμάτων εὐρίσκοντο καὶ ἀρκετὰ τεμάχια, ἅτινα εὐκόλως ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἐκ κεραμίδων στέγης προερχόμενα. Ἐν τούτων φέρει καὶ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ κατασκευάσαντος AP OEI, διὰ γραμμῶν τοῦ 4 πιθανώτατα αἰῶνος.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν δὲν διαφέρουσι πολὺ ἀπὸ τῶν παρατηρηθέντων ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς βωμῶν ἐν διαφόροις Ἑλληνικαῖς πόλεσιν².

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου, ὅπως καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων³ ἑλληνικῶν κορυφῶν ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς· τὰ ὑπολείμματα τῶν εἰς τοῦτον προσφερομένων θυσιῶν συσσωρεύμενα ἐκάστοτε ἀπετέλεσαν τὸν περίφημον βωμόν, καθ' ὃν τρόπον εἶχον σχηματισθῆ βωμοὶ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος⁴. Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως τοῦ

¹ Ὁ Τσοῦντας (Ἀρχ. Ἐφημ. 1892 σελ. 12) εὔρον ἐντός λειψάνων βωμοῦ ἐν Ἀμυκλαίῳ ὅμοια πηλῖνα χειροποίητα σκυφίδια, σχεδόν ἅπαντα οὐχὶ μείζονα δακτυλῆθρας.

² Olympia Textband IV, σελ. 1. Ἐν Ἐπιδαύρῳ Δελτίον 1891 σελ. 85. Ἐν Ἀμυκλαίῳ Ἀρχ. Ἐφημ. ἔ. ἀ. καὶ ἀλλαχοῦ.

³ Preller-Robert Griech. Myth. σελ. 116.

⁴ Pauly-Wissowa Altar σελ. 1668.

βωμοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἐνθα οἱ ἄνεμοι θέν θά ἄφινον ἐπὶ πολὺ τὴν συσφουμένην σπαδόν, ἣν ἀλλαγῶς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἴρας¹ μόνον θαῦμα κατώρθου νὰ διατηρῆ, ἀνεμιγνύοντο μετὰ ταύτης ἢ ἐπετίθεντο ἐπ' αὐτῆς πολλοὶ βαρεῖς λίθοι.

Τὸ σχῆμα τοῦ οὕτω σχηματισθέντος βωμοῦ εἶνε ὅμοιον πρὸς τύμβον, ὅστις καλύπτει ὀλοκλήρον τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ἔχει ἄνω διάμετρον 30 μέτρων, ὕψος δὲ ὀλίγον περισσοτερον τοῦ 1 1/2 μέτρου. Διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ βωμοῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του ὁ Παυσανίας ἐκάλεισε τοῦτον πολὺ ὀρθῶς γῆς χῶμα.

Εἰκὼν 2.

Ἦ ὅτε ἐπεχείρησα τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βωμοῦ εἶχον πολλὰς ἐλπίδας ὅτι, ἂν μὴ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα, ἀλλ' ἔμως πάντως θὰ εὑρίσκον ἐν αὐτῷ μικρὰ ἀφιερῶματα ἢ καὶ ἄλλα πανάρχαια πράγματα, ἐξ ὧν θὰ ἐγίνετο δυνατόν νὰ βεβαιωθῆ ἢ ἐπικρατοῦσα ἰδέα περὶ τῆς μεγίστης ἀρχαιότητος τῆς λατρείας τοῦ Διὸς² ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ εἰδικῶς παρὰ τὸν βωμόν, νὰ καθορισθῆ δὲ καὶ τὸ εἶδος ταύτης.

Ἄλλ' αἱ ἐλπίδες μου διεψεύσθησαν, διότι διὰ

¹ Plin. N. H. II, 240. In Laciniæ Iunonisara.

² Marmor Parium ἔδ. Jüngerwahr ἔ δ. σελ. 3.

τῆς ἀνασκαφῆς οὐδὲν ἀσφαλὲς μαρτύριον ἐξήχθη περὶ τοῦ ἀπωτάτου ὄριου τῆς ἰδρύσεως τοῦ βωμοῦ. Ἦ ἐν εἰκόνι 2 δημοσιευμένη σιδηρὰ μάχαιρα, οἱ μικροὶ τριποδίσκοι τῶν εἰκόνων 3 καὶ 4, ἐν ὅλως ἄμορφον καταστάν κακότεχνον πήλινον εἰδῶλιον πτηνοῦ καὶ ἐν νόμισμα Λιγίνης, τοῦ τύπου τῶν εἰκονιζομένων ἐν πίν. XXIII, 6 τοῦ καταλόγου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου (εἰκὼν 3, 4), εἶνε τὰ μόνα ἀντικείμενα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνοιχθεισῶν τάφρων, πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἤδη ἀσημάτων πήλινων τεμαχίων.

Ἐκ τούτων τὰ μόνα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσερχόμενα ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς εἶνε οἱ δύο μικροὶ τριποδίσκοι (εἰκ. 3 καὶ 4). Οὗτοι εὑρέθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐπιχώσεως εἰς βάθος 0,90 περίπου. Εἶνε ὅμοιοι περίπου πρὸς τοὺς ἐξ Ὀλυμπίας ἐν Ergebn. πίν. XXVII, 340 εἰκονιζομένους, ἔχουσιν διάμ. λέβητος 0,11 καὶ κατασκευάσθησαν ὅπως καὶ οἱ τῆς Ὀλυμπίας ἐκ λεπτοῦ γαλκοῦ ἐλάσματος. Ὁ μὲν μικρὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου, παρὰ δὲ τῷ μεγάλυτέρῳ οἱ πόδες εἶνε ἐξ ἰδιαίτερων λωρίδων, ὧν τὰ ἄνω ἄκρα καμυθέντα ἐνετέθησαν ἐντὸς σχισμῶν ἐπίτηδες ἀνοιχθεισῶν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ λέβητος. Ὁ εἰς τῶν ποδῶν τούτου δὲν εὑρέθη.

Οἱ ἐξ Ὀλυμπίας τριποδίσκοι καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων εὐρημάτων³. Ἀποδείξει τούτου εἶνε ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν κατωτάτων στρωμμάτων. Ἄλλ' ἄρά γε καὶ οἱ ἡμέτεροι τριποδίσκοι δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους μετὰ τῶν τῆς Ὀλυμπίας καὶ νὰ θεωρηθῶσι, μόνον ὅπως εὑρέθησαν, ὡς τεκμήρια τῆς παναρχαίας λατρείας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου; Δὲν εἶνε τούναντίον δυνατόν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ συνήθεια καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν εὐτελῶν ἀντικειμένων διατηρήθη καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, προκειμένου μάλιστα περὶ ἀντικειμένων προσωρισμένων εἰς προσφορὰν εἰς Θεούς, ὅποτε ἡ συντηρικότης εἶνε μᾶλλον εὐεξηγητος.⁴

Περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τῆς μάχαιρας οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῆ. Ὅμοιοι μάχαιραι εὑρέθησαν ὑπ' ἑμοῦ πολλὰ καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ βωμῷ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανός, πλησίον τοῦ χωρίου

³ Περὶ ἀφιερῶσεως τριπόδων ἔδ. Furtwängler Bronzefunde σελ. 13 καὶ Reisch Griech. Weibgesch σελ.

⁴ Ἴδε Olympia Textband IV, σελ. 72.

Μπέρεκλα, κατὰ τὰ ΝΔ τοῦ Λυκαίου, μετ' ἀντικειμένων τοῦ Θ καὶ Δ π. Χ. αἰῶνος.

Τὸν τύπον τοῦ νομισματός, ὅπερ εὑρέθη ἐν τῷ βωμῷ ἀνάγουσιν εἰς τοὺς χρόνους περὶ τὸ τέλος τοῦ Θ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ π. Χ. αἰῶνος. Ἐὰ δὲ πηλινα τεμάχια φαίνονται μᾶλλον ἀνηκόντα εἰς τὸν 4 π. Χ. αἰῶνα.

Ἡ ἑκκειδῆς σύστασις τῆς ἐπιχώσεως καθ' ὅλον τὸ βῆθος τοῦ βωμοῦ καὶ ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν καὶ καθ' αὐτὰ ἀσημάτων εὐρημάτων δὲν μοι ἐπέτρεψαν πρὸς τοῦτοις νὰ διακρίνω στρώματα χρονολογικῶς ἢ ἄλλως πὼς διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς πρώτης τάφρου ἐσημείωσα, ὅτι μόνον μέχρι βῆθους 0,60 περίπου

εὑρίσκοντο μετὰ τοῦ μελανοῦ χρώματος καὶ πολλὰ ὅσπ᾽ αὐτὰ καὶ ὅτι βαθύτερον ἔπαυσεν τὰ ὅσπ᾽ αὐτὰ, καὶ ἀπὸ τούτων τὸ χῶμα ἦτο μεμιγμένον μετὰ πολλῶν λεπτῶν χαλκίων, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις τῶν λοιπῶν τάφρων δὲν ἐπεκύρωσαν τὴν σημειώσιν μου ταυτην.

Ἐπιθέτας πρὸς τοῦτοις ὅτι ἐκάστοτε τὰ ὑπολειμματά τῶν πυρῶν τῶν θυσιῶν θὰ ἐκαλύπτοντο ἐξ ὀλοκλήρου διὰ λίθων, οἵτινες θὰ ἀπετελοῦν οὕτω οἰονεὶ διάφορα στρώματα, ἐπεχείρησα νὰ ἀποκαλύψω τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, διότι τοιαῦτα στρώματα δὲν ὑπῆρχον ἐν συνεχείᾳ, ἀλλ' οἱ λίθοι ἔκειντο εἰκὴ καὶ ἀνωμόλως ἐν τῷ τῆς ἐπιχώσεως ἀλλαχθοῦ μὲν εἰς μικρὰ διαστή-

Εἰκὼν 3.

ματα εἰς ἐπαλληλούς σειράς, ἀλλ' αὐτὸ δὲ μεμονομένοι. (Εἰκὼν 6) παριστώσα τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς τάφρου).

Δυστυχῶς ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων δὲν ἠδυνήθην νὰ σχηματίσω σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ὀλίγου κατ' ὀλίγον κατασκευῆς τοῦ βωμοῦ, διότι ὅτι οὗτος μεθ' ὅλην τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἑκκειδῆ σύστασιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ δὲν κατασκευάσθη ὀλοκλήρως ἐφ' ἑαυτῆς, μοι φαίνεται, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε ἔκτος πάσης ἀμφιβολίας.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ κατώτατον ὄριον τῆς ὑπάρξεως τοῦ βωμοῦ δὲν ἔχομεν μαρτυρίας ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Διότι ἀντικείμενα νεώτερα τοῦ 4 αἰῶνος δὲν εὑρέθησαν ἐν τούτῳ, καὶ ὁμοίως ὁ Πανσανίας οὐκ εἶπε περὶ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν ὡς γινού-

μένων ἐπ' αὐτοῦ καθ' ὅν χρόνον ἐπετελέθη το Λύκαιον δηλαδὴ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 2 μ. Χ. αἰῶνος.

Ὅτι τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ βωμοῦ, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι λείψαλα τῶν θυσιῶν τῶν τελευταίων τούτων χρόνων κατεστράφη, δὲν εἶνε πιθανόν. Ἐν μέρει τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ κατεστρέφετο, τὸ μὲν λεπτὸν χῶμα θὰ παρεσύρετο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν βροχῶν θὰ ἔμεινον ὁμοίως πάντως οἱ βαρεῖς λίθοι. Τοιοῦτο τι φαίνεσθαι, πράγματι ὅτι συνέβη κατὰ τὸ ΒΔ μέρος τοῦ βωμοῦ. Ἡ πλευρὰ αὕτη, ἤτις ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν βιαιότητα τοῦ ἰσχυροτάτου ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ΒΔ ἀνέμου κατεστράφη, ἔμειναν ὁμοίως ἐν αὐτῇ πολλοὶ λίθοι.

Ἀλλ' ἡ κορυφὴ τοῦ βωμοῦ δὲν ἀποτελεῖται ἐκ γυμνῶν λίθων, τοῦναντίον αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον

σύγκειται ἐκ συμπαγοῦς σποδοῦ, ἧς ἡ συνοχή, τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν βλαστησάντων ἐπὶ ταύτης χρο-
των, εἶνε τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε μετὰ τινος δυσ-
κολίας κόπτεται καὶ ὑπὸ τῆς σκαπάνης.

Εἶνε λοιπὸν πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ βωμὸς δὲν ὑπέ-
στη ἀλλοιωσίν τινα ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἀρ-
χαιότητος μέχρι σήμερον.

Δὲν εἶνε ὅλως ἀδύνατον νὰ πιστεῦσῃ τις, ὅτι ἂν

Εἰκὼν 1.

ὁ βωμὸς σκαφῆ περισσότερον θὰ εὑρεθῶσι σημεῖα
διαφωτιζόμενα τὰ ζητήματα, ἅτινα ἀρτίνει σκοτεινὰ
ἢ περιορισμένη ἀνασκαφῆ, ἣν ἐγὼ ἐνηργήσα ἐπὶ
τούτου. Ἄλλ' ὅμως ἐγὼ φοβούμενος μήπως διὰ
περαιτέρω σκαφῶν διασπασθῆ ἢ συνοχῆ τοῦ βω-
μοῦ καὶ καταστροφῆ οὗτος τελείως καὶ ἐπειδὴ
παρουσιάζοντο τὰ αὐτὰ ἀπολύτως φαινόμενα εἰς
ἕλας τὰς ἀνοιχθείσας τάφρους δὲν ἐπεξέτεινα τὴν
ἀνασκαφὴν μου.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἀνθρωποθυσιῶν δὲν
ἠδυνήθην νὰ ἐξαγάγω τι ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ βω-
μοῦ. Ἐξήταζον μετὰ προσοχῆς τὰ ὄσπᾶ, δὲν εὔρον
ὅμως μεταξὺ τούτων, οὐδὲν χαρακτηριστικὸν ἀν-
θρωπίνου ὄσπου. Τὰ πλεῖστα φανερον ἦτο ὅτι ἀνήκον
εἰς μικρὰ ζῶα, τὰ δὲ χονδρότερα μετὰξὺ τούτων,
ἅτινα δὲν ἦσαν καὶ πολὺ σπάνια, ἠδύναντο νὰ ἀνή-
κωσιν εἰς μεγαλειότερα ζῶα, πρὸ πάντων δὲ βόας καὶ
χοίρους. Τὸ ὄσπᾶ εἶνε πάντα ἰσχυρῶς κεκαυμένα,
ἀλλὰ σημεῖα ἀπολιθώσεως δὲν φέρουσι ταῦτα

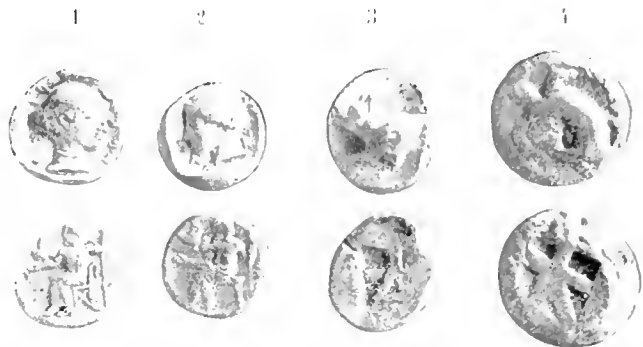
Μίαν τάφρον ἔσκαψα καὶ καθ' ὅλον το ὕψος τῆς
νοτίας πλευρᾶς τοῦ λοφου (εἰκ. 1), χαμηλότερον
τοῦ βωμοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἄξιον σημειώσεως παρατή-
ρησα. Ὁ στερεὸς βράχος εὑρίσκετο εἰς βάθος ὀλί-
γων ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἢ δ' ἐπιχώσις ἀπετε-
λεῖτο, ὅπως πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ Δυκαίου ἐξ ἐρυθρᾶς
γῆς μετὰ πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων λίθων. Ἐν-
τὸς τῆς τάφρου ταύτης εὔρον ἐν μικρῶν ἀργυροῦν
νόμισμα Αἰγίνης τοῦ τύπου Brit. Mus. Cat. Attica
πίν. XXIII 12.

Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῆς κορυφῆς τοῦ

Ἄη Λιᾶ μοι ἐφάνη, ὅτι το κανονικόν, στερογυροῦν
αὐτῆς σχῆμα, ὁρεῖλεται ἐν μικρῷ τοῦ ἄχριστου μέρ-
ρει εἰς τεχνικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς.
Εἰς τινὰ σημεῖα τῶν πλευρῶν ταύτης ὑπάρχουσι
πολλοὶ λίθοι, ὡσεὶ ἐπιτηρᾶς θρασυθέντες ἀπὸ ἐξε-
χόντων βράχων καὶ σωρευθέντες ἐκεῖ ὅπως πλη-
ρώσωσι μικρὰ χάσματα διακόπτοντα τὴν συνοχὴν
καὶ τὴν στερογυρότητα τοῦ λόφου

Τοῦ τεμένους ἀνάσκαψα ἐν συνεχείᾳ μὲν περὶ
τὰ 60 τετραγωνικά μετρα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν
ἄκρον, ἠρευνήσα δὲ διὰ πολλῶν τάφρων ὅλον τὸν
λοιπὸν χώρον. Πλὴν τοῦ τοίχου, ἢ μᾶλλον τῆς
γραμμῆς τῶν λίθων, ἧς περιεβάλλε το τεμεῖος
(ἰδ. ἄνωτ. σελ. 161), οὐδὲν ἄλλο κτίσμα ὑπῆρχεν
ἐν τῷ τεμένει, τοῦλάχιστον οὐδὲν ἴχνος τοιοῦτου
εὑρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου.

Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τεμένους, ἔβλα
ἔσκαψα καὶ περισσότερον, ἢ ἐπιχώσις, διήλαθ' ἐν
ὑπὲρ τὸν φυσικὸν βράχον ἑδάρος, ἦτο ὀλίγον τι με-
γαλειότερα ἢ κατὰ τὴν λοιπὴν ἑκτασιν τοῦ τεμε-
νους. Εἶχεν ὕψος περίπου 0.60. Το χῶμα κατ'
ἐκείνην τὴν θέσιν εἶχεν ὄψιν μελαίναν καὶ ἐφάνετό
πως λιπαρὸν, δὲν ἦτο ὅμως τοσον λεπτὸν καὶ παι-

Εἰκὼν 5.

παλοειδὲς ὅπως το τοῦ βωμοῦ καὶ δὲν περιεῖχε μι-
κρὰ ὄσπᾶ. Εἶνε λοιπὸν φανερον, ὅτι ἐνταῦθα ἢ ἐπί-
χώσις δὲν σύγκειται ἐξ ὑπολειμμάτων πυρᾶς ἐκ
θυσιῶν, καὶ πολὺ πιθανόν εἶνε ὅτι το μελαν χρῶμα
ὁρεῖλεται εἰς τὸ αἷμα τῶν θυσιάζουμένων ζῶων.

Φαίνεται, ὅτι ἡ θέσις αὕτη τοῦ τεμένους ἀπε-
τελεῖ τρόπον τινὰ τὴν πρόθεσιν, ἐν ἣ ἐσφάζοντο
τὰ ζῶα, καὶ ἐξ ἧς μετερέοντο εἰς τὸν βωμον τὰ
πρὸς καθῆσιν προωρισμένα μέρη τούτων.

Ἡ προθυσία ἦτο πάντοτε χαμηλότερον ἢ ὁ βωμος¹.

Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐντὸς τοῦ χώματος εὐρέθησαν ἐν πρώτοις τὰ ἐν πίν. 9 καὶ 10 ἀγαλμάτια. Καὶ τὰ δύο ἔκειντο εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστασιν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, καταπεσόντα ἴσως ἀπο τῶν μικρῶν αὐτῶν βάθρων. Ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὐρέθησαν πρὸς τούτοις ἡ κνημὶς, ἦς τὰ τεμάχια, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ διατηρησῶ εἰκονίζονται κατωτέρω, καὶ τινὰ ἄλλα τεμάχια λεπτῶν χαλκῶν ἐλασμάτων ἐχόντων διάφορα κοσμηματά, ὡς καὶ μία πλῆξ χαλκῆ, ἣτις ἦτο βῆσις ἀγαλματίου, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔχνη ποδῶν. Ἐκεῖ εὐ-

ρέθη πρὸς τούτοις καὶ ὁ διπλοῦς σιδηροῦς κρίκος καὶ ἡ κλεῖς (εἰκ. 3).

Ὁ κρίκος ἐχρησίμευε βεβαίως ὅπως δένονται ἀπ' αὐτοῦ τὰ πρὸς θυσίαν προωρισμένα ζῶα, ἡ δὲ σιδηρὰ κλεῖς φέρει εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Θεουκυδίδου ἀναφερομένην οἰκίαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διός.

Ἡ ἕλιον τεμάχιον ἀγγείου οὐδὲν εὐρέθη, ὑπῆρχον ὅμως ἀρκετὰ τεμάχια κεραμίδων στέγης ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ στρώματος ἐν ᾧ ὑπῆρχον τὰ ἀντικείμενα δηλαδὴ περίπου εἰς βῆθος 0,60.

Τὸ ἔδαφος τοῦ λοιποῦ χώρου τοῦ τεμένους, ὅπου ἐσκάφησαν τάφοι, οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες καὶ

Εἰκὼν 6 Ἐσωτερικὸν τάφου ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.

ἄξιον σημειώσεως παρουσιάξεν. Ἀντικείμενα ἄξια λόγου ἢ ἄλλο τι ἔχνος ἀρχαιότητος δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ· μόνον κατὰ τὸ νότιον μέρος εἰς τινὰ σημεῖα εὐρέθησαν ἀσήμαντά τινὰ σιδηρὰ ἀντικείμενα καὶ ὀλίγα τεμάχια κεραμίδων στέγης.

Αἱ βῆσεις τῶν κίωνων (πίν. 8, I) κεῖνται 10 περίπου μέτρα ἀνατολικώτερον καὶ ὀλίγον χαμηλότερον τῆς θέσεως, ἣτις ἀνωτέρω ἐχαρακτηρίσθη ὡς πρόθυσια. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους πλησίον τῶν δύο τούτων βῆσεων οὐδόλως διέφερεν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λοιποῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁη Λιᾶ, οὐδ' ἠδύνατο δέ τις νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ σπουδαῖα ἀρχαῖα ἀντικείμενα. Ὅτι

¹ Pauly-Wissowa Altar.

ἐπίχωσις μεγάλη δὲν ὑπῆρχεν, ἦτο προφανές, εἰς τινὰ δὲ σημεῖα ἐφαίνετο ὡς νὰ ἦτο καταφανὴς ὁ φυσικὸς βράχος. Εἰς τὴν σκαφὴν τοῦ χώρου τούτου προσέβην μόνον ὅπως ἀποκαλύψω ἐξ ὀλοκλήρου τὸν κατώτατον λίθον τῶν βῆσεων τῶν κίωνων, τὸν ὅποιον μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ εἶχεν ἀποκαλύψει ὁ Κοντόπουλος.

Εὐθὺς κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς σκαφῆς παρὰ τὴν βορειοτέραν βῆσιν ἀνετινάχθη μετὰ τοῦ χώματος ἐν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ κατωτέρω εἰκονιζόμενος ἀετός. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐπιμείνω περισσότερο εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ χώρου τούτου καὶ νὰ καταβάλω μείζονα προσοχὴν.

Ὁ φυσικὸς βράχος εὐρίσκετο πλησίον μὲν τῶν βάσεων εἰς βάθος 0,40 περίπου, εἰς πολὺ μικροτέρων δὲ βάθος, ἔσον ἀπεμακρυνόμεθα τούτων.

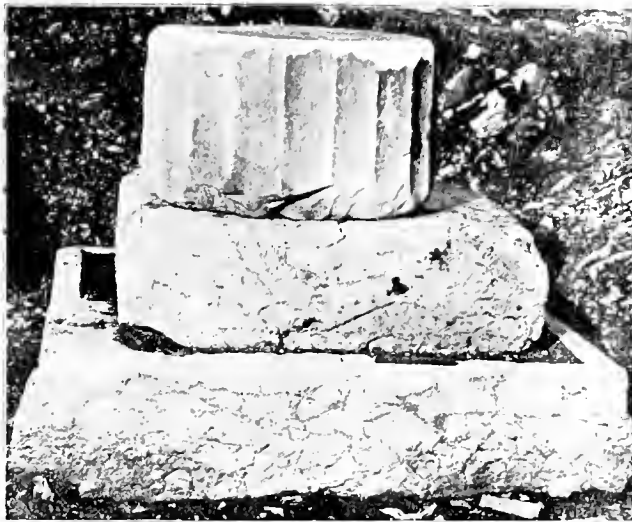
Καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαλμάτια εὐρέθησαν ὁμοίως οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς προσθίας, ἀνατολικῆς, ὄψεως τῆς αὐτῆς βορειοτέρας βάσεως, ἐφ' ὅλου δὲ τοῦ πρὸ τῶν δύο βάσεων χώρου εὐρίσκοντο σιδηροὶ δακτύλιοι, ὧν αἱ σφενδόναί πᾶσαι ἔφερον κοίλην γλυφὴν ἀγνωρίστον νῦν ἐκ τῆς κατιώσεως. Ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς νοτιωτέρας βάσεως εὐρέθησαν τὰ δύο νομίσματα τῆς εἰκόνας Ὡ, 2 καὶ Β.

Τὰ ἀγαλμάτια πάντα εὐρέθησαν ἐντὸς χώρου οὐχὶ μεγαλειτέρου τῶν δύο μέτρων, φαίνεται δ'

ὅτι τὸσον πλησίον ἀλλήλων ἴσταντο ταῦτα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ βορειοτέρου κίονος ἀπεκαλύφθησαν κατὰ σειρὰν τὰ θεμέλια μιᾶς μεγάλης βάσεως τετραγωνικῆς καὶ τινες λίθοι ἐκ μικροτέρων βάσεων, ὡς καὶ ἄλλοι μετ' αὐλακὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (πίν. 8, 2).

Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κοντοπούλου ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν θέσει μόνον οἱ κατώτατοι λίθοι τῶν δύο βάσεων τῶν κίωνων, οὗτος δ' ἐπέθηκε τον ἄλλον λίθον ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας βάσεως εὐρῶν αὐτοῦ ἐκεῖ πλησίον, ἐπὶ τούτου δ' ἔστησε μετὰ ταῦτα τον σφόνδύλον. Παρὰ τὴν βορειοτέραν βά-

Εἰκὼν 7.

σιν εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Κοντοπούλου μόνον τὸ σφιζόμενον μέγα τεμάχιον τοῦ τρίτου λίθου τῆς βάσεως ταύτης.

Ὅτι αἱ βάσεις δὲν ἦσαν πλήρεις καθ' ὃν τροπὸν συνενελέσθη (εἰκ. 7) ἢ νοτιωτέρα ὑπὸ τοῦ Κοντοπούλου ἦτο προφανές. Ὅτε ἐγὼ μετέβην ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, εὗρον τοὺς δύο λίθους, οἵτινες ἀποτελοῦσι νῦν τὴν δευτέραν βαθμίδα τῆς βορειοτέρας βάσεως, πλησίον τοῦ μικροῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγ. Ἡλιοῦ, ὅπου εἶχον μεταφερθῆ, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τούτου, διὰ τούτων δὲ καὶ τοῦ μεγάλου τεμαχίου τῆς τρίτης βαθμίδος, ὅπερ ὑπῆρχε πλησίον τῆς βάσεως, ἀνεσκεύασα τελείως τὴν βορειοτέραν βάσιν καὶ ἐξηκριβῶσα τὴν μορφήν καὶ τῶν δύο.

Ἐχουσιν αὗται τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν τριβάθμων βάσεων ἀγαλμάτων, αἵτινες ἦσαν σύνηθες κατὰ τὸν 4 καὶ τὸν 5 πρὸ πάντων π. Χ. αἰῶνα.¹

Αἱ δύο κατώτεροι βαθμίδες ἀποτελοῦνται ἐκάστη ἐκ δύο ἰσομεγέθων περίπου λίθων, συνδεδεμένων διὰ δύο συνδέσμων πρὸς ἀλλήλους, μονόλιθος δ' εἶνε ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς, ἐφ' ἧς ἴστατο ὁ κίων.

Οἱ λίθοι τῶν βάσεων εἶνε ἐκ τιτανολίθου τοῦ Λυκαίου.

Ἡ κατωτάτη βαθμὶς ἔχει μῆκ. 1,45 καὶ ὕψος 0,35. Τὸ ἕμισυ τῆς βαθμίδος ταύτης εἶνε ἀκτέργαστον, φαίνεται δ' ὅτι ἐκρύπτετο αὕτη εἰς τὸ ἔδαφος μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἡ ἐπιφάνεια

¹ Bulle Stuenenbasen σελ. 21. Olympia II, XCII.

αυτῆς ἀρχίζει νὰ εἶνε λεία. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βαθμίδος ταύτης εἶνε ἀβάθως κεκοιλωμένη εἰς τροπὸν ὥστε νὰ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον αὐτῆς τετραγωνικὸν περιχειλῶμα ὕψους περὶπου 0,013 καὶ πλάτους 0,08. Τὸ κοίλωμα τοῦτο ἐχρησίμευε ὅπως ἐπιτίθεται ἐντός αὐτοῦ ἀσφαλῆστερον ἢ ἀνωτέρα βαθμὶς¹. Ὁμοίως κεκοιλωμένη εἶνε καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς δευτέρας βαθμίδος εἰκ. 7. Αὕτη ὅπως καὶ ἡ τρίτη βαθμὶς ἔχει περὶ τὸ κάτω ἄκρον πλατεῖαν ἐντομήν ὕψ. 0,10. Τὸ βῆθος τῆς ἐντομῆς ταύτης ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς.

Ἡ τρίτη βαθμὶς (μῆκ. 1,10, ὕψ. 0,30) ἔχει κατὰ τὸ μέσον τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὀπήν, ἐν ἣ ἦτο ἐσφραγισμένος γόμφος διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κίονος.

Ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν δύο βάσεων εἶνε 7 μέτρα. Ὅπως ἴστανται αὗται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ἐσκήρη ὀλίγον τὸ ἔδαφος παρὰ τὴν νοτιωτέραν βᾶσιν.

Ἡ θέσις τῶν δύο βάσεων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ βωμοῦ, ἢ τελεία ὁμοιοτήτης αὐτῶν καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀντίστοιχον, καθίστων πολὺ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αὗται ἔφερον τοὺς δύο ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονομένους κίονας, βεβαιούται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τρίτου λίθου τῶν βάσεων. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦτου ὀπή ἐξηγεῖται, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ἴσταντο ἐπὶ τοῦτου ὁ κίων, σημεῖα δὲ τοῦ ὅτι ὑπῆρξε τοιοῦτος ἐπὶ τοῦ λίθου διακρίνει τις μετ' ἐπισταμένην παρατηρήσιν ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας βάσεως.

Ἐκ τοῦ εὑρεθέντος σφρονύλου καὶ τῶν λοιπῶν τεμαχίων τῶν κίωνων φαίνεται, ὅτι οὗτοι ἦσαν ἐκ μαρμαῶρου τῶν Δολιανῶν. Ἦσαν ὠρικτοὶ μετὰ 20 ῥαβδώσεων ὁ σφῆζόμενος σφρονύλος, ὅστις δὲν εἶνε ὁ κατώτατος τοῦ κίονος, ἔχει ὕψος 0,48 καὶ διάμετρον 0,78 ὀπήν δὲ γόμφους ἔχει ἀμφοτέρωθεν ὡς φαίνεται ὁ ἐκ τοῦ σχήματος τούτων, ἐνεπίθετο καὶ εἰς αὐτὰς γόμφος μετ' ἄλλινος διὰ τὴν στερεωτέραν σύνδεσιν τοῦ κίονος, ὁμοίως δὲ συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ οἱ λοιποὶ σφρονύλοι, διότι ἄλλως ὁ κίων διετρεχε τον κίνδυνον νὰ καταπέσῃ ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τῶν ἰσχυροτάτων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀνέμου.

¹ Ἡ ἐλ. βᾶσιν Προξενίου Olympia ἔ. 4 Νο 9.

Ἐὰν συνδυάσωμεν τὴν παράδοσιν τοῦ Παυσανίου VIII, 38, 7¹, ὅτι οἱ δύο κίονες ἔφερον ἐπιχρυστοὺς ἀετοὺς πρὸς τὴν θεσιν τούτων μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀναθημάτων, κατανοοῦμεν ἀμέσως καὶ τὸν προσρισμὸν τούτων. Ἐχρησίμευσον ὡς βᾶσεις τῶν ἀετῶν, οἵτινες εἶχον ἀφιερῶθῃ ὡς ἀναθήματα εἰς τὸν Δία. Ἐν τῷ ἤδη μνημονοευθέντι συγγράμματι τοῦ Bulle (σελ. 32) βλέπομεν, ὅτι ὁ κίων ὡς βᾶσις ἀναθηματος δὲν ἦτό τι ἀσύνηθες. Ὁ Ross (Arch. Aufs. I, 201 κέ.) διὰ παραδειγμάτων καταδεικνύει, ὅτι κατ' ἐξοχὴν περὶ τὰ ἀντικείμενα ἰδρύνοντο ἐπὶ κίωνων. Ἰδίως διὰ τοὺς ἀετοὺς ἢ θεσίς ἐπὶ τῶν κίωνων ἦτο ἢ μάλιστα ἀρμόζουσα, ὅπως ἐπιδειχθῇ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτῶν.

Ὅπως εἰς τὴν Ἀθηναῶν ἀνετίθεντο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως γλαυκῆς ἐπὶ κίωνων, οὕτως ἀνετίθησαν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου εἰς τὸν Δία οἱ ἀετοί, ὡς σύμβολα αὐτοῦ καὶ ὡς πτηνὰ τὰ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἡγαπημένα.

Περὶ τοῦ ὕψους τῶν κίωνων δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τι ἀσφαλές, οὔτε καὶ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ κιονοκράνου, τοῦ ὁποίου δὲν κατώρθωσα νὰ εὑρῶ¹ τεμαχίον τι. Πιθανώτατον εἶνε, ὅτι θὰ διετρεχε τοῦτο ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ συνήθους ὠρικτοῦ κιονοκράνου, ὅπως φέρῃ εὐαρμοστότερον τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀετὸν. Ὁ Borrmann ἐν Jahrb. 1888, 274-275 πραγματεύεται περὶ τῶν σχημάτων τῶν ὠρικτῶν κιονοκράνων τῶν κίωνων, οἵτινες ἐχρησίμευσον ὡς βᾶσεις ἀναθημάτων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦσαν ἄρα γε παρομοία πρὸς ταῦτα καὶ τὰ κιονοκράνα ἐπὶ τοῦ Λυκαίου;

Ἡ χρονολογία τῶν κίωνων δὲν ὀρίζεται ὑπὸ τῶν ἐξαγομένων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Ἐκ τῆς χρονολογίας τῶν εὑρημάτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν ἀσφαλές συμπέρασμα καὶ περὶ τῆς χρονολογίας τῶν κίωνων, διότι οὗτοι ἠδύναντο νὰ προὔρχωσι τῶν ἀναθημάτων τούτων, ὅπως, ἠδύναντο καὶ νὰ κατεσκευάσθησαν συγχρόνως πρὸς ταῦτα ἢ καὶ μετ' αὐτά. Τοῦτο ἄλλως τε φαίνεται καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλα διαφορᾶς, ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν, τῶν εὑρεθέντων ἀναθημάτων, ὧν ἐν μὲν

¹ Τα τεμαχία τῶν κίωνων κείναι διεσπασμένα καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν βάσεων, ὥστε οὐδὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι τυχαίως καὶ τεμαχία τοῦ κιονοκράνου. Ὁ Κοκτύπουλος ἀναφέρει, ὅτι εἶδε τοιοῦτον τεμαχίον ἐγγὺς ἡμῶν δὲν ἐπανεῦρον τοῦτο.

(εἰκ. 8-10) φαίνεται λίαν ἀρχαῖον, τὴ δ' ἄλλα εἶνε τοῦ Ἰ αἰῶνος καὶ ἄλλα ἔτι νεώτερα.

Μόνον ἐκ τῆς ἀπλῆς μορφῆς τῆς τριβάθμου βάσειως ἄνευ τινος ἰδιόζοντος ἀρχιτεκτονικοῦ ἢ γλυπτοῦ διακόσμου, δύναται νὰ ὑποτεθῆ μετὰ πολλῆς πιθανότητος, ὅτι καὶ οἱ κίονες κατασκευάσθησαν κατὰ τὸν Ἰ προ Χριστοῦ αἰῶνα.

Ὁ Πausανίας ἑμιλλῶν περὶ τῶν κίωνων λέγει, ὅτι ἐπὶ τούτων ἀετοὶ ἐπιχρῶσαι τὰ γὰρ ἔτι παλαιότερα ἐπεποιήρητο. Ὁ Bérard ἀναφέρει τὸ παλαιότερα εἰς τὴν τεχνοπροσίαν τῶν ἀετῶν καὶ δέχεται, ὅτι οὗτοι ἦσαν εἰργασμένοι ὁμοίως πρὸς τοὺς ἐπὶ ἀρχαίων ἀσιατικῶν μνημείων εἰκονιζομένους ἀετούς, ἀλλ' ἢ ὑπόθεσις του αὕτη πίπτει μετὰ τῆς ὅλης αὐτοῦ εἰκασίας περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Λυκαίου ἐκ τῶν ἐξαγομῆνων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Ὁρθότερα εἶνε ἢ ἄλλη ἐξήγησις τοῦ χωρίου τοῦ Πausανίου, ἣν οἱ πλεῖστοι δέχονται, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πausανίας θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ὑπῆρχον ἀκόμη οἱ κίονες, ἀλλ' οἱ ἀετοὶ ἦσαν ἐπ' αὐτῶν εἰς παλαιότερους χρόνους, οὐχὶ δὲ καὶ καθ' ἓν χρόνον αὐτὸς ἦτο ἐπὶ τοῦ Λυκαίου¹.

Ὅστε καὶ ἐκ τῆς ὑπο τοῦ Πausανίου γινομένης μνείας τῶν κίωνων δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμέν τι περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς αὐτῶν.

Εἶνε πολὺ πιθανὴ ἢ γνώμη, ὅτι καὶ οἱ ἀετοὶ μετεφέρθησαν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπως ἴσως καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν Λυκαίων, ὧν μόνον αἱ βάσεις εὐρίσκοντο ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ, ὅτε ὁ Πausανίας εἶδε τοῦτον. Ἐπίσης εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι οἱ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἐν Μεγαλοπόλει² δύο ἀετοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκ τοῦ Λυκαίου ὄρους ληφθέντες.

Ὁ γῶρος, ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ κίονες καὶ τὰ λοιπὰ ἀναθήματα εἶνε πιθανόν, ὅτι δὲν περιελαμβάνετο εἰς τὸ ἄβατον τέμενος, φαίνεται μάλιστα, ὅτι διὰ τούτων διήρχοντο οἱ θέλοντες νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν βωμόν.

Αἱ πλησίον τῶν δύο βάσεων τῶν κίωνων εὐρεθεῖσαι βάσεις μετ' ἐπιμήκους κοιλότητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, αἵτινες, ὡς εἶνε γνωστὸν ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων, προωρίζοντο συνήθως, ὅπως φέρωσιν ἐνεπιγράφους στήλας, ἀνα-

μνησκουστὴν ἡμᾶς τῆς στήλην τῶν Μεσσηνίων, ἣν οὗτοι ἀνέθεσαν εἰς τὸ Λύκαιον μετὰ τὸν δευτέρου Μεσσηνιακοῦ πολέμου, καὶ δεικνύουσιν ὅτι το παρόδειγμα τοῦτο τῆς ἀνάθεσεως ἀναμνηστικῆς στήλης ἐν τῷ Λυκαίῳ δὲν ἦτο μοναδικόν.

Τῆς ὑπο Θεουκυδίδου μνημονευομένης οἰκίας τοῦ ἱεροῦ δὲν εὗρον ἕλην πλησίον τοῦ τεμένους. Δυνατὸν εἶνε, ὅτι ἔκαιτο αὕτη ἐκεῖ ὅπου εἶνε σημερον τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰησοῦ, εἰς τὴν οἰκοδομήν τοῦ ὁποίου θὰ περιελήφθησαν τὰ ἀπομειναντα ἄσχημα λείψανα ταύτης.

■ Εὐρηγήματα τεμένους.

Περὶ τῶν ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς εὐρεθέντων ὀλίγων ἀντικειμένων ἐγένετο ἡδὴ ἀνωτέρω ὁ προσήκων λόγος σελ. 166-167. Ἐν ταῖς ἐξῆς θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν πλησίον τοῦ τεμένους ἢ ἐν αὐτῷ γενομένων εὐρηγμάτων, ἅτινα εἶνε πολὺ ἀξιολογώτερα.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι οὔτε ἐντος τοῦ βωμοῦ οὔτε ἐν τῷ τεμένει ὑπῆρχεν οἰονόηποτε τεμάχιον γραπτῶ ἀγγείου, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι οὐδὲν πήλινον εἰδωλίον εὐρέθη πλὴν ἑνὸς ὅλως ἀσχημοῦ καὶ ἀτέχνου μικροῦ πήνου. Ἐκ τῶν μέγρι τοῦδε ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐν γένει γενομένων ἀνασκαφῶν ἀπεδείχθη, ὅτι τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα δὲν ἦσαν τόσον διαδεδομένα ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ· οὔτε ἐν Λυκοσούρᾳ ἢ ἐν Τεγείᾳ, οὔτε ἐν Μαντινείᾳ, ἢ ἐν Μεγαλοπόλει ἢ ἐν Λούσοις εὐρέθησαν ταιαῦτα, ὅτι ὁμοίως δὲν ἦσαν ὅλως ἔκτος χρησεως τουλάχιστον ἐν ταῖς κατὰ τὸ Λύκαιον τόποις, ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ μου τοῦ ναοῦ τοῦ Πανος παρὰ τὸ Μπέρελλα καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Παρρατίου Ἀπόλλωνος (ἀνωτέρω σελ. 157, 2). Ἐν τῇ πρώτῃ θέσει ἀνεῦρον ἐν μελανομορφῶν λεγκύθιον καὶ ὀλίγα τεμάχια ἄλλων ὁμοίως μελανομορφῶν ἀγγείων, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ κατὰ τὴν μικρὴν σκαφήν, ἣν ἐπεχείρησα πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ἐπιχώσεως, δι' ἧς ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίπεδον, ἐφ' οὗ ἔκαιτο ὁ ναὸς ἀνεκαλύφθησαν τεμάχια κοινῶν γραπτῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων¹. Γραπτῶν ἀγγείων, ὡς γνωστὸν, καὶ

¹ Ἰδ. ἀνωτέρω σελ. 155, 1.

² Πausan. VIII, XX 2. Bérard ἔ. ἂ.

¹ Καὶ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος εὐρέθησαν δύο Κορινθιακοὶ μικροὶ σφαιρικοὶ ἀρύβαλλοι, ὧν ὁ ἕτερος ἔχει ἀπλοῦν γραπτὸν κόσμημα.

ἐν Ὀλυμπίᾳ πᾶν ἐλάχιστα τεμάχια εὐρέθησαν.

Ὡς πρὸς τὸ πηλίνα εἰδώλια το πρῶγμα δὲν ἔχει ὁμοίως. Ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθείσαις ἀνασκαφαῖς εὐρέθησαν πολλὰ τοιαῦτα, ἰδίως ὁμοῦς πλῆθος τοιούτων ἔφερον εἰς φῶς αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Λυκοσοῦρας¹ καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Κοπίλου² καὶ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα ἀνασκαφαί μου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα θέσει, ἣτις καὶ δὲν ἀπεχει τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς πλέον τῶν $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας εὐρέθησαν εἰδώλια μαρτυροῦντα ἐγγύριον κατασκευῆν. Ὡστε ἡ ἔλλειψις τῶν πηλίνων εἰδωλίων ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου ἱεροῦ δεῖν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἄλλον τινα λόγον περιοριζόμενον μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἱεροῦ τούτου.

Εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν γειτονευόντων πρὸς τὸ ἱερόν τοῦ Λυκαίου Διὸς χωρίων, μεθ' ἑλὸν τὸν μέγαν ἀλλὰ καὶ κρυερόν σεβασμόν, ὃν ἔτρεφον πρὸς τοῦτο, δὲν ἐπεσκέποντο μετ' εὐχαριστήσεως τόπον ἐμποιοῦντα ὁπωσδήποτε οὐκ ὀλίγον τρομὸν καὶ ὡς ἐκ τῶν τελουμένων ἐν αὐτῷ ἀπανθρώπων θυσιῶν, ἃς δὲν ἐξήρηνιζεν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων ἀρχοῦντων, ἢ κατ' ἰστίαν παράδοσιν καὶ ἐπιταγῆν τέλεισις αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχεν αὐτοὺς ἕκαστος πλησιάζων εἰς τὸ ἄβυστον τοῦ τεμένου.

Εἰς τοῦτο μοι φαίνεται, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἢ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἢ λειψίς τῶν πηλίνων εἰδωλίων.

Τὰ εὐτελεῆ ταῦτα ἀντικείμενα θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸ ἱερόν ὡς δαῖγμα τῆς εὐλαβείας αὐτῶν ἀνθρώποι συγνά, καὶ συνήθως ἄνευ ἰδιαιτέρας τινος αἰτίας, πλὴν ἐπιδείξεως εὐλαβείας καὶ τῆς συνήθους εὐχῆς, ἐπισκεπτομενοὶ τοῦτο ἐκεῖνοι ὁμοῦς, οἵτινες σπανίως προσήρχοντο εἰς ἱερόν ὡς τὸ τοῦ Λυκαίου Διὸς, καὶ οἵτινες εἶχον πρὸς τοῦτο σπουδαῖον ὁπωσδήποτε λόγον, ὡφείλον νὰ προσφέρωσι τι πολυτιμότερον ἢ τὰ συνήθη ἐκ πηλοῦ εἰδώλια. Πολυτιμότερα δὲ πάντως εἶνε τὰ χαλκᾶ ἀγαλμάτια καὶ λοιπὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα, ἅτινα ὡς φαίνεται, ἦσαν τὰ συνήθη ἀνάθηματα ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς.

Εὐρέθησαν ἐν ὄλῳ ἑννέα σῶα ἀγαλμάτια, ἐλά-

χιστα τεμάχια ἑνὸς δεκάτου ὡς καὶ δύο βῆσεις ἄλλων ὁμοίων, καὶ πρὸς τούτοις εἰς ἄετός, ὅστις φαίνεται ἀπεσπᾶσθη ἐξ ὁμοίου ἀγαλματίου πλὴν τούτων εὐρέθησαν εἰς χαλκοῦς δικέφαλος ὄφις εἰς ἄσκος καὶ μία κνημῖς. Εὐρέθησαν δ' ὁμοίως καὶ δύο ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ ἑγγλυροὶ δακτύλιοι περὶ τοὺς δέκα, ὧν ὁ εἰς χαλκοῦς οἱ δὲ λοιποὶ σιδηροί.

Ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων μονὴ ἡ χαλκῆ κνημῖς ἔφερον ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν (ἰδ. κατωτέρω). Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μετὰ τῶν ὀλιγων γραμμάτων, ἅτινα διατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ βωμοῦ προερχομένης κεραμίδος εἶνε τὰ μονα λειψάνα γεγραμμένων μνημείων ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς.

Ὡς ἦτο πολὺ φυσικόν τὰ τέσσαρα τῶν σῶων χαλκῶν ἀγαλματίων παριστώσι αὐτὸν τὸν Δία, τρία εἰκονίζουσι τὸν Ἑρμῆν, τὸν ἀγαπητὸν ἐν Ἀρκαδίᾳ Θεόν, ὅστις ἴσως ἐνταῦθα καὶ ὡς ἄγγελος τοῦ Διὸς εἶχεν ἰδιαιτέρως τὴν θέσιν του, καὶ τὰ δύο ἄλλα εἰκονίζουσιν ἀνθρώπους ἀσχολουμένους εἰς ἀσχέτους πρὸς αὐτὸ τὸ ἱερόν πράξεις.

Εἰκ. 8-10. Ὁ Ζεὺς γυμνὸς ἔχων γένεια καὶ βραχεῖαν κόμην ἵσταται ἐπὶ ὀλίγον ὑψηλοῦ τεμαχίου χαλκοῦ φέρων τὸν κεραυνὸν ἐν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ καὶ τὸν ἄετὸν ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἣν προτείνει κάμπτων κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ὑψ. 0,10. Βάσ. 0,03.

Εἶνε δυστύχημα, ὅτι δὲν παρέχονται ἐκ τῶν δεδωμένων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν σημεῖα μαρτυροῦντα περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλὰ λίαν ἐνδιαφέροντος ἀγαλματίου τούτου τοῦ Διὸς.

Ὁ τύπος τοῦ Διὸς κρατοῦντος κεραυνὸν καὶ ἄετὸν δὲν εἶνέ τι πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ, ἀλλ' ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀγαλματίου καὶ ἐν γένει ἢ ὅλη αὐτοῦ ὄψις εἶνε ἀσυνήθης καὶ πολὺ παράδοξος.

Τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ εἶνε λίαν ἀτέχνως κατασκευασμένον, ὅλως δὲ παρὰ φύσιν εἶνε ἡ δυσαναλογία μεταξὺ τοῦ μήκους τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κορμοῦ (0,042) ἀπὸ τοῦ αἰδοῦσι μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ μήκους τῶν σκελῶν (0,033). Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶνε ὑπερμέτρως βραχεῖα. Αἱ κνημαὶ οὐδόλως δηλοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ γόνατα. Καὶ οἱ ποδὲς εἶνε ὅλως ἄμορφοι, καὶ μόνον πρὸς διάκρισιν τῶν δακτύλων τοῦ ποδὸς ἐχαράχθησαν ἀμελῶς γραμμαί

¹ Ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Λυκοσοῦρας ἀπόκεινται ἀκόμη πολλὰ πινακίδια πηλίνα μετὰ σπουδαίων ἀναγλύπτων κηρυκείων παντοίων μορφῶν, εὐρέθητα παρὰ τὸ Μέγαρον.

² Ἀρχ. Ἐφημ. 1902

τινες ἐπιπόλαιαι χωρίζονται τὸ ἄκρον τούτου εἰς τέσσαρα ἄνισα μέρη, ἅτινα πρέπει νὰ εἰκονίζωσι τοὺς δακτύλους.

Τὸ στῆθος μετὰ τῆς κοιλίας εἶνε ὅλον ἐπίπεδον καὶ σχεδὸν ἴσου πλάτους καθ' ὅλον τὸ μῆκος. Ὁ ὀμφαλὸς δηλοῦται οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ διὰ σχετικῶς βαθέως μικροῦ κύκλου, δι' ἀβαθεστέρων

δὲ τοιούτων κύκλων δηλοῦνται καὶ αἱ θηλαὶ τῶν μαστῶν, ἐξ ὧν ἡ δεξιὰ ἔχει περίξ ἕτερον κύκλον μεγαλειότερον ἐκ στιγμῶν, δηλοῦντα ἴσως τὰς τρίχας. Τὸ αἰδοῖον δὲν ἔχει φυσικὴν μορφήν καὶ ἐξέχει πολὺ. Αἱ τρίχες τούτου δηλοῦνται διὰ λεπτοτάτων γραμμῶν, ἔχουσι δὲ περίξ μικρὸς στιγμὰς ὀριζούσας ἄνωθεν τὴν ἡβήν.

Εἰκὼν 8.

Εἰκὼν 9.

Εἰκὼν 10.

Ὁ ἀριστερὸς ὤμος εἶνε καθ' ὑπερβολὴν ὀγκώδης καὶ ἐν μεγάλῃ ὀυσαναλογίᾳ πρὸς τὸ στῆθος, πρὸς ὃ συνδέεται πολὺ ἀτέχνως. Τούναντίον οὐδόλως τονίζεται ὁ δεξιὸς ὤμος, ὃν ἐδυσκολεύθη νὰ παραστήσῃ ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον ὡς ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ὑψωμένου βραχίονος. Καὶ οἱ βραχίονες εἶνε ὅλως ἄμορφοι οὐδόλως δὲ διακρίνονται

τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτοὺς διάφορα μέρη· πρὸς χωριστὸν τῶν δακτύλων ἐχαράχθησαν ἀσκόπως λεπταὶ τινες γραμμαὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν.

Ἄλλὰ τὸ πρόσωπον ὑπερβάλλει· τὸ λοιπὸν σῶμα ὡς πρὸς τὴν ἀδεξιότητα τῆς παραστάσεως τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν.

Τὰ ὦτα ἰδίως οὐδόλως σχεδὸν εἰκονίσθησαν καὶ

μόνον ἄμορφα μικρὸν τεμάχια γάλκου ὑπαρχοῦσιν ἀπὸ τούτων ἐπισθεῖ τῶν πορείων. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οὐδὲν ὡς ἐσχηματισθῆσαν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὅλως πρωτογενῆ ἄμορφαν τοῦ προσθίου μέρους τοῦ σώματος εὐρίσκεται πῶς το ὀπίσθιον μέρος τούτου.

Ὅλως πρωτογενεὺς τεχνὴς εἶνε καὶ το πτηνόν, ὡς ἰσταται ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου γάλκου ἐντὸς τῆς παλάμης τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐνθυμίζει δὲ τὰ παλαιότατα ἐξ Ὀλυμπίας γάλκᾶ ἀπεικονίσματα πτηνῶν.

Τὸ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα χαρακτηριστικὸ τοῦ ἀγαλματίου ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ ἀναγάγωμεν τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς χρόνους τοὺς προσεγγίζοντας πρὸς τὰς πρώτας ἀρχαίς τῆς Ἑλληνικῆς τεχνῆς.

Ὁ ἐν εἴδει φενάκης σχηματισμὸς τῆς βραχείας κομῆς μετὰ τῶν ἀτάκτων γραμμῶν, αἵτινες διακρίνουσιν ἐπ' αὐτῆς τὰς τρίχας, ὡς καὶ ἡ ἐν γένει διάπλασις τοῦ προσώπου παρέχουσι τὰ γνωρίσματα, αἵτινα εἰδείξεν ἤδη ο Furtwängler ὅτι χαρακτηρίζουσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθέντα καὶ ἐξετασθέντα Ἀρκαδικῆς κατασκευῆς ἀγαλμάτια¹. Ὡς χρονολογία τοῦ ἐπισθεῖ λίαν ἀρχαιοτρόπου γνωστοῦ ἀγαλματίου τοῦ Ὑβρίστα, το ὁποῖον κατὰ τὸν Furtwängler ἀναγεῖ εἰς τὴν σειράν τῶν αὐτῶν Ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων, ὠρίσθη ὑπὸ τούτου το πρώτον ἡμισυ τοῦ 6 αἰῶνος, ἐνφ' ἀλλαγῆ τοῦ αὐτοῦ ἀγαλματίου τύσσεται εἰς τὸν 7 αἰῶνα². Ἀλλὰ το ὑπ' ὄψει ἡμῶν ἀγαλμάτιον τοῦ Λυκαίου συγκρινόμενον πρὸ πάντων πρὸς το σῶμα τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Ὑβρίστα φαίνεται πολὺ ἀρχαιότερον. Ἀπ' ἐτέρου το ἀγαλμάτιον ἡμῶν συγκρινόμενον πρὸς τὰ ἀρχαιότερα ἐξ Ὀλυμπίας καὶ Δελφῶν ἀγαλμάτια³ παρουσιάζει ἀρκετὴν πρόοδον. Το σχῆμα ἰδίως τῆς κεφαλῆς ἔχει ἤδη προσλάβει ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ κανονικὴν ὁπωσδήποτε μορφήν, ὀφλοῦνται δ' ἐπὶ ταύτης ἀν καὶ ἀτέχνως καὶ αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου.

Ὡστε ὑποθέτω, ὅτι δὲν θὰ σφαλῶμεν πολὺ,

τάσσοντες τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν ἐντὸς τοῦ 7 αἰῶνος.

Ἀπὸ τῶν ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ἄλλων τόπων ἀρχαιοτέρων ἀγαλματίων διαφέρει τελείως ὁ τύπος τοῦ ἡμετέρου, διότι ἐκεῖνα μὲν εἶνε λίαν ἐπιμηκη καὶ γωνιώδη ὅλως δὲ τοῦναντίον τούτο εἶνε βραχὺ καὶ τετράγωνον.

Ἀσθενῆ ἀναλογίαν ἔχει ὁ τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν πρὸς τὰ πρωτογενῆ πηλῖνα ἐξ Ὀλυμπίας εἰδῶλια, αἵτινα πλὴν τῶν ἄλλων δεικνύουσι καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ ὀμοσάλου καὶ τῶν μαστῶν διὰ κύκλων⁴, καὶ τὴν ἐν εἴδει φενάκης κατασκευὴν τῆς κόμης, ἣτις ἐσφαλμένως μοι φαίνεται ἐξηγεῖται ἐν τοῖς πηλῖνοις τῆς Ὀλυμπίας ὡς ἴδιον τῆς κεφαλῆς κάλυμμα.

Ἀναλογίαν πρὸς ἐργασίαν ἐν γένει ἐπὶ πηλοῦ παρέχει καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἐργασία τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν, ἰδίως δὲ ἡ ἀμελής καὶ ἐπιπολαία χάραξις τῶν γραμμῶν δι' ὧν ὀφλοῦνται αἱ τρίχες.

Ὁὐχὶ σύνθετος εἶνε καὶ το σχῆμα τοῦ κεραυνοῦ, ὃν ἔχει τὸ ἀγαλμάτιον. Εἶνε οὗτος ὀξὺς ἐμπροσθεν καὶ ἀποτελεῖται ὀπίσθεν ἐκ τριῶν οἰνοειδῶντων περὶ ἓνα τέταρτον ἐν εἴδει κακῶς ἐσχηματισμένου κάλυκος ἄνθους.

Εἶκ. II. Ἀγαλμάτιον Διὸς τοῦ τύπου τοῦ ὀνομασθέντος Διὸς Ἰθωμάτα⁵ τοῦ Ἀγελάδα, ὅμοιον το σχῆμα πρὸς τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ⁶ καὶ Δωδώνῃ⁷ εὐρεθέντα. Το σφζόμενον ἡμισυ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἶνε κοῖλον δεικνύον, ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ὁ κεραυνος, ἀλλ' ἡ ἀριστερὰ ἔχει ἀπολέσει παντελῶς τὴν μορφήν ἐκ τῆς φθορᾶς, ὥστε εἶνε ἄγνωστον πῶς ἐκράτει τὸν ἀετὸν. Ἡ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἐργασίᾳ τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε πολὺ ἀμελεστέρα τῶν ἐξ Ὀλυμπίας καὶ Δωδώνης. Ἰδίως κακῶς ἐσχηματισμένοι εἶνε οἱ βραχίονες, λείπει δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ στῆθους οἰαδήποτε ἐνδοειξίς μυῶν ἢ ἄλλων διακεκριμένων μερῶν.

Καὶ τὸ πρόσωπον εἶνε ἐπιπολαιότατα εἰργασμένον· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐὼφλοῦντο διὰ κύκλων, τὸ στόμα δι' ἀμυδρᾶς γραμμῆς, καὶ τὰ γένεια διὰ παραλλήλων σχεδόν χαραγμάτων, ὀλίγον μόνον ἐπιμε-

¹ Sitzungsber. der Bayr. Akad. 1899, 566 κ. ε.

² Perrot, Chipiez Hist. de l'art VIII σελ. 469 εἰκ. 239.

³ Bull. 1897, 172, 1162. Sitzungsber. der Bayr. Akad. ε. ἀ. σελ. 580. Olympia IV, XV καὶ XVI.

⁴ Olympia IV πίν. XVII. ⁵ 16ε καὶ Carapanos Dodone πίν. XII.

⁶ Collignon Sculpt. I. 318. Perrot, Chipiez VIII 469.

⁷ Olympia πίν. VII, 43, 45 καὶ 46.

⁸ Carapanos Dodone πίν. XII 4.

λεστέρων ἢ παρὰ τῷ προηγουμένῳ ἀγαλματίῳ. Ἡ ῥίς εἶνε ὄλως ἄμορφος. Ἡ κόμη περιβύλλει ὡς κρῖνος τὸ κρανίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου χωρίζονται διὰ λεπτῶν καθέτων γραμμῶν διάφορα μέρη.

Ἡ ἐργασία αὕτη τῆς κεφαλῆς πείθει ἡμᾶς, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἀγαλμάτιον εἶνε Ἀρκαδικὸν κατασκευάσμα, ἐν Ἀρκαδικῇ τινι πόλει ἢ κατασκευασθὲν ἐκ τύπου ὁμοίου πρὸς τοὺς τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ὀλυμπίας καὶ Δωδώνης.

Οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ἐπιμηκεῖς καὶ φαίνεται, ὅτι ἦσαν προσκεκολλημένοι δι' ὅλης τινος ἐπὶ τῆς ἀπολεσθείσης βάσεως χωρὶς νὰ στερεῶνται ἐπὶ ταύτης δι' ἄλλου τινος τεχνικοῦ μέσου.

Εἰκὼν 11.

Ἡ ῥατῖνα τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος διάφορος ὀλίγον τῆς τοῦ προηγουμένου ἀγαλματίου καὶ πάντων τῶν λοιπῶν. Ἀπολεπίζεται ὡς λεπτός εὐθραυστός φλοιός, κάτωθεν δ' αὐτῆς ὑπάρχει ἕτερον στρώμα ἀνοικτοῦ κυανοῦ χρώματος ὅπερ τρίβεται εἰς κόνιν (ὅθεν ἀπολεπίζεται) καὶ μετὰ τοῦτο φαίνεται τὸ χρυσιζὸν χρῶμα τοῦ γαλλοῦ.

Ὑψὸς ἀγαλματίου 0,09.

Εἰκ. 12-14. Ἀγαλμάτιον ὠραίου ἀρχαϊκοῦ τύπου Διὸς καθήμενου ἔχοντος πλουσίαν μακρο-

τάτην κομὴν καὶ γένειον στριμοειδές. Φέρει χιτῶνα ἡμιχειροῖδον, ποδῆρα, προστακτικῶν στενῶς τῷ σώματι, καὶ μακροὺς ἰσχυροὺς καὶ ὑπερ τοῦ ἀριστέρου ἡμῖσι τοῦ κορμοῦ, το τε προσθίου καὶ το σπῆθιου, ἔνθα καὶ κατὰ ἴσιν ἡ μίξ αὐτοῦ ὄλοα τῆς ἑτέρας κομποτευχῆς ἔμπροσθεν. Ἐν σκέλῃ εἶνε συνεστρωμένον, ὑψότεροι δὲ οἱ γυναικ. πόδες πατοῦσιν ἐπὶ ἐστρωγγυλωμένης θρησκῆς. Οἱ γλῶσσά καὶ τὸ κάτω μέρος τῶν μηρῶν εἶνε ὑαίοντιως ἀποκεκολλημένοι, διότι ἐκνήθητο ἐπὶ θρόνου, ὅστις ἀποκλήθη. Μεταξὺ τῶν σκέλων κατὰ τὸ σπῆθι τῶν γονάτων μέρος ὑπάρχει βάθεια σπη. δι' ἧς συνεδέετο πιθανῶς ὁ θρόνος πρὸς τὸ σῶμα. Ἀυτοῦτοι οἱ βραχίονες εἶνε κεκαμμένοι κατὰ τοὺς ἀγκῶνας καὶ προστακτικῶν εἰς τὸ ὕψος περιπῶν τῆς κοιλίας. Ὁ δεξιὸς εἶνε ὀλίγον περισσώτερον ἀπομακρυσμένος τοῦ κορμοῦ. Διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς ἐκκάλτεται κερκυνον, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ εἶχε τὸ λίτρον *Hittum* ¹.

Εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους σπουδαῖον τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο.

Ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐνθυμίζει τὰς ἐπιμελῶς γεγραμμένας μορφὰς τῶν καλῶν μέλανομορφῶν ἀγγειογραφικῶν. Ἐν ὀλίγον γυναικῶδη χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, οἱ μεγάλοι στρωγγυλοὶ καὶ προβεβήκατοι ὀφθαλμοί, ὧν αἱ κορκαὶ δηλοῦνται δι' ἀμυδρῶς κεκαρκαγμένων μικρῶν κυκλῶν, ὁ σφηνοειδῆς πώγων, ὁ ἀκριβῶς ἐσχηματοποιημένος μύσταξ, τὰ ἄμορφα καὶ παρὰ φύσιν τεθειμένα ὄτα, ὡς καὶ τὸ ὀξύ στομα ἔχον τὰ ἄκρα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω σεσυρμένα καὶ τέλος τὸ ἀρελές μειδιάμα τῆς ἐκφράσεως εἶνε ἐκ τῶν τυπικῶν γνωρισμάτων τῆς τέχνης τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 6 αἰῶνος. Ἐν πληρῇ δ' ἁρμονίᾳ πρὸς ταῦτα εὐρισκται ἡ ἐξηναγκασμένη παρῆστασις τοῦ σώματος με τοὺς στερουμένους ἐλευθερίας κινήσεως βραχίονας καὶ τὰ στερεῶς περικεκλεισμένα ἐν τῷ ἐνδύματι σκέλη. Αἱ πτυχῆ τοῦ χιτῶνος διὰ λεπτῶν ἐγγράχτων κυματοειδῶν γραμμῶν, αἵτινες εἶνε πολὺ ὀλιγώτεροι κατὰ τὰ σκέλη, ἀταντώνται ὁμοίως ἐπὶ μέλανομορφῶν ἀγγειογραφικῶν. Βαθύτεροι εἶνε αἱ πτυχῆ τοῦ μικροῦ ἱματίου, ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐπιμελειαν μεθ' ἧς κατασκευάσθη τὸ ἀγαλμάτιον, εἶνε ὅτι τοῦ τεύχματος τοῦ ἱματιδίου,

¹ Herl. Daremberg Saglio, lituus.

ὅπερ πρῶτον ἐκάλυπτε τὸν ἀριστερὸν ὄμω καὶ θὰ ἦτο ἐπομένως περισσώτερον τεταμένον. αἱ πτυχαὶ εἶνε ὁμοίως διὰ λεπτῶν γραμμῶν κεχαραγμέναι ἐνῶ αἱ λοιπαὶ τοῦ ἱματιοῦ πτυχαὶ εἶναι ἀρκούντως βαθεῖαι, ἂν καὶ πολὺ κατὰ συνθήκην διατεθειμέναι.

Ἡ κόμη ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἀρχαϊκῶν ἀγάλματων τῶν πλείστων ἐκ τῶν λεγομένων Κουρών ἢ Ἀπολλωνίων πέπτει ἐπὶ τοῦ νώτου λήγουσα ἡμικυκλικῶς ἐν τῷ μέσῳ περιπού τούτου¹

εἶνε δὲ διὰ παραλλήλων γραμμῶν εἰς πολλὰς πλεξίδας κυματοειδῶς ἐσχηματισμένας κεχωρισμένη. Μικρὰ ταινία κοσμεῖ ταύτην ὀπισθεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἄνω μέρους τῶν ὠτων, ἔμπροσθεν δ' ἐπιστέφει αὐτὴ ὡς ὑψηλὴ στεφάνη τὸ μέτωπον διεσκευασμένη εἰς πέντε ἐπαλλήλους σειρὰς βοστρυγιῶν. Ὁμοίαν περιπού διάθεσιν κόμης δεικνύει ὁ περίφημος Σάτυρος τῆς Δωδώνης¹ ἀνάλογος δ' εἶνε καὶ ἡ κόμη τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας² χαλ-

Εἰκὼν 12.

Εἰκὼν 13.

Εἰκὼν 14.

κοῦ Διός, ὅστις εἶνε ὀλίγον νεώτερος τοῦ ἡμετέρου ἀγάλματιος.

Πιστεύω, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἀγάλματιον ἡμῶν εἶνε ἀντίγραφον ἀγάλματος Διός ὑπο καλοῦ τεχνίτου κατασκευασθέντος. Γίνεται τοῦτο καταφανὲς ἐκ τῆς τεχνικωτάτης συλλήψεως τῆς ὅλης μορφῆς, ἥτις ἐν τοῖς καθεαστα καὶ ἰδίως ἐν τῇ θέσει τῶν βραχιόνων ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν Φειδιακὸν Δία τῆς Ὀλυμπίας³ προσεπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἀγάλματιος θρῆνος.

Ἐπὶ σειρᾶς νομισμάτων Ἀρχαϊκῶν³ φέρεται ὡς τύπος τοῦ ὀπισθίου μορφῆ Διός καθημένου ἐπὶ θρόνου· ὑπὸ τρία δὲ κυρίως σχήματα ἐμφανίζεται ἡ μορφή αὐτῆ. Ἐπὶ τῶν δύο ὀλίγω νεωτέρων τύπων παρίσταται ὁ Ζεὺς φέρων μόνον ἱμάτιον καὶ ἔχων ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὑψωμένον τὸ σκήπτρον καὶ ἐπὶ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς ἡ ὑπεράνω ταύτης

¹ Olympia IV πίν. VII, 40 καὶ 40 α. Παραπληρῖα περιπού εἶνε καὶ ἡ ὑπεράνω τοῦ μετώπου διασκευή τῆς κόμης τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀγάλματος ἐκ Καλύβια Κουδαρᾶ Ἀττικῆς (Ἄρχ. Ἐρ. 1902, πίν. 3).

² Dodone Pl. IX.

³ Brit. Mus. Cat. Pelop. πίν. XXXI-XXXII.

πετώντα τὸν ἀετὸν. Ὁ τρίτος τύπος¹ παρουσιάζει τὸν Δία ὁμοίωτα πρὸς τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἐνδεδυμένον καὶ καλυπτόμενον διὰ μακροῦ ἱματίου. Διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου ὀλίγον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἣτις ἐκεῖ εἶνε ὑψηλότερον καὶ κρατεῖ τὸ σκῆπτρον καὶ ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς κόμης, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς τοῦτο ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς κρατούσης τὸν κεραυτὸν ἀριστερᾶς χειρὸς. Κοινὸν πρὸς τούτοις ἀμφοτέρων τῶν παραστάσεων γνώρισμα εἶνε ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας θρῆνυς.

Ἡ τεχνολογία πρὸ πάντων τῆς ἐπὶ τοῦ προσθίου τοῦ νομίσματος κεφαλῆς δεικνύει, ὅτι τὸ νόμισμα κατεσκευάσθη, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὸ ἀγαλμάτιον, εἶνε δὲ πολὺ πιθανόν, ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἔργα μιμοῦνται ἐν κοινὸν πρότυπον, ὅπερ ἴσως ὁ χαρακτὴς τοῦ νομίσματος μετεσκευάσεν ὀλίγον, ὡς οὐχὶ σπανίως συμβαίνει κατὰ τὴν ἀπεικόνισιν ἀγαλμάτων ἐπὶ νομισμάτων.

Τὸ ἀγαλμα τοῦτο θὰ εὐρίσκετο ἐν πόλει τινὶ ἢ τόπῳ κατέχοντι ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ ἄλλων ἐν γένει τῶν Ἀρκάδων, ἀλλὰ τοιοῦτος τόπος μοι φαίνεται, ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο νὰ εἶνε τὸ Λύκαιον, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ τοῦ Διὸς ἀπήλαυε γενικοῦ σεβάσμου παρὰ τοῖς Ἀρκάσι καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς φαίνεται, κοινὸν πάντων τούτων κτῆμα². Ἐπὶ τοῦ Λυκαίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ εὐρίσκετο τὸ ἀγαλμα, ὅπερ ἐν ἀπομιμῆσει σώζεται ἐν τοῖς νομίμασι καὶ τῷ ἀγαλματίῳ ἡμῶν, ἴσως δ' ἔπωσ φέρη τοῦτο ἐχρησίμευεν ἡ βᾶσις, ἣς τὰ θεμέλια εὗρον κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς μου πλησίον τοῦ βορειοτέρου κίονος.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι ὁ τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε Ἰωνικός καὶ ὅτι δύσκολον θὰ ἦτο τὸ ἀγαλμα ὅπερ οὗτος ἀπεικονίζει νὰ εὐρίσκετο ἐν Ἀρκαδικῇ πόλει, ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ Ἀρκαδικοῦ νομίσματος δὲν εἶνε Ἰωνικός;

Ὁ Furtwängler³ λέγει περὶ ταύτης, ὅτι εἶνε Ἰωνικός ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν τῆς κόμης, ἀναγνωρίζει ὅμως gewisse herbe Härte des Gesichtes, ἡ ὁποία δεικνύει τὴν Ἀρκαδικὴν τέχνην, ἀλλὰ δὲν

ἠδύνατο ἡ Härte αὕτη νὰ ἀποδοθῇ ἐν μέρει εἰς τὸν χαρακτὴν τοῦ νομίσματος, ὅστις ἔχων ὡς πρότυπον ἰωνικά ἔργα, τὸ μὲν ἐξωτερικὸν καὶ εὐκολώτερα γνωρίσματα, ὡς τὴν κόμην, ἀντέγραφε συμφώνως πρὸς τὸ πρότυπον, εἰς δὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου ἔδωκε τὴν τραχύτητα ἴσως καὶ ἐξ ἀδυναμίας: Ἀλλὰ καὶ ἡ τραχύτης, ἣτις φαίνεται ἐπὶ τοῦ ὑπο τοῦ Furtwängler ἀναφερομένου νομίσματος, δὲν ὑπόκειται, ὡς μοι φαίνεται ἐπὶ τοῦ ὁμοίου νομίσματος, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Overbeck.

Ὁ κεραυτός, ὃν εἶχε τὸ ἀγαλμάτιον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἀπετελεῖτο ἐκ λεπτοῦ ραβδίου, μακροῦ ὅσον ἢ περιέχουσα τοῦτον παλάμη τῆς χειρὸς, ὅπερ ἀμφοτέρωθεν ἔληγεν εἰς ἀτρακτοειδῆς ἐξόγκωμα. Τὸ ἄνω τῶν ἐξογκωμάτων τούτων εἶνε ἀπεσπασμένον.

Σπουδαιότερον εἶνε τὸ σύμβολον, ὅπερ κρατεῖ ὁ Ζεὺς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ. Ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ μικροῦ ραβδίου σπειροειδῶς κεκαμμένου ἄνω καὶ λήγοντος κάτω εἰς στογγύλον κομβίου.

Ὅμοιον ἀντικείμενον δὲν εὗρον ἐγὼ ἐπὶ οὐδενὸς ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἔργου πλὴν μιᾶς ἴσως ἐξαιρέσεως, περὶ ἣς γίνεται κατωτέρω λόγος. Ἀλλ' ἐπὶ πλείστον Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων¹ φέρεται ὡς σύμβολον ἀντικείμενόν τι ὅμοιον καθ' ὅλα πρὸς τὸ ὑπο τοῦ ἡμετέρου Διὸς κρατούμενον.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀνεγνωρίσθη, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο ἀπεικονίζει ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἱερωτάτων τῶν Ῥωμαίων σκευῶν, τὸν lituus, ἢ ὅπως ὀνομάζει τοῦτον ὁ Πλούταρχος, τὸ *lituus*².

Τὸ σκεῦος τοῦτο ἐκράτουν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ οἱ Ῥωμαῖοι augures³ καὶ μετεχειρίζοντο τοῦτο, ὅταν ἤθελον νὰ χρησιμοδοτήσωσι οἱ αἰωνοσκοπίας, ὅπως ὀρίζωσι τὰ νοσητὰ πετράγωνα, οἷων ἐγίνετο ὑπ' αὐτῶν ἡ αἰωνοσκοπία.

Ὁ Πλούταρχος ἐν Καμίλλῳ (XXXII, 13-20) ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ τούτου, τοῦτο δ' ἔστι μὲν ἐπικαμπτὸς ἐκ θατέρου πέρατος, καλεῖται δὲ *lituus*· χρῶνται δ' αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν *lituθίων* ὑπογραφὰς, ὅταν ἐπ' ὄρνιθος διαμαντενόμενοι καθίσζονται. Ἀκριβέστερον περιγράφει τοῦτο ὁ Λίβιος (I, 18). *Baculus sine*

¹ Overbeck *Kunstmythol.* I, Münzt. II 2.

² Daremberg *Saglio* ἔ. ἀ. σελ. 1434.

³ ἔ. ἀ. σελ. 582.

¹ Babelon, *Monnaies de la républ.* I p. 58, 204 καὶ ἀλλαχού.

² Πλούταρχου Ῥωμαῖος XXII. Daremberg-Saglio ἐν λ. *lituus*.

³ Βᾶσις Ῥωμ. Ἀρχαιοτ σελ. 20 *Mnemosyne* 1890 σελ. 259 κέ. (Valleton).

nudo aduncus incurvum et leviter a summitinfluum bacillum.

Ὁ λίθινος ἀπεικονίζεται καὶ ἐπὶ σπουδαιότερων ῥωμαϊκῶν καλλιτεχνημάτων.

Ἡ ἀρχαιότης καὶ μεγάλῃ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἱερότης τοῦ συμβόλου τούτου μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς παραδόσεως¹ ἣτις ἀναφέρει ὅτι ὁ λίθινος, ὃν ἔφερεν ὁ Ῥωμύλος, ὅτε δι' αὐτοῦ ὥρισε τὴν περιόχην τῆς Ῥώμης, καὶ οὕτως ἐφυλάσσετο μετ' ἄλλων ἱερῶν ἐν τῷ Παλατίῳ. ἤφρανίσθη κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ ἀνευρέθη πάλιν μετὰ ταῦτα ἄθικτος ἐν μέσῳ τέφρας προερχομένης ἐκ πυρκαϊᾶς, ἣτις ἠφράνισε πάντα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τοῦ Παλατίου ἀντικείμενα.

Εἰδική τις σχετις τοῦ λίθου πρὸς τὸν Δία δὲν παραδίδεται οὔτε ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ λατρείᾳ.

Ὁμοίον σύμβολον μοι φαίνεται, ὅτι ἐκράτει ὁ ἐξ Ὀλυμπίας χαλκῶς Ζεὺς². Το ἀγαλμάτιον τοῦτο παριστᾷ τὸν Δία ὄρθιον ἔχοντα μακρὸν ἱμάτιον ἀφίνον γυμνὸν τὸν δεξιὸν ὤμων, καὶ τοὺς δύο βραχιόνας προτεταμένους κατὰ τροπὴν ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἀγαλμάτιον. Ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Ὀλυμπικοῦ ἀγαλματίου εἶνε κεκλεισμένη καὶ φέρει διαμπερῆ ὄπην, ὡς νὰ ἐκράτει τι, πιθανώτατα τὸν κεραυνόν, ἢ δ' ἀριστερὰ εἶνε ὁμοίως κεκλεισμένη· ἀλλ' ἐν ταύτῃ σώζεται εἰσέτι κάτωθεν μικρὸν κομβίον ἔχον σχῆμα οὐχὶ ἀκριβῶς σφαιρικόν, εἰς ὃ κατέληγε τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς φερόμενον σύμβολον, οὕτως το ἀνωθεν τῆς χειρὸς μέρος ἐθραύσθη.

Ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο κομβίον δὲν εἶνε ἢ μίᾳ ἄκρᾳ κεραυνοῦ εἶνε προφανές, ἐγενετο δὲ τοῦτο ἀφορμὴ νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ Furtwängler (Olympia Textb. IV ε. ἀ.) ἂν τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο παριστᾷ τὸν Δία. Οὗτος παραβάλλει τὸ μικρὸν κομβίον πρὸς τὴν κορυφὴν λαβῆς ξίφους, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Λυκαίου Διὸς ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ κομβίον εἶνε τὸ ἄκρον συμβόλου ὁμοίου πρὸς τὸ κρατούμενον ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Διὸς, ἥτοι τοῦ λίθου, ὅπερ κατὰ ταῦτα θὰ ἔφερε καὶ ὁ Ζεὺς οὗτος τῆς Ὀλυμπίας.

Τί ἦτο το διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ αὐτοῦ ὀνόματος περισηθέν καὶ πρῶτον νῦν ἐπὶ Ἑλληνικῶν ἔργων

ἐμφανιζόμενον τοῦτο σύμβολον, καὶ ὁποῖαν τοῦτο εἶχε σημασίαν ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Διὸς θὰ μείνῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον ἀνεξήγητον. Ὅπως ἀνεξήγητον μὲν καὶ διατὶ οὐδεμία γίνεται αὐτοῦ μνεῖα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς παραδόσεσι περὶ τῆς λατρείας τοῦ Διὸς ἐν τοῖς διαφόροις τῆς Ἑλλάδος τοποῖς.

Ἀξίζει ὅμως ἴσως νὰ ἐξκρθῇ τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ἀρκαδίᾳ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι εὑρέθη τὸ λίθινον, ἐξ ἧς κατὰ τὰς ἀρχαίας Ῥωμαϊκὰς καὶ Ἑλληνικὰς παραδόσεις, αἵτινες ὅμως συνήθως ἀπορρίπτονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων³, ὠρμηθησαν οἱ ὀλίγοι ἄποικοι, οἵτινες ἵδρυσαν τὸν συνοικισμόν, καὶ ὧν ὁ ἡγεμὼν Εὐάνδρος πολλὰ παρέδωκε τοῖς Ῥωμαίοις σχετικῶς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ πολίτευμα⁴. Ἐν τῷ Λυκαίῳ δὲ φαίνεται, ὅτι ἵδρυτο τὸ ἐξοχώτερον ἀγαλμα, ὅπερ ἔφερε τὸ σύμβολον τοῦτο, ἐν τῷ τοπῷ δηλαδὴ, ἐξ οὗ κατὰ τὰς αὐτὰς πάντοτε παραδόσεις παρελήφθη ἢ σπουδαιότητι τῆς ἀρχαιότητος Ῥωμαϊκῆς λατρείας τῶν Λουπεραλιῶν⁵.

Εἶκ' Εἰ. Ζεὺς ὀρθιος ἐπὶ λεπτῆς τετραγωνικῆς πλινθίδος ἐνδευμένους μακρὸν ἱμάτιον ἀφίνον ἀκάλυπτον μόνον τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους μετὰ τῶν ὤμων καὶ τοῦ δεξιοῦ βραχιόνος καὶ ἔχων τὰς χεῖρας προτεταμένους καὶ ἐν μὲν τῇ κεκλεισμένῃ πυγμαῇ τῆς δεξιᾶς κρατῶν τὸν κεραυνόν, οὐδὲν δὲ σύμβολον ἐν τῇ ὁμοίως στερεῶς κεκλεισμένῃ ἀριστερᾷ πυγμαῇ. Ὁ Ζεὺς ἡμῶν οὗτος εἶνε καθ' ὅλα ἀνάλογος πρὸς τὸν ἡδὴ μνημονευθέντα ἐξ Ὀλυμπίας χαλκῶν Δία. Συμφωνοῦσι πρὸ πάντων ἐν τῇ ἀμφίψει τοῦ ἱματίου, ὅπερ ὁ ἡμέτερος ἔχει μόνον ὀλίγον μακρότερον, καὶ ἐν τῇ θέσει τῶν βραχιόνων.

Μολονότι ὁ ἡμέτερος Ζεὺς εἶνε πολὺ ἀμελέστερον εἰργασμένος τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας, πιστεύω ὅτι εἶνε νεώτερος ἐκείνου, συμπεραίνων τοῦτο πρὸ πάντων ἐκ τοῦ μικροῦ γυμνοῦ μέρους τοῦ στήθους καὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, αἵτινα εἶνε τεχνηέντως ἀπεστρογγυλωμένα καὶ μετ' ἀρκετῆς φυσικῆς ἀκριβείας διαγεγραμμένα. Ἄτεχνον πολὺ εἶνε πρὸ πάντων τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος τοῦ Διὸς ἡμῶν. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἀριστερὸν σκέλος φαίνεται ὡς μὴ ὑπάρ-

¹ Δυστυχῶς καὶ ὁ κύριος Βάσης ἐν τῇ ἱστορικῇ εἰσαγωγῇ τῶν Ῥωμ. Ἀρχ. οὐδ' ὑπαινίσσεται κἄν τὰς παραδόσεις ταύτας.

² Liv. I, 5. Διονυσ. Ἀλικαρν. I.

³ Mannhardt Mytholog. Forschungen σελ. 93.

¹ Πλούταρχου Ῥωμύλος ε. ἀ. Cie. de divin. I, 47.

² Olympia IV, πλν. VII, 40 καὶ 40 α.

χον, καὶ ἡ κάμπη τοῦ γόνατος παρὰ τῷ δεξιῷ εἶνε πολὺ ὑψηλὰ τεθειμένη.

Αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου εἶνε ἐπιπολαῖοι καὶ σκληραὶ ὁμοιάζουσι δὲ πρὸς τὰς πτυχὰς τῶν Ἀρκαδικῶν ἔργων. Οἱ πόδες εἶνε ἐπίσης ἀμειλῶς ἐργασμένοι καὶ πατοῦσιν ἀμφοτέρω κατὰ τον ἀρχαῖον τρόπον εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἐπὶ τῆς πλινθίδος.

Τὴν ἐν τῷ προσώπῳ ὑπάρχουσαν τραχύτητα αὐξάνει ἐτι μᾶλλον ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κάμψις τῆς ῥινὸς προελθούσα κατὰ τὴν πτώσιν ἴσως τοῦ ἀγαλ-

Εἰκὼν 15.

ματίου, ἀλλ' ἡ ἐν γένει αὐτοῦ ἔκφρασις καὶ ἡ ἀπεργος κατασκευὴ πρὸ πάντων τῶν ὧτων μαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο θέον νὰ ταχθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἀρκαδικῆς τέχνης ἀγαλματίων. Ἡ ἀνάδεσις τῆς κόμης ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῆς κομώσεως¹ κατὰ τὸ ὅποιον ἡ κόμη εἰλίσσεται περὶ δέμα τι καὶ ἔμπροσθεν ὑπεράνω τοῦ μετώπου καὶ ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Ὁ κεραυνός, ὃν εἶχεν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὸ ἀγαλμάτιον, δὲν διατηρεῖται καλῶς· φαίνεται ὅτι συνί-

¹ Berliner Winckelmannsprogramm, 50 σελ. 129.

στατο ἐκ τριῶν ἀκρίνων ἑκατέρωθεν, αὐταὶ δ' ἀπε-

Εἰκὼν 16.

τελοῦντο ἐκ μικρῶν λεπτιῶν ἑλασματίων, τῶν ὁποίων ἐν μόνον εἶνε ἄνω σῶον, ἐνῶ ἐκ τῶν λοιπῶν μόνον μικρὰ μέρη σώζονται.

Υψ. 0,098, βψ πλινθίδος 0,004.

Εἰκ. 16. Το ἄκρον δεξιᾶς χειρὸς κρατούσης κεραυνόν, οὕτως το ἄνω μέρος ἐθραύσθη. Ἡ χεὶρ αὕτη προέρχεται ἐξ ἀγαλματίου Διὸς μεγαλειτέρου τῶν λοιπῶν, ἐξ οὗ πλὴν ταύτης ἐσώθη ἴσως μόνον τὸ ἐν εἰκ. 17 ἄκρον δεξιῆς ποδός. Ἡ ἀναλογία τοῦ μεγέθους καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐργασίας μαρτυροῦσι περὶ τοῦτου.

Ὁ κεραυνός ἔχει ἐνταῦθα μᾶλλον εὐδαικρίτως τὸ σχῆμα ἡμιανωγμένου κάλυκος ἄνθους λωτοῦ, τὸ δὲ στέλεχος αὐτοῦ φέρει πολλὰς μικρὰς δακτυλοειδεῖς ἐξοχάς.

Ἡ ξηρότης τῆς μορφῆς τοσόν τοῦ ποδός ὡς καὶ τῆς χειρός, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιμέλεια ὅπως ἀποδοθῶσιν αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι δεικνύουσιν, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰ αἰῶνος.

Μήκ. χειρός 0,033, μήκ. ποδός 0,04.

Εἰκὼν 17.

Ἐνταῦθα θέον νὰ ἐξετασθῆ καὶ ὁ ἐν εἰκόνι 18-19 ἀετός, ὅστις ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σημείου τῆς συν-

αρείας του υπάρχοντος μεταξύ των σκελών αυτού, ήτο ίσως προσκεκολλημένος επί της χειρός ἀγαλματίου τινός του Διός, ίσως μάλιστα υπάρχεν επί της ἀριστερῆς χειρός του ἀγαλματίου, ἐξ οὗ προερχονται καὶ τὰ ἄρτι μνημονευθέντα τεμάχια.

Το σχῆμα τοῦ ἀετοῦ οὐχὶ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ὀρμῆς πετῶντος ἀλλ' οἰονεὶ αἰωρουμένου καὶ ἔχοντος τὰς πτερυγὰς οὐχὶ τελειῶς ἐκτεταμένας, τὰ δὲ σκέλη προσκεκολλημένα τῷ σώματι, καὶ τὸν λαίμον μὴ τείνοντα πρὸς τὰ ἔμπροσ, εἶνε ὡραιότατον καὶ ἀποδίδεται μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ τέχνης.

Εἰκὼν 18.

χὸν χειωνίσκον καὶ βαρεῖαν γλαυκῦδα καὶ ἔχων ὑψηλὸν κωνικὸν πῖλον, καὶ ὑψηλὰ σανδάλια με λείψανα πτερυγῶν ὀπισθεν, ἵσταται ὀρθίως ἐπὶ μικρῆς βάσεως, περὶ τὴν ὁποίαν σφύζεται ἀκόμη ὁ μολυβδός, δι' οὗ ἑσπεροῦτο το ἀγαλμάτιον ἐπὶ τοῦ βήθρου του.

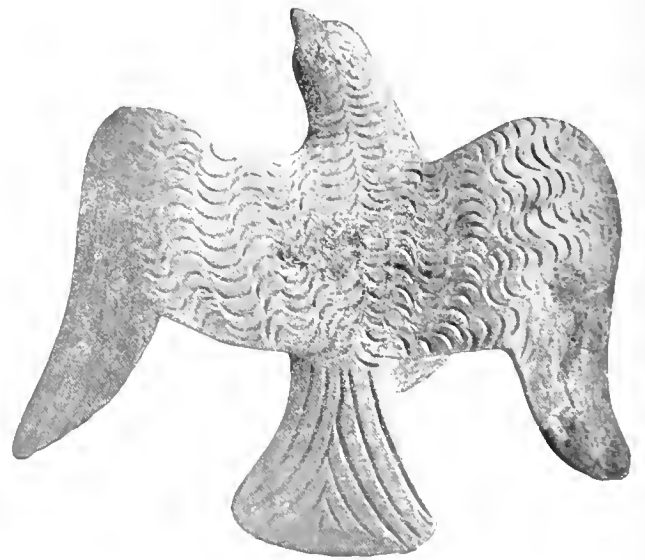
Κατὰ τὴν στάσιν καὶ τὸν ἐν γένει σχηματισμὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐνδομασίας αὐτοῦ τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν τήσεται εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς πλησιάζει νὰ συντελεσθῇ ἡ μετάβασις ἀπο τῆς ἀρχαϊκῆς τεχνολογίας τῆς μετὰ δυσκαμψίας καὶ ἄνευ τινος κινήσεως παραστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ πληρῆ ζώης ἀπεικονισιν τοῦ σώματος διὰ τῆς τελειῶς ἀνεπτυγμένης τέχνης.

Ὅτι καὶ διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ ἀετοῦ τούτου δὲν πρέπει νὰ κατέλθωμεν πολὺ πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰαῖωνος μαρτυρεῖ ἡ κατὰ συνθήκην διὰ τοξοειδῶν γραμμῶν παράστασις τοῦ πτελώματος¹ ἐπὶ τοῦ νώτου καὶ κάτωθεν τῶν πτερυγῶν τούτου.

Ἄξια σημειώσεως εἶνε ἡ ἀρίστη διατήρησις τοῦ χαλκοῦ τούτου· αἱ γωνίαι τῶν χαραγμάτων εἶνε τοσοῦτον ὀξεῖαι, ὥστε γεννώσι τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐλάχιστον ἴσως μονὸν χρόνον ἔμεινεν ἐν ὑπαίθρῳ τὸ ἔργον.

Μήκ. ἀπὸ ῥάμφους μέχρις οὐρᾶς 0,068 καὶ μεταξύ τῶν ἄκρων τῶν πτερυγῶν 0,08.

Πόν. 9. Ὁ Ἐρμῆς ἀγενεῖος ἐνδεδυμένος βρα-

Εἰκὼν 19.

Ὁ Ἐρμῆς ἡμῶν στηρίζει μὲν εἰσέτι μεθ' ὄλου τοῦ πέλματος καὶ τοὺς δύο πόδας ἐπὶ τῆς βάσεως, ἀλλ' οὗτοι δὲν εὐρίσκονται πλέον βεβιασμένως προσκεκολλημένοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἔχει δὲ ἤδη ἀρχίσει ἡ μερικὴ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἑνὸς τῶν δύο σκελῶν, διότι μονὸν ἐπὶ τοῦ δεξιῦ σκέλους φαίνεται, ὅτι φερεται τὸ βᾶρος τοῦ σώματος, ἐνῶ τὸ ἀριστερὸν παρίσταται ὡσεὶ ἐν ἀναπαύσει εὐρισκόμενον ἢ καὶ ἔτοιμον νὰ κινηθῇ πρὸς βᾶδισμα.

Ὅτι ὁμοῦς ὁ τεχνίτης δὲν ἦτο καὶ πολὺ συνηθισμένος ἐν τῇ παραστάσει τοῦ σχήματος τούτου, τῆς ἀπεικονίσεως δηλαδὴ τοῦ ἑνὸς σκέλους ἡλευθερωμένου ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σώματος δεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν κάμψιν τοῦ μὴ φέροντος

¹ Ηρόδ. Carapanos Dodone XXI

βάρος ἀριστεροῦ σκέλους ἀκολουθεῖ καὶ ποιῶ τις ἐλαφρὰ κάμψις τοῦ δεξιοῦ, δι' οὗ προσοίεται ἀθεβαιότης τις εἰς τὴν στερεότητα τῆς στάσεως τοῦ ἀγαλματίου.

Ὁ Ἑρμῆς ἡμῶν κατασκευάσθη καθ' οὓς περίπου χρόνους καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ ἐκ Λούσων Ἀπόλλωνος, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Furtwängler¹, καὶ τὰ τούτῳ συγγενῆ ἔργα ὅσα ἐκεῖ ἀναφέρονται, δηλαδὴ κατὰ τὴν Ζ' ἢ Β' δεκαετηρίδα τοῦ Β' αἰῶνος. Μετὰ τοῦ ἐκ Λούσων Ἀπόλλωνος ἔχει πρὸς τούτοις κοινὴν καὶ τὴν λεπτοφυῆ κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ ἰδίᾳ τῶν σκελῶν.

Ἡ παράστασις τοῦ χιτωνίσκου, ὅστις δὲν εἶνε υπερβαλλοτῶς λεπτοῦρης, οὐδὲν το ἐξαιρετικὸν παρουσιάζει, ἀξία παρατηρήσεως εἶνε μόνον ποιὰ τις ἐπιτηδειότης περὶ τὴν προσαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὸ σῶμα κατὰ τοὺς μηρούς, οἵτινες δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν κλίσην διεύθυνσιν ὡς ἐκ τῆς διαφορῆς θέσεως τῶν σκελῶν.

Ἡ χλαμὺς εἶνε διὰ στρογγύλου κομβίου περισταμένου δι' ἐγγαράχτου λεπτοῦ κύκλου κἀνωθεν τοῦ λαιμοῦ κεκομβωμένη· ἔμπροσθεν εἶνε διπλῆ καὶ ἰσχυτέρα, ὀπίσθεν δὲ φθάνει μέχρι κἀνωθεν τῶν γλουτῶν καὶ ἔχει ἀνὰ ἓνα ἐξέχοντα κροσσὸν καθ' ἕκαστον ἄκρον. Ὁ τρόπος καθ' ὃν αὕτη φέρεται δὲν εἶνε τόσον συνήθης. Ἡ χλαμὺς κατὰ πάντα σχεδὸν τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος συνήθως πορποῦται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ ἀφίνει ἐλεύθερον τὸν δεξιὸν βραχίονα, ἐνίοτε πορποῦται κατ' ἄλλον τρόπον, σπανιώτατα ὅμως, ὅπως παρὰ τῷ Ἑρμῆ ἡμῶν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στήθους κἀνωθεν τοῦ λαιμοῦ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καλύπτῃ καὶ τοὺς δύο βραχίονας.

Φαίνεται ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς φορήσεως τῆς χλαμύδος προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν τῇ ψυχρῇ χώρᾳ τῶν Ἀρκάδων ὑπαρχούσης συνηθείας νὰ φέρωσι κεκομβωμένην ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ στήθους, καὶ καλύπτουσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ σῶμα τὴν βαρεῖαν χλαῖναν, ὡς βλέπομεν τοῦτο ἐπὶ τινων ἀδημοσιεύτων εἰσέτι ἀγαλματίων τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου (ἀρ. 4:3057) εὐρεθέντων ἐν ταῖς παρὰ το Μπέρελλα ἀνασκαφαῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Πανός (ἴδ. ἄνωτέρω). Ἀξία σημειώσεως εἶνε καὶ ἡ μεμετρημένη καὶ μετ' ἀσυνήθους τέχνης παράστασις τῶν πτυχῶν τῆς χλα-

μύδος ἐπὶ τῆ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ οπισθίου μέρους τοῦ ἀγαλματίου.

Λίαν ἀποτομῶς ξερίζει τὸν βλέποντα τὸν Ἑρμῆ ἡμῶν ἡ ἀττήμι. τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἀδεξιοτῆς τῆς παραστάσεως αὐτῶν εὐρισκόμενα ἐν μεγίστῃ ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχετικῶς μεγάλῃν τέχνην, μεθ' ἧς εἶνε κατασκευασμένον τὸ λοιπὸν σῶμα.

Τὰ παρὰ φύσιν ἐξωγκωμῆνα χεῖρη καὶ ἡ πεπλατυσμένη καὶ ολίγον ἐξέχουσα ῥίς ἠδύναστο κάλλιστα νὰ ἀπεικονίζωνται ὁμοίως ἐπὶ προσώπου Λιθίοπος. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε λίαν ἐπιμηκεῖς, καὶ τὰ βλέφαρα ὑπερμέτρως ἐξωγκωμῆνα, τὸ δὲ ὑπὲρ το δεξιὸν βλέφαρον τόσον ἐκτείνεται ἀδεξίως μέχρι τοῦ ὠτός, καὶ παρίστανται ἐν γένει τὰ μέρη ταῦτα τοῦ προσώπου, ὅπως καὶ τὰ ὠτα μετ' ἀτελείας, ἧτις οὐδ' εἰς τὰ μᾶλλον ἀρχαῖα ἔργα τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπαντᾷ.

Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τοῦ προσώπου εἶνε τὸ κάλλιστον μαρτύριον, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον κατασκευάσθη ἐν Ἀρκαδίᾳ.

Εἰς τὸν αὐτὸν λόγον τὴν ἀδεξιοτῆτα δηλαδὴ περὶ τὴν παράστασιν τῆς κεφαλῆς ὅσον νὰ ἀποδοθῆ καὶ ἡ παράλειψις τῆς κόμης, ἧτις ὀπίσθεν τουλάχιστον ἔπρεπεν ὀπωσδὴποτε νὰ ἐμφανίζηται κἀνωθεν τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

Τὸ κάλυμμα τοῦτο εἶνε πῖλος ὁμοιότατος πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχαίων μνημείων, ἰδίᾳ Ἀττικῶν λεγκύθων καὶ ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Ἐπὶ τούτων ὁ πῖλος ἐνίοτε εἶνε προφανῶς ἐκ δέρματος, ἀλλὰ βεβαίως θὰ κατασκευάζετο καὶ ἐκ μετάλλου.¹ Πιθανὸν εἶνε, ὅτι καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν ὁ πῖλος δὲν θὰ ἦτο μετάλλινος, ἀλλὰ τοῦτο φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῆ.

Παραπλήσιον κάλυμμα φέρει ὁ Ἑρμῆς ἐπὶ πολλῶν ἀρχαικῶν παραστάσεων². ἀλλ' ἀπὸ πασῶν τούτων διαφέρει ὁ πῖλος τοῦ ἡμετέρου, διότι, ἐνταῦθα ὁ χωριστὸς κύκλος, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κἀνω μέρος τοῦ πῖλου εἶνε μεγαλειότερος καὶ ἀκολουθεῖ σχεδὸν ἀκριβῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ πῖλου, ἐνῶ παρ' ἐκείνοις ὁ κύκλος οὗτος εἶνε τρόπον τινα ἀπεσπασμένος καὶ ἐξέχει πρὸ τῆς κεφαλῆς.

¹ Μετάλλινος Dodone LXI 7.

² Roschers Lexicon σελ. 2395.

¹ Sitzungsber. Bayr. Akad. 1899 σελ. 567.

Ἀρχαϊκῶς παραστάσεις Ἑρμοῦ ἔχοντος τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν ἡμέτερον ἐνδύματα εἶνε συνηθέσταται· τὸ περισημον δ' ἀγάλμα του Ἑρμοῦ, ὅπερ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Λίβυητος Ὀνάτα ἀριερώσαν οἱ Φεναῖται εἰς Ὀλυμπικὴν ἔφερε στολὴν ὁμοίαν, δηλαδὴ παρίστατο κατὰ τὸ γράμμα του Παυσανίου Ν. 27, 8¹ ἐπιτεκίμενος τῇ κεφαλῇ κεντῆρ καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδοδνηκώς.

Τοῦ Ἑρμοῦ τούτου ἀπεικονισματα ἐθεωρηθησαν πηλιγὰ τινα εἰδώλια εὑρεθέντα ἐν Ταναγραῖ καὶ παριστώοντα νεον ἔχοντα πῆλον ἀνάλογον πρὸς τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν, ὡς ἐνδύμα δὲ μόνον χλαμύδα καὶ ὑπο τῆν δεξιάν μασχάλην κριον. Ὁ Perdrizet¹ ἐσχάτως ἀπορρίπτει τὴν γνώμην ταύτην. Ἀλλ' εἰς ἐκ τῶν κυριωτέων λόγων, ὅν φαίνεται ὅτι κατὰ ταύτης μεταχειρίζεται, ὅτι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ὀνάτα ὡς ἔργον ὑπὸ Πελοποννησίων ἀριερωμένον ἔπρεπε νὰ ἔχη γένεια, καταπίπτει διὰ τοῦ ἡμετέρου Ἑρμοῦ, ὅστις εὑρέθη ἐν Ἀρκαδίᾳ, εἶνε πιθανώτατα ἔργον Ἀρκαδικόν κατὰ τοὺς χρόνους ἴσως τοῦ Ὀνάτα κατασκευασθὲν καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔχει γένεια. Εἶνε περιεργον, ὅτι ἡ στάσις τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν συμφωνεῖ καθ' ὅλα σχεδὸν πρὸς τὰ Ταναγραϊκὰ εἰδώλια². Καὶ οὗτος ἔχει τὴν δεξιάν καθιεμένην, ἐκράτει δ' ἐν ταύτῃ τὸ κηρύκειον, χάριν τοῦ ὁποίου διετρήθη πλὴν τῆς χειρός καὶ ἡ ἄκρα τῆς χλαμύδος ὀπισθεν· τὸν ἀριστερον βραχίονα ἔχει ὅπως καὶ τὸ Ταναγραϊκόν παρὰ τῆν ὀσφύν, ἀλλ' ὁ κριὸς λείπει.

Ὅπως δὲ ποτε εἶτε παρίστα τὸ Ταναγραϊκόν εἶδωλιον τὸν Ἑρμῆν τοῦ Ὀνάτα εἶτε μὴ, νομίζω ὅτι οὗτος δὲν θὰ ἦτο πολὺ διάφορος τούτου καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἡμετέρου Ἑρμοῦ κατὰ τὴν ἐνδύμασιν καὶ τὴν λοιπὴν ὄψιν.

Ἡ βῆσις τοῦ ἀγάλματιοῦ ἔχει σχῆμα μικροῦ ὀλίγον πεπλατυσμένου κύβου ὕψ. 0,02 καὶ πλ. 0,027. Ταύτης τὰ δεξιὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν ἐπλατύθησαν διὰ ῥιτισματος. Το ἀγάλματιον φαίνεται, ὅτι δὲν ἐγύθη μετὰ τῆς βῆσεως, ἀλλ' ὅτι ἐκολληθη ἐπὶ ταύτης κατοπιν.

Ἵψ. τοῦ ἀγάλματιοῦ ἄνευ τῆς βῆσεως 0,125.

Εἰκ. 20 Ὀλίγον χονδροειδῶς κατασκευασμένη μορφή Ἑρμοῦ γυμνοῦ, ὀρθίου, κρατοῦν-

τος ἐν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ κηρύκειον. Ἡ μορφή τοῦ κηρύκειου, ἐξ οὗ κυρίως καταφαίνεται, ὅτι διὰ τοῦ ἀγάλματιοῦ ἡμῶν παρίσταται ὁ Ἑρμῆς, δὲν εἶνε τόσον σαφῶς δεδηλωμένη· φαίνεται ὅτι τοῦτο ἔλαγγεν ἄνω εἰς δύο δεξιὰς ἀκτῖνας, εἶχε δ' ὀλίγον κάτωθεν τούτων μικρὰς ὀδοντωτὰς ἐγκοπὰς.

Τὸ ἀγάλματιον κατὰ τὸ σῶμα εἶνε ἀναμφισβητήτως μίμησις ἔργου Πολυκλυτείου. Πλὴν τῆς στάσεως τῶν ποδῶν μαρτυρεῖ περὶ τούτου καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ στῆθους καὶ τῆς κοιλίας, ἥτις εἶνε

Εἰκὼν 20.

κατὰ τὸ δυνατόν πιστὴ ἀντιγραφή Πολυκλυτείου ἐργασίας.

Ἡ παράστασις ὁμοιάζει πρὸς τὸν Δορυφόρον, ἀλλ' ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγάλματιον ἤλλαξε τὴν θέσιν τῶν ποδῶν. Το ἀγάλματιον ἡμῶν ἴσταται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἀλλῆ διαφορά ἐν τῷ ἀγάλματιῳ ἡμῶν εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ὕψωσις τῆς δεξιᾶς χειρός, ἥτις οἶδει εἰς τὸ ἀγάλματιον ζωηρότητα κινήσεως ἀσυνήθη ὄλως εἰς ἔργα τοῦ Πολυκλυτείου κύκλου.

Οἱ βραχίονες καὶ τὰ σκέλη τοῦ ἀγάλματιοῦ εἶνε ὑπερμέτρως χονδροὶ καὶ ἄτεχνοι, τὰ σκέλη μάλι-

¹ Bull. 1903, σελ. 303 κέ.

² Roschers Lexicon, σελ. 2395 εἰκὼν.

στα εἶνε σφόδρα συνεσταλμένα, ὅπως ἐν γένει καὶ ὅλον τὸ σῶμα εἶναι πολὺ βραχὺ ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν κεφαλὴν (ὑψ. ἀγαλματίου 0,094, ὑψ. κεφαλῆς 0,018).

Καὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαλματίου ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει τὴν ἀδεξιότητα περὶ τὴν παράστασιν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου, ἥτις ὡς εἶδομεν χαρακτηρίζει τὰ ἀραδικὰ ἔργα. Πλὴν τῶν ἄλλων, ἐν τούτῳ οὐδὲ ὅπως παρίστανται τὰ ὄτα· τὴν θέ-

σιν τούτων κατέχρυσι δύο παράδοξοι πλακαμίσχοι κατεργόμενοι ἀπὸ τῆς κόμης.

Ἡ κόμη ἦτο πεπλεγμένη εἰς πλακάμους καὶ περιέβαλλεν ὡς στεφάνη τὴν κεφαλὴν¹, εἶνε δὲ ὅπως διάφορος τοῦ σχήματος τῆς κόμης τῶν Πολυκλείτου ἔργων.

Μετὰ μεγάλης ἀμελείας εἶνε δεδηλωμένοι καὶ οἱ δακτύλοι τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Εἶνε καὶ τοῦτο γνώρισμα τῶν Ἀραδικῶν ἀγαλματίων.

Εἰκὼν 21.

Εἰκὼν 22.

Μεταξὺ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὑπάρχει μικρὸν τεμάχιον χαλκοῦ, ὡς νὰ ἐκράτει τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν κατ' ἀρχὰς λίθον καὶ μετὰ ταῦτα προσετέθη τὸ κηρύκειον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν προσήρμοζεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χειρὸς τοῦ ἀγαλματίου καὶ διὰ τοῦτο ἐστερεώθη ὀπισθεν διὰ μικροῦ τεμαχίου χαλκοῦ ἐνσφηνωθέντος μεταξὺ τοῦ κηρυκείου καὶ τοῦ κοίλου τῆς χειρὸς.

Τὸ ἀγαλμάτιον ἀντιθέτως πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ δὲν ἴστατο ἐπὶ βάσει, ἀλλ' ἐπὶ δύο μικρῶν πλατέων ραβδίων, δι' ὧν, ὡς φαίνεται, ἐνεσφηνούτο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βήθρου.

Εἰκ. 21-22. Καὶ ὁ Ἑρμῆς τῆς εἰκόνος ταύτης τάσσεται εἰς τὸν κύκλον τῶν κατ' ἀπομίμησιν μᾶλλον ἢ ἤττον πιστῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου κατασκευασθέντων χαλκῶν εἰδωλίων. Ἡ κεφαλὴ πρὸ πάντων καὶ διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς διασκευῆς τῆς κόμης ἐπλάσθη ὠρισμένως κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Δορυφόρου.

Καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματος εἶνε πιστὴ ἀντιγραφή τῆς στάσεως τοῦ Δορυφόρου, τὸ ὅτι δ' ἐνταῦθα καὶ ὁ ἀριστερὸς ποὺς πατεῖ δι' ὅλου τοῦ πέλματος ἐπὶ

¹ Ὁμοίω, περίπου πρὸς τὴν κόμην τῶν ὁμοίων πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Ὀμφαλοῦ ἔργων. Collignon Sculpt. I σελ. 403 κέ.

τοῦ ἐδάφους ἐφειλεται εἰς τὸν τρόπον τῆς στερεώσεως τοῦ ἀγαλματίου ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας ὁμοιάζει πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Πολυκλείτου, μόνον ὃ ἡ κοιλία φαίνεται ὀλίγον μᾶλλον ἐξωγκωμένη, δεικνύουσα ἴσως τὴν ἐν χρόναις ὑπερωτεροῖς τοῦ Ἰακίωνος κατασκευὴν τοῦ ἀγαλματίου.

Τὸ κηρυκτεῖον ἔφεραν ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ὀλίγον χαμηλοτερον ἢ ὁ ὁμοιάζων πρὸς τὸ ἀγαλματίον ἡμῶν περιφρῆμος μικρὸς χαλκῶς Ἑρμοῦς τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Ἡ δὲ δεξιὰν χεῖρα εἶχε προτεταμένην, ὅπως εὐρίσκεται οὐχὶ σπανίως ἐπὶ παραστάσεων τοῦ Ἑρμοῦ.

Ἡ χλαμύς, το σῦνήθεσ περίβλημα τοῦ Ἑρμοῦ, εἶνε κεκομθῶμενη ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου καλύπτει δ' ἐπιχαοίτως διπλουμένη καὶ πολλὰς σχηματίζουσα πτυχὰς ὄλον τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεως τοῦ κορμοῦ. Ἐπι τῶν ὑψηλῶν σανδαλίων εἶνε ἀτέχνως ἀναγεφυλλομένη αἱ πτερυγες.

Ἐπι τοῦ μεσοῦ τοῦ κρανίου ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἐν ἣ σφίζεται ἀκόμη μέρος ἤλου, ὅστις ἐχρησίμευεν, ὅπως φέρη ἴσως κάλυμμα ἐπιτεθὲν μετὰ τὴν κατασκευὴν εἰς τὸ ἀγαλματίον.

Οἱ πόδες φέρουσι διαμπερῆς τρῆμα, ὅπως προσηλωταὶ διὰ τούτων τὸ ἀγαλματίον ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ.

Τὸ ἀγαλματίον εὐρέθη πλησίον τοῦ τόπου, ἐνθα ἀνέσκαψα ἐγὼ παρὰ τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου Διὸς ὑπο ποιμενοπαϊδῶς τινος ἐκ τοῦ χωρίου Δραγουμάνου, σκόπτοντος χάριν παιδιᾶς εἰς τὸ ἔδαφος.

Ἰψ. 0,093· κεφαλῆς 0,016.

Πίν. 10. Οὐδὲν σημεῖον ὑπάρχει μαρτυροῦν, ὅτι τὸ ὄραϊον τοῦτο ἀγαλματίον παριστᾷ θεὸν ἢ ἄλλο τι μυθολογικὸν πρόσωπον, δὲν δηλοῦται δὲ σαφῶς καὶ ἡ προῆξις, ἣν ὁ παριστάμενος νεανίσκος ἐνεργεῖ.

Τὸν δεξιὸν βραχίονα ἔχει ὑψωμένον ὡς νὰ ᾔθελε νὰ ῥίψῃ τι, ὅπερ ἐκράτει ἐν τῇ κλειστῇ παλάμῃ· τὸ βλέμμα αὐτοῦ φέρεται ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω ἀκολουθοῦν τὴν διεύθυνσιν, ἣν θὰ ἐλάμβανε τὸ βαλλόμενον ἀντικείμενον· ἀλλὰ τοῦτο δυστυχῶς ἀπολλέσθη καὶ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ συμπεράνωμεν ὅποιόν τι ἦτο.

¹ Murray Greek Bronz. εἰ. 18. Furtwangler Meister. σ. 127.

Ἡ στρογγύλη διαμπερῆς ὀπή, ἣτις ὑπάρχει εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ ἀγαλματίου, δεικνύει, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἦτο στρογγύλον καὶ ἐπίμηκες, ῥάβδος τις ἢ ἄλλο ὄπλον ἔχον ραβδοειδῆ λαβὴν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ στάσις τοῦ βραχίονος συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἀγάλματα τὰ παριστῶντα ἄνδρας βάλλοντας διὰ λαγωβόλου ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη, ὅτι καὶ ὁ νεανίσκος ἡμῶν ἦτο ἕτοιμος νὰ βάλῃ διὰ τοιούτου ὄπλου. Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀγαλματίου δὲν ὑπάρχει χώρος διὰ τὸ λαγωβόλον.

Ὁ βραχίον κρατεῖται καθ' ἕνα τρόπον ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν καὶ εἰς τὴν συνήθη παράστασιν τοῦ λεγομένου ἰσοσχοπεῖοτος, ἀλλὰ πρὸς τοιαύτην παράστασιν δὲν συμφωνεῖ ἡ κεκλεισμένη παλάμη μετὰ τῆς διαμπεροῦς ὀπῆς.

Ὁ τρόπος τῆς διαρρυθμίσεως τῆς κόμης καὶ ἐν μέρει καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγαλματίου δεικνύουσιν, ὅτι τοῦτο δὲν ὑπερέβη εἰσέτι καὶ τὴν τελευταίαν βαθμίδα τῆς ἀρχαιότητος, μολονότι ἡ τελεία καὶ τεχνικωτάτη παράστασις τοῦ σώματος δυσκόλως ἴσως θὰ προῦδιε τοῦτο.

Πλὴν ἴσως μικρῶς τινος ἀτελείας τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἐπιπέδου παραστάσεως τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους, οὐδαμοῦ τοῦ σώματος τοῦ νεανίσκου σφίζεται ἀπήχησις τις τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἣν, ὡς δεικνύει τὸ πρόσωπον, μόνον ὅσον οὐπω μέλλει νὰ καταλίπη ὁ τεχνίτης τοῦ μικροῦ ἡμῶν καλλιτεχνήματος. Ἐξ ἔργων, ἅτινα ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος νεανίσκος, ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, περισσοτέρας πρὸς τοῦτον ἀναλογίας παρουσιάζει ἡ μορφή τοῦ λεγομένου Ἀπόλλωνος τοῦ Ὀμφαλοῦ¹. Ἐχουσιν ἀμφοτέρω τον αὐτὸν σχεδὸν σχηματισμὸν τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους· παρ' ἀμφοτέροις δηλοῦνται κάτωθεν τῆς μασχάλης αἱ πλευραὶ, πρὸ πάντων δὲ μεγάλη εἶνε ἡ ὁμοιότης ἀμφοτέρων εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν γλουτῶν καὶ ἐν γένει τοῦ σώματος. Καὶ ἡ στάσις τῶν ποδῶν εἶνε ἡ αὐτὴ παρ' ἀμφοτέροις, διότι καὶ τὸ ἀγαλματίον ἡμῶν ὑποθέτω, ὅτι ἐπάτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δι' ὄλου τοῦ ἀριστεροῦ ποδός.

Ἐκ τῶν μικρῶν ὁμοίως χαλκῶν ἀρχαίων ἔργων ὁμοιάζει κατὰ τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἀγαλματίον ἡμῶν τὸ ἐν Sitzungsber. d. Bayr. Akad. 1897 πίν. VI

¹ Collignon Sculpt. I σελ. 403 εἰκ. 208.

ἀναδημοσιευόμενον ἀγαλμάτιον τοῦ βρετανικοῦ Μουσείου. Καὶ τούτου ὅμως ὅπως καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἶνε κατὰ τι νεώτερον τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν, ὡς φαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς καλλιτέρας κατασκευῆς τῆς κοιλίας, ἣτις ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ ἔχει ἤδη προσλάβῃ τὴν στρογγυλότητα, ἣτις

Εἰκὼν 23.

παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου καὶ μετ' αὐτόν.

Ἡ κόμη τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε διεσκευασμένη ὅπως σχεδὸν καὶ ἡ τοῦ ἐξ Ἐπιδαύρου νεανίσκου (Berl. Winckelmanns progr. 50 πίν. 1) ¹. Ὅπισθεν εἶνε ἀνασευρμένη καὶ ἔχει περιτυλιχθῆ

¹ Joulin Sculpt. σελ. 109 εἰκ. 30.

κατὰ μῆκος ἀφανοῦς ταινίας, ἔμπροσθεν δ' εἶνε πρὸς τὸ μέτωπον ἐκτενισμένη, ἀλλὰ το ἄκρον αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς σειρᾶς χωριστῶν βοστρυγίων, ὧν τὰ ἄκρα φαίνονται ὡσεὶ ἀποκοπέντα ὑπεράνω τοῦ μετώπου.

Ἀντιθέτως πρὸς πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντα ἀγαλμάτια, εἶνε παρὰ τῷ ἐν λόγῳ ἀγαλματίῳ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς διὰ λίαν ἐπιμελῶν χαραγμάτων δεδηλωμένοι.

Ἀξία προσοχῆς εἶνε καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου τοῦ νεανίσκου ἡμῶν, ὅστις φαίνεται ὡς νὰ ἀποδλέπη μετὰ τινος εὐχαριστήσεως εἰς τὸ προσ-

Εἰκὼν 24

δοκώμενον ἀποτέλεσμα τῆς βολῆς του. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ἀκόμη ὀλίγον ἐπιμήκεις καὶ ἐν μορφῇ ἀμυγδαλοῦ, περὶ δὲ τὰ χεῖλη σφίζεται εἰσέτι λείψανον τοῦ ἀρχαικοῦ μειδιάματος.

Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καταπίπτει ἀρελῶς ἢ μικρὰ ἐξ ἐρίου γλαυκὸς τοῦ νεανίσκου καλύπτουσα μέχρι τοῦ μηροῦ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ἡ ὄλη ἐξ ἧς αὕτη κατασκευάσθη δηλοῦται διὰ τῶν λεπτῶν στιγμῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Δωδώνης ἀγαλματίου Dodone XIV, 2 καὶ ἐπὶ τινῶν ἀγγείων.

Καὶ ἐντὸς τῆς κεκλεισμένης ἀριστερᾶς χειρὸς σφίζεται λείψανον ραβδίου ἢ ἄλλου τινος πράγματος, ὅπερ διὰ ταύτης ἐκράτει το ἀγαλμάτιον.

Μεταξύ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ σώματος ὀλίγον κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γλαυκῆς κεφαλῇ ἤλου, ἥς ὅμοια θὰ ὑπῆρχε καὶ κάτωθεν ἀντιστοίχως, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς ὀπῆς, ἀλλ' ἀγνωστον διὰ τίνα λόγον. Τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἔφερεν, ὅτε εὗρέθη, λεπτον πέτασον ἐπὶ τῆς

κεφαλῆς προστεθέντα μετὰ τὴν κατασκευὴν διὰ ἤλου ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ κρανίου. Ὅπισθεν τοῦ σωζομένου ἤλου ὑπάρχει καὶ ἄλλη μικρὰ ὀπή, ἐν ἣ εἶχεν ἴσως ἐπιχειρηθῆναι προσταρμισθῆ κατ' ἀρχῆς ὁ ἤλος μετὰ τοῦ πετάσου. Ὅτι ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον δὲν εἶχεν ἀρχῆθεν ὑπ' ὄψει του,

Εἰκὼν 25.

ὅτι θὰ ἐπετίθετο ὁ πέτασος φαίνεται ἐκ τῆς μεγάλῃς ἐπιμελείας μεθ' ἧς εἶνε κεχραγμένααι αἱ κάτωθεν τοῦ πετάσου τρίχες τῆς κόμης¹.

¹ Ὅμοιον τι παρατηρήσαμεν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς εἰκ. 21-22. Ὅμοιος εἶρει ἤλον ἐν τῇ μέσῃ τοῦ κρανίου καὶ ὁ ὑπὸ Perdrizet ἐν

Ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς κεφαλῆς, ὅπερ ἐκαλύπτετο

Bull. 1903 πίν. IX Ἀπόλλων ὑπ' αὐτοῦ ὀνομαζόμενος Ἀρκαδικὸς νεανίσκος, ὅστις ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δύο ἐκεῖ δημοσιευόμενα ἀγαλμάτια εὗρέθη ἐν τῇ παρὰ τὸ Μπέρελλα κατ' τοῦ Πανός, πρὸ τῆς ἀνατολικῆς μου.

ὑπὸ τοῦ πετάσου, σφίζεται ὀλίγον μόνον παρηλλαγμένον, τὸ ἀρχικὸν χρυσίζον χροῶμα τοῦ χαλκοῦ, ὅπερ δὲν παρηλλάχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρας ὡς κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ πετάσου.

Οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου ἐκαλύπτοντο, ὅτε τοῦτο εὐρέθη, μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν ὑπὸ τοῦ μολύβδου, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς φαίνεται, ἦτο τοῦτο ἐστερεωμένον ἐπὶ τοῦ βάλθρου, ἀφαιρεθέντος δὲ τούτου (ἰδ. εἰκ. 23) ἐράνη, ὅτι οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου εἶχον θραυσθῆ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὅπως καλυφθῆ ἢ φθορὰ αὐτῆ, ἰδύναται ὁ ἄρ'

ἐτέρου νὰ ἴσταται καὶ τὸ ἀγαλμάτιον, περιεβλήθησαν διὰ τοῦ μολύβδου τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν του.

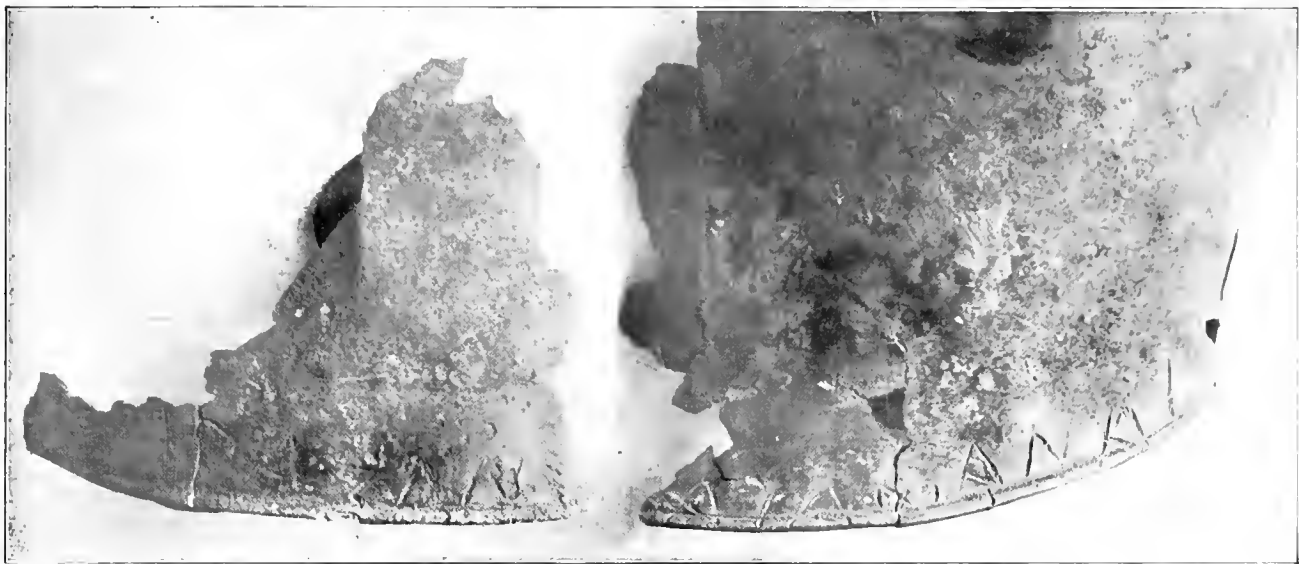
Καὶ τῶν ποδῶν ὅσον μέρος ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ μολύβδου διατηρεῖ τὸ ἀρχικὸν χροῶμα τοῦ χαλκοῦ.

Ἰψ. ἀπο ἄκρου χειρὸς, 0,143. Ἀπὸ κορυφῆς κεφαλῆς 0,14. Κεφαλῆς ὕψ. 0,02.

Εἰκ. 24. Ἀγαλμάτιον ἀμελῶς εἰργασμένον καὶ κακῶς διατηρούμενον ὁρομέως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς θέσεως τῶν βραχιόνων του.

Τὸ προσωποῦν, ὅπερ καὶ ἀρχῆθεν δὲν ἦτο καλῶς κατασκευασμένον, εἶνε νῦν ὅλως ἄμορφον ἐκ τῆς φθορᾶς.

Ἡ ὑπερβολικὴ ἔξαρσις τῶν μυῶν τῶν μηρῶν

Εἰκῶν 26.

καὶ τῶν κνημῶν ἐνθυμίζει τὰ ἐξ Ὀλυμπίας ἀγαλμάτια (Olympia IV πίν. XV, 257).

Ἰψ' ἐκάτερον πόδα φέρει μικρὸν ἦλον, δι' οὗ ἦτο προσηλωμένον ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἰψ. 0,085.

Εἰκ. 25. Ἡ ὠραία αὕτη κνημὶς εὐρέθη ἐντὸς τοῦ χώρου, ὅστις ἀνωτέρω ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ πρόθυσις, ἦτο δὲ τεθραυσμένη, καὶ πολὺ μέρος ταύτης δὲν κατωρθώθη νὰ διασωθῆ ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λεπτότητος τοῦ χαλκοῦ.

Ἔχει παράστασιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐξ Ὀλυμπίας κνημίδα (Olympia IV, LXI, 990.)

Ὡς συνέχεια τῶν περιγραφουσῶν τὴν κνήμην γραμμῶν παρίστανται ἄρ' ἐνὸς μὲν κεφαλῆ μετὰ τοῦ λαιμοῦ κύκνου, ἄρ' ἐτέρου δὲ τὸ πρόσθιον μέ-

ρος ὄψεως. Τὰ πτερὰ τοῦ κύκνου ὡς καὶ αἱ φολίδες τοῦ ὄψεως καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν κεφαλῶν ἀμφοτέρων εἶνε κεχαραγμένα διὰ λεπτῶν ἐπιμελημένων γραμμῶν. Διὰ γραμμῶν εἶνε κεχαραγμένον καὶ τὸ μακρὸν κάτωθεν τῆς σιαγόνος τοῦ ὄψεως γένειον.

Πλησίον τοῦ κύκνου ὑπάρχει ἀνάγλυπτος ἐπὶ τῆς κνήμης ἕτερος λεπτός συγκεκαμμένος ὄφρις, ἐπὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ γόνυ μέρους τῆς κνημίδος εἰκονίζετο, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς Ὀλυμπικῆς κνημίδος κράνος κατ' ἐνώπιον.

Τὴν σπουδαιότητα τῆς κνημίδος ἐπιτείνει ἡ περὶ τὸ κάτω ἄκρον αὐτῆς σφριζομένη ἐπιγραφή (εἰκ. 26), κεχαραγμένη διὰ λεπτῶν γραμμῶν.

Ἐπὶ τεσσάρων διαφόρων τεμαχίων ἀνά δύο προσαρμοζομένων διατηροῦνται τὰ γράμματα ΕΠΙΔΑΣΑΝΕ... ΔΙΑΘΑΝΑΙ

Τὸ μεσαῖον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ὡς καὶ μικρὸν μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτῆς λείπει, δὲν ὑπάρχει δ' ἀμφιβολία, ὅτι ἀνεγνώσκειτο *Εὐτε. Διὸς ἀνέθεκε τῷ Λυκαίῳ Διὶ καὶ τῷ Ἀθίῳ*.

Ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ τοῦ Διὸς ἦτο συσικωτάτη ἐν Ἑλλάδι¹, συντελεῖ δὲ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν εἰς τὸ νῦν καταρριφθῆ τελείως τὰς γνώμας τῶν φρονούντων, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου λατρεία τοῦ Διὸς ἦτο ξένη τις μὴ προσαρμοσθεῖσα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ ἔθιμα.

Ἡ κνημὶς ἡμῶν καὶ ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτῆς παραστάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων

Εἰκὼν 27.

εἶνε συγχρονος πρὸς τὴν Ὀλυμπικὴν κνημίδα καὶ ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰ᾽ αἰῶνος.

Εἰκ. 27. Ὀφρὶς διπλοῦς ἐκφυόμενος ἀπο μεγάλου κρίκου, οὐτινος τὸ ἕτερον ἄκρον ἐκτείνεται ὡσεὶ ἦτο ἡ οὐρά τοῦ ὄφρατος.

Ὁ ὄφρὶς ἠδύνατο καὶ ὡς τοιοῦτος νῦν προσεφέρετο ὡς ἀνάθημα², ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἔχει ἀποσπασθῆ ἀπο σκεύους τινός, εἰς ὃ ἦτο ἴσως προσηρητημένος. Μῆκ. ἀπο κεφαλῆς ὄφρατος μέχρις ἄκρου οὐρᾶς 0,14. ὕψ. κρίκου 0,07.

Εἰκ. 28. Ἄσκος χαλκοῦς κοίλος ἔχων κατὰ τὸ

¹ Pauly Wissowa Athena σελ. 2001-2002.

² Hesl. Cnapanos Dodone πλ. XXI, 8.

ἕτερον ἄκρον μικρὸν κρίκον, ὅπως ἀναρτᾶται ἀπὸ τούτου. Ἐπὶ τοῦ νότου εἶνε ὀλίγον βεβλαμμένος, ἔχει δὲ δύο μικρὰς ὀπὰς καὶ δύο μικρὰς ἐξοχὰς ἀγνωστον πρὸς τίνα σκοπόν.

Ὁ ἄσκος οὗτος εὐρέθη πρὸ ἐτών ἐν τῷ τεμένει ὑπὸ τοῦ καλλιεργούντος ἄλλοτε τὸν γῶρον αὐτοῦ Γ. Καράμικανη. Ἦτο καὶ οὗτος ἐκ τῶν ἀναθημάτων, ἅτινα εἶχον ἀφιερῶθῆ εἰς τὸν Λύκαιον Δία. Ὑψ. 0,13.

Εἰκὼν 28

Εἰκ. 29. Βάσις μικροῦ ἀγαλματίου ἔχουσα τέσσαρας κεκαμμένους πόδας ὁμοία περίπου πρὸς τὰς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως βάσεις (De Ridder N° 612-613). Πρὸς στερέωσιν τοῦ ἀγαλματίου ὑπάρχουσι δύο ὀρθογωνικαὶ ὀπὰί, ἡ μία ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ ἄκρον, σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας· ἐφ' ἑκατέρου ἄκρου ὑπῆρχε καὶ εἷς ἕλκος.

Μῆκ. 0,09, πλάτ. 0,046 καὶ ὕψ. 0,014.

Ἠλθὼν τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιγραφέντων καὶ

ἀπεικονισθέντων ἐλάχιστα μόνον ἄλλα πράγματα καὶ ὅλως ἀνάξια λόγου εὑρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένους.

Ἐκ τῆς καθ' ἑκάστα περιγραφῆς τῶν εὑρημάτων τοῦ Λυκαίου καταφαίνεται πόσον θὰ συντελέσωσι ταῦτα καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Ἀρκαδικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν ὁ Furtwängler ἐχαρακτήρισεν ἤδη

ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πολλάκις μνημονευθέντι ἄρθρῳ του (Arkadische Statuetten ἐν Sitzungsber. Bayr. Akad. 1899), ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν ἐλάχιστων τῆς τέχνης ταύτης μικρῶν ἔργων, ὅσα ἐκεῖνος ἐγνώριζεν.

Περὶ τῆς τέχνης ταύτης δὲν θὰ ἠμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναβάλλοντες τοῦτο μέχρις ὅτου ἀημοσιευθῶσι καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ

Εἰκὼν 29.

ναφ τοῦ Πανός παρὰ τὸ Μπέρεκλα ἀνακαλυφθέντα πολλὰ χαλκᾶ καὶ πήλινα μικροτεχνήματα, ἐξ ὧν καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς τεχνολογίας ταύτης ἀρκούντως θὰ διαλευκανθῶσιν.

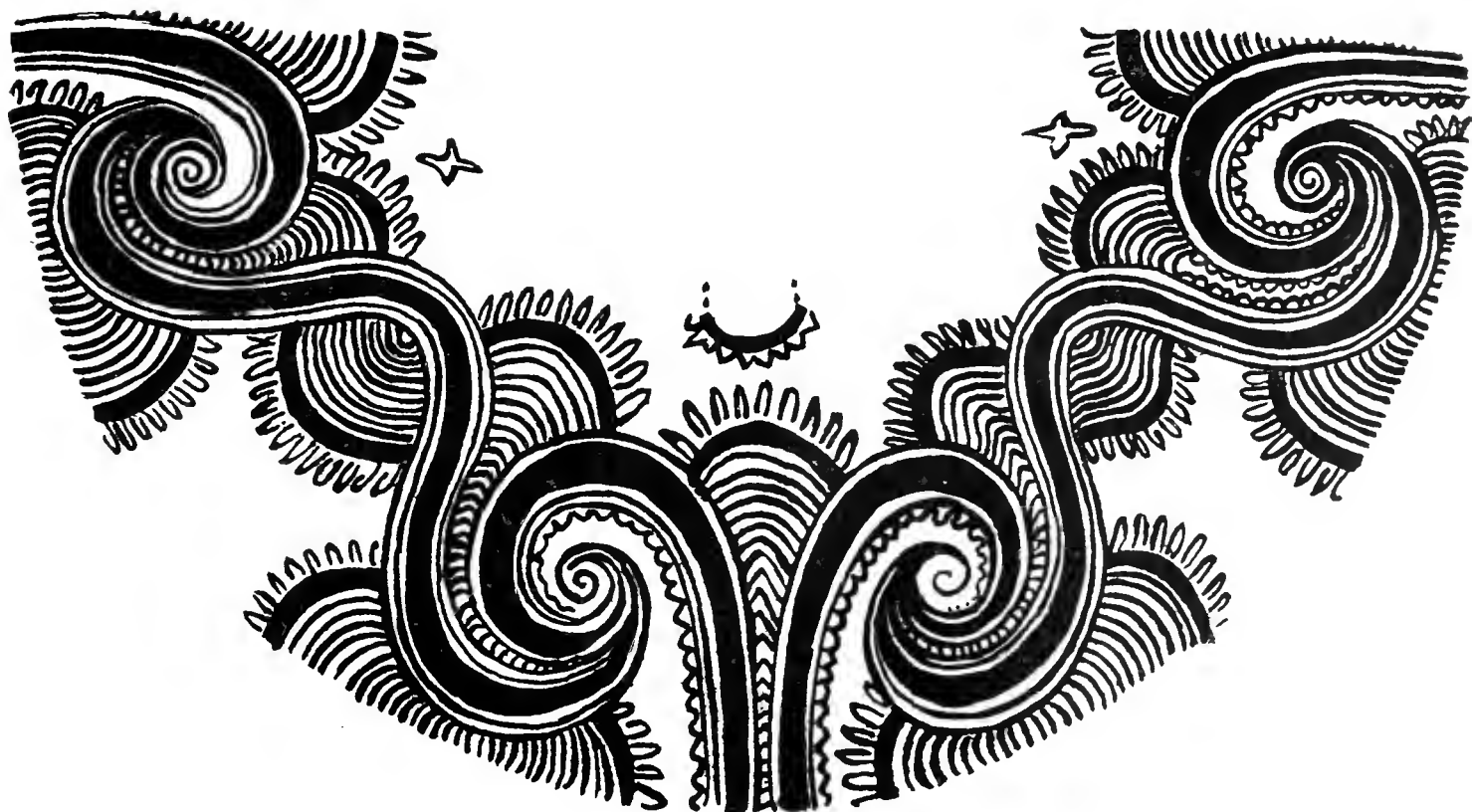
Ὡς εἶδομεν σώζονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου, καὶ πιθανὸν οὐχὶ κατὰ πολὺ παρηλλαγμένα, τὰ μνημεῖα ὅσα εἶδεν ἐκεῖ ὁ Πausanias, ὁ βωμὸς μετὰ τῶν δύο κίωνων καὶ τὸ τέμενος.

Ἄλλαι ἔρευναι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, περὶ ὧν θέλωμεν ἀσχοληθῆ βραδύτερον, ἀπέδειξαν, ὅτι σώζον-

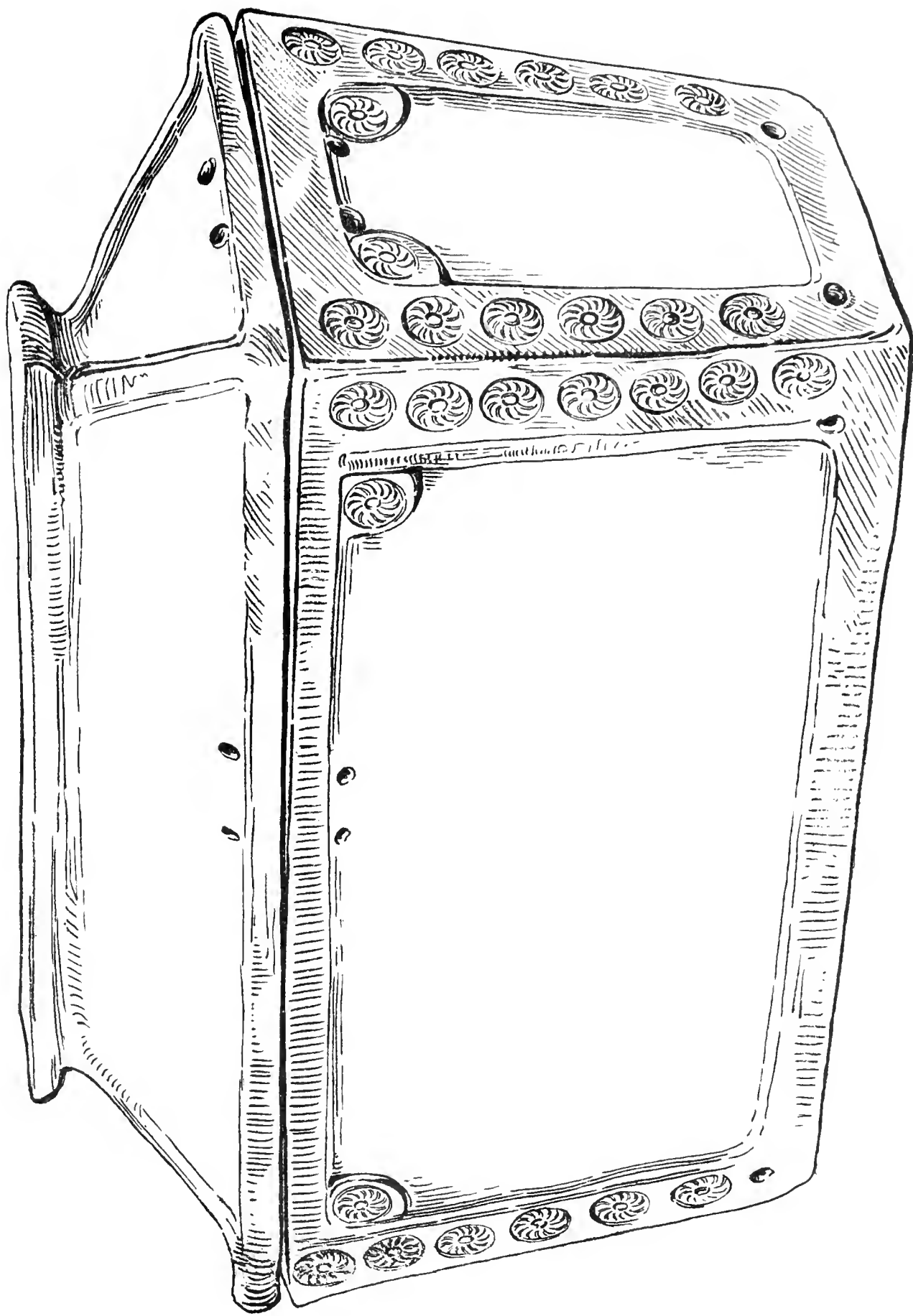
ται ἐπὶ τούτου καὶ τὰ λοιπὰ μνημεῖα τὰ ὑπο τοῦ Πausanίου περιγραφόμενα.

Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι ἀνθρώπινοι χεῖρες ἐλάχιστας προὔξενησαν βλάβας εἰς τὰς ἀρχαιότητας, ὅσαι εὑρίσκοντο ἐν ταῖς παρὰ τὸ Λύκαιον Ἀρκαδικαῖς χώραις, ἂν δὲ τινες ἐκ τούτων περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἐν πολὺ κακῇ καταστάσει, τοῦτο ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὴν τραχεῖαν φύσιν, ἥτις συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν φθορὰν τῶν λίθων καὶ τῶν μαρμάρων ὡς καὶ εἰς τὸν κακὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας τῶν Ἀρκάδων.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

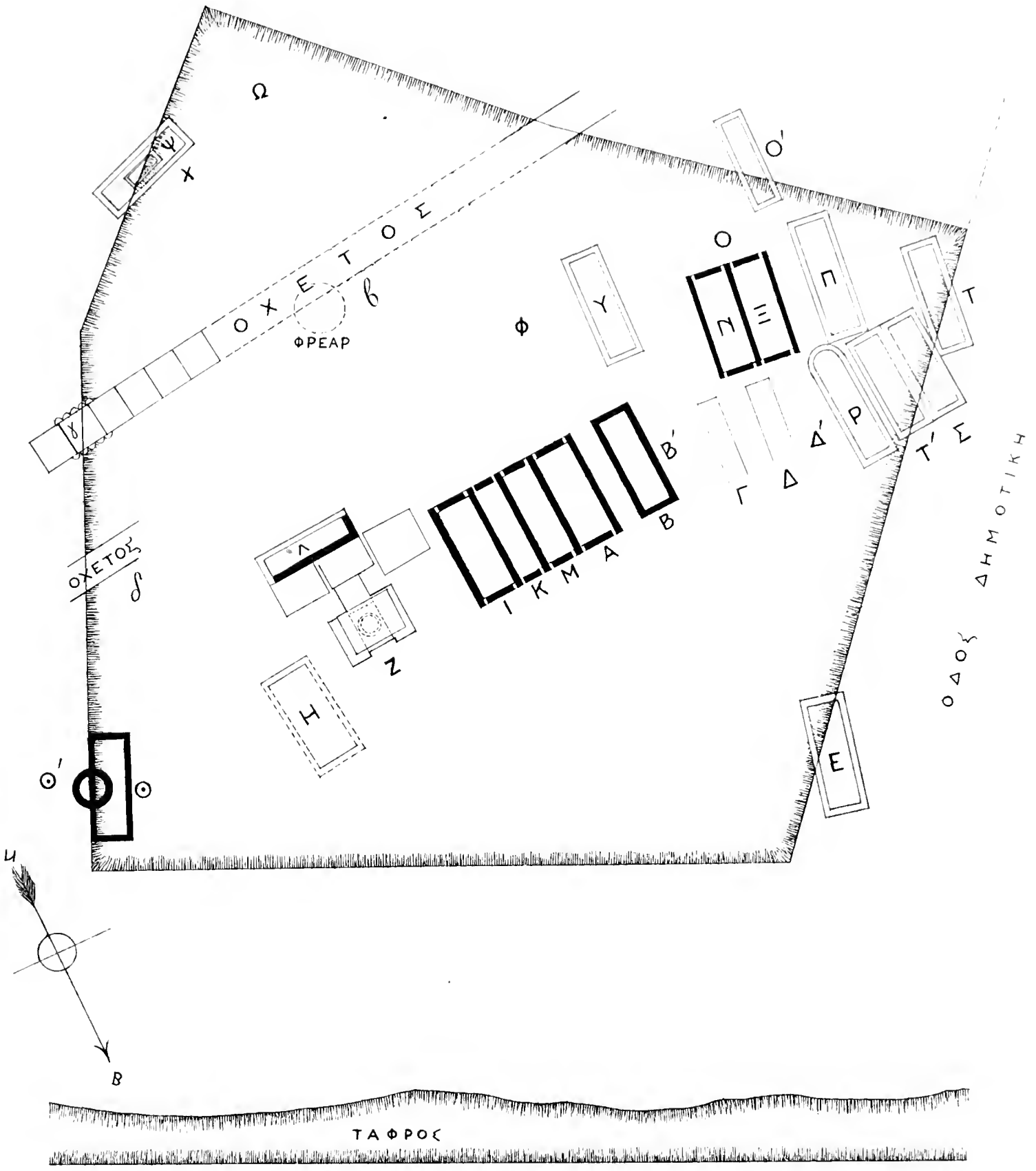
ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΩΣ ΔΥΟ ΑΓΓΕΙΩΝ ΤΟΥ Β ΤΑΦΟΥ ΜΟΥΛΙΑΝΩΝ

ΛΑΡΝΑΞ Β ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΑΡΤΣΑ

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ Α ΜΟΥΛΙΑΝΩΝ

ΟΔΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

ΤΑΦΡΟΣ

ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ

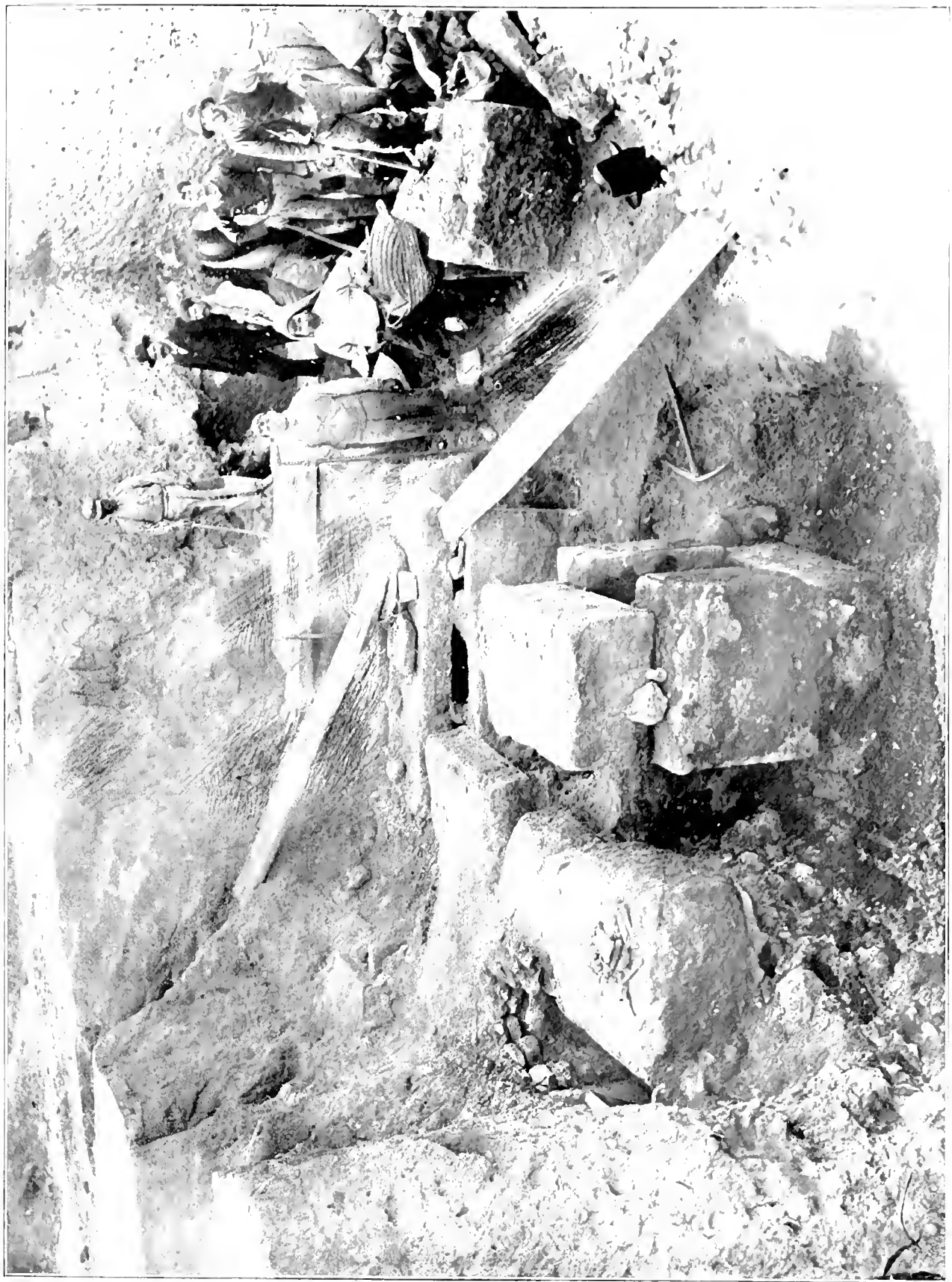
(ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΘΗΒΩΝ)

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Κλίμακας 1/100

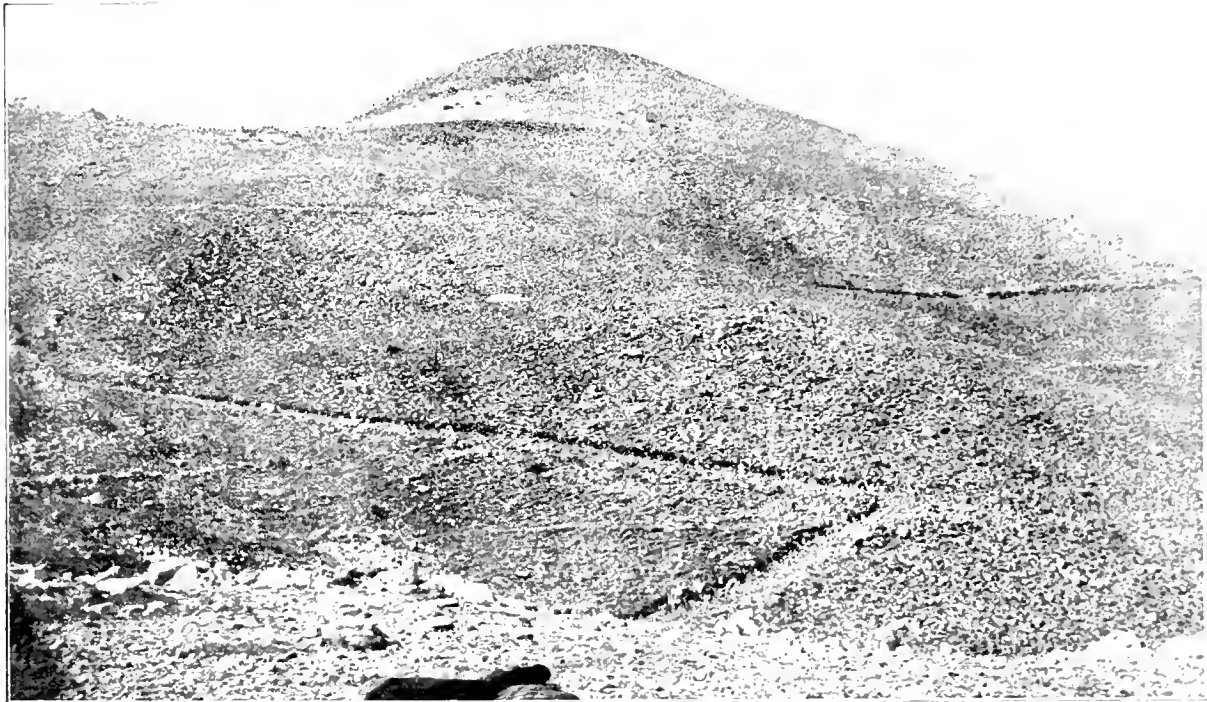

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ Ζ

1

2

ΟΥΕΙΣ ΒΩΜΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ ΔΙΟΣ

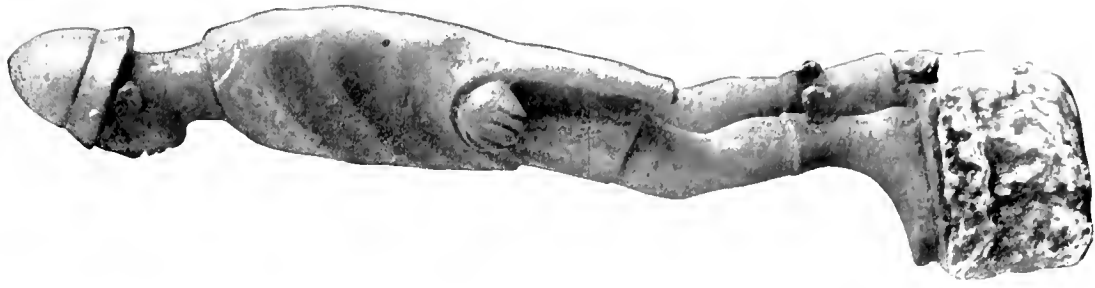

1

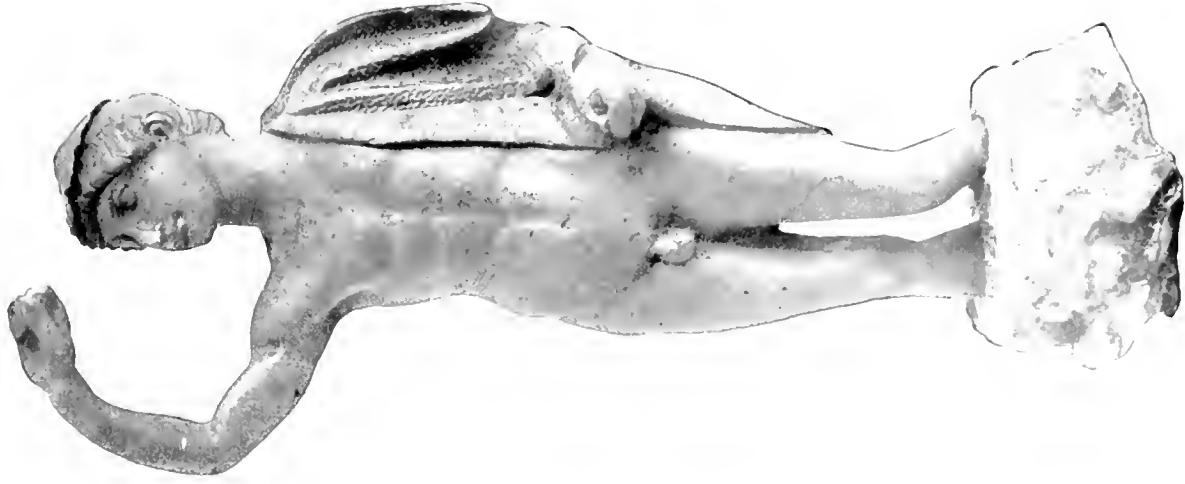

2

ΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΒΩΜΟΥ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ ΔΙΟΣ

ΕΡΜΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ

ΑΓΓΛΜΑΤΙΟΝ ΝΕΑΝΙΣΚΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1905

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1905

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΑΟΥ Α. Σ. Νέον ἀσπίγραρον του Σαυροκτονου του Ηρακλήτους (πίν. 8)	263-270
VON BISSING FRH. W. Ἀρχαία αἰγυπτιακὰ κορυφαῖα στήλων (πίν. 4)	157-160
ΔΡΑΓΟΥΜΗ ΣΤΕΦ. Ν. Ἀττικὴ ἐπιγραφή Ρωμαϊκῶν χρόνων	181-186
ΖΗΚΙΔΟΥ Γ. Δ. Θεσσαλικὰ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι	187-210
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ. Κατάλογοι Λυκαονικῶν (πίν. 5)	161-178
" " Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ὀλυμπίας	253-264
MAC MAHON ROB Ἐπιπίγραφος Ἀγάλθου (πίν. 1)	37- 54
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. Α. Εὐβοϊκὰ	1- 36
PERDRIZET P. Ἀττικὸν ἀγγεῖον μετὰ παραστασεὸς πομπῆς γαμου (πίν. 6-7)	209-214
ΡΩΜΑΙΟΥ Κ. Εὐρήματα ἀνασκαφῆς του ἐπὶ τῆς Πάργης τοῦ ἀνδρῶν (πίν. 3)	99-158
ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ Γ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ (πίν. 2)	55-100
WILHELM A. Ἀττικὰ ψήφισματα	215-252

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πινάξ	1	Επιγραφοὶς Ἀρχαῖος
	2	Ἐπιγραφοὶς Θερμοῦ
	3	Ἀναγλύφον τοῦ ἐπὶ τῆς Περνήθου ἀντροῦ τοῦ Πανός
	4	Ἀγροπιακαὶ κορυφαὶ ἰσθμῶν
	5	Ἐπιγραφοὶς Ἀκαϊονικῶν
	6-7	Ἄττικόν ἀγγεῖον
	8	Ἀντιγραφοὶς Σαυροκτόνου Ἐθνικοῦ Μουσείου
Σελ.	37- 38	εἰκ. 1. Οἰκοδόμη Νεαπόλεως μετ' ἐπιγραφῆς Ἀλκιμάχου
	101-102	εἰκ. 2. Ἀναγλύφον Νυμφῶν ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός
	110	εἰκ. 3. Ομοίον
	111-112	εἰκ. 4. Τεμάχιον ὁμοίου ἀναγλύφου
	118	εἰκ. 5. Ομοίον
	121-122	εἰκ. 6. Ομοίον
	141-142	εἰκ. 7. Τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐξ Ἀκροπόλεως
	144	εἰκ. 8. Τυποὶ νυμφῶν
	145-146	εἰκ. 9. Τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐξ Ἀκροπόλεως
	153	εἰκ. 10. Τεμάχιον ἀναγλύφου ἀντροῦ Πανός
	155-156	εἰκ. 11. Ομοίον
	157	εἰκ. 12. Τεμάχιον ἀγάλματιοῦ ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός
	183-184	εἰκ. 13. Ἄττικὴ ἐπιγραφοὶς
	217-218	εἰκ. 14. Ἄττικόν ψήφισμα
	235-236	εἰκ. 15. Ομοίον
—	245-246	εἰκ. 16. Δύο τεμάχια ὁμοίου ψηφίσματος
	253-254	εἰκ. 17. Ἐπιγραφοὶς ἐξ Ὀλυμπίας
	259-260	εἰκ. 18. Ομοίον
—	261-262	εἰκ. 19. Ομοίον
—	" "	εἰκ. 20. Ἐπιγραφοὶς γαλικῶν κλάδου Ὀλυμπίας
—	266	εἰκ. 21. Ἀπεικόνισμα Σαυροκτόνου Βατικανοῦ καὶ Ἐθνικοῦ Μουσείου.

ΕΥΒΟΪΚΑ

Α'. ΕΠΗΓΡΑΦΑΙ ΕΥΒΟΙΑΣ

α' Κάρυστος.

Ἐν τῇ παλαιῇ γῳρῳ τῆς νῦν Κάρυστου. ἔθθα
ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κάρυστος, ὡς καὶ το ὄνομα δῆλοῖ

καὶ ἡ ὑπερκειμένη αὐτῇ ἀρχαία ἀκροπόλις προσ-
μαρτυρεῖ. εὑρέθησαν αἱ ἐπόμεναί τεσσαρες ἐπιγρα-
φαι ἐν τῷ καλῷ ἴσῳ ἐξ ἐσπεριδαιδῶν δένδρων παρα-
δείσου τοῦ κ. Γωάννου Κωνσταντινίδου τοῦ καὶ Κακ-
καβῶ ἐπικαλούμενου, ὅτε ἐκαθαίρε καὶ διερρύθμιζεν
αὐτόν.

XXXXXX, ΓΓΓΓΓ: ΣΤΑΘΜ

ΛΗ: ΤΤΤΧϞ ΓΓΓΓΓ: ΡΑΝΤΟΣ:

ΚΕΦΑΛΗ: ΔΧΧΧΧϞ ΓΓΓΓΓΑΡΧΟ

5 ΤΟΚΟΣΑΡΕΔΟΘΗΕΣΘΗΒΑΣΚΑΙΙΣ

ΛΙΠΡΩΙΘΗΒΑΙΩΙ: ΓϞ: ΘΕΥΡΩΝΕΥΒ

ΘΕΟΙΟΤΙΔΑΙ: ΘΗΒΑΙΩΙ: ΓΓΓΓΓϞΓ:

ΘΗΒΑΙΩΙ: ΓΓΓΓΓ: ΑΝΤΙΜΑΧΟΣΦΙΛΟ

ΚΡΑΤΗΣ: ΦΙΛΟΚΡΑΤΕΙΙΣΤΙΑΙΕΙ: ΓΓΓ

10 ΕΡΟΓΔΟΟΝ: ΓΓΓΓΓ: ΤΙΜΟΣΘΕΝΗΣΦΙ

ΦΑΛΗ: ΧΧΧϞΓΓΓΓΓ: ΤΟΙΣΔΕΤΟΚΟΝΑΡΕ

ΡΑΤΟΤΑΜΙΑΙΚΑΤΑΘΕΥΡΩΝΑΑΡΟΤΗΣΡ

ΒΟΝΠΑΡΑΤΑΜΙΩΝΤΩΝΚΑΤΑΘΡΑΣΥΝ: ΡΕ

ΘΗΒΑΙΩΙ: Ϟ: ΑΣΩΡΟΔΩΡΩΙΘΗΒΑΙΩΙ: =-

15 ΕΥΒΟΛΙΩΝΙ: ΘΗΒΑΙΩΙ: Ϟ: ΑΣΩΡΟΔΩΡΩΙ

ΒΟΛΗΚΡΑΤΗΣ: ΕΥΒΟΛΙΩΝΙΘΗΒΑΙΩΙ: Ϟ: ΑΣΩ

ΙΙΙΟΟ: ΘΕΥΡΩΝΕΥΒΟΛΙΩΝΙΘΗΒΑΙΩΙ: Ϟ: Α

ΩΙ: = - ΙΙΙΟΟ: ΤΙΜΟΚΡΑΤΗΣ: ΕΥΒΟΛΙΩΝΙΟΙ

ΡΩΙΘΗΒΑΙΩΙ: = - ΙΙΙΟΟ: ΚΕΦΑΛΗ: ϞΤΟΙΣΔΙ

20 ΝΕΣΘΕΒΑΣΚΑΡΥΣΤΙΟΙΑΡΧΟΝΤΟΣΑΡΧΕΣΤ

ϞΓΓΓΓ: ΦΕΡΕΝΙΚΩΙ: ϞΓΓΓΓϞ = =

ΝΙ: ΓΓΓΓΓ: ΚΕΦΑ: ΧΧΓΓΓΓΓϞ = =: ΤΟΥΤΟΤΟΕ

ΗΤΟΚ: ΚΑ: ΕΣΤΙΑΥΤΟΙΣΕΝΤΩΙΚΕΦΑΛΑΙΩΙΟΓΕΓΕ

ΕΥΒΟΛΙΩΝΘΕΟΙΟΤΙΔΑΣΚΑΛΛΙΠΡΟΣΑΣΩ

25 ΣΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣΤΟΥΤΟΙΣΑΠΟΔΕΔΟΤΑΙΟΤΟΚ

ΣΤΡΑΤΟΑΡΧΟΝΤΟΣΚΑΙΟΣΕΞΕΛΕΙΦΘΗΚΛΕΟ/

ΕΚΓΜΗΝΟΤΑΜΙΑΙΔΕΑΡΕΔΟΣΑΝΟΙΚΑΤΑΒΟ

ΠΑΡΕΔΟΣΑΝΒΟΛΗΚΡΑΤΗΣΘΕΥΡΩΝΑΝ

ΤΙΜΟΣΘΕΝΗΣΠΡΟΦΑΝΤΟΣΤΑΜΙΑΙΣΕΥΚΛΕΓΩ

30 ΕΥΚΡΙΤΩΙΧΑΙΡΕΔΗΜΩΙΝΙΚΟΞΕΝΩΙΤΙΜΗΚ
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙΤΙΜΑΝΘΕΙΕΥΓΕΝΕΙΚΤ ΣΙΔΙΤΗΣΓ
ΛΑΒΟΝΠΑΡΑΤΑΜΙΩΝΤΩΝΚΑΤΑΡΙΣΤΟΜΕΝ
ΚΕΦΑΛΗ: Π Γ Γ Γ Γ = - Π Ι Ο Ο Ο

..... XXXXΠ Γ Γ Γ Γ : σταθ μόν

[..... κεφα-

λή : Τ Τ Τ Π Γ Γ Γ Γ : παντός

κεφαλή : Δ Χ Χ Χ Π Γ Γ Γ Γ ἄρχοντος Ἀρχεστράτο τοῖσδε ὁ

ὁ τοκος ἀπεδόθη ἐς Θήβας καὶ Ἴσ[τ]αίαν : Τιμοκράτης Καλ-

λιππῶι Θηβαίῳ : Π Π : Θεῶρων Εὐβολίῳι Θηβαίῳ : Γ Γ Γ Γ Θράσῳι

Θεοζοτίδῳι : Θηβαίῳι : Γ Γ Γ Γ Π Π : [Ἀριστομενῆς Εὐβολίῳι

Μενε-

Θηβαίῳι : Γ Γ Γ Γ : Ἀντίμαχος Φιλοκράτῳι Ἴσταιεῖ : Γ Γ : Τιμο-

Βολη-

κράτῳι : Φιλοκράτῳι Ἴσταιεῖ : Γ Γ : Μενεκράτῳι Κλεοδήμῳι (;)

10 ἐπογδοῦν : Γ Γ Γ Γ : Τιμοσθένῳι Φιλοκράτῳι Ἴσταιεῖ : Γ Γ : κε-

φαλή : Χ Χ Χ Π Γ Γ Γ : Τοῖσδε τοκὸν ἀπέδοσαν ἄρχοντος Ἀρχεστ-

ράτο ταμίηι κατὰ Θεῶρων ἀπὸ τῆς πρῶσοδου, ἣν παρελα-

βον παρὰ ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσῳν : περὶὸν (τοσοῦτον) Θράσῳι Εὐβολίῳι

Θηβαίῳι : Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαίῳι : = - Π Ι Ο Ο : Μενεκράτῳι

15 Εὐβολίῳι : Θηβαίῳι : Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαίῳι : = - Π Ι Ο Ο

Βοληκράτῳι : Εὐβολίῳι Θηβαίῳι : Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαίῳι : = -

Π Ι Ο Ο : Θεῶρων Εὐβολίῳι Θηβαίῳι : Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαί-

ῳι : = - Π Ι Ο Ο : Τιμοκράτῳι : Εὐβολίῳι Θηβαίῳι : Π : Ἀσωποδώ-

ρῳι Θηβαίῳι : = - Π Ι Ο Ο : κεφαλή : Π. Τοῖσδε τοκὸν ἀπέδοσαν

20 ν ἐς Θέβας Καρυστίῳι ἄρχοντος Ἀρχεστράτο : Τιμοσθένῳι

..... Γ : Φερενικῳι : Π Γ Γ Γ Π Π = Π : Θεῶρων Εὐβολίῳι

νι : Γ Γ Γ Γ : κεφα : Χ Χ Γ Γ Γ Π Π = Π : Τοῦτο τὸ ἔτος οὐκ ἀπεδόθη

τι τοκ : Κ α : ἔστι αὐτοῖς ἐν τῷι κεφαλαίῳι ὁ γεγενῆται, χρῆσται

Εὐβολίῳι, Θεοζοτίδῳι, Καλλιππῳι, Ἀσωποδώρῳι, Φερενικο-

25 ς, Φιλοκράτῳι, τοῦτοις ἀποδεδόται ὁ τοκ[ος] Χ Χ Χ Π Γ Γ = Π Ι Ο Ο Ἀρχε-

στράτο ἄρχοντος καὶ ὅς ἐξελείφθη Κλεοδήμῳι (;) ἐπογδοῦν : Γ Γ Γ Γ :

Ἐκμηνοταμίηι δὲ ἀπέδοσαν οἱ κατὰ Βοληκράτην

παρέδοσαν Βοληκράτῳι, Θεῶρων, Ἀντίμαχος

Τιμοσθένῳι, Πρόφραντος ταμίηις Εὐκλέγῳι

30 Εὐκρίτῳι, Χαιρεδήμῳι, Νικοξένῳι, Τιμηκράτῳι

Μενεκράτῳι, Τιμάνθῳι, Εὐγένει, Κτήσιδι τῆς πρῶσοδου ἃ παρε-

λαβον παρὰ ταμιῶν τῶν κατ' Ἀριστομενῆν

κεφαλή : Π Γ Γ Γ Γ = - Π Ι Ο Ο Ο.

Ἄσπη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ πλακὸς ἐγγωρίου μαρμάρου, ἦτις ἄνωθεν καὶ ἐν δεξιᾷ εἶνε ἀποκεκρουμένη, ἔχει δ' ὕψος 0,78 μ. πᾶχος 0,5, πλάτος δ' ἄνωθεν μὲν 0,26¹, ἐν δὲ τῷ μίσῳ καὶ κά-

τωθεν 0,35. Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σωζομένῳ στίχῳ ἐλλείπουσι περὶ τὰ πέντε γράμματα, ἅπασ δὲ ὁ δεύτερος στίχος καὶ περὶ τὸ ἥμισυ τοῦ σωζομένου 21^{ου} εἶνε ἀπεξεσμένα. Εἰ καὶ ἕνεκα τῶν

ἀριθμητικῶν σημείων καὶ τῶν τῆς στίξεως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμῶντων ἐκάστου στίχου, ἐκ τῶν στίχων ἕμως 10, 11, 13, 16, 17, 18 καὶ 19, οἵτινες εἶνε δυνατόν ἀσφαλέςτερόν πως νὰ συμπληρωθῶσι, πειθόμεθα ὅτι ἕκαστος τῶν στίχων συνέκειτο ἐκ 45-50 γραμμῶντων. Ἐνεκα δὲ τῆς φθορᾶς τοῦ λίθου ἀτυχῶς ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐλλιπὴς καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς, πόσον ἦτο τὸ ἔλρον κεφάλαιον, ἕπερ ἡ πόλις ἐδανείσθη, οὐδὲ ἐπὶ τίνι τόκῳ τὸ δάνειον ἐγένετο. Καὶ τοιαύτη δ' ἕμως οὕσα ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε πλείστου λόγου ἀξία δι' ἄλλα τε καὶ διότι καὶ νέα ὀνόματα ἡμῖν γνωρίζει καὶ ἀριθμητικὸν σημεῖον νέον τὸ πρῶτον ἐν αὐτῇ ἀπαντᾷ καὶ τὴν οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστὴν ἀρχήν, τοὺς ἐκρημητομίας, ἐκ ταύτης μανθάνομεν.

Σημεῖα στίξεως.

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως εἶνε τρεῖς στιγμαὶ καθέτως ἐν τῷ στίχῳ κείμεναι. Ὑπάρχουσι δὲ μετὰ τὴν λέξιν *κεφαλῆ*, πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ δηλοῦντος πόσον χρημάτων καὶ μετ' αὐτὸν καὶ πρὸ ἐκάστου κυρίου ὀνόματος Ἐνιαχοῦ δ' ἕμως ἐλλείπουσι τὰ σημεῖα ταῦτα μετὰ τὸν ἀριθμὸν (στ. 4, 9, 34), ἀλλαγῶ δὲ τουναντίον, εἰ καὶ περιττὰ εἶσιν, ὑπάρχουσιν· π. γ. ὑπάρχει στίξις μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ δανειστοῦ καὶ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ (στ. 7, 16) ἢ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ταμίου καὶ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ δανειστοῦ (στ. 16, 18).

Κεφαλῆ Τόκος. Δανεισταί

Ἐν μὲν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἀναγράφεται κεφάλαιον παντὸς (τοῦ περιόντος ἢ ἀργυρίου) τάλαντα τρία καὶ δραχμαὶ χίλια ἑνακόσια, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἄλλο ἐκ δραχμῶν μυρίων καὶ τετρακισχιλίων καὶ ἑνακοσίων, ἐν δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ ἄλλο ἐκ δραχμῶν τρισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων. Ἄλλο δὲ κεφάλαιον, ἕπερ ἀπεξέσθη κατόπιν, ἦτο ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ 21^ῳ στίχῳ ὡς ὀφειλόμενον τῷ Φερενίκῳ καὶ Εὐβολίῳ. Ἐν δὲ τῷ 22^ῳ στίχῳ βλέπομεν ὅτι καὶ Καρυστίοις ὀφείλοντο δραχμαὶ δισχίλια καὶ τετρακόσια ἑνεήκοντα, ὧν ὁ τόκος, ἂν ἡ ἡμετέρα συμπλήρωσις εἶνε ὀρθή, δὲν ἀπεδόθη κατὰ τὸ ἔτος,

εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ ἐπιγραφή. Καὶ τοῦ μὲν κεφαλαίου τοῦ ἐκ δραχμῶν μυρίων καὶ τετρακισχιλίων καὶ ἑνακοσίων ὁ τόκος ἀπεδόθη εἰς Θηβαίους μὲν τοῖς Θηβαίοις Καλλίπῳ, Εὐβολίῳ, Θεοζοτίδῃ, εἰς Ἰστιαίαν δὲ Φιλοκράτῃ τῷ Ἰστικίῳ καὶ τῷ Κλεοδήμῳ, Ἰστικίῳ ἴσως καὶ τούτῳ. Το ἔλρον τοῦ ἀποδοθέντος τόκου τοῖς Θηβαίοις εἶνε δραχμαὶ χίλια καὶ τετρακόσια πέντε, τῷ δὲ Ἰστικίῳ Φιλοκράτῃ ἑξακόσια καὶ τῷ κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν Κλεοδήμῳ ἐπόγδσον, δραχμαὶ δηλονότι τετρακόσια. Ἄν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ ἔλρου κεφαλαίου (τῶν 14900) τὸ κεφάλαιον τρισχιλίων διακοσίων δραχμῶν, δι' ὃ ἀπεδόθη τόκος ἐπόγδσον, τὸ ὑπολειπόμενον ἐκ δραχμῶν μυρίων καὶ χιλίων καὶ ἑπτακοσίων ἦτο δεδανεισμένον ἐπὶ ἐπιτοκίῳ $13\frac{3}{4}$ τοῖς $\frac{1}{100}$ περίπου. Ἀκριβείας χάριν σημειούμεθα ὅτι τὸ κεφάλαιον τῶν 11700 δραχμῶν τοκίζόμενον πρὸς $13\frac{3}{4}$ παρέχει τόκον 1609,75, ἐν ᾧ ὁ ἀναγραφόμενος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὡς ὀφείεις τόκος τῷ Καλλίπῳ, Εὐβολίῳ, Θεοζοτίδῃ, Φιλοκράτῃ εἶνε δραχμαὶ 1605. Τοῦ δὲ ἐκ δραχμῶν τρισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων ὁ ἀποδοθείς τόκος τοῖς Θηβαίοις Ἄσωπόδῳρῳ καὶ Εὐβολίῳ ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς τετρακοσίας ἑκαταίδεκα καὶ ἡμίσειαν. Ἄν ἡ ἐπιγραφή εἶχεν, ὡς ἡμεῖς συμπληροῦμεν, τότε τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἦτο δεδανεισμένον ἐπὶ ἐπιτοκίῳ 11 περίπου ἐπὶ τοῖς $\frac{1}{100}$ (σημειωτέον ὅτι ἀκριβῶς ὁ τόκος τῶν 3800 δραχμῶν πρὸς 11 $\frac{1}{100}$ εἶνε δραχμαὶ τετρακόσια καὶ ὀκτωκαίδεκα, πρὸς δὲ ὅτι τῷ Ἄσωπόδῳρῳ πρὸς τῷ τόκῳ ἀπεδόθη καὶ κεφάλαιον δραχμαὶ πενήκοντα (στ. 19).

Ὁ πρὸς τὸν Φερενίκον ἀποδοθείς τόκος εἶνε δραχμαὶ ὀκτακόσια ἑνεήκοντα, ὃ δὲ πρὸς τὸν Εὐβολίῳνα τετρακόσια. Ἄν ὁ τόκος ἦτο τὸ ὄγδσον τοῦ ἔλρου κεφαλαίου, τότε τὸ κεφάλαιον τὸ ὀφειλόμενον τῷ Φερενίκῳ καὶ Εὐβολίῳ ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς μυρίας καὶ τριακοσίας εἴκοσι.

Ἐν δὲ τῷ ἐκ δραχμῶν δισχιλίων καὶ τετρακοσίων ἑνεήκοντα κεφαλαίῳ τῷ ὀφειλομένῳ Καρυστίοις, ὡς ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν τὴν συντετηρημένην λέξιν ΚΑ: περιέχεται καὶ ὁ μὴ κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἀνεγράφη ὁ λόγος οὗτος, ἀποδοθείς τόκος (ιδ. στ. 23^{ον}). Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τόκος ὁ περιεχόμενος ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἦτο τὸ ὄγδσον τοῦ κεφαλαίου, τότε τὸ κεφάλαιον θὰ ἦτο περὶ πᾶς δισ-

χιλίας καὶ ἑκατὸν ὀγδοηκοντα δραχμῶν. Παρατηρητέον ὅτι ἐκ τῶν δανειστῶν ὁ μὲν Κάλλιππος, Κλεοδῆμος (: Θεοζοτίδας, Φερένικος ἀπαξ μόνον μνημονεύονται ὡς λαθόντες τόκον, ὁ δὲ Εὐβολίων ἐξάκις, ὁ δὲ Φιλοκράτης τρίς, ὁ δὲ Ἀσωποδώρος πεντάκις. Ἡ κατὰ ὁδοὺς ἀπόδοσις τοῦ τόκου εἰς τινὰς ἐγένετο ἴσως, εἴτε διότι τοιαύτη ἦτο ἢ συμφωνία, εἴτε πρὸς εὐκολίαν τῶν τε δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν. Τὸ ὄλον τοῦ τόκου ἀπεδόθη τοῖς δανεισταῖς πᾶσιν ἄρχοντας Ἀρχεστράτου (ιδ. στ. 12, 20, 26). Ἐπειδὴ εἰς ἐπώνυμος ἄρχων μνημονεύεται, ὁ Ἀρχέστρατος, ἐν δὲ στίχῳ 22^ο, ἂν αὐτὸν ὀρθῶς, ὡς πιστεύομεν, συμπληροῦμεν, λέγεται, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἡ λογοδοσία ἐγένετο, τόκος δὲν ἀπεδόθη τοῖς Καρυστίοις δανεισταῖς, εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἀποδοθεὶς τόκος εἶνε ἐνὸς ἔτους καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἀρχόντων ἦτο ἐνιαύσιος.

Ἐπώνυμος ἄρχων

Ἐκ τῶν στίχων 20^ο καὶ 28^ο μανθάνομεν ὅτι ὡς παρ' Ἀθηναίους καὶ παρὰ Καρυστίους ὁ ἐπώνυμος ἦν ἄρχων καὶ οὐχὶ στρατηγὸς ἢ ἡγεμὼν ὡς παρὰ Χαλκιδεῦσιν. Τοιοῦτος ἄρχων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονεύεται τρίς ὁ Ἀρχέστρατος (στ. 12, 20, 26).

Ταμίαι. Ἐκμηνοταμίαι.

Ὡς δὲ ἄλλον ἐκ τῶν ἐλλιπῶν στίχων 29^ο, 30^ο, 31^ο, ἐν Καρύστῳ οἱ ταμίαι ἦσαν ἐννέα, ὧν εἰς ἦτο ὁ ἐπώνυμος. Τοιοῦτοι ἐπώνυμοι ταμίαι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονεύονται ὁ Θεύρων (στ. 12 ταμίαι κατὰ Θεύρων), ὁ Θράσων (στ. 13 παρὰ ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσων) καὶ ὁ Ἀριστομένης (στ. 32 παρὰ ταμιῶν τῶν κατ' Ἀριστομένην). Πλὴν τῶν ταμιῶν ἀναφέρεται καὶ ἄλλη ταμιακὴ ἀρχή, ἧς ἡ διάρκεια ἦτο ἐξάμηνος, οἱ Ἐκμηνοταμίαι, ὧν ὡς ἐπώνυμος μνημονεύεται ὁ Βολιηρότης, συνεκμηνοταμίαι δὲ ὁ Θεύρων, Ἀντίμαχος, Τιμοσθένης, Πρόφρατος. Ἀλλὰ πότε οὗτοι ἐταμίευσαν; ὅτε ἄρχων ἦτο ὁ Ἀρχέστρατος; Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν στίχων 12^ο καὶ 13^ο οἱ κατὰ Θεύρων ταμίαι ἀπέδοσαν τὸν τόκον τοῖς δανεισταῖς ἀπὸ τῆς προσόδου, ἣν παρέλαβον παρὰ τῶν ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσων, ἐκ δὲ τῶν στίχων 27^ο-33^ο οἱ ἐκμηνοταμίαι παρα-

λάβοντες τὸ περισσεύμα τῆς προσόδου παρὰ τῶν κατ' Ἀριστομένην ταμιῶν παρεῖδον τοῖς ταμίαις Εὐκλέγωνι, Εὐκρίτῳ, Χαιρεδῆμῳ, Νικοζένῳ, Τιμηκράτει, Μενεκράτει, Τιμάνθει, Εὐγένει, Κτήσιδι. Εἰκάζομεν ἄρα ὅτι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐξελέγοντο δύο βμάδες ταμιῶν καὶ ὅτι τοιαῦται ἦσαν ἐπὶ Ἀρχεστράτου ἡ βμάς τῶν κατὰ Θεύρων, ἧτις διεῖξάντο τὴν βμάδα τῶν κατὰ Θράσων καὶ ἡ βμάς τῶν κατ' Ἀριστομένην, ἧτις, τίς οἶδε τίνων ἕνεκα λόγων, δὲν ἐταμίευσαν καθ' ὄλον τὸ ἔτος. Ταύτην δὲ διεῖξαντο οἱ ἐκμηνοταμίαι, οἵτινες ταμίευσαντες ἐπὶ ἐξ μῆνας, ὅτε ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ταμιαίας αὐτῶν, παρεῖδον τὸ ὑπόλοιπον τοῖς τακτικοῖς ταμίαις (στ. 29^ο-33^ο). Ἐπειδὴ δὲ ἐκμηνοταμίαι δὲν συμνημονεύονται οὔτε μετὰ τῆς βμάδος τῶν κατὰ Θεύρων ταμιῶν οὔτε μετὰ τῆς τῶν κατὰ Θράσων, οὔτε μετὰ τῶν ταμιῶν, πρὸς οὓς αὐτοὶ παρεῖδον τὸ ὑπόλοιπον, πειθόμεθα ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐκμηνοταμιῶν καθίστατο ἐκτάκτως κατ' ἀνάγκην τινά.

Αἰτία τοῦ δανείου

καὶ χρόνος τῆς συνομολογήσεως αὐτοῦ.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐκ τῶν ξένων δανειστῶν οὐδεὶς εἶνε οὔτε Ἀθηναῖος οὔτε Χαλκιδεὺς οὔτε Ἐρετριεύς· ἐκ τῶν ἐπιτὰ δανειστῶν πέντε μὲν ἦσαν Ἑθναῖοι, δύο δέ, ὧν ὁ ἕτερος ἀναμφισβητήτως, Ἰστιαεὺς. Ἐπειδὴ, ὡς εἰκόσ, καὶ τὸ πάλαι καὶ νῦν οἱ ἔχοντες ἀνάγκην δανείων, εἴτε ἰδιῶται εἴτε πόλεις, πρὸς φίλους καὶ συμμάχους μᾶλλον προσφεύγουσιν αἰτούμενοι καὶ οὐχὶ πρὸς ἐχθροὺς καὶ πολεμίους, εἰκάζομεν ὅτι, καθ' ἂν χρόνον οἱ Καρύστιοι ἐποίησαντο τὰ δάνεια, δὲν ἐτύγχανον ὄντες φίλοι οὔτε τῶν Ἀθηναίων οὔτε τῶν Χαλκιδεῶν οὔτε τῶν Ἐρετριέων καὶ διὰ τοῦτο πιθανῶς οὐδεὶς αὐτῶν φαίνεται ὡς δανειστής. Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τούτου; Ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (1,98) γινώσκουμεν ὅτι οἱ Καρύστιοι, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, ἐπολεμήσαν ἄνευ τῶν ἄλλων Εὐβοέων τοῖς Ἀθηναίους καὶ χρόνῳ συνέβησαν καθ' ὁμολογίαν. Πότε ἀκριβῶς ὁ πόλεμος οὗτος ἐγένετο, δὲν γινώσκουμεν, ἐπειδὴ ὁ ὅμως ὁ Θουκυδίδης μνημονεύει αὐτὸν πρὸ τῆς ἐπὶ Νάξων στρατείας τῶν Ἀθηναίων, ἧτις ἐγένετο κατὰ τινὰς μὲν τῷ 466^ο, κατ' ἄλλους δὲ τῷ 470^ο π. X. πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι

συνέβη προ αὐτῆς. Ἄν αἰτία τοῦ νὰ μὴ φαίνωνται ὡς δανεισταὶ τῶν Καρυστίων καὶ Ἀθηναῖσι εἶνε ὁ πόλεμος οὗτος ἢ ἡ κατόπιν ἐπελθοῦσα κατάκτησις τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀγνοοῦμεν. Καὶ δὲν ἀμφισβῆλομεν μὲν ὅτι καὶ ταῦτα συνεβόησαν πρὸς τοῦτο, δὲν δυνάμεθα δ' ὁμῶς νὰ πεισθῶμεν, ὅτι δὲν συνέβη τι ἄλλο, ἀγνωστον ἡμῖν, οὐ ἕνεκα οἱ Καρύστιοι καὶ τὸ δάνειον ἠναγκάσθησαν νὰ συμμολογήσωσι καὶ ὡς δανειστάς νὰ προτιμησῶσιν ἐκ μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοὺς Θηβαίους, ὧν ἡ πόλις, ὡς γνωστόν, μέχρι τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐχθρικῶς διέκειτο τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκ δὲ τῶν Εὐβοέων Ἰστιαεῖς, ὧν τὴν χώραν οἱ Ἀθηναῖοι κατεκληρούργησαν, αὐτοὺς δὲ ἐξόρισαν.

Χρόνος, καθ' ὃν ὁ λόγος ἐγένετο.

Ἐκ δύο ἀττικῶν ἐπιγραφῶν (C I A II 64 καὶ 65) ἀναγομένων εἰς τὸ ἔτος 357^ο π. X. μαθητόμεν ὅτι κατὰ τὴν στάσιν τὴν γενομένην μεταξὺ τῶν Εὐβοικῶν πόλεων, ὅτε αἱ μὲν αὐτῶν ἐπεκαλέσαντο τοὺς Βοιωτοὺς, αἱ δὲ τοὺς Ἀθηναίους (Διοδ. Σικελ. XV, 7), οἱ Καρύστιοι ἦσαν φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐβοήθησαν μετὰ τῶν Χαλκιδέων τοῖς Ἐρετριεῦσιν (ἐπαιρέσαι δὲ καὶ τ)οῖς βοιηθῆσ[αντ]ας ἐ[ς] Ἡ[ε]στριαι. . . Κα]ρουστίους C. I. A. II 65). Ἡ μὴ συμμετοχὴ μῆτε Ἀθηναίων μῆτε Χαλκιδέων εἰς τὸ δάνειον πείθει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην, ὅτι τὸ δάνειον τῶν Καρυστίων εἶνε παλαιότερον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων. Ἐπειδὴ δὲ ἦτε γλῶσσα καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν εἶνε τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ἔπεται ἄρα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε μὲν τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἀλλ' ἀρχαιότερα τῶν προειρημένων δύο ἀττικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦ ἔτους δηλαδὴ 357^ο π. X. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, μαρτυροῦσι τὰ Θηβαϊκὰ ὀνόματα Φερένικος καὶ Ἀσωπόδωρος. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (ἐν βίῳ Πελοπίδου κ. 5 καὶ 8) μαθητόμεν ὅτι ὁ μὲν Φερένικος ἦτο ἐκ τῶν πλουσίων Θηβαίων, φίλος καὶ ὁμηλιξ τοῦ Πελοπίδου, μεθ' οὗ συνέφυγεν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ τῶν ἐν Θήβαις τυράννων, ὁ δὲ Ἀσωπόδωρος, ὡς ὀῆλον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς C I G 2408, ἦτο Βοιωτάρχης κατὰ μὲν τὸν Koehler τῷ ἔτει 364^ο ἢ 363^ο π. X. κατὰ δὲ τὸν Νόβαν τῷ 366^ο π. X. Τούτου ὁ πατήρ *Μαλκίδης*, ὡς ὀρθῶς ὁ Koehler

διορθῶσι τὸν ἐν βίῳ Πελοπίδου (κ. 35) *Μαλκίδην* καλούμενον, ἤγγετο μετὰ τοῦ Διογέitonος τῆς στρατιᾶς, ἣν ἔπειψαν οἱ Θηβαῖοι ἐπὶ Θεσσαλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πελοπίδου.

Σημασία τῶν ἀριθμητικῶν σημείων.

Ἡ σημασία τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀριθμητικῶν σημείων εἶνε ἡδε:

Τ	=	τάλαντον,	δραχμαὶ	ἑξακισχίλια
X	=	μναῖ	δέκα	» χίλια
Π	=	μναῖ	πέντε	» πεντακόσια
Γ	=	μναῖ		» ἑκατὸν
Ϟ	=	ἡμίσεια	μναῖ	» πενήκοντα
—	=			» δέκα
Π	=			» πέντε
I	=			» μία
O	=	ὀβολός.		» 1/6

Σημειωτέον ὅτι τὸ σημεῖον Γ, ὡς ἡμεῖς τουλάχιστον γινώσκομεν, τὸ πρῶτον ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ, τὸ δὲ Δ, ὅπερ συνηθέστατον ἐν πάσαις, ἐν ταύτῃ εὔρηται πρὸ μόνων τῶν χιλιάδων (στ. 4) ἢ ἐγγεγραμμένον ἐν τῷ Π (Ϟ) πρὸς ὀλίγωσιν τοῦ ἀριθμοῦ πενήκοντα, πρὸς ὀλίγωσιν δὲ ἀπλῆς δεκάδος εἶνε τὸ σημεῖον —, ὡς καὶ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἐπιγραφῇ (ιδ. Ἀρχ. Ἐρ. 1886 σελ. 169). Το σημεῖον — ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς σημαίνει δραχμῆν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δ' ὁμῶς ταύτῃ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ πεισθῇ ἐκ τῶν συμπαραικμένων ἀριθμῶν καὶ ἐκ τῶν στίχων 14^ο, 17^ο, 18^ο, 19^ο, 21^ο, 22^ο, 34^ο, ἐνθα, ἂν τοῦτο παραδεχθῶμεν, ὁ ἀναγραφόμενος τόκος θὰ ἦτο ἀνάξιος οὐ μόνον ἀναγραφῆς ἀλλὰ καὶ λόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἕκαστον ἄξια παρατηρήσεως νομίζομεν τάδε:

Στ. 1^ο. Ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου τούτου φθορᾶς ἕνεκα τοῦ λίθου ἐλλείπουσι περὶ τὰ πέντε γράμματα. Ἄν ἐλλείπωσιν ἀριθμητικὰ μόνον σημεῖα ἢ καὶ λέξεις, ἀγνοοῦμεν.

Στ. 2^ο. Ἄπαν τὸ σωζόμενον μέρος αὐτοῦ εἶνε ἀπεξεσμένον. Ὑπὸ τίνος ἄρα γε καὶ διατί ἀπεξέσθη; Ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἕνεκα ἀμαρτήματος αὐτοῦ τούτου ἢ μήπως, διότι τὰ γεγραμμένα ἔδει δι' ἄλ-

λον λογον νά ἀπαλειφθῶσιν: Τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου στίχου δύο γράμματα -λη μόνον οὐχὶ φωνῆν ἀσιᾶσιν, ὅτι τὰ τελευταῖα τοῦ στίχου τούτου γράμματα ἦσαν κεφα-

Στ. 3^{ος}. Εἰς τὸ ἐπιθετον παντός, μεθ' ὃ ὑπάρχουσι τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, ἐννοητέον πρὸς συμπληρώσιν τὰ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα τοῦ περιώτους ἢ τοῦ ἀρχαιότευ. Τὰ τελευταῖα συνεπληρώσαμεν προ ὀφθαλμῶν λαβόντες τὰ ἐν τῷ στίχῳ 23^{ου}.

Στ. 4^{ος}. Το ὄνομα κεφαλή ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ οὐο τινα σημαίνει, τὸ σύνολον δὲλλον ὅτι ἢ ἄθροισμα ἢ εἶνε συνώνυμον τοῦ ἀρχαῖον ἢ κεφάλαιον. ἰδ. στ. 23^{ου} καὶ κείται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τόκον. Πανταχοῦ ἀλλάχοῦ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καθ' ἡμᾶς πλὴν τοῦ 2^{ου} καὶ 34^{ου} στίχου ἔχει τὴν δευτεραν σημασιαν, ἀναμφισβήτητως δὲ ἐν τῷ 19^{ου} στίχῳ, ἐνθα ἀναγράφεται ὅτι πρὸς τῷ τόκῳ ἐκ ὀραχμῶν τριάκοντα τριῶν καὶ οὐο ὀβολῶν ἀπεδόθη Ἀσωποδώρω τῷ Θεβραῖῳ καὶ κεφαλή (= κεφάλαιον) ὀραχμῶν πενήκοντα. Τον στίχον τούτον συνεπληρώσαμεν οὕτω λαβόντες προ ὀφθαλμῶν τοὺς στίχους 11^{ον} 12^{ον} 26^{ον}.

Στ. 5^{ος}. Το μὲν Ἰστιάται συνεπληρώσαμεν ἐκ τοῦ στίχου 18^{ου}, τὸ δὲ Καλ]λίπῳ ἐκ τοῦ στίχου 24^{ου}.

Στ. 6^{ος}. Εὐβουλίω = Εὐβουλίων. Συμπληροῦντες τὸν στίχον ἀνεγράψαμεν ὡς τόκον δοθέντα τῷ Εὐβουλίῳ ὀραχμῶν 7777 εἰκόσαντες ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 22^{ου} στίχου γραμμάτων ιι, τὸ δὲ ὄνομα Θεράσις ἐκ τοῦ στίχου 13^{ου}, ἐνθα οὗτος μνημονεύεται ὡς ἐπώνυμος ταμίας.

Στ. 7^{ος}. Ἡ συμπληρωσις ἐγένετο τοῦ μὲν ὀνόματος τοῦ ταμίου ἐκ τοῦ στίχου 33^{ου}, τοῦ δὲ τοῦ δανειστοῦ ἐκ τῆς ταυτοτητος τοῦ ἀποδοθέντος τόκου πρὸς τὸν ἐν στίχῳ 22^{ου} μνημονευομενον.

Στ. 8^{ος}. Το μὲν ὄνομα τοῦ δανειστοῦ ὡς καὶ τὸν τόκον συνεπληρώσαμεν ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ 10^ῳ λαβόντες προ ὀφθαλμῶν τὸν στίχον 9^{ον}, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ταμίου

Μενε
Τιμο
Βολη

κράτης ἐκ τοῦ 16^{ου}, 18^{ου}, 27^{ου}, 28^{ου}, 31^{ου}.

Στ. 9^{ος}. Το μὲν ὄνομα τοῦ ταμίου, Μενεκρα-

της, παρελάβομεν ἐκ τοῦ στ. 31^{ου}. Το δὲ τοῦ δανειστοῦ ἐκ τοῦ 26^{ου}.

Στ. 11^{ος}. Τοῦτον τὸν στίχον συνεπληρώσαμεν ἐκ τῶν στίχων 19^{ου} καὶ 20^{ου}.

Στ. 13^{ος}. Ὅποσον ἦτο τὸ περίσσευμα (πε[ριώ]), ἀγνοοῦμεν. Το ὄνομα Θεράσις παρελάβομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στίχου, τὸ δὲ Εὐβουλίῳ, ἐκ τῶν στίχων 13^{ου}, 16^{ου}, 17^{ου}, 18^{ου}, ἐνθα ἀναγράφεται ὁ αὐτὸς τόκος.

Στ. 14^{ος}. Τὰ προστεθέντα ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ καὶ τῷ 15^ῳ καὶ 16^ῳ ἀριθμητικὰ σημεῖα παρελάβομεν ἐκ τῶν στίχων 18^{ου} καὶ 19^{ου}.

Στ. 19^{ος}. Τὰς τελευταῖας λέξεις ἐν τούτῳ συνεπληρώσαμεν ἔχοντες προ ὀφθαλμῶν τὸν 11^{ον} στίχον. Σημειωτέον ὅτι παρὰ τὸ σύνθηες με.ὰ τὸν ἀριθμὸν Π δὲν ὑπάρχει στίξις.

Στ. 20^{ος}. Παρατηρητέα ἢ διὰ τοῦ κ γραφῆ τοῦ θ'θας ἀντι τῆς διὰ τοῦ η, ὡς εἶνε ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ. Ἐν μονῳ τῷ στίχῳ τούτῳ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Καρύστιοι, ὅπερ ἀναγκάζει πάντα νά μὴ ἀμβιβάλλη, ὅτι ἢ ἐπιγραφῇ εἶνε Καρυστία.

Στ. 21^{ος}. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου τούτου διακρίνονται, εἰ καὶ ἀπεξισμένα, τὰ γράμματα ΑΕ Ν

Στ. 23^{ος}. Τὰ τρία πρῶτα γράμματα ἐν τῷ λίθῳ εἶνε εὐδιάκριτα, τὸ τέταρτον δ' ὅμως πολλὰ πράγματα παρέσχεν ἡμῖν, διότι αἱ μὲν τρεῖς στιγμαὶ ὁμοιάζουσι πρὸς κεραίαν, τὸ ἔλον δὲ γράμμα Κ ἐνεκα κοιλώματος ὑπάρχοντος μεταξὺ τῆς καθέτου κεραίας αὐτοῦ καὶ τῶν τριῶν στιγμῶν φαίνεται ὡς Μ ἢ Ν. Τὴν συλλαβὴν ΚΑ: εἰκόζοντες ἐκ τοῦ ἐπομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ ἐν 20^ῳ στίχῳ Καρύστιοι μετεγράψαμεν Κα[ρυστίοις. Διὰ τῆς φράσεως ἔστι αὐτοῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ ὃ γρηγορηται νοητέον τὴν κεφαλαιοποίησιν τοῦ τόκου, ὡς νῦν λέγεται. Παρατηρητέα ἢ ἔλλειψις τοῦ εὐφρονικοῦ ι καὶ ἢ χρῆσις τοῦ κεφάλαιον συνωνύμως τῷ ἀρχαῖον. Ἄν ἀπίδη τις πρὸς τὸ προηγούμενον Καρύστιοι, δύναται νά συμπληρώσῃ ἀντι τοῦ χρῆσται γράφων Θεβαῖοι, ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐπεται καὶ τὸ ὄνομα Φιλοκράτης, ἀνάγκη νά προστεθῇ τότε καὶ τὸ ἐθνικὸν Ἰστιάσις μετὰ τὸ ὄνομα Φερώνικος. Τοτε δὲ ὁ στίχος θά σύγκειται ἐκ γραμμάτων πενήκοντα τεσσάρων, ὅπερ ἐξ οὐδενὸς τῶν δυναμένων νά συμπληρωθῶσιν ἀσφαλῶς πως στίχων τεκμαιρόμεθα.

Στ. 25^{ος}. Τοῦτον τὸν στίχον συνεπληρώσαμεν

αναγράφαντες πλήν τοῦ ἐπογῶδου ἅπαν το ἄλλο ποσόν, ὅπερ ἀπέδοθη ὡς τόκος τοῖς δανεισταῖς.

Στ. 26^{ος}. καὶ ὅς ἐξελείφθη = καὶ ὅν παρελίπον ἀποδοῦναι. Τίνος ἕνεκα παρελείφθη ὁ τόκος οὗτος καὶ δὲν ἐπληρώθη, ἀγνοοῦμεν. Τὸ ποσὸν τοῦ τόκου ἀνεγράψαμεν παραλαβόντες ἐκ τοῦ 10^{ου} στίχου.

Στ. 27^{ος}, 28^{ος}, 29^{ος}, 30^{ος}, 32^{ος}. Ἄν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἐν ἐκάστῳ τούτων σωζομένων γραμμῶν, πάντες εἶνε ἐλλειπεῖς. Καὶ ἐν μὲν τῷ 27^ῳ ἐλλείπει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδοθέντων ὑπὸ τῶν ἐκμηνοταμιῶν, ἐν δὲ τῷ 28^ῳ 29^ῳ 30^ῳ πιθανῶς ἐλλείπουσιν ὀνόματα. Ἄν τοῦτο οὕτως ἔγῃ, τότε οὔτε

οἱ ἐκμηνοταμίαι ἦσαν ὅσαι ἀναγράφονται οὔτε οἱ ταμίαι ἦσαν μόνον ἑννέα.

Τὰ ὀνόματα Βουλκροῦτης (= Βουλκροῦτης Βουλκροῦτων (= Βουλκροῦτων Βουλκροῦτων = Βουλκροῦτων ἢ Βουλκροῦτων Θεοζοῦτιδας (= Θεοζοῦτιδος ἢ Θεοζοῦτιδος) Κτησίας (= Κτησίας) δὲν εὑρίσκονται ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ κατελιγεμένα.

2

Ἐπί βιάσεως μακομαρίνης μήκους 1,20, πλ. 0,40, πάχους 0,10 ἀνέγνωμεν τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν, ἧς γράμματα τινὰ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ εἶνε ἐφθαρμένα.

. Ι Ο Ι Ν Υ Μ Φ Α Ι Τ Ο Δ Α Γ Ι Ο Ι Ζ Ο Ζ / \ \ Ζ Α Ι Ο Ν Υ Δ Ω Ρ
Ε Υ Κ Λ Ε Ι Τ Ε Ι Τ Ε Κ Ν Ω Ν Μ Η Τ Ρ Ι Χ Α Ρ Ι Σ Ο Μ Ε Ν Α Ι
Ο Υ Ν Ε Κ Ε Ν Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Ω Ν Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ Τ Ο Δ Ε Ρ Ω Ν Υ Μ Ο Ν Α Υ Ξ Ε Ι
Α Φ Θ Ο Ν Ο Ν Ι Μ Ε Ρ Τ Η Ν Τ Ε Υ Ξ Α Μ Ε Ν Η Λ Ι Β Α Δ Α
Ω Κ Α Ι Τ Α Δ Ε Π Α Ν Τ Α Α Ν Ε Θ Η Κ Ε Λ Ε Γ Ε Ι Δ Ε Ν Π Α Σ Ι Γ Ο Λ Ι Τ Α Ι Σ
Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Ω Ν Κ Ρ Η Ν Η Σ Λ Α Μ Β Α Ν Ε Τ Η Δ Υ Ρ Ο Τ Ο Ν

Ποτάμιοι Νύμφαι τοδ' ἀ[γνόν δ]ο[σχ]ν ἀδ]αίον ὕδωρ

Εὐκλείτει τεκνων μητρὶ χαρίζομεναι,

οὐνεκεν Εὐσεβειῶν τεμένος τὸδ' ἐπώνυμον αὖξει

ἄφθονον ἡμερτὴν τευξάμενη λιβάδα

Ὡ καὶ ταδε πάντα ἀνεθῆκε, λέγει δ' ἐν πᾶσι πολίταις

Εὐσεβειῶν κρήνης λαμβάνετ' ἠδὲ ποτον.

Κατὰ τὴν ἑμμετρον ταύτην ἐπιγραφὴν μήτηρ τις τέκνων, Εὐκλείτη τὸ ὄνομα, κατασκευάσασα κρήνην, ἐξ ἧς ἔρρεεν ἀγνόν ὕδωρ, ἀνέθηκε ταῖς ποταμίαις Νύμφαις, αἵτινες αὐτῇ χαρίζομεναι ἔδοσαν ἄφθονον καὶ ἠδύ. Ἐκ τῆς κρήνης ταύτης τῶν Εὐσεβειῶν, ἐξ ἧς κατηρδένετο τὸ ὀμώνυμον αὐτῇ τέμενος παρεκελεύετο πάντας τοὺς πολίτας νὰ λαμβάνωσιν ὕδωρ ἠδύ.

Σημειωτέον ὅτι ὁ γῶρος, ἔνθα εὑρέθη ἡ ἐπιγραφὴ, εἶνε ἐκ τῶν καλλίστων· ἡ ἐξ αὐτοῦ θεὰ τῆς θαλάσσης τέρπει τοὺς ὀφθαλμοὺς λίαν, ἐν ἀριστερᾷ ῥέει ποταμός, οὗ ἐν τῇ κοίτῃ καὶ νῦν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κωνσταντινίδου κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὑπάρχει κρήνη, ἐξ ἧς ἄφθονον ὕδωρ ῥέει. Πιθανώτατα λοιπὸν μέρος τοῦ νῦν κήπου τοῦ κ. Κωνσταντινίδου κατεῖχε τὸ τέμενος τῶν Εὐσεβειῶν το ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμε-

νον, ἔνθα καὶ ἡ ὀμώνυμος κρήνη τῆς Εὐκλείτης.

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τὴν πρώτην λέξιν ποτάμιοι (;) συνεπληρώσαμεν ἐκ μόνης τῆς θέσεως εἰκάσαντες, τὴν δὲ λέξιν ἀδ]αίον ἐκ τε τοῦ γῶρου καὶ τῶν συμπαρομένων. Παρατηρητέον πρῶτον ὅτι τὸ θηλυκὸν ὄνομα Εὐκλείτη ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ δὲν ὑπάρχει, εἴτα ὅτι τὸ τελικὸν α τοῦ πάντα παρὰ τὴν μετρικὴν ἀνάγκην δὲν ἐξεθλίβη, τὸ δὲ τ τοῦ λαμβάνετ' δὲν ἐπράπη εἰς θ πρὸ τῆς ἀπὸ δασείας φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως. Ἀνέγνωμεν τὴν τελευταίαν λέξιν ἠδὲ ποτόν, καὶ οὐχὶ ἠδὲ ποτον, ἐπειδὴ τὸ οὐσιαστικὸν ὕδωρ ἀπέχει πολὺ. Ἄν δ' ἔμως ὁ ποιητὴς τοῦ ἐπιγράμματος ἔγραψεν ἠδὲ ποτον καὶ οὐχὶ ἠδὲ ποτόν, τότε ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης παραβαλλόμενον πρὸς ἄλλα ἠδέως ἐπίνετο.

3

Α Μ Η Ν Ι Τ Ο Σ
Ε Μ Ρ Ο Λ Ε Ι Ε Ι Δ Ο Σ
Σ Ω Ι Ε

Αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ φυσικοῦ βράχου
μετρ. 1,61, πλ. 0,72, πᾶχ. 0,40, ὅστις νῦν εἶνε
ἐντετοιγισμένος ἐπὶ τῆς κλίμακος, ἥτις διασχίζει
τὸν κήπον τοῦ κ. Κωνσταντινίδου ἀπὸ τῆς οἰκίας
μεχρι τοῦ περατος αὐτοῦ.

Ὡς φαίνεται ὁ Ἀμηνίτος ἦτο καλὸς τις, ὃν φί-
λος ἔξω τῆς πόλεως ἴσως κατοικῶν παρακελεύε-
ται νὰ φυλάττηται το κάλλος αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει.

4

ΚΑΧΑΜΕΝΑΝΔΡΟ

Κάχα Μενάνδρο

Καὶ αὕτη εὐρεθεῖσα ἐν τῷ κήπῳ τοῦ κ. Κων-
σταντινίδου εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἐγούσης ἀε-
τωματιον. Ὑψ. 0,80 πλ. 0,10. Κάτωθεν τῆς ἐπι-
γραφῆς εἰκονίζεται ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ ἔδρας καὶ
παρθένος ὀρθία τέχνης συνήθους. Πρωτοφανὲς εἶνε
τὸ ὄνομα *Κάχα*. Μὴ τὸ ὄνομα *Κάχα* ἐκ τοῦ κα-
ρῆζωι ὑπαινίσσεται τὸ ἔργον τοῦ πατρός; Ἄλλὰ
τίς ὁ Μενάνδρος οὗτος; ὁ Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιη-
τῆς ἢ ἄλλος τις ὁμώνυμος αὐτῷ καὶ ὁμοτέχνης
Καρύστιος;

5

ΑΓΓΑΘΩΝ

ΕΙΝΓΕΝΟΥΔΟΥΣ

Ἄγαθων

Εἰνγενοῦδους

Ταύτην ἀνέγνωμεν ἐπὶ στήλης ἐγούσης ἀετω-
ματιον καὶ ἐντετοιγισμένης ἐπὶ τῆς αὐλείου θύρας
τῆς οἰκίας τοῦ Κωνστ. Χατζῆ Κωνσταντῆ. Εἶνε
κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ κάτωθεν τοῦ ἀετωματιοῦ γεί-
σου, ὅρ ὁ ἐντὸς νασειδοῦς χώρου εἰκονίζεται μορφή
ἀνδρός ἔχοντος τὴν μὲν δεξιάν ἐνελημμένην τῷ ἱμα-
τίῳ ἀλλὰ φαινομένην ἀπὸ τοῦ καρποῦ, τὴν δὲ ἀρι-
στεράν τεταμένην πρὸς τὰ κάτω. Ὅτι τὸ **Εἰνγε-
νοῦδους** εἶνε Λατινικόν, δὲν ἀμφιβάλλομεν, ἀμ-
φιβάλλομεν δμως ἕνεκα τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ου
παρεμβαλλομένου Δ, ἂν εἶνε ταυτόν τῷ Ἰηρέ-

ροῖος (= ingenuus) τῷ ἐν Ἄνων. ἀποσπ. ὃ ἐκδ.
Muller. IV, 194 καὶ τῷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ 4, 9633
Ἰηρέτορος.

6

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥ
ΜΗΤΗΡ

. ΡΙΣΤΗΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥΓΥΝΗ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΣΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥΘΥΓΑΤΗΡ

Δημητρία Δημοστράτου
μήτηρ.

Ἄ]ρίστη Δημοστράτου γυνή,

Δημοστράτος Ἡρακλείδου,

Ἄριστάρχη Δημοστράτου θυγάτηρ

7

ΓΥΘΩ
ΕΤΕΟΝΙΚΟΥ
ΓΥΘΩ

ΤΙΜΟΣΘΕΝΟΥ
ΑΓΑΘΩΝΥΜΟΣ
ΕΡΑΤΩΝΥΜΟΥ
ΕΡΑΤΩΝΥΜΟΣ
ΑΓΑΘΩΝΥΜΟΥ

Πυθῶ
Ἐτεονίκου,
Πυθῶ

Τιμοσθένου,
Ἄγαθώνυμος
Ἐρατώνυμος,
Ἐρατώνυμος
Ἄγαθώνυμος.

Τὰς δύο τελευταίας ἐπιγραφὰς ἀντιγράψας ὁ κ.
Δημητριος Νικολαΐδης ἔδωκεν ἡμῖν πρὸς δημοσίευ-
σιν. Ὡς μοι ἀνεκοινώσατο, εἰσὶν ἐντετοιγισμένοι
ἐν τῷ ἐξοχικῷ οἰκίσκῳ τοῦ Γεωργίου Μιλητῆ κει-
μένων παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,
ὀλίγον δὲ μακρὰν τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Με-
γάλου βρύματος, εὐρέθησαν δὲ πρὸ δύο ἐτῶν ἐν
τινι ἀγρῷ. Αἱ πλάκες εἶνε ἐγγωρίου μαρμαῦρου.

6' Γυμνοῦ καὶ Βάθειος.

1

ΝΑΥΣΙΚΡΑΤΗ
ΑΝΤΙΦΙΛΟΥ

Ναυσικράτη
Ἀντιφίλου

Ἐπὶ στήλης ἐγούσης ὑπεράνω κυματιοῦ ἀετω-
ματιον ἄνωθεν ἀποκεκρουμένον, ἐν ᾧ ἀνθέμιον.
Ἔχει ἡ στήλη ὕψ. 0,90, πλ. 0,36, πᾶχ. 0,12,
εὐρέθη δὲ ἐντὸς ἀμπελωνῶν ἐν Γυμνοῦ παρὰ τὸ
κτῆμα Στάθη Μπογιατζῆ.]

2

ΑΓΓΛΑΟΝΙΚΗ

Ἀγγλαονίκη

Ἐπί λίθου μέλανος ὕψ. 0,77, πλ. 0,43, πάχ. 0,14 ἔχοντος ἀετωμάτιον. Εὐρέθη ἐν Γυμνοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ Ἄν. Σταματούκου.

3

ΤΙΜΟΔΗΜΟΣ
ΣΚΥΘΕΩ

Τιμοδημος
Σκυθῶω

Ἐπί στήλης ἐχούσης γείσον, ἀποκεκρουμένης δὲ κάτωθεν. Ἔχει ἡ στήλη ὕψ. 0,70, πλ. 0,31, πάχ. 0,8. Εὐρέθη ἐν Γερανεῖα (νῦν Γεράνι παρὰ τὴν παραλίαν Βάθειας), νῦν δὲ κεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ Μπαραμπούτη.

4

Θ ΕΒΟΗΘΕΙ ΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΗ ΗΜΩΝ ΑΞΙΟΧΙΑ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΗΜΩΝ ΠΑΝΟΙΚΕΙΩ

Θε(ε). βοηθει τη δεσποίνη ημών Ἀξιοχία μετὰ τῶν δεσποτῶν ημών πανοικεῖω.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε κεχαραγμένη καθ' ὅλον τὸ μῆκος ὑπερθύρου χριστιανικοῦ ναοῦ ἄνωθεν διπλῆς σειρᾶς κοσμημάτων. Εὐρέθη ἐν παραλίᾳ Βάθειας ἐν τῇ οἰκίᾳ Κωνσταντίνου Μπαραμπούτη. Τὸ μῆκος τοῦ ὑπερθύρου εἶνε 2,4, τὸ δὲ πλάτος 0,30. Τὸ ὄνομα Ἀξιοχία δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ. Παρατηρητέον τὴν ἔλλειψιν τῆς ὑπογραφῆς ἐν τῇ δοτικῇ.

5

ΚΟΠΡΙΣ

Ταύτην μόνην τὴν λέξιν ἀνέγνωμεν ἐπὶ τεμαχίου στήλης ἐχούσης ἀετωμάτιον, χρησιμευούσης δὲ νῦν ὡς νιπτῆρος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς ἄνω Βάθειας.

6

ΖΩΠΥΡΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ζώπυρος
Δημητρίου

ἐπὶ στήλης μ. 0,59 πλ. 0,49, πάχ. 0,10 κειμένης ἐν τῷ κτήματι Ἀντωνίου Πνευματικοῦ.

7

ΝΙΚΗΣΩ
ΝΙΚΙΟΥ

Νικησῶ
Νικίου

ἐπὶ στήλης μαρμάρου ὕψ. 105 πλ. 0,45, ἣν εἶδομεν κειμένην ἐν τῷ κυλικίῳ τοῦ παντοπωλείου Γ. Μπαραμπούτη.

8

ΜΝΗΜΟΡΙ
ΟΝ ΚΥΡΙΑ
ΚΟΥ

Μνημόρι-
ον Κυρια-
κού

ἐπὶ στήλης μαρμάρου πάχ. 0,10 μῆκ. 0,35 πλ. 0,25. Εὐρέθη ἐν τῷ κήπῳ Γ. Μπαραμπούτη. Ἀνωθεν τῶν γραμμῶν εἶνε κεχαραγμένος σταυρός.

γ' Ταμυνῶν.

1

ΕΛΙΚΩ

Ἐλικῶ

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ θραύσματος στήλης, ἣς τὸ σωζόμενον ὕψος εἶνε 0,45, τὸ πλ. 0,35 καὶ τὸ πάχ. 0,20. Εὐρέθη ἐν θέσει Φυλακῆ παρὰ τὸν Κάραβον, νῦν δὲ ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκίᾳ Παντελῆ Νικολάου κειμένη ἐν θέσει Κουρέντη.

2

R A T I
I B R

Ἐπὶ τεμαχίου μαρμάρου ἀποκειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προμνημονευθέντος Παντελῆ Νικολάου.

3

T A M Y N A I

Ἐπὶ βράχου κειμένου πρὸς δυσμὰς τοῦ λόφου, ὅστις νῦν καλεῖται *Τρόχαλα*, ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς τὰ μὴ περιγεγραμμένα γράμματα κείμενα ἐντὸς δύο παραλλήλιως κεχαραγμένων γραμμῶν.

4

- ΕΟΤΕΛ . . .

Θ]εοτέλ[ης

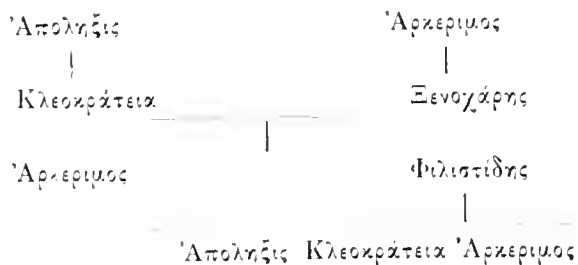
Ταῦτα ἀνέγνωμεν ἐπὶ τεμαχίου στήλης πλάτ. 0,42. ὕψ. σωζομένου 0,30. Εὐρέθη ἐπὶ λόφου ἐν Ἀναθώνῃ.

5

..... ΚΛΕΟΚΡΑΤΕΙΑ
 ΟΣΤΟΝΠΑΤΕΡΑ
 ΝΞΕΝΟΧΑΡΟΥ
 ΟΛΛΩΝΙΑΗΤΟΙ

Ἀποληξίς καὶ Κλεοκράτεια
 καὶ Ἀρκεριμὸς τὸν πατέρα
 Φιλιστιδῆ]ν Ξενοχάρου
 Ἀρτεμιδὶ Ἀπ]ολλωνι Αἰηταῖ.

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Wilhelm ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (ἐν σελ. 161 ἔτ. 1892 μετ' ἄλλης τινός, ἣν καὶ αὐτοὶ εἶδομεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ κ. Γεωργίου Παλαιολόγου ἐκτισμένην ἐπὶ τοῦ φρέατος. Ἐπειδὴ ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν εἶνε, ὡς νομίζει ὁ κ. Wilhelm, ἀρχαιότερα τῆς τοῦ κ. Παλαιολόγου, ἀλλὰ νεωτέρα, ἄλλως συνεπληρώσαμεν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν ὁ γενεαλογικὸς πίναξ ἔχει ὡδε:

6

ΣΩΣΤΡΑΤΗ
 ΑΝΕΘΗΚΕ

Σωστράτη
 ἀνεθήκεν.

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν γεγραμμένην ἐπὶ βάσεως

τετραγώνου ἐχούσης γείσον, ἐφ' ἧς ἦν ἰδρυμένον ἀγάλμα εἶδομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀριστείδου Ἀγγελέτου. Τὸ ὕψος τῆς βάσεως 0,30 ¹/₂, τὸ πλάτος 0,10 ¹/₂, τὸ πάχ. 0,12 ¹/₂. Εὐρέθη, ὡς εἶπέ μοι ἡ οἰκοδέσποινα, ἐπὶ τῆς Μακροῦς Ρίχσεως.

7

ΚΛΕΑΡΙΣΤΗ
 ΚΑΛΛΙΠΠΟΥ

Κλεαρίστη
 Καλλίππου

Αὕτη κεχαραγμένη ἐπὶ ἀποκεκρουμένης κάτωθεν στήλης ὕψ. καὶ πλ. 0,33, ἐχούσης δὲ ἀετωμάτιον, εἶνε ἐντετοιγισμένη ἄνωθεν τῆς Μεγάλης θύρας τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Κάτωθεν τῶν γραμμῶν ὑπάρχουσι δύο βόδακες.

8

. ΕΟΔΡΟΜΑΣ

Ν]εοδρομας

Ὁ λίθος, ἐφ' οὗ εἶνε αὕτη γεγραμμένη, εἶνε ἀποκεκρουμένος, ἔχει δὲ ὕψος 0,57, πλάτος 0,23, πάχος 0,10 καὶ ἄνωθεν ἀετωμάτιον. Εὐρέθη ἐν θέσει Ἀσιμίλακι.

9

ΝΕΙΟΔΡΟΜΟΥ
 ΨΥΣΟΙΧ

Νειοδρόμου
 Χρ[ι]σοσίχου

Ταύτην γεγραμμένην ἐπὶ τεμαχίου στήλης πλ. 0,31, ὕψ. 0,19, πάχ. 0,10 εὔρεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει Ἀσιμίλακι ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ Κωνσταντῖνος Τ. Λεβέντης. Ὅστε τὸ Νειοδρόμας οὔτε τὸ Νειόδρομος οὔτε τὸ Χρῆσοιχος εὔρηται ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ. Αἱ λέξεις Νειοδρόμου καὶ Χρῆσοίχου εἶνε κεχαραγμένα ἐν γραμμῇ οὐχὶ εὐθείᾳ ἀλλὰ καμπύλῃ.

10

. . . ΤΡΑΤΗ

Σωστράτη

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐν δεξιᾷ ἀποκεκρουμένης, λελεασμένης δὲ μόνον, ἐνθα τὰ γράμματα. Ἡ στήλη εἶνε ὕψους 0,70, πλάτους 0,40, πάχους 0,8. Μὴ ἡ Σωστράτη αὕτη καὶ ἡ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἐπιγραφῇ εἶνε ἡ αὐτή;

11

. ΛΕ.

Κ]λεαρίστη;

Τὰ ὄυο ταῦτα γράμματα ἀνέγνωμεν ἐπὶ θραύ-
σματος στήλης. Συνεπληρώσαμεν οὕτω πρὸς ὀφθαλ-
μῶν λαβόντες τὴν 7^{ην} ἐπιγραφὴν.

12

ΝΙΚΟΜΑ	Νικόμα-
.....ΜΗΤΡΙΑ	[χος Δη]μητρία

Ἄνεγνωμεν ταύτην γεγραμμένην ἐπὶ στήλης
ἐχούσης ἀνθέμιον, τεθραυσμένης δὲ ἀριστερόθεν
κατὰ τὸ τρίτον καὶ κάτωθεν, ἔνθα εἰκονίζεται ἀνὴρ
πωγονοφόρος σωζόμενος μέχρι τοῦ στήθους. Ἐν
δεξιᾷ τοῦ ὀνόματος Δημητρία ὑπάρχει ῥόδαξ· τὸ
σωζόμενον μέρος τῆς στήλης ἔχει ὕψ. 0,45, πλ.
0,25, πᾶχ. 8.

13

. . . ΜΕΩΝ
. . . ΙΠΙΟΥ
. ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
. ΙΛΗΤΟΙ

Ἄλκ]μεων
Ἴπ]πίου
εὐνοίας (;) ἔνεκα τῆς] εἰς ἑαυτὸν
Ἄρτεμιδι Ἀπολλων]ι Λητοῖ

Αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ στήλης ἀποκεκρου-
μένης ἀριστερόθεν, ἐχούσης δὲ πλάτος 0,31, ὕψ.
0,25, πᾶχ. 0,18. Εὑρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀντωνίου
Σκούρα ἐν Καραβάω.

14

ΕΠΙ	ΕΠΙ
ΑΡΙΣΤΙΩΝΙΑΦΡΟΔΙΣΙΟΥ	ΠΑΡΑΜΟΝΗ
	ΑΡΙΣΤΙΩΝΟΣ
Ἐπι	Ἐπι
Ἀριστίωνι Ἀφροδισίου	Παραμονη
	Ἀριστίωνος

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ ἀετωματίου ἐπι-
τυμβίου στήλης ὕψ. 1,5 πλ. 0,60 πᾶχ. 0,12, ἐν ἣ
εἰκονίζεται γυνὴ καθημένη ἐπὶ ἔδρας καὶ πρὸς τὰ δε-
ξιὰ βλέπουσα, ἔχουσα δὲ ἐν τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα ὑπὸ
τὸ ἱμάτιον ταύτη νεανίας ἰστάμενος προσφέρει δῶ-
ρον, βαλάντιον πιθανῶς. Εὑρέθη, ὡς ἐμάθομεν, ἐν
Μακρᾷ Ῥάχει πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀγροῦ τοῦ Κηρύ-
κου. Νῦν εὑρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰωάννου Γ. Δούνη.

15

Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων καὶ ἀνιστορι(!)θη ὁ
πάνσεπτος καὶ θεῖος ναὸς τῆς ὑπεραγίας ΘΚ
διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Σταματίου ἱερέως
καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ.

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἄνωθεν τῆς μεγάλης πρὸς
δυσμὰς θύρας τοῦ ἐν Ἀλιβερίῳ ναοῦ τῆς Κοιμη-
σεως τῆς Θεοτόκου, ἔνθα εἶνε ἐντετοιχισμένη καὶ
ἢ προμνημονευθεῖσα ἐβδόμη ἐπιγραφὴ. Το τέλος
τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν ᾧ ἦν ἡ χρονολογία, ἔνεκα νεω-
τέρας ἐπιχρίσεως, δὲν ὑπάρχει. Ἄξιος λόγου ὁ ναὸς
οὗτος διὰ τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων ἐνεπιγράφους εἰκόνας.

Τὰς ἐπομένας τρεῖς ἐπιγραφὰς ἐδημοσίευσεν ὁ
Le Bas-Waddington ἐν Monuments epigraphiques
τόμ. II 1, 2. Ταύτας μεταγράψαντες, ὡς ὑπὸ τοῦ
ἐκδότου τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθησαν, συμπληροῦμεν
ὡδε:

δ' Ἄερεοῦ.

(Le Bas-Waddington 1627).

ΕΝΘΑΔΕΣΩΤΗΡΟΝ
ΧΑΙΡΩΝΕΑΧΑΛΚΕΟ
ΕΧΝΗΝΑΙΔΗΥΟΥΛ
ΔΟΝΤΟΦΙΛΙΟΝΚΑ
ΕΙΑΝΤΙΔΙΑΣΠΑΤΡΙ
ΑΡΕΤΕΙΝΕΣΕΝΕΝΘΑ
ΕΙΝΤΑΙΕΙΛΑΡΑΙΣΑΙ

Ἐνθάδε Σώτηρον Χαίωονέα χαλκεο[τ]έχνην
Αἰδηψοῦ δ[άπε]δον τὸ φίλιον κα[λύπτ]ει.
Ἄντ' ἰδίως πατρι[δος γ'] ἀρετεῖ(!) μ' ἔσεν ἔνθα[δ'] ὁμιλεῖν
ταῖς ἰλαραῖς αἰ[εῖ] ἠύκαμοις τε κοραῖς.

Ὡς πᾶς τις βλέπει, τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐν τῷ
δευτέρῳ στίχῳ εἶνε ἡμαρτημένον, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ
τὸ ὄνομα ἀρετή εἶνε γεγραμμένον ἀρετεῖ, τὸ δὲ
ἐπόμενον Μ κακῶς ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου Ν.

ε' Χαλκίδος.

(Le Bas Waddington 1595).

ΑΠΑΤΟΥΡΙΟΣ	Ἀπατούριος
ΔΑ . . ΡΜΕΝΟΥ	Δα[μα]ρμένου
ΧΑΙΡΕ	χαίρε

Τὸ ὄνομα Δαμάρμενος εἶνε ταυτὸν τῷ παρ' Ἡ-
ροδότῳ (5, 41 καὶ 6, 65) ἀπαντῶντι Δημάρμενος.

(Le Bas - Waddington 1595)

6

. Ν Θ Α Μ . ΝΤΑΤΟΝΕΞΟΧΟΝΕΝΠΡΑΠΙΔΕΣΣΙΝ
 . Υ ΔΣΑΔΕΚΕΚΕΥΘΕΚΟΝΙΣ
 . Σ Θ Λ Ο Ν Ε ΣΑΠΑΤΟΥΡΙΟΝΟΝΘΕΚΑΔΗΜΟΥ
 Σ Χ Α Ι Κ Λ Σ Μ Υ Θ Ο Σ Ε Ν Α Γ Λ Α Ι Σ Ε Ν
 5 . . . Λ Λ Α Σ Υ Μ Ω Ν Π Α Ρ Ι Θ Ι Ε Ν Ε Δ Α Κ Ρ Υ Α Κ Α Ν Θ Ο Ι Σ
 Ο Υ Χ Ο Σ Ι Η Ι Ω Ι Δ Ε Ν Ε Μ Ε Ι Ν Χ Α Ρ Ι Τ Α Σ
 . . . Λ Α Π Ρ Ο Σ Α Σ Ο Ν Ο Μ Α Κ Λ Υ Τ Ο Ν Ε Ν Ν Ε Π Ε Χ Α Ι Ρ Ε Ί Ν
 . . . Τ Ο Π Α Ρ Σ Ξ Υ Ν Ο Ν Α Μ Ε Ι Β Ο Μ Ε Ν Ο Σ
 . Ω . . Σ Ο Ι Κ Ο Ε Λ Ε Φ Η Ν Ο Ρ Ι Σ Ο Σ Τ Ε Α Κ Ρ Υ Π Τ Ο Ι
 10 Ν . Φ Υ Η Σ . . . Σ Ε Ι Ν Ε Κ Α Σ Ω Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Α Σ

Ἐνθάδε τιμῆντα, τον ἐξοχον ἐν πραπιιδεσσιν.

Εὐθροῖδος γαιας ἄδε κέευθε κόνις,
 ἐσθλὸν ἐν ἀπογονοῖς Ἀπατούριον ὄνθ' Ἐκαδήμου.
 οὐς γὰρ κλεισογενῆς μῦθος ἐναγλάισεν.

5 Πολλὰ συν[χυαίν]ων πάριθι, ζενε, δάκρυα κανθοῖς·

οὐχ ὅσῃ [κλαίωνθ'] ὦ(!)δε νέμειν χάριτας,
 ἀλλὰ προσαθρήσας ὄνομα κλυτὸν ἐννεπε χάρειν
 καὶ το παρ[εξενικό]ς ζυνὸν ἀμειβόμενος
 φῶνε εὐε οἰκοῖ γαιῖ] Ἐλεφνηορίς ὅστ' ἐκ κρύπτοι

10 εὐφ[υ]ι[ς] ἰδ' εἴη]ς εἶνεκα σωφροσύνας.

Ἐν τῷ 13^ῳ στίχῳ κατὰ τὸν ἐκδόστην ἐλλείπουσιν ὀκτώ γράμματα, κατὰ δὲ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν ἐννέα. Τὸ ἐν τῷ 4^ῳ στίχῳ χαι νομίζομεν ὅτι κακῶς ἢ ἐχαράχθη ἢ ἀνεγράφη· διὰ τοῦτο ἡμεῖς μετεγράψαμεν χῶ. Τὴν μετὰ τὸ ὅσῃ ἐν στίχῳ 6^ῳ κεραίαν ὑπολαμβάνομεν ὅτι εἶνε ἡ τοῦ ἐπομένου κατὰ τὴν συμπλήρωσιν ἡμῶν κάθετος κεραία τοῦ Κ. Ἡμαρτημένως ὡσαύτως φρονούμεν, ὅτι ἐχαράχθη ἢ ἀνεγνώσθη ὑπο τοῦ ἐκδότου ἢ πρώτη λέξις τοῦ ἐνάτου καὶ δεκάτου στίχου· καὶ ἐν μὲν τῷ ἐνάτῳ ἀντὶ τοῦ Σ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἔκειτο Ε, ἐν δὲ τῷ 10^ῳ ἀντὶ τοῦ πρώτου γράμματός Ν ἔπρεπε νὰ εἶνε Ε, μεταξύ δὲ τοῦ Υ καὶ Η παρελείφθη τὸ Ι. Περὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὧδε ἰδὲ La tradition ancienne et les partisans d'Erasmus par Théod. Papadémétracopoulos p. 211.

Τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν πρὸ ὀλίγου ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ κατεδαφιζομένου ἐνατικοῦ τεύχους ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ Σχολάρχης καὶ ἐπι-

μελητῆς τοῦ ἐν Χαλκίδι Μουσείου κ. Γ. Δερβένης. Εἶνε γεγραμμένη, ὡς γράφει ἡμῖν, ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ὕψ. 0,70, πᾶχ. 0,46 πλ. 0,50.

Η Β Ο Υ Λ Η Κ Α Ι Ο
 Δ Η Μ Ο Σ Τ Ι Τ Ο Ν
 Φ Λ Α Ο Υ Ι Ο Ν Φ Λ Α Ο Υ Ι
 Ο Υ Ε Ι C Ι Δ Ω Ρ Ο Υ Υ Ι Ο Ν
 C A Β Ε Ι Ν Ι Α Ν Ο Ν Τ Ο Ν Κ Α Ι Ι Ο
 Ν Υ C Ι Ο Ν Η Ρ Ψ Α Α Ρ Ε Τ Η C
 Α Ι C Ω Φ Ρ Ο C Υ Ν Η C

Ἡ βουλή καὶ ὁ
 δῆμος Τίτον
 Φλαουτίου Φλαουί-
 ου Εἰσιδώρου υἱόν,
 Σαβεινιανὸν τὸν καὶ Διο-
 νύσιον ἥρωα, ἀρετῆς
 ἕνεκα καὶ σωφροσύνης.

Β'. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ ΕΤΙ ΣΩΖΟΜΕΝΑΙ.

1. **Φυλάκη. Μεταξύ.** Ἐν τῇ ἐν τῷ δήμῳ Ἀυλώνας εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1902 σελ. 99 στ. 5^η), ἀπαντῶσι δύο ὀνόματα χώρων τῆς Ἐρετρικῆς τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης γνωσθέντα. Τούτων ὁ μὲν καλεῖται *Φυλάκη*, ὁ δὲ *Μεταξύ*. Ὅτε ἐδημοσιεύσαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἰκάσαμεν μὲν, ὅτι οἱ χώροι οὗτοι ἔκειντο πρὸς τῇ χώρᾳ τῶν Καρυστίων, ἀλλὰ ποῦ, ἠγνοοῦμεν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἃς ἐποιήσαμεθα κατὰ τὸ θέρος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ταμύναις, ἔνθα τὸ νῦν Ἀλιθέριον, ἐβεβαιώθημεν περὶ τῆς Φυλάκης, ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις καὶ νῦν ὀνομάζεται *Φυλακή*, κεῖται δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀλιθέρου *Κάραθον*, ἔνθα κεῖται ὁ ἐνετικὸς πύργος. Ἐνταῦθα παρετηρήσαμεν λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ καὶ δὴ καὶ φρουρίου ἐξ ἀργῶν λίθων πεποιημένου. Ἐπὶ τῆς εἰς Ἀλιθέριον βλεπούσης πλευρᾶς τοῦ λόφου τούτου σκάφαντες πρὸς εὐρεσιν τάφων εὑρομεν ἐν ἄλλοις καὶ ἓνα περιέχοντα τρεῖς κόρας καὶ τινα ἀγγεῖα τέχνης κοινῆς. Περὶ δὲ τοῦ *Μεταξύ* φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἔκειτο πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀρμυροποτάμου καὶ ΑΜ. τῆς κώμης Τσακαίων, ἔνθα νῦν, ὡς ἐμάθαμεν, κεῖται ἡ κώμη *Μεσοχώρια*. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἡ λέξις *Μεσοχώρια* εἶνε μετάφρασις τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας *Μεταξύ*.

2. **Αἰγλέφειρα.** Ὁρθῶς μὲν ὁ κ. Wilhelm ἐν τῷ Mitteil. aus Oesterzeich - Ungarn (XV σελ. 117) λέγει, ὅτι αὕτη ἔκειτο ΒΑ. τῆς Βάθειας οὐ μακρὰν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐπὶ τοῦ ὄρους Κοτυλαίου, ἀλλ' ὀνομάζεται νῦν κατὰ παρατυμολογίαν Ἀγλέφειρα καὶ οὐχὶ Ἀγλέφειρα.

3. **Χοιρέαι.** Οὐχὶ ὀρθῶς νομίζεται, ὅτι ὁ δῆμος οὗτος τῆς Ἐρετρικῆς ἔκειτο, ἔνθα νῦν κεῖται ἡ λεγομένη κάτω Βάθεια παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ. Αἱ *Χοιραὶ* ἔκειντο πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενίου ἐπὶ τῆς ἀντικρῦ τοῦ Ὀλύμπου κειμένης πλευρᾶς ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Γουρνό*. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὕτω καλουμένου ὄρους ὑπάρχει κρήνη, ἐξ ἧς ῥεεὶ κάλλιστον τὴν γεῦσιν

καὶ ψυχρότατον ὕδωρ, παρ' αὐτὴν δὲ εἶδομεν λείψανα κτισμάτων ἀρχαίων καὶ φρουρίου. Το ὄνομα *Γουρνό* νομίζομεν ὅτι εἶνε μετάφρασις τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῶν Χοιρέων, αἵτινες πιθανῶς ὀνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐνταῦθα κειμένων λόφων, οἵτινες προσομοιάζουσι χοίροις.

4. **Κωμαιεῖς, ἐκ Κωμαιῶν.** Ὁ κ. Δ. Σταυροπούλλος ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1895 ἐν σελ. 130^η τὰδε λέγει περὶ τοῦ δήμου τούτου τῆς Ἐρετρικῆς: «Τῆς κώμης ταύτης ἄλλα μαρτύρια ἔχομεν τὸ τοῦ ἐθνικογράφου Κύμη-πέμπτη τῆς *Εὐβοίας* καὶ τὴν νῦν κωμόπολιν *Κούμη*. Ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἦν Ἐρετρικὴ, μαρτυρεῖ, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ὁ περίπλους τοῦ Σκύλακος, ὅπου 58) γέγραπται ὅτι ἡ Σκύρος κεῖται κατ' Ἐρέτριαν, ἣτοι κατὰ τὴν Ἐρετρικὴν». Ὁρθοτέραν νομίζομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Κύμη ἀνήκεν οὐχὶ εἰς τὴν Ἐρέτριαν, ἀλλ' εἰς τὴν Χαλκίδα, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ κοινὴ ἐκ Χαλκίδος καὶ Κύμης γενομένη πρώτη Ἑλληνικὴ ἀποικία εἰς Ἰταλίαν, ἣτις παρὰ μὲν τοῦ ἐκ Κύμης οἰκιστοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, παρὰ δὲ τοῦ ἐκ Χαλκίδος τοὺς νόμους (ἰδ. Geyer Topographie und Geschichte der insel Euböia 1903). Ὅτι δὲ οἱ Κωμαιεῖς τῆς Ἐρετρικῆς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν κωμόπολιν Κούμην οὐδὲ ἔκειντο οὕτω μακρὰν τῆς Ἐρετρίας, μαρτυρεῖ τὸ καὶ νῦν σωζόμενον *Κουμαῖ* (τὸ) ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὀλύμπου ἀντικρῦ τοῦ Παρθενίου, ἔνθα καὶ νῦν ὑπάρχει συνοικισμὸς ἐξ ὀλίγων οἰκιῶν ἢ καλυβῶν ποιμενικῶν.

5. **Γεράνεια.** Αὕτη ἔκειτο παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ καὶ νῦν σωζόμενον ὄνομα *Γεράνι*. Ἐνταῦθα εὐρέθησαν πολλὰ στηθαῖα οἰκοδομήματος μεγάλου ἐκχωσθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκτραπέντος τῆς κοίτης αὐτοῦ ποταμοῦ Ἐρασίνου, ἐν δὲ καὶ αὐτοὶ εὑρομεν, ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐσκάψαμεν δοκιμαστικῶς ἐνταῦθα (ἰδ. Ἐφημερ. Ἀρχαιολ. 1902 σελ. 123). Πλὴν τούτου εὑρομεν καὶ ἕτερον οἰκοδόμημα ἐν τῇ θέσει, ἣτις καὶ νῦν ἔτι καλεῖται βωμός. Παρ' αὐτὸν ἐν τινι ἀμπελῶνι εὐρηγνται κίονες ναοῦ, κάτωθεν δὲ τοῦ λόφου, ὅστις ὀνομάζεται *Παιαιοεκκλησιεῖς*, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχον κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα ναοὶ καὶ μονὴ περιβαλλομένη ὑπο

πείρους, ἵνα προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν πειρατῶν, εὐρέθησαν κτισμάτων πολλῶν καὶ ποικίλων λείψανα. Ὁ λόφος δὲ οὗτος κατὰ τὸ πλεῖστον τεχνητῶς πάντως ἐχρησίμευεν ὡς φρούριον τῆς πάλαι ποτὲ Γερανείας.

6. **Βουδοῖθεν.** Ὁ δῆμος οὗτος τῆς Ἐρετρικῆς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τοῦ *Μαλιακῶντος* ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Βουδοῖχη* (ἢ Ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἔμαθον, οὐ μόνον θεμέλιοι κτισμάτων πολλοὶ παρατηροῦνται, ἀλλὰ καὶ φρουρίου).

7. **Ἀρπάγιον.** Ὡς ὁ Ἀθήναιος λέγει ἐν βιβ. II^α σελ. 601 Γ οἱ Χαλκιδεῖς ἰσχυρίζοντο, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἤρπασθη ὁ Γανυμήδης ὑπὸ τοῦ Διός, ἐδείκνυσεν δὲ καὶ τὸν τόπον Ἀρπάγιον καλούμενον, ἐν ᾧ καὶ μυρσίαι ἐφύοντο. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἄνωθεν τοῦ Βατῶντος κειμένου ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Γιαμῆρα*, κατὰ τὸ θέρος τοῦτο παρετηρηταίην ἀρχαίον τετραγώνον κτίσμα ἐκ λίθων τετραγώνων πεποιημένον. Τὸ μὲν σωζόμενον ὕψος αὐτοῦ εἶνε μ. 1,30, ἐκάστης δὲ πλευρᾶς τὸ πλάτος μέτρα ἕξ. Τὸ ἔνδον τοῦ τετραγώνου δὲν εἶνε κενόν, ἀλλὰ καλύπτεται ὑπὸ λίθων μικρῶν καὶ μεγάλων ἐπίτηδες τεθέντων. Οἱ λίθοι, ὧν οἱ μέγιστοι ἔχουσι μῆκος 1,10 μ. ὕψ. 0,60, πλ. 0,77, εἶνε μέλανες ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὄρους κεκοσμημένοι. Ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὄρεων ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς, εἰκάζομεν, ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο, ὅπερ ὑπο σεισμοῦ πιθανῶς ἔχει καταπέση, καλεῖται δὲ νῦν *Αρακόσπιτο* (τουτέστι οἰκία Δράκου, ἀνδρὸς δηλονότι ὑπερφυᾶ ἀνδρείαν ἔχοντος) οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ βωμός τοῦ Διός (πρβ. Ἐρημ. Ἀρχαιολ. 1904 σελ. 132). Ἐνταῦθα δέ, ἔθεν θεᾶται τις τοῦτο μὲν ἅπαν τὸ μεταξὺ Διρφυας καὶ Κοτυλαίου πεδίου, τοῦτο δὲ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον λείγοντα τὰς ἀκτὰς τῆς τε Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος, οἱ δαιμονίως περὶ τὰ παιδικὰ ἐπτοημένοι Χαλκιδεῖς πρὸς ἀνάμνησιν ἴσως τῆς ἄρπαγῆς ὑπὸ τοῦ Διός τοῦ Γανυμήδους ἴδρυσαν τὸν βωμόν τοῦτον, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν εἶνε τὸ καλούμενον Ἀρπάγιον. Οὐδὲν παράδοξον δέ, ἂν το νῦν ὄνομα τοῦ ὄρους *Γιαμῆρα* εἶνε τὸ ἀρχαῖον *Γανυμήδειον* παρεφθαρμένον.

8. **Διακρίεις.** Παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Διρφυας πρὸς βορρᾶν τῶν *Βούτων*, μεταξὺ δὲ *Καθερινῶν* καὶ τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου *Διρφύων*

Στειῆς, παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τόπος τις, ὡς ἐμάθομεν, καλεῖται *Διακρίεις*. Ἐκ τοῦ σωζομένου ὀνόματος κρίνοντες δὲν ἀμφιδάλλομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ πόλις *Διακρίεις*, ἧτις καὶ *Διακρία* ἐλέγετο.

Γ'. ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ἀφορμὴν λαβὼν ὁ κ. Wilhelm, ἐξ ὧν ἐγράφη μεν ἐλέγχοντες τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι ὁ ἐν Χαλκίδι εὐρεθεὶς ἱερός νόμος (ιδ. Ἐρημ. Ἀρχ. 1902 σελ. 30 καὶ 1903 σελ. 127) προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, πειρᾶται καὶ αὐθις νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ ὄρθον ἐπαναλαμβάνων κατὰ τὸ πλεῖστον ὅσα καὶ ἐν τῇ πρώτῃ διατριβῇ, ὀλίγα δὲ τινα νέα προστιθεῖς. Ἡμεῖς παραλείποντες ὅσα καὶ πρότερον εἴπομεν ὡς περιττά, θὰ ἐλέγξωμεν τὰ τὸ πρῶτον νῦν ὑπὸ τοῦ κ. Wilhelm λεγόμενα καὶ μὴ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὑγιαίνοντα.

Ἐν στίχῳ 10^ο τῆς πλευρᾶς A ὁ κ. Wilhelm συμπληρῶν *Ἡρακλῆϊ*¹ ἐν τῷ ἐλαεῖ ἐπάγεται τὰδε² καὶ ἐὰν ἐτελεῖτο ἐν Χαλκίδι ἄγων Ἡρακλείων, ἀνέκειτο δὲ γυνάσιον ἐν Χαλκίδι Τίτω καὶ Ἡρακλεῖ, ταῦτα ἀποδεικνύουσι μὲν ὅτι ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐν Χαλκίδι, οὐδὲ μὲν δὲ παρέχουσι πιθανότητα ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι, ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἡρακλῆς ἐν τῷ ἐλαεῖ. Ὅπως ἐξαγάγη τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὁ κ. Wilhelm, νομίζομεν ὅτι ἔδει νὰ ἀποδείξῃ πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ, εἶτα δὲ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν Χαλκίδι ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ τόπος καλούμενος ἐλαεῖς.

Περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου, εἰ καί, ὡς λέγει, δὲν ἠγνῶει, ὅτι ὁ Γλαῦκος ὁ ἐξ Ἀθηρόνος ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Εὐβοίας, φρονεῖ ὅτι ἡ κατα-

¹ Ὁ κ. Wilhelm ἰσχυρίζεται ὅτι πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *Ἡρακλῆϊ ἐν τῷ ἐλαεῖ* καὶ οὐχὶ *Ἀφροδίτῃ ἐν τῷ ἐλαεῖ*, διότι τὸ πρῶτον τοῦ EI γραμμα καὶ δὲν δύναται νὰ εἶνε T, διότι ἂν ἦτο, βεβαίως, λέγει, θὰ ἐφάνετο μέρος τι τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς. Σιώζεται δὲ μέρος λοξῆς γραμμῆς, ἢ ἀνάκει εἰς L. Εἰ καὶ ἡμεῖς μετὰ προσοχῆς ἐξητάσαμεν αὐθις τὸν τε λίθον καὶ τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα, οὐδὲν ἔχοντος λοξῆς γραμμῆς ὁμοίας πρὸς τὴν ἐν στίχοις 5^ο, 10^ο, 15^ο, 18^ο τοῦ L διεκρινόμεν, ὡς ὁμολογουμένως καὶ τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς τοῦ T, ἀλλὰ τοῦτο, διότι ἡ ὀριζόντιος γραμμὴ τοῦ T δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξικνηται μέχρι τοῦ E.

γωγῇ αὐτῇ δὲν ἐκώλυσε τὸν Γλαῦκον γὰ εἶνε γνωστὸς καὶ γὰ λατρευθῆναι πολλαχθῶς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ῥητὴ μαρτυρία περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ δὲν σώζεται, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὐτῇ δὲν εἶνε ἀποδεικτικὴ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ δὲ πιθανότης ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρεύετο ἐν τῇ Χαλκίδι μόνον, **διότι αὕτη εἶνε γείτων τῆς Ἀνοθηδόνος**, δὲν εἶνε διώλου ἀποχρῶν λόγος, ὅπως ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐπιγραφὴ Ἀττικὴ εἰρηθεῖσα ἐν Χαλκίδι καὶ μνημονεύουσα τὸν Γλαῦκον ἀληθῶς προσέρχεται ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Ἡμεῖς ἰσχυρίσθημεν ὅτι ὁ Γλαῦκος ὡς υἱὸς τῆς Εὐβοίας πολὺ φυσικὸν ἦτο νὰ λατρεύηται καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ τόπου τῆς μητρὸς αὐτοῦ, οὐδαμῶς δὲ εἶπομεν ὅτι ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι, διότι αὕτη εἶνε γείτων τῆς Ἀνοθηδόνος. Ἐπειτα δὲν εἶνε παράδοξον, ἐν ᾧ διεσώθησαν μαρτυρία, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρεύετο ἐν Δήλῳ, ἐν Νάξῳ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Γυθείῳ, ἐν τῇ Μαλέᾳ, παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰβηροῖς, περὶ τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ λατρείας αὐτοῦ μηδεμίαν μαρτυρία νὰ ὑπάρχῃ μήτε ἐν συγγραφεῖ τινι μήτε ἐν μηδεμιᾷ ἐκ τῶν ποσούτων περισωθεισῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν:

Ἀπορεῖ ὁ κ. Wilhelm, διότι ἐσιγήσαμεν περὶ τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τοῦ Ἴππολύτου καὶ ἐκ τούτου τεκμαίρεται, ὅτι θεωροῦμεν αὐτὸν Χαλκιδικὸν ἥρωα. Ὅτι εἶνε Χαλκιδικὸς ἥρωας ὁ Ἴππολύτος δὲν φρονοῦμεν, ἀλλ' οὐδὲν παρὰδοξον ἡμῖν φαίνεται ἡ τοῦ Ἴππολύτου λατρεία ἐν Χαλκίδι, διότι γινώσκουμεν ὅτι αὕτη εἶνε στενωῶς συνδεδεμένη τῇ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Ἀρτεμις ἐλατρεύετο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐβοίαν, ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ Ἀθηνᾶ, διατὶ νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι καὶ ὁ Ἴππολύτος ὁ ὀπαδὸς καὶ θαυμαστῆς τῆς Ἀρτέμιδος ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι;

Τὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐβοίαν, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν οἰκισθεῖσαν Χαλκίδα, ἐπίδρασιν τοῦ Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἀττικῆς γλώσσης, ἣν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν παρετήρησαν (ιδ. Bursian Geogr. von Griechenland. II σ. 404. Ernest Legrand et George Doublet Bull. de corr. Hell. 15 σ. 405. Geyer Topographie und Geschichte der Insel Euböia 1903), ὁ κ. Wilhelm, δὲν ἀποδέχεται κρίνων ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἐρετρίας

τοῦ 5^{ου} καὶ 4^{ου} αἰῶνος, ἐν αἷς διασώζεται ἔτι τὸ ἐγγώριον ἰδίωμα. Ἄλλ' ἄγνωστὸν φαίνεται, ὅ κ. Wilhelm ὅτι αἱ ἐν τῇ γλώσσῃ μεταβολαὶ δὲν συντελοῦνται ταχέως. Θαυμαστον μάλιστα εἶνε, πῶς οἱ Ἐρετρίαις λήγοντος τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἰδ. ψήφισμα ὑπὲρ Φανοκλέους τοῦ 323 π. Χ. ἀπέβαλον τὸν ῥωτακισμόν, ἐν δὲ τοῖς ψήφισμασι προσέλαβον τὸν Ἀττικὸν τύπον.

Τὰς συμπληρώσεις ἡμῶν ὁ κ. Wilhelm κρίνει τὰς μὲν πολυμερᾶς, τινὰς δὲ ἀμφιβόλους. Εὐχαρίστως καὶ ἀνεπιφθόνως θὰ ἴδωμεν, ἂν ἄλλος τις εὐστοχώτερον ἡμῶν συμπληρώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἐν στίχῳ 2^ῳ τῆς πλευρᾶς A ὁ κ. Wilhelm ἀναγινώσκει TEIB, ἡμεῖς σαφῶς διακρίνομεν ΙΔΙ BOY. Ἡ ἐν στ. 15^ῳ ὑπὸ τὸ Σ ὀριζόντιος γραμμῆ φρονεῖ ὅτι εἶνε ἡ λεγομένη παράγραφος, τοιαύτη δὲ νομίζει ὅτι ὑπῆρχε καὶ ὑπὸ τὸ Γ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γλαύκου. Τὴν παράγραφον καὶ ἡμεῖς ἐγινώσκουμεν, ἀλλ' εἶχομεν ἀμφιβολίαν καὶ ἀμφιβάλλομεν ἔτι, ἂν τοῦτο σημαίνει, διότι ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ Γ καὶ ἄνωθεν τοῦ A τῆς λέξεως ΑΠΟΛΛΟΝΙ οὐδὲν ἔχνος τῆς παραγράφου ταύτης φαίνεται, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ φαίνηται, διότι τὸ δεύτερον γράμμα Π τοῦ Ἀπόλλωνι ἀπέχει ἰκανῶς. Ἡ τελευταία συμπληρώσις Νῦν[φ]α[ι]ς κ α ἰ [Ἀγ[ε] [λόοι] φαίνεται ἡμῖν τουλάχιστον πολυμεροτάτη. Ἐν τῇ B πλευρᾷ ἐν στ. 1^ῳ ὁ κ. Wilhelm ἀναγινώσκει ΟΑΠΟΤΟΝΔΑΡ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ μετὰ τὸ A γράμμα φαίνεται ὡς Π, ἀλλ' ἀληθέστατον ὡσαύτως εἶνε ὅτι οὔτε τὸ πρὸ αὐτοῦ εἶνε Ο οὔτε τὸ τέταρτον γράμμα μετὰ τὸ A εἶνε Τ ἀλλὰ Ι, διότι οὐδὲ ἔχνος τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς τοῦ Τ φαίνεται. Ἐν στ. 13^ῳ ἀναγινώσκει τέρ ἰερεῖαι ἀντὶ τοῦ ἡμετέρου τῆ ἰερεῖαι. Ὅπως ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, διότι ἐνταῦθα ἀναγράφονται αἱ τῶν ἰερείων ἀποφοραὶ. Ἄν ἀναγνωσθῇ, ὡς ὁ κ. W. λέγει, τίνι ταῦτα παρέχονται, ἡμεῖς τουλάχιστον δὲν ἐννοοῦμεν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν εἶνε τὸ ἐν Κφζ ἐπιγρ. (Paton Oxford. 1891 ἀρ. 37-4) δίδοται ἀκριβέσιον καὶ τὸ ἐν Μυκονίᾳ Bull. corr. Hell. 459) ἰερεῖ δίδοται γιλωσσα κ. λ. Ἀποροῦμεν, πῶς ὁ κ. Wilhelm τὸ ἐν τῷ στ. 8^ῳ μετὰ τὸ Ρ καὶ Τ μικρὸν Ο δὲν διακρίνει, ἐν ᾧ ἐν τε τῷ λίθῳ καὶ τῇ φωτογραφικῇ εἰκόνι καὶ γυμνῶ ὀφθαλμῶ φαίνεται.

Ἀπορεῖ ὁ κ. Wilhelm, διότι λέγομεν, ὅτι ἐν τῷ

περί Ἀρτεμιρίων ψηφίσματι ἐνιαχοῦ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν π. γ. ἐν στ. 2^ῳ λέγομεν ἐτι συνεπληρώσαμεν *θεωροῖσι ὄμιον*], ἐν ᾧ ἐν τῷ λίθῳ φαίνεται *θεώριον* ὡς *πλεῖστοι*. Ὅτε τὸν λίθον εἶδομεν δευτέρου μετὰ τὸν κ. Φωκίτην, ὄντως οὐδὲν ἐκ τῶν γραμμάτων, ἅτινα νῦν φαίνονται, διεκρίνετο, διότι τὰ μέρη ταῦτα τὸν λίθου ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπο ἀσβέστου ἀπολελιθω κένης, ἣτις ὑπο τῶν μεθ' ἡμᾶς ἀναγνωσάντων τὴν ἐπιγραφὴν ἀποτριβεῖσα νῦν δὲν φαίνεται. Ἀρ' οὐ δὲ το Ε τοῦ *πλεῖστοι* ἀνέγνωμεν ὡς Ρ, ἐπομενον ἦτο νὰ συμπληρώσωμεν, ὡς συνεπληρώσαμεν. Ὁρθῶς ὡσαύτως ἀναγινώσκει ὁ κ. Wilhelm ἐν στ. 6^ῳ *ἡμέρας* ἀντὶ *ἡμέραις* ἐν στ. 13 *ἔχουρι* ἀντὶ *ἔχουσι* ἐν στ. 39 *γίνηται* ἀντὶ *γένηται*. Θὰ ἐδεχόμεθα καὶ τὴν ἐν στίχῳ 41^ῳ ἀνάγνωσιν τοῦτα *γίνηται* ἀντὶ τῆς ἡμετέρας τοῦτ' *ἀγινῆται*, ἂν ὁ κ. Wilhelm ἀπεδείκνυσεν ἡμῖν, ὅτι ὁ τύπος τοῦτα ὑπάρχει οὐχὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Κύμης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἐρετρίας. Δὲν πιστεύομεν δὲ ὅτι ὁ κ. Wilhelm προτιμᾷ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦτα ἕνεκα τοῦ ἰωνικοῦ *ἀγινῆται*, διότι εὐτυχῶς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ οὐκ ὀλίγοι ἰωνικοὶ τύποι ὑπάρχουσιν.

Κρίνων ὁ κ. Wilhelm ἐκ τῆς διαλέκτου καὶ τῆς γραφῆς, μάλιστα δὲ ἐκ τῶνδε τῶν ἐν τέλει μετὰ προφανοῦς, ὡς λέγει, ἐμφράσεως λεγομένων «ὅπως ἂν κατὰ τοῦτ' ἀγινῆται ἢ θυσίη καὶ ἢ μουσικὴ τῇ Ἀρτέμιδι εἰς τὸν αἰὶ χρόνον ἐλευθέρων ὄντων Ἐρετριέων καὶ εὐπρητότων καὶ αὐτοκρατόρων» προνεῖ ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐρετρίας ἀπὸ τοῦ τυράννου Κλειτάρχου, δηλ. τῷ 340 π. Χ. Ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο ἐλευθέρων ὄντων τῶν Ἐρετριέων καὶ αὐτοκρατόρων, βεβαίωτατον, ἀμφίβολον δ' ὅμως εἶνε. ἂν ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι ὑπαινιγμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Ἐρετριέων ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Κλειτάρχου ἢ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἄν οἱ Ἐρετριεῖς καθίδρυσαν τοὺς ἀγῶνας τῆς μουσικῆς τῷ 340 π. Χ. πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀπὸ τοῦ Κλειτάρχου ἀπαλλαγῆς, ὡς προνεῖ ὁ κ. Wilhelm, διατί ἐν τῷ ψηφίσματι δὲν ἐξεδήλωσαν τοῦτο σαφῶς, ὡς ἔπραξαν τῷ 313 π. Χ. ἐν τῷ περὶ στεφανηφορίας τῶν Ἐρετριέων καὶ τῶν ἐνοικούντων ψηφίσματι κατὰ τὴν πομπὴν τοῦ Διονύσου, ὅτε ὁ δῆμος ἀνεκτῆ-

σατο τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνιδρύθη ἡ δῆμοκρατία; Ὅς ἡμεῖς τοῦλάχιστον προνοῦμεν, οἱ Ἐρετριεῖς μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπελευθέρωσιν αὐτοκράτορες ἤδη ὄντες καὶ εὐπρίττοιτες καὶ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τρεῖς ἴσως ἢ καὶ τεσσαρας δεκαετηρίδας προσέθηκαν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι καὶ ἀγῶνας μουσικῆς, ὅπως τὰ Ἀρτεμίσια ὡς κάλλιστα ἄγῳσιν. Ἄν οἱ Ἐρετριεῖς ἦσαν ταλαίπωροι, ὡς ὁ Δημοσθένης αὐτοὺς ἀποκαλεῖ καὶ ὁ κ. Wilhelm παραδέχεται ὅτι ἦσαν τοιοῦτοι, ἦτο δυνατόν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ Κλειτάρχου τυραννίδος οὕτω νὰ εὐπρίττωσιν, ὥστε ἐμπρατικῶς ἐν δῆμοσίῳ ψηφίσματι νὰ ἀναγράφωσι τοῦτο; Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδρύσις τῶν μουσικῶν ἀγῶνων δὲν ἐγένετο εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, διὰ τοῦτο, ἴσως δὲ καὶ πολιτικῆς συνέσεως ἕνεκα, τὴν παλαιὰ δουλείαν μόνον ὑψηλίζαντο ἐν τῷ ψηφίσματι. Ὅτι δὲ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ τῷ 340 π. Χ. ἀλλὰ πολὺ πρότερον, πείθουσιν ἡμᾶς καὶ τάδε. Ἄν τις παραβάλλῃ μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπὲρ τοῦ Ταραντίνου Ἠγελόχου ψήφισμα, ὅπερ, ὡς γνωστὸν, ἐγένετο μετὰ τὸ 411 π. Χ. πρὸς τὸ περὶ τῶν Ἀρτεμιρίων, θὰ ἴδῃ ὅτι οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε σχεδὸν τὸ αὐτὸ, οὐ μόνον ἡ γλῶσσα ἢ αὐτῆ, διότι καὶ ὁ βωτακισμὸς ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει (Ἠγέλ. *σίτηριον, παιρίν, ἐπιδημέωριν, συναλευθερώραντι* — Ἀρτ. *ὄπωρ, Ἀρτεμίρια, θέωριν, ἔχουρι*) καὶ οἱ ἰωνικοὶ τύποι δὲν ἐλλείπουσιν (Ἠγέλ. *ἐπιδημέωριν, ἀτελέην, προσδρίην, Ἀθηναίων* — Ἀρτ. *θυσίη, Ἐρετριέων, τριήροτα, διηκόσια, τῆς ἡμέρας, ἀτακτέοντα, ἀτελέα, πωλέοντας, ἀγινῆται, πρηιτότων*), ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις ἐν ἀμφοτέροις χωρίζονται ἐν τέλει ἐκάστου στίχου οὐχὶ κατὰ συλλαβὰς, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ Ἡρακλείτου τοῦ Ταραντίνου καὶ τοῖς ἄλλοις νεωτέροις ψηφίσμασιν, ἀλλ' ἀδιαφόρως. Τούτων πάντων ἕνεκα, ἔχοντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ λόγον ταμιῶν ἐκ Καρύστου (ιδ. σελ. 1), οὐ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε ὁμοίωτατον πρὸς τὸ τοῦ περὶ τῶν Ἀρτεμιρίων ψηφίσματος, ὡς καὶ τὰ λείψανα τῆς προευκλειδείου γραφῆς, εἶχομεν καὶ ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ πολλὰς δεκαετηρίδας μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὁ κ. Wilhelm παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Hoffmann καὶ Bechtel ὅτι αἱ δίφθογγοι η, φ, ει ἐν τέλει τῶν πτωτικῶν καὶ ἐν τοῖς ῥήμασιν ἐβραχύνθησαν εἰς *ei, oi, e* ἐλέγχεται ἡμᾶς ὡς ἀγνωστοῦνται πρᾶγμα γνωστότατον παρατηρούμενον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἑρετρίας καὶ τοῦ Ὄρωποῦ. Ἡμεῖς, εἰ καὶ τιμῶμεν τοὺς ἔχοντας ταύτην τὴν γνώμην ἄνδρας, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς γραφῆς, μάλιστα ἐν αἷς ἐπιγραφαῖς αὕτη σάλευει πρὸς Ἡγελ. τεξ βουλῆ. Ἄρτεμ. ἱερθεῖα καὶ ἱερθεῖα, στήλει λιθίνῃ, προτιμῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ταῦτα εἶνε λειψάνα τῆς προευκλειδείου γραφῆς, ἅτινα ἐξέλιπον, ὅτε τέλειον ἐπεκράτησεν ὁ Ἰωνικός ἀλφάβητος. Τοῦτου ἕνεκα νομιζομεν ὅτι πρέπει νὰ τονίζωνται, ὡς ἡμεῖς ἐτοίμαμεν. Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἑρετρίας καὶ τοῦ Ὄρωποῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Καρύστου καὶ αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς (ἰδ. ἐπιγ. 1 Ἀρχαιοστράτο, Θήβαις καὶ Θέβαις, Εὐβοίῳ, Βολιμεράτης, Ἐπιγ. 2 Εὐκλείσει = Εὐκλείτῃ ἐπιγ. 4 Μεγάροῦ). CIAH 678 Β καίεῖς καὶ καίης καὶ καίεσ CIAH 38, 7 τοῦ ἔτους 376 π. X τῆ βουλῆ.

Ἐν τῷ ὑπὲρ Ἡρακλειδοῦ τοῦ Σολέως Χαλκιδικῶ ψηφίσματι (Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σελ. 118) ὁ κ. Wilhelm λέγει ὅτι οὐχὶ πιθανόν, ἀλλὰ βεβαίον εἶνε ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι ἀναφερομενος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου εἶνε ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομητωρ. Ἄγνωστῆ, φαίνεται, ὁ κ. Wilhelm ὅτι πολλάκις καὶ τὰ βεβαϊότατα τῶν πραγμάτων ὑποκοριζόμενοι παριστῶμεν μόνον ὡς πιθανά. Παράδοξον δ' ἴσως φαίνεται ἡμῖν, πόθεν ὁ κ. Wilhelm ἐξήγαγεν, ὅτι ἡμεῖς νομιζομεν, ὅτι ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἀπεστάλη εἰς Ῥώμην, ὅτε βεβαίως ἄδηλος θὰ ἔμενον ἡ σχέση τῆς δωρεᾶς ταύτης πρὸς τοὺς Χαλκιδικεῖς. Ἰσοῦ τί ἡμεῖς λέγομεν περὶ αὐτῆς. « Οὐδ' ἀνάθεον ἄλλοθεν εἶνε γνωστὴ ἡ δωρεὰ αὕτη τοῦ σίτου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τοῦ πρέσβεως τῶν Ῥωμαίων Ποπιλλίου εὐγνωμοσύνης ἕνεκα ». Ἐν ταῦθα ἴσως ὁ κ. Wilhelm συνέχει τὰ ἐπόμενα, ἐν οἷς λέγομεν, ὅτι καὶ πρότερον ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ

Φιλοπάτορος ἀπεστάλη σίτος τοῖς Ῥωμαίοις σιτικῶν ἀνδράσιν ἕνεκα μεγάλης σιτοδείας. Ἀλλὰ ταῦτα δεκνύουσιν οὐχὶ ὅτι καὶ ἡ πεμφθεῖσα σιτικὴ δωρεὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐστάλη εἰς Ῥώμην, ἀλλ' ὅτι αἱ σχέσεις τῶν Πτολεμαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἦσαν παλαιότεραι καὶ ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐστάλη τοῖς Ῥωμαίοις σίτος. Φρονεῖ δὲ ὁ κ. Wilhelm, ὅτι ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἐστάλη, ὅτε ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος Πτολεμαῖος συμπληρωθέντες ἐπικατέστησαν ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντιόχου πολέμου τὴν βοήθειαν τοῦ καινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων (κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 169/8 κατὰ Niebu III 174). Ἐν τοῦτο εἶνε ἀληθές, διατι μόνος ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος μνημονεύεται ἐν τῷ ψηφίσματι, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ νεώτερος, ἀρ' οὐ συνεδασίλευον, ἀμφοτέρω ἐστὶν αἱ τὴν δωρεάν, ἀμφοτέρω ἐπικατέστησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προστασίαν καὶ ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων. Δὲν ἔπρεπε ἐν τῷ ψηφίσματι νὰ μνημονεύωνται καὶ οἱ δύο Πτολεμαῖοι, ἀρ' οὐ ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἐπέμφθη ὑπ' ἀμφοτέρων, ὅτε συνεδασίλευον. Το νὰ μνημονεύηται μόνος ὁ πρεσβύτερος μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ δωρεὰ ἐξεπέμφθη ἢ πρὸ τοῦ 170/69-164/3 π. X ἢ μετὰ τὸ 164, ὅτε ὁ πρεσβύτερος ἐκπεσὼν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀποκατέστη αὐθις εἰς τὸν θρόνον. Ὁρθῶς ἀναγινώσκει καὶ συμπληροῖ ὁ κ. Wilhelm διαφόρων πρὸς καταγορασμοῦν. Ἡ λέξις καταγορασμός εἶνε συνηθεστέρα τῆς ἀγορασμός, ἀλλ' ἀρ' οὐ το Σ τῆς προθέσεως ἀνεγνωμεν Ε, δὲν ἠδυνάμεθα πλέον ἢ νὰ ἀναγνώσωμεν κατ' ἀγορασμοῦν, οὐ ἡ ἔννοια καὶ σημασία ἡ αὐτὴ τῷ πρὸς καταγορασμοῦν. Καὶ τὴν τελευταίαν συμπληρωσιν τῶν προσημειωμένων ἰσχυμάτων ὡς πληροῦσαν τὸ κενὸν τοῦ χώρου ἀποδεχόμεθα. Προτιμῶμεν δ' ἐν τέλει νὰ συμπληρωθῇ νόμος καὶ οὐχὶ δόγματι, ὡς προτείνει ὁ κ. Wilhelm, διότι δὲν ἀμφισβῆλομεν, ὅτι ταῦτα ἐκανονίζον ὑπάρχων νόμος καὶ ἰσχύων καὶ οὐχὶ δόγμα ἐκαστοτε γινόμενον.

Ἐν δὲ τῷ ὑπὲρ Εὐβούλου ψηφίσματι σελ. 123, 4 ὁ κ. Wilhelm λέγει ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς παρὰ τοῖς Χαλκιδικεῦσι διακρίοιτο τὴν ὑπαρξίν μῆκος Ὀλυμπιῶνος. Ἄγνωστῆ, φαίνε-

ται, ὁ κ. Wilhelm, ὅτι, ἂν μὴν τις ἐπωνομάζετο ἀπὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, θὰ ἐκαλεῖτο οὐχὶ Ὀλυμπίων ἀλλ' Ὀλυμπίας, διότι τὰ εἰς -ίων ὀνοματὰ τῶν μνηῶν παράγονται ἀπὸ ὀνομάτων τῶν ἑορτῶν· οἷον ἐκ τοῦ Βοηδροῖμια Βοηδρομιῶν, ἐκ τοῦ Σκιροφόρμια Σκιροφοριῶν, ἐκ τοῦ Θαργήμια Θαργημιῶν, ἐκ τοῦ Ηεανρήμια Ηεανρημιῶν, ἐκ τοῦ Ἀρθεστημια Ἀρθεστημιῶν κλπ. Ἡμεῖς προετιμησαμεν νὰ συμπληρώσωμεν Ὀλυμπιῶν, διότι δὲν γνωρίζομεν, ὅτι ἐν Χαλκιδίᾳ ἐτελοῦντο Ὀλύμπια· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐγινώσκομεν τούτο, θὰ ἐδιστάζομεν, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι ἐν Ἡλιδί, ἐνθα κατ' ἐξοχὴν ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο καὶ Ὀλύμπια ἤγοντο, οὐδεὶς τῶν μνηῶν οὐδὲ ὁ ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια, ὡς ἦτο πολὺ φυσικόν, ὀνομάσθη Ὀλυμπιῶν. Δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν ἐν τῷ στ. ὄ" συμπλήρωσιν ὀ[πότια]ν, διότι ἐν οὐδενὶ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ψηφισμάτων οὕτως εὔρηται, θὰ προετιμῶμεν τὴν τοῦ φίλου κ. Σ. Βάση (Ἀθην. Τόμ. 17' σελ. 627) ὄ[του ἄ]ν τις χρῆσιαν ἔχων αὐτῷ ἐπιτεχνάσῃ, ἂν ὑπῆρχε χῶρος ἐν τῷ λίθῳ ἐπιτρέπων προσθήκην δύο ἐπιγραμμάτων ἐν τέλει

τοῦ στίχου. Ὁ κ. Β. Λεονάρδος προτείνει ὄ[του ἄ]ν τις χρῆσιαν ἔχων αὐτ[οῦ], παραβάλλων ὡς πρὸς τὴν διπλῆν γενικὴν τὸ ἐν στ. 17-18 τῆς ἐν Dittenb. Syll² 183 ἐπιγραφῆς τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας τεχνάσῃ ἂν τοῦ δέηται τοῦ δήμου. Καὶ στ. 10 αὐτόθι, πρόθμια ἐαυτὸν παρέχεται εἰς τὰς τὰς τοῦ δήμου χρῆσιαι καὶ ὦν (ν) ἂν τις ἰδίαν τῶν πολιτῶν δεόμετός τον (ἔπερ διορθῶ (αὐ)τοῦ καὶ δὲν διαγράφει, ὡς ὁ Wilamowitz ἐν syll. 37⁸ νομίζει (Wilhelm ἐν Götting, g. A. 1900 σ. 105), ὡσαύτως παραβλητέον νομίζει τὸ παρ' Ἡροδ. 3, 157 καὶ Θουκ. 1, 32 δεόμεαι καὶ τὸ ἐν Ἡροδ. Ζ' 53 χρῆσιω, ἅτινα διπλῆ ὡσαύτως γενικῆ συντάσσονται. Παραδείγματα ὅμοια πρὸς τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν εἰσὶ πάοι· ἐκ Χαλκιδικῆς μὲν ἐπιγραφῆς (Bull. corr. Hell. XVI σελ. 96) το πολλοῖς τῶν πολιτῶν γίνεσται χρῆσιμος ἐν οἷς ἂν τις αὐτὸν παρακαλῆ· ἐξ Ἑρετρικῆς δὲ τὸ ἐν Ἑρημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 150 στ. 9 χρῆσιαι παρεχόμενος εἰς ἂς ἂν τις αὐτὸν παρακαλῆ.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΛΗΚΥΘΟΣ

(Πιν. 1).

Τὸ ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον
κέκτηται ὑπ' ἀριθμὸν εὐρετηρίου 12771 τὴν ἐν

Πιν. 1 εἰκονιζομένην λήκυθον ὕψους 0,39 τοῦ μέ-
τρου φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν Ἀ.Καίμαχος καὶ ἰε

Εἰκὼν 1.

καὶ προερχομένην ἐκ τῶν ἐν Βρετανίᾳ ἐπὶ τοῦ κτήμο-
τος Καρλῆ γενομένων τῶν 1900-1901 ἀνασκαφῶν.

Τὴν λήκυθον ταύτην ἀνέκδοτον οὖσαν ἀνέλαβε τὴν
δημοσιεύσῃ ὁ κ. Bosanquet, ὅστις ὁμῶς ἔνεκα ἀσχε-

λιθῶν ἄλλων μὲν παρεχόμενα τὸ δικαίωμα του τοῦτο, ὅπως ἐγὼ ἐκδώσω αὐτήν. Τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀλκιμάχος καλῶς* φέρουσι καὶ ἕτερα ἐξ ἀγγεῖα ἢ μᾶλλον ἐπιτά. τοῦ κ. Klein ἐν *Lieblingsinschriften* σ. 165 καὶ ἐξ. ταξιθετούσης σὺν τούτοις καὶ ἕτερον ἀγγεῖον, ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀξιοπεύθης καλῶς Ἀλκιμάχου*¹. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπιγραφὴν συμπληροῦντες διὰ τῶν δύο καταφανῶς ἐλλειπόντων γραμμῶν εἰκάζομεν, μετὰ πολλῆς πιθανότητος, ὅτι ὁ Ἀλκιμάχος ἦτο πατήρ τοῦ Ἀξιοπεύθους.

Ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων παρουσιάζουσι λευκὸν ἔδαφος μόνον ἢ ἐν λόγῳ λήκυθος καὶ μία οἰνοχόη τῆς αὐτῆς τεχνολογίας καὶ ἐπιγραφῆς ἀποκειμένη ἐν Νεαπόλει² εἰκ. I).

Ἡ ἀκριβὴς ἀπεικονισὶς τῶν παραστάσεων τῆς λήκυθου ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀπαλλάσσει ἡμᾶς πάσης λεπτομεροῦς περιγραφῆς καὶ διὰ τοῦτο προβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδαιότερων ζητημάτων τῆς τεχνολογίας καὶ ἐρμηνείας αὐτῶν. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἡμετέρα λήκυθος ἔχει το μὲν ἔδαφος γαλακτοχρῶσον, τὴν δ' ἐπιφανείαν τῶν προσώπων ἐπεσπρωμενὴν διὰ δευτέρου προσθέτου στρώματος, καθαρῶς λευκοῦ χρώματος³ καὶ χρησιμεύει ὡς κρίκος ἐνωτικὸς τῶν διαφόρων ἀρχαιότερων ἀγγείων, τῶν ἐχόντων ἐπιγραφὴν . . . καλῶς καὶ τῶν νεωτέρων λήκυθων ὅσαι ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν *Δίφικος καλῶς* καὶ *Δρόμιππος καλῶς*⁴. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ἀρχαιότερων ἀγγείων ἀπαντῶσι, ὡς γνωστόν, πλείστα κύρια ὀνόματα ἀκολουθούμενα ὑπὸ τοῦ ἐπιθέτου *καλῶς*, ἢ.χ. *Δίφικος καλῶς*, *Γλαύκων καλῶς*. Τὸ μὲν πρῶτον εὑρεθαι ἐπὶ ἀμφορέων καὶ λήκυθων ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ ἐδάφους, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι κεχαραγμένον ἐπὶ ἀμφορέων, κυλίκων, μιᾶς οἰνοχόης καὶ λήκυθων ἐρυθρῶν τε καὶ λευκῶν.

Ἡ ἡμετέρα λήκυθος εἶναι μοναδική διότι εἰκονίζει τὴν παιδίσκην ἔχουσαν τὸ πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα ἐστραμμένα πρὸς τον παρατηρητήν. Εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι γνωστὸν ἄλλο παράδειγμα ἐκ λήκυθων ἄλλης ἀρχαιότερας ἐποχῆς, πλὴν τῆς τοῦ

Μουσείου Ἀθηνῶν, ὑπ' ἀριθ. εὐρετηρίου 12786 τῆς φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν *Δίφικος καλῶς* καὶ ἐχούσης ἀκριβῶς τὸ ἴδιον σχῆμα πρὸς τὴν ἡμετέραν λήκυθον, συγχρόνως δὲ χρησιμοποιοῦσης λευκὸν χρώμα διὰ τὸ πρόσωπον. Καὶ ἐπὶ ταύτης ὅμως τὸ πρόσωπον τῆς μορφῆς δὲν εἶναι ὅλως ἐστραμμένον κατ' ἐνώπιον, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων λήκυθων δύναμαι νὰ παραθέσω μόνον ἐξ παραδείγματα ὧν τὰ μὲν δύο, ὄντα ἔργα τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου, ἀνήκουσι τῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶναι καταγεγραμμένα ὑπ' ἀρ. 1816 καὶ 1817, τὸ δὲ τρίτον εἶναι ἀνέκδοτος λήκυθος τοῦ ἐν Παρισίοις Μουσείου τοῦ Λούβρου, γνωστὴ μοι ἐκ φωτογραφίας, καὶ τὸ τέταρτον εὑρίσκεται ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ *White Vases* σ. XI. Ἐνταῦθα ὅμως τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ φαίνεται ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔμπροσθε κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Ἡ πέμπτη ὁμοίωσις λήκυθος εὑρεθαι ἐν τινι καταστήματι ἐν Ἀθήναις, καὶ ἡ τελευταία εἰκονίζεται παρὰ Pottier Léc. bl. πίν. 2.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ὅμου τῆς ἡμετέρας λήκυθου εἶναι μέλαν καὶ ἡ διακόσμησις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν φοινικοειδῶν κοσμημάτων ἐρυθρῶν, ἅπερ ὁ τεχνίτης ἐσχέδιασεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Τὸ μεταῖον τῶν κοσμημάτων τούτων ἔχει πρὸς τὰ κάτω ἐκατέρωθεν ὡς ὑπόφυσιν ἄνθος. Τούτων δὲ ὑπέρεκειται δώριον κυμάτιον. Ὁ συνδυασμὸς φοινικοειδῶν κοσμημάτων μετ' ἀνθέων ἐπὶ ὅμου διακεκοσμημένου δι' ἐρυθρῶν σχεδιογραφημάτων εἶναι ἀρχαῖος καὶ σπάνιος ἐπὶ λήκυθων λευκοῦ ἐδάφους. Τοιαῦτα παραδείγματα εὑρίσκουμεν ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1628¹ καὶ 12770 λήκυθοις τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ὧν τὰ πρόσωπα ἔχουσι τὴν ἐπιδερμίδα ἐπεσπρωμενὴν διὰ δευτέρου στρώματος προσθέτου λευκοῦ χρώματος, ὡς ἡ ἡμετέρα, ὡσαύτως ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1987 καὶ 1929 λήκυθοις, ἐπὶ τῆς δευτέρας τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται παῖς *καλή*, ὁμοίως ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1645 καὶ 1696 μετὰ μέλανος ἐδάφους, αἵτινες εἶναι ἄξιοι λόγου, διότι ἔχουσι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κοσμημάτων ὅπερ προέρχεται ἐκ λήκυθων ἐχουσῶν ἐρυθρὰς μορφὰς καὶ διότι φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν *Γλαύκων καλῶς*. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλη λήκυθος ἔχουσα τὸ ἔδαφος

¹ Röm. Mitth. II σ. 262 πιν. XI 2.

² Klein σ. 166 ἀρ. 7. Μουσεῖον Νεαπόλεως ἀρ. 2439.

³ Weisshäuptl Ath. Mitth. 1890, 41 καὶ ἐξῆς. Βλ. ὡσαύτως καὶ Bosanquet Journ. Hell. Studies 1896, 164 καὶ ἐξῆς.

⁴ Klein σ. 166 καὶ ἐξῆς.

¹ Athen. Mitth. 1890 I.

έρυθρόν καὶ ἐπιγραφὴν Ἄλκιμαχος καλός παρ-
ρουσιάζει τὸ αὐτὸ κόσμημα¹.

Τοιαῦτα ἀνθήμια, ὅταν ὁ ὄμος ἦναι λευκοῦ
χρώματος εἶναι σπάνια, ἂν καὶ αἱ λήκυθοι τοῦ Μου-
σείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1846 καὶ 1823² παρέχουσι
παράδειγμα τοιοῦτου κοσμημάτος ἐπὶ λευκοῦ ἐδά-
φους.

Ὁ μαϊάνδρος ὑπεράνω τῆς παραστάσεως κοσμεῖ
ὀλόκληρον τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος τῆς
ληκύθου καὶ ὄχι, ὡς συνήθως, τὴν προσθίαν μόνον
ὄψιν. Ὅμοια παράδειγματα παρουσιάζουσιν αἱ ὑπ'
ἀρ. 1963 καὶ 12786 λήκυθοι τοῦ Μουσείου Ἀθη-
νῶν. Ὑπὸ τὴν εἰκόνα διακρίνονται δύο ἐρυθραὶ
γραμμαὶ λείψανα τῆς ἀρχαίας τεχντροπίας. Το
τοιοῦτο παρουσιάζεται καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1828 με-
λανομόρφῳ λήκύθῳ τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν
μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Πλάκων καλός*.

Καίτοι τοῦ πίνακος πιστῶς ἀναπαράγοντος τὰ
χρησιμεύσαντα διὰ τὴν λήκυθον ἡμῶν χρώματα
κρίνομεν καλὸν νὰ διαλάβωμεν ἐν ὀλίγοις περὶ
αὐτῶν. Ἐγένετο γρηῃσις πρῶτον ἀνοικτοῦ κιτρινω-
ποῦ χρώματος διὰ τὰς γενικὰς γραμμάς καὶ τὰς
λεπτομερείας, εἶτα λευκοῦ διὰ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ
προσώπου, τὸ βᾶθρον καὶ τὸ κιονόκρανον τοῦ κί-
ονος, ὅστις εἶναι ὄμοιος ῥυθμοῦ, κατόπιν ἐρυθροῦ
διὰ τὸ φόρεμα τῆς γυναικὸς, τὴν ταινίαν τῆς κό-
μης αὐτῆς, διὰ τὰς πτυχὰς καὶ τὴν ζώνην τῆς
παιδίσκης ὡς καὶ διὰ μικρὸν μέρος τῆς πτέρυγος
τοῦ πτηνοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐτέθη μέλαν χρῶμα εἰς
τὸ ὑπόλοιπον. Το ἔδαφος εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς λευκόν,
ἀλλὰ γαλακτόχρουν, ὡς γίνεται συνήθως, ὅταν
χάριν ἀντιθέσεως ἐπιτίθηται δευτέρον στρώμα λευ-
κοῦ χρώματος διὰ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ προσώπου.

Τὸ παιδίον, καίτοι καταφανῶς ἄρρεν, ἔχει ὡσαύ-
τως τὴν ἐπιδερμίδα λευκὴν.

Ἄνδρες μεγάλης ἡλικίας δὲν ἀπεικονίζονται
πολύ εἰς τὰς παραστάσεις τῆς κατηγορίας ταύτης,
ὅταν δὲ ἐμφανίζονται, σχεδιογραφοῦνται μόνον ἐν
γενικαῖς γραμμαῖς. Ἡ γρηῃσις στερεοῦ μέλανος
χρώματος ἐν μάζῃ, ὡς ἐν τῷ φορέματι τῆς παι-
δίσκης, καὶ ταῖς θριξί τῶν δύο γυναικῶν ἀνήκει
εἰς ἀρχαϊκὴν περίοδον, ἢ δὲ πρὸς τοῦτο γρηῃσις καὶ
ἄλλων χρωμάτων εἶναι νεωτέρας ἐποχῆς.

Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς μητρὸς εἶναι ὀρθῶς ἐσχεδια-
σμενός κατὰ κροταφογραφίαν, ἅτε δεικνύων το
ἄνω βλέφαρον διὰ δύο γραμμῶν. Το στόμα αὐ-
τῆς φαίνεται μειδιῶν, διότι ἢ πρὸς τὴν ἄνω καμ-
πύλη γραμμὴ δὲν ἐκφράζει τὸ ἀρχαϊκὸν μει-
δίαιμα, ἀλλὰ εἶναι μᾶλλον προσπάθεια πρὸς ἔκ-
φρασιν πραγματικοῦ μειδιώματος. Το κάτω χεῖ-
λος προεξέχει σκυθρωπίζον. Τοῦτο δὲ συνήθως
παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων.
Παρόμοιον τι παρουσιάζεται καὶ ἐπὶ τῆς ληκύ-
θου τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1645 ἧτις
φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *Πλάκων καλός*. Ἡ τέχνη
λοιπὸν τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἶναι ἀρχαϊκὴ καὶ
δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν αὐτὴν ἐν ταῖς πρώταις
ληκύθοις τῆς πολυχρώμου τάξεως, ὡς ἀρκουσαν
εἰς τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἡ παιδίσκη φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων νήπιον περι-
βάθρον, ὡς ἐπὶ ἵππου καθήμενον, καὶ διὰ τῶν δύο
χειρῶν τῆς κρατεῖ στερεῶς τοὺς πόδας αὐτοῦ καμ-
πτομένους ἔμπροσθεν τοῦ στήθους τῆς, ἐνῶ ἡ μή-
τηρ ἐκτείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὸ μικρὸν ἐστραμ-
μένον πρὸς τὸ μέρος τῆς. Ὁ τεχνίτης ἀρῆκεν ἀθε-
βαιον τὴν ἀφορμὴν τῆς κινήσεως τῆς μητρὸς. Διὸ
καὶ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, ἐὰν ἡ μήτηρ
προσπαθῇ νὰ στηρίξῃ τὸ παιδίον, ὅπερ νῦν ἤδη
οὕτω διδασκόμενον τὴν ἵππικὴν εἶναι περίτρομον
διὰ τὴν αἰονεὶ ἐπισφαλῆ θέσιν του, ἔνεκα δὲ τού-
του καὶ κρατεῖ σφιγκτα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς
τὴν κόμην τῆς παιδίσκης, τείνει δὲ τὴν δεξιὰν
πρὸς τὴν γενέτειραν ζήτησιν παρ' αὐτῆς πρὸς
τινὰ βοήθειαν ἢ ἐὰν ἀπλῶς ἡ μήτηρ θωπεύῃ τὸ
τέκνον τῆς, ὅπερ ἀναγνωρίζον ἢ καὶ καλοῦν αὐτὴν,
τῇ τείνῃ τὴν δεξιάν, ἢ ἐὰν ἡ μήτηρ σπεύδῃ ν' ἀνα-
λάβῃ ἐκ τῶν ὤμων τῆς ὑπηρετρίας τὸ παιδίον πεί-
νον πρὸς αὐτὴν τὴν δεξιάν καὶ προτιμῶν τῆς ξέ-
νης τὴν γεννησασαν. Ἐν τούτοις τὸ παιδίον δὲν
φαίνεται πολὺ ἀνησυχόν, ἀλλὰ μᾶλλον μειδιῶν.
Διὸ ἀποκλίνω ὑπὲρ τῶν δύο τελευταίων ἐρημησιῶν
τῆς παραστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ὀρίσω ἀκρι-
βῶς ποία ἦτο ἡ ἰδέα τοῦ καλλιτέχνου, καθοσον,
ἐν παροῦσιν εἰρήσθω, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐξωγράφουν
κανονικῶς οὕτως, ὥστε νὰ διακρίνονται εὐκρινῶς
καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀπεικονιζό-
μενα. Ἐπὶ τῆς προκειμένης ὁμοῦς παραστάσεως
αἰσθανομεθα πνέουσιν τὴν ἀτμοσφαιραν τοῦ οἴ-

¹ Klein ἀρ. 5.

² Ath. Mitt. 1890 πίν. 1.

κογενειακού βίου, ἐν ᾧ διαλάμπει ἡ στοργὴ καὶ ἡ χαρὰ τῆς γυναικὸς παιζούσης κατ' οἶκον μετὰ τοῦ τέκνου τῆς.

Νηπιον περιβάδην καθήμενον ἐπὶ τῶν ὤμων γυναικὸς εἶναι μοναδικὸν παράδειγμα εἰκόνας πηλίνου ἀγγείου. Παρεμφερὲς ὅμως τῇ παραστάσει ταύτῃ εἶναι σκηνὴ τῆς κρατῆρος, μέλανος ἐδάφους, ἀνηκόντος εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου¹ καὶ ἀπεικονίζοντος παίρνιον σατύρων ἰππευόντων ἐπὶ τῶν ὤμων ἀλλήλων. Πάντες οἱ σάτυροι, ἐκτὸς ἑνὸς μικροῦ ἰσταμένου ὀπισθεν, εἶναι τελείως ἀνεπτυγμένοι, εἶναι δὲ ἐστραμμένοι κατὰ κρόταρον· ἀλλ' ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει ἐμφανίζεται ἡ Πανδώρα ἐστραμμένη καθ' ὀλοκλήριαν πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἴσως τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου IX 119 ἀναφερόμενον παίρνιον ἐφοδισμῶς παρουσιάζεται ἡμῖν ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ, ὡς καὶ ἐπὶ εἰδωλίων Ταναγραίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας συγγραφεὺς δὲν προβαίνει εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ παίρνιου, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐπιμεινωμεν εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην.

Νηπια περιβάδην ἰππεύοντα ἐπὶ τῶν ὤμων ἄλλων ἀπαντῶσι μόνον ἐν τῇ γλυπτικῇ. Ὁ Reinach² παραθέτει ἄγαλμα ἀπεικονίζον νηπιον περιβάδην καθήμενον ἐπὶ ἐτέρου μικροῦ ἐρωτιδέως ἰππεύοντος ἐπὶ τράγου. Ὁ Gerhard³ ἐξέδωκε κάτοπτρον ἐφ' οὗ παριστᾶται νηπιον περιβάδην φερομενον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνδρός. Ὁ Hellbig⁴ ἐδημοσίευσεν ἄγαλμα τοῦ Βατικανοῦ ἐν ᾧ ὁ Σάτυρος φέρει ὡσαύτως νηπιον περιβάδην καθήμενον ἴσως Διονυσίου.

Νηπια ὅμως ἐν ἄλλῃ στάσει ἀπαντῶσιν ὄχι ὀλίγα ἐν τοῖς πηλίνοις ἀγγείοις τῆς ἐποχῆς τῆς ἡμετέρας ληκύθου. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετελέσαν πολλὴ ἡ ἀρχαία μυθολογία καὶ ἱστορία ἐξ ὧν ἐλήθησαν ὑπο τῶν ἀρχαίων ἀγγειογράφων ὡς θέματα παραστάσεως οἱ περὶ ἀνατροπῆς θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων θρόνοι. Οὕτως ἀπαντῶσι παραστάσεις Ἀχιλλέως παραδιδόμενου τῷ Χείρωνι ἐπὶ οἰνοχόῃς ἐδάφους λευκοῦ μετὰ μορφῶν μελαινῶν⁵, Ἐρμού

κρατούντος τὸν Ἴρακλέα¹, Διονύσου εὕρισκομένου μετὰξὺ τῶν Νυμφῶν², Ἐριχθονίου παραδιδόμενου εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὸ τῆς Γῆς³, Περσέως καὶ Δανάης πρὸ τῆς λάρνακος⁴, Ἴρακλέους καὶ Ὑλλου, (τοῦ τέκνου τῆς Δηριανείρας), ἐπὶ ληκύθου τοῦ Ashmolean Museum. Ἡ τελευταία αὕτη παράστασις εἶναι σπάνιον παράδειγμα ληκύθου μέλανος ἐδάφους ἀπεικονίζούσης μυθολογικὸν θέμα⁵.

Ἐτέρα λίαν ἐνδιαφέρουσα ληκύθος λευκοῦ ἐδάφους ταρισταῖ ἀνάγλυφον στήλην ἐφ' ἧς εἰκονίζεται νηπιον τείνον τὰς χεῖρας πρὸς τὰς σταφυλὰς ἅς ἡ μητὴρ καθήμενὴ κρατεῖ (Ἐρ. Ἀρχ. 1886 πίν. 46'). Νεώτεροι ληκύθοι ἔχουσι νηπια φυσικώτερον ἐξωγραφημένα. Ἐν τῶν πρώτων παραδειγματῶν τῆς περιόδου μετὰξὺ τῆς παρούσης καὶ τῶν καλουμένων πολυχρῶμων ληκύθων εἶναι ἡ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1947. Αἱ ἐν αὐτῇ τρίχες τοῦ νηπιῦ εἶναι οὐλαὶ καὶ τὸ σῶμα παχὺ καὶ φυσικόν. Συμπλέγματα τοῦ εἶδους τούτου τῆς παραστάσεως τοῦ ἴσως καλουμένου ἐφοδισμοῦ ἀπαντῶσιν ἐπὶ διαφόρων ἀγγείων. Ἐπὶ ἀγγείου λ. γ. ἐρυθροῦ ἐδάφους Baumeister Denkmäler I. σελ. 31) ὁ Αἰνεῖας φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ τὸν Ἀγχιάνην. Ἐπὶ ληκύθου ἀρχαϊκῆς μετ' ἐπιγραφῆς *Χαρμίδης κατὰς* τοῦ ἐν Βοστώνῃ Μουσείου ἀρ. 424 ἀπεικονίζεται σάτυρος ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἐτερον ἀγγεῖον παριστᾷ ἐπίσης νηπιον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνδρός. (Archaeol. Zeit 1879 πίν. V').

Συχνότερα ὅμως εἶναι τὰ παραδείγματα νηπίων ἐν ταῖς παραστάσει τῶν ἀρχαίων ἀγγείων ἐν αἷς εἰκονίζονται τὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἰδίως δὲ τὰ μετ' ἐπιγραφῆς *κατὰς* ἀγγεῖα παρέχουσιν ἀφθονίαν νηπιακῶν ἐπεισοδίων, ὡς ἡ κύλιξ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Μέτωρ κατὰς*. Ὁ Klein ἐν *Lieblingsinschriften*⁶ II σ. 156 παραθέτει ληκύθον μετ' ἐπιγραφῆς *Γαύκων κατὰς*, ἐν ἧ ἡ τροφὸς κρατεῖ νηπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς⁶. Ἄλλη ληκύθος τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου μετ' ἐπιγραφῆς *Δρόμιπτος κατὰς* παρουσιάζει παιδίσκην προτείνου-

¹ Journ. Hell. Studies XI πίν. 12.

² Reinach Répertoire de la Statuaire II 2 σ. 464 ἀρ. 5.

³ Gerhard Etrusk. Spiegel. I 12, 15 καὶ 16.

⁴ Hellbig Führer durch die öffentl. Samml. Roms.

⁵ Journ. Hell. Studies πίν. 2ος καὶ Berlin. Museum 4220 (Klein Lieblingsinschriften² p. 58 ἀρ. 23).

¹ Arch. Zeitung, 1879 πίν. 7.

² Coll. Hotel Lambert πίν. XI.

³ Mon. dell'inst. I. 10, 12 καὶ X 39.

⁴ Mon. dell'inst. 1856 πίν. 58.

⁵ Gardner Cat. no. 322 πίν. XVIII.

⁶ Gardner Ashmolean Museum ἀρ. 320.

σαν τὸ τέκνον εἰς τὴν μητέρα του¹. Τὸ αὐτὸ θέμα παρατηρεῖται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1304 ληκύθῳ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν καὶ ἐν λουτροφόρῳ τοῦ αὐτοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1250. Ἐπὶ μιᾶς οἰνοχόης φερούσης ἐπιγραφὴν *Σάκκος καθὼς*, ἣς τὴν εἰκόνα ὁ Klein παραθέτει ἐν σελ. 136, παρουσιάζεται μικρὸς τις σάτυρος ἰππεύων ἐπὶ ἐλάφῳ, ἣ δὲ μαινὸς ἢ ἀκολουθοῦσα ἔχει ἐπιδερμίδα ἐκ λευκοῦ χρώματος ὡς ἢ ἐπὶ τῆς ληκύθου ἡμῶν μορφῆ.

Ὁ ὄπισθεν τῆς μητρὸς ὀρώμενος κίων ἐμφανίζει ὅτι ἡ σκηνὴ λαμβάνει χώραν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας. Κίονες δὲ τίθενται ἐν χρήσει εἰς τὰς ληκύθους, κατὰ συνθηκὴν, ὡς ἀπλοῦν ὄριον ἢ πλάσιον διακοσμητικόν καὶ μάλιστα ἐν σκηναῖς καθ' ἃς ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν εἶναι κἄπως, ἂν ὄχι ἐντελῶς, περιττὴ. Ὁ ἡμέτερος κίων εἶναι ἄξιος μνείας διότι παρουσιάζει τὴν μὲν βᾶσιν καὶ το κιονόκρανον ἐν προσθέτῳ λευκῷ χρώματι, τὸν δὲ κορμόν ἐν ἐστιλβωμένῳ μέλανι, ἀπαντῶσιν ὅμως παραδείγματα ληκύθων ἐν οἷς ὁ κορμὸς τοῦ κίονος εἶναι λευκός. Καταφανῶς δὲ ὁ λευκὸς χρωματισμὸς ἐμφανίζει τὸ μέγμαρον. Ὡς ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ καλλιτέχνης σκοπεῖ νὰ παραστήσῃ τὸν κορμόν ξύλινον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον λίθινον. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ κίων οὗτος, καίτοι δωρικός, ἔχει βᾶσιν, ἐὰν ὄντως τὸ ὑπὸ τὸν κορμόν πλινθιοειδὲς ἀντικείμενον ἦναι βᾶσις. Τὸ τοιοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ² ἐν τῷ κρατῆρι François λ.χ. ἀπεικονίζεται ὁ γάμος τοῦ Πηλέως τελοῦμενος ἐν ἀνακτόρῳ οὗ οἱ κίονες ἔχουσι τὴν βᾶσιν καὶ τὸ κιονόκρανον λευκὰ, ἀλλ' αἱ πλίνθοι, αἱ ὡς βᾶσις αὐτῶν χρησιμεύουσαι, εἶναι ὀλιγώτερον μὲν ὑψηλαὶ ἢ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλὰ περισσότερον πλατεῖαι. Δύο ἄλλα ἀγγεῖα μέλανος ἐδάφους παρουσιάζουσι κίονας βασιζομένους ἐπὶ πλίνθων ὄχι λευκῶν. Ἡ πλίνθος λοιπὸν τοῦ ἡμετέρου κίονος φαίνεται μὲν ὡς βᾶσις, δύσκολον ὅμως ἀποθᾶναι νὰ ἀποφῆνηται τις ἂν ὄντως ἦναι χωριστὴ βᾶσις ἢ λίθινος στυλοβάτης τῆς οἰκίας. Θὰ ἦτο δὲ φυσικώτερον καὶ πρακτικώτερον ἂν ἡ στοὰ εἶχε δι' ἕκαστον κίονα ἰδιαιτέραν βᾶσιν λιθίνην, ἥτις ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ ἡμέτερᾳ ληκύθῳ ὕψους καὶ πλάτους τῆς ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κάθισμα, ἐὰν ὑπῆρχε λιθόστρωτον συνεχὲς καθ' ὅλον τὸ ὑπόστε-

γον. Ὅχι ἦτο ὅμως ἢ ὑπόθεσις αὐτῇ δὲν εἶναι ἀπίθανος καθόσον ὁ τεχνίτης παριστᾷ πάντα τὰ ἀντικείμενα ἐν σμικρύνσει καὶ ἴσως διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρέλιπε τὸ ὑπόλοιπον λιθόστρωτον.

Αἱ δύο οἰνοχόαι αἱ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς παιδικῆς ἐπιπρεμάμεναι, χρησιμεύουσι ὡσαύτως εἰς κατὰ συνθηκὴν παραστάσεις οἰκογενειακῶν σκηνῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Καὶ ἄλλων ἀγγείων συχνάκις γίνεται χρῆσις πρὸς πληρωσὴν τοῦ κενοῦ ἐν ταῖς νεωτέρῳ ρυθμοῦ ληκύθους καὶ διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς οἰκίας παραστάσεις. Ὁ δὲ ἡμέτερος ὕψιστος ἐπασχεν, ὡς φαίνεται, μιτοκεῖαν (*mito keian*) καὶ ἐτοποθέτει πανταχοῦ τοῦ ἐδάφους κόσμημά τι. Οὕτω καὶ κύλικες μέλανος ἐδάφους καὶ ληκύθοι χρησιμοποιοῦνται πρὸς παράστασιν τοῦ οἰκιακοῦ βίου.

Ὅχι ἦτο ὅμως παρὰ πάσας τὰς ἐνδείξεις ταύτας, ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν μήπως ἢ ἐν λόγῳ παράστασις ἀναφέρηται καὶ εἰς τὰ τῆς νεκρικῆς λατρείας μήπως ὀηλ. δὲν ἦναι ἀπλῆ διασκέδασις γυναικεία, ἀλλὰ προπαρασκευὴ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν τάφων τοῦ Κεραμεικοῦ. Βεβαίως οὐδὲν τῶν φαινομένων παρέχει ἡμῖν ἀπορροπὴν ὅπως οὕτω ἐρμηνεύσωμεν τὴν παράστασιν, ἀλλ' ἢ τὰς τῶν ἀγγείων εἰς ἣν ἀνηκεῖ ἢ ληκύθος αὕτη, δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ τοιαύτην ἰδέαν, καθόσον πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἢ μετάβασις ἀπὸ τῶν οἰκιακῶν σκηνῶν εἰς τὰς τῶν τάφων διὰ τῶν πρὸς τοῦτο προετοιμασιῶν εἶναι μὲν πάντοτε βαθμιαία, ἀλλ' ἕνεκα τούτου ὄχι σπανίως ἢ μία παράστασις εἶναι λίαν δυσδιάκριτος ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἐπειράται πρότερον ἢ ἰδέα ὅτι τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν *Δίημιλος* καὶ *Δρόμιππος* ἀγγεῖα μετὰ δευτέρου προσθέτου λευκοῦ χρώματος, παρίστων ἀποκλειστικῶς τὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ ἰδίως τὰ τῶν γυναικῶν ἔργα, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποκτήματα τοῦ Ἑθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 12785, 12786 καὶ 12789 ἀνηκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν κυρίως νεκρικῶν ληκύθων τῶν ἀπεικονιζουσῶν τὰ τῆς προετοιμασίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν τάφων. Ἐξετάσαντες δὲ λεπτομερέστερον τὰ

¹ Ath. Mitth. 1890 πίν. I.

² Furtwangler u. Reichold griechische Vasenmalerei πίν. I καὶ 2.

³ Mon. dell'inst. IV. 21 καὶ XI 33.

¹ Journ. Hell. Stud. 1896 πίν. XII.

μετ' ἐπιγραφῆς *Δίφωλος καὶ Δρόμιππος καλὸς* ἀγγεῖα εὐρομεν ὅτι ταῦτα συνήθως, ὄντα τρυπημένα πρὸς τὴν βάσιν, εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουσιν ἢ εἰς τέλεισιν σπονδῶν πρὸς τοὺς νεκρούς, εἰς τοὺς τάφους τῶν ὑποίων στάγδην ἐπιχέεται τὸ ἐν αὐτοῖς ὕγρον. Ἄλλ' ἢ ἡμετέρα λήκυθος οὐδεμίαν τοιαύτην ὁπὴν παρουσιάζει, οὐδὲ ταινία οὐδὲ κάλαθος καρπῶν οὐδὲ ἄλλο τι νεκρικὸν νομιμον καταφαίνεται ἐπὶ ταύτης.

Ἐπομένως ἐρεῖλομεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν παράστασιν αὐτῆς ὡς ἀπεικονιστὴν τῶν ἀστρολιῶν καὶ διασκεδάσεων τῆς γυναικὸς κατ' οἶκον, διασκεδάσεων ἀναλογῶν πρὸς τὰς ἐν ταῖς κύλιξι μετὰ μέλανος ἐδάφους, αἵτινες ἀνήκουσαι εἰς τὸν κύκλον τοῦ Εὐφρονίου καὶ εἰκονίζουσι τὰς τῶν ἀνδρῶν τέρφεις. Πρὸς τοῦτοις ἢ χρῆσις λευκοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι μακρότερον ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα προωρίζοντο δι' ἰδιαιτέρον τινα σκοπὸν διότι καὶ ἄλλα εἶδη ἀγγείων ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἰδιότητα. Ἡ δὲ λευκὴ λήκυθος ἐχρησίμευε τὸ πρῶτον πρὸς παράστασιν σκηνῶν οἰκογενειακῶν τε καὶ μὴ, κατοπιν ὅμως ἢ τεχνοτροπία αὐτὴ ἐφηρμόσθη εἰδικῶς διὰ νεκρικὰς παραστάσεις καὶ οὕτω ὠνομάσθη νεκρικὴ λήκυθος.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ ἐν λήκυθοις λευκοῦ ἐδάφους ἀπεικόνισις προσώπου ἐστραμμένου καθ' ὀλοκλήριαν τῷ παρατηρητῇ εἶναι σπανία. Ὁ λόγος τοῦ τολμηροῦ τούτου νεωτερισμοῦ τῆς ἡμετέρας λήκυθου ὀφείσεται νὰ γείνη καταφανῆς ἐὰν αὕτη σχετισθῇ πρὸς τὴν τάξιν τῶν μέλανος ἐδάφους ἀγγείων μετ' ἐπιγραφῆς *καλὸς*, ἐν οἷς ὁ ζωγράφος συγγάκις προσπαθεῖ νὰ εἰκονίσῃ τὰς ἀνθρωπίνους μορφὰς κατὰ πλήρη μετώπον πρὸς τὰ ἔμπροσ ἢ κατὰ τὰ τρία τέταρτα τῆς ὀψέως. Ἄλλως τε αἱ λήκυθοι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν τάξιν τοῦ προσθέτου λευκοῦ χρώματος συνήθως ἔχουσι δύο μόνον μορφὰς, αἱ ὅσαι, ἐπειδὴ εἶναι γυναικεῖα πρόσωπα, μικρὰν ἢ ἐλαχίστην διαφορὰν παρουσιάζουσι. Συνήθως ἢ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων προσώπων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παραστάσεως τῆς μιᾶς μορφῆς ἐστραμμένης κατὰ χροταφὸν καὶ τῆς ἄλλης βλεπούσης κατὰ πλήρη μετώπον ὡς λ.χ. αἱ ὑπ' ἀρ. 12441, 1923, 1963 καὶ 12787 λήκυθοι τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἐν τούτοις ὁ τεχνίτης δὲν ἐτόλμησε νὰ εἰκονίσῃ καὶ τὴν δευτέραν κεφαλὴν κατὰ μέτωπον. Οὕτως ἢ ἡμετέρα λήκυθος εἶναι

τὸ μόνον γνωστὸν μοι παράδειγμα τῆς ἐπὶ λευκῆς λήκυθου ἀπεικόνισεως προσώπου ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὰ ἔμπροσ ἐστραμμένου.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐντύπωσις θὰ ἦτο κατὰ φυσικὸν λόγον λίαν τραχεῖα, ἢ τοιαύτη στάσις ἐγκατετέλειφθη καὶ ἀντ' αὐτῆς προετιμήθη ἢ ἀπεικόνισις τῆς κεφαλῆς ἐστραμμένης πρὸς τὸν παρατηρητὴν κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Δὲν εἶναι δὲ ἀσύμφορον νὰ παραβῶμεν τὴν ἡμετέραν λήκυθον πρὸς τὴν νεωστὴ ἀποκτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου λήκυθον, ὑπ' ἀρ. 12786, διότι καὶ ἡ λήκυθος αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ προσθέτου λευκοῦ χρώματος καὶ εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν, φέρει δὲ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Δίφωλος καλὸς*. Ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν προσπάθειαν ὅπως ἢ καθημένη γυνὴ ἀπαλλαγῇ τῆς κατὰ συνθηκὴν χροταφογραφίας, διότι ὁ τεχνίτης παριστᾷ, λίαν τολμηρῶς, αὐτὴν καθημένην κατ' ἄποψιν τριῶν τετάρτων ὄχι μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῆς κεφαλῆς ἣτις φαίνεται ἐσκυμμένη διὰ τὴν κατασκευὴν στεφάνου. Ἡ ἀπεικόνισις εἶναι ἀνεπιτυχῆς, ἀλλ' ἢ προσπάθεια πρὸς ἐπιτυχιαν αὐτῆς εἶναι σημαντικὴ. Ἐν τούτοις αἱ λήκυθογράφοι ἐκληρονόμησαν, ὡς φαίνεται, νεωτερισμοὺς τινὰς ἐκ τῶν καλλιτέρων ζωγράφων, οἵτινες ἐγράψαν τὰ ὀνόματά των ἐπὶ τῶν ἐρυθρομορφῶν κυλίκων, ἂν καὶ αὗται παριστῶσι συνήθως κοινὰ θέματα. Μικρὰ ἐξέτασις τῆς κατὰ μέτωπον ἀπεικόνισεως τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κατὰ τὰ τρία τέταρτα ὀψέως αὐτῆς θὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἡμετέρα λήκυθος πρέπει νὰ ταχθῇ μετὰ τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα. Καὶ ἐπὶ Ροδίας παροψίδος ἢ κεφαλῆς τῆς Μεδούσης¹ φαίνεται ἤδη ἐστραμμένη κατὰ πλήρη μετώπον πρὸς τὸν παρατηρητὴν. Τοιαύτη δὲ εἰδεχθῆς μορφή δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ σχεδιασθῇ κατὰ τρόπον ἀρκούντως ἀποτρόπαιον, ἢ ἀδεξιότητος δὲ τοῦ τεχνίτου κατώρθωσε νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην διὰ τῆς ἐσφαλμένης καινοτομίας του. Αἱ σκηναὶ δὲ αἱ παριστῶσαι τι βίαιον ἢ ἀπάνθρωπον καὶ φοικῶδες παρέχουσι κυρίως ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀσυνήθη ταύτην τεχνοτροπίαν. Οὕτω μεταξὺ ἀγγείων ἀπεικονιζόντων τὸν φόνον τοῦ Ἀστυάνακτος² εὐρίσκομεν ἀγγεῖον μελάνομορφον καὶ κύλικα ἐρυ-

¹ Journal of Hell. Studies πίν. LIX.

² Gerhard Auserlesene Vasenbilder πίν. 214.

θρόμορφον ἐν οἷς ἀναπαριστᾶται ὁμοιοτρόπως ἡ αὐτὴ σκηνὴ τοῦ ταλαιπώρου παιδὸς κρεμαμένου ἐκ τῶν ποδῶν καὶ αἰωρουμένου εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἡ κυματίζουσα κόμη τοῦ Ἀστυνάκτος καὶ ἡ κατὰ πλήρες μέτωπον ὄψις αὐτοῦ προξενουσι φοβερὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν παρατηρητὴν. Ἐν ἄλλῃ παραστάσει πάλης τινός, ὃ εἰς τῶν παλαιστῶν ἀνέλκεται ἐκ τοῦ ἐδάφους, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν παρατηρητὴν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου του. Ὡσαύτως ὁ Τρωΐλος εἰκονίζεται, συρόμενος ἀπὸ τοῦ ἵππου του ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, κατὰ πλήρες μέτωπον. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἑταίρα τις πίνουσα, ἐπὶ κύλικος τοῦ ἐν Πητρούπολει Hermitage Μουσείου (Arch. Zig. 1885 πίν. 17) καὶ πογωνοφόρος ἀνὴρ πίνων, ἐπὶ κύλικος λευκῆς τοῦ Gotha Museum², ἀπεικονίζονται ἐστραμμένοι κατὰ μέτωπον. Ὁ κ. Hopppin μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὴν αὐτὴν παράστασιν ἔχει καὶ ἀγγεῖον τι τοῦ Μουσείου τῆς Βοστώνης νεωστὶ προσκτηθέν.

Τὰ ἀρχαῖα ξόανα εἰκονίζονται ὡσαύτως κατὰ μέτωπον ἐστραμμένα ἐν διαφόροις εἰκόσιν, ὡς λ. γ. ἐν τῇ παραστάσει τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Αἴαντος (Arch. Zeit. 1848 πίν. 14). Τὸ ἄνω μνημονευθὲν ἀγγεῖον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου παριστᾷ τὴν Πανδώραν ὡς ξόανον, ὅπως ὑποτίθεται ὅτι ἦτο αὕτη μέχρι οὗ ἡ ζωὴ ἐνεπνεύσθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν θεῶν. Ὡμοίως ἀπαντῶσιν ἀγάλματα ἐστραμμένα κατὰ μέτωπον ἐπὶ διαφόρων ἀγγείων. Πρὸς δὲ (Mon. dell' inst. X. πίν. 54).

Οἱ ζωγράφοι φαίνεται ἡσμένισον εἰς τὴν καινοτομίαν τῆς εἰκονίσεως τῶν μορφῶν κατὰ τρία τέταρτα καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν παράστασιν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν κατατομῇ καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἤρκοῦντο νὰ παριστῶσιν ἐν μόνον πρόσωπον κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Πυξίς τις λ. γ. τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1241 ἔχει τέσσαρας κεφαλὰς τοιουτοτρόπως ἐσχεδιογραφημένας. Κοτύλη δὲ τοῦ Ashmolean Museum (Gardner σελ. 288 πίν. XIV) ἀπεικονίζει λίαν ἐπιτυχῶς τὴν θεᾶν Νίκην, ἣτις κάθηται ἐπὶ προσκεφαλαίου παρατηροῦσα τὸν ἀγῶνα δύο παλαιστῶν, ὀλίγον κλίνουσα τὴν κεφαλὴν καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς. Ἐν

ταῖς παραστάσει τοῦ Φιλοκτήτου, δηχθέντος ὑπὸ τοῦ ὄφεως (Mon. dell' Inst. IX. 42) καὶ τῆς Πηνελόπης ἰσταμένης παρὰ τὸν ἴσθον (Mon. dell' Inst. VI. 8) ὑπάρχει ὁ λόγος τῆς κατὰ τρία τέταρτα ἀπεικονίσεως, ἐν αὐτῷ τῷ χαρακτῆρι τῆς παραστάσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἡσκήθη βαθμιαίως νὰ παριστᾷ τὴν κατὰ τρία τέταρτα ὄψιν, ἐγκαταλείψας μετὰ πολλὰς ἀτυχεῖς ἀποπειράς τὴν κατὰ πλήρες μέτωπον παράστασιν καὶ προτιμήσας τὴν μέσθην ὁδόν, ἣτις εἶναι ἡ τῶν τριῶν τετάρτων. Τοῦ γεγονότος τούτου ἀρχαῖον παράδειγμα εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα ληκύθος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Δίφωλος καλός*. Ἡ αὕτη ἀπόπειρα παρουσιάζεται καὶ εἰς τινὰ σύγχρονα ἀγγεῖα λ. γ. ἐπὶ κρατῆρος τῆς ἐν Ρώμῃ Villa Julia (Furtwängler und Reichhold, Griechische Vasenmalerei πίν. XVII καὶ XVIII) καὶ ἐπὶ κύλικος λευκοῦ ἐδάφους εὐρισκομένης ἐν Παρισίοις (Mon. Piot 1895 πίν. VI). Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον διότι ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἄνω βλέφαρον τῶν μορφῶν εἶναι δεδηλωμένον διὰ δύο γραμμῶν ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ληκύθου. Πρὸς τούτοις οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μορφῶν ἐκείνων, αἵτινες εἶναι ἐστραμμένοι κατὰ πλήρες μέτωπον, ἀπεικονίζονται οὕτως ὡσεὶ ἐπρόκειτο νὰ ἦναι ὀρατοὶ ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ δὲ τεχνίτης περιέπεσεν εἰς το αὐτὸ λάθος, ὡς οἱ προκατόχοί του, διότι ζωγραφεῖ τὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ τῆς κεφαλῆς στάσις. Δηλαδή κατὰ τὰς προηγουμένας ἐποχὰς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰκονίζοντο πάντοτε κατ' ἐνώπιον, ἐνῶ εἰς τὸ ἀγγεῖον τῆς Villa Julia εἶναι ἐζωγραφημένοι κατὰ κρόταρον.

Τὸ πτηνὸν ὅπερ ἀπομακρύνεται τῆς παιδίσκης εἶναι πιθανῶς κολοῖς. Τοῦ αὐτοῦ γένους πτηνὸν εἰκονίζεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 2032 λευκῇ ληκύθῳ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τὸ πτηνὸν ταύτης φέρει λευκὴν γραμμὴν περὶ τὸν λαιμὸν καὶ μεταπηδᾷ πρὸς τὴν χεῖρα τῆς γυναικός. Ἄλλος κολοῖς ἀπεικονίζεται χαμαὶ ἐν ληκύθῳ ἐχούσῃ ἐπιγραφὴν: *Δίφωλος καλός* (Röm. Mitth. 1898 πίν. 4) μεταξὺ δύο γυναικῶν προπαρασκευαζομένων δι' ἐπίσκεψιν τέφρου. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων παραστάσεων ἐπὶ ληκύθων μετὰ προσθέτου λευκοῦ

¹ Harwig Meisterschalen σ. 539.

² Mon. dell' instituto X. 37.

χρώματος, εύρηγται παραδείγματα πτηνῶν οικιακῶν καὶ ἐπὶ ἄλλων λευκῶν ληκύθων· λ. γ. ὄρτυξ ἀπαντᾷ ἐπὶ ληκύθου μετ' ἐπιγραφῆς Ἰο-
Λύμπιχος καλῶς Archaeol. Zeit. 1880 πίν. 11 ἢ ὅποια συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ἀυστηροῦ ρυθμοῦ τῆς σχολῆς τοῦ Εὐφρονίου. Ἐτερος ὄρτυξ, ἐγκεκλεισμένη ἐν κλωβῷ, παρίσταται ἐπὶ ληκύθου τοῦ ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1763. Νεώτεροι δὲ λήκυθοι λευκαὶ εἰκονίζουσι ὡσαύτως πτηνά, π. γ. χήνας, ἐν τῇ παραστάσει τῆς προθέσεως (Dumont et Chaplain. Les céramiques de la Grèce propre I. mont et 32), μικρὰ δὲ πτηνὰ καὶ χήνας καὶ περιστέρως παριστῶσιν αἱ λήκυθοι (Dum. et Chap. I. 25. Benndorf Griech. u. Sicil. Vasenb. 16. 2. Stackelberg Gräber der Hell. 16 σελ. 6), ὡσαύτως γεράνους αἱ ὑπ' ἀρ. Εὐρ. Ἐθνικοῦ ἀρχαιολ. Μουσείου 2186, 1893, 1963, 1240.

Ἡ παιδίσκη, ὡς βλέπομεν αὐτὴν ἐν τῇ ληκύθῳ, ἔχει βραχεῖαν κόμη, διαδραματίζει δὲ σύνθητες πρόσωπον ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῶν λευκῶν ληκύθων. Τοιαύτη εἰκονίζεται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀρ. 1643, 1777, 1846 καὶ 1929 ληκύθων, αἵτινες πᾶσαι ἔχουσι το αὐτὸ τῇ παρουσίᾳ κόσμημα ἐπὶ τοῦ ὄμου, ἢ δὲ πρώτη ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Γλαύκωρ καλῶς*.

Αἱ ἰδιαζόντως αὐστηραὶ γραμμαὶ τοῦ προσώπου τῆς γυναικὸς δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς τῆς ληκύθου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Τιμοκράτης καλῶς* τοῦ Ashmolean Museum ἐν Ὁξφόρδῃ (Gardner ἀρ. 267 πίν. 21), ἧτις ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος ἀγγείων καὶ παριστᾷ ἀνδρικήν μορφήν ἐσχεδιογραφημένην ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀνευ χρώματος λευκοῦ διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἐπιδερμίδος. Κυρίως δὲ δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς πολυχρώμους, ὡς ἡ λήκυθος ἡμῶν, διότι ἐν αὐτῇ μόνον μέλαν χρῶμα καὶ ἀραιὰ τις ἀπόχρωσις αὐτοῦ ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν. Ὑπερον τεκμήριον τῆς σχέσεως τῶν δύο τούτων ἀγγείων εἶναι, ὅτι τὰ ἐνώτια τῶν γυναικῶν εἶναι ὁμοιόμορφα καὶ οἱ ὄμοι ἔχουσι τὸν αὐτὸν σχηματισμόν.

Τὸ σκυθρωπάξον κατώτερον χεῖλος τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἶναι ἐσχεδιασμένον ὡς το τῆς προμνημονευθείσης ληκύθου τῆς

ἐχούσης ἐπιγραφὴν *Γλαύκωρ καλῶς* κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ληκύθῳ ὁ ζωγράφος ἀρκεῖται παριστῶν τὴν παιδίσκην ἀπλῶς, ὡς ἀπεικονίζεται ἡ Πανδώρα τοῦ ἄνω κρατῆρος. Το ἀπλούστατον φέρεμα καὶ ὁ τραχὺς ρυθμὸς ἀντιτίθενται καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὴν μητέρα ἧτις παρίσταται κατὰ κρόταρον. Ἡ τεχνικὴ ἰδέα παρελήφθη παρὰ τῶν ζωγράφων τῶν κυλίκων, ἅτε θεωρηθεῖσα ὡς νεωτερισμὸς ἐνδιαφέρων καὶ ὡς εὐάρεστος ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἀνιαρῆς συνηθείας τῆςκατὸ κρόταρον παραστάσεως. Ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα πυξίς εἶναι πιθανῶς νεωτέρα τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ἔτι ἀρχαιότερα ταύτης εἶναι ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος τοῦ Ashmolean Museum (Gardner ἀρ. 312 πίν. 23), ἧτις ἀπεικονίζει περωτὴν γυναῖκα κρατοῦσαν λύραν καὶ πετώσαν πρὸς τὸν παρατηρητὴν μετὰ τοῦ προσώπου ἐστραμμένου πρὸς τὰ ἔμπρός. Ὁ ὄμος δὲ τῆς ληκύθου ταύτης ἔχει τὸ αὐτὸ κόσμημα τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ τῆς σχεδιογραφίσεως εἶναι ἀρχαιότερος, καθόσον ἡ γυνὴ ὁμοιάζει πρὸς τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἡ δὲ ἔτι ἐν τέλει ἄξιον λόγου νὰ μελετήσωμεν τὴν ἡμετέραν λήκυθον ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἀγγεῖα τῆς ἡδὴ γνωστῆς ταύτης τάξεως, ἅπερ εἶναι ἐπιγεγραμμένα διὰ τοῦ Ἰακίμαχος καλῶς καὶ νὰ μάθωμεν ἐὰν διάφοροι καλλιτέχναι ἐποιούντο χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἡ μετ' ἐπιγραφῆς Ἰαξιοπέιθις λήκυθος ἐμνημονεύθη ἤδη, ἀλλ' αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ἰγυαίτωρ καλῶς ἀγγείων, ἧτις εἶναι ἀμέσως νεωτέρα τῶν μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος ληκύθων, εὐκρινῶς δὲ καταφαίνεται ὅτι εἶναι νεωτέρου ρυθμοῦ καὶ ἄλλου τεχνίτου. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικὸν ἀφοῦ φέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰακίμαχου. Ἡ ἐν Νεαπόλει οἰνοχόη περὶ ἧς ἐγένετο προηγουμένως λόγος δεικνύει στενὴν σχέσιν μετὰ τῆς παρουσίας ληκύθου, ἂν καὶ ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀπρόσεκτος κατὰ τὴν σχεδιογράφησιν τοῦ φορέματος τῆς παιδίσκης καὶ τῶν χειρῶν ἀμφοτέρων τῶν προσώπων. Ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος τοῦ ἐν Ἀθῆναις Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1887 ἔχει τὸ αὐτὸ κόσμημα τοῦ ὄμου ὡς τὸ τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ἡ σχεδιογράφησις τῆς κεφαλῆς τῆς γυναικὸς

δεικνύει, ὅτι εἶναι ἔργον μᾶλλον τοῦ τεχνίτου τῆς ἐν Νεαπόλει οἰνογράφου. Αἱ λήκυθοι τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 12770 καὶ 1923 σχετίζονται ὡσαύτως μετ' αὐτῆς διὰ τῆς ἰδιαζούσης κομώσεως τῆς ὑπερρετρίας. Ἡ δευτέρα λήκυθος ἔχει ἐπιγραφὴν ἢ παῖς καλή. Ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος (Klein ἀριθ. V) τοῦ Ἀλκιμάχου ἔχει τὸ αὐτὸ τῆ παρούσης ληκύθου κόσμημα, ἀλλ' ὁ ῥυθμὸς εἶναι διάφορος. Εἶναι πιθανῶς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς διότι οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μορφῶν εἶναι ἐσχεδιασμένοι ἀρχαϊκῶς πῶς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι ὀρίζοντια ὡς ἐπὶ τῶν ληκύθων τῆς μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος τάξεως, ἀλλὰ κάθετος κατὰ τὴν παλαιότεραν συνήθειαν. Ἐκ τῶν δύο ἀμφορέων τῆς Νόλας ὁ μὲν (Klein ἀρ. 1) ἀπεικονίζει τὸν Θησεῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας ληκύθου· ὁ χιτῶν ὅμως ἐσχεδιογράφηθη μᾶλλον ὡς ὁ τῆς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Τιμοκράτης καλῶς ληκύθου. Ἡ ἐποχὴ τουλάχιστον δὲν εἶναι σύγχρονος. Ὁ ἄλλος ἀμφορεύς (Klein ἀρ. 2) ὁμοιάζει πρὸς τὴν πρώτην. Καὶ οὗτος εἶναι ἀξιοσημείωτος διότι δίδει ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλκιμάχου δηλαδὴ τὸ τοῦ Ἐπιχάρου.

Οὕτω γνωρίζομεν τρεῖς γενεάς τῆς οἰκογενείας. Το ἀγγεῖον B τοῦ Klein δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω. Τὸ δεξιάρον (Klein ἀρ. 4) ἀπεικονίζει ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας Μαινάδα καὶ Σάτυρον ἀμφοτέρους ἐστραμμένους πρὸς τὰ ἐμπρὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἐπιφανείας ὁ Ἔρμῆς ἐμφανίζεται κατὰ πλήρη μέτωπον πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Ὁ γενικὸς ὅμως χαρακτήρ αὐτοῦ εἶναι διάφορος τῆς ἡμετέρας ληκύθου, καὶ βεβαίως ὀλίγον νεωτέρας ἐποχῆς.

Ἡ συγκριτικὴ ἐπὶ τῶν ἀγγείων τούτων μελέτη ἡμῶν δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἔργα τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου πάντα τὰ ἔχοντα ἐπιγραφὴν Ἀλκιμάχος καλῶς ἀγγεῖα. Ἐν τούτοις εἶναι πιθανὸν ἕνεκα τῆς συγχρόνου σχεδὸν ἐποχῆς αὐτῶν ὅτι ὅλα τὰ ἀγγεῖα κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον. Πρὸς τούτοις ὁ συγγενὴς χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας ληκύθου καὶ τῆς μετὰ τοῦ Τιμοκράτης καλῶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης μετεχειριζέτο πολλάκις διάφορα ὀνόματα ἀκολουθῶν τὴν λίαν γνωστὴν συνήθειαν τῶν ἀγγειογράφων τῶν ἐρυθρομόρφων κυλίκων.

ROBERT C. MC MAHON

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ

(Πλ. 2).

Γ' Ἐπιγραφαι¹

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θερμίου Ἀπόλλωνος² εὗρέθη ἐν τῷ καλύπτοντι τὸ δάπεδον αὐτοῦ στρώματι τέφρας, ἀνθράκων, κεράμων τῆς στέγης καὶ ἄλλων λειψάνων τοῦ διὰ πυρὸς καταστραφέντος κτιρίου *στήλη χαλκῆ* ἐπιγεγραμμένη ἐκατέρωθεν, ἢ ἐν πίνακι² ἀπεικονιζομένη. Ἡ στήλη αὕτη δὲν εἶνε ὀλόγυτος, μονοκόμματος, ἀλλὰ κοίλη ἐντός, σχηματιζομένη ἐκ τεσσάρων τοιχωμάτων, ἧτοι πῶν δύο πλατειῶν ὄψεων καὶ πῶν δύο στενῶν πλευρῶν. Ἦτο κατιωμένη πᾶσα, ἰδίως ἐκ τῆς ἀπεικονιζομένης ὄψεως, ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πυρὸς πρὸ πάντων. Καθ' ἐκατέραν ὄψιν ἀποχωρίζεται ἄνω ἀπὸ τοῦ ὀμαλοῦ ἐδάφους τῶν ἐπιγραφῶν ὀλίγον τι ἐξέχον ἐπίμηκες ἐπίπεδον πλάτους 0,06 μ., ὑπὲρ αὐτὸ δὲ ἐσχηματιζέτο κορωνίς, ἐρθαρμένη νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἀκεραία κατὰ τὰ λοιπά, ἀπέβαλε μόνον τὸ κατώτερον μέρος ἢ στήλη. Τὸ σωζόμενον μῆκος αὐτῆς εἶνε 0,43 μ., τῆς προσόψεως τὸ πλάτος 0,36 μ., πῶν δὲ στενῶν πλευριδίων 0,05 μ. Καθαρισθεῖσα διὰ χημικῶν μέσων ἀνέδειξε τελείως τὰ πρότερον κατὰ τὸ πλεῖ-

στον δυσδιάγνωστα ἢ ἐν μέρει ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῆς σκωρίας καλυπτόμενα γράμματα.

Ἡ στήλη φέρει ἐπὶ ἐκατέρας τῶν προσόψεων ἀνὰ μίαν ἐπιγραφὴν. Καὶ ἡ μὲν μία, ἐκ σειρῶν ἐννέα συνισταμένη, τελείως σωζομένη, εἶνε ἐπιπολαιότερον κεχαραγμένη κάτωθεν τοῦ ἀγράφου καταλειφθέντος στενοῦ ἐπιμήκους ἐπιπέδου· ἡ δὲ ἄλλη, διὰ μικροτέρων γραμμῶν βαθύτερον καὶ ἐπιμελῶς ἐγκεκολαμμένη, καλύπτει ὅλην τὴν προσοψιν, μένει δὲ ἀτελής ἐν τέλει κατὰ τὸ ἐρθαρμένον κατώτερον ἄκρον τῆς στήλης. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἐπιμήκους ἄνωθεν ἐπιπέδου μεγαλειτέροις γράμμασιν ἀναγινώσκειται ὁ τίτλος τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης:

ΞΥΝΘΗΚΑΚΑΙΞΥΜΜΑΧΙΑ
ΑΙΤΩΛΟΙΕΚΑΙΑΚΑΡΝΑΝΟΙΞ

Εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ στήλη ἰδρύθη χάριν τῆς μακρᾶς ταύτης περὶ τῆς *Συνθήκης καὶ συμμαχίας* ἐπιγραφῆς, καθὰ καὶ ἐν στίχοις 10·11 ἀναγράφεται: «Ἀναγραφάντω δὲ ταῦτα ἐν στάλαις χαλκείαις» κτέ. Κατόπιν ποτὲ ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς κενῆς ὀπισθίας ὄψεως ἡ ἄλλη ἐπιγραφὴ.

Αἱ ἐπιγραφαι ἔχουσιν ὡς ἐξῆς διὰ μικρῶν χαρακτῆρων μεταγεγραμμέναι, προστιθεμένης καὶ τῆς στίξεως:

Ἄρ. 1.

Συνθήκα καὶ συμμαχία
Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις.

Ἄγραθαι τύχαι. Συνθήκα Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις ὁμόλογος. Εἰρήναν εἶμεν καὶ φιλίαν ποτ' ἀλλήλους, φίλους ἐόντας καὶ συμάχους ἀμέτα τῶν πάντα χρόνον, ὄρια ἔχοντες, τὰς χώρας τὸν Ἀχελῶιον ποταμ-

¹ Γὰρ Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1900 σελ. 161 ἔ. καὶ τοῦ 1903 σελ. 71 ἔ.

² Ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1900 σελ. 174 ἔ.

ὄν ἄχρι εἰς θάλασσαν. Ἐὰ μὲν ποτ' ἄω τοῦ Ἀγελώϊου ποταμοῦ Αἰτωλῶν εἴμεν, τὰ δὲ
 5 ποθ' ἐσπέραν Ἀκαρνάνων πλὴν τοῦ Πραντῆος καὶ τῆς Δεμφιδος· ταύτας δὲ Ἀκαρνάν-
 ες οὐκ ἀντιποιοῦνται. Ὑπὲρ δὲ τῶν τεμνόνων τοῦ Πραντος, εἰ μὲν καὶ Στράτιοι καὶ Ἀγραῖ-
 οὶ συγχωρέωντι αὐτοῖς ποτ' αὐτούς, τοῦτο κύριον ἔστω, εἰ δὲ μή, Ἀκαρνᾶνες καὶ Αἰτωλοὶ
 τεμναζάντω τὰμ Πραντιδα χῶραν, αἰρεθέντας ἐκατέρων δεκα πλὴν Στρατίων καὶ Ἀγραῖ-
 10 ῶν· καθὼς δὲ καὶ τεμναζώντι, τέλειον ἔστω. Εἴμεν δὲ καὶ ἐπιγαμίαν ποτ' ἀλλάλους καὶ γ-
 ἄς ἐγκτησιν τῶι τε Αἰτωλῶι ἐν Ἀκαρνανίαι καὶ τῶι Ἀκαρνᾶνι ἐν Αἰτωλίαι καὶ πολίταν εἴμε-
 ν τὸν Αἰτωλὸν ἐν Ἀκαρνανίαι καὶ τὸν Ἀκαρνᾶνα ἐν Αἰτωλίαι ἴσοι καὶ ὅμοιοι. Ἀναγραψάν-
 τω δὲ ταῦτα ἐν στάλαις χαλκείαις ἐπ' Ἀκτιῶι μὲν οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀκαρνάνων, ἐν δὲ Θέρμ-
 15 ωι τοὶ ἄρχοντες τῶν Αἰτωλῶν, ἐν Ὀλυμπίαι δὲ καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δω(δ)ῶναι κοινᾷ ἐκάτ-
 εροι. Ἐπὶ ἀρχόντων ἐμ μὲν Αἰτωλίαι στραταγέοντος Πηλοκρίτου Καλλιέος τὸ δεύτε-
 15 ρον, ἱππαρχέοντος Φιλωνος Πλευρωνίου, γραμματεύοντος Νεοπτολέμου Ναυπακτίου,
 ἐπιλεκταρχέοντων Λαμῆδανος Καλυδωνίου, Ἀριστάρχου Ἐρταίου, Λέωνος Κα-
 φρέος, Καλλία Καλλιέος, Τιμολοχου Ποσειδανιέος, Χαμφραῖδα Φυσκέος, Σιμου
 Φυτταίεος, ταμειούστων Κυδρίωνος Λυσιμαχέος, Δωριμάχου Τριχονίου, Ἀριστ-
 20 ῶνος Δαιῶνος, Ἀριστέα Ἰστωρίου, Ἀγήσωνος Δεξιέος, Τιμάνδρου Ἐριναῖος,
 Ἀγρίου Σωσθενέος· ἐν δὲ Ἀκαρνανίαι στραταγῶν Βυρθάρου Οἰνιάδα, Ἐπι[λ]-
 άου Δηριέος, Ἀγήσωνος Στρατίου, Ἀλκίετα Φοιτιᾶνος, Ἀλκίνου Θυρρείου, Θεων-
 20 ος Ἀνακτοριέος, Πολυκλέος Λευκαδίου, ἱππαρχέοντος Ἰπολάου Οἰνιάδα,
 γραμματεύοντος Περικλέος Οἰνιάδα, ταμίαι Ἀγελῆου Στρατικῶ
 συμμαχία Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις ἀμάτα τὸμ πάντα χρόνον·
 25 Εἰ τίς καὶ ἐμβάλλῃ εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐπὶ πολέμωι, βοθαοεῖν τοὺς
 Ἀκαρνᾶνας πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἱππεῦσι δὲ ἑκατόν, οὗς καὶ τοὶ ἄρχοντε-
 ς πέμπωντι, ἐν ἀμέραις ἕξ. Καὶ εἴ τίς ἐν Ἀκαρνανίαν ἐμβάλλῃ ἐπὶ πολέμωι,
 βοθαοεῖν Αἰτωλοὺς πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἱππέσι δὲ ἑκατόν ἐν ἀμέραις ἕξ, οὗς
 καὶ τοὶ ἄρχοντες πέμπωντι. Εἰ δὲ πλείονων χρεῖαν ἔχοιεν ἄτεροι πότεροι,
 30 βοθαοούντω τρισχιλίοις ἐκάτεροι ἐκατέροις, ἐν ἀμέραις δέκα. Τᾶς δὲ βοθαοίαις τ-
 ᾶς ἀποστελλομένας ἔστω τὸ τρίτομ μέρος ὀπλίται. Πημπόντω δὲ τὰμ βοθάοιαν
 ἐγ μὲν Ἀκαρνανίας οἱ στραταγοὶ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ οἱ συνέδροι, ἐγ δὲ Αἰτωλίας
 οἱ ἄρχοντες τῶν Αἰτωλῶν. Σιταρχούντω δὲ τοὺς ἀποστελλομένους στρατιώτ-
 35 ῶας ἐκάτεροι τοὺς αὐτῶν ἀμερᾶν τριάκοντα· εἰ δὲ πλείονα χρόνον ἔχοιεν τᾶς βοα-
 θοίαις χρεῖαν οἱ μεταπεμφάμενοι τὰμ βοθάοιαν, δίδοντω τᾶς σιταρχίας ἕς τέ κα
 ἐν οἶκον ἀποστείλωντι τοὺς στρατιώτας. Σιταρχία δ' ἔστω τοῦ πλείονος χρό-
 νου τῶ[ι μὲν ἱππεῖ στα]τήρ Κορίνθιος τᾶς ἀμέρας ἐκάστας, τῶι [δὲ] τὰμ πανοπλίαν ἔχο-
 [ντι], τῶι δὲ τὸ ἡμιθωράκιον ἐννέ' ὀβολοί, ψιλῶι ἔπτ' ὀβολοί. Ἀγείσθων
 ΙΛΙΟ.Α. Λ.ΕΝΔΕΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝΑΚΑΡΝΑΝΕ[Σ]. . . ΟΙΔΕΜ
 Μ ΙΤΑΕΚ
 ΥΝΤ. ΙΝΟΙΙ. ΕΣΤΟΙΣ
 ΤΙΝ

Ἄρ. 2.

Στραταγέοντος Χαριζίνου τὸ τέταρτον.
 Κρίμα γαικόν Στρατικῶ τέλεος. Τάδε
 ἔκριναν Θυρρείων οἱ γαικίαι: Ὅρια τᾶς γῶ-
 ρας Οἰνιάδαις ποτὶ Ματροπολίταις τὸ δια-

5 τίχισμα καὶ ἀπὸ τοῦ διατειχίσματος
 εὐθυοίαι διὰ τοῦ ἔλεος εἰς θάλασσαν.
 Ἀναγραψάτω δὲ τὸ κρίμα πόλις τῶν Οἰ-
 νιαδᾶν πόλις τῶν Ματροπολιτᾶν ἐν
 Θέρμωι ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀπόλωνος.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶνε εὐνόητον. Ἐν μὲν τῇ ἐτέρᾳ, τῇ *Συνθήκῃ*, Αἰτωλοὶ καὶ Ἀκαρνεῖς συνομολογοῦσι πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην καὶ παντοτεινὴν φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀναγνωρίζοντες ὡς ἕριον χωρίζον τὴν χώραν ἑκατέρων τὸν Ἀχελῶν ποταμὸν μέχρι τῆς εἰς θάλασσαν ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τοιοῦτρόπως Ἀκαρνανία θεωρεῖται πᾶσα ἢ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἕριου τούτου χώρα, ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ μέχρι σημείων τινῶν τῆς πρὸς τὰ ὄρη περιχώρου τοῦ Στράτου, ὅπου ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν συνόρων ἐπαφίεται εἰς ἰδιαιτέραν συμφωνίαν τῶν Στρατίων καὶ Ἀγραίων ἢ, ἐν περιπτώσει μὴ συμφωνίας αὐτῶν, εἰς τὴν ἀπόφασιν διαιτητῶν. Ἐπιπροστίθεται ἢ ἀναγνωρίσις πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀμοιβαίων καὶ ἀμοιβαίου δικαιώματος ἰδιοκτησίας τῶν Αἰτωλῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ τῶν Ἀκαρνάνων ἐν Αἰτωλίᾳ, ἔτι δὲ ἐπιγαμίας μεταξὺ αὐτῶν. Συναποφασίζεται συνάμα τὰ συμπεφωνημένα νὰ ἀναγραφῶσιν εἰς γαλικὰς στήλας ἀνεγερθησομένας μίαν μὲν ἐν Ἀκτιῷ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἀκαρνάνων, μίαν δὲ ἐν Θέρμῳ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Αἰτωλῶν, πλὴν τριῶν ἄλλων ἀνεγερθησομένων κοινῇ ὑφ' ἑκατέρων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δωδώνῃ. Κατόπιν ὀρίζονται οἱ ὅροι τῆς συμμαχίας, καθ' οὓς ἐν περιπτώσει ἐισβολῆς ἐχθρῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων οἱ ἄλλοι ὀφείλουσι νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν ἐντὸς ἡμερῶν ἑξ, ἄγοντες χιλίους πεζοὺς μεθ' ἑκατὸν ἵππέων, ἢ ἐν ἀνάγκῃ τρισχιλίους ἐν ὄλῳ ἄνδρας ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, τοῦ τρίτου τῆς πρὸς βοήθειαν ἀποστελλομένης δυνάμεως ἀποτελουμένης ἑξ ὀπλιτῶν μετὰ τῶν εἰς πάντας ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἀναγκαιούτων ἐπιτηδείων. Ἀλλὰ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν οἱ μεταπεμπόμενοι τὴν βοήθειαν ἔχουσι νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἐπιτηδείων, ἐφ' ὅσον χρόνον χρῆζουσι τοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος μέχρι τῆς οἴκαδε ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ σιτηρέσιον ἐκάστης ἡμέρας ὀρίζεται διὰ μὲν τὸν ἵππεά εἰς ἓνα στατήρα Κορίνθιον, διὰ δὲ τὸν ὀπλίτην εἰς πένον, τὸ ὅποιον ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, διὰ δὲ τὸν δι' ἡμιθωρακίου ὀπλισμένον εἰς

ἑννέα ὄβολους καὶ διὰ τὸν ψιλὸν εἰς ἑπτὰ ὄβολους. Περὶ τίνος ἄλλου ἀκολούθως διελάμβανεν ἢ ἐπιγραφῆ, δυστυχῶς εἶνε ἄδηλον.

Ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀναγράφεται γεωδαιτική ἀπόφασις (Κρῖμα γαϊκόν) διαιτητῶν Θυρρείων, ἑρισθέντων ὑπὸ τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, κυρίου τότε τῆς περὶ τὸν Στράτον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀχελῶου χώρας. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται τὰ ἀμοιβαῖα σύνορα τῶν ἀκαρνανικῶν πόλεων Οἰνιαδῶν καὶ Μητροπόλεως, αἵτινες νῦν ἐμφανίζονται ἀνήκουσαι εἰς τὸ τῇ Αἰτωλίᾳ προσηρητημένον ἀκαρνανικὸν ἔδαφος, ὅπερ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Στράτου μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ παρὰ τὸν Ἀχελῶν κείμενον ἀπετέλει ὡς αἰτωλικὴ κτῆσις ἰδιαιτέρον διαμέρισμα, ὀνομαζόμενον Στρατικὸν τέλος. Τὸ Κρῖμα τοῦτο ὀρίζεται νὰ ἀναγραφῆ ἐν Θέρμῳ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος

Χρονολογία τῶν ἐπιγραφῶν.

Α' Ἡ Συνθήκη.

1. Τὸ μόνον ἀσφαλὲς δεδομένον, ὅπερ ἢ ἐπιγραφῆ αὕτη παρέχει πρὸς τινα κατὰ τὸ ἀνώτατον τοῦλάχιστον ὄριον (*terminus post quem*) ἀσφαλῆ χρονολόγησιν, εἶνε ἢ ἐν στίχῳ 18^{ον} μνηεὶα τῆς πόλεως *Λυσιμαχείας*, ὡς πατριδὸς ἐνὸς τῶν ταμειούτων τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, οἵτινες μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων τῆς συμπολιτείας ὀνομαστὶ παρατάσσονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς παρὰ τὸν Ἑλῆσποντον *Λυσιμαχείας*, ἣν μετὰ τῆς *Καλχηθόνος* καὶ *Κίου* κατὰ τέλος τοῦ γ' αἰῶνος ἐπὶ μικρὸν σύμμαχον γενομένην τῶν Αἰτωλῶν ὁ Φίλιππος Ε' ἀπ' αὐτῶν ἀπέσπασε (*Πολυβ. XV 23. XVII 3*), ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ ὁμωνύμου πόλεως, δὲν εἶνε χρεὶα ἀποδείξεως.

Ἀσφαλῶς ἕμως γνωρίζομεν, ὅτι ἢ αἰτωλικὴ αὕτη *Λυσιμάχεια* μετὰ τῆς ἐγγύς κειμένης Ἀρσινόης ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τιμὴν ἢ μὲν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας *Λυσιμάχου*, ἢ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀρσινόης, ἣτις κατόπιν, μετὰ τὴν χηρείαν τῆς καὶ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου συζύγου *Πτολεμαίου* τοῦ *Κεραυνοῦ*, ἐνυμφεῦθη τὸν ἀδελφόν τῆς *Πτολεμαῖον Β'* τῆς Αἰγύπτου, τὸν

Φιλάδελφον. (Πρβλ. J. Beloch, *Griechische Geschichte* III 249).

Ὁ Λυσίμαχος ἀπέθανε τὸ 281, πεσὼν κατὰ τὴν πρὸς Σέλευκον ἐν Φρυγίᾳ μάχῃ. Κύριος δὲ τῆς Μακεδονίας ἔγινε, ἐκβαλὼν ἐξ αὐτῆς τὸν βασιλέα Πύρρον, τὸ 283 ἢ 284. Ἄρα ἡ κτίσις τῆς Λυσιμαχείας δὲν δύναται νὰ εἶνε προγενεστέρα τοῦ 283 ἢ 284.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἔτος 283 ἢ 284 εἶνε τὸ χρονικὸν ὄριον, ἀνωτέρω τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θέσωμεν τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν.

Ἄλλὰ καὶ ὀλίγον τι κατωτέρω θὰ ἡδυνάμεθα νὰ μετακινήσωμεν τοῦτο καὶ δὴ μέχρι τοῦ ἔτους 276, ἐὰν ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ παρὰ τὸν Σπερχειὸν πόλις Σωσθενίς, ἥτις ἐν στίχῳ 20^ο ἀναφέρεται ὡς πατρὶς τοῦ ταμιεύοντος Ἀγρίου, τὸ ὄνομά της χρεωστεῖ εἰς τὸν κατὰ Γαλατῶν ἀγωνισθέντα Μακεδόνα στρατηγὸν Σωσθένη. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀβέβαιον. Ἐν τούτοις ἀπλῶς ἐκ τῆς μνείας τῆς πόλεως ταύτης ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πιθανῶς τοῦλάχιστον εὑρισκόμεθα ἐν χρόνοις ὑστερωτέροις τοῦ 281. Διότι πιθανὸν δὲν φαίνεται διόλου ὅτι, βασιλεύοντος τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις καὶ τῆς Μακεδονίας ἀπάσης ἐκράτησε καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλης μοίρας τῆς Ἑλλάδος ἐξέτεινε, οἱ Αἰτωλοὶ κύριοι ἦσαν τῶν πόλεων τῆς κοιλάδος τοῦ Σπερχειοῦ. Ἄν ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἐξετεινετο τοσοῦτον πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, πρῶτον μὲν δυσκόλως τὰ συμφέροντα τῶν Μακεδόνων θὰ ἐταυτίζοντο πρὸς τὰ ἰδικὰ των τοιουτοτρόπως ὥστε πλήρης συμφωνία νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, ὅποια ὑπῆρχε πράγματι ἐπὶ Λυσιμάχου μεταξὺ αὐτῶν· δευτέρον δὲ θὰ ἦτο τότε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ κύριοι ὄντες τῆς παρὰ τὴν Ἰπιάτην Σωσθενίδος κατεῖχον ἤδη καὶ τὴν χώραν τῶν Αἰνιάνων, ἥτις ὡς φαίνεται μάλιστα κατὰ τὸ 273 προσηρτήθη εἰς τὰς χώρας τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ (Πρβ. J. Beloch, *Griechische Geschichte* III 2 σελ. 344).

Καὶ ἐκ τῆς ἐν στίχῳ 19^ο μνείας τῆς πόλεως Ἐρινεοῦ εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἠθέλαμεν καταλήξει, ἐὰν ἦτο βέβαιον ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ γνωστὴ ἐν Δωρίδι Ἐρινεὸς ἢ καὶ Ἐρινοῦς, ἢ τὸ Ἐρινεὸν ἄλλως λεγομένη. Ὁ κατὰ γενικὴν τύπος τοῦ ἐθνικοῦ Ἐριναῖος φαίνεται παράδοξος· ἴσως εἶνε ἐκ τοῦ Ἐριναιεὺς ἀντὶ τοῦ Ἐριναῖεος κατὰ τὰ

Κρηταιεὺς καὶ Θηραιεὺς ἀντὶ τοῦ συναρθους Ἐρινεεὺς ἢ Ἐρινεάτης (Πρβ. καὶ Dittenberger, *Sylloge inscript. graecarum* ἀρ. 924 σελ. 761 στήμ. 4). Δυστυχῶς καὶ ἡ μετὰ τὴν πόλιν Δέξιον ;) καὶ πρὸ τῆς Σωσθενίδος θέσις αὐτῆς ἐν τῇ σειρᾷ τῶν τοπογραφικῶν ὀνομάτων τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν βοηθεῖ εἰς θετικώτερον συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τῆς πόλεως. Διότι, ὡς ἐκ τῆς μνείας τῶν ἀκαρνανικῶν ἐθνικῶν ἐξάγεται, αἱ πόλεις ἀναφέρονται κατὰ τοπογραφικὴν ἀκριβῆ σειρὰν, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τινος ἀκροτάτου σημείου. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν αἰτωλικαὶ πόλεις ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, περὶ τῆς θέσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν γνωρίζομεν, καὶ μολονότι φανερὸν εἶνε ὅτι τῶν ταμιεύοντων τὰ ἐθνικὰ παρακαλουθοῦσι τὴν τοπογραφικὴν σειρὰν τῶν πόλεων Λυσιμαχείας, Τριγωνίου, Δαιάνων (πιθανῶς πέραν τοῦ Τριγωνίου, βορείως τῆς λίμνης, κατόπιν ἀγνωστοῦμεν ποῦ νὰ θέσωμεν τὸ Ἰστώριον καὶ τὸ Δέξιον, ὅπόθεν ἡ μετάβασις διὰ τοῦ Ἐρινεοῦ εἰς τὴν Σωσθενίδα θὰ διηκολούνηεν ἴσως τὴν τοποθέτησιν τῆς ζητουμένης πόλεως. Ἄλλ' ἂν δὲν εἶνε αἰτωλικὴ τις πόλις αὕτη, εἶνε βεβαίως ἢ ἐν Δωρίδι. Ἄλλως ἡ κατοχὴ τῆς Σωσθενίδος, ἥτις περικλείει τὴν κατοχὴν τῶν Αἰνιάνων, συνυποθέτει καὶ τῆς Δωρίδος τὴν προσάρτησιν, ἥτις ὁμοῦ μὲ τὴν τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων τάσσεται εἰς τὸ 273).

Ἄν αἱ εἰκασίαι αὗται ἡδύναντο νὰ θεωρηθῶσι πιθαναί, τότε ὅχι μόνον τὸ ἀνώτατον χρονικὸν ὄριον θὰ κατεβιβάζετο κατὰ δεκαετίαν ὀλίγη, μέχρι περιόπου τοῦ 273, ἀλλὰ καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἡδυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν τὴν συνομολόγησιν τῆς μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν συνθήκης τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, θὰ ἦτο μάλιστα δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 273 περιόπου μέχρι τοῦ 272. Διότι ὡς πρὸς τὸ κατώτατον ὄριον (*terminus ante quem*), κάτω τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κατέλωμεν ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν αὐτῆς, δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Τῶ ὄντι εἶνε γνωστὸν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου (τὸ 272) ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Β' ἐπεδίωξε τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐπέτυχεν αὐτήν. Καὶ ὑπὸ τίνᾳ μὲν μορφήν προσήρτησε τὴν χώραν εἰς τὰς ἐπικτήτους τοῦ ἡπειρωτικοῦ κράτους, δύναται νὰ εἶνε ἀμφίβολον,

ἀν καὶ τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνανῶν δὲν διελύθη ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ δυσμικὰ τοῦλάχιστον μέρη τῆς χώρας, τὰ ὅποια καὶ μόνον προσηρτηθήσαν εἰς τὴν Ἱππειρον. Ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀνατολικὸν παρὰ τὸν Ἀγελῶν τμήμα μετὰ τῶν πόλεων Οἰνιαδῶν, Μητροπόλεως καὶ Στράτου κατεκτήθη τότε ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συνεμάχησαν ἵνα διανεμηθῶσι τὴν Ἀκαρνανίαν. Ἐκτοτε δὲν ἀνέκτησαν πλέον τὴν ἐλευθερίαν τῶν οἱ παρὰ τὸν Ἀγελῶν Ἀκαρνανῆες, ἀμειλικτος δὲ ἐξηκολούθησεν ἡ ἔχθρα μεταξὺ τῶν δύο ἐμορῶν λαῶν καὶ ἀκατάπαυστος ὁ μεταξὺ τῶν πόλεμος μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Το πολὺ δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία, ἂν ἡ κατάκτησις ἐπῆλθεν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου ἢ βραδύτερον. Βεβαίως ἔμως προηγήθη αὕτη τοῦ ἔτους 265, ὁπότε ὁ Ἀλέξανδρος ἠττημένος ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἀπέβαλε μὲν τὴν ἀρχὴν ἐν αὐτῇ τῇ Ἱπείρῳ, ἄσυλον δὲ ἐξήτησεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ὁπότεν πάλιν βοηθεῖα τῶν Αἰτωλῶν ἀποκατεστάθη εἰς τὴν πάτριον βασιλείαν. Ἄν λοιπὸν τὸ ἔτος 270 περίπου θέσωμεν ὡς χρόνον τῶν γεγονότων τούτων, τότε καὶ ὡς κατώτατον ὄριον τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἀνάγκη νὰ θεωρήσωμεν τὸ τέλος τοῦ Πύρρου καὶ τὴν εἰς τὴν βασιλείαν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Β', ὁπότε αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἀκαρνανῆας, τὰς ὁποίας ἡ ἐπιγραφή προϋποθέτει, διὰ παντὸς διεκόπησαν.

Μετὰ πολλῆς λοιπὸν πιθανότητος δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ ἐγγράφη μεταξὺ τοῦ 275 καὶ 272, ἢ, ἂν μόνον εἰς παντάπασιν θετικὰ ἐξαγόμενα θέλωμεν νὰ βασισθῶμεν, τοῦλάχιστον νὰ τάξωμεν αὐτὴν (καὶ δὴ τότε μετὰ πάσης βεβαιότητος) εἰς τὰ μεταξὺ τοῦ 280 καὶ 272 ἔτη. Ἀλλ' εἰς ποίαν ἀρὰ γε εἰδικωτέραν ἐντὸς τῆς βραχείας ταύτης ἐποχῆς περίστασιν; Περὶ τούτου εἰκασίας τινὰς τοῦλάχιστον ἐπιτρέπεται πάντως νὰ ἐκφέρωμεν

Καὶ πρῶτον, ἐνν προτιμήσωμεν νὰ ἀναδράμωμεν διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μέχρι τοῦ 280 περίπου, τότε διὰ τῶν ἀνεπαρκῶν καὶ ἐλλειπῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία, εἰς μίαν μόνην περίστασιν ἔχομεν νὰ ἀναφερθῶμεν, καθ' ἣν ἦτο δυνατόν νὰ διαμορφωθῇ ἡ

πολιτικὴ ἐκείνη κατάστασις ἐν τοῖς δυτικοῖς τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἡ ὑπὲρ ὄψιν συνθήκη ἀπαιτεῖ. Ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς, διεκδικῶν τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ ἀρτι αὐτὴν καταλαβόντος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, εἶχε μεγάλας δυσκολίας ἐν Ἑλλάδι. Ἐνῶ δὲ αὐτὸς μὲν ἦτο νικημένος, ἡ δὲ Μακεδονία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τι, ἐν Πελοποννήσῳ σχηματίζεται ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης σπουδαία συμμαχία ἐλληνικῶν πολιτειῶν, ὑποστηριζομένη ἴσως καὶ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Β' τῆς Αἰγύπτου, ἐχθροῦ τοῦ Ἀντιγόνου, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν βασιλέων. Ὅσοι τότε ἔμειναν ἔξω τῆς συμμαχίας ταύτης, ἦσαν ἐχθροὶ αὐτῆς, ὄντως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ, οἵτινες καὶ ἀρκετὰ ἰσχυροὶ ἦσαν, ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσι τὴν ἡγεμονίαν ἄλλης ἐλληνικῆς πολιτείας, καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον συνεμάχουν, ἐδέχθησαν πρῶτοι τὴν ἐπίθεσιν τῶν συμμάχων. Ἐπρόκειτο δηλονότι νὰ ἐξαναγκασθῶσι ἵνα ἐγκαταλείψωσι τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν ἱεράν τοῦ Ἀπόλλωνος χώραν, τὴν ὁποίαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 290 κατεῖχον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄρειος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Τὴν προσπᾶθειαν ταύτην πρὸς ταπεινώσιν τῶν Αἰτωλῶν ἡ Σπάρτη δὲν ἐπανέλαβε πλέον, διότι οἱ σύμμαχοι κατεῖδον, ὅτι ὑποστηρίζοντες τὸν ἀγῶνα τῆς Σπάρτης προῆγον μόνον τὰ ἴδια ταύτης ἐγωϊστικὰ συμφέροντα καὶ οὐχὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ Αἰτωλία εὐρέθη ὁπωσδήποτε ἐπὶ χρόνον τινὰ εἰς κρίσιμον θέσιν ἕνεκα τοῦ συνασπισμοῦ τούτων Ἑλλήνων κατ' αὐτῆς. Ἐλείπε δὲ τότε ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μεταθῆς εἰς Ἰταλίαν, καὶ ὁ φιλίως πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς διακείμενος Πύρρος, ὅστις ὀλίγον προηγουμένως (τὸ 289) ἔσωζε τὴν χώραν τῶν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, νικῶν ἐν αὐτῇ τὸν Πάνταυγον, στρατηγὸν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεύσαντος Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἡ περίστασις λοιπὸν ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ λησμονηθῶσι ἔχθραι παλαιαὶ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἀκαρνανῆας καὶ νὰ προκαλέσωσιν ὑποχωρήσεις σπουδαίας ἐκ μέρους τῶν πρώτων, αἵτινες πραγματικὴν ὑπόστασιν ἔλαβον ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ἀμυρσθητουμένων ὁρίων τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῇ συμμαχίᾳ τῶν δύο λαῶν.

Ἔτι μᾶλλον ἀπαιτητικὴ πρὸς τοιαύτην συμφι-

λίωσιν παρουσιάζετο ή περίστασις ὀλίγον κατόπιν, ὅτε ἐπέκειτο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, καί τῶν Αἰτωλῶν ἰδιαιτέρως, ὁ ἐκ τῶν Γαλατῶν κινδύνοσ. Ἄλλ' ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν ὅτι, ἐάν ἐπῆρχετο τότε τοιαύτη συνεννόησις μεταξύ τῶν δύο πολιτειῶν, δυσκόλως πλέον οἱ Ἀκαρνηῆες θά ἔλειπον ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγωνισθέντων ἐν Θερμοπύλαις Ἑλλήνων, ἀφοῦ καί αἱ πέραν τοῦ πορθμοῦ ἀγαικαί πόλεις ἀναφέρονται συμμαχήσασαι ἐν τῷ κινδύνῳ τούτῳ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Μετὰ δέ συντετελεσμένην τήν νίκην δέν ὑπῆρχε πλέον ἀφορμή τόσης συγκαταβάσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνά πᾶσαν τήν Ἑλλάδα μέγα ὄνομα ἀποκτησάντων Αἰτωλῶν, ὥστε τότε ἀκριβῶς νά ὑποτεθῆ ὅτι συνεδέθησαν διὰ στενωπῶν φιλίας δεσμῶν πρὸς τοὺς ἀείποτε μισητοὺς γείτονας Ἀκαρνηῆας.

Ἐξ ἑτέρου, ἐάν περιορισθῶμεν μόνον εἰς τοὺς μεταξύ 273 περιπόου καί 272 χρόνους, τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Πύρρου ἐξ Ἰταλίας ἐν Ἑλλάδι γινόμενα, ἰδίως τὰ ἐν Πελοποννήσῳ ἐν ἔτει 273, ἦσαν πάλιν τοιαύτης φύσεως, ὥστε νά δύνανται νά ἐξηγήσωσι νέαν ρύθμισιν τῶν σχέσεων Αἰτωλῶν πρὸς Ἀκαρνηῆας. Ὁ Πύρρος εἶχε καταλάβει τὸ 274 τήν τε Μακεδονίαν, πλὴν τῶν παραλίων πόλεων, καί τήν Θεσσαλίαν, τὸ δὲ 273 ἄγων μέγαν στρατον ὁρμᾷ εἰς τήν Πελοπόννησον, ἔπου περιέμενον αὐτὸν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Πύρρος ἦτο μέγας διαιτητής τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, χωρὶς νά εὐρίσκη ἀντίπραξιν τινὰ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἔκκαλοι φίλοι του, ἡ Ἀκαρνανία ἀνῆκεν ὁπωσδήποτε — ἀν καί οὐχί ὡς ἐπικτήτος χώρα, ὡς θά ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω — εἰς τήν ἐπιράτειαν τῆς ἰδικῆς του ἐπιρροῆς ἤδη ἀπὸ τοῦ 294 κατὰ παραχώρησιν τῶν Μακεδόνων, καί νῦν διὰ τῆς φιλικῆς Αἰτωλίας διελθὼν εἰσέβαλεν εἰς τήν Πελοπόννησον. Δέν εἶνε λοιπὸν ἀπίθανον ὅτι, ἀφοῦ ἅπαξ ἡ μὲν Ἀκαρνανία ἐν τοιαύτῃ θέσει πρὸς αὐτὸν εὐρίσκετο, ἡ δὲ Αἰτωλία δέν ἦτο δυνατόν πλέον νά ἐπιβουλεύηται τήν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἔνεκα τῶν πρὸς τον Πύρρον σχέσεων, αὐτῇ ἡ ἐπιρροή τοῦ ἰσχυροῦ Ἡπειρώτου βασιλέως ἐπ' ἀμφοτέρων συντελεσεν εἰς τήν σύναψιν τόσον στενῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο κοινῶν.

Καί ταῦτα μὲν κατ' εἰκασίαν ἀπλῶς δύνανται περὶ τοῦ ἡμετέρου ζητήματος νά λεχθῶσι, ἐπειδὴ ἔνεκεν ἐλλείψεως πάσης ἄλλης πρὸς αὐτο σχετιζομένης ἱστορικῆς μαρτυρίας οὐδὲ κατὰ το πιθανώτερον κἂν ἐπιτρέπεται νά δοθῆ εἰς τήν μίαν ἢ τήν ἄλλην ὑπόθεσιν ἡ προτίμησις. Ἐν ὅμως βέβαιον συμπέρασμα νομιζομεν ὅτι δικαιούμεθα νά ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ συνομολόγησις τῆς *Δυνθίρας καί ἀγμμαχίας* πάντως συμπίπτει εἰς τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Πύρρου, καί κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ ἰδιαζόντως διαφωτίζει τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τήν πλήρη ἄλλως γασμάτων καί ἀμφιβολιῶν ἱστορίαν. Το συμπέρασμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τήν διεθνῆ οὕτως εἰπεῖν θέσιν τῆς Ἀκαρνανίας κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν χρόνους καί εἰδικώτερον εἰς τήν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸ βασιλείον τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πύρρου.

Ἦρέπει δηλονότι, ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, νά θεωρήσωμεν βέβαιον πλέον ὅτι ἡ Ἀκαρνανία βασιλεύοντος τοῦ Πυρρου οὐδέποτε περιῆλθεν εἰς κατάστασιν ὑποτελείας ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ. Τοῦτο κυρίως καί προυπεθέσαμεν ἀνωτέρω σιωπηλῶς, διότι πῶς ἄλλως θά ἦτο δυνατόν νά συμβῆλλονται πρὸς ἄλληλα τὰ δύο κοινά, τὸ τῶν Αἰτωλῶν καί τὸ τῶν Ἀκαρνηῶν, προδήλως ὡς ἀθυπόστατοι πολιτεῖαι, καθὼς δεικνύει ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ, πλὴν ἐάν καί ἡ Ἀκαρνανία ἦτο ὁμοίως αὐτόνομος καί ἀνεξάρτητος χώρα, ὡς ἦτο ἡ Αἰτωλία; Ἀλλὰ νῦν μετὰ τήν κτηθεῖσαν βεβαιότητα, ὅτι ἀδύνατον εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ νά ἀνέρχεται εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 284 το πολὺ, ἀνάγκη νά ἐξάρωμεν ὅτι, παρὰ τήν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Πύρρου VI — τήν μονήν ἐκ τῆς ἱστορίας εἶδῃσιν περὶ τῆς πρὸς τον Πύρρον μετὰ τον θάνατον τοῦ Κασάνδρου σχέσεως τῆς Ἀκαρνανίας —, ἐντελῶς ἀπαράδεκτον εἶνε ὅτι ἡ χώρα αὐτῇ κατετάχθη τότε, κατὰ το 294 δηλονότι, εἰς τὰς ἐπικτήτους τῆς Ἡπείρου ὁμοῦ μετὰ τῆς Στυμφραίας καί Παρυαζίας καί τῆς Ἀμφρακίας καί Ἀμφιλοχίας, αἵτινες πραγματικῶς παρεχωρήθησαν ἐν τούτῳ τῷ ἔτει εἰς τον Πύρρον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Μακεδονίας, υἱοῦ τοῦ Κασάνδρου, ἐξαγοράσαντος οὕτω τήν ὑπὲρ ἑαυτοῦ βοήθειαν τοῦ Ἡπειρώτου βασιλέως. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καί

ἡ ἀμφισβητηθεῖσα μαρτυρία Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρναστέως, ὅτι Ἀκαρνανες ὑπηρέτουν ὡς μισθοφόροι εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πύρρου τὸ 279 κατὰ τὴν Ἀσκούλω μάχην, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι οἱ Ἀκαρνανία τότε ἦτο σύμμαχος τοῦ Πύρρου δύναμις καὶ ὄχι ὑπηκός χώρος, ἀναλαμβάνει νῦν πλήρη τὴν ἰσχύν τῆς. Οὐδὲ δύναται πλέον νὰ θεωρηθῇ ἀπίθανον, πῶς οἱ Ἀκαρνανες ἠδύναντο νὰ συνυπηρέτῳσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὸν Πύρρον ὡς σύμμαχοι, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ Πύρρου αἱ σχέσεις τῶν δύο λαῶν εἶχον τόσον βελτιωθῆ, ὥστε καὶ συμμαχία ποτὲ πρὸς ἀλλήλους νὰ συναφθῆ, ὡς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή διδάσκει. Εἶνε μάλιστα φανερόν πλέον, ὅτι ἡ ἐπὶ Κασάνδρου διεθνῆς σχέσις τῆς Ἀκαρνανίας μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πύρρου ὄχι μόνον δὲν ὑπέστη μεταβολὴν πρὸς τὸ χειρότερον, ἀλλὰ καὶ οὐσιωδῶς ἐβελτιώθη. Οἱ Μακεδόνες, εἶνε ἀληθῆς, δὲν εἶνε διόλου ἀπίθανον ὅτι τὴν ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐπιρροήν των ἐθυσίασαν εἰς τοὺς Ἡπειρώτας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασάνδρου· καὶ κατὰ τοῦτο ἡ μαρτυρία τοῦ Πλουτάρχου βεβαίως δὲν εἶνε ἀπορριψίμος. Ἄλλ' ἡ αὐτόθι ἐπιρροή τῶν Μακεδόνων δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταδυναστεύσεως τῆς χώρας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀδιαλλάκτου πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ἐχθρας τῶν Ἀκαρνανῶν, οἵτινες τοιοῦτοτρόπως ἦσαν βέβαιοι σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων κατὰ τῶν οὐχ ἦττον ἐχθρῶν τούτοις Αἰτωλῶν. Ἄν λοιπὸν διὰ τῆς εἰς τὸν Πύρρον γενομένης παραχωρήσεως ἐπρόκειτο ἡ σχέσις αὕτη τῆς Ἀκαρνανίας πρὸς μίαν προστάτιδα δύναμιν νὰ μεταβληθῆ εἰς ὑπηκότητα, βεβαίως ἡ μεταβολὴ αὕτη θὰ προεκάλει ἀντίστασιν τῶν Ἀκαρνανῶν κατὰ τοῦ νέου δυνάστου Πύρρου. Περὶ τούτου ὅμως οὐδὲν ἀκούομεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, εἶνε δὲ καὶ ὅλως ἀπίθανον, ὅτι ὁ μόλις ἐπὶ τοῦ θρόνου του στερεωθεὶς Πύρρος εἶχεν ἤδη δύναμις ἀρκετάς, ἵνα ἐπιχειρήσῃ μεγάλῃς χώρας, πολυαρίθμων πόλεων καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ τὴν κατάκτησιν. Ὁ Πύρρος λοιπὸν θὰ ἠρκέσθη εἰς τὴν σύναψιν ἀγαθῶν σχέσεων πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνανῶν, ἐν πάσῃ περιπτώσει διαφυλαττομένης τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν ὑπὸ τινος οἰουσδῆποτε ἄλλου. Ἐξ ἑτέρου ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἡπειρωτῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἐνῶ συγχρόνως οἱ Αἰτωλοὶ ἐγίνοντο σταθεροὶ εἰς αὐτῶν, ἔπρεπε πάντως νὰ δώσῃ τέ-

λος εἰς τὰς μεταξὺ Ἀκαρνανῶν καὶ Αἰτωλῶν διαμάχας, διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατος ἡ διατήρησις ἀγαθῶν σχέσεων τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας. Ἀλλὰ τοῦτο πάλιν ἐξ ἄλλης ἀπόψεως νῦν φανερώνει, ὅτι ἡ ἀνωτέρω εἰκασία περὶ τῆς ἐν ἔτει 273 ἀκριβῶς συνολογήσεως τῆς μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν Συνθήκης καὶ συμμαχίας ἔχει πολὺ μεγάλας ὑπερῶς αὐτῆς πιθανότητας. Διότι, δεδομένου ἀπαξ ὅτι ἡ ἐπιγραφή δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ 284, πάντα τὰ ἀνωτέρω λεγόμενα, ἅτε ἰσχύοντα περὶ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς τοῦ Πύρρου πρὸς τοὺς Ἀκαρνανάς, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς μίαν τινὰ περίστασιν τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀπὸ τοῦ 284 καὶ ἐντεῦθεν καὶ κατὰ μείζονα λόγον εἰς τὸ κρίσιμον διὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἔτος 273. Ὁ Πύρρος ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεώς του, ἀπέβλεψε τότε πρὸς σκοποὺς πανελληνίου κυριαρχίας τῆς Ἡπέρου, ἐνθυμίζοντας τὰ μεγάλα πολιτικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας ἐν ἔτει 338. Ἡ ἔκβασις μόνον ὑπῆρξεν ἄλλη, ἀλλ' οἱ σκοποὶ δὲν ἦσαν διάφοροι.

2. Ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς, ὡς νομίζομεν, παρατηρήσεως ὁρμώμενοι, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή οὔτε παλαιότερα δύναται νὰ εἶνε τῶν ἐτῶν 280-284 περίπου οὔτε νεωτέρα τοῦ ἔτους 270 περίπου, δυνάμεθα νῦν νὰ ἐξετάσωμεν τί ἐπιτρέπεται περὶ τῆς ζητουμένης χρονολογίας νὰ συναγάγωμεν καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν δεδομένων καὶ ὅθι τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν αὐτῆς, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς μνείας δύο ὀνομάτων αἰτωλικῶν ἀρχόντων, τὰ ὅποια καὶ ἄλλοθεν γνωστὰ εἰς ἡμᾶς εἶνε.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θέρμου παρέσχον ἐπιγραφάς, τινὰς μὲν προηγουμένας τῶν ἐτῶν 220 περίπου, τὰς δὲ πολλὰς μεταγενεστέρως. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας τὸ γράμμα Α ἐμφανίζεται συνηθέστατα φέρον τὴν μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν κεραίαν ἐν σχήματι κατ' ἀρχὰς μὲν καμπύλω, οὕτως —, κατόπιν δὲ γωνιῶδει οὕτως: √(Α), ἐνῶ εἰς ἐκείνας ἡ κεραία εἶνε ἔτι εὐθεῖα. Τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα, μὲ τὴν εὐθεῖαν δηλονότι κεραίαν (Α), ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή. Ἄρα εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220 χρόνους ἀνήκει πάντως αὕτη. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία τῶν πρὸ τοῦ 220 ἐπιγραφῶν δύναται ἀσφαλῶς εἰς ἔτος τι ὠρισμένον νὰ τεθῆ, κατ' ἀνάγκην τὸ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν συμπεράσμα παραμένει γενικὸν καὶ ἀόριστον.

Οἱ γνωστοὶ καὶ ἄλλοθεν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενοι, Αἰτωλοὶ ἄρχοντες εἶνε ὁ ἐκ *Τριχονίου ταμειῶν Δωρ. Ἰμαχος* καὶ ὁ στρατηγὸς *Πολυκρίτος*.

Ἐκ τοῦ Πολυβίου γνωρίζομεν ὅτι ὁ Τριχονεὺς (ἢ Τριχόνιος) Δωρίμαχος ἦτο μετὰ τοῦ Σκόπα ἐκ τῶν νέων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες διέπρεψαν εἰς πάσας τὰς πολεμικὰς ἐπὶ Φιλίππου Β' ἀπὸ τοῦ 220 ἐπιχειρήσεις, στρατηγήσαντες τῶν Αἰτωλῶν ἐπανειλημμένως, καθὼς ἐξ ἄλλων τοῦ Θέρμου ἐπιγραφῶν πληροφοροῦμεθα, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 220 καὶ 200 περίπου. Ὁ Δωρίμαχος ἐστρατήγησε μέχρι τετάρτης στρατηγίας, ἐξ ἧς ἐπι κατὰ τὸ ἔτος 196 Πολυβ. XVIII 37 Ἀλλὰ πρὸς τοῦτον τὸν Δωρίμαχον βεβαίως δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ταμειῶν Δωρίμαχος, τοῦ ὁποῦ τοῦ πολιτικὸν στάδιον πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐπιγραφῆς εἰρημμένα εἰς πολὺ προωμωτέρους χρόνους.

Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ μετὰ τὸ 220 τετράκις στρατηγήσας Δωρίμαχος πατέρα εἶχε τὸν Νικόστρατον, μνημονευόμενον ὡς στρατηγὸν τῶν Αἰτωλῶν ὀλίγον μετὰ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος (Πολυβ. IV 3, IX 34) καὶ ὁ γὰρ περὶ τὸ 240, πάμπαν ἐπομένως ἠδύνατο νὰ ἔχη ὁμώνυμον, Δωρίμαχον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀκμὴ πρέπει νὰ συμπίπτῃ εἰς τὰ 270 περίπου. Καὶ ὄντως εὐρίσκομεν ἐν ἐπιγραφῇ Ἀττικῇ, ψήφισματι Δελφῶν (Collitz, *Gr. Dialektinschriften*, τόμ. II ἀρ. 2506 σελ. 673 = CIA II 331), Δωρίμαχόν τινα Αἰτωλόν, ἱερομνήμονα ἐν Δελφοῖς, δεύτερον αὐτὸν μετὰ τοῦ Αἰτωλοῦ Λυκέου. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀνήκει πάντως εἰς ἔτος τι πρὸ τοῦ 270, ὅποτε ὁ ἀριθμὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς ἱερομνημόνων ἀνῆλθεν εἰς ἑννέα, καὶ μετὰ τὸ 278, ἦτοι εἰς τὸ ἔτος 277 κατ' ἀνώτατον ὄριον. Πιθανώτατον λοιπὸν ἀποβαίνει ὅτι περὶ τούτου τοῦ Δωριμάχου καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ πρόκειται, πολιτεύσαντος ἐν Αἰτωλοῖς κατὰ τὴν τρίτην τοῦ τρίτου αἰῶνος δεκαετηρίδα.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Καλλιέως Πολυκρίτου τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ ὁποῦ στρατηγίαν χρονολογεῖται ἢ Συνηθήκη, δύναται μετὰ πάσης πιθανότητος νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ τοῦ Πολυκρίτου ἐκείνου, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονεύεται ἐν IX 34 μετὰ τοῦ Τιμαίου καὶ Φαρούκου, Λαττάβου καὶ Νικο-

στράτου ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν περὶ τὰ 240 γεγονότων, ὡς εἰς τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῶν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ἐν Θέρμῳ σώζουσα μόνον τὸ ὄνομα: Πολυκρίτου, ἧτις ἐξάπαντος ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους. (Ἴδε κατωτ. ἀρ. 14).

Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ διδόμενα τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν πρέπει νὰ θέσωμεν εἰς ἐποχὴν προσεγγίζουσαν μὲν πῶς εἰς τὰ περὶ τὸ 240 ἔτη, πάντως ὅμως καὶ ἱκανῶς προγενεστέρων αὐτῶν, διότι τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν ἡ ἀκμὴ τελευτᾷ μὲν ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἔτη ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ Δωριμάχου τοῦλάχιστον συνάγεται, ἄρχεται ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ τρίτου αἰῶνος δεκαετηρίδος.

Β' Τὸ γαζόν κρέμα.

I Ἡ κατάστασις, ἐν ἧ ἔμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ Ἀκαρνανία ἐν τῷ Κρίματι τούτῳ τῶν Θυρρείων γασδικῶν, εἶνε ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς ἐκείνην, ἐν ἧ εὐρομεν αὐτὴν ἄρτι, λαλοῦντες περὶ τῆς Συνηθήκης. Ἡ γῶρα δουλεύει προφανῶς εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ μέγα τοῦλάχιστον αὐτῆς μέρος, τὸ ἀνατολικόν, μετὰ τῶν πόλεων Οἰνιαδῶν, Μητροπόλεως, Στράτου, ἀποτελεῖ ἀπλοῦν διαμέρισμα τῆς Αἰτωλίας (τὸ Στρατικὸν τέλος), ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς διοίκησιν.

Εἰς τίνας χρόνους ἡ κατάστασις αὕτη συμπίπτει, δὲν εἶνε ὀυκόλον νὰ εἰκάσωμεν. Πάντως εἰς ὑστερωτέρους τοῦ 270 περίπου, ὅποτε ὡς ἄσφαλῶς γνωρίζομεν καὶ ἀνωτέρω παρετηρησαμεν, ἡ Ἀκαρνανία διαιμοιράσθη μεταξὺ τοῦ Ἰπειρώτου βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Αἰτωλῶν. Δυσκολώτερον ὅμως εἶνε νὰ ὀρισθῇ καὶ τὸ κατώτατον ὄριον, μέχρι τοῦ ὁποῦ δυνάμεθα νὰ προσῶμεν εἰς τὴν χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὸ μόνον πρὸς τοῦτο δεδομένον παρέχει ἡμῖν ἡ μνημία τοῦ στρατηγοῦ Χαριζέου, κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ ὁποῦ στρατηγίαν ἐμαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ.

Ἀλλὰ τίς ἦτο ὁ Χαριζέουτος οὗτος;

Χαριζέουτος ὀνομάζεται ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν ἐπιγραφῇ Ἀττικῇ τοῦ ἔτους 277/276 CIA II n° 323, ὡς καὶ ἐν τινι τῶν Δελφῶν συγχρόνῳ ταύτῃ (Dittenberger, *Sylloge inscript. graec.* ἀρ. 150 = *Bulletin de corresp. hell.* 1881 σ. 300). Καὶ ἐν ἄλλῃ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (CIA II 309) τοῦ ἔτους 287/6

μνημονεύεται Λιτωλός τις πάντως Χαρίζενος, ἀλλ' ἐκ ταύτης δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῆ θετικόν τι συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ἑμωνούμου ἀνδρός. Τοῦναντίον ἐκ τοῦ Πολυβίου IV 34 μακράνουμεν ὅτι περὶ τὸ 240 εἰς ἐκ τῶν τότε δρώντων πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν τῆς Λιτωλίας ἦτο καὶ ὁ Χαρίζενος, ὅστις μετὰ τοῦ Τιμαίου ἐνήργησε μετὰ τὸν θάνατον πιθανῶς τοῦ βασιλέως Ἀγίδος (φθινόπωρον τοῦ 241) ἐλευθριωτάτην εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰσβολήν. Τέλος Χαρίζενος Λιτωλός ἐκ Τριχονίου ἀναφέρεται ἀγωνοθετῶν ἐν ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ ἔτους 226 (*Bulletin de corresp. hellén.* XX 628 πρὸς Collitz, *Dialektinschriften* n° 2524). Ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Θέρμου εὐρίσκουμεν μνημονευόμενον Χαρίζενον Τριχόνιον, στρατηγὸν πιθανώτατα, ὅστις ἐξάπαντος ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220 χρόνους, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω (ἀρ. 15), ἐξετάζοντες τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Πρὸς. κατωτ. καὶ ἐπιγρ. ἀρ. 16, ἀρ. 17.

Ὅπως δὴ ποτε ὁμοῦ καὶ ἂν συνδυάσωμεν τὰς εἰδήσεις ταύτας, δύσκολον εἶνε νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως τῶν πολλὰκις ἐπανερχομένων τούτων ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ παρὰ Πολυβίῳ Χαρίζενον. Ὁ ἐν Λιτωλίᾳ στρατηγός κατὰ τὸ ἔτος 277 ἢ 276, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας, εἰς Χίον καὶ βεβαίως πολλὰκις ἄλλοις τῆς Ἑλλάδος πρεσβεία πρὸς Ἰδρυσιν τῆς ἐορτῆς τῶν Σωτηρίων ἐπὶ τῷ ἐλέθρῳ τῶν Γαλατῶν, καὶ πρώτην φοράν τότε ἂν ἐστρατηγεί, πάλιν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ αὐτός καὶ ὁ ἐν ἔτει 240 ἢ μόνον ὀλίγον τι βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονευόμενος Χαρίζενος, διότι τριάντα ἐπτὰ ἔτων στρατηγικὸν στάδιον τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός θὰ ἦτο ὑπὲρ τὸ θεῖον μακρόν. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἔγγονος τοῦ ἐν ἔτει 277 ἢ 276 στρατηγοῦ ἐκείνου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὁ παρὰ Πολυβίῳ ἀναφερόμενος, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῶν δύο τὸν πατέρα τούτου, ἀγνώστου ὀνόματος, ὡς μεταξὺ τοῦ παλαιότερου καὶ νεωτέρου Τριχονίου Δωριμάχου εὐρομεν τὸν Νικόστρατον, πατέρα τούτου καὶ υἱὸν ἐκείνου, μεσολαβοῦντα. Το μόνον πιθανόν εἶνε ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ 226 Χαρίζενος Λιτωλός ἐκ Τριχονίου καὶ ὁ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Θέρμου ἀρ. 15 Χαρίζενος Τριχόνιος ὄχι μόνον εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὅτι πρέπει ὡσαύτως νὰ ταυτισθῆ

πρὸς τὸν περὶ τὸν περὶ τὸ 240 ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονευόμενον στρατηγόν. Ἡ παραδοχὴ τῆς ταυτότητος ταύτης θὰ συνεβιβάζετο καλῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου περὶ τινῶν ἀνδρῶν Λιτωλῶν κατὰ τοὺς περὶ τὸ 240 χρόνους μνημονευόμενα, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέπρεψαν ἐν Λιτωλίᾳ ὁ Χαρίζενος, ὁ Τιμαίος, ὁ Λάτταβος, ὁ Νικόστρατος, ὁ Πολύκριτος κ. ἄ., ὡς ἄμεσοι μὲν προηγῆται τῶν ἀπὸ τοῦ 220 περίπου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐμφανιζομένων προσώπων, τοῦ Δωριμάχου, τοῦ Σκόπα, τοῦ Ἀγγελίου κ. ἄ., διάδοχοι δὲ τῶν περὶ τὸ 270 διακριθέντων, οἷον τοῦ παλαιότερου Δωριμάχου καὶ τοῦ παλαιότερου Χαρίζενου.

Ὡς πρὸς τὸν Χαρίζενον ὁμοῦ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἀδύνατον εἶνε νὰ ἔρισθῆ ἀκριβῶς ἂν μᾶλλον ὁ παλαιότερος ἐκείνος εἶνε ἢ ὁ νεώτερος. Ἀλλὰ καὶ μήπως εἶνε ἀνάγκη νὰ σχετίσωμεν πρὸς τὸν δις ἀναφερόμενον Τριχονέα Χαρίζενον πάντα ἄλλον μνημονευόμενον Χαρίζενον; Ἐν ἐπιγραφῇ Θέρμου ἀπαντᾷ καὶ Χαρίζενος Πλευρώνιος, ἰδε κατωτ. ἐπιγρ. ἀρ. 13, δις δὲ φέρεται ἐν ψηφίσμασι προξενίας καὶ ἀπλῶς Χαρίζενος στρατηγός (ἀρ. 16, ἀρ. 17). Δυστυχῶς καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Θέρμου οὐδὲν ἀποδείτως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θετικὸν συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῆ περὶ τῶν πρὸ τοῦ 220 στρατηγῶν τοῦ αἰτωλικοῦ καιροῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἀκριβῶς ἄλλοθεν λείπουσι σχετικαὶ πληροφορίαι. Κατὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου Ε' τὸ 218 καὶ 206 καταστροφὴν δὲν ἔμειναν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ καὶ κατωτέρω, οὐδὲν σῶον καὶ ἀκέραιον ἐκ τῶν μνημείων τοῦ Θέρμου, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἑμοσπονδίας μετὰ τὸ 278, ἐν μέρει ἴσως καὶ πρὸ τούτου, ἐκεῖ ἀνηγέρθησαν. Μετ' αὐτῶν ἐπομένως συγκατεστράφησαν καὶ αἱ παλαιότεραι ἐπιγραφαί. Αἱ σωζόμεναι ἀναφέρονται σχεδὸν πᾶσαι εἰς τὰ τέλη τοῦ τρίτου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἂν ἐξαιρέσωμεν δὲ ὀλίγα τεμάχια ἠκρωτηριασμένων ἐπιγραφῶν τῶν πρὸ τοῦ 220 χρόνων, ἢ μόνον παλαιότερα σχετικῶς τῶν λοιπῶν εἶνε ἡ Συνθήκη τῆς χαλκῆς στηλῆς. Καὶ ἐκ μελ. κειμένων δὲ ζητήσεων ἐν τῷ τεμένει περὶ τῶν ναῶν, τὰς στοὰς καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια δὲν περιμένω πλουσιωτέραι συγκομιδαί. Τῶν πολυαριθμῶν βῆθρων καὶ ἐξεδρῶν πᾶσαι αἱ ἀνώτεραι στρώσεις, τῶν ὁποίων οἱ λίθοι βεβαίως

ἐγρησιμοποιήθησαν πολλάκις πρὸς χάραξιν ἐπιγραφῶν, εἶνε ἐντελῶς κατεστραμμένοι. Εἰς χώρον τινα παρὰ τὸν ναὸν καὶ τὴν κρήνην τοῦ τεμένουσ εὑρον πολυαριθμούς βάζεις λιθίνων στηλῶν ἐπιγραφῶν κατὰ χώραν κειμένας· οὗτος ὡς φαίνεται ἦτο ἰδιαίτερος πρὸς ἀνέγερσιν ἐνεπιγραφῶν στηλῶν ὠρισμένος τόπος· ἀλλὰ τὸ πᾶν εὐθρυπτον τοῦ ἐγχωρίου ἀσβεστολίθου συνετέλεσεν ὥστε τὰ διασωθέντα τεμάχια τῶν στηλῶν νὰ εὐρεθῶσι διαλελυμένα ἐντελῶς ἢ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν παντάπασι διαβεβρωμένην ἔχοντα. Ἀπὸ δὲ τῆς τελείας ταύτης φθορᾶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προφυλάξῃ τοὺς λίθους ἢ μικρὰ ἐπιχώσις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν τεθαμμένα τὰ λείψανα τῶν μνημείων τοῦ Θέρμου.

■ ■ Χαρακτηρήσεις.

ἀρ. 1.

Συνθήκη καὶ συμμαχία Αἰτωλοῦς καὶ Ἀκαρνανόων. Τίτλος καὶ ἀόλωσις τοῦ περιεχομένου τῆς ἀκολουθούσης ἐπιγραφῆς, καθὼς π. γ. Dittenberger, *Sylloge* ἀρ. 61: Συμμαχία Βαιωτῶν καὶ Ἀθηναίων· ἀρ. 62: Ἐρετριέων συμμαχία καὶ Ἀθηναίων· ἀρ. 77: Συνθήκη καὶ Ἀμύνται τῶν Ἐριδαίου καὶ Χαλκιδικῆς· ἀρ. 84: Συμμαχία Κερκυραίων καὶ Ἀθηναίων. — Καὶ συνθήκη μὲν εἶνε ἡ ξυνέθεντο (πρὸς Θουκυδ. III 114, 3: ταῦτα ξυνθέμενοι, ἢ τὸ ἀνάλογον: ἔδοξε θέσθαι εἰρήνην Dittenb. *Syll* 423) περὶ τε τῶν ἀμοιβαίων τῆς χώρας ὁρίων καὶ τῶν λοιπῶν, περὶ ὧν ἡ ἐπιγραφή διαλαμβάνει μέχρι στίχου 14^{ου}: συμμαχία δὲ τὰ περὶ αὐτῆς εἰδικῶς διαλαμβανόμενα ἀπο τοῦ 23^{ου} στίχου καὶ ἐξῆς. Ὄντως ἡ ἐπιγραφή διαιρεῖται εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἰσάγεται διὰ τοῦ: *Συνθήκη Αἰτωλοῦς καὶ Ἀκαρνανόων* ὁμολογος (στ. 1), τὸ δὲ δευτέρον διὰ τοῦ: Ἐπὶ ἀρχόντων κτλ. (στ. 14) — *συμμαχία Αἰτωλοῦς καὶ Ἀκαρνανόων* στ. 24. — Πρὸς Θουκυδ. V 22: *ξυνέθενσαν καὶ ἐγένοντο ἕρκαι καὶ συμμαχία* ἡδε. — *Ἀκαρνανόων*· κατὰ τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα: τινος, ἐντυγχανόντος, ἀγώνος, Αἰνιάνος, ἐπαγγελιόντος, ἐχόντος, νομιζόντος, πολέως (= πόλεσι), ἐμμεινάντος, ἐπικατασταθέντος.

Στ. 1. Συνθήκη — ὁμολογος· συμπεφωνημένη

μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν· πρὸς ἐν τῇ ὁμολογῶν ἡμέραι Dittenb. *Syll* 929, 23· αὐτῶν ἐπιχωρησάντων ἐξ ὁμολογῶν Cauet, *Delectus* σελ. 125 ἀρ. 104· ὁμολογία τῆς πόλει Σπειρίων καὶ τῆς πόλει Μεδεωνίων Michel, *Recueil* ἀρ. 24. — Ἡ συνθήκη αὕτη περιλαμβάνει δύο ἄρθρα, ὅτι εἰρηνεύουσι καὶ συμφιλῶνόνται πρὸς ἀλλήλα τὰ δύο συμβαλλόμενα μέρη, ὀριζομένων ἀκριβῶς τῶν κοινῶν ὁρίων τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀναγνωρίζεται ἀμοιβαίως τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιγαμίας, τῆς κτήσεως γῆς καὶ τῆς ἰσοπολιτείας.

Στ. 2. φίλους εἶντας καὶ συμμάχους· τυπικὴ ἔκφρασις, ἐπεξηγητοῦσα τὸ εἰρήνην εἶμεν καὶ φίλων ποτ' ἀλλήλους· πρὸς φίλους καὶ συμμάχους ἀλλήλοις Cauet, *Delectus* σ. 30 ἀρ. 43· καὶ εὐνοῦς καὶ φίλους καὶ συμμάχους ὑπάρχειν· καὶ σ. 33 ἀρ. 44.

Στ. 2-3. ἀμῖα τῶν πάντα χρόνων· αἱ τυπικαὶ ἐκφράσεις εἰς τὰ τοιαῦτα εἶναι εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, εἰς τὸν αἰὶ χρόνον, εἰς πάντα τὸν χρόνον, ἢ: πᾶν πάντα χρόνον ἀπλόως καὶ ἀδόλως· πρὸς καὶ ἐμμενεῖν τῆς συμμαχίας ἀδόλως καὶ ἀπροσίστως· Θουκυδ. V 18 τὰς σπονδὰς εἶναι ἔτη πεντήκοντα — ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς· ἐμμενῶ τὰς ξυνθήκας καὶ τὰς σπονδαῖς δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως· V 23 ταῦτα δ' εἶναι δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως· Ταῦτα τὰ ἀπλόως καὶ ἀδόλως ἢ ἀδ. καὶ ἀπροσίστως ἢ δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως ὑποθέτω ὅτι ἀντικαθιστῆ το ἐνταῦθα μόνον ἀπαντῶν ἀμῖα ἢ ἄμματα πρὸς ἡ μάτη, ἢ ματία, ματία = χρονστρίβω, διστάζω, ἢ ἀστοχῶ τινος) = ἄνευ δισταγμοῦ, ἄρα ἀπροσίστως. Ὡς ἄμματα = ἡμματα, ἡμέρας φαίνεται μοι ἀνεξηγητος ἢ λέξις.

Στ. 3-4. τῶν Ἀχελῶων ποταμῶν ἄχρη εἰς θάλασσαν. Αἱ ἀτελεύτητοι ἕρκεες περὶ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως Οἰνιαδῶν καὶ τῆς ὁμόρου χώρας (αὕτη ἦτο ἡ παραχελωῖτις) δεικνύουσι ποῖαν σημασίαν εἶχεν ὁ ἕρκος οὗτος τῆς συνθήκης ὁ Ἀχελῶος ποταμὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν του ἀνεγνωρίζετο ῥητῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὡς τὸ ὅριον τῶν δύο χωρῶν. Τοῦτο ἦτο γενναία υποχώρησις ἐκ μέρους τῶν Αἰτωλῶν. Ἐξ ἐτέρου ὅμως ῥητῶς πάλιν οἱ Ἀκαρνανῆες θυσιάζουσι πᾶν τυχόν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κτήσεως τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀχελῶου τῶν Πραντῶς καὶ Δέμφιδος. Πρὸς Σπράβ. X p. 449: 450 περὶ τῶν ὁρίων τῶν δύο ὁμόρων χωρῶν.

Στ. 5. *Πάντες τὸν Πρανήτας καὶ τὰς Δεμφίδας.* Ὁ Πραῆς τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερε καὶ πόλις ἐν Περραιβίᾳ τῆς Θεσσαλίας οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστός ὡς πόλις ἢ τόπος μεταξὺ Λιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, καὶ ἡ Δεμφίς ἢ Δεμφίς) ὡσαύτως. Πάντως ἔκειντο βορειότερον τοῦ Στραῦτου καὶ δυτικῶς τοῦ Ἀγελῶου. Τὸ ἄλλοτερον δὲ τοῦ Πρανήτας ἡ περιοχὴ πρέπει νὰ συνῶρενε πρὸς τὴν Στρατικὴν καὶ πρὸς τὴν Ἀγραΐδα, ὡς ὄηλον ἐκ τῶν κατωτέρω λεγομένων περὶ τῆς ὀροσειᾶς τοῦ Πρανήτας στ. 6 ε. — ταῦτας δὲ τοῦτέστι τῆς Δεμφίδας, περὶ ἧς ὡς φαίνεται δὲν ἤδυνάτο νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις ὅσο καὶ ὡς ἐν παρενθέσει λεγόμενον νοητέον τὸ : ταύτας δὲ Ἀκαρνανίας οὐκ ἀντιποιοῦνται.

Στ. 6. *Ἐπὶ δὲ τῶν τεμνόντων τοῦ Πρανήτας* ὡς πρὸς δὲ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων τοῦ Πρ. τέμνων = ὄρος, ὄριον καὶ ἐν ἐπιγρ. αἰτωλικῇ, ἴδε Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ 1899 σ. 64. Εἰς τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους Στρατίους καὶ Ἀγραΐους ἀρνεῖται ἡ διευθέτησις τοῦ ζήτηματος τούτου, ἐὰν ἤθελαν εὐρεθῆ σύμφωνοι ὡς πρὸς αὐτό· ἀλλ' ἐν περιπτώσει ἀσυμφωνίας, διατιτῆται διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀκαρνανῶν καὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Λιτωλῶν, δέκα ὑπ' ἑκατέρου, καὶ ὁμῶς οἰασθῆποτε ἄλλης πόλεως ἢ ἔθνους πλὴν ἐκ τοῦ Στραῦτου καὶ ἐκ τῆς Ἀγραΐδος, θὰ ἔχουσιν ἀκέρως τὴν «τελειδίον» ἀπόρασιν. — Ἀγραῖοι καὶ Ἀγραῖς ἐλέγοντο ἢ δὲ γῶρα αὐτῶν ἐκαλεῖτο Ἀγραῖς καὶ Ἀγραία, ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κυβερνωμένη ὑπο βασιλείᾳ πρὸς Θεουκῶδ. III 106· 111· 114, τοῦ Σαλυνθίου, καὶ ἀποτελοῦσα τὸ δυτικὸν μέρος τῆς κατωπιν Λιτωλίας. Οἱ Ἀγραῖοι κατεῖχον τὸ ὄρος Θύαμον (νῦν Σπαρτοβοῦνι), ἐκτεινόμενοι καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀγελῶου, ὅστις ἔφερε διὰ τῆς γῶρας τῶν Στραῦθ. X, p 149. Βορείως δὲ καὶ ἀνατολικῶς τῆς Ἀγραΐδος ἔκειτο ἡ Ἀπεραντία, ἣτις ἐγειτόνευε πρὸς τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν γῶραν τῶν Δολόπων.

Στ. 7. *σχημαζόντων συμφρονεῖν.* — κείμενον ἑστώ, πρὸς Michel, *Recueil* ἀρ. 28 : τὰ κριθέντα βέβαια καὶ κύρια εἶμεν. Dittenb., *Syll.* ἀρ 61 : ὅ,τι δ' αὖ δοκῆι ἄμενον εἶναι ταῖν πόλεσιν, κοινῆι βουλευομέναιν, τοῦτο κύριον εἶναι.

Στ. 8. *τεμνόντων* ὅποια τὰ κατασκευαζέτω,

παρασκευαζάντων τεμνάζω, ἄλλως τεμνονίζω (Michel, *Recueil* ἀρ. 20) : τοὺς τεμνονίζοντας = ἐτεμνονίζαν = τεμνατίζω, ὀρίζω. — αἰρεθέντας ἑκατέρωθεν δέκα· ἀνακλουθον, πρὸς. Dittenberger, *Sylloge* τόμ. III σελ. 240.

Στ. 11. *ἴσων καὶ ὁμοίων* πρὸς. *Bulletin de corresp. hellén.* V 42 : εἶμεν ἴσους καὶ ὁμοίους καὶ συνεκκλησιάζειν Dittenb., *Syll.* 162, 26 : δεδῶσθαι αὐτοῖς πολιτείαν ἐπ' ἴσῃ καὶ ὁμοίῃ· καὶ 173, 16. ἢ ἡμεῖν - ἰσοπολιτείαν ποτ' ἄλλῶλος Causer, *Delectus* ἀρ. 12 σελ. 18.

Στ. 12. *ἐπ' Αἰτωίῳ*, ἔνθα ἦτο ἱερόν τοῦ Ἀπολλωνος, τὸ κοινόν ἱερόν τῶν Ἀκαρνανῶν, ὅπως τοῦ Ἀπολλωνος ἐν Θέρμῳ ἱερόν ἦτο τὸ κοινόν ἱερόν τῶν Λιτωλῶν.

Στ. 13. *κοινῶν* πρὸς. Causer, *Delectus* ἀρ. 43 σελ. 30 : θέμεν δὲ καὶ ἄλλαν στάλαν κοινῶν. Michel, *Recueil* ἀρ. 28· καὶ ἄλλαν δὲ κοινῶν ἐν Δάλλῳ. Ἀλλ' ἐνταῦθα κοινῶν ἑκατέρωθεν σημαίνει οὐχὶ μίαν ἀπὸ κοινοῦ ἀμρότεροι, ἀλλ' ἑκάτεροι ὁμοίως ἀνά μίαν.

Στ. 14. *ἐπὶ ἀρχόντων ἐμὴν μὲν Αἰτωλίας κατέ.* Πλὴν τοῦ στρατηγοῦ, ἑπιπέλοιο καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ κοινοῦ, οἱ ὧν πάντων ὁμοῦ ἢ μόνου τοῦ στρατηγοῦ χρονολογοῦνται συνήθως τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, ἀναφέρονται ἐνταῦθα καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιτεταρχέοντες, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ταμιεῖοντες. Οἱ ἐπιτεταρχέοντες δὲν πρέπει πιθανῶς νὰ νοηθῶσιν ὡς ἡγεμόνες ἐπιλέκτων ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὡς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ὁμάδων ἢ σωματίων αὐτοῦ· πρὸς. Droysen, *Heerwesen und Kriegführung* σελ. 169 σημ. 1. — Εἰς μόνον ταμίως, τοῦ κοινοῦ πιθανῶς, ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ *Bulletin de corresp hell.* 1881 σελ. 372 στ. 33. — Ἀγνωστῶν ἄλλοθεν εἶνε τὰ ἐνταῦθα μόνον μνημονευόμενα ἐθνικὰ (Ἐρταίων (ἢ Ἐρταίων), Καρφάκος, Λαῦνος, Ἰστωρίων, Δεξίος, Ἐρταῖος. — Κενδρίων τις, ἄνευ τοῦ ἐθνικοῦ ἀναφέρεται ὡς Λιτωλῶς ἐν Δελφοῖς ἱερομνημῶν ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 23312 ἐν *Bulletin de corr. hell.* XXVI 1902, σελ. 260. Καὶ Κενδρίων Λογαγῶνον Τραχονεὶς ἐν ἐπιγραφῇ Θέρμου (ἴδε κατωτ. ἀρ. 13 ἔτους 1843).

Στ. 20. *ἐν δὲ Ἀκαρνανίας στρατηγῶν κατέ.* Ἀναφέρονται ἐπὶ στρατηγῶν Ἀκαρνανῶν, ὡς φαί-

νεται ἀρχηγοὶ καὶ οὗτοι τῶν σωμάτων, τὰ ὅποια ἐστρατολογουῦντο ἐκ τῶν ἰσαριθμῶν στρατιωτικῶν κύκλων (ἢ τελεῶν) τῆς Ἀκαρνανίας, εἰς ἰπταρχοσ. εἰς γραμματεὺς καὶ εἰς ταμίαις. Τὰ ἔθνη δὲ πάντα εἶνε γνωστά. Οἱ Ληριεῖς εἶνε οἱ παρὰ Διοδώρῳ XIX 66 Δεριεῖς. Στρατικοῦ, ὡς φαίνεται δὲν εἶνε ταύ- τοςημον τοῦ Στρατίου, ὅπερ τρεῖς ἀνωτέρω λέγεται (στ. 21 καὶ 6. 8) καὶ σημαίνει τον πολίτην Στρά- τιον, ἐνῶ ἐκεῖνο μᾶλλον πρέπει νὰ σημαίη τὸν ἐκ τῆς Στρατικῆς χώρας· πρῶ. καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπι- γραφῇ τὸ Στρατικοῦν τέλος. Οὕτω λέγεται καὶ Θέρμιος μὲν τὸ ἔθνηκὸν παρὰ τὸ Θέρμος, Θερμικός δὲ τὸ κτηρικόν· καὶ Φενεάτης τὸ ἔθνηκὸν παρὰ τὸ Φενεός, Φενικός δὲ τὸ κτηρικόν (ιδὲ κατωτ. ἐπιγρ. ἀρ. 3).

Στ. 25. *Εἷ τις κα ἐμβάλλη ἐπὶ πολέμωι* — στ. 27: *εἷ τις ἐμβάλλοι ἐπὶ πολέμωι* τυπικαὶ ἐκφράσεις, ὅπως τὸ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπτικαῖς: ἐάν τις ἔη ἐπὶ πολέμωι, ἢ ἀπλῶς: ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυ- ραν ἔη ἢ Ἀθήνας Θουκ. I 44. — βοαθοεῖν· βοα- θοῶ καὶ βοάθωια κατωτέρω στ. 31, καὶ μὴν παρὰ Δελφοῖς Βοάθοος, ὁ τρίτος τοῦ δελφικοῦ ἔτους· ἐν δὲ *Bulletin de corr. hell.* IX p. 8 στ. 13 βοα- θιόντων.

Στ. 26. *πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἰππεῦσι δὲ εκα- τόν·* δισχιλίους πεζοὺς καὶ διακοσίους ἰππεῖς παρέ- σχον οἱ Ἀκαρνανεὶς εἰς τὸν Φίλιππον Ε' τὴν ἀνοι- ξιν τοῦ 219, ὅτε ἐκυριεύθη τὸ Φοῖτιον καὶ οἱ Οἰ- νιάδαι. Καὶ τὸ 340 οἱ Ἀκαρνανεὶς συμμαχοῦντες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπισχνουῦνται βοήθειαν δισχι- λίων ὀπλιτῶν· Grote, *Geschichte Griechenlands* VI 396.

Στ. 29. *ἄτεροι πότεροι* (ἢ ἴσως ποτεροί). ἄτε- ροι ὀωριστί = ἔτεροι, πότεροι δὲ ἢ ποτεροί ἐν τῇ ση- μασίᾳ τοῦ εἰς ἐκ τῶν δύο (οἶον: Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ VI p. 499 C: τούτων δὲ πότερα γενέσθαι ἢ ἀμ- φότερα ὡς ἄρα ἐστὶν ἀδύνατον, καὶ ἀλλαγῶ), ὥστε ἄτεροι πότεροι = τῶ παρὰ Θουκυδ. V 18: ὀποτε- ροισῶν.

Στ. 33. *Σιταρχοῦντω* = στ. 33: *διδόντω* (τ. ἔ. οἱ μεταπεμφόμενοι τὴν βοάθωιαν) τὰς σιταρχίας (=σιτηρέσια, σίτον, ὀψώνια).

Στ. 34. *ἡμερῶν τριάκοντα* ὅμοιον τὸ παρὰ Θουκυδ. V 47: τοῖς δὲ βοηθοῦσιν ἢ πόλις ἢ πέμ- πουσα παρεχέτω μέχρι μὲν τριάκοντα ἡμερῶν σί-

τον. Causer, *Delectus* ἀρ. 44 τελ. 33 ἐν συνθήκῃ μεταξὺ Ροδίων καὶ Ἱερραπυτνίων: Παρεχόντων τὰ ὀψώνια ἡμέρας τριάκοντα.

Στ. 36. *Σιταρχία δ' ἔστω τοῦ πλείονος χρό- νου τῶ μὲν ἰππεῖ στατήρ Κορίνθιος* κτέ. Ὁμοίως παρὰ Θουκυδ. V 47: ἦν δὲ πλεονα βούλωνται χρό- νον τῇ στρατιᾷ χρῆσθαι κτέ. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ Ἀθηναίων καὶ Ἀργείων, Μαντινέων, Πλείων εἰς μὲν τὸν ἰππέα «τοῦ πλείονος χρόνου» παρέχεται σιτηρέσιον δραχμῇ Αἰγυναία, ἐνῶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παρέχεται εἰς τὸν αὐτὸν στατήρ Κορίνθιος, = 2 ἀπτικαὶ δραχμαί, τοῦ ὁποίου τὰ $\frac{2}{3}$ ἰσοδυνάμου πρὸς δραχμῇν Αἰγυναίαν Σβαρώνου — Head, *Ιστο- ρία τῶν νομισμάτων* I 498. Εἰς δὲ τὸν ὀπλίτην, φίλον καὶ τοξότην ἀδιακρίτως πρὸς ὀβολοὶ Αἰγυ- ναῖοι τῆς ἡμέρας ἐκάστης, ἐν ᾧ ἐνταῦθα διαφόρως ὀρίζεται τὸ σιτηρέσιον τοῦ ὀπλίτου (βεβαίως κατὰ τι ὀλιγώτερον τοῦ στατήρος), τοῦ τὸ ἡμιθωράκιον ἔχοντος (ἐννέα ὀβολοὶ ἴσται I $\frac{1}{2}$ ἀρ.) καὶ τοῦ φίλου (ἑπτὰ ὀβολοὶ ἴσται I ἀρ. καὶ I ὀβολός).

Στ. 38. *τῶι τὸ ἡμιθωράκιον ἔχοντι* ἡμιθω- ράκιον = τὸ πρόσθιον ἥμισυ μέρος τοῦ θώρακος· πρῶ. Πλουτάρχου, Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου 29: Χάρων δὲ καὶ Μίλων — ἡμιθωράκια ἐνδεδυμένοι. Πολυαῖνου IV, 3, 13: Ἀλέξανδρος ἡμιθωράκια τοῖς — στρατιώταις ἀντὶ θωράκων ἔδωκε ἵνα κτέ. (ὥστε ἐσχέπαζον μόνον τὸ στῆθος, οὐχὶ δὲ τὰ νῶτα). — Ἀφείσθωι· ἡγείσθων. Ἴσως κατωτέρω λόγος ἐγένετο περὶ τῆς ἀνωτάτης ἡγεμονίας τῶν συμμα- χικῶν δυνάμεων ἐν ἐκατέρᾳ χώρᾳ.

Ἀρ. 2

Στ. 2. *γαῖκόν·* γηικόν, περὶ γῆς ὅρων· μόνον ἐνταῦθα. — Στρατικοῦ τέλος· πρῶ. Dittenberger, *Inscript Graec. Septentr.* ἀρ. 369: βουλαρχέ- οντος τοῦ Λοκρικοῦ τέλεος τοῦ δεῖνος Κυτινίος Wescher-Foucart, *Inscript. rec. à Delphes* n° 405 βουλαρχέοντος τοῦ Λοκρικοῦ τέλεος Δαμοτέλεος Φυσκέος. Τέλος δὲ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ ἡ παρὰ Πολυβ. V 94, I συντέλεια (Πατρικὴ συντέλεια) καὶ ὁ ἐν- ταῦθα ὑποστράτηγος ἀντιστοιχεῖ πιθανῶς πρὸς τὸν «βουλαρχέοντα τοῦ τέλεος» τῆς αἰτωλικῆς ὁμο- σπονδίας. — Τὸ κρῖμα δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε ἀπλῆ διαίτησις μεταξὺ δύο πόλεων, ἀλλ' ὑπόθεσις πο- λιτειακῆ, κανονιζομένη ἐν τῶ διαμερισματι, εἰς ὁ

ἀνηκόν αὐταί. ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ δεσποζόντος ἐν τῇ γῶρᾳ κοινῶ τῶν Λιτωλῶν διὰ τοῦ διορισμοῦ γασδικῶν, οἵτινες ἐξελέχθησαν ἐκ γειτονικῆς πόλεως ὡς εἰδημονέστεροι τῶν πραγμάτων. Καὶ πρέπει βεβαίως νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ Θύρρειον ὡσαύτως ἀνηκεν εἰς τὸ Στρατικὸν τέλος, διότι ἄλλως οἱ Λιτωλοὶ δὲν θὰ εἰσέλεγον διαιτητὰς ἐξ ἀκαρνανικῆς πόλεως. Ἀλλὰ περὶ τῶν ποικίλων, ὡς φαίνεται, τυγῶν τῶν ἑσπερίων τούτων πολέων κατὰ τοὺς ἀδιακόπους ἀστυγείτονας πολέμους οὐδὲν γνωρίζομεν. Ἀπαξ ἀκούομεν (Πολύβ. II 2) ὅτι οἱ Λιτωλοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μεδεωνοῦ ἵνα καταλάβωσιν αὐτόν, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο «πεισῆαι Μεδεωνίους μετέχειν σφίσι τῆς αὐτῆς πολιτείας», ἀλλ' ἀπέτυχον τὸ 231. Το αὐτὸ ἐπεδίωξαν ἴσως καὶ ἐπέτυχον προσκαίρως εἰς τὸ Θύρρειον.

Στ. 4-5. τὸ διατεχνίσμα — τοῦ διατεχνίσματος ἀξιοσημείωτος ἢ διὰ τοῦ ἰ γραφῆ τῆς διφθόγγου εἰ ἐν τῇ πρώτῃ λέξει, ἂν δὲν εἶνε ἀπλήρ παρὰλειψις τοῦ ε ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ. Πρβ. καὶ κατωτέρω στ. 8 τὴν γραφὴν Ἀπόλωνος δι' ἑνος λ.

Στ. 6. εὐθεωρίαῖ κατ' εὐθεωρίαν, κατ' εὐθεϊαν.

Στ. ἀναγραφῆτάω - πόλις - πόλις ἴσως μετὰ τινος ἀμελείας γεγραμμένον ἀντὶ ἀ πόλις τῶν Οἰνιαδῶν καὶ ἀ πόλις τῶν Ματροπολιτῶν, ἢ ἄλλως πως ὁμοίως.

Ἄρ. 3.

Ἐπὶ λεπτοῦ πλακιδίου χαλκοῦ μήκους 0,20 μ., πλάτους 0,06 ἤλικις προσηλωμένου που, ὡς δεικνύουσιν αἱ κατὰ τέσσαρα ἄκρα ὀπαὶ αὐτοῦ, φέρεται ἐγκλεισθεμένη ἢ ἀκόλουθος ἐπιγραφή. Εἶνε ἢ μόνη, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς χαλκῆς στήλης, ἐντός τοῦ ναοῦ εὐρεθεῖσα. Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων (τὸ Α ἔχει ἔτι εὐθεϊαν καὶ οὐχὶ τεθλασμένην τὴν μέσην κεραίαν) ἀνηκεν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου χρόνου τοῦ γ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος.

Ἀγαθὴ τύχη. Το κοινον Λιτωλῶν ἔδωκεν Ἀγάθωι Ἀγία Φενικῶι, αὐτῶι καὶ ἑργοῖσι, προξενίαν πολιτεῖαν ἀσφαλειαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ἢ ε καὶ αὐτοῖσι καὶ χρήμασι. Βουλαρχόντων

ν Χαριζένου, Ἰουανδρου, Διώνος, Λεπτίνα. Ἐγγυος Χαριζένος Πλευρώνιος.

Στ. 2. Λιάδικος ἔπως λέγεται καὶ Λάαρχος κ. τ. τ. — Φενικῶι ἢ γῶρᾳ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεως Φενεσοῦ λέγεται Φενικῆ ἐν Πολυβίου IV 68.

Στ. 5. βουλαρχόντων ἕνα βουλαρχόντα τοῦ Λοκρικοῦ τέλους ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ἀναφερόμενον ἐν οὐσὶν ἐπιγραφαῖς, ὡς στρατιωτικὸν διοικητὴν μέρους τινὸς τῆς αἰτωλικῆς ἡμισπονδίας ἢ ἡγεμονα τοῦ στρατοῦ στρατιωτικοῦ τινος κύκλου αὐτῆς. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται τέσσαρες βουλαρχόντες, περὶ ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ποῖαν τινὰ ἀρχὴν παρίστανον. Ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ (Θέρμου (ἴδε κατωτέρω) μνημονεύονται τέσσαρα βουλαρχοὶ ὧν εἰς μὲν προσονομάζεται γραμματεὺς, εἰς δὲ ἵππαρχος. Ἄλλως καὶ τὰ ψήφισματα προξενίας χρονολογοῦνται συνήθως διὰ τοῦ ἐκάστοτε στραταγέοντος, ἢ αὐτοῦ τε ἅμα καὶ τοῦ γραμματεύοντος. Καὶ ἐπὶ ἄλλου ἐντελῶς ὁμοίου τεμαχίου πλακῶς χαλκῆς ἐνεπιγράφου σώζονται αἱ λέξεις: Βουλαρχόντων ΟΣ Λεπτίνα. Ἐγγυος Χαριζένος Πλευρώνιος. Τὸ ἐλλειπόν μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ἦτο βεβαίως καὶ τοῦτο ψήφισμα προξενίας.

Ἄρ. 4.

Ἐπὶ λίθου δεξιόθεν ἀποκεκρουμένου. Οἱ ἐνεπιγραφοὶ λίθοι πάντες εἶνε, ὡς προανέφερα, οἱ ἐγγύριοι ἀσβεστόλιθοι, προεργόμενοι ἐκ τῶν λατομείων τῶν περιβαλλόντων τὸ ὄροπέδιον τοῦ Θέρμου βουνῶν. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ ὕλικόν ἐχρησιμοποιήθη ἐν γένει ὡς οἰκοδομικόν εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μνημεῖα τοῦ Θέρμου, στοάς, βῆθρα, ἐξέδρας κλπ., πλὴν τῶν πορίνων κιονῶν. Ἢ ἐπιγραφή ἤρχιζεν ἐπὶ ἄλλου λίθου ἀριστερόθεν τοποθετημένου, ὅστις δὲν εὐρέθη. Ἀνηκόν ἀμφότεροι μετ' ἄλλων πιθανῶς εἰς μνημεῖόν τι κείμενον ἐγγὺς τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ. Τὸ Α μετὴν ἐν μέσῳ κεραίαν τεθλασμένην Ἐπιγραφή τοῦ β' πρὸ Χρ. αἰῶνος, ὡς φαίνεται.

. ΟΝΑΠΟΛΛΩΝΙΘΕ ρμω
 ἵππα ΡΧΕΟΝΤΟΣΦΡΙΚΟΥ
 τὸ κοινον τῶν]ΑΙΤΩΛΩΝΣΤΟΜΙΟ
 ΥΤΟΥΠΟΛΕΜΑΙΟΥ

Στ. 1. Ἀπόλλωνι ΘΕ. καὶ ἐπὶ σταθμίου χαλκοῦ, εὐρεθέντος ἐν Θέρμῳ, βάρους 300 γραμμαρίων ἀναγινώσκεται:

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
Μ
ΘΕΡΜΙΟΥ

Τὸ Μ ἐνταῦθα βεβαίως σημαίνει ΜΝΑ.

Στ. 2. Φρίκων· Φρίκος Ἀλπώνιος ὡς Λοκρὸς ἱερομνήμων φέρεται ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 234 παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2317.

Στ. 3. ΕΤΟΜΙΟ· Λιτωλὸς ἱερομνήμων ἐν Δελφοῖς Στόμιος Μακετιεύς ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2329 τῶν περὶ τὰ 220-200 ἐτῶν.

Ἄρ. 3.

Πολὺ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν Θέρμῳ ἀνασκαφῶν εἶχον παρατηρηθῆ ἐντὸς τοῦ περιτετευχισμένου τεμένους τρεῖς ἐνεπίγραφοι λίθοι· ἴδε Dittenberger, *Inscript. Graec. Septentr.* ἀρ. 412, ἀρ. 413 καὶ ἀρ. 416. Ἐκ τούτων εἶρον σωζόμενον κατὰ Τούλιον τοῦ 1897, ὅτε ἤρχισαν αἱ ἀνασκαφαί, μόνον τὸν φέροντα τὴν ὑπ' ἀρ. 413 ἐπιγραφὴν. Ὁ λίθος ἦτο βῆθρον ἀνδριάντος. Ἀναδημοσιεύω τὴν ἐπιγραφὴν ἐνταῦθα μόνον πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἐν στίχῳ 2^ῳ οὐχὶ ὀρθῶς ἀντιγραφέντος ΜΕΤ ἀντὶ τοῦ εὐδιακρίτως ἐπὶ τοῦ λίθου κεραραγμένου ΜΕΘ

Ἄ πόλις τῶν Ὀπουντίων καὶ οἱ Λοκροὶ
οἱ μὲθ' Ὀπουντίων τὸν στραταγόν
τῶν Αἰτωλῶν Λύκωπον Πολεμάρχου
Καλυδώνιον ἀρετῆς ἕνεκεν
δ καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτοὺς τοῖς
θεοῖς ἀνέθηκαν.

Στ. 2. Μεθ' Ὀπουντίων· τοιαῦτα καὶ τὰ καθειληρότος Κύθνον Dittenb., *Syll.* ἀρ. 213, 11, καιρῶν καθειληρότων ὁμοίων τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 214, 14, ἀρέσταλκε ἀρ. 190, 13, ἐφ' ἴσῃ καὶ ὁμοίῃ ἀρ. 175, 16.

Στ. 3. Λύκωπον· ὀρθῶς, φαίνεται, ταυτίζεται οὗτος πρὸς τὸν ὑπὸ Πολυβίου XXII 8 ἀναφερόμενόν, πρεσβευτὴν ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 190 ἦτταν τοῦ Ἀντίχου

εἰς Ρώμην ὁμοῦ μὲ τεσσαρας ἄλλους. Καὶ κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν ἢ ἐπιγραφῇ ἀνήκει εἰς τούτους τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ἂν καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τῆς στρατηγίας τοῦ Λύκωπου τὸ ἔτος. — Ἱερομνήμων Λιτωλὸς Λύκωπος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Collitz, *Dialektinschriften* ἀρ. 2310, ἀνηκούσῃ εἰς τὰ μεταξύ 266 καὶ 246 ἔτη.

Ἄρ. 6.

Ἐπὶ συντετριμμένου βῆθρου ἀνδριάντος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει τοὺς χαρακτῆρας συμμέτρους, ἐπιμελῶς κεραραγμένους καὶ ἄνευ ἴχνους ἀκρεμόνων, ὅπως ἐν γένει μόνον αἱ ὀλίγα διασωθεῖσαι ἐπιγραφαὶ τῶν προαιμωτέρων χρόνων (πιθανῶς τῶν μέσων περίπου) τοῦ γ' πρὸ Χρ. αἰῶνος, οὐδεμίαν δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ 220 περίπου καὶ μετέπειτα.

Κλεισίαν Λύκου Πλευρώνιον
τὸ κοινόν τῶν Αἰτωλῶν
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας
τῆς εἰς αὐτοὺς.

Τίς ἦτο ὁ Κλεισίας οὗτος ἀγνοοῦμεν. Ὁ πατήρ αὐτοῦ Λύκος Πλευρώνιος βεβαίως οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν τῆς ἀκολουθοῦσης ἐπιγραφῆς Λύκων Καλυδώνιον.

Ἄρ. 7.

Ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν τριγωνικῶν ὀγκωδεστώτων λίθων, οἵτινες διεσκορπισμένοι νῦν ἀπετέλουν ποτὲ ὑψηλὸν περὶ τὰ 11 μ. βῆθρον, φέρον βεβαίως ἀνδριάντα. Ἀριστερόθεν ἀποκεκρουμένος.

Ἄ πόλις Πλευρώνιον Λύκων
... ΛΕΟΣ Καλυδωνιον
... ΟΛΥΤΗΣΑΝΤΑ καὶ
εὐεργέταν γενομενῶν
αὐτῆς ἀνέθηκε.

Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν ὀφθαλμῶν, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι πλέον τὴν μορφήν τῶν ἐκ προαιμωτέρων χρόνων τοῦ γ' αἰῶνος ἐπιγραφῶν, ἢ ἐπιγραφῇ αὕτη ἀνήκει εἰς τὰ περὶ τὰ 200 ἔτη. Τὸ Ο εἶνε μᾶλλον ἐπίμηκες καὶ ἴσον τὸ μέγεθος πρὸς τὰ λοιπὰ γράμματα· τὸ Σ ἔχει παραλλήλους

τὴν ἄνω καὶ κάτω κεραιὴν καὶ οὐχὶ λοξὰς πρὸς ἀλλήλους.

Τίς ἦτο ὁ Καλυδώνιος οὗτος Λύκος ἀγνωσθῆναι. Ἐν ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ 225 ἢ 226 ἀναφέρεται Λίτωλος ἱερομνημον Λύκος. Ὁμοίως ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Michel, *Recueil* ἀρ. 22 (Dittenb., *Syll* ἀρ. 125, τοῦ τέλους τοῦ γ' αἰῶνος) φέρεται: Το συνέδριον τῶν Λίτωλῶν ἐπὶ γραμματεῶς Λύκου. Ἄλλ' ἄδηλον ἂν ὑπάρχη σχέσις τις μεταξύ τῶν τριῶν τούτων Λύκων.

... ΟΛΥΤΗΣΑΝΤΑῖ νομίζω ὅτι ἡ λέξις πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *χρεωλυτήσαντα*. Ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐξέπεσαν τρία ἢ τέσσαρα τὸ πολὺ γράμματα. Ἴσως δὲ πρόκειται περὶ ὁμοίων περιπτώσεων ἐν τῇ πόλει τῶν Πλευρωνίων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Πολύβιος XIII 1 ἀναφερόμενος εἰς τὰ τῶν Λίτωλῶν καθόλου: «οἱ Λίτωλοί διὰ τε τὴν συνέχειαν τῶν πολέμων καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βίων ἔλαθον οὐ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ σφῆς αὐτοὺς κατάχρηστοι γενήθησαν». Ἀπὸ τοιούτων χρεῶν ἀπῆλλαξε πιθανῶς ὁ Λύκος τοὺς Πλευρωνίους, *χρεωλυτήσας* ἦτοι ἀποτίσας αὐτά.

Ἄρ. 8.

Ἐπὶ τοῦ κατὰ μέτωπον λίθου ἐκ τῶν ἀποτελούντων ἐπίμηκας βῆθρον ἀνδριάντος εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή, ἣτις κατ' ἐμὸν ἀντίγραφον ἐδημοσιεύθη ὑπο Kern, *Inscriptionen von Magnesia a M* σελ. XIV no LIVa (=Dittenb., *Syll* ἀρ. 923). Ὁ λίθος οὗτος εἶνε ἐπιγεγραμμένος ἐκ τε τῆς προσθίας πλατείας πλευρᾶς καὶ ἐκ τῆς δεξιῆθεν στενῆς. Ἄνω ἄριστερονθεν εἶνε μικρὸν μέρος ἀποκεκρουμένον:

α)

...ΙΚΑΝΔΡΟΥ
... ΟΗΣΕ

τουτέστι:

ὁ δεινὸς Νικάνδρου
ἔποησε

Ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ τὸ ἐξῆς ψήρισμα προξενίας:

β)

Στραταγεόντος Εὐπόλεμου Ἰπαταίου προξενίαν Αἰτωλοὶ ἔδωκαν κατὰ τὸν νομον Λυσικλεῖ Φαίδρου Ἀθηναίου. Ἐγγυοὶ ... ΟΥΘΗΡΑΣ Δαμοκλέας Ἰπαταίου.

Στ. 1. *Εὐπόλεμος*: γνωστός εἶνε στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Εὐπόλεμος ἐκ τοῦ ἔτους 187/6 καὶ 176 ὃ, ἀλλ' ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν γ' αἰῶνα, διότι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς μεταξύ τῆς α) καὶ τῆς γ', ἂν δὲν εἶνε προγενεσττέρα, δὲν θὰ εἶνε ὅμως καὶ μεταγενεσττέρα τῆς ὑπ' αὐτὴν ἐγκεικολαμμένης γ', ἣτις βεβαίως εἶνε ἠσπρωδῆποτε παλαιότερα τοῦ 200 πρὸ Χρ. Ἀν μάλιστα αὕτη δὲν εἶνε νεωτέρα τοῦ 217, τότε ὁ Εὐπόλεμος πρέπει νὰ ἐστρατήγησε κατὰ τι πρὸ τοῦ 220 ἔτος, διότι κατὰ τοῦτο καὶ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα γνωρίζομεν τοὺς στρατηγούς. Τὰ γράμματα ἐν γένει νεωπερίζουσι πολὺ ὀλιγώτερον ἢ τὰ συνήθη ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου τῶν ἐγγύς πρὸς τὰ 200 χρόνων ἂν καὶ τὸ Α ἔχει ἤδη τοιοῦτον σχῆμα. Καὶ ἡ γραφή: Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ ΟΙ ἀντι τοῦ κατόπιν ΩΙ μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς παλαιότητας ταύτης ἐποχῆς αὐτῆς. — *Εὐπόλεμος ἱερομνημῶν* Αἰτωλὸς ἐν Δελφοῖς ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 271 παρὰ Collitz, *Dialektinschriften* ἀρ. 2564.

Μετὰ κετὸν διάστημα ἀκολουθεῖ κατωτέρω ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή, διὰ τὴν χάραξιν τῆς ὁποίας μόλις ἤρκεσεν ὁ ἐν τῷ λίθῳ ἀπομείνας χώρος:

γ)

Στραταγεόντος Ἀγέλου Ναυπακτίου τὸ δεύτερον, ἱππαρχέοντος Πολεμάρχου Θουρισκίου, γραμματεῦντος Σκόπῃ Τριχονεῶς, ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς Ἐπειδὴ Μάχνητες οἱ ἀπὸ Μαιάνδρου ἀποστεύσαντες πρεσβευτῶν Μνασιπτολεμῶν καὶ Ἰππονικῶν, τὰν τε οἰκειοτά-

- τα τῶν ποτὶ τὸ ἔθνος ἀνενεώσαντο καὶ τὰν εὐ-
νοϊαν ἐνεφάνιζαν. ἂν ἔχοντι ποτὶ τὸ κοινὸν
τῶν Αἰτωλῶν Μάγνητες, δεδοχθαι τῶν τε φιλι-
10 αν τῶν ποτ' αὐτοὺς διαφυλάσσειν καὶ τῶν πολι-
ν αὐτῶν καὶ τῶν χώρων ἰακῶν καὶ ἄσυλον εἶμεν, καθ' ὅτι οἱ
προσθευταὶ ἐπαγγέλλοντι, καὶ μηθενὶ ἐξουσίαν εἶμεν
Αἰτωλῶν μηδὲ τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ κατοικούντων ἄγειν
μηθένα ἐκ τῆς χώρας τῆς Μαγνήτων, μηδαμῶθεν ὄρω-
15 μένους μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν. Εἰ δὲ τις
κα ἄγχι, τα μὲν ἐμφανέα ἀναπράσσειν αἰεὶ τον στρατα-
γὸν τὸν ἔναρχον, τῶν δὲ ἀφανέων τοὺς συνεδρους κατα-
δικάζοντας ζαμιαν, ἂν κα δοκιμαζῶντι, ὡς τα κοινα
βλαπτόντων, καὶ ἐκπράσσοντας τῆς καταδικῆς καὶ ἀπο-
20 δίδοντας τοῖς ἀδικουμένοις κυρίῳ(ς) εἶμεν. Δεδοσθαι δὲ αὐτοῖς
καὶ ψᾶρον ἱερομανοικίαν ἐν τοῖς Ἀμφικτύονας, το δὲ ψᾶρισμα το-
δὲ ἀναγράψαι καὶ ἀναθεμεν ἐν Θέρμῳ καὶ ἐν Δελφοῖς.

Ἐπειδὴ τὸ ἔτος 217-216, καθ' ὃ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου IV 16, 10. V 3, 103, 9-103, 1. 107, ὃ ε. ἀναφέρεται ὁ Ναυπάκτιος Ἀγέλαος στρατηγῶν τῶν Αἰτωλῶν, ἐθεωρήθη ὡς τὸ πρῶτον τῆς στρατηγίας αὐτοῦ ἔτος, ἢ ἀνωτέρω ἐπιγραφή ἐτάχθη εἰς τὰ ἔτη 216-212 ἢ 208-205· διότι εἰς τι ἐκ τούτων πρέπει νὰ συμπίπτῃ δευτέρα τοῦ Ἀγέλαου στρατηγία, καὶ ἀναμφιβόλως μᾶλλον εἰς τὰ 208-205, διότι εἰς τον αὐτὸν ἄνδρα δὲν ἐδίδετο ἡ στρατηγία συχνότερον ἢ κατὰ ἑκαετησίαν περίου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν στρατηγῶν (ἴδε τὸν κατάλογον παρὰ Gillischewski, *De Aetolorum praetoribus* κτλ., Dissert. 1896). Μολονότι δὲ ἐκ τοῦ Πολυβίου δὲν βεβαιούμεθα ὅτι τότε πρῶτον. ἦτοι τὸ 217/216, ἐστρατήγησεν ὁ Ἀγέλαος, ἐν τούτοις τὸ πιθανώτερον εἶνε τοῦτο· διότι πραγματικῶς κατὰ τὸ 217 ὑποχωρεῖ τὸ κόμμα τῶν τέως ἐν ἀρχαῖς ὄντων ἄκρως φιλοπολέμων Αἰτωλῶν Δωριμάχου, Σκόπα καὶ τῶν ὁμοίων, ὑπερισχύουσι δὲ μετριοπαθέστεροι ἄνδρες, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ὁμοίων ἐμφανίζεται παρὰ Πολυβίῳ ὁ Ἀγέλαος εἰς ταύτην τὴν περίστασιν κατὰ πρῶτον. Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῶν διατηρήθη ἐπί τινα χρόνον μετὰ τὸ 217 καὶ ἡ εἰρήνη ἐν Ἑλλάδι, ἕως οὗ οἱ περὶ Δωριμάχου καὶ Σκόπαν πάλιν ἐξενίκησαν καὶ τὰ πράγματα ἐκ νέου συνετέραξαν. (Πολυβ. V 107, 7. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπανειλημμένως ἐπανευρίσκωμεν κατόπιν ἐν ταῖς ἐπιγρα-

φαῖς Θέρμου στρατηγήσαντας τοὺς δύο τούτους ὄρους ἄνδρας τῆς Αἰτωλίας Herb. καὶ Belloch, *Griechische Geschichte* III 2 σελ. 348. Ὅτι ὁμοῦς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγέλαος δὲν ἦτο ξένος πρὸς τὰς διὰ τοῦ Δωριμάχου καὶ Σκόπα βίαιπραγίας καὶ ληστείας τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλὰ συνειργάζετο μάλιστα μετ' αὐτῶν εἰς ταύτας, μαρτυρεῖ ὁ Πολυβίος πάλιν ἐν IV 16, 17. — Ἀγέλαου ἱερομανήμονα Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς καὶ πιθανῶς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἡμέτερον μνημονεύει ἐπιγραφή τοῦ ἔτους 227 ἢ 226 παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2366.

Στ. 2. *Θηριωκαῖος*· τὸ ἔθνος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2328.

Στ. 3. *Σκόπα Τριχονέος*· ἐκ τοῦ Πολυβίου IV 27, 1. 37, 2 γνωρίζομεν ὅτι ἐστρατήγησε, τὸ πρῶτον πάντως, ἐν ἔτει 220/219· το δεύτερον ἐστρατήγησεν ἐν ἔτει 212/211· ἐστρατήγησε δὲ βεβαίως καὶ τρίτην φοράν, διότι κατὰ τὴν τρίτην ταύτην στρατηγίαν ἔχομεν ἐν Θέρμῳ ψήφισματα προξενίας χρονολογούμενα· ἡ τρίτη αὕτη στρατηγία πίπτει πιθανῶς εἰς τὸ ἔτος 204/3, ὅπότε αὐτὸς μετὰ τοῦ Δωριμάχου ἐδοκίμασαν οὐσιώδη ὡς φαίνεται μεταρρυθμίσειν τῆς πολιτείας τῶν Αἰτωλῶν· πρβ. Πολυβ. XIII 1. Ἐπειδὴ ὁμοῦς τὰ σχέδια ταῦτα ἐναυάγησαν, ἐξήγησε τὴν τύχην του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἀνηγορεύθη ἀρχιστρά-

τηγος και ἔλαβε μεγάλους μισθοὺς (Πολυβ. XIII 2. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα τυγῶν αὐτοῦ ἴδε Niese, *Geschichte der griech. und makedon. Staaten* II 363, 374, 672. Ἀπέθανεν ἐν Αἰγύπτῳ, φαρμάκῳ διαφθαρθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ ὡς ἀντάρτης (Πολυβ. XVIII 37. ὄλιγον πρὸ τῆς κατὰ Μάρτιον τοῦ 196 ἀνακηρύξεως τῆς ἐνγληκιστητος Πτολεμαίου τοῦ Ε΄ Πολυβ. XVIII 38). — Ὅσα ὁ Gillischewski, *De Aetolorum praetoribus* κτλ. σ. 7 ἐπερὶ τοῦ Σκόπα λέγει ὡς Ἑρακλειώτου ὄθηθεν δὲν εἶνε ὀρθά, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν Θέρμου, ἐν αἷς ὁ Σκόπας ῥητῶς ὀνομάζεται *Τριχοπέδης*.

Στ. 4. *Μάγνητες οἱ ἀπὸ Μαιάνδρου*: λέγεται καὶ οἱ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (ἦ-ου), ὡς Μαγνησία ἢ ἐπὶ Μαιάνδρῳ. — Τί ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτας πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συνθήκας τῶν πολιτειῶν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὰς ληστρικές αὐτῶν ἐπιδρομὰς, μαρτυρεῖ ἐπιγραφή ἐκ Νάξου παρὰ Dittenb. *Syll.* ἀρ. 244. Πρβ. Πολυβ. IV 16, 10: Αἰτωλοὶ γοῦν τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι καὶ ληστεύοντες συνεχῶς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολέμους ἀνεπαγγέλους φεροντες πολλοῖς κτε.

Στ. 11. *καθ' ὅτι* ἔπως, καθὼς: πρβ. καθ' ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκέλευεν Dittenb. *Syll.* ἀρ. 216, 3.

Στ. 13. *εἰ δέ τις κα ἄρηι*: ἄγειν σημαίνει βία λαμβάνειν, ἀπάγειν τι ἐπὶ τῇ βίαι ὑποτιθεμένου δικαίου: ἐνῶ ληστεύειν κυρίως εἶνε το ἀλλαγοῦ ἀπαντῶν ῥεσιάζειν.

Στ. 16. *ἀναπράσσειν*: πρὸς ἀπόδοσιν εἰς τοὺς κυρίους των. — *ἀεὶ τὸν στραταγὸν τὸν ἑναρχον*: οὕτω λέγεται ἐν ἐπιγραφαῖς καί: τοὺς συνέδρους καὶ τοὺς ἑναρχοὺς, ὁ γραμματεὺς ἀεὶ ὁ ἐν ἀρχαῖς ὦν, τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἑναρχοὺς, τὸν στρατηγὸν ἀεὶ τὸν ἑναρχον ὄντα, ἢ τὸς στραταγὸς τὸς ἀεὶ στρατηγόντας καὶ τοὺς Ἀμφικτύονας τοὺς ἀεὶ Ἀμφικτυονεύοντας.

Στ. 17-20 τῶν δὲ ἀγαθέων-ζαμίαν, ἄν κα δοκιμάζονται: ἔτσι ὑπολογιζομένου τοῦ ἀντισίου ζαμίας, ποιητῆς τῶν ἀρχῶν, εἰς αὐτὸ ἔχουσι τὸ δικαίωμα (κύριοι εἰσιν) οἱ συνέδροι νὰ καταδικάζωσι τοὺς ληστεύσαντας ἄρχοντας πρὸς ὄφελος τῶν ληστευθέντων. — *Καταδικάζονται*: τοῦτέστι κατὰ τῶν ἀγόντων (ὡς τὰ κοινὰ βλαπτόντων), ὅπερ καὶ λέγεται ἐν ὁμοίᾳ ἐπιγραφῇ παρὰ Michel, *Recueil* ἀρ. 25 σελ. 31: τῶν δὲ ἀφάνεων καταδικάζοντας

τοὺς συνέδρους κατὰ τῶν ἀγόντων — ζαμίαν, ἄν κα δοκιμάζονται, κυρίους εἶμεν (ἄλλως ἐν ἐπιγρ. παρὰ Dittenb., *Syll.* ἀρ. 247: καὶ τοὺς συνέδρους καταδικάζοντας τοῖς Κεῖοις τὰν τῶν ἀγόντων αὐτοὺς ζαμίαν, ἄν κα δοκ., κυρίους εἶμεν). Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐπιγραφῶν φαίνεται ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς: κυρίους κατὰ παραδρομὴν οὕτω χαραχθὲν ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ ἕνεκα τοῦ προηγουμένου: ἀδικουμένοις, ὀρθῶς διορθώθη ἤδη ὑπὸ Dittenberger εἰς: κυρίους. — *κυρίους εἶμεν*: συντάσσεται πρὸς τὰς μετοχὰς: καταδικάζοντας καὶ ἐκπράσσοντας καὶ ἀποδιδόντας. Πρβ. καὶ Ditt., *Syll.* ἀρ. 247: τὸν στραταγὸν ἀεὶ τὸν ἑναρχον [τα] τὰ ἐν Αἰτωλίαν καταγόμενα ἀναπράσσοντα (οὕτως ὀρθότερον κατὰ Fränkel ἀντὶ καταδικάζοντα) κύριον εἶμεν.

Στ. 21. *φῆγον ἱερομνημονικῶν*: ταύτην ἐμφανίζονται ἔχοντες οἱ Μάγνητες, παραχωρηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Colliz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2529, ἐν ἣ ἑνδεκα μὲν καταλέγονται ἱερομνημονες Αἰτωλοὶ, εἷς δὲ Κεραλ λῆν εἷς δὲ Μάγνης: ὁμοίως καὶ ἀρ. 2530.

Στ. 22. *ἐν Θέρμῳ καὶ ἐν Δελφούς*: οὕτω λέγεται καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς: τὰν μίαν (στᾶλαν) ἐν Θέρμῳ, τὰν δὲ ἐν Δελφούς.

δ)

Ἡ δεξιὰ στενὴ πλευρὰ τοῦ αὐτοῦ λίθου φέρει ἐπιγραφὴν ἠκρωτηριασμένην ἄνω καὶ ἑλλιπῆ δεξιόθεν, διότι ἐνταῦθα συνεχίζετο ἐπὶ τοῦ ἀκολουθοῦ λίθου τοῦ βᾶθρου, ὅστις παντελῶς ἐξηφανίσθη. Καὶ δεξιόθεν ἐν μέρει εἶνε ἀποκεκρουμένος ὁ λίθος:

ΑΙ

Κ Ο Σ Ι Ω Ν Κ Α Ι Ε Ψ Α
Τ Ι Μ Ι Α Φ Α Ν Ε Ρ Α Ν Π Ο Ι Ο Υ Ν
Χ Θ Α Ι Τ Ο Ν Τ Ε Σ Τ Ε Φ Α Ν
δ Τ Α Ν Α Ν Α Γ Γ Ε Λ Λ Ο Μ Ε Ν
Τ Ο Υ Σ Α Ι Τ Ω Λ Ο Υ Σ Ι Σ Ο Υ
Τ Ο Ι Δ Ε Δ Ω Κ Α Ν Τ Ι Α Ι
Α Ι Τ Ω Λ Ο Ι Π Ο Ι Ω Ν Τ Α Ι Υ
Ν Α Ρ Χ Ο Ν Κ Α Ι Μ Α Γ Ν Η
10 Τ Α Σ Π Ρ Ο Γ Ε Γ Ε Ν Η Μ Ε Ν
Ε Ν Τ Ο Υ Σ Φ Ι Λ Ο Υ Σ Τ Ο Υ Σ
Β Α Σ Ι Λ Η Φ Ι Λ Ι Π Π Ο Ν Ε Π Ι

ΦΙΣΣΕΩΝΚΑΤΑΧΩΡΙΞΑ
ΣΤΡΑΤΑΓΕΟΝΤΟΣΑΓΕ
ΙΣΓΡΑΦΑΕΝΤΕΔΕΛΦΟΥΣ

Στ. 1. ΑΙ. ἀκολουθεῖ κάθετος κεραία ὥστε πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ΑΙΤΩΛΟΙ ἢ οὕτω πως. Καὶ πρὸ τοῦ ΑΙ διακρίνεται ἕτερον ΑΙ, ἀλλὰ τὰ πρὸ τούτου εἶνε παντελῶς ἀδιάκριτα. — Ὑπερῶν τοῦ 1^{ου} στίχου ἐξέπεσον δύο τοῦλάχιστον στίχοι.

Στ. 2. ΚΟΣΙΩΝ ἴσως εἶνε λείψανον ἀριθμοῦ ἀνδρῶν ἀποτελούντων ἀρχὴν τινα· π. γ. ἐν Τεγέᾳ ὑπῆρχεν ἀρχὴ τριακοσίων ἀνδρῶν, πρὸς Cauer, *Delectus* σελ. 137 ἀρ. 117: οἱ τριακόσιοι διαγνόντων. — Ἄλλ' ἴσως προέρχεται καὶ ἐκ φράσεως ἀναλόγου π. γ. πρὸς τὴν ἐξῆς: στέφανον δίδόντες ἀπὸ ὀραχμῶν - - κοσίων. — ΚΑΙΕΥΑ: ἴσως: ΚΑΙΕΥΑΦΙΞΑΝΤΟ (ὄλον: καὶ αὐτοὶ συναύξην τῶλλα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἔνδοξα καὶ ΤΙΜΙΑ, ὡς φέρεται ἀλλαγῶ ἢ: διαφυλάξην τὰ λοιπὰ τὰ ὑπάρχοντα καὶ τῶλλα ΤΙΜΙΑ)

Στ. 3. ΦΑΝΕΡΑΝΠΟΙΟΥΝ ἴσως φανεράν ποιῶντες τὰν ἔχουσιν εὐνοίαν ποτὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Στ. 4. ΧΘΑΙΤΟΝΤΕΣΤΕΦΑΝ. βεβαίως δεδῶχθαι τὸν τε στέφανον (μήπως ἀνειπεῖν:).

Στ. 6. ΙΣΟΥ: ἀρά γε: ἴσους καὶ ὁμοίους: Πρὸς καὶ Dittenb., *Syll.* ἀρ. 426, 12: παρασκευάζοντες ἑαυτοὺς εὐχρηστους καὶ ἴσους.

Στ. 8. ΑΙΤΩΛΟΙΠΟΙΩΝΤΑΙΥ: ἴσως: προνοίαν Αἰτωλοὶ ποιῶνται ὑπὲρ — ἢ τὰν ἐπιμέλειαν Αἰτωλοὶ ποιῶνται ὑπὲρ.

Στ. 9. ΝΑΡΧΟΝ: πιθανῶς: τὸν στραταγὸν καὶ τὸν ἑναρχον.

Στ. 12. ΒΑΣΙΛΗΦΙΛΙΠΠΟΝ. βεβαίως πρόκειται περὶ τοῦ Φιλίππου Ε'.

Στ. 13. ΦΙΣΣΕΩΝ. ἴσως λείψανον τοῦ Ἀμφισσέων. — ΚΑΤΑΧΩΡΙΞΑ: πρὸς. τὰ ὅπως δὲ καὶ ἐν τοῖς νόμοις καταχωρισθῆ ἢ: τοὺς δὲ νομογράφους καταχωρίσαι τοῦτο τὸ δόγμα εἰς τοὺς νόμους.

Στ. 13. ΓΡΑΦΑ: ἀντίγραφα ἢ ἀναγραφαί.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει σχέσιν, ἴσως μάλιστα ἀμεσον σχέσιν πρὸς τὸ προηγούμενον ὑπὲρ τῶν Μαγνητῶν ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν. Ἐγγραφή βεβαίως στρατηγαγότος Ἰηελίου (στ. 14) καὶ, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν

αὐτὴν δευτέραν στρατηγίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἀποῖον ἀρά γε ἦτο τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καθόλου: Ἐκ τοῦ 2^{ου} καὶ 3^{ου} στίχου ἤθελεν εἰλάσαι τις, ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ ἄλλου ψήφισματος τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπαινούτων νῦν καὶ στεφανούτων τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Μαγνητῶν, οἵτινες διεπραγματεύθησαν τὴν ἐν τῷ προηγούμενῳ ψήφισματι γ συνθηκῆν. Ἄλλ' καὶ ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ, τὰ κατωτέρω ὅμως στ. 5 εἰ περιέχουσι βεβαίως καὶ ἄλλα πράγματα. Ἰσως καὶ οἱ Μαγνητῆς ἀνταποδίδοντες τὰ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν παρεχόμενα αὐτοῖς, ἀναγνωρίζουσιν εἰς αὐτοὺς δικαιώματα ἰσοπολιτείας καὶ τὰ τοιαῦτα (πρὸς στ. 6. τοὺς Αἰτωλοὺς ἴσους κτλ., ὅποτε ἤθελεν ὑποθέσει τις ὅτι περιείχοντο ἴσως ἐνταῦθα ἀποφάσεις προκληθεῖσαι ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τῶν εἰς Μαγνησίαν ἐπανελθόντων δύο πρεσβευτῶν περὶ τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ ἀποδοχῆς τῶν προτάσεων τῶν Μαγνητῶν καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀπονομῆς μιᾶς ἱερομνημονικῆς ψήφου. Οὕτω π. γ. ψήφισμα τῶν Αἰτωλῶν ὑπὲρ τῶν Μυτιληναίων, ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνωτέρω ὑπὲρ τῶν Μαγνητῶν, προκαλεῖ ἀποφάσεις τῶν Μυτιληναίων σχετικὰς πρὸς τὰς ἀνακοινώσεις τῶν ἐξ Αἰτωλίας ἐπανελθόντων πρεσβευτῶν. (Michel *Recueil* σελ. 31 ἀρ. 25) Ἄλλ' καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ, διότι προδήλως καὶ ἄλλα πράγματα ἀκολουθοῦσι, τὰ ὅποια εἶνε τῶν Αἰτωλῶν ἀποφάσεις, καθὼς δεικνύει καὶ ἡ ὀριζούσα γλῶσσα τῆς ἐπιγραφῆς, οὐχὶ δὲ τῶν Μαγνητῶν. Ἰσως δὲ εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας μνεία ἐγένετο καὶ τῶν ἐν ἔτει 217 κατὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου συναρθεῖσθαι συνθηκῶν, συμπεριλαμβάνοντο δὲ νῦν καὶ οἱ Μαγνητῆς ἐν τοῖς *graves* στ. 11). Δυστυχῶς θετικώτερον τι συμπέρασμα ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐξαγάγωμεν, διότι καὶ ἀδύνατον εἶνε νὰ συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς ἡ ἐπιγραφή ἐν τινι οἰφδῆποτε σημείῳ.

Ἄρ. 9.

Ἐπὶ λίθων ἐξιδράς, ἀποτελούσης τὸδε τὸ σχῆμα

οἵτινες πλὴν δύο ἐκλιπόντων εὐρέθησαν κατὰ γῶραν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναμριβῶλως ἴσταντο εἰκονες χαλκαῖ διαφόρων μελῶν τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων, φέρονται αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί:

- α
Βασιλεα Πτολεμαϊον
βασιλεως Πτολεμαϊου
Μακεδονα
- β)
Πτολεμαϊον βασιλεως
Πτολεμαϊου Μακεδονα
- γ)
Βασιλισσαν Β [ερενίκαν]
βασιλεως Μάγα
Μακεταν
- δ)
Βασιλίσσ[αν].....αν
[βασιλέως Πτολεμαίου]
Μακεταν
- ε)
Βασιλισσαν Βερενίκαν
βασιλεως Πτολεμαϊου
Μακεταν
- ς
.....βασιλεως
[Πτολεμαίου] Μακεδόνα
- ζ)
'Αλ[εξανδρ]ον [βασιλ]εως
Πτολεμαϊου Μακεδονα
- η)
Μάγαν βασιλέως
Πτολεμαίου Μακεδόνα

Κάτωθεν δὲ τῶν ἐπιγραφῶν β) μέχρις η) ἐν μιᾷ
σειρᾷ :

θ)

Λιτωλῶν τὸ κοινὸν ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐεργεσίας
τῆς εἰς τὸ ἔθνος καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ὅτι κατὰ πρῶτον λόγον πρόκειται περὶ τινος
βασιλευσάντος Πτολεμαίου, οὐδεμίαν ἀμφιβολία
ὑπάρχει, διότι εἰς καὶ μόνος τιτλοφορεῖται βα-

σιλεύς, ἐνῶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα φαίνονται ὅτι εἶνε
«βασιλίσσαι» σύζυγοι ἢ θυγατέρες ἢ θυγατέρες
καὶ μίαν σύζυγον καὶ υἱοὶ πάντως, τέκνα βασι-
λέων. Ὁ εἰς δὲ οὗτος βασιλεύς, εἰς ὃν ἡ πρώτη
ἐπιγραφή α) ἀναφέρεται, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλ-
λος τις ἢ ὁ Πτολεμαῖος Γ' Εὐεργέτης, ὡς φαίνε-
ται ἐκ τῶν κατοπιν ἀκολουθούντων προσώπων. Καὶ
ὁ μὲν Πτολεμαῖος βασιλέως Πτολεμαίου τῆς ἐπι-
γραφῆς β) εἶνε ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Εὐεργέτου
Πτολεμαῖος, ὁ Φιλοπάτωρ κατοπιν ἐπικληθεὶς ἢ
δὲ βασιλίσσῃ Βερενίκῃ βασιλέως Μάγα ἢ σύζυ-
γος Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου, θυγάτηρ δὲ τοῦ βα-
σιλέως τῆς Κυρήνης (περίπου 300-250 Μάγα καὶ
τῆς Ἀπάμης θυγάτηρ Ἀντιόχου τοῦ Σωτήρος.
Τὰ λοιπὰ πρόσωπα πρέπει νὰ εἶνε δύο μὲν θυγατέ-
ρες τοῦ Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου, τρεῖς δὲ υἱοί·
ὥστε ἐν συνόλῳ κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πρέ-
πει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος Γ' εἶχεν ἐξ τέ-
κνου τοῦ ἄριστον, ἤτοι τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυ-
γατέρας. Ἄν ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἐκλιπόντων λι-
θῶν ἐφέρετο τὸ ὄνομα καὶ ἄλλου τέκνου, ἐβδόμου
ἢ καὶ ὀγδοῦ ἔσως, ἀγνοοῦμεν. Καὶ τρεῖς μὲν τῶν
υἱῶν ὀνομάζονται ἐνταῦθα: Πτολεμαῖος, ὡς ἐπίδο-
ξος διάδοχος, Ἀλέξανδρος, Μάγας· ἀγνωστον
δὲ μένει μόνον τοῦ τετάρτου τὸ ὄνομα, ὅστις ἦτο
πρεσβύτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μάγα, νεώ-
τερος δὲ τοῦ διαδόχου Πτολεμαίου καὶ τῶν δύο θη-
λέων, ἂν ἐτηρηθῆ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τῆ το-
ποθετηθεῖ τῶν ἀντιστοίχων εἰκόνων ἢ καθ' ἡλικίαν
σειρά. Ἡ ἑτέρα ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν ὀνομάζετο
βεβαίως Βερενίκα, ὡς ἡ μήτηρ· διότι τὰ σωζο-
μενα γράμματα. ΝΙΚΑΝ τῆς ἐπιγραφῆς ε) οὐ-
δεμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ἀφήνουσι· ἡ δὲ
ἄλλη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐν τῇ ἐπι-
γραφῇ δ) δὲν σωζεται εἰ μὴ ἡ τελευταία συλλαβή.
...ΑΝ, βεβαίως ὀνομάζετο Ἀρσινόα καὶ οὐχὶ Βε-
ρενίκα, ὅπως ἐνόμισα ἄλλοτε, διότι ὁ γῶρος ἐν τῷ
λίθῳ ἀρκεῖ μόλις διὰ τὰ ἐξ γράμματα ΑΡΣΙΝΟ,
οὐχὶ δὲ διὰ πλείονα τούτων ἔστω καὶ κατὰ ἐν ἦτοι
διὰ τὰ ἐπτά γράμματα ΒΕΡΕΝΙΚ, διακρίνεται δὲ καὶ
ἐλάχιστον τι ἔχνος τόξου ἐκ τοῦ Ο πρὸ τοῦ Α, ὅπερ
αἶρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς συμπληρώσεως
τοῦ κενοῦ. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν γνωρίζο-
μεν ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου
ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, θυγατρὸς τοῦ

Μάγα, ἦσαν τρεῖς μὲν γιοί, ὁ Πτολεμαῖος (Δ΄ Φιλοπάτωρ), ὁ Μάγας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, τρεῖς δὲ θυγατέρες, ἡ Βερενίκη, ἡ Ἀρσινόη καὶ Βερενίκη ἄλλη. Ἡ ἐπιγραφή ἄρα διδάσκει ἡμᾶς νῦν ὅτι πρέπει εἰς τοὺς τρεῖς γνωστούς υἱοὺς νὰ προσθῶσιν καὶ τέταρτοι, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὄνομα ἐξέπεσεν ἐκ τῆς εἴ) ἐπιγραφῆς. Τὸνναντίον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δὲν φαίνεται ἂν ὑπῆρχε καὶ τρίτη θυγάτηρ, Βερενίκη, περὶ ἧς ὑποτίθεται ὅτι ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρὸς τῆς, ὡς καὶ ἡ ἄλλη ἀδελφὴ Βερενίκη, ἀποθανοῦσα τὸ 238, καὶ ὁ υἱὸς Ἀλέξανδρος ὁ πρὸ τοῦ πατρὸς ὁμοίως ἀποθανών.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσι βεβαίως εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 222 χρόνους, διότι ὁ Πτολεμαῖος Γ΄ Εὐεργέτης ἐβασίλευσε 217-222, καὶ οὐκ ἐγγύτατα εἰς τοὺς περὶ τὸ 222, διότι πολυάριθμα ἤδη εἶνε τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡ Ἀρσινόη τοῦλάχιστον δὲν ἐγεννήθη πολὺ πρὸ τοῦ 222, ἐπειδὴ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς ἦτο ἀκόμη παιδίον. Καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι δὲ κατάστασις, ἣτις ἔτρεψε τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς στενωτέρον πρὸς τοὺς Πτολεμαίους σύνδεσμον, φέρει ἡμᾶς εἰς τὰ περιωρισμένα ταῦτα χρονικὰ ὅρια ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν ὑπὲρ ὧν ἐπιγραφῶν. Τῶν ὄντι, ἐνῶ ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος (229-221/0) οἱ Αἰτωλοὶ εἰρήνευσαν πρὸς τοὺς Μακεδόνας, κατὰ δὲ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον ἔκλιναν μᾶλλον εἰς συμμαχίαν πρὸς τὸν Κλεομένη καὶ τὸν Ἀντίγονον, κατόπιν ἀφοῦ πλέον ὁ Ἄρατος παρεδόθη ἔλως εἰς τοῦτον, ἐνῶ ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν ἐν Δύμη μάχην ἐγκαταλιπὼν τοὺς Ἀγχιούς ἐστράφη ἐντελῶς πρὸς τὸν δεινὸν αὐτῶν ἀντίπαλον καὶ νικητὴν Κλεομένη, οἱ Αἰτωλοὶ παρὰ τὰς εἰρηνικὰς πρὸς τὸν Ἀντίγονον σχέσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ συνδεθῶσι στενωτέρον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου. Ὅτε δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα περίπου τοῦ 224 ὁ Ἀντίγονος ἐν Αἰγίῳ ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀγχιούς, ἔτι δὲ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς, Βοιωτοὺς, Φωκεῖς, Ἀκαρνανᾶς, Ἠπειρώτας, οἱ Αἰτωλοὶ ἠσθάνθησαν βεβαίως τὸ βᾶρος τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ συμμαχίας, ἣτις ὅπως ἴσως ἦγε ὡς φωβερὸν πρόχωμα κατὰ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν πολιτικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κυβέρνησις, ἣτις ἀντηγωνίζετο πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι δευτέραν μεγάλην δύναμιν, τὴν Μακεδονίαν, εὗρισκε νῦν συμ-

φέρον νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς αὐτοῦ φυσικοὺς ἀντιπάλους τῶν Μακεδόνων, ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἢ πρὸς τοὺς Ἀγχιούς εὐνοία ἐκάνονε τὴν αὐτοῦ πολιτικὴν τῆς. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν χρόνον, τὸν μετὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 224 καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πτολεμαίου Γ΄ Εὐεργέτου, πρέπει νὰ ἔλαβον οἱ Αἰτωλοὶ τοιαύτας ἀφορμὰς εὐνοίας ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὥστε νὰ τιμῆσιν καὶ τοῦτον καὶ τὴν οἰκογενεῖάν του ὄλην διὰ τῶν εἰκόνων, εἰς ας ἀναφέρονται αἱ ἀνωτέρω ἐπιγραφαί.

Μακέται: ἀπαντᾷ τὸ ἄρσεν. Μακέτας=Μακεδών, κατὰ τὸ Ἀλκέτας, ὅπερ εἶνε μακεδονικὸν καὶ ἡπειρωτικὸν ὄνομα: το θηλ. Μακέτις καὶ Μακέτα. Καὶ Μάκεσσα ὑπάρχει ἐπὶ τῇ σημασίᾳ τοῦ μακεδονικῆ, οἷον Ἡμαθία Μάκεσσα. Μακετία δὲ ἢ Μακεττία λέγεται ἡ Μακεδονία. Πρβ. Kretschmer, *Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache* σελ. 285.

Ἄρ. 10.

Ἐπὶ βάρου, ὅπερ ἔφερε ποτε ἀνδριάντα :

Ἄ πολις τῶν Λαμίων τὸν
στραταγὸν τῶν Αἰτ[ωλῶν]
Ἀγήταν Λοχάγου Καλ[λιπο-
λίταν

Ὁ στρατηγὸς Ἀγήτας ἀναμφιβόλως εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐν V 91, 1 ἀναφερόμενος ὡς στρατηγῆσας τῶν Αἰτωλῶν ἐν ἔτει 218/217. Ἄν τότε τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον, εἶνε ἄδηλον. Ἀλλ' ὅπως ἴσως φαίνεται ὅτι ἠκολούθησε μετὰ χρόνον ἰκανὸν καὶ ἄλλη αὐτοῦ στρατηγία καὶ οὐκ ἡ ἐν ἔτει 201/200, ὡς θέλει ὁ Gillischewski (*De Aetolorum praetoribus etc.*, Dissert., 1896). Ἄν τοῦτο εἶνε ἀληθές, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι μετὰ τῶν ἐτῶν 218, 217 καὶ 201/200 μεσολαβεῖ καὶ ἄλλη αὐτοῦ στρατηγία, διότι διόλου δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι μετὰ δεκαοκτὼ ἔτων ἐτῶν διαθεσιμότητα οὕτως εἰπεῖν ἐξελέχθη ὁ Ἀγήτας αὐτὸς στρατηγός: ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῶν φαίνεται, οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, ἂν μὴ συχνότερον, ἀλλὰ κατὰ ὀκταετίαν ὅμως πάντως ἀνελάμβανον τὴν ἀνωτάτην τῆς πολιτείας ἀρχήν. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται ἀβέβαιον εἰς ποῖον ἐκ τῶν μετὰ 218 καὶ 201 ἐτῶν ἀνήκει ἡ ἡμε-

τερα ἐπιγραφῆ. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου καὶ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν εἶνε κεχαραγμένη μικροτεροῖς γραμμασιν ἢ ἀκόλουθος·

Ἄρ. 11.

Στραταγεόντος τῶν Αἰτωλῶν Στράτωνος,
ἱππορχεόντος Λαδικῶ Ἀρσινόεος, γραμματ[ε]υόντος
Ταυριωνος Μυστακίος ἐδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς [τῷ δεῖν: Ἀ-
ριστῶνος καὶ τοῖς ἀδελφοῖσι αὐτοῦ Μενεκράτει,
Σμυρναίοις, δεδωσθαι πολιτεῖαν κατὰ τὸν νόμ[ον].

Εἶνε προφανές λοιπὸν ὅτι ἡ ὑπ' ἄρ. 10 εἶνε προγενεστέρα τῆς ὑπ' ἄρ. 11, καθόσον μάλιστα ὁ λίθος εἶνε αὐτὸ τὸ βῆθρον τοῦ ἀνδριάντος καὶ σύγχρονος ἐπομένως τῇ ἀνεγέρσει αὐτοῦ ἢ πρώτῃ ἐπιγραφῆ. Ἄλλ' ὁ Στράτων οὗτος δὲν δύναται νὰ τῆθῃ εἰς ἄλλο ἔτος ἢ εἰς τι ἐκ τῶν μεταξὺ 216 καὶ 213 ἢ περίπου 209 - 205 μόνων κενῶν ἐτῶν τῆς σειρᾶς 221 - 170, οὐχὶ δὲ εἰς τι τῶν πρὸ τοῦ 221. Διότι ἂν προηγείτο τοῦ ἔτους τούτου, τότε καὶ τοῦ Ἀγῆτα θὰ ὑπῆρχε προηγουμένη τις στρατηγία, ὅποτε ἢ ἰκανῶς ἄπὲρ τὰ εἴκοσι ἐτῆ (μεταξὺ τοῦ 225 καὶ 200 ὁράσις αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ θὰ ἦτο ἕνεκα τῆς ἡλικίας ὅπως διολοῦ ἀπίθανος· εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν ἐκλέξιμοι ὡς στρατηγοὶ πρὸ τοῦ 300 ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν μεταξὺ 221 καὶ 170 στρατηγησάντων δείκνυει στάδιον δράσεως στρατηγοῦ ἐν ἐνεργείᾳ τόσον μακροχρόνιον· ἂν ὅχι, διότι ἐθαυρόντο τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας μόνον ὁ Δωριμαχος καὶ ὁ Λαριξένοσ πρὸ αὐτοῦ ἐστρατηγήσαν (τετράκις), ἀλλὰ διότι εἶχον χρεῖαν νεωτέρων ἀνδρῶν ὡς στρατηγῶν, οἱ Αἰτωλοὶ δὲν κατέφρουγον φαίνεται εἰς τοὺς ὀπωσθήποτε πρεσβυτέρους, προκειμένου περὶ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολιτείας τῶν.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀνάθεσις τοῦ ἀνδριάντος εἰς τὸν Ἀγῆταν ἐγίνε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἐπομένως ἐχαράχθη κατὰ τὴν ἔτει 218/217 στρατηγίαν αὐτοῦ.

Μνημονεύεται καὶ Λόχαγος Ἀγῆτα Καλλιπολίτης ὡς ἱερομνήμων τῶν Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς ἐν ἔτει 178/7 Dittenberger, *Sylloge* ἄρ. 293, ὅστις θὰ εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ἔτει 179/178 στρατηγὸς αὐτῶν. Προδήλως ὁ Λόχαγος οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀγῆτα, ἡλικίαν ἔχων τὴν ἐκ τοῦ νόμου τῶν

τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἐστρατηγήσε τὸ 179. Δεύτερος οὗτος λόγος ὅτι ὁ Ἀγῆτας ἀνήκει εἰς τὰ εἴκοσι τελευταῖα ἔτη τοῦ γ' αἰῶνος καὶ δὲν ἤρχισε τὸ στάδιόν του πρὸ τοῦ 218, ὡς στρατηγὸς τούλαχιστον.

Ἄρ. 12.

Ἐπὶ λίθου ἀποτελοῦντός ποτε βῆθρον ἀνδριάντος ἐνφοκοδομημένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἅγιος Νικόλαος παρὰ τὸ χωρίον Μόκιστα. Ἡ ἐκκλησία κεῖται δύο περίπου χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ ταμένου τοῦ Θέρμου καὶ εἶνε κτισμένη καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἐκ λίθων ληφθέντων ἐκ τινος παρακειμένου βεβαίως ἀρχαίου ἱεροῦ. Κατὰ τοὺς βυζαντηνοὺς χρόνους ἠγείρετο ἐνταῦθα ἡ αὐτὴ ἢ ἄλλη τις μεγαλοπρεπεστέρα ἐκκλησία· τὰς βυζαντηνάς αὐτῆς εὐρεθείσας ἐπιγραφὰς εἶδε ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ τόμῳ 7^ῳ τοῦ ἔτους 1903 σελ. 208 ἐ.

Στραταγεόν]τος Στράτων[ος
..... ἐδοξε τοῖς Αἰτω-
λοῖς Ἀριστομάχῳ Λυσιμ.....
Λακεδαιμονίῳ δεδωσθαι προ-
ῶ ξενίαν καὶ ἰσοπολιτεῖ[αν]....
αὐτῶι καὶ ἐκγονοῖς κα.....
...ΝΙΩΙ

..... ΑΙΤΩΛΟΙ
..... ΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣ.
..... ΕΝΓΥΟΣ (?)
ΤΑΣΠΡΟΞΕΝΙΑΣ
..... ΝΟΣΥ.

Μετὰ τὸν 6^{ον} στίχον ἠκολούθει εἰς τὸ πρῶτον δεῦτερον ἄλλο ψήφισμα προξενίας, γραφὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ Στράτωνος ὡς φαίνεται.

Ἄρ. 13.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐπὶ βῆθρου ἐνφοκοδομημένου :

Στραταγεόντος Νικάνδρου Τριχονεὸς τὸ δεῦτερον
προξενίαν Αἰτωλοὶ ἔδωκαν κατὰ τὸν νόμον Εὐνω(ι)
...ΟΥ Νεαπολίται. Ἐγγυὸς Κυδριῶν Δωριμαχοῦ
Τριχονεὸς.

Ὁ Νικάνδρος Τριχονεὸς ἐστρατηγήσε τὸ δεῦτερον ἐν ἔτει 184/183. Πρβ. τὰ κατ' αὐτὸν παρὰ Gillischevski, *De Aetolorum praetoribus etc.*, Dissert., 1896, σελ. 30 ἐ. Ὁ Νικάνδρος Βίττου

Τριγωνεύς ἱερομνήμων ἐν Δελφοῖς κατὰ τὸ ἔτος 178/177 (Dittenb., *Syll.* ἀρ. 293) πρέπει νὰ εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ στρατηγός. Ὁ Κινθρίων Ἰωριμίχου Τριγωνεύς (ἴδε ἀνωτέρω εἰς τὰ περὶ ἐπιγρ. I, σ. 76) εἶνε βεβαίως υἱὸς τοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι περίπου ἔτη τοῦ γ' αἰῶνος ἐπανειληγμένως στρατηγήσαντος Ἰωριμίχου Νικουστράτου Τριγωνεύος.

Ἄρ. 14.

Ἐπὶ τεμαχίου λίθου, τὸ ὁποῖον ἀνῆκε μὲν ἀρχῆθεν εἰς τι ἐκ τῶν καταστραφέντων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β' μνημείων, μετὰ πολλοῦ δὲ ἄλλου ἀχρηστοῦ καταστάντος ὕλικού αὐτῶν συνενφωδομήθη εἰς τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος, ὅτε οὗτος ἀνεκαινίσθη πιθανῶς μετὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου τελευταίαν καταστροφὴν τοῦ 206. Τὰ γράμματα εἶνε μετ' ἐπιμελείας ἐγκεκολλημένα, ἀπέχοντα κανονικῶς μικρὸν τι ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἴχνος ἀκρεμόνων (apices) παρουσιάζοντα.

.... . ΟΥΝΤ.....
 ΛΥΚΡΙΤ.....
 ΤΤΙΟΥ.....

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ἴσως δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν τῇ γαλικῇ στήλῃ ἀρ. I σελ. 69) μνημονευομένου στρατηγοῦ τῶν Αἰτωλῶν Πολυκρίτου Καλλιέος.

Ἄρ. 15.

Ἐπὶ τεμαχίου λίθου, τὸ ὁποῖον εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπιστύλιον, ἀνῆκεν ἀρχῆθεν εἰς στοῖαν ὑπερκειμένην τοῦ ναοῦ. Πολλὰ τεμάχια τριγλύφων, ἐπιστυλίων καὶ πωρίνων σπονδύλων, φερόντων προδηλὰ τὰ ἴχνη τῆς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τοῦ κτιρίου, εἰς δὲ ἀνῆκεν, εἰρέθησαν ἀποτελοῦντα τοῖχον, ὡς ἀνάλημμα μικρὸν παραλλήλως τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου τοῦ ναοῦ, ὅστις πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἤγγιζε σχεδὸν τὴν βραχώδη ρίζαν τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ Μέγα-Λάκκου. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λόγος γίνεται περὶ πασιδός, συμπεραίνω ὅτι ὁ λίθος οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἐν λόγῳ τοίχου ἀνῆκεν εἰς στοῖαν, ἥτις εἰς τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐ-

δάφους καὶ τῆς θεσεως, ἐν ἣ εἰρέθησαν οἱ λίθοι, καθίσταται ἀναμφίβολον ὅτι ὑπερέκειτο τοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ. Τὰ εὐμεγέθη γράμματα εἶνε μετ' ἐπιμελείας ἐγκεκολλημένα καὶ ἄνευ οὐδενος ἴχνους ἀκρεμόνων.

..... ΤΑΝ ΠΑΣΤΑ ΔΑ.....
 ΛΡΙΕΣΝΟΥ ΤΡΙΧΟΝΕ...
 ΣΣΕΟΣΒΡΥΤΩΝΟΣΦ...

Ὡς φαίνεται πρόκειται περὶ ἀναθέσεως πασιδός ἤτοι στοῖας, στρατηγοῦντος Χαριξάνου Τριγωνεύος καὶ ἄλλων ἀρχόντων, οἷον ἐπιλεκταρχόντων τοῦ δαῖνος Ἀγμισσέος, Βρυττιώτος Φυσκέος ἢ Φυσταίεος.

Τὰ καταστραφέντα ὑπὸ Φιλίππου Β' μνημεῖα τοῦ Θερμοῦ εἶνε πιθανώτατα τὰ κτισθέντα κατὰ τοὺς ἐνδοξότερους χρόνους τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας ἤτοι μετὰ τὸν ὄλεθρον τῶν Γαλατῶν το 279-278 μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ γ' αἰῶνος, ὅποτε οἱ Αἰτωλοὶ ἤγον καὶ ἔφερον τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν πᾶσαν, λαφυραγωγούντες καὶ ληστεύοντες τοὺς τε πλησίον καὶ τοὺς μακράν. Τὰ λείψανα τῶν κτιρίων τούτων δεικνύουσι παντάπασιν ἐνιαῖον χαρακτῆρα καὶ τὸ τέμενος ὅλον φαίνεται ὡς νὰ ἀπέκτησε συγχρόνως πάντα τὰ ἐν λειψάνοις σωζόμενα κτίρια αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε διόλου πιθανὸν ὅτι ἔγινεν εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ γ' αἰῶνος. Κατὰ τὸ 322 ἡ Αἰτωλία δὲν εἶχεν οὐδὲ τὰς πόλεις πάσας τεταγισμένας πρὸς Διοδώρου XVIII 24.25, ἐνῶ κατοπιν οὐδεμία πόλις καὶ κώμη κατελείφθη ἀνοχύρωτος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σημερινῶν πανταχοῦ τῆς γῶρας λειψάνων φρουρίων καὶ πύργων. Κατὰ δὲ τὸν γ' αἰῶνα ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἀρχεταὶ κυρίως ἀπὸ τῶν ἐνδοξῶν κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀγῶνων. Διὰ τοῦτο μετὰ μεγίστης πιθανότητος, ἂν μὴ μετὰ τελείας βεβαιότητος, νομίζομεν ὅτι καὶ τὰς ἐκ τοιούτων προγενεστέρας τῆς ἐπὶ Φιλίππου καταστροφῆς μνημείων προσερχόμενας ἐπιγραφὰς δυνάμεθα νὰ θέσωμεν εἰς τοὺς μετὰ τὸ 279 καὶ πρὸ τοῦ 270 χρόνους.

Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Τριγωνεύς Χαριξένος πρέπει νὰ εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις μετ' ἄλλων πολεμικῶν ἀνδρῶν τῆς Αἰτωλίας μνημονεύεται στρατηγήσας περὶ τὸ μετὰ τοῦ γ' αἰῶνος (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 71).

Ἄρ. 16.

..... ΕΠΙΧΑΡΙΞΕΝ ΟΥΣΤΡΑΤΑΓΟΥ.....
 ΚΡΑΤΕΟΣΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΑΑΙΤΩΛΟΙ.....
 ΑΝΔΡΟΚΛΕΟΣΧΑ.....
 ΠΡΟΞΕΝΙΑΝΤΑΛΛΟΣ ΑΚΑΙ
 ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΔΕΔΟΤΑΙΕΓ
 [ΓΥΟΣ.....

Ἄρ. 17.

..... ΕΠΙΧΑΡΙΞΕΝ ΟΥΣΤΡΑΤΑΓ.....
 ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΑΑΙΤΩΛΟΙ.....

..... ΛΕΟΥΣΚΟ.....
 ΠΡΟ ΞΕΝΙΑΝ.....
 ΠΡΟ ΞΕΝΟΙΣΔΕΔΟΤΑΙ.....

Αμφότεραι αἱ ἀνωτέρω ἠκρωτηριασμένα ἐπι-
 γραφαὶ ἦσαν ψηφίσματα προξενίας, κεχαραγμέ-
 να ἐπὶ στήλης εὐρεθείσης μετ' ἄλλων συντριμ-
 μάτων ὁμοῦ. Ὁ στρατηγὸς ἐν ἀμφοτέραις εἶνε ὁ
 αὐτός. Καὶ βεβαίως ὁ Χαριξένος οὗτος εἶνε ὁ αὐ-
 τὸς καὶ ὁ ἀνωτέρω, διότι καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τού-
 των τὰ γράμματα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220
 χρόνους.

(ἀκολουθεῖ συνέχεια)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΡΝΗΘΟΣ ΑΝΤΡΟΥ¹

(Πλ. 3)

Πρὸ πολλοῦ τὸ παρά τὴν Φυλὴν ἐπὶ τῆς Πάρ-
 νηθος ἀντρον εἶναι γνωστὸν διὰ τὴν ἐν αὐτῷ κατὰ
 τὴν ἀρχαιότητα τελομένην λατρείαν τοῦ Πανός
 καὶ τῶν Νυμφῶν. Το χαρκτηριστικὸν ὄνομα Λυ-
 γνοσπηλαϊὰ διδόμενον εἰς τὸ ἀντρον ὑπὸ τῶν περι-
 οίκων διὰ το πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων
 λύγων, ἐπιγραφαὶ χαραγμέναι ἐπὶ τοῦ βρόχου καὶ
 τὸ ἐντεθὲν προελθὸν ἀνάθημα τοῦ Τηλεφάνους,
 ἀνάγλυφον ἀπειρωμένον εἰς τὸν Πᾶνα καὶ τὰς
 Νύμφας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1847 εἰσαχθὲν εἰς τὸ
 Μουσεῖον, ἐμαρτύρουσιν κατηγορηματικῶς περὶ τῆς
 λατρείας ταύτης. Περιεμένετο λοιπὸν κατὰ τὰς
 ὑπο τῆς Ἄρχ. Ἐταιρείας ἐκτελεσθείσας ἀνασκα-

φὰς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1900 καὶ 1901 νὰ ἀνευρε-
 θῶσι πράγματα ἀναγομένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ
 Πανός καὶ τῶν Νυμφῶν καὶ ἡ προσδοκία αὕτη
 ἐπαρκῶς, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἐξεπληρώθη. Διότι
 ἂν καὶ κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐνεργησαντος τὰς
 ἀνασκαφὰς κ. Α. Σκιᾶ μόλις το¹ τῆς σανερέας
 ἐκτύσεως τοῦ σπηλαίου ἀνεσκόφη (Πρακτικὸν 1901
 σ. 33), εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀναθηματικῶν
 ἀναγλύφων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν ὄσο μὲν ἐντελῶς
 ἀκέραια, πέντε δὲ ἄλλων μέρη, ἔπειτα καὶ μικρό-
 τερα ἄλλα εὐρήματα οὐχὶ ἀνάξια λόγου. Κατὰ
 τὴν ἐπακολουθησασαν ἀνασκαφὴν τοῦ σπηλαίου
 τῆς Βάρης ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἐξήχθησαν βε-
 βαίως πέντε, σχεδὸν τέλεια, συγκολληθέντα ἐκ
 πολλῶν τεμαχίων ἀνάγλυφα καὶ μέρη ὄσο ἄλλων,
 ἀλλ' ἐκεῖ κατορθώθη νὰ ἀνασκαφῆ ἐλόκληρον τὸ
 ἀντρον, ἐπειδὴ δὲν ἐδυσχεραίνετο τὸ ἔργον τῆς
 ἀνασκαφῆς ὡς εἰς τὴν Λυγνοσπηλαϊάν, ἔπου ἔδει
 νὰ ἀποσπασθῆ σκληρὸς καὶ παχύς ἀσβεστολιθικός

¹ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν εὐρημάτων συντομικῶς διελάθεν
 ἡδὴ ὁ ἐνεργήσας τὰς ἀνασκαφὰς κ. Α. Σκιᾶ ἐν τοῖς Πρακτικαῖς τοῦ
 1900 σελ. 38, κ. ε. καὶ 1901 σ. 32 κ. ε., μὴ εὐκαιρήσας δὲ νὰ ἀπο-
 γλυφθῆσιν αὐτῶν εἰς τὰ εὐρήματα ἔσται τὴν καλλισύνην νὰ ἀναθέσθαι εἰς
 ἐπὶ τὴν Ἐταιρείαν ταύτην ἐπιφυλάξας δι' ἑαυτὸν νὰ γραψῆ περὶ
 τῶν ἐν τῷ αὐτῷ εὐρεθέντων ἐπιγραφῶν ὡς καὶ τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας,
 ὅπως πιστοτέρως θέλουσι σημειωθῆ.

επίπαγος κατασταλαχθείς υπό τῶν ἐκ τοῦ βράχου
ρέοντων ὑδάτων, ὅστις ἐκάλυπτε τὴν ἀρχαίαν ἐπι-
φάνειαν Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀναγλύφων ἔχουσι ἀξίαν
καὶ τὰ ἄλλα μικρὰ εὐρηματα, οἷον χρυσᾶ κοσμη-
ματα ἢ ἀναθήματα, ἀγγεῖα ἢ τεμάγια τοιούτων,
πήλινα εἰδώλια καὶ μέγα πλῆθος λύγων. Τῶν
εὐρημάτων τούτων περιγραφὴν καὶ τὴν κατὰ το
δυνατὸν ἐρμηνείαν ἐπιχειροῦμεν κατωτέρω ἀρχι-
ζοντες ἀπὸ τῶν ἀναγλύφων.

Ἀνάγλυφα

Ἦτο εὐλόγον ἐν τῷ ἄντρῳ τοῦ Πανος καὶ τῶν
Νυμφῶν νὰ εὐρεθῶσι καὶ ἄλλα ὅμοια πρὸς το τοῦ
Τηλεφάνους καὶ τὰ γνωστὰ ἀναθηματικά ἀνά-
γλυφα, ἅτινα συνήθως παριστῶσι σπηλαίων καὶ ἐν
αὐτῷ τὰς Νύμφας, τὸν Πᾶνα, καὶ ἐπίστε τον Ἐρ-
μῆν καὶ Ἀγγελῶν. Τῷ ὄντι πάντα τὰ εὐρεθέντα

ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
ΔΙΟΡΕΙΟΗΣ
ΠΥΘΕΑΣ

ΡΟΛΙ ΤΡΑΤΟΣ
ΘΕΟΤΙΜΟΣ
ΦΑΙΔΩΝ

ΛΥΛΟΣ
ΣΤΡΑΤΩΝ
ΕΥΧΑΡΙΔΗΣ
ΔΡΑΣΥΜΟΣ

ΠΑΥΣΙΑΣ
ΑΡΧΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΟΝΙΚΟΣ
ΚΑΜΙΣΘΕΝΙΔΗΣ

ΤΟ ΤΟ
ΙΜ ΤΟ ΟΟΣ
ΠΥΘΟΔΩΡΟΣ
ΤΟ ΤΟ ΤΟ ΤΟ

Εἰκὼν I.

τεμάγια ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναγλύφων
τούτων, ἂν καὶ τινα διαφέρουσιν ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ
γνωστοῦ τύπου ¹.

1. Τὸ διὰ τοῦ τζιγκογραφήματος εἰκ. I, ἀπεικο-
νιζόμενον ἀνάγλυφον συνεκολλήθη ἐκ πέντε τεμα-
χίων, ὧν τὰ τέσσαρα μὲν εὐρέθησαν κατὰ τὰς ἀνα-

¹ Τὴν νεωτάτην περὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐργασίαν ἴδε ἐν
American Journal of Archaeology 1903 σ. 301 κ. ε., ὅπου περι-
γραφόμενων τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου παρὰ τὴν Βῆρην ἀναγλύφων δύνα-
ταί τις νὰ ἴδῃ πᾶσαν τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν.

σκαρὰς τὸ δὲ πέμπτον, ἢ κάτω πρὸς τὰ ἀριστερὰ
γωνία, εἶχεν ἤδη κατὰ το 1895 εἰσαχθῆ εἰς τὸ
Μουσεῖον παρ' ἰδιώτου ὑποδείξαντος το ἄντρον ὡς
τοπον προελεύσεως. Ἡ συναρμογὴ τῶν τεμαχίων
εἶναι τελεία, ἐπειδὴ αἱ κατὰ τὰ βήματα ἐπιφά-
νεια διατηρήθησαν σχεδὸν ἀνεπαφροί. Εἶναι δὲ το
ἀνάγλυφον συνήθους πεντελικοῦ μαρμάρου καὶ ἔχει
ὕψος 0,32, μῆκος 0,82 καὶ ὕψος τῶν ἀναγλύπτων
μορῶν μέχρι 0,04. Ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν
ἢ κάτω στενωτέρα τῶν ἄλλων καὶ λεῖα ἔχει ἐπι-

γραφην ἀγλῶσαν τὰ ὀνόματα τῶν ἀριερωσάντων το ἀνάγλυφον, ὡς ταῦτα ἀπεδόθησαν κάτωθεν τῆς εἰκόνος τοῦ ἀναγλύφου. Φέρει δὲ ἡ αὐτὴ πλευρὰ τὴν συνήθη ὁδόντοσιδῆ ἔσοχὴν χρῆσιμεύουσαν πρὸς σπείρωσιν τοῦ ἀναγλύφου ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅπου ἐντὸς ἀνάκλουου κοιλότητος ἐνεσφηνούτο. Ὡς πρὸς τὴν μορφήν το ἀναγλύφου παρρουσιάζει το σύνθηες εἰς ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφα εἰς μῆκος ἐκτεινόμενον ὀρθογώνιον σχῆμα καὶ μονον ἢ ἀσθενῆς καμπὴ τῶν ἄνω γωνιῶν καὶ ἡ ὀλίωσις τοῦ βραχυόδου ἐδάφους ἐπὶ τοῦ περιθωρίου ὡς καὶ τὸ κυματούμενον περιγραμμὰ τῶν τριῶν πλευρῶν ὑπενθυμίζουσι, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἐν τῶν σπηλαιομόρφων ἀναγλύφων, ὅπου αἱ Νύμφαι καὶ ἡ ἀκολουθία των. Καὶ πράγματι. Ἰδοὺ αἱ φιλόχοροι Νύμφαι, ὁ ἔξάρχων τοῦ χοροῦ αὐτῶν Ἑρμῆς, ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ συλλατρευόμενος Ἀγγελῶς κάτωθεν καὶ ὑπεράνω ἀριστερὰ ἔξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ βράχου ὁ ἀπαραίτητος τραγῶπος ἑταῖρος, ὁ Πάν. Ὁ Ἑρμῆς ἐνδεδύμενος μὲ γιτῶνα κοντον ἔξωσμένον ὑψηλὰ καὶ μὲ γλαμύδα κομβωνομένην ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου, ὑψῶνων δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα κεκαμμένην κατὰ τὸν ἀγκῶνα, δι' ἧς βεβαίως ἐκράτει το κηρύκιον διὰ χρωματός ἐνταῦθ' ἄποτε παρασταθῆν, διευθύνεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲ ταχεὰ μεγάλα βήματα κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν δεξιὴν τῆς πρώτης Νύμφης ὡς κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, ὅστις προφανῶς θὰ χροεῦθῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ περὶ τὸν ὡς ἐν ἀγροικίᾳ ἐξ ἀργῶν λίθων κατασκευασμένον βῶμον. Αἱ Νύμφαι παριστάνται ἐνδεδύμεναι διὰ ποδῆρους γιτῶνος καὶ ἱματίου κατὰ τὸν αὐτὸν τροπὸν ἐπὶ τοῦ σώματος ἑρριμμένου, οὕτως ὥστε τὰ δύο ἄκρα αὐτοῦ νὰ συναντῶνται καὶ συσφιγγῶνται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Πρὸς τὰ κάτω διακρίνεται τὸ ἱμάτιον ἀπο τοῦ γιτῶνος μονον ἐπὶ τῆς μεσαίας, ὅπου ὀλίγον ὑπὲρ τὰ σφυρὰ διακρίνει τις ἀσθενῶς δεδηλωμένον το κράσπεδον τοῦ ἱματίου, ἐν ᾧ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης οὐδὲν φαίνεται ὡς ἐκ τοῦ ἐπιπροσθούοντος βῶμου ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας γιτῶν καὶ ἱμάτιον συμπίπτουσι καθολοκληρίαν. Προσέτι το ἱμάτιον τῆς μεσαίας διαφέρει καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τῶν δύο ἄλλων, ὅτι τὸ διὰ τοῦ στήθους διαγωνίως διερχόμενον ἄκρον τοῦ ἱματίου παρίσταται γαλαρόν καὶ οὐχὶ συνεσφιγμένον. Ὡς πρὸς τὴν στάσιν ἡ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα ὄρονται μᾶλλον

κατ' ἐνώπιον ἢ ἐν κατατομῇ, ἐν ᾧ ἡ τρίτη μᾶλλον ἐν κατατομῇ καὶ αἱ πρώται μὲν δύο φαίνονται ὡς βηματιζοῦσαι κεκινημένον τι βῆμα, ἐν ᾧ ἡ τρίτη παρίσταται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ἐργουμένη. Ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ μετὰ τῶν Νυμφῶν συλλατρευόμενος Ἀγγελῶς παρίσταται ἐνταῦθα οὐχὶ ὡς προσώπειον (Maske) ὡς συνήθως, ἀλλ ὅπως σπανιώτερον, μὲ τὸ ἐμπροσθίον σῶμα ταύρου ἔγοντος ἀνθρωπίνην κεφαλὴν. Ἐπὶ τοῦ προσώπου κατὰ τὰ λοιπὰ πάντα ἀνθρωπίνου φαίνονται δύο μικρὰ κέρατα φυόμενα ὑπὲρ τὸ μέτωπον. Ἡ κομὴ καὶ το γένειον εἶναι ἱκανῶς ἄφθονα καὶ βροῶδη. Τέλος ὑπεράνω κατὰ τὸν τόσον τῶν τράγων ἢ τῶν ποιμένων ἀνακεκλιμένος θεῖται τὸν χορὸν ὁ Πάν. Εἶναι οὗτος τραγῶπος καὶ ἰθυραλλικός, ἀνακλίνεται δὲ ἐπὶ τοῦ βράχου τὸ μὲν δεξιὸν σκέλος ἔχων ἐντεταμένον πρὸς τὰ κάτω το δὲ ἀριστερον ὑψῶνων καὶ στηρίζων ἐπὶ ὑψηλότερον κειμένης προεξοχῆς. Καὶ εἶναι μὲν οἱ ποδες κατὰ μέγα μέρος καταστραμμένοι, ὅμως, ὅπερ ὑπολείπεται, δεικνύει ἀσφαλῶς τὴν βῆθεισαν στάσιν. Ὁ πῶγων φαίνεται ὑπὲρ τὸ μετρον μέγας, διὰ τοῦτο ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ τεχνίτης θὰ ἐσκόπει ἐνταῦθα νὰ παραστήσῃ τὴν σύριγγα, ἣν θὰ ἔφερον ὁ Πάν πρὸς το στομα διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὅμως τοῦτο δὲν κατορθώθη νὰ παρασταθῇ δι' ἑλλειψίν χώρου καὶ προνοίας ἐκ μέρους τοῦ ἐργασθέντος το ἀνάγλυφον λιθοξοῦ. Ἡ δεξιὴ εὐρηται κάτωθεν τοῦ πῶγωνος κενή.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου δὲν εἶναι ἐπιμελῆς ἀλλὰ κοινὴ χειρωνακτικὴ, ὡς ἐκ τῆς εἰκόνος δύναται τις νὰ κρίνῃ. Ἡ διάκρισις τῶν ὑφασμάτων τοῦ γιτῶνος καὶ τοῦ ἱματίου δὲν εἶναι, ὡς θὰ ἠύχτο τις τελεία. Ἰδίως ἐπὶ τῆς μεσαίας Νύμφης, ὅπου εἶναι ὁρατὸν ἱκανὸν μέρος τοῦ γιτῶνος τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους, δὲν βλέπει τις διαφόρους τὰς πτυχάς, ἄς σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ σώματος τὸ ἱμάτιον μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸ γιτῶνος, ἀπο τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους ὑπο τοῦ γιτῶνος μονου σχηματιζομένων, διὸ καὶ δὲν δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ ἱμάτιον καλύπτει τὰ σκέλη καὶ τὰς κνήμας τῆς Νύμφης, πρὶν ἢ μετὰ κόπου διακρίνῃ το ὑπὲρ τὰ σφυρὰ κράσπεδον. Καὶ ἄλλως ὁ πολλαπλασιασμός τῶν πτυχῶν ὑπὸ το ἐνεκλημμένον μέρος τοῦ ἱματίου εἶναι τόσον δυσάρεστος, ὅσον

καί άπίθανος. Επίσης αί πτυχαι αί διαγραφόμε-
 ναι διαγωνίως επί άμυρότερων τών ποδών τής πρώ-
 τής είναι πολύ άπίθανοι καί ὄχι ώραιοι. Άπλού-
 στερον καί μετά μεγαλύτερας έπιτυχίας ἔχουσιν
 έκτελεσθῆ τά ένδύματα τής τελευταίας. Ο σχη-
 ματισμός (Stilisierung) τών πτυχών ὅπισθεν τών
 ποδών είναι πολύ πιθανός διά τήν άρκούντως σρο-
 δρόν πρὸς τά έμπρο ὀρχηστικήν κίνησην, άρμονική
 δέ καί φαιδρά είναι ή εικών τών πτυχών τούτων,
 όταν άκώλυτοι άπὸ τής ὀσφύος πρὸς τά κάτω κα-
 ταχυνόμεναι κολποῦνται ισχυρώς παρά τῆς κνή-
 μας. Η διαφορά αὕτη τής εργασίας μεταξύ τής
 τελευταίας καί τών δύο άλλων εξηγείται έπαρκώς,
 εάν αναλογισθῶμεν, ὅτι τό πρότυπον διά τήν τε-
 λευταίαν Νύμφην ὡς ἔχον ώρισμένης μορφῆς ἦτο
 κατά πολύ εύληπτότερον διά τον ήμέτερον λιθο-
 ζόον, ὅστις εξάπαντος ὄν ειργάζετο αὐτοτελῶς, ἢ
 τά πρότυπα τών δύο άλλων Νυμφῶν, τά ὅποια
 διά τήν κατ' ένώπιον στόσιν θά παρουσίαζον πολυ-
 πλοκωτέρας καί ὀλιγώτερον ώρισμένης μορφῆς πτυ-
 χῶν Έκ τών ένδύμάτων τοῦ Έρμου ὁ μὲν χιτῶν
 δέν παρίσταται μετά ιδιαίτερας λεπτότητος, άλλ' ἢ
 ή γλαμύς δεικνύει άπαραγνώριστον φυσικήν αλή-
 θειαν. Νομίζει τις, ὅτι βλέπει βαρῦ μάλλινον ὕ-
 φασμα σχηματιζόμενον εις χονδροειδεῖς άλλὰ φυ-
 σικῆς διά τό ὑποθετὲν ὕφασμα πτυχῆς, τοῦ ὁποίου
 μέ πολλήν αλήθειαν εξαίρεται τό άκρον. Παρά
 ταῦτα ή έπιτυχία αὕτη πρέπει μάλλον νά απο-
 δοθῆ εις τό ὅτι ὁ τραχὺς αὐτος λιθοζόος ειργάσθη
 ένταῦθα άμελέστερον καί ταχύτερον, παρ' ὅσον
 συνήθιζεν, ἢ εις σπουδαίαν προσπάθειάν του νά
 παραστήσῃ τό ένδύμα ὡς έν τῇ πραγματικότητι
 τοῦτο ὑπάρχει.

Ὡς πρὸς τήν χρονολογίαν τοῦ αναγλύφου δυνά-
 μεθα νά χρησιμοποιήσωμεν τήν μόνην διατηρηθεῖ-
 σαν κεφαλήν τοῦ Άγγελῶου δεικνύουσαν παρά τό
 μέτωπον, τὸν ὀφθαλμόν καί τήν παρεϊάν, τήν έπι-
 φάνειαν πολύ εις βάθος κεινημένην, πράγμα τό
 ὅποιον εις τόσον βαθμόν μόνον μετά τό μέσον τοῦ
 Δ' αἰῶνος δύναται νά συμβαίνει. Συμπληρωματι-
 κῶς κατόπιν ἔρχεται ή έπιγραφή, ή ὅποια κατά τὸν
 χαρακτήρα τών γραμμάτων μόνον μέχρι τοῦ τέλους
 τοῦ Δ' αἰῶνος δύναται νά αναβιβασθῆ. Αὕτη ἀποδί-
 ὄσται συμφώνως πρὸς αντίγραφον γενόμενον μετά
 τής δυνατῆς ακριβείας, επειδὴ τών γραμμάτων

καταστάτων πολύ άμυρόρων δέν ἦτο δυνατόν νά
 ληφθῆ έκτυπον επί χάρτου. Δέκα ὀλίω ἦσαν έν
 ὄλω αἱ άκρивоάσαντες το ταπεινὸν τοῦτο άνήγλυ-
 φον καί τούτων τὰ ὀνόματα αναγινώσκονται μετ'
 άσφαλείας έκτος τριῶν ὡς εξῆς: α' στήλη: Αρι-
 στοκλῆς Διοπειθῆς Πυθέας, β': Πολύστρατος
 Θεοστιμος Φαίδων, γ': Φθαύλος Σποάτων Ευχαρί-
 δῆς Θράσυλλος δ': Παυσίας Αρχίας Ἀριστόνι-
 κος Καλλισθενίδης ε': ... το ιμ ... θος
 Πυθόδωρος,..... Ὡς πρὸς τήν ὀρθογραφίαν παρά-
 ὀδοξον είναι το Φαύλος, έν ὃ ἔπρεπε Φάυλλος νά
 γραφῆ. Η μήπως πρέπει τότε Φαύλος νά αναγνω-
 σθῆ; Ὡς πρὸς τήν γραφήν αξιοσημείωτος είναι ή
 παράστασις τών δύο λ. διά τοῦ Μ, ὅπως τοῦτο
 συμβαίνει δις, διά τό ὄνομα Θράσυλλος καί Καλ-
 λισθενίδης.

Ἄλλ' αν επανέλθωμεν εις τήν χρονολογίαν, αὕτη
 δύναται νά αναφέρεται εις τήν εργασίαν τοῦ ανα-
 γλύφου μόνον. Επειδὴ ὁ τύπος τοῦ Έρμου καί
 τών Νυμφῶν είναι άρχαιότερος, ὅπως καί ή μορφή
 τοῦ αναγλύφου Διότι τά σώματα τοῦ Έρμου καί
 τών Νυμφῶν δέν φαίνονται τόσον βαδινά, ὅσον θά
 περιέμενέ τις κατά τό τέλος τοῦ αἰῶνος. Η δέ
 μορφή τοῦ αναγλύφου θά ἔχη πιθανῶς τήν γένε-
 σίν τῆς ἀπὸ τών άρχῶν τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, επειδὴ
 ή ήμικυκλική ακριβῶς σπηλαιοειδῆς μορφή τών
 τοιούτων αναγλύφων Νυμφῶν είναι ἀποδεδειγμέ-
 νον¹, ὅτι ὑπῆρχε ἤδη κατά τό α' ήμισυ τοῦ Δ'
 αἰῶνος, αὕτη δέ είναι μεταβατική τις μορφή με-
 ταξὺ τῆς άρχαίας οὔσης ακριβῶς ὀρθογωνίου καί
 άνηκούσης, καθόσον γνωρίζομεν, εις τοὺς χρό-
 νους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅπως ἐπὶ τοῦ
 γνωστοῦ αναγλύφου τοῦ Ἀρχάνδρου, ἢ καί ακόμη
 άρχαιότερον, καί τῆς ῥηθείσης σπηλαιοειδοῦς. Πι-
 θανόν ὅμως είναι εις τήν προκειμένην περίπτωσην
 καί τοῦτο, ὅτι ὁ τεχνίτης τοῦ αναγλύφου ἡμῶν δέν
 παρέλαβε μορφήν τινα, ἀπο τών παλαιότερων χρό-

¹ Τό ἐκ Βάρης άνήγλυφον ὑπ' άρ. 2009 τῶν γλυπτῶν τοῦ Έθν.
 Μουσείου ἀπεικονισμένον έν Amet. Journ. of Arch. 1903 Pl. V)
 παριστῶν μετά περισσῆς γραφικότητος τό σπηλαϊον δεικνύει έπιγρα-
 φήν άνήκουσαν εις τό α' ήμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὀλίγον νεότερα είναι
 τὰ σπηλαϊόμορφα άνήγλυφα, άρ. 2007 καί 2008 ἀπεικονιζόμενα έν τῷ
 αὐτῷ περιοδικῷ πίν. 3 καί 4. Πρό πολλῶν άλλω, είναι γνωστον τό
 έν Βερολίω άνήγλυφον τῆς συλλογῆς Sabouloff (des Furtwangler,
 Sammlung Sabouloff I, T. 27), ὅπερ σπηλαϊόμορφον ὄν καί μετά
 κομματομένου περιθωρίου άνήκει εξάπαντος εις τῆς άρχαις τοῦ Δ'
 αἰῶνος δια τήν τεχνολογίαν του.

νων ἐν τῷ εὐρετηρίῳ τοῦ ἐργαστηρίου διατηρηθεῖσαν, ἀλλ' ὅτι ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ τὴν ἀκατέργαστον πλάκα τοῦ μαρμάρου ἀπέβλεψεν, δι' ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς λόγον, εἰς το πῶς ταχύτερον καὶ ἀκοπώτερον νὰ τελειώσῃ τὴν ἐργασίαν καὶ διὰ τοῦτο περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ υποδηλώσῃ μᾶλλον ἢ παραστήσῃ τὸ σπηλαιον, καθὼς ἤτο σύνθηρες. Ἡ τελευταία αὕτη ὑποθεσις γίνεται πιθανωτέρα, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ ἐν γένει ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι ἐπιμελής καὶ δόκιμος.

Ἐκ τῆς περαστάσεως δὲν ἐμάθομεν τι νέον καὶ ἄγνωστον προτερον. Ἄλλη τις μορφή ἐκτὸς τῶν συνηθῶν ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν παριστωμένων δὲν παρουσιάζεται οὐδὲ νέος τις τρόπος παραστάσεως. Μόνον ἐστὶ διὰ τοῦ Ἀγγελῶφου τούτου προστίθεται ἐν ἀκομῇ παράδειγμα εἰς τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα, καθ' ἃ οὗτος παρίσταται μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς καὶ ταυρείου σώματος¹. Τὴν μορφήν ταύτην ὠνομάσαμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περιγραφῆς Ἀγγελῶφον. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης δὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς ἀρχαιολόγοις τόση βεβαιότης, ὅση περὶ τοῦ Ἐρμού καὶ τῶν Νυμφῶν ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ δι' ὀλίγων, τί περὶ τούτου εἶναι παραδεδογμένον. Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι ἡ ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν μετὰ ἡ ἄνευ ταυρείου σώματος ἢ κεράτων καὶ ὧτων ταύρου παριστανομένη κεφαλὴ ἀπεικονίζει ποτάμιόν τινα θεόν. Τοῦτο βεβαιούται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς βιβλιογραφικῆς παραδόσεως² καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν ὄχι ὀλίγων ἰδίως ἐπὶ νομισμάτων παραστάσεων τέχνης, ὅπου ὁ ποτάμιος θεὸς παρίσταται ὡς ταῦρος ἢ ὡς ἄνθρωπος μετὰ μέρους ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν μελῶν τοῦ ταύρου. Οὐδεὶς δὲ ἄλλος θεὸς ἢ δαίμων παρίστατο οὕτω ἐκτὸς τοῦ Διονύσου καὶ τούτου σπαίως, ὅστις ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν, πρῶτον μὲν, διότι οὐδεμία ὑπάρχει στενὴ σχέσηις μεταξὺ τοῦ Διονύσου καὶ τῶν κρηναίων ἢ ὄρεστιάδων Νυμ-

φῶν, ὅποια εἶναι αὐταὶ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς χαρακτηριστικοῦ σημείου στεφάνου ἐκ κισσοῦ ἢ θύρσου). Ἄλλ' ἂν περὶ τοῦ ποταμίου θεοῦ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὑπάρχει ὅμως ζήτημα περὶ τοῦ τίς εἶναι κατ' ὄνομα ὁ ποτάμιος οὗτος θεός. Βεβαίως ἡ γραπτὴ παράδοσις ἀναφέρει πολλάκις τὴν κοινὴν λατρείαν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγγελῶφου, ὅμως καὶ ἡ μετὰ τῶν γνωριμωτάτων ἀττικῶν ποταμῶν τοῦ Κηρισσοῦ καὶ Ἰλισσοῦ¹ σχέσις, ἐπίσης μαρτυρεῖται ἂν καὶ σπανιώτερον. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι βεβαιότης ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν δὲν δύναται νὰ υπάρξῃ, ἐκτὸς ὅταν φυσικὰ ὑπάρχῃ ἐπιγραφή, ὅπως ἐπὶ τινος ἀναγλύφου προεργασμένου ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ἀνασκαφῶν (ἀπεικονισθέντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1894 πίν. 7), ὅπου κάτωθεν προσώπου ἀνθρωπίνου μετὰ κεράτων καὶ ταυρείων ὧτων ἀναγινώσκεται: *Αγγελωιος*. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ποτάμιος θεὸς ἐλατρεύετο ὁ Ἀγγελῶφος καὶ πάντως στενότερον μετὰ τῶν Νυμφῶν συνεδέετο ἢ τις ἄλλος, εἶναι ὠρισμένως βέβαιον, ὅτι τὰς περισσότερας φράσις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν ἔχομεν τὸν Ἀγγελῶφον, πιθανόν δὲ, ὅτι ἔχομεν τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀναγλύφων τούτων. Οὕτως δὲν ἀποκλείεται εἰς τινας, ὀλίγας πάντως, ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς περιπτώσεις καὶ ἡ ὀνομασία Κηρισσοῦ ἢ Ἰλισσοῦ, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως ταύτης δυνάμεθα ἠσύχως νὰ καλοῦμεν πάντοτε Ἀγγελῶφον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εἶμεθα ὀριστικωτεροὶ ὡς πρὸς τὴν ὀνοματοθεσίαν καὶ χάριν εὐκολίας.

2. Ἐν εἰκόνι 2 παρίσταται τὸ ἀριστερὸν κάτω μέρος ἀναγλύφου ἐκ συνήθους πεντελικοῦ μαρμάρου ὕψους 0,30 μῆκους 0,20 καὶ μεγίστου ὕψους τοῦ ἀναγλύφου αὐτοῦ 0,013: Ὅτι ἔχομεν τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἀνάγλυφον, οἷον το ἀνωτέρω περιγραφέν, μανθάνομεν ἀποβλέποντες πρὸς τὴν ἀριστερὰ μετὰ ταυρείου σώματος πάλιν παριστωμένον Ἀγγελῶφον. Ὅμως τὸ σωζόμενον ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ ἀναγλύφου μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἐγένεν ἐδῶ

¹ Ἐπὶ ταχέως ἀναγλύφου ἐν Ἀλεξοπόλει ποτὲ ὑπάρχοντος (Bulletin 1870 p. 68), ὅπερ πανταχοῦ ἀναζητήσας ὅμως δὲν εὗρον, καὶ ἀπεικονισθέντος ὑπὸ τοῦ Schöue, ἐν Griechische Reliefs 118, ὁ Ἀγγελῶφος παρίσταται οὕτως καὶ κατὰ 3/4 περίπτωσι. Ἐπίσης ἀλλ' ἐν κτιστοῦ ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ ἀναγλύφου ἐν Βερολίνῃ: Beschreibung der and. skulpturen zu Berlin N° 709A. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν τοῖς λατομείαις τῆς Παισῶν γνωστοῦ ἀναγλύφου παρίσταται ὁμοίως καὶ κατ' ἐπιπέδον.

² Roschers Lex. Flussgötter

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἐγγέλου (Ἐθν. Μουσεῖον 1783 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1893 Πιν. 10) ἐκ τῶν δύο παριστανομένων ποταμίων θεῶν ἀδύνατον νὰ μὴ εἶναι ὁ εἰς τοῦλάχιστον Κηρισσοῦ ἢ Ἰλισσοῦ. Πιθανῶς παρίσταται καὶ οἱ δύο καὶ παρ' αὐτοὺς αἱ Νύμφαι. Περὶ κοινῆς λατρείας τοῦ Πανός τῶν Νυμφῶν τοῦ Ἀγγελῶφου καὶ τοῦ Κηρισσοῦ ἴδε Παισ. 1,38,2.

ή δήλωσις τοῦ βραχιώδους ἐδάφους, ὅπως συνήθως. Μόνον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγγελῶου καὶ τῆς ἀνδρικήης μορφῆς ἀρχίζει ἐλαφρὸς τις κυματισμὸς τοῦ ἐδάφους, ὅστις πιθανῶς ὑψηλότερον θὰ ἐγίνετο ἐμφαντικώτερος πρὸς δήλωσιν τοῦ τόπου. Δὲν φαίνεται δέ, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον θὰ ἐκάμπετο τοξοειδῶς κατὰ τὰς ἄνω γωνίας, ἐπειδὴ ἡ κάμψις ἔπρεπε, νομίζω, νὰ προπαρασκευασθῆ ἤδη ἐπὶ τῆς σωζομένης ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἣτις ὅμως καὶ ἐφ' ἱκανοῦ ὕψους διατηρεῖται εὐθεῖα καὶ κάθετος πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς βάσεως. Ἄλλ' ἡ κάμψις αὕτη εἶναι πιθανόν, ὅτι θὰ συνέβαινεν ἐπὶ τῆς ταινίας ἐκείνης τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς ἀρχομένης εὐθὺς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀγγελῶου, ἐν ᾧ αἱ ἐξωτερικαὶ πλευραὶ θὰ παρέμενον εὐθεῖαι. Τοιαύτην μορφήν ἔχει τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀνάγλυφον τοῦ Τηλεφάνους το ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀντρου προερχόμενον. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναγλύφου ἡ ταινία αὕτη τοῦ βραχιώδους ἐδάφους δὲν παρεστάθη μέχρι τῶν κάτω, ἐπειδὴ ὁ γῶρος οὗτος ἐπεφυλάχθη διὰ τὴν παράστασιν τοῦ Ἀγγελῶου καὶ τῆς ἀνδρικήης μορφῆς. Ὡς πρὸς τὴν παράστασιν ἔχομεν τὸν Ἀγγελῶον, ὅπως ἐν τῷ περιγραφέντι ἀναγλύφῳ μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι τὸ ἐνταῦθα ὄρωμενον κέρατα εἶναι ἀληθῶς ταύρειον ὡς πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἄνω διευθυνόμενον, ἐν ᾧ τὰ δύο μικρὰ κέρατα ἐπὶ τοῦ προηγηθέντος ἀναγλύφου ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὰ τοῦ τράγου¹. Ἡ πλησίον ἰσταμένη ἀνδρική μορφή ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τινὰ ἰκέτην. Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῆς ὅλης στάσεως τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἣτις ἔδει νὰ ὑψοῦται κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον πρὸς ἀπονομήν τῆς λατρείας, δὲν διατηρεῖται. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναγνωρί-

ζει τις εὐκόλως τὸν γόψον, ὅστις ἐτεβη ἐκεῖ πρὸς συγκόλλησιν καὶ συγκράτησιν μερῶν τινῶν τοῦ ἱματίου τοῦ ἰκέτου. Ἄλλ' ὅπερ ἀκόμη δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἶναι ἡ δεξιὰ κνήμη τοῦ ζωηρῶς βηματίζοντος Ἑρμοῦ, τοῦ ὁποῦοι πτυχή τις τῆς διανεμιζομένης γλαμύδος φαίνεται ἄνω ἀπέναντι τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός, καὶ μέρος τοῦ μονόλιθου ἀκατεργάστου βωμοῦ. Ἐπὶ τῆς κάτω οὐχί λείας πλευρᾶς ἀναμινώσκειται σαφῶς: Ἀριστιῶν. Διὰ τοῦ ὀνόματος ὀνομάζεται ὁ ἀριερόςας το ἀνάγλυφον ἢ εἰς τις ἐξ αὐτῶν, ἂν ἦσαν πλείονες τοῦ ἑνός. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν δὲν δυ-

Εἰκὼν 2.

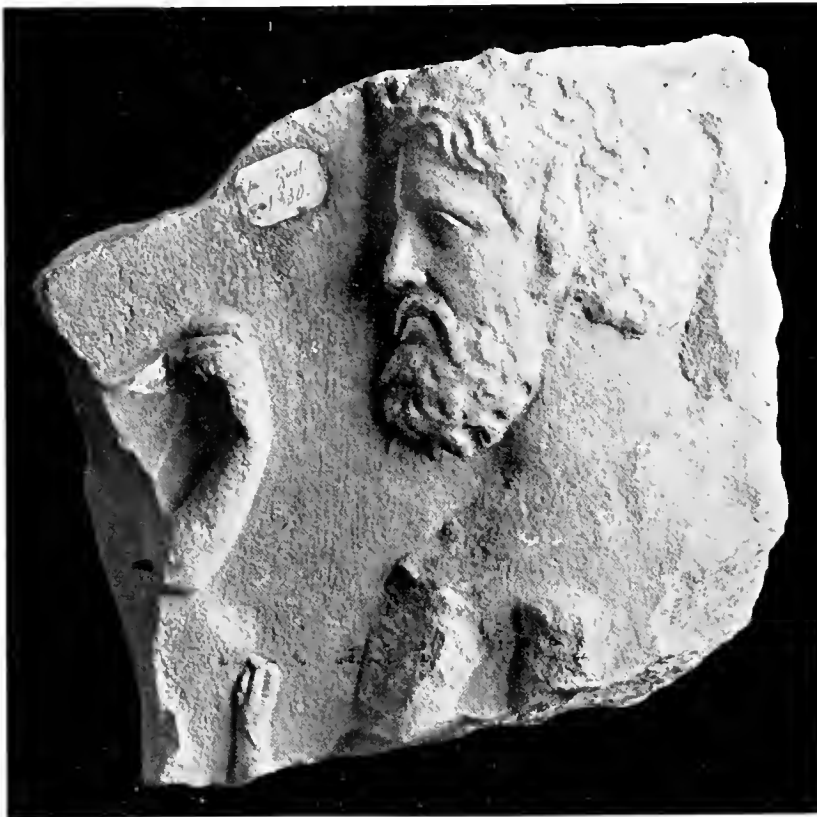
¹ Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Βερολίῳ ἐν Beschreibung κτ.λ. 709α, ὅπως καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων, ὅπου ὁ Ἀγγελῶος παρίσταται ὡς προσοπισίον, ἔχομεν ἀληθῶς ταύρεια κέρατα, πάντοτε δὲ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων φαίνονται δύο μικρὰ ὄρθα κέρατα ὡς τὰ τοῦ αἰγίδιου ἢ τοῦ νεαροῦ ἀθροισμοφόρου Πανός. Ὅτι ἡ παραποίησις αὕτη τῶν ἀγοικῶν ταυρείων κεράτων εἶναι νεώτερα, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν. Τὸ αὐτὸ πράγμα βεβαιώνεται ἀκόμη καὶ διὰ τῆς σειράς τῶν νομισμάτων ἐκείνων ἐκ τῶν σικελικῶν ἢ ἰταλικῶν πόλεων, αἵτινες ἀπετύπωνον ἐπὶ τῶν νομισμάτων των ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τὸν παρ' αὐταῖς τιμώμενον ποτάμιον θεόν. Συμβαίνει ὁμολ., ὥστε ἐπὶ νεωτέρων νομισμάτων ἀναγομένων εἰς τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα νὰ παρίστανται κατὰ τὸν νεωτερικὸν τρόπον τὰ κέρατα ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς πληθῆος τῶν νομισμάτων τοῦ Β' αἰῶνος τὰ κέρατα τῶν ἀθροισμοφόρων ταύρων εἶναι ταύρεια (ἴδε Κατάλογον τοῦ Βρεττ. μουσείου ὡς πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Γέλας ἰθὺς, Sicily σ. 73r

νάμεθα νὰ εἴσωμεν ἀκριβέστερον τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς ἢ ὅτι αὕτη ἐγχράθη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐπίσης καὶ αἱ παριστανόμεναι μορφαὶ μικραὶ καὶ δυσδιάκριτοι ἄλλως δὲν λέγουσιν εἰς ἡμᾶς τι μᾶλλον ὠρισμένον. Παρὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται τὸ α' ἢ το β' ἡμισυ τοῦ αἰῶνος ὡς ὁ χρόνος, εἰς ὃν ἀνήκει το ἀνάγλυφον.

3. Το ἐν τῇ παρακειμένῃ εἰκόνι, ἀρ. 3, ἀπεικονιζόμενον τεμάχιον ἀναγλύφου δεικνύει εἰς ἡμᾶς μίαν πολὺ ὠραίαν κεφαλὴν, ἀλλ' εἶναι ταῖμα μικρὸν ἱκανῶς μεγάλου ἀναγλύφου πανταχόθεν ἀπο-

κεκρουμένον πλήν τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ πλευρᾶς. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου συνήθους, ὕψους 0,23 μῆκους 0,24 καὶ ὕψους τῆς ἀναγλύπτου κεφαλῆς ἕως 0,03. Ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς βλέπει τις μέρος τοῦ περιθωρίου τοῦ ἀναγλύπτου, τὸ ὁποῖον κυματούμενον, ἔπως φαίνεται, παρίσταν τὸ βραχώδες ἔδαφος. Τὸ αὐτὸ ἔδαφος ὀηλοῦται καὶ κάτωθεν τῆς κεφαλῆς, ἣ ὁποία παρίσταται μετὰ ὀλοκλήρου τοῦ λαιμοῦ καὶ πλέον οὐ. Μετὰ βεβαιότητος δὲ δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι, ἔπως κάτωθεν

τῆς κεφαλῆς αὐξάνει τὸ βραχώδες περιθώριον εἰς πλάτος, οὕτω θὰ ἤϋξανεν καὶ ἄνωθεν αὐτῆς καὶ ὅτι χάριν τῆς παραστάσεως τῆς κεφαλῆς ἀπείκοπη μέρος τι τοῦ περιθωρίου τούτου. Τοῦτο καθίσταται βεβαιότερον, εὐθὺς ὡς ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὸ τεμάχιον ἀνήκει εἰς σπηλαιομορφον ἀνάγλυπον Νυμφῶν καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ κεφαλὴ αὕτη παρίσταν τὸν Ἀγγελῶν, ἐπειδὴ εἶναι γνωστὰ παραδείγματα τοιούτων ἀναγλύφων, ἔπου ὁ Ἀγγελῶς παρίσταται μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τοῦ βραχώ-

Εἰκὼν 3.

δους περιθωρίου¹. Ὁ Ἀγγελῶς χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς τουτου καὶ διὰ τοῦ μεγάλου, ὀξείας πρὸς τὰ ἄνω, ταυρείου ὠτός, ἔπερ ἀμέσως προσπίπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Κέρατα δὲν ἔχει ἡ κεφαλὴ. Ἄν καὶ δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι μικρὰ κέρατα ἴσως ἔχρουσι ὀηλωθῆ ὑπὸ τὸ μικρὸν ἐξόγκωμα ὑπὲρ τὸ

μέτωπον, ὡς φαίνεται ἐν τῇ φωτοτυπίᾳ. Ὡς πρὸς τοῦτο συνέβη, ὥστε μετὰ τὴν φωτογράφησιν τοῦ ἀναγλύπτου νὰ ἀποσπασθῆ μετὰ προσοχῆς τὸ ἐξόγκωμα τοῦτο ἀποτελούμενον ἐξ ἐπικαθίσαντος σταλακτίτου καὶ νὰ φανῆ ὅτι οὐδεμία ὀηλωσις κεράτων ἐνταῦθα ὑπῆρχεν. Ἐκτὸς τούτων δέον νὰ σημειώσωμεν, ὡς μὴ εὐκόλως ὀρατὸν ἐπὶ τῆς εἰκόνας, ὅτι ἡ κόμη περιδένεται διὰ λεπτῆς ταινίας, ἣ ὁποία ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ ἰνίου συγκαταεῖ μικρότερον τινα πλόκαμον καὶ ὅτι ἔμπροσθεν φαίνεται μὲ

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀναγλύπτου ἐν Brocklesby Park ἀπεικονισθέντος ἐν Müller - Wieseler II 44, 555 καὶ ἐξ Ἀεροπόλεως προεργασμένου, ἐπὶ τοῦ ἐν Βερολίῳ: Beschreibung κ.τ.λ. No. 711, ἐπὶ τοῦ ἐν Βῆρης: American J. of Ar. 1903 Pl. VIII καὶ ἄλλων.

ικανὴν σαφηνειαν καὶ ἡ χωρίστρα τῆς κόμης.

Ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγελῶφου ἀκεραίας εὐ-
τυχῶς διασωθείσης μόνον μέρη ἐλάχιστα ἐξ ἄλλων
μορφῶν φαίνονται ἐπὶ τοῦ θραύσματος. Ἀριστερὰ
χεὶρ ἀπο τοῦ ἀγκῶνος καὶ κάτω διατηρηθεῖσα κρα-
τεῖ τὸ ἄκρον ἱματίου κατὰ τον ἀπαραγνώριστον
τρόπον τῶν γυναικῶν, αἵτινες σύρουσιν οὕτω τὸ
ἄκρον τοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν συνήθως καλύπτοντος
ἱματίου ἢ πέπλου καὶ κάτω πολὺ μικρότερα δε-
ξιὰ χεὶρ ὑψοῦται διατεθειμένη κατὰ τον τρόπον τῶν
ἱκετῶν. Δεξιὰ φαίνεται ἀκόμη ἐν ἄμορφον ἐξόγκωμα,
προδῆλως ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀνυψου-
τος τὴν δεξιὰν ἱκέτου καὶ ἐν δεῦτερον ἐξογκωμα
δηλοῦν ἄλλον ἢ ἄλλην ἱκέτιδα. Ἡ ἀριστερὰ γυ-
ναικεία χεὶρ ἀνήκει βεβαίως εἰς Νύμφην ἰσταμέ-
νην ἤρεμον. Διότι ἡ Κυβέλη, ἥτις μόνη ἄλλως ἠ-
δύνατο νὰ ἔχη θέσιν ἐνταῦθα, ἔδει νὰ κρατῆ διὰ
τῆς ἀριστερῆς τὸ σχετικὸν τύμπανον¹. Ἡ Νύμφη
λοιπον μετὰ τῶν συντρόφων τῆς θᾶ ἴστατο ἤρε-
μος, ἐπειδὴ ὄρχησις συνοδευομένη μετὰ τῆς χοῆ-
σεως ταύτης τοῦ πέπλου εἶναι πολὺ ἀπίθανος. Παρί-
στανται δὲ αἱ Νύμφαι ἐνίοτε καὶ ὡς ἐφησυχάζου-
σαι ἐπὶ τῶν φερωνύμων ἀναγλύφων².

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν.
Τὸ ταύρειον οὖς ἐφάνη ἐνταῦθα ἀρκετὸν πρὸς δη-
λωσιν τῆς φύσεως τοῦ Ἀγελῶφου, ἐν ᾧ τὰ κέρατα
παρελείφθησαν. Τὸ ἀνάπαλιν συμβαίνει ἐπὶ ἄλλων
ἀναγλύφων³, ὅπου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἤρκεσαν
δύο μικρὰ κέρατα, τὰ δὲ ὦτα δὲν παρεστάθησαν
ὡς ταύρεια. Παρὰ ταῦτα ἐπὶ ὁμοίων ἀναγλύφων⁴
ὑπάρχουσι παραστάσεις τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγε-

λῶφου, ὅπου οὔτε κέρατα οὔτε ὦτα ζῳώδη φαίνου-
ται. Πανταχοῦ τέλος, ὅπου ὁ ποτάμιος δαίμων παρί-
σταται διὰ προσωπίου κατ' ἐνώπιον τεθειμένου
ἔχομεν καὶ ὦτα καὶ κέρατα ταύρεια¹. Τοῦτο δὲ
καὶ ἐπιβεβαιώνει ἐπι ἀρχαιότερα ἐκ τῶν παραστά-
σεων τούτων τοῦ Ἀγελῶφου εἶναι ἡ μετὰ τοῦ προ-
σωπίου, ὅπερ καὶ ἄλλως εἶναι εὐκόλον νὰ δειχθῆ.
Ἐπειδὴ ἡ παικιδία αὕτη τῶν παραστάσεων τοῦ
ποταμίου δαίμονος ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμ-
φῶν δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως εἰμὴ ἂν δεγθῶμεν ἐξέλι-
ξιν τινα ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τοῦ σημείου, ὅπου ὁ
Ἀγελῶφος παρίστατο ὡς τέλειος ταῦρος, καὶ διευ-
θυνομένην ὡς πρὸς τέλος πρὸς τὴν τελείαν αὐτοῦ
ἐξανθρώπισιν. Καὶ τέλειον μὲν ταῦρον δὲν ἔχομεν ἐπὶ
τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἀλλὰ τὴν σύγχρονον ἢ
ἴσως καὶ νεωτέρα παραστάσιν διὰ τοῦ προσωπίου
μεθ' ἀπάντων τῶν ταυρείων χαρακτηριστικῶν, δηλ.
τῶν κερᾶτων καὶ ὠτων. Μετὰ ταύτην ἔρχονται αἱ
παραστάσεις, καθ' ἃς μεταβατικὰς οὐσας παραλεί-
πονται ὅτε μὲν τὰ ταύρεια ὦτα ὅτε δὲ τὰ κέρατα
καὶ τέλος ἡ παράστασις τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγε-
λῶφου ἄνευ οὐδενὸς ζῳώδους σημείου. Καὶ αἱ ἐπὶ
τῶν δύο ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀναγλύφων πα-
ραστάσεις, ὅπου παρίσταται ἐμπρόσθιον ταύρειον
σῶμα μετ' ἀνθρωπομορφου κεφαλῆς, δέον νὰ κα-
ταταχθῶσιν εἰς τὰς μεταβατικὰς, διότι καὶ κατ'
αὐτὰς δὲν παριστῶνται τὰ θηριώδη ὦτα². Οὕ-
τως ἐρμηνεύεται καὶ τὸ μοναδικὸν φαινόμενον,
ὅπερ παρουσιάζει το ὑπὸ ἐξέτασιν ἀνάγλυφον, τὸ
νὰ δεικνύη τὸν Ἀγελῶφον μεθ' ἑνὸς μεγάλου ταυ-
ρείου ὡτὸς καὶ ἄνευ κερᾶτων. Ἄν μέχρι τοῦδε οὐ-
δὲν ἄλλο ὑπάρχη ὁμοιον παράδειγμα, τοῦτο δὲν
εἶναι λόγος νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὡς πρὸς τὴν δεκτὴν
γενομένην ὀνομασίαν τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ ἡ ἔστω
μοναδικὴ αὕτη παράστασις προσαρμόζεται ἄριστα
ὡς μέλος τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης σειρᾶς τῆς ἐξε-
λίξεως.

Ὡς πρὸς τὴν ἀνάδασιν τῆς κόμης διὰ ταινίας
ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα³. Μόνον εἰς

¹ Ἡ Κυβέλη ἐλατρουέτο ἐν τοῖς ἄντροις καὶ ἡ μετὰ τῶν Νυμ-
φῶν λατρεία αὐτῆς εἶναι καὶ δι' ἔργων τέχνης μεμαρτυρημένη ὡς ἐπὶ
τοῦ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Πάρου ἀναγλύφου τοῦ Ἀδάμαντος (Mül-
ler-Wieseler II T. 63, 11) καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Μουσταφάδων ἀναγλυ-
φου (Arch. Zeitung 1880 T. XVIII σ. 187) Ἠρδλ. καὶ τὸ ἐν τῷ
ἄντρον τῆς Βάρης καθήμενον ἀγάλμα πικανώτατα τὴν Κυβέλην παρι-
στῶν (Amer. j. of Arch. 1903 p. 268 κ. ε.).

² Οὕτως ἐπὶ τοῦ ὠραίου ἐν Ἄνδρῳ ἀναγλύφου (ἴδε τελεταῖον ἀ-
πεικόνισιν καὶ περιγραφὴν παρὰ Arndt-Amelung, Einzel. N° 1329)
ἡ μετρία κίθηται σύρουσα κατὰ τὸν ρηθέντα τρόπον τὸ ἱμάτιον. Ἴδε
καὶ ἀνάγλυφον Βάρης, παραπομπὴ ἀνωτέρω, Pl. VII καὶ VIII.

³ Τα ἀνάγλυφα ταῦτα εἶναι τὰ πολυκρηθιότερα ἢ τὰ πάσης ἄλ-
λης τάξεως. Ἠρδλ. ἔστρεσαν τὸ ἐκ Βάρης (παρὰ: ἀνωτ. Pl. VIII),
τὸ ἐξ Ἐλευσίνος ἐν τῷ Ε. Μουσείῳ ἐπίσης (Bulletin C. II. 1881
Pl. VII p. 351) καὶ ἄλλα ἐν ὄλιγ 8 ἐπὶ 15 ἀναγλύφων μετὰ σαφοῦς
παραστάσεως τοῦ Ἀγελῶφου.

⁴ Παραδείγματα τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἐν Brockleshy Park
καὶ τὸ ἐν Βερολίῳ: Beschreibung κ.τ.λ. N° 711.

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ, τοῦ ἐν Βερολίῳ ἐκ Μεγάρων (Sam.
Sabouloff T. 27) τοῦ ἐκ Βάρης ἀνωτ. παρὰ Pl. VII) καὶ ἄλλων.

² Μοναδικὴ εἶναι ἡ παράστασις τοῦ Ἀγελῶφου ἐν τῷ ἀναγλύφῳ
τῆς Πάρου (ἴδε ἀνωτ.). Κατὰ ταύτην ὁ Ἀγ. παρίσταται κατ' ἐνώπιον
μετὰ τῶν ἐμπροσθίων ταυρείων ποδῶν καὶ κεφαλῆς μετὰ κερᾶτων καὶ
ὠτων ταύρου. Ἡ παράστασις δὲν δύναται νὰ λεγθῆ μεταβατικὴ ἄλλα
πιθανῶς εἶναι νεωτέρα τῆς τοῦ ἀπλοῦ προσωπίου.

³ Οὕτως ἐπὶ τῶν ἐν Βερολίῳ: Beschreibung 709 καὶ 711.

νεωτέρους χρόνους προσεπάθουν διά τῆς καταχρυσωμένης ἀφθονου κομῆς ὡς καὶ δι' ἄλλων μεσῶν νὰ παραστησῶσι τοὺς ποταμίους θεοὺς ὡς τινὰς προσωποποιήσεις τοῦ ρέοντος ὕδατος. Τοῦτο ἴσως δὲν ἐπεχειρεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῶν ἀναγλύφων, ὅπου ὁ Ἀγελῶς παρευρίσκειται μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ ἄντρῳ ὡς θεότης ἀπολαύουσα ἀπὸ κοινοῦ τὴν προσφερομένην λατρείαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλῆ προσωποποιήσις τοῦ ἀπὸ τοῦ βράχου ἐν τῷ σπηλαίῳ καταρρέοντος ὕδατος.

Ἴνα εὐρίσκωμεν ἤδη το τεχνικὸν ὕψος (Stil), εἰς ὃ ἀνήκει ἡ κεφαλὴ, ἃς προσπαθήσωμεν νὰ ἐρευνηνεύσωμεν τα χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς ἕκαστον χωριστά, ὅπως οὕτω εὐρωμεν τὸν λόγον τῆς εὐχαρίστου ἐντυπώσεως, τὴν ἀποκομιζομένην ἀποβλέποντες εἰς αὐτήν. Ὁ πώγων παρίσταται ὡς συμπαγῆς μᾶζα μόλις κατὰ τὴν ἐπιφανείαν κυμαινόμενος καὶ ἀρκούντως μέγας καλύπτει μίαν ἰσχυρὰν σιαγόνα πειθούσαν περὶ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως τοῦ ἀτόμου τούτου. Θέλῃσιν ἀλλὰ καὶ δύναμιν παριστᾷ καὶ τὸ ἰσχυρῶς εἰς βάλθος ἀνεπτυγμένον κρανίον ὑποβαταζόμενον ὑπὸ ῥωμαλέου ἀγχένος καὶ κοσμούμενον διὰ πυκνῆς ἀφθονου κόμης. Τὸ κάτω χεῖλος ἰκανῶς ἀνεπτυγμένον καὶ ἐλαφρῶς ἐξογκούμενον εἶναι ἐν ἄλλο ἄδρόν χαρακτηριστικὸν τοῦ προσώπου, ἐν ᾧ ἡ ὠραία διατεθειμένη ῥίς μετὰ τῶν λεπτῶν ῥωθῶνων, ἡ ἀκύμαντος ἐπιφανεια τῶν παρειῶν μετὰ τοῦ ἠδέως προς τὰ κάτω καταφερομένου μύστακος ἀποδίδουσι ἔκτακτον ἡρεμίαν καὶ πραότητα. Ὁ προς τὰ ἔξω ὠραία ἀνοιγόμενος ὀφθαλμὸς καὶ το ὑψηλὸν ἐλαφρῶς κυματούμενον μέτωπον λαλοῦσι περὶ τινος ὄντως ἡγεμονικῆς ἀξιοπρεπείας. Ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἐν γένει γνωρίζομεν μάλιστα ἐκ τῶν ἀνδρικών κεφαλῶν τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐκ τῶν ἔργων, ὅσα πρὸς ταύτας ὁμοιάζουσι. Ἡ ἀλλήιστα σφαιρομένη π. γ. κεφαλὴ τοῦ Ποσειδῶνος τῆς ζωφόρου δεικνύει τὴν αὐτὴν ἡρεμίαν τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ προσώπου, το αὐτὸ ἰσχυρὸν κρανίον καὶ ἰσχυρὸν συμπαγῆ πώγωνα. Καὶ ὅτι μὲν ἡ κομὴ καταπίπτει εἰς μικροὺς πλοκάμους ἐπὶ τοῦ ἀγχένος τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι διαφορὰ ἀσημαντος, ἀλλ' ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγελῶου ἀνοίγεται ὀρθῶς προς τὰ ἔξω, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος παρίσταται κατὰ τὸν οὐχὶ τελείως ὑπερνηκθέντα ἀρ-

χαικὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν τῇ κατ' ἐνώπιον στάσει, ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ παρίσταται ἐν κατατομῇ, καὶ ὅτι ὁ πώγων εἶναι στρογγυλότερος, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ ἀρχαῖον σφηνοειδὲς σχῆμα, δὲν σημαίνουσι ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀγελῶου εἶναι κατὰ τι νεωτέρα ἐκείνης τοῦ Παρθενῶνος οὕσα ἄλλως τῆς αὐτῆς σχολῆς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους. Ἐπίσης ἀδιαφιλονείκητος εἶναι ἡ ὁμοιότης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς πρὸς τὰ σφαιρομένα ἔργα, ἅτινα θεωροῦνται ἀποδίδοντα μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπήγγησιν τοῦ Φειδιακοῦ Διός, ὡς λ. γ. τὸ χαλκοῦν νόμισμα τῶν Ἡλείων καὶ τὸ ἐν Δρέσδῃ ἀγάλμα τοῦ Διός Μετὰ τοῦ τελευταίου ἔχει κοινὸν καὶ τὴν χωρίστραν τῆς κομῆς. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐκ τῶν ἔργων, ὅσα θεωροῦνται ὡς ἰκανὰ ὁπωσδήποτε, ἵνα δώσωσιν εἰς ἡμᾶς ἔννοιαν τινα περὶ τῆς ὕμνουμένης εἰρηρικῆς καὶ μεγαλείου ἐκφράσεως τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός, οὐδὲν κατὰ τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν κεφαλὴν ταύτην τοῦ ἀναγλύφου. Ὁ ἐν Δρέσδῃ Ζεὺς¹, ἂν μὴ ὁ θεατῆς ἴσταται πολὺ πλησίον, παράγει ἐντύπωσιν μεγαλείου καὶ εὐάρεστον, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ μόνη ἐκ τοῦ πλησίον ὀρωμένη δεικνύει νεκρὰς μορφὰς καὶ τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῶν ἀντιγράφων τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὸ ὅποιον δύναμεθα νὰ καλέσωμεν γλυκανάλατον. Τὸ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας χαλκοῦν ἀγαλμάτιον τοῦ Διός² παρέχει τῷ ὄντι ἄδρῶς τὴν ὀλυμπίαν ἔκφρασιν καὶ ὑπερέχει μάλιστα διὰ τὴν θαυμαστὴν ἐπέξεργασίαν τῆς κομῆς καὶ τοῦ πώγωνος. Ἀλλ' εἶναι ἀγαπητὸν καὶ μέγα, ὅτι ἐν τῇ ἀπλῇ καὶ βεβαίῳ μετὰ σπουδῆς γενομένη ἔργασίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου ὁ τεχνίτης ἐπέτυχε τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ δι' ὀλιγωτέρων μέσων, ὅπερ καὶ ὁ μετὰ περιστῆς προφανῶς ἐπιμελείας ἐργασθεὶς τὸ ἀγαλμάτιον τῆς Φλωρεντίας, ὁ γὰρ τὴν ἡπίαν καὶ ἀληθῆ ταύτην μεγαλειότητα. Καὶ τοιοῦτον τι δὲν εὐρίσκει τις, καθόσον γνωρίζω, ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἢ ἄλλων ἀναγλύφων τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ τούτου ἕνεκα ἐπέμεινα εἰς το νὰ ἐξάρω τὴν ἐξαιρετικὴν σχεδὸν εἰπεῖν θεσιν τῆς κεφαλῆς ταύτης. Παράδειγμα τῶν λόγων μου ἔστω ἡ ἐπιτυμβία

¹ Die Festschrift für Beudant σ. 99 κ. ε.

² Anmehung: Führer d. d. Ant. in Florenz σ. 263, N° 258.

στήλη του Τυννίου Τύνωνος Τρικορυσίου¹ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος χρόνους. Πάντα ἐνταῦθα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς ἀνήκουσι ὡς πρὸς τὸ ὕψος εἰς τὴν φειδιακὴν σχολὴν τῆς ζωφόρου, ἔχουσιν ὅμως αἱ μορφαὶ τι το κοινὸν καὶ δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσιν πρὸς τὰς πολὺ εὐγενεστέρας μορφὰς τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγγελῶου.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν εἶδομεν, ὅτι ὁ τεχνίτης θὰ εἰργάσθῃ τὸ ἀνάγλυφον κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Παρθενῶνα χρόνους. Πόσον ὅμως κάτω δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ἐπειδὴ ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῆς φειδιακῆς τέχνης ἐξηκολούθησε καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος². Εἶναι δυνατόν τὸ ἀνάγλυφον νὰ ἐπιήθη καὶ περὶ το 350 π. Χ., ὅμως πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι οὐδεμία παρατηρεῖται ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῶν νεωτέρων τούτων χρόνων³. Διότι ὁ πῶγων καὶ ἡ κόμη παραμένουσι συμπαγεῖς ἀδιατάρακτοι μᾶζαι καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ προσώπου ἤρεμος, ἐλλείπει δὲ πᾶσα ἐκείνη ἡ λεπτομερεστερὰ ἐπεξεργασία ἢ διευθυνομένη πρὸς τὸ βάθος καὶ κινουσα εἰς κύμανσιν τὴν τέως ἤρεμον ἐπιφάνειαν ἢ τὰ ἔργα τοῦ Δ' αἰῶνος γενικῶς χαρακτηρίζουσα οὐδαμῶς δὲ ἀπαντῶσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παρθενῶνος ἢ τοὺς ἀμέσως μετ' αὐτόν.

4. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 τζιγχογραφῆματι ἔχομεν πανταχόθεν θραυσθὲν τεμάχιον ἀναγλύφου μεγίστου ὕψους 0,20 καὶ πάχους 0,03 τῆς πλάκας. Ἐκ τῆς παραστάσεως διατηρεῖται σχεδὸν ἀκεραία μία Νύμφη καὶ μικρὸν μέρος μιᾶς ἄλλης. Τὸ ἰδιάζον εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ χορεύει ἢ βηματίζει ὀρηκτικῶς ἢ καλύτερον σφζομένη Νύμφη δὲν κρατεῖ τὴν κατόπιν διὰ τῆς χειρὸς, ὡς εἶναι τὸ κανονικόν

ἐν τῷ χορῷ τῶν νυμφῶν. Κατωτέρω θὰ σημειωθῇ ὁμοία περίπτωσις. Ἡ κόμη τῆς Νύμφης ταύτης εἶναι διὰ ταινίας δεδεμένη, εἶναι δὲ πολὺ χαρίεσσα ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνω κλίσις τῆς κεφαλῆς τῆς χορευούσης καλλυνομένη ἐπι μᾶλλον διὰ τοῦ ὀπισθεν ὠραῖα διανεμιζομένου μικροῦ πλοκάμου. Ἡ ὀλιγώτερον διατηρουμένη φαίνεται ὡς κατ' ἐνώπιον παριστωμένη, ὅμως καὶ ἡ Νύμφη αὕτη θὰ ἦτο κατὰ τι πρὸς τὸ ἀριστερὰ ἐστραμμένη, ἵνα οὕτω δύναιτο νὰ παρακολουθῇ τὴν προηγούμενην σύντροφόν της εἰς τὸν χορὸν. Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ὁ δεξιὸς σφζόμενος ὄμος τῆς δευτέρας Νύμφης μένει γυμνός. Καὶ εἶναι μὲν το λοιπὸν σῶμα κε-

Εἰκὼν 4.

καλυμμένον, ὅμως καὶ ἡ περιορισμένη αὕτη γυμνότης εἶναι τι ἀσύνηθες εἰς τὰς Νύμφας. Ὡς πρὸς τὴν μορφήν τοῦ ἀναγλύφου ἢ τι ἄλλο οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Ἡ ἐργασία φαίνεται ἀρετὰ καλῇ.

5. Ἐν εἰκ. 5 ἔχομεν τὸ ἀριστερὸν κάτω ἄκρον ἀναγλύφου ἐκ μαρμάρου συνήθους πεντελικοῦ ὕψους 0,23 καὶ πάχους τῆς πλάκας 0,013. Τὸ ὅλον σχῆμα τοῦ ἀναγλύφου θὰ ἀπετέλει τι μείζον τοῦ ἡμικυκλίου, τὸ ὅποιον θὰ εἶχε τότε μέγιστον ὕψος περίπου 0,40 καὶ μῆκος τὸ αὐτό. Ὅλως ἰδιάζον εἶναι ἐν τούτῳ τὸ μικρὸν πάχος τῆς πλα-

¹ Ἀρ. Γλυπτῶν 902, Conze, Die att. Grabreliefs T. CXVIII.

² Ἐκτός τῆς σαφῆς ἐπίδρασιν φειδιακῆς τέχνης δεικνύσης Εἰρήνης τοῦ Κηφισοδότου ἴδε καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἐν Παλέρμῳ: Arndt, A. Einzelauf. 560, ὅπερ ἀσφαλῶς κατὰ τὸ 354 π. Χ. χρονολογούμενον ὁμοιάζει μεγάλως πρὸς ἔργα τοῦ τέλους τοῦ 5' αἰῶνος.

³ Τὴν ἐπίδρασιν τῶν χρόνων τούτων δεικνύει τοῦναντίον ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀγγελῶου ἐπὶ τοῦ ἐκ Βαρῆς ἀναγλύφου, Amer. Journ. pl. VIII, ὅπου μέτωπον ὀφθαλμὸς καὶ τὰ ὑπὸ τούτων μέρη ὅλως κενημένα. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ δυσκόλως παρατηρεῖται τὰς λεπτομερείας. Ἐπίσης ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς ἐν τῷ ὠραίῳ νομίσματι τῶν Συρακοσιῶν, ἀπεικονισθέντι ἐν Blumer, Monnaies Grecques Pl. B, 16, ἣν ὑπέδειξέ μοι εὐμενῶς ὁ κ. Σθαρῶνος, παρουσιάζει μὲν πολλὰς ὁμοιοτητας πρὸς τὸν Ἀγγελῶον τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν δεικνύει ὅμως ἑναργῶς, καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν νεωτέρων χρόνων, εἰς οὓς ἀνήκει (μεταξὺ 345-317 π. Χ.).

κος. Το μεγαλύτερον τοῦ ἡμικυκλίου¹ σχῆμα παρατηρεῖται καί ἐπὶ ἄλλων ἀναγλύφων Νυμφῶν καί ἀποτελεῖ βεβαίως τὸ τέλος τῆς ἐξελίξεως, ἣν ἔσχεν ἡ μορφή τοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἀρχάνδρου καί ἐξῆς. Ἐκ τῆς παραστάσεως οὐδὲν βλέπομεν ἀσύνηθες. Ἡ ἀνδρική μορφή ἡ ἐξωσμένη διὰ βραχίους χιτῶνος καί γλαυῦδος, ἥς ἐν ἄκρον φαίνεται μεταξύ τῆς χειρὸς καί τοῦ δεξιῦ σκέλους, εἶναι ὁ ἐξήρχων τοῦ χοροῦ Ἑρμῆς, τοῦ ὁποῦ ἡ δεξιὰ χεὶρ παρίσταται κενή καί ἄνευ κηρυκίου. Δεξιὰ κάτω φαίνεται ἀκόμη ὁ δεξιὸς ποῦς τῆς πρώτης Νύμφης.

6. Ἐν τῷ πίνακι ἀρ. 3, ἀπεικονίζεται τὸ σπουδαιότατον τῶν ἐκ τοῦ ἀντροῦ προερχομένων καί ἐν γένει ἐν πολῷ ἐνδιαφέρον ἀνάγλυφον. Τὰ τεσσαρατεμάχια, ἐξ ὧσων ἀποτελεῖται, εὐρέθησαν χωριστὰ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς καί προσηρμωσθησαν μόνον μετὰ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὸ Μουσεῖον². Αἱ γραμμαὶ τῶν ὠγμῶν φανεραὶ οὐσαι ἐν τῇ φωτοτυπῇ πείθουσι πάντα, ὅτι τὰ τεμάχια ταῦτα συνανηκουσι καί τὸ ἀνάγλυφον εἶναι πλήρες. Ἡ διατηρησις ὅμως δυστυχῶς δὲν εἶναι ἐπίσης καλῆ, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ κεφαλαὶ πλὴν τῆς τοῦ Πανός εἶναι σχεδὸν τελείως καταστραμμένα. Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Πανός ἔμεινεν ἀλώθης, πείθεται τις, ὅτι ἡ καταστροφή τῶν κεφαλῶν δὲν ἔγινεν ἐπίτηδες, ἀλλ' ὅτι οἱ καταστραφεῖς περιωρίσθησαν εἰς τὴν θραύσιν εἰς τεμάχια καί τὴν ἀπορρίψιν τούτων. Ὅμοια φαίνεται καί ἡ τύχη τοῦ ἀναγλύφου μετὰ τῆς λαμπρῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγγελῶου, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ πρώτου περιγραφέντος φαίνεται, ὅτι ἡ ἀπόκρουσις τῶν κεφαλῶν ἐγένετο ἐπίτηδες.

Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει μέγιστον ὕψος 0,33 μῆκος 0,32 καί πλάτος τῆς πλάκας περίπου 0,12. Τὸ ὕψος τῶν ἀναγλύπτων μορφῶν ἀπὸ 0,003 ἕως 0,03. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ μαρμάρου οὐχὶ τοῦ συνηθούς πεντελικοῦ ἀλλὰ τινος γονδροκοκκοῦ πολὺ πρὸς τὸ πάριον ὁμοιάζοντος.

Ἡ σχετικῶς στενὴ καί τραχέως ἐργασμένη ταινιοειδὴς κάτω ἐπιφάνεια ἐγρησίμευε βεβαίως,

¹ Πρὸς τὸ ἐξ Ἑλευσίνος ἐν τῷ Β. Μουσεῖῳ καὶ ἄλλα.

² Ἐν τῷ Μουσεῖῳ εὗρον συνηρμωμένα, δὲν γνωρίζω ὑπὸ τίνος, τρία τεμάχια, ὅτι μετὰ βραχείαν ἔρευναν παρατήρησα μετὰ χερᾶς, ὅτι καὶ ἄλλα τεμάχια ἀνήκει εἰς τὸ ἀνάγλυφον. Τοῦτο ἦτο τὸ δεξιὸν κάτω ἄκρον.

ἵνα ἐντεθῇ εἰς αὐλακὰ τινὰ ἐπὶ τοῦ βράχου πρὸς στερεώσιν. Τοῦτο δὲ φαίνεται, ὅτι καί ἤρακετε, ἐπειδὴ οὐδαμοῦ ὑπάρχει ὅπη τις πρὸς γόμφωσιν ἤλου τινος, ὅπως ἐπὶ ἄλλων ἀναγλύφων συμβαίνει. Ἐπιγραφή τις οὐδαμοῦ εἶναι χαραγμένη, οὐδ' ἐπεφυλάχθη που τοπος πρὸς τοῦτο.

Ἡ μορφή τοῦ ἀναγλύφου ἀποκλίνει βεβαίως κατὰ τι ἀπο τῆς συνήθους τῶν ἀναγλύφων Νυμφῶν. Πρὸ παντός ἐπειδὴ δὲν εἶναι σαφῆς ἡ παράστασις τοῦ σπηλαίου, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικόν τῶν τοιούτων ἀναγλύφων. Καί ὅμως ἄντρον παρίσταται βεβαίως καί ἐνταῦθα. Ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν Νυμφῶν δηλοῦται ἀρκετὰ ἐμφαντικῶς τὸ κυματούμενον περιθώριον τοῦ σπηλαίου, τὸ ὅποιον μόνον ἦτο ἀνάγκη νὰ διακοπῇ μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς δεξιᾶ καθημένης μορφῆς καί τῶν ποδῶν τοῦ Πανός χάριν τῆς παραστάσεως τῶν μορφῶν τούτων. Ἐκτος τούτου ἔχει ἀποκρουσθῆ τιμῆμα τι τοῦ περιθωρίου κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπίσης διακοπῇ ἡ παράστασις τοῦ σπηλαίου χάριν τῆς ἐκεῖ ὀρωμένης κεφαλῆς τοῦ λέοντος. Ὅμοιον τι εἶδομεν, ὅτι συμβαίνει ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος ἀναγλύφου ὑπ' ἀριθ. 2. Ἀλλ' ὅπερ συνετέλεσε μᾶλλον εἰς τὴν παραποίησιν ταύτην τοῦ ἀρχικοῦ τοξοειδοῦς περιγράμματος τοῦ σπηλαίου εἶναι, ὅτι παρεστάθησαν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου τέσσαρες ἐν ὄλῳ μορφαὶ ὑπὲρ τὸ σπηλαῖον καί ἕνεκα τούτου ἦτο ἀνάγκη νὰ μὴ ὑψωθῇ πολὺ ἐν τῷ μέσῳ καί κανονικῶς τὸ τοξοειδὲς περίγραμμα ἀλλὰ νὰ μετασχηματισθῇ οὕτω, ὥστε νὰ ὁμοιάξῃ πρὸς ἀκάνομιστον βραχῶδη προεξοχὴν διαιρουσάν τὸ ἀνάγλυφον εἰς δύο ζώνας. Διὰ τῆς προσθήκης τῆς ὑπεράνω ζώνης τὸ σχῆμα τοῦ ἀναγλύφου πλησιάζει νὰ γίνῃ ὀρθογώνιον, ὅμως παρὰ τοῦτο αἱ ἄνω γωνίαι κάμπτονται ὀλίγον τοξοειδῶς καί αἱ τρεῖς φαίνονται πλευραὶ παρουσιάζουσιν ἀσθενῆ τινὰ κυματισμὸν δηλωτικόν τοῦ βραχῶδους ἐδάφους, ὅπερ ἄλλως παρίσταται καί πανταχοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀναγλύφου. Ἐκ τούτων γίνεται φανερὸν, ὅτι ἡ μορφή τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν εἶναι νεωτέρα καί τοῦ τελείως σπηλαιουμόρφου μετὰ δηλώσεως τοῦ βραχῶδους ἐδάφους σχήματος καί δὲν προέρχεται κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ὀρθογωνίου σχήματος τῶν ἀναγλύφων. Ἡ μορφή ἡ προη-

γρηθείσα τῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἀναγλύφου εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὑπὲρ τὸ ἰσχυρῶς ἐντεινόμενον τόξον τοῦ σπηλαιίου ὑπάρχει μόνον γωνία τις διὰ τὸν ἐκεῖ κατακεκλιμένον Πᾶνα ἢ τὸ ποίμνιόν του καὶ οὐδὲν πλέον¹. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ἡ νεωτέρα ἐξ ὄλων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν καὶ καθόσον γνωρίζω ἡ νεωτάτη ἐξ ὄλων τῶν μορφῶν τοῦ εἰδικοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς παραστάσεως. Πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερὰ παρίσταται κρήνη μετὰ κεφαλῆς λέοντος ὡς ὑδρορροῆς καὶ σκάφης πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ὕδατος. Ἡ σκάφη ἄ-

νωθεν ὀρθογώνιος ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω σχεδὸν σφαιρική στηρίζεται, ἢ διὰ τὴν ἀκρίθειαν παρίσταται στηριζομένη, ἐπὶ ποδῶν ἀποτελουμένων ἐκ πλακῶν σχεδὸν τετραγώνων καὶ περικοσμουμένων κατὰ τὸ ἄνω καὶ κάτω ἄκρον διὰ λεπτῆς ἐκτύπουται νίας. Ἄνωθεν ὑπάρχει ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος ἐλάχιστα ἀπο τοῦ ἐδάφους ἐξέχουσα καὶ ὄχι τελείως διατηρουμένη, ἐπειδὴ ἡ ῥωγμὴ ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἀπέδη μεγαλύτερα. Ὅμως μέρος τοῦ παρατηρουμένου χάσματος ὀφείλεται εἰς τὸν τεχνίτην αὐτὸν τοῦ ἀναγλύφου, ὅστις εἶχε διατρυπήσει το μάρμαρον καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πάχος, ἐκεῖ ὅπου ἦτο τὸ

Εἰκὼν 5.

στόμα. Περὶ τοῦ σκοπίμου τῆς διατρυπήσεως ταύτης τοῦ μαρμάρου δύναται τις νὰ πεισθῇ, ἂν μάλιστα ἴδῃ ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸ ἀνάγλυφον, ὅτε σαφῶς θὰ διακρίνη τὰ κτυπήματα τῆς σμίλης. Τί ἐπεθύμει ὁ τεχνίτης νὰ κάμη διὰ τούτου εἶναι πρόδηλον. Δὲν ἠρέεσθη εἰς τὴν σαφῆ παράστασιν τῆς κρήνης, ἀλλ' ἠθέλησε καὶ ὕδωρ πραγματικῶς νὰ καταστάζεται ἐπὶ τῆς σκάφης. Ὑδωρ, ὅποσον ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἄντρῳ, ἠδύνατο νὰ τροφοδοτῇ καὶ τὴν μικροσκοπικὴν ταύτην κρήνην. Ἄλλ' ἂν τὸ ὑδραυλικὸν τοῦτο σχέδιον τοῦ λιθοξόου ἐτέθη πράγ-

¹ Ἴδε ἀνάγλυφον ἐκ Βάρης, Amer. Journ. Pl. VII, VIII, καὶ IX, καὶ ἀνάγλυφον Brocklesby Park.

ματι εἰς ἐφαρμογὴν δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἐπειδὴ ἡ σκάφη κάτω ἢ ὁ κρουνοὸς οὐδὲν παρουσιάζουσι σημεῖον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος.

Πρὸς τὴν κρήνην ταύτην σπεύδουσι χορεύουσαι αἱ Νύμφαι. Τῆς πρώτης τούτων σφίζεται ὀπωσδήποτε καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἐντεῦθεν βλέπομεν, ὅτι ἡ Νύμφη αὕτη ἦτο ἐνδεδυμένη δι' εὐρυχώρου ἱματίου καλύπτοντος ἅπαν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν πλὴν παντὸς τοῦ προσώπου κατὰ τὸν τύπον τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ τῆς κεκαλυμμένης χορευτρίας¹. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ἄλλαι Νύμφαι φαίνονται

¹ Heydemann, Verhüllte Tänzerin, 4tes Hallwinkelmannsprogramm.

ἐπιστῆς ἐνδεδωμέναι, καὶ ὡς ἐξ ἄλλων ἐντελῶς ὁμοίων χορευτριῶν γνωρίζομεν καὶ κατωτέρω θέλει ῥηθῆ αἱ κεφαλῆαί τούτων ὡς τῆς πρώτης ἦσαν ἐπίστῃς κεκαλυμμέναι. Ὡς πρὸς τὴν στάσιν τῆς κεφαλῆς τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἐκ τοῦ σχήματος τῶν τεθραύσμενων ἐπιφανειῶν κρίνοντας δυνάμεθα τόσον μόνον νὰ εἰπώμεν, ὅτι τῆς μὲν δευτέρας ἦτο πρὸς τὴν ὀπίσω ἐρριμμένη τῆς δὲ τρίτης ὀρθία. Διαφορὰ ὑπάρχει μόνον κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν χειρῶν καὶ τὴν στάσιν τοῦ κορμοῦ. Αἱ Νύμφαι δὲν κρατοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ 4, καὶ προβάλλουσι πᾶσαι τὸν ἀριστερὸν ποδᾶ γυμνὸν μετὰ σανεράς ὀρχηστῆς κινήσεως. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ μορφή φαίνεται ὡς καθημένη καὶ ἀνακελιμένη συγχρονῶς, ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ βράχου, τὸ ἥμισυ δὲ σχεδὸν κάτω σῶμα, ἢ ἵνα εἰπώμεν ἀκριθέστερον, ἀπὸ τοῦ μικροῦ ὑπὲρ τὰ αἰδοῖα μέρους καὶ κάτω, δὲν παρίσταται καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ βραχῶδες μόνον ἔδαφος. Ἡ μορφή εἶναι ἀνδρική. Τὸ γενεῖον περιγράφεται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ περιγράμματος τοῦ θραύσματος, ἢ δὲ κομῆ εἶναι διὰ ταινίας ἀναδεδωμένη. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ κατὰ τὸν χαρακτηριστικὸν τρόπον τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας κενόν, ἄνευ δὲ γλ. τῶν ὑπερχειλίζοντων καρπῶν, τὴν δὲ δεξιὰν ὑψῶσαι πρὸς τὴν ἐγγύς Νύμφην. Οὐδὲν ἔγχος ἐνδύματος φαίνεται. Ἀκομῆ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν παραστάσεων καὶ παρὰ τὴν εἰσοδὸν ἢ ἔκτος τοῦ σπηλαίου παρίσταται αἷς στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν.

Ἐπὲρ τὸ σπηλαῖον ἔχομεν ἐν πρώτοις τὸν ἀριστα διατηρηθέντα τραχίον Πᾶνα, κερασφόρον, μετὰ ὀξεων ὠτων τράχη, διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦντα καμπύλην ῥάβδον, τὸ ῥοικὸν λαγωβολόν, καὶ ἔνδυμα τι, οἶον γλαμούδα, τὴν δὲ δεξιὰν ὑψῶντα μετὰ ἐμψάσεως. Ἐκ τῆς μορφῆς οὐδὲν ελλείπει ἔκτος τῆς ἀριστερᾶς κνήμης, ὅμως ἢ διευθύνσεις αὐτῆς δύναται νὰ καθορισθῇ, ἐπειδὴ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἔμπροσ ὑπέλειφθη ὁ δίχληλος ἄκρος πους καὶ ἄκρὸς τὸ ἄκρον τοῦ δεξιοῦ ποδὸς φαίνεται ὀλίγον τι κάτω τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος τὰ σκέλη παρίσταται οὕτω διασταυρούμενα καὶ ὁ Πᾶν βηματίζει ἢ σταματᾷ βηματίζων. Τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἔνδυμα θὰ περιεμένε τις νὰ εἶναι δερμα αἰγός, ὡς εἶναι τοῦτο σύνθητες εἰς τὸν Πᾶνα,

ἀλλὰ πρὸς δὲ γλῶσιν τούτου οὐδὲν ἐνταῦθα ἔγινε. Ἡ ἀριστεροθεν τοῦ Πᾶνος μορφή εἶναι τελείως κατεστραμμένη κατὰ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ἀνδρική εἶναι ἀσφαλές, ἐπειδὴ τὸ φαινόμενον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἄμορφον ἑξογκῶμα εἶναι ὑπόλοιπον τοῦ γενεῖου. Ὡς ἐν τῇ εἰκόνι βλέπει τις ἀπὸ τοῦ ἡμισσοῦ στηθους καὶ κάτω ἡ μορφή παρίσταται ὡς κεκρυμμένη ὀπισθεν τοῦ βραχῶδους περιθωρίου τοῦ σπηλαίου καὶ μόνον ἢ ἀριστερὰ γαῖρ ὀλοκλήρως παρεστῆθη. Αὕτη ἂν καὶ σχεδὸν κατεστραμμένη κατὰ τὸ ἄκρον δὲν φαίνεται, ὅτι ἐκράτει τι, ἐπειδὴ τινες τῶν ὀκτύλων παρίστανται ἐκτεταμένοι. Περὶ τῆς κόμης ἢ τῶν ὠτων οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Ἡ περαιτέρω ἐπὶ τοῦ βράχου ὡς ἐπὶ καθίσματος ἄνευ ὑπεστρωμένου ἐνδύματος καθημένη μορφή εἶναι νεανική. Τὸ ἀγένειον, αἰ ὡς μαλακαὶ παριστανόμενρι μορφαί τοῦ σώματος καὶ ἢ ἀποίγος ἦδη εἶναι βέβαια χαρακτηριστικά. Ἐκ τοῦ προσώπου οὐδὲν τι περισσότερον σφίζεται. Καὶ αἱ δύο χεῖρες κρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ στηθους σύριγγα, ἣτις δὲν ἔχει ὀρθογώνιον ἀλλὰ τραπεζίου σχῆμα τοιοῦτον: □ Οἱ πόδες κάτω διασταυροῦνται τῆς μὲν ἀριστερᾶς κνήμης προεκτεινομένης, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὑπολειφθέντος τυποῦ τοῦ πέλματος, τῆς δὲ δεξιᾶς συστελλομένης πρὸς τὰ ὀπίσω. Τέλος κατὰ τὸ ἄκρον ὑπὲρ τὴν κνήην παρίσταται οὐχὶ μορφή τις, ὡς αἱ ἄλλαι, περὶ τὸν βραχῶδη τοῦτον τόπον πλανωμένη ἀλλ' ἄγαλμα μονίμως ἰδῶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἰδρυμένον, ὅστις τοῦτο εἶναι ἐρμαικὴ στηλή. Ἐρμαικὴ στηλή οὐχὶ ἢ τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἀλλ' οὕτω, ὥστε πλὴν τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν τὸ λοιπὸν σῶμα παρίσταται ὡς ἐν τῇ ρύσει. Οἱ πόδες παριστῶνται διὰ στηλῆς κυρτομένης πρὸς τὰ ἔξω καὶ σμικρυνομένης καθόσον προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω. Τὴν κύρτωσιν δὲ ταύτην παρουσιάζει σαφῶς ἂν καὶ εἰς μικροτέραν κλίμακα καὶ ὁ φυσικὰ παριστῶμενος κορμός. Ἐκ τῶν χειρῶν μόνον τὸ τρίτον μέρος τοῦ βραχίονος παρίσταται. Ἡ μορφή εἶναι νεανικὴ οὐδένως ὑπάρχοντος γενεῖου καὶ ἰθυραλίτικη, ὡς δύναται τις νὰ βεβαιωθῇ ἐκ τῶν λευφάνων κατὰ τὴν σχετικὴν θέσιν. Ἀκομῆ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ἂν καὶ μὴ τελείως ἀσφαλές, ὅτι τὸ δεξιὸν σφύζομενον ὀπωσάηποτε οὐς φαίνεται ὑπὲρ τὸ μέτρον μέγα καὶ ὀξυ

άνω, ὡς τὰ τῶν Σατύρων. Ἄλλο τι περισσότερο δὲν ἠδυνήθηεν νὰ παρατηρήτω.

Ἄν ἤδη τραπῶμεν ἐπὶ τὴν ἐρμηνεϊάν τῶν περιγραφεισῶν μορφῶν ὀφείλομεν νὰ ἑμολογησώμεν, ὅτι ἐκ πασῶν τούτων αἱ Νύμφαι μόνον καὶ ὁ Πάν εἶναι δυνατὸν μετ' ἀσφαλείας νὰ ὀνομασθῶσιν. Περὶ τῶν λοιπῶν τεσσάρων, αἵτινες καὶ σπάνια ἢ πρωτοφανεῖς ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν εἶναι καὶ δὲν διατηροῦνται, ὡς θὰ ἠϋχετό τις, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ προτείνωμεν ὀνομασίας, αἱ ὅποιαι πιθανώτεραι ἄλλων ἄλλ' ὅχι καὶ ἀπολύτως βέβαιαι δύνανται νὰ εἶναι.

Καὶ λοιπὸν ἄς ἀρχίσωμεν τὴν ἐρμηνεϊάν ἀπὸ τῆς κάτω πρὸς τὰ δεξιὰ παριστωμένης μορφῆς, ἐπειδὴ ἡ πρόδηλος αὐτῆς πρὸς τὰς Νύμφας σχέσις ἴσως βοηθήσῃ πρὸς τοῦτο. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὅτι ἡ μορφή εἶναι ἀνδρική, γυμνή, ὅτι κρατεῖ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ὅτι, ὅπερ παράδοξον, τὸ ἀπὸ τῶν ἰσχυίων καὶ κάτω μέρος τοῦ σώματος οὐδαμῶς παρίσταται. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ τριαυτὴ παράστασις ἐσχεδιάσθη καὶ ἐξετελέσθη ἐκ προθέσεως ὑπὸ τοῦ τεχνίτου καὶ δὲν ἔμεινε, ὡς θὰ ἔλεγέ τις, τὸ ἔργον ἀτελές. Διότι το παριστώμενον μέρος τοῦ σώματος, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ τοῦ ἀναγλύφου μορφαί, δεικνύουσι, ὅτι ὁ τεχνίτης οὐδαμῶς ἀφῆκε ἀτελεῖ τὴν ἐργασίαν. Εἶναι διὰ τοῦτο ἀπίθανον πᾶσαν μὲν τὴν δυνατὴν ἐπιμέλειαν νὰ κατέβαλεν ὁ τεχνίτης διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματος οὐδὲν δὲ νὰ ἔπραξε οὐδὲ κἄν σχεδιάσμα τι διὰ τὸ κάτω, τοὺς πόδας. Καὶ τοῦτο μὲν ἔχει καλῶς οὕτως, ἀλλ' ὁ τεχνίτης δὲν κατέστησεν ἐπίσης σαφές, ἂν τὸ μὴ φαινόμενον μέρος τοῦ σώματος κρύπτεται ὀπισθεν προεξοχῆς τινος τοῦ βράχου, ἢ ἂν πρέπη νὰ ἐννοοῦμεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἐνυπάρχει ἐν τῇ γῆ αὐτῇ, μεθ' ἧς ὁ δαίμων οὗτος τότε θὰ ἔχη σχέσιν. Δυνατὸν νὰ ἀληθεύῃ τὸ δεύτερον, ὅμως τότε δὲν δικαιούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὡς ἀναλόγους τὰς γνωστὰς τῆς Γῆς, τῆς Περσεφόνης καὶ Νυμφῶν τινῶν παραστάσεις, καθ' ἃς ἡ κεφαλὴ μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ ἀνωτέρω μέρους τοῦ σώματος ἐξέχει ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν σῶμα ὑπάρχει ἐν τῇ γῆ. Διότι ἡ διεύθυνσις τοῦ σώματος ὑψουμένου καθέτως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς καὶ ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς δεικνύουσιν, ὅτι τὰ

ἄνω ταῦτα εὐρίσκονται ἐν κινήσει, ἀνέρχονται πρὸς τὸ φῶς, ἢ ὅτι ἄρτι ἀνῆλθον, φαινόμενα πῶσον μόνον. ὅσον ἦτο εἰς αὐτὰ ἀναγκαῖον. Τὸ αὐτὸ δὲν συμβαίνει διὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀναγλύφου, ἐπειδὴ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀνακαλιγμένος, δὲν δύναται νὰ σκεφθῆ τις, ὅτι ἀνῆλθεν ὁ δαίμων οὗτος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ θέλων νὰ ἐκλέξῃ τὴν δευτέραν ῥηθεῖσάν ἐκδοχὴν πρέπει νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ἡ μορφή παρεστάθη οὕτως ἀπλῶς μόνον ἵνα ὀηλωθῆ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν γῆν ἢ καὶ κατὰ συνήθειάν τινα. Περὶ τοῦ τί φαίνεται εἰς ἡμᾶς πιθανώτερον θέλομεν εἶπει κατωτέρω, ἐπειδὴ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρισθῆ τις ἢ μορφή αὕτη ἢ πῶς τοῦλάχιστον κατὰ τὸ εὐλογώτερον δύναται νὰ κληθῆ.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ δαίμονος ὑψώνεται πρὸς τὴν πλησίον Νύμφην, ἀλλ' εἶναι ἡ διάθεσις τῆς ἄκρας χειρὸς ἀόριστος καὶ δὲν ἐκφράζει οὐδὲν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς κινήσεως. Νὰ συλλάβῃ καὶ κρατήσῃ τὴν Νύμφην, δὲν θὰ σκοπη βεβαίως ὁ δαίμων, διότι χαλαρῶς συγκλείουσιν οἱ δάκτυλοι τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς. Ἀλλ' ὅπως ἐπὶ μεταγενεστέρων ῥωμαϊκῶν σαροσφάγων¹ ποτάμιοι θεοὶ ὑψώνουσι τὴν χεῖρα, ἵνα δείξωσι τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μάρτυρες, ἐπειδὴ ταῦτα συμβαίνουσιν εἰς τὴν περιοχὴν των, κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον ὑψώνεται καὶ ἐνταῦθα ἡ χεὶρ τοῦ δαίμονος. Εἶπον περίπου, ἐπειδὴ ἄρ' ἐτέρου ἢ χεὶρ διευθύνεται σαφῶς πρὸς τὴν Νύμφην ἢ καὶ ἄπτεται ἤδη αὐτῆς μάλιστα, πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὡς προῦπόθεσιν τὴν στενήν σχέσιν τοῦ δαίμονος πρὸς τὰς Νύμφας. Ἀλλὰ στενωῶς πρὸς τὰς Νύμφας συνδεόμενος εἶναι ὁ Ἑρμῆς, ὅστις ὅχι μόνον ὡς κρυφαῖος τοῦ χοροῦ παρίσταται ἀλλὰ καὶ ἰστάμενος ἀπέναντι τῶν Νυμφῶν καθημένων ἢ ἰσταμένων ἐπίσης καὶ ἐπιδεικνύων τι εἰς αὐτὰς ἢ ἄλλο τι πράττων². Καὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας ἔχει εἰς δύο περιπτώσεις³ ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν. Ἀλλ' ἐν πρώτοις παράδοξον εἶναι, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Ἑρμῆς ἐνταῦθα κἀθήτηται, ἐν ᾧ αἱ Νύμφαι χορεύουσι, ἔπειτα, ἂν τοῦτο γίνῃ δεκτὸν

¹ Roscher, Lex. 12, sp. 1493.

² Ἴδε ἀνάγλυφα ἐκ Βέρης, ἰσοτ. παραπ. PI VI καὶ VII καὶ τὸ ἐν Ἀνδριῶν.

³ Ἴδε Schöne Griech. Rel. 118 καὶ ἀναγλύφον ἐν Κοπεργάγῃ, Hartwig, Bendis T. I.

ως εξαίρεσις οὐχὶ πολὺ πρὸς τὸ παραδεδομένα ἀντιτιθεμένη, τὸ γεγονός ὁμοίως, ὅτι ἡ μορφή εἶναι πωγωνοφόρος, ἀρκεῖ νὰ ἀποκλεισθῇ ὠρισμένως τὸν Ἑρμῆν. Ἐπειδὴ Ἑρμῆς πωγωνοφόρος κατὰ τοὺς χρόνους, εἰς οὗς ἀνηκεῖ τὸ ἀνάγλυφον, εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον¹. Ἐκτός τῶν τὴν ἀρχαίαν μορφήν διατηροῦντων Ἑρμῶν ἐπὶ τῶν στηλῶν ἡ τέγγη εἶχεν προ πολλοῦ παύσει νὰ παριστᾷ τὸν θεὸν μετὰ γενείου.

Ἐὰν ὁμοίως ἡ μορφή, περὶ ἧς ὁ λόγος, παριστᾶται ὡς ἔχομένη τῆς γῆς καὶ κρατῆ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, εἶναι δυνατὸν τότε νὰ ἔχομεν ἐδῶ γθονίαν τινα θεοτήτα, ὡς τὸν Πλούτωνα τὸν καὶ Εὐβουλεία ἐπονομαζόμενον, γνωστὸν ἔκτος τῆς φθερᾶς αὐτοῦ ὄψεως ὡς θεοῦ τοῦ Ἄδου καὶ διὰ τὴν ἠπίαν αὐτοῦ ιδιότητα ὡς εὐνοικοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους θεοῦ προάγοντος τὴν εὐφορίαν καὶ τοῦ ὁποίου συγγέν σύμβολον εὐρίσκουμεν τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας². Τὴν ὀνομασίαν ταύτην θὰ ἐστήριξε καὶ ἡ ἀνάμνησις, ὅτι ὁ Πλούτων ἐλατρεύετο εἰς χάσματα γῆς (Στράβων, Β. 44), ὁποῖα συνήθως ἦσαν τὰ Πλουτώνια, μετὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ, ὅτι τοιοῦτον πλουτώνιον χάσμα ἦτο δυνατόν νὰ ὑπῆρχεν ἐντός τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανὸς καὶ τῶν Νυμφῶν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Τοιοῦτόν τι ὁμοίως οὔτε παρεδόθη οὔτε διὰ τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τινα τρόπον ὑπεδείχθη. Ἐν γένει ἄλλως καὶ ἡ γραπτὴ παράδοσις καὶ ἡ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν οὐδέποτε θέτουσιν εἰς ἄμεσον σχέσιν τὸν Πλούτωνα μετὰ τῶν Νυμφῶν. Βεβαίως ὁ Πausanias ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς τραπέζης τοῦ Καλώτου ἐν Ὀλυμπίᾳ (Β. 20, 3) ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς παρίσταντο ὁ Πλούτων, ὁ Διόνυσος, ἡ Περσεφόνη καὶ δύο Νύμφαι, ὁμοίως πᾶς τις βλέπει, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ἐν γένει ἡ τακτικὴ συναναστροφή τοῦ Πλουτωνος εἶναι αἰ ἐλευσινιακαὶ θεότητες ἢ ἄλλαι καθαρῶς γθοναίαι. Ἀλλ' ἐκτός τῶν γενικῶν τούτων λόγων καὶ ἡ λεπτομέρεια, ὅτι Πλούτων ἀνευ ἐνδύματος δὲν ἔ-

¹ Ἐπὶ τοῦ πρότερον ἐν Worsley νῦν δὲ ἐν Brookleshy Park ἀναγλύφου ὁ Ἑρμῆς θεωρεῖτο εἰς πάλαιότερους χρόνους ὡς πωγωνοφόρος. Τοῦτο ὁμοίως εἰδείχθη, ὅτι ἐστρεφετο ἐπὶ κατὰ ἀπεικονίσεως. (Potter BCH. 1881, p. 352 5.)

² Ἴδε ἀναγλ. ἐκ Τεγεας, ἀρ. Πλουτῶν Ἑθν. Μουσείου 1422 Arndt-Amelung Einzelfauna. 1253 καὶ ἀναγλ. τῆς Villa Albani Zozza. Baisir. T. 1, Tav. I καὶ ἐπὶ ἀγγείων π. γ. Monum. d. Inst VI T. 58, V, 45 κτλ.

χομεν ἐν ταῖς μέγρι τοῦδε γνωσταῖς παραστάσει ἀλλὰ πάντοτε μάλιστα διὰ χιτῶνος καὶ ἱματίου ἐνδεδυμένον ἐνισχύει ἡμᾶς ἐπι μᾶλλον, ὥστε καὶ καὶ ταύτην τὴν ἐρμηνησίαν τῆς μορφῆς νὰ θεωρήσωμεν ἀπίθανον. Διὰ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν λόγους δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν Ἀγαθὸν Δαίμονα, ὅστις κατὰ τινὰς μετὰ μεγάλης πιθανότητος οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἢ αὐτὸς οὗτος ὁ Πλούτων δι' ἄλλου εὐφημιστικοῦ ὀνόματος οὕτω καλούμενος¹.

Οἰκειότερος πρὸς τὰς Νύμφας, ἢ ὁ Πλούτων καὶ ὁ Ἀγαθὸς Δαίμων, εἶναι βεβαίως ὁ Διόνυσος, ὅστις θεὸς ὢν ἀρχικῶς τῆς ὑγρᾶς φύσεως καὶ τῆς εὐφορίας εἶναι ἐπομένως συγγενέστερος πρὸς τὰς Νύμφας. Ἐπεκαλεῖτο διὰ τὴν ιδιότητά του ταύτην Δενδρίτης καὶ Ἄνθιος, ὡς τοιοῦτος δὲ συνελατρεύετο ἐν Φλυᾷ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν Ἴσμηνίδων Νυμφῶν (Πaus. I, 31, 4). Ἀλλὰ γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ γενειῶν Διόνυσος παρίστατο πάντοτε ἐνδεδυμένος καὶ μάλιστα μετὰ πολλῆς τρυφῆς, πρὸς τὸν λεγόμενον Σαρδανάπαλον, ὡς καὶ πᾶσαν παράστασιν γενειοφόρου Διονύσου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐλευθέρας τεχνοπροπίας καὶ κάτω, δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ εἰπώμεν ὅτι Διόνυσος ἐνταῦθα δὲν παρίσταται.

Ὅτι αἱ Νύμφαι ἐλατρεύοντο παρὰ θεραπευτικὴν τινα πηγὴν, ὅπου βεβαίως αἱ ἱαματικαὶ θεότητες καὶ προ πάντων ὁ Ἀσκληπιὸς εἰδοῦσαν ἡμᾶς τὸ ἀνάγλυφα τῶν Νυμφῶν τὰ εὐρεθέντα ἐγγύτατα τοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκροπόλιν Ἀσκληπιείου². Ἐντεῦθεν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθεθῇ, ὅτι καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ἴσως ἐλατρεύετο ἐν τῷ Νυμφαίῳ τῶν Φυλασίων καὶ ὅτι παρεστάθη ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν, ὁμοίως ἡ ὀνομασία Ἀσκληπιῶς

¹ Περὶ τούτου ἴδε Rohde, Psyche I, σελ. 254 σημ. 2 καὶ Furtwängler, Sitzungsber. d. Bayer. Akad. 1897 s. 411. Ἀπεικονίσεις τοῦ Ἀγαθοῦ Δαίμονος ἴδε Schöne, Griech. Rel. 109 καὶ Ath. Mitt. 1891 s. 25 (ἔξ ἀναγλύφου ἐλόντων ἐπιγραφάς). Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐκ Μεγαρέων προεργομένου σπηλαιόμορφου ἀναγλύφου ἐν Βεσολίνῳ (Furtw., Samml. Sab. P. 27) παρίσταται παρὰ τὸν Δία Πᾶνα καὶ ἄλλας μορφὰς καὶ ἀνδρική τις ἐπιμελῶς ἐνδεδυμένη μορφή κρατοῦσα κέρασ Ἀμαλθείας, ἧτις ὑπὸ μὲν τοῦ Wieseler καλεῖται Ἀγαθὸς Δαίμων ὑπο δὲ τοῦ Furtwängler Πλούτων. Ἀλλ' ἐκεῖ ἡ μορφή εἶναι δια χιτῶνος καὶ ἱματίου ἐνδεδυμένη καὶ κῆθηται πλησίον ἀδουλοῦσης θεότητος πιθανώτατα τῆς Περσεφόνης κατὰ τὸν Furtw. Ἐκτός τούτου τὸ ἀνάγλυφον εἶναι τὸ μόνον σπηλαιόμορφον, ὅπου δὲν ὑπαρξοῦσιν οἱ Νύμφαι.

² Οὕτω τὸ γνωστὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἀρχανδρου (A. M. V, Pl. VII S. 206 κ. ἐ.) καὶ ἄλλων ἀναγλύφου Νυμφῶν συντρίμματα (A. M. II s. 240).

εις τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι ἀνάγκη καὶ δι' ἄλλων λόγων νὰ ὑποστηριχθῇ. Ἀντιθέτως ἐνταῦθα ὀφείλουμεν ταχέως νὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἐπειδὴ αἱ γνωσταὶ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἀσκληπιοῦ πολὺ ἀπέχουσι ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ὁμοίαι πρὸς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν μορφήν, ἵνα παραλίπωμεν ὅτι ἐδικοιούμεθα νὰ περιμένωμεν ὡς χαρακτηριστικὸν τὸν ἱερὸν ὄφιν. Ἑρμῆς λοιπὸν ἢ Πλούτων ἢ Ἀγαθὸς Δαίμων ἢ Διόνυσος ἢ Ἀσκληπιὸς εἶναι ἐρμηνεύται, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκείστη φαίνεται μὲν μέχρι τινὸς πιθανὴ καὶ δυνατὴ ἴσως καὶ διὰ πλειοτέρων λόγων νὰ ὑποστηριχθῇ, ὁμοίως πᾶσαι ἐλέγχονται ἐπὶ τέλους, ὅτι προσκρούουσι πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν θεοτήτων τούτων. Παρὰ ταῦτα εἶναι πάντοτε δυνατὸν μία τις τούτων π. γ. ἡ ὀνομασία τοῦ δαίμονος ὡς Πλούτωνος νὰ ἀποδείχθῃ ποτε, μάλιστα δι' εὐρημάτων ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς ἡ μόνη ἀληθής. Ἐν τῷ παρόντι ὁμοίως ἐπειδὴ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν καὶ δὲν ὀφείλει νὰ τραπῶμεν ἐπὶ τὴν μυθικὴν θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἔρευναν, μὴ εὐρεθῇ τις ὀνομασία, ἣτις νὰ μὴ ἀντίκειται πρὸς τὰ ἤδη γνωστά, ὅτε καὶ τοῦτο μόνον θὰ εἶναι ἀρκετὸν κέρδος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν θεοτήτων ὁ Ἑρμῆς μόνον παρίσταται καὶ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν, οὐδεμία δὲ οὐδέποτε ἐκ τῶν ἄλλων¹. Ἄλλ' ἐκτός τοῦ Ἑρμοῦ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τις δαίμων πολὺ οἰκείος πρὸς τὰς Νύμφας καὶ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων παριστώμενος, ἐννοῶ τὸν γνωστὸν Ἀγγελῶν. Ἢ δὲ θέσις, ἣν κατέχει ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἢ ὑπὸ ἔρευναν μορφή, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν πολλάκις νὰ καταλαμβάνῃ ἢ παράστασις τοῦ Ἀγγελῶν. Εἶναι λοιπὸν ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς Ἀγγελῶς παριστώμενος μετὰ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ σώματος καὶ ἀνθρωπίνου τούτου ἀντὶ ταυρείου. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη δύναται νὰ ἀποδῇ πολὺ πιθανή. Διότι ἡ ἀντίρρησης, ὅτι ἡ τοιαύτη παράστασις τοῦ Ἀγγελῶν θὰ εἶναι πρωτοφανής καὶ ὅτι δὲν στηρίζεται δι' ἄλλων ἀναλόγων, δὲν φαίνεται ἔχουσα ἐνταῦθα σπουδαίαν ἰσχύον. Ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν

ἄλλων ἀναγλύφων ἢ ἐπὶ τούτων παράστασις τοῦ Ἀγγελῶν δὲν εἶναι μία τις καὶ μόνη στερεοτύπως ἐκείσποτε ἐπαναλαμβανομένη. Παρίσταται δὲ γὰρ οὗτος ὡς προσωπεῖον, μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐμπροσθίου σώματος ταύρου, μετὰ κεφαλῆς μόνης, μετὰ κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ, μετὰ ἢ ἄνευ τῶν ταυρείων ὠτων καὶ κεράτων, το ὁποῖον βέβαια σημαίνει ποικίλιαν παραστάσεων ἐπιτρέπουσαν νὰ δεχθώμεθα ὡς δυνατὴν καὶ μὲν δι' ἄλλορον παράστασιν, ἀρκεῖ αὕτη νὰ δύναται νὰ προσαρμύζεται ὡς μέλος τῆς ἀνωτέρω σειρᾶς. Ἀλλ' ἂν τότε τί ὀμαλότερον ἢ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπ' ἐνός μὲν τὴν παράστασιν, καθ' ἣν ὁ Ἀγγελῶς παρίστατο μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς μετὰ κεράτων ἢ ταυρείων ὠτων καὶ ταυρείου ἐμπροσθίου σώματος καὶ ἀπ' ἐτέρου κεφαλῆς τελείως ἐξανθρωπισθείσας, νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ ἐξανθρωπίσις ἔθελε προχωρήσει καὶ περαιτέρω, ἐπὶ τοῦ ταυρείου δὲ γὰρ σώματος. Ὅτι δὲ τοιαύτη ὑπῆρξε πράγματι ἡ ἐξέλιξις τῶν παραστάσεων τοῦ Ἀγγελῶν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς τελείως ταυρείου μορφῆς νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν τελείως ἀνθρώπινον, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Ἦδὲ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἔχαμεν παραστάσεις ποταμίων θεῶν μετ' ἀνθρωπίνου σώματος. Παράδειγμα πρὸς τοῦτο τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἐγγέλου ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀργαίου. Ἐφημερίς 1893 πίν. 10, ἔπου δύο ποτάμιοι θεοί, πιθανώτατα ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Ἰλισὸς, οὐδὲν τὸ θηριῶδες ἔχοντες ἐκτός τοῦ ἐνός παρουσιάζοντος κέρατα, ἵνα παραλίπωμεν τοὺς ἀμφιβαλλομένους ποταμίους θεοὺς τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοῦ δυτικοῦ τοῦ Παρθενῶνος ἀετώματος. Ὁ Ἀγγελῶς αὐτὸς καὶ δι' ἐπιγραφῆς μεμαρτυρημένος παρίσταται ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ νομισμάτος τοῦ Μεταποντίου¹, μετ' ἀνθρωπίνου σώματος καὶ μόνον ὠτων ταυρείων καὶ κεράτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐν γένει τὴν τελείαν ἐξανθρωπίσιν τῶν ποταμίων θεῶν καὶ εἰς χρόνους οὐχὶ νεωτέρους δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων πόλεων τινῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας². Ἄλλὰ ταῦτα εἶναι ἀρκεῖντως γνωστά, ὥστε νὰ

¹ Ἰδὲ Friedländer, von Sallet, Berliner Münzkabinett 678.

² Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Πάρου δεῖκνυαὶ πολλὰς μορφὰς ἀλλ' οὐδεμίαν δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τινὰ ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν.

² Ὅπως ὁ ποταμὸς Κράθης τέλει ὡς ἀνθρωπόμορφος ἐπὶ νομισμάτων τῆς Πανδοσίας τοῦ β' ἡμιστοῦ τοῦ Ε' αἰῶνος (Head, Hist. Num. S. 90). Ἠρδλ. καὶ Roscher, Lexikon, Flussgötter.

μη είναι ανάγκη να παρατεινωμεν τον περι-
των λογον. Ημῶς ἐνδιαφέρει καὶ πάλιν νὰ τονί-
σωμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων Νυμφῶν οὐδε-
μία παρατηρεῖται στασιμότης ἀλλ' ἡ αὐτὴ κίνη-
σις πρὸς τὴν ἐξανθρωπισιν τῶν παραστάσεων τοῦ
Ἀγγελῶου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἀνά-
γλυτον ἡμῶν τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς μὲν νεώτερον
τοῦ Δ πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὡς
κατώτερον θέλει δειχθῆ, ἐνθυμηθῶμεν δὲ ὅτι κατὰ
τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἤδη εὐρεθῆ ὁ τύπος τοῦ
ἀνακλιμένου καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους στηριζομένου ποταμίου θεοῦ¹, πρὸς
ὃν ἡ ἡμετέρα μορφή προδῆλον ὅτι ὁμοιάζει, θέλο-
μεν εὐρεῖ τότε εὐλογον τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ὡς
Ἀγγελῶου. Τοῦτου τεθέντος τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλ-
θειας δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν ὀυσκολίαν, τὸν ἀν-
τίον ἀρμόζει διὰ τον Ἀγγελῶον ὡ ἀριστα καθ'
ὡς ἔχομεν παραδόσεις το κέρασ τῆς Ἀμαλθειας
ἤτο αὐτο τοῦτο το κέρασ τοῦ Ἀγγελῶου, ὁ ἀπέ-
κλασεν ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τὴν περιφήμον πάλην,
Διοδ. 4, 23. Στράβ. 10, 158 ἢ κατ' ἄλλους ὁ
Ἀγγελῶος ἀντηγήλαξε τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθειας, ὁ
εἶχε, λαβὼν το ἑαυτοῦ κέρασ, το ὅποιον εἶχε ἀπο-
σπάσει ὁ Ἡρακλῆς Ἀπολλοδ. 2, 7 καὶ Σχολ.
Ἰλιαδ. 21, 194). Γνωστὸν ἐξ ἄλλου εἶναι ὅτι οἱ
κατακλιμένοι μεταγενέστεροι ποτάμιοι θεοὶ ἔ-
χουσι πολλάκις το κέρασ τοῦτο ἐν τῇ ἀριστερῇ.
Καὶ ἡ κίνησις τῆς δεξιᾶς χειροσ τῆς ἐκτεινομενης
πρὸς τὰς Νύμφασ δικαιολογεῖται ἐπίσης. Διοτι ὁ
Ἀγγελῶος εἶναι οἰκείος πρὸς τὰς Νύμφασ, ἀφοῦ
καὶ ὡς πατήρ αὐτῶν ἀναφέρεται². Ἀλλὰ καὶ τὸ
νὰ μη παρασταθῆ καθ' ὅλον αὐτοῦ το σῶμα ὁ Ἀ-
γγελῶος ἡμῶν οὗτος δὲν σημαίνει τι ἄλλο ἢ ὅτι
ἐπανέληρθη ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων παραστάσεων τοῦ
Ἀγγελῶου συνηθεια, καθ' ἣν μέρος μόνον τοῦ σώ-
ματος ἐξεῖχε τοῦ ἐδάφους. Εἶναι δυνατον, ὡς εἴ-
πομεν, ἡ μορφή νὰ παρίσταται ὡς ὀπισθεν προεξο-
χῆς τινος τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ βράχου ἀποκρυπτο-
μενη, ὅπως ἰκανὸν περὶ τοῦτου παραδείγματα ὑπάρ-
χουσι καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀναγλύφῳ ἡμῶν δύνα-
ται τις νὰ ἴδῃ τὴν ὑπὲρ το σπήλαιον τῶν Νυμ-

φῶν ἀπὸ τοῦ μέσου μόνον στηθους καὶ ἀνω φαι-
νομένην μορφήν, ἣτις φανερώς ἀποκρυπτεται ὀπι-
σθεν τοῦ βραχῶδους περιθωρίου τοῦ σπήλαιου. Τὸ
αὐτὸ νὰ δεχθῶμεν καὶ διὰ τον πιθανολογηθέντα
Ἀγγελῶον νομιζῶ ὀλιγώτερον πιστευτὸν ἢ τὴν ἄλ-
λην ἐκείνην ἐκδοχὴν τῆς ἀποσιωπήσεως, ὡς εἴπο-
μεν οὕτω, μέρος τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐν ταῖς
παραστάσει τοῦ Ἀγγελῶου συνηθειαν. Καὶ τοῦτο,
ἐπειδὴ ἰδίως δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς ἢ ὑπαρ-
ξίς τῆς προεξοχῆς ταύτης τοῦ βράχου ἐν τῷ σπή-
λαιῳ, οὔτε παραστάθη σαφῶς, ἂν τοιαύτη τις ἐμει-
λητηρῆ νὰ παρασταθῆ. Δὲν δύναται δὲ τις νὰ εἴπῃ,
ὅτι δι' ἔλλειψιν χώρου ἀπεισιωπήθη ἢ παράστασις,
ὅπως τοῦτο συχνάκις παρατηρεῖται ἀκριβῶς ἐπὶ
ἀναγλύφων Νυμφῶν, ὅπου ὁ Πᾶν μάλιστα ἀλλὰ
καὶ ὁ Ἑρμῆς καὶ αἱ Νύμφαι δὲν παρίστανται ὀλό-
κληροι δι' ἔλλειψιν τοπου¹.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐσεῖχθη, ὅτι πολλοὶ λόγοι
συμβάλλουσιν, ὥστε ἡ προταθεῖσα ἐρμηνεία νὰ
ἀποβῆ εἰς μέγαν βαθμον πιθανή. Ἀς ἴδωμεν τῶρα
μηπως δύναται νὰ ἀντιταχθῆ τι κατὰ τῆς ἐρμη-
νείας ταύτης Ἀληθῶς ἢ στάσις αὐτῆ τοῦ κατα-
κλιμένου ὑπενθυμίζει ἐκτος τῶν ποταμίων θεῶν
τῶν Ἀλεξανδρηῶν χρόνων καὶ τοὺς θεοὺς τῶν
ἄρειων παρασταθεντας το πρῶτον κατὰ τὴν αὐτὴν
περίπου ἐποχὴν. Ἐπίσης ἡ ὕψωσις τῆς χειροσ πρὸς
ὀλίγων συμμετοχῆς καὶ το κέρασ αὐτὸ τῆς Ἀ-
μαλθειας, ἂν καὶ σπανίως τὸ τελευταῖον, παρα-
τηροῦνται καὶ ἐπὶ παραστάσεων δαιμόνων τῶν ὀ-
ρειῶν. Ἐκτος τοῦτου ὡς ἐρωτήσωμεν τῶρα, μὴ
ἄρα γε σημαίνει τι ἢ παραπλεύρως ἀρκούντως ἐμ-
φαντικῶς παρασταθεῖσα αἷξ: Τῷ ὄντι εἶναι παρὰ-
δόξον, ὅτι ἐν τῷ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀναγλύφων αἷγες
ἢ μόνον κεφαλαὶ αἷγῶν παρίστανται ἐπὶ τοῦ περι-
θωρίου τοῦ σπήλαιου καὶ ὑπεράνω παρὰ τον Πᾶνα
ὀλιγοῦσαι ἢ τὴν ποιμενικὴν ἰδιότητα τοῦ θεοῦ ἢ τον
τόπον, ὅπου οὗτος διατρίβει, ἐνταῦθα παρὰ μὲν
τον Πᾶνα καὶ ὑπεράνω οὐδὲν ἔγχος παραστάσεως
αἷγος βλέπομεν, κάτω δὲ μίαν καὶ σχετικῶς με-
γάλην παρὰ τον ὕψ' ἡμῶν ὀνομασθέντα Ἀγγελῶον.
Μὴ λοιπὸν αὐτῆ χρησιμεύῃ ὡς σύμβολον τῆς παρα-
κειμένης μορφῆς: Καὶ διὰ μὲν τον Ἀγγελῶον ἢ ἐν

¹ Το πρωτότυπον του γνωστοῦ Νεῖλου τοῦ Βατικανοῦ ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀλεξανδρινῇ ἐποχῇ, τον Γ' π. Χ. αἰῶνα. "Die Annelung. Skulpturen d. Vatic. Museums" σ. 131.

² Ηκατ. Φιλὸς, 263

¹ "Ἰδε ἀναγλυτον Ἀρξάνδρου, ἀναγλυτον Ἐθν. Μουσ. Arndt, Einzelanf. 1244, ἀναγλυτον ἐκ τοῦ Ἀμφιραείου, Reisch, Fests. f. Benndorf S. 142 κ. ε. κ. ε. λ.

γενει τον ποτάμιον θεον ή αιζ δὲν μαρτυρεται ως χαρακτηριστική ἀλλὰ παρὰ δαίμονας ὄρειων εὐρίσκειται ἄν καὶ σπανίως¹. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ συστατικά ταῦτα δὲν εἶναι τοσον ισχυρὰ ὑπὲρ τῆς προταθείσης ὀνομασίας ὡς δαίμονος τοῦ ὄρους. Ἀπλούστατα, ή αιζ δύνατον νὰ ἐπιθεῖ ἐκεῖ ὀλιως τυχαίως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς παρασημασίας. Ἐπιετα ἐν ὀλίγιστα παραδείγματα δύνανται νὰ ἀγθῶσιν προς ὑποστηριξιν τῆς ἐομηγεια ταύτης, ὅμως ή θέσις, ἣν καταλαμβάνουσι συνήθως οἱ ὄρειοι δαίμονες, δὲν εἶναι ὁμοία προς τὴν τῆς ὑπο ἐξέτασιν μορφῆς. Διότι ή θεότης τοῦ ὄρους τοποθετεῖται ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ σειρᾷ τῶν παραστάσεων ὅταν βεβαίως ὑπάρχουσι πλείονες τῆς μιᾶς, ἐν ᾧ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ κατακλίνονται οἱ ποτάμιοι θεοί². Συμφώνως προς ταῦτα ὁ δαίμων τοῦ ὄρους καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου μονον ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ τῶν παραστάσεων ἠδύνατο νὰ ἔχη θέσιν. Οὕτω βλέπομεν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποστηριχθῇ ἄλλη τις ἐρμηγεία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ισχυρὸς λόγος ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀγγελῶφου ή τοῦ ποταμίου θεοῦ, καθὼ εἶπομεν ἀνωτέρω. Ἐχομεν λοιπὸν παράστασιν τοῦ Ἀγγελῶφου ἐπὶ ἀναγλύφου Νυμφῶν νέαν καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαν, παράστασιν ἄφ ἐνὸς μὲν ὁμοιάζουσαν προς τὰς τῶν κατακεκλιμένων ποταμιῶν θεῶν ἄφ' ἐτέρου δὲ συνδοσιμένην προς τὰς γνωστὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων ὡς προς τὴν οὐχὶ τελείαν παράστασιν τοῦ σώματος.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν εξέτασιν τῶν λοιπῶν μορφῶν καὶ ἀρχίζομεν ἀπὸ τον ἄριστα διατηρούμενον Πᾶνα. Ὁ Πᾶν οὗτος δὲν παρίσταται ἐδῶ ὡς ὁ μουσικὸς τῶν Νυμφῶν, αὐτῶν τὴν σύριγγα ἵνα χορεύωσιν αὐταί. Εἶναι ὁ θερευτῆς Πᾶν, διότι φέρει μόνον τὸ ῥοικον λαγωβόλον καὶ οὐδεμίαν σύριγγα, ἔρχεται δὲ φανερῶς ἀπο τοῦ κυνηγίου

πολλάκι δ' ἀργινσεντα διεδραμεν οὐρεα μακρὰ
πολλάκι δ' ἐν κνημοῖσι διήλασε θῆρας ἐναίρων

¹ Οὕτως ἐπὶ ἀναγλύφου τινὸς ἐν τῷ μουσίῳ τοῦ Καπιτωλίου, ἴδε Roscher's Lexikon II, 2 Sp. 2118-2119, ὅπου τρεῖς διάφοροι ὄσειον δαίμονες. Ὁ εἰς τούτων κρατεῖ κέρα Ἀμαλθείας. Παρ' ἄλλον τινα φαίνεται ὅτι βόσκει τραγοειδὲς ζῆον. Ἐπὶ νομισματός τῆς Ἐφέσου παρίσταται ὁ ὄρειος θεὸς Παιῖον μετὰ κέρατος Ἀμαλθείας: Jahrbuch 1888 S. 294.

² Ἴδε χαρακτηριστικὸν παράδειγμα παρὰ Robert, Sarkophagen, II s. 17.

ὅτε εἰς μιαν στιγμὴν θαυμάστον θεαμα παρουσιάζεται προ τῶν ὀφθαλμῶν του. Αἱ φίλαι Νύμφαι εἶναι ἐκεῖ εἰς τὸ ἀγνηπτόν των ἄντρον καὶ χορεύουσαι διευθύνονται προς τὴν κρηνην

φαιτωσαι πυκνα ποσιν ἐπι κρηνη μεγαυδρω
μελπονται κρηνην δε περιστενει οὐρεα ἡχω¹

Πληρούμενος τότε συγκινήσεως ὑψώνει τὴν δεξιᾶν ζωηρῶς μετὰ τῆς παλάμης καὶ των δακτύλων ἀνοιχτῶν καὶ φαινεταί ὡς νὰ στοματᾷ γάρον τοῦ θεύματος. Τοιαύτη εἶναι ή θέσις τοῦ Πᾶνος ἐν ταῦθα. Ἀλλ' ἐρωτᾶται, διατί ὁ Πᾶν οὗτος νὰ μὴ φέρῃ καὶ τὴν σύριγγα, ὅπως πλείστακις παρὰ το λαγωβόλον ὑπάρχει καὶ ή σύριγγα. Ἄντι τούτου βλέπομεν, ὅτι σύριγγα ἔχει ὁ παρὰ τὴν ἐομαικὴν σπηλὴν καθήμενος νεανίας κρατῶν αὐτὴν δια τῶν δύο χειρῶν ἐπὶ τοῦ στήθους ή ὡς ἐτοιμαζόμενος νὰ συρίξῃ ή ὡς πρὸ ὀλίγου παύσας. Μὴ λοιπὸν εἶναι ή νεανικὴ αὐτὴ μορφή νεαρός τις Πᾶν παριστώμενος μετ' ἀνθρωπίνων σκελῶν; Εἰς τοῦτο ἄγει ἡμᾶς ή σκέψις, ὅτι δύσκολον θὰ ἦτο νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου ὁ μουσικὸς Πᾶν, ἐν ᾧ αἱ Νύμφαι κάτω χορεύουσι, καὶ ὅτι ἐπὶ των ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν τοῦλάχιστον ὁ φέρων τὴν σύριγγα πρέπει νὰ εἶναι Πᾶν. Το δὲ νὰ παριστῶνται δύο Πᾶνες ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου οὐδὲν ἔχει το παράδοξον. Οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ἀπο τῶν χρόνων τοῦ Αἰσχύλου ἐγνώριζον πλείονας τοῦ ἐνὸς Πᾶνας². Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐξ ἀργείων τοῦλάχιστον, εἶναι γνωστὰι παραστάσεις ἐν τῇ αὐτῇ σπηλῇ δύο Πανῶν, τοῦ ἐνὸς τραγόποδος, τοῦ ἐτέρου μετ' ἀνθρωπίνων σκελῶν, ὅπου ἕκαστος φέρει μόνον σύριγγα ή μόνον λαγωβόλον³. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναγλύφου Νυμφῶν ἔχομεν, ὡς νομίζω, παράδειγμα. Εἶναι τοῦτο ἐν ἐκ τῶν τοῦ σπηλαιου τῆς Βάρης⁴

¹ Ὀμηρικὸς ὕμνος εἰς Πᾶνα.

² Ἴδε Roscher's Lex. III, s. 1412.

³ Οὕτως ἐπὶ ἐρυθρομορφου ὄρειος τοῦ Βοστανικῦ Μουσίῳ, Catalog of vases III, E 128 p. 181, καὶ ἄλλα παραδείγματα ἴδε αὐτῶν ἐν τῇ σημειώσει.

⁴ Ἴδε Amel. Jomin, ἀνωτέρω, Pl. VIII p. 310. Ὑποθετο ὅτι τὴν συγγραφεα τῆς ἀρίστης περὶ των ἀναγλύφων τῆς Βάρης διατριβῆς Ida Carleton Thallon παρέπεισε εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου παρίσταται ἀπλῶς θηετός κυνηγός ή ἔλληψις των κεράτων. Ἀλλὰ Πᾶν ἄνευ κεράτων ἀπαντᾷ πολλάκις (Roscher's Lex. III, s. 1425). Ἐπὶ νομισμάτων τῆς Σιγιστης παρίσταται νεαρός κυνηγός μετὰ ὑπίσθεν κρεμαμένου κωνικοῦ πύλου μετὰ κερ-

παρουσιάζον ἐπὶ τοῦ ἑνός ὑπὲρ τὸ σπήλαιον ἄκρου κατακειμένον τραγόπουν Πᾶνα κρατοῦντα σύριγγα καὶ λαγωβόλον καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου νεανικὴν μορφήν μετὰ κωνικοῦ πύλου ἀναθαινοῦσαν το ὄρος καὶ κρατοῦσαν λαγωβόλον. Δὲν διστάζω νὰ δεχθῶ, ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ὁ ἄγριος Πᾶν, ἐπειδὴ πολὺ ἀπίθανος φαίνεται ἡ παράστασις ἀπλοῦ θνητοῦ κυνηγοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου. Ἡ μικροτης τῆς μορφῆς οὐδὲν σημαίνει ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὁ Πᾶν συνηθέστατα παρίσταται μικρὸς το ἀνάστημα. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ τραγοπόδος ἢ νεαροῦ Πανός συμβαίνει το ἀντιθετὸν ἢ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἐκ Βάρης. Τοῦτο οὐδὲν σημαίνει. Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς δὲν εἶχον χωρισθῆ ἀκριβῶς αἱ ιδιότητες τοῦ τραγοπόδος καὶ ἀνθρωπομορφου Πανός. Διὰ τοῦτο ἡ διαφορά μὲν αὕτη δὲν βλάπτει, ἢ παραβολὴ δὲ τῶν δύο ἀναγλύφων συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὴν κραταίωσιν τῆς γνώμης, ὅτι ἐπὶ ἐκάστου τῶν δύο τούτων ἀναγλύφων παρίστανται δύο διάφοροι Πᾶνες. Ἐκτος τούτων, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐκ Πάρνηθος ἀνάγλυφον, πολὺ ὀλίγον πιθανὰ φαίνονται ἄλλαι τινὲς ἐρμηνεῖαι. Ἡ δύνατο τις π. χ. νὰ ὀνομάσῃ νεαροῦ Σάτυρον, πρὸς τον ὁποῖον ἔπωσθηποτε ἄρμυζει ἢ σύριγγ. Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ὑποστηρίζεται περισσοτερον. Οὐδὲν ἴχνος τῆς χαρακτηριστικῆς μικρῆς οὐρᾶς φαίνεται που ὀπισθεν, πρᾶγμα, ὑπερ ἐνταῦθα ἦτο καὶ εὐλόγον νὰ παρασταθῆ, ἐπειδὴ τὸ ἀνάγλυφον εἶναι ἰσχυρῶς ἐκτυπον. Ἡ ἴσως ἤθελέ τις παραχθῆ ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιοτητος τῆς μορφῆς ταύτης πρὸς τον Δῶφνιν τοῦ γνωστοῦ συμπλέγματος τοῦ Πανός διδάσκαλλου καὶ τοῦ νεαροῦ Δῶφνίδος, ὥστε τον αὐτὸν ὠραῖον νεανίαν νὰ παραδεχθῆ καὶ ἐνταῦθα. Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡ ὁμοιότης παραστάσεώς τινος πρὸς ἄλλην δὲν ἔχει πάνποτε ὡς ἀκολουθίαν καὶ τὴν ταυτότητα τῶν παριστωμένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἂν τεθῆ, ὅτι ἐνταῦθα παρίσταται ὁ Δῶφνις, δὲν ἤξεύρω πῶς θὰ δικαιολογηθῆ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ τούτου εἰς τον Πᾶνα καὶ τὰς Νυμφὰς ἀναγλύφου, καθόσον οὐδεμίαν ἄλ-

του Holm, Geschichte Siciliens im Altert. III T. IV, 12 καὶ 11 καὶ ἄλλοι τούτων, ἐρμηνεύεται δὲ ὡς Παν.—Δὺο Πᾶνες ἀπὸ ἑρμηνείας Ἰδαίᾳ A. M. 1896 σ. 276.

λην ἔχομεν ἀναλογίαν. Μετὰ μεγάλης λοιπὸν πιθανότητος δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὴν νεανικὴν μορφήν Πᾶνα¹.

Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ τραγόπους Πᾶν ἀνυψῶνων τὴν δεξιάν δὲν ἀποδίδεται πρὸς τὴν παρ' αὐτὸν ἐγκεκρυμμένην μορφήν. Ἐὰν ἡ χειρονομία τοῦ Πανός ἀπέδραπε ταύτην, ἢ χεῖρ πρῶτον ἔδει νὰ παρασταθῆ ἐν κατατομῇ, ὡς ἡ τοῦ κάτωθεν Ἀγγελῶου, ἐπίσης καὶ τὸ ὅλον σῶμα ἔπρεπε νὰ εἶναι περισσότερον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐστραμμένον. Ὁ Πᾶν εἶναι σχετικὸς πρὸς τὰς Νύμφας, ἢ δὲ ἐγκεκρυμμένη μορφή παρίσταται μόνον καθ' ἑαυτὴν καὶ κατὰ παρατακτικὸν τρόπον. Ἡ ἐρμηνεῖα αὐτῆς διὰ τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως δύσκολος καὶ ἐπειδὴ μάλιστα οὐδὲν χαρακτηριστικὸν σύμβολον ὑπάρχει καὶ τὸ προσωπον εἶναι ἐντελῶς κατεστραμμένον. Ὡς πρὸς τον τρόπον τῆς παραστάσεως οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ὑπόλοιπον κάτω σῶμα κρύπτεται ὀπισθεν τῆς βραχίωδος ὀφρύος, ἥτις καὶ ἀρκούντως ὀφθαλμοῦται. Ὅτι ἡ μορφή ἀνέρχεται ὡς ἡ Πῆ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι πιθανόν διότι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκτείνεται ἡ ἀριστερὰ χεῖρ ἐπὶ τοῦ βράχου, δεικνυεὶ ἡρεμίαν. Ἀλλὰ τίς λοιπὸν εἶναι ὁ πωγωνοφόρος οὗτος ὁ ὀπισθεν τῶν βράχων ὑπὲρ τὸ σπήλαιον τῶν Νυμφῶν κρυπτόμενος; Εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ εἶναι θεὸς τις ἢ δαίμων, ὅστις ἐλατρευετο μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ ἄντρῳ τῶν Φυλασίων ἢ ἐκεῖ που πλησίον. Καὶ τῷ ὄντι ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι πλησίον ἐπὶ τοῦ λεγομένου Ἀρματος ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Διὸς Σημαλέου, ἂν μὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Παρνηθίου Διὸς. Τοῦτο ἐξάγεται, ἂν συνδύαση τις τὰς περὶ τοῦ πράγματος πληροφορίας τοῦ Παυσανίου καὶ Σπράβωνος. Ὁ πρῶτος δηλ. (I, 31, 2) ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ὑπῆρχε χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Διὸς Παρνηθίου καὶ βωμὸς τοῦ Διὸς

¹ Ἐὔκαιρον εἶναι νὰ παραθέσωμεν τὸ παρὰ Νόννου, Διονυσ. XIV, 87 καὶ Ε. Ζηρίου περὶ δύο Πανῶν ἀναποκρινόμενον, πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον, ὡς ἀνωτέρω ἐρημεύθη:

τοῖσιν ἔσαν δύο Πᾶνες ὀμφλοῦδες, οὗς τέκεν Ἐρμῆς
κεκρυμμένη φιλότῃτι μίγξι διδοῦσσι Νυμφῆς
τον μὲν ὀρεστικὸς Σωσπὸς μετανεύμενος εὐνήν
μακροπόλου σπασίμεθε θερήρον ἐμπλεον ὄρωθς,
Ἄγρεά θεροφόου μάλιστα πεπυκαυμένον ἄγρεα
τον δὲ νομαί, δῖον Νόριον φίλον, ὅπποτε Νυμφῆς
δαίμων ἄγαλλοισι δέσποτις Πηνειόποτις
πομπῆσι σάτυρι μεμῆλοτα τοῖς ἄρα Φυρῆας

Ἐπιγραφή ἀναγλυφῶν ἀναθηματικῶν ἐκ Βάρης.

Σημαλέου και άλλος βωμός του Ὀμβρίου ἢ Ἀπρημίου Διός, ὁ δὲ Σπράβιον IX, 404, ὅτι οἱ Πυθαισταὶ ἐν Ἀθήναις ἐτήρουν ἀπο τῆς ἐσχάρας τοῦ Ἀστραπαίου Διός πρὸς τὸ Ἄρμα τοῦτο καὶ ὅταν ἤθελον εἶδει ἀστραπήν δι' αὐτοῦ διερχομένην ἔκρινον, ὅτι εἶναι κατάλληλος καιρὸς νὰ ἀποστείλωσι τὴν θυσίαν πρὸς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Ὅτι λοιπὸν ὁ Σημαλέος Ζεὺς εἶναι ὁ διὰ τοῦ Ἄρματος ἀστράπτων εἶναι πρόδηλον. Ἐπίσης βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ Ἄρμα εἶναι ὑπὲρ τὴν Φυλὴν καὶ γειτονικὸν τοῦ Νυμφαίου. Ἄλλ' ἢ κατὰ ταῦτα ὀνομασία τῆς μορφῆς ὡς Διὸς εἶναι πολὺ ἀπίθανος. Ἐπειδὴ αἱ παραστάσεις τοῦ Διὸς δεικνύουσι πάντοτε ἢ τὸ σκῆπτρον ἢ ἄλλο τι σύμβολον (κετόν, κεραυνόν, θρόνον), ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τοῦλάχιστον εἶναι ἀπαραίτητον χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν. Ἄλλ' ἴσως ἔχομεν ἐνταῦθα τὸν θεὸν τοῦ ὄρους, ὅπως κάτω ἔχομεν τὸν ποτάμιον θεόν¹. Κατὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης ἀληθῶς οὐδὲν δύναται σπουδαίως νὰ ἀντιταχθῆ, εἰμὴ ὅτι στερούμεθα τῆς εὐκαταίας ἀναλογίας, καθ' ἣν θεὸς τοῦ ὄρους νὰ παρίσταται ὄρθιος καὶ ὀπίσθεν τῶν βράχων κεκρυμμένος. Ἡ συνηθεστάτη παράστασις τῶν θεοτήτων τούτων εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ποταμίων, παρίστανται δηλαδὴ καὶ οὗτοι ἀνακεκλιμένοι ἐπὶ βράχου, σχεδὸν μοναδικὸς δὲ εἶναι ὁ οὗτω ἑρμηνευόμενος νεαρὸς δαίμων, ὅστις κἀθηται καὶ δὲν ἀνακλίνεται ἐπὶ τοῦ περιφήμου συμπλέγματος τοῦ Φαρνεσείου Ταύρου. Ἄλλη ἑρμηνεία, ἣτις εἶναι ἐπίσης δυνατή, εἶναι ὅτι ἡ μορφή αὕτη παριστᾷ Σιληνον ἢ ἡλικιωμένον Σάτυρον. Μάλιστα ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι κατὰ ταύτης οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιταχθῆ. Δαίμονες τῶν ὄρεων καὶ τῶν ὄσων καὶ ἐν γένει τῆς ὑπαίθρου φύσεως, ὡς εἶναι οἱ Σιληνοὶ καὶ Σάτυροι, δύνανται ἄριστα νὰ παριστῶνται ὀπίσθεν τῶν βράχων. Ἐξ ἀγρείων ἔχομεν πάμπολλα παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων εὗρηται τινα Π. γ. ἐπὶ ἀναγλύφου ἐν Ince Blundell Hall (ἴδε ἀπεικόν. ἐν Arch Zeit.

1877 T. 12, 2, s. 124 κ.ε. κάτω μὲν παρίστανται κρούων τὴν λύραν ὁ Ὀρφεύς, ὑπερῶν δὲ ὀπίσθεν ὄρθρων κεκρυμμένοι κατὰ τὸ ἥμισυ τρεῖς μορφαί, αἵτινες παρὰ τὴν ἀτέλη ἀπεικονισμὸν φαίνεται ὅτι εἶναι Σάτυροι καὶ Μαινᾶδες ἴσως. Ὁ Σιληνὸς Μαρσύας παρίσταται ἐπίσης ὀπίσθεν βραχμοῦ ἐπὶ σαρκοφάγου καὶ νομισμάτων τῆς Ἀπαμειας². Ὁ σιληνοειδὴς Πολύδημος, ἄλλος οὗτος ἀπεικονισμὸς βράχων, παρίσταται ὁμοίως ἐπὶ τινος ἀναγλύφου τοῦ Ἐθν. Μουσείου³. Ἐπειτα οἱ Σιληνοὶ ἢ Σάτυροι δὲν εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὴν Νύμφαν καὶ, ὅπως σπουδαιότεροι, εὗρισκονται καὶ ἐπὶ ἀναγλύφου Νυμφῶν. Π. γ. ἐπὶ τοῦ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Πάρου γνωστοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν εὗρηται ὁ Σιληνός⁴ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ τῶν παραστάσεων χαρακτηριζόμενος διὰ τῆς φαλακρῆς αὐτοῦ κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τινος πηλίνου ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐκ Μυρίνης βλέπει τις προσωπεῖον τοῦ Σιληνοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ σπηλαίου⁵. Ἐκ τούτων φαίνεται μὲν πιθανωτέρα ἢ ὀνομασία Σιληνὸς ἢ δαίμων τοῦ ὄρους, πάντως ὁμοῦ μὲν ἢ ἐκλογὴ ἐλευθέρᾳ μεταξὺ τῶν δύο τούτων. Ἴνα μὴ δὲ χρονοτριβήσωμεν περισσώτερον περὶ εἰκασίας, ἃς ἰδόμεν τέλος τίνα παριστᾷ ἡ ἑρμαικὴ στήλη. Εὐτυχῶς περὶ ταύτης οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Ἡ ἑρμαικὴ στήλη παριστᾷ τὸν δαίμονα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς πρὸς δικιωνίσις τῶν εἰδῶν Πρίαπον. Διότι οἱ πλείστοι Ἑρμαὶ οἱ παριστῶντες τὸν Πρίαπον δεικνύουσι τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω κύρτωσιν τοῦ κορμοῦ τὴν ἐπικαλουμένην διὰ τὴν φύσιν τοῦ δαίμονος κορδῶσιν. Ἐν ᾧ οἱ Ἑρμαὶ οἱ παριστῶντες τὸν Ἑρμῆν ἢ Διονυσον ἢ Πᾶνα οὐδέποτε, καθόσον γνωστόν, παρυσιαίζουσι τοιοῦτον τι. Ὁ Πρίαπος οὗτος εἶναι διττῶς ἀξιόλογος. Πρῶτον μὲν διότι, καθόσον γνωρίζω, δὲν εὗρέθη μέχρι τοῦδε Πρίαπος ἐπὶ ἀστικοῦ ἀναγλύφου⁶, ἔπειτα δὲ ὅτι οὗτος εἶναι ἀγενεῖος

¹ Ἡ σαρκοφάγος εὗρηται νῦν ἐν Κοπεγχάγη. Ἴδε Robert, Sarkophagengr. III, T. 68, 208. Νομίσματα τῆς Ἀπαμειας τοιαῦτα ἴδε παρὰ Blumer, Kleinasiatische Münzen I, Taf VII, 11 καὶ 15.

² Ἄρ. Γλυπτῶν 145δ. Ἀπεικ. καὶ περιγρ. ἐν Bulletin C. II 1890 pl. IX.

³ Καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιότερων ἀπεικονιστῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς νεωτάτης φωτογραφίας τοῦ ἐνταῦθα Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου, ἣν εἶδον, διακρίνεται ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ.

⁴ Bull. C. II 1883 pl. 16.

⁵ Καὶ εἰς ἐν ἀναγλύφου ἐκ τῶν νεώτερι εἰσαχθέντων εἰς τὸ Ἐ

¹ Οὕτως ἐπὶ τῆς ἡδὴ μνημονευθείσης ἀναγλύφου πρὸς διακόσμησιν χρησιμοποιηθείσης πλὴν τῆς Villa Ludovisi (ἴδε ἀπεικ. Robert, Die ant. Sarkophagengr. II s. 17), ὅπου παρίσταται κρίσις τοῦ Πρίαπος, ἀνο μὲν βλέπομεν τὸν ποταμινοῦτον εὐρωστὸν δαίμονα τοῦ ὄρους Ἴδης, κάτω δὲ τίνα ποτάμιον θεόν. Ἡ Ἴδης λοιπὸν ἡδύνατο νὰ ἔλξῃ ἄρ.να δαίμονα. Τὸ αὐτὸ ἡδύνατο νὰ συμβῆ καὶ διὰ τὴν Πάρνηθα, ἢ ἂν καὶ εἶναι προκροδομένον καὶ ὁ Πάρνης ἢ ἑξηκουσένου τοῦ πράγματος κατὰ μεταφορὰν.

καὶ νεανικός καὶ οὕτω προστίθεται ἐν ἀκόμῃ παρὰδειγμα εἰς τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα, καθ' ἃ ὁ δαίμων παρίστατο νεαρός¹. Συνήθως παρίσταται οὗτος ὡς ἀνὴρ ἡλικιωμένος μετὰ γενείου καὶ κόμης περιτυλιγμένης δι' ὑφάσματος κατ' οὐχί ἑλληνικὸν τρόπον, ἐπειδὴ ἡ καταγωγὴ τοῦ δαίμονος εἶναι, ὡς γνωστόν, ἀσιατική. Ἡ δὲ παράστασις τοῦ δαίμονος τούτου τῶν ἀγρῶν δικαιολογεῖται πλήρως ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν Διοτι ἀνεξαιρέτως σχεδὸν ὁ Πριάπος παρίσταται ἐπὶ βραχίονας ἐδάφους ἐν τῇ ἐξοχῇ ἰδρυμένος. Ὁ Πausanias ἀναφέρει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τοῦ Ἑλικωνος ὑπάρχοντος ἀγάλματος τοῦ Πριάπου (IX, 31, 2) : καὶ ἄγαλμα Πριάπου θεοῦ ἄξιον² τούτῳ τιμαὶ τῷ θεῷ δίδονται μὲν καὶ ἄλλως, ἐνθα εἰσὶν αἰγῶν νομαὶ καὶ προβάτων ἢ καὶ ἔσμοι μελισσῶν. Οἱ δὲ στίχοι τοῦ Θεοκρίτου (Ἐἰδ. I, 21

δεῦρ' ὑπὸ τῶν πετελεχν ἐσδώμεθα τῷ τε Πριάπῳ
καὶ τῶν κραινάδων τούναντιόν, ἅπερ ὁ θῶκος
τῆνος ὁ ποιμενικός καὶ ται δρύες.

ἀναπακρίνονται τελείως πρὸς τὰ ἐπὶ ἀναγλύφου παριστώμενα. Ἐκτός τῶν μορφῶν τοῦ ἀναγλύφου, τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἐπεχειρήσαμεν τὴν ἐρμηνείαν, εἶναι καὶ ἡ παράστασις τῆς κρήνης ἕξις λόγου τινος. Διοτι ἐπὶ ἀναγλύφου τοιαύτη παράστασις εἶναι πρωτοφανὴς καθόσον γνωρίζω. Ἐκτός τούτου, ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ ἐλέχθη, ὁ τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου δὲν ἐσκόπησε εἰκόνα μόνον κρήνης νὰ ἀπεργασθῇ ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν κρήνην, ἀφ' ἧς νὰ ἐκρέη ὕδωρ. Οὕτως ἔχουμεν ἐνταῦθα ἄλλοτεστον συνδυασμὸν εἰκόνος καὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ληφθῇ φροντίς ὥστε ἡ εἰκὼν νὰ προσομοιωθῇ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ὅπως θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ἡ σκῆπη παρί-

Μουσεῖον καὶ προερχομένου ἐκ τῶν ἐν Σουσίῳ ἀνακαρῶν τοῦ κ. Σταχ, παρίσταται ἐπίσης Ἐρμῆς Πριάπου ἐν τῇ κατ' ἐνώπιον στάτῃ, ἐνοσημένους καὶ κατὰ τὸν ἰδιαίτοντα τοῦτον ἀνακαρῶν τὸ ἐνδύμα.

¹ Ἡ πρόδειγμα νεαροῦ Πριάπου ἴδε ἐν Archael. epigr. IIII, ans Oest. I, 5, 81 κ.τ.λ. Αὐτόθι ἴδε τὸ ἐπὶ ἀναγλύφου βρομῶ παριστάνον ἀγάλμα νεαροῦ Πριάπου. Παρόμοιος Πρ. ὑπο Σιθῆρος διδασκαλίας το ὁσηγεῖν ἄρμα παρα Ζοργια, Basilil., Tav. 80. Ἄγαλμα ἀνεῖου Πρ. ἀναφέρει ὁ Braun ἐν Bulletin 1813 σ. 51. Καὶ ἐπὶ τοιοῦτογραφίας ἐν Πορπηλῆ: Welcker A. D. IV, 15. Μεταξὺ τῶν ἀποκαρῶν εὐρημάτων τῆς Casa dei Nettii ἐν Πορπηλῆ ὑπάρχει καὶ ἄγαλμα νεαροῦ Πριάπου, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν θερούς κατὰ τὴν ἐκεί ἐπισκοπῆν μου ἐσημείασα.

στατο καὶ πῶς μεγαλύτερα, ὥστε νὰ δύναται νὰ δεχθῇ τὸ ἐκ τοῦ παρασκευασθέντος κρουνοῦ καταρρέον ὕδωρ. Εἰς τὴν τοιαύτην παράστασιν τῆς κρήνης δὲν ἔφθασε βεβαίως ὁ τεχνίτης οὗτος αἰφνης καὶ διὰ μιᾶς. Εἶναι εὐλόγον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἂν τι ὑφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ τοῦτο θὰ εἶναι μόνον ὁ συνδυασμὸς δύο προερχόντων πραγμάτων, πρῶτον μὲν τῆς εἰκονικῆς παραστάσεως τῆς κρήνης, περὶ ἧς πλεῖστα ἔχουμεν παραδείγματα ἐξ ἀγγειογραφῶν, ἔπειτα δὲ τῆς πιθανῆς συνηθείας, καθ' ἣν ἐπὶ τινῶν τῶν ἐν τῷ ἀντρῷ ἀνατεθειμένων ἀναγλύφῶν καταρωθῶτο δι' ἀνοιγομένης ὀπῆς καὶ τῆς σχετικῆς κατασκευῆς νὰ ἐκρέη ὕδωρ, ὅποιον ὑπῆρχεν ἐξάπαντος ἐν τοιαύτῳ ἱερῷ σπηλαίῳ τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦτο, ἵνα δηλοῦται ἡ στενὴ σχέσηις τῶν Λαιάδων πρὸς τὸ ὕδωρ κατὰ τὸ

... καὶ ἐν ὕδασι κοσμία ταῦτα
ὕμεων, ὧ κούρι, μιρία τεγγόμενα¹.

Τὴν τελευταίαν ταύτην συνηθειαν δυνάμεθα ὡς πιθανὴν νὰ ἀποδείξωμεν ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον παραδείγματων. Ἐπὶ τοῦ ὠραίου μικροῦ ἀναγλύφου ἐξ Ἑλευσίνος τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσεῖου² ὑπάρχει ὑπὲρ τῆς Νύμφας καὶ ὑπὸ τὸν γῦρον τοῦ σπηλαίου ἱκανῶς εὐμεγέθης στρογγύλη ὀπή, τῆς ὁποίας ὑποθέτω σκοπὸς οὐδέεις ἄλλος ἢ το εἰμῆ νὰ δεχθῇ σωλῆνα τινα πρὸς ἐκροὴν ὕδατος. Διότι πολὺ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη ὀπή θὰ ἐχρησίμευσε, ἵνα ἐμπαγῆ ἐκεῖ γόμφος τις πρὸς στερέωσιν τοῦ ἀναγλύφου. Τοιαύτη γόμφωσις θὰ ἦτο μοναδικὴ καὶ οὐδαμῶς ἄλλως θὰ ἦτο ἀναγκαῖα διὰ τὸ μικρὸν ἀνάγλυφον. Ἀλλὰ καὶ δεύτερον ὑπάρχει καὶ ἀτραλιεστερον παράδειγμα ἐπὶ τινος ἀναγλύφου ἐκ Θηβῶν προερχομένου καὶ τῶρα ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου ἀποκειμένου, ὅπου παρίσταται ὁ χορὸς τῶν Νυμφῶν, τὸ προσωπεῖον τοῦ Ἀχιλλεύου καὶ μεγάλη τις ἀγνωστοῦ ὀνόματος κατακεκλιμένη μορφή. Ὑπὲρ ταύτην φαίνονται ἐντος κοιλώματος ὀπαί, οὐδένα προφανῶς ἔχουσαι σκοπὸν κατὰ τὸν περιγράψαντα τὸ ἀνάγλυφον Lüwy ἢ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κρουνοί. Ἄν λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουσι δὲν φαίνεται πολὺ παράδοξον, ὅτι ὁ

¹ Anth. Pal. IX, 326.

² Bulletin C. H. 1881 pl. 7 p. 356.

τεγγίτης τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν ἐπεχείρησε τοιαύτην παράστασιν τῆς κρήνης. Δὲν εἶναι ἄλλως μοναδικόν, ὅπερ συμβαίνει ἐνταῦθα. Ἐς ἐνθουσιάζομεν τὰς μεταγενεστέρας παραστάσεις² Νυμφῶν κρατουσῶν φιάλας, ἀφ' ὧν ἐκρέει ὕδωρ ἢ τῶν Σα-

τύρων, οἵτινες μάτην προσπαθοῦσι νὰ κλείσωσι τὸν ἀνοιχθέντα καὶ ὕδωρ ἐκχύνοντα ἀσκόν. Καὶ ἐπὶ τῶν παραστάσεων τούτων ἔχομεν τὸν αὐτὸν συνδυασμὸν εἰκόνας καὶ πράγματος.

Ἐν τῷ ἄλλῳ βιβλίῳ εἰς τὴν ὄλην

Εἰκὼν 6.

παράστασιν τοῦ ἀναγλύφου, παρατηροῦμεν, ὅτι τὴν μὲν δρᾶσιν οὕτως εἰπεῖν ἀσχοῦσιν αἱ πρὸς τὴν κρήνην χορεύουσαι Νύμφαι καὶ κατὰ δεύτερον λό-

γον ὁ ἄνω τὴν σύριγγα ἔχων νεαρὸς Πάν. Πρὸς τὰς Νύμφας συνδέονται ὁ Ἀγγελῶς καὶ ὁ τραγῶ- πους Πάν, ἕκαστος διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς δεξιᾶς ἐκφράζων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν θαυμασμὸν ἢ τὴν συμπάθειάν του. Ὁ πιθανολογηθεὶς Σιληνός, ὁ ἐρμῆς τοῦ Πριάμου ὡς καὶ ἡ αἰξὶς κάτω ἐνθουσι-

¹ Ἴδε Röm. Mitt. 1897 S. 146 (Löwy).

² Περὶ τούτων ἴδε E. Curtius: Die Plastik der Hellenen an Quellen und Brunnen καὶ Daremberg II, 2 p. 1336.

ζουσι τον τοπον, όπου ταύτα συμβαίνουσι, ὅστις εἶναι τὸ ὄρος, όπου καὶ τὸ σπηλαίον τῶν Νυμφῶν μετὰ τῆς μελανούδρου κρηνης.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου δὲν φαίνεται ἴση πανταχοῦ. Ὁ τραγοποιὸς Πάν π. γ., ὁ κορμὸς τοῦ Ἀχελύφου καὶ Προΐπου εἶναι ἐπιμελῶς καὶ ἐπιτυχῶς εἰργασμένοι. Ἐπιτυχῆς εἶναι ἡ παράστασις τῆς τραγείας φυσικῆς τοῦ Πανὸς καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἡ βίς δηλ. εἶναι χονδροτέρα, τὸ ἄνω χεῖλος προεξέχον καὶ γυμνὸν τριχῶν, καὶ ὁ μυσταὶ κρέμαται χαρακτηριστικῶς. Ἐπίσης καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα καὶ ἰδίως τὰ τράγεια σκέλη εἶναι μετὰ περιστῆς ἐπιμελείας εἰργασμένα. Τοῦναντίον ἀμελῆ καὶ χονδροειδῆ ἐργασίαν δεικνύουσιν ὁ νεαρὸς Πάν, ὁ ὀνομασθεὶς Σίληνός κατὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὅπερ μόνον μέλος καὶ διατηρεῖται πῶς καὶ ἡ αἰξ. Κοινὴ καὶ χειρωνακτικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐργασία τῶν Νυμφῶν. Αἱ πτυχαὶ εἶνε ὀυσαναλογως μεγάλαι, φυσικῶς ἀπίθανοι καὶ ἄνευ λεπτοτητος εἰργασμένοι. Δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἐμποιοῦσιν ἰδίως αἱ ἄνευ οὐδενὸς νοῦ εὐθεῖαι βαθεῖαι καὶ μακροὶ πτυχαὶ ἀριστερὰ τοῦ προβαλλομένου ποδὸς τῆς γ' Νύμφης. Ἐκ τῶν μορφῶν τούτων τοῦ ἐνδύματος γεννᾶται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ τεχνίτης ἡμῶν ἀδεξιῶς μετέφρασε τὸ πρωτότυπον εἰς τὸ ἴδιον ἔργον. Τὸ πρωτότυπον θὰ ἦτο βεβαίως μεγαλύτερον καὶ αἱ πτυχαὶ ἀφρονώτερα. Τοῦτο σμικρύνων ὁ τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου ἤρκεσθη νὰ ἀποδώσῃ χονδροειδῆ σύνοψιν τῶν κυριωτέρων πτυχῶν χωρὶς νὰ φροντίσῃ νὰ κάμῃ αὐτὰς λεπτοτέρας, ὥστε νὰ ἀρμοζοῦσι πρὸς τὸ σμικρῦθὲν ὄλον.

Ὡς πρὸς τὸ πρότυπον τῶν Νυμφῶν τοῦ ἀναγλύφου εἰμεθα εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἂν οὐχὶ νὰ δεῖξωμεν αὐτὸ τοῦτο ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας καὶ ἄλλων ἔργων ἐκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου ἐξαρτωμένων νὰ ἀναπαραστήσωμεν τοῦτο μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Ὁ τύπος τῆς κεκαλυμμένης χορευτρίας, οἷος παρίσταται διὰ τῆς α' Νύμφης, εἶναι πολὺ γνωστός ἐξ ἀργείων, ἀναγλύφων καὶ πηλίνων εἰδωλίων ἰδίως μετὰ τὴν περὶ τούτου ἐργασίαν τοῦ Heydemann τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν. Τὸν τύπον τοῦτον δεικνύει καὶ τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν εὑρεθὲν κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ προμαχώνος τῶν Προφυλαίων καὶ ἐν τῷ μουσεῖῳ

τῆς Ἀκροπόλεως ἀνακείμενον¹. Τὸ τεμάχιον τοῦτο χάριν παραβολῆς παραθέτομεν ἐν εἰκ. 6. Περὶ αὐτοῦ ἦτο βεβαίον, ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἀνάγλυφον Νυμφῶν ἕνεκα τοῦ πρὸ τῆς Νύμφης ἐπὶ βράχου καθημένου Πανὸς καὶ τῆ βοηθεία τούτου ὁ Hauser ἐν τῷ σπουδαίῳ αὐτοῦ βιβλίῳ, *Die neuattischen Reliefs*², ἀνεῦρεν ὅτι αἱ ἐπὶ μαρμαρίνου τινὸς ἀμφορέως τῆς Villa Borghese παριστώμεναι χορεύτριαι χορεύονται μετὰ πυρριγιστῶν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς σύριγγος τοῦ Πανὸς καθημένου ἀπαράλλακτα ὡς ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τῆς Ἀκροπόλεως δέον νὰ προέρχονται ἐξ ὁμοίου ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου Νυμφῶν. Βίς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἤχθη ὁ Hauser πρὸ πάντων διὰ τὴν μεγίστην ὁμοιότητα τῆς Νύμφης τοῦ ἀναγλύφου πρὸς μίαν ἐκ τῶν χορευτριῶν καὶ προσέτι, ἐπειδὴ ὁ καθ' ἕνα ἀπὸ

Εἰκὼν 7.

τῶν προτύπων ἐξαρτῶμενος νεοαττικὸς τεχνίτης τοῦ ἀμφορέως προσεπύθησε καὶ τὸ βοαχῶδες περιθώριον τοῦ σπηλαίου νὰ μετασχηματίσῃ εἰς περιτυλιγμένον παραπέτασμα. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως ὑπάρχουσι δύο μόνον χορεύτριαι φθαρέντος τοῦ μέρους, όπου ὑπῆρχεν ἡ τρίτη. Ταύτην ἀνεῦρε ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς ἐπὶ τινος ἑκαταίου τῆς συλλογῆς *Torlonia*³, ἔργου ἐπίσης νεοαττικοῦ, όπου παρίστανται τρεῖς χορεύτριαι, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ ἀμφορέως. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου εὐρέθησαν οὕτω κατὰ τὸν Hauser καὶ αἱ δύο ἐλλείπουσαι Νύμφαι ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἀκροπόλεως, αἵτινες ἐξάπαντος θὰ ἦσαν ὅμοιαι κατὰ τὸν τύπον πρὸς τὰς χορευτρίαις τῶν νεοαττικῶν ἐκείνων ἔργων. Τοὺς τύπους

¹ Ἡ νεωτάτη περιγραφή Arndt-A. παρὰ Einzelaufn. 1271.

² Neuaatt. Rel. s. 139 κ. ε.

³ Hauser, s. 41 N° 56.

δὲ τῶν τριῶν τούτων κεκαλυμμένων χορευτριῶν παρέστησε ἐν τοῖς πίναξι τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος βιβλίου του ὑπ' ἀρ. 34, 35 καὶ 36. Τοὺς αὐτοὺς ἀναπαριστῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἐν εἰκ. 7, ἵνα δειχθῇ σαφῶς, ὅτι τὴν ὀρθοτάτα ἐξενεχθεῖσαν εἰκασίαν τοῦ Hauser ἐπιβεβαιώνει λαμπρῶς τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ἐκ Πάρνηθος. Διότι ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν βλέπομεν καὶ τὰς δύο ἄλλας Νύμφας ἐντελῶς ὁμοίας πρὸς τοὺς τύπους 35

καὶ 36. Ἄλλ' ἐκτος τούτου ὑπάρχουσιν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως δύο τεμάχια συναντηκόντα ἀναγλύφου παριστῶντα δύο κεκαλυμμένας χορευτρίδας, τὰ ὅποια μετηνέχθησαν ἀπὸ ἐτῶν τινων ἐκ τοῦ Ἑθν. Μουσείου εἰς τὸ τῆς Ἀκροπόλεως, ἵνα, καθὼς ἔμαθον, δοκιμασθῇ, ἂν συναρμώζουσι πρὸς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν τοῦ Πανός καὶ τῆς Νύμφης τεμάχιον. Περὶ τῆς προελεύσεως τῶν τεμαχίων τούτων δὲν ἠδυνήθην νὰ μάθω τι

Εἰκὼν 8.

ἀκριβέστερον, διότι οὔτε δημοσίευμά τι περὶ τούτων εἶδον οὔτε ἐν τῷ εὔρετηρίῳ τοῦ Ἑθν. Μουσείου ἠδυνήθην νὰ εὔρω μνεῖαν τινὰ περὶ αὐτῶν. Εἶναι ταῦτα τὰ ἐν τῇ εἰκ. 8 ἀπεικονιζόμενα, πρὸς τὴν ὁποίαν εὐθὺς ὡς ἀποβλέψῃ τις, ἀναγνωρίζει δύο κεκαλυμμένας χορευτρίδας τοῦ τύπου τῆς 1^{ης} καὶ 2^{ης} Νύμφης τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου καὶ ὅτι ἡ 1^η χορεύτρια εἶναι ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν πρὸ τοῦ Πανός Νύμφην τοῦ παλαιοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἄλλὰ καὶ αἱ οὕτω ὀνομασθεῖσαι χορευτρίαι

εἶναι Νύμφαι, ἐπειδὴ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς 1^{ης} διακρίνεται το διὰ τοῦ αἰγείου ποδὸς χαρακτηριζόμενον ἄκρον τῆς αἰγίδος τοῦ Πανός, ὅστις ὀρθίος πρὸ τῶν Νυμφῶν τούτων θὰ ἤῤυλει τὴν σύριγγα ἢ ἄλλως πως θὰ ἐξῆρχε τοῦ χοροῦ. Ἔχομεν δηλ. ἐνταῦθα καὶ τρίτον ἀνάγλυφον Νυμφῶν, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται οἱ αὐτοὶ τύποι τῶν χορευτριῶν οἱ καταδειχθέντες ὑπὸ τοῦ Hauser. Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἢ πρώτῃ Νύμφῃ εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου 34, πρᾶγμα ὅπερ ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ σειρά

των Νυμφών θά ἦτο ἐπὶ πάντων, ὅποια ἐπὶ τοῦ ἐκ Πάρνηθος ἀναγλύφου. Περὶ τούτου βεβαίως-μεθὰ, ἂν παρατηρησώμεν, ὅτι καὶ τὸ μετὰ δύο Νυμφῶν ἀνάγλυφον ἔχει τὴν 2^α Νύμφην ὅπως καὶ τὸ ἐκ Πάρνηθος. Ἄλλ' ἢ αὐτὴ σειράν δὲν ἐτηρηθῆ ἐπὶ τῶν νεοαττικῶν ἔργων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων. Ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως π. γ. πρώτη υπήρχε ἐπειδὴ νῦν δὲν ὑπάρχει κατατρίβεντος ἐκεῖ τοῦ ἀρχαίου ἢ 2^α τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἔπειτα ἤρχετο ἢ 1^η καὶ εἶτα ἢ 3^η. Ἄλλ' ἂς ἰδῶμεν πρῶτον ἐγγύτερον τὰ ἀνάγλυφα τῶν Νυμφῶν τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἂς ὀνομάσωμεν γὰρ συντομικῶς τὸ μὲν μετὰ μιᾶς σφίζουνης Νύμφης διὰ τοῦ στοιχείου Α τὸ δὲ μετὰ τῶν δύο διὰ τοῦ Β. Ἡ ὁμοιοτης τῶν δύο τούτων ἀναγλύφων εἶναι καταφανής, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος εἶναι τὸ αὐτό. Ἡ πρώτη Νύμφη ἔχει ὕψος 0,41, καὶ ἂν ὑπάρχῃ διαφορὰ τις, ἐπειδὴ δὲν σφίζεται ὁλοκληρῶς οὐ ποῦς ἐπὶ τοῦ Β. αὕτη θά συνίσταται εἰς χιλιοστομετρα. Ὡσαύτως αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου εἶναι μίαι πρὸς μίαν αἰ αὐταί. Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν ὑπάρχει διαφορὰ τις, ἐπειδὴ ἐπὶ μὲν τοῦ Α δὲν βλέπομεν τὰς πολλὰς μικρὰς καὶ ἀτάκτους πτυχας, ἐκεῖ ὅπου τὸ ἐνδύμα συσπρίγγεται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, τὰς ὅποιας βλέπομεν ἐπὶ Β. Ἐπίσης διαφορὰ τις ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῆς κεφαλῆς τῆς 1^{ης} Νύμφης. Ἐπὶ τοῦ Β ἡ κεφαλὴ κλίνει περισσότερον πρὸς τὰ ἔμπρος. Ἄλλ' αἰ διαφορὰ αὗται εἶναι ἀσημαντοί. Ἐξάπαντος τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ὡς πρὸς τὰς Νύμφας, ἐπειδὴ ὁ Παν παρίστατο διαφορῶς ἐπὶ ἑκατέρου, εἶναι τόσον ὁμοία, ὥστε ἀνάγκη νὰ ὑποθεσώμεν, ἢ ὅτι τὸ ἐν εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ἄλλου ἢ ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι πιστὰ ἀντίγραφα τοῦ αὐτοῦ προτύπου. Ἄν ἀληθεύῃ ἢ πρώτη ὑποθεσις δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὸ ἐν τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχικὸν πρωτοτύπον ἔργον. Διότι κατὰ τὸ τεχνικὸν ὕψος αἱ Νύμφαι αὗται ἀνηκουσι εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Οὐδετέρου δὲ ἐκ τῶν ἀναγλύφων ἢ ἐργασία εἶναι τοιαυτή, ὥστε νὰ ἀναδιδάσθῃ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Amdt περιγράφων ἄγαλμα κεκαλυμμένης χορευτρίας¹ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Jakobsen, ἦτις ἂν ὄχι ἐντελῶς ὁμοία κατὰ τὴν διάθεσιν των

ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς ὁμοίως τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ὕψος δεικνύει, εὐλόγως ὀρίζει τὸ ὕψος τοῦτο ὡς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Νικῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκ τοῦ θωρακίου. Εἶναι δὲ ἢ ἢ τέχνη αὕτη τῶν Νικῶν τοιαυτή, ὅπως καὶ ἄλλων ἔργων ἀνηκόντων εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος, ὥστε τὸ ἐνδύμα προσκολλώμενον στενωῶς ἐπὶ τοῦ σώματος νὰ ἀφίγη νὰ φαίνωνται πᾶσαι αἱ μορφαὶ αὐτοῦ, ὅπου δὲ οὐδὲν ἔχει τὸ ἐνδύμα νὰ καλυψῇ ἐκεῖ νὰ ἀναπτύσσεται ζωηρὸν παίγιον ἀφθονῶν πτυχῶν. Τὸ αὐτὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν παρατηρεῖ τις βεβαίως καὶ ἐπὶ τῶν Νυμφῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγοι ὡς ἢ λεπτομερεῖα π. γ. ὅτι τὸ ἱμάτιον τῆς Νύμφης τοῦ ἀναγλύφου Α παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικῶς παριστώμενον κρῦσπεδόν Salkante, ὅπερ ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ ἔργων τοῦ φειδιακοῦ κύκλου², οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσιν, ὅτι τὸ πρωτότυπον τῶν Νυμφῶν τούτων ἐποιήθη μετὰ τῶν χρόνων τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῶν πρώτων δεκάδων τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἄλλὰ ἂν κατὰ τὸ ὕψος εἶναι σύγχρονοι αἱ Νύμφαι πρὸς τὰς μνημονευθείσας Νίκας, ὁμοίως πολὺ ὑπολείπονται αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου Α δὲν βλέπει τις ὡς πρὸς τὸ ὅλον σῶμα καὶ ἰδίως τὸ στῆθος σχεδὸν οὐδεμίαν διαμορφώσιν (Modellierung), ἀλλ' ἀντὶ ταύτης δυναμένης νὰ ἐπιτευθῇ δι' ἐπιτηδείου χρήσεως πτυχῶν παγερὰν λειότητα οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην δηλοῦσαν ζοῆν. Ἐπὶ τοῦ Β ἔχομεν τοῦναντίον παραχρῶδῃ εἰκονα πολλῶν μικρῶν ἀδεξιῶς χαραχθεῖσῶν πτυχῶν, ὅπερ μόνον καταδίδει ἀσφαλῶς τὴν μεταγενεστέραν ἀντιγράφουσαν χεῖρα. Ἐπὶ καλλιτεχνικῶς ὑψηλότερας βαθμίδος ἴσταται τὸ μνημονευθὲν ἐν Κοπεγχάγη ἄγαλμα ὀρχηστρίδος καὶ ὁμοίως καὶ τοῦτο κρίνεται δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ὡς νεώτερον ἀντίγραφον.

Καὶ αἰ τοῦ ἐκ Πάρνηθος ἀναγλύφου Νύμφαι εἶναι ἀντίγραφα πιστὰ, ὡς δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιοτητος πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐξετασθέντα ἀνάγλυφα, τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου. Μόνον κατὰ τὸ μέγεθος αἱ Νύμφαι ὑπελείφθησαν, ἐπειδὴ ἢ 1^η ἔχει ὕψος 0,23 ἀπέναντι τῶν 0,41

¹ Vgl. P. Amdt, La Glyptothèque Ny Carlsberg Pl. 65 καὶ τὸ σχετικὸν κείμενον.

² Π. γ. ἐπὶ τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος βλέπει τις τοῦτο σὺν καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῶν δεκανούτων ἐπιθέσθαι τῆς φειδιακῆς τέχνης μέχρι καὶ τῆς Εὐρένης τοῦ Κηρισσοῦτου (πρόλ. Furtwängler, Besch. der Glyptothek s. 207).

τῶν ἄλλων ἀναγλύφων, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἐπειδὴ αἱ Νύμφαι ἐνταῦθα δὲν δεσπόζουσι τοῦ παντός χώρου τοῦ ἀναγλύφου, ὡς ἐκεῖ. Κατὰ τὰ ἄλλα ἢ ὁμοιότης προβαίνει μέχρι τῶν ἐλαχίστων. Ὅμως, ἐπειδὴ αἱ Νύμφαι ἦτο ἀνάγκη νὰ πλησιάζωσι περισσότερο πρὸς ἀλλήλας δι' ἔλλειψιν χώρου, ἀπεκόπη καὶ μέρος τῶν πτυχῶν ὡς τὸ κάτω πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς 1^{ης} Νύμφης. Ἐπειτα παρὰ τὴν σμίχρυσιν τῶν μορφῶν, τινὲς μὲν ἐκ τῶν πτυχῶν παρελείφθησαν, αἱ δὲ κυριώτεραι δὲν ἐσμικρύνθησαν μετὰ δεξιότητος, ὥστε φαίνονται ὀυσαναλόγως μεγάλαι καὶ χονδροειδεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξηγουνται οὕτως, ἐκ τῆς ἀδεξιότητος τοῦ ἀντιγραφέως, ἀλλ' ἄς ἐρωτήσωμεν, ὅποιον ἦτο το πρωτότυπον τῶν τριῶν τούτων ἀναγλύφων το ἀνερχομενον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο ἄρα γε ἀνάγλυφον συνεχῶνον καὶ τὰς τρεῖς μορφάς, ἢ μήπως τότε μὲν ἐποιήθησαν ἀγάλματα Νυμφῶν ἢ Χαριτῶν ἢ ἄλλων τοιούτων, ἐνὸς τῶν ὁποίων ἀντίγραφον ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους καὶ ἴσως ἐκ τῶν ἐργασθέντων τις τὰ δύο μεγαλύτερα ἀνάγλυφα συνέθεσε πρῶτος ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικῶ ἀναγλύφου τοὺς ὡς ἀγάλματα πρότερον ὑπάρχοντας τύπους; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ πρωτότυπον ἦτο ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν περιλαμβάνον καὶ τὰς τρεῖς γυναικείας μορφάς. Ἐπειδὴ αὗται ἀποτελοῦσι σύστημα μετὰ τοσον λεπτοῦ ὑπολογισμού καὶ καλλιτεχνικῆς δεξιότητος συντεθειμένον, ὥστε νὰ εἶναι πολὺ ἀπίθανον, ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ συντεθῆ ἐν χρόνοις νεωτέροις. Ἐν ᾧ ἢ κεφαλή τῆς πρώτης βλέπει πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐλαφρῶς κλίνοῦσα πρὸς τὰ κάτω καὶ ἢ τῆς τελευταίας στρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ἢ τῆς μεσαίας Νύμφης κεφαλή συμπληρώνει ἄριστα το μεταξὺ κενὸν ῥιπτομένη ζωνῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ καταλαμβάνουσα οὕτω μεγαλύτερον εἰς πλάτος χώρον. Ἐπειτα ἢ διάθεσις τῶν χειρῶν τῆς πρώτης καὶ τῆς τελευταίας, καθ' ἣν αἱ κατὰ τὰ δύο πέρατα τοῦ συστήματος χεῖρες ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν διεύθυνσιν φερομεναι πρὸς τὰ κάτω, ὅπως καὶ αἱ δύο ἄλλα τῶν ἐσωτερικῶν ὡς πρὸς τὸ σύστημα πλευρῶν, ἐπειδὴ κάμπτονται καὶ αἱ δύο κατὰ τὸν ἀγκῶνα, δὲν εἶναι οὐδαμῶς τυχαία. Ἀναγνωρίζει τις τὸν γνωστὸν

νόμον τῶν παρ' ἄλλήλα τοποθετημένων ἔργων τῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἐφαρμοζομενον. Πρὸς μνημείον Δέρουος καὶ Κιτυλλοῦ, Τυρανοκτονούς, Κόρας τοῦ Ἐρεθθείου. Προσέτι αἱ δύο αὗται Νύμφαι ἐμοιάζουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι μεῖζον μέρος τοῦ ἑαυτῶν στήθους παριστάται κατ' ἐνώπιον. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιστοιχοῦσάν μορφῶν ὡς ἐντὸς ἀρμονικοῦ πλαισίου ἐπιθῆ ἢ διαφερούσα τῶν δύο ἄλλων μεσαία Νύμφη. Το δὲ νὰ προβάλλῃσι πᾶσαι αἱ Νύμφαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ἄριστον πόδα καὶ ὁ παρὰ τοῦτον ὁμοίος σχηματισμὸς τῶν πτυχῶν εἶναι τι, το ὅποιον συνδέει τὰ τρία μέλη τοῦ συστήματος εἰς ἐν εὐκλόιον νὰ νοηθῆ ἀρμονικὸν ὅλον. Οὕτω ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου συστήματος βλέπομεν ἐφαρμοζομενον τὸν θεμελιώδη νόμον μιᾶς ἀρμονικῆς συνθέσεως, καθ' ὃν τὰ μέλη ταύτης ὀφείλουσι κατὰ τι μὲν νὰ ὁμοιάζουσι, κατὰ τι δὲ νὰ διαφέρουσι ἀπ' ἀλλήλων. Ἄλλα τοιοῦτον μετ' ἐμπνεύσεως καὶ λεπτοῦτητος συντεθειμένον σύστημα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔργον ἑνὸς ἐκ τῶν τεχνιτῶν τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἰσταμένων πολὺ κάτω, ἀλλὰ μάλιστα τῶν χρόνων ἐκείνων καθ' οὓς ἐποιήθησαν οἱ τύποι τῶν Νυμφῶν. Το πρωτότυπον ὁηλαδὴ τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἦτο καὶ τοῦτο ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον Νυμφῶν, κατὰ το τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος ποιηθέν.

Ὅτε ὁ Hauser ἔγραφε τὸ βιβλίον του, πρὸ 1889, μὴ ἔχων ἄλλο ἀνάγλυφον ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἀεροπολεως μετὰ μιᾶς Νύμφης δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναπαρστήσῃ ἀκριβέστερον, ὅποιον ἦτο τὸ πρωτότυπον, ἐξ οὗ ἠντήλησαν οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται. Ἐνόμιζε μάλιστα, ὅτι δὲν ὄφειλε νὰ ἐμπιστευθῆ περισσότερο εἰς τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο, ἐπειδὴ τοῦτο ἠδύνατο νὰ μὴ εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφον καὶ ὅτι οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται ἐμμιμήθησαν πιστότερον το πρωτότυπον. Ἡμεῖς ὁμως τῶρα ἔχοντες καὶ δύο ἄλλα ἀνάγλυφα ἀντίγραφα δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἐν τούτοις ἐγινε πιστοτέρα ἢ ἀντιγραφή τοῦ πρωτοτύπου ἢ ἐπὶ τῶν νεοαττικῶν ἔργων. Διότι οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται δὲν ἀπειμιοῦντο τὸ ἀνάγλυφον τῶν Νυμφῶν ἀλλ' ἀπέδωκαν πρὸς ἐκλογὴν εὐαρέστων μορφῶν χάριν τῶν διακοσμητικῶν τῶν ἐργασιῶν. Ὁ τεχνῖτης τοῦ ῥηθέντος ἀμφορέως π. χ. ἐγκατέμιξε καὶ πυρριγιστὰς με-

ταξὺ τῶν χορευτριῶν τῶν ληρθειστῶν ἀπὸ τοῦ ἀναγλύσου τῶν Νυμφῶν καὶ τὰ, μορφῆς ταύτας ἔθληκεν εἰς ἀποστασιν μεταξὺ ἀλλήλων ὥστε τὸ λαμπρὸν σύστημα τοῦ πρωτοτύπου οὐδὲ κἄν ἐληφθη ὑπ' ὄψιν. Οὕτω συνέβη, ὥστε ἡ χορεύτρια τοῦ τύπου Β' κλίνει ἀντιθέτως πρὸς τὴν τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων πρὸς τὰ ὀπίσω προσανῶς, ἵνα οὕτω συμψηφισθῇ μετὰ τοῦ πρὸ αὐτῆς πυρριχιστοῦ ὁμοίως κλίνοντος τὸ σῶμα. Ὁμοίως ἐξηγεῖται διαπὶ καὶ οἱ ποδες εἶναι διαφόρως διατεθειμένοι. Ἐπὶ τοῦ Ἐκαταίου τῆς συλλογῆς Torlonia δὲν ἐτηρηθῆ ἐπίσης ἡ ἀρχαῖα σειρά τῶν χορευτριῶν, ἐπειδὴ μίαν μόνον παρίσταται ἐπὶ ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ μνημείου τούτου.

Ἄν ἡ παρέλευσις αὕτη ἀπεμάκρυνεν ἡμᾶς ὀλίγον μακρότερον τοῦ δεόντος ἀπὸ τοῦ θέματος, ὅμως το ἐξ αὐτῆς κέρδος ὑπῆρξεν ἀξιολογόν. Διότι ἔκτος τοῦ ἐν τῇ Γλυπτοθηκῇ τοῦ Μονάχου νεοαττικῶ ἀναγλύφου ἀπομιμουμένου τῆς ἐκ τοῦ θεωρακίου Νίκας δὲν ἔχομεν ἄλλην περίπτωσιν, ὅπου νὰ σφύζεται καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ τὸ νεοαττικὸν ἀντίγραφον. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ παρέλθῃ ἄνευ ἐνδιαφέροντος το ὅτι διὰ τριῶν σφωζομένων πιστῶν ἀντιγραφῶν κατωρθώθη ὡς ἔγγιστα νὰ ὀρισθῇ το πρωτότυπον, ὅπουθεν ἐξαρτῶνται τὰ πρὸ πολλοῦ γνωστὰ νεοαττικὰ ἔργα καὶ νὰ κατανοηθῇ καὶ ἄλλην μιαν φοράν ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν νεοαττικῶν τούτων τεχνιτῶν.

Ἐπανερχομενοι εἰς το ἀνάγλυφον ἡμῶν παρατηροῦμεν, ὅτι, ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀναγλύφων ἐδείχθη, εἶναι τοῦτο ὡς πρὸς τὰς Νύμφας πιστὸν ἀντίγραφον, ἐὰν ἐξαιρεσωμεν το μέγεθος, ἀρχαιοτέρου προτύπου καὶ ὅτι ἡ πιστότης αὕτη τῆς ἀντιγραφῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς εὑρεσιν τῆς χρονολογίας τοῦ ἀναγλύφου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταταχθῇ εἰς ἐποχὴν ἐστερημένην αὐτοτελείας καὶ ἀρκομένην εἰς τὴν πιστὴν ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαιοτέρων ἢ δὲ κλασσικῶν γενομένων ἔργων, ἐποχὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. καὶ κάτω. Ἰσως τις εἶναι διατεθειμένος νὰ κατέλθῃ ἀκόμη κάτω εἰς τὸν Α' αἰῶνα, ἐπειδὴ συνήθως τὸν αἰῶνα τοῦτον θεωροῦσι ὡς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν το πρῶτον ἤρχισαν νὰ ἀντιγράφουν πιστῶς. Ἀλλὰ τοῦτο πιθανώτερον ὂν διὰ τὰ ἀνάγλυφα τῆς Ἀκροπο-

λεως, τὰ ὅποια, ὡς φαίνεται, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ἀντιγράφουν τὸ πρωτότυπον, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον διὰ το ἐκ Πάρνηθος ἀνάγλυφον, ἐν τῷ ὅποιῳ ὑπάρχει ἀναμιφιδόλως καὶ τις πρωτοτυπία ὡς πρὸς τὴν συνένωσιν τῶσων μορφῶν, ἣτις δὲν εἶναι πανταχοῦ παρατακτική, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ἐκτάκτως ἐπιτυχῆ παράστασιν τοῦ Πανός, δύσκολον δὲ εἶναι νὰ δειχθῇ, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου μορφαὶ εἶναι, ὡς αἱ Νύμφαι πιστὰ ἀντίγραφα προυπαρχόντων ἔργων¹. Διὰ ταῦτα χωρὶς νὰ ἀποκλειώμεν καὶ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Β' αἰῶν, ἐποχῆ, καθ' ἣν ὡς γνωστὸν ἡ ἔξις τῆς ἀντιγραφῆς εἶχεν ἐπιδώσει εἰς μέγαν βαθμὸν ἐν ᾧ το ὀημιουργικὸν πνεῦμα δὲν εἶχε τελείως ἐκλίπει², δύναται ἄριστα νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθὴ χρονολογία. Πρὸς τὸν αὐτὸν χρόνον ὀδηγεῖ ἡμᾶς καὶ ἡ παράστασις τοῦ ἔριμου τοῦ Πριάπου, ἐπειδὴ τοιοῦτος ἔρμηξ, μέχρι τῶν ἰσχύων ὡς ἐν τῇ φύσει παριστώμενος, ἐμφανίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς³ οὐχὶ δὲ ἀρχαιότερον. Δύναται λοιπὸν ἡ παράστασις αὕτη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς terminus post quem. καθ' ὃν τὸ ἀνάγλυφον οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡ τοιαύτη παράστασις τῆς κρήνης, ὅπως καὶ αἱ ἀνάλογοι παραστάσεις τῶν Σιληνῶν, Νυμφῶν, δελφίνων ὡς μορφῶν κρήνης δὲν δύνανται νὰ ἀναδιεσθῶσι ὑπὲρ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν. Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν ἡ παράστασις τοῦ λαγωδόλου ὡς ἀκανονίστως κυρτῆς βλάβδου οὐδὲν περισσοτέρον προσθέτει ὡς πρὸς τὴν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν τοῦ ἀναγλύφου. Τὸ λαγωδόλον οὕτω παριστάται ἢ δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ μόνον τὸ κανονικῶς κυρτὸν ἐμφαίνει νεωτέρους βωμαιοὺς χρόνους. Ἡ σύριξ μετ' ἀνίστων αὐλῶν, ὅπως, ἐνταῦθα, εἶναι μεμαρτυρημένη ἐπὶ

¹ Ὅτι ὡς ἀνθρωπόμορφος Παν ἐρημνευθεὶς νεανίας δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ Δάριδος τοῦ γνωστοῦ συμπλέγματος, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἡ σύριξ κρατεῖται ἐγγύτερον πρὸς τὰ χεῖλη καὶ ὁ δεξιὸς ποὺς σύρεται περισσότερο πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἰσως δὲ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ὁμοιότης νὰ εἶναι μόνον σύμπτωσις.

² Ἰδε Furtwängler, Statuenkopien im Altertum S. 544 κ. ε. τῶν Abhandl. der Akad. zu München 1897.

³ Το ἐν τῷ Ἑθν. Μουσείῳ ὑπ' ἀρ. 313 ἄγαλμα ἐκ Ἑραμοῦντος ἔργον τοῦ Δ' αἰῶνος δέον νὰ μὴ ὑπαχθῇ εἰς τὴν σειράν τῶν ἔργων (Αρχ. Ἑβρμ. 1891 π. 7.).

της έλληνοιστικῆς εποχῆς, ἐν ᾧ ἀρχαιότερον μὲν ἢ σύριγγς παρίσταται μετ' ἴσων αὐλῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ ῥωμαϊκοὺς χρόνους μετ' αὐλῶν ἀνηκόντων εἰς δύο μεγέθη, ὥστε πρὸς τὰ κάτω ἐξέρχουσιν οἱ μετὰ τοῦ μεγαλύτερου μεγέθους ἴσοι πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τῶν μικροτέρων ἐπίσης ἴσων. Τὸ κέρασ τῆς Ἀιαλθείας παρίσταται ἐνταῦθα κενόν, ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους τοῦτο πολλακις παρίστατο. Οὕτως ἐκ τῶν λεπτομερειῶν δὲν κερδίζομέν τι πλεϊότερον. Ἀπομένει λοιπὸν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν διὰ τῆς παραστάσεως τῶν Νυμφῶν μάλιστα ὁρισθεῖσαν χρονολογίαν σαλευομένην μεταξὺ τοῦ Β' καὶ Α' π. Χ. αἰῶνος.

7. Ἐν εἰκ. 9 παρίσταται μικρὸν τεμάχιον ἀναγλύφου ἐκ μαρμάρου, ὡς φαίνεται, χονδροκόκκου καὶ ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου ἀναγλύφου,

Εἰκὼν 9.

μήκους 0,16, ὕψους 0,09 καὶ πάχους 0,02, ὕψους τῆς ἀναγλύπτου παραστάσεως μέχρι 0,005. Ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους τῆς πλάκας δυνάμεθα νὰ εἰκασθῶμεν, οὐδεμία θὰ ὑπῆρχε δὴλωσις σπηλαιίου ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου, ὅπερ οὕτω θὰ ἐπλαισιοῦτο καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς διὰ τοῦ αὐτοῦ περιθωρίου, τὸ ὁποῖον βλέπομεν διατηρούμενον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ἐπὶ τῆς πλάκας παρίσταται πωγωνοφόρος ἀνὴρ προχωρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐν ᾧ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατεῖ ἐπ' ὤμου εὐθεῖαν καθέσον διατηρεῖται ῥάβδον τὴν δὲ ἀριστερὰν ἔχει πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐμπρὸς τεταμένην, εἴτε διότι ἐκράτει τι εἴτε διὰ τὸ γοργὸν βᾶδισμα. Ἡ μορφή αὕτη δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ ὀνομασθῆ Πᾶν, καὶ Πᾶν ἀγρεύς ἐκ τοῦ κυνηγίου ἐπανερχόμενος κρατῶν ἐπ' ὤμου τὸ λαγωβόλον.

Διοτι τὸ φέρειν ἐπ' ὤμου τὴν ῥάβδον εἶναι γνωρίσμα κυνηγοῦ, οὐδεὶς δὲ θνητὸς κυνηγὸς ἠδύνατο νὰ παρασταθῆ τὸσον μέγας ἐπὶ ἀναθηματικῶ ἀναγλύφου προερχομένου ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός. Τὸ αὐτὸ στηρίζει καὶ ἡ μορφή τοῦ σφριζομένου γενείου οὕτα χαρακτηριστικὴ τοῦ γενείου τοῦ Πανός κρεμαμένου οὕτως καὶ αἰωρουμένου ὡς ἐπὶ τῶν τράγων. Ἐπὶ τοῦ ἐκ Πειραιῶς προερχομένου ἀναγλύφου τοῦ Ἐθν. Μουσείου, ὑπ' ἀρ. γλυπτῶν 1382, παρίσταται ῥωμαϊκὸς Πᾶν κάτωθεν μεγάλου χονδρῶ δένδρου φέρων ἐπ' ὤμου τὸ λαγωβόλον καὶ παρουσιάζων ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ περιγραφομένου γενεῖον, ἀραῖον δὴλ. οὕτω καὶ τραγοειδές. Ὁ αὐτὸς Πᾶν παρίσταται, ὡς οἱ πλεῖστοι γενειῶντες Πᾶνες, μετὰ τραγοειῶν σκελῶν¹. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ ἐκ Πάρηθρος Πᾶν ἦν παρίστατο τραγόπους, ἂν καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔδει νὰ ἀρχίζῃ τὸ τριχῶτον δέρμα ὀλίγον κατωτέρω τοῦ συνήθους.

Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τούτου παρίσταται βεβαίως ὁ Πᾶν κατὰ διάφορον τρόπον ἢ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν. Διοτι ἐν ᾧ ἐπὶ τούτων ὁ Πᾶν παρίσταται σχετικῶς εἰς μικρὸν μέγεθος ἀρκούμενος νὰ καταλάβῃ γωνίαν τινα ὑπὲρ ἢ ὑπὸ τὸ σπῆλαιον ἐνταῦθα, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν, δεπτόζει τοῦ χώρου τοῦ ἀναγλύφου καὶ εἶναι ἐξάπαντος πρωτεῦον πρόσωπον, ἐπειδὴ τὸ ἀνάγλυφον βεβαίως θὰ ἦτο μικρῶν διαστάσεων, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους τῆς πλάκας. Ἐκτος τούτου καὶ τὸ στενον καὶ ἰδιάζον περιθώριον, δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν μικρὸν ἀναθηματικὸν πίνακα, ὅπου ἐκτος τοῦ Πανός μόλις θὰ ἦτο χώρος διὰ μορφήν τινα ἰκέτου ἢ δι' ἐπιγραμμά τι. Ἀληθῶς ὁμοίου πίνακος τεμάχιον μετὰ παραστάσεως τραγοειῶ ποδός καὶ λειψάνων ἐπιγραφῆς προερχεται ἐκ τῶν αὐτῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἀντροῦ καὶ ἀποκειται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ ὑπ' ἀριθ. 178.

8. Ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου πλάκας πεντελικῆς μαρμάρου μήκους 0,12, ὕψους 0,06 καὶ πάχους 0,019 ἀπεικονιζομένου δὲ διὰ τοῦ ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου ληφθέντος ἀντιτύπου (ἀρ. 10) ἔχομεν τρόπον παραστάσεως σπάνιον ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος. Ἐπὶ τοῦ μαρμάρου δὴλ. ἐχαράχθησαν δι'

¹ Σπανιωτάτα γενειῶντες Πᾶνες εἶναι ἀνθρωποειδεῖς. Ἴδε π. γ. ἐν παράδειγμα ἐπὶ ἀγγείου ἐν Antiqu. du Bosp. Cim pl. 63, 1-3.

όξεις όργανου αί φαινόμεναι γραμμαί άνευ ουδέ-
μιας όηλώσεως έκτύπου ανάγλυφου, ώστε επί τής
αυτής επίπεδου έπιφανείας νά εύρίσκαται ό έντος
των γραμμών ύπάρχων χώρος μετά του έκτος
αυτών¹. Είναι άκριβώς ό αυτός τρόπος τής έγγρα-
ραξείας, τον όποιον βλέπομεν έφαρμοζόμενον επί
άργειων έκ μετάλλου και μάλιστα κατοπτρων.
Επί μαρμάρου ό τρόπος αυτός δέν ήσκηθη είσι ή
σπανιωτάτα. Αρκοθμαι νά αναφέρω τό έν Βερο-
λίην έπιτυμβίον ανάγλυφον του Μητροδώρου², άν
και επί αυτού τό πεδιον διακρίνεται από των πα-
ραστάσεων διά έλαφράς στιξείας γενομένης διά αίχ-
μηρού όργάνου.

Ός προς τήν παράστασιν είναι φανερον, ότι
έχομεν ένταύθα τράχον μάλλον ή κριον, ό όποιος

πατεί επί του διά γραμμών ως άνωμάλου όηλω-
θεντος εδάτους. Ό τράχος λοιπον αυτός και ή
όμοιοτης τής πλάκας προς τήν του άνωτέρω περι-
γραφεύτος ανάγλυφου καθιστώσι πιθανόν, ότι και
τό τεμάχιον τούτο άνήκει εις όμοιον άναθηματικόν
πινακα, όπου θά παρίστατο ό Πάν μετά του τρά-
χου. Μικρον άγαλμάτιον του Πανος έξ Έπιδαύ-
ρου (Γλυπτή 282)³ δεικνύει επί τής έαυτου βάσεως
και έγνη των ποδών τετραπόδου, πιθανώς τράχου.
Το ζών ήτο ίερον εις τον Πάνα, όπως μανθάνο-
μεν πρό πάντων έκ του έξής χωρίου του Λουκίαν-
νου Δίς κατήγ. 10, όπου έρωτώμενος πώς διά-
γει ό έξ Άρκαδίας μεταοικήσας θεός έν μέσφ των
Άθηναίων άποκρίνεται μεταξύ άλλων: «όίς ή
τρις του έτους άνιοντες οι Άθηναίοι έπιλεξάμενοι

Εικρον 10.

τράχον ένορχιν θύουσί μοι πολλής τής κινόθρας
άποζόντα, είπ' εύωχούνται τά κρέα, ποιησάμενοι
με τής εύφροσύνης μάρτυρα και φίλῳ τιμησαντες
τῷ κροτῳ. Πλήν άλλ' έχει τινά μοι ψυχαγωγίαν
ό γέλωσ αυτών και ή παιδιά».

9. Έκ των άνασκαφών του άντρου προέρχεται
και το υόνον λείφανον περιοπτου γλυπτού έργου,
όπως άπεικονίζεται παραπλεύρως είκ. 11). Το τε-

¹ Ανάγλυφα τινά έπιτύμβια του Εθν. Μουσείου, ως το υπ' άρ. 1447 του Γλαυκίου και της Εύδοκίας παρουσιάζουσι όμοιότητα τινά έν τούτω, ότι δέν έχει διακριθή ό έξω των μορφών προς τον έντος χώρον δια της παραστάσεως διαφόρου ύψους. Έν τούτοις όμοις δια της πλατυσίως προς τα έξω των γραμμών του περιγράμματος φαίνεται άρρομένη ή βηθείσα διακρίσις.

² Έπ' Berlin, Beschreibung κ.τ.λ. 766A και 1358. Έν τῷ Εθν. Μουσείῳ δέν είδον όμοιον χαραγμα, άλλ' έν τῷ μικρῷ μου-
σειῳ τῆς Ακροπόλεως δύο τεμάχια υπ' άρ. 2705 και 3707

μάχιον τούτο έκ πεντελικού μαρμάρου άπετελέ-
σθη έκ δύο συντριμμάτων προσαρμοζόντων και
έχει μήκος 0,11. Η όπισθεν έπιφάνεια είναι τε-
λείως καταστραμμένη. Το κατώτερον, ως έν τῇ εί-
κόνι παρίσταται άκρον, άποτελείται από μικρόν
έξερχούσης λείας έπιφανείας, έν ῳ κατά τό άνωτε-
ρον άκρον ή τριχώσις παύει και όσον έκ του σφ-
ζομένου δυνάμεθα νά κρίνωμεν επί μείζονος ή τό
ήμικύκλιον μέρος. Το τριχώτον λοιπόν μέρος του
σκέλους, διότι είναι πρόδηλον ότι πρόκειται περι
τραγείου σκέλους άγάλματος Πανός, περιορίζεται
μεταξύ των δύο τούτων λείων έπιφανειών και έχει
μήκος 0,09, έν ῳ τό πάχος είναι σχεδόν άλλο
τοσον. Το προς τά άνω άκρον φαίνεται ως άρχή
του γόνατος ή τινος τοιούτου μέρους, όπου τά

ὅστ'α καλύπτει εὐθὺς τὸ δέρμα. Ἀλλὰ τότε ἡ παράστασις εἶναι ἐντελῶς ἀσυνήθης καὶ ἄμλογῶ, ἔτι δὲν εὖρον μεταξὺ τῶν παραστάσεων τοῦ Πανός οὐδεμίαν ἔχουσαν τὸ σκέλος τριχωτὸν ἐπὶ τό-

Εἰκὼν 11.

σον μόνον βραχὺ διάστημα, οὐδὲ δικαιολογεῖται διατι τὸ ἐν τῇ ἀπεικονίσει πρὸς τὰ κάτω παριστώμενον λείον μέρος δέον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λοιποῦ τριχωτοῦ σώματος. Φαίνεται διὰ τοῦτο χθόνιατον νὰ ἔχωμεν ἐνταῦθα τμημα τοῦ μηροῦ μέχρι τοῦ γο-

νατος. Ἀλλὰ τότε τί ἄλλο μέρος τοῦ ποδός δύναται νὰ ἔχῃ τόσον πυκνὴν τρίχωσην; Ἡ παραβολὴ ἄλλων ἀγάλματων τοῦ Πανός καὶ ἰδίᾳ τῶν δύο γνωστώων τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἐδίδαξε με, ἔτι τρίχωσης ἂν καὶ ἀραιὰ ὡς ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῶν δύο χηλῶν.

Ἀν λοιπὸν δεχθῶμεν, ὅτι το τεμάχιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν μεταξὺ ἀστραγάλων καὶ χηλῶν γῶραν ἐρμηνεύεται τότε ἄριστα ἡ λεία ἐκείνη, ἐξέχουσα ἐπιφάνεια ὡς ἀρχὴ τῆς ὀνοχώδους χηλῆς. Τοῦτου τεθέντος το ἀγάλμα τοῦ Πανός πρέπει νὰ ᾔτο ὑπὲρ τὸ φυσικὸν μέγεθος. Ὅμως καὶ διὰ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης δὲν ὑπερνεκῶνται πᾶσαι αἱ δυσκολίαι. Διότι τὸ τριχωτὸν μέρος δεικνύει κυρτὴν ἐπιφάνειαν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν τοῦ ποδός μέρος. Ἀναγκαζόμενοι ἔθεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην ἐξενεχθεῖσαν ὑποθεσιν, ὅτι το τεμάχιον ἀνήκει εἰς τὸ ὑπὲρ το γονυ μέρος τοῦ μηροῦ ἐρμηνεύομεν τὴν ἐξέχουσαν λείαν ἐπιφάνειαν, ὡς μέρος τοῦ ἐνδύματος, ἂν καὶ τοῦτο δὲν στερεῖται δυσκολίας.

Κ. ΓΕΩΜΑΙΟΣ

(Ἡ συνέχεια ἐν προσεχῇ τεύχεῖ)

ΑΡΧΑΙΑΙ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΙΣΤΩΝ

(Πίν. 4).

Οἱ ἐπὶ τοῦ πίνακος 4 εἰκονιζόμενοι δύο χαλκοὶ σωλῆνες ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑπο τοῦ ἀειμνήστου I. Δημητρίου δωρηθεῖσαν τῷ ἔθνικῷ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ συλλογὴν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων. Διὰ τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐνταῦθα καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ πίνακος 4 ὀφείλω θερμὰς εὐχαριστίας εἰς τοὺς διευθύνοντας τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα.

Οἱ σωλῆνες ἐγύθησαν ἐκ χαλκοῦ καὶ εἶναι μόνον κάτωθεν ἀνοικτοί, ἄνω δὲ ὀριζοντίως κεκλει-

σμένοι. Εἰς τὰς πλευρὰς ἐκάστου σωλῆνος ὑπάρχουσι τέσσαρες κάθετοι κρῖκοι ἄνω δύο ἐκατέρωθεν, ἕτερος δὲ κρῖκος ὀλίγον μικρότερος εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ σωλῆνος. Ὁ μεγαλύτερος σωλῆν (I) ἔχει κατὰ τὸ ἄνω μέρος καὶ δύο ἄλλους μικροτέρους ὀριζοντίους κρῖκους.

Τοῦ I τὰ μέτρα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ὑψος 0,935. Πλάτος τῆς ὀπῆς κάτω 0,10. Ἀποστάσις τοῦ μικροτέρου κρῖκου ἀπὸ τῆς ἄνω ἁμῆς 0,07. Ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο μικροτέρων κρῖκων 0,11.

Ἀποστάσις ἀπὸ τῶν δύο ἀνωτέρων μεγαλειτέρων κρίκων 0,08. Ἀποστάσις μεταξύ τῶν μεγαλειτέρων κρίκων 0,27. Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ ἀπόστασις μεταξύ τῶν κατωτέρων κρίκων καὶ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ σωλῆνος. Τοῦ δὲ σωλῆνος 2 τὰ μετρα εἶναι. Ὑψὸς 0,81. Πλάτος κάτω 0,10. Πλάτος ἄνω 0,065. Ἀπόστασις μεταξύ τῶν κρίκων 0,225. Ἀπόστασις μεταξύ τῶν ἄνω κρίκων καὶ τοῦ ἄνω ἄκρου 0,224, καὶ μεταξύ τῶν κάτω κρίκων καὶ τοῦ κάτω ἄκρου 0,235.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου σωλῆνος εὐρηται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος εἰκονιζομένη ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή Β, κεχαραγμένη ἐπιμελῶς δι' ἑνὸς ὀξείως ἐργαλείου, καὶ περιοριζομένη διὰ γραμμῆς ἐκατέρωθεν.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη δύναται νὰ μεταφρασθῆ ὡς ἑξῆς.

«Ὁ τῶ Ὀνούριδι ἀγαπητός, κυρίῳ ἀμροτέρων τῶν περῶν, καὶ τῆ Ἀθώρ, κυρία τῆς οὐραῆς, ὁ προιστάμενος τῆς πόλεως καὶ μέγας ἄρχων Κεμμύ, ὁ υἱὸς τοῦ Πρωῦ».

Ὁ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ὀνομαζόμενος εἶναι βέβαιως ὁ ἀνάθεσας τοὺς δύο σωλῆνας διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι καὶ οἱ δύο σωλῆνες ἀνετέθησαν ὁμοί, εἰς τὸν Θεὸν Ὀνούριν καὶ εἰς τὴν Θεάν Ἀθώρ.

Καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδὲν εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστον περὶ στενῆς σχέσεως τοῦ Ὀνούριδος πρὸς τὴν Ἀθώρ, ἀλλ' ὅμως οὗτοι κατέκουν πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν Ἀθώρ ἦτο κυρία τῆς Δενδερᾶ, ὁ δὲ Ὀνούρις τῆς Θίνος (Thinis), ὧν ἡ μὲν πρώτη πόλις ὑπῆρχετο εἰς τὸν ἑβδόμον ἢ δὲ δευτέρα εἰς τὸν ὄγδοον νομόν τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἦτο δ' ὡς ἐκ τούτου δυνατόν, ὅτι ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐορτῆς τινος

ὁ Ὀνούρις ἐπιβάκων ἱεροῦ πλοίου ἐπεσκέπτετο τὴν Ἀθώρ τῆς Δενδερᾶ.

Βέβαιον εἶναι ἀναμφιβόλως, ὅτι οἱ δύο σωλῆνες προέρχονται ἐκ πλοίων καὶ εἶναι κορυφαὶ ἰστῶν, καὶ ἐπειδὴ τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα εἶχον πάντοτε μόνον ἕνα ἰστόν,¹ ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους ἱερὰς νῆας. Μολονότι δὲ δὲν εὔρον ἀκριβῶς ὁμοίαν κορυφὰς ἰστῶν, ἐν τούτοις μεταξύ τῶν ἐν Καίρῳ ἀποκειμένων ἐκ τοῦ Μπερσέ προεργασμένων εὐρημάτων ὑπάρχει ἐν μικρὸν ὁμοίωμα τοιαύτης κορυφῆς, εὐρεθὲν πλησίον μικροῦ πλοίου² καὶ κατασκευασμένον ἐκ κυανῆς ὑαλομάζης, ὡς ἀπομιμούμενον πιθανῶς χαλκοῦν προτυπον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος πλοίου τινος ἐκ Μπενί-Χασάν παρατηροῦνται ὅμοιοι κρίκοι πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναϊκῶν σωλῆνων καθ' ὅμοιον τρόπον κατανεμνημένοι, διάφοροι ὅμως τὸν ἀριθμόν³.

Ὁ χρόνος εἰς ὃν ἀνήκουσιν αἱ κορυφαὶ τῶν ἰστῶν δὲν εἶναι φυσικῶ τῶ λόγῳ δυνατόν νὰ ἔρισθῆ ἀκριβῶς. Τὰ τε ὀνομακτα καὶ οἱ τίτλοι ὑπενοθυμίζουσιν τοὺς χρόνους τοῦ μέσου κράτους,⁴ τουτέστιν τὴν τρίτην πρὸ χρ. χιλιετηρίδα, καὶ ἡ πάτινα δὲ καθὼς καὶ ὁ χαλκὸς μοὶ ἐφάνησαν ἀμέσως ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ἦσαν ὅμοια πρὸς εὐρηματα τοῦ Μπενῆ Χασάν καὶ τοῦ Μπερσέ.

Ὁ χαρακτήρ τῆς γραφῆς δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν χρονολογίαν ταύτην.

FR. W. VON BISSING

¹ Ἴδε π. γ. *Ermann* Aegypten s. 640 κέ. *Dümichen Flotte einer ägyptischen Königin*.

² Εἶσέτι ἀδημοσίευστον καὶ καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, οὐδαμῶς μνημονεύεται.

³ *Beni Hassan* ed. Grillick πιν. 29. Ὁ *Cecil Torr*, *ancient ships* οὐδὲν γνωρίζει περὶ ὁμοίων κορυφῶν ἰστῶν.

⁴ Ἠβλ. *Lieblein*, *Namenwörterbuch* 1887, 1867, 510, 1554.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΛΥΚΑΙΟΝΙΚΩΝ

(Πινάξ 5).

Περὶ τοῦ ἀγώνος τῶν Λυκαίων, ὅστις ἐτελεῖτο ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὄρους ἐν Ἀρκαδίᾳ πολὺ ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν¹.

Ὁ *Ψίνδαρος*, ἐν ᾧ γίνεται ἡ ἀρχαιστάτη μνεία τῶν Λυκαίων, ὀνομάζει ταῦτα ἐν *Ὀλυμπιον.* IX, 402 *Ζηρὸς πανήγυρι Λυκαίου*, ὅπως *πανήγυρις* ὀνομάζεται συνήθως ἀλλαγῶν ἢ ἐορτῆ τῶν Ὀλυμπίων, καὶ αἱ λοιπαὶ μεγάλα μετ' ἀγώνων τελοῦμεναι Ἑλληνικαὶ ἐορταί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν *δυσὶν*² ἄλλοις διαφορῶν χωρίοις τῶν ᾠδῶν τοῦ *Πινδάρου* μνημονεύονται ἐν παροδῶ τὰ Λύκαια ὡς ἀγών. ἐν ᾧ ἐνίκησαν ἐπίσης οἱ διὰ τῶν σχετικῶν ᾠδῶν ἐξυμνούμενοι νικηταὶ τῶν Ὀλυμπίων καὶ τῶν *Νεμέων*.

Ὁ *Μανσαρίας*³ εἶνε μετὰ ταῦτα ὁ μόνος συγγραφεὺς, ὅστις ποιεῖται ὑποσῆρπτε μακροτερον περὶ τούτων λόγον. Γνωρίζων οὕτως (VIII, 38, 5) ἡμῖν τὸν τόπον, ἔνθα ἐτελοῦντο τὰ Λύκαια, τὸν ἱππόδρομον τοῦ Λυκαίου καὶ τὸ τοῦτοφ συνημμένον στάδιον, διδάσκει ὁμοίως ἡμᾶς ταυτοχρόνως, ὅτι καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς ἐπεσκέφθη τὸ Λύκαιον, οἱ ἀγῶνες ἢ οὐδόλως πλέον ἐτελοῦντο, ἢ ἀλλαγῶν ἐτελοῦντο, διότι καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἢ φράσις αὐτοῦ «τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα ἐνταῦθα». Καὶ ἐν ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς σπανίως μόνον μνημονεύονται τὰ Λύκαια⁴. Μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως τὰ Λύκαια δὲν κατηργήθησαν, τοῦναντίον φαίνεται ὅτι τότε καὶ ἐπὶ μακρὸν μετὰ

ταῦτα χρόνον νῆαν ὅλιως πρυτέλαβον ταῦτα ζῶν, διότι τότε ἐκτίσθησαν τὰ διάφορα οἰκοδομημῆτα ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ὁ ἱππόδρομος τοῦ Λυκαίου⁵. τοῦτ' αὐτὸ δὲ μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω ὑφ' ἡμῶν δημοσιευσμένων ἐπιγραφῶν. Ὅτι ὁμοίως ἀρχικῆ αἰτίᾳ, ἐξ ἧς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπῆλθε μετὰ ταῦτα ἡ κατάργησις αὐτῶν, εἶνε ὁ συνοικισμὸς τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅστις ἐπέφερε τὴν ἐρημωσιν τῶν γειτονευστῶν κομῶν τῶν Παρρασίων, εἰς αἷθ' ἦτο ἀνατεθειμένη ἢ ἐπιμέλεια τῶν Λυκαίων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναμφισβήτητον.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, ἐκ πολιτικῶν πάντως λόγων, ὅπως ἐκανοποιηθῶσιν οἱ Παρρασίαι, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν συνεβάλλοντο εἰς τὸν συνοικισμὸν ταύτης, οἱ διευθύνοντες τὴν τῆς Μεγαλοπόλεως ἐθεώρησαν ἀναγκαίαν τὴν διατήρησιν τῶν ἀγώνων ἐν τῷ ἀρχαίῳ τόπῳ τῆς τελείσεως αὐτῶν, ἀλλὰ βραδύτερον, ὅτε ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ συνέχοντες τοὺς Μεγαλοπολίτας πρὸς τὰ χωρία τοῦ Λυκαίου στενοὶ δεσμοὶ σὺν τῷ χρόνῳ διελύοντο, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ συντήρησις τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀγώνων οἰκοδομημάτων, καὶ πρὸ πάντων ἡ συντήρησις τῶν ἀμαξίτων ὁδῶν διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ Λύκαιον, δὲν θὰ ἐγίνετο μετὰ τῆς δεύσεως ἐπιμελείας ὡς ἐκλιπόντων τῶν κατοίκων τοῦ Λυκαίου, κατηργήθησαν, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, τὰ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου τελοῦμενα Λύκαια, καὶ ἐξηκολούθησαν ἴσως ταῦτα νὰ τελῶνται ἐν Μεγαλοπόλει⁶. Τότε δ' ἴσως με-

¹ Daremberg- Saglio *ἄρθρον* Lykaia τοῦ Fougères, σελ. 1433 κέ. Ἐκεῖ καὶ πᾶσα ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

² Πινδ. Ὀλυμπιον. VII, 153. Νεμεον. X, 48.

³ Höl. Immerwahr *Die Kulte und Mythen* Arkadiens σ. 5.

⁴ IP. 428 (Σικυθῶνας), 673, 1136 (Ἐπιδαύρου), CIG 1515. Ἴδε πλείονα Fougères ἔ. ἀ. 1433, 6.

⁵ Fougères ἔ. ἀ. σελ. 1433. Καὶ τὰ εἰδικότερον εἰς τὸν ἱππόδρομον ἀνήκοντα κτίρια, ἅτινα ἐγὼ ἀπεκάλυφα δια τῆς ἀνακαυφῆς μου εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομίας, ὅστις εἶναι ἀπολύτως ὁ αὐτὸς πρὸς τὰ γνωστά ἐξ ἐπειθῶν τῶν χρόνων κτίσματα τῆς Μεσαίτης Μαντινείας κτ.

⁶ Fougères 1435.

περιφέρθησαν εἰς Μεγαλόπολιν καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν Λυκαίωνικων, ὧν μόνον τὰ βάρβαρα ἔμειναν ἐν τῷ Λυκαίῳ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πausanias VIII, 38, 4).

Ὅτι τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν Μεγαλοπολιτῶν καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἀκόμη, μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῶν ἐν Μεγαλόπολει καὶ Λυκοσούρα¹ εὐρεθεισῶν, ὅτι ὅμως καὶ ἐν Μεγαλόπολει ἐτελοῦντο δὲν μαρτυρεῖται μὲν σαφῶς, ἀλλ' ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Πausanίου, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ταῦτα δὲν ἐτελοῦντο πλέον ἐπὶ τοῦ Λυκαίου.

Ὅτι ταῦτα ἠνώθησαν μετὰ τῶν Καισαρείων, ὡς δέχεται ὁ Fougières ἔ. ἀ σελ. 1433) δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἐπιγραφῶν, τοῦναντίον δὲ προκύπτει ἐκ τούτων σαφῶς, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς φράσεως *ἔν τε τοῖς Λυκαίοις* τῆς ἐκ Λυκοσούρας ἐπιγραφῆς (Ἀρχ. Ἐφ. 1896 σελ. 219), ὅτι τὰ Λύκαια καὶ τὰ *Καισαρεία* ἦσαν δύο διάφοροι ἑορταί, ἡ δὲ παράλειψις τοῦ καὶ πρὸ τοῦ *Καισαρείαις* ἐπῆλθε προφανῶς ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος ἀρχῆς τῆς λέξεως ταύτης.

Τὰ Λύκαια ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀγῶνες τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἔθνους, ἐπομένως ἦτο πολὺ φυσικόν, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀνήγετο εἰς τοὺς παλαιστάτους μυθολογικοὺς χρόνους. Ὁ Πausanias συμφωνῶν πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Παρίου χρονικοῦ θεωρεῖ ταῦτα ἀρχαιότερα καὶ τῶν Παναθηναίων, μόνον δὲ τῶν Ἐλευσινίων νεώτερα². Λέγεται, ὅτι ἴδρυσε ταῦτα Λυκάων, ὁ σύγχρονος τῷ Κέκροπι υἱὸς τοῦ Πελασγοῦ, ὅστις ὤκισε συγγρόνως καὶ τὴν ὡς ἀρχαιστάτην τῶν πόλεων φερομένην Λυκοσούραν³.

Εἰς τὰς περὶ τῶν Λυκαίων παραδόσεις ἴσως πρέπει νὰ συγχωνευθῇ καὶ τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ ἐν Λυκοσούρα ἐδρεύσαντος, ἀρχαίου βασιλέως καὶ ἑνὸς τῶν γενάρχων τῶν Ἀρκαδῶν, Ἀζᾶνος⁴, ὅτι ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐτέθησαν ἄθλα καὶ οἱ ἵπποδρομίαι, ἴσως δ' ἐκ τοῦ ἐπιταφίου τούτου ἀγῶνος, ὅστις εἶνε πολὺ πιθανόν ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τοῦ

Λυκαίου, καθιερώθησαν μετὰ ταῦτα τὰ Λύκαια.

Ἐξ ἐπιγραφῶν διαφορῶν τόπων, ἐν αἷς ἀναφέρονται νικηταὶ ἄλλων ἀγῶνων νικήσαντες καὶ τὰ Λύκαια, ἐγνωρίζομεν ὅποια εἶδη τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἐτελοῦντο ἐν τῷ Λυκαίῳ⁵, εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν ἵπποδρομιῶν μαρτυρεῖ ὁ Πausanias ἀλλ' ἤδη διὰ τῶν ὑφ' ἡμῶν κατωτέρω δημοσιευμένων ἐπιγραφῶν ἔχομεν ὀλόκληρον τὴν εἰκόνα τῶν ἀγῶνων, οἵτινες ἐτελοῦντο ἐκεῖ.

Ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ *Μηθίου* (Νεμεσ. X, 48) προκύπτει, ὅτι εἰς τοὺς νικητὰς τῶν Λυκαίων ἐδίδοτο ὡς ἄθλον χαλκῶν τι σκευῶν, *χαλκός*⁶.

Ὁ Immerwahr λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τινος χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος⁷ καὶ ὑπολογίζων τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ στρατιὰ τοῦ Κύρου ἦτο πιθανώτατα ἐν Πέλταις, ἔνθα ἐτέλεσε τὰ Λύκαια Ξενίας ὁ Ἀρκάς, θέλει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Λυκαίων καὶ ἐπομένως καὶ ὁ ἀγὼν ἐτελοῦντο τὸ βραδύτερον περὶ τὸ μέσα Μαΐου, τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἠσπάσθησαν καὶ ἄλλοι μετὰ ταῦτα⁸.

Ὁμολογῶ, ὅτι δυσκολεύομαι νὰ συμφωνήσω πρὸς τὴν γνώμην ταύτην. Θὰ ἦτο ὅλως διόλου παράδοξον ἐνῶ οἱ πλείστοι τῶν Ἑλληνικῶν ἀγῶνων, καὶ τὰ Ὀλύμπια, ἐτελοῦντο ἐν χώραις θερμοστάταις, εὐπρασίτοις καὶ εὐχειμέροις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θέρους, νὰ τελῶνται ἐπὶ τοῦ Λυκαίου οἱ ἀγῶνες τὸν Μαΐον, ὅποτε καὶ αἱ κακοκαιρίαι ἠδύνατο νὰ δυσκολεύσωσι τὴν ἐκεῖσε μετάβασιν, καὶ τὸ ψῦχος θὰ καθίστα τὴν διαμονὴν ἐκεῖ, καὶ οἱ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀδύνατον.

Μόνος ὁ χρόνος τοῦ μεγάλου θέρους ἀπὸ τοῦ τέλους περιπόου τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους Ἀυγούστου, εἶνε συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τόπου κατάλληλος διὰ τὴν διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ καὶ μάλιστα τῶν μὴ Ἀρκαδῶν πανηγυριστῶν, καὶ τὴν ἀκίνδονον ὅπως ὅποτε τέλει τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἐπὶ τοῦ Λυκαίου. Διὰ τοῦτο δὲ πιστεύω, ὅτι κατὰ τὸ θέρος ἐτελοῦντο τὰ Λύκαια, χωρὶς βεβαίως νὰ δύνανται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀποδείξω τοῦτο καὶ δι' ἄλλων λόγων πλὴν τῆς ὑπὸ

¹ Excav. at Megalopolis σελ. 140. Ἐφ. Ἐφ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 218-219 (Λεονάρδος).

² Immerwahr ἔ. ἀ σελ. 3, HZl. Jacoby, das Marmor Parium σελ. 80.

³ Πaus. VIII, 2, 1-2.

⁴ Πaus. VIII, 4, 5 καὶ V, 1, 8. Περὶ τῶν Ἀζάνων καὶ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου πλ. Curtius Pelopon. I, 165.

⁵ Fougières σελ. 1433.

⁶ Immerwahr σελ. 6.

⁷ Ἀνάθ. I, 2, 10. Ἐνταῦθ' (ἐν Πέλταις) ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκάς τὰ Λύκαια ἔθουσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν στελεγγίδες χρυσαί.

⁸ Fougières σελ. 1433. Schoemann-Lipsius, Altert. σελ. 530.

τῆς φύσεως τοῦ τόπου προκυπτούσης ἀνάγκης τῆς τελέσεως αὐτῶν ἐν θέρει.

Ἦναι τῇ ἀληθείᾳ δύσκολον μετὰ τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Immerwahr ἐν σχέσει πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος νὰ θελήσῃ τις νὰ ἀπορρίψῃ τὴν γνώμην τούτου περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τῶν Λυκαίων, ἀλλὰ μοι φαίνεται, ὅτι δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Ἦτο ὄντως δυνατόν νὰ ἐορτάσῃ ἐν Πέλταις αὐτὰ τὰ Λύκαια ὁ Ξενίας καὶ ὁῦ καὶ νὰ θύσῃ ὡς ἐν τοῖς Λυκαίοις:

Το κύριον μέρος τῆς θυσίας ἐν τοῖς Λυκαίοις ἀπετέλει κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἢ ἐν ἀπορρήτῳ τελουμένη ἀνθρωποθυσία, ἀλλ' αὕτη φυσικῶ τῷ λόγῳ μόνον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἦτο δυνατόν νὰ τελεσθῇ. Ἐγὼ νομίζω μᾶλλον, ὅτι τὸ ἔθους τὰ Λύκαια δύναται νὰ εἶνε τρόπος ἐκφράσεως τοῦ Ξενοφῶντος ἀντὶ τοῦ ἔθους τῷ Λυκαίῳ Διὶ ἢ πιθανώτερον τοῖς Λυκαίοις θεοῖς ἦτοι τῷ Διὶ ἑμοῦ καὶ τῷ Πανί. Ἡ ἀκολουθοῦσα τέλεισις τῶν ἀγῶνων οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, διότι αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐγένετο μόνον πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπον τελουμένη ἄλλως τε καὶ ἄλλοι ἀγῶνες ἐν τῇ καθόδῳ τῶν αὐτῶν στρατιωτῶν¹.

Χωρὶς νὰ θέλω νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τὴν συζητήσιν περὶ τῆς φύσεως τοῦ Λυκαίου Διός,² ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ἐσχετίσθη ὅπωςδὴποτε πρὸς τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω τινὰ ὡς πρὸς τοὺς θετικὸς λόγους, δι' ὧν ὁ Immerwahr καταπολεμεῖ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Λύκαιος Ζεὺς ἦτο θεὸς τοῦ μεγάλου θέρους. Ὁ Immerwahr προφανῶς ὑποτιμᾷ τὴν σημασίαν, ἣν ὁ καύσων τοῦ θέρους, καὶ ὁῦ κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ μετὰ ταῦτα ἀκόμη, εἶχε διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Λυκαίου. Δέχεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου δὲν ἤσκειτο ἡ γεωργία καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τούτου ὡς πλουσίον εἰς ὕδατα δὲν ἠσθάνοντο καὶ πάρα πολὺ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος τοῦ θέρους. Σήμερον ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἡ γεωργία εἶνε τοσοῦτον προωδευμένη, ὥστε τὰ ἐπ' αὐτοῦ χωρία συνήθως παράγουσι σιτηρὰ τοσαῦτα ὥστε νὰ πωλῶσι καὶ εἰς τὰ ἀφορώτερα Ἀρκαδικά

χωρία τοῦ Μαινάλου, δὲν βλέπω δὲ τὸν ἴσον, διατὶ νὰ μὴ ἐγένετο τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἦναι ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς μερικῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν αἱ καλλιεργησιμοὶ γαῖαι γυξήθησαν σήμερον, ἀλλ' ἔμως εἶναι πιθανώτατον, ὅτι αἱ παμπληθεῖς μικραὶ κοιλάδες, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ Λυκαίου θὰ ἦσαν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα φυλαὶ δένδρων καὶ θὰ ἐκαλλιεργούντο. Τούτου τεθέντος δύναται πᾶς τις νὰ κατανοήσῃ ὅποιαν σημασίαν θὰ εἶχεν ὁ θέρους καύσων πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, ἔθως ὡς ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ὠριμάζουσι πολὺ ἄργα ἐν τῷ θέρει.

Ἦναι ἀληθές, ὅτι τὸ Λύκαιον εἶνε πλούσιον εἰς ὕδατα, καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θὰ ἦτο ἐτι πλουσιώτερον, ὡς μαρτυροῦσι τὰ εἰς διάφορα μέρη αὐτοῦ σφῆζόμενα εἰσέτι λείψανα μεγάλων δεξαμενῶν, ἀλλὰ ταῦτα οὔτε ἐπέρχοντο οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύσωσι πάντα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας. Πρέπει δὲ τις νὰ ἴδῃ μεθ' ὅποιας ἀγωνίας περιμένουσι τὴν σήμερον οἱ κάτοικοι τοῦ Λυκαίου τὰς βροχὰς κατὰ τὸ θέρους διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς ἐν τῇ πηγῇ Ἀγνοῖ τελουμένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Λυκαίου Διὸς θαυματοποιίας³.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἐξιστορήσιν τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε περὶ τῶν Λυκαίων ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν, ἣν ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω ἐνταῦθα ἀκολουθῶν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν Fouquieres ἔ. ἀ. προβαίνω εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀκολουθῶν δύο ἐπιγραφῶν (πίν ἱ), I καὶ 2).

Καὶ αἱ δύο εὐρέθησαν κατὰ τὰς ὑπ' ἑμοῦ διευθυνομένας ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Λυκαίου ὡς ἐξῆς.

Πλησίον τοῦ ΝΔ ἄκρου τοῦ ἱπποδρόμου ἀπεκαλύφθη ἐν μέγα οἰκοδομήμα τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος, ὅπερ πιθανώτατα ἦτο ξενῶν, ἐντὸς δ' ἐνὸς τῶν δωματίων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου μετοικοδομηθέντος εἰς Βυζαντινὸς χρόνους εὐρέθησαν αἱ δύο ἐπιγραφαὶ ἐστρωμέναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς βάσεις στύλων καὶ ἔχουσαι τὰ γράμματα πρὸς τὰ κάτω.

Ἀρχικῶς ἡ θέσις τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἦτο ἀλλοχόου, καὶ ὁῦ πλησίον τοῦ ΝΔ ἄκρου τοῦ ἱππο-

¹ Ξενοφ. Ἀνάβ. IV, 8, 26. Καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τελεῖ ἐν Ἠβλ. Stengel Kultusaltert. σελ. 170.

² Immerwahr σελ. 18 κέ.

³ Πaus. VIII, 38 B.

δρομου, ἔνθα κατὰ μῆκος τῆς Ν πλευρᾶς ὑπάρχουσιν ἄκομη, ἐν μέρει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν θέσει, μεγάλοι καὶ μακροὶ τιτανόλιθοι ἔχοντες ἄνω ἐπιμήκεις ἄνοιγμα πρὸς ἐνθεσιν στηλῶν ὁμοίων πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς ἡμῶν. Πρὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἰσως διείργετο τότε ὁδός, καὶ ἐπὶ ταύτης ἦσαν ἐκτεθειμέναι αἱ στηλαὶ τῶν νικητῶν.

Καὶ αἱ δύο εἶνε ἐκ μαρμαροῦ, οὐτινος ἢ ἐπιφάνεια ἔχαστε τὴν ἀρχικὴν λευκὴν ὄψιν ἐκ τοῦ χρόνου.

Ἡ πρώτη (πίτ. 5, 1) εἶνε στηλὴ ὀλίγον στενωτέρα ἄνω, ἔχουσα ἐξέχουσαν κορωνίδα ἀποκρουσθεῖσαν. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τεμαχίων καὶ ἔχει ὄψ. 0,70, πλ. κάτω 0,41, πλ. ἄνω παρὰ τὴν κορωνίδα 0,39 καὶ πᾶς. 0,07.

Τὰ γράμματα εἶναι ὁπωσδήποτε ἐπιμελῶς κεχαραγμένα, φαίνεται δ' ὅτι ὁ χαρακτὴρ προσεπάθησεν, ἀλλ' οὐχὶ μετ' ἀπολύτου ἐπιτυχίας, νὰ τηρησῆ τὴν στοιχηθὸν γραφὴν. Γίνεται πρὸς τοῦτοις ἀμέσως καταφανές, ὅτι δὲν ἐχαράχθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁλοκληρῶς ἢ ἐπιγραφῆ, διότι ἀπὸ τοῦ 23 στίχου τὰ γράμματα εἶναι πλησιέστερον ἀλλήλων καὶ ἡ στοιχηθὸν γραφὴ γίνεται ἔτι ἀνωμαλιωτέρα· διάφορος δὲ πάλιν εἶνε ἡ γραφὴ τῶν ἐπὶ τὰ τελευταίων στίχων.

Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶνε, ὅτι ἡ στηλὴ ἔχει τρεῖς διαφορὰς ἐπιγραφὰς, αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ περιεχομένου αὐτῶν προκύπτει, ἐγράφησαν εἰς διαφορὰς χρόνους.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναγινώσκονται ὡς ἑξῆς :

- Ἐπὶ ἱερῆ Εὐκαμπίδα Ἐστυνιδ
αι Λυκαιονῆκαι· τελέαι συνωρ
ιδι Δαμεας Τιμωνος Ἀλεῖος, τε
θρίππωι πολικῶι Εὐπολεμος Δ
5 κριδης Ἀρκάς, τελέωι τεθρίππωι
Χιονίδαε Εὐκρινέτω Ἀρκάς, ἵππ
ωι κελετι Φιλόνικος Φιλονία
ω Ἀργεῖος, Θεοστηλες(sic) Νικασίππω
στάδιον παῖδας Ἀρκάς, Θρασύδ
10 ημος Θεάρο(κένον δι' ἐν γράμματι) Ἀθηναῖος πάλαν π
αῖδας, Νικίας Μνασίω παῖδας πυ
γμ(Ἡ ἀπεξεσμένον) ἄν Ἀρκάς, Ἀριστιππος Ἀριστ
ακλεους ἄνδρας δολιχον Ἀρκάς, Λ
υσίλοχος Περιλα ἄνδρας στάδιον Ἀ
15 ργεῖος, Δεινων Δεινίου ἄνδρας διαυλο

- ν Ἀρκάς, Ἀριστομένης Ἀριστέος πάλ
αν ἄνδρας Ἀργεῖος, Ἀγησίστρατος Περι
λα πένταθλον Ἀργεῖος, Ἀνδρόμαχος Λυ
σιάνακτος ἀν[δ]ρών πυγμ(Ἡ ἐξεσμένον) ἄν Ἀλεῖος
20 Ἀντηνωρ Ξεναχέος Μιλήσιος ἄνδρ
ας πανκρατιον, ὀπλίταν Πάντιγ
ας Λέοντ(ι)ος(;) Ἀρκάς.

- 23 Λυκαιον[ῆκαι ἐπὶ . . .] καὶ ἱερῆ τῶ Πανος·
ἄνδρας δολιχον Ἀριστιππος Ἀριστοκλέος Ἀρ
25 κας, παῖδας στάδιον Δεινίας Λακάνδρου Ἀρκάς,
ἄνδρας στάδιον Ἀριστοδάμος Ἀριστομάχος Ἀρ
ργεῖος, ἄνδρας διαυλον Ἀρχεδαμος Ἀρχία Ἀργεῖος,
ἄνδρας πένταθλον Ἀνδρόβιος Εὐδακμιδα Λα
κεδαιμονιος, ἄνδρας ὀπλίταν Ἀμύνανδρος Πε
30 ριάνδρου Ἀκαρνάν, παῖδας πάλαν Αἰσαγένης
Ἀγαθία Ἀρκάς, ἄνδρας πάλαν Σελεΐδας Ἀλεξαν
δριδα Λακεδαιμόνιος, παῖδας πυγμάν Διύλλος
Ἐπιγένω Ἀρκάς, ἄνδρας πυγμάν Διεύχης Ξενο-
στράτου
Ἀρκάς, ἄνδρας πανκράτιον Εὐάνωρ Εὐάρχω Ἀρκάς,
35 τελέαι συνωριδι Ἀμφαιέτος Πεδαρετω Ἀρκάς,
ἵππωι κελετι Πασικλῆς Ἀ[σ]ίντου Λακεδαιμόνιος
τῶ Διός
37 Ἐπὶ Ξενοστράτωι ἱερῆ
Λυκαιονῆκαι ἄνδρας δολι
χον . . . ιστατορα . . . λια
40 . . . ας παῖδας στάδιο[ν]
ς Τελευτία
νδρα(ς) στά[διον]

Καὶ ἡ δευτέρα στηλὴ (πίτ. 5, 2) ἔχει σχῆμα ὅμοιον περίπου πρὸς τὴν πρώτην, εἶνε δὲ τεθραυσμένη κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον καὶ ἔχει ὄψ. 0,73, πλ. 0,46 καὶ πᾶς. 0,16.

Ἡ γραφὴ κατὰ τὸν γενικὸν χαρακτῆρα ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς πρώτης στηλῆς, ἀλλ' ἐπὶ ταύτης ἡ χάραξις ἐγένετο μετὰ πολὺ μεγαλειτέρας ἀμελείας· ἔχει δὲ καὶ ἡ δευτέρα στηλὴ ὄνο ἐπιγραφὰς καταφανῶς διακρινόμενας ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ τρόπου τῆς χαραξέως καὶ τῆς μεγαλειτέρας ἀμελείας μεθ' ἧς ἐγράφη ἡ δευτέρα ἐπιγραφὴ ἀπὸ τοῦ 14 στίχου.

Ἀναγινώσκονται καὶ τῆς δευτέρας στηλῆς αἱ ἐπιγραφαὶ ὡς ἑξῆς :

- Λυσίλοχος Ἀλεξάνδρος
. . . λης Ἴππαρχος

	Ἀντιφάνης	Κερκίδας
	Ἀναξικράτης	γροφεύς
5	Ἀγησίας	δαμιοργῶν
	Ἄνασιμος	ἑστάτας
- [Ἐπί] ἱερεῖ Ἀγησιστράτῳ Πανός.
[Θ]εός. Λυκαιονῆκα· συνωρίδι Λάγος Πτολεμαίου Μακεδῶν, πωλικῶι τεθρίππῳι Δαμο
- 10 λυτος Ἀλεξιμένεος Ἀλεῖος, κελητι Ὀνομαντος Ἐρυμάνθου Ἀργεῖος, τελεῶι τε θρίππῳι Ἐπαίνετος Σιλάνου Μακεδῶν, ἄνδρας δόλιχον Ἀγεύς Ἀριστοκλεος(ς).
- 14 Νίκαϊ Λυκαίοις ἐπί <ε>ἱερεῖ Λεοιοι (ς)· δόλιχον Ἀργεῖος, στάδιον παιδῶν Τελλίης Ἀρκάς.
στάδιον ἄνδρας Μακεδῶν Ἡρά κλειτος, πενταθλον Ἀρκάς Ἀλεξιθίος, δολιχον ἄνδρας Φιλιστιδας Ἀργεῖος.
- 20 δίαυλον ἄνδρας Φιλοκράτης Συρακόσιος, παιδῶν πάλαν Θεοτέλης Ἀρκάς, [παιδ]ας πύξ Θεογεῖτων Ἀρκάς, ἄνδρας πάλαν Ἀριστοδαμος Ἀργεῖος, ἄνδρας πύξ Τιμοδωρος Ἀρκάς.
- 25 παγκράτιον ἄνδρας Ἀριστόνυμος Ἀργεῖος, ὀπλίταν Φιλοκράτης Συρακόσιος, συνωρίδι τελεία Ῥοδιος Νικαγορας, τεθρίππῳι πωλικῶι Θεοκιδας Ἀρκάς, κελητι Ἀριστοτελης Λακεδαιμονιος.
- 30 τεθρίππῳι τελείῳι Βουβαλος ἐκ Κασσανδρείας

Ἡ διάλεκτος τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν δύο στήλων εἶναι ἢ κοινὴ Ἀγαιο-Δωρικὴ διάλεκτος¹, ἥτις, ὡς φαίνεται, λίαν ἐνωρὶς ἦτο ἐν χρῆσει καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Πλείονες Ἀρκαδικοὶ τύποι διεσώθησαν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στήλης, ἔνθα πρὸς τοῖς ἄλλοις αἱ γενικαὶ τῶν εἰς ας ὀνομάτων, τῶν Ἀρκαδῶν τοῦλάχιστον πάντων, ληγουσιν εἰς ω, τὰ δὲ ὀνόματα εἰς ας ἔχουσιν εἰς τὴν γενικὴν τὴν κατάληξιν αυ. Τούναντίον ἐν τῇ δευτέρῃ ἐπιγραφῇ τῆς αὐτῆς στήλης ἀπαντᾷ σπανιώτερον καὶ ἢ εἰς ω γενικὴ στήλ. 33, 34 καὶ 35) ὁμοῦ μετὰ τοῦ συνηθεστέρου τύπου εἰς ου· τῶν εἰς ας ὀνομάτων ἢ γενικὴ ἔχει μόνον τὴν κατάληξιν α ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ.

Ἐν τῷ 10 στίχῳ τῆς πρώτης στήλης ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἀπτική γενικὴ εἰς ο, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως

προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ φέρων τὸ ὄνομα εἶνε Ἀθηναῖος.

Τὸ ἐν τῷ 7 στίχῳ τῆς αὐτῆς στήλης κελητι ἀπὲρ κελητι εἶναι ἄγνωστον, ἂν ὀφείλεται εἰς ἰδιωτισμὸν Ἀρκαδικόν, ἢ ἂν εἶνε σφάλμα τοῦ χαράκτου, εἰς ὃν πάντως πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἐν τῷ 8 στίχῳ Θεοτέλης ἀπὲρ Θεοτέλης.

Ἐν τῷ 12 στίχῳ πρὸ τοῦ α τοῦ πορημίον διακρίνεται ἐν ἡμιεξῆλειμμένον Π, εἶνε δὲ παράδοξον, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἐξῆλειφθη ἐν Π πρὸ τῆς καταληξέως καὶ ἐν τῷ 19 στίχῳ, ἀλλ' ἔκει ἐν τούτοις ἐγράφη πορημίον καὶ ὄχι πορημίον. Ταῦτα ὀφείλουται πάντως εἰς τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ χαρακτοῦ, ὅστις ἐδίσταξεν ἴσως ἂν ἔπρεπε νὰ γράψῃ πορημίον ἢ πορημίον ἀπὲρ τούτων ἐπὶ τῆς δευτέρας στήλης εἶνε γεγραμμένον πάντοτε τὸ κοινότερον πύξ¹

Ἐσφαλμένως ἐπὶ τῆς αὐτῆς πρώτης στήλης ἐγράφη πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐν στίχῳ 22 Λεοντιος ἀπὲρ Λεόντος.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας στήλης λείπουσιν, ἐκ τῶν ὀνομάτων τοῦλάχιστον, παντελῶς οἱ Ἀρκαδικοὶ ἰδιωτισμοί. Τὸ εἰρησὶ τοῦ 14 στίχου πρέπει νὰ ἀποδοθῇ πάντως εἰς ἀμείλιαν τοῦ χαρακτοῦ, ὅστις καὶ οἱ ἄλληλν σπουδαιότεραν ἀμείλιαν δεῖν νὰ καταγρορηθῇ, ὅτι δηλαδὴ ἐνώ ἐν τῷ 12 στίχῳ ἐπιχείρησε νὰ ἀναγράψῃ τὸν νικητὴν τοῦ δολιχοῦ, ὅστις ἦτο Ἀργεῖος, ἀρίκει τὴν φράσιν ἡμιτελεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνει ταύτην ὀλόκληρον ἐν τῷ 19 στίχῳ, παραλείπω δὲ τὴν ἀμείλιαν αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατ' εὐθείας γραμμὰς χάραξιν τῶν στίχων.

Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ δὲν μοι ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνώσω τὴν μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως Βύκαμ-πιδὰ λέξιν ἐν τῷ 1 στίχῳ ὡς ἐκ τοῦ καλῶς διατηρουμένου τέλους τῆς λέξεως ταύτης ΤΙΔΔΙ, φαίνεται ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἦτο ὄνομά τι πατρωνυμικὸν ἢ γενεαλογικόν, ἀκολουθοῦν καθ' ὁμοίαν πρῶσιν τῷ ὀνόματι τοῦ ἱερέως, ἴσως δ' ἐκ τούτου δύναται νὰ μαρτυρηθῇ, ὅτι οἱ ἱερεῖς τοῦ Λυκαίου Διός, ὅσοι περὶ τοιούτου προκείται πάντως ἐνταῦθα, ἐλαμβάνοντο ἐξ ὀρισμένου τινὸς γένους.

Ἐπισης ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀναγνώσθῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως ἐν τῷ 23 στίχῳ, δυσκολίας δὲ παρουσιάζει καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν λειψάνων τῶν τελευταίων στίχων τῆς στήλης ταύτης.

¹ R. Meister, Griech. Dial. II 81 κ.

¹ Höl., Robert in Hermes 1900 σελ. 115.

Ἐπί τῆς δευτέρας στηλῆς δὲν δύναται νὰ ἐννοησῶ πῶς ἐκαλεῖτο ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ 14 στίχῳ, ἰσως Ἰθίος (= Ἰθίος 1).

Τὰ πλείεστα τῶν ὀνομάτων εἶνε ἐκ τῶν συνήθων καὶ τῶν ἰδιαζόντων μάλιστα εἰς τὰς χώρας ἐξ ὧν κατὰγονται οἱ φεροντες ταῦτα. Ἐνὰ τούτων *Ἰπταργος* στηλ. 1 στίχ. 21, *Συλβιδας*¹ στηλ. 1 στίχ. 31, *Ἰούτας* στηλ. 1 στίχ. 36, ἐκ τοῦ α καὶ σινομαι, Bechtel-Fick Personenn. 231 τὸ πρῶτον ἀπαντῶσιν οὐδεμίαν ὁμοίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζουσι κατὰ τον σχηματισμὸν.

Καὶ ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν ἀναγράφονται νικηταὶ τῶν ἀγώνων τῶν Λυκαίων² καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης στηλῆς ἀναγράφονται οἱ νικηταὶ τριῶν περιόδων χρονολογουμένων ἐκάστοτε διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἱερέων τοῦ Διὸς στίχ. 37 τοῦ Λυκαίου βεβαίως³ ἢ τοῦ Πανός.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄλλον Ἀρκαδικὸν κατάλογον νικητῶν τῶν Ὀλυμπίων τῆς Τεγέας⁴, ἐνθα ἀνεγράφησαν οἱ νικηταὶ διαφορῶν περιόδων ἐφ' ἅπαξ, ἐπ' ἀγνωστῷ τινι εὐκαιρίᾳ εἶνε ἐνταῦθα καταφανές ὅτι ἐπὶ τῶν στηλῶν ἡμῶν οἱ νικηταὶ τῶν διαφορῶν περιόδων τῶν Λυκαίων ἀνεγράφησαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, πιθανώτατα δ' ἐκάστοτε μετὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀγώνων ἐκάστης περιόδου. Εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω ὅτι, ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ τροποῦ τῆς γραφῆς, εἶνε προδηλον, ὅτι δὲν ἐγράφησαν ἐφ' ἅπαξ αἱ διάφοροι ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν ἐπιγραφαι, ἀλλὰ τότε οὐδὲν πιθανώτερον τοῦ ὅτι ἐγράφησαν αὗται ἐκάστοτε μετὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀγώνων.

Ὡς θὰ δεῖξωμεν κατωτέρω αἱ ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν πέντε ἐπιγραφαὶ ἀναγράφουσι τοὺς νικητὰς πέντε ἀκολουθουσῶν ἀλλήλαις περιόδων, προκύπτει δ' ἐκ τούτου, ὅτι τὴν ἐπωνυμίαν κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν Λυκαίωνικῶν εἶχε ἐναλλάξ ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Πανός. Ἐκ τοῦ Παυσανίου VIII, 38, γνωρίζομεν, ὅτι παρὰ τὸν Ἰππόδρομον τοῦ Λυκαίου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Πανός, ἐκ τούτου

δὲ καὶ ἔνεκα ἄλλων λόγων¹ φαίνεται ὅτι ἀρχῆθεν τὰ Λυκαία ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὸν ἰδίως Ἀρκαδικὸν Θεὸν τὸν Πᾶνα² τοῦτο δ' ἐπικυροῦται καὶ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, ἐνθα πρὸς χρονολογίαν τῶν ἀγώνων λαμβάνεται ἐξ ἴσου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ Πανός μεθ' ὅλην τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς τοῦλάχιστον χρόνοις εἶχεν ἐν τῷ Λυκαίῳ ἢ λατρεία τοῦ Διὸς καὶ ἐπομένως καὶ ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ. Ὁ τελευταῖος οὗτος φαίνεται, ὅτι ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ διὰ τοῦτο δὲ ἀναγράφεται ἀπλῶς ὡς ἱερεὺς, ἄνευ τοῦ ὀνοματος τοῦ Θεοῦ (στηλ. 1 στίχ. 1, στηλ. 2 στίχ. 14) ἐνῶ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ Πανός τίθεται πάντοτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τούτου.

Ὅπως συνήθως ἐν ταῖς τοῦ εἶδους τούτου ἐπιγραφαῖς, ἢ ἀναγραφῇ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ἀρχεται ἀμέσως μετὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς χρονολογίας, ὡς ἀπλοῦν δὲ εἰσαγωγικὸν χρησιμεύει ἢ λέξις *Λυκαίουται*, ἢ *ἰθαί Λυκαίως*.

Ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας στηλῆς φαίνεται, ὅτι ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα διαφόρων ἀρχόντων ἢ ἄλλων προσώπων σχετιζομένων πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων. Καὶ ὁποῖου μὲν εἶδους ἀρχοντες ἦσαν οἱ ἐν τοῖς τρισὶ πρώτοις στίχοις ἐν διπλῇ σειρᾷ ἀναγραφόμενοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ, δύναται τις δὲ μόνον νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἦσαν οἱ Ἑλλανοδίκαι ἢ ὅπως ἄλλως ἐκαλοῦντο οἱ κριταὶ τῶν Λυκαίων. Ὁ Ἰπταργος (ὁ. στίχ. 2 εἶνε συνήθως ἀρχὴ καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐνταῦθα ἢ λέξις χρησιμεύει ὡς ὄνομα κύριον προσώπου, διότι εἶναι τεθειμένη μετὰξὺ δύο προφανῶς κυρίων ὀνομάτων (Ἀλέξαργος-Κερκίδας³).

Μόνον κατόπιν τῶν τριῶν τελευταίων ὀνομάτων ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἀρχῆς καὶ δὴ *γροφίς, δαμιοργῶν, ἐστάτας*.

Ὁ τύπος *γροφίς* ἀπαντᾷ πρὸ πάντων ἐν Ἠλειακαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Ἄργους⁴ ὁ Ἀρκαϊκὸς τύπος ἀντὶ τούτου εἶνε *γροφίς*⁴.

Δαμιοργῶν ὑπαθέτω ὅτι εἶνε μᾶλλον γενική τοῦ πληθυντικοῦ σημαίνουσα, ὅτι τὸ πρόσωπον

¹ Κατὰ θεορῶ νὰ ὑπομνήσω ἐνταῦθα τὸν ὁμοίως Λυκεδαμόνιον Ὀλυμπιονίκην *Συλβιδας* (Παυσ. VI, 16, 6. Forster. Die Sieger in den Olympischen Spielen N° 799), ὅστις δὲν εἶναι γνωστὸν κατὰ ποῖον Ὀλυμπιακὸν ἐνίκησεν.

² Collitz-Bechtel. Dialektinschr. 1231 (CIG 4513).

³ Bongères l. 2.

⁴ Pape Eigenn. Bechtel-Fick Personenn. σελ. 161.

⁵ Collitz-Rechtel D. In. 1152.

⁶ Dial. In. 1230 καὶ 1236.

ἦτο ἐκ τοῦ σώματος τῶν *δαμιοργῶν*, οἷοτι ἐν Ἀρκαδίᾳ συνήθως οἱ *δαμιοργοὶ*¹ ἦσαν πλείονες.

Ἐστίαται ὡς ὀνομασία ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἦδη ἀπαντᾷ, εἶναι ὁμοίως, ὡς ἐκ τῆς σημασίας τῆς λέξεως προφανές, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀνεφέρετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀντιστοιχοῦσα ἴσως πρὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ *ἀλοτάρχην*.

Ἐστίαται εἶνε προδήλως διαλεκτικὸς τύπος ἀντι τοῦ ἐνστάτης, τοῦτο δὲ παράγεται ἐκ τοῦ ἐνστάσθαι, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ *παρασκευάζειν*, *διασκευάζειν*², εἶναι δ' ὡς ἐκ τούτου ἡ λέξις ἀρκοῦντως ὀηλωτικῆ τῶν καθηκόντων τοῦ τᾶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπιτετραμμένου προσώπου.

Τὰ ἀγωνίσματα εἶναι τὰ παραδιδόμενα συνήθως ὡς τελούμενα καὶ ἐν ταῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, λείπουν δὲ αἱ ἐξ ἄλλων ἀγωνῶν γνωσταὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἀγῶνος τοῦ ὁροῦ καὶ τῶν διαφόρων ἡλικιῶν τῶν παιδῶν³.

Ἡ τάξις τῶν ἀγῶνων δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιγραφῶν οὐδὲ μνημονεύονται δὲ πάντοτε πάντες οἱ ἀγῶνες.

Οἱ ἵππικοὶ ἀγῶνες ἢ ἀκολουθοῦσι μετὰ τοὺς γυμνικοὺς ἢ ἀναγράφονται πρὸ τούτων τῶν δὲ γυμνικῶν ἀγῶνων ἄπαξ μόνον προτάσσονται οἱ ἀγῶνες τῶν παιδῶν, ἐπὶ πασῶν δὲ τῶν λοιπῶν ἐπιγραφῶν γίνεται ἔναρξις τούτων διὰ τοῦ *δόλιχου* τῶν ἀνδρῶν, ἢ ἀκολουθεῖ τὸ *στάδιον* καὶ μετὰ ταῦτα ὁ *δίαυλος*, ἔπονται δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἀγωνίσματα, καὶ ὁῦ οὕτως ὥστε μετὰ τὸν *δίαυλον* ἀκολουθεῖ ἡ *πάλη* ἢ τὸ *πένταθλον*, μετὰ δὲ τὴν *πάλην* ἢ *πυγμῆν* καὶ ταύτη *πάλην* τὸ *παγκράτιον*. Ὁ *ὀπλίτης* ἀναγράφεται ἐν τέλει τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων, μόνον δ' ἄπαξ εὑρεται ἐν τῷ μέσῳ⁴.

¹ Ἴδε τελευταῖον Pany Wissowa Ene σελ. 2850 περὶ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ *δαμιοργῶν*.

² Πρὸς πιστοποίησιν τῆς σημασίας ταύτης φέρονται πλείετα παραδείγματα ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν λίαν χαρακτηριστικὸν εἶνε Δημ. 10, 21. οὐδὲν ἄποισι, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν *πυγμαίων ἐνεστήσοισθ'* οὐδὲ *κατεσκευάσασθε ὀρθῶς*. Ἡ ἔνστασις τοῦ ἀγῶνος ἀπαντᾷ ἐν τῇ προκειμένῃ σημασίᾳ καὶ ἐν *Δίοχ κατὰ Τιμάχου* 132.

³ Mie ἐν Philol. 1901 σελ. 163.

⁴ Βλὲ τις τρεῖς πληρεστέρας ὁποσοῦποτε ἐπιγραφὰς ἢ τάξις τῶν ἀγῶνων εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐπὶ ἱερῆι *Εὐκαμπίδα* *συνορίδι*, *τεθρίππῳ* *πιωλικῷ*, *τελέῳ* *τεθρίππῳ*, *ἵππῳ* *κέλητι*, *σταδίων* *παιδας*, *πάλην* *παιδας*, *παιδας* *πυγμῶν*, *ἄνδρας* *δόλιχον*, *στάδιον*, *δίαυλον*, *πάλην*, *πένταθλον*, *πυγμῶν*, *παγκράτιον*, *ὀπλίταν*. Ἐπὶ ἱερῆι. αὶ τῷ *Πανός* *ἄνδρας*, *δόλιχον*, *παιδας* *στάδιον*, *ἄνδρας* *στάδιον*, *δίαυλον*, *πένταθλον*, *ὀπλίταν*, *παιδας* *πάλην*, *ἄνδρας* *πάλην*, *παιδας* *πυγμῶν*, *ἄν-*

Ἡ τάξις αὕτη τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων εἶνε κατὰ τὸ κύρια σημεῖα, πρὸ πάντων οὖν ἀρροῦ τὴν ἔναρξιν διὰ τοῦ *δόλιχου* καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν παλαιστικῶν ἀγωνισμάτων, ἢ καὶ διὰ τὸ Ὀλυμπία γὰρ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἕνεκα ἄλλων εἰδήσεων παραδεκτῆ γενομένη τάξις¹. ὥστε οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν δὲν ἀναγράφονται οἱ ἀγῶνες. καθ' ἣν τάξιν καὶ ἐτετέθησαν ἐκόςτοτε.

Οἱ ἀγῶνες τῶν παιδῶν ἐπὶ μιᾶς μὲν ἐπιγραφῆς προηγούνται ἐν συνόλῳ τῶν ἀγῶνων τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ἀγῶν τῶν παιδῶν προηγεῖται τοῦ ὁμοίου ἀγῶνος τῶν ἀνδρῶν ἀλλὰ καὶ οἱ δύο οὗτοι τρόποι παραδίδονται² ὡς συνηθιζόμενοι ἐν ἀρχαίαις ἀγῶσιν, ὥστε καὶ τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἀγῶνες ἀναγράφονται ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, καθ' ἣν τάξιν ἐτετέθησαν. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ τάξις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκριβῶς ἡ αὐτὴ, ὀφείλομεν βεβαίως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν καὶ παραλλαγαὶ τῆς τάξεως ἐνίων ἀγῶνων κατὰ διαφόρους περιόδους.

Οἱ ἵππικοὶ ἀγῶνες π. γ. ἄλλοτε μὲν ἐτελοῦντο ἐν ἀρχῇ, ἄλλοτε δὲ ἐν τέλει³ καὶ τοῦ πεντάθλου δὲ ἡ τάξις ἦτο ἄλλοτε ἄλλη.

Κατὰ τοὺς γυμναστικοὺς κανόνας ἀμετάβλητος ὄφειλεν, ὡς φαίνεται, νὰ εἶνε μόνον ἡ τάξις τῶν ὁρομικῶν ἀγῶνων, καὶ τῆς *πάλης*, *πυγμῆς*, *παγκρατίου*, πρὸ πάντων δὲ τῶν δύο τελευταίων.

Βεβαίως εἰς ἀγῶνας ὡς τὰ Ὀλυμπία, ἐνθα ἢ συρροὴ τῶν ἀθλητῶν ἦτο πάντοτε μεγάλη, δὲν θὰ ἐγίνετο ἀνάγκη νὰ γίνηται ἀλλαγὴ τῆς τάξεως τῶν ἀγῶνων, μαλονότι καὶ ἐκεῖ μαρτυρεῖται ἄπαξ τοῦλάχιστον γενομένη τοιαυτῆ⁴, ἀλλ' ἐν ἀγῶσι δευτερευούσης ὁποσοῦποτε σημασίας καὶ ἐπὶ ὑσπροσίτου μέρους τελοῦμένοις, ἦτο δυνατόν ἕνεκα πολλῶν λόγων πρὸ πάντων δ' ἴσως ἐκ τῆς

ἴσως *πυγμῶν*, *παγκρατίου*, *συνορίδι*, *ἵππῳ* *κέλητι*. Ἐπὶ ἱερῆι *Λισοῖ* *δόλιχον*, *στάδιον* *παιδῶν*, *στάδιον* *ἄνδρας*, *πένταθλον*, *δόλιχον* *ἄνδρας*, *δίαυλον* *ἄνδρας*, *παιδῶν* *πάλην*, *παιδας* *πυγ*, *ἄνδρας* *πάλην*, *ἄνδρας* *πυγ*, *παγκράτιον* *ἄνδρας*, *ὀπλίταν*, *συνορίδι* *τελέα*, *τεθρίππῳ* *πιωλικῷ*, *κέλητι*, *τελέῳ* *τεθρίππῳ*.

¹ Mie. Philologus 1901 σελ. 164. P. Stengel Cultusalt. 176. Weniger das Hoehfest des Zeus σελ. 150. Beitrage zur alten Geseh. 1904. τοῦλάχιστον διὰ τὸν μετὰ τὴν 77 Ὀλυμπιαδὰ χρόνον.

² Πλούτ. *συμπ.* II, 5.

³ Ηρωσ VI, 15, 5.

μειζόνος συρροῆς ἀθλητῶν ἀγωνισμάτων τινος ἢ ἐκ τῆς ἐπισημοτήτος τούτων νὰ προτιμᾶται ἀγών τις ἐν τῇ τάξει, ἢ καὶ ἐνίοτε καθόλου νὰ παραλείπεται ἄλλος ἕνεκα ἐλλείψεως ἀθλητῶν.

Ὡς ἐκ τῆς σχετικῆς γειτνιάσεως τοῦ Λυκαίου πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τῶν λοιπῶν στενῶν σχεσεῶν, δι' ὧν συνεδέοντο πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ Ἀρκάδες, εἶναι πιθανώτατον, ὅτι τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο κατ' ἀπομιμήσιν κατὰ τὸ δυνατόν πιστῆν τῶν Ὀλυμπίων. Τοῦτο φαίνεται ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς παραλείψεως τῶν ὑποδικιρέσεων τῶν ὁρομικῶν ἀγῶνων καὶ ἐκ τῆς διακρίσεως τῶν ἀγωνιστῶν εἰς παῖδας ἀπλῶς καὶ ἀνδρας ἄνευ τῆς διακρίσεως διαφορῶν ἡλικιῶν, ἄτινα, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη καὶ ἀνωτέρω, ὑπῆρχον εἰς τοὺς πλείστους τῶν λοιπῶν ἀγῶνων πλὴν τῶν Ὀλυμπίων· ὥστε μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἀντιστροφῶς αἱ ἐπιγραφαὶ ἡμῶν πρὸς καθορισμὸν ἀμφιθέτουμένων τινῶν σημείων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἰδία δ' ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν ὁρομικῶν ἀγῶνων ἐπιβεβαιούται διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἐτι μᾶλλον ἡ γνώμη, ὅτι ἤρχιζον οὗτοι διὰ τοῦ δολίχου, ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Robert¹, ἧρηνι φαίνεται συντασσόμενος καὶ ὁ Lipsius², ὅτι διὰ τοῦ σταδίου ἐγίνετο ἡ ἐναρξίς τούτων.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε πρὸς τούτοις καὶ ἐτι μᾶλλον βεβαίαι τὴν ὁμοιοτητα τῶν Λυκαίων πρὸς τὰ Ὀλύμπια καὶ τὸ ὅτι ἐν τοῖς καταλόγοις ἡμῶν μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ δὲν τίθεται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ συνηθέστερον μόνον τὸ τῆς πατρίδος, ἔπερ, ὡς φαίνεται, ἐγίνετο καὶ ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἀναγραφαῖς τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ὅσοι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται, ὅτι ἐν τοῖς σφωζομένοις ἀποσπάσμασι τούτων³ σπανιώτατα μόνον εὐρίσκειται καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀλυμπιονίκου τὸ ὄνομα⁴. Εὐτυχῶς καὶ διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν, παρεχόνται ἀσφαλῆ μαρτύρια. Ὅτι χρονικῶς δὲν ἀπεχρυσί πολὺ ἀπ' ἀλλήλων αἱ δύο στήλαι, μαρτυρεῖται ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιοτήτος τοῦ χαρακτῆρος τῆς γραφῆς, ἂν ὁμοῦ

συγκρίνῃ τις τὰς δύο στήλας πρὸς ἀλλήλας θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἂν ὑπάρχῃ χρονικὴ τις διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο, τότε ἀρχαιότερα πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρώτη, ὅσοι καὶ ἡ στιχηδὸν γραφή εἶνέ πως ἐπιμελεστέρα παρ' ἐκείνην, καὶ οἱ Ἀρκαδικοὶ ἰδιωτισμοὶ ἀπαντῶσι συγχρότερον ἐπὶ ταύτης, ἐνῶ ἐξέλιπον σχεδὸν παντελῶς ἀπὸ τῆς δευτέρας.

Μεταξὺ τῶν Λυκαίων τῆς πρώτης στήλης ἀναφέρεται (στίχ. 20) καὶ τις Ἀντήνωρ Ξεναγίος Μιλήσιος Παγκρατιστής. Ἄλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ὀλυμπιονικῶν τοῦ Ἰ Ἀφρικανοῦ⁵ ἀναφέρεται καὶ τις Ἀντήνωρ Ἀθηναῖος ἢ Μιλήσιος νικήσας παγκράτιον κατὰ τὴν 118 Ὀλυμπιάδα, τῷ 308 π. Χ. Καὶ διὰ τὴν ταυτωνυμίαν ὡς καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς πατρίδος, ἀκόμη δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ εἶδους τοῦ ἀγῶνος, ἐν ᾧ ἐνίκησεν ὁ τε Λυκαίωνικος καὶ ὁ Ὀλυμπιονίκος Ἀντήνωρ, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, ὅτι εἶνε ἀμφότεροι τὸ αὐτὸ πρόσωπον· τούτου δὲ τεθέντος ἔχομεν μίαν σχετικὴν χρονολογίαν διὰ τὸς ἐπιγραφὰς ἡμῶν, τὸ τέλος τοῦ 4 π. Χ. αἰῶνος, ἔπερ ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἀρκούντως βεβαιούται. Ἄλλ' ἡ χρονολογία τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ὀρίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῆς δευτέρας στήλης.

Ἐπὶ ταύτης (στίχ. 8) ἀναφέρεται ὡς νικητῆς τῆς συνωρίδος ὁ Λάγρος Πτολεμαίου Μακεδῶν, ὅστις διὰ τοῦ ὀνόματός αὐτοῦ ἀμέσως μαστυρεῖται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγιδῶν Πτολεμαίων, ἧς ἰδρυτῆς ἦτο Πτολεμαῖος ὁ I Σωτήρ. Ἄλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4 αἰῶνος διὰ τοῦ ὀνόματος Λάγρος Πτολεμαίου μόνον ὁ ἐκ τῆς Θαιδῆς² νόθος υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος, ἠδύνατο νὰ ἐννοῆται, ἀφοῦ ἄλλως τε πλὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Φιλίππου, Λάγου, οὐδεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν Πτολεμαίων ἔφερε μετὰ ταῦτα τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ὡς γνωστον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Πτολεμαῖος παρέλαβε περὶ τὸ 323 τὴν ὠραίαν τούτου ἐπαίραν Θαιδᾶ, ἐκ ταύτης δ' ἐγέννησεν ἕνα υἱὸν τὸν Λεοντίσκον ἐπονομαζόμενον

¹ Robert, *Hermes* 1900 σελ. 156.

² Lipsius, *Ber. d. Sächs. Ges.* 1900 σελ. 22.

³ *Hermes* 1900, 144.

⁴ 118. 12 τούτοις Diels ἐν *Hermes* XXXVI σελ. 78.

¹ Jul. Afric. Butgers *σελ.* 68. Forster *ἐ. λ.*

² Ἀθην. Π', 176 σ. Αὕτη δὲ ἡ Θαις (καὶ) μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον καὶ Πτολεμαῖον ἐγκράθη τῷ πρώτῳ βασιλεύσαντι Αἰγύπτου καὶ ἐγέννησεν αὐτῷ τέκνον Λεοντίσκον καὶ Λάγον, θυγατέρα δὲ Εὐρήνην.

καὶ Λάγον, ὡς ὀρθῶς εἰκάζει ὁ Strack¹ καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Βίρηνην. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν ὁ Πτολεμαῖος ὀνομάζεται ἄνευ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου, ὃν οὗτος προσλαμβάνει ἐν ἐπιστήμοις ἐγγράφοις ἀπὸ τοῦ 303 π. Χ., ἐπομένως ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε προγενεστέρα τοῦ ἔτους τούτου.

Ὁ Πτολεμαῖος ἦτο, ὡς γνωστόν, σύμμαχος τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ὤφειλε νὰ ἀπολαύῃ ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐν Μεγαλοπόλει, ἔνθα τῷ 313 εἶχεν ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ διορίσει ἐπιμελητὴν τὸν Δάμιον². λοιπὸν φαίνεται, ὅτι, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 308 π. Χ., ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λάγον³, ὅστις μεταβάς ἴσως πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου κατεχομένων πόλεων συνεώρτασεν ἐν Μεγαλοπόλει τὰ Λύκαια, ἑμοῦ μετ' ἄλλων ἐπιστῆμων Μακεδόνων.

Ὅτι ἡ ἐορτὴ τῶν Λυκαίων, καθ' ἣν ἡγωνίσθη ὁ Λάγος εἶχεν ὅλως ἑκτακτον χαρακτήρα φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν ἵππικῶν ἀγῶνων μόνον ὁ δόλιχος ἐκ τῶν γυμνικῶν ἐξετελέσθη· ὅτι δὲ πρὸς τιμὴν τῶν Μακεδόνων ἰδίᾳ ἐτελέσθησαν τότε τὰ Λύκαια, προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δύο ἐκ τῶν τεσσάρων νικητῶν τῶν ἵππικῶν ἀγῶνων εἶνε Μακεδόνες. Εἶνε δὲ περιέργον, ὅτι καὶ ὁ δευτερός αὐτὸς νικητὴς φέρει τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Ἑπαινέτου.

Ὁ Λάγος θὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ 322, ὥστε περὶ τὸ 307 ἢ 306, ὅτε θὰ ἐτελέσθησαν τὰ Λύκαια, ἐν οἷς ἀνεδείχθη νικητὴς θὰ ἦγε μόλις τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως μοὶ φαίνεται, ὅτι προκειμένου περὶ τοιοῦτου ὑψηλοῦ προσώπου, καὶ ἐν ἵπποδρομίᾳ μάλιστα, ἔνθα ὡς γνωστόν μόνον τῶν ἵππων τὰ προσόντα ἐξητάζοντο, τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας οὐδόλως πρέπει νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς.

Ὅρισθείσης ἀκριβῶς τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δυνάμεθα, ὑποθέτω καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιγραφῶν τὴν χρονολογίαν ἀκριβέστερον νὰ ὀρίσωμεν, ἀφοῦ διὰ τὸν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στηλῆς Λυκαιονίαν Ἀντηνορα γνωρίζομεν, ὅτι τῷ 308 π. χ. ἐνίκα ἐν Ὀλυμπίᾳ.

¹ Strack, die Dynastie der Ptolemäer σελ. 190, 5.

² Διοδ. XVIII, 71. Niese Maked. Staat. σ. 315. Pauly-Wissowa Enc. ἐν λέξει Δάμιος. Ὑπομνηστικῶς ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἐνός τῶν Ἀρχαίων Ἀρχαιστῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στηλῆς ὀνομάζεται Δάμιος.

³ Niese ἔ. ἀ. I σελ. 321.

Ὁ Ἀντηνωρ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν εἶνε ἡδὴ ἄνθρωπος, ὃν δύναται ἐπομένως νὰ ἀπέχη πολὺ ἢ χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 308 ὀθέντος ὅτι ὁ χρόνος τῆς δράσεως ἐνός ἀθλήτου εἶνε ὅπωςδήποτε περιορισμένος· ἂν δεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο περιοδικῶς κατὰ τετραετίαν¹, τότε δυσκόλως θὰ ἰδύνατο μεταξὺ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς δευτέρας στηλῆς, ἥτις χρονολογεῖται περὶ τὸ 307 καὶ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς ὀλίγον ἀρχαιότερας πρώτης στηλῆς, ἐν ἣ μνημονεύεται ὁ Ἀντηνωρ, νὰ παρεπιπίπτωσι πλείονες περίοδοι Λυκαίων, ἢ ὅσαι ἀκολουθοῦσι μετὰ τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πρώτης στηλῆς.

Λοιπὸν ὀρισθείσης περὶ τὸ 307 τῆς χρονολογίας τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς δευτέρας στηλῆς πρέπει κατὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ αἰ. λοιπὰ τῆς πρώτης στηλῆς ἐπιγραφῆς νὰ ταχθῶσιν ἀναλόγως, ὅποτε προκύπτει, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιγραφὴ τῆς στηλῆς ταύτης ἐγράφη περὶ τὸ 319.

Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐπι τασῶν τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, οἱ εἰς Ἀρχαίας Λυκαίωνικαὶ ἀναγράφονται μόνον διὰ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν ὀνόματος ὡς Ἀρχαῖδες χωρὶς νὰ ὀνομάζηται καὶ ἡ πόλις, ἥτις ἦτο ἰδιαιτέρα αὐτῶν πατρίς. Πανταχοῦ ἀλλαγῶς ἔνθα ἀναφαίνονται Ἀρχαῖδες ἐν ἐπιγραφαῖς ἢ ἐν ἀρχαίοις συγγράμμασιν, συνήθως μετὰ τὸ ἐθνικὸν ὄνομα ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος· πολὺ συχνὰ εὑρεθῆαι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος μόνον, σπανιώτατα δὲ μόνον τὸ ἐθνικόν². Ὁ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἀπαντῶν τροπος θὰ εἶχεν ὅλως ἰδιάζοντα λόγον, σχετιζόμενον βεβαίως πρὸς τὴν φύσιν τῶν Λυκαίων ὡς τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς ἐορτῆς τῶν Ἀρχαίων.

Ὅσονδήποτε διηρημένοι καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι, φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου συνεργούμενοι, ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος τῶν προπατόρων αὐτῶν, ἐθεωροῦντο ὡς εἰς λαός, ὡς οἱ αὐτόχθονες οἱ προσελθόντες Ἀρχαῖδες, ὡς τοιοῦτοι δὲ συσσωματωμένοι ἀντετάσσοντο πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, οἵτινες ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἐνταῦθα συνεργοντο περισσώτερον ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον δευτερεύοντα Ἑλληρικὸν ἀγῶνα.

Κ. ΚΟΡΘΟΥΝΙΩΤΗΣ

¹ Fouquieres ἔ. ἀ. σελ. 1433.

² Ἴδτε Ἀρχαῖδας Ὀλυμπονίκας ἐν Fustel ἔ. ἀ. Παρ. καὶ Ηρωδ. V, 27, 2 καὶ ἀλλαγῶς. Ἴδτε καὶ ἐν Ξεν. Ἄν. τοὺς διαφόρους ἀρχαῖδας ἄσφοματικούς, ἴδτε I, 2, 1, 1, 2, 3, 1, 2, 9, II, 1, 10, II, 5, 37.

ΑΤΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Όρυττομένων θεμελίων οικίας παρὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς ὁδοῦ Λυσικράτους, ἐν οἰκοπέδῳ Μάρκου Δραγούμη, ἐξήχθη τῆς γῆς, τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, ἡ ὀπίσω εἰκονιζομένη στήλη, λίθου λευκοῦ, μετ' ἀετώματος, οὗ τὸ κέντρον κατέχει γεγλυμμένη στρογγύλη ἀσπίδισκη¹, κατὰ τὸν καὶ ἐξ ἄλλων ἀττικῶν στηλῶν γνωστὸν τρόπον.

Εὐθύς δ' ὑπὸ τὸ γείσωμα τοῦ ἀετώματος ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῆς στήλης ταῦτα²:

- Ἄρχων
Κόϊντος Κοϊντοῦ Ἐκμανούσης
Βασιλεὺς
Ἰάσων Θέρωνος Ἀναφλύτι[ος]
5 Γόνω (δὲ Χζ)ρίου Μαρκθωνί(ο)[υ]
Πολέμαρχος
Ἀπολλώ(ν)ιος Ἀπο(λλω)νίου Ἀζηνιεύ[ς]
Θεσμθέτις
Θράσων Ἐχ(εα)ρτου Κηφισιεύς
10 Βάχχιος (Σωτέλης) Ἀφιδναῖος
Ἄρχιππος Ἀ(ρχί)ππου Σφήττιος
Ἐπιγένης Δ(ί)ου Μελιτεὺς
Λεύκιος Δέκμου Πειρκιεύς
Μενέστ(ας) Μενέστου Κριωεύς
15 Κῆρυξ τῆς εἰς Ἀρείου Πάγου Βουλῆς
Θεόφημος Μητροδόρου Κυδαθηναϊεύς
Αὐλητῆς
Κλειτοφῶν Μηνοδότου Ἴωνίδης
Κῆρυξ Ἄρχωντος
20 Εὐδήμιος Γοργίππου Μελιτεὺς
Δημόσιος
Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου.

¹ Σύμβολον ἴσως ἐνταῦθα ἀγῶνος ὀπλίτου ἐρατοῦ, ὅστις κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἐτελείτο μετὰ μόνης ἀσπίδος. « Περὶ τῶν ἀγῶνας πολέμου ἀρχῆς ἕνεκα, διήλυσται τῆς ἀσπίδος, ὅτι πίπτουσι ἐκ χειρῶν, δεῖ δὲ ὄπλων », Φίλοστρο, περὶ Ῥωμασταίας. — Ἡ στήλη κείται νῦν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσεῖῳ.

² Ἐν ἀγκύλαις [] τὰ συμπληρωμένα ἐν παρενθέσει () τὰ εἰς τὸ σαφές ἀποκαθιστάμενα ἀρῶν ἢ ἡμίσηστα γραμματα.

Ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν CIA. III, pars nomina, et prima ὑπὸ τὸν τίτλον Catalogi archontum aliorumque magistratum διακρινομένων, καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἑκτῶ πρώτων ὑπ' ἀριθμοὺς 1005-1013. Ἐν ἀναφορᾷ δὲ πρὸς τὰς ἑκτῶ ταύτας ἐπιγραφὰς διδάσκουμεθα ὑπ' αὐτῆς: Πρώτον, ὅτι ἡ ἐν στίχῳ 17 τῆς ὑπ' ἀρ. 1005 ὀστική « ἄρχοντι », προσερχομένη πιθανῶς ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως, ἀπανορθωτέα εἰς γενικὴν « ἄρχοντος », ὡς ἐνταῦθα τε καὶ ἐν ἀρ. 1008 στ. 9, καὶ ὅτι, κατὰ ταῦτα, ὁμοίως συμπληρωτέος ὁ στ. 7 τῆς ὑπ' ἀρ. 1007 εἰς « κῆρυξ ἄρχωντος ». — Ἐπειτα ὅτι εὐστόχως ὁ Dittenberger ἐν ἀρ. 1009 στ. 3 συνεπλήρωσε « γόνω δέ ». — Καὶ τέλος ὅτι κακῶς τὰ ἐν στίχῳ 14 τοῦ ἀρ. 1003: ΔΗΜΟ μετεβλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μεταγραφῇ εἰς λει ο υργός, κατὰ τὰ ἐν 1005, 1006, 1007, καὶ 1008, ὅθεν γὰρ συμπληρωθῶσιν εἰς δημόσιος.

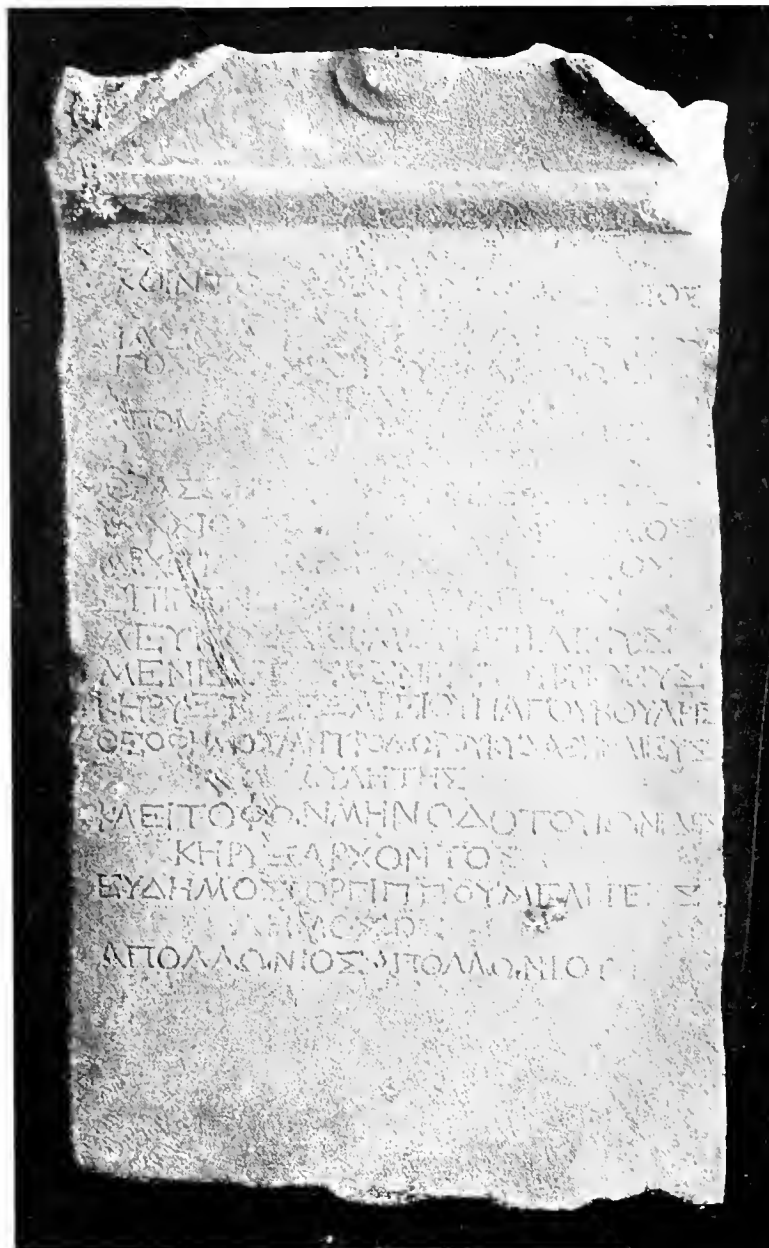
Ἐν 1005, 1006, 1007, 1008 ἔχουμεν λειτουργῶν ἢ λιτοργῶν. Ἐν 1013 καὶ ἐν τῇ σήμερον βλεπούσῃ τῷ ρῶς στήλῃ ἐπιφάνεται δημόσιος. Τὸν μὲν λειτουργῶν μετὰ τε τοῦ πατρωνυμικοῦ ἐλάχιστε καὶ τοῦ ἐθνικοῦ (Ἐσιαῖος Ἰωνεαῖος Μιλήσιος — Θεόφραστος Θεοδώρου Μιλήσιος), τὸν δὲ δημόσιον, ὡς εἰκόσ, ἄνευ ἐθνικοῦ ἢ δήμοτικοῦ, ὡς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή δεικνύει, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λειψύκων τοῦ 15 στίχου τῆς ὑπ' ἀρ. 1013 τεκμαίρομεθα.

Κατὰ τὰ ἄλλα μετὰ τῶν ὑπαρξουσῶν λειτουργῶν καὶ δημόσιον ἡ διαφορὰ ἐνταῦθα φαίνεται μικρά. Διότι τὸν λειτουργῶν, ἐν τῷ δήμοσιῳ ἔργῳ, εἰς ὃ αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται, ὀφείλομεν γὰρ παραλλάξωμεν ἅπλοσν τινὰ ὑπουργῶν ἢ ὑπαρέτην, ἴσως ἐν τῷ πρυτανεῖῳ λατρευόντα¹, προσφρασοῦς ὄν-

¹ Ἦσυχος ἐν λ. « λιτοργῶν ὑπουργοὶ, δημοσργοὶ καὶ λιτοργεῖν λειτουργεῖν. Λήσιον γὰρ ἀγῶστων », τὸ πρυτανεῖον δηλαδὴ καὶ Ἠρόδοτος (Ζ', 197).

τος ότι ἐν τῷ ἔργῳ, ὑπὲρ οὗ ἡ καταλογικὴ ἀναγραφὴ, οὐχὶ ἱερατικὴ ἢ ἄλλῃ μεγάλῃ δημοσίᾳ λειτουργία, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπηρετικὴ τις ἐτελεῖτο¹, τὴν ἴσως ἐθελοκτῆς, ἀπαρχαλίχτος καὶ ἄμισθος εἰσέφερε τις τῶν ἐν Ἀθήναις παροίκων, τῆς πόλεως

ἀπαλλασσομένης οὕτω τῆς ἀνάγκης τοῦ παρατρέφειν τὸν δημόσιον («δούλον ἢ οἰκέτην τῆς πόλεως»), ἐν ἐν ἄλλοις χρόνοις βλέπομεν ὑπουργοῦντα ἐν θεσπεί λειτουργοῦ εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν θυσίαν¹.

Τὴν χρονολογίαν τοῦ καταλόγου δίδωσιν ἡμῖν ἡ στήλη ἐν τῷ δευτέρῳ στήλῳ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ

ἐπωνύμου ἀρχόντος: Κόϊντος Κόϊντου, Ῥαμνοῦσιος. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀδυνατοῦμεν νὰ διακρίνωμεν

¹ Σουΐδας, ἑ. λ. «λειτουργία» κερως ἢ ἱερατικὴ, καταχορ σικῶς δὲ ἢ δουλική· καὶ ἐν λ. «λειτουργία» κερως ἢ δημοσία ὑπηρεσία, παρα το λήϊτον καὶ το ἔργον».

¹ Πολυδαϊεύκος, l' 67 — Περὶ δημοσίου ἔδε Ἀρτοχορ, ἐν τῇ λ., καὶ ἐπιθ: Daremberg et Saglio, Dict. des Antiquités Gr et Rom ἐν τῇ λέξει: (II, σ. 91-2 [Caillemet]) καὶ Pauly-Wissowa, Real-Encyclopaedie ἐν τῇ λ. (V, σ. 161-2).

αυτήν, διότι τὸ πρῶτον νῦν ἐμφανίζεται τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος τούτου, ἄλλο δὲ τεκμήριον οὐδὲν ἢ καταλογικὴ βραχυλογία τοῦ κειμένου παρέχει. **Κόιντος**, οὕτως ἀπλῶς: «ἐπὶ Κόιντου», βλέπομεν μνημονευόμενον ἐν CIA. III, 1015. Εἰς τούτον τὸν Κόιντον, ὅστις τίθεται εἰς τὸ δ' ἔτος τῆς ρκ' Ὀλυμπιάδος (157/6 π.Χ.), δὲν εἶναι ἀδύνατον λόγῳ τοῦ γράφατος τῶν γραμμάτων ν' ἀναχθῆναι ἢ ἡμετέρα ἐπιγραφῆ¹. Γεννάται δὲ καὶ τις πιθανότης ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου προσδιορισμοῦ, ἕνεκα τῆς συμπτώσεως ὅτι ἐπὶ λίθων τῶν αὐτῶν περιπτῶν καὶ τῶν προσεχῶν ἔπειτα χρόνων εὐρήνται ἀναγεγραμμένα, ἐν ἐπιστήμῳ μὲν κατὰ λόγῳ (CIA. III, 1015) τὸ ὄνομα **Ἐπιγένης** (ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ ἐν ἔτει 155 I π. Χ.), ἐν ἐραβικῇ δὲ ἐπιγραφῇ τῶν μετὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας Ἀγρούστου καὶ ἀρχῆς τῆς βασιλείας Τιβερίου χρόνων (Αὐτ. 1076) **Μενεκλῆς Θεοφίμου Κυδαθηναεὺς**, οὗς ἴσως τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ θεσμοθέτου **Θεοφίμου Μητροδώρου Κυδαθηναεὺς**. Πλὴν τῶν ὀνομάτων τούτων εὐρίσκωμεν καὶ **Εὐδήμιον Μελατιά** καὶ **Γόργικτον Εὐδήμιον** (ἀντιστρόφως τοῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ κατὰ λόγῳ) ἐν CIA. III, 931 καὶ 1297, ἐπιγραφικῶς χρόνων μὲν πιθανῶς τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν, ἄλλως ὅμως ἄορίστων. Ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τῇ ὑπ' ἀρ. 1297, λέξιπλανα μόνον δύο γραμμάτων τοῦ δημοτικῶς περιεσώθησαν κατὰ, . . . ΑΙ . . ., ἅτινα ὁ Dittenberger συνεπλήρωσεν εἰς τὸ δημοτικὸν **Πειρ αἰ έα**. Ἄλλ' ἐξεταστέον νῦν μὴ ἀντὶ ΑΙ ὁ λίθος ἔχῃ ἀληθῶς ΑΙ, ὅτε, ἀποκαλύπτουτες ἐνταῦθα **Με λι τέα**, εἰσδύομεν εἰς αὐτὸ τὸ

¹ Οὐδὲν πρὸς τὸν **Ῥωμαίωνον** ἢ **ὁμόνομον** **Κόιντος Κόιντος Ῥωμαῖος** (Αὐτ. 2878) καὶ **Κόιντος Κόιντος**, πρώτου τῆς Ἀττικῆς φυλῆς (Αὐτ. 1057). Περὶ δὲ τῶν χρόνων **Γ' Κόιντος Ἡμέριον Μαθαωνίου** καὶ **Γ' Κόιντος Κλε. . . Μαθαωνίου** (205/6 καὶ 214/5 π. Χ.) καὶ μόνον τὰ ὀνόματα καὶ τὰ δημοτικά ἀκούσθη εἰς ἀποδείξιν ὅτι οὐδεὶς λόγος γίγνεται.

γένος τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ **Κήρυκος Ἀρχοντος** καὶ μνημονευομένου τῆν ὑπαρξίν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ ἐν τῷ γένει¹.

Ἐν στήλῳ 5 καὶ 7 εἶς γίνω δὲ οὕτως, ἄνευ ἰσῶν προσγεγραμμένων διακρίνοντα καλῶς, καίτοι τα τελευταία γράμματα ἐγένοντο ἀμυδρὰ ἕνεκα τριβῆς τοῦ λίθου καθ' ἣν τὸ ἄνω ἀριστερον τμήμα.

Ἐν στήλῳ 9 ἀνέγνω **Ἐγκράτου** μετὰ πάλιν διακρίμων περὶ τῆς γενικῆς **Ἐγκράτου**, **Ἐχεδήμιον**, ἐπικνεύομενος ἐξεπάτας τοῦ λίθου. Ἀλλὰ τὸ Γ ἐμφανίζεται ἐκεῖ καὶ ὑπομορφῆν Φ, ὑπερβαίνοντος ὀλίγον τῆν εὐθυστοχίαν, ἴσως ἕνεκα τυχῶν ἐν τῷ λίθῳ κοίλοστίγων. Ὅνομα **Ἐγκράτου** ἴθελον εἶναι πρωτογενές.

Ἐν στήλῳ 17-18 καὶ 19-20: **Ἀδλητῆς-Κήρυξ Ἀρχοντος**. Ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους **Ἀθηναίων Πολιτείας**, I XII, γινώσκωμεν σήμερον ὅτι οἱ ἐννεα ἄρχοντες ἐλάμβανον εἰς στήσαν «τέτταρα ὀβολοὺς ἕκαστος καὶ παρτίσμον κήρυκα καὶ ἀδλητήν». Οἱ δὲ λίθοι, ὡς πρὸ αὐτοῦ καὶ ὑπ' ἀρ. 1005 καὶ 1008 ἐπιγραφικῶς, δείκνυσι καὶ τὸν αὐτὴν πολίτην ἐλευθερον, δημότην.

Ἐν στήλῳ 22 **Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου**, Σύμπτωσις τῶν ὀνομάτων τοῦ δημοσίου πρὸς ταῦτα ἐν στ. 6-7 **πολεμάχου**, μετὰ προκαλοῦσα ἀπορίαν ἐν χρόνῳ, καθ' οὗς οὐ μόνον ἀπὸ πολλοῦ ἤδη διὰ τῶν ὀνομάτων δὲν διακρίνοντο οἱ ἐλευθεροὶ τῶν δούλων, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα **Ἀπολλώνιος** κατήργησε κοινότητα.

¹ Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Ἰουλίου 1905

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

¹ Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου Ἀθηναῖος (ὑποσημασμένη) μετὰ τῶν ἐπὶ 145 καὶ 143 π. Χ. δείκνυσι ἄνευ ἐν CIA. III, ἢ ὑπ' ἀρ. 1113a ἐπιγραφῆ, πιθανῶς ἀπορροῦ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολεμαχίᾳ.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

1

ΕΙΘΙΔΑΣ
ΘΕΟΠΡΟΠΙΔΑΙΟΣ
ΕΡΜΑΟΥΧΘΟΝΙΟ

[H]ειθίδας
θεοπροπίδαιος
Ἑρμάου χθονίου[υ].

Πειθίδας τις υἱος Θεοπροπίδου τῷ χθονίῳ Ἑρμῇ ἀνέθηκε το ἀνάθημα τοῦδε. Ὁ λίθος εἶνε πῶρινος καὶ ἐγκλιδῆς ἔχων μῆκος 0,78, πλάτος 0,81 καὶ πῆχυς 0,42. Τὸ ὄψος τῶν γραμματικῶν εἶνε 0,04.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε κεχραγμένη ἐν μιᾷ πλευρᾷ ἀποτέλειούσῃ το πῆχυς τοῦ λίθου, ἔνθα ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν. Ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη ἐν τῇ Εὐβοικῇ τῆς Λαρίσης συνοικίᾳ, ἐξ ἧς καὶ μετακομίσθη εἰς τὸ Διδασκαλείον. Τὸ δ' « Ἑρμῶν χθονίων » ἐξ ὀνομαστικῆς δευτεροκλίτου Ἑρμῶος κείταται Θεσσαλῶος ἀπὸ τοῦ « Ἑρμῆ χθονίῳ ». Εἶνε δὲ ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα. Ὄνοματὰ δὲ Πειθίδας καὶ Θεοπροπίδαιος (παρ' οὗ το Θεοπροπίδαιος γίνεται) δὲν εἶνε ἀλλοχρόθεν γνωστά.

2

Ο Ν Ι Π Α

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος ἀπανταχρόθεν καὶ εὐρέθει ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλείου ἀνοικοδομουμένου ἔχει μῆκος 0,27, πλάτος 0,11 καὶ πῆχυς 0,15. Νῦν ὁ λίθος μετενεχθεὶς ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλείῳ. Ἀν μὴ ἀπατώμεθα, εἶνε τοῦ ε' π. Χ. αἰῶνος, ἂν εἶνε « Ἀπλόου Παροπίου

Ἀπλόου Παροπίου Ἀπόλλων Παροπίῳ (ὄρα Παύσαν. Ἀ. κδ', 8, Σπράβ. II', 61, σελ. 613), πάλαι δ' εἰρηνοῦ τοῦ Ο καὶ ἀπὸ τοῦ ΟΥ, πρὸλλ.

ἑτέρων Θεσσαλικῆν ἐπιγραφήν « Ἀπλόου Λεσχάω Ἰουσίῳ ἀνέθηκε καὶ συνδαυχαγῆροι » = Ἀπλόου Λεσχῶν Ἰουσίῳ ἀνέθηκε καὶ συνδαυχαγῆροι

Ἀπόλλωνι Λεσχάῳ Ἰουσίῳ ἀνέθηκε καὶ οἱ συνδαυχαγῆροι ». Ὅπως ἡμεῖς ἀνέγνωμεν τὴν ὑπὸ Κέρν κακῶς ἀναγνωσθεῖσαν ἐπιγραφήν (ad Scholias 1902 σ. 14, XVIII). Ὁρα Mittheilung, 1904 σελ. 110.

3

ΤΑΓΕΥΟΝΤ...ΝΑΛΕΞΙΠΡΟΙΗΡΡΟΛΟΧ ...
ΑΝΤΙΟΧΟΙΑΝΟΥΤΑΑΝΔ.....
...Κ.ΛΛΙ.....ΟΙΧΥΔΑΙΟΙ.Ρ.....
...ΟΙ.Λ NN
.....ΙΕΡΑΝ.....
.....ΝΙΟΣΓΥΝ.....
...ΟΙΑΡ..... ΛΑΡΙΣΑΙΟ.....
...ΥΝ Α ΤΑΤΕΝ.ΙΑΑΣΟΥ.....
.....Υ Σ Α Ν Ι Α Ι Ο Ι . Φ Υ Λ.....

Λίθος ὑπογλαυκίζων καὶ ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν καὶ κάτωθεν εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλείου, νῦν δ' ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλείῳ καὶ εἶνε λίαν ἀπεξεσμένος, ἔχει δὲ μῆκος 0,36, πλάτος δὲ 0,45 καὶ πῆχυς 0,10.

ταγευόντ[ου]ν Ἀλεξίπποι Ἰππολογ[εῖοι],
Ἀντιόχοι Ἄν.....
.....

4

..ΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝΕΦΟ...Ν...ΤΟΛΙ
..ΛΥΙΖ ..ΩΝΤΟΙΣΤΑΓΟΙΣ ..ΤΩΙΑ
.....ΕΣΤΑΚ...ΕΝΡ.ΟΥΜΕ..
.....ΤΟ.ΙΚΟΝΕΥΑΜΕΡΙΟ
5ΟΣ Ν...
.....ΙΚ...ΟΥΜ
.....ΩΝΤΙΝΩΝ

Λα]μεδχιμνίων ἔφο[ροι] (Μ)[κτρο](π)ολι-
 [ταν] (Θεσ)[σχλ]λῶν τὰς τυχῶς [κὲ] τῷ (δ)ἀ[-
 μφ] ἀπ[εστ]άλλ[κμ]εν π[οι]οῦμε[νοι]
 [Ἄρισ]το[ν]ικον Εὐζήμε[ρι]ν

Λίθος λευκὸς εὐρεθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰ-
 γιλλεῖου ἀποκεκρουμένος κάτω, ἀλλὰ ἴσταν ὑπὸ
 τοῦ χρόνου ἀπεξεσμένος. Ἦνε δὲ τοῦ τετάρτου π.
 Χ. αἰῶνος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα.

5

. . . Α Σ Π Υ Ρ Ρ Ο
 . . . Σ Α Τ Τ Ε Λ Ε Β Ε . .
 . . . Α Ι Ο Κ Α Τ Ι Γ Ν Γ . .
 . . . Τ Α Τ Ι Γ
 . . . κς Πυρ[ρ:] . . .
 . . . κς Ἀττελέβε[ιος] . .
 . . . αιο

Λίθος λευκὸς ἀπανταχόθεν ἀποκεκρουμένος καὶ
 εὐρεθεὶς ἐν τινὶ ὁδῷ τῆς Λαρίσης μετὰ τὸν ἄλλων
 λίθων ἔχει μῆκος 0,09, πλάτος δὲ 0,08 καὶ πῆγος
 0,05. Ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ ἴσως εἶνε τοῦ τρίτου π.
 Χ. αἰῶνος. Κύριον Ἀτιελέβιος, παρ' ὃ τὸ Ἀτιελέ-
 βιος, δὲν εἶνε γνωστὸν ἀλλαχόθεν.

7

Α Γ Ω Ν Ο Θ Ε Τ Ο Υ Ν Τ Ο Σ Τ Ω Ν Θ Ε Σ Σ Α Λ . . .
 Α Ν Δ Ρ Ο Σ Θ Ε Ν Ο Υ Τ Ο Υ Ι Τ Α Λ Ο Υ Γ Υ Ρ Τ Ω Ν Ι Ο Ὑ
 Ο Ι Ν Ε Ν Ι Κ Η Κ Ο Τ Ε Σ Τ Α Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ι Α
 Σ Α Λ Π Ι Σ Τ Α Σ
 5 Ν Ι Κ Ο Δ Ρ Ο Μ Ο Σ Ν Α Υ Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Σ Α Π Ο Λ Α Ρ Ι Σ Η Σ
 Κ Η Ρ Υ Κ Α Σ
 Φ Ι Λ Ι Σ Τ Ι Ω Ν Δ Η Μ Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ Β Ο Ι Ω Τ Ι Ο Σ
 Α Υ Λ Η Τ Α Σ
 Ξ Ε Ν Ι Ο Σ Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ Β Ο Ι Ω Τ Ι Ο Σ
 10 Κ Ι Θ Α Ρ Ι Σ Τ Α Σ
 Θ Ε Ο Δ Ο Τ Ο Σ Θ Ε Ο Δ Ο Τ Ο Υ Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Σ Α Π Ο Λ Α Ρ Ι Σ Η .
 Κ Ι Θ Α Ρ Ω Ι Δ Ω Ν Ι Ε Ρ Ο Σ Ο Σ Τ Ε Φ Α Ν Ο Σ Ε Κ Ρ Ι Θ Η
 Π Α Ι Δ Α Σ Π Ε Ν Τ Α Θ Λ Ο Ν
 Κ Ρ Α Τ Ι Ν Ο Σ Π Υ Θ Ο Ν Ι Κ Ο Υ Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Σ
 15 Α Γ Ε Ν Ε Ι Ο Υ Σ Π Ε Ν Τ Α Θ Λ . .
 . Υ Φ Ο Ρ

6

ΕΙΡΟΥΙΚΡΑΤΙΝΟΥ
 ΘΑΥΜΙΑΙΟΥΚΑΙΘΑΥ
 ΜΙΑΚΑΙΣΟΥΤΙΚΡΑΤΕΙ
 ΚΑΙΚΡΑΤΙΝΟΥΚΡΑΤΙ
 ΝΕΙΟΙΣΤΙΜΑΓΟΡΑ
 ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΙΑ

Ἐῤῥοῦ Κρατίνου
 Θαυμιάου καὶ Θαυ-
 μιά καὶ Σου(σ)ικράτει
 καὶ Κρατίνου Κρατι-
 νείου Τιμαγόρα
 Ἀριστοκράτει.

Λίθος λευκὸς ἔχων μῆκος 0,52, πλάτος δὲ 0,26
 καὶ πῆγος 0,05 εὐρεθεὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Στ. Στεφανο-
 πόλου, εἶνε δὲ μικρὸν ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν
 καὶ ἀριστερόθεν. Ἦνε δὲ τοῦ Ἐῤῥοῦ (ἔρροι) καὶ
 Σουσικράτει (Σωσικράτει καὶ αἰ ἄλλαι ὁδοί) κατὰ
 τὸ Θεσσαλικὸν ἰδιῶμα. Ἡ ἐπιγραφή Ἀππι-
 κῶς ἔρροι Κρατίνου τῷ Θαυμίου καὶ Θαυμιά καὶ
 Σωσικράτει καὶ Κρατίνου τῶν Κρατίνου Τιμαγόρα
 ἢ Ἀριστοκράτους. Πιθανὸς δὲ ἡ ἐπιγραφή εἶνε
 τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος. Ἄγνωστον εἶνε τὸ ὄνομα
 Θαμιάς, παρ' ὃ καὶ τὸ Θαυμιάος (ἐν στ. 2). Τὸ
 δὲ γράμμα Ο καὶ Θ εἶνε μικροτέρα κατὰ τὸ μέ-
 γεθος τῶν ἄλλων γραμμάτων. Ἡ ἐπιγραφή νῦν
 εὐρίσκεται ἐν τῷ Διδασκαλείῳ.

- Αγωνοθετησάντος τῶν Θεσσαλ[ῶν]
 Ανδρυσθενος τοῦ Ἰταλοῦ Γερμανίου[ο]
 οἱ νενικηκότασ τὰ Ἐλευθερικ.
 σαλπιστάσ
- 5 Νικηδότμωσ Νικυστράτου Θεσσαλός ἀπό Λαρίσιαι.
 κήρυκασ
- Φιλιστίων Δημοσφόντωσ Βοιωτίωσ.
 κύλληπασ
- Ξένωσ Διονυσίου Βοιωτίωσ.
 κίθαριστάσ
- 10 Θεοδότωσ Θεοδότου Θεσσαλός ἀπό Λαρίσιαι[ε].
 κίθαριστῶν ἱερός ὁ σπερκανωσ ἐκρήθ[ε]
 πέντασ πένταθλων
- Κριτίνωσ Πυθονίκου Θεσσαλός [ἀπό Λαρίσιαι].
- 15 [Ε]ύρωσ[ε]ωσ

Αἴθωσ ὑποφλακμακίζων καὶ ὑπερανῶ τῆσ ἐπιγραφ-
 ρῆσ ἔχων γείσων εὔραθη ἐν τοῖσ θεμελίωσ τοῦ
 ναοῦ τοῦ αγίου Ἀγγιλλαίου ἀνοικοδομουμένου, εἶνε
 δὲ ἀποκεκρυμμένος κάτωθεν καὶ ὀλίγων δεξιῶθεν
 καὶ ἔχει μῆκωσ 0,75, πλάτωσ δὲ 0,59 καὶ πάχωσ
 0,19. Ἐλευθέρια ἐν Λαρίσιαι τελοῦμενα καὶ ὑπὶ
 ἄλλων μνημονεύονται (ὄρα Μεγαρικῆν ἐπιγρ. ἐν
 C. I. G. sept. I, 48), ἐν οἷσ συνήθροκίζοντο καὶ
 Ἕλληνασ ἐξ Ἀσιασ πολλάκισ (ὄρα Otto Kern ad
 scholas 1900 p. 4), ἐπέλουοντο δὲ ταῦτα πρὸσ
 τιμῆν τοῦ Ἐλευθερίου Δίασ (αὐτόθει p. 4). Μνη-
 μονεύεται ἐν ταῦτι τῆ ἐπιγραφῆ ὡσ ἀγωνοθετήσ
 Ἀνδροσθένησ τις ἐκ Γερμανώσ υἱὸσ Ἰταλοῦ Ἀν-
 δροσθένησ τις ἐκ Γερμανώσ μνημονεύεται καὶ ὑπὸ
 Πορφυρίου τοῦ Τυρίου (ἀποσπ. 2 παρ' Εὐσεβ. ἐν
 Χρον. Ἀρμεν. σ. 180), ἀλλ' ἐκεῖνωσ λέγεται υἱὸσ
 Ἰδαίου καὶ νομίζεται ὁ αὐτόσ ἐκεῖνω τῶ Ἀνδρυσ-
 θηνει, ὅστισ ὑπὸ τοῦ Καίσαρωσ καλούμενοσ *praes-*
tor Thessaliar (De bello civili III, 80, 3) ἔχ-
 μαζε κατὰ τα μεσῆ τῆσ πρώτῆσ π. X. ἐκατον-
 ταετηρίδωσ. Καὶ ὁ μεταγενέστεροσ δὲ τύποσ τῆσ γε-
 νικῆσ « Ἀνδροσθένωσ », ὅστισ κατὰ τῆσ Ἀστικῆσ
 ἐπιγραφῆσ ἤρξάτο ν' ἀνακρίνηται ἐν χρόνωσ πρὸ
 τοῦ 300 π. X. (ὄρα Meisterhans Gr. 2 p. 106),
 καὶ ἡ μεταγενέστέρα λέξισ « σαλπιστής », ἣτισ
 ἀπὸ τῶν Καίσαρικῶν χρόνων ἤρξάτο νὰ εἶνε εὐ-
 χρηστωσ κατὰ τῆσ Ἀστικῆσ ἐπιγραφῆσ (37 μ. X.
 ὄρα Meisterhans Gr. 2 p. 65, 6. Φρόνηγ. σ. 191.
 Μοῖρ. σ. 104. Θωμ. Μογιστρ. σ. 322, 16), δὲν

συντελοῦσι πρὸσ εὔρεσιν τοῦ χρόνωσ ταύτῆσ τῆσ
 ἐπιγραφῆσ. Ἡ λέξισ σαλπιστής ἦν ἐν χρῆσει παρὰ
 Θεσσαλίοσ καὶ ἐν ἀρχαιοτέρωσ τῶν Καίσαρικῶν
 χρόνωσ (ὄρα Otto Kern ad Scholas 1900, p. 4).
 Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν Λαρίσιαι Ἐλευθέρια ἤρξαντο πι-
 θανῶσ μετὰ τῆν ἐν Κυνός Κεφαλῆσ νίκην τοῦ
 Τίτωσ Κοῖντωσ Φλακμίνωσ κατὰ τοῦ Φιλίππου βα-
 σιλέωσ τῆσ Μακεδονίασ συμβῆσιν τῶ 197 π. X.
 (πρὸβλ. Διοδώρ. ΚΘ, 19), πρὸ τῆσ ὁποίασ οἱ Θεσ-
 σαλοί διατέλουον ὄντεσ ὑποτέλεισ τοῖσ βασιλεύσιν
 αὐτῆσ (Πολύβ. Δ, 66, 7. 67, 6. Ε, 97, 4. 99, 1
 κ. ἐ. Θ, 18, 6. III, 2, 3) καὶ μεθ' ἣν ἐν τοῖσ
 Ἰσθμίοσ τελοῦμένοσ ὁ κήρυξ ἀνεκέρηξεν ὅτι « Ρω-
 μαίων ἡ σύγκλητωσ καὶ Τίτωσ Κοῖντωσ στρατηγὸσ
 ἕπαιτωσ καταπολεμήσαντεσ βασιλέυ Φίλιππον καὶ
 Μακεδόνωσ ἀγῶνισ ἀγοροκρήτωσ καὶ ἐλευθέρωσ
 καὶ ἀγοροκλήτωσ, νόμοισ χωρμένοσ τοῖσ πα-
 τριοῖσ, Κορινθίοσ, Λοκροῖσ, Φωκεῖσ, Εὐβο-
 έασ, Ἀχαιοῖσ, Φθιώτωσ, Μάγνητασ, Θετταλίοσ,
 Περγαβοῖσ (Πλουταρχ. Τίτωσ Φλακμ. § 10), ὡ-
 δὲν δὲ Ρωμακίων ὄνομα ὁ κατάκτορωσ τῶν νικη-
 τῶν ἐμπακίζει, δεχόμεθα ὅτι ἡ ἐπιγραφῆ ἔχρησ-
 τήθη μετὰ τα μεσῆ τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ
 αἰῶνωσ, καὶ ἐπομένωσ ἄλλωσ εἶνε ὁ ἐνταῦθα Ἀν-
 δροσθένησ καὶ οὐχὶ ὁ αὐτόσ τῶ ἐπὶ Καίσαρωσ καὶ
 Πορφυρίου Ἀνδροσθένει. Διὰ τοῦ (στῆγ. 12) « κι-
 θαριστῶν ἱερός ὁ στέφανωσ ἐκρίθη » σημαίνεται
 ὅτι ὁ ἀγων αὐτῶν ἀπέβη ἀκριτωσ καὶ οὐδενὶ ὁ
 στέφανωσ ἀπεδόθη, ἀλλ' ἀνετέθη τῶ οἰκείῳ θεῶ
 (ὄρα Β. Λεοντίδωσ Ὀλυμπίασ σελ. 333-6).

8

- ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΜΗΤΡΟΦΑ.....
- ΑΓ.....
- ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣΣΩΤΙ.....
- ΑΝ.....
- 5 ΙΕΡΩΝΥΜΟΣΜΗΤΡΟΔ.....
- ΠΑ.....
- ΔΙΟΤΙΜΟΣΠΑΝΤΑΛΚΟΥ.....
- ΑΝ.....
- ΕΡΜΟΓΕΝΗΣΑΠΟΛΛΟΔΩ.....
- ΠΑ.....
- 10 ΜΟΑΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥΑΝΤ.....
- ΑΓ.....
- ΝΙΚΟΞΕΝΟΣΝΙΚΟΞΕΙ.....
- ΑΝ.....

ΝΙΚΟΚΛΗΣΝΙΚΑΤΑΛΛΑ...
 ΠΑΙ...
 15 ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΣΔΗΜΗΤΡΙΟ...
 ΑΝΔ
 ΚΑΛΛΩΝΞΕΝΟΦΙΛΟ...
 ΠΑΙΔ...
 ΔΙΟΤΙΜΟΣΠΑΝΤΑΛΚΟΥ...
 20 ΑΝΔΡ...
 ΑΝΤΙΓΟΝΟΣΑΛΚΙΠΠΟΥΘ...
 ΠΑΙΔ...
 ΣΩΣΙΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΚΡΑΤΟ...
 ΑΓΕ...
 25 . . . ΝΟΣΠΑΡΜΕΝΟΝΤ...
 ΑΝΔ...
 Διονύσιος Μητροφ[άνου]...
 ἄ[ενείου]
 Ἄριστομένης Σωτί[ωνος]...
 ἄν[δρα]
 Ἱερώνυμος Μητροδ[ώρου]...
 π[ατρὸς]
 Διότιμος Παντάλκου[ς]...
 ἄν[δρα]
 Ἑρμογένης Ἀπολλοδώ[ρου]...
 π[ατρὸς]
 Μόζης Διονυσίου Ἄντ[...]
 ἄγ[ενείου]
 Νικόξενος Νικόξ[ενου]...
 ἄν[δρα]
 15 Νικόκλης Νικότ[α] Αλ[αξάνδρου]
 π[ατρὸς]
 Ἡρακλείδης Δημητρί[ου]...
 ἄνδ[ρα]
 Κάλλων Ξενοφίλου...
 20 π[ατρὸς]
 Διότιμος Παντάλκου[ς]...
 ἄνδ[ρα]
 Ἀντίγονος Ἀλκίππου Θ[...]
 π[ατρὸς]
 25 Σωσιράτης Σωσιράτου[ς]...
 ἄγ[ενείου]
 Φιλί[ππος] Παρμενοντ[ος]...
 ἄνδ[ρα]

Λίθος λευκός περιέχων ὀνόματα ἀγωνιστῶν,
 οὐτινος λαίπει ἢ ἀρχή, καὶ ἔχων μήκος 0,69,
 πλάτος δὲ 0,26 καὶ πῆχος 0,15 εὐρέθη ἐν τῷ
 ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγίλλειου ἀνοικοδομημένῳ, εἶνε
 δὲ ἀποκεκρυμμένος ἕνωθεν, δεξιόθεν καὶ κάτωθεν.

Ὄνομα Μόζης (ἐν στῆλ. II) εἶνε ἕνωστον, κρυφ-
 στον δ' ἐπίσης εἶνε καὶ τὸ Παντάλκῃς (ἐν στῆλ. I
 καὶ IV), ἔχοντες ὅμως ἄλλοι, ὡς Ἀντάλκῃς,
 Ἀντάλκῃς, Ἀντάλκιδας, Ἀντάλκιδας, Εὐτάλκῃς,
 (ὡπερ ὁ Κοίλ εἰς Εὐτάλκῃς μεταβάλλει), Ἐστάλκῃς,
 Εὐτάλκῃς, Εὐτάλκιδῃς, Τατάλκῃς, Θεοσυντάλκῃς, Ιπ-
 πιάλκῃς, Μιντάλκῃς καὶ Μιντάλκας, Μηροτάλκῃς καὶ
 Μηροτάλκας. Τῶν δὲ τούτων λίθωνται πρῶτολίτως,
 ἢ ἴσως δὲ πρωτολίτως. Ἐπιγράφουσι δὲ καὶ πρῶτο-
 λίτως ἐπιθετὰ ἀντάλκῃς, εὐτάλκῃς, μοντάλκῃς, παν-
 τάλκῃς, ἀπολλοδώ[ρου] ἄνδρα, ὡς ὑποστρε-
 ῖωσι τῶν πρῶτολίτων λίθων τῶν κερῶν ὡς τῶν
 ἐξοστέρων οὐσαν. Τὸν στῆλ. IV συνεπὶ ἐρῶσθαι
 ὀδηγηθέντες εἰς ἐτέρως ἐπιγραφὰς φερόμενης ἐν τῇ
 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. Ἀθην. 1884 σελ. 121 καὶ ἐ.
 στῆλ. 16, 20 καὶ 50 (= IG. VII, 117) «Νικό-
 κλης Νικότ[α] Αλ[αξάνδρου]». Π δ' ἐπιγραφὰ,
 ἡδὲ ἢ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. ὑπεδέχθη ἡμῶν ὡς
 τοῦ κ. Β. Λεονάρδου, ὃ καὶ χαρίτως ἐμύσησεν.
 Π ἐπιγραφὰ φάνεται οὐσα τοῦ δευτέρου πρὸ
 Χριστοῦ αἰῶνος.

9

. . . ΝΙΑ .
 . . . ΥΡΟΥΦΑΑΠΟ
 . . . ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥΑΝΔΙΑΔΙ
 . . . ΚΟΥΤΟΥΠΑΥΣΑΝΙΟΥ
 5 ΦΥΛΙΚΟΥ
 . . . ΤΡΟΣΑΠΟΥΣΙΜΑΧΟΥΤΟΥΦΕΡΕ
 . . . ΟΥΣΚΑΛΛΙΤΥΧΗΑΠΟΕΠΑΦΡΟ
 . . . ΙΤΟΥΤΟΥΜΑΕΟΣΝΕΙΚΗΑΠΟΣΩΣ .
 . . . ΕΡΜΙΟΥΦΙΛΕΡΩΣΑΠΟ . . .
 10 . . . ΙΑΝΤΙΛΟΧΟ . ΕΠΑΦΡΟΔΙ . . .
 ΖΟΥΒ . . . ΙΔΟΣΤΗΣΙΠΠΟΤΟΥΜΑΚΑΡ . . .
 ΤΟΠΕΤΡΑΙΑΣΤΗΣΡΑΔΙΟΥΣΥΡΑΑΠΟ .
 ΓΑΘΑΝΓΕΛΟΥΤΟΥΘΕΩΝΟΣΑΠΕΛ . . .
 ΘΕΡΟΥΕΛΠΙΣΑΠΟΑΓΑΘΟΚΛΕΑΣΤ . . .
 15 ΑΓΑΘΩΝΟΣ . . . ΙΤΩΝΙΟΥ . ΙΛΗΜ . . .
 ΟΝΑΠΟΚΡΑΤΕΙΝΟΥΤΟΥΚΛ . ΟΜΑΧΙ . . .
 ΠΑΜΦΙΛΟΣΑΠΟΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΤΟΥ .
 ΒΙΟΤΟΥΦΙΛΟΥΜΕΝΗΑΠΟΓΟΡΓΟΥΤΟΥ
 ΕΜΠΕΔΙΩΝΟΣΕΥΤ . ΧΙΣΑΠΟΟΡΟΑ . .
 20 ΤΟΥΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣΒ . . ΟΥΔΕΜΑΑΠΟ
 ΜΟΔΙΟΥΤΟΥΑΡΙΣΤΟΚΑΕΟΥΣ

νικ

υ, Ἰούριχ ἀπὸ

Παρμενίδου, Ἀντίχ ἄπὸ

...]κου του Πικροκνήου
 5 Φουκλήκου
 Σωπκ] προς από Λυσικλήου του Φερ[ε-
 κρέτ]ους, Κκλιτιόχου από Έπαφρο-
 δε]ίτου του Μικρού, Νείκη από Ζωσ[ί-
 μου του] Έρμίου, Φιλέρως από ...
 10 του] Αντιλόχου], Έπαφροδ[εϊτος από]
 Β]ουβ[κλ]ίδος της Ίππότου, Μακκρ[ί]α ά-
 π[ο] Πετρικής της Ραχίου, Σύρα από [Α-]
 γαθναγέλου του Θεώως άπελ[εου-]
 θερου, Έλπίς από Άγαθουκλέα π[ρ].]
 15 Άγάθωνος [του] Ίτωνίου, [Φ]ιλημ[άτι-]
 αν από Κραταίνου του Κλ[ε]ρομαχί[δου].
 Πάμφιλος από Άλεξάνδρου του [Εύ-]
 βιάτου, Φιλομένη από Γόργου του
 Έμπεδίωνος, Εύτ[υ]χίς από Όρθκ[...]
 20 του Δαμοχάρου, Β[κρ]ουδέμα από [Αρ-]
 μιδίου του Άριστοκλέους.

Λίθος λευκός εύρεθείς άγνός της πλατείας της
 Θεμίδος έχει μήκος 0,66, πλάτος δέ 0,49 και
 πάχος 0,15. Είναι άποκεκρουμένος άνωθεν, είναι
 δέ κατάλογος άπελευθέρων Ρωμαϊκών χρόνων.
 Έν στίχῳ 3 γραφεται ΑΝΔΙΑ, άλλ' ίσως είναι
 λάθος του χαρακτού αντί του ΑΝΑΙΑ. Όνομα
 Φινάικος (στίχ. 5) είναι άγνωστον¹, είναι δέ λίαν
 εύδιακριτον και έν τῷ μέτρῳ της πλακός γραμμ-
 μενον. Έν στίχῳ 8 υπάρχει όνομα κύριον κατα-
 γενικῶν Μάιος ίσως έξ όνομαστικής Μάης. Έν
 στίχ. 11 όνομα κύριον Βουβαίτις είναι άγνωστον,
 υπάρχει δέ μόνον ως προσηγορικόν. Όνομα δέ
 Βαφουδέμα (στίχ. 20), ούτενος παντα τά στοι-
 χεία καλῶς φαινόνται έν τῷ λίθῳ πλην του 2^{ου}
 και 3^{ου}, είναι άγνωστον. Καθόλου δέ ο λίθος είναι
 πολύ άπεξέσμενος και πολλάχῳ τά γραμματα
 ούδύλω φαινόνται. Νόν υπάρχει έν τῷ Διδασκα-

10

..... ΜΝ
 ΟΥΦΙΛΙΣΚΟ
 ΡΞΕΝΟΥΓΥ
 ΑΛΞΙΠΠΟΝ
 5 ΛΟΥΤΟΥΠ
 ΟΥΟΙΦ ΠΗΛΕΥΘΕ

¹ Έν τῷ 2^ῳ χρόνῳ, οὔτε ποσειδών, ὡς Αἴγιος, Βούκιος, Γού-
 νιος, Γούνιος, Αἴγιος, Ἐλλάγιος, Αἴγιος, Κίγιος, Κλεί-
 δικος, Νίγιος, Νήγιος, Πόγιος κτ' ἄλλα.

...ΩΣΘΑΙΚΑΙ ΔΕ ΔΩΚΟΤΕΣ ΤΗ ΠΟΛΕΙ.
 ΤΑ ΓΕΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕ...
 ΣΕΩΣ Δ' ΚΒ (ΙΤΩΝΙΟΥ ΤΡΙ
 10 ΤΗ ΕΥΒΙΟΤΟΥ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
 . ΗΝΟ ΔΟΤΙ ΑΠΟΣΕΛΕΥΚΟΥΤΟ
 ΑΝΔΡΑΣΤ.

..... [(ε)(ο)μν]ήστου]
 τ]ού Φιλίτκ(ο)[υ],
 Φιλοζένου Γου-
 [ρτωνίου], Άλεξίππο[υ],
 5 [Βαθούβ]λλου του Η
 ου οί φ[ύ]μενοι ά]πελευθε-
 [ρ]ῶσθαι και δεδωκότες τῆ πόλε[ι]
 τῶ γενόμενα τῆς άπελε[υθερω-]
 σεως δ[η]νάρικα κθ Ίτωνίου τρί-
 10 τῆ Εύβιάτου τῷ δεύτερον,
 Ζ]ηνοδότ[η] από Σελεύου το[υ]
 ἄνδρα π.

Λίθος λευκός εις τρία τεμάχια υπάρχων, ού
 τινας τῷ τέταρτον ούχ εύρέθη, άποκεκρουμένος δέ
 άνωθεν και κάτωθεν έχει μήκος 0,53, πλάτος δέ
 0,46 και πάχος 0,07. Ένταύθα υπάρχει και ο
 μήν Ίτωνίος, ὅστις φέρεται και έν άλλαις έπι-
 γραφαίς εύρισκομέναις έν τῷ μουσαίῳ Ἄλκυρου
 (βρα Bull. de Corr. Hell. τόμ. XV, p. 569, άρ.
 14. Ἐβδόμαδ. Ἐπιθεώρ. Νεολόγ. τόμ. Γ', σ.
 984-986, 1013-16), ἔνθα « Στρατονίκα Στρα-
 τονίκου άπελευθερωθεῖσ' άπο Θε ο δότου ἔδωκε τῷ
 γενόμενον σταπήρας δεκαπέντε . . . μηνός Ίτω-
 νίου ». Ο λίθος υπάρχει έν τῷ Διδασκαλείῳ, είναι
 δ' ἡ έπιγραφή τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τῷ δέ
 ΚΒ = 22 1/2.

11

..... Δ Α Ι
 Ι Ι Α Λ Ο Υ Ε
 Ω Τ Ι Ο Ν Η Α Π Η
 Ο Υ Κ Α Ι Φ Ο Ρ Τ Ο Υ Ι
 5 Λ Δ Α Μ Υ Ν Α Ν Δ Ρ Σ
 Υ Π Ο Κ Α Λ Λ Ι Σ Τ Ρ Α Τ Ο
 Τ Ω Ν Ο Σ Δ Η Κ Β Μ Θ Ε Ψ Ι
 Η Α Π Η Υ Π Ο Α Ν Τ Ε Ρ Ω Τ Ο Σ

..... δ]ει.
 . . . [Βουπ?]όλου Έ., [Ε-
 ρ]ώτιον ἢ άπ[η]λευθερωμέν]η υπό

ου καὶ Φορτου[νάτου δηναρίου]
 Ὡς λδ , Αμύνανδρος[ος]
 ὑπὸ Κκαλλιστράτου[ο τοῦ Ἀρίστου]-
 τωνος δη[ναρίου] καὶ μθ' Ἐμ[πεδῶ]
 ἢ ἀπ[ηλευθερωμένη] ἢ ὑπὸ Ἀντέρωτος

Λίθος λευκὸς ἔχων πλάτος 0,28, μήκος δὲ 0,33 καὶ πάχος 0,07. Εὐρέθη ἐγγυὲς τῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων τῆς Λαρίσης, προσήνεγκαν δ' αὐτὸν τῷ μουσεῖῳ οἱ ἀδελφοὶ Γκαλαβάνη, εἶνε δ' ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν μέχρι τοῦ 5^{ου} στίχου, ὧν δὲ κατάλοιπος ἀπελευθερῶν ἀνήκει εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐν στίχῳ 3^ῳ καὶ 8^ῳ ὑπάρχουσι συμπεπλεγμένα τὰ γράμματα ΝΗ καὶ ΠΗ, τὸ δὲ «ἀπηλευθερωμένη» ἐν τοῖς αὐτοῖς στίχοις εἶνε συντεταγμένον εἰς τὸ τριγράμματον ΑΠΗ. Τὸ δ' ἐν στίχῳ 5^ῳ ΛΔ ἴσως εἶνε ἀριθμὸς δηναρίων.

12

. Ν
 . . Ν Σ Ε Β Α Σ Τ Ο
 . . Λ Ρ Α Β Ι Κ Ο Ν Α Δ
 . . Ι Ε Ι Κ Η Τ Ο Ν Η
 Ὡς . . Ι Σ Ε Π Ι Ψ Ε /
 . . Η Ι Ο Υ Δ Α
 . . Ι Ο Υ Τ Ο Υ Ε

[Λούκιον Σεπτίμιον Περτινάκκ Σεουήρου]ν Σεβαστ(ῶ)ν αὐτοκράτορα Ἀ(ρ)αβικόν, Ἀδ[ι]αβηνικόν [ἀν]είκητον ἢ (τῶν δεινῶν)

Ὡς [πύλ:]ις, ἐπιμε[λι]θέντος Πομπ[η]λίου Δκ.
ίου τοῦ Ἐ.

Λίθος λευκὸς ἔχων μήκος 0,61, πλάτος δὲ 0,41 καὶ πάχος 0,13 καὶ ἀποκεκρουμένος ἄπανταχόθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διοσκακλεῖον ἐκ τοῦ χωρίου Μπαξιλάρ, εἶνε δὲ ἢ ἐπιγραφὴ περὶ τὸ 195 μετὰ Χριστὸν ἀνατεθειμένη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Σεπτίμιον Σεουήρου Σεβαστὸν, Ἀραβικόν, Ἀδιαβηνικόν ἀνείκητον, περὶ οὗ ὄρα καὶ ὁμοίας ἐπιγραφὰς ἐν C. I. G. ἀριθ. 1320, 1618, 2878 καὶ 5891. Τὸ ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ Ρ ὁ χαρακτὴς ἐχάρξε πλημμυλῶς

13

. Λ Ο
 Τ Υ Χ Ω Σ
 Δ Ι Ω Ν Α Ν Ο Σ
 Τ Υ Χ Ι Κ Ο Σ Φ Ο Ρ Τ Ο Υ
 Ὡς Τ Ο Υ Τ Ο Υ Φ Ο Ρ Τ Ο Υ Ν
 Τ Ο Υ

λο
 τυχοῖ
 Δίων Νος.
 Τυχικὸς Φορτου[νά-]
 του τοῦ Φορτου[νά-]
 του.

Λίθος λευκὸς εὐρεθεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνω καὶ κάτω καὶ δεξιόθεν ἔχει μήκος 0,30, πλάτος δὲ 0,48 καὶ πάχος 0,06. Τὰ γράμματα τῶν τριῶν πρώτων στίχων εἶνε μικρότερα καὶ ἀπέξεσμένα καὶ δεικνύουσί πως ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον χρόνον ἢ εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ λίθου ἐχρημάθησαν ὕστερον τὰ διὰ μειζόνων γραμμάτων «Τυχικὸς Φορτου νά του τοῦ Φορτου ἀ του». Ὁ λίθος ἦτο ὡς ἐπιτύμβιος, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους.

14

. Ι Σ Τ Ι Θ Ε Μ Α Ι Σ
 Υ Ε Κ Α Ι Σ Ω Ν Τ Λ
 Ν Α Ε Ι Τ Ρ Ο Φ Ι Μ Ω Ν
 Τ Ω Ν Π Ω Λ Λ Α Π Ω Θ Ω Υ Ν

.ς τίθεμαι σ.
ε καὶ σῶν τε.
ν] αἰετρίσιμον.
 τὸν πολλὰ πάθουν.

Ὁ λίθος λευκὸς, εἶνε δὲ ἀποκεκρουμένος ἄπανταχόθεν καὶ διηρημένος εἰς δύο τεμάχια, εὐρέθη δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ Περδικάρη οὔσῃ ἐγγυὲς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἔχει δὲ μήκος 0,24, πλάτος δὲ 0,34 καὶ πάχος 0,21. Νῦν δ' ὑπάρχει ἐν τῷ Διοσκακλεῖῳ καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων, φρίνεται δ' ὧν ἑμμετρος. Τὸ Θ καὶ φ ἔχει τὸ στρογγύλον γωνιαῖον.

15

...ΙΟΥΛΙΤΙΛΙΥΠΙΛ^ΛΔΠΖΗΗΝΙΣΙΧΛΑΞ
 ΣΣΕΟΙΔΕΜΝΗΣΤΗΡΓΓΠΙΝΥΜΦΑΣΕΜΕΣΟ
 ΗΥΘΥΓΑΜΩΝΑΓ...ΟΓΑΡΧΡΟΝΟΣΟΥΔΕΝΟΝ
 ΙΠΠΟΝΙΚΙΣΛ...ΠΙΡΑΜΑΕΠΟΙΕΙ
 ΛΕΥΚΙΟΣΤΥ...ΩΧΑΙΡΕΙΝ

...λίας
 ός σ'(ε) οίδε[ν] μνησπ[ε]ρ[ε]ς έπι νόμφας έμέσο[υν] σε[ι]
 ε[θ]θ[ε] γάμων ά[κ] [α]ρεσθ[ι]· ό γάρ χρόνος ούδέν, οσ[ου] γε[ι]
 'Ιππωνικίς Λ(.....) π[ε]ίραμ[α] (α) έποίηι.
 Λεύκιος τ[ω] τέκν[ω] χαίρειν.

Λίθος υπογλυκυζών και ών ένφοκοδομημένος έν τινι του προουραργείου αποθήκη παρά τόν Πηγειών, άφ[ε]ρέθη εκείθεν και μετανήχθη εις τό Διδάσκαλειόν, είνε δέ αποκεκρουμένος επί των γραμμάτων άνωθεν και ών των μετά Χριστόν χρόνων έχει μήκος 0,38, πλάτος δέ 0,36 και πάχος 0,09. Έν τώ μεσώ των γραμμάτων έχει βάθυσμα τι ό λίθος γενόμενον διά σφυρίου. Έχει έν τώ 2^ο στήλω τριγράμματον σύμπλεγμα εκ των γραμμάτων ΝΗΣ και ΤΗΡ, έν δέ τώ 3^ο εκ του ΜΩ και ΟΣ και ΔΕ και έν τώ 5^ο εκ του ΟΣ. Είνε δ' έμμετρος ή έπιγραφή και πολύ μεταγενεστερα, ως δεικνύει το έμέσοον (= έμεσώτερον) και το πείραμα, και ό χρόνος των φωνηέντων έν αύτ[η] ούδαμως τηρείται· διότι τό ΝΗ του 'Ιππωνικίς και το ΡΑ του πείραμα λαμβάνονται ως βραχέα.

16

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 'Ασκληπιού

Λίθος λευκός και ένφοκοδομημένος έν τινι του Σκαλιώρα οικοδομήματι έν τη νάχ άγορ[ά] «Βικτωρια». Έχει μήκος 1,15, πλάτος δέ 0,60 και πάχος 0,38. Ήν ίσως βάθρον άγάλματος αύτου. Τα γραμματα είνε των πρό Χριστού χρόνων.

17

Α Τ Ο

Λίθος λευκός και άγκώδης, είνε δ' αποκεκρουμένος δεξιόθεν και έχει μήκος 0,65, πλάτος δέ 0,61, πάχος δέ, ένθα είνε και τά γραμματα,

0,23. Τα γραμματα έχουσι μέγεθος 0,06. Όλίθος εύρεθείς έν τώ άγίω 'Αγιλλεϊώ μετανήχθη εις τό Διδάσκαλειόν.

18

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΤ Πρωτογένη[ς]

Λίθος λευκός έχων κίονας έκαστέρωθεν και βάθυσμα μετά γείσου, έφ' ού ή έπιγραφή, άλλ' αποκεκρουμένος δεξιόθεν, κάτωθεν και άριστερόθεν, έχει μήκος 0,33, πλάτος δέ 0,21 και πάχος 0,10. Εύρέθη μεταξύ άλλων λίθων, εθεν μετανήχθη εις τό Διδάσκαλειόν.

19

...ΔΟΥΡΕΙΟΣ ...

Ο λίθος λευκός και αποκεκρουμένος δεξιόθεν, άριστερόθεν και κάτωθεν. Υπό τά γραμματα έχει βάθυσμα, ύπεράνω δ' αύτων ύπάρχει άέτωμα μετά στρογγύλου κοιλώματος. Τα γραμματα κείνται κατά τό μέσον του άετώματος. Ο λίθος εύρέθη έν τώ ναώ του άγίου 'Αγιλλεϊού, εθεν μετανήχθη εις τό Διδάσκαλειόν, και έχει μήκος 0,47, πλάτος δέ 0,20 και πάχος 0,13. Είνε δέ ή έπιγραφή των πρό Χριστού χρόνων και « Απολλοδ ούρειος ή « Αποδ ούρειος », κτλ.

20

ΦΙΛΟΞΕΝΙΔΑΣ . ΦΙΛΟΞΕΝΕΙΟΣ

Φιλοξενίδας Φιλοξένειος

Λίθος λευκός έπιτύμβιος εύρεθείς έν τώ ναώ του άγίου 'Αγιλλεϊού κατά την πλακοστρωσίαν αύτου μετά των γραμμάτων προς την γ[η]ν έστραμμένων. Υπεράνω των γραμμάτων ύπάρχει γείσον, ύπεράνω δ' αύτου ανάγλυπτα κοσμήματα, κάτωθεν δέ των γραμμάτων δύο βόδακες. Ο λίθος ών αποκεκρουμένος άνω και κάτω έχει μήκος 0,67, πλάτος δέ 0,52 και πάχος 0,13. Η έπιγραφή ούσα νυν έν τώ Διδάσκαλειώ φαίνεται ούσα των πρό Χριστού χρόνων.

21

ΘΕΝΟCΟΥCΑΤCΕ...ΚΑΛΕ
 .ΝΤΩ ΩCΝΕΟΝΑΝΘΟC

. Ο Ρ Η Σ Π Α Ν Τ Ο Θ Α Λ Ο Υ Σ Π Ρ Ω Τ Ο
 . Α Ν Η Κ Α Λ Υ Κ Ω Ν Κ Α Ι Ξ Ε Λ Λ Ο Υ
 5 . . Γ Α Μ Ω Δ Ε Κ Α Π Ε Ν Τ Α Ε Τ Η Σ
 Μ Ε Ι Γ Ν Υ Σ Θ Α Ι Ε Ν Φ Θ Ι
 Μ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Ε Ι Ξ Α Ι Υ Π Ν Ο Ν
 Ε Χ Ο Υ Σ Α Μ Α Κ Ρ Ο Ν
 Μ Η Τ Ρ Ο Π Ο Λ Ι Σ Λ Ε Ο Ν Τ Ω
 10 Τ Η Ι Δ Ι Α Θ Υ Γ Α Τ Ρ Ι Μ Ν Ε Ι Α Σ
 Χ Α Ρ Ι Ν Η Ρ Ψ Ο Χ Ρ Η Σ Τ .
 Χ Α Ι Ρ Ε

[Παρ]θένος οὐσα τ[έθεικ]α Λε-
 [ο]ντῶ ὡς νέον ἄνθος
 [ῶ]ρης πικντοθλοῦς πρωτο-
 [φ]χνῆ καλύκων καὶ μέλλου-

5 [σx] γάμω δεκαπενταετής
 μείγνυσθαι ἐν φθι-
 μένοις κείμκι ὑπνον
 ἔχουσα μακρόν.
 Μητρόπολις Λεοντῶ
 10 τῆ ἰδίᾳ θυγατρὶ μνείας
 χάριν ἦρωσ χρυστ[ῆ]
 χάρει

Λίθος υπογλυκυκίτων καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνω-
 θεν καὶ εἰς δύο διηρημένος τεμάχια εὐρέθη ἐν Σου-
 φλαρίοις, ὅθεν μετεφέρθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει
 δὲ μήκος 0,99, πλάτος δὲ 0,53 καὶ πάχος 0,12.
 Ἐν στίχῳ 4^ῳ ὑπάρχει σύμπλεγμα ἐκ τριῶν γραμ-
 μάτων ΝΗΚ καὶ ΝΚ, ἐν δὲ τῷ 2^ῳ καὶ 10^ῳ ἐκ τοῦ
 ΝΕ καὶ ἐν τῷ 5^ῳ καὶ 11^ῳ ἐκ τοῦ ΤΗ καὶ ΝΗ. Ἐν
 τῇ ἐπιγραφῇ αὐτῇ τὸ Μητρόπολις εἶνε ὄνομα γυ-
 ναικός, ὅπερ ἀλλαγῶς εὐρίσκεται μόνον ὡς ὄνομα
 πόλεως, τὸ δὲ ὄνομα τῆς θυγατρὸς αὐτῆς εἶνε
 Λεοντιῶ, ὅπερ ἐν στίχῳ 9^ῳ κατὰ ὁστικὴν πτώσιν
 ἀντὶ τοῦ Λεοντοῖ σχηματίζεται Λεοντῶ, πρὸς. καὶ
 ἐν Κρητ. ἐπιγρ. ὁστικὴν Λαιτῶ (C. I. G. 2554.
 Comparetti Mus. Ital. I, 141). Εἶνε δὲ ἡρωελε-
 γεῖον ἔχον ὡδε:

[Παρ]θένος οὐσα τ[έθεικ]α Λεοντῶ ὡς νέον ἄνθος
 [ῶ]ρης πικντοθλοῦς πρωτο[φ]χνῆ καλύκων
 καὶ μέλλου[σx] γάμω δεκαπενταετής μείγνυσθαι
 ἐν φθιμένους κείμκι ὑπνον ἔχουσα μακρόν.

Μητρόπολις Λεοντῶ
 τῆ ἰδίᾳ θυγατρὶ
 μνείας χάριν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ προ τῆς συντάξεως ΡΗΣ
 ὅτι ἀπαιτεῖται μακρὰ συντάξι, το μέτρον δεικνύει.
 Ἄντὶ δὲ τοῦ « ὄρωσ » ἡ ἀνοξέωσι, ὅπερ ἡμεῖς
 ἐγράψαμεν, ἵσως ἄλλοις τις ἤθελε προτιμασθῆ να
 γράψῃ « κοῦρωσ ». Ἡ ἐπιγραφή δὲν μοι φαίνεται
 ἀρχαιότερα τοῦ τρίτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὡς
 δεικνύει ἡ λέξις πρωτοφανῆς καὶ δεκαπενταετής,
 ἀλλ' ἔτι μεταγενεστέρη. Δὲν συνεπληρώσαμεν δὲ
 « τ ἔθωκ α », οὐ ἡ ἔθωκ ἀγλῶται διὰ τοῦ 4^ῳ
 στίχου, ἀντὶ τοῦ « τ ἔθωκ α » διὰ το ἀντικείμενον
 « πρωτοφανῆ καλύκων », δι' οὗ πιθανῶς θέλει να
 ἀγλῶται προτέλειά τινα, ἕκτος ἐάν νομισθῆ ὅτι ὁ
 γραφάτης κακῶς ἐγράψῃ « πρωτοφανῆ ἀντὶ τοῦ
 πρωτοφανῶν ».

22

Τ Ε Τ Ρ Α Ε Τ Η Σ Ω Ν Ε Λ Ι Π Ο Ν
 Η Λ Ι Ο Υ Τ Ο Γ Λ Υ Κ Υ Φ Ε Ν Γ Ο Σ
 Τ Ρ Υ Φ Ω Ν Ι Α Ν Ο Σ Δ Ε Κ Α Λ Ο Υ Μ Ι
 . Λ Λ Ο Υ Σ Κ Α Ι Φ Ρ Ε Ν Ω Ν Ε
 . . . Τ Ο Γ Γ Ρ Α Γ Κ Α . Γ Λ

τετραετής ὄν ἔλιπον
 ἡλίου τὸ γλυκὺ φένγωσ,
 Τρυφωνιανὸς δὲ καλούμκι
 [κx]λλοῦσ καὶ φρενῶν ἔ-
 5 [χων] τὸ γ[ε]ρα[ε] κα[ι] γ[λ]ρ[ι]

Λίθος λευκὸς μετ' ἀνθεμίου ἄνωθεν καὶ ἀποκε-
 κρουμένος κάτωθεν μετὰ τὰ γράμματα, εὐρέθη ἐν
 τῇ νέᾳ ἀγορᾷ « τῆ Βικτωρίας », ὅθεν μετεφέρθη εἰς
 τὸ Διδασκαλεῖον, καὶ ἔχει μήκος 0,69, πλάτος δὲ
 0,55 καὶ πάχος 0,15. Ἐν τῷ 1^ῳ καὶ 2^ῳ στίχῳ
 ὑπάρχει σύμπλεγμα διγράμματος ἐκ τῶν γραμμά-
 των ΝΕ καὶ ΝΓ καὶ τοῦ ΗΣ. Ἡ ἐπιγραφή εἶνε
 τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

23

. . . Ι Κ Τ Η Σ Ι Σ
 . . . Ω Σ Ι Π Α Τ Ρ Ο Υ

[Ἐπ]ικτησις
 Σ]ωσιπάτρου

Λίθος λευκὸς εὐρεθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀ-
 γιλλεῖου, ἀποκεκρουμένος δ' ἄνωθεν, ἀριστερόθεν
 καὶ κάτωθεν ἔχει μήκος 0,35, πλάτος 0,45 καὶ

πλάτος 0,19. Ὑπερνω τῆς ἐπιγραφῆς ἴσαν ἀνάγλυπτοι εἰκόνες, ἀλλ' αὐταὶ νῦν εἶνε ἀποκεκρουμένα. σφίζονται δὲ μόνον νῦν πόδες κυνός καὶ ἀνθρωπισκός δεξιόθεν. Ἡ ἐπιγραφὴ νῦν εὐρίσκεται ἐν τῷ Διδασκαλείῳ καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

21

... ΚΑ ... [Φυλά?]κα
... ΓΟΚΙ ...

Λίθος λευκός καὶ ἀπανταχόθεν ἀποκεκρουμένος, ὑπερνω δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχων γείσον μετ' ἀετώματος, οὗ τινος μικρὸν μέρος σφίζεται, ἔχει μῆκος 0,37 καὶ πλάτος 0,39 καὶ πλάτος 0,18. Νῦν μετανεχθεὶς ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ἐνθα εὐρεθῆ, ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλείῳ, εἶνε δὲ τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

24

Ε Π Ι Κ Α Ρ Π Ι Α
Σ Ω Τ Α Τ Ω Ι Δ Ι
Ω Α Δ Ε Δ Φ Ω
Μ Ν Η Μ Η Σ
Σ Χ Α Ρ Ι Ν Σ

Ἐπικαρπία
Σώτη τῷ ἰδί-
ῳ ἀδε(λ)φῷ
μνήμας
Σ χάριν Σ

Λίθος λευκός ἀποκεκρουμένος κάτωθεν καὶ ἔχων μῆκος 0,23 καὶ πλάτος 0,23 καὶ πλάτος 0,10 εὐρεθῆ ἐν τινι οἰκίᾳ παρὰ τὴν νομαρχίαν, ὅθεν μετανεχθῆ εἰς τὸ Διδασκαλείον, κατὰ λάθος δὲ ὁ χαρακτῆς ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ ἐχάραξεν « ἀδεδφῷ » ἀντὶ τοῦ « ἀδελεφῷ ». Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε τῶν μετὰ Χριστοῦ χρόνων.

26

... Α Ε Π Ι Τ Υ Ν Χ Α
... Ο Ν Ε Α Υ Τ Η Σ Α Ν Α
... Ι Α Σ Χ Α Ρ Ι Ν

[Μικρὴ?]κ Ἐπιτύνη-
[νον τῷ]ν ἐκαστῆς ἀνδ-
[ρῶν] με]ν[ικ]ος χάριν

Λίθος λευκός ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν καὶ ἀριστερόθεν καὶ κάτωθεν. Ὑπὸ τὰ γράμματα ὑπάρχει βάθυσμα, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀνάγλυπτος κεφαλή. Ὁ λίθος εὐρεθῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου ἀνακαινιζομένου, ὅθεν μετανεχθῆ εἰς τὸ Διδασκαλείον, ἔχει μῆκος 0,37, πλάτος δὲ 0,36 καὶ πλάτος 0,12 καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων. Ὁ χαρακτῆς ἐσφαλμένως ἐχάραξεν ΑΝΑ ἀντὶ τοῦ ΑΝΔ ἄνδ ρα. Ἐν τῷ 2^ῳ στίχῳ ὑπάρχει σύμπλεγμα ἐκ τῶν γραμμάτων ΤΗ. Συνεπιληρώσαμεν δὲ « *Ἐπιτύνη νον* » καὶ οὕτ' « *Ἐπιτυνά νοια* » διότι καὶ ἐν ἐτέρᾳ ἐμμέτρῳ ἐπιγραφῇ Λαριστικῇ φέρεται τὸ ὄνομα Ἐπιτύνηνος διὰ τοῦ Ν καὶ οὕτ' διὰ τοῦ Γ (Mittheilung, 1886 σ. 451, ἀρ. 2, στίχ. 4).

27

... Ζ Ε Κ Ο Ι Ζ .
... Λ Ν Ο Ν Χ Α Λ Ε Ι Η
... Ε Ν Ι Ν Ο Υ Σ Ω
..... ε ἔ[χ]ο[ε].
... [Ἄρξ?]νον Χαλεί(η)
... ἐνὶ νοῦσφ.

Λίθος ὑπογλαυκίζων καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν τῶν γραμμάτων καὶ ἀριστερόθεν παρ' αὐτὰ. Ὑπὸ τὰ γράμματα ὑπάρχει ἱππεὺς μετὰ γλαυμύδος ἐξηγεωμένης. Ὁ λίθος εὐρεθῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετανεχθῆ εἰς τὸ Διδασκαλείον, ἔχει μῆκος 0,84 καὶ πλάτος 0,47 καὶ πλάτος 0,06, εἶνε δὲ τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων. Ἡ ἐπιγραφὴ ἴν ἔμμετρος, πόλις δὲ Χαλία ὑπάρχει ἐν Βοιωτίᾳ, ἀλλ' οὕτ' Χαλείη, φέρεται δ' ἔμμος καὶ Χαλειῆς (C. I. G. 1567, 6. Mittheilung, 1882 p. 499, 1, στίχ. 5) καὶ ἐν Χαλείῳ (C. I. G. 1607, 5).

28

Ε Ρ Ω Σ Ο Λ Υ Μ Π Ι Χ Ο Υ
Κ Α Ι Λ Α Ρ Ι Σ Η Σ Α Π Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ε
Η Ρ Ω Σ Χ Ρ Η Σ Τ Ε Χ Α Ι Ρ Ε

Ἐρωσ Ὀλυμπίχου
καὶ Λαρίσης ἀπελευθερε-
ῆρος χρηστὴ χάρις.

Λίθος υπογλαυκίζων και υπεράνω μὲν τῶν γραμμάτων ἔχων βάθοςμα εἰς δεξιὸν ἀπολήγον, κάτω δ' αὐτῶν Ἑρμῆν και ἔμβολον εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετηρέθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ὁ λίθος ἔχει μῆκος 0,77 και πλάτος 0,43 και πάχος 0,09. Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα Μάρουσα εἶνε ὄνομα γυναικός. Ἡ ἐπιγραφή εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

29

ΓΑΙΟΣΙΟΥΛΙΟΣ
ΕΠΙΚΤΗΤΟΣΖΩΣΙΜΩ
ΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ
ΤΕΚΝΩ
ΧΑΙΡΕΤΕ ΖΩ

Γάιος Ἰούλιος
Ἐπίκτητος Ζωσίμω
μνήμης χάριν
τέκνω.
Χαίρετε, ζῶ.

Λίθος υπογλαυκίζων και εὐρέθεις ἐν τοῖς Σουφλαρίοις Λακρίσης, ὅθεν μετηρέθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει υπεράνω τῶν γραμμάτων προτομήν ἀνάγλυπτον ἀνδρός κακῆς τέχνης, ἀπολήγει δὲ εἰς δεξιὸν και ἔχει μῆκος 0,86 και πλάτος 0,35 και πάχος 0,12. Ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ὁ χαρακτήρις ἦν ἀμαθής και ἀνεπιτήδειος διότι προέταξε τὸ « μνήμης χάριν » τοῦ « τέκνω ».

30

..... Ε Μ Α Ν
..... ΧΑΡΙΝΕΤΩ
..... ΟΝΑΤΟΝΥΙΟΝΜΝ
ΙΝΕΤΩΝ Θ ΗΡΩΕ .
δ ΧΑΙΡΕΤΕ

.....]εμκν.....
[μνεῖας] χάριν ἐτῶ[ν ..
.....]ονα τὸν υἱὸν μ[νεῖας
χάρ]ιν ἐτῶν θ'. ἤρωε[ς]
χαίρετε.

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος ἄνω, δεξιόθεν και ἀριστερόθεν και ἔχων ὑπὸ τὰ γράμματα ἔριππον

ἀποκεκρουμένον εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετηρέθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μῆκος 0,35 και πλάτος 0,36 και πάχος 0,09. Ἐλησημονήθη ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ ἢ ὀριζόντιος γραμμῆ τοῦ Α ἐν τῷ χιόντι. Ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ἐν τῷ 2^ῳ και 4^ῳ στίχῳ ἔχει σύμπλεγμα ἐκ τῶν γραμμάτων ΝΕ, ἐν δὲ τῷ 4^ῳ ἐκ τῶν γραμμάτων ΩΝ και ΗΡ.

31

. ΕΥΚΙΟΣ ΔΕΚΜΙΟΣ /
. . ΥΚΙΟΥΙΟΣ ΟΥΕΛΙΝΔ
Ι Σ Σ Ο Σ Λ ΕΥΚΙ Ε Δ Ε Κ
Μ Ι Ε Λ Ε Υ Κ Ι Ο Υ Ο Υ Ε Λ Ι Ν
δ Ι Α Π Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ε Μ Ε Δ Ν
Ε Η Ρ Ω Σ Χ Ρ Η Σ Τ
Ε Χ Α Ι Ρ Ε

[Α]εὐκίος Δέκιμος [Α
ε]υκίου [ο]ύος, Ουελίνδ-
[κ]ς οὐς. Λευκίε, Δέκ-
[μ]ιε Λευκίου, Ουελίν[δ]-
δ κ] ἀπελευθερε, Μέδ[μ]-
ε. ἤρωε χαρισ-
ε χάρτε.

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος μικρὸν δεξιόθεν και ἀριστερόθεν και ἔχων μῆκος 0,52 και πλάτος 0,45 και πάχος 0,10 εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετηρέθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον ἢ Ῥωμαϊκῶν χρόνων αὐτῆ ἐπιγραφῆ. Τὸ Ουελίνδαις εἶνε ὄνομα ἄγνωστον. Ὄνομα δὲ Δέκιμος, ὅπερ ἐγένετο κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ Δέκιμος ἢ ἐκ τοῦ Δέκιμος φερομένου μετὰ τοῦ ιος, δὲν μνημονεύεται ἐν τοῖς Λεξικοῖς. Ἴσως και τὸ ἐν στίχῳ δ^ο ὄνομα Μέδμος, ὅπερ δὲν φέρεται ἐν τοῖς Λεξικοῖς, ἐγένετο κατὰ συγκοπήν ἐκ τοῦ φερομένου Μέδμος, ὡς ἐκ τοῦ Δέκιμος τὸ Δέκιμος, φέρεται δὲ τὸ ἑλληνικὸν Μέδμια.

32

..... Μ Σ ΧΑΡΙΝ
..... Κ Ν Ο Ν Μ Ο Υ Σ Ι Κ Ο Ν
..... Ω Ν Δ Ο Ι Ω
..... Σ Χ Ρ Η Σ Τ Ε
δ Χ Α Ι Ρ Ε

... μ|νείχ|ε χ|ρί|ν
 τεχ|νον Μουσικ|ν
 ἐτῶ ν δ|νω
 [ἄ]ρω|ε χ|ρί|στε
 δ χ|ρί|στε.

	ν	
Λα[. . .]	[Z]ώσ[ιμο]	Λα[[Z]ώσ[ιμο]ν
τόν ε	[ι]διό[ν]	τόν ε[ι]διό[ν]
οίκε	την	οίκετην
[ε]κατ	ῶν	ἐκκ τῶν
έκυ	τού	έκυτού
[μ]νε	ίχε	[μ]νείχε
[χ]ρί	ρί[ν]	[χ]ρί[ρί]ν

Λίθος λευκός αποκεκρουμένος ὄνω καὶ ἀριστερῶθεν εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μήκος 0,45 καὶ πλάτος 0,42 καὶ πῆχος 0,19. Τὸ ΔΟΙΩ νομίζω εἶναι ὄνομα ἀριθμητικὸν ἀντὶ τοῦ ὀθῶ, ἂν μάλιστα συμπληρωθῆ, ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ ἐπιῶν. Ἡ ἐπιγραφή τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων φανερὰ οὖσα καὶ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ τρίτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

33

L A
 Δ Ι Λ Ι Α C Α Λ Ε Ι Ε Α Ν Δ
 Ρ Α Γ
 ἰ
 Αἰλίχης Ἀλεξάνδ-
 ρα[ε]

Λίθος λευκός ἔχων μήκος 1,15 καὶ πλάτος 0,72 καὶ πῆχος 0,25 εὐρέθη ἐν τῇ παρὰ τὸ θέατρον τῆς Λαρίστης γῶρᾳ καὶ εἶναι ἐνοικοδομημένος ἐν τῇ εὐθείᾳ τῆς οἰκίας τοῦ Νικολάου Καϊμάκη ὑπαρχοῦτος ἐν τῇ ἀκροπόλει. Τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,10. Ὁ γραφικὸς ἐγράφη κατὰ λάθος Ἀλεξάνδρου, ἔθνη καὶ τὸ Σ ἀρῆκεν ἀπελὲς ὡς Γ ἀντὶ τοῦ Ε ἢ τοῦ C, ὅσπερον δ' ἐγράφη ὑπεράνω τῶ ΛΑ διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ L, ἵνα ἀναγνωσθῆ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων, πιθανῶς δὲ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

34

Λ Α	Ζ Ω Ε
Τ Ο Ν Ε	Δ Ι Ο
Ο Ι Κ Ε	Τ Η Ν
Κ Κ Τ	Ω Ν
Ε Α Υ	Τ Ο Υ
Μ Ν Ε	Ι Α Γ
Λ	Ρ Ι Ν

Λίθος ὑπογλυκαίζων καὶ ἔχων μήκος 0,65 καὶ πλάτος 0,48 καὶ πῆχος 0,14 εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ὑπάρχει ἔριππος, οὗ τινος σφίζεται μόνον μέρος τοῦ ἵππου, οὗ κάτωθεν ὑπάρχουσι δύο κύνες κυνηγετικοί, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν γραμμάτων ὑπάρχει ἀνάγλυπτος εἰκὼν γυναικὸς οὐχὶ καλῆς τέχνης. Σημειωτέα δ' εἶναι τὸ ἴδιον γραφόμενον εἶδος, δι' οὗ δεικνύεται ἡ προφορὰ τοῦ Εἰ ὡς I, καὶ ἡ γραφή τῆς προθέσεως ΕΚ διὰ διπτοῦ Κ, ἡ ἐκφορὰ δ' αὐτῆ γίνεται καὶ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς, «ἐκκ τοῦ» (δ' - γ' αἰῶνος π. X.) καὶ «ἐκκ τῶν» (284 π. X.). Ὅρα Meisterhaus Gr 2 p. 81, § 40, 2. Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων καὶ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

35

. . Δ
 . . Ϛ C
 . . Τ Ο Ν
 Η Ρ Ψ

Λίθος λευκός καὶ αποκεκρουμένος ἀπανταχόθεν, οὗ σφίζονται μόνον τὰ γράμματα ταῦτα καὶ δεξιόθεν αὐτῶν τὰ ἐπίσθια ἵππου καὶ ἡ γλαμῦς ἱππέως ἐξηνεμομένη, ἔχει μήκος 0,17 καὶ πλάτος 0,12 καὶ πῆχος 0,07. Εὐρέθη ὁ λίθος μεταξὺ ἄλλων λίθων ἐν τινι ὁδῷ, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον.

36

Ι Ρ Ψ C	[ἄ]ρωε
Κ Α Ι Ρ Ε	[χ]ρίστε

Λίθος λευκός ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ἀποκεκρουμένος, ὑπ' αὐτὰ δ' ἔχων ἀνάγλυπτον ἱππέα μετὰ γλαμῦδος ἐξηνεμομένης καὶ ἵππον καὶ ὑπ' αὐτὸν γθόνιον Ἑρμῆν, εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μήκος 0,78 καὶ πλάτος 0,60 καὶ ὕψος 0,17.

37

. . . I S E R A P I A P . . .
 . . . A D R I A N V B . . .
 . . . O V E N E R I . . .
 . . . S I S I D I S . . .
 5 . . . V N C I A E Q
 . . . N I E O R
 . . . A B V S Q
 . . . I S N V
 . . . S Q V N I
 10 . . . L I V S
 V

Λίθος λευκός και αποκακρωμένος δεξιόθεν ελίγον κατά τους 4 πρώτους στίχους και άριστεροθεν και άνωθεν ύπερκνω των γραμμάτων και κάτωθεν παρ' αυτά έχει μήκος 0,62 και πλάτος 0,22 και πάχος 0,18, εύρεθη δ' εν τη νέα αγορά, όθεν μεταφέρθη εις το Διδασκαλείον. Η Λατινική αύτη επιγραφή καλώς ύφ' ήμων αντιγραφείσα ως αναγνωσθή και συμπληρωθή ύπ' άλλων επιτηδαιωτέρων.

Τό Αττική Γραμμάτ. σελ. 1906

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΖΗΚΙΔΗΣ

ΑΤΤΙΚΟΝ ΑΓΓΕΙΟΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΜΠΗΣ ΓΑΜΟΥ

(Πινάξ 6-7).

Οφείλω νά εκφράσω προς τον κ. Β. Στάχην θερμάς εύχαριστίας, διότι εις αυτόν όφειλω τήν τιμήν τής δημοσιεύσεως του επί του πίνακος 6 εικονιζομένου ώραιού άγγείου.

Το άγγείον τούτο, κρατήρ έρυθρόμορφος έλευθέρου έρυθμού, εύρεθη εν Τανάγρα και ήγγραθή δια τó Έθνικόν Μουσείον (ύψ. 0,29. Διάμ. 0,26). Περιεγράφη διά βραχέων εν τούτς *Πρακτικοίς* 1889 σ. 69 και άλλων λεπτομερέστερον ύπό του Couve (Catalogue N° 1341), αλλά και αι δύο αύται περιγραφαί είναι ανεπαρκείς, ως παραλείπουσαι μίαν σπουδαιοτάτην λεπτομέρειαν.

Η ύπό του Couve (Catalogue πίναξ XXV) δημοσιευθείσα φωτογραφία του άγγείου χρησιμευει μόνον, όπως δείξῃ τήν μορφήν του άγγείου, διότι επί ταύτης δέν φαίνεται ακριβώς ή μοναδική εκείνη λεπτομέρεια, ήτις άξίζει όλως ιδιαίτέρως νά σημειωθή και νά εξετασθή μετά πολλής προσοχής.

Η επί των πλευρών του άγγείου εξέλισσομένη παράστασις άπεικονίζει προΰξιν ληρθείσαν εκ των τελετών του γάμου, και δῆ ακριβέστερον τήν μετάβασιν τής νόμφης εις τήν οικίαν του γαμβρού κατά τήν έσπέραν των γάμων, τήν τής νόμφης μέθοδον¹.

¹ Φωτίου Λεξικόν εν λέξ. Ξεθρος ήμμηκόν (τόμ. 1 σελ. 246 Naber). Ο Μ. Collignon (εν κρημφ Matrimonium του Diction-

Μετά τó γαμικόν συμπόσιον, όπερ έγίνετο εν τη οικία του πατρός τής νόμφης, μεταφέροντο οι νεόγαμοι εις τήν οικίαν του γαμβρού συνοδευόμενοι ύπό μεγάλης πομπής. Η εκκίνησις εκ τής πατρικής οικίας τής νόμφης έγίνετο κατά τήν νόκτα ύπό τó φώς των λαμπάδων παρλαβόντες αύτήν (τήν νόμφην) εκ τής αιτωφίας έστίαις επί τήν άμαξαν άγροσιν εις τó του γαμοδόντος έσπέρας ίζανής.

Γάμος, καθ' όν ή νόμφη δέν ώδηγεΐτο εις τήν νέαν αύτης κατοικίαν ύπό τήν λάμψιν των νομηκων δάδων, δέν έλογίζετο ως κανονικός γάμος², διό τούτο δέ και οι άγγειογράφοι³, εις τήν παράστασιν τής εκκινήσεως τής νόμφης, δέν παραλείπουσι ποτέ τας δάδας, αίτινες φέρονται πάντοτε ύπό γυναικός προηγουμένης τής πομπής και μετασφραδούσης τήν καρλίην προς τους νυμφίους. Η γυνή αύτη είναι ή μήτηρ τής νεαρής νόμφης³.

Επί του άγγείου ήμων πλησίον τής μητρος εύnaire Saglio-Pottier δομαΐζει το μέρος τούτο τής τελετης άγορής, και παρατίπει δια τήν λέξιν ταύτην εις τον Ήρωμον (άγορή) πορεία τής νόμφης προς τον άνδρα, Ρόδιον⁴ άλλα ή λέξις αυτή, κρημξ ιδιαίτερος την Ρόδιον και δέν δύναται νά λησθή ύπ' άλλης προαιρουσος περί Αττικής.

¹ Σμολ εις Εδρ. Νικ. 989

² Furtw. Coll. Sabouroff πιν. LVII Wiener Vorleget. 1888, πιν. VIII, 1 Diet. des antiq. έρθρ. Matrimonium κλ.

³ Εδρπ. Μθδ. 1027 Φων. 344 και Ήρωμ. Αδλ. 723-734

ρηται βωμός ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε πύρ (εἰκονιζόμενον δι' ἐπιθέτου λευκοῦ χρώματος ἐξαρκυσθέντος, οὐτινος ὅμως ἔγχρη φάνονται ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐξεταζόμενον ὑπὸ εὐνοϊκῶν φωτισμῶν). Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου ἐτελέσθη ἀνακριβῶς ἡ πρὸ γάμου θυσία καὶ ἀπὸ τῆς πυρᾶς αὐτοῦ ἀνήρθησαν καὶ θυμιατὰ δάδες.

Ἀμεσῶς μετὰ τὴν μητέρα ἀκολουθοῦσιν οἱ νεόγαμοι ὁ γαμβρὸς ὁδηγεῖ τὴν νύμφην ἀπὸ τῆς χειρὸς¹ δεικνύων εἰς αὐτὴν τὸ μέλλον νὰ ἀπαντήσῃ αὐτοῦς ὄχημα, ἢ δὲ νύμφη κύπτει τοὺς ὀφθαλμούςς της κινητικῶς πρὸ τῶν βλεμματικῶν τοσοῦτου κόσμου παρατηρούντος αὐτήν. Σημειωτέον ὅτι ἡ νύμφη δὲν ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν πέπλον.

Ἄνωθεν τῆς μητρὸς ἵπταται εἰς Ἑρώς μεταστρέφων τὴν κεφαλὴν, ὅπως παρατηρήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν νύμφην. Οὗτος ἵπταται πρὸς τῆριππον, οὐτινος οἱ ἵπποι ἐν μέρει ἀποκρύπτονται ὑπὸ κυματοειδούς τινος ἐξάρσεως τοῦ ἐδάφους διὰ τῆς προεταχμένης δεξιᾶς ἐπιδεικνύει τῇ νύμφῃ τὸ ὄχημα, ἢ ἴσως θωπεύει τὸ στῆθος τῶν ἵππων, ὅπως καταπραΰνῃ τὴν ἀνυπόμονον ὀρμὴν αὐτῶν. Ἐτέρος Ἑρώς ἰσχυόμενος ἐπὶ τοῦ νότου τοῦ ἐνός τῶν ἵππων, διευθετεῖ τὰ προσκεφάλαια τῆς ἀμάξης, ἅτινα νὰ γυνὴ παραλαβούσα ἐξ ἐνός μεγάλου κιβώτιου, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἑρώτα δι' ἐτέρως γυναικὸς, ἐνῶ αὐτὴ ἐπανακλεῖει τὸ κιβώτιον. Εἰς τὴν προετοιμασίαν ταύτην βοηθοῦσι καὶ δύο ἕτεροι γυναικῆς².

Κλάδοι δάφνης φυόμενοι σποραδικῶς ἐκ τοῦ ἐδάφους παριστῶσι τὰ δένδρα, διότι ἡ πρᾶξις ἐκτελεῖται ἐπὶ δασώδους ὄρους καὶ εἶνε πιθανώτατα εἰλημμένη ἐκ τῆς μυθολογίας.

Τὰ πρόσωπα τοῦ ὀπισθοῦ μέρους τοῦ ἀγγείου εἶνε μεγαλύτερα τῶν τοῦ ἐμπροσθίου, ἢ δυσαναλογία δ' αὐτῆ, ἥτις εἶνε ἐπισημητὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος ἡμῶν, παριστῶντος τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγγείου ἐν ἐξελίξει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας, προξενεῖ δυσάρεστον κλισίημα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πρωτοτύπου τῆς εἰκόνης ἐπὶ τοῦ ἀγγείου.

Τέσσαρα πρόσωπα ἀκολουθοῦσι μετὰ τοὺς νεογάμους, ἔμπροσθεν μὲν μία γυνὴ καὶ εἰς γενειο-

φόρος ἀνὴρ, ὧν ἡ μὲν γυνὴ εἶνε πιθανώτατα ἢ θυμιατῶν, ὁ δὲ ἀνὴρ ὁ παρόνυμος, θυμιατῆς ἢ πάροχος¹, ὅπισθεν δὲ μία αὐλητρίς καὶ μετὰ ταύτην ἐν τέλει τῆς πομπῆς εἰς πᾶσι δαμοδόρος.

Εἶτι μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω κλίνεται ἐπὶ τυχαίων ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους, τρεῖς γενειοφόροι ἄνδρες, οἵτινες μετέσχον τῆς τελετῆς, διότι εἶνε καὶ αὐτοὶ ἐστεμμένοι διὰ μύρτου, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς πομπῆς. Οὗτοι εἶνε ὁ πατήρ καὶ οἱ στενωτάτοι συγγενεῖς τῆς νύμφης. Τὰ βλέμματα αὐτῶν εἶνε πρὸς ταύτην ἐστραμμένα, ἀλλ' ἐνῶ οἱ δύο πρῶτοι παρατηροῦσι ταύτην ἀπαθῶς, ἐρειδόμενοι ἡσύχως ἐπὶ τῶν ῥάβδων αὐτῶν, ὁ τρίτος αἶρει διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ πρᾶγμα τι, ἔτοιμος νὰ ἐκσπενδονήσῃ τοῦτο κατὰ τῶν νεογάμων. Ομοίον τι πρᾶγμα ἐπιρριθὲν ἤδη κατὰ τούτων κείται γαμὰ ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης μετὰ τὴν πομπήν.

Ἐν τοῖς Προακτιοῖς τὰ δύο ταῦτα πρᾶγματα οὐδῶς περιγράφονται, ὁ δὲ Couve οὐδαμῶς σημειῶν τὸ γαμὰ κείμενον, ὑποθέτει, ὅτι τὸ μέλλον νὰ ῥιθῆ ὑπὸ τοῦ κληθέντος ἀνδρὸς εἶνε κίνητος (!). Ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἀκριβολίαν ὑπάρχει, ὅτι τὰ δύο ταῦτα πρᾶγματα εἶνε ἀπλούστατα ὑποδήματα.

Μέχρι τούτου δὲν ἐγνωρίζομεν, ὅτι ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, κατὰ τὸν γάμον, τὸ ἔθιμον νὰ ῥίπτωσι κατὰ τῆς νύμφης καταλειπούσης τὴν πατρικὴν οἰκίαν ὑποδήματα, γνωρίζομεν ὅμως ὅτι τὸ ἔθιμον εἶνε καὶ σήμερον ἔτι γενικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Οὐαλίᾳ². Εἰς τὸ ἔθιμον τοῦτο συνήθως ἀποδίδεται συμβολικὴ σημασία. ὑποτίθεται δηλαδὴ ὅτι διὰ τοῦτου ὑποδεικνύεται, ὅτι ἡ οικογένεια καὶ ἰδίως ὁ πατήρ τῆς νύμφης ἀπεκδύονται πάσης ἐπὶ ταύτης ἐξουσίας³. Ἀνάλογον συμβολικὸν ἔθιμον ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑβραίοις: Καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα ἔμπροσθεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὴν ἀγχιστείαν καὶ ἐπὶ τὸ ἀντάλλαγμα, τοῦ σῆσαι πάντα λόγον, καὶ ὑπελέετο ἀνὴρ τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ καὶ ἐδίδου τῷ πλησίον αὐτοῦ τῷ ἀγχιστεύοντι τὴν ἀγχιστείαν αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἦν

¹ Πολυδ., III, 40, Φωστίου ἔ. κ.

² Ἴδε παραδείγματα ἐν δύο νεωτάτοις ἀγγλικῶς μυθιστορήματι, Nancy ὑπὸ Rhoder Broughton I σελ. 114 Pride and prejudice ὑπὸ Jane Austen.

³ Hutchinson, Marriage customs in many lands (Λονδῶνον 1897), Κεφ. XXI.

Ἐβραϊκὸν Ἄνα 917 ἡμίλια ἀλόγων χίμα βασύζων.

² Ἐβραϊκὸν Ἄνα 917 γάμοι Θεσσαλῶν καὶ ἐβόλογοι τυριακοὶ πληθῆς μετὰ τῆς σερτικῆς σημενωσεως τοῦ Weil.

μαριτύριον ἐν Ἰουδαίᾳ¹. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται προκειμένου περὶ ἀπαρνήσεως γάμου μετ' ἐπικλήρου γήραος. Ὁ ποιούμενος τὴν ἀπαρνήσιν ἐδύλου τοῦτο συμβολικῶς ἀπαρνύμενος τὰ ἐαυτοῦ ὑποδήματα, καὶ δίδων ταῦτα εἰς ἐκείνον, ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ ἀπαρνήσις.

Ἡ Jane Harrison εἰς τὴν ὑπέδειξεν τὸ ἀγγεῖον τοῦ Μουσειῦ Ἀθηνῶν, παραπέμπει ἐν τοῖς Prolegomena to the study of the greek religion σελ. 107 εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἑλληνικὰ ζήτηματα § 12) ἀναφερομένην αἰτιολογικὴν ἱστορίαν, τὴν ἐξῆς: «Τίς ἢ παρὰ Δελφοῖς Χάριλα;» Λιμὸς ἐξ ἀρχαῶς τοῖς Δελφοῖς κατέσχε, καὶ πρὸς τὰς θύρας τοῦ βασιλέως ἐλθόντες μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἰκέτευσαν· ὁ δὲ τῶν ἀλγίων καὶ τῶν χειρόπων μετεδίδου τοῖς γνωριμωτέροις αὐτῶν· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ πᾶσιν ἐλθοῦσις δὲ παιδὸς ἔτι μικρῶς ὀρφανῆς γονέων καὶ προσελπιφροῦσις, ἐρράπισεν αὐτὴν ὑποδήματι καὶ τῷ προσώπῳ τὸ ὑπόδημα προσέσθουσιν· ἡ δὲ περιχρᾶ τις οἶσα καὶ ἔρημος, οὐκ ἀγενῆς δὲ τὸ ἦθος, ἐκποδὸν γενομένη καὶ λύσσασα τὴν ζώνην ἀνήρτησεν ἑαυτήν. Ἐπιτείνοντος δὲ τοῦ λιμοῦ καὶ ροσημάτων προσγενομένων ἀνείλεν ἡ Πυθία τῷ βασιλεῖ Χάριλαν ἰλίσσεσθαι παρθένον αὐτοθάνατον. Μόλις οὖν ἀνευρόντες, οὗ τοῦτομα τοῦτ' ἦν τῇ ὑπισθείσῃ παιδί, μειγμένην τινὰ καθαροῦ θυσίαν ἀπειτέλεσαν, ἦν ἐπιτελοῦσιν

ἔτι καὶ νῦν δι' ἐννέα εἰσῶν. Προκείμενα μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀλγίων καὶ τῶν χειρόπων ἐκδιδούς πᾶσι καὶ ξένοις καὶ πολίταις, κομίζεται δὲ τῆς Χαρίλης παιδικὸν εἶδωλον· ὅταν οὖν πάντες λάβωσιν, ὁ μὲν βασιλεὺς ἑαπίζει τῷ ὑποδήματι τὸ εἶδωλον, ἡ δὲ τῶν Θεῶν ἀσχηγρὸς ἀραιμένη κομίζει πρὸς τινα τόπον φασαγγώδη, καὶ αἰ σχοινίον περιάμψατες τῷ τριχίλῳ τοῦ εἶδωλον κατασώττωσιν, ὅπου τὴν Χάριλαν ἀταρξαμένην εἶθαισαν.

Δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου σχετίζεται ὑποσδήποτε πρὸς τὸ διὰ τοῦ ἀγγείου ἡμῶν γνωστον γενομενον περιεργον γαμικόν ἔθιμον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ ἐπίρρησις ὑποδήματος ἐπὶ τῆς νύμφης καταλειπούσης τὸν πατρικὸν οἶκον δὲν εἶνε κατ' οὐδένα τρόπον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν τύψιν τινος δι' ὑποδήματος. Ἄλλως τε δὲ καὶ δὲν γνωρίζομεν τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἡ τύψις αὐτῆ δι' ὑποδήματος ἐν τῷ δελφικῷ ἔθιμῳ¹, γενικῶς μόνον κατανοοῦμεν, ὅτι τὸ ἔθιμον ἦτο ἀγροικόν, ἐνῶ τὸν κεντῶν ἡ ἐπίρρησις τοῦ ὑποδήματος κατὰ τῆς νύμφης εἶχε νομιστὴν ἔθνησιν. Ἄλλὰ καὶ τὸ νὰ ζητήσῃ τις νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἔθιμον τοῦ ἀγγείου ἡμῶν διὰ τοῦ Δελφικοῦ ἔθιμου, εἶνε ὡς νὰ ζητήσῃ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ *obscurum* διὰ τοῦ *obscurius*.

PAUL PERDRIZET

¹ Τροφ. IV, 7. Ηρζλ. Moise Schwab, Le Talmoud de Jérusalem, Τόμ. IX σελ. 226 καὶ Chassan, essai sur la Symbolique du droit σελ. 160

¹ Ηρζλ. Mannhardt, antike Wald-und Feldkulte II, σελ. 298. Usener Rhein. Mus. XXX (1875) σελ. 203

ΑΤΤΙΚΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων ἐξ Ἀττικῆς ψηφισμάτων τὰ μὲν εἶνε ἀνέκδοτα, τὰ δὲ ἐξεδόθησαν, ἀλλὰ προσεδέοντο συμπληρώσεων ἢ συμπλήρωσιν διὰ νέων τεμαχίων· εἰσι δὲ ἐν συνόψει

δύο ψηφίσματα Ἀθηναίων
 τρία ψηφίσματα φυλετῶν
 ἐν ψηφισμα ὁμηρῶν
 ἐν Τετραπόλεων
 ἐν Μεσογαίων
 ἐξ ψηφίσματα θιασωτῶν ἐρακιστῶν ὀργεῶνων.

1. Τῶν ἐνταῦθα ἐκδόδομένων ψηφισμάτων τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων τὸ μὲν πρῶτον εὑρέθη ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἄς ἐν ἔτει 1896 ὀκτανεὶς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιχειρήσεως ἀνήργησε κατὰ τὸν ἔξω Κεραμεικὸν ὁ μακκρίτης Ἀ. Οἰκονόμου (πρὸς. Πρακτικὰ 1896 σ. 20), τὸ δὲ δευτερον εἶχεν ἤδη ἀνακαλυφθῆ ἐν ταῖς ἐρεῦναις ταῖς γενομεναῖς ἐν ἔτει 1890 ἐν ταῖς παρὰ τὸ Δίπυλον τόποις ὀκτανεὶς τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Δ. Μυλωνᾶ (πρὸς. Πρακτικὰ 1890 σ. 19), ἀμφοτέρω δὲ προσέρχονται, ὡς τὰ ἴδια μαρτυροῦσιν, ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Καλλιόπης. Περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου ταδε λέγει ὁ Πυθαγόρας ἐπιπέδων περὶ τῶν τόπων τῶν ἔξω τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κειμένων I 29, 2: *ἐγγυαίω δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμοῦ, κατοῦσαι δ' ἐς αὐτὴν περὶφρούς ἐσιν Ἀριτέμδος καὶ ξόανα Ἀισίτης καὶ Καλλιόπης· ὡς μὲν γὰρ ἐγὼ δοκῶ καὶ δημολογεῖν ἢ ἔτι ἢ Πάμφω· τοῦτο κατὰ τὴν τοῦ Hecker διαρθωσιν Philol. V 129 ἀπὸ τοῦ ἐν χειρογράφοις Σαυροῦς, τῆς Ἀριτέμδος εἶσιν ἐπικλήσεις αὗται* (πρὸς. H. Usener, Götternamen σ. 50, 53), *λεγόμενον δὲ καὶ ἄλλων πρὸς αὐτὰς λόγων εἰδὼς παραλήσομαι*. Ἐν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀναγοῦσι τὰ κατὰ

τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἔτους 1896 ἀνακαλυφθέντα θεμέλια ἐλληνικοῦ οἰκοδομήματος, μένει εἰσέτι ἀμφίβολον, ἅτε μὴ ἀρκούντως γνωστοῦ ὄντος τοῦ σχεδίου αὐτοῦ (πρὸς. W. Dörpfeld ἐν Athen. Mitt. XXI 463 καὶ W. Judeich, Topographie von Athen σ. 363), καὶ ἡ πρώτη δὲ τῶν δύο ἐπιγραφῶν εὑρέθη οὐχὶ κατὰ γῶρῳν κειμένη, ἀλλ' ἐπὶ ὑπονόμου παρὰ τὴν μεγάλην σκυρωτὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Δίπυλου πρὸς βορρᾶν χωροῦσαν. Ἐν ταῦθα ἐπίσης εὑρέθη ἄλλο ψηφίσμα θιασωτῶν, τὸ ἐνταῦθα κατωτέρω νῦν πρῶτον δημοσιευόμενον.

Στήλη σφαιροῦ μαρμαῦρου ἐλλειπῆς μόνον κατὰ τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν, ἄνωθεν κεκοσμημένη διὰ ἐπικρανίτιδος, πλάτος 0.37 ἕως 0.425, ὕψος 0.76, πάχος 0.11 ἕως 0.12. Ἡ γραφὴ ἐπιμελημένη, ἐν γένει στοιχηθὸν μετὰ τινῶν ἀνωμαλιῶν ἐν ταῖς τελευταῖαις στίχοις· εἰς τὸ τέλος ὁμοῦς τῶν στίχων τὰ γράμματα εἶνε ποτὲ μὲν πυκνότερα, ποτὲ δὲ ἀραιότερα, μένουσι δὲ καὶ κενά, διότι ὁ γραφικὸς ἐπρόσεξε νὰ συμπίπτουσι τὰ τέλη τῶν στίχων πάντοτε πρὸς τὰ τέλη συλλαβῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἀπαρατήρητον, π. γ. καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 176 ἐν IG. II ἐπιγραφῇ (Dittenberger, Sylloge 151) τοῦ ἔτους 330/29 πρὸς Ἄρ. ὁ γραφικὸς ἄφησε κενὰς μίαν ὡς τέσσαρας θέσεις ἐν τέλει τῶν στίχων, περισσοτέρας δ' ἔτι ὁ γραφικὸς τῆς ἐπιγραφῆς IG. II 41 τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ τετάρτου αἰῶνος· τὸ ἴδιον δὲ συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλαις Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰσέτι στοιχηθὸν γεγραμμέναις τοῦ τρίτου μάλιστα αἰῶνος (πρὸς. W. Kolbe ἐν Festschrift für O. Hirschfeld σ. 317). Προσέτι σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τέλει τῶν φράσεων, ἐνίοτε δὲ καὶ μικροτέρων κώλων τοῦ λόγου, ὑπάρχουσιν ὅπως καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς τῶν ἰδίων χρόνων (πρὸς. W. Larfeld, Handbuch

der griechischen Epigraphik II σ. 577) και
ζῶροι ἐνός (ἐν στ. 10, 12, 15, 28) ἢ δύο (ἐν
στ. 18) γραμμάτων.

Τοῦς δέκα πρώτους τοῦ ψήφισματος τοῦτου στί-
χους ἐδῆμοσιεῦσα ἴδη ἐν Jahreshefte V σ. 136.

Ἐπὶ Ἀ[υ]σ[τ]ανίου ἀρχόντος ἐπὶ τῆς Οἰνείδος ὀγδό-
ης πρυ[τ]ανείας ἢ Εὐμηλος Ἐμπεδιωνος Εὐωνυ-
μεὺς ἐγραμμάτευσεν· Ἄνθεσθηριῶνος ὀγδοῦς ἐ-
πὶ δέκα, ὀγδόῃ καὶ δεκάτῃ τῆς πρυτανείας· ἐκ-
5 κλησικαὺς κυρίαι· τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Εὐρρό-
νιος Κλεσμπόρου Λιζωνεὺς καὶ συμπρόεδρος·
ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ·
Θεόφιλος Φιλοθέου Ἀκμπτερεὺς εἶπεν· ἐπειδὴ
Ἄντιδωρος λαχὼν ἱερεὺς τῆς Κελλίστης τὸν ἐνι-

10 αὐτὸν τὸν ἐπ' Ἐιφράντου τὰς τε θεσίας πάσας ἐθου-
σεν τὰς γινομένης ἐν τῷ ἐνικυτῷ ὑπὲρ τῆς βου-
λῆς καὶ τοῦ δήμου καλῶς καὶ φιλοτίμως, ἀνέθη-
κεν δὲ καὶ βωμὸν λίθινον ἐκ τῶν ἰδίων, ἀπενήνο-
χεν δὲ καὶ λόγους περὶ πάντων ὧν οἰκονόμηκεν
15 ἐν τῷ ἐνικυτῷ ἀκολουθῶς τοῖς νόμοις· ὅπως
ἂν ὄν καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ραίνωνται χάριν
ἀποδιδόντες τοῖς φιλοτιμουμένοις εἰς τὸ ἱε-
ρόν· ἀγαθεὶ τύχῃ, δεδύχθαι τῇ βουλῇ τοὺς

- πρόεδρους οίτινες ἂν λάχωσιν προεδρεύειν εἰς
 20 τὴν ἐπιούσῃ ἐκκλησίῃν γραμματίσκι περὶ τοῦ-
 τῶν, γνώσκῃ δὲ ζυμβάλλεσθαι τῆς βουλῆς εἰς τὸν
 δῆμον ὅτι δοκεῖ τῆι βουλῆι ἐπικινέσκι Ἀντιδώρου
 Ἀντιδώρου Περγασῆθεν καὶ στεφανῶσκι θάλλου
 στεφάνωι εὐσεβείας ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς
 25 καὶ φιλοτιμίᾳς τῆς εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον
 ἀνκρηάψαι δὲ τὸδε τὸ ψήρισμα τὸν γραμματέα τὸν
 κατὰ πρυτανείῃν ἐν στήλει λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν
 τῶι ἱερῶι τῆς Καλλιόστῃς· εἰς δὲ τὴν ἀνκρηφὴν
 τῆς στήλης καὶ τὴν ποιήσῃν μερίσκι τὸν ἐπὶ τῆι δι-
 30 οικήσει τὸ γενόμενον ἀνάλωμα.

Ἡ βουλὴ	Ὁ δῆμος
Ἀντιδώρου	Ἀντιδώρου
Περγασῆθεν.	Περγασῆθεν.

Ψήρισμα Ἀθηναίων εἰς τιμὴν Ἀντιδώρου υἱοῦ
 τοῦ Ἀντιδώρου Περγασῆθεν ἱερέως τῆς Καλλιόστῃς.

Ὁ ἄρχων Λυσανίας ἐφ' οὗ ἐγένετο τὸ ψήρισμα
 ὡπως καὶ ὁ προκατόχος αὐτοῦ Ἐκφάντος νῦν προῶ-
 τον ἀπικνωσιν, κατὰ δὲ τὴν γραφὴν ἀνέχουσιν εἰς
 τοὺς μεταξὺ 280 καὶ 240 πρὸ Χρ. χρόνους· τίθεν-
 ται δὲ ὑπὸ τοῦ J. Kirchner, Prosopogr. Att. II σ.
 638 εἰς τὰ ἔτη 248/7 καὶ 247/6 συμφώνως πρὸς
 τὸν ὑπὸ W. S. Ferguson ἀνακαλυφθέντα νόμον
 τῆς κατὰ σειράν τῶν φυλῶν κατ' ἔτος ἐκλογῆς
 τῶν γραμματέων. Ἐν τούτοις οἱ ἄριστοι οὗτοι δὲν
 δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλῆς, πρῶτον μὲν
 διότι ἐν γένει ἡ διαδοχὴ τῶν ἀρχόντων τῶν μέσων
 χρόνων τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ. δὲν εἶνε ἀρ-
 κούντως ἐξηκριβωμένη, ἐπομένως δὲ εἶνε ἀδύνατον
 νὰ ἔρισθῃ ἡ θέσις ἑνὸς ἀρχόντος μόνον κατὰ τὴν
 φυλὴν εἰς τὴν ἀνήκει ὁ γραμματεὺς τοῦ ἔτους
 αὐτοῦ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ κατὰ φυλὰς ἐκλογὴ
 ὑπέστη ἐνίοτε μεταβολὰς (πρὸς W. Kolbe ἐν Ath.
 Mitt. XXX σ. 73)· δεύτερον δὲ διότι εἰς τὸν κα-
 τάλογον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἀρχόντων
 τῶν χρόνων τούτων ὑπάρχουσι κενὰ καὶ ἄλλα ἔτη
 εἰς α κατὰ τὸν τοῦ Ferguson κανόνα ἐπίσης ἁρ-
 μῶζει γραμματεὺς ἀνέχων εἰς τὴν Ἐρεγθεῖδα φυ-
 λήν. Τοῦ ἔτος τοῦλάχιστον τοῦ Ἐκφάντου ὑπερ-
 ῆτο κανὼν, ὡς ἀποδεικνύει ἡ διπλῆ τῆς ἡμέρας
 ἐνδείξις ἐν στίχῳ B, ἔρριζεται ὑποσῶήποτε ἐκ τούδε

ὅτι υἱὸς τοῦ γραμματέως Εὐμήλου τοῦ υἱοῦ τοῦ
 Ἐμπεδίου Εὐωνομέως ἀνακριβῶς εἶνε Ἐμπε-
 δίου Εὐμήλου Εὐωνομέως ὅστις ἐπὶ ἄρχοντος βε-
 βαιωμένης χρονολογίας, τοῦ Θρασυφώντος, ἐν ἔτει
 221/0 πρὸ Χρ. (πρὸς Inschriften von Magnesia 16, Dittenberger, Sylloge 256) εἶπε τὸ ψή-
 ρισμα IG. II 403. Δὲν μοι φαίνεται δὲ ἀδύνατον
 ὁ ἄρχων Ἐκφάντος νὰ εἶνε Ἐκφάντος Εὐφάνου
 Θουάσιος ὅστις ἀναφέρεται ὡς στρατηγὸς ἐν τῇ ἐξ
 Ἐλευσίνας ἐπιγραφῇ IG. II 5, 964 b καὶ Ἐκ-
 φάντος Εὐφάνου ὅστις ἐπὶ Ἀρχελίου ἀρχοντος
 (212/1 πρὸ Χρ. κατὰ Kirchner, 224/3 κατὰ J.
 Beloch, Griechische Geschichte III 2, 61) εἶπε
 τὸ ψήρισμα II 431, ὁ δὲ ταμίης τῆς βουλῆς Ἐκ-
 φάντος Θουάσιος, ὅστις ἐν τῷ ψήρισματι τούτῳ
 ἐπικινεῖται καὶ στεφανοῦται, ἴσως δὲν εἶνε ὡς νο-
 μίζουσιν ὁ U. Koehler καὶ ὁ J. Kirchner, Proso-
 pogr. Att. 4660, ὁ αὐτὸς τῷ προτείνοντι τὸ ψή-
 ρισμα, ἀλλὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἱερεὺς τῆς Καλλι-
 ὅστῃς Ἀντιδώρος Ἀντιδώρου Περγασῆθεν, οὗ τὸ
 ὄνομα παρέλείφθη ὑπὸ τοῦ J. Kirchner καὶ ἐν τοῖς
 Addenda τοῦ ἔργου Prosopogr. Att., καὶ ὁ πρόε-
 δρος Εὐφρόνιος Κλεμπόρου Αἰζωνεὺς δὲν εἶνε ἄλ-
 λοθεν γνωστοί· ὁ δὲ ἄρτωρ τοῦ ψήρισματος, Θεό-
 φίλος Φιλοθέου Λαμπιρέως, ἴσως πατέρα εἶχε τὸν
 Φιλόθεον Στρατίου Λαμπιρέα ὅστις ἐπὶ Μενε-
 κλέους ἀρχοντος (283/2 πρὸ Χρ. κατὰ Kirchner,
 μεταξὺ 283/2 καὶ 281/0 κατὰ Beloch III σ. 50)
 ἀναφέρεται ὡς ἀκοντιστῆς IG. II 316 (Kirchner,
 Prosopogr. Att. II p. 487, 14498 a), θυγατέρα
 δὲ ἴσως τὴν Κλεοστράτην Θεοφίλου Λαμπιρέως
 γνωστὴν διὰ τοῦ ἐπιτομῆίου κιονίσκου II 2279.
 Τῆς αὐτῆς οικογενείας εἶνε, ὡς φαίνεται καὶ Θεό-
 φίλος Ἀμεινοκλέους Λαμπιρέως II 2277.

2. Τεμάχιον τοῦ κάτω μέρους στήλης φαιῶ
 μαρμάρου, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κοιλώδον, δεξιόθεν
 δὲ καὶ ἀριστερόθεν ἀκέραιον, πλάτος 0.30, μέγι-
 στον ὕψος 0.17, πάχος 0.07. Γραφὴ οὐχί ἡ στοι-
 χηδὸν καλουμένη, ἐνδεικνύουσα τοὺς μέσους χρό-
 νους τοῦ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος· ὕψος γραμμάτων
 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.01. Τοῦ ἄνω μέρους
 τοῦ λίθου ἡ ἐπιφάνεια εἶνε τόσον τετριμμένη ὥστε
 οἱ πρῶτοι στίχοι τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ μεγάλῃς δυσ-
 κολίας ἀναγινώσκονται.

ΙΣΤΕΦΑ
 Ι ΞΑΣ
 Ι ΥΛΗΝΚΑΙ
 Ι ΥΪΪΦΙΣ
 ΟΝΔΗΜΟΝ, ΝΛΓ
 5 ΜΑΕΝΣΤΗΛΕΙΛΙΘ Ι ΙΓ ΜΛΤΕΑ
 ΤΟΝΚΑΤ/Ι Ι ΑΝΛΙΑ'ΚΑΙΣΤΗΣΑΙΕΝΤΛΙ
 ΙΕΡΛΙΤΗΣΚΑΛΛΙΣΤΗΣΕΙΣΔΕΤΗΝΑΝΑΓΡΛ
 ΦΗΝΚΑΙΤΗΝΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝΤΗΣΣΤΗΛΗΣΜΕ
 ΓΙΣΑΙΤΟΝΤΑΜΙΑΝΤΛΝΣΤΡΑΤΙΛΤΙΚΛΝΤ
 10 ΓΕΝΟΜΕΝΟΝΑΝΑΛΛΛΜΑΚΑΙΛΟΓΙΣΑΣΘΑΙ-
 ΔΗΜΛΙ

[ἐπικινέσκει τὸν δεῖνα - - καὶ στεφκινῶσκει θολλοῦ] στεφά-
 [νωι εὐσεβεῖας ἕνεκα τῆς περὶ τῆς θ]εῆς
 [καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὴν βο]υλὴν καὶ
 [τ]ὸν δῆμον· [ἀ]ναγ[ρά]ψκει δὲ τὸδε τὸ ψήφισ-
 5 μα ἐν στήλει λιθ[ίν]ει [τὸ] γ[ραμ]ματέα
 τὸν κατὰ [πρ]ο[τε]ρανεῖα[ν] καὶ στήσκει ἐν τῷ
 ἱερῷ τῆς Καλλιόστης· εἰς δὲ τὴν ἀναγραφ-
 φὴν καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς στήλης με-
 ρίσκει τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν τ[ὸ]
 10 γενόμενον ἀνάλωμα καὶ λογίσκασθαι [τῷ]
 δήμῳ.

Τὸ ψήφισμα, οὗ τὸ τέλος διασώζεται ἐπὶ τοῦ λί-
 θου τούτου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναφέρεται
 ὅπως καὶ τὸ ἐπὶ Λυσσανίου ἄρχοντος γενόμενον εἰς
 ἱερέα τῆς Καλλιόστης. Ἡ φρασεολογία ἐν μὲν τοῖς
 ἄλλοις συμφωνεῖ, παραλλάττει δὲ ἐν ἀσημάνοις·
 πρῶτον μὲν ἐν στ. 2 γράφεται: εὐσεβείας ἕνεκα τῆς
 πρὸς τὰς θεάς, ἐν ᾧ τὸ περὶ Ἀντιδώρου ψήφισμα
 λέγει ἐν στ. 24 γενικῶς τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς· καὶ δὲ
 θεὰ αὐταὶ ἀριδύλως εἰσὶν ἢ Καλλιόστη καὶ ἢ Ἀρί-
 στη, ὧν τὰ ἔθνη ἴσταν ἰδρυμένα κατὰ Παισανίαν
 ἐν τῷ ἱερῷ· δεύτερον δὲ τὸ μὲν γράφει ἐν στ. 8 εἰς
 δὲ τὴν ἀναγραφὴν καὶ κατασκευὴν τῆς στήλης, τὸ δὲ
 περὶ Ἀντιδώρου ἐν στ. 28: εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν
 τῆς στήλης καὶ τὴν πόησιν· τρίτον δὲ τὸ εἰς ταῦτα
 γενόμενον ἀνάλωμα ἐν τούτῳ μὲν διατάσσεται νὰ
 παρέγγῃ ὁ ταμίης τῶν στρατιωτικῶν, ἐν ἐκείνῳ δὲ ὁ
 ἐπὶ τῆ διοικήσει (πρὸς W. Larfeld, Handbuch II
 σ. 721), τέταρτον δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ ψήφισματι προσ-
 τίθεται: καὶ λογίσασθαι τῷ δήμῳ. Ὡς πρὸς τὴν
 φράσιν ταύτην, ἐπειδὴ τυχαίως οἱ ἐν τῇ Sylloge
 τοῦ Dittenberger πίνακες δὲν παρέχουσι παράδειγ-

μα, ἀναφέρω II 5, 587 b στ. 18 λογίσασθαι τοῖς δη-
 μόταις, II 567 b στ. 26: ὅτι δ' ἂν ἀνάλωμα γένη-
 ται λογίσασθαι τεῖ φυλῆι, II 615 κατὰ τὴν ἐμὴν
 συμπλήρωσιν (ἰδὲ κατωτέρω) στ. 10: καὶ λογίσα-
 σθαι τοῖς ἐραμισταῖς, II 605 στ. 20: τὸ δὲ ἀνά-
 λωμα λογίσασθαι τοῖς γένεσι (κατὰ τὴν ἐμὴν διόρ-
 θωσιν Gött. gel. Anz. 1900 σ. 103, Jahreshefte IV
 σ. 73). Michel. Recueil 831 (ψήφισμα τῶν ἐν ἱε-
 ρῷ Ἀθηναίων κληρῶν) στ. 12: καὶ λογίσα-
 σθαι τῷ ἱερῷ, IG. XIV 830 στ. 25 αὐτοῖς ἐλο-
 γίσαντο. Τὸ ἀνεργεῖν ἐν λόγῳ γνωστὸν καὶ ἄλλο-
 θεν (π. γ. Inser. Brit. Mus. 415 στ. 35, 419 στ.
 30, CIG. 2056 d στ. 13) εὐρίσκειται ἐν ψήφισματι
 τῶν ἐν Ἱεραιστίῳ κληρῶν Ἑργμ. Ἀρχ. 1903
 σ. 65 (IG. II 592) στ. 19 (ἐν τῷ λόγῳ) καὶ ἐν
 ἄλλῳ ψήφισματι Ἀθηναίων συναρμολογῆντι ὑπὲρ ἐμοῦ
 ἐκ τῶν τεμαχίων IG. II 5, 451 d καὶ II 395 (ἐν
 τοῖς λόγοις). Ἐπισημαίνω δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης
 ὅπως σημειώσω ὅτι ἐν ψήφισματι εὐρεθέντι μὲν ἐν
 Χαλκίδι, τὰ νῦν δὲ ἐν τῇ ἐν Ἑρετρίῳ Συλλογῇ ἀπο-
 κειμένῳ, δημολογεῖντι ὑπὸ Κ. Κουρουσιώτου ἐν

Εργμ. Αρχ. 1899 σ. 139 ἐν στ. 8 ἀναγνωστέον: ἐναπολογίσασθαι τὰ οὐχί το καὶ συμπληρωτέον:

ἀναγ-
ρχῆκι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα εἰστέλγειν λιθίνην
καὶ ἀναθεῖναι ἕπου ἂν δῶξαι τοῦ ἱεροῦ ἐν κελλί-
στοι εἰναι τὸ δ' ἀνάλωμα] ἐναπολογίσασθαι τῶ[·
κοινῶν τὸν γραμματεῶν] Ἀρχεμάχων

3. Ἐν ταῖς ἐπι τοῦ Ἐραχθεῖου ἐργαστικῆς εὐρέθη
πρὸ τριετικῆς τεμαχίου λευκοῦ μαρμαροῦ πλάτ. 0.17, ὕψ. 0.13, παχ. 0.10, ἀριστεροθεν καὶ ἄνωθεν ἀκεραῖον, περιέχον τὴν ἀρχὴν ψήφισματος τῆς Κεχροπίδος φυλῆς. Ἄλλο τεμαχίον τῆς αὐτῆς στηλῆς εἶνε το ἐν IG. II 561 δημοσιευθέν, ἐφ' οὗ σώζονται τὰ μετὰ τὸν πρῶτον τεσσαρῶν στίχων τοῦ αὐτοῦ ψήφισματος. Γραφὴ ἢ στοιχηδὸν ὕψος γραμματῶν 0.006, ἀπόστασις στίχων 0.013. Πρωμένα τὰ δύο τεμαχία, ὧν τὸ μὲν εἰσέτι φυλάσσεται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ δ' ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Θ Ε
Φ Ο Ρ Υ Σ Κ Ι Δ Η Σ Ε Γ Ι
Ε Ν Δ Η Λ Ο Σ Ε Ἰ Ε Ν Ε Π Α Ι Ν
Σ Κ Ι Δ Η Ν Ο Ἰ Δ Ι Κ Α Ι Ο Σ Α
Τ Ο Π Ε Ρ Ι Κ Ο Ι Ν Α Τ Η Σ Φ
Ε Κ Ρ Ο Γ Τ Α Φ

Η ε [ο ι
Φορυσκίδης Ἐ[π]ι[...]
Ἐνδελος εἰ[ῆ]πεν· ἐπικιν[έσκι Φορυσκίδην ἔ[π]ι δικαίως ἀ]νὴρ ἐγένε-
το περὶ [τῆ] κοινῆ τῆς φυλῆς τῆς Κεχροπίδος] τὰ ε[...]

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμματῶν τὸ ψήφισμα κινεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τετάρτου ἢ καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Φορυσκίδης Ἐπι-μαχρὶ τοῦδε ὡς φαίνεται εἶνε ἄγνωστος, ἕκτος ἂν εἶνε ὁ πατήρ τοῦ ἐν τῷ καταλόγῳ γνωστώων IG. II 988 σελ. II στ. 25 ἀνακεραυμένου Ἀριστρίδου υἱοῦ τοῦ Φορυσκίδου. Τὸ δημοσικὸν δυστυχῶς δὲν προσετέθη ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ. Ἐκ τῶν δημοσικῶν τῶν ἄλλων Ἀθηναίων στίπνες εἴμερον τὰ ὀνόματα Φόρος, Φορύσχος καὶ Φορυσκίδης J. Kirchner, Prosopographia Attica 14964-14969, εἰς φυλῆσιν τῆς Κεχροπίδος φυλῆς ἀρμόζει μόνον τὸ Μεγίτεος. Παράκληρω ἐπὶ τῆ εὐ-

καιρῆς τάδε ὅτι καὶ τὰ ἐν IG. II 2314 ὀνόματα εἶχα συμπληρώσει ἤδη πρὸ τοῦ J. Kirchner ἐν Εργμ. Αρχ. 1892 σ. 139 σχμ. 3.

3. Πρὸς τὸ ἐν IG. II ἐπ' ἀρ. 564 ψήφισμα τῆς Ἐραχθεῖδος φυλῆς εἰς τμητὴν Ἀντισθένης υἱοῦ τοῦ Νικανδρῶν Λαμπτρέως (Dittenberger, Sylloge 429) προσκαρμύζει ἄνωθεν μικρὸν τεμαχίον ὕψ. 0.115, πλάτ. 0.175 φαιῶ μαρμαροῦ, περιέχον τῆς ἀρχῆς δώδεκα στίχων· προστέθηκα δ' ἐν τῷ κειμῶ ἀντιγράφῳ μου καὶ τοὺς τέσσαρς πρῶτους κολοβάδες στίχους τοῦ γνωστοῦ μεγαλύτερου τεμαχίου (b) πρὸς διασάφισιν τῆς πρὸς τὸ ἄλλο (a) θέσεως αὐτοῦ. Γραφὴ οὐχί ἢ στοιχηδὸν ὕψος γραμματῶν 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.011.

a ... Λ Μ Λ ...
Ι Σ Α Ν Α Υ Τ Ο Ν Ο Ι Φ Υ Λ Ε
Ε Λ Ε Κ Ἐ Ν Ε Π Ι Μ Ε Λ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Τ Λ
Π Α Ρ Α Λ Α Β Ἀ Ν Τ Η Ν Π Ρ Ο Σ Ο Δ Ο Ι
δ Ε Ρ Ο Ι Η Σ Ε Ν Π Λ Ε Ι Ο Υ Σ Η : Χ Χ Χ : Κ Α
Α Ι Τ Α Σ Τ Ε Θ Υ Σ Ι Α Σ Τ Λ Ι Ε Ρ Ε Χ Θ Ε
Λ Ο Π Λ Σ Α Ν Θ Υ Λ Ν Τ Α Ι Ε Ν Τ Ο Ι Σ
Ι Α Γ Ο Ρ Α Ι Γ Ι Γ Ν Ἀ Ν Τ Α Ι Υ Ρ Ο Τ
Μ Μ Ε Ν Α Κ Α Ι Ε Ι Δ Ο Τ Ε Σ Π Α Ν Ἵ
10 Ν Ο Ι Σ Ε Κ Α Σ Τ Α Τ Ο Υ Τ Ἀ Ν Γ Ι
Ἵ Κ Τ Ἀ Ν Κ Ο Ι Ν Ἀ Ν Π Ρ Ο Σ Ο Λ
Ἀ Σ Τ Ε Τ Τ Α Ρ Ἀ Σ

b Ν Α Ο Ρ Ο Ι
Σ Η Μ Α Κ Α
15 Τ Ο Ν Α Π Α Ν Τ Α

ἐπ[ι]μ[ε]λ[η]θ[η]
...]σιν αὐτὸν οἱ φυλέ[τ]αι ...
... διατε-
έλεκεν ἐπιμελόμενος τῶ[ν] - - -
παρχλαβῶν τὴν πρόσδο[ν] - - -
δ ἐπείχεσεν πλείους ἢ : ΧΧΧ : κα[] - -
κι τῆς θυσίης τῶι Ἐραχθεῖ[] - - -
α ἕπως ἂν θύωνται ἐν ταῖς [καθ' ἕκαστον χρόνον] ...
... κα-
ι ἀγορῆ γίγνωνται ὑπὸ τ[ῶν] φυλετῶν κατὰ μῆνα[]
κατὰ τὰ γεγραμ-
μμένα καὶ εἰδότες πάν[τες] ...
... ἐν οἷς χρῶ-
10 νοις ἕκαστα τούτων γίγνεται - - -
ἐ[κ] τῶν κοινῶν προσά[δων] ...
... δρῶ-
b χμ]λαί τετταρ[χ]ε[] - - -

Κατὰ τὴν γραφὴν τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ.

4. Τεμάχιον Ὑμηττίου μαρμαῖρου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀποκαείμενον, ἀριστερόθεν, κάτωθεν, δεξιόθεν καὶ ὀπίσθεν κεκοιλοῦμένον, ἔχον πλάτος 0.18^m, ὕψος 0.135^m, πάχος τὸ νῦν 0.18^m, ἄνωθεν τόπον κενόν 0.035. Γραφὴ ἐν γένει στοιχηθὸν μετὰ τινων παρεκτροπῶν. Ὑψος γραμμῶν 0.006, ἀπόστασις στίχων 0.012.

Κ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Ξ Π Ρ Ο Ξ
 Ο Λ Α Ρ Γ Ε Υ Ξ Α Ι Ρ Ε Ο Ε
 Ο Τ Ι Η Λ Ξ Λ Ν Α Υ Τ Λ Ι Ο ,
 Ι Α Ξ Ι Π Λ Ξ Λ Ξ Τ Ε Ο Υ Κ
 Δ Ι Λ Ν Κ Λ Ι Τ Λ Λ Λ Α Δ Ι Λ Τ
 Α Ι Ν Ε Ξ Α Ι Κ Λ Ι Ξ Τ Φ
 Τ Ο Ν Γ Π Λ Ν Υ Μ Ο Ν Χ Ρ
 Ξ Τ Η < Ε Ι Ξ Τ Ο Υ < Φ Υ

----- Νι]κουκλέους Προσ[πάλιος εἶπεν· ἐπειδὴ . .
 Χ]ολαργεὺς αἰρεθε[ῖς ἱεροποιῶς ἐπεμελήθη
 κελῶς καὶ φιλ]οτίμως ὧν αὐτῶι οἱ [νόμοι προσέτεκτον παν-
 των τὰς τε θυσί]ας ἀπάσας τέθυα[εν τοῖς θεοῖς ὡς καθήκεν
 ὃ ὑπὲρ τῶν φυλετ]ῶν καὶ τᾶλλα δικτ[ελεεῖ φιλοτιμούμενος εἰ-
 ς τὴν φυλήν· ἐπ]κινέσκι καὶ στε[ρχανῶσκι αὐτὸν εὐσεβείας ἔ-
 νεκκ τῆς περὶ] τὸν ἐπώνυμον χε[υσοῖ στεφάνωι ἀπὸ : ΠΗ : δρυχ-
 μῶν καὶ εὐνοί]ας τῆς εἰς τοὺς φ[υλέτας κτλ.

5. Πρὸς τὸ ψήφισμα τῶν Ἀθμονέων IG. II 580 (324)B πρὸ Χρ.) προσήρμισα κάτωθεν τεμάχιον ἀνέκδοτον περιέχον τὰς ἀρχὰς τῶν δύο τελευταίων στίχων καὶ τρεῖς στεφάνους τῶν ἔξ, ἐν οἷς ἦσαν ποτὲ ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν τετιμημένων διὰ τοῦ ψήφισματος τούτου μαρρχῶν τοῦ δήμου. Ὑψ. τοῦ νέου τεμαχίου 0.31, πλάτ. 0.21, τῆς ἑλῆς στήλης ὕψος 0.70, πλάτος 0.395. Τὸ ἐπόμενον ἀντίγραφον περιλαμβάνει καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ μεγαλύτερου τεμαχίου.

17 ΑΝΕΙ ΠΣΙΝ ΑΜΑΡΥΞΙΛΝΤΛΙΑΓΛΝΙΑΝ
 ΑΓΡΑΥΑΙΔ Ε ΤΟ ' Λ Τ Ε
 - / Κ Α Ι <

Προσφανεῖς προλαίται περὶ ψήφισματος φυλέτων, καὶ δὲ τῆς Ἀκαμακτιδῶς φυλῆς, διότι οἱ μὲν Νολαργεῖς, ἔξ ὧν ἦτο ὁ τιμώμενος, παντοσε ἀνήκουν εἰς τὴν φυλὴν αὐτῆν, οἱ δὲ Προσπάλιται, ἔξ ὧν ἦτο ὁ ῥήτορ, μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς Πτολεμαϊδῶς φυλῆς (πρὸς V. von Schoeffer, Realencyclopädie V σ. 99, 115). Κατὰ δὲ τὴν γραφὴν τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Νικοκλῆς Προσπάλιος δὲν εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστός. Νικόβουλος Προσπάλιος ἀπαντᾷ ἐν IG. II 812 σ στ. 17, 23 ὡς τριάρρχος περὶ τὸ 323 πρὸ Χρ., Νικόστρατος ἐν IG. II 943 σελ. III στ. 18 ὡς δικιτητής ἐν 325/4 πρὸ Χρ. καὶ ἄλλος Νικόστρατος ἐν τῷ αὐτῷ κατάλογῳ στ. 19, ἰσως ἀνεψιὸς αὐτοῦ (Prosop. Att. 10018). Μὴ ὄντος γνωστοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ῥήτορος μένει ἀδύνατος ὁ χωρισμὸς τῶν στίχων· ὅτι δὲ περιέχον 45 γραμματα περίπου ἤ καὶ πλείονα ἕκαστος, προκύπτει ἐκ τῆς ἐπομένης συμπληρώσεως·

20 ΛΙ Τ Ο Ν Δ Η Ι Λ Ρ Χ Ο Ν Π Ο

(ἐντὸς στεφάνου ἐλκίσε)

Ξ Μ Ι Κ Υ
 Φ Α Λ Λ Α Ν Ο

(ἐπίση)

Λ Υ Κ Ο Φ Ρ Λ Ν
 Λ Υ Κ Ι Ε Κ Ο Υ

(ἐπίση)

25 Χ Α Ι Ρ Ε Φ Α Ν Η Ξ
 Χ Α Ρ Ι Λ Λ Ο

δεδοχθαι τῶς δημοτικῆς στε-
 ρωνοσκι. τοῦς μακροῦς τοῦς ἐ-
 π' Ἀντικλεωνοῦ ἀρχόντος Χκιρε-
 ρωνην Χκριαδου, Διονυσιοφάνην
 10 Διονυσιοδώρου, Λυκόφρονα Λυκό-
 σκου, Ἀντιφῶντα Ἀριστομάχου,
 Λυσίππου Λυσίου, Σμικυθίωνα
 Φιλάνθου χρυσῶι στεφάνοι ἐκκ-
 στον αὐτῶν ἅπ' πεντακκοσίων δρ-
 15 αχμῶν ἀρετῆς ἐνεκα καὶ δικαιο-
 σύνης τῆς εἰς τοὺς δημοτικῆς καὶ
 ἀνεπιεῖν Ἀμκροσίον τῶι ἀρχῶνι ἀν-
 κρηάφκι δὲ τῶδε τὸ ψήφισμα ἐν στ(ῆ-)
 λει λήθηναι καὶ στήσαι ἐν τῶι ἱερ-
 ῶι τῶν δῆμαρχων Ηο-.

Εἰς τὸν στεφάνου ἑλασι:

Σμικυ[θίων]
 Φιλάνθ[ου]

Λυκόφρων
 Λυκόσκου.

Χκιρεφάνης
 Χκρια[δ]ο[υ]

Ἐλλειπουσιν ἔτι τρεῖς στεφάνοι ἐπὶ τῶν ἀπολε-
 σθεντων τεμαχίων του κάτω μέρους τῆς στήλης
 ἀναγεγραμμένοι καὶ περιέχοντες τὰ ὀνόματα τῶν
 τριῶν ὑπολοίπων μακροῦν: *Μιονσοφάνης Μιον-
 σοδώρου, Ἀντιφῶν Ἀριστομάχου, Λυσίππος Λυ-
 σίου*. Η σειρά ὁμοῦς τῶν ὀνομάτων ἐν τῷ ψήφισματι
 καὶ ἐν τοῖς στεφάνοις δὲν εἶνε ἡ αὐτή.

6. Τὴν γράψαν τῆς ἐπομένης ἐπιγραφῆς ἄρειθω
 εἰς τὴν καλίσσονην του κ. Α. Ρ. Παγκυβή.

Τεμάχιον στήλης λευκοῦ μαρμάρου, πλάτ.
 0.078^m, ὕψους 0.11^m, πάχους (του κροτάφου)
 0.07^m, δεξιόθεν ἀκέραιον, τὰ ἄλλα κλοσδόν, εὑρε-
 θεν ἐν Κηρισσίᾳ ἐν τῷ κήπῳ Παγκυβή. Γραφή ἢ
 στοιχηδόν κλισυμένη, τῶν μεσῶν χρόνων τοῦ τε-
 τάρτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Ὑψος γραμμάτων 0.004,
 ἀπόστασις 0.008, ἀπόστασις στίχων 0.008.

7. Τεμάχιον αὐτῶν εὑρισσοῦ ἐν τῇ IG. II μακροῦς.

Α Ο Ξ Α Λ
 Ξ Ο Υ Ξ Χ Ο
 Ξ Α Τ Α Ι Γ
 Η Ι Κ Α Ι Τ Η
 5 Ο Ν Γ Υ Ν Η Μ
 Ε Π Ε Ι Δ Η Ο
 - Ξ Ο Α Ι Π Ε Ν
 Ο Ξ Α Ο Υ Ε Τ Α
 Ε Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Γ
 10 Α Α Ε Ν Ξ Τ Η Λ
 Υ Φ Ρ Α Ι Ι Σ
 : Τ Ε < :

Ψήφισμα βραχύτερον, ὅπως ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν
 στ. 10 καὶ 11, μετὰ βεβαιότητος συμπληρωτέον
ἀναγράφω δὲ τῶδε τὸ γήγισμα ἐν στήλῃ ηὶ λιθίνῃ
τῶν κοινοτάρχων ἢ τοὺς κοινοτάρχους (πρὸς. IG. II
 600) καὶ *στήσαι ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἰοῦ* (πρὸς.
 IG. II 599). Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο
 ἀρροχὴ θυσιᾶς (πρὸς. στ. 8, *δοῦα θύετα ι*, στ. 3
 μετὰ κενὸν ἐνὸς γράμματος τὰ *ι ερ*, στ. 9 *-ει τὸν*
ιερῶν) καὶ ἱεροουργίᾶς ὧν ἡ μετασχὴ ἦτο ἀπεργο-
 ρευμένη εἰς τῆς γυναικῆς (στ. 5 *-ον γωνή μ ἦ*);
 ἐπιβάλλον μάλιστα καὶ γραμματικὰ ζήτημα εἰς
 τοὺς ἀπειθουστὰς ἢ τῆς ἀπειθούστας, (στ. 7 *εὐθύ-*
ν εσθαι πέν τε ἢ πέν τήκοντα δραχμαῖς).

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σημειῶνω ὅτι κῆρον τε-
 μάχιον ἀνέκδοτον προσαρμόζον ἀριστερόθεν εἰς τὸ
 ὑπ' ἀρ. 580 ἐν IG. II ψήφισμα βραχύτερον καὶ πε-
 ριέχον τὸ κάτω μέρος ἀναγλύφου παραστάσεως
 καὶ λείψανα τῶν ἐξ πρώτων στίχων τοῦ ψήφισμα-
 τος (ἐν στ. 1 *ἔδοξεν τοῖς φοῖτερον*)· μὴ κατορ-
 θώστας ὁμοῦς γὰ εὐρὼ πιθανὴν συμπλήρωσιν τῆς
 ἀρχῆς τοῦ ψήφισματος ἀναβάλλω τὴν δημοσίευσιν
 τοῦ ἀντιγράφου μου.

7. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ μαρμάρου, ὕψ.
 0.24, πλάτ. 0.26, ἀριστερόθεν ἀκέραιον, πρὸς τὰ
 ἄλλα κλοσδόν, εὑρεθὲν ὑπὸ του U. Koehler ἐν
 ἀκροπόλει. Γραφή τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ.,
 σὺγχὶ στοιχηδόν ὕψος γραμμάτων 0.005, ἀπό-
 στασις στίχων 0.011, IG. II 601.

- ε δ
 σκσι λ
 σθκι
 λλε. In εὐθ[ρ]αυ[ντι μὲν μοι εὐ εἶναι, ἐπιωροῦντι
 5 δὲ τὰ νικητικά· μὴ [εἰ]ζέει[ναι]· δὲ κούτων μη[θ]ενὶ τὰ γράμματα ταύτα
 εἰς ἄλλ[ο] τι μετε[νε]ργεῖν ἢ κατὰ γ[ρ]ήσασθαι ἢ ἀνκλώ-
 σαι ἐκ τῶν κατὰ λ[ε]πόμενων, ἀλλὰ πάντα ἀκίνητα ἔστωι· εἰ
 δὲ μ[ή], ὅ τε εἴ[τα] καὶ ἐπερωτήσ[α]ς καὶ ἐπιψήφισ[α]ς ὀφειλ-
 10 ὄντων ἐκστὸν [δ]ραχμ[ή]ς ἱερῆς [τῶι Διονύσῳ καὶ τῶι ἄλλῳι θεῶι τῶι κατέ-
 πόλειων καὶ τοῦ[τ] ἐπιεισινόντα[ι] ἄρχοντες μηδὲ κούτων κατὰ λ[ε]-
 σσειν τὰ προσ[ε]ταγμένα διὰ π[α]ντός μηδὲ ἄλλοι ἐπιτρέ-
 ψειν κατὰ λ[ε]σσαι κατὰ μ[η]θέντα [τ]ρόπον, ὅπως ἂν τούτων ὄντων
 κούτων καὶ συντε[λ]λουμένων φ[ι]λοτιμῶνται καὶ οἱ ἄλλοι
 15 ἀποδείκνυσ[θ]αι τῆ[ν] εἰς τὸ κοινὸν Τετραπόλειων εὐνοίαν
 εἰδότες ὅτι χ[ά]ρι[τι]ς ἀξίως κ[ο]μιῶνται ὧν ἂν εὐεργετήσωσιν
 κούτους· ἐπιμελε[σ]θαι δὲ τ[ού]τῳ ἵεῖ ἄρχοντες τοῦ κοινοῦ
 Τετραπόλειων καὶ τοῦ εὐθύ[νου]
 δέηται ἀνκλίσει καὶ ἀναρ[έ]ρει τῶι κοινῶι ἐν τῶι· λόγῳ·
 20 ἀναγράφ[η]σι δὲ τούδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλαιν δυοῖν καὶ τῆν
 μὲν μίαν στήσαι ἐμ Μαρκεθ[ῶ]ν ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Διο-
 νύ[σ]ου τῆν [δ]ὲ ἑτέραν ἐν Ἀθήναις ἐν ἀγορῶλει.

Τὸ ψήφισμα οὐ τὸ τέλος σώζεται ἐπὶ τοῦ λίθου
 τούτου εἶνε ψήφισμα Τετραπόλειων καὶ δὴ τὸ μόνον
 γνωστὸν τοιοῦτο. Οἱ Τετραπόλεις οὗτοι κατὰ
 Σπράβωνα IX σ. 383 εἰσὶν οἱ κάτοικοι τῆς Οἰ-
 νότης, τοῦ Μαρκεθῶνος, τοῦ Προβαλίνου καὶ τοῦ
 Τρικουρόνου (πρὸς. W. Gurlitt, De tetrapoli At-
 tica, diss. Gott. 1867· R. B. Richardson, Ameri-
 can Journal of Archaeology X 205; H. von
 Prott, Fasti sacri σ. 46 καὶ τελευταίως P. Fou-
 cart, Le culte de Dionysos en Attique, Mémoi-
 res de l'Académie des Inscriptions et Belles-
 Lettres XXXVII σ. 37). Ἐσχάτως δὲ ἐγνωσθη
 εἰς ἐπιγραφῆς ἀνεκδότου εἰσέτι ὅτι καὶ τριτὸς
 τῆς Λιαντίδος φυλῆς ἔφερε τὸ ὄνομα Τετραπό-
 λειων.

Τὸ ψήφισμα, ὡς ἐξήγῳ ἐκ τῶν στίχων 5-6,
 ἀρροῖ γράμματα καθιερωθέντα ὑπ' ἑνὸς ἢ καὶ
 πλείονων ἰδιωτῶν εἰς ὄρισμένον σκοπὸν π. γ. τῆν
 συντέλειαν θυσίας ἢ ἑορτῆς. Ὅτι δὲ ἐν τῷ ἀπολει-
 σθέντι μέρει τοῦ ψήφισματος ἐγένετο λόγος οὐχὶ
 μόνον περὶ τῆς καθιερώσεως καὶ τῆς ἐν τῷ μεί-
 λοντι διαχειρίσεως τῶν κεφαλαίων τούτων, ἀλλὰ

καὶ περὶ τιμῆς καὶ χάριτος τῆς ὀφειλομένης καὶ
 ἀποδομένης κατὰ τῆν του ῥήτορος πρότασιν εἰς
 τὸν καθιερώσαντα ἢ τοῦς καθιερώσαντας αὐτά,
 ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν στ. 13 ἕως 17 λεγόμενα, ἐξ
 ὧν ἐπίσης προκύπτει ὅτι τὰ ἐν λόγῳ γράμματα
 δὲν καθιερώθησαν ὑπο τοῦ κοινοῦ τῶν Τετραπό-
 λειων, ἀλλὰ ὑπ' ἑνὸς ἢ καὶ πλείονων εὐεργετῶν.
 Ὅμοιος διατάξεις περιεχοῦσιν τὸ ἐπιγραφικὸν μνη-
 μεῖα ἄλλα κατὰ τῆν ὑπόδειξιν μου (Reisen in
 Kilikien σ. 153) συνέλεξεν ὁ E. Ziebarth, Die
 Stiftung im griechischen Recht, Zeitschrift für
 vergleichende Rechtswissenschaft XVI σ. 249
 καὶ Nachtrag σ. 470, πρὸς. προσέτι J. Kohler ἐν
 τῷ αὐτῷ περιοδικῷ XVII σ. 223.

Οἱ πρότεροι στίχοι ὧν δυστυχῶς ὄλιγα μόνον
 γράμματα διασώζονται ἐπὶ τοῦ λίθου περιέχουσιν
 ὄρον ἴσως τῶν ἀρχόντων τῶν διαχειριζόντων τὰ
 ἐν λόγῳ κεφαλαία. Ὅμοιος ὄρκος ἀναφέρεται ἐν
 ἐπιγραφῇ ἐκ Κέου συναρμολογησῆ ὑπ' ἐμοῦ ἐκ δύο
 τεμαχίων IG. XII 5, 595 στ. 17. Ὡς πρὸς τὸ
 εἶναι εἶναι πρὸς. Sylloge 512 στ. 9. Εἶτα ἔπονται
 διατάξεις περὶ τοῦ ἀμετακινήτου τῶν γράμμάτων

ἐνκντιον πασης ἀποπειρας προς ἄλληλην γράψιν καὶ κατανύλωσιν αὐτῶν (πρὸς. π. γ. Sylloge 423 στ. 39, 306 στ. 18, E. Ziebarth, σ. 266, 471; J. Kohler σ. 224). Ἐν ἀρχῇ τοῦ στ 9 ὑπάρχει γῶρος μόνον διὰ δύο γράμματα, δυσκόλως δὲ παραδέχομαι ὅτι ὁ γραφικὸς παρημέλησε νὰ χωρίσῃ κατὰ συλλαβήν. Ἐν στ. 9 ὑπέθεσα ὅτι ὁ γραφικὸς παρέλειψε κατὰ λάθος τὰς λέξεις ἄλλοις θεοῖς τοῖς μετὰ τοῖς τοῖς, διότι ὁ γῶρος δὲν πληροῦται διὰ τῶν λέξεων ἱερῶς τοῖς θεοῖς τοῖς καὶ χουσαι καὶ δὲν δέχεται προς ταύτας καὶ τὰς λέξεις, τῶι Διονύσωι καὶ ὅτι δὲ τοῦ Διονύσου μναία ἐγενετο, μετὰ τινος πιθανότητος δέχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ στήλη ἐστῆθη ἐν τῷ ἐν Μαραθῶνι ἱερῷ τοῦ θεοῦ τούτου, ὅπερ κατὰ A. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika III-VI σ. 46, ἴσως ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν τὴν νῦν Ἡσυριον καλουμένην· περὶ δὲ τῆς λατρείας αὐτοῦ πρὸς. P. Foucart, Le culte de Dionyse en Attique σ. 38. Ἐν στ. 16 ὁ γραφικὸς ἔγραψεν εἰδότης ἀπὸ εἰδότης. Ἡ προτελευταία φράσις τοῦ ψήφισματος ἀφῆρα τὸν εὐθύνον (πρὸς. A. Σ. Ἀρβανιτόπουλλος, Περὶ τῶν εὐθύνων τῶν ἀρχόντων) φαίνεται δὲ ὅτι διακασσονται οἱ αἰεὶ ἀρχόντες τοῦ κοινῆς ὅπως ὁ εὐθύνος, ἐὰν δέχται γρημάτων, ἴσως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἀναλίσιμη καὶ ἀναγνώσιμη τῶι κοινῶι ἐν τῶι λόγῳ ἢ ὑπλῶς ἐν λόγῳ. Ὡς προς τὴν φράσιν πρὸς. τὸν τοῦ Σόλωνος νόμον FHG. I σ. 371, I, Br. Keil, Anonymus Argentinensis σ. 164; τοῖς δὲ ἰοῦσι Περθῶδε θεωροῖς τοῖς κοιλιαζοῖται διδόντι ἐκ τῶν πανχρασιζῶν ἐφόδιον ἀργύρια καὶ εἰς ἄλλο ὅτι ἂν δέη ἀναλῶσαι.

8. Τετρακτίον στήλης λευκοῦ Ἀττικῆς μαρμαῖου, κόλοβον ἀνωθεν καὶ δεξιόθεν, ἀκέραιον δὲ ἀριστερόθεν καὶ ἀγλαρον ἐν τῷ κάτω μέρει, 0.13 πλάτ., 0.21 ὕψ., 0.65 πλάγ., εὑρέθην καθὼς εἶπον οἱ πωλήσαντες αὐτὸ ἐν ἔτει 1877 τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, μετὰξὺ Χασίας καὶ Λισίων ἐπίσω τοῦ χωρίου Καρατεροῦ, νῦν δὲ ἀποκειμένον ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσεῖῳ. Ἡ ἐπιγραφή ἤτο μέχρι τοῦδε γνωστὴ μόνον ἐξ ἀντιγράφου δημοσιευθέντος μικροῦ γραμματικῆ ὑπο τοῦ μακαρίτου Στ. Ἀθ. Κορυμνοῦδῃ ἐν Ἀθηναῖς VIII 233, ἀναδημοσιευθέντος δὲ ὑπο τοῦ μακαρίτου U. Koehler ἐν IG. II 5, 923 σ. Ἐραρὴ ἢ στοιχεῖον καλουμένη, Ἀναγνωστικῶ καὶ συμπλήρωσιν ὡς ἐξῆς:

		Ε	Ι	Ν	Α	Ι																		
				Μ	Α	Ε	Ν	Σ	Τ	Ι														
						Ε	Ν	Τ	Λ	Ι	Ι	Ε												
								Α	Σ	Ε	Ν	Τ	Λ	Ι										
5									Ι	Π	Ι	Ο	Τ	Η	Σ	Θ	Υ	Σ						
										Τ	Ο	Γ	Ρ	Α	Μ	Μ	Α	Τ	Γ					
													Γ	Ε	Ι	Ν	Τ	Α	Ε	Υ				
														Λ	Ι	Μ	Ε	Σ	Ο	Γ	Ε	Ι		
														Υ	Ν	Α	Τ	Ο	Ι	Τ	Α	Λ		
10															Ο	Σ	Ι	Δ	Ρ	Α	Χ	Μ		
																Α	Α	Π	Α	Λ	Ι	Σ	Κ	Ο

Μεσογείων· ἀντιγράψαι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στήλαι ἐν τῶι ἱερῶι· ἀνειπεῖν δὲ τὰς τιμὰς ἐν τῶι [Ἡρακλείῳ τῆι ἐορτῆι] π[ρὸ] τῆς θυσίας· ἀντιγράψαι δὲ εἰς τὸ γραμματεῖον τὸν ἀρχοντα Μεσογείων τὰ ἐψηφισμένα τῶι κοινῶι τῶι Μεσογείων εἰς δὲ ἀντιγραφὴν δοῦναι τὸν τιμῶν Καλλιστράτον; εἰσαι δρχμ[ας] ἐκ τῶν κατὰ ψήφισματ[α] ἀ[ν]χλισκο[μένων].

Ἀνακριβῶς ἢ στήλη, ἢ μόνον τὸ μικρὸν τοῦτο τεμάχιον διασώζεται, ἥτις ποτε ἰδρυμένη ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῶν Μεσογείων. Ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ οἱ Μεσογέιοι συνετέλουν τῷ Ἡρακλεῖ θυσίας καὶ πομπάς, διδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ δύο ψήφισματα IG. II 602, 603 (πρὸς. E. Pfuhl, De Atheniensium pompis sacris σ. 101), ὧν τὸ μὲν εὑρέθη οὐχὶ μακρὸν τῆς καλουμένης Ἀχαρνικῆς πόλης, τὸ δὲ 150 βήματα πρὸς νότον τῆς γνωστῆς οἰκίας τοῦ ποτὲ Μιχάλλοδα. Πού ὅμως ἔκειτο τὸ ἱερόν τοῦτο, δὲν ἐξηκριβώθη μέχρι τοῦδε, ὡς φαίνεται. Ἴσως τὸ Ἡρακλεῖον τοῦτο ἐστὶ τὸ Ἡράκλειον τὸ ἐν κόκλῳ ἐν Χολαργῶν, ὅπερ ἀναφέρει τὸ ψήφισμα IG. II 604· διότι κατὰ U. Koehler καὶ A. Milchhöfer, Realencyclopädie III σ. 2367 τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐστὶν ἐπίσης ψήφισμα Μεσογείων.

Τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων β' ἕως δ' ἐπεχειρήσασα παραβάλλων τὰς διατάξεις τοῦ ἐν IG. II ὑπ' ἀρ. 603 ψηφίσματος τῶν Μεσογείων στ. 13: καὶ ἀνειπέτω ὁ κῆρως ἐν τῷ ἑορταίῳ τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ Ἡρακλεῖοι ὅτι Μεσόγειοι σιφρανοῦσιν κτλ. "Αδύτλον μένει δὲ ἐμὲ δικαίῳ ὁ πρὸ τῶν γραμματέων ΑΣ γῶρος ἐν στ. 4 ἀρέθη ὑπὸ τοῦ γγράκτου κενός καὶ δικαίῳ τὸ ἐν πέλει τῆς λέξεως ἑορτῆ ἰώτα ἐτέθη οὐχὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ γῶρου, ἀλλὰ πλῆσιον τοῦ ἐπομένου ἀρχικοῦ γραμματέως τῆς λέξεως πρὸς, ἣν παρεργώρισεν ὁ ἐκδότης ἀντιγράφως ἀπὸ τῆς θυσίας. "Αλλο παράδειγμα ἀναγορεύσεως τιμῶν γενομένης πρὸς τῆς θυσίας ἐν τῷ παρόντι τούτῳ λῆγιστον δὲν μοι εἶνε γνωστόν· συνήθως γὰρ ἀναγορεύσεις αὗται γίνονται μετὰ τὰς σπονδὰς· πρὸς IG. II 611 στ. 39: ἀναγορεῖν δὲ τόνδε τὸν στέφανον τοὺς ἱεροποιούς κτλ. μετὰ τὰς σπονδὰς, II 5, 623 d στ. 29: ἀναγορεῖσθαι τὸν στέφανον τοῦτον μετὰ τὸ τὰς σπονδὰς ποιῆσαισθαι ὅταν συντελεσθῆι τὰ ἱερά τοῖς ὀργεῶσιν, I 5, 616 b, CIG. 3065 (Michel, Recueil 1006) στ. 28 ἀναγγελλεσθαι δὲ τὸν στέφανον καθ' ἕνασιν ἔτος μετὰ τὰς σπονδὰς ὅταν ἡ ἔποδοχὴ γίνηται, 3066 (Recueil 1007) στ. 24 ἀναγγεῖλαι αὐτῶν τὸν στέφανον τοῖς Λευκαδίοις μετὰ τὰς σπονδὰς ἐν ἡμῶν γίνηται ἡμέραι ἢ συμμορία ἢ ταῖς θυσίας, πρὸς IG. II 5, 624 b στ. 26 ἀναγορεῖν τὸν στέφανον τῇ θυσίᾳ τοῦ Μουρωχιδῶρος, II 5, 615 b στ. 24: ἀναγορεῖσθαι δὲ καὶ τοὺς σιφρανοὺς αὐτοῖς καὶ τὸν ἔπανον καθ' ἐκάστην τὴν θυσίαν μετὰ τῶν ἄλλων εὐοργεῶν, ἢ μετὰ τὰ ἱερά πρὸς IG. XII 1, 155 στ. 27 ὅπως κτλ. ἀναγορεῖσθαι ὁ στέφανος αὐτοῦ ἐν ταῖς συνόδοις τῷ δευτέρῳ ἡμέραι μετὰ τὰ ἱερά. Ὁμοίως ὁμοῦ λέγει τὸ ἐν Πριήγη εὐρεθὲν ψηφισμα Ἀποδικέων Inser. Brit. Mus. 421 (Michel, Recueil 543: Gött. gel. Anz. 1900 σ. 96) ἐν στ. 30: ποιήσασθαι τὴν ἀναγγελίαν τῶν ἐφηγησμένων σιφρανοῦν κτλ. ἐν τῷ ἀργῶνι τῶν Λιουσιῶν ὅταν θύηται πρὸς πίσις σπονδὰς (οὕτως ἔχει ὁ λίθος κατὰ τὸν ἐκδότην) περιμένῳ σπονδῆς. Ψηφισμα Θιασωτῶν ἐξ Ἀθηρῶν, ὄρα κατωτέρω σ. 239, στ. 13: ἐπειδὰν τὰ ἱερά ἀπαγγεῖλωσιν καὶ σπονδὰς ποιήσωσιν.

Ἐκτὸς τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ψηφίσματος ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ τῆς ἀνάθεσεως αὐτῆς ἐν τῷ ἱερῷ

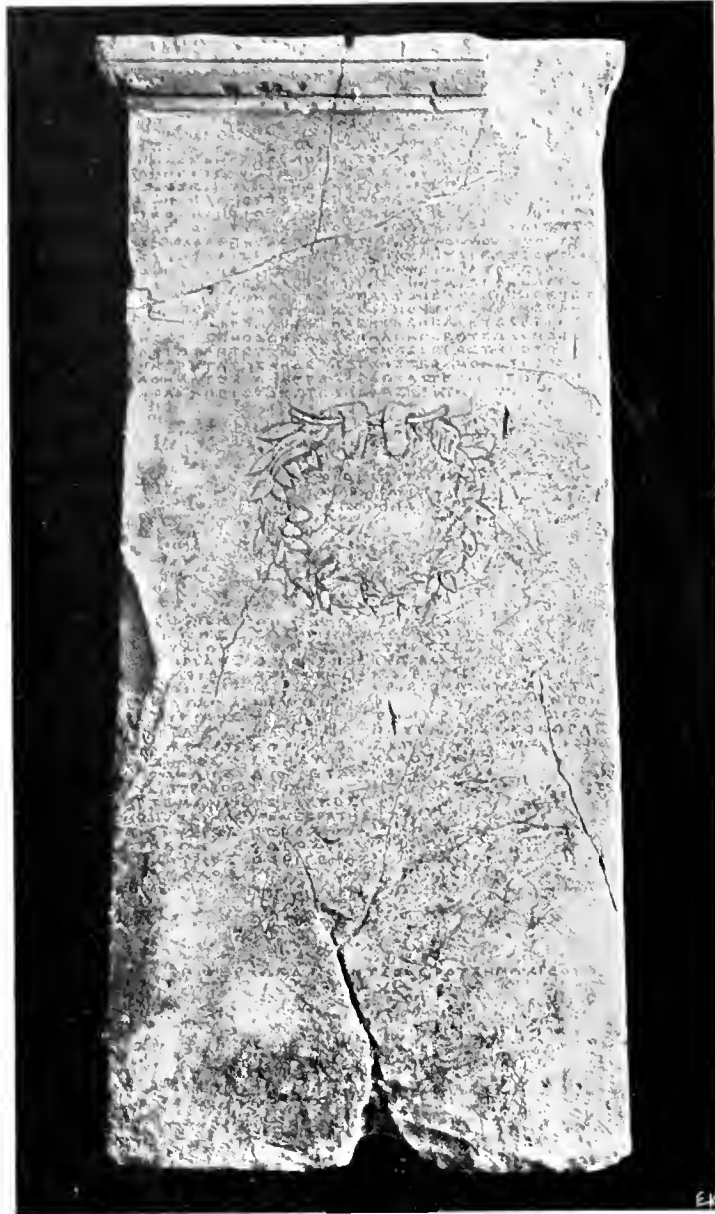
ἐν στ. ὁ ῥητὸς προστάσσεται ἄλλη ἀναγραφὴ εἰς τὸ γραμματεῖον τῶν Μεσογείων γενομένη διὰ τὸν ἄρχοντος, εἴπερ ὁρθῶς ἔχει ἢ ἐμὲ συμπλήρωσις. Παρομοίως διατάξεις περιέχουσι ψηφίσματα ἐκ Μεθύνης IG. XII 2, 508 στ. 4: ἀναγορεῖν δὲ τὸ ψήγισμα τοῦτο εἰς στήλῃν λιθίνην καὶ ἀναιθῆναι ἐν τῷ ἑορταίῳ τῷ ἐπιφανεῖσιν αὐτῶν ἀναγορεῖν δὲ καὶ εἰς τὸν πίνακα, πρὸς. 500 καὶ 506, διότι πίναξ κατὰ Ἡρωδιανὸν σημαίνει ὄπερ καὶ γραμματεῖον καὶ δὲ τὸν γραμματεῖον καὶ δῆλον ἔστι, οὐχὶ πίναξ καὶ κατὰ Bekker Anecdota 226 γραμματεῖον καὶ πινακίδιον λέγουσιν. Ἐκ τούτων δὲ γίνεται καὶ φανερόν ὅτι οὐκ ὁρθῶς γράφεται ἐν πέλει τοῦ ἐκ Μαντινείας ψηφίσματος τῆς συνόδου τῶν Κορκυρῶν εἰς τιμὴν τῆς Νικίππης (Le Bas-Foucart 352 h Michel, Recueil 992) ἐν στ. 41: καταστασάτωσαν δὲ οἱ ἱερεῖς τοὺς ἀναγορεύοντας τοῦδε τοῦ δόγματος τὸ ἀντίγραφον ἐν στάλῃν λιθίνων καὶ ἀναθήσωσιν ἐν τῷ ἐπιφανεῖσιν τοῦ ἱεροῦ τόπω ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τῶν κοινῶν πινακίδων καταστάθην Ἀλεξάνδρος Ἀλέξιονος κτλ. (ἔπονται ἑπτὰ ἄλλα ὄνοματ), τουτέστιν κατὰ Foucart: 'Semblement ont été inserits sur le tableau de la société.' 'Cette liste (de huit personnages) ne fait point partie du decret rendu en l'honneur de Nicippa; elle a été gravée sur la même stèle parce qu'elle se rapporte à des services rendus dans la même circonstance.' (p. 215). Ἀλλὰ προφανῶς ἡ ῥησις ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τῶν κοινῶν πινακίδων εἶνε συνέχεις καὶ τέλος τῆς προσηγομένης: τοὺς ἀναγορεύοντας τοῦδε τοῦ δόγματος τὸ ἀντίγραφον ἐν στάλῃν λιθίνων ἢ δὲ λέξις καταστάθην εἶνε ἀρχὴ τοῦ καταλόγου τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασταθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου, ὅπως φροντίζωσι διὰ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος εἰς στήλῃν καὶ ἀνάθεσιν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν ἀναγραφὴν εἰς τὴν κοινὴν πινακίδα, δηλαδὴ τὸ γραμματεῖον τῆς συνόδου.

Κατὰ τὴν συμπλήρωσίν μου ὁ στίχος θ' εἶχεν ἐν στοιχείῳ περισσώτερον τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ τῶν ἐπτὰ καὶ εἰκοσι. Ἐν στίχῳ θ' ὁ γγράκτης παρέλειψε τὸ ἰώτα ἐν πέλει τῆς λέξεως δοῦναι. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐν στ. θ' ὄνομα τοῦ ταμίου μόνου παραδείγματος χάριν ἐτέθη.

θ. Στήλῃ λευκοῦ μαρμαῖρου ἐλαχίστος ὕψους

0,82, πλάτ. 0,35 έως 0,385, πηγ. 0,095 έως
0,105, εφρεθείσα κατά τήν μαρτυρίαν του Ά.

Οικονόμου (Ηρακτ. 1896 σ. 21) ἔνθα καὶ ἡ στήλη
ἡ φέρουσα το ἄνω σ. 215 ἐκδοθέν ψήφισμα Ἄθη-

ναιον εἰς τιμὴν ἱερέως τῆς Καλλιόπης, δηλαδή
ἐπι ὑπονόμου παρά τήν ἀρχαίαν ὁδὸν τήν ἀπὸ τοῦ
Διπίλου πρὸς βορρᾶν ἄγουσαν. Γραφή ἐν στ. 2

ἕως 21 ἡ στοιχηδὸν καλουμένη, μετὰ τινῶν ἀνω-
μαλιῶν ὅμως ἐν στ. 9, 10, 20. Ἡ κατάστασις
τοῦ λίθου δὲν ἐπιτρέπει ἐπιτυχῆ φωτογράφησιν.

Ο Ε Ο
 ΕΓΙΚΙΜΟΝΟΣΑΡΧΟΝΤΟΣΟΛΡΓΗΛΙΛΝΟΣ ΕΝ
 ΤΛΙΚΟΙΝΛΙ ΕΡΕΙΔΗΣΛΦΡΛΝΚΛΛΑΣΚΑΙΦ ΟΤΙ
 ΜΛΣΣΥΝΗΓΑΓΕΤΟΝΟΙΑΣΟΝΕΡΕΔΛΚΕΝΔΕΚΛΙΣΤΗ
 5 ΛΗΝΛΣΤΕΑΝΑΤΕΟΗΝΛΙΕΙΣΤΟΙΕΡΟΝΒΟΥΛΟΜΕΝΟ
 ΣΑΥΞΕΙΝΤΟΚΟΙΝΟΝΕΚΤΛΝΙΔΙΛΝ ΟΡΛΣΛΝΟΥΝΕ
 ΦΑΜΙΛΛΟΝΕΙΤΟΙΣΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙΣΕΥΕΡΓΕΤΕΙΝΤ
 ΟΚΟΙΝΟΝΕΙΔΟΣΙΝΟΤΙΚΟΜΙΟΥΝΤΑΙΤΑΣΧΑΡΙΤΑ
 ΣΑΓΛΟΕΙΤΥΧΕΙΔΕΔΟΧΟ ΙΤΟΙΣΟΙΛΣΛΤΑΙΣΣΤΕΦ
 10 ΑΝΛΣΑΙΤΟΝΑΡΧΕΡΑ ΙΣΤΗΝΣΛΦΡΟΝΑΟΛΛΛΟΥΣΤΕ
 ΦΑΝΛΙΚΑΙΛΗΜ ΙΣΚΛΙ ΟΡΛΣΑΝΚΑΙΕΙΣΤΟΛΟΙΡ
 ΟΝΟΙΓΙΝΟ' Λ ΟΙΙΕΡΟΡΟΙΟΙΕΙΣΤΑΣΟΥΣΙΑΣΕΡ
 ΕΙΔΑΝΤΑΙΕΡΑΑΡΑΓΓΕΙΛΛΣΙΝΚΑΙΣΡΟΝΔΑΣΡΟΗ
 Λ ΙΙ ΤΕΦΑΝΟΥΤΛΣΑΝΑΥΤΟΝΚΑΙΑΝΑΓΟΡΕΥΕΤ
 15 ΣΑΝ ΙΟΙΑΣΛΤΑΙΣΤΕΦΑΝΟΥΣΙΤΟΝΑΡΧΕΡΑΝΙ
 ΣΤΗΝΣΛΦΡΟΝΑΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΕΝΚΑΙΕΥΣΕΒΕΙΑΣΤ
 ΗΣΕΙΣΤΗΝΟΕΟΝΕΑΝΔΕΜΗΑΝΑΓΟΡΕΥΣΛΣΙΝΟΦΕΙ
 ΛΕΤΛΣΑΝΤΕΤΤΛΡΑΣΔΡΑΧΜΑΣΙΕΡΑΣΤΗΙΟΕΛΙ Α
 ΝΑΓΡΑΥΑΤΛΣΑΝΔΕΚΑΙΤΟΝΣΤΕΦΑΝΟΝΕΡΙΤΟΥΑΝ
 20 ΑΟΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑΓΡΑΥΑΙΔΕΚΑΙΤΟΥΣΟΙΑΣΛΤΑΣΡΑ
 ΝΤΑΣΧΛΡΙΣΤΟΥΣΤΕΑΝΔΡΑΣΚΑΙΤΑΣΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΟΙΟΙΑΣΛΤΑΙ
 ΤΟΝΑΡΧΕΡΑΝΙΣΤΗΝ
 ΣΛΦΡΟΝΑ

25 ΛΦΡΛΝ ΔΙΛΝ ΟΜΩΙΟΝ ΗΔΙΣΤΗ
 ΚΛΗΣ ΣΛΤΗΡΙΔΗΣ ΑΡΟΛΛΛΝΙΣ ΦΙΛΗ
 ΤΥΧΙΔΗΣ ΧΑΡΗΣ ΕΥΠΡΑΞΙΣ ΔΟΡΚΑΣ
 ΗΡΙΔΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ ΕΥΤΥΧΙΣ ΣΙΜΟΝ
 ΗΣΙΒΙΟΣ ΑΓΛΟΛΝ ΧΟΙΡΙΝΗ ΙΙΔΟΝ
 30 ΟΗΣ ΜΥΣ ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΗ ΜΕΛΙΤΤΑ
 ΛΛΝ ΝΙΚΛΝ ΦΙΑΙΚΟΝ ΛΑΜΙΔΙΟΝ
 ΥΧΙΔΗΣ ΦΙΛΛΝ ΙΛΠΥΡΑ ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ
 ΡΙΑΣ ΜΕΝΛΝ ΗΛΕΙΑ ΟΕΟΔΛΡΑ
 ΓΛΝΥΜΟΣ ΕΦΕΣΟΣ ΣΙΡΗ ΦΙΑΛΤΙΟΝ
 35 ΞΕΝΟΣ ΚΤΗΣΛΝ ΧΑΡΟΠΟΝ
 ΥΟΟΚΛΗΣ ΔΛΡΙΕΥΣ
 ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΟΣ ΔΙΛΝ
 ΑΡΤΕΜΛΝ ΜΕΝΙΣΚΟΣ
 ΜΕΝΕΧΑΡΜΟΣ ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ
 40 ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΡΟΡΟΣ
 ΚΤΗΣΛΝ ΔΛΡΟΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΡΙΓΕΝΗΣ
 ΣΥΜΜΑΧΟΣ

ΕΡΙΙΕΡΕΛΣΔΙΟΝΥΣΟΔΛΡΟΥΣΗΜΑΧΙΔΟΥ

Θ ε ο [i.]
 'Επί Κριωνος ἀρχοντος, Θαρραλιωνος' [ἐδούξ]εν
 τῷ κοινῷ· ἐπειδὴ Σώφρων καλῶς καὶ φιλ[ο]υ[σ]τι-
 μοι συνήγαγε τὸν θιασμόν, ἐπέδωκεν δὲ καὶ στή-
 5 λην ὥστε ἀνατεθῆναι εἰς τὸ ἱερόν βουλομένο-
 ς κῦξιν τὸ κοινόν ἐκ τῶν ἰδίων· ὅπως ἂν οὖν ἐ-
 σκιάλλων εἴ τοις βουλομένοις εὐεργετεῖν τ-
 ὸ κοινόν εἰδῶσιν ὅτι κομιούνται τὰς χάριτα-
 ς· ἀρχθεῖ πύχει, δεδύχθ[ι]· τοῖς θιασώταις στεφ-
 10 κνώσαι τὸν ἀρχερα[ν]ιστῆν Σώφρονα θαλλοῦ στε-
 φανοὶ καὶ λαμ[ν]ίσκου· ὅπως ἂν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν
 ἂν αἱ γυν[ύ]α[ι]ε[ν]οὶ ἱεροποιοῦν εἰς τὰς θυσίας ἐπ-
 ειδῶν τὰ ἱερά ἀπακηρίωσιν καὶ τὰς σπονδάς ποτή-
 [σ]ω[σ]ι[ν]· [σ]τερκνούτωσαν αὐτὸν καὶ ἀναγορευέτ-
 15 [ω]σαν· [ο]ὶ θιασῶται στεφκνούσαι τὸν ἀρχερακι-
 στῆν Σώφρονα ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐσεβείας τ-
 ης εἰς τὴν θεόν· ἐὰν δὲ μὴ ἀναγορεύωσιν, ὀφει-
 λετώσαν τέτταρες δραχμὰς ἱεράς τῇ θεῷ· ἀ-
 νκηριώτωσαν δὲ καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τοῦ ἀν-
 20 κήματος· ἀνηράξαι δὲ καὶ τοὺς θιασώτας πᾶ-
 ντας χωρὶς τοὺς τε ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας.

Οἱ θιασῶται
 τὸν ἀρχεραμιστῆν
 Σώφρονα

25	[Σ]ώφρων	Δίων	ΟΝΨ, ΙΟΝ	'Ηδίστη
	[Εὔ]αλις	Σωταρίδης	'Απολλωνίς	Φίλη
	[Εὔ]τοχιδης	Χάρις	Εὔτοχις	Δορκίς
	[Σωτ]αρίδης	Φιλόξενος	Εὔτοχις	Σῆμον
	[Κε]ρασίδης	'Αγάθων	Χοιρίνη	'Ι(ν)δόν
30	[. . .]θης	Μῆς	'Αριστομάχη	Μέλιττα
	[. . .]λων	Νίκων	Φίλιον	Λυμίδιον
	[Εὔτ]οχιδης	Φίλων	Ζωπύρα	'Αρροδισίη
	[Χε]ρίης	Μένων	'Πδεῖα	Θεοδόρα
	[Ίε]ρόνομος	'Ερσας	Σίπη	Φιλότιον
35	[Εὔ]ξενος	Κτήσιον	Χάροπον	
	[Η]θηαλις	Δωριεύς		
	Λυσίστρατος	Δίων		
	'Αρτέμιον	Μενίσκος		
	Μενέχαμος	Μενεαράτης		
40	Διονύσιος	Πόρος		
	Κτήσιον	Δῶρος		
	Δημήτριος	Περικλέης		
	Σύραχος			

'Επί ἱερέως Διονυσιοδώρου Σαμαχίδου.

'Επειδὴ ἡ στήλη εὐρέθη ἔνθα καὶ ἐπιγραφὴ ἰδρυμένη ἄλλοτε ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Καλλιόπης, εἶνε δυνατὸν ἢ καὶ ἐξ ἀρχῆς πιθανόν, ὅτι καὶ αὕτη προσέργεται ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ ὅτι οἱ θιασῶται οἱ τιμῶντες διὰ τοῦ ψήφισματος τὸν ἀρχεραμιστῆν Σώφρονα εἰσὶ θιασῶται τῆς Ἀρτέμιδος τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἐν τῷ ἔξω Κεραμειῷ λατρευομένης. Ἐν τοῖς πλησίον τόποις, ὁγλαδὴ «ἐν τοίχῳ τινὶ κακοκτίστῳ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας γραμμῆς τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως περιβάλλον» εὐρέθη καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ ἀναγερομένη εἰς Ἀρτεμιν μὴ διακρινομένην ὁμως διὰ προσθέτου ἐπίκλησεως· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀθηναίῳ VIII σ. 235, IG. II 5, 618 b, Sylloge 426 περιέχει ἐν τῷ ἄνω μέρει κατάλογον θιασῶτων ὁμοίον τῷ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου λίθου καθ' ὅσον ἐπίσης ἀνηράρονται χωρὶς μὲν οἱ ἄνδρες, χωρὶς δὲ αἱ γυναῖκες· ἔπειτα δὲ ψήφισμα γρονολογούμενον ἐπὶ Δημοσθένους ἄρχοντος 232/1 πρὸ Χρ. κατὰ J. Kirchner, 2343 κατὰ J. Beloch Griechische Geschichte III σ. 61, ἐν τέλει δὲ υπογεγραμμένα ἐντὸς στεφάνων τὰ νῦν ἐξελθλιμμένων τὰ ὀνόματα τοῦ ταμίου καὶ τοῦ γραμματέως· ἕτερον ψήφισμα εὐρέθη ἐν ταῖς πρὸ τοῦ Διπύλου ἀνασκαφαῖς τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Δ. Μυλωνᾶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1893 σ. 49 ἐκδεδομένον IG. II 5, 630 b, Sylloge 732 τοῦ κοινῶ τῶν Σωτηριαστῶν εἰς τιμὴν τοῦ ἀρχεραμιστοῦ Διοδώρου υἱοῦ τοῦ Σωκράτους Ἀριδονίου, ἰδρυμένον ποτὲ ἐν τῷ ταμένει τῆς Σωτείρας. Οἱ ἡ Σωτεῖρα αὕτη εἶνε ἢ Ἀρτεμια, ὁρθῶς ἐξηγήσαν ὁ ἐκδότης ἐξ ἄλλης ἐπιγραφῆς ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς εὐρεθείσης Ἐφημ. Ἀρχ. 1893 σ. 59 IG. I 5, 1620 e, ἀποτελεύσης, ὡς ὑποδεικνύει ἡ θέσις τοῦ πατρωνυμικοῦ, ἐξῆμετρον πλημμυλές.

'Αρτέμιδι Σωτείρα· ἡ Μύρων ἀνέθηκε Μύρωνος.

Ποῦ τὸ τέμενος τῆς Σωτείρας Ἀρτέμιδος ἔκειτο, δὲν εἶνε εὐκόλον, λέγει ὁ κ. Κ. Μυλωνάς, καὶ προσδιορισθῆ, διότι τὸ τε ψήφισμα καὶ τὸ ἐνεπίγραφον βῆθρον δὲν εὐρέθησαν κατὰ χώραν κείμενα δὲν εἶνε ὁμως ἀτίθων ὅτι τὸ τέμενος ἔκειτο ἐκεῖ πον παρὰ τὸ Αἰπύλον ὅθεν μετηρέθησαν ἐν ἧ εὐρέθησαν θέσει τὸ τε ψήφισμα καὶ τὸ βῆθρον. Ἄλλ' ἴσως τὸ τέμενος αὐτὸ ἀνεκκλήθη ὑπ' αὐ-

του του κ. Μυλωνά ἐν τῷ δὲυτικῷ μέρει τῆς πρὸ τοῦ Διπύλου νεκροπόλεως. Ἐκεῖ πραγματικῶς ὑπάρχει μικρὸν τέμενος, οὐκ ἴσως σχεδίασμα καὶ περιγραφὴν ἐδῆμοσίευσεν ὁ κ. Μυλωνας ἐν Πρακτικῶς 1890 σ. 23. Τὸ τέμενος τοῦτο περιέχει τετραγώνιον ἐτερόσημον οἰκοδόμημα μετὰ βραμίδων κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ὅπερ ἀνακριβῶς ἐστὶ βωμός, καὶ εἰς τὸν βωμὸν τουτονὸν φαίνεται ὅτι ἀνάκει καὶ τὸ βάθρον τὸ φέρων τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν: Ἄρτέμιδι Σωτείρῳ Μύρων ἀνέθηκε Μύρωνος, διότι τὸ πλάτος αὐτοῦ συμφωνεῖ πρὸς τὸ πλάτος τοῦ βωμοῦ πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ βωμοῦ τούτου εὐρίσκεται ἐντὸς τετραγώνου ἐξ ὀπτῶν πλίνθων ἁμφαλῶς μαρμαρινος, καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ βᾶσις μετὰ τριγωνικοῦ κοιλώματος, ἐφ' ἧς ἦτο ἰδρυμένον μικρὸν ἄγαλμα τῆς ἐν τῷ τεμένει λατρευομένης θεότητος, ὁμοίᾳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητά τῆς Ἀρτέμιδος· ὡς πρὸς τὸ τρίγωνον σχῆμα τοῦ κοιλώματος πρὸς π. γ. Arch. Epigr. Mitt IV πίν. IV V σ. 27. Ταῦτα ἐν παρόδῳ περὶ τοῦ τεμένους τούτου ὅπερ ἐν τῇ κατ' αὐτὰς ἐκδοδομένη τοπογραφίᾳ τῶν Ἀθηναίων τοῦ W. Judeich οὐδὲ μνημονεύεται· ἄλλοι ἐλπίζω θὰ μελετήσωσι λεπτομερέστερον τὴν ἱστορίαν καὶ κατασκευὴν αὐτοῦ. Ἐν τέλει σημειωτέον ὅτι κατὰ Στ. Ἀ. Κουμκουδῆν (Ἀθήν. I σ. 395) εὐρέθη ἐν τοῖς ἔσω τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως γῶμασι πλησίον τοῦ Διπύλου καὶ βωμίδιον φέρων τὴν ἐπιγραφὴν Μιτροβάτης Ἀρτέμιδι ἀνέθηκε, κατὰ U. Koehler IG. II 1610 ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος ἢ ἐλίγῳ τινὶ μεταγενεστέρῳ.

Κατὰ W. Kolbe, Festschrift für O. Hirschfeld σ. 316 δύο ἄρχοντες ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι πρὸ Χρ. ἔφερον τὸ ὄνομα Κίμων, ὁ μὲν περὶ τὸ 290, ὁ δὲ τῷ 237/6 (πρὸς ὅμως J. Beloch, Griechische Geschichte III 2 σ. 34, 37). Διὰ τὴν γραφὴν ὁ ἐν τῷ τῶν θιασωτῶν ψήρισματι ἀναφερόμενος φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ δεύτερος. Ἐπεὶ ἀληθεύει τούτο, ἔπεται ὅτι τὸ ψήρισμα IG. II 5, 618 b, χρονολογούμενον ἐπὶ Διομέδοντος ἄρχοντος τοῦ ἐλίγῳ μετὰ τὸν δεῦτερον Κίμωνα ἄρχοντος, ἀναφέρεται εἰς ἄλλον θίασον, διότι οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ σωζομένῳ μέρει τοῦ λίθου ὀνομαζομένων θιασωτῶν εὐρίσκεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ. Ὡς ἐκ τούτου

λοιπὸν θα ἔμενον ἄδελφος ἢ θεὸς ἢ τιμωμένη, ὅπου τοῦ Σώφρονος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ διὰ συναγωγῆς θίασου. Ἐδύτωχος ὑπάρχει ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδειξίς οὐχί εὐκαταφρόνητος διὰ τὴν ἀναγνωσθῆναι τῆς προσλεύσεως τῆς στήλης. Ἡ ὑπογραφή ἐπὶ ἱερέως Διονυσόδωρον Σημιμαζίδου ἀποδεικνύσι κατὰ τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ στήλη ἤδη ποτε ἰδρυμένη ἐν τῷ τεμένει θεότητος ἁξιολόγου ἦς ἢ λατρεῖα ἦτο ἀναγνωρισμένη ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων. Ομοίαι ὑπογραφαὶ εὐρίσκονται π. γ. ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ Ἀσκληπείῳ ἰδρυμένων ἀναθημάτων. Ὅτι δὲ ἡ Καλλιόπη λεγομένη Ἀρτεμις εἶχεν ἱερεὰ κατ' ἔτος διὰ κλήρου καθιστάμενον, διδάσκει ἡμᾶς τὸ ἄνω ὑπ' ἀριθ. I ψήρισμα. Διὰ τούτο θεωρῶ λίαν πιθανόν ὅτι ἡ στήλη ἢ περιέχουσα τὸ εἰς τιμὴν τοῦ Σώφρονος ψήρισμα καὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν θιασωτῶν προσέρχεται ἀληθῶς ἐκ τοῦ πλησίον τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως αὐτῆς τεμένους τῆς Καλλιόπης.

Στεγάνοι καὶ λιμνίσκοι μνημονεύονται ὑπὸ Πλούτου XV III 29· στεγάνους ἐπιρροῖαι καὶ λιμνίσκους, ὑπὸ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Σόφλια 27· θόσσαντος κτλ. στεγάνων τέλιον ἔχων ὁ λοβὸς ὡφθη καὶ λιμνίσκων ἐξηροτημένων, Anthol. Pal. XII 123. Ὁ F. Imhoof-Blumer, Kleinasiatische Münzen I σ. 24 ἐξάγει ἐκ νομισμάτων τὸ πόρισμα· diese Kranzbinden scheinen eine Mode des zweiten Jahrhunderts v. Chr. gewesen zu sein. Ἐν Ἀττικῆς ἐπιγραφῆς δὲ μόνον ἀναφέρονται στέφανοι μετὰ λιμνίσκων. Ἐκ τούτων τὸ IG. II 456 κατὰ πᾶσαν πιθανότητά δὲν εἶνε, ὅπως ἐνόμιζεν ὁ U. Koehler, ψήρισμα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μαλλον ψήρισμα κοινῆς τινος, π. γ. θιασωτῶν, διότι εἰς τοιοῦτο ψήρισμα ἀρμόζουσιν τιμὰὶ συνάμα ἀπονειρόμεναι εἰς τιμὴν καὶ γραμματέα καὶ ἐπιμελητῆς (διότι οὕτω πρέπει γὰρ συμπληρωθῆναι τὸ ἐν στ. 81 καὶ τοὺς ἐπὶ μελητῆς), τὰ δὲ ἐν στ. 6 τὸν δῆμον κατὰ U. Koehler δύνανται γὰρ ἀνέχουσι καὶ εἰς ὄνομα κύριον. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τέλει τοῦ ψήρισματος νομιζῶ ἀπλῶς ἀναφέρεται ὁ ταμίης, οὐχί ὅμως ὁ ταμίης τῶν στρατιωτικῶν κατὰ τὴν τοῦ ἐκδότου συμπλήρωσιν· εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν μερῶσι τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν κτλ. Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ὅτι ἐν στ. II πάντως γραπτῶν καὶ ἄλλοι κτλ. ζήλωται γίνονται τῶν

ὁμοίωσιν. Ἡ δὲ δευτέρα Ἀττική ἐπιγραφή, ἐν ἣ ἀναμνησκονται στεφανιοὶ καὶ λιμηνίσκοι, εἶνε ὁ νόμος τῶν ἑρκιστῶν τοῦ Μῆρος Τυρανοῦ IG. III 74, Sylloge 633 στ. 25. Ἄλλο παράδειγμα παρέχει ψήφισμα τῶν ἐν Βαρυκῇ Τουδαίων CIG. 5361, γὰρ ἐν Τολωσῇ τῆς Γαλλίας ἀπακείμενον, Musée de Toulouse, Catalogue des antiquités 1865 p. 225, E. Schüner, Geschichte des jüdischen Volkes III 12, στ. 23 *στεφανοῦν ὀνομασί καὶ ἐξάστῃν σύνοδον καὶ νομηρίαν στεφάνωι ἐλαίνωι καὶ λιμηνίσκωι*. Ἐν δύο ἄλλοις ψήφισμασιν ἑρκιστῶν ἐκ Ρόδου ἀναφέρεται διλήμιον: IG. XII 1, 155 στ. 56 *πριάσθων στέφανον καὶ διλήμιον* καὶ BCH XI 308 (ἐκ Κάρικας) στ. 5 *στεφανοῦσθια θαλλοῦ στεφάνωι καὶ διλημνίωι ἐν ταῖς συνόδοις καὶ ἕκαστον μῆνα ἢ συμπληρωσις κατὰ μοί φαίνεται πιθανώτερον τῆς ὑπο G. Cousin καὶ G. Deschamps προταθείσης καὶ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀπαράλλονται μάλιστα IG. II 426 ὅπου ἐν στ. 7 ἀδίστακτως συμπληρῶν *καὶ ἅ μῆνα ἕκαστον στεφάνωι καὶ λιμηνίσκωι*.*

Ὅτι ἐν στ. 11 ὅπως ἂν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἐπιγραφή, κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν, παρετήρησα ἤδη, Jahresheft, V σ. 137. Τὸ ἐν στ. 19 ἀναμνησκόμενον ἀνάθημα εἶνε ἀπὸ τῆς ἢ σωζόμενῃ στήλῃ ἢ ἐπιδοθείσα καὶ ἀνατεθείσα ὑπο τοῦ ἀρχερακιστοῦ Σώφρονος (πρὸ, στ. 4).

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θιασωτῶν χωρὶς ἀναγράφονται οἱ ἄνδρες, χωρὶς δὲ αἱ γυναῖκες, ὅπως ἐν IG. II 5, 618 D καὶ ἐν τῷ ἀρχαιστέρῳ μέρει τοῦ ὑπ ἡμῶν ἐν Athen. Mitt. XXI σ. 438 ἐκδοθέντος καταλόγου ἐκ Νελοπόρου. Ἐν τῇ ὑπ' ἄρ. 988 ἐν IG. II καταλόγῳ ἑρκιστῶν ἀναγράφονται πρῶτον αἱ γυναῖκες, ἔπειτα δὲ οἱ ἄνδρες, οὐχὶ ὅμως ἐν κεχωρισμέναις στήλαις. Ὁ τρόπος οὗτος κεχωρισμέ-

νης κατὰ τὸ φύλον ἀναγραφῆς ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀνεκδότῳ ἀρχαίῃ ἐπιγραφῇ τοῦ ἐν Θήβαις Μουσείου.

Πολλὰ τῶν ὀνομάτων δυσκόλως ἀναγνώσκονται. Ἐν τούτοις ἐν μόνον μοί ἔμεινεν ἀδήλον, τὸ πρῶτον τῆς τρίτης σελίδος τοῦ καταλόγου, διότι μετὰ τῶν ἑρῶν τῶν γραμμάτων ἀναμνησκόμενα καὶ τὰ κάτω μέρη τῆς σχεδίουγραφίης τοῦ στεφάνου. Ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου διακρίνω σαφέστερον ἢ ἐπὶ τοῦ λίθου τὰ ἑξῆς: ΟΝ (ἢ Λ;)ΜΙΟΝ. Τὸ ὄνομα λοιπὸν δυνατὸν νὰ εἶνε Ἰουόχιον (πρὸ, IG. II 1904 (F. Bechtel, Die attischen Frauennamen σ. 11), ἀλλὰ δὲν ἐγγυώματι τὸ τέταρτον μάλιστα γράμμα ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου δὲν φαίνεται νὰ εἶνε Νεῖ. Τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς τετάρτης σελίδος δὲν εἶνε Ἰουόχιον, ὅπως κατὰ λάθος εἶπον ἐν Athen. Mitt. XXIII σ. 440, ἀλλὰ Ἰδιόστη. Τὸ ὄνομα Ἐφεσσος στ. 34 εἶνε γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκ Δήλου BCH. XIV 390 στ. 16 ὡς ὄνομα καπηλίου (257 πρὸ Χρ. πρὸ., F. Bechtel, Personennamen σ. 349). Ἰόρος ἐπίσης ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Δήλου BCH. VII 104 στ. 11 ὡς ὄνομα χειρῆτος ἐν μετοίκῳ (284 πρὸ Χρ.) καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς ἐξ Ἐρμιόνης ὡς ὄνομα ἀγαλματοποιοῦ IG. IV 687. Μιθριῆς Ἰόρον ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇς Θήρας IG. XII 3, 479, 6621, 718, 1022. Ὡς πρὸς δὲ τὸ Ἰνδὸν στ. 29 πρὸ, τὰ πρὸς Bechtel σ. 59, 62 ἔθνηκ' Ἀθήναιον, Κλειτόχιον, Σούχιον τοιαῦτα ὀνόματα ἰδίως ἦσαν ἐν γρήσει διὰ δούλας καὶ ἐταίρας. Ἐν στ. 34 ΣΙΠΗ τὸ Π εἶνε εὐδιάκριτον. Ὁ ἱερεὺς Διονυσόδωρος Σημαχιότης δὲν εἶνε ἄλλοθεν γνωστὸς.

10. Τὸ ἐν IG. II ὑπ' ἄρ. 615 ψήφισμα, ἐκδομένον καὶ ὑπὸ O. Lüders, Dionysische Künstler σ. 151 ἄρ. 2 καὶ P. Foucart, Des associations religieuses σ. 215 ἄρ. 32, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε ἀσυμπληρωτόν, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ οὕτω πως:

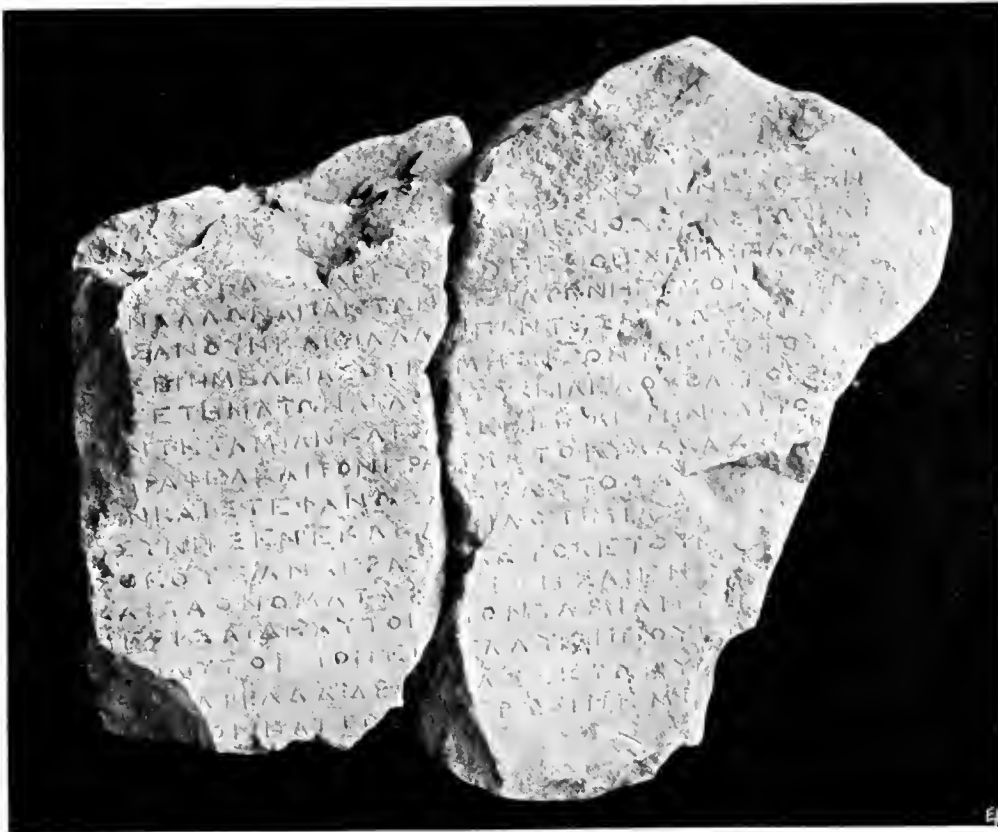
[..... εἶπεν· δεδόχθαι τοῖς] ἑρκισταῖς ἐπειδὴ
 [Νίκων ταμίης τοῦ κοινῶ γενόμενος ἀπ' οὗ χρόνου εἰ-
 [σῆλθεν δικατετελεκεν φιλοτι]μώμενος καὶ ἐνδεικ-
 [νόμενος τὴν κύτου εὐσέβειαν] καὶ τὴν εὐνοικὴν εἰς τ-
 5 [ὸ κοινὸν ὃ δ' ἀδελφῶς Ἀγάθων [ε]ροποιῶς γενόμενος π-
 [άντα τὰ [[τῷ]] ἀνάλωματ' ἀπέχεσ]ται ἐκ τῶν κύτου καὶ τὸ
 [κοινὸν συνκίξει (·)·] ἐπικινέσται μ]ὲν Νίκων καὶ Ἀγάθων-
 [κ κα]ὶ στεφανώσται φιλοτιμ-
 [ίης ἔνεκα· μερίσται δὲ αὐτοῖς] τὸν ταμίην εἰς στεφάνο-
 10 [ως . . . ἀρχιμὰς καὶ λογίσκασθαι] τοῖς ἑρκισταῖς, ὅπ-
 [ως πάντες εἰδῶσιν ὅτι χάριτας ἀ]πολήψονται ὧν ἂν τ-
 [ὸ κοινὸν εὐεργετώσῃ καὶ τοῖς ἑρκισταῖς

Ἡ γραφή εἶνε ἢ στοιχειδὸν καλουμένη· οἱ δὲ στίχοι, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ συμπληρώσεις μου, εἶχον ἀνὰ 42 γράμματα ἕκαστος. Ἐὰν γράμματα μαρτυροῦσι τοὺς περὶ τὸ ἔτος 300 πρὸ Χρ. χρόνους.

Ἐκ τῶν στ. 7-8 προκύπτει ὅτι οἱ δύο ἄνδρες οἱ διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου τιμώμενοι εἶνε ἀδελφοί. Διότι τὸ μετὰ τὰ ὄνόματα Νίκωνα καὶ Ἀγάθων α κενὸν εἴκοσι γραμμάτων ἐν στ. 8 (εἰπερ ὀρθῶς συνεπλήρωσα τὸ δεύτερον ὄνομα) ἀναγκασίως περιεῖχεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Νίκωνος καὶ τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἢ ἐν στ. 2 φράσις ἀφ' οὗ χρόνου εἰ- εὐρίσκειται καὶ ἐν ἄλλῳ ψηφίσματι θιασωτῶν IG. II 613 στ. 9: καὶ ἀφ' οὗ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ταμείας εἰσῆλθεν. Τὸ ἐν στ. 6 κενὸν δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω εἰ μὴ ὑποθέτων ὅτι ὁ γραφάκης περιέπεσεν εἰς μικρὸν λάθος

τρὶς ἐπαναλαμβάνων ἀντὶ δις τὴν συλλαβὴν ΤΑ. Ὁ τύπος παφείσχηται ὅστις θὰ ἀπετέλει τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν στοιχείων μέχρι τοῦδε ὡς φαίνεται ἐν Ἀττικῆς ἐπιγραφικῆς δὲν εὐρέθη (E. Nachmanson, Laute und Formen der magnetischen Inschriften σ. 151). Ὡς πρὸς τὴν ἐν στ. 10 συμπλήρωσίν μου· καὶ λογίσασθαι τοῖς ῥωμαιστοῖς, ἴδε τὰ ἄνω στ. 222 συλλεγθέντα παραδείγματα.

11. Δύο τεμάχια τοῦ κάτω μέρους στίλβης Ἰμητιοῦ μαρμαροῦ, ὧν τὸ μὲν ἀριστερὸν ἕθρον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, τὸ δὲ δεξιὸν ἦλθεν εἰς φῶς ἐν ταῖς ἀνασκαφικαῖς ταῖς ἐν ἔτει 1897 κατὰ τὴν βόρειον κλιτὴν τῆς ἀκροπόλεως ἐνεργηθείσας, ἔχοντα συνηρμοσμένα ὄψος 0.21, πλάτος 0.325, πάχος 0.10. Γραφή ἢ μὴ στοιχειδὸν ὄψος γραμμάτων 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.012.

6

τὸν νόμον ἔδωσαν

γεγραμμένον ἕκαστοι κατ' ἕ

πκ

[ρξ δε] [δ]ώκασιν] ἀργυρ[ῶ]ν περιόν : Χ[ΠΗΗ] [Δ]Δ : ἐπε[μελήθησαν] δὲ καὶ

5 [τῶ]ν [ἄ]λλων ἀπάντων [μ]ετὰ τῶν ἡγεμόν[ω]ν κα[λ]ῶς καὶ φιλοτιμῶς ὅ

πὸ τὸν ὄν κἀ οἱ ἄλλοι πάντες εἰδῶσιν οἱ ἀεὶ καθιστάμενοι εἰς
τὰς ἐπιμελείας ὅτι τιμωθήσονται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἀξίως τῶν εὐ-
εργετημάτων ἀγαθῶν τύχει, δεδόχθαι τοῖς θρασυτάτοις, ἐπικινέσαι
τὸν τε ταμίαν κἀ τὸν ἐπιμελητήν κἀ τὸν γραμματέα κἀ τὸν ἀν-
10 τι γραφεα κἀ τὸν γραμματοφύλακα κἀ στεφανῶσαι ἕκαστον κῶ-
τῶν κἀ στεφανῶσαι ἕκαστον κῶ τῶν ἰθαλλῶσ' ἰστεφάνωι δικαι-
οσύνης ἕνεκα κἀ φιλοτιμίαις κἀ εὐσεβείαις τῆς περὶ τοῦ-
θεοῦ ἀναγκά[ψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλει λιθίνοι
κἀ τὰ ὀνόματα κἀ στήσαι ἐν τ.
15 μερίσαι δὲ κῶτῶς] τὸν ταμίαν τὸν ταμειούοντα τὸν
ἐνικυτὸν τὸν ἐπὶ Γλαυκίππου εἰς ἀνάθημα κἀ
θυσίαν : ΔΔΔ : ἄρα χμ ἄς ἐκ τῶν ὕπολοιπῶν :
. . . ὄν κἀ τὸ πρῶπ[έρουσι NEME]-

Ψήφισμα θρασυτῶν εἰπερ ὀρθῶς ἐξελέχον τὸ ἐν
στ. 8 τελευταίον γράμμα ὡς θήτη. Ποιοὶ δὲ οὗτοι
οἱ θρασυταὶ δὲν προκύπτει ἐκ τῶν σωζομένων· φα-
νερὸν εἶναι μόνον ὅτι πρόκειται περὶ ἀξιολόγου σω-
ματείου. Τούτο ἀποδεικνύει τὸ ποσὸν τῶν ἐν στ. 1
ἀναφερομένων γραμμάτων κἀ ὁ ἀριθμὸς τῶν διευ-
θυνομένων το κοινὸν ἀνδρῶν. Ἐν τοῖς πρώτοις στί-
χαις ἴσως γίνεται λόγος περὶ τοῦ λεγομένου τα-
μικοῦ, ὡς φημιμονεύουσι δύο ψήφισματα θρασυ-
τῶν IG. II 5, 623 b (Sylloge 731) στ. 5: ἐπειδὴ
θέων κατασταθῆεις ταμίαις εἰς τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἐπὶ
Νικουφῶντος ἀρχόντος ἐλεγετοόργηκεν ἔτη πλείω,
μερίσκει δὲ κἀ εἰς τὰς θεοῖας ἐν τοῖς καθήκονσι
χορῶνσι ἀπορομισίτως, δέδωκεν δὲ κἀ τοῖς μεταλ-
λάξασιν τὸ ταμικὸν παροαρχῆμα, κἀ II 5, 615 b
(Sylloge 727) στ. 14 ἐπιμεμέληται δὲ (ὀλιγαδὴ οἱ
ἐπιμελεῖται κἀ ὁ γραμματεὺς) κἀ τῶν ἀπογενο-
μένων καλῶς κἀ φιλοτίμως. Κατὰ τὴν εἰκασίαν
ταυτην οἱ στίχοι 2, 3 ὀφείλονται νὰ συμπληρωθῶ-
σιν ὡς ἑξῆς:

ἔδοσαν [δὲ κἀ ταμικὸν τοῖς
[μεταλλὰξασιν τὸ γεγραμμένον ἐκάστωι κατ[ὰ τὸν νό-
μον κἀ π[α-
[α]δ[ε]δ[ὸ]κασ[ι]ν] ἀγγυρ[ε]ῖου περιόν : X[ΘΗΗΘ]ΔΔ :

Ἡ προσήγορία τοῦ ἡγεμόνος ἦτο συνήθης ἐν
ταῖς Ἀττικαῖς συμμοσίαις (πρὸς π. γ. Δημοσθέ-
νους πρὸς Μειδίαν 157, πρὸς Ἀρεβὸν II 4, περὶ
τοῦ στεφάνου IG. II 312), ἐπίσης δὲ κἀ ἡ τοῦ ἐπι-

μελήτου (πρὸς Ἐύεργον κἀ Μνησίβουλον 23, 24).
Ὡς πρὸς τὸν στ. 6 πρὸς IG. II 615 b στ. 29:
ὅπως ἂν πάντες οἱ αἰεὶ καθιστάμενοι εἰς τὰς ἐπι-
μελείας φιλοτιμῶνται πρὸς τε τὴν θεὸν κἀ τὸ κοι-
νόν. Ἐν στ. 10 κἀ 11 ὁ γραφάτης φάνεται ὅτι
κατὰ λάθος ἔγραψε δις· κἀ στεφανῶσαι ἕκαστον
αὐτῶν. Περὶ ὁμοειῶς γραμμάτων εἰς ἀνάθημα κἀ
θυσίαν τιμῆς ἕνεκα γινομένης πρὸς S. B. Franklin,
Transactions of the American philological asso-
ciation XXXII σ. 72 κἀ ὅσα ἀναφέρω ἐν Ur-
kunden dramatischer Aufführungen in Athen
σ. 233 κἀ. Ὁ Γλαυκίππος ἔρχε κατὰ J. Kir-
chner, Prosop. Att. II σ. 641 περὶ τὸ ἦ ὀλι-
γον πρὸ τοῦ 240 πρὸ Χρ. Διὰ τοῦς δύο τελευ-
ταίους στίχους δὲν εὐρὸν καταλλήλους συμπλη-
ρώσεις· μένει δὲ κἀ τούτο ἀμφίβολον ἂν πρέπει
νὰ ἀναγνωσθῆι· τὸ πρῶπ ἔρουσι νεμε θε- π. γ. εἰς
δὲ σίνουδ ον (πῶλ. Sylloge 529) στ. 21: δοθῆναι
δὲ αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ δήμου κἀ εἰς ἀπαρχῆν κἀ σὺν-
οδοῦν χορσοῦς τέταρας) κἀ τὸ πρῶπ ἔρουσι νεμε-
θῆν, ἢ τὸ πρῶπ ἔρουσιν ἔμερι-, π. γ. πρῶπ ἔ-
ρουσιν ἔμερισεν (ὀλιγαδὴ ὁ ταμίαις).

12. Ἡ ἐπιγραφή IG. II 618, εὐρεθεῖσα πρὸ
ἐπῶν ἐν Παιραεῖ «παρὰ τὴν Μακρὰν στράν» κἀ
γνωστὴ μόνον διὰ τῶν ἀντιγράφων τοῦ von Vel-
sen, Archäol. Anz. 1856 σ. 137 κἀ τοῦ Πιπ-
τάκη, Ἐργμ. Ἀρχ. 2661, κατὰ τὴν γνώμην μου
συμπληροῦται ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ Μενεαράτου ἀρχόντος, Μουσιμῶνος
εἶπαν· ἐπειδὴ οἱ ἐπιμεληταὶ οἱ κίρθεντες εἰς
τὸν ἐπὶ Μενεαράτου ἀρχον[τος] ἐνικυτὸν ἐπεμε-

λήθησαν ψηφισμένων τῶν θιασωτῶν ὅπως ἂν ἐπι-
 5 σκευασθῆ τὸ μ. χειρεῖον καὶ τ
 ἐπι διδόντες μετὰ πάσης φιλοτιμίας . .
 ὄραχμάς! ἐκ τῶν ἰδίων, τὴν π. α. σ. σπουδὴν ποιούμενοι
 ὅπως συντελεσθῆ τὰ ἐψηφισμένα ὅπως ἂν οὖν ἐφά-
 μιλλον εἴ τοῖς φιλοτιμουμένοις εἰδύσιν ὅτι των εὐ-
 10 εργατημάτων χάριτας ἀξίως κομισόντων πάντες
 ἀρχθεῖ τῷ χεῖ, δεδόχθαι τοῖς θιασωτάσι, ἐπι-
 νέσει τοὺς ἐπὶ Μενεκράτου ἄρχοντος ἐπιμελη-
 τὰς καὶ στεφανῶσαι θ. α. λ. οὐ σ. τεφάνωι εὐνοίας ἕνεκα
 καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὴν θ. εὐ. καὶ εἰς ἐκυστούς ἀναγρά-
 15 ψαι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα τοὺς ἐπιμελητὰς εἰς τὴν στη-
 λην ἐν εἰ τοῖς ἐπιδεδωκότας.

Ἄμφιβολον μένει ἂν πρόκειται περὶ ψηφί-
 σματος ὀργεῶνων ἢ θιασωτῶν· περὶ τῆς διαφο-
 ρῆς τῆς σημασίας τῶν ὄρων τούτων ὄρα τὰ ἐσχά-
 τως λεχθέντα ὑπὸ E. Ziebarth ἐν Neue Jahr-
 bücher XIII 566 καὶ J. Oehler ἐν Jahresberich-
 te CXXII σ. 25, 54 καὶ ἐν τῇ διατριβῇ: Zum
 Griechischen Vereinswesen (Wien 1905) σ. 8.
 Ὁ ἄρχων Μενεκράτης ἀνέκει εἰς τὸ ἔτος 222 I
 πρὸ Χρ., πρὸ. Prosopogr. Att. 9955, II σ. 639.
 Ἐν στ. 14 τὴν συμπλήρωσιν: *φιλοτιμίας* ὑπο-
 δείκνυσι τὸ τοῦ Πιπτάκη ἀντίγραφον ἔχον ΜΙΑΣ.
 ἐν ᾧ τὸ τοῦ von Velsen ἔχει ΔΑΣ. Τὴν ἐν τέλει
 τοῦ ψηφίσματος φράσιν συνεπλήρωσα κατὰ τὸ
 παράδειγμα τῶν ὁμοίων ἐν τοῖς ψηφίσμασι IG. II
 444 στ. 35, 446 στ. 31, 451 στ. 5 διατρέξω:
ἀναγοάφωι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματεῖα τὸν
κατὰ προτυανείαν εἰς στήλην ἐν ἧ καὶ οἱ νευικη-
κότες.

13. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ Ἀττικου μαρ-
 μαρου, δεξιόθεν ἀκέραιον, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη
 κολοβόν, ὄψ. 0.19, πλ. 0.135, πῦχ. 0.095.
 Ἡ ἐπιγραφή, μᾶλλον ἀμελῶς κεχαρκαγμένη, ἀνέ-
 κει ὅπως μαρτυρεῖ τὸ σχῆμα γραμμῶν πι-
 νῶν, τοῦ Α Δ Λ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνοιχτῶν τὰ
 ἄνω, εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ
 δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος (πρὸ. τὰς ἐν τῷ ὑπὸ
 τύπωσιν βιβλίῳ *Urkunden dramatischer Auf-*
führungen in Athen σ. 63 σημειώσεις μου).
 Ὑψος γραμμῶν 0.005-0.007, διάστημα στί-
 χων 0.012.

1
 Χ Ο Α Ι
 Α Ι Κ Τ Η
 Σ Τ Ε Ψ Α Ν Λ Σ Α
 5 Ε Φ Α Ν Λ Ι Ε Υ Ν Ο Ι
 Δ Ι Ο Σ Υ Ν Η Σ Κ Α
 Τ Ρ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Θ Ι Α
 Ι Ν Ε Φ Α Μ Ι Λ Λ Ο Ι
 Σ Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ε Ι Σ
 10 Λ Ι Ε Ι Δ Ο Τ Α Σ
 Ο Υ Τ Α Ι Λ Ξ Ι Α Σ
 Ρ Σ Ι Ι Α Ν Α Γ Ρ Α
 Τ Α Σ . Ο Δ Ε Τ Ο Υ Η
 Α Ι Μ Η Ι Κ Α Ι
 15 Σ Τ Φ Α Ν Λ Σ Α
 Ρ Χ Γ Ρ Α
 > Α Ν Τ Ο Ι

δεδόχθαι τοῖς θια-
 σωτάσι ἐπικινέσαι Κτῆσ. . .
 [. καὶ στεφανῶσαι
 [αὐτὸν θ. α. λ. οὐ σ. τ. ε. φ. ν. οὐ σ.]
 5 [ας ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης κα-
 ῖ φιλοτιμίας τῆς] πρὸς τοὺς θια-
 σωτάς ὅπως δ' ἂν οὖν ἐφάμιλλον
 [ἦι τοῖς βουλομένοις φιλοτιμεῖσ-
 θαι πρὸς τοὺς θιασωτάς] εἰδύτας
 10 [ὅτι χάριτας κομισόντων ἀξίως
 [ὄν ἂν εὐεργετήσωσιν], ἀναγρά-
 [ψαι τοὺς ἐπιμελητὰς τὸ δὲ τὸ ψή-
 φισμα ἐν στήλῃ] λ[ιθίνῃ] καὶ
 [στήσαι ἐν τῷ ἱερῶι] στ[ε]φανῶσαι
 15 [ι δὲ καὶ τὸν ἀρχερα-
 [νιστὴν καὶ . . . ἢ σι]] αν τὸν . . .

Ὡς πρὸς τὸ ἐν στ. 10 εἰδόμενος πρὸς IG. II 5. 624 b στ. 29 ἵνα ὄν ἐγείμλλον ἦι τοῖς ἀεὶ γιλοτιμομέ-
νοισι εἰδόμενος ὅτι χίριαις ἀξίας κομοῦνται ὄν ἂν
εἰσφραγίσσασιν, καὶ II 601 (ἀνωτέρω σ. 229) στ.
16. Τοῦ τελευταίου στίχου δὲν κατώρθωσα νὰ
εὕρω πιθανὴν ἀναγνώσιν καὶ συμπλήρωσιν.

11. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμαροῦ, ὕψ. 0.20,
πλάτ. 0.225, πῆχ. 0.05 ἕως 0.065, ἀριστερόθεν
ἀκεραῖον, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη ἐλλειπές, εὐρεθὲν ἐν
τῷ ἐλατῷ πρὸς τοῖς τοῦ Χάγια κτήμασιν (Εὐρε-
τήριον Ἀρχ. Ἐπ. 2466), νῦν ἐν τῷ Ἐπιγρα-
φικῷ Μουσείῳ ἀποκαίμενον. Ἐμνημονεύθη ὑπὸ
E. Ziebarth ἐν Rhein. Mus. LV 502. Ἐν τῷ
ἀνω μέρει μεγαλύτεροις (ὕψ. 0.007) γράμμα-
σιν ἀναγεγραπται μὲν ἡ λέξις στεφανοῦσιν ἄλ-
λων γραμμάτων δὲ οὐδὲν ἕγρος φαίνεται οὔτε
ἄνωθεν οὔτε δεξιόθεν οὔτε ἀριστερόθεν. Οἱ δὲ στίχοι
2 ἕως 5 εἶνε γεγραμμένοι μικροῖς γράμμασι καθ'
ὃν τρόπον γράφονται καὶ ἐντὶς στεφάνων ἐπιγραφαί.

Σ Τ Ε Φ Α Ν Ο Υ Σ Ι Ν

ΟΙΟΡΓΕΛΝΕΣ
ΑΣΚΛΑΠΛΝΑ
ΑΣΚΛΑΠΛΝΟΣ
ΜΑΡΛΝΙΤΗΝ

Κατὰ τὴν γραφὴν ἢ ἐπιγραφὴν ἀνάγει εἰς τὸ τρίτον
ἢ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος.

15. Τεμάχιον κίονος εὐμεγέθους κυκλιζόντος
μαρμαροῦ, πανταχόθεν ἐλλειπές, πλάτ. 0.29, ὕψ.
0.57, πῆχ. τὸ νῦν 0.20, ἀδύλον προελεύσεως.
Ἀριστερόθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἐσχεδίασμένη πα-
ραστασις (πλάτ. 0.047) διὰ ὄραίου ἐπιγράνου
κεκοσμημένη, ἄνωθεν δὲ ἐπιστύλιον (ὕψ. 0.026).
Ἡ ἐπιγραφὴ λοιπὸν ἦτο ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ
κίονος ἐντὶς σχεδίαγράμματος παριστάνοντος στή-
λην, ὅπως π. γ. ὁ γνωστός νόμος τῶν Ἰσθμίων
Dittenberger, Sylloge 737 κατὰ χέλευσιν αὐτοῦ
τοῦ προηγουμένου ψήφισματος στ. 26: ἡ στήλη
γενέστω ὁ ἀνθυμὸς εἶπε ἔστω ἢ στήλη ἐπὶ τοῦ
κίονος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναγραφῆς ἀπαντᾷ οὐχὶ
σπανίως ἐν τῷ δευτέρῳ (π. γ. IG III 1032) καὶ
τρίτῳ αἰῶνι μετὰ Χρ. (ἄλλα τινὰ παραδείγματα
ἀναφέρει S. Wide, Athen. Mitt. XIX 248).

ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΑΡΠΑΛΙΛΙ
ΝΟΣΤΕΤΑΔΙΙΣΤΑΜ

ΩΝΩΝΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΞΕΝΚΟΙΝΗΓΝΩΜΗ ΠΑ
ΝΤΑΜΕΝΟΝΟΜΑΤΑ...
ΤΡΑΨΑΙΕΝΧΑΡΑΣΑΝ
ΤΟΥΝΚΑΤΑΛΙΠΟ

Ἄρχοντος Ἀρπαλι[νοῦ (μηνός) - ιῶ-]
νος τετραδί[στον] ἐνοῦ δόγμα[ς] ὄργε-]
ῶνων τῶν περὶ τὴν C[- - - - ἐδο-]
ξεν κοινῇ γνώμῃ πάντων: - - - - -]
5 . . . ὡν τὰ μὲν ὀνόματα . . . ν[- - - α-]
να γράψαι ἐν χαράξιν[τα
ἐκ:] τῶν καταλιπο[μένων]:

Ὁ αὐτὸς ἄρχων ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG.
III 1069 ἣτις μέχρι τοῦδε ἀνεγνώσθη ὡς ἐξῆς:

Ἄρχθῃ τύχη.
Ἐπὶ ἄρχοντος Φιλ[ο]ῦ Ἀρπα-
[λοῦ Πειραχέως στρατηγου-
ντος ἐπὶ τοῖς ὀπλεί[ταις].

Ἄλλὰ τὸ ἐν στ. 3 κενὸν ἀπαιτεῖ πλείονα τοῦ ἐνός
γράμματα πρὸς συμπλήρωσιν, διότι ἀντιστοιχεῖ
πρὸς τρία γράμματα τοῦ δευτέρου καὶ πρὸς πέντε
τοῦ τετάρτου στίχου. Ἀναμφιβόλως λοιπὸν γρα-
πτέον Ἀρπαλιανού. Τὸ ἔτος τοῦ ἀρχοντος τού-
του εἶνε ἄγνωστον. Ἐν στ. 3 ἡ ἀπλῶς ἦτο γε-
γραμμένος ὄργεῶνων τῶν περὶ τὴν θεόν, πρὸς.
π. γ. ἡ σύνοδος τῶν τῆς θεοῦ μιστῶν SIG. 3199,
ἡ ὀνομαζέτο ἡ θεὸς ἣτις ἐλατρεύετο ὑπ' αὐτῶν, π.
γ. τῶν περὶ τὴν Ὁραία πρὸς IG. III 1280 a, Syll-
loge 739 στ. 68 Ἰόρεια Ὁραίας, τουτέστιν κατὰ
O. Hoefler καὶ W. Dittenberger Μητρός Ὁραίας,
ὅρα ὅμως IG. II 1571 c καὶ A. Milchhofer ἐν
E. Curtius, Stadtg. von Athen σ. CVII. Ὁμοία
ὀνόματα συνόδων ἀναφέρει ὁ E. Ziebarth, Griech.
Vereinsw. σ. 51, 60, 75 ἐξ. 89. Οἱ στίχοι, θὰ
εἶχον περὶ τὰ τριάντα γράμματα ἕκαστος. Διὰ
στ. 6 ἵνα γράψαι ἐν χαράξιν[τα (ἀτλ. τὸν γραμμα-
τέα) πρὸς GDI 2322 στ. 16, IG. II 67 στ. 13].

ADOLF WILHELM

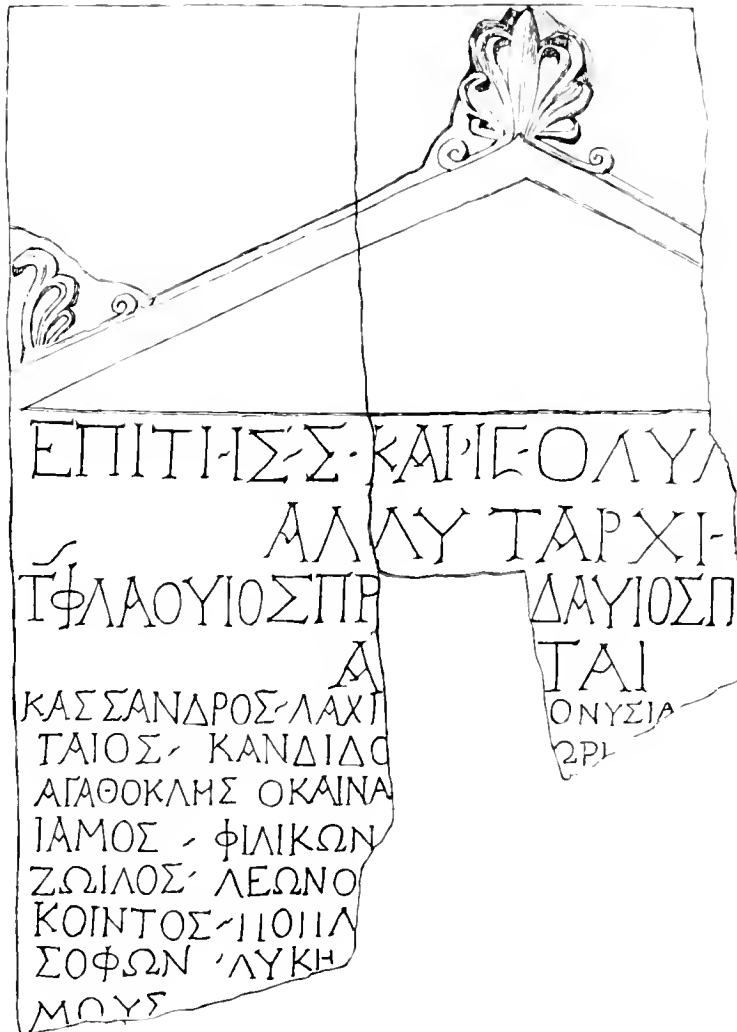
Σημ. ἐκδ. Ἐνεκα ἀπουσίης τοῦ ἐκδότου παρελείφθησαν ὀλί-
γα μεταβολαὶ ἐπιβεβαιωσάμενοι ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Τοῦ-
των σημειῶσθαι τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Ἐν σ. 231 στ. 31 μετὰ τὴν λέξιν
ἀργεῖα νὰ προστεθῇ (ἐκ τοῦ ναυκρασικοῦ ἀργεῖου ἐφόδιον U.
v. Wilamowitz Arist. und Ath. 52) Ἐν σ. 233 στ. 20 ἀντὶ I
5 γραπτ. II 5. Ἐν σ. 239 ἐν στίχοι πρὸς στ. 11 τῆς ἐπιγραφῆς νὰ
σημειωθῇ: «Ὅμοιο κατὰ λάθος ἔγραψεν ὁ γράφων ἀντὶ ὁμοίως δέ».
Ἐν σ. 240 στ. 19 ἀντὶ Ἰημοθέου γραπτ. Διομόδοτος, ὁμοίως
ἐν στ. 36 ἀντὶ Μήρων καὶ Μήρωνος γρ. Μήρων καὶ Μήρωνος. Τὸ
αὐτὸ γραπτ. ἐν σ. 241 στ. 11 Ἐν σ. 243 στ. 19 γρ. 456 ἀντὶ 426.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ὀλυμπίας¹ κατετέθησαν ἐσχάτως αἱ ἑξῆς ἐπιγραφαί.

Ἄρ. 1 (Ἐύρετ. Μουσ. Ὀλυμπ. ἀρ. 378). Πλάξ μαρμάρου Πεντελικῆς ἐλλιπῆς κάτω καὶ δεξιᾷ, ἐκ δύο τεμαχίων ἀποτελουμένη, κλειασμένη καὶ ὀπισθεν. Ὑψος (μέγιστον σωζόμενον) 0.60, πλάτος 0.40 καὶ πάχος 0.03. Εὐρέθη τὸ μὲν πρῶτον τεμαχίον τῇ 20 Μαρτίου 1905 ὑπὸ Δ. Καραπαναγιώτη ἐν τῷ Κλαδέφ παρὰ τὸ Γυμνάσιον πλησίον τῆς ξυλίνης γεφύρας, τὸ δὲ δευτέρον τῇ 7 Φεβρουαρίου 1900 ὁμοίως ἐν τῷ Κλαδέφ ἀλλ' ἄγνωστον

εἰς πόλιν ἀκριβῶς θέσει. Το στήμα καὶ ἡ κατασκευὴ ἐν γένει τῆς ἐπιγραφῆς ὁμοιάζουντι πρὸς τὰς ἐχούσας καταλόγους τῶν θεραπόντων τοῦ Ὀλυμπικοῦ Ἱεροῦ στήλας, αἵτινες φέρουσι τὸν χαρακτηρισμὸν Ἰερὰ τοῦ Διός². Ὅπως καὶ εἰς πόλιν ἐξ ἐκείνων εἶνε ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς πλάξ ἐγγεγλυμμένον ἀετωματίον ἔχον ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐν ἀλόκληρον κορυφῶν ἀνθέμιον, τεχνικώτερον τῶν συνήθων ἐν ἐκείναις ἀνθεμίον, καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα ἀνά ἐν ἡμῖσι ὁμοίον ἀνθέμιον. Κάτωθεν τοῦ ἀετωματίου τοῦτον ἀρχεταὶ ἡ ἐπιγραφή.

¹ Olympia, Textband V, Die Inschriften. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Ὀλυμπίας ἐξετέθησαν ὑπ' ἑμοῦ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος καταλλήλως καταταχθεῖσαι ἐν ὑποστέφῳ γόρῳ ἐντὸς τῆς κώξης τοῦ Μουσείου τῆς Ὀλυμπίας.

² Olympia Textb. V N° 58-141. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐπιγραφῆς Ἰερὰ τοῦ Διός, ἴδ. Wilhelm. ABMAOGE 1897 XX σελ. 91. Dittenberger CIG 612 σελ. 1. Λεονάρδου Ὀλυμπια, σελ. 23

- 7) τῆς σ' καὶ τῆς Ὀλυμ[πιαδῆ:]
 Ἀλλοτάρχ[η:]
 Γ[α]ρ ε' Φιλκωνοῦ Π[ρ]οτ[ο]ῦ δ' οὐδὲ Π[ρ]οτ[ο]ῦ
 Ἀ[λλο]τ[α]ρχ[ῆ]ς
 8) Κασσανδρῆς Ἀρχ[ῆ]τος Δ[ε]γονοσια[δῆ]ς
 Γ[α]ρ ε' Κανθιδῆ[ς] οὐρα.
 Ἀ[ρ]χ[ὴ] ἀλλοτ[α]ρχῆς καὶ Ν[ε]κ[τ]ο[ρ]οῦ.
 Γ[α]ρ ε' Φιλκωνοῦ Φ[ι]λιππίδ[η]ς
 Ζωῖλος Λεωνο[ς]
 10) Κοῖντος Π[ρ]οτ[ο]ῦ
 Σοφῶν Λυκασ[κ]οῦ¹
 Μουσ[κ]οῦ . . .

Ὅπως κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον ὁμοιάζει ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν πρὸς τὰς ἑξῆς μνημονευθείσας στήλας. Ὅπως καὶ ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἀπλήρῃ μνηκὴν τῆς χρονολογίας, ἐπιτετα ἄνευ τινος προεισαγωγῆς ἢ ὑπόδειξις Ὀλυμπικῶν ἀγῶνων καὶ τὰ ὄνοματὰ τῶν κατεχόντων τὰς ἀρχὰς ταύτας. Καὶ ἡ σύστασις δὲ τῶν ὀνομάτων ταύτων ὁμοιάζει τόσον πολὺ πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν στήλων ἐκείνων, ὥστε εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ νομίσει, ὅτι καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἐν στίχῳ 3 ἀλυτάρχου Τίτου Φιλωνίου δὲν ἠδύνατό νὰ συμπληρωθῶ. Κατὰ περιεργὸν συμπτώσιν καὶ ἕτερος γνωστός ἀλυτάρχης τῆς 256 Ὀλυμπιάδος ἔχει τὸ προωνύμιον Τίτιος Φιλίππος², μόνον δὲ Φιλίππος ὁ τῆς 255 Ὀλυμπιάδος Φιλιππίος Σακευβωνιανός³.

Ἐν τῷ στίχῳ 5 σφίζεται ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ ἥμισυ τοῦ ἡ τῆς πατρωνυμικῆς γενικῆς, ὠρισμένως δὲ πρέπει νὰ συμπληρωθῆ Ἀλέητος, ὄνομα ἀπαντῶν καὶ ἐν ταῖς ἑξῆς μνημονευθείσαις ἐπιγραφαῖς. Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ νομιζώ, ὅτι δύναται νὰ συμπληρωθῆ περαιτέρω ὁ καὶ Αἰωνοαῖδης.

Ὁ ἐν στίχῳ 8 Ἰαμος Φιλκωνοῦ Ἰαμίδης εἶνε γνωστὴ προσωπικότης, ἐξετέλεσε δ' ἐπὶ σειρὰν

¹ Ἡ ἐπιγραφή ταύτη ἀνακρίθη κατὰ καθὺς ὡς Η' τὸ μιστὸ τοῦ Κόρτε.

² Olympia V N° 483. 4. Φιλωνοῦ Ἀρχ[ῆ]τος.

³ Olympia V N° 219. Ὁ Dittenberger ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἐπισημαίνει τὴν ἀσυνέπειαν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐν τῷ ἀνακρίσει τῆς 256 Ὀλυμπιάδος, ταύτη ὅμως ἀνακρίθη ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς 255 Ὀλυμπιάδος, ὅπου ἀνακρίθη ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς 256 Ὀλυμπιάδος, ὅπου ἀνακρίθη ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς 255 Ὀλυμπιάδος.

Ὀλυμπιάδων, ἀπὸ τῆς 209, διαφύρα καθήκοντα ἐν Ὀλυμπίᾳ¹.

Ζωῖλος καὶ Λέων (στίχ. 9) εἶνε ἐπίσης ὄνοματὰ συγγενικῆ ἀπαντῶντα μετὰ τῶν Ὀλυμπικῶν θεοραπόντων. Πρὸ βλ. πρὸ πάντων Olympia V 82. Διὰ τὴν γενικὴν Λέωνος πρὸ βλ. καὶ Olympia V 106 καὶ 817.

Διὰ τὸν Σόφωνα Λυκίσκου (στίχ. 11) πρὸ βλ. τὸν κατὰ τὴν 209 Ὀλυμπιάδα θεοκόλον Σόφωνα Σόφωνος τὸν καὶ Λυκίσκου, ὅστις εἶνε βεβαίως ὁ πατήρ τοῦ ἡμετέρου.

Καὶ τὸ ὄνομα Μουσαῖος (στίχ. 12) εἶνε ἐκ τῶν συνηθῶν, πρὸ βλ. τὸν κατὰ τὴν 223 Ὀλυμπιάδα σπονδοφόρον Μουσαῖον Γαίου καὶ ἄλλ. (Olympia V N° 91, 8).

Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν δὲν ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν μνημονευθέντων καταλόγων, διότι ἐνῶ δὲν ἀναφέρονται ἐν ταύτῃ τὰ ἐπὶ ἐκείνων ὀνομαζόμενα ἀξιώματτα, ἐμφανίζονται τὸν αὐτὸν νέα τοιαῦτα.

Λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ἀνήκει εἰς ἄλληλῃν σειρὰν καταλόγων, οἵτινες περιελάμβανον ἀποκλειστικῶς τοὺς ἐπιτετραμμένους τὴν ἐπιστάσιαν καὶ τὴν τάξιν ἐν τῷ σταδίῳ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγῶνων, καὶ ἐξ ὧν δὲν εὐρέθησαν εἰσέτι πολλοὶ ἄλλοι ὅμοιοι, διότι ἐκείντο ἐν τῷ Γυμνασίῳ, πλησίον τοῦ ὁποίου εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν, τοῦτο δὲ, ὡς γνωστὸν δὲν ἀνεσκήρη εἰσέτι ἴσως δ' ἐκείντο οἱ κατάλογοι ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ἧ ἦσαν ἀναγεγεγραμμένοι καὶ οἱ νικηταὶ τῶν ἀγῶνων².

Ὅτι ὁ κατάλογος ἡμῶν δὲν ἦτο μεμονωμένος ἀναγραφῆς ἴσως κατὰ τὴν ἐν λόγῳ Ὀλυμπιάδα, ἀλλ' ὑπῆρχε σειρὰ τοιούτων ἀναγραφόντων τὸν ἀλυτάρχην καὶ τοὺς ἄλλοις ἐκάστης Ὀλυμπιάδος μαρτυρεῖ ἐκτὸς τοῦ κατωτέρω δημοσιευμένου τεμαχίου (ἀρ. 2), ὅπερ πιθανώτατα προέρχεται ἐξ ὁμοίου καταλόγου, καὶ ἡ μεγάλη καθ' ὅλα ἀνάλογία τοῦ καταλόγου ἡμῶν πρὸς τοὺς ἑξῆς μνημονευθέντας λοιποὺς Ὀλυμπικοὺς καταλόγους.

Ὁ ἀλυτάρχης ἢ ἀλλοτάρχης ἐν Ὀλυμπίᾳ ἦτο ὁ προϊστάμενος τῶν ἀλυτῶν³, ἦσαν δ' οὗτοι κατὰ τὸ

¹ Olympia V N° 80-86.

² Πύσαν, VI 6 3^a πολ. καὶ VI 8 4. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς τελευτησίου Körte, Hermes 1901, σελ. 236.

³ Ἴδὲ πρὸ πάντων Pauly-Wissowa RE ἐν ἀλλῆ.

Μέγα Ἐτυμολογικὸν ραβδοφόροι ἢ μισιγοφόροι, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἢ τήρησις τῆς τάξεως καὶ εὐκασμίας ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Οἱ ἀλλοῖαι δὲ βεβαίως θά ἦσαν καὶ οἱ ραβδοφόροι, οἵτινες κατὰ τὸν Λουκιανὸν (Ἑρμοτίμος 40) ἐπέβλεπον κατὰ τὴν κλήρωσιν τῶν παλαιστῶν εἰς ζεύγη, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἀλυτάρχου.

Εἰς παλαιστέρους χρόνους δὲν μνημονεύονται οἱ ἀλύται καὶ ὁ ἀλυτάρχης, ἀλλ' ἴσως τοῦτο εἶνε τυχαῖον, διότι καὶ ἐλάχιστα μόνον ἐν γένει γνωρίζομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων ἐν τῷ σταδίῳ. Ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων¹ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀλυτάρχου ἦτο ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀνετίθετο δὲ τοῦτο εἰς ἀνδρας τιμημένους καὶ δι' ἄλλων ἐγνωσμένως πολὺ ὑψηλῶν ἀξιωματίων. Ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ δίσκου ἐπιγραφῇ (Olympia V 240) μνημονεύεται μετὰ τῆς χρονολογίας ὁ ἐπὶ τῆς 255 Ὀλυμπιάδος (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 255 σημ. β) ἀλυτάρχης Φλάβιος Σκρειβωνιανός· καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ἡ μεγάλη σημασία, ἣτις ἀπεδίδατο εἰς τὸν ἀλυτάρχη, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐξάγῃται ἀναγκαιῶς ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ἀλυτάρχης ἀναμειγνύετο ὅπωςδὴποτε καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς περιουσίας τῆς Ὀλυμπίας², ὡς δέχεται ὁ Dittenberger. Ὁ ἀναθέτης ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσῃ ἐπὶ τοῦ ἀναθήματός του καὶ τὸν ἀλυτάρχη, ὅστις ἐπεστάτει ἐν τῷ σταδίῳ καθ' ἣν Ὀλυμπιάδα ἐνίκα, θά εἶχε δ' ἴσως καὶ ἰδιαιτέρους λόγους πρὸς τοῦτο, διότι ἐνίκησεν ἐν τῷ πεντάθλῳ, ἐν ᾧ ὁ ἀλυτάρχης ὡς προϋστάμενος τῶν ἀλυτῶν ἐλάμβανε λίαν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὸ ἀγώνισμα τῆς πάλης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀνατέρω μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ ἐν Ἑρμοτίμῳ.

Καὶ οἱ ἀλλοῖαι δὲ δὲν ἐλαμβάνοντο ἐκ τυχαίων ἀνθρώπων, ἀποῦ ὡς εἶδομεν ὀλίγον ἀνωτέρω, μετὰ τῶν τούτων συγκατελέγοντο καὶ πρόσωπα ἐκ τῶν ἀρίστων Ἠλεικῶν οἰκογενειῶν.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς φράσεως τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν καὶ πρὸ πάντων ἐνεκα τοῦ εἶδους τῶν καθή-

κόντων αὐτῶν, οἱ τε ἀλύται καὶ ὁ ἀλυτάρχης θὰ ἐξελέγοντο δι' ὀρισμένην Ὀλυμπιάδα ἐκάστοτε¹, ἴσως ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων, ἢ δ' ἀρχὴ αὐτῶν θὰ διαρκεῖ ὅσον καὶ ὁ χρόνος τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ᾄτιας στῆλαις μνημονευμένους αἰθ' τοὺς θεηκόλους ὑπὸ τῶν ἄλλων, οἵτινες ἐξελέγοντο διὰ το μετὰ δύο Ὀλυμπιάδων διάστημα, το μιαιχμίμων², ὡς λέγεται συνήθως, καὶ ὠρεῖται νὰ ἐκτελωσι τὰ θρησκευτικὰ καὶ διοικητικὰ ἔργα τῆς Ὀλυμπίας, ἐκεῖ καθ' ὅσον το διάστημα παρημένουτες.

Ἐπειδὴ δυστυχῶς λείπει τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπαρνηθῶμεν ὀριστικῶς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλυτῶν, ἀλλ' ἂν, ὅπερ λίαν πιθανόν, ἢ κατωτέρω (ἀρ. 2) ἐπιγραφῆ εἶνε τεμάχιον ὁμοίου καταλόγου καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὀνοματὰ ἀναφέρονται εἰς ἀλύτας, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὗτοι ἦσαν τοῦλάχιστον ὀδώδεκα· ἔπρεπε δὲ βεβαίως νὰ εἶνε πλείονες οὗτοι διὰ νὰ ἐξαρκώσιν εἰς τὴν ἀνατεθειμένην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν ἐν τῷ σταδίῳ.

Κατάλογος τῶν ἄλλων θεραπόντων τοῦ ἱεροῦ ἐκ τοῦ πρὸ τῆς 216 Ὀλυμπιάδος μεταχειρίσθαι, ἢ τοῦ μετ' αὐτὴν δὲν εὐρέθη. Ἡ ἐπιγραφὴ Olympia N° 86, περὶ ἧς ὁ Dittenberger φρονεῖ, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα ταύτην, διαφέρει ἀπο τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς καὶ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ διὰ τὴν γράψιν τοῦ ῥωτακισμοῦ. Τούταντιον ἡ γραφὴ συμφωνεῖ ὅπωςδὴποτε πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν Olympia 437, ἐφ' ἧς δὲν διατηρεῖται καλῶς ὁ ἀριθμὸς τῆς Ὀλυμπιάδος.

Ἀρ. 2 (Ἐυρετήριον Μουσειῶν Ὀλυμπίας 379). Τὸ δεξιὸν κάτω ἄκρον πλακοῦ ὁμοῖα πρὸς τὴν προηγούμενην. Ὑψ. 0,305, πλατ. 0,235 καὶ πλάγ. 0,025. Καὶ ταύτης ἡ ἐπισθία ἐπιφανεια εἶνε λεία, εὐρέθη δὲ καὶ αὕτη ἐν τῷ Κλαδέῳ τῇ 28 Σεπτεμ-

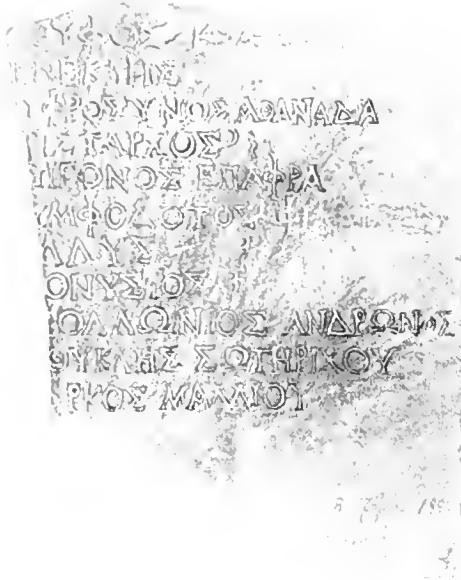
¹ Πβλ. καὶ Olympia V N° 483.

² Dittenberger Olympia V N° 61 καὶ πρὸ πάντων SIG 612 σημ. 2 Curtius, Die Altäre von Olympia σελ. 18 καὶ (Sitzungsber. Akad. zu Berl. 1894 σελ. 1111 καὶ πάλ. καὶ Olympia, Topographie und Geschichte σελ. 31 καὶ Λουκιανὸς Ὀλυμπία σελ. 23. Ὅτι ἴσως τιθεταὶ καὶ ἐν ταύταις ταῖς στῆλαις διὰ τὴν χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ μιαιχμίμων πρὸ τῆς Ὀλυμπιάδος· κλ. ἡ φράσις «ἐπὶ τῆς Ὀλυμπιάδος», προεργεταὶ νομίζω, ἐκ τῆς κοινῆς χρήσεως τῆς λέξεως Ὀλυμπιάδος ὡς δηλοῦται καὶ το μετὰ τῶν δύο Ὀλυμπιάδων παρημέριον διάστημα.

¹ Olympia V, 240, 433, 437, 483.

² Δὲν ὑπάρχει ἄλλο παραδειγμα μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ὁ ταμιακὸς ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὅπουσιν γίνεται ἢ ἀνάθεσις πράγματός τινος, νὰ ἀναγραφῇ τοσοῦτον ἐκτεταμένως καὶ ἐν περιφανείᾳ θέσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πράγματός, διὰ γραφῆς μᾶλλον ἐπιμελεμένης, ἢ ἢ τοῦ ἀναθέτου.

1899. Τα γραμματικά στοιχεία μόνον διαφέρουσιν ἀπὸ τῆς προηγούμενης ἐπιγραφῆς καὶ χρονολογικῶς εἰς τὸν μόνον θὰ ἀπεγγί, βεβαίως αὐτῆς ἰσχυρῶς.

- 1 [P]οσειδῶν Κουκισένου (3)
 [M]ενεκλῆς
 [E]ὐφροσύνης Ἀθανάδης
 5 [A]ριστοκράτης Ἀριστοκράτου
 [E]πίφρονος Ἐπιφρόνου
 [N]υμφόδοτος Φίλλουδος
 [Φί]λλος Φίλλουδος
 [Δ]ιονύσιος Διονυσίου
 10 [Aπ]ολώνιος Ἀνδρώνος
 [Εὐ]θυκλῆς Σωτηρίχου
 [M]αρκῶς Μακλίου

Ὡς βλέπομεν καὶ ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ περιεῖχε κατάλογον ὀνομάτων, ἀπλῆ δὲ σύγκρισις ταύτης πρὸς τοὺς καταλόγους τῶν περὶ τοὺς θεοκόλους θεραπόντων τοῦ κερου καταδεικνύει, ὅτι δὲν εἶνε τμητὴν κατάλογον ὁμοίου πρὸς ἐκείνους, διότι οὐδέποτε ταῦτα τῶν ἐκεῖ μακρονομημένων θεραπόντων περιεχει πλείονας τῶν τριῶν, πρὸς τοῦτο δ' ἀντιτίθεται ἡ κατὰ συνέθειαν μναῖα τῶν δώδεκα ὀνομάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ἥτις δεικνύει ὅτι πάντες οἱ ὀνομαζόμενοι ἀνήκον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γῆν. Ἀρ. ἑτέρου ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲν εὐρέθησαν ἄλλοι καταλόγοι εἰς οὓς ἠδυναίμεθα νὰ κατατάξωμεν

τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν, πλὴν τῶν ἐν τῇ προηγούμενῃ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένων, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῆς πλακῆς ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς προηγούμενης ἐπιγραφῆς, συμφωνοῦσι δ' ὁπωσδήποτε καὶ οἱ τόποι τῆς εὐρέσεως αὐτῶν, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δεγθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ πλᾶξ ἡμῶν περιεῖχεν ὅμοιον κατάλογον, δηλαδὴ τοῦ ἀλυτάρχου καὶ τῶν ἀλυτῶν ὀρισμένης Ὀλυμπιάδος.

Περὶ τοῦ συμπεράσματος, ὅπερ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀλυτῶν ὀμιλήσασμεν ἕδῃ ἀνωτέρω.

Καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ περισσότερα ὀνόματα εὐρήνται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἡλεικῶν ἐπιγραφῶν.

Τὸ ὄνομα Φίλλος (στ. 7-9) νομίζω, ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ Φίλλος τῆς ἐπιγραφῆς Olympia V N° 82 καὶ τὸ παρὰ Ηλυτανίᾳ Φίλλης (VI 9,4 ἰδ. καὶ 14,11).

Τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ὀνόματος ὡς πατρωνυμικῶν (στῆχ. 3, 5 καὶ 8) εἶνε τὸ σύνθηρος ἐν ταῖς Ἀττικαῖς πρὸ πάντων ἐπιγραφῆς (Larfeld σελ. 563), πδλ. ἐν τούτοις καὶ Olympia V N° 62.

Ἀρ. 3 (Εὐρετήρη, Μουσ. Ὀλυμπ. 380). Ὁ δεξιὸς γωνιακὸς λίθος ἐπιπέδου βάθρου ἐκ φαειοῦ πετραλοῦ. Τὸ κόσμημα τοῦ κάτω μέρους τοῦ λίθου ἀκολουθεῖ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιφανείας τοῦ λίθου, ἐνῶ ἀριστερὰ φαίνεται, ὅτι συνεχέσθαι οὗτος πρὸς ἄλλον ὅμοιον λίθον, ἐνεκα δὲ τούτου υποθέτω, ὅτι ὁ λίθος ἦτο γωνία μεγάλου συνεχῆς βάθρου παρὰ πλάγιον πρὸς τὸ Olympia II, πίν. 94, 19.

Ὁ λίθος ἔχει ὕψος 0,31, πλάτος 0,78 καὶ βάθος 0,39. Ἡ ἐπιπέδου, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὕψος 0,20. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ λίθου ὑπάρχει διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ἀγάλματος μία ὀπὴ πλάγιον τοῦ προσθίου ἀριστεροῦ ἄκρου καὶ ἑτέρα τοιαύτη πλάγιον τοῦ ὀπισθίου δεξιοῦ. Παρὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὀπὴν διακρίνονται καὶ ἑγγὴ περιγραμμάτων ποδῶν, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐπὶ τῶν βάθρων τῶν γυμνασίων ἀγαλμάτων.

Εὐρέθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1903 ὑπὸ Γ. Κοσμοπούλου ἐν τῷ Κλαδέῳ, πλησίον τοῦ ἡρειπωμένου ὑδρομύλου¹.

¹ Πλησίον τῆς θέσεως ταύτης εὐρέθησαν καὶ τεμαχία γυμνασίων τριπόδων, σφίζονταν δὲ καὶ τινες χρυσεὶ πόροι λίθοι, καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον εἶναι πῶς νὰ εἴηται ἑρῶν τι τῶν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς.

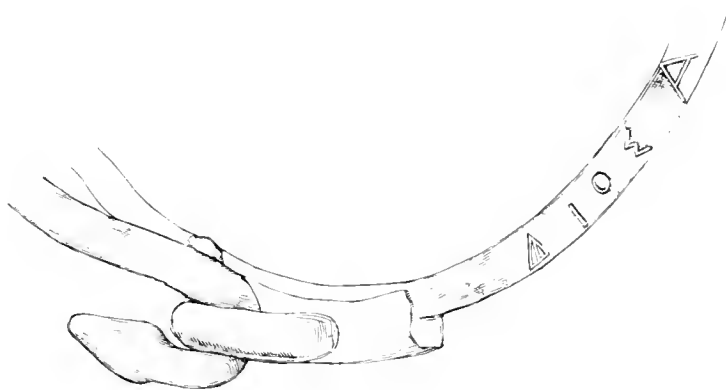
Ἡ Ὀλυμπικὴ βουλὴ
Ζήρωνας Ἀσιανῶν
λόγων ἔνεκα.

Παρὰ Φίλοστράτῳ Βίοι σοφιστῶν Β, καὶ μνημονεύεται ὡς ζῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς 2 μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ῥήτωρ τις Ζήρων¹ Ἀθηναῖος ἔχων ῥητορικὴν σχολήν. Νομίζω, ὅτι εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν τιμώμενος Ζήρων εἶνε ὁ ῥήτωρ αὗτος. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς συμφωνεῖ πρὸς τοὺς χρόνους τούτους. Ἡ δυσκολία τῆς παραδόχῃς τῆς γνώμης ταύτης ἔγκειται μόνον εἰς τούτο, ὅτι ὁ παρὰ Φίλοστράτῳ ῥήτωρ Ζήρων χαρακτηρίζεται ὡς Ἀθηναῖος, ἐνῶ ὁ Ζήρων τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν

λέγεται Ἀσιανός. Ἴσως ὅμως ὁ Ζήρων ἤτο πρότερον Ἀσιανός ἀναφέρεται δὲ ὡς Ἀθηναῖος ὑπὸ τοῦ Φίλοστράτου, διότι ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις.

Ὁ Ζήρων ἐτιμήθη δι' ἀγάλματος ἐν Ὀλυμπίᾳ ἴσως διὰ πανηγυρικὸν τιμὰ λόγον ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐκφωνηθέντα. Πβλ. καὶ τὰς ἐπιγραφὰς Olympia V N° 462-464.

Καθαρίζων τὰ γαλλικὰ τῆς Ὀλυμπίας πρὸς σύνηθην νέου καταλόγου τοῦ Μουσαίου, ἀνεκάλυψα, ὅτι ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ κώδου Olympia Textb. Die Bronzen N° 868 (Furtwängler Bronzefunde σελ. 73), ὑπάρχει παρὰ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἡ ἐπιγραφὴ Αἰὸς Α. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε δι' ἄξιος ἐργαλείου, ἀρκούντως βαθέως καὶ ὀπωσ-

ὀψοτε ἐπιμελῶς κεχραγμένη· μόνον κατὰ τὴν

χάραξιν τοῦ Δ ἐπανελήθη ἡ πρώτη κερκία διότι ἐχραγῆθη τούτο κατὰ πρῶτον λίαν μικρόν.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν εἶνε παλαιότερον

¹ Christ Litteraturgesch. 755 Anm. 2.

του Γ. Γουόντ, ἵστανε καὶ οὐ καθόλου εἶναι πιθανόν, ὅτι τὸ ἀρχαῖον εἶναι πολὺ παλαιότερον τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ ἀρχαίου τούτου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκκληρώθῃ, ὡς ἔμελλε εὐρεθῆναι, ὡς δεχεται ὁ Furtwängler ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀναφερθέντι χωρίῳ.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει μεριστήν ἀνάλογικὴν πρὸς τὰς ἐπι τῶν γυλίων σταθμῶν (Olympia V σελ. 801 καὶ ἐπιγραφαί. Γε Α ἐπι τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ὡπως καὶ ἐπι τῶν γυλίων σταθμῶν καὶ τὰ διαφρα

ἄλλα γραμμικά, ἅτινα μετὰ τοῦ Διὸς ὑπάρχουσι ἐπὶ ἐκείνων, νομίζω ὅτι εἶναι σημεῖα ἀριθμῆσεως.

Ὁμοίως ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή ἱερῆς Διὸς διὰ γραμμάτων ὁμοίων πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ καθ' ὁμοίον τρόπον κεχαραγμένων καὶ ἐπὶ τοῦ γυλίου τοῦ καλῶς διατηρουμένου λέβητος Olympia IV πιν. 50 ἀρ. 825.

Κ. ΚΟΡΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΝΕΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΣΑΥΡΟΚΤΟΝΟΥ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

(Πιν. 8)

Ἄπόλλων - Ἄκινθος

Τὰ ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι Μουσεῖα περιέχουσιν, ὡς γνωστόν, τὸ μὲν ὀλίγα, ἀλλὰ πολυτιμότερα, ἀρχαῖα καὶ μεγάλα καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαϊότητος ἢ συναρχαίων αὐτῶν, τὸ δὲ πλεθρὸν ἔργων προερχομένων ἐξ ἀργαστηρίων ἀπλῶν μακροσγλήρων. Ἀντίγραφα ἐξ ἀργεῦπων καὶ μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ ἐξ ἔργων θαυμασθέντων ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος σπανιότατα εὐρίσκονται παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι, ἐνεκα λόγων ιστορικῶν τῆς ἀντιγραφικῆς περιόδου τῆς Ἡλιαστικῆς, ἐν ᾗ ἀνὰ τὰ Μουσεῖα τῆς Ἑσπερικῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι πλείστα, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐκ τῆς σπάνιως ταύτης καὶ τῶν λίαν ὠφελιμῶν περισημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι εὐρέσεως ἀντιγράφων περιφάρμων ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, δέον τὰ ὀλίγα ταῦτα εὐρισκόμενα ἀντίγραφα νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ἂν τυγχάνωσιν ὄντα μετρίως ἢ κακῶς ἐργασίας, ὡς ὡς ἐπι το πολὺ συμβαίνει, καὶ ἂν κατὰ ἀνάγκην μακρὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ ἀκριθμῆσει τῶν ἀντιγράφων τοῦ αὐτοῦ ἀργεῦπου, ὡς ἐπίσης συμβαίνει διὰ το ἐξεταζόμενον ἐνταῦθα ἀντίγραφον.

Ὅπως εἶναι αἱ λόγοι, ὧν ἐνεκα ἐθεώρησα τοῦ

κόπου ἄξιον νὰ διακρίνω περὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1623 κορμίου τοῦ ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικοῦ Μουσείου, ὅστις προσέρχεται, ὡς ἀποδεικνύεται κατωτέρω, ἐξ ἀντιγράφου τοῦ περιφάρμου Σαυροκτόνου τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέχρι τοῦδε ὑπάρχον καὶ ἀγνωρισθὲν ἐξ Ἑλλάδος ἀντίγραφον τοῦ ἀγάλματος ἐκείνου, οὐτινος ἐξ ἄλλου, ἀγνωρισθέντος εὐκόλως ἤδη πρὸ πολλοῦ συμρώνως τῇ περιγραφῇ τοῦ Πλανίου (H. N. 34, 70), εἶναι πολλὰ ἀντίγραφα γνωστὰ (ἀκριθμούμενα παρὰ Klein, Praxiteles² σελ. 106 στήμ. 1).

Ὁ κορμῖος οὗτος ἀπεικονιζόμενος ἐν πίν. 8 εὐρηται ἐν τῷ πρὸς δεξιὰν τῆς αἰθούσης τῶν κοσμητῶν ἐπιμήκει δωματίῳ, ὀλίγον πρὸ τῆς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἐθνοῦ κ. Β. Στάη εἰσόδου, ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς αὐτὸ εἶναι δυστυχῶς ἀγνωστον πόθεν προσέρχεται καὶ πότε εἰσῆλθῃ εἰς τὸ Μουσεῖον κατὰ τὰς πληροφορίας, ἃς εὐχερестήθῃ νὰ μοι παράσχῃ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπῆρχεν ἤδη, καθ' ὃν χρόνον (τῷ 1885) εἶχεν ἀρχίσει ἡ σύνταξις ἀκριβοῦς Ἐθναρητῆριου περὶ τῶν εἰσερχομένων ἐκτοτε ἔργων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον. Ὑποτίθεται δὲ ὅτι εὐρίσκατό ποτε ἐναποθεθεμένον μετ' ἄλλων μνημείων ἐν τῷ Θησαυρῷ πρὸ τῆς συναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν

Μουσεϊον. Νὰ ἐξακριβωθῆ ὁμοίως τοῦτο, ἢ νὰ ταυτισθῆ ὁ κορμὸς οὗτος πρὸς τινὰ ἀναφερόμενον ἢ περιγραφόμενον ὑπὸ τῶν συνταξάντων καταλόγους τῶν ἐν Ἀθήναις π्लाστικῶν μνημείων, καθίσταται δυσχερές¹.

Ὁ κορμὸς εἶναι ἐκ μακρῆς τῆς Πεντέλης, καὶ ἔχει φυσικὸν μέγεθος· ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα ἢ κεραλῆ μετὰ τοῦ λαιμοῦ πλὴν τοῦ προσθίου τμήματος τῆς βάσεως αὐτοῦ, ἢ δεξιὰ ὀλόκληρος, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἔκρυσιν, ἢ ἀριστερὰ μετὰ μέρους τοῦ ὤμου καὶ τὰ σκέλη ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν.

Ἰγνη κονιάματος πολλαχοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἄνω τοῦ ἔργου, παρέχουσι τὴν πιθανότητα ὅτι ἐγένετό ποτε χρῆσις αὐτοῦ εἰς τοῖχόν τινά· τὸ αὐτὸ ἴσως ἀποδεικνύουσι τὰ ἐπὶ τοῦ στέρνου, τῆς βάσεως τῆς κεραλῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων βαρβάρως ἐπενεχθέντα ἄθρα διὰ λιθογλυφικῆς σφύρας κτυπήματα πρὸς ἐξίσωσιν τοῦ ἔργου κατὰ τὴν εἰς τινὰ τοῖχον προσαρμογήν. Καὶ εἰς τὰ νῶτα ἀραιῶς πολλαχοῦ διακρίνονται κτυπήματα, ἀγρίως ἐπενεχθέντα δι' ἄγνωστον λόγον. — Ὑψὸς τοῦ σφζομένου 0,70· ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὀμῶν μέγρι μὲν τῆς κοιλότητος τοῦ λαιμοῦ 0,30· μέγρι δὲ τῆς ἐκρύσεως τοῦ ἀνδρικοῦ μέλους 0,15.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ κατεβιβάζετο, ὡς δεικνύει τὸ τε περὶ τὴν μασχάλην πτύγμα τῆς σαρκὸς (πρὸλ. πίνακα), ὅπερ διεσώθη, καὶ ἡ θέσις τοῦ κατεβιβαζομένου ὤμου καὶ ἡ πρὸς τὰ κάτω κλίνουσα ὀμοπλάτη· ἔκειτο δὲ ἡ ἐλλείπουσα χεὶρ μακρὰν ὀλίγον ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι οὐδὲν σημεῖον ἐπαφῆς τῆς χειρὸς ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει παρὰ τὸ δεξιὸν τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὑψώνετο ἰσχυρῶς· τοῦτο ἐμφαίνουσιν οἱ μῦες τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, τεταμένοι ἀρχοῦντως, ὁ ὑψώμενος πολὺ ὑπὲρ τὸν δεξιὸν ἀριστερὸς ὤμος, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω διευθύνσις τῆς ἀριστεροῦ ὀμοπλάτης. Ἡ κεραλῆ, ὡς δεικνύουσιν οἱ πένοντες τοῦ διασωθέντος προσθίου ἄκρου τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ, ἔκλινε πρὸς δεξιάν, στρεφομένη ὀλίγον μετὰ τὴν κλίσιν ταύτην πρὸς ἀριστεράν. Τὰ σκέλη, λίαν ἐγγυὲς ἀλλήλων κείμενα, διεθύνοντο ἡρέμα πρὸς τὰ

¹ Διεξήλθον τὰς περιγραφὰς τῶν R. Kekulé, «Antike Bildwerke im Theseion zu Athen» (1869) καὶ H. Heydemann «die Antiken Marmor-Bildwerke zu Athen» (1874) πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναφερομένων ὑπ' αὐτῶν δύναται νὰ ταυτισθῆ ὁ κορμὸς οὗτος.

κάτω, τοῦ μὲν δεξιοῦ φέροντος τὸ βῆρος τοῦ σώματος, ὡς ἐμφαίνει τὸ ἐξωγχομένον καὶ ὑψωμένον δεξιὸν ἰσχίον, καὶ φυσικῶ τῶ λόγῳ πατοῦντος κατὰ τὸν ἄκρον πόδα δι' ὄλου τοῦ πέλματος, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ἀναπαυομένου, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τοῦ γαλαρῶς πίπτοντος ἀριστεροῦ ἰσχίου· ὁ ἄκρος ἀριστερὸς πόδις κατὰ ταῦτα δὲν θὰ ἐπάτει δι' ὄλου τοῦ πέλματος, ἀλλ' ἑλαφρῶς θὰ παρέκειτο παρὰ τὸν δεξιόν, πρὸς τὰ ὀπίσω διευθυνόμενος, καὶ πατῶν διὰ μόνου τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ πέλματος. Ἡ ἔδρα εἶναι νεανικὴ ἄνευ τριγώματος.

Εἰκ. 1.

Ἡ τοιαύτη διάθεσις τῆς κεραλῆς καὶ τῶν ἄκρων εἶναι ἀκριβῶς ἢ ἐπὶ πληρυστέρων ἀντιγράφων τοῦ Σαυροκτόνου τοῦ Πραξιτέλου ὑπάρχουσα· (βλέπε ἐν εἰκ. 1 τὸ ἐν Βατικανῶ ἀντίγραφον) ἔτερα σημεῖα ὁμοιότητος εἶναι τὸ λίαν εὐλύγιστον καὶ εὐστροφον τοῦ κορμοῦ τούτου, ἡ πρυφερότης τῶν νεανικῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ διάθεσις τῶν νῶτων· ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο δύναται τις νὰ παραβῆ τὰ ἐνταῦθα ἀπαικονιζόμενα νῶτα τοῦ κορμοῦ τούτου πρὸς τὰ αὐτὰ οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀντιγράφων τοῦ Σαυροκτόνου, ἀλλὰ καὶ κορμοῦ

τὸς ἀπεικονιζομένου ομοίως ἐκ τῶν ὀπισθεν παρὰ Klein ἔ. ἀ. σελ. 239 εἰκ. 38, ὅστις εὐκόλως διακρίνεται ἐκ τῶν περὶ τὸν καὶ τῆς ὄλης διατάξεως καὶ πρὸς τὸν ἀντιγράφου. Ἐρωτᾶται τοῦ πραξιτέλειου τύπου.

Ἐπίσης τὰ ποῖόμενα γγῆ, δύο συνοχέων *rhin-telli* ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τούτου, ἐπιρρωννύουσι τὴν ἰδέαν ὅτι πρὸ ἡμῶν ἔχομεν ἀντιγράφον τοῦ Σαυροκτόνου, διότι ἀνεμεικτοῦται τοιαύτους συνοχέους ἐπὶ μακρῆς ἀντιγράφου τοῦ ἔργου τούτου· καὶ τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἐξῶ ἐπιφανείας τοῦ ἄνω τμηματός τοῦ δεξιῦ μῆρου, δείκνυσι ὅτι υπερέστυχίζετο διὰ συνοχέως ἢ παρὰ τὸ σῶμα κατεργασμένη δεξιᾷ χεὶρ· θὰ διηρθωνετο δ' ὁ συνοχέος οὗτος ὄλιγον ἁπλῶς ἐκ τῶν κἀτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ υπεστηρίξε τὸν πῆγρον τῆς δεξιᾶς· ἐν ἄλλοις ἀντιγραφοῖς ὁ συνοχέος οὗτος εὐρίσκεται ὄλιγον ὑψηλοτέρου. Ὁ ἕτερος συνοχέος, οὗ ἡ βῆσις εὐρίσκεται μεταξὺ τοῦ κἀτω τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μῆρου, δείκνυσι ὅτι συνεῖχε τὸ σῶμα πρὸς τὴ στήριγμα, π. γ. πρὸς στέλεχος· τοιαύτοι συνοχέοι εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀντιγράφων, εἰς τὴ πλείονες κατὰ διαφόρους θέσεις τῆς ἀριστερῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος· ὁ τοῦ ἐν λόγῳ κορμοῦ δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν εὐρισκόμενον ἐπὶ τοῦ ἐν Λούβρω ἀντιγράφου (βλ. τὴν εἰκόνα αὐτοῦ παρὰ Collignon, II, de la Sc. τὸμ. II σελ. 287 σελ. 147, καὶ παρὰ Klein, ἔ. ἀ. σελ. 109 σελ. 14). Εἰς τὸ ὀπισθεν ἡ βῆσις τοῦ συνοχέως τοῦ ἐν λόγῳ κορμοῦ φέρει ὀπίην ὀρθογώνιον, δείκνύουσαν πιθανῶς ὅτι συνεκράτειτο αὐτὸς οὗτος ὁ συνοχέος διὰ τινὰ λόγον, ἴσως χάριν στερεότητος, καὶ διὰ μεταλλίου ἐλάσματος.

Ἐκ τῶν ἄνωτέρω ἀποδεικνύεται ὅτι πρῶτον μὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἀσφαλῶς μὲν ἀντιγράφον πραξιτέλειου τύπου, ἔπειτα δὲ τοῦ Σαυροκτόνου αὐτοῦ ἀναμειβόλως. Ἡ ἐργασία ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τούτῳ, ἐρ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡ φθορὰ νὰ κρίνωμεν, δὲν φαίνεται ἀμείλιχ' μόνον ὑπερόλιως ὄλιγον παρεστέθη εἰς ἀπειρίας τοῦ ἀντιγραφῆος καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς δεούσης λεπτοσύνης ἢ κλίσεως τοῦ κορμοῦ, ὅστις ἐνταῦθα φαίνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιμήκης. Περὶ δὲ τῶν χροίων, καθ' οὓς ἐποιήθη τὸ ἀντιγράφον, εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐργασίας ὅτι οὗτοι κενταὶ ἐντὸς τῆς Β' πρὸς τὴν Α' εκατονταετηρίδα π. Χ.

Παξίον τοῦ ἀντιγράφου τούτου τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν

Μουσείου εἶναι οὐχὶ μικρὰ· κυρίως διότι ἀποδίδει ἀκριβῶς, ὡς ὀφθαλμοφανῶς φαίνεται, τὸ μέγεθος τοῦ ἀρχετύπου, ἐν ᾧ εἰς τὰ ἄλλα ἀντιγραφα, μὴδὲ τοῦ ἐν Λούβρω ἐξαιρουμένου, δὲν συμβαίνει τοῦτο. Δυστυχῶς δὲν δύναμεθα νὰ παράσχωμεν λεπτομερεῖς ἀναλογίαις συγκρίσεως τῶν κορμῶν τῶν διαφόρων ἀντιγράφων, διότι οὐδὲν ἐκμαγεῖον Σαυροκτόνου εὐρομεν ἐν Ἀθήναις. Θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον καὶ τὰ καλλίστα ὀφείλομεν τοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ καλλιτέχναις, ἂν κατεσκευάζετο διὰ συνεννοήσεως τῶν διευθυντῶν τῶν ἑνῶν Μουσείων μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἡμετέρου ἐν Ἀθήναις Διεθνῆς Μουσείων Ἐκμαγεῖον, ἔπου θὰ συνεκεντρούοντο ἐν τάξει τῆς Ἱστορίας τῆς Ἠλαστικῆς ἐκμαγεῖα τῶν ἀπανταχοῦ Ἠλαστικῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Τότε ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἠλαστικῆς θὰ καθίστατο ἐνταῦθα τελειοτάτη. Εὐτυχῶς τὴν ἰδέαν ταύτην, ἣν καὶ ἐγὼ προέτεινα κατὰ τὸ συγκροτηθὲν πέρυσιν Ἀ Διεθνῆς Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, ἐξέφρασαν καὶ οἱ G. Smith, Flinders Petrie καὶ ἄλλοι.

Ἐνταῦθα κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν τινα περὶ τῆς σημασίας τοῦ Ἀπόλλωνος Σαυροκτόνου, περὶ ἧς πλείστα γινώσκω, μᾶλλον ἢ ἦσαν ἀπίθανοι, ἐξηγήθησαν (πρὸς Collignon ἔ. ἀ. σελ. 288, σελ. 1. Helbig Führer² N° 198 καὶ 791. Friederichs - Wolters, Gipsabgüsse N° 1214 Overbeck, Geschichte der gr. Plastik¹, II σελ. 53-54). Δὲν σκοποῦμεν νὰ ἀξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκασίων τούτων· θεωροῦμεν ὁμῶς μνηεῖας ἀξίαν δεισιδαιμόνῃ τινα συνήθειαν, διαδοδομένην σήμερον ἀπὸ τῆς Ἀρχαίας καὶ ἴσως καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος.

Πιστεύεται ὀλίγη, ὅτι ὁ κακορθὸν νὰ ρονεῦσῃ δι' ἐνὸς κτυπήματος τῆς συνεσφιγμένης ἄκρας δεξιᾶς, ἢ διὰ τῶν δακτύλων αὐτῆς (τοῦ δευτέρου διὰ τὴν δυσκολίαν γίνεται σπανία χρήσις), ἀσκαλαβώτην, κοινῶς «πολυτήρη», χωρὶς τὸ ζώδιον τοῦτο μετὰ τὸ κτύπημα νὰ κινηθῆ τὸ παράπαν, καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ σημεῖόν τι ζωῆς οἰονόηποτε, καθαρίζεται ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, προσελθούσης ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀγαπήτην φίλον αὐτοῦ προσενηθείσης σπουδαίας δυσχερασίας ἢ βλάβης, ἐν ᾧ ἄλλως αὐταὶ διπλασιάζονται. Τὸ παίγιον τοῦτο παίζουσι μόνον παῖδες ἡλικίας 10-15 ἐτῶν μετὰ πολλῆς εὐχαρι-

στήσεως, συλλαμβάνοντες πρότον τοιαύτα ζώοντα, καὶ ἔπειτα ἀφίνοντες αὐτὰ νὰ τρέχωσιν ἐπὶ σκιῶδες ἢ λείας πλάκας, ἐνεδρεύοντες δὲ, ὅπως εὐρωσι τὴν κατ'ἀλλήλων στιγμὴν, ἵνα κτυπήσωσιν αὐτὰ, ὡς εἰρηγται, ἐπιτυχῶς. Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ γυμναστικῶν οὕτω τὴν ἀπαλλοτριωμένην ζήτησιν οἱ παῖδες, ἀναφέρονται εἰς σκιῶδες παιδαγωγίαις τῶν «μαλωμάτων» καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγαίου παρετηρήθη τοιοῦτο παίρνισμα νεανίσκου πρὸς σκῆραν (πρόβλ. Helbig ἔ. ἀ. N° 198 καὶ Klein ἔ. ἀ. σελ. 113 κέ.).

Ἡ δαισιδαμονία αὕτη εἶναι μερίστης προσοχῆς ἀξία, ἂν σχετισθῆι πρὸς τὸν γνωστὸν μῦθον Ἀπόλλωνος - Υἱοῦ τοῦ Ἡλίου καὶ ἔτι τοῦ Ἡλίου, νομίζομεν, ἐν τινι ἱερῷ, ὅπου ἐτιμᾶτο καὶ ὁ Ἡλίου, νὰ παρασταθῆι ὡς παῖς ὁ Ἀπόλλων, κατὰ τοιοῦτον ἕως τρόπον δοκιμάζων νὰ καθάρῃ ἐαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἀκουσίτου φόνου τοῦ τόσον ἀγαπητοῦ αὐτῷ συμπαίστορος παιδός· οὕτω θὰ εὐρίσκομεν ἐρημησίαν τινὰ

τῆς τόσον ἀνηχητῶδους ταύτης παραστάσεως τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ ἧς τοσοῦτοι ἀπὸ τῶν ἐξελίξεως ἐδόθησαν ὄντως ἐπὶ νομισμάτων τινῶν παρισταταὶ ὁ Ἀπόλλων οὕτως τοῦ Ἡραξίτελου ἐν ἱερῷ (βλ. Klein, ἔ. ἀ. σελ. 110 München NN. 6-7). Δύνηται ἐπίσης νὰ σχετισθῆι ἡ συνθήκη, περὶ ἧς εἰπομεν, καὶ πρὸς ἐπιγραμμὰν τι τοῦ Μαρτινίου (XIV 172), περὶ τοῦ Σαυροκτόνου τοῦτου ἀκριβῶς εἰρημῶν, καθ' ὃ οὗ ποιητῆς παρακλῆσι τοῦ ἐνεδρεύοντα νεκρὸν θεὸν νὰ φρεσθῆι τῆς ζωῆς τῆς σκῆρας, ἥτις ἐξ ἄλλου ἵκαν ἐυχρηστῶς θὰ ἀπεθνήσκων ἐκ τοῦ κτυπήματος τῶν δακτύλων τοσοῦτον ὄρατος καὶ πρῶτον παιδός· ἢ πρὸς τὰ ἐρωτικὰ σχέσια υπονοεῖται ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ ἐπιγραμματος, ἔχοντος ὡδε:

ad te reptanti, puer insidiose, lacertae
parce; cupit digitis illa perire tuis.

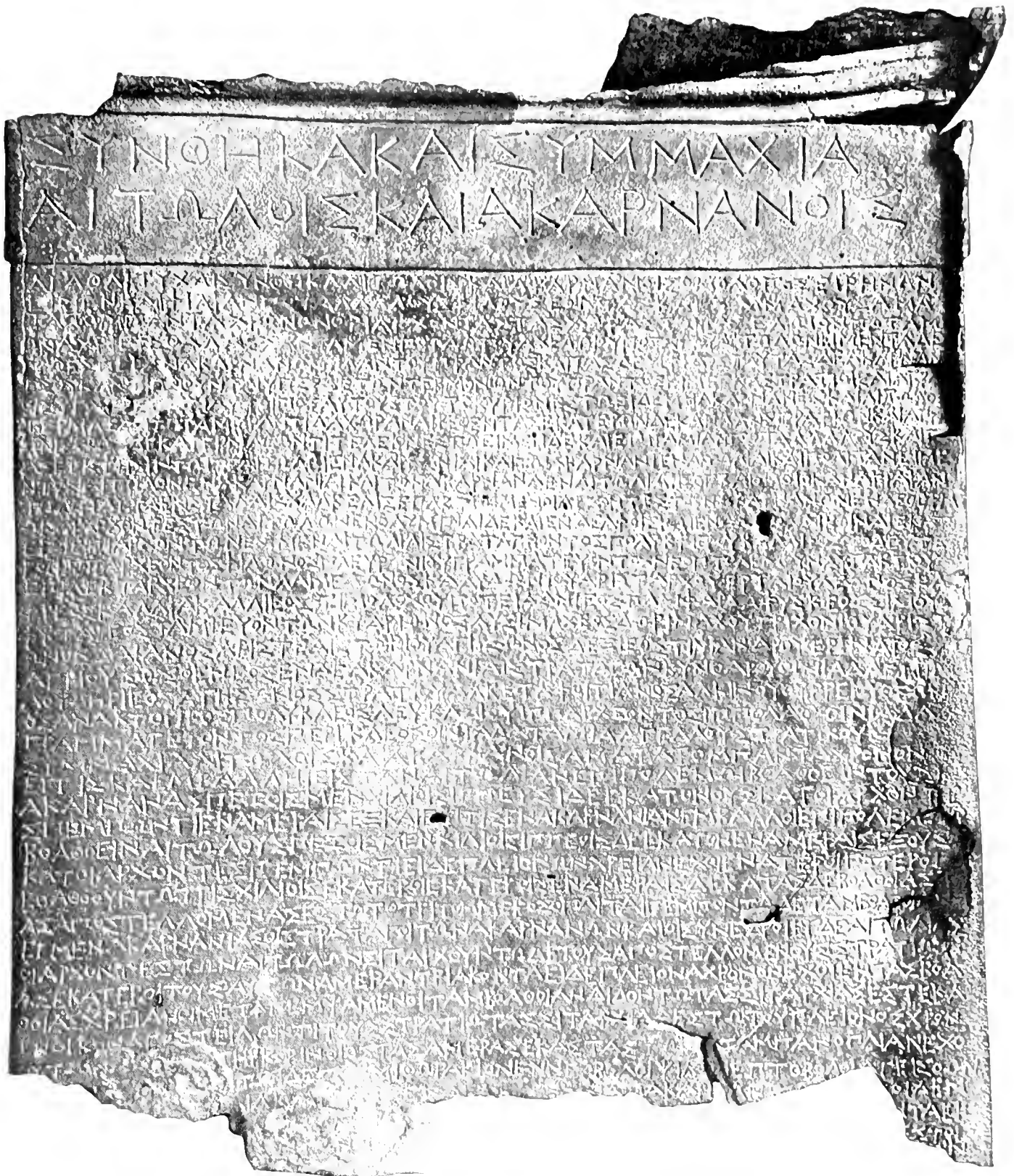
A. Σ. ΑΡΒΑΝΤΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΛΗΚΥΘΟΣ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΡΗΘΟΣ ΑΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣ

1

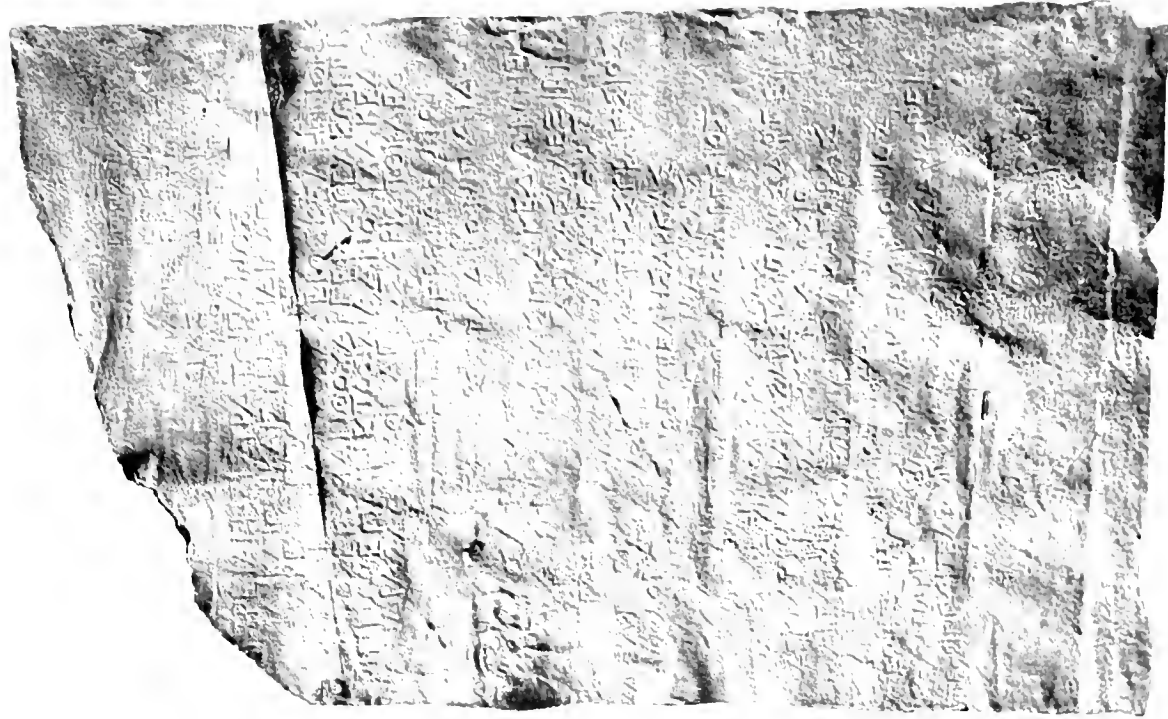

2

3

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΙΣΤΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΛΥΚΑΙΟΝΙΚΩΝ

ΝΕΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΣΑΥΡΟΚΤΟΝΟΥ

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00596 0360

